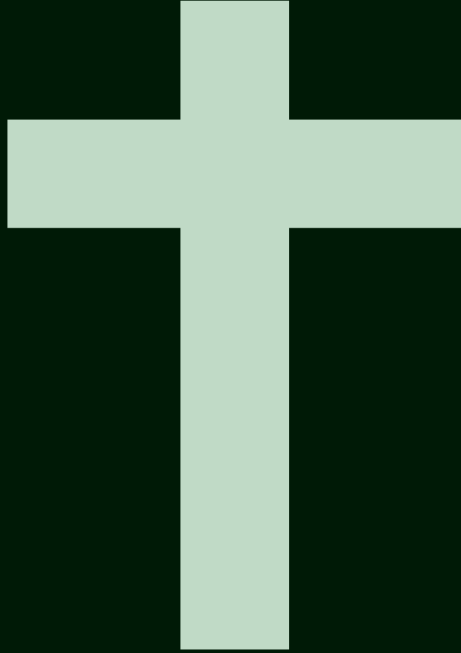

Tuti yó'o kúú tɔ'on Ndios, ta xí'o ña kuendá

sa'a Jesús

New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mx:Mixtec,
Tezoatlán)

Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá sa'a Jesús
New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mx:Mixtec, Tezoatlán)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mx], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

San Mateo	1
San Marcos	47
San Lucas	77
San Juan	126
Hechos	162
Romanos	209
1 Corintios	228
2 Corintios	247
Gálatas	259
Efesios	266
Filipenses	273
Colosenses	278
I Tesalonicenses	283
2 Tesalonicenses	287
1 Timoteo	290
2 Timoteo	296
Tito	300
Filemón	303
Hebreos	304
Santiago	318
1 Pedro	323
2 Pedro	328
1 Juan	331
2 Juan	336
3 Juan	337
Judas	338
Apocalipsis	340

To'on yó'o kían nì taa San Mateo, ña ká'an sa'a Jesús

Ná yó'o kúú ná ve'e Jesús

¹ Ña yó'o kúú tuti noo tándaa yíko kuu ndidaá ñayuu nì sà kuu ná ve'e Jesucristo, ná nì kii tein ná ve'e rey David, ta rey David nì kii tein ná ve'e Abraham. ² Chì de'e Abraham ñoo nì sà kuu Isaac, ta de'e Isaac nì sà kuu Jacob, ta de'e Jacob nì sà kuu Judá xí'ín dao kà ñani rá. ³ Ta de'e Judá xí'ín iin ñá'a naní Tamar nì sà kuu Fares xí'ín Zara, ta de'e Fares nì sà kuu Esrom, ta de'e Esrom nì sà kuu Aram, ⁴ ta de'e Aram nì sà kuu Aminadab, ta de'e Aminadab nì sà kuu Naasón, ta de'e Naasón nì sà kuu Salmón, ⁵ ta de'e Salmón xí'ín Rahab nì sà kuu Booz, ta de'e Booz xí'ín Rut nì sà kuu Obed, ta de'e Obed nì sà kuu Isai. ⁶ Ta de'e Isai nì sà kuu David, ná nì sà kuu rey noo ná Israel, ta de'e rey David nì sà kuu Salomón, ta naná Salomón nì sà kuu ñadi'í Urías.

⁷ Ta de'e Salomón nì sà kuu Roboam, ta de'e Roboam nì sà kuu Abías, ta de'e Abías nì sà kuu Asa, ⁸ ta de'e Asa nì sà kuu Josafat, ta de'e Josafat nì sà kuu Joram, ta de'e Joram nì sà kuu Uzías, ⁹ ta de'e Uzías nì sà kuu Jotam, ta de'e Jotam nì sà kuu Acáz, ta de'e Acáz nì sà kuu Ezequías, ¹⁰ ta de'e Ezequías nì sà kuu Manasés, ta de'e Manasés nì sà kuu Amón, ta de'e Amón nì sà kuu Josías, ¹¹ ta de'e Josías nì sà kuu Jeconías xí'ín dao kà ñani rá tá tiempo nì kuei ná ñoo Israel noo ndá'a tá ñoo Babilonia.

¹² Tá nì ndi'i nì kuei ná Israel tìxi ndá'a tá Babilonia, dá nì sà io iin de'e Jeconías ñoo, ta nì sà naní rá Salatíel, ta de'e Salatíel nì sà kuu Zorobabel, ¹³ ta de'e Zorobabel nì sà kuu Abiud, ta de'e Abiud nì sà kuu Eliaquim, ta de'e Eliaquim nì sà kuu Azor, ¹⁴ ta de'e Azor nì sà kuu Sadoc, ta de'e Sadoc nì sà kuu Aquim, ta de'e Aquim nì sà kuu Eliud, ¹⁵ ta de'e Eliud nì sà kuu Eleazar, ta de'e Eleazar nì sà kuu Matán, ta de'e Matán nì sà kuu Jacob, ¹⁶ ta de'e Jacob nì sà kuu José, ta José nì sà kuu yíi María, ta de'e María kúú Jesús, ná kúú Cristo, ná dákaki ñáa. ¹⁷ Noo ndidaá ná sá'ano yó'o, kándaá inio ña nda Abraham, ta nda David nì sà

kuu na uxì komì ná sá'ano. Ta nda David, ta nda tiempo nì kuei ná Israel tìxi ndá'a tá Babilonia, nì sà kuu na uxì komì kà ná sá'ano. Ta nda tiempo nì kuei ná ñoo Israel tìxi ndá'a ná ñoo Babilonia, ta nda tiempo Cristo nì sà kuu tuku na uxì komì ná sá'ano.

Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús

¹⁸ Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús: María, ta kakuu naná Jesús, sà nì xí'o va xi to'on xi noo José ña tanda'a xí xí'ín rá. Tído tá ko ñá'a naki'in tá'an na kandeí na, kúú nì tuu va María ño'o de'e xi, chì Espíritu ií Ndios nì xí'o ña ndato yó'o noo xí. ¹⁹ Ta José naní taa kakuu yíi xí, ta sa'á ña kúú rá iin taa ndaa, ta ko kóni rá chinaní kini ñáa rá, sa'á ñoo nì nakani ini rá ña dión oon va dánkoo ñáa rá. ²⁰ Tá nì ndi'i nì ka'i ini rá ña dión kee ra, ta kúú nì na'a noo iin ángel nì kixi noo sato'o yo Ndios noo rá tìxi sàni. Dá nì kaa ná xí'ín rá:

—José, ná ve'e David, o sà nákani kuáchi inon ki'ón María kakuu ñadi'íon, dá chì míi Espíritu ií Ndios nì xí'o ña'a ndato yó'o noo xí, sa'á ñoo nì tuu xi ño'o de'e xi. ²¹ Ta dákaki xi iin tayíi ló'o, ta chinanón xi Jesús, dá chì ta yó'o dákaki ná ñoo xi noo kuáchi kée na —kaá ná.

²² Ta ndidaá ña yó'o nì kuu, dá nì xinkoo noo nì ka'an Ndios xí'ín profeta, tá'an ná sà kasto'on xí'ín ñayuu to'on nì ka'an míi Ndios xí'ín ná, chì di'a nì kaa ná:

²³ Mii'an tuu iin tadi'í táki kaño'o de'e xi. Ta chinaní ná xi Emanuel.

To'on yó'o kóni kaa: Ió Ndios xí'ín yó.

²⁴ Tá nì ndoto va José, kúú nì kee ra choon nì sa'anda ángel ñoo. Ta kúú nì tandá'a vá rá xí'ín xí. ²⁵ Tído ko ní náki'in tá'an ta'on na kudí nduú ná xian nani nì sà ño'o taleé ñoo. Tá nì kaki xi, dá nì chinaní ñáa ná Jesús.

2

Di'a nì kuu tá nì sa'an tá ndichí noo nì kaki Jesús

¹ Ta nì kaki Jesús ñoo Belén, ña nákaa chí kuendá Judea, ta daá nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea. Dá nì kasáa dao tá ndichí ñoo Jerusalén, ta nì kii ra chí noo xíno ndindii. ² Ta nì ndato'ón rá ná ñoo Jerusalén, ta kaá rá:

—¿Ndeí ió ná kúú rey noo ná Israel, ná nì kaki ñoo? Dá chì nda ñoo ndu ñoo nì

xini ndu ni xinkoo iin tiñoos saá, sa'á ñoo ni kandaá ini ndu ña ni kaki na, ta vei ndu kandaño'o ndu na —kaá ra.

³ Tá ni ni'i tó'on rey Herodes, ta kúu ni naá vá ini ra, ta dión ta'ani ni ndo'o ndidaá na ñoo Jerusalén. ⁴ Sa'á ñoo ni kana Herodes ndidaá kúu ta duti sakua'a, xí'in ta dána'a ley Moisés, ta ni ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndeí kaki na kakuu Cristo, na dákaki ñaa?

⁵ Dá ni kaa ñaa ñoo xí'in rá:

—Kaki na ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judea yó'o, dá chi di'a ni taa iin profeta ña ni ka'an Ndios xí'in ná:

⁶ Ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judá, kandaya'i cháa ka yo'ó noo dao ka ñoo ño'o kuendá Judá,

dá chi xa'an kaki iin ra katiin ndaa na ñoo Israel, na kúu ñooi, ta dándaki ñaa rá, kaá Ndios xí'in profeta na —kaá ra.

⁷ Dá ni kana de'é rey Herodes ñaa ndichí ñoo, dá ni ndato'ón ndichí ñaa rá ndá kuu kúu mií mií kuu ni xinkoo tiñoos ñoo. ⁸ Ni ndi'i, dá ni tanda'a ñaa Herodes kua'an ra ñoo Belén, ta kaá ra xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ndato'ón va'a ndó ndeí ió tayii ñoo. Tá ni naní'i ndo xí, dá naki'o ndó kuendá nooí, dá ná ko'on ta'ani yu'u kandaño'i xi —kaá ra.

⁹ Tá ni ndi'i ni ka'an Herodes dión, dá ni kan kuei ñaa ñoo kua'an ra. Ta tiñoos, kiri ni xini ra nda ñoo mií rá ñoo xionoo rí kua'an rí noo rá. Ta ni saa rí ni sa tuu rí diní vé'e noo ió tayii ñoo. ¹⁰ Tá ni xini ra ni sa tuu rí, kúu ni kadii nda'o ini ra. ¹¹ Dá ni ku'u ra ve'e ñoo. Dá ni xini ra xí xí'in María, naná xi. Dá ni sa kuíta xití rá noo xí, ta ni sa ndaño'o ñaa rá. Dá ni sonó rá yú'u sato noo ño'o ña va'a, dá ni taó rá ña ni doko rá noo xí. Ta ñoo kúu oro, xí'in ñaa támi sá'an, xí'in sití támi sá'an naní mirra. ¹² Tído tixi sani ni ka'an Ndios xí'in rá ña ná dá'a ni nandió kuéi ra noo Herodes. Sa'á ñoo iin ka va íchi ni nandió kuéi ra kua'an nó'o rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'ání rey Herodes kua'a nda'o taleé

¹³ Tá ni ya'a ñaa ñoo kua'an ra, dá ni ka'an iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios xí'in José tixi sani, dá kaá na:

—Ndakoo yo'ó, ta ki'in taleé xa'an xí'in naná xi, ta kuino kí kua'an Egipto, ta ñoo

kandei ndó nda ná kasto'on tukui xí'in ndó, dá chi kasá'a rey Herodes nándukú rá taleé xa'an ka'ání rá —kaá na.

¹⁴ Dá ni ndoto José, ta sakuaá kuu dáa ñoo ni ki'in ra taleé ñoo xí'in naná xi, dá ni kee ra kua'an ra Egipto. ¹⁵ Ta ñoo ni sa ndeí na nda ni kasandaá kuu ni xi'i Herodes. Dión, dá ni xinkoo to'on ni ka'an Ndios xí'in profeta na: “Nda ñoo Egipto ni nakanai de'i vei xi.”

¹⁶ Tá ni kandaá ini Herodes ña ni danda'i ñaa ta ndichí ñoo, kúu ni xido nda'o ini ra. Sa'á ñoo ni sa'anda ra choon ña ná kuu ndidaá takuáli yí ko ña'a xino uu kuia ndeí ñoo Belén xí'in ndidaá takuáli yí ndeí ñoo kuáli ño'o noo kúu kuendá Belén ñoo, chi sa kua'an xinkoo uu kuia ni xini ta ndichí ñoo ni xino tiñoos. ¹⁷ Ta sa'a ña ni kee ra dión, sa'a ñoo ni xinkoo noo ni ka'an profeta Jeremías:

¹⁸ Táí káyu'u na ña'a ndeí ñoo Ramá. Ni'i nda'o sá kían, ta nda'i tánaán xí'in ndirá nooan.

Ta nde'i Raquel sa'a de'an, ta ko kuu ta'on natián tandeé ini, chi ni xi'i ndi'i xi.

¹⁹ Tá ni xi'i Herodes, dá ni na'a noo túku iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios noo José tixi sani noo ió ra ñoo Egipto, ²⁰ dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndakoo, ta kuaka tayii ló'o xa'an xí'in naná xi, ta nandió kuéi ndó kua'an nó'o ndo Israel, dá chi sa ni xi'i ndi'i va ñaa, ra ndúkú tayii ló'o xa'an ka'ání rá —kaá na.

²¹ Dá ni ndakoo ra, dá ni nakuaka ra tayii ló'o ñoo xí'in naná xi, dá ni kee na kua'an nó'o ná ñoo Israel. ²² Tído ni ni'i tó'on na ña Arquelao ni nakuin noo tatá ra rey Herodes dándaki ra kuendá Judea, sa'a ñoo ni yu'u na ko'on na kandei na ñoo. Tído ni kasto'on tuku Ndios tixi sani xí'in José ña ná ko'on na chí kuendá Galilea kandei na.

²³ Dá ni saa na ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo ni sa ndeí na. Dión, dá ni xinkoo noo ni ka'an profeta ña kananí xi ta ñoo Nazaret.

3

Di'a ni kuu, dá ni kasá'a kasto'on Juan ña kasaq Jesús

¹ Tein tiempo daá ñoo, dá ni kasá'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu, dána'a na noo

ñayuu noo kúu yukú ichí chí kuendá Judea,
² ta kaá na xí'ín ná:

—Nandikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó,
 chí sa nī kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi
 ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.

³ Ta sa'a mií Juan yó'o nī ka'an profeta
 Isaías tá sa na'á, chí di'a nī kaa na:
 Kayu'u iin taa noo kúu yukú ichí, ta kaa ra:
 “Kandei nduu ndo natiin ndó sato'o yo
 Ndios,
 ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná”, kaá
 na.

⁴ Ta dá'on nī sa ndixi Juan nī kava'a xí'ín
 ídi camello. Ta iin cincho ñi nī kao noo
 nákaa tixi na. Ta sa seí ná tika xí'ín ndudí
 yukú. ⁵ Ta ku'á nda'o ñayuu ndéi ñoo
 Jerusalén xí'ín na ndéi dao ka ñoo ñó'o chí
 kuendá Judea xí'ín na ndéi ñoo ñó'o yati
 yuta Jordán ñoo sa kii noo nákaa Juan. ⁶ Ta
 sa na'o na kuachi na noo Ndios, ta kúu
 sa dakódo ndúta ñaá Juan ini yuta naní
 Jordán.

⁷ Tá nī xini Juan ña ku'á nda'o ta fariseo
 xí'ín ta saduceo vei ta'ani kodo ndúta rá
 noo ná, dá nī kaa na xí'ín rá:

—¿Ndo'ó kúu tata de'e koo! ¿Ndá yoo kaá
 daá xí'ín ndo'ó ña dión oon ni káki ndó noo
 ña xido ini Ndios, ña vei dándó'o naní ní
 ndo? ⁸ Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña
 ná'a ña miían ndaa kuiti nī nandikó iní ndo
 sa'a kuachi kée ndó. ⁹ Ta ná dá'a nī ka'an
 ndó ña sa'á ña kúu ndó na ve'e Abraham,
 sa'á ñoo káki ndó. Dá chí miían ndaa ná
 ka'in xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu
 ndéi yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ¹⁰ Ta
 kana'á ta'ani ndó ña sa ió nduu va hacha
 ka'andaan yo'o yito, sa'á ñoo ndi ndaa mií
 vá yito ko xí'o ku'i va'a, yiróon kúu rá
 ta'anda, dá kee ra kei ra noo kéi ñó'o.

¹¹ 'Miían ndaa kíán dakódo ndútaí ndo'ó
 ini taku'i, chí nī nandikó iní ndo sa'á
 kuachi kée ndó. Tído sata yú'u vei iin na
 ndáya'i cháa ka o duú yu'u, ta ni ko káni
 vían taó yu'u ndisa ná, chí ndáya'i cháa ka
 na o duú yu'u. Ta noón kúu na dakódo
 ndúta ndo'ó xí'ín Espiritu iñ Ndios, xí'ín ño'ó
 ita. ¹² Ta noón kúu táto'on iin taa tánee iin
 ña'a ndá'a ná dáxixi na tirió xí'ín tachí. Ta
 kí'o dión taó xoo na noni tirió tein xe'an.
 Ta nataán va'a naan ini yáka ná, ta xe'an
 ñoo chiñó'o na xí'ín ñó'o kéi, ña ni iin kuu
 o ndá'o —kaá Juan.

¹³ Ta kúu nī keta Jesús chí kuendá Galilea
 vei na yuta Jordán noo nákaa Juan, dá
 dakódo ndúta ñaá ná. ¹⁴ Tído ko xí'ín ta'on
 Juan dakódo ndúta ñaá ná, chí kaá na:

—Yu'u di'a va xínño'ó kodo ndúta kee
 mií ní. Ta, ¿ndiva'a vei di'a ní noo yú'u ña
 dakódo ndútaí mií ní?

¹⁵ Dá nī kaa Jesús xí'ín ná:

—Joon ní kaaon, dá chí kánian kee yó
 ndidaa choon sa'ándá Ndios —kaá na.

Dá nī xino ini Juan dakódo ndúta ñaá ná.
¹⁶ Tá nī ndi'i nī sodo ndúta Jesús, dá nī
 naku'ín ndichi na ini taku'i ñoo. Kúu mií
 dáa nī nonó induú. Dá nī xini na Espiritu
 iñ Ndios nī naxino na sata Jesús, ta kaa na
 táto'on kaa iin paloma. ¹⁷ Ta nda induú tái
 nī ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúu de'e maní yu'u, ta náta'an
 nda'o inii xini yo'ó —kaá na.

4

Di'a nī kuu tá nī ka'an ña u'u dátuyúán Jesús

¹ Dá nī kee Espiritu iñ Ndios ndáka na Jesús
 kua'an na diní yuku ichí, dá korndodó ñaá
 ña u'u. ² Ta nī sa ne'e iñ ná uu diko kuu, uu
 diko ñoo, ta ni iin ña'a ko ní seí na. Ta nī
 ndi'i, dá nda'í nī kasá'a kuiko na. ³ Ta kúu
 nī kasáa ña u'u, ña xirndodó ñaá, noo ná. Dá
 nī kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní,
 dá kían ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá
 ná nduuan pan kaxí ní.

⁴ Dá nī kaa na xí'an:

—Di'a va kaá tuti iñ Ndios: “O duú ta'on
 tó'on pan xínño'ó ñayuu keí ná, dá kataki
 na. Di'a to'on Ndios ta'ani xínño'ó ná
 kueído'o na, dá kataki ndisa na” —kaá
 Jesús.

⁵ Nī ndi'i, dá nī kee ña u'u ndáka ñaán
 kua'an ñoo Jerusalén, ña kúu ñoo Ndios. Dá
 nī dakáa ñaán noo dikó cháa ka diní ve'e
 ño'ó ká'ano iin ñoo. ⁶ Dá nī kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní,
 dá kían dánkao ní mií ní nda noño'o kaa, chí
 di'a kaá tuti iñ Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel ná saa na
 kandaa na yo'ó.

Ta kuita nduu na xí'ín ndá'a ná natiin na
 yo'ó,

dá kían ná o tákue'e sa'on kee yuu.

⁷ Dá nī kaa Jesús xí'an:

—Ta di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúú sato'o ndo” —kaá na.

⁸ Dá ni kee tukuan ndáka ñaáán kua'an nda diní iin yúku dikó nda'o. Dá ni daná'an ndidaá kúú ñoo ñó'o iin ní kúú ñayuu noo ná, xí'ín ndidaá tá'an ña ndato dándákián.

⁹ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Ió yu'u ña nakí'oi ndidaá ña káa noo ní tá ná nakuiin xití ní noói, ta kandaño'o ní yu'u.

¹⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Kuya'a kua'an noói, ña u'u, chi di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'on diní Ndios, na kúú sato'o ndo, ta sava'a noo iin tó'on míí ná koni kuáchí ndó” —kaá na xí'án.

¹¹ Dá ni kexoo ña u'u kua'an. Dá ni kasáa ángel ni chindeé ná Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasá'a Jesús dána'a na noó ñayuu

¹² Tá ni ni'í tó'on Jesús ña nákaa Juan ve'e kaa, dá ni nandió koo na chí kuendá Galilea. ¹³ Kúú ni dankoo na ñoo Nazaret noo ni sa io na. Dá ni ki'ín na kua'an na koo na ñoo Capernaum, ta kián iin ñoo nákaa yati yú'u taño'o noo ni sa kuu ñó'o na kuendá Zabulón xí'ín Neftalí. ¹⁴ Díon ni kuu, dá ni xinkoo to'on ni ka'an profeta Isaías, chi di'a ni kaa na:

¹⁵ Di'a ndo'o na ndéi kuendá Zabulón xí'ín na ndéi kuendá Neftalí, tá'an na ndéi chí yú'u taño'o, ña nákaa iin ka xoo yuta Jordán, noo kúú kuendá Galilea, noo ndéi ñayuu ko kúú na Israel.

¹⁶ Ta ñayuu ndéi ñoo ñoo, sa iin naá ñaxintóni ná, tído viti ndato ni natoon noo ná.

Ta va'ará sa xionoo na iin íchi naá noo kuu na,

tído viti ndato ni natoon noo ná, kaaan.

¹⁷ Nda daá ni kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá chi sa ni kuyati va kuu ña kián ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús dao taa tinn tiyaká ña kanoo ra xí'ín ná

¹⁸ Ta noo xíka Jesús kua'an na yú'u taño'o naní Galilea, ñoo ni xini na uu taa, iin ra

kúú Simón, tá'an ra ni chinaní ná Pedro, ta iin ra kúú Andrés, ñani míí rá. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñóno rá ini takuii, chi kúú rá ta tinn tiyaká. ¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakíi ndo ná ko'o kanooó xí'ín yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndo ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndo tiyaká ini takuii —kaá na.

²⁰ Ta kúú vití'ón ni dankoo ra ñóno rá. Kúú ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín Jesús.

²¹ Ta noo xíka Jesús kua'an na cháa ka chí noo, kúú ni xini na uu ka taa, ta iin ñani kúú, iin ra naní Jacobo, ta iin ka ra naní Juan. Ta kúú rá de'e taa naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñóno rá xí'ín tatá ra. Dá ni kana ñaá Jesús. ²² Ta kúú vití'ón ni dankoo ra tatá ra xí'ín barco ñoo. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín Jesús.

²³ Ta ni nata'an Jesús ni xionoo na chí kuendá Galilea ñoo sa daná'a na iin rá iin ve'e noo ndítutí na Israel. Ta dána'a na to'on va'a, ña kián ká'an ndi koo ndu'u yó tixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ñayuu ndó'o ndi ndáa míí vá kue'e, ta sa nduva'a na na u'u ñí. ²⁴ Ta iin ní kúú kuendá Siria ñoo ni kasandaá to'on sa'a Jesús, sa'a ñoo ndidaá xíán ndáka ñayuu na kú'u vei na noo Jesús, á míí ná ndó'o na kue'e, o míí ná kúú ná na u'u ñí, o míí ná kúú ná na ndó'o ní kée espíritu kini, o míí ná kúú ná na xí'í yí'í, o míí ná kúú ná na ni natií ñí. Ta ndidaá ná ni nduva'a ni kee Jesús.

²⁵ Ta kua'a nda'o na ndéi kuendá Galilea, xí'ín na ndéi ndin uxí ñoo ká'an xí'ín ná Decápolis, xí'ín na ñoo Jerusalén, xí'ín dao ka na ndéi kuendá Judea, xí'ín na ndéi iin ka xoo yuta Jordán tákuei na Jesús xionoo na.

5

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús diní iin yúku

¹ Tá ni xini Jesús ña kua'a nda'o kúú ñayuu ñoo, dá ni kaa na diní iin yúku iin ñoo. Dá ni sa koo na. Ta ni natuu yati taa xionoo xí'ín ná ñoo noo ná. ² Dá ni kasá'a ná dána'a na noo rá, ta kaá na:

³ —Ndiká'án ndi kúu ví na nákoni ña xínñó'ó ná Ndios, chi na yó'o kúu na sa ñó'o tixi ndá'a Ndios.

⁴ 'Ndiká'án ndi kúu ví na ndéi'i, dá chi natiin na tandeé ini noo Ndios.

⁵ 'Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu nda'í ió ini, dá chī nā yó'o kúu nā natiin noñó'ō yó'o noo Ndios.

⁶ 'Ndiká'án ndi kúu ví nā xí'í doko sa'á ña ndaa, ta íchī ini nā koni nā ñá, dá chī ndinoo ini nā xí'ín ña ndaa kee Ndios.

⁷ 'Ndiká'án ndi kúu ví nā ká'ano ini, dá chī ku'u ini Ndios sa'a ná.

⁸ 'Ndiká'án ndi kúu ví nā kómí iin níó vii, dá chī koni xí'ín noo ná Ndios.

⁹ 'Ndiká'án ndi kúu ví nā ndúkú ña nan-dei va'a dao ka ñayuu, dá chī nā yó'o kúu nā kananí de'e Ndios.

¹⁰ 'Ndiká'án ndi kúu ví nā ndó'o níó sa'á ña kée na ña ndaa, dá chī nā yó'o kúu nā ñí'í ña kaño'o na tixi ndá'a Ndios.

¹¹ 'Ndiká'án ndi kúu ví ndo'ó tá ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndó, o tá kéndava'a na xí'ín ndó, o tá káva'a na kua'á noó ña to'ón sa'a ndo sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. ¹² Ta ná kadii iní ndo, ta ñóchí kuu ini ndo, dá chī ká'ano nda'o ña va'a ko'ón Ndios kī'o na noo ndo chí induú sa'á ña ndó'o ndó dión, dá chī kī'o dión ta'ani ñi kendava'a na xí'ín profeta ñi sa ndei sa na'á.

Yó'o dána'a Jesús ña kúu yó táto'on ñii ñayuu yó'o

¹³ 'Ndo'ó kúu táto'on ñii ñayuu yó'o, tído tá ñi ndi'í ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ova tukuan? Ko ta'ón ka ña'a kuu kechóon yóan. Ndá kata va yóan sata vé'e, ta kuei ni'ini ñayuu kanoo na.

Kúu yó táto'on iin ña'a dátoon noó ñayuu

¹⁴ 'Ta kúu ta'ani ndó táto'on iin ña'a dátoon noó ñayuu, ta ndó'o ndó táto'on ndó'o iin ñoo kánóo dinj yúku, dá chī o kúu ta'on dáda'i na ña. ¹⁵ Ta dión ní, ni iin tó'ón ñayuu ko chíñó'ō iin íti, dá chikaá naán tixi iin sato. Di'a chínóo naan noo dikó, dá katoon noo ndidaá nā ndéi ini ve'e. ¹⁶ Ta kī'o dión kánian katoon ndo noo iin rá iin ñayuu, dá ná koni nā ña va'a kée ndó, dá ná keká'ano na tatá yo Ndios, nā ió induú.

Yó'o dána'a Jesús sa'a choon sa'ándá ley Moisés

¹⁷ 'Ná dá'a ni ka'án ndó ña vei yu'u dátuuí choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña ñi taa ndidaá profeta. Di'a vei yu'u dáxinkooi choon sa'ándaan. ¹⁸ Dá chī miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña xían nani ió induú xí'ín noñó'ō, ni iin tó'ón ta'on tá'í letra ley o kánda,

miían xinkoo ndi'í noo ká'an. ¹⁹ Sa'á ñoo, ndi ndaa mií vá ñayuu xío kao iin káa choon kuálí sa'ándá ley, ta kī'o dión ta'ani kee na dána'a naán noo dao ka ñayuu, dá kían cháá vá kandaya'i na tein nā ñó'o tixi ndá'a Ndios. Tído ndi ndaa nā seídó'o choon kuálí yó'o, ta dión dána'a nā noo dao ka ñayuu, noón kúu nā kandaya'i nda'o tein nā ñó'o tixi ndá'a Ndios. ²⁰ Ta ká'in xí'ín ndó ña kánian kuita ndaa cháá ka ndo kee ndó ña kóni Ndios o duú ta dána'a ley xí'ín ta fariseo, dá chī tá koó, dá kían ni iin kuu ta'ón o ndú'u ndó tixi ndá'a Ndios, nā ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni karyí yó xí'ín ñani tá'an yó

²¹ 'Sa ñi seídó'o va ndó choon ñi ta'anda noo nā sá'ano ve'e yó: “O sa ká'ání ndó ndii, ta ndi ndaa ñayuu sa'ání ndii, miían keyíko sa'a ná sa'á kuachi ñi kee na.” ²² Tído yu'u di'a ká'in xí'ín ndó ña ndi ndaa mií vá ñayuu, va'ará ná karyí óon na xí'ín ñani tá'an na, miían keyíko Ndios sa'a ná. Ta ndi ndaa mií vá ñayuu yá'a ká'an xí'ín ñani nā ña kúu ná ñayuu xixi, noón kúu nā kandoo kakuu na ñayuu kómí kuachi noo nā sá'ano ñoo yo. Ta ndi ndaa mií ñayuu, nā ká'an xí'ín ñani tá'an na ña ni lú'u ko chóon na, noón kúu nā ko'ón kaño'o indayá noo kái ñó'o.

²³ 'Ta viti, tá kua'an ndo doko ndo ña'a noo Ndios, ta ñi ndusaa ini ndo ña ko ñá'a ndeyíko ndo tandó'ó ndo xí'ín ñani ndo, ²⁴ dá kían kánian dánkoo tóo ndó ña né'e ndó kua'an ndo doko ndo noo náa ñoo, ta dinñó'ó kua'án ndo ndaka ndo ña maní noo ñani ndo. Tá ñi ndi'í, dá nandió kuei ndó doko ndoán noo Ndios. ²⁵ Ta ndi'í ini ndo kandoo maní ndo xí'ín ñayuu naá xí'ín ndó nani xika ndó kua'an ndo noo tá né'e choon. Dá chī tá koó, dá nakī'o na ndo'ó noo ndá'a rá. Ta tá né'e choon ñoo kúu ra nakī'o ndo'ó noo ndá'a tá ndaa yé'é kaa, dá chikaá ra ndo'ó ve'e kaa. ²⁶ Tá miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña o yáa ta'on ndó nda rá ná chiya'i ndi'í ndó sa'á ña ñi kee ndó.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni kee yó kuachi xí'ín nā ko kúu ñadi'í yo o yí yo

²⁷ 'Sa ñi seídó'o va ndó choon kaá di'a: “O sa kée ndó kuachi xí'ín nā ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo.” ²⁸ Tído yu'u ká'in xí'ín ndó

ñā ndi ndāa mií vá taa nákaní lóko ini ra ndé'é rá iin ñā'a, ta nákaní kue'é ini ra xí'án, roón kúú ra nī ya'a nī kee kuachi xí'án xí'ín ñaxintóni rá.

²⁹ 'Sa'á ñoó, tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí nóo xoo kuá'a ndo, dá kían taó ndoán, ta kañó'ó ndoán. Dá chī va'a cháá kaan ná naá iin nduchí nóo ndo o duú kaan dáketa na iin níí ndó indayá.

³⁰ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a xoo kuá'a ndo, dá kían ka'anda ndoán, ta kañó'ó ndoán. Dá chī va'a cháá ka ñā ná kamanī iin ndá'a ndo o duú kaan dáketa na iin níí ndó indayá.

Yó'o dána'a Jesús ñā ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

³¹ 'Sa nī seídó'o ta'ani ndó iin ka choon kaá di'a: "Ndi ndāa mií vá taa kóni dánkoo ñadi'í ra, dá kían naki'o ra iin tuti ñā ká'an ñā kóni ra dánkoo ñāá rá." ³² Tído yu'u ká'in xí'ín ndó ñā ndi ndāa mií vá taa dánkoo ñadi'í ra, ta kō kíán sa'á ñā nī xini xíxi ñāá, dá kían mií rá kedaá xí'ín ñadi'í ra, dá ya'án keeán kuachi xí'ín iin ka taa. Ta dión ní taa náki'in tá'an xí'án, yá'a ra kee ra kuachi xí'án.

Yó'o dána'a Jesús ñā ná dá'a ni nachina'a yó ni iin ñā'a

³³ 'Ta sa nī seídó'o ta'ani ndó iin ka choon nī ta'anda noó na sá'ano ñoo yo: "O sa két'ón ndó ñā nī nachina'a ndó kee ndó noo sato'o yo Ndios. Di'a koo ini ndo kee ndó ñā nī kaa ndo kee ndó." ³⁴ Tído yu'u ká'in xí'ín ndó, o sa náchina'a ndó ni iin ñā'a, dá kī'o ndó to'on ndó. O sa náchina'a ndó induú, dá chī noo ió mií Ndios kíán, ³⁵ ta o sa náchina'a ndó noñó'o yó'o, dá chī yó'o ndíta sa'a Ndios, ta o sa náchina'a ndó ñoo Jerusalén, dá chī ñoo mií rey ká'ano kíán. ³⁶ Ta ni o sa náchina'a ndó dinī ndo, dá chī o kándeé ta'on ndó ndekuxí ndo ni iin tó'ón idí dinī ndo, ta ni o kándeé ndó ndendei'í ndoán. ³⁷ Tído ndo'ó, tá kaa ndo jaan, ta dión ná kakian. Tá kaa ndo koó, ta dión ná kakian. Chī tá yá'a ndó ká'an ndo cháá ka to'on, dá kían ndéi ndó kée ndó ñā kóni ñā kini.

Yó'o dána'a Jesús ñā ná ku'u ini yo sa'á na xini u'u ñāá

³⁸ 'Ta dión ní sa nī seídó'o ndó iin ka choon kaá di'a: "Tá nī taó ná iin nduchí

nóo ndo, dá kían taó ta'ani ndó nduchí nóo na. Tá nī taó ná iin no'o ndó, dá kían taó ta'ani ndó iin no'o na." ³⁹ Tído yu'u ká'in xí'ín ndó, o sa chídáo tá'an ndó xí'ín ñayuu kīni. Va'a kaan di'a kee ndó: Tá nī kani na iin xoo noo ndo, kī'o ndó iin ka xoo ná kani na. ⁴⁰ Ta ndāa na kóni ka'an kuachi sa'a ndo, ta xío ndaa ra do'onō ndo, dá kían kī'o ndoán noo rá, ta konó ta'ani ndó naki'in ra kotó ndo. ⁴¹ Ta ndi ndāa mií ra kéndusa xí'ín ndó kandio ndó ñā'a ra ko'on ndo iin kilómetro dao, kua'án ndo xí'ín rá nda onī kilómetro. ⁴² Ta ndāa na xíka iin ñā'a noo ndo, kī'o ndoán noo ná. Ta ndāa na kóni kī'in tóo ñā'a noo ndo, o sa kádí'inda ndoán noo ná.

⁴³ 'Ta sa seídó'o ta'ani ndó ñā nī ka'an dao ka ñayuu: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó, ta koni u'u ndo na xini u'u ñāá." ⁴⁴ Tído yu'u di'a ká'in xí'ín ndó ñā ku'u ini ndo sa'á na xini u'u ñāá, ta ka'an va'a ndó xí'ín na ká'an ndava'a xí'ín ndó, ta keva'a ndó xí'ín na kañó'ó ñāá, ta kaka ndo ñā manī noo Ndios sa'á na kénóo ñāá, xí'ín sa'á na kéndava'a xí'ín ndó. ⁴⁵ Dión, dá ná'a ndo ñā miían ndaa kúú ndó de'e tatá Ndios, na ió induú, na dáxinkoo ndindii sata ñayuu kīni xí'ín ñayuu vá'a, na dákoon dai sata ñayuu ndaa, xí'ín ñayuu kīni. ⁴⁶ Dá chī tá kú'u ini ndo sava'a sa'á na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kían va'a ni'i ndo? ¿Á kō ná'a ta'on ndó ñā dión ta'ani kée ra kí'in ya'i sa'a ñó'o? ⁴⁷ Tá ká'an ndo ndisá'án xí'ín sava'a ñani tá'an ndó, dá kían, ¿ndí kían va'a kée ndó, xini ndo? ¿Á kō ná'a ta'on ndó ñā dión ta'ani kée na kō ná'a Ndios tein mií ná? ⁴⁸ Tído ndo'ó, koo ini ndo kendaá ndi'i ndó choon tát'on kendaá tatá yo Ndios, na ió induú, choon.

6

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó chindeé yó na kúnda'í

¹ 'Kandaa ndo mií ndó, o sa ndúkú ndó kee ndó ñā va'a noo ñayuu sa'á ñā kóni ndo kande'é va'a na ndo. Dá chī tá kée ndó dión, dá kían ni iin ñā va'a o nándio né'e tatá Ndios, na ió induú, noo ndo. ² Sa'á ñoó, tá kua'an ndo kī'o ndó di'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni ka'an ndo xí'ín ra tuú trompeta ñā kuita ra tuu ra noo ndo tát'on kée taa uu noo ini ve'e noo nátaka yo xí'ín noo xionoo

ra keí. Dión kée ra, dá ná chinaní va'a ñaá ñayuu. Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra sa'á ña kée ra. ³ Tído, ndo'ó, tá kua'an ndo k'i'o ndó di'ón noo ná kúnda'í, ná dá'a ni kana'á nda'á íti ndo ndí k'ían xí'o nda'á kuá'a ndo, ⁴ dá k'ían ná koo de'é ña maní kée ndó, chí tatá Ndios, na ndé'é ña kéde'é ndo, noón kúú na nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá ká'an yo xí'ín Ndios

⁵ 'Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, o sa kée ndó tát'o'on kée ta u u noo, dá chí kátoó ra kandita ndichi ra ini ve'e noo náta ka yo ka'an ra xí'ín Ndios, ta kátoó ta'ani ra kandita ra iin rá iin do'o keí ka'an ra xí'ín Ndios, dá ná kande'é ñayuu ña kée ra. Tído miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra sa'á ña kée ra. ⁶ Tído ndo'ó, tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, kua'an ndu'u ndó ini ve'e ndó, ta kadi ndo yé'é ndó, dá ka'an ndo xí'ín Ndios, na ko túu, na ndé'é ña kéde'é ndo, dá ná nandió né'e túu na ña va'a noo ndo.

⁷ 'Ta noo ká'an ndo xí'ín ná, ná dá'a ni nandió kuéi tóo tuku ndó ka'an ndo to'on, ña sa ni ka'an ndo tát'o'on kée ñayuu ko ná'á Ndios, dá chí ká'an ná ña sa'á ña kua'á téi ká'an na, dá natiin na ña xika na. ⁸ Sa'á ñoó ná dá'a ni kee ndó tát'o'on kée na, chí sa na'á vá tatá yo Ndios ndí k'ían xín'ño'ó ndó va'ará ko ñá'a kaka ndoán noo ná. ⁹ Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta di'a kaa ndo:

Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuú mií ní ndidaá tá'an ñaño'ó.

¹⁰ Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'o.

Tát'o'on k'i'o kée ní ña kóni ní induú xaan, k'i'o dión ta'ani ná koo noño'o yó'o.

¹¹ Ta k'i'o ní ña xín'ño'ó ndu'u keí ndú iin iin kuú kuú.

¹² Ta ká'ano koo ini ní sa'á kuachi ndu tát'o'on k'i'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu sa'á na yá'a noo ndú.

¹³ Ta o sa kóno ní kuei ndu noo kuachi, ta dáka'ki ní ndu'u noo ña kini.

Dá chí mií ní kúú na dándáki, ta mií ní kúú na kómí choon, ta mií ní kúú na kánian natiin ndidaá tá'an ñaño'ó.

Ta daá kuití dión ná koo.

Dión ná koo.

¹⁴ 'Dá chí tá ná ku'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá k'ían ku'u ká'ano

ta'ani ini tatá yo Ndios, na ió induú, sa'á kuachi mií ndó. ¹⁵ Tído tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá k'ían ni tatá yo Ndios o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuachi ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá né'e ij yo

¹⁶ 'Tá kua'an ndo kane'e ij ndo, o sa kútama ndo tát'o'on kée ta u u noo, dá chí nda'í nda'o ndé'é rá xionoo ra, dá ná'a ra mií rá noo ñayuu ña né'e ij rá. Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra. ¹⁷ Tído ndo'ó, tá né'e ij ndo, luu ná nacho'on diñi ndo, ta nakata ndó noo ndo, ¹⁸ dá k'ían ná dá'a ni na'a ndo mií ndó noo ñayuu ña né'e ij ndo. Ta sava'a iin tó'ón diñi tatá yo Ndios, na ko túu, ná kana'á ña kée ndó dión. Ta iin tó'ón mií tatá Ndios, na ndé'é ña kéde'é ndo, ná nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ndukú yó koo kuiká yó noo ña kóni Ndios

¹⁹ 'Ná dá'a ni ketutí ndó ña kuiká ñayuu yó'o, dá chí yó'o kúú noo dánaá tikidi ña'a, ta yó'o kúú noo dánaá daye'e ña'a, ta yó'o ta'ani kúú noo ndéi ta ku'íná, chí koku'u ra ve'e, ta kí'in ku'íná rá ña'a. ²⁰ Va'a kaan ndukú ndó koo ña kuiká ndo induú, dá chí ni tikidi, ni daye'e ko dánaá ña'a ió ñoó, ta ni ta ku'íná o kúu ku'u ki'in ku'íná ña ió ñoó. ²¹ Dá chí noo ió ña kuiká ndo, ñoó ta'ani nákaa níno ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña nduchí nóo yo kúú tát'o'on iin ñó'o dátoon noo yo

²² 'Ta nduchí nóo ndo kúú tát'o'on iin ñó'o nákaa tóon ñij ndo, ña dátoon níno ndo. Sa'á ñoó tá va'a nduchí nóo ndo, dá k'ían iin níí vá túu noo ndo. ²³ Tído tá ko vá'a nduchí nóo ndo, dá k'ían iin níí vá ñij ndo iin naá. Tá ni nda'o ña dátoon noo ndo, dá k'ían ndi k'i'o ka ví ni naku'in naá noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña o kúu ta'on ndiko yo Ndios, ta ndiko ta'ani yó di'ón

²⁴ 'Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noo u u sato'o, dá chí iin na koni u'u na, ta iin ka na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko na Ndios, ta ndiko ta'ani na ña kuiká.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni ndi'i téi ini yo sa'á ña ió ñayuu yó'o

²⁵ 'Sa'á ñoó ká'in xí'in ndó viti, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'á ña ko'o ndó, ta ni sa'a dá'on kandixi ndó, dá kada'i ñi ndo. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ió ña'a ndáya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó? Ta ió ña'a ndáya'i cháá ka xínño'ó ñi ndo o duú dá'on kandixi ndó. ²⁶ Kande'é ndó to'on ndó'o laa, chi ni ko chí'i rí tata, ni ko dákée rí, ta ni yáka rí koó nátaán va'a rí ña'a rí. Tído tatá yo Ndios, na ió induú, xíto va na rí. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ndo o duú laa? ²⁷ ¿Ndi ndáa ndó kandeé kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'á ña ndí'i ini ndo?

²⁸ 'Ta, ¿ndiva'a ndí'i ini ndo sa'a dá'on kandixi ndó? Kande'é ndó tát'o'on k'i'o sá'ano torí ndi'indi káa yúku, chi ko kéchóon ta'an vaan, ta ni ko káva'an dá'on kandixian. ²⁹ Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaa ta kuiká ni sa kuu ra, tído ko ní sá ndixi va'a ra tát'o'on k'i'o ndato iin torí ndi'indi ñoó. ³⁰ Tá k'i'o dión kée Ndios xí'in ita káa yúku, tá'an ña káa kuu víti, tído iin taan chiño'ó ñaá ná ini xito, ¿á ko ná'á ndó ña ndato ka ví chindeé Ndios ndo'o, ta cháá téi kándéé ini ñaá? ³¹ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i téi ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían ko'o ndó o sa'a ndí kían kandixi ndó, ³² chi sa'a ndidaa ña yó'o ndí'i nda'o ini ñayuu ko ná'á Ndios. Tído mií tatá yo Ndios, na ió induú, sa ná'á vá ná ña xínño'ó ndoan. ³³ Sa'á ñoó dinño'ó ka ndukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta koo ini ndo kee ndó ña ndaa kóni na, ta kúu ndidaa ña'a yó'o koo noo ndo. ³⁴ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i ini ndo ndi koo ndó taan, dá chi vei díin va ña'a ndo'o ndó. Sa'á ñoó koo ini ndo kande'i ndó xí'in ña ndó'o kuu víti ni.

7

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni keyíko mií yó sa'á ñayuu

¹ 'Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'á ñayuu, dá kían ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a mií ndó. ² Dá chi tát'o'on k'i'o keyíko ndo sa'a ná, k'i'o dión ta'ani keyíko Ndios sa'a ndo, chi tát'o'on k'i'o chíki'ó ndo, k'i'o dión ná chíki'ó Ndios mií ndó. ³ ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'o ndó kuendá ká'ano ka tündú'u nákaa noo mií ndó? ⁴ Ta,

¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'in ñani ndo: "Konón ná taóí xe'e nákaa noo xaan", kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi k'i'o ví káa tündú'u nákaa noo mií ndó? ⁵ ¿Kúu ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinño'ó tündú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

⁶ 'O sa k'i'o ndó ña ij noo tina, chi nandió kuéi rí tiin rí ndo'o. Ta o sa dákuei ndó yuu díon né'e va'a ndó noo ñó'o kochí, dá chi chiní'ini sa'a rían.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'in Ndios

⁷ 'Ta kaka ndo ña xínño'ó ndó noo Ndios, ta kúu ni'i vá ndoan. Ndukú ndoan, ta kúu ni'i vá ndoan. Dákásá ndó yé'é, ta kúu nonó váan noo ndo. ⁸ Dá chi ndidaa na xíkaan, ni'i náan, ta ndi ndáa na nándukú ña, ni'i náan. Ta ndi ndáa na dákásá yé'é, nonó vá yé'é noo ná.

⁹ 'Ta, ¿ndi ndáa ndo'o, tá xíka de'e ndó pan keí xí noo ndo, á xí'o ndó iin yuu noo xí? ¹⁰ O, tá xíka xí iin tiyaká keí xí, ¿á xí'o ndó iin ko noo xí? ¹¹ Koó, dá chi va'ará kúu ndó ñayuu káni, tído t'i'a ndó k'i'o ndó ña va'a noo de'e ndó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá yo Ndios, na ió induú, chi k'i'o na ña va'a noo na xíkaan? ¹² Tát'o'on k'i'o kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'in ndó, k'i'o dión ta'ani kee ndó xí'in ná, chi k'i'o dión dándáki ley xí'in ña ni taa profeta.

Yó'o dána'a Jesús ña ná koo ini yo ku'u yó yé'é kuin

¹³ 'Koo ini ndo ku'u ndó noo kúu yé'é kuin, dá chi ndíka nda'o yé'é, ta ndíka nda'o íchi, ña né'e ñaá kua'an indayá. Ta kua'á nda'o ñayuu koku'u kua'an íchi ñoó. ¹⁴ Tído kuin vá yé'é, ta kuin vá íchi, ña kua'an noo kataki chíchí ná, ta cháá nda'o ñayuu kondu'u kua'an ñoó.

Yó'o dána'a Jesús ña xí'in ku'i'í xí'o iin yíto, dá kandaq ini yo ndá yíto kúu rá

¹⁵ 'Kanda ndo mií ndó noo profeta to'on, dá chi vei ra noo ndo, ta kée ra mií rá kúu rá tát'o'on léko, tído ndigü'e'í lobo va kúu rá. ¹⁶ Tído xí'in ña kée ra, kandaq ini ndo ndá yoo kúu rá, dá chi o duú ta'íon xí'o uva, ta ni ión títi ko xí'o tñño'ó. ¹⁷ Dá chi ndidaa yíto va'a xí'o ku'i'í va'a, tído yíto ko vá'a xí'o

kui'i kō vá'a. ¹⁸ Ta ni iin tó'ón yító va'a kō xí'o kui'i kō vá'a, ta ni iin tó'ón yító kō vá'a kō xí'o kui'i va'a. ¹⁹ Ta ndidaá yító kō xí'o kui'i va'a kúú rá ta'anda, dá kej ra noo kéj ñó'o. ²⁰ Sa'á ñoó, xí'ín ña kée ra, dá kandaá ini ndo ndá yoo kúú rá.

Yó'o dána'a Jesús ña o duú ndidaá ñayuu ná chinaní ñaa sato'o na koni na ndu'u na noo ió Ndios

²¹ "Ta o duú ndidaá ñayuu ká'an xí'ín yu'u: "¡Mii ní kúú sato'i, mii ní kúú sato'í!", koni ndu'u noo dándáki Ndios. Sava'a na kée ña kóni tatáí, na ió induú, noón vá kúú na koni ndu'u noo dándáki Ndios. ²² Chì kua'á nda'o ñayuu kaa di'a xí'ín yu'u tá ná kasandaá kuú dáá ñóó: "Sato'o ndu'u, sato'o ndu'u, ¿á kō ndúsaá ta'on ini ní ña xí'ín kuú mii ní nì ka'an ndu ña koo chí noo, ta xí'ín kuú mii ní nì taó ndú espíritu kini, ta xí'ín kuú mii ní kua'á nda'o ña ná'ano nì kee ndu'u?" ²³ Dá kaaj xí'ín ná: "Kō ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndó noo, chì kúú ndó na kée ña kini."

Yó'o dána'a Jesús sa'á uu taa kava'a ve'e

²⁴ "Ta ndi ndáa na seídó'o to'on dána'i, ta kée na choon sa'ándáan, noón kúú na ko'in dáki'in tá'in ña kée na xí'ín iin taa ió ñaxintóni, tá'an ra nì kava'a ve'e noo tóto. ²⁵ Nì koon daí déen, ta nì xino takuú kua'a ini yuta ñoó, ta nì kana tachì déen, ta nì kani tá'an xí'ín ve'e ñoó, tído ni iin ña'a kō ní ndó'an, dá chì iin tooan noo tóto. ²⁶ Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta kō kée na ña, noón kúú táto'on iin taa kō ká'i ini, tá'an ra nì kava'a ve'e noo ñotí. ²⁷ Nì koon daí déen, ta nì xino takuú kua'a ini yuta ñoó, ta nì kana tachì déen, ta nì kani tá'an xí'ín ve'e ñoó, ta kúú nì kooan, ta nì naá ndí'i vaan —kaá Jesús.

²⁸ Ta nì ndi'i nì ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, kúú nì naá iní ñayuu nì kee ña nì daná'a na, ²⁹ chì kō kée na táto'on kì'o kée ta dána'a ley Moisés, chì dána'a na táto'on kì'o kée iin na né'e choon.

8

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i ñí

¹ Tá nì naxino Jesús sa'a yúku ñoó, ta kúú kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na. ² Dá nì natuu yati iin taa ndó'o kue'e té'i

ñí noo Jesús. Kúú nì sa ku'in xití rá noo ná, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvií ní ñíí.

³ Dá nì chinóo Jesús ndá'a ná sata rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kóni. Ná nduviion —kaá na.

Ta kúú vití'ón di'a nì ndañó'ó ni'ini kue'e ndó'o ra.

⁴ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—O sa kóo inon nakanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña nì kee xí'ón. Di'a kua'an na'a miíon noo ta duti, ta kane'e ña'a kua'an kemánon Ndios, táto'on kì'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini ra ña sa nì nduvií ñíion —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa kéchón noo iin taa dándáki iin ciento soldado

⁵ Tá nì ndu'u Jesús kua'an na ñoo Capernaum, dá nì kasáa iin taa dándáki iin ciento soldado noo ná. Ta nì seí nda'í ra noo ná, ⁶ ta kaá ra:

—Tatá, ta kéchón noo kándu'u rá ini ve'i, ta nì natí sa'a rá, ta ndó'o nda'o níó rá.

⁷ Dá nì kaa Jesús:

—Kó'o ve'ón, dá ná nduva'i ra.

⁸ Dá nì kaa taa dándáki iin ciento soldado ñoó xí'ín Jesús:

—Tatá, kō ta'ón ña'a kúú yu'u ña ku'u ní ve'i, tído xí'ín to'on ka'an oon va ní, ta kúú nduva'a va ta kéchón noo. ⁹ Chì kúú ta'ani yu'u iin taa nákaa tixi ndá'a ta né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado tixi ndá'a yu'u. Sa'á ñoó tá ná ka'in xí'ín iin ra, "Kua'an", ta kúú kua'an va ra. Ta tá ká'in xí'ín iin ka ra, "Nakí", ta kúú vei va ra. Tá ká'in xí'ín ra kéchón noo, "Kee choon yó'o", ta kúú kée va raan —kaá ra xí'ín Jesús.

¹⁰ Tá nì seídó'o Jesús to'on yó'o, kúú nì naá iní na. Dá nì kaa na xí'ín ñayuu tákuei ñaa vei ñoó:

—Mii'an ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ni iin tó'ón na Israel kō kándéé iní na yu'u táto'on kì'o kándéé iní ñaa taa yó'o. ¹¹ Ta kaá yu'u xí'ín ndó ña ná kii ñayuu chí xoo noo xino ndjindii, xí'ín noo kétaan, ta kandeí dáó ná xí'ín Abraham, xí'ín Isaac, xí'ín Jacob noo dándáki Ndios induú. ¹² Tído na kánian nì'í ña kandeí na noo dándáki Ndios, noón kúú na taó di'a ñaa Ndios sata vé'e noo iin naá, ta ñoó kuaki na, ta kuchi tá'an no'o na.

13 Dá n̄i kaa na xí'ín t̄aa dándáki iin ciento soldado ñóó:

—Kua'án nó'on ve'ón, chí sa'á ña n̄i kandeé inó'on yu'u, sa'á ñóó sa io va ña n̄i xikon —kaá na.

Ta kúu mií hora daá vá n̄i nduva'a ta kéchóon ñóó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús ñá kúu xido Simón Pedro

14 Tá n̄i saa Jesús ve'e Simón Pedro, ta kúu kándu'u xido ra noo xító kú'an kée kue'e daá. 15 Dá n̄i k̄ako'on Jesús ndá'an, ta kúu n̄i ya'a va ña daa'an. Ta kúu n̄i ndakooán n̄i kasá'á kenduuan ña'a keí ná.

Ta ku'á nda'o ñayuu n̄i nduva'a n̄i kee Jesús

16 Dá tá n̄i kuaá kuu daá ñóó, dá ndáka ñayuu ndéi ñóó na ñó'o espíritu kini n̄i kasáa na noo Jesús. Ta xí'ín to'on n̄i ka'an na xí'an, ta kúu n̄i kankuei ña kua'an. Ta ndidaá na kú'u n̄i nduva'a n̄i kee na. 17 Díon, dá n̄i xinkoo to'on n̄i ka'an profeta Isaías: “Mií ná n̄i nakuido kue'e ndó'o iin rá iin yó, ta n̄i naki'in na ña u'u ñíi yó.”

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Jesús xí'ín dao t̄aa n̄i ka'an kanoo xí'ín ná

18 Tá n̄i xini Jesús ña ku'á nda'o ñayuu n̄i nditútí ñóó, dá n̄i kaa na xí'ín t̄aa xionoo xí'ín ná:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo taño'o.

19 Ta n̄i natuu yati iin t̄a dána'a ley, dá n̄i kaa ra xí'ín Jesús:

—Maestro, ióí ña kanooi xí'ín mií ní ndéi kúu mií vá noo ko'on ní.

20 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Kana'ón ña ió va káo noo ñó'o ndikuii, ta ió ta'ani táka noo ñó'o laa. Tído na n̄i nduu t̄aa ñayuu yó'o, ni noo kanoo din̄i na koó.

21 Dá n̄i kaa iin t̄a xionoo xí'ín ná ñóó:

—Tatá, konó ní dinñó'ó ka ná ko'in dánduxi tatái, dá ná kasaa, ko'o.

22 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakí, ná kanoo xí'ín yu'u viti, ta dánkoo na kúu ndii ná dánduxi ñaá dao ka na kúu ndii —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Jesús choon noo tachí xí'ín taño'o

23 Dá n̄i kaa Jesús ini iin barco ko'on na xí'ín ndin uxí uu t̄aa xionoo xí'ín ná. 24 Tein

ya'a na kua'an na noo taño'o ñóó, kúu n̄i kasá'á kana tachí déen. Ta kúu n̄i kasá'á ndakoo noo taño'o, ta kokee rá ini barco. Tído kídi va Jesús kándu'u ná.

25 Dá n̄i natuu yati t̄aa xionoo xí'ín ná noo kándu'u ná, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—¡Tatá, dáka'ki ní ndu'u, chí ió ña kuu ndu!

26 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándéé ta'on ini ndo yu'u?

Dá n̄i ndakoo na. Dá n̄i sa'anda na choon noo tachí xí'ín taño'o ñóó. Kúu n̄i kutádi vá rá xí'ín tachí ñóó. 27 Kúu n̄i naá vá ini t̄aa xionoo xí'ín ná ñóó. Dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an mií rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, chí nda tachí xí'ín nda taño'o seídó'o choon sa'ándá na? —kaá ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taó Jesús espíritu kini ñó'o ini uu t̄aa

28 Dá tá n̄i saa na iin ka xoo taño'o ñóó noo kúu kuendá Gadara, kúu n̄i kasáa uu t̄aa ñó'o espíritu kini, t̄a n̄i kankuei n̄i kii ini káo noo ñó'o ndii. Ta ndakí nda'o ra, sa'á ñóó ni iin tó'ón ñayuu ko kuu ya'a íchi nákaa ñóó kée ra. 29 Dá n̄i kasá'á káyuu espíritu kini ñó'o ini ra:

—¿Ndi kían ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios? ¿Á n̄i kasáa ní dándó'o naní ní níu ndu'u tá ko ñá'a kasandaá tiempo noo ndi'i? —kaáan.

30 Ta sa xíká vá ndéi ku'á nda'o kochí sásá'an rí. 31 Dá n̄i seí nda'í espíritu kini ñóó noo ná:

—Tá vei ní taó ní ndu'u, dá kían konó ní ná ndu'u ndu'u ini kochí ñó'o káa.

32 Dá n̄i kaa na xí'an:

—Kua'án ndo, tá daá.

Dá n̄i kankuei ña ini t̄aa ñóó. Dá n̄i sa'an n̄i ndu'an ini kochí kua'a ñóó. Ta kúu n̄i taxí tá'an ndi ndi'i rí kua'an rí yu'ú da'o, dá n̄i dakuéi rí mií rí ini taño'o ñóó. Ñóo n̄i kandaá rí, dá n̄i xi'i rí.

33 Kúu n̄i taxí tá'an t̄a ndáka kochí ñóó kua'an nó'o rá. Tá n̄i nasáa ra ñoo ra, dá n̄i kastoon ra xí'ín ñayuu sa'á ña n̄i ndo'o kochí ra xí'ín sa'á ña n̄i ndo'o t̄aa sa ño'o espíritu kini ñóó. 34 Dá n̄i kankuei ndidaá ñayuu ndéi ñoo ñóó kua'an na noo nákaa

Jesús. Dá tá n̄i xini ñaá ná, dá n̄i seí nda'í n̄a noo Jesús ña ná ko'on n̄a iin ka xián.

9

Dì'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin taa n̄i natii sa'a

¹ Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná ini barco ñoo. Dá n̄i chika'anda n̄a noo taño'o kua'an n̄a. Dá n̄i nasáa n̄a ñoo mií ná.

² Dá n̄i kasáa dao taa, ta yí'i ra iin xito noo kánoo iin taa n̄i natii sa'a. Tá n̄i xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaá rá, dá n̄i kaa n̄a xí'ín taa n̄i natii sa'a ñoo:

—Koo t̄andeé inóon, de'e ló'o, dá ch̄i sa n̄i ndoo va kuachón —kaá n̄a.

³ Dá n̄i kasá'a ná kani kuáchi ini taa dá na'a ley ndíta ra: “Taa kaa kúu ra yá'a ká'an ndava'a xí'ín Ndios.” ⁴ Tído n̄i kandaa va ini Jesús ña dión ná kani ini ra. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ná kani kuáchi ini ndo? ⁵ ¿Ndí kían ko ú'u cháa ka ka'in xí'ín taa yó'o, ká'an ndó? “Sa n̄i ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá, “Ndakuijn ndichi, ta kua'an nó'on.” ⁶ Tído viti dá ná ko'in dá na'i noo ndo ña kómí ndisa n̄a n̄i nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándoo na kuachi kée ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a n̄i natii sa'a ñoo:

—Ndakuijn ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.

⁷ Ta kúu n̄i ndakuin ndichi ra. Dá n̄i kee ra kua'an nó'o rá. ⁸ Kúu ndidaá va ñayuu ñoo n̄i naá ini tá n̄i xini n̄a ña n̄i kee Jesús, ta n̄i keká'ano na Ndios, n̄a n̄i xi'o choon yó'o noo iin taa.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i kana Jesús iin taa nani Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

⁹ Dá n̄i keta Jesús ve'e ñoo kua'an n̄a. Kúu n̄i xini n̄a ió iin taa nani Mateo, ta ió ra kí'in ya'i ra sa'a ñoo. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Nakíj, ná ko'o kanooón xí'ín yu'u.

Dá n̄i ndakuin ra, dá n̄i kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

¹⁰ Dì'a n̄i kuu tein noo ió Jesús sásá'an na ve'e ra, dá n̄i kasáa kua'á nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñoo, xí'ín dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi, ta n̄i sa ndei na mesa sásá'an na xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani t̄a xionoo xí'ín ná.

¹¹ Dá tá n̄i xini t̄a fariseo ña ió Jesús sásá'an

na xí'ín ñayuu ñoo, dá n̄i kaa ra xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ndiva'a sásá'an maestro ndo xí'ín taa kí'in ya'i sa'a ñoo, xí'ín dao ka ñayuu kómí kuachi?

¹² Tá n̄i seido'o Jesús ña n̄i ka'an ra dión, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Na ió va'a ko xínño'ó ta'on na iin taa kétatá ñaá. Sava'a n̄a kú'u va kúu n̄a xínño'ó ñaá. ¹³ Ta kua'an ndo dákuá'a ndó ndi kóni kaa ña n̄i ka'an Ndios noo tuti ij ná, ch̄i di'a kaáan: “Kóni yu'u ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña doko ndo ña'a nooi”, kaáan. Ch̄i yu'u, ko véi ta'on yu'u kanai n̄a ká'an ña kúu ñayuu ndaa. Vei yu'u kanai n̄a ná kani ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó ini n̄a sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Dána'a Jesús ña kúu ná táto'on iin tono

¹⁴ Dá n̄i kasáa t̄a xionoo xí'ín Juan, na dá kodoo ndúta, dá n̄i kaa ra xí'ín Jesús:

—Né'e ij vá ndu'u, ta né'e ij ta'ani ta fariseo. Ta, ¿ndiva'a ko né'e ij ta'on t̄a xionoo xí'ín mií ní?

¹⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kandeí nda'í ñayuu n̄i nataka noo ió vikó tánda'a nani ió ij vá tono xí'ín ná? Tído nda ná kasandaá kuu naki'in ra tono kandaka ra ko'on ra, nda daá ví, dá kían kánian kane'e ij ná —kaá n̄a.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an va'a ña dána'a n̄a xí'ín ña dána'a t̄a fariseo

¹⁶ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ta ko ín ta'on ná koto noo n̄i ndata iin do'ono yátá xí'ín iin tá'í da'ón saá. Dá ch̄i tá ná nakata na do'ono ñoo, ta kúu nati'in va da'ón saá ñoo, ta kúu ví'í ka ví ndata do'ono yátá ñoo.

¹⁷ Ta ko ín ta'on taán vino saá ini ñi yátá, dá ch̄i tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándí va vino saá ñoo ñi yátá ñoo, ta ndata vá ñi ñoo, ta kuita ndi'i va vino ñoo. Sa'á ñoo va'a cháa kaan ná taán yo vino saá ini ñi saá, dá kían ni iin tó'an ná o túu.

Dì'a n̄i ndo'o de'e di'í iin taa nani Jairo xí'ín iin ña'a ndó'o kue'e táj n̄i

¹⁸ Ta nani ió n̄a dá na'a n̄a to'on yó'o, dá n̄i kasáa iin taa né'e choon. Dá n̄i sa kuin xiti rá noo Jesús, dá kaá ra:

—Sa n̄i xi'í va de'e di'í, tído nakíi ní, ná ko'ò, ta chinóo ní ndá'a ní sata xí, ta kúu nataki va xi —kaá ra.

¹⁹ Dá n̄i ndakuín Jesús, dá n̄i kee na kua'an na xí'ín rá. Ta kua'an ta'ani ta xionoo xí'ín ná. ²⁰ Ta kúu chí sata di'a Jesús n̄i natuu yati iin ñá'a ndó'o kue'e tái n̄i. Ta sa n̄i xino uxí uú kuia ndó'an kue'e ñóo. Dá n̄i kaka'on ndá'an yú'u dá'on ná, ²¹ dá chi di'a n̄i nakani inian: “Sava'a rá dá'on oon na ná kako'in, ta kúu ná nduva'i.” ²² Dá n̄i nandio ko Jesús, dá n̄i sa nde'é ñáa ná, dá n̄i kaa na xí'an:

—Koo tandeé inóon, de'e di'í ló'o, chi n̄i nduva'on sa'a ña kándéé inóon yu'u —kaá na.

Ta kúu mií hora daá vá n̄i nduva'an.

²³ Dá n̄i saa na ve'e ta né'e choon ñóo. Ta kúu n̄i xini na ndéi ta tuú flauta, ta nina va nda'o ñayuu ndéi na ndé'i na sa'a tadi'í ñóo. ²⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Kankuei too ndó sata vé'e, chi ko ní xi'í ta'on tadi'í ló'o ñóo, kidi va xi —kaá na.

Ta kúu n̄i saki ndaa va ñáa ñayuu ñóo sa'a ña n̄i ka'an na dión.

²⁵ Tá n̄i ndi'i n̄i kankuei ñayuu ñóo sata vé'e, dá n̄i ku'u Jesús. Dá n̄i tiin na ndá'a tadi'í ló'o ñóo, ta kúu n̄i ndakoo va xi. ²⁶ Ta kúu kua'a nda'o ñayuu ndéi yati ñóo n̄i ni'í tó'on ña n̄i kuu dión.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús uu ta ko túu noo

²⁷ Dá n̄i keta Jesús ve'e ñóo kua'an na. Kúu n̄i kasá'a tákuei ñáa uu ta ko túu noo kua'an ra, ta kaá ra káyu'ú ñáa rá:

—De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndu'u!

²⁸ Dá tá n̄i saa Jesús ve'e noo kua'an na ñóo, dá n̄i natuu yati ndi nduú ta ko túu noo ñóo. Dá n̄i ndato'on ñáa Jesús:

—¿Á kándisa ndó ña ió choon noo ndá'i nduva'i ndo?

Dá n̄i kaa ra:

—Ja'an, kándisa ndu ña dión kían, tatá.

²⁹ Dá n̄i kaka'on ndá'a ná noo rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Sa'a ña kándéé iní ndo yu'u, sa'a ñoó ná natuu noo ndo.

³⁰ Ta kúu n̄i natuu va noo rá. Dá n̄i sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa nákani ndó xí'ín ni iin tó'on ñayuu ndi n̄i kuu n̄i nduva'a noo ndo.

³¹ Tído tá n̄i kankuei ra ve'e ñóo, ta kúu n̄i nakani ra xí'ín ndidaa ñayuu ndéi ñóo ña n̄i kee Jesús xí'ín rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin ta ñi'í

³² Tá n̄i ndi'i n̄i kankuei ta n̄i nduva'a ñóo kua'an ra, dá n̄i kasáa dao ñayuu, ta ndáka na iin ta n̄i kandoo ñi'í n̄i kee espíritu kini nákaa ini ra. ³³ Dá n̄i taó Jesús espíritu kini nákaa ini ta ñóo, ta kúu n̄i naka'an va ra. Ta kúu n̄i naá vá iní ñayuu ndéi ñóo, ta kaá na:

—Ni kuu ni hora ko xini yo ña kúu dión ñoo Israel, ña n̄i xini yo viti.

³⁴ Dá kaá dao ta fariseo ndíta ñóo:

—Mií vá sato'o espíritu kini kían xí'o choon noo ta kaa, sa'a ñoó kándéé rá taó ra espíritu kini.

Dána'a Jesús ña ná kaka yo noo Ndios, dá ná tanda'a ná cháa ka ñayuu kii dána'a to'on na

³⁵ Ta n̄i xionoo Jesús ndidaa ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí, ta sa daná'a na ini iin rá iin ve'e noo ndítutí na Israel. Ta dána'a na to'on va'a, ña ká'an ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ndidaa na ndó'o kue'e xí'ín na u'u ñi. ³⁶ Tá xini na ñayuu kuá'a ñóo, kúu kú'u nda'o ini na sa'a ná, chi ndó'o nda'o níó ná, ta ndéi ndava'a na, chi ndó'o na táto'on ndó'o léko, kirí ko iin ndáka. ³⁷ Dá n̄i kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ñayuu yó'o kúu táto'on iin ño'ó xíti ká'ano noo sa ió nduu dákée, tído cháa vá kúu na kéchón.

³⁸ Sa'a ñoó kaka ndo noo Ndios, na kúu sato'o ño'ó xíti yó'o, dá ná tanda'a ná cháa ka ñayuu kii kechón noo an.

10

Di'a n̄i kuu tá n̄i kaxi Jesús uxí uu ta kane'e to'on na

¹ Dá n̄i taó xóo Jesús uxí uu ta xionoo xí'ín ná, dá n̄i xi'o na choon noo rá, dá kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o ndi ndáa mií vá kue'e xí'ín ña u'u ñi ná. ² Ta di'a naní ndin uxí uu apóstol, tá'an ra n̄i kaxi Jesús kane'e to'on na. Ta mií noo naní Simón, ta n̄i chinaní ta'ani ñáa ná Pedro, ta iin ka ra naní Andrés, ta kúu ñani Pedro, ta iin ka ra naní Jacobo, tá'an ra kúu de'e

Zebedeo, ta iin ka ra naní Juan, ra kúú ñani Jacobo. ³ Ta iin ka ra naní Felipe, xí'ín ra naní Bartolomé, xí'ín ra naní Tomás, xí'ín ra naní Mateo, tá'an ra ni sa ki'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ra naní Jacobo, ra kúú de'e iin ta naní Alfeo, xí'ín ra naní Lebeo, ta ká'an xí'ín ná Tadeo, ⁴ xí'ín ra naní Simón, tá'an ra ni sa kuu kuendá ta cananista, xí'ín ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ni kasandaá ni naki'o Jesús noó ta xiní u'u ñaa.

Yó'o ni sa'anda Jesús choon noo ndin uxí uu ta xionoo xí'ín ná ña ko'on ra dána'a ra

⁵ Ta ndin uxí uu ta yó'o ni tanda'á Jesús kua'an ra kanoo ra dána'a ra noó ñayuu, ta di'a ni kaa na xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ko'on ndo noo ndéi na ko kúú na Israel, ta ni o sa koo ini ndo ku'u ndó ni iin ñoo, ña kúú kuendá Samaria. ⁶ Sava'a noó na Israel, tá'an na kúú táto'on léko ni ndañó'ó, kua'an ndo dána'a ndo. ⁷ Tá kua'an ndo dána'a ndo noó ñayuu, di'a kaa ndo: “Sa ni kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaa ná.” ⁸ Ta nduva'a ndó na kú'u, ta nduvii ndó na ndó'o kue'e téli, ta dánáta ni ndo na ni xí'i, ta taó ndó espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta kee ndó ña maní yó'o xí'ín ná táto'on ki'o kémaní yu'u ndo'ó xí'ín choon yó'o.

⁹ O sa taán ndo di'ón oro ni di'ón plata ni di'ón kuaán ini vatí ndo, dá ki'in ndó ko'on ndo. ¹⁰ Ta ni léka o sa kándio ndó ko'on ndo, ta o sa káne'e ndó uu kotó, ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ni vara katuu ndó o sa káne'e ndó ko'on ndo, dá chi iin ta kéchóon, ió ichi ra kasá'an ra noo choon kée ra.

¹¹ Ta ndi ndaa mií vá ñoo ná'ano o ñoo kuálí ni sa ndo, ta taó tó'on ndó ndéi ndéi ñayuu ió ñañó'ó, ta sava'a ñoo ní kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ¹² Tá ni ku'u ndó ve'e ñoo, dá kaa ndo xí'ín ná, “Va'a kandeí ní.” ¹³ Tá kúú ná ñayuu va'a, dá kían ná kandeí va'a na. Tído tá ko kúú ná ñayuu vá'a, dá kían naki'in ndó ña kaá ndo kandeí va'a na ko'an xí'ín ndó. ¹⁴ Tá ko ní nátiin va'a iin kaa na ndo'ó, ta ko ní xín na kueídó'o na ña dána'a ndo, dá kían tá ni kankuei ndó ve'e na o ñoo na, kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo ná'a ña ko náta'an ini Ndios xiní na na ñoo ñoo. ¹⁵ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví

ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kini ni sa ndei ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra.

Yó'o dána'a Jesús noo rá ña kendava'a ñayuu xí'ín rá chí noo

¹⁶ Ta viti, tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo, ta kúú ndó táto'on léko kua'an kanoo tein ndigüe'í lobo. Sa'a ñoo kaon koo ndó táto'on kée koo. Ta nda'í koo ini ndo táto'on kée paloma. ¹⁷ Ta kanda ndo mií ndó noó ñayuu, chi ko'on na naki'o na ndo'ó noó ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noó náta na. ¹⁸ Ta nda noó ta né'e choon ná'ano xí'ín noó rey kandaka na ndo'ó ko'on ndo sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'i ndo ki'o ndó kuendá sa'a yú'u noó ta né'e choon ná'ano ñoo, xí'ín noó na ko kúú na ñoo yo. ¹⁹ Tído tá ni naki'o na ndo'ó noó ta né'e choon, o sa nákaní téi ini ndo sa'a to'on ka'an ndo o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, chi mií hora daá ñoo ki'o Ndios to'on ka'an ndo. ²⁰ Chi ko ta'on mií ndó kúú na ka'an, mií Espíritu i, na ni kii noo tatá Ndios, noón kúú na ki'o to'on ka'an ndo.

²¹ Ta iin ñani naki'o ra ñani mií rá noó ta né'e choon, dá ka'ání ñaa rá. Ta díon ta'aní kee na kúú tatá xí'ín de'e ra. Ta dao de'e ndakuei naá xí'ín tatá xi, ta ka'ání ñaa rá. ²² Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Tído ndi ndaa na ni xi'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xí'ín nda noó ndí'í kuií, noón kúú na ni'í ña káki na. ²³ Tá kéndava'a na xí'ín ndó ñoo ká'ano noó ko'on ndo, dá kían kankuei ki'í ndo ko'on ndo iin ka ñoo. Dá chi miían ndaa ká'in xí'ín ndó ña o kándeé ta'on ndó nata'an ndo ndidaá ñoo ñó'o Israel nda ná nandió koo tuku na ni nduu ta ñayuu yó'o kasaa na.

²⁴ Ta ni iin ta dákuá'a ko ndaya'i cháá ka noó ta dána'a noo rá, ta ni ta kéchóon, ko ndaya'i cháá ka noo sato'o ra. ²⁵ Sa'a ñoo ná nata'an ini ta dákuá'a ndo'o ra táto'on ki'o ndó'o ta dána'a noo rá, díon ní, ta kéchóon, ná nata'an ini ra ndo'o ra táto'on ki'o ndó'o sato'o ra. Dá chi ni chinaní ná sato'o ndo, Beelzebú, sa'a ñoo ka'í ka kee na xí'ín ndo'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a nda yoo kánian yu'ú yo

²⁶ Sa'a ñoo ná dá'a ni yu'ú ndo kee ñayuu kée díon, dá chi ndidaá vá ña'a ió de'é, daí ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a kéde'é

ñayuu, daí ña natuuan. ²⁷ Ta ña ká'an de'e yu'u xí'ín ndó, ka'an ndoan noo túu, ta ña ni seídó'o ndó ni ka'an kayá yu'u, kua'an kaa ndó diní vé'e, ta ni'i ka'an ndoan. ²⁸ Ta ná dá'a ni yu'ú ndo ña kándéé ka'ání yikí koño ndo, chí o kándéé ta'on na ka'ání na ní'o ndo. Va'a kaan yu'ú ndo ña kómí choon ña dándó'o na ní'o ndo xí'ín yikí koño ndo indayá.

²⁹ ¿Á ko díkó ta'on ñayuu uu laa kuálí sa'a iin di'on kaa? Ta va'ará nóo ya'i rí, tído ko kuéi ndava'a ta'on rí nda noñó'o tá ko kíán tát'on kóni mií tatá yo Ndios. ³⁰ Ta dión ní ndó'o na xí'ín ndo'ó, chí nda idi diní ndo, ná'á Ndios ndidaá kúú. ³¹ Sa'a ñoó o sa yu'ú ndo, chí ndáya'i cháá ka ndo noo Ndios o duú kua'á nda'o laa kuálí.

³² Ta ndi ndáa mií ñayuu ká'an ña kúú ná kuendá yu'u noo dao ka ñayuu, dión ta'ani ka'an yu'u ña kúú ná kuendá noo tatái Ndios, ña ió induú. ³³ Ta ndi ndáa ña ndáta sa'a yu'ú noo dao ka ñayuu, dá kíán kí'o dión ta'ani ndata yu'u sa'a ná noo tatái Ndios, ña ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña taó xóo tá'an ñayuu sa'a mií ná

³⁴ Ná dá'a ni ka'án ndo'ó ña vei yu'u nachindei va'i ñayuu. Di'a ni kasáai xí'ín espada, dá ná ka'anda tá'an ñayuu sa'a yu'ú. ³⁵ Chí ni kasáai dánaái de'e xí'ín tatá ra. Dión ta'ani naá de'e di'í xí'ín naná xi. Ta dión ta'ani kee iin sano xí'ín xidoan. ³⁶ Ta dión ta'ani kee ña ve'e iin taa, ndakuei na naá ña xí'ín rá. ³⁷ Ta ña kóni cháá ka tatá ña xí'ín naná ña o duú yu'u, noón kúú ña ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'u. Ta ña kóni cháá ka de'e yií ña xí'ín de'e di'í ña o duú yu'u, noón kúú ña ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'u. ³⁸ Ta ña ko xí'o mií ña kadokó ña cruz ná, ta karkaa na sata yu'ú kii na, noón kúú ña ko káni ta'an vaan kakuu na kuendá yu'u. ³⁹ Ta ña kóni dákaki mií ná, noón di'a kúú ña kuu. Tído ña xí'o mií ña kuu ña sa'a yu'ú, noón di'a kúú ña ni'í ña kataki na.

Yó'o dána'a Jesús ña nandió né'e Ndios ña va'a noó ña kée ña va'a xí'ín ñayuu ña

⁴⁰ Ta ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ndo'ó, nda yu'u nátiin va'a na. Ta ña nátiin va'a yu'u, nda ña ni tanda'á yu'u veii nátiin va'a

na. ⁴¹ Ta ña nátiin va'a iin profeta sa'a ña kúú ná iin profeta, dá kíán natiin ta'ani na ña va'a kánian natiin iin profeta. Ta dión ta'ani, iin ña ni natiin va'a iin ñayuu ndaa sa'a ña kúú ná iin ña ndaa, dá kíán koni ta'ani na natiin na ña va'a kánian natiin iin ñayuu ndaa. ⁴² Ta ndi ndáa mií ñayuu náki'o iin yáxi takuií vixi ko'o iin kaa ñayuu kuálí yó'o, miíán natiin na ña va'a sa'a ña ni kee na, chí ni kemáni ná iin ña xionoo xí'ín yu'u.

11

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

¹ Tá ni ndi'i ni kasto'on Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ndi kee ra dána'a ra, dá ni kee ra kua'an ra. Tá ni ndi'i, dá ni kee mií ná kua'an ña dána'a ña, ta kasto'on na xí'ín ñayuu ndéi iin rá iin ñoo.

² Ta noo nákaa Juan, tá'an ña dákodo ndúta ñayuu, ini ve'e kaa, ni ni'í tó'on na sa'a ndidaá ña ndato kée Cristo Jesús. Sa'a ñoó ni tanda'á ná dao ta xionoo xí'ín ná kua'an ra noo nákaa Jesús. ³ Tá ni saa ra, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Á mií ní kúú ña ni kaa Ndios tanda'á ná kasaa dákaki ñaá, o á kandati ndu kasaa iin ka ña?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'án ndo, ta kasto'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ña'a ndé'é ndó, xí'ín sa'a ndidaá ña seídó'o ndó. ⁵ Chí natuu noo ña ko túu noo, ta sa kúu va xíka ña ni natií sa'a, ta sa ni nduyii vá ñií ña ndó'o kue'e teí'í, ta sa ni natai va do'o ña ko táí do'o, ta ni nataki va ña ni xi'í, ta kasto'in to'on va'a Ndios xí'ín ñayuu kúnda'í. ⁶ Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchí ini xiní ña yu'u —kaá Jesús xí'ín taa ñoo.

⁷ Tá ni ndi'i ni nandió kuéi taa ñoo kua'an ra, dá ni kasá'á Jesús ká'an ña xí'ín ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá ña:

—¿Ndá yoo ni sa'an ndo'ó ni sa nde'é ndó noo kúú ño'o ichí ñoo? ¿Á iin taa ko iin toon, tá'an ra xíko tát'on xíko iin ndoo kée tachi ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó? ⁸ Koó, sa'a ñoó, ¿ndá yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin taa ndíxi dá'on táyí ndáa? Koó, chí ná'á vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyí ndáa, noón kúú ña ndéi

ve'e rey. ⁹ Sa'á ñoó, ¿ndá yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, miian ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúú ná, ta ndáya'i cháá ka na o duú iin profeta. ¹⁰ Chi sa'a mií ná ká'an tuti iñ Ndios di'a:

Ná ko'in tanda'í iin taa kuió noó ko'on noo yo'ó,

ta kasto'on ra to'in xí'in ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueídó'o na ña ko'on ka'on xí'in ná.

¹¹ Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúú na ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka taa ni kaki tixi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúú na ndáya'i cháá ka o duú Juan.

¹² 'Nda kuu ni sa xionoo Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ta nda kuu víti deén nda'o kéndava'a ñayuu xí'in na dána'a noó ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta sadi ñayuu kini noó ñayuu ndúkú ndu'u tixi ndá'a Ndios. ¹³ Ndidaá tá'an profeta xí'in ña ká'an ley Moisés ni ka'an ña kasá'a Ndios dándáki na ñayuu na, ta nda Juan ta'ani ni ka'an dión. ¹⁴ Ta nda kuendá mií ndó ná kakian á kándisa ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó o koó, tído ká'an yu'u xí'in ndó ña Juan kúú Elías, na ni ka'an profeta kasaa. ¹⁵ Ta ndi ndaa ndó ió do'o, ta kúú kueídó'o va'a ndó.

¹⁶ ¿Ndi kían tiin yu'u, dá ka'in xí'in ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti? Chi kée na táto'on kée takuáchí tá ndéi xi sádiki xi noo yá'i, ta káyuu'ú tá'an xi: ¹⁷ “Ni tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta ni xita ndu yaa nda'í kua'an, tído ko ní nde'i ta'on ndo'ó.” ¹⁸ Ta ki'o dión ta'ani kée ñayuu ndéi viti, chi tá ni kasáa Juan, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní xi'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na. ¹⁹ Ta viti ni kasáa na ni nduu taa ñayuu yó'o, ta sásá'an va'a na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúú ná iin taa nde'é, iin taa xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúú ná iin ra né'e tá'an va'a xí'in ñayuu kini, xí'in taa kí'in ya'i sa'a ñó'o. Tído na kúú na ndichí, noón kúú na ná'a ña kómí ndisa na ña ndichí.

Nda'í kúú ví na ndéi ñoo Corazín, xí'in na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

²⁰ Ni ndi'i, dá ni kasá'a Jesús dánani na ñayuu ndéi ñoo ná'ano noó ni kee na kua'a

ña ndato, dá chi ko ní xí'in ta'on na ñoo ñoo nandikó ini na sa'á kuachi kée na, ta kaá Jesús:

²¹ —ñda'í kúú ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazín! Ta, ñda'í kúú ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chi tá ní kée yu'u ña ná'ano noó ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón táto'on ni kee yu'u ña ná'ano noo mií ndó, ta kúú nda sa oon va ni nandixi nda'í na, ta ni nandei nda'í na noó yaa sa'á ña ni nandikó ini na sa'á kuachi ni kee na, ní kúu. ²² Sa'á ñoó ká'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. ²³ Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum, ká'an ndó ña nda induú xinkuei ndó, tído ndo'ó kúú na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indaya, dá chi tá ní kée yu'u ña ná'ano ñoo Sodoma, ña kían ni kee noo ndo'ó, miian ndaa kakaá iñ vá ñoo Sodoma nda kuu víti, ní kúu. ²⁴ Sa'á ñoó ká'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu kini ni sa ndei ñoo Sodoma.

Kádij nda'o ini Jesús kée na kúú Espíritu iñ Ndios

²⁵ Mií hora daá ni ka'an Jesús xí'in Ndios: —Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúú sato'o induú xí'in noño'o yó'o, chi ni chikáa de'é ní ña yó'o noó na ndichí, xí'in na kátóni ini. Ta ni na'a nian noó na ko kátóni va'a ini. ²⁶ Dión ni kee ní, tatá Ndios, chi ki'o dión ni nata'an ini mií ní.

²⁷ Ta ndidaá ña'a ni naki'o tatá Ndios noo yu'u. Ta ni iin tó'on ñayuu ko ná'a nda yoo kúú yu'u, na kúú de'e Ndios, chi iin tó'on miíó tatá Ndios kúú na ná'a nda yoo kúú. Ta ni iin tó'on ñayuu ko ná'a nda yoo kúú tatá Ndios, chi iin tó'on diní yu'u, na kúú de'e na, kúú na ná'a ñaa, xí'in ndi ndaa mií vá ñayuu ká'an yu'u, na kúú de'e Ndios, na'in ná noo. ²⁸ Nakíi ndidaá ndo'ó, na kúú tatí, ndo'ó na ndido vee, noo yu'u, dá naki'oi ña nani'i ndée ndo. ²⁹ Ta kandio nduú ndo yukú xí'in yu'u, dá katí'a ndó kee ndó táto'on kée yu'u, chi yu'u kúú iin na masó, iin na nda'í ió ini, ta xí'in yu'u, dá koni ndo nani'i ndée ndo, ³⁰ dá chi ko kuachi ta'on kandio ndó yukú yu'u, ta o dákuío vee ta'oin ndo'ó —kaá Jesús.

12

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a kuu nání'i ndée na Israel

¹ Tiempo daá ñóó chíka'anda Jesús kua'an na noñó'o noo káa tirió tein iin kuu nání'i ndée na Israel. Ta kuíko nda'o ta xionoo xí'ín ná. Sa'a ñóó ni kasá'a rá taó ra yoko tirió, ta seí ra nonián kua'an ra. ² Dá ni xini dao ta fariseo ña kée ra dión, dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Yá'a ta xionoo xí'ín ní kée ra ña ko kánian kee ra kuu nání'i ndée yo.

³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndó ña ni kee David tá sa na'á xí'ín taa sa xionoo xí'ín ná tá nda'í ni kuíko na? ⁴ Chì kaáan ña ni ku'u na ini ve'e Ndios, ta ni seí na pan, ña dóko ta duti noo Ndios, chí ni ko kánian keí mií ná ña, ni taa xionoo xí'ín ná. Sava'a ta duti va kuu keí ña. ⁵ O, ¿á ko óon ta'on ka'i ndó noo ley ña ni ya'a ta duti ni kechóon ra ini ve'e ño'o ká'ano yó kuu nání'i ndée yo? Tído ko ta'ón kuachi kíán ña kée ra dión. ⁶ Ta ká'ín xí'ín ndó ña ndáya'i cháá ka na in noo ndo o duú ve'e ño'o ñoó. ⁷ Di'a kaá to'on Ndios: “Kóni ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña dokó ndo ña'a nooí.” Tá ni kandaá ini ndo to'on yó'o, dá kíán o dátaí kuachi ta'on ndó na ko ña'a kée. ⁸ Chì ió choon noo ndá'a na ni nduu taa ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu nání'i ndée yo —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ni natii ndá'a

⁹ Dá ni naki'in Jesús kua'an na. Ta ni saa na ni ku'u na ini ve'e noo náta na ñoo ñoó. ¹⁰ Ta ñoó nákaa iin taa ni natii iin xoo ndá'a. Ta kóni ta fariseo ni'i rá ndi koo dátaí kuachi ra Jesús noo ta né'e choon, sa'a ñóó ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kuu nduva'a yó ñayuu kuu nání'i ndée yo, kaá ley?

¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá ná kankao iin léko ndo ini iin yái tein kuu nání'i ndée yo, á o kó'on ta'on ndó taó ndo rí? ¹² Ta kana'á ndó ña ndáya'i cháá ka iin ñayuu o duú iin léko. Sa'a ñóó kaá yu'u ña kuu va kee yó ña va'a tein kuu nání'i ndée yo.

¹³ Dá ni kaa na xí'ín ta kú'u ndá'a ñoó:

—Ná dákaa ndá'on.

Dá ni nadákaa ra ndá'a rá, kúu ni nduva'a vaan táto'on kú'o ió va'a iin kaan. ¹⁴ Dá ni kankuei ta fariseo ñoó kua'an ra. Dá ni kasá'a rá ndátó'ón kue'é ra ndi kee ra, dá ka'ání rá Jesús.

Di'a kua'an ña ni taa Isaías sa'a Jesús

¹⁵ Tá ni kandaá ini Jesús ña kóni ra ka'ání ñaá rá, dá ni kee na kua'an na iin ka xían, ta kua'a nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na. Ta ni nduva'a Jesús ndidaá na kú'u. ¹⁶ Ta ni sa'anda na choon noo ñayuu ñoó ña ná dá'a ni kasto'on na xí'ín dao ka ñayuu sa'a ña ndato ni kee na. ¹⁷ Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chí di'a kaáan:

¹⁸ Yó'o in ta xínkuáchí nooí, ta mií yu'u ni kaxi xi,

ta ndó'o nda'a vai sa'a xí, ta náta'an inii xiní xí.

Ko'in dákóoin Espirituí dini xí.

Ta noo ndidaá na tukú kasto'on xi ña vei kuu keyíkoí sa'a ndidaá ñayuu.

¹⁹ Ta o naá tá'an ta'on xi xí'ín ni iin tó'ón ñayuu, ta o káyu'ú ni'i ta'on xi, ta ni ko in ta'on xíka keí o kueídó'o ña ka'an xi.

²⁰ Ta o ká'ano ta'on xi tayoó, kirá sa ni ta'ano.

Ta o nda'ó ta'on xi tirño'ó sa kua'an nda'o, nda ná kasandaá kuu kandeé xí dánkoo ndaa xi ñayuu nooí.

²¹ Ta mií xí kúu tandee iní noo na ko kúu na Israel.

Dión ni taa Isaías.

Di'a ndo'o ñayuu ká'an ndava'a sa'a Espiritu i Ndios

²² Dá ndáka ñayuu ñoó iin taa nákaa iin espíritu kini ni kasáa na noo Jesús, ta ko túu noo rá, ta ni ko kuu ka'an ra kée espíritu kini ñoó. Dá ni nduva'a ñaá ná. Ta kúu ni naka'an ra, ta ni natuu noo rá. ²³ Ta kúu ni naá vá ini ñayuu kuá'a ñoó ni xini na ña ni kee Jesús, ta kaá na:

—Ndá ndi kuu de'e na ve'e rey David, na kaá na tanda'á Ndios kasaa, kúu taa kaa —kaá na.

²⁴ Tá ni seídó'o ta fariseo ña dión ndátó'ón ñayuu ñoó, dá ni kaa ra:

—Kándée taa kaa taó rá espíritu kini, chí Beelzebú, tá'an ña kúu sato'an, xí'o choon noo rá —kaá ra.

25 Kúú nì kandaá va ini Jesús ña dión nákanini ini ra, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta dión ta'ani ndo'o iin ñoo o iin ve'e tá sa'ándá dao tá'an ñayuu ndéi inian, chí naá váán. 26 Tá ná taó ña u'u kúú noó ña kini kéchóon nooán, dá kían ta'anda tá'an vaan. Ta, ¿ndi koo kaka choon né'an?

27 Sa'á ñoo tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon nì xí'o Beelzebú nooí, dá kían, ¿ndá yoo nì xí'o choon noo ndá'a dao ka na ñoo míi ndó ña taó ná espíritu kini, tá dáá? Mii vá na yó'o kúú na ná'a ña o duú ña ndaa ká'an ndo. 28 Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'ín ndéé Espíritu ij Ndios, dá kían kana'á ndó ña sa nì kasandaá va kuu ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios.

29 'Chí, ¿ndi kee ví iin taa ku'u ra ve'e iin taa tondó ki'ín ku'íná rá ña ñó'o ve'e ra tá ná o ko'óni ñaá rá dinño'ó ka? Dión kanian kee ra, dá kandeé rá taó ndí'i ra ña'a ñó'o ve'e ra.

30 "Ta na ko ndíta xoo yu'u, noón kúú na xiní u'u ñaá, ta na ko chíndeé yu'u noo chóon kéei, noón kúú na dátuu choon kéei. 31 Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ndidaá kúú kuachi kée ñayuu, xí'ín sa'a ndidaá kúú ña'a kini ká'an na. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu ij Ndios, noón kúú na ni iin kuu ta'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi nì kee na. 32 Ta ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na nì nduu taa ñayuu yó'o, kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu ij Ndios, noón kúú na ni iin kuu ta'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi nì kee na, ni ñayuu yó'o ni ñayuu veí chí noo o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a ná.

33 'Dá chí iin yíto va'a, ku'i va'a va xí'o rá. Ta iin yíto ko vá'a, nda ku'i xí'o va rá ko vá'a. Ta xí'ín ku'i xí'o va rá kándaá ini ndá yíto kúú rá. 34 'Ndo'ó kúú kuendá de'e koo! ¿Ndi kee ví ndó ka'an ndo iin to'on va'a tá ñayuu kini va kúú ndó? Dá chí to'on nì chítí ñó'o ini ní o iin ñayuu kían kánkuei yú'u ná, dá ká'an na. 35 Dá chí iin taa va'a, to'on va'a ñó'o ini ní o rá taó ra ká'an ra. Tído iin taa kini, to'on kini ñó'o ini ní o rá taó ra ká'an ra. 36 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña naki'o ndó kuendá sa'a ndidaá to'on ko

chóon nì kánkuei yú'u ndo nì ka'an ndo tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu. 37 Dá chí xí'ín to'on ká'an ndo, kedaá xí'ín ndó, dá kandoo va'a ndó noo Ndios. Ta xí'ín to'on ká'an ta'ani ndó kedaá xí'ín ndó, dá kandoo ndó kakuu ndó ñayuu ió kuachi noo ná.

Yó'o nì xika ñayuu ña kee Jesús iin ña ndato

38 Dá nì kasáa dao ta dána'a ley xí'ín dao ta fariseo, dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Maestro, kóni ndu ña kee ní iin ña ndato noo ndú'u.

39 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu kini nda'o kúú ndo'ó, na ndéi tiempo viti, ta xiní xíxi va ndó Ndios, chí xika ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó. Tído ni iin tó'on ña ndato o kéei noo ndo, sava'a ña ndato nì kee Ndios xí'ín profeta Jonás kían koni ndo. 40 Chí tátoto'on oni nduú, oni ñoo nì sa káa Jonás tíi tíyaká ká'ano, kí'o dión ta'ani koni ndo kaka na nì nduu taa ñayuu yó'o tíxi ñó'o oni nduú, oni ñoo. 41 Ta nakuíta ndichi ñayuu nì sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí nì nandikó iní na sa'á kuachi nì sa kee na tá nì daná'a Jonás noo ná. Ta iin taa ndaya'i cháa ka o duú Jonás ín noo ndo viti. 42 Ta nakuiin ndichi ta'ani ña'a sa dándáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noo xíká cháa ka ñayuu yó'o nì kixián nì seídó'an ña ndichí nì ka'an rey Salomón. Ta iin taa ndaya'i cháa ka kúú na ín ká'an xí'ín ndó vití'ón o duú rey Salomón ñoo.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kée espíritu kini

43 'Tá keta iin espíritu kini iin taa, dá kían kua'an iin xián noo íchí ndúkúan noo nani'i ndééán. Tído ko nani'án noo nani'i ndééán. 44 Dá kásá'án nákanini inian: "Nandió koo tukui no'i ve'e noo nì ketai veii", kaáan. Tá nì nasáaan nì ndu'an ini taa noo nì sa ioan, ko ín ta'on nákaa ñoo, ta ndato nì natu'án, ta ñochí vii káaan. 45 Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháa ka o duú mián. Dá násaaan ndu'an kaño'an ini taa ñoo. Ta kúú ka'í ka ví kásá'a ndó'o ní o duú tátoto'on kí'o nì sa ndo'o ní o rá nì sa kee espíritu kini

mií noó ñoó. Dión ta'ani ndó'o ñayuu ndéi tiempo viti —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasáa naná Jesús nandukú ñaá ná

⁴⁶ Xían nani nákaa na dána'a na noó ñayuu kuá'a ñoó, kúu ni kasáa naná na xí'in ñani na. Ta kúu ni sa kujta na sata vé'e, chi kóni na ka'an na xí'in Jesús.

⁴⁷ Dá ni kastō'on iin taa iin ñoó xí'in Jesús: —Naná ní xí'in ñani ní, ta ndíta na sata vé'e, ta kóni na ka'an na xí'in ní.

⁴⁸ Dá ni kaa Jesús:

—Ná kastō'on ndaaí xí'in ndó ndá yoo kúu nanáí, ndá yoo kúu ñanií —kaá na.

⁴⁹ Ta kúu ni daná'a ndá'a ná ndidaá taa xionoo xí'in ná, dá ni kaa na:

—Taa yó'o va kúu nanáí, kúu ñanií. ⁵⁰ Chi ndidaá na kée ña kóni tatái Ndios, na ió induú, noón kúu ñanií, kúu kí'oi, kúu nanáí —kaá na.

13

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a iin taa xíti

¹ Kuu dáa ñoó ni keta Jesús ve'e ñoó. Dá ni saa na ni sa koo na ió na yu'ú taño'o. ² Ta kúu ni nataka kuá'a nda'o ñayuu noo ió na. Sa'á ñoó ni kaa Jesús ini iin barco, dá ni sa koo na ini ro. Dá ni sa ndei ñayuu kuá'a ñoó yu'ú taño'o ñoó. ³ Dá ni kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

—Iin taa xíti ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴ Ta sa'á ña ni koon ni'ini ra tata ñoó, sa'á ñoó dao ña ni kuei yu'ú íchi. Kúu ni kasáa laa, ta kúu ni seí vá rían. ⁵ Ta dao ka tata ñoó ni kuei tein yuu, noó koo ño'ó ndéé. Sa'á ñoó kúu yachi va ni xitaan, chi ko ní kuei ta'on ña noó kúu ño'ó ndéé. ⁶ Dá tá ni xinkoo ndiandii, ta kúu ni dii vaan. Ta sa'á ña ko ta'ón yo'an, sa'á ñoó ni ichi vaan. ⁷ Ta dao ka tata ñoó ni kuei tein ta'íon. Ta ni sa'ano dáó ña xí'in ta'íon ñoó, sa'á ñoó ni kuyatá váan ni kee rá. ⁸ Ta kúu dao ka tata ñoó ni kuei noo kúu ño'ó va'a. Ta kúu kuá'a nda'o noni ni xí'oan, dá chi iin ciento noni ni xí'o dao tata yó'o, ta dao kaan ni xí'o oni diko noni, ta dao kaan ni xí'o oko uxian. ⁹ Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kueídó'o ndó —kaá Jesús.

Yó'o kasto'on Jesús ndiva'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na

¹⁰ Dá ni kasáa taa xionoo xí'in ná noo ió na, dá ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndiva'a dáki'in tá'an ní dao ña'a xí'in to'on dána'a ní?

¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Dá chi noo ndo'ó va ni xí'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'á ndi kee na dándaki na. Tído ko xí'o Ndios noo dao ka ñayuu ña kandaá ini na sa'á ña yó'o.

¹² Dá chi ndi ndáa na ni natiin to'on ká'in, noón kúu na natiin ña kandaá cháá ka ini na. Tído ndi ndáa na ko xí'in natiin ña, noón kúu na díta di'a Ndios cháá ña kandaá ini na. ¹³ Sa'á ñoó dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i noó dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndé'é ná, tído o kandaá ta'on ini na ndi kóni kaaan, ta va'ará seídó'o na to'on ká'in, tído o kátóni ta'on ini na. ¹⁴ Kí'o dión, dá xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chi di'a kaáan:

Va'ará ndidaa ka vían ná kueídó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaa ka vían ná kande'é ndó, tído o kandaá ta'on ini ndo.

¹⁵ Chi ni ndukáxi nda'o ní na ñoo yó'o,

ta ko xí'o na mií ná kueídó'o na, ta ni sadi ta'ani na noo ná, dá ná o kóni na xí'in noo ná, ta ni o kueídó'o na xí'in do'o na, ta ni o kátóni ta'on ini na, ta ni o nándio kuéi na noo yú'u, dá nduva'i na.

¹⁶ Tído ndiká'an ví noo ndo'ó, chi túu noo ndo ndé'é ndó, ta ndiká'an ví do'o ndó, chi seídó'o ndó. ¹⁷ Chi miían ndaa ká'in xí'in ndó ña kuá'a nda'o profeta xí'in ñayuu ndaa ni sa ndei sa na'á ni ka'an ná koni na ña xiní ndo viti, tído ko ní xiní ta'on naan. Ta ni ka'an ta'ani na kueídó'o na to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on naan —kaá na.

Nákani Jesús ndi dándaki ña ni daná'a na sa'á taa xíti

¹⁸ —Kueídó'o va'a ndó, chi ko'in kastō'in xí'in ndó ndi dándaki to'on ni dáki'in tá'in ni daná'i noo ndo sa'á taa xíti ñoó. ¹⁹ Tá'an ñayuu seídó'o to'on va'a ña ká'an sa'a ndi kée Ndios dándaki na ñayuu, ta ko xí'o na mií ná kandaá ini naan, dá kían kasaa ña u'u, ta díta váan to'on Ndios, ña ni kankao ní na. Dión dándaki yu'ú íchi ñoó noó ni

kuei dao tata ñoó. ²⁰ Ta tein yuu noó ni kuei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádij ini na. ²¹ Tído ko ta'on yo'an ini níó ná, sa'á ñoó too vá kándisa naan. Chi tá vei tandó'ó ndó'o na, o tá kásá'á ñayuu kéndava'a na xí'in ná sa'á ña kándisa naan, kúu dánkoo va naan. ²² Ta tein ta'íon noó ni kuei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído kásá'á ndí'i cháa ka ini na sa'á ña'a ió ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuiká ná. Sa'á ñoó ko sá'ano na xí'in to'on Ndios, ta ni iin ña va'a ko kée na. ²³ Tído noñó'o va'a noó ni kuei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta xí'o na mií ná ña kánda naan. Dao noón kúu táto'on tata, ña ni xí'o iin ciento noni. Ta dao ka na kúu táto'on tata, ña ni xí'o oni diko noni. Ta dao ka na kúu táto'on tata, ña ni xí'o oko uxí noni, chi kée na ña kóni Ndios —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a tirió kuéi ni xita tein tirió va'a

²⁴ Dá ni dakí'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'in to'on ni daná'a na noó ñayuu ñoó, ta kaá na:

—Táto'on ki'o ni kee iin taa ni xiti tata va'a noñó'o rá, ki'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ²⁵ Ta tein kídij ta xíti ñoó, ni kii iin ta xiní u'u tá'an xí'in rá, ta ni chí'i ra tata tirió kuéi noo káa tirió ra. ²⁶ Sa'á ñoó tá ni kasá'á kána yoko tirió, dá ni kánda na ini ta kéchóon noo rá ña káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ra. ²⁷ Dá ni sa'an ra ni ndato'on rá sato'o ñó'o ñoó: “Tatá, ¿á o duú tirió va'a ní xiti ní? ¿Ndiva'a káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ní, tá dáá?” ²⁸ Dá ni kaa sato'o ñoó xí'in rá: “Iin taa xiní u'u va ñaá ni kexíxi ni chí'an.” Dá ni kaa ta kéchóon ñoó: “¿Á ko kóni ní ná ko'on ndu to'on nduan?” ²⁹ Dá ni kaa ra: “Ná dá'a ni ko'on ndo to'on ndoan, dá chi tá ná to'on ndoan, nda tirió va'a kana xí'an. ³⁰ Konó ndó ná kua'ano dáó ña xí'in tirió va'a ñoó nda ná kasandaá kuu naki'in va'a yó tirió ñoó. Dá tá ná kasandaá kuu ta'andaan, dá ka'andaj choon noo ra náki'in va'a tirió, ta kaaj xí'in rá: To'on ndó dinñó'ó tirió kuéi, ta kató ndoan táto'on kató ndó ndáyo'o, dá chiñó'o ndoan. Tído ña kúu tirió va'a ñoó, ná taán va'a ndoan ini yákaí” —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tata leé ló'o nani mostaza

³¹ Dá ni dakí'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'in to'on ni daná'a na, ta kaá na:

—Táto'on ki'o ndó'o iin tata nani mostaza, ña ni xiti iin taa noñó'o rá, ki'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ³² Ta miian ndaa ña yó'o kúu tata pálí cháa ka noo dao ka tata chí'i yó noñó'o yo. Tído tá ni xitaan, ta kúu sá'ano dikó ka vían o duú dao ka yukú, ta ndúuan iin yíto, sa'á ñoó kásaa laa, ta káva'a rí táka ri tein ndá'a rá —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'á ña dákuita tachí yusa pan

³³ Dá ni dakí'in tá'an tuku na iin ka ña'a xí'in to'on ni daná'a na noó ñayuu ñoó, ta kaá na:

—Ki'o dándáki Ndios ñayuu na kián táto'on ki'o kée ña dákuita tachí yusa káva'a pan, ña ni tiin iin ña'a, ta ni dakí'in tá'an ñaá xí'in oni yáxi harina, dá nakuita tachíjan —kaá na.

Ña yó'o nákani ndiva'a dána'a Jesús dión

³⁴ Ta dión ni dakí'in tá'an Jesús dao ka ña'a xí'in to'on ni daná'a na noó ñayuu kuá'a ñoó. Ta ko ní sá dána'a ta'on na tá ko ní sá dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on ni sa daná'a na. ³⁵ Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta, chi di'a kaajan:

Ko'in dáki'in tá'in dao ña'a noo to'on dána'i noo ñayuu.

Ta ki'o dión dána'i noo ná sa'a ndidaá ña sa io de'é nda rá ni kasá'á sa'a ñayuu.

Yó'o nákani Jesús ndi dándáki ña ni daná'a na sa'a tirió kuéi xí'in tirió va'a

³⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu ñoó, dá ni ku'u na ini ve'e iin ñoó. Dá ni natuu yati ta xionoo xí'in ná ñoó, dá ni kaa ra:

—Nakani ní xí'in ndu'u ndi dándáki ña ni daná'a ní sa'a tirió kuéi ñoó.

³⁷ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Taa ni xiti tirió va'a ñoó kúu na ni nduu taa ñayuu yó'o. ³⁸ Ta ño'ó xíti ñoó kúu ñayuu yó'o, ta tata tirió va'a ñoó kúu ndidaá ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios, ta tirió kuéi ñoó kúu na ñó'o tixi ndá'a ña u'u. ³⁹ Tá'an ra ni xini u'u ta ni xiti ñoó kúu ña u'u, ta kuu ni naki'in va'a ra tirió ñoó kúu kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu. Ta taa ni naki'in va'a tirió ñoó kúu ángel Ndios.

⁴⁰ Dá chí táto'on nì kee ra nì to'on ra tirió kuéi noño'o rá, ta nì ndi'i nì chíño'o raán noo kéi ñó'o, kì'o dión koo tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁴¹ Chí tanda'á na nì nduu taa ñayuu yó'o ángel kéchóon noo ná kii na nakaxi na ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios, ta taó xóo na ndidaá na kédaá xí'ín ñayuu na, dá kée na kuachi xí'ín ndidaá na kée ña kini. ⁴² Dá ko'on ángel ñoo taán ñaá ná noo kéi ñó'o ini xito. Ñoo kuaki na, ta ñoo kúu noo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na. ⁴³ Ta na kúu ñayuu ndaa noo Ndios, ndato natoon na táto'on tóon ndindii kandeí na noo ió tatá Ndios dándáki na. Ta na ió do'o, ná kueídó'o na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa nì naní'i iin kidi di'ón

⁴⁴ 'Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on iin kidi di'ón nákaa de'é noño'o xítí. Chí iin kuu, dá nì naní'i iin taa kidi ñoo, dá nì nachikáa de'é tuku raan, ta kadii ini ra kua'an nó'o rá. Dá nì sa'an ra nì dikó ndí'i ra ña'a ió noo rá, dá nì xiin ra ñó'o noo nákaa de'é kidi di'ón ñoo.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa nì naní'i iin yuu dión ndato nda'o

⁴⁵ 'Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on ña nì ni'i iin taa nì naka'an nda'i xí'ín yuu dión. ⁴⁶ Chí tá nì naní'i taa ñoo iin yuu dión ndato cháa ka, dá nì sa'an ra nì dikó ndí'i ra ña ió noo rá, dá nì xiin raan.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ñono

⁴⁷ 'Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on iin ñono, ña kíán chírneer ra ini taño'o, ta ndi ndaa mií vá tiyaká sárnee nooán. ⁴⁸ Tá nì chití nooán, dá taó raán yu'ú takuú, dá kandeí ra kaxi ra tiyaká taán ra ini tiyika rá, ta kirí ko vá'a taó xóo ra. ⁴⁹ Ta dión ta'ani koo kuu noo ndí'i, chí kankuei ángel kanoo na taó xóo na ñayuu kinni tein ñayuu ndaa. ⁵⁰ Ndi'i, dá taán ná ñayuu kinni ñoo noo kéi ñó'o ini xito. Ta ñoo kuaki na, ta ñoo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ña saá xí'ín ña yata

⁵¹ Dá nì ndato'ón Jesús ta xionoo xí'ín ná: —¿Á nì kandaa ini ndo ndidaá ña nì ka'in xí'ín ndó? Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Jaan, tatá.

⁵² Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kana'á ndó ña tá nì ndu'u iin ra dána'a ley Moisés tixi ndá'a Ndios, dá ndo'o ra táto'on ndó'o sato'o iin ve'e, dá chí taó rá ña saá xí'ín ña yata ñó'o ini sató rá.

Di'a nì ndo'o Jesús tá nì no'o na ñoo Nazaret

⁵³ Dá tá nì ndi'i nì dakí'in tá'an Jesús ndidaá to'on yó'o nì ka'an na xí'ín rá, dá nì kee na kua'an na. ⁵⁴ Dá tá nì nasáa na ñoo mií ná, dá nì daná'a na ini ve'e noo nataka na ñoo ñoo. Ta nì naá ini na ñoo na ndé'é ñaá ná, ta kaá na:

—¿Ndeí nì ni'i taa kaa ña ndichí ná'á rá, xí'ín ña kándéé rá kée ra ña ná'ano xí'ín ñayuu? ⁵⁵ ¿Á o duú de'e taa túxí yíto vá kúu ra kaa? ¿Á o duú María va kúu naná ra kaa, ta ñani ra kúu Jacobo xí'ín José, xí'ín Simón, xí'ín Judas? ⁵⁶ ¿Á o duú kì'o ra kaa ndeí tein yó yó'o? Sa'á ñoo, ¿ndeí nì ni'i taa kaa ña ndichí ná'á rá? —kaá ñayuu ñoo.

⁵⁷ Sa'á ñoo ko ní nákoní ta'on ñaá ná. Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ndeí kúu mií vá ió ñaño'ó ñayuu noo ndu'u, na kúu profeta. Tído na kúu na ñoo ndu, xí'ín na ve'e ndu, noón di'a kúu na kaño'ó ñaá —kaá na.

⁵⁸ Ta ko ní kée kua'a ta'on na ña ná'ano noo ná sa'á ña ko ní xiin na kandísa ñaá ná.

14

Di'a nì kuu tá nì xi'i Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu

¹ Tiempo daá ñoo nì ni'i tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña ndato kée Jesús.

² Dá nì kaa ra xí'ín ta kéchóon noo rá:

—Juan, tá'an ra sa dakódo ndúta ñayuu va kúu taa ñoo. Nì natakí va ra, sa'á ñoo kándéé rá kée ra ña'a ndato xí'ín ñayuu.

³ Dión nì kaa Herodes, dá chí mií rá nì sa'anda choon, dá nì tiin soldado Juan, dá nì so'oni ñaá rá xí'ín cadena, dá nì chikáa ñaá rá ve'e kaa, chí kì'o dión nì xika Herodías, ña nì sa kuu ñadi'i ñani ra, ta nì sa naní Felipe. ⁴ Dión nì kee ra, chí di'a nì kaa Juan xí'ín rá:

—Kuachi nda'o kíán, chí ió yo'ó xí'ín ñadi'i ñanon —kaá na.

⁵ Sa'á ñoo nì ka'an rá ka'ání ñaá rá, tído yu'ú ra na ñoo ra, chí nì kandísa na ña Juan

kúú iin profeta. ⁶ Tído tá n̄ nax̄ino Herodes kuia rá, dá n̄ sarsá'á de'e di'í Herodías noó rá. Ta kúú n̄ nata'an ini ra ña n̄ kee xi. ⁷ Sa'á ñoó n̄ ya'a yú'u rá n̄ ka'an ra to'on taa ña k̄i'o ra ndi ndáa míí vá ña'a ná kaka xi. ⁸ Dá n̄ daká'an kue'é ñaá ñá kúú naná xi. Sa'á ñoó n̄ kaa xi x̄i'ín rá:

—K̄i'o ní iin ko'o ná kakaá din̄i Juan, ta dákodo ndúta ñayuu, nooí —kaá xi x̄i'ín rá.

⁹ Tá n̄ kaa xi dión, kúnda'í nda'o n̄ kuu ini Herodes, tído sa'á ña n̄ xi'o ra to'on ra noo x̄i, ta sa'á ña n̄ seídó'o ndidaá ñayuu ndéi mesa ña n̄ ka'an ra dión x̄i'ín x̄i, sa'á ñoó n̄ sa'anda ra choon ña dión koo. ¹⁰ Dá n̄ sa'anda ra choon noo soldado ra ña ná ka'anda ra dik̄o Juan noo nákaa na ve'e kaa. ¹¹ Dá n̄ sa'anda raán, ta n̄ chikáa ra din̄i ná ini iin ko'o né'e ra n̄ kasáa ra n̄ xi'o raan noo tadi'í ñoó. Dá n̄ xi'o xian noo naná xi.

¹² Dá n̄ kasáa ta xionoo x̄i'ín Juan n̄ naki'in ra yikí koño na. Dá né'e raan n̄ sa'an ra n̄ dandúxi ra. Dá n̄ kee ra kua'an ra kast̄on ra x̄i'ín Jesús ña n̄ kuu.

Dì'a n̄ kuu tá n̄ xi'o Jesús ña'a n̄ sasá'an o'on mil taa

¹³ Tá n̄ kandaá ini Jesús ña dión n̄ ndo'o Juan, dá n̄ kaa na ini iin barco, dá n̄ kee na kua'an na iin ka xian noo koó ñayuu ndéi. Tído n̄ kandaá ini ñayuu noo kua'an Jesús, dá n̄ kankuei na iin rá iin ñoo noo ndéi na xika sá'á ná tákuei na kua'an na ni'í ná Jesús. ¹⁴ Tá n̄ keta Jesús ini barco ñoó, kúú n̄ xini na ña kua'á nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaá. Ta kúú n̄ ku'u nda'o ini na sa'a ná, sa'á ñoó n̄ nduvá'a na ndidaá na kú'u ñó'o tein ñayuu ñoó. ¹⁵ Tá n̄ ini kuu dáá ñoó, dá n̄ natuu yati ñaá ta xionoo x̄i'ín ná. Dá n̄ kaa ra x̄i'ín ná:

—Ko ta'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sa n̄ ini va, sa'á ñoó ka'anda ní choon noo ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na noo ñó'o ñoo kuálí, dá ná kuiin na ña'a kasá'an na.

¹⁶ Dá n̄ kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ko káni ta'an ko'on na ndukú ná ña kasá'an na. K̄i'o míí ndo'ó ña'a ná kasá'an na.

¹⁷ Dá n̄ kaa ra:

—Ko ta'ón ña'a kua'a né'e ndu. Sava'a o'on pan x̄i'ín uu t̄iyaká va.

¹⁸ Dá n̄ kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Kua'án ndo ki'in ndóan, tá dáá.

¹⁹ Dá n̄ sa'anda na choon ña ndidaá ñayuu ná kande na noo ita ñoó. Dá n̄ tiin na ndin o'on pan ñoó x̄i'ín ndi nduú t̄iyaká ñoó. Dá n̄ nandé'é noo ná chí induú. Dá n̄ naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá n̄ dakúachi na pan ñoó x̄i'ín t̄iyaká ñoó. Dá n̄ xi'o naan noo taa xionoo x̄i'ín ná. Dá n̄ dasá ráan noo ñayuu kuá'a ñoó. ²⁰ Dá n̄ sasá'an ndidaá ñayuu ñoó nda n̄ ndinoo va'a ini na. Dá tá n̄ ndi'i, dá n̄ dakúti ta xionoo x̄i'ín Jesús ñoó ux̄i uu t̄iyika x̄i'ín ña'a n̄ kandoo noo n̄ sasá'an na. ²¹ Ta tát̄on o'on mil taa n̄ sasá'an n̄ kee Jesús, ta ko'ín ta'on ní kekuendá nañá'a x̄i'ín takuálí.

Dì'a n̄ kuu tá n̄ xika Jesús noo taño'o

²² Tá n̄ ndi'i, dá n̄ sa'anda Jesús choon noo taa xionoo x̄i'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra iin ka xoo taño'o. Dá n̄ kandoo Jesús ka'an na ndisá'án x̄i'ín ñayuu kuá'a ñoó. ²³ Tá n̄ ndi'i n̄ ka'an na ndisá'án x̄i'ín ná, dá n̄ kee na kua'an na din̄i yuku iin ñoó ka'an na x̄i'ín Ndios. Dá tá n̄ kuaá, iin tó'ón míí vá ná nákaa din̄i yuku ñoó. ²⁴ Ta duú n̄ ta'í dáo ii vá barco ñoó kua'an ra noo taño'o ñoó. Ta kúú xoo di'a xoo di'a nákuin ndich̄i taku'í ñáni tá'an rá ndika barco noo kánóo rá kua'an ra, ta deén nda'o vei tach̄i ch̄i xoo noo kua'an ra.

²⁵ Dá tá n̄ kundikí, dá n̄ kee Jesús xika na noo taku'í ñoó kua'an na ni'í ná barco ñoó. ²⁶ Tído tá n̄ xini ta xionoo x̄i'ín Jesús ña xika na vei na noo taku'í ñoó, kúú n̄ kandadí nda'o ra, ta n̄ kayu'ú rá:

—¡Kaa vei í'íná!

Ta kúú ni'í nda'o n̄ kayu'ú rá sa'á ña n̄ yu'ú ra. ²⁷ Ta kúú n̄ kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. Míí vá yu'u kúú. O sa yu'ú ndo.

²⁸ Dá n̄ kaa Pedro x̄i'ín ná:

—Tatá, tá míí ní kúú ní, konó ní ná kakai noo taku'í xaan saaj̄i ni'í míí ní.

²⁹ Dá n̄ kaa na x̄i'ín rá:

—Nakí.

Dá n̄ noo Pedro. Dá n̄ kee ra xika ra noo taku'í ñoó kua'an ra ni'í rá Jesús. ³⁰ Tído sa'á ña ndé'é rá ña deen kána tach̄i ñoó, sa'á ñoó n̄ kixian n̄ yu'ú ra. Ta kúú n̄ kasá'a k̄oketa ka'ani ra kua'an ra ini taku'í. Dá n̄ kayu'ú rá:

—¡Dákaki ní yu'u, tatá!

31 Dá n̄i tiin na ndá'a rá n̄i kane'e na, dá kaá na xí'ín rá:

—Cháá nda'o kándéé inon yu'u. ¿Ndiva'a n̄i nakani kuáchi inon?

32 Dá tá n̄i keta na xí'ín rá ini barco, kúú n̄i sa tuu va tach̄i déen ñóó. 33 Dá n̄i natuu yati ndidaá ta ñó'o ini barco ñóó noo Jesús, ta n̄i sa ndaño'o ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú mií ní.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús na kú'u ndéi chí kuendá Genesaret

34 Dá tá n̄i ndi'i n̄i chika'anda na noo taño'o ñóó, dá n̄i saa na noo kúú kuendá Genesaret. 35 Tá n̄i nakoni ñayuu ñóó ña Jesús kúú ná, dá n̄i taxí tá'an na n̄i sa'an na iin rá iin ñoo ñó'o ñóó, ta n̄i kast'o'on na xí'ín ndidaá ñayuu ña n̄i kasáa Jesús. Ta ndáka na ndidaá na kú'u n̄i saa na noo Jesús. 36 Dá n̄i seí nda'í na noo Jesús ña ná konó ná dako'on ndá'a ná sava'a yu'ú kotó na, dá ná nduva'a na, kaá na. Ta ndidaá na n̄i dakó'on ndá'a yu'ú kotó na ñóó n̄i nduva'a.

15

Yó'o dána'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni ta

1 Ta kúú n̄i natuu yati dao ta fariseo xí'ín ta dána'a ley Moisés noo Jesús. Ta yó'o kúú ra n̄i kii ñoo Jerusalén. Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

2 —¿Ndiva'a ko kée ta xionoo xí'ín mií ní tát'o'on ki'o n̄i daná'a ta sá'ano ñoo yo tá sata? Ch̄i ko nákata ra ndá'a rá xí'ín ñaño'ó, dá keí rá pan.

3 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó, ¿ndiva'a dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndi'i cháá ka ini ndo kee ndó choon n̄i sa'anda ta sá'ano ñoo yo? 4 Dá ch̄i di'a kua'an choon n̄i sa'anda Ndios: “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu ná ya'a ka'an ndava'a xí'ín tatá na o xí'ín naná na, na yó'o kúú na kánian kuu.” 5 Tído ndo'ó kúú ra kaá ña kuu va ka'an ñayuu xí'ín tatá na, xí'ín naná na: “O kúu ta'on chindeéi mií ní xí'ín ña'a né'e va'i, ch̄i sa n̄i kaaj̄i ki'oi ña noo Ndios.” 6 Ta sa'á ña ká'an na dión, sa'á ñoo ko káni kaan chindeé ná tatá na xí'ín naná na, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátuu ndó choon n̄i sa'anda Ndios xí'ín ña n̄i ndaki ini mií ndó.

7 'iTa u u noo vá kúú ndó! Ndaa va n̄i ka'an profeta Isaías sa'a ndo, ch̄i di'a n̄i ta na:

8 Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'ín yú'u oon va na,

tído xí'ín ní na ko kóni ta'on na yu'u.

9 Ko ndáya'i ta'on ña ndaño'o na yu'u, dá ch̄i ña dána'a na kúú ña n̄i ndaki ini ñaxintóni ta va.

10 Dá n̄i kana Jesús ñayuu kuá'a ñóó ña ná natuu yati cháá ka na, dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, dá katóni va'a ini ndo. 11 Ni iin ña'a seí ndo ko dáyako ñaá noo Ndios. To'on kánkuei yú'u vá ndó kían dáyako ñaá.

12 Dá n̄i natuu yati ta xionoo xí'ín ná, dá n̄i kaa ra:

—¿Á ná'a ní ña n̄i tar'u'u nda'o ini ta fariseo sa'á ña n̄i ka'an ní dión?

13 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndidaá yuku, ña ko ní xíti tatái, na ió induú, ñóó kían kánian to'on na xí'ín nda yo'an. 14 Ná dá'a ni nakani ini ndo sa'a rá, ch̄i ta ko túu noo vá kúú rá, ta tíin ndaa ra dao ka na ko túu noo. Ch̄i tá tíin ndaa iin ta ko túu noo iin ka ta ko túu noo, dá kían ndi nduú ra kuei ini yáí.

15 Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Nakani ní xí'ín ndu'u ndi dándáki to'on n̄i dakí'in tá'an ní n̄i daná'a ní noo ñayuu kuá'a ñóó.

16 Dá n̄i kaa na xí'ín Pedro:

—¿Á dión ta'ani ko katóni ta'on ini ndo'ó?

17 ¿Á ko kánda ta'on ini ndo ña ndidaá ña'a seí ñayuu, ini tixi va na kua'an? Tá kúú tá n̄i ndi'i, dá kua'an na sata vé'e tatá náan.

18 Tído to'on kánkuei yú'u ná, ñoo kían vei nda maá ní na, ta ñoo di'a kían dáyako ñaá noo Ndios. 19 Dá ch̄i nda maá ní na vei ña kini nákanini ini na kee na, dá ka'ání ná ñayuu, ta kée na kuáchi xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yíi ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñií ná, ta kí'in kuí'íná ná, ta káva'a na kuáchi tó'on sa'a dao ka na, ta ká'an ndava'a na sa'a ndi ndáa mií vá ñayuu.

20 Ndidaá ña kini yó'o kían dáyako ñaá noo Ndios. Tído ña ko nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó, dá keí ná ña'a, ko dáyako ta'on ñaá noo Ndios.

21 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó, ¿ndiva'a dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndi'i cháá ka ini ndo kee ndó choon n̄i sa'anda ta sá'ano ñoo yo? 22 Dá ch̄i di'a kua'an choon n̄i sa'anda Ndios: “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu ná ya'a ka'an ndava'a xí'ín tatá na o xí'ín naná na, na yó'o kúú na kánian kuu.” 23 Tído ndo'ó kúú ra kaá ña kuu va ka'an ñayuu xí'ín tatá na, xí'ín naná na: “O kúu ta'on chindeéi mií ní xí'ín ña'a né'e va'i, ch̄i sa n̄i kaaj̄i ki'oi ña noo Ndios.” 24 Ta sa'á ña ká'an na dión, sa'á ñoo ko káni kaan chindeé ná tatá na xí'ín naná na, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátuu ndó choon n̄i sa'anda Ndios xí'ín ña n̄i ndaki ini mií ndó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin de'e di'í ña'á tükú

21 Dá n̄i keta Jesús ñoo ñoo, dá n̄i kee na kua'an n̄a xí'ín t̄aa xíonoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. 22 Ñoo n̄i kasáa iin ñá'a, ta kíán iin ñá'a kuendá Canaán. Ta n̄i kixián iin ñoo ló'o nákaa yati ñoo. Dá n̄i kayu'án Jesús:

—Tatá, mií ní n̄a kúú de'e n̄a ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á yu'u, chí ndó'o nda'o níó de'e di'íi kée iin espíritu kini.

23 Tído ni iin to'on k̄o ní ka'an n̄a xí'án. Dá n̄i natuu yati t̄a xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i seí nda'í r̄a noo Jesús, ta kaá r̄a xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ñá'a káa ná ko'an, dá chí káyu'ú nda'a vaán tákaaán veí ñá sata ȳo.

24 Dá n̄i kaa Jesús:

—Sava'a noó n̄a Israel, n̄a kúú tát̄o'on iin léko, kirí n̄i ndañó'ó vá, n̄i tanda'á Ndios yu'u veii.

25 Dá n̄i kasáa ñá'a ñoo n̄i sa kuín xitíán noo Jesús, ta n̄i kaaan:

—¡Chindeé ní yu'u, tatá!

26 Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—K̄o vá'a ta'on kuio ndaa ȳo pan ndá'a takuálí, ta k̄i'o yóan noó t̄ina.

27 Dá n̄i kaa ñá'a ñoo xí'ín ná:

—Ndaa va ká'an ní, tatá. Tído seí va t̄ina ñoo yúchi pan ña kuéi yú'u mesa sato'o r̄i.

28 Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Naná ló'o, miían ndaa ndisa kándéé ká'ano inon yu'u. Ta ná ko'in keei ña xikon —kaá n̄a.

Ta kúú mií hora daá ñoo n̄i nduva'a de'e di'áan.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús kua'á nda'o ñayuu

29 Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a. Tá n̄i kasandaá yati na yú'u taño'o naní Galilea, dá n̄i kaa na din̄i iin yúku iin ñoo. Dá n̄i sa k̄oo na ió n̄a. 30 Ta kua'á nda'o ñayuu n̄i natuu yati noo ná, ta ndáka na n̄a n̄i natíi sa'a, xí'ín n̄a k̄o túu noo, xí'ín n̄a k̄o kuú ká'an, xí'ín n̄a k̄o ndáa va'a ndá'a xí'ín sa'a, xí'ín n̄a ndó'o dao k̄a kue'e, n̄i kasáa n̄a n̄i ch̄indei ñáa ná noo iin Jesús. Dá n̄i nduva'a ñáa ná. 31 Ta kúú n̄i naá ini ñayuu ñoo sa'á ña n̄i naka'an n̄a k̄o kuú ka'an, ta n̄i nduva'a n̄a k̄o ndáa va'a ndá'a xí'ín sa'a, ta n̄i nakaka n̄a n̄i natíi sa'a, ta n̄i natuu noo n̄a k̄o túu noo. Ta n̄i keká'ano ndidaá ñayuu ñoo Ndios, n̄a ndañó'o n̄a Israel.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'o Jesús ña'a n̄i sasá'an komi mil t̄aa

32 Dá n̄i kana Jesús t̄aa xíonoo xí'ín ná ñoo. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Kú'u nda'o ini sa'á ñayuu kuá'a yó'o chí sa n̄i x̄ino on̄i kuu ndéi na xí'ín yu'u, ta koó k̄a ña'a kasá'an ná. Tído k̄o kóni ta'on yu'u tanda'á nditai n̄a no'o ve'e na, dá chí oon ni kuu ȳi'í n̄a íchi.

33 Dá n̄i kaa t̄a xíonoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ndeí ki'in yó kua'a pan noo kúú ño'ó ichí yó'o k̄i'o yó keí ñayuu kuá'a yó'o, dá ndinoo ini n̄a?

34 Dá n̄i ndato'on ñaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Usa va pan né'e ndu'u, xí'ín cháa t̄iyaká.

35 Dá n̄i sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoo noño'o. 36 Dá n̄i tiin na ndin usa pan xí'ín t̄iyaká ñoo. Dá n̄i nak̄i'o na ndiv'e noo Ndios. Dá n̄i sa'anda n̄a pan ñoo. Dá n̄i x̄i'o naan noó t̄a xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i dasá ráan noó ñayuu kuá'a ñoo. Ta dión ta'ani n̄i kee na xí'ín t̄iyaká ñoo. 37 Dá n̄i sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda n̄i ndinoo va'a ini n̄a. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i dakútí rá usa t̄iyiká xí'ín ña n̄i kandoo noó n̄i sasá'an ñayuu ñoo. 38 Ta t̄aa n̄i sasá'an ñoo n̄i sa kuu tát̄o'on komi mil, ta k̄o iin ta'on ní kekuendá n̄a ñá'a xí'ín takuálí.

39 Tá n̄i ndi'i, dá n̄i ka'an Jesús ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoo. Dá n̄i kaa na ini barco xí'ín t̄aa xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i ki'in na kua'an n̄a chí kuendá Magdala.

16

Yó'o n̄i xik̄a t̄a fariseo ña ná kee Jesús iin ña'a ndato

1 Ñoo n̄i kasáa dao t̄a fariseo xí'ín t̄a saduceo, ta n̄i ka'an rá dát̄uú rá Jesús, chí n̄i xik̄a ra ña kee na iin ña'a ndato chí induú, dá ná kande'á á miían ndaa n̄i kii na noo Ndios. 2 Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Tá kua'an kuaá, dá kaá ndo: “Va'a nda'o koo taan, chí n̄i kana kua'á induú.”

3 Tá n̄i t̄uu noo na'a, dá kaá ndo di'a: “Kana nda'o tach̄i kuú víti, chí n̄i kana kua'á induú, ta iin víkó nda'o.” ¡Kúú ndó ñayuu uu noo, dá chí va'a t̄i'a ndó kándaá ini ndo ndi kee induú, tído k̄o kándaá ini ndo ndi kóni

kaa ña ná'ano xiní ndo tiempo viti! ⁴ Ñayuu káni nda'lo ndéi tiempo viti, ta xiní xíxi na Ndios, chí xíkã ña ña kee yu'u ña ndato noo ná, dá kandísa na. Tído o kée ta'an vai ni iin ña ndato noo ná. Sava'a ña ndato ñi ndo'lo Jonás koni ña ndo'lo yu'u —kaá ña.

Dá ñi ñankoo ñaá Jesús, dá ñi kee na kua'an ña.

Di'a kua'an ña ñi dána'a Jesús sa'á ña ko vá'a dána'a ta fariseo

⁵ Ta ñi saa ña iin ka xoo taño'lo, tído ñi ñandodó ta xionoo xí'ín ná kane'e ra pan keí rá xí'ín ná. ⁶ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó noo ña dákuíta tachí pan, ña kíãan kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

⁷ Dá ñi kasá'á ndátó'ón tá'an mií ta xionoo xí'ín ná ñoó:

—Díon ká'an ña, chí ko ní sá ne'e yó pan kixió.

⁸ Kúu ñi kandaa va ini Jesús ña ñi ka'an ra díon. Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón kuáchí ndo sa'á ña koó pan né'e ndó? ¿Á cháá vá kándéé ini ndo yu'u, ndani? ⁹ Ta, ¿á ko kándaa ñi vá ini ndo? ¿Á ko ndísaá ta'on ini ndo ña o'on va pan ñi tiin yu'u ñi xí'oi ñi sasá'an o'on mil ta ña ñoó? ¿Á ko ndísaá ta'on ini ndo ndidaá tìyikã ñi dakútí ndó xí'ín ña ñi kandoo noo ñi sasá'an ñayuu ñoó? ¹⁰ Ta, ¿á ko ndísaá ta'on ini ndo ña usã va pan ñi tiin yu'u ñi xí'oi ñi sasá'an komi mil ta? Ta, ¿á ko ndísaá ta'on ini ndo ndidaá tìyikã ñi dakútí ndó xí'ín ña ñi kandoo noo ñi sasá'an ñayuu ñoó? ¹¹ ¿Á ko kándaa ñi vá ini ndo ña ko ní ka'an ta'on vei sa'a pan? Chí ña ñi ka'in xí'ín ndó kíãan dándákí ña kánian kandaa ndo mií ndó noo ña dákuíta tachí pan, ña kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

¹² Dá ví ñi kandaa ini ra ña ko ní ka'an na sa'á ña kánian kandaa ra mií rá noo ña dákuíta tachí ndisa pan. Chí di'a ñi ka'an ña ña kandaa ra mií rá noo to'on dána'a ta fariseo xí'ín ta saduceo.

Di'a ñi kuu tá ñi kaa Pedro ña Jesús kúu Cristo, ña dákaiki ñaá

¹³ Tá ñi saa Jesús chí ñoo Cesarea Filipino, dá ñi ndato'ón ná ta xionoo xí'ín ná, ta kaá ña xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, ña ñi nduu taã ñayuu yó'lo, kaá ñayuu ñoó?

¹⁴ Dá ñi kaa taã xionoo xí'ín ná:

—Dao na kaá ña kúu ní Juan, ña sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka ña kaá ña kúu ní profeta Elías. Ta dao ka ña kaá ña kúu ní profeta Jeremías. Ta dao na kaá ña kúu ní iin ka profeta.

¹⁵ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'lo viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'lo?

¹⁶ Dá ñi kaa Simón Pedro:

—Mií ní kúu Cristo, ña dákaiki ñaá. Ta mií ní kúu de'e Ndios takí.

¹⁷ Dá ñi kaa ña xí'ín Pedro:

—Ndiká'an ví yo'ó, Simón, de'e Jonás, dá chí o duú ñayuu ní dátoon ñaxintónon, dá nákonon yu'u. Di'a tatái Ndios, ña ió induú vá, ñi datóon nooon. ¹⁸ Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ón viti ña kanani yo'ó Pedro, ña kóni kaa yuu, ta satá yuu yó'lo ko'in kava'i ve'e ño'i, ña kúu kuendáí, ta o kándéé ta'on ña kúu yáí ndji dánaá ñaáan. ¹⁹ Ta noo ndá'a miíon nakí'lo yu'u nda'á kaa, dá ka'andon choon noo ñayuu ño'lo tixi ndá'a Ndios. Chí tá ná ka'andon choon noo ñayuu Ndios, ta kuiin Ndios xí'ón. Tá ná kadon dao choon noo ná, ta kuiin ta'ani Ndios xí'ón —kaá ña.

²⁰ Dá ñi sa'anda ña choon noo ta xionoo xí'ín ná ña ná dá'a ni ka'an ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña mií ná kúu Jesús, ña kúu Cristo.

Yó'lo kásto'on Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ndi ndo'lo na, dá kuu ña.

²¹ Nda daá ñi kasá'á ná kásto'on na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ña miíãan ko'on ña ñoo Jerusalén, dá ndo'lo naní níõ ná kee ta sá'ano xí'ín ta duti saku'a, xí'ín ta dána'a ley Moisés, ta kuu ña. Ndi'i, dá nataki ña tixi kuu óni. ²² Dá ñi taó xóo ñaá Pedro. Dá ñi kasá'á rá dãnani ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, o kónó ta'on Ndios ña ndo'lo ní díon. ¡Ni iin kuu o ndó'lo ní díon!

²³ Dá ñi ñandió ko Jesús ñi sa nde'é ná Pedro. Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—¡Kua'an kuxoo nooí, chí kéeón táto'on kée ña u'u! Yo'ó kúu ra kétéin nooí, chí ko nákaní inon sa'á ña kóni Ndios, di'a nákaní inon táto'on kí'lo nákaní ini taã va.

²⁴ Dá ñi kaa ña xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'lo ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá kíãan kánian dánkoo ndó ña kóni mií ndó, ta natiin ndó cruz, ña kíãan ió ndo kuu ndo sa'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'lo. ²⁵ Chí ndi

ndáa na kóni dákaaki na mií ná ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kuu. Tído ndi ndaá na xí'o mií ña kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúu na ni'í ña kataki na. ²⁶ Dá chi, ¿ndí kían va'a ni'í ñayuu tá ná kandeé ná ni'í ná ndidaá ña kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? O, ¿ndí kían kúu ña'a ndáya'i cháá ka tá o duú ña ni'í ná ña kataki chíchí ná, ká'an ndó? ²⁷ Dá chi iin kuu, dá nandió koo na ni nduu ta ñayuu yó'o kasaa na, ta ndato naye'e ndaa na táto'on ki'o náye'e tatá na, ta nandió koo na xí'in ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá chiya'i na iin rá iin ñayuu táto'on ki'o káa choon ni kee na. ²⁸ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ió dao ndo'ó, na ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó nda ná koni ndo na ni nduu ta ñayuu yó'o tá koo na kii na dándáki na —kaá Jesús.

17

Di'a ni kuu tá ni naye'e ndaa ñi Jesús xí'in dá'on ná

¹ Tá ni ya'a iño kuu, dá ni kee Jesús ndáka na Pedro, xí'in Jacobo, xí'in ñani ra, ta nani Juan kua'an na dini iin yuku dikó. ² Ta ñoo ni ndaon na táto'on ki'o káa na noo rá. Kúu ni naye'e ndaa oon ví noo ná táto'on yé'e ndindii. Ta ni ndukuxí kachi dá'on ná táto'on ki'o ndato tóon ñó'o. ³ Ta kúu iin kuití vá ni na'a noo Moisés xí'in Elías, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'in Jesús. ⁴ Dá ni kaa Pedro xí'in Jesús:

—Va'a kúu ndéi ndu yó'o, tatá. Tá kóni ní, dá ná kava'a ndu oni tiya'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías —kaá ra.

⁵ Ta xían nani ká'an i Pedro xí'in ná, kúu ni naxino iin viko ndato yé'e. Ta kúu ni dadá'i ñaá. Ta kúu tein viko ñoo ni seido'o ra ni ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúu de'e maní yu'u, ta náta'an inii xiní xí. Kueídó'o ndó to'on ká'an xi —kaá na.

⁶ Tá ni seídó'o ta xionoo xí'in ná ñoo to'on ni ka'an Ndios, dá ni sa kuíta xití rá, ta ni xino taan ra nda noñó'o, ta ni yu'ú nda'o ra. ⁷ Dá ni natuu yati Jesús noo ndéi ra, dá ni kani ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndakuei ndó, ta ná dá'a ni yu'ú ndo.

⁸ Dá tá ni ndane'e noo rá, kúu sa koó ka va ta ñoo ndíta xí'in Jesús. Ndadá iin tó'ón mií vá ná iin noo rá.

⁹ Ta noo konoo Jesús kua'an na ndika yuku ñoo xí'in ta ñoo, dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni nakani ndó xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña ni na'a Ndios noo ndo nda ná kasandaá kuu nataki na ni nduu ta ñayuu yó'o.

¹⁰ Dá ni ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ta dána'a ley Moisés ña dinño'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaa na dákaaki ñaá?

¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndaa va ká'an ra ña dinño'ó ka kánian kii Elías ndeyíko na ndidaá ña'a. ¹² Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña sa ni kixi va Elías, ta ko ní nákonni ta'on ñaá rá, chi ni kee ra xí'in ná táto'on ki'o ni ka'an mií rá. Ta dión ta'ani ko'on ra kee ra xí'in na ni nduu ta ñayuu yó'o —kaá na.

¹³ Dá ni kandaá ini ta xionoo xí'in ná ñoo ña ká'an na sa'a Juan, na sa dakódo nduta ñayuu.

Di'a ni kee Jesús ni nduva'a na iin tayií nákaa espíritu kini

¹⁴ Tá ni naxino na noo ndéi ñayuu kuá'a ñoo, dá ni natuu yati ñaá iin ta, dá ni sa kuín xití rá noo Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

¹⁵ —Tatá, ku'u ini ní sa'a de'e ló'i, dá chi ndó'o xi kue'e xí'i yi'i, ta ndó'o nda'o ní xí, chi kánkao nda'o xi noo kéi ñó'o, xí'in noo ñó'o takui kée kue'e ndó'o xi. ¹⁶ Ta ndákai xi ni kasáaj noo ta xionoo xí'in ní, dá nduva'a ñaá rá, tído ko ní kandeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁷ Dá ni kaa Jesús:

—¿Nandeé ka vían ñayuu ko kándisa kúu ndo'ó, ta dó'o nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'in ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví ki'o ndeé inii sa'a ndo? Kane'e ndó tayií xaan nakí ndo —kaá na.

¹⁸ Dá ni sa'anda Jesús choon noo espíritu kini nákaa ini xi. Dá ni ketaan kua'an. Ta kúu iin ndéé vá ni nduva'a xi mií hora daá ñoo.

¹⁹ Dá ni natuu yati ta xionoo xí'in ná noo ná, dá ni ndato'ón xoo ñaá rá:

—¿Ndiva'a ko ní kandeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoo?

²⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ch̄i cháá vá n̄i kandeé iní ndo ña nduva'a xi kee Ndios. Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña va'ará lú'u kandeé iní ndo Ndios tát'o'on k̄i'o leé ndík̄i mostaza, dá k̄ian kuu va ka'an ndo xí'ín yúku ín káa: “Kua'án ná kuiion chí káa”; ta kúu dión vá kakuu. Ta kúu ni iin ña'a o kákuu ña kuách̄i noo ndo. ²¹ Tído o kándeé ta'on ndó taó ndo esp̄iritu kini, ña kée dión, tá ná o káka ndo ña man̄i noo Ndios, ta x̄ian nani o káne'e ij̄i ndo —kaá na.

Yó'o kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

²² Ta nani ndéi na kuendá Galilea, dá n̄i kaa Jesús xí'ín ta x̄ionoo xí'ín ná:

—Ko'on iin ta naki'o ra na n̄i nduu ta ñayúú yó'o noo ndá'a ta xiní u'u ñaá, ²³ dá ka'ání ñaá rá. Tído t̄ixi kuu óni, ta kúu nataki va na —kaá na.

Ta kúu n̄i kunda'í nda'o ini ra sa'á ña n̄i ka'an na dión.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'o Jesús d̄i'ón sa'a ve'e ño'o ká'ano

²⁴ Tá n̄i saá na ñoo Capernaum, dá n̄i natuu yati dao ta kí'ín ya'i sa'a ve'e ño'o ká'ano noo ió Pedro, dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Á ko x̄i'o ta'on maestro ní d̄i'ón sa'a ve'e ño'o?

²⁵ Dá n̄i kaa Pedro:

—Jaan, x̄i'o naan.

Tá n̄i ndu'u Pedro ve'e, ta kúu yach̄i va n̄i ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi ká'án yo'ó, Simón? ¿Ndá noo kí'ín ya'i ta né'e choon ñayúú yó'o sa'a ñó'o? ¿Á noo na ñoo mií rá, o noo na ñoo tukú dándáki rá?

²⁶ Dá n̄i kaa Pedro:

—Noo na ñoo tukú vá kí'ín ya'i ra.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Jaan, ch̄i na ñoo ra, ko káni ta'an vaan chiya'i na. ²⁷ Tído ná dá'a ni dár'u'u yo rá. Kua'án yú'u taño'o, ta tiión t̄iyaká, ta kirí mií noo n̄i tiión, ta nandiká yú'u r̄i. Ta ñoo nan̄i'on iin d̄i'ón kaa. Ta kane'ón ña kison, dá k̄i'ón ña noo rá sa'a yú'u xí'ín sa'a miíón —kaá na.

18

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kúu na ndáya'i cháá ka noo Ndios

¹ Ta tiempo daá ñóo n̄i natuu yati ta x̄ionoo xí'ín Jesús noo ió na, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúu na ndáya'i cháá ka tein na ñó'o t̄ixi ndá'a Ndios?

² Dá n̄i kana Jesús iin tayií ló'o ín ñóo n̄i saá xi noo ná. Dá n̄i ch̄ikani ñaá ná tein ta x̄ionoo xí'ín ná ñóo. ³ Dá n̄i kaa na:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná o nádaon ndó mií ndó nduu ndó tát'o'on k̄i'o kúu takuálí, dá k̄ian ni iin kuu o koní ndo ndu'u ndó t̄ixi ndá'a Ndios. ⁴ Ch̄i ndi ndaa na kénóo mií tát'o'on k̄i'o kúu takuálí, noón vá kúu na ndáya'i cháá ka tein na ñó'o t̄ixi ndá'a Ndios. ⁵ Ta ndi ndaa mií ñayuu ná natiin va'a iin takuálí ta káa tát'o'on k̄i'o káa tayií yó'o sa'á ña kúu ná kuendá yu'u, dá k̄ian kee kuendá ña mií vái n̄i natiin va'a na.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dáka'an kue'é yo dao ka ñayuu ña ya'a na kee na kuachi

⁶ Ta ndi ndaa mií ñayuu kándéé dáka'an kue'é takuálí kándisa yu'u ña ya'a xi kee xi kuachi, noón kúu na va'a cháá ka ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dáketá ñaá ná nda maá ini taño'o. ⁷ ¡Nda'í kúu ví ñayuu ndéi ñayúú yó'o, ch̄i kua'á nda'o ña'a dáka'an ñaá, dá ya'a na kee na ña kini! Ta daá kuití veí ña dáka'an ñaá ña kee na kuachi. Tído ¡nda'í cháá ka ví ndo'o na dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi!

⁸ Sa'á ñoó tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo o sa'a ndo, dá k̄ian ka'anda ndo iin xooan, ta dákana ndoan. Ch̄i va'a cháá ka ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo o xí'ín iin xoo sa'a ndo o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduú ndá'a ndo o ndi nduú sa'a ndo kaño'o ndó indayá noo k̄i'í ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o. ⁹ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí nóo ndo, dá k̄ian taó ndoan, ta dákana ndoan. Ch̄i va'a cháá ka ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduúan kaño'o ndó indayá noo k̄i'í ñó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin léko n̄i ndañó'o

¹⁰ O sa káño'o ndó ni iin tó'ón takuálí yó'o, ch̄i miían ndaa ká'ín xí'ín ndó ña daá ndíta va ángel ndáka ñaá náki'o na kuendá sa'a xí'ín noo tatái, na ió induú, ¹¹ ch̄i n̄i kasaa

na ni nduu taa ñayuu yó'o nandukú ná ñayuu ni kana xoo noo Ndios, dá dákaki ñaa ná.

¹² ¿Ndi kée iin taa ndáka iin ciento léko tá ni ndañó'ó iin rí, ká'án ndó? ¿Á kọ dánkoo ta'on ra komi díko sa'on komi ka ríón, dá ki'in ra ko'on ra yúku nandukú rá kirí ni ndañó'ó ñoo? ¹³ Dá tá ni naní'i rá ri, ná ka'an ndaai xí'ín ndó ña kádi chaa ka ini ra sa'a kirióon o duú sa'a komi díko sa'on komi kirí kọ ní ndañó'ó ñoo. ¹⁴ Ta dión ta'ani kọ kóni ta'on tatá yo Ndios, na ió induú, ña ndañó'ó iin kaa takuáli yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña kánian ku'u ká'ano ini yo sa'a sátá'an yó

¹⁵ 'Ta tá ni ya'a iin kaa ñani ndo ni kee na iin kuachi noo ndo, kua'án ndo dánani ndó na noo kọ in ndéi. Tá ni nakoni na kuachi na, dá kían nandei va'a tuku ndó.

¹⁶ Tído tá kọ kóni na nakoni na kuachi ni kee na, dá kían kua'án ndo kuaka ndó iin o uu ka ñayuu, dá chi kaá ley ña uu o oni taa xínñó'ó kị'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían keyiko choon. ¹⁷ Tído tá kọ ní kékuendá na ñayuu ndáka ndó ni sa'an ndo, dá kían naki'o ndó kuendá noo ndidaa na kándisa xí'ín ndó sa'a kuachi ni kee na. Tá ni noo na kándisa ñoo kọ ní xín na nakoni na kuachi na, dá kían ná kandoo na kakuu na iin na kọ ná'á Ndios, o iin na kí'in ya'i sa'a ñó'o noo ndo.

¹⁸ 'Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kadi ndo dao choon noo ñayuu ñayuu yó'o, kuiin va Ndios xí'ín ndó nda induú. Ta tá ná ka'anda ndo choon noo dao ka na ñayuu yó'o, kuiin ta'ani Ndios xí'ín ndó nda induú. ¹⁹ Ta nándio koo tukui ká'in xí'ín ndó ña tá náki'in tá'an uu ndo, ta iin noo ni nduu ñaxintóni ndo, ta kaka ndo ndi ndaa mií vá ña'a, dá kían tatái Ndios, na ió induú, kị'o na ña noo ndo. ²⁰ Dá chi noo nátaaka uu o oni ñayuu ndéi na kéká'ano na yu'u, me'i na ñoo ió'i.

²¹ Dá ni natuu yati Pedro noo ná, dá ni kaa ra:

—Tatá, ¿ndidaa ta'ándá kánian ku'u ká'ano ini sa'a ñani tá yá'a na noo'i? ¿Á nda usa ví ta'ándá?

²² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú usa oon ni ta'ándá, kaá yu'u. Di'a nandio kooon ku'u ká'ano inon sa'a ná oni diko uxí ta'ándá. Ta keeón dión usa ta'ándá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a uu taa tá'i noo iin rey

²³ 'Kị'o dándaki Ndios ñayuu na kían táto'on kị'o kée iin rey tá ndékuendá ra xí'ín ta kéchóon noo rá. ²⁴ Iin kuu, dá ni kasá'a rá ndékuendá ra xí'ín ra tá'i noo rá. Kúu ni kana ra iin taa tá'i uxí mil di'ón plata noo rá ni saa ra. ²⁵ Ta kọ ní kándeé ta'on ra chiya'i ra di'ón tá'i ra. Sa'a ñoo ni sa'anda rey ñoo choon ña ná dikó rá mií rá xí'ín ñadi'i ra, xí'ín de'e ra, xí'ín ndidaa ña va'a ió noo rá, dá ná naa ña tá'i ra. ²⁶ Dá ni sa kuin xiti ta kéchóon ñoo, dá ni kasá'a rá sei nda'i ra noo rey ñoo, ta kaá ra: “Tatá, kandati too ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'i ña távi noo ní.”

²⁷ Dá ni ku'u ini rey ñoo sa'a rá. Ta kúu ni dayaa ñaa rá, dá ni xi'o ká'ano ini ra sa'a di'ón tá'i taa ñoo noo rá.

²⁸ 'Tído tá ni yaa ta ñoo kua'an ra, ta kúu ñoo ni naki'in tá'an ra xí'ín iin ka ta kéchóon dáó xí'ín rá, ta tá'i taa yó'o iin ciento di'ón plata noo mií rá. Dá ni tiin ñaa rá, dá ni kasá'a dáku'ánó ñaa rá, dá kaá ra: “Chiya'i kii ña távon noo'i.” ²⁹ Dá ni sa kuin xiti ta'ani taa kéchóon dáó xí'ín rá ñoo, ni kasá'a sei nda'i ra noo rá, ta kaá ra: “Kandati too ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'i ña távi noo ní.”

³⁰ Tído kọ ní xín ta'on ra kandati too ñaa rá. Di'a ni sa'an ra ni saki ra choon sa'a ra tá'i noo rá, dá ni chikaa ñaa rá ve'e kaa nda ná chiya'i ndi'i ra ña tá'i ra noo rá. ³¹ Tá ni xini dao ka ta kéchóon dáó xí'ín rá ña dión ni kee ra, kúu ni tar'u'u nda'o ini ra. Dá ni sa'an ra ni nakani ndi'i ra xí'ín rey ñoo sa'a ndidaa ña ni kuu. ³² Dá ni kana rey ñoo taa ni kee dión. Dá ni kaa ra xí'ín rá: “Ta kéchóon kini nda'o kúu yo'ó. Dión ví kua'a di'ón tá'i yo'ó noo'i, tído ni xi'o ká'ano va ini sa'on, dá chi ni sei nda'ávóon noo'i.”

³³ Ta, ¿ndiva'a kọ ní xi'o ká'ano inon sa'a ta kéchóon dáó xí'ón táto'on kị'o ni xi'o ká'ano ini yu'u sa'on?”, kaá rey. ³⁴ Ta ni xido nda'o ini rey ñoo. Sa'a ñoo ni naki'o ñaa rá noo nda'a soldado ña dándó'o ra níó rá nda ná chiya'i ndi'i ra di'ón tá'i ra. ³⁵ Ta dión ta'ani kee tatá yu'u, na ió induú, xí'ín iin rá iin ndo'ó tá ná o kú'u ká'ano ndisa ini ndo sa'a ñani ndo —kaá Jesús.

19

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin

taa ñadi'í ra

¹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Jesús to'on yó'o, dá n̄i keta na kuendá Galilea kua'an n̄a kuendá Judea nda iin ka xoo yuta Jordán. ² Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an n̄a, ta ñoo n̄i nduva'a na ndidaá n̄a kú'u.

³ Dá n̄i natuu yati dao ta fariseo noo iin Jesús, dá n̄i ka'an rá dátuu ñaa rá, dá n̄i ndato'on ñaa rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra sa'a ndi ndaa mií vá ña'a?

⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kō óon ta'on ka'i ndó ña n̄a n̄i kava'a ñayuu yó'o nda mií sa'a, “noón kúu n̄a n̄i kava'a iin taa xí'in iin ña'a”? ⁵ Dá n̄i kaa n̄a: “Kánian dánkoo taa tatá ra xí'in naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'in ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'on vá.” ⁶ Ta kō kúu ka n̄a uu, ndadá iin tó'on vá kúu ná. Ta mií Ndios kúu n̄a n̄i dakí'in tá'an ñaa, sa'a ñoo ni iin tó'on ñayuu kō kánian ka'anda tá'an na —kaá Jesús.

⁷ Dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Tá k̄i'o dión kían, ta ¿ndiva'a n̄i sonó Moisés ña kuu va k̄i'o iin taa iin tuti noo ñadi'í ra ña ká'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'an, ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñaa rá? —kaá ra.

⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Sa'a ña káxi nda'o níno ndo, sa'a ñoo n̄i sonó Moisés ña kuu ka'anda tá'an iin taa xí'in ñadi'í ra. Tído nda mií sa'a ñayuu yó'o kō ní kaá ta'on Ndios ña dión kee ra. ⁹ Sa'a ñoo ká'an yu'u ña ndi ndaa mií vá taa n̄i dánkoo ñadi'í ra, xían nani kō kían kuachi ña n̄i natuuán xí'in iin ka taa, ta n̄i tandá'a rá xí'in iin ka ña'a, dá kían roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'in ña'a ñoo noo Ndios. Ta ndi ndaa mií vá taa ná tanda'a xí'in ña'a n̄i kandoo ñoo, roón ta'ani kúu ra yá'a kée kuachi xí'in ña'a ñoo noo Ndios.

¹⁰ Dá n̄i kaa taa xionoo xí'in ná:

—Tá dión ndó'o taa xí'in ñadi'í ra, dá kían va'a kaan ná dá'a ni tanda'a yo.

¹¹ Dá n̄i kaa n̄a xí'in rá:

—O duú ndidaá taa kándia kee dión, sava'a ra n̄i ni'i tá'i noo Ndios vá kúu ra kandeé iní kee dión. ¹² Dá ch̄i dao taa kúu ra kándéé iní ndéi mií, dá ch̄i k̄i'o dión kúu ra nda n̄i kaki ra. Ta dao ka ra kándéé iní ndéi mií, dá ch̄i dao taa n̄i ndata ñaa, dá ná dá'a ni katoó ra n̄a ña'a. Ta dao ka ra

kándéé iní ndéi mií, dá ch̄i kándadí ra na ña'a, ch̄i kóni ra ña ndu'u cháa ka ñayuu tixi ndá'a Ndios. Tá xí'o ndéé iní ndo kandeí mií ndó, dá kían kee ndó dión —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i natuun va'a Jesús takuáli

¹³ Ta n̄i ndi'i, dá ndaka ñayuu dao takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná din̄i xí, dá ná kaka n̄a ña man̄i noo Ndios sa'a xi. Tído n̄i kasá'a taa xionoo xí'in Jesús dánani ra ñayuu ñoo sa'a ña kée na dión.

¹⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yu'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá ch̄i ñayuu kándéé iní tatá Ndios táto'on kándéé iní takuáli xaan tatá xi, noón kúu n̄a ño'o tixi ndá'a Ndios —kaá n̄a.

¹⁵ Dá n̄i chinóo na ndá'a ná din̄i iin rá iin xi. Dá n̄i xika n̄a ña man̄i noo Ndios sa'a xi. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kee na kua'an n̄a.

Di'a n̄i ka'an Jesús xí'in iin taa kuiká

¹⁶ Kúu n̄i natuu yati iin taa noo iin Jesús, dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndi kían kánian keei, dá n̄i'í ña kataki chíchí?

¹⁷ Dá n̄i kaa n̄a xí'in rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu kō kúu n̄a va'a. Iin tó'on din̄i Ndios vá kúu n̄a va'a. Tído, tá kónon ni'on ña kataki chíchón, dá kían kánian keeón choon sa'ándá Ndios.

¹⁸ Dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—¿Ndi ndaa choon kánian keei?

Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—O sa ka'ánoon ndii, ta o sa kéeón kuachi xí'in iin ña'a kō kúu ñadi'oon, ta o sa kí'in kuí'ínón, ta o sa káva'ón ña to'ón ka'on, ¹⁹ ta koo ña'ñó'o noo tatóon xí'in noo nanóon, ta ku'u inon sa'a ñayuu xí'ón táto'on ndó'ón xí'in mií'ón.

²⁰ Dá n̄i kaa taa ñoo:

—Nda ló'o vei n̄i kasá'a seídó'i ndidaá choon yó'o. ¿Á ió iin ka ña'a kóman̄i keei?

²¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Tá kónon kakuuón iin taa ndaa noo Ndios, kua'an dikó ndí'ón ña'a ió nooon, ta dasóon di'ón ñoo noo n̄a kúnda'í, dá kían koo kuí'ón chí induú, dá kían kison kanooón xí'in yu'u.

²² Tá n̄i seido'o ra ña dión n̄i kaa Jesús, ta kúnda'í nda'o n̄i kuu iní ra n̄i nandió koo ra kua'an ra, ch̄i ta kuiká nda'o kúu rá.

²³ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín t̄aa x̄ionoo x̄í'ín ná: —Miían ndaa ná ka'in x̄í'ín ndó ñ̄a kuách̄i nda'o kíán, dá ndu'u ñ̄ayuu kuiká t̄ixi ndá'a Ndios. ²⁴ Ta nándiό koo tukui ká'in x̄í'ín ndó ñ̄a kaon cháá ka chika'anda iin camello yá̄i iin ión tukú o duú ka ñ̄a ndu'u iin n̄a kuiká t̄ixi ndá'a Ndios —kaá n̄a.

²⁵ Tá n̄i seídó'o t̄aa x̄ionoo x̄í'ín ná t̄o'on yó'o, kúu n̄i naá nda'o ini ra. Dá n̄i ndat̄o'on rá Jesús:

—¿Ndá yoo n̄i'í ñ̄a k̄aki na, tá dáá?

²⁶ Dá n̄i nándiό koo Jesús n̄i sa nde'é ná noo rá, dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñ̄ayuu o kándeé kee dión, tído ndidaá tá'an va ñ̄a'a kándeé Ndios kee na.

²⁷ Dá n̄i kaa Pedro x̄í'ín ná:

—Ndu'u kúu ra n̄i d̄ankoo ndi'i ndidaá kúu ñ̄a'a ió noo ndú, ta x̄ionoo ndu x̄í'ín mií ní, tatá. ¿Ndí kíán k̄i'o Ndios noo ndú'u, tá dáá?

²⁸ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in x̄í'ín ndó ñ̄a tá ná kasandaá kuu ndesaá Ndios ndidaá ñ̄a'a, dá kakoo n̄a n̄i nduu t̄aa ñ̄ayuu yó'o noo téi noo dándáki na noo ndato téi náye'e ndaa induú. Ta ndo'ó, n̄a sa x̄ionoo x̄í'ín yu'u, nandei ta'ani ndó noo ndin ux̄i uu téi ndíta ñ̄oó, dá keyíko ndo sa'á ñ̄ayuu n̄i k̄ii tein n̄a ve'e ndin ux̄i uu de'e t̄aa Israel. ²⁹ Ta ndi ndaa miíó n̄a n̄i d̄ankoo ve'e na, o ñ̄ani n̄a, o k̄i'o na, o ku'u n̄a, o tatá n̄a o naná n̄a, o ñ̄adi'í n̄a, o de'e n̄a o ñ̄o'ó ná sa'a yú'u, n̄a yó'o kúu n̄a nani'í nda iin ciento cháá ka ñ̄a'a noo Ndios, ta ni'í ta'ani na ñ̄a kataki chíchí ná. ³⁰ Tído kuá'a nda'o ñ̄ayuu kúu noo ñ̄ayuu yó'o, noón di'a kúu n̄a kakuu noo ndi'i kuií noo Ndios. Ta n̄a kúu noo ndí'í kuií noo ñ̄ayuu ñ̄ayuu yó'o, noón di'a kakuu n̄a kuita noo noo Ndios tiempo daá ñ̄oó.

20

Yó'o nákaní Jesús sa'a iin t̄aa x̄íti uva

¹ Tá k̄i'o dándáki Ndios ñ̄ayuu n̄a kíán tát̄o'on k̄ee iin t̄aa x̄íti uva, ch̄i na'a nda'o n̄i kee ra kua'an ra ndukú rá t̄aa kechóon noo uva ra. ² Dá tá n̄i ni'í ñ̄aá rá, dá n̄i kandoo ndaa ra x̄í'ín t̄aa kéchóon ñ̄oó ñ̄a chiya'i ñ̄aá rá tá kuu. Dá n̄i tanda'á ñ̄aá rá kua'an ra noo chóon. ³ Dá n̄i nándiό koo tuku ra kua'an ra ndukú rá cháá ka t̄aa kechóon noo

rá tát̄o'on ka iin na'a. Dá n̄i xini ra ndéi oon dao t̄aa noo yá'i ñ̄oó. ⁴ Dá n̄i kaa ra x̄í'ín rá: “Kua'an ndo'ó kechóon ndó noo káa uva yu'u, dá ná chiya'i va'i ndo'ó”, kaá ra x̄í'ín t̄aa ñ̄oó. Dá n̄i kee t̄aa ñ̄oó kua'an ra noo chóon. ⁵ Tát̄o'on dao nduú n̄i ni'í sato'o uva ñ̄oó cháá ka t̄aa n̄i kandía ko'on kechóon noo uva ra. Ta nda ka on̄i sa'ini n̄i ni'í rá cháá ka t̄aa kechóon noo uva ra. ⁶ Dá n̄i kee tuku ra kua'an ra tát̄o'on ka o'on sa'ini, ta n̄i ni'í túku ra dao ka t̄aa ndéi oon. Dá n̄i kaa ra x̄í'ín rá: “¿Ndiva'a ndéi oon ndó iin ní kuu víti?” ⁷ Dá n̄i kaa t̄aa ñ̄oó: “Dá ch̄i ko iin ta'on x̄í'o choon kee ndu'u.” Dá n̄i kaa sato'o uva ñ̄oó x̄í'ín rá: “Kua'an ndo noo káa uvai kechóon ndó, dá ná chiya'i va'i ndo.” ⁸ Tá n̄i kuaá, dá n̄i kaa sato'o uva ñ̄oó x̄í'ín t̄aa dándáki ve'e ra: “Nditúti yo'ó t̄aa kéchóon káa, dá chiya'ávón ra iin ní kuu. Ta dinñó'ó ka chiya'ávón t̄aa n̄i kasáa noo ndí'í, dá chiya'ávón t̄aa n̄i kasáa mií noo.” ⁹ Dá n̄i kasáa t̄aa n̄i kasá'a kéchóon tát̄o'on ka o'on sa'ini ñ̄oó, ta kúu iin ní va kuu n̄i chiya'i ñ̄aá rá. ¹⁰ Tá nda noo ndí'í, dá n̄i kasáa t̄aa n̄i ku'u nda na'a ñ̄oó. Dá n̄i ka'an rá ñ̄a chiya'i ñ̄aá rá cháá ka. Tído n̄i chiya'i ta'ani ñ̄aá rá iin ní kuu vá. ¹¹ Dá tá n̄i ni'í rá ya'i ra, dá n̄i kasá'a rá ká'an kuách̄i ra noo sato'o ñ̄oó, ¹² ta kaá ra: “Tá'an t̄aa n̄i kasáa nda noo ndí'í ñ̄oó, iin tó'on vá hora n̄i kechóon ra, tído, iin nóo vá n̄i kana ya'i ndu'u x̄í'ín rá, va'ará n̄i ku'u ndu nda na'a, ta n̄i ndo'o nda'o ndu, ta n̄i kej ndu n̄i kee ká'an̄i iin ní ndii yaká.” ¹³ Dá n̄i kaa sato'o ñ̄oó x̄í'ín iin t̄aa ñ̄oó: “Amigo, ko ní ya'a ta'on yu'u noo, dá ch̄i n̄i chiya'ii yo'ó iin ní kuu tát̄o'on k̄i'o n̄i kandoo yo. ¹⁴ Sa'á ñ̄oó, k̄i'in di'ón ñ̄a kánian n̄i'on, ta kua'an nó'on. Ch̄i n̄i ch̄ikaá iniñ̄a ñ̄a chiya'i t̄aa n̄i kasáa noo ndí'í yó'o tát̄o'on k̄i'o n̄i chiya'ii yo'ó. ¹⁵ ¿Á ko ná'a ta'an voón ñ̄a ió va íchi yu'u kee ñ̄a ká'an mií x̄í'ín di'ón? ¿Á tá'u'u va inon sa'á ñ̄a kúu yu'u iin t̄aa va'a ini, ndani?”, kaá ra. ¹⁶ Dá ch̄i ñ̄ayuu kúu noo ñ̄ayuu yó'o, noón di'a kúu n̄a kakuu noo ndí'í kuií noo Ndios. Ta n̄a kúu noo ndí'í kuií noo ñ̄ayuu ñ̄ayuu yó'o, noón di'a kakuu n̄a nakuíta noo noo Ndios. Dá ch̄i kuá'a nda'o ñ̄ayuu n̄i nakana Ndios, tído cháá vá ná natiin ñ̄a k̄aki na.

Kást̄o'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu

na

¹⁷ Ta noo koka Jesús kua'an na íchi kua'an ñoo Jerusalén, dá ni taó xoo na ndin uxí uu ta xionoo xí'ín ná tein ñayuu ñoo, dá ni kaa na xí'ín rá:

¹⁸ —Viti kían koka yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ñoo ko'on iin taa nakí'o ra na ni nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a ta duti saku'a'a, xí'ín noo ndá'a ta dána'a ley. Dá kandoo ra ña kánian kuu na, ¹⁹ dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a ta tukú. Dá kediki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá, ta chirkaa ñaá rá ndika iin cruz. Tído tixi kuu óni, kúu natakí va na —kaá Jesús ká'an na sa'a mií ná.

Dí'a ni kuu tá ni xika Juan xí'ín Jacobo iin ña maní noo Jesús

²⁰ Dá ni natuu yati ñadi'í Zebedeo xí'ín ndi nduú de'án noo Jesús. Dá ni sa kuín xitíán noo ná. Dá ni ka'an xí'ín ná ña ná kee na iin ña maní xí'án.

²¹ Dá ni ndato'on ñaá Jesús:

—¿Ndí kían kónon kee xí'ón?

Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Konó ní ña ná kandeí ndi nduú de'i yó'o noo koo ní dándaki ní. Iin xi ná koo xoo kuá'a ní, ta iin ka xi ná koo xoo íti ní.

²² Dá ni kaa na:

—Koo ná'a ta'on ndo'ó ndí kían xíka ndo. ¿Á ío ndo ña ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ío ndo ña kodo ndúta ndo táto'on kí'o kodo ndúta yu'u xí'ín ña ndo'i?

Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ío va ndu'u ña ndo'o ndu dión.

²³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ova ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ña ndo'o naní ndó táto'on kí'o ndo'o yu'u. Tído ña kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kíán. Chí ñoo kúu noo ni kenduu tatái Ndios kandeí ñayuu ni kaxi mií ná —kaá Jesús.

²⁴ Tá ni seido'o uxí ka taa xionoo xí'ín Jesús ña ni xíka ndi nduú ra kúu ñani ñoo noo ná, dá ni karyíí rá xí'ín rá. ²⁵ Dá ni kana Jesús ndidaá rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Sa ná'a vá ndó táto'on kí'o kée ta né'e choon dándaki ra ñoo ño'o ñayuu yó'o, chí kéndusa ra xí'ín ñayuu kueídó'o ñaá ná. Ta ra né'e choon ná'ano sa'ándá ra choon noo ñayuu ño'o tixi ndá'a rá. ²⁶ Tído ko káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chí

ndi ndaa ndo'ó katoó kakuu iin taa ndaya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo. ²⁷ Ta ndi ndaa ndo'ó katoó kakuu noo tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo, ²⁸ ta kee ndó táto'on kée na ni nduu taa ñayuu yó'o, chí ko ní kasa na, dá koni kuáchí ñayuu noo ná. Di'a ni kasa na koni kuáchí di'a na, ta nakí'o na mií ná kuu na, dá ditá ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ña kánian ndo'o na sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Dí'a ni kuu, dá ni nduva'a Jesús uu taa ko túu noo

²⁹ Dá ni keta Jesús ñoo naní Jericó kua'an na xí'ín taa xionoo xí'ín na. Ta kuá'a nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na. ³⁰ Ta yu'ú íchi noo kua'an na ñoo ndéi uu taa ko túu noo. Tá ni seido'o ra ña yá'a Jesús kua'an na íchi ñoo, dá ni kasa'a káyu'ú rá:

—¿Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

³¹ Ta dánani ñaá ñayuu ñoo, dá ná kandeí tádi rá. Tído kúu ví'í ka ví ndúndéé rá káyu'ú rá:

—¿Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

³² Dá ni sa tuu too Jesús, dá ni kana ñaá ná, dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndí kían kóni ndo kee xí'ín ndó?

³³ Dá ni kaa ra:

—Tatá, kóni ndu natuu noo ndú.

³⁴ Dá ni ku'u ini Jesús sa'a rá. Dá ni káko'on ndá'a ná noo rá. Kúu vití'ón vá ni natuan. Ta kúu ni kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra.

21

Dí'a ni kuu, dá ni ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúu ni kuyati na ñoo Jerusalén, chí ni kasandaá na ñoo naní Betfagé, ña nákaa yati yuku naní Olivos. Dá ni sa'anda Jesús choon noo uu taa xionoo xí'ín ná, ² ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo kaa. Ta ñoo nani'í ndo noo ndíko iin burro dí'í xí'ín de'e rí. Ta ndaxí ndó rí, dá kandaka ndó rí kii ndó. ³ Tá ndaa na ndato'on ñaá: “¿Ndiva'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná. “Dá chí xínño'ó sato'o ndu rí. Ndi'i daá,

dá ná tanda'á ná ndu kii ndu nandaka ndu ri", kaa ndo —kaá na.

⁴ Ta dión ni kuu, dá ni xinkoo noo ni ka'an profeta, chi di'a ni taa na:

⁵ Ka'an ndo xí'ín na ndéi ñoo Sión, "Káa vei rey ndo, ta nda'í nda'o ió ini na, ta kánóo na sata iin burro vei na, chi sata iin burro ló'o, de'e kirí xío ña vee, kánóo na vei na."

⁶ Dá ni kee uu ta xionoo xí'ín ná ñoo kua'an ra. Ta ni kee ra táto'on ni sa'anda na choon noo ra, ⁷ chi ndáka ra burro di'í ñoo xí'ín de'e rí ni kasáa ra. Dá ni chikodó rá kotó ra sata ri. Dá ni kaa Jesús kánóo na kua'an na.

⁸ Dá ni kasá'á kua'á nda'o ñayuu chindei na kotó na íchi noo vei Jesús, ta dao ka na ni sa'anda nda'á yíto, ta ni chindei naan íchi noo ya'a na ñoo. ⁹ Ta ndidaá ñayuu xío noo kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei vei chí sata káyu'ú ná kua'an na:

—Ni natiin de'e na ve'e rey David ñañó'ó! Ni ká'ano kúu na vei xí'ín choon sato'o yo Ndios! Ná natiin Ndios ñañó'ó nda noo ió na noo dikó —kaá ñayuu ñoo.

¹⁰ Dá tá ni ku'u na ñoo Jerusalén, kúu ni naá nda'o ini na ñoo ñoo, ta ndátó'ón tá'an na:

—¿Ndá yoo kúu ta káa?

¹¹ Dá ni kaa ñayuu kua'an xí'ín ná ñoo:

—Na yó'o kúu Jesús, na kúu profeta ni kaa Ndios kasaa, na ni kii ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni taó Jesús ta díkó xí'ín ta xín ndéi ini ve'e ño'o ká'ano

¹² Dá tá ni ku'u Jesús yé'é ño'o ká'ano Ndios, dá ni taó ndí'i na ta díkó xí'ín ta xín kua'an ra sata vé'e. Ta ni dakuéi na mesa noo ndéi ta nádaon di'ón. Ta ni sata ni'ini na téi noo ndéi ta díkó paloma. ¹³ Dá kaá na xí'ín rá:

—Di'a va kaá tuti i Ndios: "Ve'e yu'u kúu ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an na xí'ín." Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin káo ta kuj'íná —kaá na.

¹⁴ Dá ni kasáa na ko túu noo xí'ín na ko kúu kaka ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá ni nduva'a ñaa Jesús. ¹⁵ Tído ni xido nda'o ini ta duti saku'a xí'ín ta dána'a ley tá ni xini ra ndidaá ña ná'ano ni kee na, ta ni seídó'o ra ña xíta takuáchi, chi kaá xi: "Ná natiin

de'e na ve'e rey David ñañó'ó." ¹⁶ Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Á ko seídó'o ta'on ní ndidaá ña ká'an takuáchi káa, ña ko kánian ka'an xi?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, seídó'o va yu'u ña xíta xi. ¿Á ko óon ta'on ka'i ndó ña ká'an tuti i Ndios? Chi di'a kaáan:

Ini yu'u takuáchi xí'ín ini yu'u taleé chíchi ni chikáa ní ña kéká'ano ñaa xi.

¹⁷ Dá ni dankoo ñaa Jesús. Dá ni keta na ñoo ñoo kua'an na ñoo Betania. Ta ñoo ni sa tuu na sakuáa dáá ñoo.

Di'a ni ndo'o iin taño'o ni kee Jesús

¹⁸ Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni nandió ko Jesús kua'an na ñoo Jerusalén. Dá nda'í ni kasá'á kuiko na. ¹⁹ Kúu ni xini na iin iin taño'o yu'u íchi ñoo. Dá ni natuu yati na ni sa nde'é ná noo ra, tído ko ta'ón tiño'o iin noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá iin. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ni iin kuu ka ná o koní yo'ó kana kuj'i noon!

Ta kúu mií hora daá vá ni ichi taño'o ñoo. ²⁰ Tá ni xini ta xionoo xí'ín ná ña dión ni ndo'o rá, ta kúu ni naá vá iní ra, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a kaon téi ni ichi taño'o xaan?

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ndó, tá kándéé ká'ano ini ndo Ndios, ta ko nákan kuáchi ini ndo, dá kían o duú ña yó'o oon ni kandeé ndó kee ndó xí'ín taño'o yó'o. Di'a kandeé ndó ka'an ndo di'a xí'ín yuku káa: "iKuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini taño'o!" Ta kúu dión vá koo. ²² Ta ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, tá kándéé ká'ano ini ndo ná, ta kúu ni'i ndisa va ndóan.

Yó'o ni ndato'ón ta fariseo ndá yoo ni xi'o choon noo Jesús

²³ Dá tá ni nandió ko tuku Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo, kúu ni natuu yati dao ta duti saku'a xí'ín dao ta sá'ano noo nákaa na dána'a na noo ñayuu. Dá ni ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo ni xi'o choon noo ní ña kée nían?

²⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá ni kat'i'a ndó ni nandió né'e ndóan, dá kían kastó'on yu'u xí'ín ndó ndá

yoo ni xi'o choon nooi, dá kéei ña yó'o.
²⁵ ¿Ndá yoo ni xi'o choon noo Juan ña sa dakódo nduta ná ñayuu? ¿Á Ndios ni xi'oan o taa? —kaá na.

Dá ni kasá'a rá ndátó'ón tá'an mií rá:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ni xi'oan, dá kaa ra xí'a: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ni daná'a ra, tá dáá?” ²⁶ Tído o kúu ta'on kaa yo ña taa ni xi'o ña, dá chi yu'u yo ñayuu kuá'a yó'o, dá chi ndidaá vá ná kándisa ña Juan ni sa kuu iin profeta.

²⁷ Dá ni kaá ra xí'in Jesús:

—Ko ná'a ta'on ndu ndá yoo ni xi'o choon noo Juan.

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on xí'in ndó ndá yoo ni xi'o choon nooi ña kéei ndidaá ña yó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'a uu de'e

²⁸ Ta viti nata'í iní ndo ña ko'in ka'in xí'in ndó. Ni sa io iin taa, ta ni sa ndei uu de'e ra. Iin kuu, dá ni natuu yati ra noo de'e ra, ta kúu noo, dá ni kaa ra xí'in xí: “De'e ló'o, viti kían kua'an yo'ó kechóon noo uva yu'u.” ²⁹ Dá ni kaa xi: “O kó'on ta'oin.” Tído ni ndi'i, dá ni nandikó iní xi. Dá ni kee xi kua'an xi kechóon xi. ³⁰ Dá ni natuu yati taa ñoó noo nákaa iin ka de'e ra, dá ni sa'anda ra choon noo xí ña ná ko'on xi kechóon xi. Dá ni kaa xi xí'in rá: “Joon, vití'ón dá ko'in, tatá”, kaá xi. Tído ko ní sa'an ta'on xi. ³¹ Ta, ¿ndi ndáa takuáchi yó'o ni kee ña kóni tatá xi, ká'an ndo'ó?

Dá ni kaa ra:

—Ta kúu de'e kúu noo ñoó.

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ta kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in na ñá'a díko mií, noón kúu na ió cháa ka tandee iní ndu'u tixi ndá'a Ndios o duú ndo'ó. ³² Dá chi ni kii Juan noo ndo'ó ni daná'a na iin ichi ndaa, tído ko ní kándisa ta'on ñaá ndó. Tído ta kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'in na ñá'a díko mií ni kándisa ñaá ná. Ta va'ará ni xini ndo ni kuu dión, tído ko ní nandikó ta'on iní ndo sa'a kuachi ndo, ta ko ní sa'an ta'on ndó kándisa ndó ña ni ka'an na.

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a ta kini kéchóon noo iin taa ni xiti uva

³³ 'Kueídó'o va'a ndó, ná ko'in dáki'in tá'an tukui dao ña'a xí'in to'on dána'i noo ndo. Ni sa io iin taa, ta ni dandee ra yitó

uva noño'o rá. Ta ni chikaa ra korráan. Dá ni kava'a ra noo ko'óni ndutá uva ñoó. Ta ni kava'a ra iin ve'e díko noo kanoo ra kandaa uva ñoó. Dá ni díko ndodó raan noo dao ka taa kéchóon. Dá ni kee ra kua'an xiká rá. ³⁴ Dá tá ni xinkoo tiempo ña ta'anda uva ñoó, dá ni sa'anda ra choon noo dao mozo ra ña ná ko'on ra noo ndei ta kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí kánian ni'i rá. ³⁵ Tído tá ni saa mozo ñoó, dá ni ndakuei ta kéchóon noo uva ñoó ni kani ra iin ra, ta ni sa'áni rá iin ka ra, ta iin ka ra ni chi'yúu rá. ³⁶ Dá ni tanda'a ta kúu sato'o uva ñoó kua'a cháa ka mozo ra kua'an ra o duú tát'o'on kúu ta ni tanda'a rá ta'ándá mií noo ñoó. Kúu ni kendava'a tuku taa kéchóon ñoó xí'in rá tát'o'on kí'o ni kee ra xí'in ta ni sa'an mií noo ñoó. ³⁷ Tá ni ndi'i, dá ni chikaa ini taa kúu sato'o uva ñoó tanda'a rá de'e ra ko'on xi, chi di'a ni ka'an rá: “Ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo xi.” ³⁸ Dá ni kee xi kua'an xi. Tído, tá ni xini ñaá taa ñoó, dá ni kasá'a rá ndátó'ón kue'é ra: “Ta kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ñó'o yó'o noo tatá xi. Kó'o ka'áni yo xí, dá ná kandoo ñó'o yó'o noo yo”, kaá ra. ³⁹ Kúu ni tiin ñaá rá, ta ni taó ñaá rá sata korrá noo kaa yitó uva ñoó. Ta kúu ñoó ni sa'áni ñaá rá. ⁴⁰ Ta, ¿ndi kían kee taa kúu sato'o uva ñoó xí'in taa kéchóon ñoó viti, ká'an ndó? —kaá na.

⁴¹ Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Kasaa ra, ta dánaá ndi'i ra taa kini ñoó, ta ni o kú'u ini ra sa'a rá. Dá díko ndodó ra ñó'o rá noo dao ka ta kéchóon, tá'an ra miian ndaa nak'i'o uva kánian ni'i sato'o uva ñoó.

⁴² Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndó tuti ii Ndios? Chi di'a kaáan:

Tá'an yuu ni kaño'ó taa kava'a ve'e, ñoó di'a va ni kasandaá kakuu yuu tito. Dión ni kee sato'o yo Ndios xí'in yuu yó'o, sa'a ñoó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo, kaáan.

⁴³ Sa'a ñoó ká'in xí'in ndó ña ko'on Ndios ditá ná ña man'i ni xi'o na noo ndo ña kaño'o ndó tixi ndá'a ná, ta ko'on na nak'i'o naan noo dao ka ñayuu, na miian ndaa ndisa kee ña kóni na. ⁴⁴ Tá ndi ndáa na ná kankao sata yuu yó'o, kuachi ndi'i na. Ta na kankao yuu yó'o sata, noón kúu na tadi ndi'i na kean —kaá Jesús.

⁴⁵ Tá n̄i seídó'o ta duti saku'a'a ñóó xí'ín ta fariseo ñóó to'on n̄i dakí'in tá'an Jesús n̄i ka'an na, kúú n̄i kanda'a ini ra ña n̄i ka'an na sa'a míí rá. ⁴⁶ Sa'á ñóó n̄i ka'an rá tiin ñaá rá kadi ra ve'e kaa, tído yu'ú ra ñayuu kuá'a ñóó, ch̄i nákon̄i na Jesús ña kúú ná iin profeta.

22

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a iin taa n̄i kee iin víko tánda'a

¹ Dá n̄i n̄andió koo Jesús n̄i dakí'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá na:

² —Táto'on k̄i'o n̄i kee iin rey n̄i kee ra iin víko ká'ano noo tánda'a de'e ra, k̄i'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ³ Dá n̄i tanda'a rey ñóó ta kéchóon noo rá kua'an ra kuaka ra ñayuu sa n̄i kana ra kii noo koo víko ve'e ra. Tído n̄i iin na ko ní xín ta'on saa. ⁴ Dá n̄i x̄i'o ra choon noo dao ka ta kéchóon noo rá, ta n̄i kaa ra xí'ín rá: “Kua'an ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu ñóó ña sa io nduu va ña'a kasá'an na, ch̄i sa n̄i sa'ání vái toroj xí'ín ndidaá kirí ndí'í n̄i danda'í. Ta sa n̄i cho'o vá rí. Ta ka'an ndo xí'ín ná ña ná kii na, ch̄i sa ió va víko tánda'a”, kaá ra. Dá n̄i kee ta kéchóon ñóó kua'an ra. ⁵ Tído ko ní kékuendá ta'on ñayuu ñóó ña n̄i ka'an ra xí'ín ná. Dao na n̄i kee kua'an kuti, ta dao ka na kua'an naka'án nda'i, ⁶ ta dao ka na n̄i ndakuei n̄i kendava'a xí'ín ta kéchóon ñóó, ta n̄i sa'ání ñaá ná. ⁷ Tá n̄i ni'í tó'on rey ña dión n̄i kuu, kúú n̄i karyíí nda'o ra. Dá n̄i tanda'a rá soldado ra n̄i sa'an ra n̄i sa'ání ndí'í ra ñayuu kini ñóó, ta n̄i ch̄i'ño'o ra ñoo na. ⁸ Dá n̄i kaa ra xí'ín dao ka ta kéchóon noo rá: “Sa ió nduu va víko viti, tído ndidaá kúú na n̄i kanai kii, ndá ko káni ta'an vaan kii na, ndani. ⁹ Kua'an ndo noo náki'in tá'an íchi, ta kana ndó ndi ndáa míí vá ñayuu n̄i xini ndo ná kii na víko tánda'a yó'o”, kaá ra. ¹⁰ Dá n̄i kee ta kéchóon ñóó kua'an ra ndidaá ní íchi. Dá n̄i dataká ra ndidaá ñayuu n̄i náki'in tá'an xí'ín rá, míí ná kúú ná ñayuu kini, o míí ná kúú ná ñayuu vá'a. Ta dión n̄i kee ra, dá n̄i chití ve'e noo ió víko tánda'a ñóó.

¹¹ Dá tá n̄i ku'u rey ñóó n̄i sa nde'é rá ndidaá na n̄i kasáa víko ñóó, kúú n̄i xini ra nákaa iin taa ko ndíxi dá'on ndíi na ñó'o víko tánda'a. ¹² Dá n̄i kaa rey ñóó xí'ín rá: “Amigo, ¿ndi n̄i kuu n̄i ku'u yo'ó yó'o, ta

ko ta'on dá'on ndíxi na ñó'o víko tánda'a ndíson?” kaá ra. Ta kúú tádi óon iin taa ñóó. ¹³ Dá n̄i kaa rey ñóó xí'ín taa dánduu ña'a noo ió víko ñóó: “Ko'oni ndo sa'á taa yó'o, xí'ín ndá'a rá, ta taó ndo rá satá ve'e noo iin naá, ch̄i ñóó kúú noo ndei'í ñayuu xí'ín ndirá noo ná, ta kuchi tá'an no'o na”, kaá ra. ¹⁴ Ta viti, kana'á ndó ña kuá'a nda'o ñayuu n̄i kana Ndios, tído cháá vá ná ni'í ña k̄aki na —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ka'an dao taa dátuu rá Jesús

¹⁵ Dá n̄i kee ta fariseo kua'an ra. Dá n̄i kasá'a rá ndátó'on kue'é ra ndí k̄ián kee ra, dá dátuu rá Jesús, dá ya'a na noo ká'an na.

¹⁶ Sa'á ñóó n̄i tanda'a rá dao ka ta xionoo xí'ín míí rá, xí'ín ta kúú kuendá Herodes kua'an ra noo nákaa Jesús. Tá n̄i saa ra, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña kúú ní iin na ndaa, ta dána'a ndaa ní íchi Ndios. Ta ko yu'ú ní ni iin tó'on ñayuu, ta ko né'e ní tandíni ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, á míí ná kúú ná na ndáya'i o koó. ¹⁷ Sa'á ñóó, ¿ndi kaá míí ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yo noo ra kúú kuendá César o koó? —kaá ra.

¹⁸ Tído n̄i kanda'a va ini Jesús ña katóo ra dátuu ñaá rá. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¡Taa uu noo vá kúú ndó! ¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'in? ¹⁹ Tei tóo ndó iin di'ón, tá'an ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á —kaá na.

Dá n̄i x̄i'o tóo ra di'ón kaa ñóó noo ná.

²⁰ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Ndá na'áná k̄ián ndá'a noo di'ón yó'o? ¿Ta ndá kuu k̄ián ndá'a nooán yó'o?

²¹ Dá n̄i kaa ra:

—Na'áná César k̄ián xí'ín kuu rá.

Dá n̄i kaá Jesús xí'ín rá:

—Nakí'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá dáa, ta nakí'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

²² Tá n̄i seído'o ra ña dión n̄i ka'an na, kúú n̄i naá vá iní ra. Dá n̄i dankoo ñaá rá, dá n̄i n̄andió kuéi ra kua'an ra.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús ña miian ndaa nataki na n̄i xi'i

²³ Ta míí kuu dáa ñóó n̄i natuu yati ta'ani dao ta saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña nataki na n̄i xi'i. ²⁴ Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, di'a kaá iin ley n̄i taa Moisés: “Tá n̄i xi'í iin taa, ta ni iin de'e yíi r̄a k̄o ní sá io xí'ín ñadi'í r̄a, dá k̄ian k̄anian naki'in ñaa ñani r̄a tanda'a r̄a xí'án, dá koo iin tayíi naki'in kuū ñani r̄a.”²⁵ Ta viti, n̄i s̄a ndei us̄a ñani ñoo yó'o. Tá kúú n̄i tanda'a t̄a kúú noó ñoo. Tá kúú n̄i xi'í va ra, ta k̄o t̄a'ón de'e yíi r̄a n̄i s̄a io xí'án. S̄a'á ñoo n̄i tanda'a ñani r̄a xí'án.²⁶ Tído n̄i xi'í ta'ani t̄a kúú uū ñoo, ta k̄o ní sá io tuku de'e yíi r̄a xí'án. Tá k̄i'o dión ta'ani n̄i ndo'o t̄a kúú on̄i. Tá kúú ndin us̄a ñani ñoo n̄i ndo'o dión xí'ín ñá'a ñoo.²⁷ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xi'í ta'ani míi ñá'a ñoo.²⁸ S̄a'á ñoo, tá ná kasandaá kuū nataki n̄a n̄i xi'í, ¿ndi káa iin taa ñoo kakuu yíian, ch̄i ndin us̄a va ra n̄i s̄a kuu yíian?

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—K̄o ná'a ta'on ndó ndí k̄ian ká'an ndo, ch̄i k̄o kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti īi Ndios, ta k̄o nákon̄i ndo choon ká'ano īo noo ndá'a ná.³⁰ Ch̄i tá ná kasandaá kuū nataki ñayuu n̄i xi'í, o k̄o k̄a ña tanda'a ná, ta o k̄i'o k̄a n̄a de'e na tanda'a xí, dá ch̄i t̄at̄o'on k̄i'o ndéi ángel induú, nda k̄i'o dión vá kande na.³¹ Tído viti ná ko'ín kasto'in xí'ín ndó ña mián nataki n̄a n̄i xi'í. ¿Á k̄o óon ta'on ka'i ndó to'on n̄i ka'an míi Ndios, ch̄i di'a n̄i kaa n̄a:³² “Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios noo Jacob”? Dión n̄i kaa n̄a, dá ch̄i k̄o kúú ta'on na Ndios noo n̄a n̄i xi'í, di'a noo n̄a takí vá kúú ná Ndios, ch̄i ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná.

³³ Tá n̄i seídó'o ñayuu ñoo to'on n̄i daná'a Jesús, kúú n̄i naá vá iní n̄a, ch̄i va'a nda'o n̄i ka'an n̄a.

Yó'o n̄i daná'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháa k̄a n̄i sa'anda Ndios keeá

³⁴ Tá n̄i seídó'o t̄a fariseo ña n̄i tuú ta saduceo xí'ín ña dána'a r̄a n̄i kee Jesús, dá n̄i kasá'a rá ndátó'on tá'an ra.³⁵ Ta iin t̄a fariseo ñoo, tá'an r̄a ná'a va'a choon sa'ándá ley, roón kúú r̄a n̄i ndat̄o'on Jesús, dá korndodó ñaa rá, ta kaá r̄a:

³⁶ —Maestro, ¿ndi káa iin choon ndáya'i cháa k̄a noo choon n̄i sa'anda Ndios keeá?

³⁷ Dá n̄i kaa Jesús:

—“Kon̄i ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o ini níno ndo, xí'ín ndino'o ini míi ndó, ta xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo.”³⁸ Ña yó'o kúú choon kúú noo, ña ndáya'i cháa k̄a n̄i

sa'anda Ndios keeá.³⁹ Ta ña kúú uū k̄ian sa k̄i'ín tá'an xí'ín ña yó'o, ch̄i di'a ka'an: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó t̄at̄o'on k̄i'o ndó'o ndó xí'ín míi ndó.”⁴⁰ Ta ndi nduú choon yó'o kúú míi sa'a noo ndidaá k̄a choon sa'ándá ley, xí'ín ña n̄i ka'an profeta —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña dána'a Jesús sa'a Cristo, na dákaiki ñaa

⁴¹ Ta ndíta tú'u īi vá t̄a fariseo. Dá n̄i ndat̄o'on ñaa Jesús:

⁴² —¿Ndi kaá ndo sa'á na kúú Cristo, na dákaiki ñaa? ¿Ndá tein n̄a ve'e kakuu na?

Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Tein n̄a ve'e rey David.

⁴³ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—¿Ndiva'a n̄i kaa rey David ña Cristo ñoo kúú míi sato'o n̄a, tá dáa? Ch̄i di'a n̄i kaa na n̄i kee Espiritu īi Ndios:

⁴⁴ Di'a n̄i kaa sato'o yo Ndios xí'ín na kúú sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u nda ná kasandaá kuū nataán ndí'ii t̄a xiní u'u ñaa t̄ixi sa'on.”

⁴⁵ Yó'o n̄i ka'an míi David ña sato'o n̄a kúú Cristo, sa'á ñoo, ¿ndiva'a ká'an ndo ña kii Cristo tein n̄a ve'e rey David, tá dáa? —kaá Jesús.

⁴⁶ Ta ni k̄o ín ta'on kándéé nandió né'e noo n̄i ka'an n̄a, ta ni k̄o ín k̄a r̄a ní chindaá noo ndat̄o'on ñaa rá nda kuu dáa ñoo.

23

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'á ña kini kée t̄a dána'a ley xí'ín sa'á ña kini kée t̄a fariseo

¹ Dá n̄i ka'an Jesús xí'ín ñayuu ñoo, ta n̄i ka'an ta'ani na xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná, ta kaá na:

² —Tá'an t̄a dána'a ley xí'ín t̄a fariseo n̄i tiin ra choon ña nakani ra ndi kóni kaa choon sa'ándá ley Moisés.³ S̄a'á ñoo natiin va'a ndó ndidaá ña'a ká'an r̄a, ta koo ini ndo kueídó'o ndoan, ta kee ndoan. Tído o s̄a kée ndó t̄at̄o'on k̄i'o kée ra, dá ch̄i va'ará dána'a r̄a ley, tído k̄o kée ta'on ra choon sa'ándáan.⁴ Ta kua'á nda'o choon kuáchi sa'ándá r̄a noo ñayuu, ta ch̄ikodó rá ña vee doko ná, tído ni lú'u k̄o nátuu ndá'a míi rá chindeé ñaa rá xí'án.⁵ Tá kua'an r̄a kée ra ña va'a, ta ndúkú rá kee ra ña

noo ndidaá ñayuu, dá ná koni na ña kée ra. Ta káva'a ná'ano ra noo ñó'o tuti ij Ndios né'e ra xionoo ra, ta kátoó ra koo náni ndíki dá'on karkuei yú'u kotó ra. ⁶ Ta kátoó ra kandeí ra noo téj kúú noo ndéi ta ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. Ta ini ve'e noo ndítutí na ñoo ra, kátoó ra kandeí ra téj ndíta mií noo. ⁷ Ta kátoó ra ña ndidaá ñayuu ná ka'an ndisá'án xí'ín rá noo xionoo ra noo yá'i, ta kátoó ra ña ka'an na xí'ín rá, “Maestro, maestro.”

⁸ Tído ndo'ó, ná dá'a ni konó ndó chinani ná ndo'ó maestro, dá chi iin tó'ón vá kúú maestro ndo, ta noón kúú Cristo, ta sava'a ñani oon va kúú ndidaá ndó. ⁹ Ta o sa ká'an ndo tatá xí'ín ni iin ñayuu, chi iin tó'ón diní vá kúú tatá ndo, ta noón kúú na ió nda induú. ¹⁰ Ta ná dá'a ni konó ndó ka'an na sato'o xí'ín ndó, dá chi iin tó'ón diní vá kúú sato'o ndo, ta noón kúú Cristo. ¹¹ Ta na kúú noo noo ndo, noón kúú na kánian koni kuáchí di'a noo ndo. ¹² Dá chi na chindaya'i mií, noón di'a kúú na kandoo nóo. Ta na kénóo mií, noón di'a kúú na kandaya'i kee Ndios.

¹³ Tído, jnda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Dá chi sadí ndo noo ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni ko ndúkú míí ndó ña ndu'u ndó, di'a kétéin ndó noo na kóni ndu'u tixi ndá'a ná. ¹⁴ jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Dá chi koku'u ndó ve'e na kuáan kí'ín kuí'íná ndó ña né'e va'a na. Ta sa'á ña kóni ndo ña chindaya'i ñayuu ndo'ó, sa'á ñoo na'á nda'o xíka ta'i ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoo ndo'o naní cháá ka níno ndo. ¹⁵ jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Dá chi kua'an ndo iin ka xoo taño'o, ta xionoo ndó iin ní kúú xían, dá kandeé ndó kandísa iin ñayuu to'on k'i'o kándísa mií ndó. Tá ni kandeé ndó xí'ín ná, dá ndée ñaá ndó uu cháá ka ví ndée de'e indayá o duú mií ndó.

¹⁶ jNda'í kúú ví ndó, chi tén ndaa ndo ñayuu va'ará ko túu noo ndo! Chi kaá ndo ña tá ná nachina'á ná ve'e ño'o ká'ano yó, dá kían ko xínñó'ó ná kee na noo ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná oro ñó'o ve'e ño'o, dá kían kánian dáxinkoo na noo ni ka'an na, kaá ndo'ó. ¹⁷ jTa xixi, ta ko túu noo kúú ndó! ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i

cháá ka ve'e ño'o ñoo o duú oro ñó'o inian, dá chi mií ve'e ño'o kedaá xí'ín oro, sa'á ñoo kíán ña ij? ¹⁸ Ta kaá ta'ani ndó ña tá ná nachina'á ná noo náa noo dóko ná ña'a noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ná kee na noo ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná ña ni dóko ná, dá kían kánian dáxinkoo na noo ni ka'an na, kaá ndo. ¹⁹ jTa xixi, ta ko túu noo kúú ndó! ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka noo náa ñoo o duú ña'a ni dóko ná, dá chi noo náa kían kedaá xí'ín ña ni dóko ná, sa'á ñoo kíán ña ij? ²⁰ Dá chi na náchina'á noo náa, noón kúú na náchina'á miíán xí'ín ndidaá ña'a ni dóko ná kándodó nooán. ²¹ Ta dión ní, na náchina'á ve'e ño'o, náchina'á ná miíán, ta nda Ndios náchina'á ná, chi mií ná kúú na ió ñoo. ²² Ta na náchina'á induú, noón kúú na náchina'á noo téj noo ió Ndios dándáki na, ta náchina'á ta'ani na na ió noo téj ñoo.

²³ jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Chi xí'ó ndó noo Ndios uxí ndu'ú mino noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noño'o ndo, ta dión ta'ani kée ndó xí'ín yukú anís xí'ín yukú comino viti, tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó choon ndáya'i cháá ka sa'ándá ley, dá chi ko kée ndó ña ndaa, ta ko kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta ko kándéé ini ndo Ndios. Ña yó'o kían kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó ña dóko ndo ña'a noo Ndios. ²⁴ jTa ndáka ñayuu kúú ndó, tído ko túu ta'on noo ndo! Chi ndí'i ini ndo dáxixi ndó takuíí, dá ná o yá'a tikaon ini ra, tído ni kuendá ko xí'ó ndó kokó ndó camello nákaa ini takuíí xí'i ndó.

²⁵ jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Chi nákata ndó sava'a sata óon va vaso, xí'ín sata ko'o, tído kándoo yakó vá inian. Dión ta'ani kée ndó xí'ín mií ndó, dá chi kúú ndó ñayuu kuí'íná, xí'ín ñayuu maña. ²⁶ jNdo'ó kúú ta fariseo ko túu noo! Dinño'ó ka nduvii ndó ini vaso xí'ín ini ko'o, dá kían kandoo vii ta'ani sataán.

²⁷ jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! jNdo'ó kúú taa uu noo! Chi kúú ndó táto'on náo ndii, ña luu ni ñake'i kuxí. Luu ná'a sataán, tído ndino'o lásá ndii xí'ín koño tei'í ñó'o inian. ²⁸ Dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chi miíán ndaa kée ndó mií ndó ña kúú ndó ñayuu ndaa noo

ñayuu, tído kómí ndó iin níó to'ón, iin níó kátoó kee ña kini.

²⁹ 'iNda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! iNdo'ó kúu taa uu noo! Chi káva'a ndó náó saá kaño'o lásá profeta ni sa ndei sa na'á, ta ndúvii ndó noo ñó'o lásá na ni sa kuu ta ndaa, ³⁰ ta kaá ndo ká'an ndo: "Tá ni sa ndei yó tiempo ni sa ndei na yata ve'e yó, o kí'ín tá'an ta'on yó xí'ín ná katí yó ni na ni sa kuu profeta, ní kúu", kaá ndo. ³¹ Ta sa'á ña kaá ndo dión, mií vá ndó xí'o kuendá sa'a mií ndó ña kúu ndó de'e na ni sa'ání profeta. ³² Sa'á ñoó ndo'ó kúu ra dáxinkoo choon ni kee na yata ve'e ndó xí'ín profeta.

³³ 'iKoo vá kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, chi de'e rí kúu ndó! ¿Ndi koo káki ndó, dá o kó'on ndo ndo'o níó ndo indayá, ká'an ndó?

³⁴ 'Viti, dá ko'in tanda'í dao ka profeta, xí'ín ta ndichí, xí'ín ta dána'a noo ndo. Tído ndakuei ndó ka'ání ndó dao na, ta dao ka na chirkuei ndó ndika cruz, ta dao ka na kani ndó ini ve'e noo ndítútí ndó. Ta ñoo yó'o, ñoo káa karkuei ñaá ndó kanoo ndó kendava'a ndó xí'ín ná. ³⁵ Dión, dá kandio ndó sa'á ni ndidaá na ni sa ndita ndaa xí'ín Ndios, na ni sa'ání na ve'e ndó, nda Abel, xí'ín ndidaá ka taa ndaa ni sa ndei nda tiempo ni sa io Zacarías, de'e Berequías. Taa yó'o kúu ra ni sa'ání na ve'e ndó yé'é ño'o noo kúu noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. ³⁶ Ta ná ka'an ndaa xí'ín ndó ña ndidaá ñayuu ndéi tiempo viti ndo'o níó ná sa'a ndidaá ña kini yó'o.

Di'a ni kuu tá ni ndei'i Jesús sa'a ñoo Jerusalén

³⁷ 'iNa ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu na sa'ání profeta, ta chíyúú ndó na tánda'á Ndios vei kasto'on xí'ín ndó! iNdidaá ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kían nditútí ndo'ó táto'on kí'o kée iin tiñoó ndítútí rí de'e kuálí rí nátaán va'a rí tji ndixi rí! Tído ko ní xíin ta'on ndo'ó. ³⁸ Sa'á ñoó kandoo íi ve'e ndó viti, ³⁹ dá chi ká'in xí'ín ndó ña o koni ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo, "Na ká'ano kúu na vei xí'ín choon Ndios, na kúu sato'o yo" —kaá Jesús.

24

Kasto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ve'e ño'o ká'ano

¹ Dá ni keta Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo kua'an na. Dá ni natuu yati taa xionoo xí'ín ná. Dá ni daná'a ndá'a rá ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchí nda'o ndaa yuu ni kava'an. ² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ñóchí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xiní ndo? Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ni iin tó'on yuu káa o kándoo kandodó tá'an, chi koon ndi'i vaan —kaá na.

Kasto'on Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá ni sa koo Jesús dini yuku naní Olivos. Dá ni natuu yati ta xionoo xí'ín ná. Dá ni ndato'on xoo ñaá rá, ta kaá ra:

—Kasto'on ní xí'ín ndu'u, ¿nda oon koo dión, ta ndí kían koo tá nandió koo tuku ní kii ní ñayuu yó'o? Ta, ¿ndí kían koo tá sa kua'an kasandaá kuu noo ndí'i?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o danda'í ñaá ni iin tó'on ñayuu, ⁵ dá chi kua'á nda'o taa kasaa, ta kechóon ra kuu yu'u, ta kaa ra: "Yu'u kúu Cristo, na dáka'í ñaá", ta kandeé rá danda'í ra kua'á nda'o ñayuu. ⁶ Tá ni kandaa ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta ni ni'i tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xí'ín, tído ná dá'a ni yu'u ndo, dá chi kí'o dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndi'i.

⁷ Chi ndakuei dao nación naá tá'an xí'ín dao ka nación, ta naá tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o rá yó'o va kasá'a koo tama, ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a ni'i nda'o taan. ⁸ Tá ni kasá'a kuu dión, dá kían kana'a ndó ña sa ni kasá'a vá tandó'o ndo'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Ta nakí'o na ndo'ó noo ndá'a ta né'e choon, dá kendava'a ra xí'ín ndó, ta ka'ání rá ndo'ó. Ta koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. ¹⁰ Ta kua'á nda'o ñayuu dánkoo ña kándisa na yu'u tiempo daá ñoo, ta kasá'a ná dikó tá'an na noo ta né'e choon, ta koni u'u tá'an mií ná. ¹¹ Ta kua'á nda'o profeta to'on ndakuei, ta kandeé rá danda'í ra kua'á nda'o ñayuu. ¹² Ta sa'á ña ni ndukini cháa ka ñayuu, sa'á ñoó o kú'u ka ini sátá'an na sa'a ná, ta o koni ka na Ndios. ¹³ Tído ndidaá na ni xí'o ndeé

iní nī sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndi'i kuií, noón kúu nā nī'í ña kākī na. ¹⁴ Ta miñan dāna'a nā kúu ñayuu tō'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios iin ní kúu ñayuú yó'o, dá kían kueídó'o ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo sa'a ñá, nda daá ví, dá kasandaá kuu noo ndí'i.

¹⁵ 'Tá nī xini ndo ña ío ña kini, ña dáyako noo kúu noó iī ini ve'e ño'o ká'ano yo, tá'an ña nī ka'an profeta Daniel sa'a —ndo'ó, nā ká'í tō'on yó'o, nata'í ini ndo sa'an, dá kandaá ini ndo—, ¹⁶ dá kían ndidaá nā ndéi chí Judea ná kuino kí ná ko'on nā dinī yúku. ¹⁷ Ta nā kándodó dinī vé'e kuu dáá ñóó, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on nā. ¹⁸ Dá ri nā ñó'o yúku, ko kánian nandió kuéi na no'o nā naki'in na kotó nā. ¹⁹ Tído nda'í kúu ví nā ñá'a ñó'o de'e. Ta nda'í kúu ta'ani ví nā ndéi taleé chí chí kuu dáá ñóó. ²⁰ Kaka ndo ña manī noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'o ndó dión tein yoó vixi, ni tein kuu nani'i ndée yo.

²¹ 'Chī kuu dáá ñóó kakuu iin kuu noo ndo'o nani'í ñayuu. Chī nda nī kasá'a vá sa'a ñayuú, ta nda viti ko óon ndo'o ñayuu tátō'on kī'o ndo'o na tein kuu dáá ñóó. Ta ni iin kuu o koo ka dión. ²² Tído tá ko ní chítuu Ndios tandó'ó vei koo tein kuu dáá ñóó, dá kían ndi'i va ñayuu ñoo naá. Tído sa'a ña kú'u ini Ndios sa'a ñayuu nī kaxi mií ná, sa'a ñoo chítuu na tandó'ó koo tein kuu dáá ñóó.

²³ 'Sa'a ñoo tá kaa dao ñayuu xí'ín ndó: “Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, nā dákaki ñá”, o tá kaa nā xí'ín ndó “Kande'é ndó, chī káa nákaa nā”, ná dá'a ni kandísa ndó. ²⁴ Chī ndakuei dao taa tō'on, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta tō'on. Ta kee ra ña ndato, xí'ín ña ná'ano, ta kī'o dión kee ra, dá kandeé rá dándá'í ra ñayuu, ta kúu nda ñayuu nī kaxi mií Ndios ndukú rá dándá'í ra. ²⁵ Sa nī datí'ai ndo'ó tá ko ñá'a koo dión. ²⁶ Sa'a ñoo tá kaa nā xí'ín ndó: “Kua'an ndo kande'é ndó, chī nákaa nā kúu Cristo noo kúu yukú íchí káa”, ná dá'a ni ko'on ndo. Ta tá kaa nā xí'ín ndó: “Ini ve'e káa nákaa nā”, ná dá'a ni kandía ndó noo ka'an nā. ²⁷ Dá chī tátō'on kī'o xini ndo sá ndutā noo xíno ndindii, ta kasandaá naye'e nda noó nī keta ña, kī'o dión koo tá nandió koo nā nī nduu taa ñayuú yó'o kasaa nā.

²⁸ Dá chī ndeí kúu mií vá noo kándu'u ndi, ñoo nditútí tiyokó ñó'o.

Nandió koo ndisa Jesús ñayuú yó'o

²⁹ 'Ta mií hora nī ndi'i nī sa io ndidaá kúu tandó'ó tein kuu dáá ñóó, dá nákuu naá noó ndindii, ta ni yoó ka o tóon. Dá kuei tñoo ñó'o ndá induú káa, ta kidi ni'ini ndidaá ña'a ná'ano ñó'o induú. ³⁰ Dá koo ña ndato chí induú, ña ná'a ña sa vei nā nī nduu taa ñayuú yó'o. Ta nda'í nda'o kuaki ñayuu ndéi iin rá iin ñoo ñó'o ñayuú yó'o, chī koni nā ña vei nā nī nduu taa ñayuú yó'o tein viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'ín ndidaá choon kómí ná. ³¹ Ta ka'anda nā choon noo ángel vei xí'ín ná xí'ín tachī trompeta, dá ko'on nā nditútí ná ndidaá kúu ñayuu nī kaxi mií ná ndéi ndin komi xoo tachī, dá náta'an nā ndidaá tá'an xoo nditútí ñáá ná.

³² 'Kane'e ndó kuendá tátō'on kī'o kée taño'ó. Tá nī nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá yó ña sa nī kuyati yoó koon dai. ³³ Ta dión ta'ani, tá nī xini ndo kúu ndidaá tandó'ó yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa nī kuyati kuu nandió kooi kasaa.

³⁴ 'Miñan ndaa kuiti ká'in xí'ín ndó ña o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o. ³⁵ Induú káa xí'ín noño'o yó'o naá váán, tído tō'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

³⁶ 'Tído ko iin ta'on ná'a ndá kuu kakian o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú ko ná'a. Sava'a iin tó'on dinī míí vá tatá Ndios kúu nā ná'a.

³⁷ 'Ta tátō'on kī'o nī sa kee ñayuu tiempo Noé, kī'o dión ta'ani kee na kuu nandió koo tuku nā nī nduu taa ñayuú yó'o kasaa nā.

³⁸ Dá chī tá ko ñá'a kasá'a koon dai déen, ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'í na, ta ndéi na tánda'a ná, ta ndéi na dárnda'a ná de'e na nda rá nī kasandaá kuu nī ndu'u Noé ini barco. ³⁹ Ta ko ní xī'o ta'on ñayuu ñoo kuendá nda nī kasá'a dai déen kóon ra. Ta kúu ni xī'i ndi'i va na nī kee rá. Ta dión ta'ani koo tá ná nandió koo tuku nā nī nduu taa ñayuú yó'o kasaa nā.

⁴⁰ 'Tein kuu dáá ñóó kaño'o uu taa kechóon ra yúku. Iin ra naki'in Ndios kane'e na ko'on nā, ta iin ka ra kandoo.

⁴¹ Ta tein kuu dáá ñóó ta'ani kaño'o uu nā

ñá'a ndiko na. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. ⁴² Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, chi ko ná'a ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku sato'o ndo kasaa na.

⁴³ "Ta kana'á ndó ña tá ná kandaa ini sato'o ve'e ndá hora kasaa ta kui'íná ve'e ra, dá kían kande'i nduu ra kandaa raán, ta o kónó ta'on ra ku'u ta kui'íná ki'in kui'íná rá ña'a ñó'o ve'e ra. ⁴⁴ Sa'á ñoo kande'i nduu ta'ani mií ndó, chi mií hora ko ndáti va ndó, dá nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ta kéchóon va'a xí'in iin ta ko kéchóon va'a

⁴⁵ ¿Ndá yoo kúu iin ta kéchóon ndaa, iin taa ndísá'ano, ká'án ndó? Roón kúu ra chikani na kúu sato'o ra ka'anda ra choon noo dao ka ta kéchóon ve'e na, dá ki'o ra ña'a kasá'an dao ka ta kéchóon ñoo. ⁴⁶ Ndiká'án ví ta kéchóon ñoo tá ná ndusaa sato'o ra natiin ñaa ná kée ra choon ni ta'anda noo rá. ⁴⁷ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ki'o sato'o ra choon ká'ano cháa ka noo rá ña dándáki ra ndidaa ña va'a ió noo ná. ⁴⁸ Tído tá ná kakuu ra iin ta kéchóon kini, dá kían nakani ini ra ña yó'o: "Kueé vá ndusaa sato'i", ⁴⁹ ta kasá'á rá kani ra ta kéchóon dáó xí'in rá, ta kasá'á rá kasá'an ra, ta kasá'á rá ko'o ra xí'in ta xí'i, ⁵⁰ ta kúu ndusaa sato'o ta kéchóon ñoo mií kuu ko ndáti ra, ta mií hora ko ná'á rá. ⁵¹ Ta kúu dándó'o naní na nio rá, ta chikaa ñaa ná noo ñó'o ñayuu uu noo, ta ñoo kuaki ra xí'in ndirá noo rá, ta ñoo kuchi tá'an no'o ra.

25

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a uxí tadi'í táki

¹ "Táto'on ni ndo'o uxí takuáchi di'í táki, ki'o dión koo tá kasaa Ndios dándáki na ñayuu na. Iin rá iin takuáchi di'í ñoo ni ki'in candil xí, dá ni kee xi kua'an xi natiin xi ta kúu tonó. ² Ta o'on takuáchi di'í ñoo kúu ta kaon ini, ta o'on ka xi ñoo kúu takuáchi di'í oon nda'o ini. ³ Takuáchi di'í oon ini ñoo ni ki'in xi candil xí né'e xi kua'an xi, tído ko ní ki'in xi cháa ka sití kane'e xi ko'on xi. ⁴ Tído takuáchi di'í kaon ini ñoo ni ketí'a xi ni dakútí xí tindo'o xí xí'in sití né'e xi kua'an xi xí'in candil xí. ⁵ Ta sa'á ña ni kuee tonó ñoo, sa'á ñoo ni kasaa ña ma'ánó noo xí, ta kúu ni naá iní xi ni kidi xi. ⁶ Ta ni

kudao ñoo, dá ni kayu'ú iin taa: "Sa vei va tonó. Ndakuei ndó natiin ndó ra." ⁷ Dá ni ndakuei ndidaa takuáchi di'í táki ñoo, dá ni kenduu xi candil xí. ⁸ Dá ni kaa takuáchi di'í oon ini ñoo xí'in ra kaon ini: "Tei ndó cháa sití nani'i ndú, dá chi sa kua'an nda'o ñó'o candil ndu'u", kaá xi. ⁹ Dá ni kaa takuáchi di'í kaon ini ñoo: "Oon ni ví o keta ta'on sití ndu tá ná kechóon ndi'i yó ra. Sa'á ñoo va'a kaan kua'an ndo kuiin ndó ra noo na díko rá kechóon ndó", kaá xi. ¹⁰ Tído xían nani kua'an takuáchi di'í oon ini ñoo kuiin xi sití, kúu ni kasaa vá tonó ñoo. Dá ni ku'u takuáchi di'í ndéi nduu ñoo xí'in tonó ini ve'e noo ió víko. Dá ni sadi na ye'é. ¹¹ Ni ndi'i, dá ni ndísaa dao ka takuáchi di'í ñoo, dá kaá xi: "Tatá, tatá, konó ní ye'é ná ku'u ndu víko." ¹² Dá ni kaa tonó ñoo xí'in xí: "Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ko ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ndo'o", ni kaa ra. ¹³ Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, dá chi ko ná'á ta'on ndó ndá kuu o ndá hora nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na —kaa Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ni xi'o di'ón noo ta kéchóon noo rá

¹⁴ Dá ni kaa ta'ani na:

—Táto'on ki'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on ni kee iin taa ni kana kua'an xiká. Tído tá ko ña'a ko'on ra, dá ni kana ra taa kéchóon noo rá. Dá ni xi'o ra di'ón noo rá, dá ná naka'án nda'i ra xí'án. ¹⁵ Ta noo iin ra ni xi'o ra o'on di'ón ndaya'i, ta noo iin ka ra ni xi'o ra uuan, ta noo iin ka ra ni xi'o ra iian. Dá chi táto'on ki'o kaon va ra ni ni'i raan. Ndi'i, dá ni kee ra kua'an xiká rá. ¹⁶ Dá ni kee taa ni ni'i o'on di'ón ñoo kua'an ra naka'án nda'i raan. Ta ni kandeé rá ni nanoo o'on ka di'ón sataán. ¹⁷ Ta dión ta'ani ni kee taa ni ni'i uu di'ón ñoo. Ni kandeé rá ni nanoo uu ka di'ón sataán. ¹⁸ Tído ta ni ni'i iin tó'ón di'ón ñoo, roón kúu ra ni sa'an ni kaan iin yá noño'o, ta ñoo ni chikaa de'é ra di'ón sato'o ra.

¹⁹ "Tá ni ya'a kua'á nda'o tiempo, dá ni ndísaa sato'o ta kéchóon ñoo. Dá ni kana ñaa rá, dá ni ndekuendá ra xí'in iin rá iin ra. ²⁰ Dá ni kasaa dinñó'ó taa ni ni'i o'on di'ón ñoo. Ta kúu né'e ra o'on ka di'ón, ta kaá ra: "Tatá, ni xi'o ní o'on di'ón noo'i. Ta yó'o ióan xí'in o'on ka di'ón ni ni'i sataán", kaá ra. ²¹ Dá ni kaa sato'o ra xí'in rá: "Va'a

nda'lo ni keeón. Yo'ó kúú iin ta kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin taa ndaa ni sa kuu yo'ó noo choon ló'o ni xi'oi nooñ, ta viti ko'in ki'oi iin choon ndáya'i cháa ka nooñ. Kua'án ku'u koo dijon xí'in sato'on viti", kaá ra.

²² 'Dá ni kasáa ta'ani taa ni ni'i uu di'ón ñoo, dá ni kaa ra: "Tatá, uu di'ón ni xi'o ní noó. Ta yó'o ióan xí'in uu ka di'ón ni ni'i sataán", kaá ra. ²³ Dá ni kaa sato'o ra: "Va'a nda'lo ni keeón. Yo'ó kúú iin ta kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin taa ndaa ni sa kuu yo'ó noo choon ló'o ni xi'oi nooñ, ta viti ko'in ki'oi iin choon ndáya'i cháa ka nooñ. Kua'án ku'u koo dijon xí'in sato'on viti", kaá ra.

²⁴ 'Tído tá ni kasáa ta'ani taa ni ni'i iin di'ón ñoo, dá ni kaa ra: "Tatá, ná'i ña kúú ní iin taa tondó, ta dákée ní noó ko ní xiti ní, ta dátaká ní ña'a noo ko ní satá ní nonián. ²⁵ Sa'á ñoo ni yu'íi, ta ni sa'in ni chide'íi di'ón ní tixi ñ'o. Jó'on, yó'o ió ña kúú di'ón ní", ni kaa ra. ²⁶ Dá ni kaa sato'o ra xí'in rá: "Yo'ó kúú iin ta kéchóon kini, iin ta kéchóon dúsa. Sa ná'a vá yo'ó ña kúú yu'u ta tondó, ña dákéei noó ko ní xitii, ta dátaká yu'u ña'a noó ko ní satá nonián. ²⁷ Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ko ní sa'on chikaañ di'ón yu'u banco, dá ná koo cháa sataán nani ndusaai?", kaá ra.

²⁸ 'Dá ni kaa ra xí'in dao ka ra: "Kuió ndaa ndo di'ón né'e taa xañ, ta ki'o ndoñ noó ra kómí uxí di'ón xañ. ²⁹ Dá chi na sa ió ña'a noo, noón kúú na ni'i cháa kañ. Ta na koó ña'a noo, di'a ditá ná lú'u ña kómí ná. ³⁰ Ta chikaa ndo ta ko chóon xañ noo in naá sata vé'e. Káa kúú noo kuaki ra xí'in ndirá noo ra, ta kuchi tá'an no'o ra."

Di'a koo tá ná kasaa Jesús keyíko na sa'a na ndéi ñayúu yó'o

³¹ 'Tá ná nandió koo tuku na ni nduu taa ñayúu yó'o kasaa na, ndato naye'e ndaa kii na xí'in ndidaa ángel kéchóon noo ná, dá kakoo na noo téi ndato naye'e noo dándáki na, ³² dá nakuíta ñayuu ndéi ndidaa tá'an ñoo noo ná, dá kasá'a ná taó xóo na iin rá iin ñayuu ñoo tát'oñ kée taa taó xóo ra léko tein kiti. ³³ Ta ná chikata na kirí kúú léko xoo kuá'a na, ta xoo íti na ná chikata na kirí kúú kiti. ³⁴ Dá kaa na kúú rey ñoo xí'in na ndíta xoo kuá'a na: "Nakíi ndo'ó, na ni kemáni tatái, chi ndo'ó kúú na ni ni'i tá'i kandeí ndó noo dándáki yu'u, ña kían sa

daá ió nduu kandeí ndó nda míi sa'a ñayúu. ³⁵ Dá chi tá ni kuikoi, ta ni xi'o ndó ña'a ni sasá'in; tá ni ichi ini, ta ni xi'o ndó takuí ni xi'ii; tá ni xionoo nda'ávii, ta ni nakuaka va'a ndó yu'u ni sa ioi ve'e ndó; ³⁶ tá ni sa kaa vichíi, dá ni xi'o ndó dá'on ni sa ndixii; tá ni sa kú'i ni saa ndo ni xito ni'ini ndó yu'u; tá ni sa káai ve'e kaa, dá ni saa ta'ani ndó ni ka'an ni'ini ndó noo nákaai", kaa rey ñoo. ³⁷ Dá kaa na kúú ñayuu ndaa ñoo xí'in ná: "Tatá, ¿nda oon ni xini ndu míi ní ña kuíko ní, dá ni xi'o ndu ña'a ni sasá'an ní? Ta, ¿nda oon ni xini ndu míi ní ña ichi ini ní, dá ni xi'o ndu takuí ni xi'i ní? ³⁸ Ta, ¿nda oon ni xini ndu míi ní ña xionoo nda'í ní, dá ni nakuaka va'a ndu míi ní? Ta, ¿nda oon ni xini ndu míi ní káa vichíi ní, dá ni xi'o ndu dá'on ni sa ndixi ní? ³⁹ Ta, ¿nda oon ni xini ndu ña sa kú'u míi ní o ni sa káa ní ve'e kaa, dá ni saa ndu ni xito ni'ini ndu míi ní?", kaa na. ⁴⁰ Dá kaá rey ñoo xí'in ná: "Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa'á ña ni kee ndó dión xí'in na kúú ñanii, na kuáli cháa ka yó'o, sa'á ñoo kéei kuenda ña míi yu'u ni kee ndó dión xí'in."

⁴¹ 'Dá kaa na xí'in na ndíta xoo íti na ñoo: "Kuxoo ndó noó, ndo'ó na kúú ñayuu kini. Kua'án ndo kaño'o ndó tein ñoo'ó ita, ña ni kuu o ndá'o, noó sa daá ió nduu kakaa ña u'u xí'in ndidaa ña kini kéchóon nooñ. ⁴² Dá chi sa kuikoi, ta ko ní xi'o ta'on ndó ña'a kasá'in; ni sa ichi ini, ta ko ní xi'o ta'on ndó takuí ko'i; ⁴³ ni xionoo nda'ávii, ta ko ní nakuaka va'a ndó yu'u, ni sa kaa vichíi, ta ko ní xi'o ta'on ndó dá'on kandixii, ni sa kú'i, ta ni sa káai ve'e kaa, ta ko ní saa ta'on ndó koto ni'ini ndó yu'u", kaa na. ⁴⁴ Dá kaa na ndíta xoo íti na: "Tatá, ¿nda oon ni xini ndu'u míi ní ña ni kuiko ní, ña ni ichi ini ní, ña ni xionoo nda'í ní, ña sa kaa vichíi ní, ña sa kú'u ní, ña sa káa ní ve'e kaa, ta ko ní saa ndu koto ni'ini ndu míi ní?", kaa na. ⁴⁵ Dá kaa rey ñoo xí'in ná: "Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa'á ña ko ní kée ndó dión xí'in na kúú ñanii, na kuáli cháa ka yó'o, sa'á ñoo kéei kuenda ña nda yu'u ko ní ku'u ini ndo sa'a", kaa na xí'in ná. ⁴⁶ Sa'á ñoo ndidaa ñayuu kini ñoo ko'on ndo'ó ndidaa tá'an kuu, ta ndidaa ñayuu ndaa ñoo ní'i ña kataki chíchí ná.

Yó'o ni ndató'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá ni kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

² —Sa ná'á vá ndó ña kamaní uu ka kuu, dá koo víko pascua, dá naki'o ra na ni nduu ta ñayuú yó'o noo ndá'a ta xiní u'u ñaá, dá chirkaa ñaá rá ndika cruz —kaá na.

³ Daá ñóo ni nataka ndidaá ta duti saku'a xí'ín ta dána'a ley xí'ín ta sá'ano ñoo ñoo yé'é ve'e ta duti kúu noo naní Caifás. ⁴ Ta ñóo ni ndató'ón maña ra ndi koo kee ra, dá tiin ndakána ra Jesús, dá ka'ání ñaá rá, ⁵ ta kaá ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chi ndakuei ñayuu nakuina vaá na ki'in na sa'a rá.

Di'a ni kuu tá ni kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an diní Jesús

⁶ Tá nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e Simón, tá'an ra ni sa ndo'o kue'e té'i, ⁷ dá ni kasáa iin ñá'a noo nákaa na ñoo, ta né'an iin tindo'o ni kava'a xí'ín yuu díon naní alabastro. Ta ni chitián ñó'o ndutá támi sá'an, ta ndutá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni kuei ndi'an ra diní Jesús noo ió na mesa. ⁸ Tá ni xiní ta xionoo xí'ín ná ña ni kee ñá'a ñoo díon, kúu ni xido nda'o ini ra, dá ni kaa ra:

—¿Ndiva'a ni danaá óon ñá'a káa ndutá támi sá'an káa? ⁹ Ta va'a ka ví ní dikó yó ra, chi ndutá ya'i nda'o kúu rá, ta kandoo di'ón ñoo chindeé yó na kúnda'í, ní kúu —kaá ra.

¹⁰ Tído ni kandaá va ini Jesús ña ká'an ra díon, dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a dáta'an ndo ñá'a yó'o? Chi ña va'a va kían ni keeán xí'ín yu'u. ¹¹ Chi daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'ín ndo'ó, tído yu'u, o kóo kuii ta'on yu'u xí'ín ndó. ¹² Chi sa'á ña ni dakúchián yu'u xí'ín ndúta támi sá'an yó'o, sa'á ñoo ni kenduuan yikí koñoi táto'on ki'o kooi nduxii. ¹³ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndeí kúu míi vá noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuú yó'o, nakani ta'ani na sa'á ña ni kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ña ni keeán —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta duti kúu noo

¹⁴ Dá ni kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu ta xionoo xí'ín Jesús, kua'an ra noo ndéi ta duti saku'a. ¹⁵ Tá ni saá ra, dá ni kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndidaá ki'o ní noo yú'u, dá ná naki'oi Jesús noo ndá'a ní? —kaá ra.

Dá ni kandoo ta duti ñoo ña ki'o ra oko uxí di'ón plata noo rá. ¹⁶ Nda kuu dáá ni kasá'a Judas ndúkú rá ndi kee ra naki'o ra Jesús noo ndá'a rá.

Di'a ni kuu tá ni sadíni Jesús noo ndí'i kuii xí'ín ta xionoo xí'ín ná

¹⁷ Tá ni kasandaá kuu mií noo, ña kúu víko noo seí na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachian, dá ni natuu yati ta xionoo xí'ín Jesús noo ná, dá ni ndató'ón ñaá rá:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

¹⁸ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'ín iin ta, ta ka'an ndo xí'ín rá: “Di'a kaá maestro ndu'u: Sa ni kasandaá vá kuu ndo'o níoi, ta saai ve'e ní kadíni kuendá víko pascua xí'ín ta xionoo xí'ín”, kaa ndo xí'ín rá —kaá Jesús.

¹⁹ Dá ni sa'an ta ñoo ni kee ra choon ni sa'anda Jesús noo rá, ta ni kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

²⁰ Dá tá ni kuaá kuu dáá ñoo, dá ni saá Jesús ve'e ñoo ni sa ko na mesa xí'ín ndin uxí uu ta xionoo xí'ín ná. ²¹ Ta tein sásá'an na ñoo, ni kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña iin mií vá ndo'ó ko'on naki'o ñaá noo ndá'a ta xiní u'u ñaá —kaá na.

²² Ta kúnda'í nda'o ni kuu ini ra sa'á ña ni ka'an na díon. Dá ni kaa iin rá iin ra xí'ín Jesús:

—¿Á yu'u kúu, tatá?

²³ Dá ni kaa Jesús:

—Iin ta dáketá dáó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúu ra naki'o ñaá noo ndá'a ta xiní u'u ñaá. ²⁴ Ta miían ndaa ndo'o na ni nduu ta ñayuú yó'o táto'on ki'o ká'an tuti i Ndios. Tído, jnda'í va ta naki'o ñaá noo ndá'a ta xiní u'u ñaá! Va'a cháa ka vian ní xio dá'a ni kaki ta ñoo, ní kúu.

²⁵ Dá ni kaa Judas, tá'an ra ko'on naki'o ñaá:

—¿Á yu'u kúu ra kee díon, maestro?

Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Jaan, táto'on n̄i ka'on, k̄i'o dión kían —kaá n̄a.

²⁶ Ta tein noo sásá'an na ñoó, dá n̄i tiin Jesús pan. Dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá n̄i sa'anda dáó naán, dá n̄i x̄i'o naan noo tá x̄ionoo x̄í'ín ná. Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Keí ndoán, ch̄i ña xaan kúu yikí koñoi.

²⁷ Dá n̄i tiin na copa. Dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios sa'a ra, dá n̄i x̄i'o na ra noo ta x̄ionoo x̄í'ín ná. Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Ndidaá ní ndó ko'o lú'u lú'u vino xaan, ²⁸ ch̄i kirá xaan kúu n̄i yu'u, kirá dáxinkoo ña n̄i kandoo Ndios kee na x̄í'ín ñayuu n̄a, ch̄i sa'á ña kuita ra, sa'á ñoó ndoo kuachi kuá'á nda'o ñayuu. ²⁹ Ká'ín x̄í'ín ndó ña o nándió koo kaj̄ ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saái ndutá uva x̄í'ín ndó noo ió tatái Ndios dándáki na —kaá n̄a.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁰ Dá tá n̄i ndi'i n̄i keká'ano na Ndios x̄í'ín iin yaa, dá n̄i kee na kua'an n̄a din̄i yúku naní Olivos. ³¹ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín tá x̄ionoo x̄í'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaá sakuaá víti, dá ch̄i di'a kaá tuti ī Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u tá ndáka léko, ta kúu ndi ndi'i va léko kuita noo ko'on”, kaáan. ³² Tído tá n̄i ndi'i n̄i natakī, dá kuió noo noo ndo ko'ín chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo.

³³ Dá n̄i kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá ta yó'o mī ní, tído yu'u, o kée ta'on yu'u dión.

³⁴ Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Mīan ndaa ná ka'ín x̄í'ón ña sakuaá víti, tá koo ñá'a ta'on kana chéli, kúu sa on̄i va ta'ándá ndaton sa'a yú'u.

³⁵ Dá n̄i kaa Pedro:

—Va'ará ná kánian kuu nduú x̄í'ín ní, tído o ndata ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúu dión n̄i ka'an ndidaá ka tá x̄ionoo x̄í'ín ná ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndató'on Jesús x̄í'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁶ Dá n̄i sa Jesús x̄í'ín tá x̄ionoo x̄í'ín ná noo naní Getsemaní. Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'ín lú'u ka chí kaa ka'ín x̄í'ín Ndios —kaá n̄a.

³⁷ Dá n̄i kee Jesús ndáka na Pedro x̄í'ín ndi nduú de'e Zebedeo kua'an n̄a lú'u ka noo. Dá n̄i kixian n̄i kunda'í nda'o ini Jesús, ta

n̄i kasá'á ndó'o nda'o níó ná. ³⁸ Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín ta kua'an x̄í'ín ná ñoó:

—Nda'í nda'o kúu ini. Sa ndaa ndi va kúu xin̄i. Yó'o ni kandeí tóo ndó, ta kaño'o dáó ini ndo x̄í'ín yu'u sakuaá víti —kaá n̄a.

³⁹ Dá n̄i kee na kua'an n̄a lú'u ka chí noo. Dá n̄i sa ku'ín x̄ití ná, ta n̄i xin̄o taan n̄a nda noño'o. Dá n̄i kasá'á ná ka'an n̄a x̄í'ín Ndios:

—Tatá mī, tá kuu ditá ní ndirá ova, ña kían vei ndo'i, dá kían ditá nian. Tído ná dá'a ni kakuuan táto'on k̄i'o kóni yu'u. Ná kakuuan táto'on k̄i'o kóni mī ní —kaá n̄a.

⁴⁰ Dá n̄i nandió koo na n̄i ndisaa n̄a noo ndéi ta kua'an x̄í'ín ná ñoó, kúu sa kidi va ra ndéi ra. Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín Pedro:

—¿Á koo x̄i'o ndeé ta'on ini ndo kaño'o ini ndo, va'ará iin hora? ⁴¹ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo x̄í'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ña kini x̄í'ín ndó. Ch̄i sa ió nduu níó ndo kee ndó ña kóni Ndios, tído ña kóni ñi ndo kían chítuu ñaá —kaá n̄a.

⁴² Dá n̄i nandió koo tuku na kua'an n̄a. Dá n̄i kasá'á ka'an tuku na x̄í'ín Ndios:

—Tatá mī, tá o kúu ditá ní ndutá ova, ña vei ndo'i, dá kían ná kakuuan táto'on k̄i'o kóni mī ní —kaá n̄a.

⁴³ Dá n̄i nandió koo tuku na n̄i ndisaa n̄a noo ndéi ta ñoó. Kúu sa kidi tuku va ra ndéi ra, ch̄i sa'ání nda'o ñaá ña ma'ánó.

⁴⁴ Dá n̄i nandió koo tuku na n̄i sa'an n̄a n̄i ka'an n̄a x̄í'ín Ndios ta'ándá kúu on̄i, ta n̄i ka'an n̄a x̄í'ín ná táto'on k̄i'o n̄i ka'an n̄a dao ka ta'ándá ñoó.

⁴⁵ Dá n̄i nandió koo tuku na n̄i ndisaa n̄a noo ndéi ta kua'an x̄í'ín ná ñoó, dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—¡Kudi ní ndó viti! ¡Ta nani'i ndeé ndo viti! Ch̄i sa n̄i kasandaá vá hora nak̄i'o ra n̄a n̄i nduu ta ñayuu yó'o noo ndá'a ta kómí kuachi. ⁴⁶ ¡Ndakuei k̄i ndo, ná ko'o! Kande'é ndó, ch̄i sa kúyati ta vei nak̄i'o yu'u noo ndá'a tá xin̄i u'u ñaá —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i tiin ra Jesús ña ko'on na noo ta né'e choon

⁴⁷ Ká'an ī vá Jesús ín na, kúu n̄i kasaa va Judas, tá'an ra nákaa tein ndin ux̄i uu ta x̄ionoo x̄í'ín ná. Ta kuá'á nda'o ta vei x̄í'ín rá. Dao ra né'e espada, dao ka ra né'e yito. Ch̄i vei ra x̄í'ín choon n̄i sa'anda ta duti sakua'a, x̄í'ín tá sa'ano ño. ⁴⁸ Sa n̄i

kasto'on va Judas xí'ín taa ñoó ndi kee ra, dá na'a ra ndá yoo kúú Jesús, chí nì kaa ra:

—Taa nì chitói noo ñoó, roón tiin ndó.

⁴⁹ Ta kúú viti'ón nì natuu yati Judas noo ñin Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá nì chitó rá noo ná. ⁵⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Amigo, ¿ndá choon vasón?

Ta kúú nì natuu yati taa kua'a ñoó nì tiin ñáá rá.

⁵¹ Ta iin taa ió xí'ín Jesús ñoó nì taó rá espada ra. Ta kúú nì chitó'on ra do'o iin ta kéchóon noo ta duti kúú noo. ⁵² Dá nì kaa Jesús:

—Nachikaa va'a espada xaan noo nì sa kaaan, dá chí taa tiin espada, xí'ín espada ta'ani kuu ra. ⁵³ ¿Á kó ná'á ta'an voon ña kuu va ka'in xí'ín tatái, dá tanda'á ná uxí uú tu'u ángel kii na chindeé ná yu'u? ⁵⁴ Tído tá ná kee yu'u dión, dá kían, ¿ndi koo, dá xinkoo noo ká'an tuti iñ Ndios? Chí ká'an ña k'i'o dión kánian ndo'i.

⁵⁵ Dá nì kaa na xí'ín taa kua'a ñoó:

—¿Á ta kui'íná vá kée ndó yu'u kúú, sa'a ñoó vei ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? Ta ndidaá kuu vá nì sa kaaí xí'ín ndó yé'é ño'o sa daná'i noo ndo, ta nì kó ní tiin ndó yu'u. ⁵⁶ Tído ndidaá ña yó'o kúú viti, dá ná xinkoo noo nì ka'an profeta noo tuti iñ Ndios —kaá na.

Ta kúú ndidaá vá ta xionoo xí'ín ná nì dankoo ndava'a ñáá, ta nì xino ra kua'an ra.

Di'a nì kuu tá nì sa ñin Jesús noo mií ta duti kúú noo

⁵⁷ Ta taa nì tiin Jesús, roón kúú ra ndáka ñáá kua'an ve'e Caifás, ra kúú duti kúú noo, chí ñoó nì nditútí taa dána'a ley Moisés xí'ín ta sá'ano ñoó. ⁵⁸ Ta Pedro, ndáá xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá nì saa ra nì ku'u ra noo kúú yé'é ve'e ta duti kúú noo ñoó. Dá nì sa koo ra ió ra tein ta ndáá yé'é ñoó, dá koni ra ndi koo.

⁵⁹ Ta ra duti sakua'a ñoó xí'ín ta sá'ano ñoó xí'ín ndidaá ka ta né'e choon ñoo Jerusalén nì nditútí rá ndéi ra ndúkú rá ta ka'an to'ón sa'a Jesús, dá kuu nak'i'o ñáá rá noo nda'á ta romano, dá ka'ání ñáá rá.

⁶⁰ Tído kó ní nì ta'on ra iin kuachi ká'ano dákuío ra Jesús, va'ará kua'á nda'o taa nì

nakuíta nì ka'an to'ón sa'a ná. Tído tá nì ndi'i, dá nì ndakuei uú ka taa nì ka'an kuachi ra sa'a ná, ⁶¹ ta kaá ra:

—Di'a ta'ani nì kaa taa xaan: “Ío choon noo ndá'í ña kían nakani ndi'ii ve'e ño'o Ndios, ta tixi kuu óni kandeé yu'u nduva'i ña” —kaá ra.

⁶² Dá nì ndakuin ndichi mií ta duti kúú noo ñoó. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kó ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kían ká'an kuachi taa kaa sa'on o koo? —kaá ra xí'ín Jesús.

⁶³ Tído tádi óon va ñin Jesús.

Dá nì nandió koo tuku ta duti kúú noo ñoó nì ndato'ón ñáá rá:

—Xí'ín kuu Ndios takí sa'ándái choon noon ña kasto'on ndaa xí'ín ndu'u. ¿Á yo'ó kúú Cristo, na dáka'ki ñáá? ¿Á yo'ó kúú de'e Ndios?

⁶⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Táto'on k'i'o ká'an ní, k'i'o dión kían. Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ín ní ña nda kuu viti koni ndo na nì nduu taa ñayuú yó'o nakoo na xoo ku'a'a tatá Ndios, noo ió na dándaki na. Ta koni ta'ani ndó kii na tein viko tánee induú —kaá na.

⁶⁵ Ta kúú nì ndatá ta duti kúú noo ñoó kotó ra sa'a ña nì xido téi iní ra. Dá nì kaa ra:

—Nì ka'an ndava'a taa yó'o sa'a Ndios! ¿Ndá choon kuu ka yo cháá ka taa ka'an kuachi sa'a rá? Chí viti'ón kuií nì seidó'o va mií ndó ña nì ka'an ndava'a taa yó'o sa'a Ndios. ⁶⁶ ¿Ndi kían náta'an ini ndo keeá xí'ín rá?

Dá nì kaa dao ka taa ñoó:

—Kánian kuu va ra sa'a ña nì ka'an ra dión.

⁶⁷ Dá nì tpu ndaa díi dao ra noo ná, ta dao ka ra nì kani ñáá xí'ín yíkí, ta dao ka ra nì koon da'anda noo ná, ⁶⁸ ta kaá ra xí'ín ná:

—Tá miían ndaa kúúon Cristo, dá kían nakoni ini kii ndi ndáa ndu'u nì kani ñáá.

Di'a nì kuu, dá nì ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁶⁹ Ta ió Pedro sata vé'e noo ndéi dao ka ñayuu ñoó. Dá nì natuu yati iin ñá'a kéchóon ve'e ñoó. Dá nì kaaan xí'ín rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, ta kúú kuendá Galilea kaa, ¿daá koo?

⁷⁰ Tído nì ndata vá Pedro sa'a Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi ñoó, ta kaá ra:

—Kō ná'í nda sa'a ká'on.

⁷¹ Dá nì kee ra kua'an ra noo kúú yé'è di'a. Dá nì xini ñáá iin ka ñá'a. Dá nì kaaan xí'ín dao ñayuu ndíta ñóó:

—Taa káa ta'ani kúú kuendá Jesús, ta ñoo Nazaret.

⁷² Ta kúú tuku va nì ndata rá sa'a Jesús, ta kaá ra:

—Miían ndaa kuiti kō ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a.

⁷³ Ta kúú lú'u ka tóó, dá nì natuu yati dao ka na ndíta ñóó, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti kuendá Jesús kúú yo'ó, dá chī tátō'on ká'an ta Galilea, kī'io dión ká'on.

⁷⁴ Dá nì kasá'á ká'an ndava'a ra, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ña kō ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a ñóó.

Ta nì ndi'i nì ka'an ra dión, ta kúú nì kana va ché'li. ⁷⁵ Dá ví nì ndisáa ini ra to'on nì ka'an Jesús xí'ín rá, chī di'a nì kaa na: “Tá kō ñá'a kana ché'li, ta kúú sa ndata yo'ó sa'á yu'u onī ta'ándá”, kaá na. Dá nì keta ra sata vé'e, ta kúú nda'í nda'o nì saki ra.

27

Di'a nì kuu tá nì sa'ín Jesús noó ta nani Pilato

¹ Tá nì tuu noo, dá nì ndatō'ón kue'é ta duti sakua'a, xí'ín ta sá'ano ñoo ndi koo kee ra, dá nakī'o ra Jesús noo ndá'a ta né'e choon romano, dá ka'ání ñáá rá. ² Dá nì kató ñáá rá ndáka ra nì sa'a ra nì nakī'o ra noo ndá'a ta né'e choon romano naní Pilato.

Di'a nì kuu tá nì sa'ání Judas mií rá

³ Kúú nì kandaa ini Judas, tá'an ra nì nakī'o Jesús noo nda'á taa xiní u'u ñáá, ña sa nì kandoo ra né'e choon ña ka'ání rá Jesús. Kúú nì nandio né'e ra oko uxī di'ón plata noo ta duti sakua'a xí'ín ta sá'ano, dá chī nì nandikó ini ra sa'á ña nì ya'a ra nì kee ra, ⁴ dá kaá ra:

—Nì kee yu'u iin kuachi, dá chī nì nakī'o yu'u iin taa koó kuachi noo ndo'ó.

Dá nì kaa ta duti ñóó:

—Kō sa'ání ta'on ndu mií ndú. Kuachi mií vóón kíán.

⁵ Dá nì ko'ono ni'ini ra di'ón plata ñoo noo kúú yé'è ño'lo ñóó. Dá nì keta ra kua'an

ra. Ta kúú ñoo nì sa'an ra nì chirkaa ra mií rá, dá nì xí'í ra.

⁶ Dá nì nditúti ta duti sakua'a ñoo di'ón ñóó, dá nì kaa ra:

—O kúú ta'on taán yo di'ón yo'lo noo di'ón dóko ñayuu noo Ndios, dá chī kíán ya'i sa'a nì ndi.

⁷ Dá tá nì ndi'i nì ndatō'ón kue'é ra, dá nì xiin ra iin ñó'lo noo ta káva'a kidi, dá ná koo noo nduxi na tuku xí'í. ⁸ Sa'á ñoo nda kuu víti naní ñó'lo ñóó, no'ño'lo nì. ⁹ Dión, dá nì xinkoo to'on ká'an ña nì taa profeta Jeremías: “Nì kí'in ra oko uxī di'ón plata, ña nì chīya'i ra sa'a ná tátō'on nì chīkaa ini ta ñoo Israel kakuu ya'i na, ¹⁰ ta xí'ín di'ón ñoo nì xiin ra ñó'lo noo taa káva'a kidi. Dión nì kaa sato'lo yo Ndios xí'ín yu'u.”

Di'a nì kuu tá nì sa'ín Jesús noó taa nani Pilato

¹¹ Tá nì sa kuin Jesús noo Pilato, ra dándaki ñoo ñó'lo kuendá Judea ñóó, dá nì ndatō'ón ñáá rá:

—¿Á yo'ó kúú rey noo na Israel?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta dión kaá mií ní.

¹² Ta va'ará datai kuachi ñáá ta duti sakua'a, xí'ín ta sá'ano ñoo, tído nì iin tó'ón to'on kō ní ka'an na. ¹³ Dá nì kaa tuku Pilato xí'ín ná:

—¿Á kō seídó'lo ta'an voón ña kī'io dión ví káva'a ra kuachi sa'on? —kaá ra.

¹⁴ Tído nì iin tó'ón to'on kō ní ka'an na. Sa'á ñoo kúú nì naá vá ini Pilato.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

¹⁵ Ta iin iin tein víko pascua dáyaa Pilato iin taa nákaa ve'e kaa, tá'an ra kándoo na ñoo Israel sa'a. ¹⁶ Ta daá ñóó nákaa iin taa naní Barrabás ve'e kaa, ta iin ní kúú ká'an na sa'a rá ña kúú rá iin ta kini.

¹⁷ Ta sa'á ña nì nataka ku'á ñayuu noo Pilato, sa'á ñoo nì ndatō'ón ñáá rá:

—¿Ndá yoo dáyaa yu'u, kóni ndo? ¿Á Barrabás dáyaai, o Jesús, tá'an ra chinaní ndó kúú Cristo?

¹⁸ Dión nì kaa Pilato, chī nì kandaa ini ra ña sa'á ña u'u ini vá ta duti ñóó, sa'á ñoo nì nakī'o ra Jesús noo ndá'a rá.

¹⁹ Ta nda noo ió ra sa'ándá ra choon ñóó, nì tanda'a ñadi'í ra choon nì saaan noo rá, ta kaáan: “Ná dá'a ni kendava'ón xí'ín taa

xaan, chī taa ndaā kúú rá. Dá chī nda'í ndá'o n̄i san̄i sa'a rá n̄i tuu noō kuū víti."

²⁰ Tído n̄i kasá'á tā dut̄i sakuá'a xí'ín tā sá'ano ñoō dáka'an̄ kue'é̄ rā ñayuū kuá'a ñoō ña ná kakā nā ñā dáyāa rā Barrabás, ta ná ka'ání rá Jesús. ²¹ Dá n̄i n̄andió̄ koō tuku Pilato n̄i ndato'ón̄ rá ñayuū ñoō:

—¿Ndi káa iin̄ taā yó'o dáyāa, kónī ndō?

Dá n̄i kaā ñayuū kuá'a ñoō:

—Dáyāa ní Barrabás xaan̄.

²² Dá n̄i kaā Pilato xí'ín ná:

—¿Ndī kián̄ kónī ndō keeī xí'ín̄ Jesús yó'o, tá'an̄ rā kaá̄ ndō kúú Cristo, tá dáá?

Dá n̄i kaā ñayuū kuá'a ñoō:

—Chirkaā ní rā ndikā cruz.

²³ Dá n̄i kaā Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndī kián̄ kinī n̄i ya'ā taā yó'o n̄i kee ra?

Tído kúú n̄i'í cháá̄ kā ví n̄i kasá'á káyu'ū ñayuū kuá'a ñoō:

—¿Chirkaā ní rā ndikā cruz!

²⁴ Kúú n̄i kandāa inī Pilato ñā kō kandeé̄ kā rā ka'an̄ rā xí'ín̄ ñayuū kuá'a ñoō, chī di'a n̄i nakuinā vā cháá̄ kā ví ná. Sa'á ñoō n̄i ki'ín̄ ra cháá̄ takuī, ta n̄i nakata ra ndá'a rá noō ndidaá̄ nā ñoō Israel ñoō, dá n̄i kaā ra xí'ín̄ ná:

—O kándiō kuachī ta'on̄ yu'ū sa'á̄ n̄i taā yó'o, chī kúú rá iin̄ taā ndaā. Miī vá ndó kúú na ná kandidō kuachī sa'a rá.

²⁵ Dá n̄i kaā ndidaá̄ nā ñoō ñoō:

—Ndu'ū ná kandidō kuachī sa'á̄ n̄i rá, ta ndā de'ē ndu ná kandidō kuachī sa'a rā.

²⁶ Dá n̄i dayá̄a Pilato Barrabás. Dá tá n̄i ndi'i n̄i kanī soldadō Jesús xí'ín̄ chirrión̄, dá n̄i naki'ō ñaā Pilato noō ndá'a rá, dá ná ko'on̄ rā chirkaā ñaā rá ndikā cruz.

²⁷ Dá n̄i naki'in̄ ñaā soldadō kuendá̄ Pilato ndáka rā kua'an̄ rā ndā maá̄ ini ve'ē chón̄ tā romano. Dá n̄i nadataká̄ rā ndidaá̄ kā soldadō kúú kuendá̄ rā, dá n̄i kaō noō rā Jesús noō ín̄ na ñoō. ²⁸ Dá n̄i taó̄ rá dá'on̄ ná. Dá n̄i dakuí'inō ñaā rá iin̄ dá'on̄ kuá'ā toón̄. ²⁹ Dá n̄i chinóō ra iin̄ corona n̄i kava'a xí'ín̄ ion̄ din̄i ná. Ta n̄i chirnee ra iin̄ tañī ndá'ā xoō kuá'a nā. Dá n̄i kasá'á sá̄ kūita xití̄ rá noō ná, dá kedikī ñaā rá, dá kaá̄ ra xí'ín̄ ná:

—Nā ká'ano kúú miī ní, nā kúú rey noō nā Israel —kaá̄ rā.

³⁰ Ta n̄i tuū ndaā dīí ñaā rá, ta n̄i xiō ndaā rā tañī né'ē na ñoō n̄i koon̄ ra din̄i ná. ³¹ Tá

n̄i ndi'i n̄i kedikī ñaā rá, dá n̄i ditá̄ rá dá'on̄ ñoō. Dá n̄i nadakuí'inō ñaā rá dá'on̄ miī ná. Dá ví n̄i kee ra ndáka ñaā rá kua'an̄ rā chirkaā ra ndikā cruz.

Di'a n̄i kuū tá n̄i chirkaā ra Jesús ndikā cruz

³² Ta noō ndáka ñaā rá kua'an̄ rā ñoō, n̄i naki'in̄ tá'an̄ ra xí'ín̄ iin̄ taā naní Simón̄, tā kúú kuendá̄ Cirene. Dá n̄i kendúsā rā xí'ín̄ taā yó'o ña ná kadokó̄ rā cruz ko'on̄ rā.

³³ Dá n̄i saā rā noō naní Gólgota. To'on̄ yó'o kónī kaā yikí lásā din̄i ndīi.

³⁴ Dá n̄i xi'ō ra vino n̄i daká̄ tá'an̄ xí'ín̄ ndiró̄ ovā ko'ō Jesús. Dá tá n̄i ndi'i n̄i xirndodó̄ ná rā, kúú kō ní xiin̄ ta'on̄ na ko'ō na rā. ³⁵ Dá tá n̄i ndi'i n̄i chirkaā ñaā rá ndikā cruz, dá n̄i sā ndei ra n̄i sadikī rā suerte xí'ín̄ dá'on̄ ná, dá ná kande'á̄ ndī ndáa dá'on̄ kánian̄ ni'í iin̄ rá iin̄ ra. Dión̄ n̄i kee ra, dá n̄i xinkoō to'on̄ n̄i ka'an̄ profeta, chī di'a n̄i kaā na: “N̄i naka'anda rā dá'amá̄, chī n̄i sadikī rā suerte xí'án̄.”

³⁶ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sā ndei ra ndei ra ndaā rā Jesús. ³⁷ Ta n̄i kanī ra iin̄ tabla yati din̄i cruz ñoō, ta ká'an̄ ndá sa'ā kián̄ tákaa na ñoō. Ta di'a kaáan̄: “Taā yó'o kúú Jesús, tā kúú rey noō nā ñoō Israel.” ³⁸ Ta n̄i chirkūei ta'ani ra ū tā kui'íná̄ ndikā daō kā cruz. Iin̄ ra tákaa xoō kuá'a nā, ta iin̄ kā rā tákaa xoō íti nā.

³⁹ Ta ñayuū chíka'anda kua'an̄ noō tákaa na ñoō kedikī ndaa ñaā ná, ta kaó̄ nā din̄i ná kénóō na Jesús, ⁴⁰ ta kaá̄ na:

—Kaá̄ yo'ó̄ ñā nakanī ndi'ón̄ ve'ē ñoō ká'ano yo, ta kúú tixī on̄i vā kuū, kúú sā nduva'a voón̄ ña, kaáon̄. Sa'á ñoō ndanī dákāki miíon̄ víti. Kua'án̄ noō kī ndikā cruz xaan̄ tá miían̄ ndaā de'ē Ndios kúúon̄.

⁴¹ Ta dión̄ ta'ani kedikī ñaā tā dut̄i sakuá'a ñoō, xí'ín̄ tā dána'ā ley Moisés, xí'ín̄ tā fariseo ndíta ra, ta kaá̄ ra:

⁴² —Daō kā va ñayuū sā kandeé̄ rá sā dakáki ra, tído kō kándéé̄ ta'on̄ ra dákāki ra miī rá víti. Tá ndā rey yō kúú rá, dá kián̄ ná noō kī rá ndikā cruz káa, dá ná kandísa yó ra. ⁴³ N̄i kandeé̄ iní tā káa Ndios, sa'á ñoō ná dákāki ñaā Ndios víti tá miían̄ ndaā kú'ū ini nā sa'a rá, chī kaá̄ rā ñā kúú rá de'ē Ndios —kaá̄ ra ndíta ra.

⁴⁴ Ta kána'á ta'ani ndā ū tā kui'íná̄ tákūei iin̄ iin̄ xoō dīn̄ ná xí'ín̄ ná.

Di'a n̄i kuū tá n̄i xi'í Jesús

45 Ta nda kaxuu kuu daá ñóó n̄i nakuin naá iin ní kúú ñayuu nda ka on̄i sa'ini.

46 Tá kua'an kasandaá ka on̄i sa'ini, kúú n̄i'ndá'o n̄i kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —to'on yó'o kían kóni kaa: Ndios mií, Ndios mií, ¿ndi-va'a n̄i dayaa ndá'a ní yu'u?

47 Tá n̄i seido'o dao ka taa ndíta ñóó ña n̄i kaa na dión, dá n̄i kaa ra:

—Kueído'o ndó, ch̄i kána ra profeta Elías.

48 Ta kúú vití'ón n̄i kankono iin taa n̄i sa'an ra n̄i dandáxi ra iin tá'í dá'on xí'in vino iá. Dá n̄i so'oni raan din̄i iin tañi. Dá n̄i chinee raan yu'u Jesús, dá ná ko'o na ra.

49 Dá n̄i kaa dao ka ñayuu ndíta ñóó:

—Ná dá'a ni kee ní dión. Ná kandati yó, ta ná kande'á á kasaa Elías chindeé ñaá ná —kaá na.

50 Ta kúú n̄i'ndá'o n̄i kayu'ú tuku Jesús, dá n̄i naki'o na mií ná n̄i xí'i na.

51 Ta kúú mií hora daá ñóó n̄i ndata dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. N̄i keean nda yu'an n̄ino, ta kúú nda yu'an n̄ino n̄i xin̄o noó n̄i ndata ñá. Ta kúú n̄i'ndá'o ni taan, ta kúú n̄i ndata dao ña kúú yuu ndáá, 52 ta n̄i nono yé'é káo noó ñó'o ndi, ta kúú kua'á ndá'o ñayuu Ndios, na n̄i xí'i, n̄i natak̄i. 53 Dá tá n̄i ndi'i n̄i natak̄i Jesús, dá n̄i kuu n̄i kankuei ñayuu ñóó ini káo ñóó, dá n̄i sa'an na ñoo Jerusalén, ña kúú ñoo i, ta ñóó n̄i na'a noo ná noó kua'á ndá'o ñayuu.

54 Ta mií ta dándáki soldado ín ra xí'in dao ka soldado ndaá ra Jesús noo tákaa na ndika cruz ñóó. Dá tá n̄i xini ra ña n̄i taan xí'in dao ka ña'a n̄i kuu, kúú n̄i yu'ú ndá'o ra, ta n̄i kaa ra:

—Miian ndaa ndisa de'e Ndios n̄i sa kuu taa yó'o —kaá ra.

55 Ta xiká vá ndíta kua'á ndá'o na ñá'a ndé'é ná ña n̄i ndo'o Jesús. Ta noón kúú na n̄i xionoo xí'in Jesús nda rá n̄i kasá'á ná kuendá Galilea xionoo na, ta sa chindeé ñaá ná. 56 Ta tein na ñá'a ñóó nákaa María Magdalena, xí'in María, naná Jacobo xí'in José, xí'in naná taa kúú de'e Zebedeo.

Dí'a n̄i kuu, dá n̄i nduxi Jesús

57 Tá n̄i kuaá kuu daá ñóó, dá n̄i saá iin taa kuiká naní José, ta ñoo Arimatea, ta sa xionoo ta'ani ra xí'in Jesús. 58 Ta n̄i sa'an ra noo nákaa Pilato, dá n̄i xika ra ña ná naki'o

ra yikí koño Jesús noo rá. Dá n̄i sa'anda Pilato choon noo soldado ra ña ná ko'on ra naki'o ra yikí koño Jesús noo José ñóó.

59 Dá n̄i saá ra n̄i danóo ñaá rá ndika cruz. Dá n̄i naki'in ñaá José, dá n̄i nachituú ñaá rá xí'in iin sábana n̄i ndoo. 60 Dá n̄i sa'an ra n̄i chikáa ñaá rá ini iin yá saá, ña n̄i kaan mií rá ndika káo. Dá tá n̄i ndi'i n̄i sadi ra yu'ú yá ñóó xí'in iin yuu chiká'ano, dá n̄i kee ra kua'an ra. 61 Ta yu'ú yá ñóó n̄i ndoo María Magdalena xí'in iin ka María ñóó ndéi na.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Pilato choon ña kande'i soldado kandaá ra yu'ú yá ñóó

62 Sa n̄i ya'a kuu kénduu na Israel ña'a kasá'an na. Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i nataka ta duti sakua'a xí'in ta fariseo noo Pilato, 63 dá n̄i kaa ra xí'in rá:

—Tatá, n̄i ndisáa ini ndu ña sa ká'an ta to'ón ñóó ña tixi kuu óni, dá natak̄i ra, kaá ra tá ko ñá'a kuu ra. 64 Sa'a ñoo ka'anda ní choon ña ná kandaá va'a soldado ní yu'ú yá noo nákaa ra nda ná kasandaá kuu óni. Dá ch̄i oon ni ví kasaa ta sa xionoo xí'in rá iin sakuaá nataó kuí'íná ñaá rá, dá kaa ra xí'in na ñoo ndu ña n̄i natak̄i ra, dá kían tuú cháa ka choon o duú ta'ándá mií noó.

65 Dá n̄i kaa Pilato xí'in rá:

—Xaan ndíta soldado. Kandaka ndó ra kua'an ndo, ta nakuíta ra kandaá ra yá ndi ñóó tát'on k̄i'o kóni ndo —kaá ra.

66 Dá n̄i sa'an ra n̄i sadi toon ra yu'ú yá ñóó, ch̄i n̄i kani ra sello yé'an, ta n̄i chikata ra soldado ndíta ra ndaá raan.

28

Dí'a n̄i kuu tá n̄i natak̄i Jesús

1 Tá n̄i ya'a kuu nani'i ndée na Israel, na'a va'a kuu mií noó kásá'á sa'a semana, dá n̄i kee María Magdalena xí'in iin ka María ñóó kua'an na kande'é ná yá noó n̄i nduxi Jesús. 2 Ta kúú n̄i'ndá'o n̄i taan, dá ch̄i n̄i naxino iin ángel kéchóon noo sato'o yo Ndios n̄i kii chí induú, dá n̄i natuu yati na noó n̄i nduxi Jesús, dá n̄i ditá ná yuu ká'ano ñóó, dá n̄i sa koo na ió na sataán. 3 Tát'on k̄i'o náye'e ndaa noo sá kuin tasa, k̄i'o dión ndato yé'e na, ta kuxí kach̄i dá'on ná. 4 Ta kúú n̄i yu'ú ndá'o soldado ndíta ndaá yu'ú yá ñóó n̄i kee na, ta kúú ndéi n̄ino oon ví rá ndíta ra, ta kéeá kuendá ndaá ndi va kúú

rá ndíta ra. ⁵ Dá tá nì saá nà ñá'a ñoó, dá nì kaa ángel ñoó xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, chì sa ná'á vái ña vèi ndó nándukú ndó Jesús, nà nì sarkaa ndika cruz. ⁶ Tído koó kà nà nákaa yó'o. Sa nì natakì va na tát'o'n kì'o nì sa ká'an nà xí'ín ndó. Nakíjì ndo kande'é ndó noó nì sa nóo nà kúú sato'o yo, dá koni ndo. ⁷ Kua'án kíjì ndo kasto'on ndó xí'ín ndidaá taa xionoo xí'ín ná ña nì natakì va na. Ta kuió noó nà ko'on nà noó rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoó ví, dá koni ñaá rá, kaa ndo xí'ín rá. Choon yó'o vèi kasto'in xí'ín ndó —kaá ángel ñoó.

⁸ Dá nì kankuei na yu'ú yáí ñoó, ta kúú yu'ú nda'o na. Tído kadijì nda'o ta'ani ini nà taxí tá'an na kua'an nà kasto'on na to'on saá yó'o xí'ín tã xionoo xí'ín Jesús. Ta noó taxí tá'an na kua'an nà kasto'on na sa'a to'on saá yó'o xí'ín tã xionoo xí'ín ná, ⁹ kúú iin kuití vá nì na'a noó Jesús noó kua'an nà ñoó, dá nì kaa nà:

—¿Á kúkueé ni ndó?

Dá nì natuu yati na noó iin Jesús, ta nì nomi ni'ini na sa'a ná, ta dión nì sa ndaño'o ñaá ná. ¹⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo. Kua'án ndo kasto'on ndó xí'ín ñani kuálíjì ña ná ko'on xì chí Galilea di'a, ta ñoó koni xì yu'ú —kaá nà.

Di'a kua'an ña nì kaa soldado sa'a ndí kían nì ndo'o Jesús

¹¹ Tá nì ndi'i nì kee nà ñá'a ñoó kua'an nà, dá nì kee tã ndaá yu'ú yáí ñoó kua'an rã ñoo Jerusalén. Tá nì saá rã, dá nì nakí'o ra kuendá noó tã dutì sakua'a sa'a ndidaá ña nì kuu ñoó. ¹² Dá nì kana tã dutì kúú noó ñoó ndidaá tã sá'ano ñoo. Dá tá nì ndi'i nì ndató'ón kue'é rã, dá nì xì'o ra kua'á nda'o di'ón noó soldado ñoó, ¹³ ta nì kaa rã xí'ín rá:

—Kaa ndo xí'ín ñayuu ña ñoó tádi nì kii tã sa xionoo xí'ín rá, ta nì taó kuí'íná rá yikí koño rã né'e ra kua'an rã tein kídì ndu, kaa ndo. ¹⁴ Tá ndá ndi kuu nì ni'jì tó'on Pilato, o sa nákani ini ndo, chì mií vá ndú ná'á ká'an ndu sa'a ndo, dá ná dá'a ni ka'ání rá ndo —kaá rã xí'ín soldado ñoó.

¹⁵ Dá nì ki'in ra di'ón ñoó. Dá nì kee ra tát'o'n nì ta'anda choon noó rá. Ta nda kuu víti ká'an nà Israel ña nì nataó kuí'íná ñaá tã nì sa xionoo xí'ín ná.

Yó'o sa'ándá Jesús choon noó taa xionoo xí'ín ná ña ná ko'on rã dána'a rã to'on na iin ní kúú ñayuu yó'o

¹⁶ Dá nì kee ndin uxì iin taa xionoo xí'ín Jesús kua'an rã iin yúku iin chí kuendá Galilea tát'o'n nì sa'anda nà choon noó rá. ¹⁷ Tá nì xini rã Jesús, dá nì sa ndaño'o ñaá rá. Tído nákani kuáchì ijì vá ini dao ra. ¹⁸ Dá nì natuu yati Jesús noó rá, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Nì natiin yu'u ndidaá choon ña dándákii induú xí'ín noño'o yó'o. ¹⁹ Sa'á ñoó kua'án ndo dána'a ndo noó ñayuu ndéi ndidaá ñoo ño'o ñayuu yó'o sa'a yú'u, dá ná kakuu na kuendá yu'u. Ta dákodo ndúta ndo ná xí'ín kuu tatá Ndios, xí'ín kuu de'e na, xí'ín kuu Espíritu ijì, ²⁰ ta dána'a ndo noó ná ná kee na ndidaá choon nì sa'andajì noó ndo. Ta kooi xí'ín ndó ndidaá tá'an kuu, nda noó ndi'i kuií ñayuu yó'o. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Marcos, ña ká'an sa'a Jesús

Di'a nì kuu, dá nì kasá'á kásto'on Juan ña kasaq Jesús

¹ Di'a nì kasá'á to'on va'a sa'a Jesucristo, na kúu de'e Ndios. ² Isaías nì sa kuu iin profeta, tá'an na sa kásto'on xí'ín ñayuu ña nì ka'an mií Ndios xí'ín ná. Di'a kua'an to'on nì taa na:

Ná ko'ín tanda'í iin taa kuió noó ko'on noo yo'ó kásto'on ra to'on yu'u xí'ín ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueídó'o na ña kían ko'on ka'on xí'ín ná.

³ Kayu'ú taa ñoó noo kúu yukú ichí:

“Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná.”

⁴ Ta miían ndaa dión nì kuu, chí nì kasá'á iin taa naní Juan dákodo ndúta ná ñayuu ini takuíi iin xían noo kúu yukú ichí. Ta kásto'on na xí'ín ñayuu ña ná nandikó ini na sa'a kuachi kée na, dá ná k'i'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá ná kuu kodó ndúta ná.

⁵ Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'ín na ndéi dao ka ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea nì sa'an na nì seídó'o na to'on dána'a Juan. Ta nì na'o na kuachi na noo Ndios. Ta kúu nì dákodo ndúta ñaa Juan ini yuta naní Jordán.

⁶ Ta dá'on nì sa ndixi Juan nì kava'a xí'ín ídi camello. Ta iin cincho ñíi sa ndíko tji na. Ta sa seí na tika xí'ín ndudí yukú. ⁷ Ta sa kásto'on na xí'ín ñayuu, ta kaá na xí'ín ná:

—Sata yu'u vei iin na ndáya'i cháá ka o duú yu'u, chí nì ko káni vían nakuijn ndei yu'u ndaxíi yó'o ndisa ná. ⁸ Chí yu'u dákodo ndúta ñaa xí'ín takuíi, tído noón kúu na dákodo ndúta ñaa xí'ín na kúu Espiritu i Ndios —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì sodó ndúta Jesús

⁹ Ta tein kuú dáá ñóó nì keta Jesús ñoo naní Nazaret, ña nákaa kuendá Galilea, kua'an na noo nákaa yuta Jordán. Ta ñoó nì dákodo ndúta ñaa Juan. ¹⁰ Tá nì keta Jesús

ini takuíi, kúu nì xini na nì nono induú. Ta kúu nì naxino na kúu Espiritu Ndios sata ná, ta kaa na táto'on kaa iin paloma. ¹¹ Ta nda induú tái nì ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúu de'e maní yu'u. Ta náta'an nda'o inij xiní yo'ó —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì ka'an ña u'u mií noo dátuuán Jesús

¹² Tá nì ndi'i ñoó, dá ndaka Espiritu Ndios Jesús kua'an na noo kúu yukú ichí. ¹³ Ta uu diko kuú nì sa kaa na ñoó. Ta nì sa kaa na tein kirí víchi deen. Dá nì xirndodó ñaa ña u'u. Ta nì kasáa dao ángel nì kii noo Ndios, nì chindeé ná Jesús.

Di'a nì kuu tá nì kasá'á dána'a Jesús sa'a to'on va'a Ndios

¹⁴ Tá nì tiin ra Juan nì sadi ra ve'e kaa, dá nì kee Jesús kua'an na chí kuendá Galilea kásto'on na sa'a to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ¹⁵ ta kaá na:

—Sa nì kasandaá vá hora, sa nì kuyati va ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. ¡Nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó, ta kandisa ndó xí'ín ndino'o ini ndo to'on va'a Ndios! —kaá na.

Di'a nì kuu, dá nì kana Jesús komi taa tijn tiyaká ña kanoo ra xí'ín ná

¹⁶ Ta noo xíka Jesús kua'an na yú'u taño'o naní Galilea, ñoó nì xini na iin taa naní Simón xí'ín ñani ra Andrés. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñono rá ini takuíi, chí kúu rá taa tijn tiyaká. ¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná kíj ndo ná ko'o kanoo ndó xí'ín yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndó ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndó tiyaká ini takuíi.

¹⁸ Ta kúu vití'ón vá nì dankoo ra ñono rá. Ta kúu nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín Jesús.

¹⁹ Ta noo xíka Jesús kua'an na cháá ka chí noo ñoó, kúu nì xini na nákaa iin taa naní Jacobo xí'ín ñani ra Juan, ta kúu rá de'e ta naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñono rá. ²⁰ Dá nì kana ñaa ná. Dá nì dankoo ra tatá ra Zebedeo ini barco xí'ín ndidaá ka ni taa kéchóon noo tatá ra. Dá nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa nákaa iin espíritu kini

21 Dá nì nasáa Jesús ñoo Capernaum xí'ín taa ñoo. Dá tá nì kasandaá kuu náni'i ndée na Israel, dá nì ku'u Jesús ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá nì kasá'á ná dána'a na. 22 Kúú nì naá vá ini ñayuu ñoo sa'á ña dána'a Jesús, chî kọ kée na tát'on kée taa dána'a ley Moisés, dá chî dána'a na tát'on kî'o kée iin na né'e choon.

23 Ta ini ve'e ñoo nákaa iin taa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú nì'i nda'o nì kayu'ú espíritu kini ñoo, ta kaáan:

24 —¿Ndi kían ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaá ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u ndá yoo kúú mií ní, chî mií ní kúú na i'i nì kii noo Ndios.

25 Dá nì danáni ñaa Jesús, ta kaá na xí'án: —¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kí ini taa xaan!

26 Ta kúú vití'ón nì sa'ání yi'í espíritu kini taa ñoo. Ta kúú nì'i nda'o nì kayu'án, dá nì ketaan kua'an.

27 Ta kúú nì naá vá ini ndidaá kúú ñayuu ñoo, dá nì kasá'á ná ndát'ón tá'an ná:

—¿Ndi kua'an vían yó'o? Na ndeé ka vían ká'ano tandeé iní saá dána'a taa kaa, chî xí'ín choon kómí rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúú seídó'o ñaan —kaá na.

28 Ta kúú kaon nda'o nì kandaá ini ndidaá ñayuu ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galilea sa'a ña ndato nì kee Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús ñá kúú xido Simón Pedro

29 Tá nì keta Jesús ve'e ñoo, dá nì kee na kua'an na ve'e Simón xí'ín Andrés, ta ndáka ta'ani na Jacobo xí'ín Juan kua'an na. 30 Ta kándu'u xido Simón noo xito, ta ka'í nda'o ndó'án kée kue'e dáa. Dá nì kasto'on ñayuu xí'ín Jesús ña kú'an. 31 Dá nì natuu yati na noo kándu'an. Kúú nì tiin na ndá'an. Kúú nì ndane'e ñaa ná. Ta kúú vití'ón vá nì ya'a kue'e dáa ñoo. Ta kúú nì kasá'á váan kénduuan ña kasá'an na.

Kua'á nda'o ñayuu nì nduva'a Jesús

32 Sa nì keta va ndindii, ta sa kua'an kuaá vá kuu dáa ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá na kú'u xí'ín na ñó'o espíritu kini nì kasáa na noo Jesús. 33 Sa'á ñoo nì chítí yé'é ve'e ñoo nì náta ndidaá na ñoo ñoo. 34 Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e nì nduva'a na, ta kua'á nda'o espíritu kini nì

taó ná. Ta kọ sónó vá ná ña ka'an espíritu kini ñoo, chî ná'á vá ña ndá yoo kúú ná.

Di'a nì kuu tá nì ndat'ón Jesús xí'ín tatá Ndios iin xían noo kọ in ndéi

35 Ta na'a nda'o nì ndakoo Jesús, chî iin naá jí vá. Dá nì keta na ñoo ñoo kua'an na iin xían noo kọ in ndéi. Ta ñoo nì ka'an na xí'ín tatá Ndios. 36 Dá nì kee Simón xí'ín dao ka ta né'e tá'an xí'ín rá kua'an ra nandukú ñaa rá. 37 Dá tá nì naní'i ñaa rá, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ndidaá ñayuu nándukú ná mií ní.

38 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná ko'o dao ka xían noo yati yó'o, dá ná dána'a ta'ani yu'u noo ñayuu ndéi ñoo, chî sa'á choon yó'o vei yu'u —kaá na.

39 Ta nì xionoo na iin ní kúú kuendá Galilea nì daná'a na ini ndidaá ve'e noo náta na Israel, ta nì taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi

40 Kúú nì kasáa iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi noo Jesús. Kúú nì sa ku'in xítí rá noo ná, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíi —kaá ra.

41 Ta sa'á ña nì ku'u ini Jesús sa'a rá, sa'á ñoo nì chínóo na ndá'a ná sata rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvií ñíion.

42 Dá tá nì ndi'i nì ka'an na, kúú vití'ón di'a nì nda'ó'ó nì'ini kue'e té'i'í ndó'o ra. Ta kúú nì kandoo vii vá ñíi rá.

43 Dá tá kọ ñá'a tanda'á ñaa ná ko'on ra, dá nì sa'anda na choon noo rá, 44 ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an, tído o sa nákanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña nì kee xí'ón. Di'a kua'an na'a miíon noo ta duti. Ta kua'an doko ña'a noo Ndios sa'á ña nì kandoo viion noo ná, tát'on kî'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini ra ña sa nì nduviion —kaá na.

45 Tído kọ ní kée ta'on taa ñoo tát'on nì ta'anda choon noo rá. Di'a nì kasá'á nákaní va ra ña nì kee Jesús xí'ín rá kua'an ra. Sa'á ñoo kọ kúú ka ku'u túu Jesús ni iin ka ñoo. Ndada yu'ú ñoo noo kọ ká ñayuu ndéi va sa kaa na. Ta va'ará ndéi kúú mií vá ndéi ñayuu, tído vei na noo nákaa Jesús.

2

Di'a ni kuu, dá ni nduva'a Jesús iin taa ni natii sa'a

¹ Tá ni ya'a dao kuu, dá ni nandió koo tuku Jesús ñoo Capernaum. Tá ni kandaá ini ñayuu ña ni ndisáa Jesús ve'e na, ² kúu kuá'á nda'o na ni nataka ñoó. Ta ko ní keta ka ve'e ñoó kaño'o na. Ta kúu nda sata vé'e ndíta ñayuu seídó'o na to'on dána'a Jesús.

³ Dá ni kasáa dao ka ñayuu xí'in iin taa ni natii sa'a, ta yí'i ñaá komi taa ni kasáa ra. ⁴ Tído ko ní kúu ta'on ku'u ra xí'in ta kú'u ñoó ini ve'e noo nákaa Jesús, chi kuá'á nda'o ñayuu ñó'o. Sa'á ñoó ni dakáa ñaá rá dini vé'e. Dá ni sonó rá iin yái. Dá ni kuu ni danóo ra xito kánóo ta kú'u ñoó ini ve'e noo ió Jesús.

⁵ Tá ni xini Jesús ña kándéé ini ñaá rá, dá ni kaa na xí'in ta ko kuú kaka ñoó:

—De'e ló'o, sa ni ndoo va kuachón —kaá na.

⁶ Ta kúu ñoó ndéi dao taa dána'a ley Moisés seídó'o ra. Dá ni kasá'á nákani kuáchi ini ra: ⁷ “Ta, ¿ndiva'a ká'an taa kaa dión? Taa kaa kúu ra yá'a ká'an ndava'a xí'in Ndios. Chi ni iin tó'on ta'on taa o kúu dándóo kuáchi ñayuu. Iin tó'on dini mií v'á Ndios kúu na kuu kee dión.”

⁸ Tído viti'ón di'a va ni kandaá ini Jesús ña ki'o dión nákani ini ra. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndiva'a nákani ini ndo dión? ⁹ ¿Ndi kían ko ú'u cháa ka ka'in xí'in taa ko kuú kaka yó'o, ká'an ndó? “Sa ni ndoo va kuachón”, o ka'in xí'in rá, “Ndakuiin ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.” ¹⁰ Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na ni nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuáchi kómí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá ni kaa na xí'in ta ni natii sa'a ñoó:

¹¹ —Ta ká'in xí'in yó'o viti. Ndakuiin ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'on ve'ón.

¹² Ta kúu ni nakuin ndichi ra. Dá ni naki'in ra xito noo ni sa nóo ra né'e ra ni ki'in ra kua'an ra noo ñayuu kuá'a ñoó. Ta kúu ndidaá v'á ná ni naá ini. Ta kúu ni kasá'á ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

—Ni iin kuu ko xinio iin ña'a ndato tató'on ni xinio kuu viti —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús iin taa nani Leví Mateo ña kanoo ra xí'in ná

¹³ Tá ni ndi'i ni kuu dión, dá ni nandió koo tuku Jesús kua'an na yu'ú taño'o. Ta kúu kuá'á nda'o ñayuu ni natuu yati ñaá. Dá ni kasá'á ná dána'a na noo ná sá xika na kua'an na. ¹⁴ Ta noo yá'a na kua'an na ñoó, kúu ni xini na ió iin taa nani Leví, de'e ta nani Alfeo, ta ió ra ki'in ya'i ra sa'á ñó'o. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Nakí, ná ko'o kanoón xí'in yu'u.

Dá ni nakuin ndichi ra. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

¹⁵ Di'a ni kuu tein noo ió Jesús sásá'an na xí'in Leví ñoó ini ve'e ra. Ta kuá'á nda'o taa ki'in ya'i sa'á ñó'o xí'in dao ka ñayuu kaá ra kómí kuáchi ni sa ndei xí'in Jesús. Ta ndéi ta'ani taa xionoo xí'in ná, chi kuá'á nda'o ñayuu ndíko ñaá. ¹⁶ Tá ni xini ta fariseo xí'in dao taa dána'a ley Moisés ña sásá'an dáó Jesús xí'in ta ki'in ya'i sa'á ñó'o, xí'in ñayuu, tá'an na kaá ra kúu na kini ñoó, dá ni kaa ra xí'in ta xionoo xí'in Jesús:

—¿Ndi kua'an ña yó'o? ¿Ndiva'a sásá'an ri maestro ndo'ó xí'in ta ki'in ya'i sa'á ñó'o, xí'in dao ka ñayuu kómí kuáchi yó'o? —kaá ra.

¹⁷ Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'in rá:

—Na ió va'a ko xinñó'o ta'on na ta ketátá ñaá. Sava'a na kú'u va kúu na xinñó'o ñaá. Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u ná kanai na ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa. Di'a vei yu'u kanai na nákoní ña kómí ná kuáchi —kaá na.

Dána'a Jesús ña kúu ná tató'on iin tono

¹⁸ Iin kuu, dá ni sa ndei ta sa xionoo xí'in Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu, ni sa ne'e ij rá xí'in ta fariseo. Dá ni kasáa dao ñayuu noo nákaa Jesús. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndiva'a ko né'e ij ta xionoo xí'in mií ní tató'on né'e ij ta fariseo xí'in ta sa xionoo xí'in Juan?

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kane'e ij ñayuu ni nataka noo ió vikó tánda'a nani ió ij v'á tono xí'in ná? Koó, chi xian nani ió ij tono xí'in ná, ta o kúu ta'on kane'e ij ná. ²⁰ Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tono kandaka ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e ij ñayuu ñoó.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'in ña dána'a ta fariseo

21 Ta kọ́ ín ta'on nákoto noó nì ndata iin do'onọ́ yatá xí'ín iin tá'í dá'on saá. Dá chí tá ná nakata na do'onọ́ ñoó, ta kúú nati'in va dá'on saá ñoó, ta kúú ví'í ká ví ndata do'onọ́ yatá ñoó.

22 Ta kọ́ ín ta'on taán vino saá ini ñí yatá. Dá chí tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándí vino saá ñí yatá ñoó, ta kúú ndi'i vino ñoó kuita, ta kúú tuú oon va ñí ñoó. Sa'a ñoó va'a cháá ká ná taán yó vino saá ini ñí saá —kaá Jesús.

Dì'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a kuu nání'i ndée na Israel

23 Ta tein iin kuu nání'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noñó'o noo káa tirió. Kúú nì kasá'á ta xionoo xí'ín ná tó'on ra yoko tirió, ta seí ra nonián kua'an ra.

24 Dá nì kaa ta fariseo xí'ín Jesús:

—¿Ndiva'a kée ta xionoo xí'ín ní ña kọ́ kánian kee ra tein kuu nání'i ndée yọ́?

25 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kọ́ óon ta'on ká'i ndo'ó ña nì kee David tá sa ná'á tá nda'í nì kuiko na xí'ín ta sa xionoo xí'ín ná? 26 Chí kaáan ña nì kú'u na ve'e Ndios. Ta daá ñoó kúú ta nani Abiatar duti kúú noó. Ta nì seí David pan, ña dóko ta duti noo Ndios, ña kọ́ kánian keí ñayuu óon, chí sava'a ta duti kuu keí ña. Ta nda ta xionoo xí'ín David ñoó nì xì'o na nì seí.

27 Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Kuu nání'i ndée yọ́ nì kava'an Ndios ña kakuuan iin ña va'a noó ñayuu. Tído kọ́ ní kava'a ta'on Ndios ñayuu keká'ano na kuu nání'i ndée yọ́ táto'on kì'o kée ndo'ó. 28 Ta viti kana'á ndó ña ió choon noo ndá'a na nì nduu ta ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu nání'i ndée yọ́ —kaá Jesús ká'an na sa'a mií ná.

3

Dì'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin ta nì natii ndá'a

1 Dá nì kú'u tuku Jesús ini ve'e noo náta na Israel. Ta ñoó nákaa iin ta nì natii ndá'a. 2 Ta ndíta ta fariseo nání rá Jesús, ná kande'á á nduva'a ñaá ná kuu nání'i ndée ná. Dión, dá nì'í rá ndí koo dátaí kuachi ra Jesús noó ta né'e choon.

3 Dá nì kaa Jesús xí'ín ta nì natii ndá'a ñoó:

—Nakuin ndichi, ta kakuin me'í yó'o.

4 Dá nì kaa na xí'ín dao ka ta ñoó:

—¿Ndá kían kuu kee yó kuu nání'i ndée yọ́? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dákaíó iin ñayuu o ka'ání yó ná? Ka'an ndo ná nde'á —kaá na.

Tído ni iin tó'on rá kọ́ ní ká'an. 5 Dá nì kao noo Jesús nì sa nde'é deen ná ta ndíta ñoó. Dá nì kixian nì kunda'í ini na sa'a rá, chí kaxi nda'o níó rá. Dá nì kaa na xí'ín ta kú'u ndá'a ñoó:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì ndakáa ra ndá'a rá, kúú nì nduva'a vaan.

6 Dá nì kankuei ta fariseo ñoó kua'an ra. Ta nì kasá'á ndátó'on kue'é ra xí'ín ra kuendá rey Herodes ñoó ndi kee ra, dá ka'ání rá Jesús.

Dì'a nì kuu tá nì sa kaa Jesús yu'ú taño'o

7 Dá nì kee tuku Jesús kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná yu'ú taño'o. Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi kuendá Galilea xí'ín na ndéi ñoó kuálí ñó'o chí kuendá Judea tákuei sata ná kua'an na, 8 xí'ín na ndéi ñoó ká'ano Jerusalén, xí'ín na ndéi kuendá Idumea, xí'ín na ndéi iin ká xoo yuta Jordán, xí'ín na ndéi ñoó Tiro xí'ín na ndéi ñoó Sidón, chí sa'á ña nì nì'í tó'on na sa'á ña'a ndato kée Jesús, sa'á ñoó kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na.

9 Ta kúú nì ka'an Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ña ná kenduu ra iin barco kaka na, dá ná o dándutí ñaá ñayuu kuá'a ñoó. 10 Chí sa'á ña nì nduva'a na kua'á ñayuu, sa'á ñoó ndidaá kúú na kú'u kátaí tá'an vei sata ná, dá káko'on na dá'on Jesús, dá ná nduva'a na.

11 Ta tá nì xini ñaá ñayuu ñó'o espíritu kini, ta kúú sa kuíta xití ná noo Jesús. Dá nì kasá'á káyu'ú espíritu kini ñoó, ta kaáan:

—Mií ní kúú de'e Ndios.

12 Tído nì sa'anda Jesús choon noo an ña ná dá'a ni ka'an ndá yoo kúú ná noó ñayuu ñoó.

Dì'a nì kuu tá nì kaxi Jesús uxí uu ta kanoo xí'ín ná

13 Ndi'i, dá nì kaa Jesús diní iin yúku iin ñoó. Dá nì kana na ndidaá kúú ta nì nata'an ini na, ta nì natuu yati ra noo ió na.

14 Dá tein roón nì kaxi na uxí uu ta kanoo xí'ín ná. Ta ta yó'o kakuu ra tanda'á Jesús

ko'on dána'a to'on va'a noo ñayuu, ¹⁵ ta koo ta'ani choon noo ndá'a rá ña nduva'a ra na kú'u, ta taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

¹⁶ Iin taa yó'o naní Simón. Ta ni chinani ñaá ná Pedro. ¹⁷ Ta iin ka ra kúu de'e Zebedeo naní Jacobo xí'in ñani ra, ra naní Juan. Ta ni chinani ñaá ná Boanerges. To'on yó'o kóni kaa de'e ña ka'ándi, chi ni'i diní rá. ¹⁸ Ta iin ka ra naní Andrés, xí'in ra naní Felipe, xí'in ra naní Bartolomé, xí'in ra naní Mateo, xí'in ra naní Tomás, xí'in ra naní Jacobo, ta kúu de'e Alfeo, xí'in ra naní Tadeo, xí'in ra naní Simón, tá'an ra ni sa kuu kuendá ta cananista, ¹⁹ xí'in ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ni kasandaá ni naki'o Jesús noo ndá'a ra xini u'u ñaá.

Tá ni ndi'i ñoo, dá ni ndu'u na ini iin ve'e.

Di'a ni kuu tá ni kaa dao taa ña taó Jesús espíritu kini kée ña u'u

²⁰ Ta tuku va kua'á ñayuu ni nditúti ñoo. Ta ni ko nóno vá Jesús kasá'an na xí'in taa xionoo xí'in ná. ²¹ Tá ni ni'i tó'on na ve'e Jesús ña ndó'o na, dá ni kee na kua'an na nakuaka ñaá ná kandaka na no'o na, dá chi ni ñadana va na, ká'an ná.

²² Dá ni kaa dao taa dána'a ley Moisés, tá'an ra ni kii ñoo Jerusalén, ña Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kini, ñoo vá kían nákaa ini Jesús, ta ñoo kían xí'o choon noo ná, sa'á ñoo kándéé ná taó na espíritu kini ñó'o ini ñayuu, kaá ra.

²³ Dá ni kana Jesús taa ni ka'an dión ñoo, dá ni kasá'á ná dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in ña dána'a na, ta kaá na xí'in rá:

—¿Ndi kee ví sato'o espíritu kini taó ña miían ini ñayuu, ká'an ndó? ²⁴ Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'in ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. ²⁵ Ta tá tá'andá tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noo ndéi na. ²⁶ Ta ki'o dión ta'ani ndo'o ña u'u kúu noo tá ná kasá'á naá tá'an xí'in ña kéchoon nooán. Chi kasá'á ta'andá tá'an miían, dá kían o káka ka choon né'an, chi sa ni kasandaá hora ña kían ndi'i nooán.

²⁷ Ta ni iin tó'on taa o kúu ku'u ve'e iin taa ndakí, ta taó rá ña'a ñó'o ve'e ra, tá dinñó'ó ka ná o kátó ñaá rá. Miían ndúsa kee ra dión xí'in rá, dá kuu taó rá ña'a ñó'o ve'e ra. ²⁸ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'á ndi ndáa

mií vá kuachi kée ñayuu, ta sa'a ndidaá kúu to'on kini ká'an ndava'a na sa'a Ndios. ²⁹ Tído ndi ndáa na ya'a ká'an ndava'a na sa'a na kúu Espíritu i Ndios, noón kúu na ni iin kuu ta'on o kúu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Noón kúu na iin íchi o ndoo kuachi noo Ndios —kaá Jesús.

³⁰ Dión ni kaa na, dá chi ni kaa taa ñoo ña nákaa espíritu kini ini na.

Di'a ni kuu tá ni kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaá ná

³¹ Dá ni kasáa naná Jesús xí'in ñani na. Ta ni sa kuíta na satá vé'e. Dá ni kaa na xí'in ñayuu ndéi ñoo ña ná ka'an na xí'in Jesús keta na satá vé'e.

³² Dá ni kaa ñayuu ndéi diín Jesús ñoo xí'in ná:

—Naná ní xí'in ñani ní ndíta na satá vé'e nándukú ná mií ní.

³³ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Ná kast'on ndaaí xí'in ndó ndá yoo kúu nanái, ta ndá yoo kúu ñanií xí'in kí'oi —kaá na.

³⁴ Ta kúu ni sa nde'é ná noo ñayuu ndéi noo ná ñoo. Dá ni kaa na:

—Na yó'o kúu nanái, kúu ñanií, kúu kí'oi.

³⁵ Chi ndidaá na kée ña kóni Ndios, noón kúu ñanií, kúu kí'oi, kúu nanái —kaá na.

4

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a iin taa xíti tata

¹ Ni kasáa tuku Jesús yu'ú taño'o, dá ni kasá'á ná dána'a na noo ñayuu. Ta sa'á ña ni ñataka kua'á nda'o na, sa'á ñoo ni kaa Jesús ini barco, kirá kánoo noo taño'o. Dá ni sa ko na ió na ini ra. Ta ndéi ñayuu ñoo yu'ú taño'o seídó'o na. ² Dá ni kasá'á Jesús dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

³ —Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó. Iin taa xíti ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴ Ta sa'á ña ni koon ni'ini ra tata ñoo, sa'á ñoo dao ña ni kuei yu'ú íchi. Ta kúu ni kasáa laa, ta kúu ni seí vá rían.

⁵ Ta dao ka tata ñoo ni kuei tein yuu noo ndéi cháá ñó'o. Sa'á ñoo kúu yachi va ni xitaan, chi ko ní kuéi ta'on ña noo kúu ño'ó ndéé. ⁶ Tído, tá ni xinkoo ndindii, ta kúu ni dii vaan. Ta sa'á ña ko'o yo'an, sa'á ñoo ni ichi vaan.

7 'Ta kúú dao ka tata ñóó n̄i kuei tein ta'íón. Ta n̄i sa'ano dáó ñá xí'ín ta'íón ñóó, sa'á ñóó n̄i kuyatá váán n̄i kee rá. Sa'á ñóó k̄o ní x̄i'o ta'an vaan non̄ián.

8 'Ta kúú dao ka tata n̄i kuei noo kúú ñó'o va'a. Kúú kua'á nda'o non̄i n̄i x̄i'oan, ch̄i n̄i xitaan, ta n̄i sa'ano va'an. Ta kúú ió dao tata ñóó n̄i x̄i'o oko ux̄i non̄i. Ta dao kaan n̄i x̄i'o on̄i diko non̄i. Ta dao kaan n̄i x̄i'o iin ciento non̄i —kaá Jesús.

9 Dá n̄i kaa ta'ani na:

—N̄i ndíáa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueídó'o va'a ndó! —kaá na.

Yó'o nákan̄i Jesús ndiv̄'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na

10 Dá tá n̄i kandoo iin tó'ón Jesús iin ná, dá n̄i ndato'ón ñáá ta xionoo xí'ín ná xí'ín dao ka ñayuu ndíta yati ñóó ndi dándáki to'on n̄i nakani na xí'ín ná ñóó. 11 Dá n̄i kaa Jesús:

—Noo ndo'ó vá n̄i x̄i'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'á ndi kée na dándáki na. Tído noo na k̄o ñá'a ndu'u t̄ixi ndá'a Ndios, dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'i, dá ná x̄inkoo noo ká'an tuti īi Ndios, ch̄i di'a kaáan: 12 “Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ná, tído o kándaá ta'on ini na ndi kóni kaaan. Ta va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o na, tído o kátóni ta'on ini na, dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo Ndios, dá kían ná o kí'o ká'ano ini na sa'a kuachi na.”

Nákan̄i Jesús ndi dándáki ña n̄i daná'a na sa'a taa x̄iti tata

13 Dá n̄i kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—¿Á k̄o ní kándaá ta'on ini ndo ndi dándáki ña n̄i nakani xí'ín ndó? ¿Ndi kee ndó, dá kandaá ini ndo sa'a cháá ka ña'a dáki'in tá'in xí'ín to'on dána'i noo ndo, tá dáá?

14 'Taa x̄iti tata ñóó kúú taa xionoo dána'a to'on Ndios. 15 Ta yu'u íchi noo n̄i kuei dao tata ñóó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído tá ndí'i seídó'o naan, ta kúú kásaa ña u'u, ta dítá váán to'on n̄i seídó'o na.

16 'Ta tein yuu noo n̄i kuei dao ka tata ñóó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta mií hora seídó'o naan, nátiin va'a naan xí'an kádi iní na. 17 Tído k̄o ta'ón yo'an ini níó ná, sa'á ñóó k̄o ndíta toon na xí'ín to'on Ndios. Ch̄i tá kásá'a ndo'o na tandó'ó, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín ná sa'á ña kándisa na to'on ñóó, ta kúú dánkoo na ña. 18 Ta tein ta'íón noo

n̄i kuei dao ka tata ñóó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios, 19 tído kásá'a ná ndí'i cháá ka ini na sa'á ña ió ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuiká ná. Ta ndí'i ta'ani ini na sa'á dao ka ña'a. Ta ndidaá ñóó kedaá xí'ín ná, dá kásá'a ná ku'ichi ini na xiní na to'on Ndios, ta kúú ná táto'on iin tata k̄o xí'o non̄i.

20 'Tído noñó'o va'a noo n̄i kuei dao ka tata ñóó kúú ñayuu seídó'o to'on Ndios xí'ín ndino'o ini na, ta kándisa naan. Dao noón kúú táto'on tata, ña n̄i x̄i'o oko ux̄i non̄i. Ta dao ka na kúú táto'on tata, ña n̄i x̄i'o on̄i diko non̄i. Ta dao ka na kúú táto'on tata, ña n̄i x̄i'o iin ciento non̄i, ch̄i kée na ña kóni Ndios —kaá na.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'á ña kúú ña ndaa Ndios

21 Dá n̄i dáki'in tá'an tuku Jesús iin ka ña'a xí'ín to'on n̄i daná'a na, ta kaá na:

—Tá né'e yó iin íti tóon, ¿á chikani ndei yó iin k̄idi nooán o chikani yóan t̄ixi iin x̄ito? K̄oó, iin íti tóon kánian chinóo yó ra iin noo dikó, dá ná katoon ra iin ní kúú xíán. 22 Dá ch̄i ndidaá vá ña dá'i noo ndo viti, kasandaá natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ñó'o de'é viti, daí ña natuuan. 23 Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueídó'o va'a ndó —kaá na.

24 Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

—Kueídó'o va'a ndó to'on ká'in xí'ín ndó viti, ch̄i táto'on k̄i'o kaon ió nduu ndo natiin ndóan, k̄i'o dión k̄i'o Ndios ña noo ndo, ta k̄i'o cháá ka naan noo ndo o duú ña n̄i seídó'o ndó, 25 dá ch̄i na n̄i nátiin ndisa to'on na, noón kúú na ni'í cháá ka ña kandaá ini na. Tído na k̄o ní nátiin to'on na, noón kúú na nandodó di'a va lú'u ña n̄i seídó'o na.

Yó'o n̄i daná'a Jesús sa'a ndi k̄i'o ndukua'a ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios

26 Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

—Táto'on k̄i'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on ndó'o iin tata n̄i chí'i iin taa noñó'o rá, 27 ch̄i sakuáá k̄idi taa ñóó, ta na'a ndákoo ra. Ta nduú ñóó ka'ándi noo tata ñóó, ta sá sá'anoan kua'an. Tído k̄o kándaá ta'on ini ra ndi kuu sá'anoan. 28 Dá ch̄i mií vá ñó'o ñóó dákuá'ano ña. Dinñó'o xitaan kían yuk̄u, dá x̄inkoo yokoan, dá chíti yokoan xí'ín non̄i. 29 Dá tá n̄i ch̄ichian, dá kua'an ra ka'anda raan, ch̄i n̄i kasandaá kuu nataan vá'a raan —kaá na.

Yó'o nì daná'a tuku Jesús sa'a ndí kì'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

³⁰ Dá nì kaa tuku Jesús:

—¿Ndí kián dáó kúú xí'ín to'on kée Ndios dándáki ná ñayuu ná, ká'án ndó? Ta, ¿ndá kián dáki'ín tá'in xí'án, dá kandaá ini ndo sa'án? ³¹ Kián tát'o'on iin tata naní mostaza, ña kúú tata pálí cháá ka noo dao ka tata chí'i yó noño'o yo. ³² Tído tá nì xitaan, ta kúú sá'ano ná'ano cháá kaan o duú dao ka yuku. Ta ná'ano nda'o ndá'án, sa'á ñoó kúú káva'a laa táka rì tixi kátján —kaá ná.

³³ Ta kì'o dión nì dákí'ín tá'an Jesús kua'á nda'o ña'a xí'ín to'on nì daná'a ná, kì'o kandaá ini ñayuu ñoó. ³⁴ Ta ko ní dána'a ta'on na tá ko ní sá dákí'ín tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a ná. Tído tá nì kana xoo mií ná kua'an ná, dá nì nakani na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ndi dándáki ña nì daná'a ná.

Dì'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús choon noo tachì xí'ín taño'o

³⁵ Tá nì kuaá kuú dáá ñoó, dá nì kaa Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

³⁶ Tá nì ndi'i nì ka'an taa xionoo xí'ín ná ndisá'án xí'ín ñayuu kuá'a ñoó, dá nì kaa ra ini barco noo nákaa ná. Ta nì sarkuei dao ka barco noo ñoó cháá ka ñayuu kua'an ná noo kua'an Jesús. ³⁷ Ta kúú noo kua'an ná ñoó nì kasá'á vá kána tachì déen. Sa'á ñoó nì kasá'á kokee takuú ini barco ñoó. Ta kúú sa kua'an kutí vá ini ra xí'ín takuú. ³⁸ Ta kúú kándu'u Jesús kídì ná ini ra noo nóno chí sata di'a ra. Ta yí'i iin dá'on dinì ná kándu'u ná.

Dá nì dandóto ñaá ta xionoo xí'ín ná ñoó, dá kaá ra:

—¡Maestro! ¿Á ko sa'ání ta'on ni mií ní ña kuuo?

³⁹ Dá nì ndakuú in ndichi Jesús. Dá nì sa'anda ná choon noo tachì xí'ín taño'o, ta kaá ná:

—¡Katuú! Tádì kooón.

Ta kúú nì sa tuu va tachì, ta nì nakáa tádi vá taño'o.

⁴⁰ Dá nì kaa ná xí'ín taa ñoó:

—Ta, ¿ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándéé ta'on iní ndo yu'u, ndani?

⁴¹ Kúú nì yu'ú nda'o ra. Dá nì kasá'á rá ndátó'ón tá'an rá:

—¿Ndá yoo ví kúú ná yó'o, chí nda tachì xí'ín taño'o seídó'o choon sa'anda ná? —kaá ra.

5

Dì'a nì kuu tá nì taó Jesús espíritu kini ñó'o ini iin taa

¹ Dá nì saa ná iin ka xoo taño'o noo kúú kuendá Gadara di'a. ² Dá tá nì noo na barco ñoó, dá nì keta iin taa ñoó espíritu kini ini káo noo ño'o ndji vei ra ni'i ñaá rá. ³ Dá chí ini káo noo ño'o ndji ñoó ió ra. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko kándéé ko'oni ñaá ná, ta ni cadena ko kándéé kandiko ra, ⁴ chí sa kua'a vá ta'ándá so'óní ná sa'a rá xí'ín ndá'a rá xí'ín cadena, xí'ín kaa viti. Tído vaá óon va kándéé rá dakuáchi ra cadena ñoó, ta sa'ándá ra kaa ñoó, chí ndakí nda'o ra. Ta ni iin tó'ón ña'a kée ñayuu ko kándéé xí'ín rá. ⁵ Ta nduú ñoó xionoo ra dinì yuku káyu'ú rá xí'ín tein káo ndji ñoó, ta dárkue'e ra mií rá xí'ín yuu.

⁶ Ta kúú xíká vá nì xini ra ña vei Jesús. Ta kúú nì kankono ra nì saa ra nì sa kuú in xití rá noo ná. ⁷ Ta kúú ni'i nda'o nì kayu'ú espíritu kini nákaa ini ra, ta kaáan:

—¿Ndi kián ndó'o ní xí'ín yu'u, Jesús, mií ní ná kúú de'e Ndios ndáya'i? ¡Noo mií Ndios seí nda'í noo ní ña ná dá'a ni dándó'o naní ní yu'u!

⁸ Dión nì kaáan, chí di'a nì kaa Jesús xí'án:

—¡Espíritu kini, dáyaá taa xaan!

⁹ Dá nì ndat'o'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá nì kaa espíritu kini ñoó:

—Legión nanií, chí kuá'a nda'o kúú ndu'u.

¹⁰ Dá nì seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an iin ka xí'án. ¹¹ Ta yati yuku in ñoó ño'o kuá'a nda'o kochí sásá'an rí. ¹² Dá nì seí nda'í espíritu kini ñoó noo Jesús:

—Konó ní ná ko'on ndu ndu'u ndu ini kochí kaa —kaáan.

¹³ Dá nì sonó Jesús nooán. Dá nì kankuei espíritu kini ño'o ini taa ñoó. Dá nì sa'an nì ndu'an ini kochí ñoó. Ta kúú rí tát'o'on uu mií. Kúú nì taxí tá'an ndi ndi'i rí kua'an rí yu'ú da'o. Dá nì kuei ndava'a rí ini taño'o ñoó. Ta kúú nì kandaá rì, dá nì xi'i rì.

14 Dá n̄i kee ndidaá taa ndáka kochí ñoo taxí tá'an ra kua'an nó'ò ra kasto'on ra xí'in ñayuu ndéi ñoo ra, xí'in n̄a ndéi yúku sa'a ña n̄i kuu dión. Dá n̄i kankuei ñayuu ñoo kua'an n̄a kande'é ná ndi kían n̄i kuu. 15 Tá n̄i saá ñayuu ñoo noo ín Jesús, dá n̄i xini n̄a ña ió taa sa ndo'o nío n̄i sa kee kua'á nda'o espíritu kini ñoo. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin taa ió va'a kúu rá. Ta kúu n̄i yu'ú nda'o na.

16 Ta ñayuu n̄i xini ña n̄i kuu dión kúu n̄a n̄i nakani xí'in dao ka ñayuu ña n̄i ndo'o taa n̄i sa ño'o espíritu kini ñoo xí'in ña n̄i ndo'o kochí ñoo.

17 Dá n̄i kasá'á ná seí nda'í n̄a noo Jesús ña ná ko'on n̄a iin ka xían. 18 Tá kua'an Jesús kaa na ini barco ñoo, dá n̄i seí nda'í taa n̄i sa ño'o espíritu kini ñoo noo ná ña ná konó ná ko'on ra xí'in ná. 19 Tído ko ní xín ta'on na. Dá n̄i kaa n̄a xí'in rá:

—Nandió koón kua'an nó'on ve'ón noo ndéi tá'ón, ta nakanón xí'in ná sa'a ndidaá ña ná'ano n̄i kee sato'o yo Ndios xí'ón, ta nakani ta'ánón xí'in ná tát'on k̄i'o n̄i ku'u ini n̄a sa'on —kaá n̄a.

20 Dá n̄i naki'in ra kua'an nó'ò rá. Ta kúu n̄i kasá'á rá nákaní ra sa'á ña ndato n̄i kee Jesús xí'in rá noo ñayuu ndéi kuendá Decápolis. Ta ndidaá n̄a n̄i seídó'o ña n̄i nakani ra, kúu n̄i naá nda'o iní n̄a.

Di'a n̄i ndo'o de'e di'í iin taa naní Jairo xí'in ña n̄i ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e tái n̄i

21 Dá n̄i chika'anda Jesús xí'in taa xí'óno xí'in ná kua'an n̄a iin ka xoo taño'o. Ta kúu sa kua'á nda'o ñayuu n̄i nataka ndéi yu'ú taño'o ñoo. Tá n̄i noo Jesús ini barco, dá n̄i sa ku'in n̄a ín na yu'ú taño'o ñoo. 22 Dá n̄i kasá'á iin taa naní Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo náta n̄a Israel ndéi ñoo ñoo. Tá n̄i xini ra Jesús, kúu n̄i sa ku'in xití rá noo ná. 23 Dá n̄i kasá'á rá seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra:

—Sa xí'i va de'e di'í. Nakíi ní ná ko'o chinóo ní ndá'a ní sata xí, dá ná nduva'a xí, dá ná o ku'ú xi.

24 Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a xí'in rá. Ta kua'á nda'o ñayuu n̄i kee kua'an xí'in ná, ta dándúti ná Jesús kua'an n̄a. 25 Ta tein ñayuu kuá'a ñoo nákaa iin ñá'a ndó'o kue'e tái n̄i, ta sa n̄i xino uxí uú kuia ndó'an dión. 26 Ta sa ndo'o nda'o níman, chí noo kua'á nda'o taa kétátá n̄i sa'an. Ta sa n̄i

dandí'i vaán di'ón né'e va'an n̄i chiya'avián ra kétátá ñoo. Tído ni iin tó'ón ta'on ra ko ní kandeé nduva'an. V'í'í ka ví ndó'an.

27 Tído tá n̄i kandaá inian ña kándéé Jesús nduva'a na n̄a kú'u, dá n̄i ndundééán n̄i ku'an tein ñayuu kuá'a ñoo. Dá n̄i natuu yatián sata Jesús, ta kúu n̄i kako'on nda'an dá'on ná. 28 Dión n̄i keeán, dá chí n̄i nakani inian ña sava'a rá dá'on óon Jesús ná kako'an, ta kúu nduva'a vaán. 29 Ta kúu vití'ón di'a va n̄i natuu n̄i ñoo. Ta kúu n̄i kandaá inian ña n̄i nduva'a vaán noo kue'e ndó'an.

30 Ta kúu n̄i kandaá va ini Jesús ña n̄i nduva'a iin ñayuu n̄i kee ndéé ná. Dá n̄i nandió ko na n̄i sa nde'é ná noo ñayuu kuá'a vei sata ná ñoo. Dá n̄i ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo n̄i kako'on nda'a dá'amai?

31 Dá n̄i kaa ta xí'óno xí'in ná ñoo:

—Ndé'é vá mií ní, dión ví ñayuu kuá'a vei yó'o dándúti ñaá. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ndato'ón ní ndá yoo n̄i kako'on nda'a ñaá?

32 Tído n̄i sa nde'é va'a Jesús noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná kande'á ndá yoo n̄i kako'on ñaá. 33 Sa ná'á vá ñá'a ñoo ña n̄i nduva'an sa'á ña n̄i kako'an dá'on Jesús. Ta va'ará yu'úan, ta ndéi ñinoán, tído n̄i sa'an n̄i sa ku'in xitíán noo ná, ta n̄i nakani ndaáan xí'in ná ña n̄i keeán.

34 Dá n̄i kaa Jesús xí'an:

—De'e di'í, n̄i nduva'ón sa'á ña kándéé inóon yu'u. Ta viti, kua'an nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon, chí n̄i nduva'ón noo kue'e n̄i sa ndo'ón.

35 Ta kúu ká'an jíó Jesús ín na, kúu sa n̄i kasá'á va dao taa n̄i kii ve'e Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo náta n̄a ñoo ñoo. Dá n̄i kaa ra xí'in Jairo ñoo:

—Sa n̄i xí'i va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ní dáta'an ní maestro xaan.

36 Tá n̄i seídó'o Jesús ña n̄i ka'an ra dión, dá n̄i kaa n̄a xí'in Jairo:

—O sa yú'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon —kaá n̄a.

37 Ta kúu ko ní sónó ta'on Jesús noo dao ka ñayuu ña ko'on n̄a xí'in ná ve'e taa ñoo, sava'a Pedro xí'in Jacobo xí'in ñani ra naní Juan va ndáka na kua'an n̄a. 38 Dá tá n̄i sa n̄a n̄i ku'u na ve'e Jairo, kúu n̄i xini n̄a ña nína vaá nda'o ñayuu ndé'i n̄a ndéi na, ta

nda'í káyu'ú ná sa'a tadi'í ñoo. ³⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nína vaḗ téi ndo? Ta, ¿ndiva'a ndéi'i téi ndo ndéi ndó? Ch̄i k̄o ní xí'í ta'on xi, k̄idi va xi —kaá na.

⁴⁰ Tído n̄i sak̄i ndaa va ñaa ñayuu ñoo. Dá n̄i sa'anda Jesús choon ña ná kankuei ndidaá ná sata vé'e. Dá n̄i kana na tata tadi'í ñoo xí'ín naná xi xí'ín ndin on̄i ka taa ndáka na kua'an na ñoo. Dá n̄i ku'u na noḡ kándu'u xí. ⁴¹ Dá n̄i tiin Jesús ndá'a xí. Dá n̄i kaa na:

—Talita, cumi —kaá na. To'on yó'o kóni kaa: Di'í ló'o, ká'in xí'ón, ndakoo.

⁴² Ta kúu viti'ón di'a vá n̄i ndakoo xi. Ta kúu n̄i kasá'a xika xi xionoo xi. Ta ux̄i uū kuia ió xi. Tá n̄i xini ñayuu ñoo, kúu n̄i naá nda'o iní na. ⁴³ Tído n̄i sa'anda Jesús choon noḡ na ve'e xi ná o sa nákani na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña n̄i kuu dión. Dá n̄i kaa na xí'ín ná ña ná k̄i'o na ña'a kasá'an xi.

6

Di'a n̄i ndo'o Jesús tá n̄i nandio koo na n̄i nasáa na ñoo Nazaret

¹ Dá n̄i keta Jesús ñoo ñoo, dá n̄i kee na kua'an nó'o ná ñoo mií ná, ta tákuei ñaa taa xionoo xí'ín ná kua'an ra. ² Tá n̄i kasandaá kūu náni'i ndée na Israel, dá n̄i ku'u na ini ve'e noḡ náta na ñoo ñoo. Dá n̄i kasá'a ná dána'a na. Ta ndéi kua'a nda'o ñayuu seídó'o ñaa ná, ta n̄i naá vá ini na ndé'e ñaa ná, ta kaá na:

—¿Ndeí n̄i kat̄i'a taa kaa ña dána'a ra? ¿Ndeí n̄i ni'í ta kaa ña ndichí ná'a rá, xí'ín ña kándéé rá kée ra ña ndato xí'ín ñayuu?

³ ¿Á o duú ta túxi yito vá kúu ra kaa, ch̄i de'e María kúu rá, ta ñani ra kúu Jacobo xí'ín José, xí'ín Judas, xí'ín Simón viti? ¿Á o duú k̄i'o ra kaa ndéi tein yó yó'o? —kaá ñayuu ñoo.

Sa'a ñoo k̄o ní nákoní ñaa ná.

⁴ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndeí kúu mií vá ió ñañó'o ñayuu noḡ ndu'u, na kúu profeta. Tído na ñoo mií ndú, xí'ín na kúu tá'an ndu, xí'ín na ve'e ndu, noón di'a kúu na káñó'o ñaa —kaá na.

⁵ Sa'a ñoo k̄o ní kúu ta'on kee na ña'a ná'ano xí'ín na ñoo mií ná, sava'a sata dao na kú'u vá n̄i chinóo na ndá'a ná, dá n̄i nduva'a na. ⁶ Kúu n̄i naá vá iní Jesús xini na, ch̄i k̄o ní xín ta'on na ñoo mií ná kandisa

ñaá ná. Dá n̄i kee na kua'an na. Dá n̄i kasá'a ná xionoo na dána'a na dao ka ñoo ñó'o yati ñoo.

Yó'o n̄i sa'anda Jesús choon noḡ taa xionoo xí'ín ná ña ko'on ra dána'a ra to'on va'a sa'a Ndios

⁷ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kana na ndin ux̄i uū taa xionoo xí'ín ná ñoo. Dá n̄i kasá'a ná tánda'a ná uū rá uū ra kua'an ra kanoo ra dána'a ra. Ta n̄i xi'o na choon noḡ rá ña kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. ⁸ Ta n̄i kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ni iin ña'a o sa kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi. Sava'a iin tó'ón yito, kirá katuu va ndó, kane'e ndó ko'on ndo. O sa kane'e ndó léka ndo, ni pan, ta ni di'ón o sa kane'e ndó ko'on ndo. ⁹ Sava'a ndisa yí'i ndó kayi'i ndó ko'on ndo, ta ná dá'a n̄i kane'e ndó iin ka kotó nadaon ndó —kaá na.

¹⁰ Dá n̄i kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ta ndi ndaa mií vá ve'e n̄i saa ndo n̄i ku'u ndó, sava'a ñoo ni kandeí ndó nda ná kasandaá kūu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ¹¹ Tído tá n̄i saa ndo iin ñoo noḡ k̄o ní xín na natiin va'a na ndo'ó, ta k̄o ní xín na kueídó'o na to'on dána'a ndo, dá kían tá kua'an ndo kankuei ndó ñoo ñoo, kidi ni'ini ndó ñoyaká ín sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña k̄o náta'an ini Ndios xini na na ñoo ñoo. Miian ndaa ná ká'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kūu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháa ka ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kini n̄i sa ndei ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra —kaá na.

¹² Dá n̄i kee ra kua'an ra. Dá n̄i kasá'a rá kásto'on ra xí'ín ñayuu ña ná nandikó iní na sa'a kuachi kée na. ¹³ Ta kúu kua'a nda'o espíritu kini n̄i taó rá, ta n̄i ch̄ikodó rá sití din̄i kua'a na kú'u, dá n̄i nduva'a na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xi'í Juan, na sa dakodo nduta ñayuu

¹⁴ Kúu n̄i ni'í tó'on rey Herodes sa'a Jesús, dá ch̄i ndeí kúu mií vá ká'an ñayuu sa'a ná. Ch̄i dao ñayuu ñoo kaá di'a: “N̄i náta ki va Juan, na sa dakodo nduta ñayuu, ta noón kúu Jesús, sa'a ñoo kándéé ná kée na ña'a ndato.” ¹⁵ Ta dao ka na kaá ña profeta Elías kúu ná. Ta dao ka na kaá ña kúu ná iin profeta, o ndá ndi kuu kúu ná iin profeta n̄i sa io sa na'a, kaá na.

16 Tído tá nì seídó'lo rey Herodes ñóó ña ká'an na dión, dá nì kaa ra:

—Taa yó'lo kúu Juan, tá'an ra nì sa'anda yu'u diko. Tído nì natakí va ra.

17 Dión nì kaa Herodes, chí mií rá nì sa'anda choon, dá nì tiin soldado Juan. Dá nì so'oni ñaá rá xí'in cadena. Dá nì chíkaa ñaá rá ve'e kaa, chí kì'o dión kóni Herodías, ña nì sa kuu ñadi'í ñani ra naní Felipe, tído nì naki'in ñaá rá kakuuán ñadi'í ra. 18 Ta sa'á ña nì kaa Juan xí'in rá ña kuachí ká'ano kíán ña ío ra xí'in ñadi'í ñani ra, 19 sa'á ñóó nì xini u'u ñaá Herodías, ta kónian ka'áni ñaán. Tído kò ní'i ta'an vaán ndí keeán, dá ná kuu Juan, 20 dá chí yu'ú va Herodes ka'áni ñaá rá, chí ná'á vá rá ña ta ndaa, ta kéchóon noo Ndios kúu ná. Sa'á ñóó ndaa vá ñaá rá noo Herodías. Ta va'ará nì kutúu iní ra nì kee to'on nì ka'an na, tído kátoó ra kueídó'lo ñaá rá.

21 Ta tein víko nì naxino Herodes kuaí rá, dá nì ní'i Herodías ndí keeán, dá kuu Juan. Chí nì nataka taa dándaki xí'in Herodes, xí'in taa sa'ándá choon noo soldado, xí'in ndidaá taa ndaya'i nì kii chí kuendá Galilea, ta ndéi ra sásá'an ra xí'in Herodes. 22 Ta kúu ñóó nì ku'u de'e di'í Herodías. Dá nì sarsá'á xí. Ta kúu nì nata'an ini Herodes nì kee xi, ta nì nata'an ta'ani ini ndidaá ta ndéi sásá'an xí'in rá ñóó. Dá nì kaa rey Herodes ñóó xí'in xí:

—Tá ná kakon ndí kuú mií váan kónon nooí viti, ta kúu kì'o vei ña nooon —kaá ra.

23 Dá nì xì'o ra to'on ra noo xí, ta kaá ra:

—Miían ndaa ndisa kì'oi ndidaá mií vá ña'a xíkón nooí, chí íoí kì'oi nda iin ñe'e noo dándakii nooon —kaá ra.

24 Dá nì keta xi kankono xi kua'an xi ndato'ón xí naná xi Herodías:

—¿Ndí kíán kakaj viti?

Dá nì kaa naná xi:

—Kua'án kakon diní Juan, ta sa dakódo ndúta ñayuu —kaáan.

25 Dá kánkono xi nì ndu'u tuku xi noo ío rey Herodes. Dá nì kaa xí xí'in rá:

—Vítí'ón kuií kóni yu'u ña kì'o ní iin ko'lo ná kakaá diní Juan, ta sa dakódo ndúta ñayuu, nooí.

26 Kúu nì kunda'í nda'o ini ra, tído sa'á ña nì xì'o ra to'on ra noo xí, ta sa'á ña nì seídó'lo taa ndéi xí'in rá ña nì ka'an ra dión, sa'á ñóó kò ní kúu ta'on kaa ra ña koó. 27 Ta kúu vítí'ón nì sa'anda ra choon noo soldado ra

ña ná ko'on ra ka'anda ra diko Juan, ta ná kane'e ra diní ná kii ra. 28 Dá nì sa'an taa ñóó nì sa'anda ra diko Juan noo nákaa na ini ve'e kaa. Dá nì chíkaa ra diní ná ini iin ko'lo né'e raan nì kasáa ra. Dá nì xì'o raan noo tadi'í ñóó. Dá nì xì'o xian noo naná xi Herodías.

29 Tá nì ní'i tó'on ta xionoo xí'in Juan ña nì xí'i na, dá nì sa'an ra nì naki'in ra yikí koño na. Ta né'e raan nì sa'an ra nì dandúxi ra.

Di'a nì kuu tá nì xì'o Jesús ña'a nì sasá'an o'on mil taa

30 Dá nì naki'in tá'an tuku taa xionoo xí'in Jesús xí'in mií ná. Dá nì kasá'á rá nákani ra xí'in ná sa'a ndidaá kúu ña nì kee ra, xí'in sa'a ndidaá ña nì daná'a ra noo nì sa'an ra.

31 Dá nì kaa na xí'in rá:

—Nakíi ndo, ná ko'lo iin ka xían nani'i ndée yo noo kò íin ndéi.

Dión nì kaa na, dá chí kúu kua'an, kúu vei kúu kua'á nda'o ñayuu kasaá na noo Jesús, sa'á ñóó kò nóno vá ná kasá'an na.

32 Dá nì kaa na xí'in taa xionoo xí'in ná ini iin barco, dá nì kanxoo na kua'an na iin xían noo kò íin ndéi. 33 Tído kua'a vá ñayuu nì xini ña kua'an na, ta nì nakoni va na Jesús. Ta kúu nì kee ñayuu ndéi ndidaá kúu ñoo ñó'o yati ñóó xíka sá'á ná kua'an na ní'i ñaá ná. Ta kúu sa ndéi di'a va ñayuu ñóó ndáti na tá nì saa Jesús. 34 Dá tá nì keta Jesús ini barco ñóó, kúu nì xini na ña kua'á nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaá. Ta kúu nì ku'u nda'o ini na sa'a ná, chí ndéi na tátó'on ndéi léko, kirí kò íin ndáka, kì'o dión ndéi na. Dá nì kasá'á Jesús dána'a na kua'á nda'o ña'a noo ñayuu kuá'a ñóó.

35 Dá tá nì ini, dá nì natuu yati ñaá ta xionoo xí'in ná. Dá nì kaa ra xí'in ná:

—Kò ta'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sa nì ini va. 36 Ka'anda ní choon noo ñayuu yó'o ña ná ko'on na ve'e túu ndíta káa xí'in ñoo kuálí túu ñó'o káa, dá ná kuiin na ña'a keí ná, chí kò ta'ón ña'a keí ná yó'o.

37 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kì'o ni mií ndó ña'a ná kasá'an na.

Dá nì kaa ra:

—¿Á kóni ní ña ko'on ndu kuiin ndu pan xí'in di'ón, kì'o ní'i ñayuu kéchóon na uu ciento kuu, dá kì'o nduan noo ná kasá'an na?

38 Dá nì kaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e va'a ndó? Kua'án ndo kande'é ndó.

Dá n̄i sa'an ra n̄i sa nde'é rá. Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—O'on kúú pan, ta uu kúú tiyaká —kaá ra.

³⁹ Dá n̄i sa'anda Jesús choon ña ná kande'i tá tu'u tá tu'u na noo itá kuí ñoo. ⁴⁰ Dá n̄i sa ndei ñayuu ñoo. Táto'on iin ciento kúú iin iin tu'u na, ta dao ka tu'u kúú uu diko uxi. ⁴¹ Dá n̄i tiin Jesús ndin o'on pan xí'ín ndin nduú tiyaká ñoo. Dá n̄i nane'e noo ná chí induú. Dá n̄i naki'o na ndivé'e noo Ndios. Dá n̄i sa'anda na pan ñoo. Dá n̄i xí'o naan noo ta xionoo xí'ín ná. Dá n̄i dasá raan noo iin rá iin ñayuu ñoo. Dión ta'ani n̄i kee na xí'ín ndin nduú tiyaká ñoo. ⁴² Dá n̄i sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda n̄i ndinoo va'a ini na. ⁴³ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i dakúti ta xionoo xí'ín Jesús uxi uu tiyika xí'ín tá'í pan, xí'ín tá'í tiyaká ña n̄i kandoo noo n̄i sasá'an ñayuu ñoo. ⁴⁴ Ta o'on mil n̄i sa kuu ta n̄i sasá'an n̄i kee Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xika Jesús noo taño'o

⁴⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'anda Jesús choon noo ta xionoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra noo taño'o, dá ná saa ra ñoo naní Betsaida. Dá n̄i kandoo Jesús n̄i ka'an na ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoo. ⁴⁶ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na ndisá'an, dá n̄i kee na kua'an na din̄i iin yuku ín ñoo ka'an na xí'ín Ndios.

⁴⁷ Tá sa n̄i kuaá vá, ta kúú duú n̄i ta'í dáo ió barco noo ñó'o ta xionoo xí'ín ná ñoo kua'an ra noo taño'o. Ta kúú nákaa iin tó'on jí vá Jesús noño'o. ⁴⁸ Kúú n̄i xini na ña ndó'o níó rá dákaka ndá'a rá barco ñoo, chí kána nda'o tachi chí xoo noo kua'an ra.

Dá tá n̄i kundikí, kúú n̄i kuyati Jesús noo kua'an ra, chí xika sá'a ná kua'an na noo takuí ñoo, ta sá yá'a na kua'an na chí noo.

⁴⁹ Tído tá n̄i xini ra ña xika Jesús kua'an na noo takuí ñoo, dá n̄i ka'an rá ña kúú ná iin í'íná. Sa'a ñoo n̄i nda'o n̄i kayu'ú rá, ⁵⁰ chí ndidaá vá rá n̄i xini ñaá, ta kúú n̄i yu'ú nda'o ra. Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. O sa yu'ú ndo, dá chí mií vá yu'ú kúú —kaá na.

⁵¹ Dá n̄i kaa na ini barco noo ñó'o ra ñoo. Ta kúú n̄i sa tuu vá tachi ñoo. Kúú n̄i naá vá iní ra, ta n̄i yu'ú ra, ⁵² dá chí ko kánda

jí vá ini ra ndi dándaki ña ndato n̄i kee na n̄i dandukua'a ná pan ñoo, chí ndadí jí vá ñaxintóni rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús na kú'u ndei kuenda Genesaret

⁵³ Dá tá n̄i ndi'i n̄i chika'anda na noo taño'o, dá n̄i saa na noo kúú kuenda Genesaret. Dá n̄i so'oni na barco yu'ú taño'o. ⁵⁴ Tá n̄i kankuei na ini barco ñoo, ta kúú ndidaá ñayuu ndei ñoo n̄i nakoni ñaá. ⁵⁵ Ta kúú n̄i taxi tá'an ñayuu ñoo iin rá iin ñoo n̄i sa'an na n̄i naki'in na ñayuu kú'u kándodó noo xito né'e na n̄i saa na noo n̄i kánda ini na nákaa Jesús.

⁵⁶ Ta ndei kúú mií vá noo kásandaá Jesús, ñoo kuálí o ñoo ná'ano o yukú ichí kián, ta kúú chíndei ñayuu ñoo na kú'u ná yu'ú ichi, ta seí nda'í na noo Jesús ña ná konó ná dako'on ndá'a ná yu'ú kotó na. Ta kúú ndidaá vá na n̄i dakó'on ndá'a yu'ú kotó na n̄i nduva'a.

7

Yó'o n̄i daná'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni ta

¹ Kúú n̄i natuu yati ta fariseo xí'ín dao ta dána'a ley Moisés noo Jesús. Ta ta yó'o kúú ra n̄i kii ñoo Jerusalén. ² Kúú n̄i xini ra ña ko ní nákata ta'on ta xionoo xí'ín Jesús ndá'a rá xí'ín ñaño'ó, dá kasá'an ra. Chí ko ní kée ra táto'on k̄i'o n̄i daná'a ta sá'ano ñoo ra tá sata. Sa'a ñoo n̄i datá kuachi ñaá rá, ³ dá chí ta fariseo xí'ín ndidaá ka na Israel t̄in toon na táto'on n̄i sa kee ta sá'ano ñoo na tá sata, chí dinño'ó kánian nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó, dá kasá'an na. ⁴ Ta dión ta'ani kée na tá ndúsa na sá'an na noo yá'i, chí ko sásá'an ta'on na tá ná o nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó. Ta ió kuá'a ka ví ña'a kée na táto'on n̄i daná'a ta sá'ano ñoo na, chí nákata ta'ani na vaso na xí'ín ñaño'ó, xí'ín t̄indo'o ná, xí'ín ko'o kaa na, xí'ín k̄idi na.

⁵ Sa'a ñoo n̄i ndato'on ta fariseo xí'ín ta dána'a ley Moisés ñoo Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a ko kée ta xionoo xí'ín mií ní táto'on n̄i daná'a ta sá'ano ñoo yo tá sata? Chí ko nákata ra ndá'a rá xí'ín ñaño'ó, dá kasá'an ra.

⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uu noo vá kúú ndo'ó. Ndaa va n̄i ka'an profeta Ísaías sa'a ndo'ó, chí di'a n̄i taa na:

Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'ín yú'u óon va na,

tído xí'ín níó ná, kō kóni ta'on na yu'u.

⁷ Kō ndáya'i ta'on ña ndáño'o na yu'u, dá chī ña dána'a na kúú ña nī ndaki ini ñaxintóni taa va,

ta ká'an na ña choon nī sa'anda Ndios kíán.

⁸ Chī ndo'ó kúú na dánkoo xoo choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ka ini ndo kée ndó choon sa'ándá taa, chī ndí'i nda'ó ini ndo nákata ndó tindo'ó ndo, xí'ín vaso ndo, ta ndí'i ta'ani ini ndo kée ndó cháá ka ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o.

⁹ Dá nī kaa ta'ani na:

—Chī dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ka ini ndo kée ndó choon nī ndaki ini mií ndó. ¹⁰ Dá chī di'a kaá ley Moisés: “Koo ñañó'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu nī ya'a nī ka'an ndava'a xí'ín tatá na o xí'ín naná na, na yó'o kúú na kánian kuu.” ¹¹ Tído ndo'ó kúú ra ká'an ña kuu va ka'an iin ñayuu xí'ín tatá na, xí'ín naná na: “O kúú ta'on chindeéi mií ní xí'ín ña'a né'e va'i, chī sa nī ka'in ña kī'oi ña noo Ndios.” ¹² Ta ndo'ó kúú ra ká'an ña ndi ndáa na ká'an dión, noón kúú na kō káni kaan ña chindeé ná tatá na xí'ín naná na. ¹³ Ta dión kée ndó dátuu ndó choon nī sa'anda Ndios xí'ín ña nī ndaki ini mií ndó. Ta kua'á ka ví ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o kíán kée ndó —kaá Jesús xí'ín rá.

¹⁴ Dá nī nandió kōo Jesús nī kana na ñayuu kuá'a ñoó, dá nī kaa na:

—Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, dá katóni va'a ini ndo. ¹⁵ Ni iin ña'a seí ndo kō dáyako ñaá noo Ndios, chī ña kini kánkuei níó ndo, ñoó vá kíán dáyako ndo'ó noo Ndios. ¹⁶ Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'lo, dá kíán kueídó'o va'a ndó —kaá na.

¹⁷ Dá nī kana xoo na tein ñayuu kuá'a ñoó. Dá nī ku'u na ini iin ve'e. Dá nī ndato'ón ñaá taa xionoo xí'ín ná ndi dándáki to'ón nī dakí'in tá'an na nī ka'an na xí'ín ñayuu ñoó. ¹⁸ Dá nī kaa na xí'ín rá:

—¿Á dión ta'ani kō kátóni ta'on ini ndo'ó? ¿Á kō kándaá ta'on ini ndo ña ni iin ña'a seí ñayuu kō dáyako ñaá noo Ndios? ¹⁹ Dá chī o duú níó ná kōkee ña'a seí na. Ini tixi va na kua'an. Ta kúú tá nī ndí'i, dá kua'an na sata vé'e tatá náan.

Dión nī kaa Jesús, dá ná kandaá ini ra ña ni iin ña'a seí yō kō dáyako ñaá noo Ndios.

²⁰ Ta nī kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ña kini kánkuei ini níó ñayuu, ñoó vá kíán dáyako ñaá noo Ndios. ²¹ Dá chī nda maá ini níó vá ná vei ña kini nákanini ini na kee na, dá kee na kuachi xí'ín na kō kúú ñadi'í na o yíi ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñi ná, ta sa'áni ná ñayuu, ²² ta kí'ín ku'íná ná ña'a, ta kátóo na ña'a ió noo dao ka na, ta ió ña xixi ini na, ta ndúkú ná ña dándá'í na dao ka ñayuu, ta ni lú'u ví kō chítuu ini na kée na ña kini, ta u'u ini na, ta ndéine'e tá'an na, ta chíndaya'i na mií ná, ta kúú ná na kō xíka'an noo. ²³ Ta ndidaá ña yó'o kíán kánkuei nda maá níó ná, ta dáyako ñaá noo Ndios.

Di'a nī kuu tá nī nduva'a Jesús de'e di'í iin ñá'a tukú

²⁴ Dá nī keta Jesús ñoo ñoó, dá nī kee na kua'an na xí'ín taa xionoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. Tá nī saa na ñoó, dá nī ku'u na ini iin ve'e, chī kō kóni ta'on na ña kandaá ini ñayuu ña nī kasáa na ñoo ñoó. Tído kō ní kúú ta'on chide'é na, ²⁵ dá chī yachi vá nī kandaá ini iin ñá'a ña ió na ñoó. Ta nákaa iin espíritu kini ini de'e di'áan. Ta kúú nī kasáaan noo nákaa Jesús, kúú nī sa ku'ín xitíán noo ná. ²⁶ Ta kúúan iin ñá'a ká'an to'ón griego, chī iin ñoo nákaa chí kuendá Sirofenicia di'a kúú ñooan. Dá nī seí nda'í ña noo Jesús ña ná taó ná espíritu kini nákaa ini de'e di'áan. ²⁷ Dá nī kaa Jesús xí'án:

—Konó ná kasá'an takuálí nda ná ndinoo va'a ini xi, dá chī kō vá'a ta'on kuio ndaa yō pan noo ndá'a xí, ta kī'o yóan noo tina.

²⁸ Dá nī kaa ñá'a ñoó xí'ín ná:

—Ndaa ká'an ní, tatá. Tído seí va tina yúchi pan, ña kuéi tji mesa kée takuálí.

²⁹ Dá nī kaa Jesús xí'án:

—Va'a nī ka'on, sa'a ñoó kua'an nó'o ve'ón viti, dá chī sa nī keta va espíritu kini ña nī sa káa ini de'e di'óon kua'an —kaá na.

³⁰ Dá nī keeán kua'an nó'an. Tá nī nasáaan ve'án, kúú sa kándu'u va'a va de'e di'áan noo xíto, chī sa nī keta va espíritu kini ña nī sa káa ini xi kua'an.

Di'a nī kuu tá nī nduva'a Jesús iin taa kō tái do'o, ta ká'an tata ra

³¹ Dá n̄i keta Jesús noñó'ò kuendá ñoo Tiro di'a. Dá n̄i ch̄ika'anda n̄a ñoo Sidón xí'ín ñoo ñó'o chí kuendá Decápolis kua'an n̄a. Dá n̄i nasáa n̄a yu'ú taño'o naní Galilea.

³² Ta ñoo ndáka dao ñayuu iin t̄aa k̄o táj do'o, t̄a ká'an t̄at̄a n̄i sāa n̄a. Dá n̄i seí nda'í n̄a noo Jesús ña ná chinóo na ndá'a ná din̄i rá, dá ná nduva'a ra.

³³ Dá n̄i taó xoo Jesús t̄aa yó'o noo k̄o ñayuu ndéi. Dá n̄i tuu na din̄i ndá'a ná yáí do'o ra. Dá n̄i d̄andáxi na din̄i ndá'a ná xí'ín t̄adií n̄a, dá n̄i dakó'on naán noo yáa t̄aa ñoo. ³⁴ Dá n̄i n̄ande'é ná chí induú, kúu n̄i sak̄a ini n̄a. Dá n̄i kaa n̄a:

—¡Efata! —To'on yó'o kóni kaa: ¡Nono viti!

³⁵ Kúu viti'ón vá n̄i n̄atai do'o ra, ta n̄i k̄exoo ña kedaá xí'ín yáa rá, ta kúu n̄i n̄aka'an va'a va ra.

³⁶ Dá n̄i sa'anda Jesús choon noo ñayuu ñoo ña ná o sa koo ini n̄a ka'an n̄a xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña ndato n̄i kee na xí'ín t̄aa ñoo. Ta va'ará ndidaá k̄a ví n̄i sa'anda n̄a choon noo ñayuu ñoo ña ná o sa ká'an n̄a, tído ví'í k̄a ví n̄i dasá tó'on ñaá ñayuu ñoo. ³⁷ Ta kúu n̄i naá va ini ñayuu ñoo xini n̄a ña n̄i kee Jesús dión, dá kaá n̄a:

—Va'a nda'o kée na ndidaá ña'a. Ch̄i kándéé ná n̄atai do'o ñayuu k̄o táj do'o, ta nda n̄a kúu ñí'í kándéé ná ná ka'an —kaá n̄a.

8

Di'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'o Jesús ña'a n̄i sasá'an komi mil ñayuu

¹ Ta tein kuu dáá ñoo n̄i nditútí kua'a nda'o ñayuu. Ta k̄o t̄a'ón ña'a kasá'an na. Dá n̄i kana Jesús t̄aa xionoo xí'ín ná. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

² —Kú'u nda'o ini sa'a ñayuu yó'o, ch̄i sa n̄i x̄ino on̄i kuu ndéi na xí'ín yu'u, ta ni k̄oó k̄a ña'a kasá'an ná. ³ Tído tá ná tanda'í n̄a no'o n̄a ve'e na tá k̄o ñá'a kasá'an na, oon n̄i ví kuu yí'í n̄a íchi, ch̄i x̄íká nda'o n̄i kii dao na.

⁴ Dá n̄i kaa t̄a xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ndeí ki'in yó kua'a pan ki'o yó kei ñayuu kua'a káa, ch̄i yukú íchí vá k̄ian yó'o?

⁵ Dá n̄i ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá n̄i kaa ra:

—Usa kían.

⁶ Dá n̄i sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoo noñó'ò. Dá n̄i tiin na ndin usa pan ñoo. Dá n̄i n̄aki'o na ndivé'e noo Ndios. Dá n̄i sa'anda naán. Dá n̄i x̄i'o naan noo t̄a xionoo xí'ín ná ñoo. Dá n̄i dasá ráan noo iin rá iin ñayuu kuá'a ñoo. ⁷ Ta né'e ta'ani ra cháa t̄iyaká. Ta kúu n̄i n̄aki'o ta'ani Jesús ndivé'e noo Ndios sa'a ri. Dá n̄i x̄i'o na ri noo t̄a xionoo xí'ín ná ñoo. Dá n̄i dasá rá ri noo ñayuu kuá'a ñoo. ⁸ Dá n̄i sasá'an ndidaá ná nda noo n̄i ndinoo va'a ini n̄a. Tá n̄i ndi'i n̄i sasá'an na, dá n̄i dakútí t̄a xionoo xí'ín Jesús usa t̄iyika xí'ín ña n̄i kandoo noo n̄i sasá'an na. ⁹ T̄ato'on komi mil n̄i sa kuu ñayuu n̄i sasá'an ñoo. Dá n̄i ka'an Jesús ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoo. ¹⁰ Dá n̄i kaa na ini barco xí'ín t̄aa xionoo xí'ín ná. Dá n̄i ki'in na kua'an n̄a. Dá n̄i kasandaá n̄a iin k̄a xoo taño'o noo kúu kuendá Dalmanuta.

Yó'o n̄i x̄ika t̄a fariseo ña ná kee Jesús iin ña ndato chí induú

¹¹ Kúu n̄i kasáa dao t̄a fariseo. Dá n̄i kasá'a rá ndátó'ón ndichí ra Jesús, ch̄i n̄i x̄ika ra ña kee na iin ña ndato chí induú, dá korndodó ñaá rá, dá ná kande'a á mi'an ndaa n̄i kii na noo Ndios. ¹² Dá kúu konó oon ví n̄i kixian n̄i sak̄a ini n̄a. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—¿Ndiva'a x̄ika n̄a ndéi tiempo viti ña kee iin ña ndato? Mi'an ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña o kée ta'on yu'u ni iin ña ndato noo ndo'ó —kaá n̄a.

¹³ Dá n̄i dankoo na t̄aa ñoo, dá n̄i kaa tuku na ini barco xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná. Dá n̄i kee na kua'an n̄a iin k̄a xoo taño'o.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ña k̄o vá'a dána'a t̄a fariseo

¹⁴ Tído n̄i n̄andodó vá t̄a xionoo xí'ín Jesús kane'e ra pan ko'on ra. Sava'a iin tó'ón din̄i vá pan nákaa né'e ra kua'an ra ini barco ñoo. ¹⁵ Dá n̄i sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá n̄a xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó xí'ín ña dákuita t̄achí pan, ña kéchóon t̄a fariseo xí'ín t̄a kuendá rey Herodes —kaá n̄a.

¹⁶ Kúu n̄i kasá'a ndátó'ón tá'an mií rá:

—Sa'a ña k̄o ní sá ne'e yó pan kixió, sa'a ñoo ká'an n̄a dión xí'á —kaá ra.

¹⁷ Kúu n̄i kandaa va ini Jesús ña n̄i ka'an ra dión. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón ndó sa'a pan vei ndó? ¿Á kọ kándaá jí vá ini ndo, ta á kọ kátóni ta'on ini ndo? ¿Á ndadí jí vá ñaxintóni ndo? ¹⁸ Ió noo ndo, tído, ¿á kọ túu ta'an vaan? Ta ió do'o ndó, tído, ¿á kọ táí ta'an vaan? ¿Á kọ ndúsaa ta'on ini ndo ña ni keei? ¹⁹ Chì tá ni sa'anda yu'u pan ni seí ndin o'on mil taa ñoo, ¿ndidaá tiyika ni dakúti ndó xí'in yúchi pan ña ni kandoo ñoo?

Dá ni kaa ra:

—Uxi uu ra.

²⁰ Dá ni kaa tuku Jesús xí'in rá:

—Ta, ¿ndidaá tiyika ni dakúti ndó xí'in yúchi usá pan ni xí'o yu'u ni seí ndin komi mil ñayuu ñoo?

Dá ni kaa ra:

—Usá ra.

²¹ Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Á kọ kándaá jí ví ini ndo, tá dáá? —kaá na.

Dì'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa kọ túu noo

²² Tá ni saa Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo naní Betsaida, kúu ni kasáa ñayuu xí'in iin taa kọ túu noo. Dá ni seí nda'í na noo Jesús ña ná káko'on ndá'a ñaá ná. ²³ Dá ni tiin Jesús ndá'a rá, dá ndáka ñaá ná kua'an na nda noo kúu yu'ú ñoo ñoo. Dá ni tuu ndaa na tadjí na nduchí nóo ra. Dá ni chínóo na ndá'a ná diní rá. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Á sa ni natuu cháá nooon viti?

²⁴ Dá ni nandé'é rá, dá ni kaa ra:

—Xiní vai taa káa, tído tát'o'on ndáa yító vá, kí'o dión ndáa ra xionoo ra, xiní.

²⁵ Dá ni chínóo tuku Jesús ndá'a ná sata nduchí nóo ra. Dá tá ni nandé'é tuku ra, kúu sa ni natuu va'a noo rá. Sa ndidaá kúu vá ña'a ndato xiní va'a ra, kaá ra. ²⁶ Dá ni sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni ndu'ón ñoo káa, ta o sa nákanón xí'in ni iin tó'ón ñayuu ndéi ñoo ña ni keei xí'ón —kaá na.

Dì'a ni kuu tá ni kaa Pedro ña Jesús kúu Cristo, na ni tanda'á Ndios kasaa dákaiki ñaá

²⁷ Dá ni kee Jesús kua'an na xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo kuálí ñó'o yati ñoo Cesearea Filipino. Ta íchi noo kua'an na ñoo, kúu ni ndato'ón ñaá Jesús, ta kaá na xí'in rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, kaá ñayuu ñoo?

²⁸ Dá ni kaa ta xionoo xí'in ná:

—Dao na kaá ña kúu ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúu ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúu ní iin ka profeta.

²⁹ Dá ni ndato'ón tuku ñaá Jesús, ta kaá na:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'ó?

Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Mii ní kúu Cristo, na dákaiki ñaá.

³⁰ Tído ni sa'anda Jesús choon noo taa xionoo xí'in ná ña ná o sa kóo ini ra ka'an ra xí'in ni iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúu ná.

Yó'o ni kast'o'on Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³¹ Dá ni kasá'a Jesús dána'a na noo taa xionoo xí'in ná ña kánian ndo'o naní níno na ni nduu taa ñayuu yó'o, chí kuñó'ó ñaá tá sá'ano ñoo, xí'in tá duti sakua'a, xí'in taa dána'a ley Moisés, ta kánian kuu na. Tído tá ná ya'a oni kuu, dá nataki na. ³² Yó'o kían ni ka'an ndaa Jesús tát'o'on ndo'o mii ná cháá ka chí noo. Dá ni taó xóo ñaá Pedro. Dá ni kasá'a dánani ñaá rá sa'a ña ni ka'an na dión. ³³ Tído ni nandió koo Jesús ni sa nde'é ná noo ndíta dao ka tá xionoo xí'in ná. Dá ni danáni na Pedro, ta kaá na xí'in rá:

—Kua'an kuxoo nooi, dá chí kéeón tát'o'on kée ña u'u, chí kọ nákaní inon sa'a ña kóni Ndios, di'a nákaní inon tát'o'on kí'o nákaní ini taa va —kaá na.

Yó'o ni kast'o'on Jesús ndí kían kánian kee ñayuu tá kóni na kanoo na xí'in ná

³⁴ Dá ni kana Jesús taa xionoo xí'in ná, xí'in dao ka ñayuu ñoo, dá ni kaa na xí'in ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'in yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndo kuu ndo sa'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'ó. ³⁵ Chì ndí ndáa na kóni dákaiki na mii ná ñayuu yó'o, noón kúu na kuu di'a. Tído ndi ndáa na xí'o mii ña kuu na sa'a yú'u, o sa'a to'on va'a dána'i, noón kúu na ni'i ña káki na. ³⁶ Dá chí, ¿ndi kían va'a ni'i ñayuu tá ná kandeé ná ni'i ná ndidaá ña kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? ³⁷ Ta, ¿ndí kían kúu ña'a ndáya'i cháá ka tá o duú ña ni'i ná ña kataki chíchí ná, ká'an ndó?

38 'Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo sa'á yu'u o sa'á to'in noo ñayuu kini, noo ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo yó'o, dá kían kaka'an ta'ani noo na ñi nduu taa ñayuu yó'o sa'a ñayuu ñoo tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ndéé ndato ñi xí'o tatá Ndios noo ná, xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná —kaá na.

9

1 Dá ñi kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, na ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó nda ná koni ndo ndi k'i'o dándáki Ndios xí'ín ndidaá kúú choon né'e ná —kaá na.

Dí'a ñi kuu tá ñi naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

2 Tá ñi ya'a iño kuu, dá ñi kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín Juan kua'an na diní iin yúku dikó iin ñoo. Ta ñoo ñi nadaon na táto'on káa na noo taa ñoo. 3 Kúú ñi naye'e ndaa dá'on ná. Ta kúú ñi ndukuxí kachían táto'on k'i'o ndé'é yí'o. Ta ni iin ñayuu nákata dá'on ndéi ñayuu yó'o ko kándeé ta'on dándukuxían táto'on k'i'o ndato kuxí ñi nduu dá'on Jesús. 4 Dá ñi na'a noo profeta Elías xí'ín Moisés, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. 5 Dá ñi kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúú ndéi ndu'u yó'o, maestro. Ná kava'a ndu oni tija'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

6 Díon ñi kaa ra, chí ko ná'á ta'on ra ndi kían ká'an ra sa'á ña ñi yu'ú ra. 7 Kúú ñi naxino iin viko. Ta kúú ñi chikátían noo ndíta na. Ta tein viko ñoo ñi ka'an tachi Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e maní yu'u. Kueídó'o ndó to'on ká'an xí —kaá na.

8 Tá ñi nande'é tuku ra, kúú sa koó ka va taa ñoo ndíta. Ndadá iin tó'ón mií vá Jesús iin.

9 Ta noo konoo na kua'an na ndika yúku ñoo, dá ñi sa'anda Jesús choon noo taa ñi sa'an xí'ín ná ñoo ña ná o sa koo ini ra nakani ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ñi xini ra diní yúku ñoo nda ná kasandaá kuu nataki na ñi nduu taa ñayuu yó'o. 10 Sa'á ñoo ko ní nakani ta'on ra sa'án. Dá ñi kasá'á ndátó'ón mií rá kua'an ra ndi kua'an ña ñi

ka'an Jesús ña nataki na. 11 Dá ñi ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinño'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaa na dáka'ki ñaa?

12 Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ña dinño'ó ka kánian kii Elías ndeyíko na ndidaá ña'a. Ta, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña ká'an ta'ani tuti iñ Ndios ña kánian ndo'o nda'o ní o na ñi nduu taa ñayuu yó'o, ta kenoo nda'o ñaa ñayuu? 13 Tído yu'u kúú na kaá ña sa ñi kixi va Elías, ta ñi kee ra xí'ín ná táto'on k'i'o ñi ka'án rá kee ra, chí k'i'o díon ká'an tuti iñ Ndios sa'a ná —kaá Jesús.

Dí'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

14 Tá ñi naxino na noo ñi kandoo dao ka taa xionoo xí'ín ná, kúú ñi xini na kua'á nda'o ñayuu ndíta noo ndéi ra. Ta ndíta ta'ani dao taa dána'a ley Moisés dándichi ñaa rá. 15 Tá ñi xini ñayuu ñoo ña vei Jesús, kúú ñi naá vá ini na ndé'é ñaa ná. Dá ñi kee na taxí tá'an na kua'an na ka'an na ndisá'án xí'ín ná.

16 Dá ñi ndato'ón Jesús taa xionoo xí'ín ná:

—¿Ndá sa'a dándichi tá'an ndó xí'ín taa dána'a ley Moisés káa?

17 Dá ñi kaa iin taa nákaa tein ñayuu ku'á ñoo xí'ín ná:

—Maestro, yó'o né'i de'i ñi kasáai, dá chí nákaa espíritu kini ini xí, ta ñi kandoo ñí'í xí kéean. 18 Ndeí kúú mií vá noo nákaa xí, ta tiiñ ñaa espíritu kini yó'o, ta dánkao ñaaán nda noño'ó, ta kánkuei chí'ion yú'u xí, ta chíchi tá'an no'o xí, ta kúyito xí kéean. Sa ñi seí nda'áví noo taa xionoo xí'ín ní ña ná taó ráan, tído ko ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

19 Dá ñi kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—¿Nandeé ka vían ñayuu ko kándisa kúú ndo'ó! ¿Ndidaá ka ví kooi xí'ín ndó, dá kandeé ini ndo yu'u? Ta, ¿ndidaá ka ví k'i'o ndeé ini sa'a ndo? Kane'e ndó xí ná kii ndó —kaá na.

20 Dá né'e ñayuu ñoo tayii ló'o ñoo ñi kasáa na noo iin Jesús. Dá tá ñi xini espíritu kini ñoo Jesús, ta kúú ñi sa'ání yí'í va ñaaán, ta kúú ñi kánkao xi nda noño'ó ñi keean, ta ñi dandió tuú ñaaán. Ta kúú kánkuei chí'ion yú'u xí. 21 Dá ñi ndato'ón Jesús tatá xi:

—¿Ndá oon ñi kasá'á ndó'o xi díon?

Dá ñi kaa ra:

—Ndaá leé va xi n̄i kasá'á ndó'o xi dión. ²² Ta kua'á nda'o ta'ándá dánkao ñaa espíritu kini yó'o noo k̄i ñó'o, noo takuúí viti, dá ch̄i ka'ání ñaaán kóniān. Tá kandeé ní nduva'a ní xi, dá k̄iān ku'u ini ní sa'á ndu'u, ta chindeé ní ndu'u.

²³ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ná dá'a ni ka'on, “tá kandeé ní nduva'a ní xi”, ch̄i ndidaá vá ña'a kuu kee yu'u x̄i'ín ñayuu kándéé ini ñaa.

²⁴ Kúú n̄i kayu'ú tatá xi:

—Kándéé in̄i mií ní. Ta chindeé ní yu'u ná kandeé cháá k̄a in̄i mií ní —kaá ra.

²⁵ Tá n̄i xini Jesús ña n̄i kasá'á ná taca kua'á nda'o ñayuu, dá n̄i sa'anda na choon noo espíritu kini ñoo, ta kaá na:

—Espíritu kini, espíritu k̄eñí'í, espíritu kédó'ó! ¡Yu'u sa'ándá choon noo! ¡Kua'án keta k̄i ini tayíí xaān! ¡Ta o sa nándiō koo kaon ndu'ón ini xi! —kaá na x̄i'án.

²⁶ Dá n̄i kayu'ú kó'óán. Ta kúú tuku va n̄i sa'ání ȳi'í ñaaán. Dá ví n̄i ketaan kua'an ini xi. Ta kúú tátō'on kándu'u iin ndii, k̄i'o dión n̄i nandú'u x̄i n̄i kee espíritu kini ñoo. Sa'á ñoo kua'á nda'o ñayuu ñoo ká'an ña n̄i x̄i'í va xi. ²⁷ Dá n̄i tiin Jesús ndá'a x̄i. Dá n̄i ndane'e ñaa ná. Ta kúú n̄i nakuúin ndichi xi.

²⁸ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i ku'u Jesús ini iin ve'e ín ñoo. Dá n̄i ndatō'ón ñaa t̄a x̄i'óno x̄i'ín ná:

—¿Ndiva'a k̄o ní kándéé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoo?

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Tá ná o káka ndo ña man̄i noo Ndios, ta ná o káne'e īi ndo, dá k̄iān o kándéé ta'on ndó taó ndóan, ch̄i ña kini nda'o k̄iān —kaá na.

Yó'o n̄i kastō'on tuku Jesús x̄i'ín t̄a x̄i'óno x̄i'ín ná ndí k̄iān ndo'o na, dá kuu na

³⁰ Dá n̄i keta Jesús x̄i'ín t̄a x̄i'óno x̄i'ín ná ñoo, dá n̄i kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta k̄o kóni ta'on Jesús ña kandaā ini dao k̄a ñayuu ndeí ko'on na, ³¹ ch̄i kóni na dána'a na sava'a noo t̄a x̄i'óno x̄i'ín ná ñoo, ta di'a n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—Ko'on iin t̄a nak̄i'o ra na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o noo ndá'a t̄a tukú, dá ka'ání ñaa rá. Tído t̄ixi kuú óni, ta kúú nataka va na —kaá na.

³² Tído k̄o kátóni ta'on ini ra ndiva'a ká'an na dión, ch̄i yu'ú ra ndatō'ón ñaa rá.

Yó'o n̄i daná'a Jesús sa'á ndi ndaa ra kúú t̄a ndáya'i cháá k̄a noo Ndios

³³ Dá n̄i saā na ñoo ká'ano naní Capernaum. Ta noo ndeí na ini iin ve'e, dá n̄i ndatō'ón Jesús t̄a x̄i'óno x̄i'ín ná:

—¿Ndá sa'a ndatō'ón kuáchi ndo vei ndó íchi ñoo? —kaá na.

³⁴ Tído ni iin tó'ón rá k̄o ní ka'an, dá ch̄i noo vei ra íchi ñoo ndatō'ón kuáchi ra sa'a ndi ndaa ra kúú t̄a ndáya'i cháá k̄a tein mií rá. ³⁵ Dá n̄i sa koo Jesús. Dá n̄i kana na t̄a x̄i'óno x̄i'ín ná ñoo. Dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—Ndi ndaa ndo'ó kátōó kakuu t̄a kanda'á kuiin noo, dá k̄iān kasandaá ndo kakuu ndó na ín sata kuií, ta koni kuáchi ndó noo ndidaá k̄a na —kaá na.

³⁶ Dá n̄i tiin Jesús ndá'a iin tayíí ló'o. Dá n̄i ch̄ikani ñaa ná noo t̄a x̄i'óno x̄i'ín ná ñoo. Dá n̄i ndane'e ndaa ñaa ná. Dá n̄i kaa na:

³⁷ —Ndi ndaa mií ñayuu natiin va'a iin ta ló'o tátō'on kúú ta yó'o sa'á ña kúú ná kuendá yu'u, dá k̄iān nda mií vá yu'u n̄i natiin va'a na. Ta na n̄i natiin va'a yu'u, nda tatá Ndios n̄i natiin na, ch̄i mií ná n̄i t̄anda'a yu'u veii ñayuu yó'o —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu k̄o naá x̄i'ín ná, noón kúú na ndíta xoo mií ná

³⁸ Dá n̄i kaa Juan x̄i'ín ná:

—Maestro, n̄i xini ndu'u iin t̄a taó espíritu kini x̄i'ín kuú mií ní. Tído k̄o x̄i'óno ta'on ra x̄i'ín yó, sa'á ñoo n̄i ch̄ituu va ndu'u ra.

³⁹ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, dá ch̄i ndi ndaa mií ñayuu k̄e ña ndato x̄i'ín kuú yu'u, noón kúú na o kúu ta'on ka'an ndava'a na sa'í. ⁴⁰ Ch̄i na k̄o naá x̄i'á, noón kúú na ndíta xoo yó. ⁴¹ Ta ndi ndaa mií ñayuu nak̄i'o, va'ará iin yáxi ló'o takuúí ná ko'o ndó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u, na kúú Cristo, ta kúú miian ndaa kuiti ká'ín x̄i'ín ndó ña nandiō né'e Ndios ña va'a noo ná —kaá Jesús.

Miian ndusa kandaā yo mií yó, dá ch̄i oon ni ví ya'a iin k̄a na kee na kuáchi sa'a yo

Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

⁴² —Ndi ndaa mií vá ñayuu n̄i kandeé n̄i daká'an kue'é takuáli kándisa yu'u ña ná ya'a xi kee xi kuáchi, noón kúú na va'a cháá k̄a ná kandiko yuu molino dik̄o ná, ta ná

dáketa ñaá ná ini taño'o. ⁴³ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chì va'a cháá ka ví ña ku'u ndó noo ío Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo ndá'a ndo indayá noo kéí ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o, ⁴⁴ noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kéí ñó'o, ni iin kuu o ndá'o ña. ⁴⁵ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chì va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo sa'a ndo noo ío Ndios, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo sa'a ndo indayá noo kéí ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o, ⁴⁶ noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kéí ñó'o, ni iin kuu o ndá'o ña. ⁴⁷ Ta tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín iin nduchí nóo ndo, dá kían taó ndóan. Chì va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo noo ío Ndios dándáki na, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú nduchí nóo ndo indayá, ⁴⁸ noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kéí ñó'o, ni iin kuu o ndá'o ña.

⁴⁹ Chì ndidaá vá ñayuu kandoo vii kee ñii xí'ín ñó'o, ta ndidaá ña'a dóko ná noo Ndios kandoo vii kee ñii. ⁵⁰ Ta iin ña va'a kúú ñii, tído tá ni ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi koo keeá, dá ke'o'ova tuku yóan? Cho'on ini ndo kechóon va'a ndó táto'on kéchóon va'a ñii, dá koni ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin ndó xí'ín iin ka ndo —kaá Jesús.

10

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña ko vá'a dánkoo taa ñadi'í ra

¹ Dá ni keta Jesús ñoo ñóo kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Dá ni ya'a na noo kúú kuendá Judea. Dá ni kasandaá na iin ka xoo yuta naní Jordán. Ta ñóo ni nataka tuku ñayuu noo Jesús. Dá ni daná'a tuku na táto'on k'i'o kée na. ² Dá ni natuu yati dao ta fariseo noo in na, dá ni ka'án rá dátuu ñaá rá noo ñayuu ñóo. Sa'a ñóo ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra?

³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi ni sa'anda Moisés choon noo ndo sa'a ña yó'o?

⁴ Dá ni kaa ta fariseo xí'ín ná:

—Ni sonó vá Moisés ña kuu va k'i'o iin taa iin tuti noo ñadi'í ra ña ka'an ña kóni ra

ka'anda tá'an ra xí'án. Ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñaá rá.

⁵ Dá ni kaa Jesús:

—Sa'a ña kaxí nda'o níno ndo, sa'a ñóo ni sonó Moisés noo ndo ña kuu kee ndó dión, ⁶ tído nda míi sa'a, tá kuu ni kava'a Ndios ndidaá ña'a, “nda daá vá ni kava'a na iin taa xí'ín iin ñá'a”. ⁷ “Sa'a ñóo kánian dánkoo taa tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, ⁸ dá kían nduu na ndadá iin tó'ón vá.” Ta ko kúú ka na uu, ndadá iin tó'ón vá kúú ná. ⁹ Ta míi Ndios kúú na ni dakí'in tá'an ñaá, sa'a ñóo ni iin tó'ón ñayuu ko kánian ka'anda tá'an na —kaá na.

¹⁰ Dá tá ni ndisáa na ve'e noo ndéi na, dá ni ndato'ón ñaá ta xionoo xí'ín ná ndi kóni kaa ña ni ka'an na. ¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndi ndaa miío taa ni dánkoo ñadi'í ra, ta ni tandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, roón kúú ra yá'a kée kuachi xí'ín iin ka ñá'a ñóo noo Ndios. ¹² Ta ndi ndaa míi vá ñá'a ni dánkoo yíian, ta ni tandá'an xí'ín iin ka taa, dá kían yá'a ta'anián kéeán kuachi xí'ín iin ka taa ñóo noo Ndios —kaá na.

Yó'o ni xika Jesús ña maní sa'a takuáli noo Ndios

¹³ Ta ndáka ñayuu ñóo takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná diní xí. Tído ni kasá'a taa xionoo xí'ín ná dánani ra ñayuu ñóo. ¹⁴ Ta ko ní náta'an ta'on ini Jesús tá ni xini na ña kée ra dión. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá chí ñayuu kándéé ini tatá Ndios táto'on kándéé ini takuáli xaan tatá xi, noón kúú na ñó'o tixi ndá'a Ndios. ¹⁵ Mii'an ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndaa na ko kándia ña dándáki ñaá Ndios táto'on k'i'o kándia takuáli ña dándáki ñaá tatá xi, noón kúú na o koní ndu'u na tixi ndá'a Ndios —kaá Jesús.

¹⁶ Dá ni nomi na takuáli ñóo. Dá ni chinóo na ndá'a ná diní xí. Dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'a xí.

Di'a ni ka'an Jesús xí'ín iin taa kuiká

¹⁷ Dá ni naki'in tuku Jesús íchi kua'an na, dá kánkono iin taa ni saa ra ni sa ku'in xití rá noo ná. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndi kían kánian kee yu'u, dá ní'í ña kataki chíchíí?

18 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'ón ñayuu ko kúu na va'a. Sava'a iin tó'ón din̄i Ndios vá kúu na va'a. 19 “Sá ná'á vá yo'ó ndi kua'an choon ni sa'anda Ndios: o sa kéeón kuachi xí'ín iin ñá'a, ñá ko kúu ñadi'óon, ta o sa ka'ánóon ndi, ta o sa kí'in kuí'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón, ta o sa dánda'ávóon ñayuu, ta koo ñañó'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon” —kaá na.

20 Dá n̄i kaa taa ñoo:

—Nda ló'o vei ni kasá'á seídó'i ndidaá choon yó'o, maestro.

21 Dá n̄i ku'u ini Jesús sa'a rá, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'ón vá ña'a kómani keeón viti, tá dáá. Kua'an dikó ndi'ón ña'a ió nooon. Ta dasón di'ón ñoo noo na kúnda'í, dá kían konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanoón xí'ín yu'u.

22 Tá n̄i seídó'o ra ña n̄i ka'an Jesús, kúu ndaá nda'í va n̄i kuu ini ra, dá n̄i ndakuin ra kua'an ra xí'an kúnda'í ini ra, chí ta kuiká nda'o kúu rá.

Dì'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a na kuiká

23 Dá n̄i nandé'é Jesús noo ndidaá ñayuu n̄i kao noo ndíta ñoo. Dá n̄i kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Nandéé ka ví kuáchi kíán, dá ndu'u na kómí ña kuiká tixi ndá'a Ndios!

24 N̄i naá vá iní ta xionoo xí'ín ná tá n̄i seídó'o ra ña n̄i ka'an na dión. Tído n̄i nandió koo tuku Jesús n̄i ka'an na:

—¿Nandéé ka ví kuáchi, dá ndu'u na kándéé téi iní ña kuiká ná tixi ndá'a Ndios!

25 Kaon cháá ka chika'anda iin camello yá iin ión tukú o duú ña ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

26 Tá n̄i seídó'o ra to'on yó'o, kúu ka'í ka ví n̄i naá iní ra. Dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo n̄i'í ña káki na, tá dáá? —kaá ra.

27 Dá n̄i nandé'é ñaá Jesús, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kándéé kee dión, sava'a Ndios kúu na kándéé kee dión, dá chí ndidaá tá'an va ña'a kándéé ná kee na.

28 Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Kande'é ní, chí ndu'u kúu ra n̄i dankoo ndi'i ndidaá kúu ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'ín mií ní.

29 Dá n̄i kaa Jesús:

—Miian ndaa ná ká'in xí'ín ndó, ndi ndaa miíó na n̄i dankoo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o tatá na xí'ín naná na, o de'e na, o ñó'o ná sa'a yú'u o sa'a to'on va'a dána'i, 30 noón kúu na nani'i iin ciento ka ña'a tiempo viti sa'a ña n̄i dankoo na, chí ni'i ná kua'á ka ve'e, xí'ín kua'á ka ñani, xí'ín kua'á ka kí'o, xí'ín kua'á ka ku'u, xí'ín kua'á ka naná, xí'ín kua'á ka de'e, xí'ín kua'á ka ñó'o, va'ará ndo'o naní ní ná kee dao ñayuu. Tído cháá ka chí noo, dá natiin na ña kataki chí chí ná. 31 Tído kua'á nda'o ñayuu kúu noo ñayuú yó'o, noón di'a kúu na kakuu noo ndi'i kuií noo Ndios. Ta na kúu noo ndi'i kuií noo ñayuu ñayuú yó'o, noón di'a kakuu na nakuita noo noo Ndios tiempo daá ñoo.

Yó'o n̄i kasto'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndi kían ndo'o na, dá kuu na

32 Dá n̄i kee Jesús kókaa na kua'an na íchi kua'an ñoo Jerusalén, ta xió noo na kua'an na noo ta xionoo xí'ín ná. Ta naá vá iní ra kua'an ra xí'ín ná, ta tákuei yu'ú ñaá rá kua'an ra. Dá n̄i taó xoo tuku Jesús ndin uxi uu taa ñoo tein dao ka ñayuu ñoo. Dá n̄i kasá'á ná ná kani na xí'ín rá sa'a ndi kían ndo'o na:

33 —Kande'é ndó, chí viti kían kókaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ko'on iin taa nakí'o ra na n̄i nduu taa ñayuú yó'o noo ndá'a ta duti saku'a'a, xí'ín noo ndá'a ta dána'a ley Moisés. Ta roón kúu ra kandoo ña kánian kuu na. Dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a ta tukú. 34 Dá kediki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá, ta tuu ndaa dii ñaá rá, dá ka'ání ñaá rá. Tído tixi kuu óni, dá natakí na —kaá na.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i xika Juan xí'ín Jacobo iin ña maní noo Jesús

35 Dá n̄i natuu yati Jacobo xí'ín Juan, ra kúu de'e Zebedeo, noo ín Jesús. Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, kóni ndu'u ña kee ní iin ña maní xika ndu'u noo ní.

36 Dá n̄i ndátó'ón ñaá Jesús:

—¿Ndí kían keeí xí'ín ndó, kóni ndo?

37 Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Konó ní ná kandeí ndu díin ní noo ndato téí náye'e ndaa noo koo ní dándáki ní. Iin ndu'u ná koo xoo kuá'a ní, ta iin ka ndu ná koo xoo íti ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò ná'á ta'on ndó ndí kían xíkà ndò. ¿Á ió ndó'ó ñà ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ió ta'ani ndó ñà kodo ndúta ndò tátò'on kì'o kodo ndúta yu'u xí'ín ñà ndò'i?

³⁹ Dá nì kaa rá xí'ín ná:

—Íó vá ndu'u ñà ndo'o ndu dión.

Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Míían ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ova ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ñà ndo'o naní níó ndò tátò'on kì'o ndo'o yu'u.

⁴⁰ Tído ñà kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kían. Chì ñóó kían kì'o Ndios noo nà nì kaxi mií ná kandeí ñóó —kaá nà.

⁴¹ Dá tá nì seido'o uxì ka taa ñóó ñà nì xíkà Jacobo xí'ín Juan noo Jesús, kúú nì karyíí nda'o ra xí'ín rá. ⁴² Dá nì kana Jesús ndidaá rá, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Sa ná'á vá ndó tátò'on kì'o kée ta né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chì kéndúsa rá xí'ín ñayuu kueídó'o ñaa ná. Ta rá né'e choon ná'ano, sa'ándá rá choon noo ñayuu ñó'o tixi ndá'a rá. ⁴³ Tído kò káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chì ndí ndaa ndo'ó kátoó kakuu iin taa ndáya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndò. ⁴⁴ Ta ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu noo, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo ndidaá ka ndò. ⁴⁵ Chì kò ní kasaá ta'on nà nì nduu taa ñayuu yó'o ñà koni kuáchí di'a ñayuu noo ná. Di'a nì kasaá nà koni kuáchí di'a na noo ñayuu, ta nakì'o na mií ná kuu nà, ta dión, dá dítá ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ñà kánian ndo'o na sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì nduva'a Jesús iin taa kò túu noo naní Bartimeo

⁴⁶ Dá nì saa nà iin ñoo naní Jericó. Dá tá nì keta na ñoo ñóó kua'an nà xí'ín ta xionoo xí'ín ná, kúú kua'á nda'o ñayuu tákuei kua'an sata ná. Ta ió iin taa kò túu noo naní Bartimeo, rá kúú de'e rá naní Timeo. Ta yu'ú íchì ñóó ió rá sáti ra. ⁴⁷ Tá nì seido'o ra ñà veí Jesús, nà ñoo Nazaret, kúú nì kasa'á káyu'ú rá:

—Jesús, de'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁸ Ta kúú kua'á nda'o ñayuu nì kasa'á dánani ñaa ná, dá ná kutádi rá, ká'an ná. Tído nì'i cháá ka nì kasa'á káyu'ú rá:

—Jesús, de'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁹ Dá nì sa' tuu tóo Jesús, dá nì sa'anda nà choon noo ñayuu ñóó ñà ná ka'an nà xí'ín taa ñóó saa rá noo ná.

Dá nì kaa ñayuu ñóó xí'ín rá:

—Ndeé koo inon, ta nakuiin ndichi, chì kána Jesús kaa yo'ó ko'on.

⁵⁰ Dá nì dakána ra kotó rá. Kúú nì nakuiin ndichi rá. Dá nì kee ra kua'an rá noo iin Jesús. ⁵¹ Dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndí kían kónon kee xí'ón?

Dá nì kaa tá kò túu noo ñóó:

—Maestro, kónij ñà natuu nooí.

⁵² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an viti, chì sa'á ñà kándéé inon yu'u, sa'á ñóó nì nduva'ón.

Ta kúú vití'ón di'a nì natuu noo rá. Ta kúú nì kee ra tákaa ra Jesús kua'an rá.

11

Di'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúú nì kuyati na ñoo Jerusalén, chì sa nì kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xí'ín ñoo naní Betania. Ta ñóó kúú noo né'e tá'an yati xí'ín iin yúku naní Olivos. Dá nì sa'anda Jesús choon noo uú tá xionoo xí'ín ná, ² ta kaá nà xí'ín rá:

—Kua'an ndò ñoo ló'o nákaa chí noo kaa. Tá nì saa ndò nì ku'u ndó kaa, dá nani'i ndò noo ndíko iin burro, kirí kò ñá'a kandodó ná. Tá nì nani'i ndò rí, dá ndaxí ndó rí kandaka ndó kii ndó. ³ Tá ndaa nà ndato'ón ñaa: “¿Ndiva'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndò xí'ín ná: “Dá chì xín'ó'ó sato'o ndu rí, ndi'i daá, dá tanda'á ná ndu kii ndu ndaka ndu rí”, kaa ndò —kaá Jesús xí'ín rá.

⁴ Dá nì kee ra kua'an rá. Ta kúú nì nani'i rá noo ndíko burro ñóó yati yé'é ve'e iin yu'ú íchì ñóó. Dá nì ndaxí rá rí. ⁵ Tá nì xini dao ñayuu ndíta ñóó, dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a ndaxí ndó burro xaan?

⁶ Dá nì kaa rá tátò'on kì'o nì ka'an Jesús xí'ín rá. Dá nì sonó vá ná né'e ra burro ñóó kua'an rá. ⁷ Ta ndáka ra rí nì saa rá noo ió Jesús, dá nì chikodó rá kotó rá sata rí. Dá nì kaa Jesús kanóo na kua'an nà.

⁸ Dá n̄i kasá'á kua'á nda'o ñayuu chíndei na kotó n̄a me'í ích̄i noó veí Jesús ñoó. Ta dao ka n̄a n̄i sa'anda ndá'a yíto, dá n̄i chíndei naan ích̄i noó ya'a na ñoó.

⁹ Ta ñayuu xió noó kua'an noo Jesús xí'in ñayuu tákuei veí chí sata ná n̄i kasá'á káyuu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Ná ká'ano kúu n̄a yó'o, chí veí na xí'in choon sato'o yo Ndios! ¹⁰ ¡Ná ká'ano kúu n̄a yó'o, chí veí na dándáki na ñoo yo tát'on n̄i dándáki ñaá rey David tá sa na'á! ¡Ná natiin Ndios ñañó'ó nda noo ió n̄a noo dikó! —kaá ñayuu ñoó.

¹¹ Dá n̄i ku'u Jesús ñoo Jerusalén. Dá n̄i sa'an n̄a ve'e ño'o ká'ano. Tá n̄i ndi'i n̄i sa nde'é ná ndidaá ña'a ió ñoó, dá n̄i kee na kua'an n̄a ñoo naní Betania xí'in ndin uxi uu taa xionoo xí'in ná, chí sa n̄i ini va.

Dí'a n̄i ndo'o iin taño'ó n̄i kee Jesús

¹² Tá n̄i tuu noo iin ka kuu ñoó, dá n̄i kankuei na ñoo Betania kua'an n̄a. Dá nda'í n̄i kasá'á kuíko Jesús. ¹³ Ta kúu n̄i xini xíká vá ná iin iin taño'ó, ta ndato kuí iin ndá'a ra. Dá n̄i kee na kua'an n̄a noo iin rá, ná kande'á á iin tiño'ó keí ná. Tído tá n̄i saa na n̄i sa nde'é ná, kúu ko ta'ón tiño'ó iin noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá iin, chí ko ñá'a ta'on kasandaá yo kuin rí. ¹⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'in taño'ó ñoó:

—¡Ni iin kuu ka ná o keí ni iin tó'ón ñayuu kuí'i yo'ó!

Ta kúu n̄i seídó'o va ta xionoo xí'in ná ña dión n̄i kaa n̄a.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i taó ndí'i Jesús ta díko xí'in ta xín kua'an ra sata vé'e ño'o ká'ano

¹⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i nasaa n̄a ñoo Jerusalén. Dá n̄i ku'u na yé'é ve'e ño'o ká'ano. Dá n̄i kasá'á ná taó ndí'i na ta díko xí'in ta xín kua'an ra sata vé'e. Kúu n̄i dakuéi na ndidaá mesa noo ndéi taa nádaon di'ón. Kúu n̄i sata ni'ini na téi kándí'i taa ndéi díko paloma. ¹⁶ Kúu ko ní sóno ta'on na ña chika'anda ni iin tó'ón ñayuu ini yé'é ve'e ño'o ñoó xí'in ña'a né'e na kua'an n̄a.

¹⁷ Ta kúu ñoó n̄i kasá'á Jesús dána'a n̄a noó ñayuu ñoó, ta kaá n̄a:

—¿Á ko ndúsaá ta'on ini ndo ña di'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu,

dá ka'an n̄a xí'in yu'u”, kaáan? Tído ndo'ó kúu n̄a ndéi kéean tát'on iin káo ta kuí'iná —kaá n̄a.

¹⁸ Tá n̄i ni'i tó'on taa dána'a ley Moisés xí'in ta duti saku'a'a ña n̄i kee na dión, dá n̄i kasá'á rá ndúkú rá ndi kee ra, dá ka'ání ñaá rá. Tído yu'ú ra, chí ndidaá kúu vá ñayuu ñoó n̄i naá ini seídó'o na ña dána'a Jesús. ¹⁹ Dá tá n̄i kuaá kuu dáá ñoó, dá n̄i keta Jesús ñoo Jerusalén kua'an n̄a xí'in taa xionoo xí'in ná.

Dí'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'á taño'ó n̄i da'ích̄i na ñoó

²⁰ Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i ya'a yati na noo iin taño'ó ñoó, kúu n̄i xini taa xionoo xí'in ná ña nda yo'o ví rá n̄i ich̄i. ²¹ Dá n̄i ndusaa ini Pedro ña n̄i ka'an Jesús xí'in yíto ñoó. Dá n̄i kaa ra:

—Maestro, kaa chí, taño'ó, kirá n̄i datái chí'an mií ní kaa, n̄i ích̄i va rá.

²² Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Kandeé ká'ano ini ndo Ndios. ²³ Miian ndaa kuiti ná ka'in xí'in ndó; ndi ndaa ndo'ó n̄i kuu va ná ka'an xí'in yúku kaa: “Kuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini taño'o kaa”, ta torá ko nákaní kuáchi ini ndo, ta kándisa ndaa ndo ña ki'o dión koo, dá kían kasandaá ndisa va ña n̄i ka'an ndo. ²⁴ Sa'á ñoó ká'in ña ndidaá kúu vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, ta kandeé ká'ano ini ndo ná, ta kúu ni'i ndisa va ndoan. ²⁵ Tído tá tein ká'an ndo xí'in Ndios, ku'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu naá tá'an xí'in ndó, dá kían nda tatá ndo Ndios, na ió induú, ki'o ká'ano ta'ani ini na sa'á kuáchi mií ndó. ²⁶ Chí tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ñoó, dá kían ni tatá Ndios, na ió induú, o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuáchi mií ndó —kaá Jesús.

Yó'o n̄i ndato'ón ta fariseo Jesús ndá yoo n̄i xí'o choon noo ná

²⁷ Dá n̄i kasaa tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo Jerusalén. Dá n̄i kasá'á ná xionoo na noo iin ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá n̄i natuu yati ta duti saku'a'a, xí'in ta dána'a ley Moisés xí'in ta sá'ano ñoo. ²⁸ Dá n̄i ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo n̄i xí'o choon yó'o noo ní ña kee nían? —kaá ra.

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá nì kaṭi'a ndó nì nandió né'e ndóan, dá kasto'on yu'u xí'in ndó ndá yoo nì xì'o choon nooí ña kéei ña yó'o. ³⁰ ¿Ndá yoo nì xì'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios nì xì'oan, o taa? Ka'an ndo ná kande'á —kaá na.

³¹ Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios nì xì'o ñaá, dá kían kaa ra xí'á: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña nì daná'a ra, tá dáá?” ³² Tído, o kúu ta'on kaa yo ña taa nì xì'o ñaá.

Dión nì kaa ra, chì yu'ú ra kée ñayuu kuá'a ñoó. Chì ndidaá vá noón kándisa ña miían ndaa ndisa Juan nì sa kuu iin profeta nì tanda'á Ndios nì kii. ³³ Dá nì kaa ra xí'in Jesús:

—Ko ná'á ta'on ndu'u ndá yoo nì xì'o choon noo Juan.

Dá nì kaa na xí'in rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on ta'on xí'in ndó ndá yoo nì xì'o choon nooí ña kéei ndidaá ña yó'o —kaá na.

12

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'á ña nì ndo'o iin sato'o uva

¹ Dá nì kasá'á Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

—Iin kuu nì dandée iin taa yitó uva noñó'o rá. Ta nì chikáa ra korráan. Dá nì kava'a ra noo ko'óni ndúta uva ñoó. Ta nì kava'a ta'ani ra iin ve'e dikó noo kanóo ra kandaá uva ñoó.

Dá nì dikó ndodó raán noo dao ka taa kéchóon. Dá nì kee ra kua'an xíká rá. ² Dá tá nì xinkoo tiempo ta'anda uva ñoó, dá nì sa'anda ra choon noo iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí kánian ni'í rá. ³ Tído tá nì saa mozo ñoó, dá nì ndakuei ta kéchóon noo uva ñoó nì kani ñaá rá. Ta ni iin ña'a ko ní xì'o ra kane'e mozo ñoó no'o ra. ⁴ Dá nì nandió koo tuku sato'o ñoó nì sa'anda ra choon noo iin ka mozo ra kua'an ra. Tído tá nì saa ra noo ndéi ta kéchóon ñoó, dá nì ndakuei tuku ra nì kani ñaá rá xí'in yuu, ta nì darkue'e ra diní rá, ta nì ndeine'e ñaá rá. ⁵ Dá nì nandió koo tuku sato'o ñoó nì sa'anda ra choon noo iin ka mozo kua'an ra. Tído tá nì saa ra, dá nì sa'ání ñaá ta

kéchóon ñoó. Ndi'i daá, dá nì sa'anda sato'o ñoó choon noo kua'a ka mozo kua'an ra. Tído dao ra nì kani ra, ta dao ka ra nì sa'ání rá.

⁶ Ta ndadá iin tó'ón vá ñayuu kámani chinda'á rá ko'on. Ta yó'o kúu iin tó'ón diní de'e maní rá. Kúu nì sa'anda ra choon noo xíkua'an xì, chì di'a nì kaa ra: “Ndá ndi kuu koo va ñañó'ó rá noo de'í”, kaá ra. ⁷ Tído tá nì saa xì, ta kúu nì kasá'á ndátó'ón kue'é ta kéchóon ñoó: “Taa kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ñó'o yó'o noo tatá xì. Kó'o ka'ání yó xì, dá ná kandoo ndi'i ñó'o yó'o noo mií yó”, kaá ra. ⁸ Dá nì tiin ñaá rá. Ta kúu nì sa'ání ñaá rá. Dá nì dakána ñaá rá nda sata korrá noo kaa yitó uva ñoó. ⁹ Ta, ¿ndi kían kee sato'o uva ñoó viti, k'án ndó? Kasaa ra, dá ka'ání ndí'i ra ta kéchóon ñoó, dá dikó ndodó ra ñó'o noo kaa yitó uva ñoó noo dao ka ta kéchóon.

¹⁰ ¿Á ko óon ta'on ka'i ndó tuti ij Ndios? Chì di'a kaáan:

Ta yuu nì kañó'ó ta kava'a ve'e, ñoó di'a va nì kasandaá kakuu yuu tito.

¹¹ Dión nì kee sato'o yo Ndios xí'in yuu ñoó. Sa'á ñoó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo.

¹² Dá nì ka'án ta né'e choon ñoó tiin ra Jesús kadi ra ve'e kaa, chì nì kandaá va ini ra ña sa'a mií vá rá nì nakani na to'on yó'o. Tído yu'ú va ra kée ñayuu kuá'a ñoó. Sa'á ñoó nì dankoo ra Jesús, dá nì kee ra kua'an ra.

Di'a nì kuu tá nì ka'án dao taa dátuu rá Jesús

¹³ Tá nì ndi'i, dá nì tanda'á rá dao ka ta fariseo xí'in dao ka ta kuendá Herodes ña ná ko'on ra noo Jesús, ta nandukú rá ña dátuu ñaá rá, dá ná ya'a na noo ka'an na.

¹⁴ Dá tá nì saa ra noo nákaa Jesús, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña kúu ní iin na ndaa. Ta ko yu'ú ní ni iin tó'ón ñayuu, chì ko né'e ní tandíni ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, á ndaya'i na o koó. Di'a dána'a ndaa ní ichi Ndios noo ndidaá ñayuu. Sa'á ñoó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yo noo ra kúu kuendá César o koó? —kaá ra.

¹⁵ Tído nì kandaá va ini Jesús ña kúu rá taa uu noo, ta katóo ra dátuu ñaá rá. Dá nì kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noó to'on ká'in? Tei tóo ndó iin di'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á.

¹⁶ Dá nì xì'o tóo ra iin di'ón kaa noo ná. Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—¿Ndá na'áná kían ndá'a noo di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a nooán yó'o?

Dá nì kaa rá:

—Na'áná César kían xí'ín kuu rá.

¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakì'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá dáá, ta nakì'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

Ta kúú nì naá vá ini taa ñoó sa'á ña nì ka'an nà dión.

Dì'a kua'an ña nì daná'a Jesús ña mián ndaa nataki nà nì xì'i

¹⁸ Dá nì kasáa dao ta saduceo noo Jesús. Ta kò kándisa ta'on ra ña nataki nà nì xì'i. Dá nì ndato'ón ñaá rá:

¹⁹ —Maestro, di'a kaá iin ley nì taa Moisés: “Tá nì xì'i iin taa, ta kò ní sá io de'e yíi rá xí'ín ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaá ñani ra tanda'a rá xí'án, dá kían koo iin de'e yíi naki'in kuu ñani ra.” ²⁰ Ta viti, nì sa ndei usá ñani. Ta kúú nì tandá'a ta kúú noó ñoó, tído nì xì'i va ra, ta kò ta'ón de'e yíi rá ní sá io xí'ín ñadi'í ra. ²¹ Sa'á ñoó nì tandá'a ñani ra xí'án. Tído nì xì'i ta'ani ta kúú uu ñoó, ta kò ní sá io tuku de'e yíi rá xí'án. Ta kúú dión ta'ani nì ndo'o ta kúú oni. ²² Ta dión ta'ani nì ndo'o ndin usá ñani ñoó, chí nì xì'i ndi'i ra, ta nì iin ra kò ní sá io de'e yíi xí'án. Tá nì ndi'i, dá nì xì'i ta'ani mií ñá'a ñoó. ²³ Sa'á ñoó, tá ná kasandaá kuu nataki nà nì xì'i, ¿ndi káa iin taa ñoó kakuu yíi ñá'a ñoó, chí ndin usá va ra nì sa kuu yíian? —kaá rá.

²⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò ná'á ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chí kò kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ij Ndios, ta nì kò nákonì ta'on ndó choon ká'ano ío noo ndá'a ná. ²⁵ Dá chí tá ná kasandaá kuu nataki ñayuu nì xì'i, o kóo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka nà de'e di'í nà tanda'a xí, dá chí tát'o'n kí'o ndéi ángel induú, nda kí'o dión vá kande'i na. ²⁶ Tído viti ná ko'in kasto'in xí'ín ndó ña mián ndaa nataki nà nì xì'i. ¿Á kò óon ta'on ka'i ndó to'on nì taa Moisés? Chí tein kéj yitó táka ló'o ñoó, dá nì kaa Ndios di'a xí'ín ná: “Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios

noo Jacob.” ²⁷ Dión nì kaa nà, dá chí kò kúú ta'on na Ndios noó nà nì xì'i, di'a noó nà takí vá kúú ná Ndios, chí ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná. Sa'á ñoó yá'a nda'o ndo'ó sa'á ña kò kándisa ndó ña nataki nà nì xì'i —kaá nà.

Yó'o dána'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháá ka nì sa'anda Ndios keeá

²⁸ Dá nì natuu yati iin taa dána'a ley Moisés, ta nì seido'o ra ña nì ka'an Jesús xí'ín ta saduceo ñoó. Kúú nì katóni ini ra ña va'a nda'o nì nandió né'e na ña nì ndato'ón ñaá rá sa'á nà nì xì'i. Sa'á ñoó nì ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndi káa iin choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon nì sa'anda Ndios keeá?

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon nì sa'anda Ndios keeá kían kaáan di'a: “Kueídó'o ndo'ó, nà ñoo Israel. Ndios, nà kúú sato'o yo, iin tó'ón dinì mií vá ná kúú Ndios. ³⁰ Konì ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o ní'o ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo, ta xí'ín ndidaá kúú ndé'e ndo.” Ña yó'o kúú choon ndáya'i cháá ka nì sa'anda Ndios keeá. ³¹ Ta ña kúú uu kían sá kí'in tá'an xí'ín ña yó'o, chí di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó tát'o'n kí'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” Ta kóo ka choon ndáya'i cháá ka noo ndin nduú choon yó'o —kaá nà.

³² Dá nì kaa taa dána'a ley Moisés ñoó xí'ín ná:

—Va'a nda'o nì ka'an ní, maestro. Ndaa kuití nì ka'an ní ña iin tó'ón dinì vá kúú Ndios. Ta kóo ka iin ka Ndios, sava'a iin tó'ón dinì mií'ó ná kúú ná. ³³ Ta ndáya'i cháá ka ña konì yo Ndios xí'ín ndino'o ní'o yo, xí'ín ndidaá ñaxintóni yo, xí'ín ndino'o ini mií'á, xí'ín ndidaá kúú ndé'e yo, ta ku'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó tát'o'n kí'o ndó'o yó xí'ín mií yó. Ta ña yó'o kían ndáya'i cháá ka o duú ndidaá ka ña'a dákei yo noo Ndios, o ndidaá ka ña'a dóko yo noo ná —kaá rá.

³⁴ Tá nì seídó'o Jesús ña va'a nda'o yíko nì ka'an rá, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Ndadá cháá vá kámani, ta kuu ndu'u yo'ó tixi ndá'a Ndios —kaá nà.

Ta kúú nì iin tó'ón ka ra kò ní xì'o ndeé iní natuu ndato'ón rá Jesús sa'a dao ka ña'a.

Di'a kua'an ña ni dana'a Jesús sa'a Cristo, na dákaki ñaá

³⁵ Nákaa Jesús dána'a na yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá ni kaa na xí'ín ñayuu ñoó:

—¿Ndiva'a dána'a taa dána'a ley Moisés ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dákaki ñaá? ³⁶ Chì di'a va ni kaa mií David tá ni nakutí ná xí'ín Espíritu iì Ndios:

Di'a ni kaa sato'o yo Ndios xí'ín na kúú sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u ndaá ná kasandaá kuu nataán ndí'ii ta xini u'u ñaá tixi sa'on.”

³⁷ Mií David kaá ña sato'o na kúú Cristo, sa'a ñoó, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Kádiì nda'o ini ñayuu kuá'a ñoó ndéi na seídó'o na ña dána'a Jesús.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a ña kini kée ta dána'a ley Moisés

³⁸ Dá ni kaa ta'ani Jesús noo dána'a na noó ñayuu ñoó:

—Koo ini ndo kandaa ndo mií ndó noo taa dána'a ley Moisés, dá chì kátoó ra kandixi ra da'on nani, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín rá xí'ín ñaño'ó noo xionoo ra noo yá'i. ³⁹ Ta kátoó ta'ani ra kandeì ra noo téi kúú noó ini ve'e noo nátaaka na ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kandeì ra téi kúú noo noo ndéi ta ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁰ Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta sa'a ña kóni ra ña ka'an va'a ñayuu sa'a rá, sa'a ñoó na'á xíka ta'i rá noo Ndios. Ta yó'o kúú ra ya'i nda'o chiya'i ra noo Ndios sa'a ña kée ra dión —kaá na.

Di'a ni kee iin ña'á kuáan kúnda'í

⁴¹ Ió Jesús yati noo taán ñayuu di'on ini sato, ña dóko ná noo Ndios ini yé'é ño'o ká'ano ñoó, ta ndé'é ná ndi kée iin rá iin ñayuu ñoó taán na di'on ñoó. Ta kuá'a nda'o na kuíka taán kuá'a nda'o di'on. ⁴² Dá ni kasáa ta'ani iin ña'á kuáan kúnda'í. Ta kúú ni taáan uu di'on kaa kuálí. Kúú cháa nda'o ndáya'i ña.

⁴³ Dá ni kana Jesús ta xionoo xí'ín ná, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ña'á kuáan kúnda'í kaa ni taán kua'a cháa ka di'on noo ndidaá ka ñayuu káa, ⁴⁴ dá chì ndidaá na kaa ni taán ña kándo noo vá ná.

Tído ñá'a káa, va'ará kúnda'í vían, ni taán ndí'an ña né'e va'an katakian —kaá na.

13

Yó'o kúú noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

¹ Tá ni keta Jesús yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá ni kaa iin taa xionoo xí'ín ná:

—Maestro, kande' é ní, ki'o dión ví ná'ano yuu káa, ta ki'o dión ví ñóchí káa ve'e ño'o ká'ano káa.

² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ñóchí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xinóon? Tído kana'on ña ni iin tó'on yuu káa o kándo kandodó tá'an, chì koon ndi'i vaan —kaá na.

Kásto'on Jesús ndi kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá ni sa koo Jesús ndika yúku nani Olivos chí xoo noo túu ín ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá ni ndato'on xoo ñaá Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan xí'ín Andrés:

⁴ —Kasto'on ní xí'ín ndu'u ndá oon koo dión. Ta, ¿ndi kían koo tá kua'an xinkoo ndidaá ña yó'o?

⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dánda'í ñaá ni iin tó'on ñayuu. ⁶ Chì kuá'a nda'o taa kasaa, ta kechóon ra kuu yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúú Cristo, na dákaki ñaá.” Ta kuá'a nda'o ñayuu kandeé rá dánda'í ra. ⁷ Tá ni kandaa ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta ni ni'i tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xíka, tído ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chì ki'o dión kani vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndí'í. ⁸ Chì ndakuei dao nación naá tá'an xí'ín dao ka nación, ta kasá'a naá tá'an ta'ani ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'i nda'o taan. Ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a koo tama. Ta ña yó'o kían koo, dá kasá'a ndo'o cháa ka níño ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Tído ndo'ó, kandaa ndo mií ndó, chì kasá'a ñayuu nak'i'o na ndo'ó noo nda'a ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noo nátaaka na. Ta kandaka na ndo'ó ko'on na noo ta né'e choon ná'ano, noo ta kúú rey viti sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Dión koo, dá ni'i ndo ki'o ndó kuendá sa'a yú'u noo ta né'e choon ná'ano. ¹⁰ Tído miían ndúsa

kánian kanoo ñayuu dána'a na to'on va'a sa'a yú'u iin ní kúú ñayuu dinño'ó ka, dá kasandaá kuu noo ndí'í. ¹¹ Tído, tá ndáka na ndo'ó nī saa nā nī nakī'o na noo ta né'e choon, o sa ndí'í inī ndo sa'á to'on ka'an ndo, ta o sa nákanī inī ndo. Sava'a to'on nī'í ndo noo Ndios, ñoo oon va kían ka'an ndo. Chī o duú mií ta'on ndó ka'an. Espíritu iī Ndios va kúú nā ka'an.

¹² 'Ta iin ñani nakī'o ra ñani mií rá noo ta né'e choon, dá ka'ání ñaá rá. Ta dión ta'ani kee nā kúú tatá xí'ín de'e ra. Ta ndakuei ta'ani dao de'e naá ra xí'ín tatá ra, dá ka'ání ñaá rá. ¹³ Chī kasá'á koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u. Tído ndidaá nā nī xī'o ndeé inī nī sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndí'í kuií, noón kúú nā nī'í ña ka'ki na.

¹⁴ 'Tá nī xini ndo ió ña kini dáyakō ñaá, ña nī ka'an profeta Daniel sa'a, noo kō kánian kooan, dá kían nā ndéi chí Judea ná kuino kí ná ko'on nā nda dinī yúku. (Ndi ndaa ndo'ó, nā ká'í ña yó'o, nata'í inī ndo sa'án, dá kandaá inī ndo.) ¹⁵ Ta nā kándodó dinī vé'e kuú dáá ñoo, kō kánian ndu'u na ve'e na nakī'in na ña'a na kane'e na ko'on nā. ¹⁶ Dá ri nā ñoo yúku, kō kánian nandió kuéi na no'o nā nakī'in na kotó nā. ¹⁷ Ta, jnda'í kúú ví nā ñá'a ñoo de'e, ta nda'í kúú ta'ani ví nā ndéi taleé chí chí tein kuú dáá ñoo! ¹⁸ Kaka ndo ña manī noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ó ndó dión tein yoo vixi. ¹⁹ Chī kuú dáá kakuu iin kuú noo ndo'ó naní nío ñayuu. Dá chī nda nī kasá'á vá sa'a ñayuu, ta nda viti kō oon ta'on ndo'ó ñayuu táto'on kī'o ndo'ó na tein kuú dáá ñoo. Ta ni iin kuú ká o koo dión. ²⁰ Tído tá kō ní chítuu sato'o yō Ndios tandó'ó vei koo tein kuú dáá ñoo, dá kían ndi'í va ñayuu ñoo naá. Tído sa'á ña kú'u inī nā sa'á ñayuu nī kaxi mií ná, sa'á ñoo chituu na tandó'ó koo tein kuú dáá ñoo.

²¹ 'Tá ka'an iin ñayuu xí'ín ndó: "Kande'e ndó, yó'o nákaa Cristo, nā dáka'ki ñaá", o tá kaa nā xí'ín ndó: "Kande'e ndó, chī kaa nákaa nā", ná dá'a ni kandía ndó. ²² Chī ndakuei dao ta to'on, ta kaa ra ña mií rá kúú Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'on. Ta kee ra ña'a ndato, xí'ín ña'a ná'ano, dá danda'í ra ñayuu. Ta kúú nda ñayuu nī kaxi mií Ndios ndukú rá danda'í ra. ²³ Sa'á ñoo

kaon koo ndó, chī sa nī datí'ai ndo'ó tá kō ñá'a koo dión.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

²⁴ Dá nī kaa ta'ani Jesús:

—Tein kuú dáá ñoo, tá nī ndi'í nī sa iō tandó'ó ká'ano ñoo, dá nakuiin naá ndindii, ta ni yoo ká o toon. ²⁵ Dá kuei tiño ñoo induú káa, ta kidi ni'ini ña ná'ano ñoo induú. ²⁶ Dá ví koni ndo nā nī nduu ta ñayuu yó'o kii na tein vikō, ta ndato naye'e ndaa nā noo kii na xí'ín ndidaá choon kómí ná. ²⁷ Ta ka'anda nā choon noo ángel vei xí'ín ná ko'on nā nakuaka na ndidaá kúú ñayuu nī kaxi mií ná ndéi ndin komi xoo tachī, chī ko'on nā noo xíká cháá ká noo kúú noño'ó yó'o, ta ko'on ta'ani na noo kúú noo xíká cháá ká induú dá nditútí ná noo Jesús.

²⁸ 'Kane'e ndó kuendá táto'on kée taño'ó. Tá nī nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí ra, kúú sa ná'á vá yó ña sa nī kuyati yoo koon dai. ²⁹ Ta dión ta'ani, tá nī xini ndo nī kasá'á kúú tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa nī kuyati va kuú nandió kooi kasaai.

³⁰ 'Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ndó ña o kúú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o. ³¹ Induú káa xí'ín noño'ó yó'o naá váán. Tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

³² 'Tído ni kō íin ta'on ná'á ndá kuú kakian, o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú kō ná'á, ta ni nā kúú de'e Ndios kō ná'á, chī iin tó'on dinī mií vá tatá Ndios kúú nā ná'á. ³³ Sa'á ñoo kaño'o inī ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, chī kō ná'á ta'on ndó ndá oon koo dión.

³⁴ 'Chī kían táto'on kī'o ndó'o iin ta kua'an xíká. Tá kō ñá'a kana ra ko'on ra, dá nī dankoo tóo ra ve'e ra noo ndá'a ta kéchóon noo rá. Dá nī xī'o ra choon noo iin rá iin ra. Dá nī sa'anda ta'ani ra choon noo ta ndaa yé'é rá ña ná kaño'o inī ra. ³⁵ Kī'o dión ta'ani kaño'o inī ndo, chī kō ná'á ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku nā kúú sato'o ndo kasaá nā. Chī oon ni ví kasaá nā tá nī kuaá, o kasaá nā dao ñoo, o kasaá nā tá nī kana chéli, o kasaá nā tá nī tuu noo. ³⁶ Chī iin ndakána va kasaá nā, sa'á ñoo kaño'o inī ndo, dá kían ná dá'a ni natiin na ndo'ó ndéi ndó kidi ndo. ³⁷ Ña ká'in xí'ín ndo'ó yó'o,

ká'in xí'in ndidaá kúu ñayuu ña ná kaño'o ini na —kaá Jesús.

14

Yó'o ni ndátó'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹ Ta kómani vá uú ka kuu, dá koo víko pascua, dá seí na Israel pan ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita tachí ñaá. Kúu ni kasá'á ndátó'ón maña ndidaá ta duti saku'a xí'in ta dána'a ley Moisés ndi koo kee ra, dá tiin ra Jesús, dá ná ka'áni ñaá ta né'e choon. ² Dá ni kaa ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chi ndakuei ñayuu nakuina vaá na ki'in na sa'a rá —kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni kwei iin ñá'a ndutá támi sá'an diní Jesús

³ Ta nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e iin ta naní Simón, tá'an ra ni sa ndo'o kue'e té'i. Ta noo ió Jesús mesa, kúu ni kasá'a iin ñá'a, ta né'an iin tindo'o ló'o ni kava'a xí'in yuu díon naní alabastro. Ta ñoo ñó'o ndutá támi sá'an naní nardo. Ta ndutá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni ta'ávían diko tindo'o ñoo, dá ni kwei ndi'an ra diní Jesús. ⁴ Ta kúu ni xido nda'o ini dao ta ndéi ñoo, dá ni kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá ndéi ra:

—¿Ndiva'a dánaá oon ñá'a káa ndutá támi sá'an káa? ⁵ Ta va'a ka ví ní dikó yó ra, chi ya'i rá táto'on ki'o ní'i iin ñayuu kéchón na oni ciento kuu, dá chindeé yó na kúnda'í xí'in di'ón ñoo, ní kúu —kaá ra.

Sa'a ñoo ni kasá'á rá dánani ra ñá'a ñoo.

⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o. ¿Ndiva'a dáta'an ndoán? Chi ña va'a va kían ni keeán xí'in yu'u. ⁷ Chi daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'in ndo'ó, ta kuu va chindeé ndó na ndá hora ká'an mií ndó. Tído yu'u, o koo kúu ta'oin xí'in ndó. ⁸ Ñá'a yó'o kúu ná xí'o ndi'i táto'on ki'o sáa ndéean nooí, chi ni kwei ña ndutá támi sá'an diní, ta ki'o díon ni kenduuan yiki koñoi táto'on ki'o kooi nduxii. ⁹ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndéi kúu mií vá noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuú yó'o, nakani ta'ani na ña ni kee ñá'a yó'o xí'in yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'a ña ni keeán —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta duti kúu noo

¹⁰ Dá ni kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uú ta xionoo xí'in Jesús, kua'an ra dikó rá Jesús noo ta duti saku'a. ¹¹ Tá ni seido'o ta duti ñoo ña ni ka'an Judas xí'in rá, kúu ni kadíi nda'o ini ra. Dá ni kandoo ra ña ki'o ra di'ón noo rá. Dá ni kasá'á ndúkú Judas ndi koo kee ra, dá naki'o ra Jesús noo ndá'a roón.

Di'a ni kuu tá ni sadíni Jesús noo ndí'í kuii xí'in ta xionoo xí'in ná

¹² Tá ni kasandaá kuu mií noo, ña kúu víko noo seí na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita tachí'an, ta sa'áni na léko kuendá víko pascua, dá ni ndátó'ón ñaá ta xionoo xí'in Jesús:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu'u kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

¹³ Dá ni sa'anda na choon noo uú ta xionoo xí'in ná ñoo, ta kaá na xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'in iin ta ndío yoo ñó'o takuí kua'an ra. Ta kúu karkuei ndó ra ko'on ndo. ¹⁴ Dá tá ni saá ra ni ndu'u ra ini ve'e, dá kaa ndo xí'in ta kúu sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u: ¿Ndi káa iin cuarto ki'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'in ta xionoo xí'in?” kaa ndo xí'in rá. ¹⁵ Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánoo dikó, ta sa ió nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndo ña'a ná kadíni yó —kaá Jesús.

¹⁶ Dá ni kee uú ta ñoo kua'an ra. Dá tá ni saá ra ñoo ñoo, kúu ni ndo'o ra táto'on káa rá ió ña ni ka'an Jesús xí'in rá. Ta ñoo ni kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

¹⁷ Dá tá ni kuaá ñoo, dá ni kasaa Jesús xí'in ndin uxí uú ta xionoo xí'in ná ve'e ñoo.

¹⁸ Dá ni sa ndei na mesa. Ta tein sás'an na ñoo, dá ni kaa Jesús:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin mií vá ndo'ó, ta sás'an dáó xí'in yu'u, naki'o ña noo ndá'a ta xini u'u ñaá —kaá na.

¹⁹ Dá ni kasá'á kúnda'í nda'o ini ra. Dá ni kaa iin rá iin ra xí'in ná:

—¿Á yu'u kúu, tatá?

²⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Iin ta nákaa tein ndin uxí uú ndo kúu rá. Tá'an ra dáketá dáó ndá'a xí'in yu'u ini ko'o, roón kúu rá. ²¹ Ta miían ndaa ndo'o

na ni nduu taa ñayuu yó'o tató'on kị'o ká'an tuti iị Ndios. Tído nda'í va taa naki'o ñaa noo ndá'a taa xiní u'u ñaa. Va'a cháa ka vían ní xịo dá'a ni kaki taa ñoo, ní kúu —kaá na.

²² Ta tein noo sásá'an na ñoo, dá ni tiin Jesús pan. Dá ni naki'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda dao naan, dá ni xịo naan noo taa ñoo. Dá ni kaa na xị'ín rá:

—Keí ndoán, chị ña xaan kúu yiki koñoi.

²³ Dá ni tiin na copa. Dá tá ni ndi'i ni naki'o na ndivé'e noo Ndios, dá ni xị'o na ra noo taa xionoo xị'ín ná, ta ndidaá vá rá ni xị'i lú'u lú'u ra. ²⁴ Dá ni kaa na xị'ín rá:

—Ndúta xaan kúu ni yu'u, kirá dákinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xị'ín ñayuu na, ta kuita ra sa'á kuachi kua'á ñayuu. ²⁵ Miian ndaa ná ka'ín xị'ín ndó ña o nandió koo kai ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saái ndutá uva noo ío Ndios dándaki na.

Yó'o ni ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

²⁶ Dá tá ni ndi'i ni keká'ano na Ndios xị'ín iin yaa, dá ni kee na kua'an na diní yuku naní Olivos.

²⁷ Dá ni kaa Jesús xị'ín taa xionoo xị'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaa sakuaá víti, dá chị di'a kaá tuti iị Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u taa ndáka léko, ta kúu ndi ndi'i va léko kuita noo ko'on.” ²⁸ Tído tá ni ndi'i ni natakij, dá kuió noo noo ndo ko'ín chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo —kaá na.

²⁹ Dá ni kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá taa yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'oin dión.

³⁰ Dá ni kaa Jesús xị'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'ín xị'ón ña sakuaá víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéti ta'ándá kúu uu, ta kúu sa oní va ta'ándá ndaton sa'á yu'u.

³¹ Ta kúu ni ndundéé Pedro ka'an ra, ta kaá ra:

—Va'ará ná kánian kuu nduui xị'ín ní, tído o ndátá ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúu kị'o dión ta'ani ni kaa ndidaá ka taa xionoo xị'ín ná ñoo.

Di'a ni kuu tá ni ni ndatón Jesús xị'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³² Ni ndi'i, dá ni saa na noo naní Getsemaní. Dá ni kaa Jesús xị'ín taa xionoo xị'ín ná:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'ín ka'ín xị'ín Ndios, dá kasaai —kaá na.

³³ Dá ni kee Jesús ndáka na Pedro xị'ín Jacobo xị'ín Juan kua'an na. Dá ni kixian ni kunda'í nda'o ini Jesús, ta ni kasá'á ndó'o nda'o níó ná. ³⁴ Dá ni kaa na xị'ín rá:

—Nda'í nda'o kúu inii. Sa ndaa ndii va kúu xinii. Yó'o ni kandeí tóo ndó, ta kaño'o ini ndo —kaá na.

³⁵ Dá ni kee Jesús kua'an na lú'u ka chí noo. Dá ni sa ku'ín xiti ná, ta ni xino ví taan na nda noño'o. Dá ni xika na noo Ndios ña tá ná kuu, dá ná o yá'a na ña vei ndo'o na ñoo. ³⁶ Ta di'a kua'an ña ni kaa na:

—Tatá ló'o mií, ndidaá kúu vá ña'a kuu kee mií ní. Dítá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúu ña ndo'o níó. Tído ná dá'a ni kakuuan tató'on kị'o kóni yu'u. Ná kakuuan tató'on kị'o kóni mií ní —kaá na.

³⁷ Tá ni nandió koo na ni ndisáa na noo ndéi ndin oní taa kua'an xị'ín ná ñoo, kúu sa kidi va ra ndéi ra. Dá ni kaa na xị'ín Simón Pedro:

—Simón, ¿á kidi vóon? ¿Á ko xị'o ndeé ta'on inoón kaño'o inoón, va'ará iin hora?

³⁸ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xị'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ña kini xị'ín ndó. Chị sa ío nduu níó ndo kee ndó ña kóni Ndios. Tído ña kóni ñi ndo kian chituu ñaa —kaá na.

³⁹ Dá ni sa'an tuku na ni ka'an na xị'ín Ndios tató'on kị'o ni ka'an na xị'ín ná ta'ándá mií noo. ⁴⁰ Dá tá ni ndisáa na noo ndéi oní taa ñoo, kúu sa kidi tuku va ra ndéi ra, chị sa'ání nda'o ñaa ña ma'ánó. Ta ko ní'i vá rá ndí kian ka'an ra xị'ín ná. ⁴¹ Ta kúu ta'ándá kúu oní ni ndisáa Jesús ni sa'an na ni ka'an na xị'ín Ndios. Dá ni kaa na xị'ín taa ñoo:

—¡Kudi ndo viti! ¡Ta nani'i ndeé ndo viti! Cháa dión ka ni ná kakian kudi ndo, chị sa ni kasandaá va hora ña naki'o ra na ni nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a taa kómí kuachi. ⁴² ¡Ndakuei ndó, ná ko'o viti! Chị sa kúyati taa vei naki'o yu'u noo ndá'a taa kómí kuachi —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noo taa né'e choon

⁴³ Kúu ká'an íi vá Jesús iin na, kúu sa ni kasáa va Judas, iin ra kúu kuendá ndin uxi uu taa xionoo xị'ín ná. Ta kua'á nda'o taa vei xị'ín rá. Dao ra né'e espada, ta dao ka ra né'e yito. Chị vei ra xị'ín choon ni sa'anda

ta duti sakua'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés, xí'ín tã sá'ano ñoo. ⁴⁴ Sa ñi kastõ'on va Judas xí'ín taa ñoo ndi kee ra dána'a ra ndá yoo kúú Jesús, chĩ di'a ñi kaa ra:

—Taa ñi chitói noo ñoo, roón kúú tiin ndó kandaka ndó ko'on ndo, ta kandaa va'a ndó ra —kaá ra.

⁴⁵ Dá tá ñi natuu yati Judas noo ñi Jesús, dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá ñi chitó rá noo ná. ⁴⁶ Dá ñi natuu taa kua'a ñoo ñi tiin ra Jesús.

⁴⁷ Ta kúú iin taa ñi xí'ín Jesús ñi taó rá espada ra. Ta kúú ñi chitó'on ra do'o iin taa kéchóon noo tã duti kúú noo. ⁴⁸ Dá ñi kaa Jesús xí'ín taa kua'a ñoo:

—¿Á tã kuí'íná vá kée ndó yu'u kúú, sa'a ñoo ve'i ndó xí'ín espada xí'ín yito tiin ndó yu'u? ⁴⁹ Ta ndidaá kuu vá ñi sa káai xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano sa daná'i noo ndo, ta ko ní tiin ta'on ndó yu'u. Tído ndidaá ña yó'o kúú viti, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ñi Ndios —kaá na.

⁵⁰ Ta kúú ndidaá vá tã xionoo xí'ín ná ñi dankoo ndava'a ñaa, ta ñi xino ra kua'an ra.

Dí'a ñi ndo'o iin tayii ñi kankono kua'an

⁵¹ Ta sata ñayuu kuá'a ñoo tákaa iin tayii kua'an xi. Ta savá'a iin sávana va ndíxi xi kua'an xi. Kúú ñi tiin ta'ani ñaa rá. ⁵² Tído ñi dayáa xi sávana ñoo. Ta kúú ndaa ñi kankono vichí xí kua'an xi.

Dí'a ñi kuu tá ñi sa ñi Jesús noo mií tã duti kúú noo

⁵³ Dá né'e ra Jesús ñi saá ra noo ió mií tã duti kúú noo. Dá ñi nataka ta'ani ndidaá kúú tã duti sakua'a, xí'ín tã sá'ano ñoo, xí'ín taa dána'a ley Moisés. ⁵⁴ Ta Pedro, ndaa xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá ñi saá ra ñi ku'u ra noo kúú yé'é ve'e tã duti kúú noo ñoo. Dá ñi sa ko ra ió ra noo ndéi taa ndaa yé'é ñoo, chĩ ndéi ra nádaa ra noo kéi ño'o.

⁵⁵ Ta ra duti sakua'a ñoo xí'ín ndidaá ka tã né'e choon ndéi ra ndúkú rá taa ka'an kuachi sa'a Jesús, dá kuu nakí'o ñaa rá noo ndá'a tã romano, dá ka'áni ñaa rá. Tído ko ní ní'i ta'on ra ndí kían kakuu kuachi na. ⁵⁶ Chĩ kuá'a nda'o taa ñi kava'a ña to'on ñi ka'an ra sa'a Jesús. Tído ko ní náki'in tá'an ta'on to'on, ña ñi ka'an ra sa'a ná.

⁵⁷ Dá ñi ndakuei dao ka taa ndúkú rá kuachi ka'an ra sa'a Jesús, ta kaá ra:

⁵⁸ —Ndu'u kúú ra ñi seídó'o ña ñi kaa taa xaan di'a: “Ko'in nakani ndi'ii ve'e ño'o ká'ano yó, ña ñi kava'a ndá'a taa. Ta kúú tixi oni kuu, ta kúú kava'i iin ka ve'e ño'o saá, tído o duú ña kava'a ndá'a taa kakian” —kaá ra.

⁵⁹ Tído ko ní náki'in tá'an ta'on ña ñi ka'an ra sa'a ná.

⁶⁰ Dá ñi ndakuín ndichi mií tã kúú duti kúú noo me'i noo ndéi ra ñoo. Dá ñi ndato'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a ko ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kían ká'an kuachi taa kaa sa'on o koó?

⁶¹ Tído tádi óon va ñi Jesús, ñi iin to'on ko ní ka'an na.

Dá ñi nandió ko tuku mií tã duti kúú noo ñoo ñi ndato'on ñaa rá:

—¿Á yo'ó kúú Cristo, na dákaiki ñaa? ¿Á de'e Ndios, na ñi, kúú yo'ó?

⁶² Dá ñi kaa na xí'ín ná:

—Jaan, ñaa kúú yu'u, ta koni ndo na ñi nduu taa ñayuu yó'o nakoo na xoo kuá'a Ndios noo ió na dándaki na. Ta koni ta'ani ndó na kii na tein viko tánee induú —kaá na.

⁶³ Dá ñi ndatá tã duti kúú noo ñoo dá'on ndíxi ra sa'a ña ñi xido ini ra. Dá ñi kaa ra:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháa ka taa ka'an kuachi sa'a rá? ⁶⁴ Chĩ sa ñi seídó'o vá míi ndó ña ñi ka'an ndava'a ra sa'a Ndios. ¿Ndí kían náta'an ñi ndo keeá xí'ín rá viti? —kaá ra.

Dá ñi kandoo ndidaá taa ndéi ñoo ña kánian kuu Jesús sa'a ña ñi ka'an na dión.

⁶⁵ Dá ñi kasá'a túu ndaa dii ñaa dao ra. Ta ñi dadá'i ra noo ná xí'ín iin dá'on, dá ñi kani ñaa rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Nakoni ini ndi ndá yoo ñi kani ñaa —kaá ra.

Ta nda ra ndíta ndaa yé'é ñoo ñi kani da'anda noo ná.

Dí'a ñi kuu tá ñi ndatã Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁶⁶ Ta yé'é ve'e ñi ño'o ió ñi vá Pedro. Dá ñi kasáa iin ñá'a kéchóon noo mií tã duti kúú noo ñoo. ⁶⁷ Dá tá ñi xinian ió Pedro nádaa rá noo kéi ño'o ñoo, kúú ñi sa nde'e va'a ñaaán, dá ñi kaaan xí'ín rá:

—Xíonoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, ta ñoo Nazaret, ¿daá koó?

⁶⁸ Tído nì ndata vá rá, ta kaá ra:

—Ko ná'á ta'on yu'u taa ñoo, ta ni ko kándaq ta'on inii ndá sa'a ká'on xí'ín.

Dá nì kee ra kua'an ra chí noo kúu yé'é di'a. Tá nì saq ra ñoo, ta kúu nì kana va chéli. ⁶⁹ Ta kúu nì xini tuku va ñá'a ñoo noo ín Pedro. Dá nì kasá'á ká'an xí'ín dao ka ñayuu ndíta ñoo:

—Taa yó'o kúu kuendá Jesús.

⁷⁰ Ta kúu tuku va nì ndata rá.

Ta lú'u ka tóo, kúu nì ka'an dao ka ñayuu ndíta ñoo xí'ín rá:

—Mii'an ndaa kuiti kuendá Jesús kúu yo'ó, chí ta kuendá Galilea ta'ani kúuón. Dá chí táto'on ká'an roón, dión ká'on.

⁷¹ Dá nì kasá'á ká'an ndava'a Pedro, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ña ko ná'á ta'on yu'u taa ká'an ndo sa'a ñoo —kaá ra.

⁷² Ta kúu nì kana va chéli ta'ándá kúu uu. Dá ví nì ndísáa ini ra to'on nì ka'an Jesús xí'ín rá, chí di'a nì kaa na: “Tá ko ñá'a kana chéli ta'ándá kúu uu, ta kúu sa ndata yo'ó sa'a yu'u onì ta'ándá”, kaá na. Tá nì ndísáa ini ra to'on yó'o, kúu nda'í nda'o nì saki ra.

15

Di'a nì kuu tá nì sa ín Jesús noó taa nani Pilato

¹ Dá tá nì tpu noo, sa nì kandoo va ta duti saku'a'a, xí'ín ta sá'ano ñoo, xí'ín taa dána'a ley Moisés xí'ín ndidaá ka ní ta né'e choon ndi k'i'o kee ra xí'ín Jesús. Dá nì kató ñaa rá ndáka ra nì saq ra nì nak'i'o ra noó ta né'e choon romano nani Pilato. ² Dá nì ndato'on Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey noó na Israel?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá dión kaá mií ní —kaá na.

³ Ta ndéi ta duti saku'a'a dátaí kuachi ñaa rá sa'a kua'á nda'o ña'a. ⁴ Dá nì ndato'on tuku ñaa Pilato ñoo, ta kaá ra:

—¿Á ni iin ña'a o ká'an yo'ó chindeéon miíon? Ta dión ví kua'á ña'a dátaí kuachi ñaa taa káa.

⁵ Ta va'ará dión nì kaa ra, tído ni iin to'on ko ní ka'an Jesús. Sa'a ñoo nì naá vá iní ra.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

⁶ Tein iin iin víko pascua dáyaq Pilato iin taa nákaa ve'e kaa, tá'an ra kándo na ñoo Israel sa'a. ⁷ Daá ñoo nákaa iin taa nani Barrabás ve'e kaa, ta ño'o ta'ani dao ka taa kí'in tá'an xí'ín rá sa'áni rá ndii. Roón kúu taa nì ndakuei nì naá xí'ín ta né'e choon romano. ⁸ Dá nì kasá'a kua'á nda'o ñayuu noo Pilato. Dá nì kasá'á xika na noo rá ña ná dáyaq ra iin taa nákaa ve'e kaa, táto'on k'i'o kée ra tein iin rá iin víko pascua. ⁹ Dá nì kaa ra xí'ín ñayuu ñoo:

—¿Á kóni ndo ña dáyaq na kúu rey noó na Israel yó'o?

¹⁰ Dión nì kaa ra chí nì kandaq va ini ra ña sa'a ña u'u ini vá ta duti saku'a'a ñoo, sa'a ñoo nì nak'i'o ñaa rá noo ndá'a rá. ¹¹ Tído nì daká'an kue'é ta duti saku'a'a ñoo ñayuu kuá'a ñoo, dá nì xika na ña va'a cháa ka Barrabás ná dáyaq ra. ¹² Dá nì ndato'on ñaa Pilato, ta kaá ra:

—¿Ndi kían kóni ndo kee yu'u xí'ín taa chinaní ndó kúu rey noó na Israel yó'o, tá daá?

¹³ Dá nì kayu'ú ñayuu kuá'a ñoo:

—¿Chirkaa ní ra ndika cruz!

¹⁴ Dá nì kaa Pilato:

—¿Ndi kían kini nì ya'a taa yó'o nì kee ra? Tído kúu nì'i cháa ka ví nì kasá'á káyu'ú ñayuu kuá'a ñoo:

—¿Chirkaa ní ra ndika cruz!

¹⁵ Ta sa'a ña kóni Pilato kandoo va'a ra noó ñayuu kuá'a ñoo, sa'a ñoo nì dayaa ra Barrabás. Dá tá nì ndi'i nì kani soldado Jesús xí'ín chirrión, dá nì nak'i'o ñaa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on ra chirkaa ñaa rá ndika cruz.

¹⁶ Dá nì nak'i'in ñaa soldado ndáka ra kua'an ra nda maá ini ve'e choon ta romano. Dá nì nadataká ra ndidaá ka soldado kúu kuendá ra. ¹⁷ Dá nì daku'ino ñaa rá iin dá'on kua'á toón, ta nì chinoo ra iin corona nì kav'a xí'ín ion diní ná. ¹⁸ Dá nì kasá'á rá kée ra ña kéká'ano ñaa rá:

—Na ká'ano kúu mií ní, na kúu rey noó na Israel —kaá ra.

¹⁹ Ta nì kani ra iin tañií diní ná, ta nì tpu ndaa díí ñaa rá. Ta nì sa kuita xití rá noo ná kée ra ña kéká'ano ñaa rá. ²⁰ Tá nì ndi'i nì kediki ndaa ñaa rá, dá nì ditá rá dá'on kua'á toón ndíxi na ñoo. Dá nì nadaku'ino ñaa rá dá'on mií ná. Dá ví nì taó ñaa rá ndáka ra kua'an ra chirkaa ra ndika cruz.

Di'a ni kuu tá ni chirkaa ra Jesús ndika cruz

²¹ Ta noo ndáka ñaá rá kua'an ra, ñoó ni naki'in tá'an ra xí'in iin taa naní Simón, ta kuendá Cirene. Ta de'e ra naní Alejandro xí'in Rufo. Ta yó'o kúu ra kondii ni sa'an yúku. Kúu ni kendúsa soldado xí'in rá ña ná kadokó ra cruz Jesús ko'on ra. ²² Ta ndáka ñaá rá ni saa ra iin xían noo naní Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yikí lásá diní ndji.

²³ Ñoó, dá ni xi'o ra vino ni dataká tá'an xí'in ndutá ová ko'o Jesús, tído ko ní xín ta'on na ko'o na ra. ²⁴ Dá tá ni ndi'i ni chirkaa ñaá rá ndika cruz, dá ni sa ndei ra ni sadikí ra suerte xí'in dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndáa dá'on kánian ni'i iin rá iin ra.

²⁵ Táto'on ka iin dataan ni chirkaa ra Jesús ndika cruz. ²⁶ Ta ndá'a iin tabla diní cruz ñoó, ta ká'an ndá sa'a kían tákaa na ñoó. Ta di'a kaáan: “Taa yó'o kúu rey noo na Israel.” ²⁷ Dá ni chirkuvei ta'ani ra uu ta kui'iná ndika dao ka cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a na, ta iin ka ra tákaa xoo íti na. ²⁸ Ta xí'in ña yó'o dá ni xinkoo noo ká'an tuti i Ndios, chi di'a kaáan: “Ni nadakí'in tá'an dáó ñaá rá xí'in ta kómí kuachi.”

²⁹ Ta ñayuu chika'anda kua'an noo tákaa Jesús ñoó kédiki ñaá ná, ta kaó na diní ná kénóo na Jesús, ta kaá na:

—¡Maáki ri! Kaá yo'ó ña nakani ndi'on ve'e ño'o ká'ano Ndios. Ta kúu tixi oni va kuu nduva'on ña, kaáon. ³⁰ Ñoó ndani, dáka miión viti. Kua'an noo kiji ndika cruz xaan ná kande'á.

³¹ Ta dión ta'ani kédiki ñaá ta duti sakua'a xí'in taa dána'a ley Moisés, ta ndátó'on rá ndíta rá:

—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, tído ko kandeé ta'on ra dáka ki ra mií rá viti. ³² ¡Kaá ra ña kúu rá Cristo, na dáka ki ñaá! ¡Ta kaá ra ña kúu rá rey noo na ñoo yo! ¡Ná noo kiji rá ndika cruz káa, dá ná nakoni yo rá, dá ná kandisa yó ra! —kaá ra ndíta ra.

Ta kána'á ta'ani nda uu taa tákuei iin iin xoo diin ná ñoó xí'in ná.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Jesús

³³ Tá ni kasandaá kaxuu, dá ni nakuin naá iin ní kúu ñayuú nda ka oni sa'ini. ³⁴ Dá tá ni kasandaá ka oni ñoó, kúu ni'í nda'o ni kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —To'on yó'o kían kóni kaa: Ndios mií, Ndios mií, ¿ndiva'a ni dayáa ndá'a ní yu'u?

³⁵ Tá ni seido'o dao ka taa ndíta ñoó ña ni ka'an na dión, dá ni kaa ra:

—Kueídó'o ndó, chi kána ra profeta Elías.

³⁶ Kúu ni kankono iin taa ni sa'an ra ni dandáxi ra iin tá'í dá'on xí'in vino iá. Dá ni so'oni raán diní iin tañí. Dá ni chirnee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. Dá ni kaa ra:

—Ná dá'a ni kee ndo dión. Ná kandati yó, dá ná kande'á á kasaa Elías dánóo ñaá ná —kaá ra.

³⁷ Ta kúu ni'í nda'o ni kayu'ú Jesús, dá ni xi'i na. ³⁸ Ta kúu mií dáá vá ni ndata dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. Ni keean nda yú'an nino, ta kúu nda yú'an nino ni xino noo ni ndata ñá.

³⁹ Ta mií taa dándáki soldado iin noo tákaa Jesús ñoó. Kúu ni xini ra táto'on ni kayu'ú ná tá ni xi'i na, dá ni kaa ra:

—¡Miían ndaa ndisa de'e Ndios ni sa kuu taa yó'o!

⁴⁰ Ta xiká vá ndíta dao na ñá'a ndé'é ná ña ni ndo'o Jesús. Ta tein noón nákaa María Magdalena, xí'in María naná José xí'in Jacobo, ta ló'o cháa ka. Nákaa ta'ani iin ka ñá'a naní Salomé. ⁴¹ Ta na ñá'a yó'o kúu na ni sa xionoo xí'in Jesús, ta sa chindeé ñaá ná tá ni sa io na chí kuendá Galilea. Ta ndéi kua'a ta'ani dao ka na ñá'a tákuei Jesús ni saa na ñoo Jerusalén.

Di'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

⁴² Sa ni ini va kuu dáá, ña kían mií kuu kénduu na Israel ña'a keí ná taan, chi sa kua'an kasandaá va kuu nani'i ndée ná.

⁴³ Ió iin taa naní José, ta kúu rá ta ñoo Arimatea. Ta kúu rá iin taa ndáya'i tein ta né'e choon noo na Israel. Ta ndáti ta'ani ra ña kasaa Ndios dándáki na ñayuú yó'o. Roón kúu ra ni xi'o ndeé iní ni ku'u ra noo nákaa Pilato. Dá ni xika ra noo Pilato ña ná naki'o ra yikí koño Jesús noo rá. ⁴⁴ Kúu ni naá vá iní Pilato tá ni kandaá ini ra ña sa ni xi'i va Jesús. Dá ni kana ra ta dándáki soldado ñoó. Dá ni ndato'on ñaá rá, á ndaa ña sa ni xi'i va na. ⁴⁵ Dá ni kaa ta dándáki soldado ñoó ña sa ni xi'i va na. Dá ni sa'anda Pilato choon ña ná naki'o ra yikí koño Jesús noo José. ⁴⁶ Dá ni sa'an José ñoó ni xiin na iin sábana saá. Dá ni danóo ra yikí koño Jesús ndika cruz.

Dá nì nàchìtuú ñáá rá xí'ín sávana ñoó. Dá nì sa'an rá nì chikáá ñáá rá ini iin yáí ká'ano nì kava'a ndika iin káo. Dá nì dakuió tuú rá iin yuú chiká'ano nì sadi rá yé'án. ⁴⁷ Ta nì xini va María Magdalena xí'ín María naná José noó nì chikáá ñáá rá.

16

Di'a nì kuu tá nì natakí Jesús

¹ Tá nì ya'a kuu nání'í ndéé na Israel, dá nì sa'an María Magdalena, xí'ín Salomé, xí'ín María naná Jacobo nì xiin na ndutá támi sá'an kane'e na ko'on nà chi'i na yikí koño Jesús, ká'án ná. ² Ta na'a va'a kuu mií noó kásá'á sa'a semana, dá nì kee na kua'an nà yáí noó nákaa yikí koño Jesús. Ta kúú duú nì xinkoo va ndindii. ³ Ta kúú ndátó'ón ná kua'an nà íchi ñoó, ta kaá nà:

—¿Ndá yoo ví nì'í yò dítá yuú ndadí yú'u yáí ñoó?

⁴ Tído tá nì sa'a yati na, kúú nì xini va na ña sa nì kuxoo va yuú ká'ano nì sa ndadi yú'u yáí ñoó. ⁵ Dá tá nì ku'u na inián, kúú nì xini na ío iin tayíí chí xoo kuá'a di'a. Ta ndíxi xi iin dá'on kuxí chikáni. Ta kúú nì yu'ú nda'o nà ñá'a ñoó. ⁶ Dá nì kaa xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, chí sa ná'á vái ña nándukú ndó Jesús, nà ñoo Nazaret, nà nì sarkaa ndika cruz. Tído nì natakí va na. Kande'é ndó noó nì chinóo ñáá rá. Koó ka nà nákaa yó'o. ⁷ Kua'án kíj ndo kasto'on ndó xí'ín Pedro, xí'ín dao ka taa xionoo xí'ín ná ña kuió noó Jesús ko'on nà noó rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoó ví, dá koni ñáá rá táto'on kí'o nì sa ka'an nà xí'ín rá —kaá ángel ñoó.

⁸ Dá nì kankuei na yáí ñoó taxí tá'an na kua'an nà. Kúú ndaá ndéi ñino oon na kua'an nà, chí nì yu'ú nda'o na. Ñoó ndani ko ní nákani na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu íchi noó kua'an nà ñoó.

Di'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo María Magdalena

⁹ Tá nì natakí Jesús na'a kuu dáá ñoó, ña kúú kuu mií noó kásá'á sa'a semana, dá nì na'a noó ná dinñó'ó noó María Magdalena, tá'an ñá nì sa ño'o usá espíritu kini nì taó ná ñoó. ¹⁰ Dá nì keeán kua'an noó ndéi taa xionoo xí'ín ná. Tá nì saaan noó ndéi ra, nda'í ndéi'í rá ndéi ra. Dá nì kasto'án xí'ín

rá ña nì xinián Jesús. ¹¹ Tá nì seido'o ra ña nì natakí Jesús, chí sa nì xini va ñáá ñá'a ñoó, kúú ko ní kándisa ta'on ñáá rá.

Di'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo uú taa xionoo xí'ín ná

¹² Tá nì ndi'i ñoó, dá nì na'a noo Jesús noó uú taa xionoo xí'ín ná noo xika ra kua'an rá íchi kua'an chí yúku. Tído sa nì na'aaon va na to'on sa kaa na. ¹³ Tído tá nì nakoni ñáá rá, dá nì sa'an rá nì kasto'on ra xí'ín dao ka taa xionoo xí'ín ná ñoó. Tído kúú tuku va ko ní xín roón kándisa ra.

Di'a nì kuu tá nì xí'o Jesús choon noo taa xionoo xí'ín ná

¹⁴ Tá nì ndi'i ñoó, dá ví nì na'a noo Jesús noo ndin uxí iin taa xionoo xí'ín ná noo ndéi ra sásá'an ra. Dá nì danáni ñáá ná sa'á ña ko ní kándisa ra xí'ín sa'á ña káxí níó rá, chí ko ní xín ra kándisa ra ña nì xini dao ka ñayuu ñoó ña nì natakí na. ¹⁵ Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Kua'án ndo kanoo ndó iin ní kúú ñayuu dána'a ndo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'í noo ndidaá kúú ñayuu. ¹⁶ Ta ndi ndáa nà nì kándisa ñáá, ta nì sodo ndúta ná, noón kúú nà dákaiki Ndios. Tído nà ko ní xín kándisa to'on va'a yó'o, noón kúú nà kandoo kakomí kuachi noo Ndios. ¹⁷ Ta ñayuu nì kándisa to'on va'a yó'o, noón kúú nà ní'í ña kandeé ná kee na ña ná'ano. Chí xí'ín kuu yu'u kandeé ná taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta katí'a na ka'an nà dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a na. ¹⁸ Ta va'ará nì tiin ndakána na iin koó, ta kúú ko ta'ón ña'a ndo'o na kee rí. Ta va'ará nì xí'i ndakána na iin ña'a deen, ta kúú ko ta'ón ña'a ndo'o na keean. Tá ná chinóo na ndá'a ná satá nà kú'u, ta kúú nduva'a va na —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nana Jesús kua'an nó'o ná induú

¹⁹ Tá nì ndi'i nì ka'an sato'o yo Jesús to'on yó'o, dá nì kee na konana na kua'an nó'o ná induú. Kúú nì nakoo na xoo kuá'a Ndios.

²⁰ Dá nì kee taa xionoo xí'ín ná ñoó kua'an rá dána'a rá to'on va'a sa'á Jesús ndidaá kúú ñoo. Ta kúú sa chindeé vá ñáá míí sato'o yo Jesús, ta nì na'a nà ña ndaa kían nì ka'an rá, chí nì xí'o na ña kandeé rá kee ra ña'a ndato. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Lucas, ña ká'an sa'a Jesús

Ña yó'o kúú ña nì ka'an Lucas xí'ín ra nani Teófilo

¹ Sa kua'á nda'o ta nì kee tata nataa yíko ra ndidaá ña ndaa nì kuu tein mií yó. ² Ta nì taa raan tát'on káa rá ió ña nì nakani na nì xini xí'ín noo ndidaá kúú ña nì sa io nda mií sa'a, chī noón kúú na nì nì'í choon ña kane'e na to'on yó'o kanoo na. ³ Ta nì sa nde'í ña iian va'a kían nataa yíko ta'ani ña. Chī kueé kueé nì taó tó'on va'i ndidaá kúú ñayuu nì xini xí'ín noo ndidaá kúú ña nì sa io nda mií sa'a, dá nì nataa yíko ña kosaan noo mií ní, Teófilo, chī kúú ní iin ta ndaya'i, ⁴ dá kana'á va'a ní sa'á ña ndaa, tá'an ña nì daná'a na noo ní.

Di'a nì kuu tá nì ka'an iin ángel ndi koo, dá kaki iin ra nani Juan

⁵ Tein kuú nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea, nì sa io iin ta duti nì sa nani Zacarías, ta sa káa ra tein ta duti kuendá Abías. Ta ñadi'í ra nì kixi tein na ve'e Aarón, ta nì sa nanián Elisabet. ⁶ Ta mií rá xí'ín ñadi'í ra nì sa kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ta sa seídó'o na ndidaá kúú choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, ta ni lú'u kō ní ya'a na nooán. ⁷ Tído kō ta'ón de'e na ní sá ndei, dá chī Elisabet kúú iin ñá'a daá o kúu koo de'e. Ta na sava'a va kúú ndin nduu na.

⁸ Iin kuú nákaa Zacarías kéchóon ra ña kúú choon kée duti noo Ndios, chī mií daá ñóó kéchóon ta duti kuendá mií rá. ⁹ Dá nì kee ta duti ñóó tát'on nì kaan ra kée ra, chī nì sadikí ra suerte, dá nì kanian ña Zacarías kúú ra chiño'o dusa noo Ndios. Dá nì ku'u ra kua'an ra ini ve'e ño'o ká'ano sato'o yo Ndios. ¹⁰ Ta kua'á nda'o ñayuu ndeí ká'an na xí'ín Ndios sata vé'e xian nani nákaa ra chiño'o ra dusa ñóó ini ve'e ño'o ká'ano ñóó. ¹¹ Kúú iin kuití vá nì na'a noo iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios, iin na chí xoo kuá'a di'a noo kéj dusa ñóó. ¹² Kúú nì naá vá ini Zacarías tá nì xini ñaá rá, ta nì nduká'ano ra xini ra sa'á ña nì yu'u ra. ¹³ Tído nì kaa ángel ñóó xí'ín rá:

—Zacarías, ná dá'a ni yu'oon, chī nì seídó'o va Ndios ña nì xikon noo ná. Sa'á ñóó dákáki ñadi'oon Elisabet iin tayii ló'o, ta chinanón xī Juan. ¹⁴ Ta ndato nakutí yo'ó xí'an kadij inon sa'a xí. Ta kua'á nda'o ñayuu kadij iní tá ná kaki xi, ¹⁵ chī iin ta ndaya'i nda'o kakuu xi noo Ndios. O kó'o ta'on xi vino, ta ni ndutá deen. Ta nakutí xí xí'ín Espiritu iñ Ndios nda noo kaka xī tixi naná xī. ¹⁶ Ta mií xí kedaá xí'ín kua'á nda'o na Israel, dá nandió kuéi na noo sato'o na Ndios. ¹⁷ Ta sa dinño'ó ka kasaa xī, dá kasaa na kúú sato'o yo. Ta kane'e xī choon tát'on kī'o nì sa ne'e Elías choon, ta koo ndeé ini xī tát'on kī'o ndeé sa io ini Elías. Ta kandeé xí nandei va'a na kúú tata xí'ín de'e na. Ta kandeé ta'ani xi xí'ín na saá ini, dá natiin na ñaxintóni va'a tát'on kī'o kómí ñayuu ndaa ñaxintóni va'a noo Ndios. Díon, dá kenduu xī na ñoo yó'o, dá kande nduu na natiin na na kúú sato'o yo.

¹⁸ Dá nì kaa Zacarías xí'ín ángel ñóó:

—¿Ndi kee kanda inij ña dión koo? Dá chī ta sava'a va kúú yu'u, ta sava'a ta'ani ñadi'í yu'u.

¹⁹ Dá nì kaa ángel ñóó xí'ín rá:

—Yu'u nani Gabriel, ta yu'u kúú ra iin noo Ndios noo ió na. Ta mií ná kúú na nì chinda'á yu'u veii kastoin xí'ón sa'á to'on va'a yó'o. ²⁰ Ta viti kían kandoo ñi'on, ta o kúu ka ka'on nda ná xinkoo noo nì ka'in xí'ón, chī kō ní xí'ón kandísón to'on nì ka'in, tído miian ndaa xinkoo ña nì ka'in xí'ón tá ná kasandaá kuú nì kaxi mií Ndios —kaá na xí'ín rá.

²¹ Ta ndati na ñoo ñóó ña keta Zacarías sata vé'e. Kúú nì kasá'á nákani ini na sa'á ña nì kuna'á nákaa ra ini ve'e ño'o ñóó. ²² Tído tá nì keta ra, kúú sa kō kuú ka va ka'an ra. Dá nì kanda inij ñayuu ñóó ña nì xini ra iin ña'a ndato nì kee Ndios ini ve'e ño'o ñóó, dá chī nda ndá'a óon ra kúu xí'o ra kuendá sa'á ña nì xini ra. Ta nì kandoo ñi'i va ra.

²³ Dá tá nì ndi'i nì kee Zacarías choon kánian kee ra sa'á ña kúú rá ta duti, dá nì kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra. ²⁴ Ta nì ya'a dao kuú ña nì kuu dión, ta kúú nì tuu va ñadi'í ra Elisabet ñó'o de'an. Ta kúú nì sa káa tooán ve'an o'on yo, ta nì kaaan di'a xí'ín mián: ²⁵ “Di'a nì kee sato'i Ndios xí'ín, chī tein kuú viti nì na'a na ña kú'u ini na sa'í, ta nì ditá ná ña kían kénóo ñayuu yu'u.”

Di'a ni kuu tá ni kasto'on iin ángel xí'ín María ña koo iin de'e yíi na, ta kananí xí Jesús

²⁶ Tá ni xino iño yoo ñó'o de'e Elisabet, dá ni tanda'á Ndios ángel naní Gabriel kua'an na iin ñoo naní Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ²⁷ dá koto ni'ini na iin tadi'í tákí, tá'an ra sa ni xí'o to'on ña koo xi xí'ín taa naní José, ra kúu kuendá na ve'e rey David. Ta tadi'í tákí ñoo naní María. ²⁸ Tá ni ku'u ángel ñoo noo ió María, dá ni kaa na xí'ín xí:

—Ná koo va'ón. Náta'an nda'o ini Ndios xiní na yo'ó, chí na kúu sato'o yo kúu na ió xí'ón, ta kée na cháa ka ña maní xí'ón o duú dao ka ñá'a.

²⁹ Tá ni xini xí ángel ñoo, ta ni seídó'o xi ña ni ka'an na xí'ín xí, kúu ni naá vá iní xí, chí ko kánda na ta'on ini xí ndi kóni kaa ndisá'án ni ka'an na xí'ín xí. ³⁰ Dá ni kaa tuku na xí'ín xí:

—María, ná dá'a ni yu'óon, chí sa ni natiión ña maní noo Ndios. ³¹ Chí viti kían kaño'o de'ón. Ta dátuu nooon iin tayíi, ta chinanón xí Jesús. ³² Ta kakuu xi iin na ndáya'i, ta kananí xí de'e mií Ndios, na kómí ndidaá choon. Ta mií Ndios, na kúu sato'o yo, noón kúu na k'i'o choon noo ndá'a xí ña kakuu xi rey, tát'o'on ni sa kuu David, na sá'ano ve'e xi. ³³ Ta kane'e xi choon noo na ve'e Jacob, ta ni iin kuu o ndí'i ña dándáki xi.

³⁴ Dá ni kaa María xí'ín ángel ñoo:

—¿Ndí koo, dá xinkoo ña koo dión, ta ko ta'ón taa ió xí'ín?

³⁵ Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín xí:

—Mií vá na kúu Espíritu i Ndios naxino nímøn, ta nakutón xí'ín ndée mií ná. K'i'o dión, dá ni'on de'ón. Sa'a ñoo tayíi i kiki ñoo kananí xí de'e mií Ndios. ³⁶ Ta dión ta'ani sa ñó'o de'e tá'ón naní Elisabet, va'ará na sava'a kúu ná. Ta sa ni xino iño yoo ñó'o de'e na, va'ará sa ka'an ñayuu xí'ín ná ña kúu ná iin ñá'a o koo de'e, ³⁷ chí ni iin ña'a ko kían kuáchí noo Ndios.

³⁸ Dá ni kaa María xí'ín ná:

—Yu'u kúu iin tadi'í kéchóon noo sato'o yo Ndios. Sa'a ñoo ná kee na xí'ín tát'o'on k'i'o ni ka'an ní xí'ín —kaá xí.

Dá ni kexoo ángel ñoo noo xí kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni sa'an María ve'e Elisabet

³⁹ Tein kuu dáá ñoo, dá ni ndi'i nda'o ini María ni kee xi kua'an xí yukú ñó'ó noo

nákaa iin ñoo chí kuendá Judá. ⁴⁰ Tá ni saa xí, ni ku'u xi ve'e Zacarías. Dá ni ka'an xí ndisá'án xí'ín Elisabet. ⁴¹ Tá ni seído'o Elisabet ndisá'án ni ka'an María xí'án, kúu ni'i nda'o ni kandita taleé ini tixián. Ta kúu ni nakutián xí'ín Espíritu i Ndios, ⁴² ta kúu ni'i nda'o ni kayu'án:

—Yo'ó kúu na kémáni cháa ka Ndios noo ndidaá na ñá'a, ta kémáni ta'ani na de'e nákaa tison xaan. ⁴³ ¿Ndá yoo ví kúu yu'u ña kii naná na kúu sato'i koto ni'ini na yu'u? ⁴⁴ Tá ni seído'i ni ka'on ndisá'án xí'ín, kúu ni'i nda'o ni kandita taleé nákaa ini tixii xí'an kádii iní xí. ⁴⁵ Ndiká'án ndi kúu ví yo'ó ña ni kandisón ña miían ndaa xinkoo ña ni ka'an sato'o yo Ndios kee na xí'ón —kaaan xí'ín xí.

⁴⁶ Dá ni kaa María:

Ndino'o ini va yu'u kéká'anoi na kúu sato'o yo.

⁴⁷ Kádii nda'o ini níoi sa'a ña ni kee Ndios, na dákaiki ñaá.

⁴⁸ Chí ni sa nde'é ná ña kúu iin tadi'í kúnda'í kéchóon noo ná.

Ta viti chí noo kaa ndidaá kúu ñayuu ña ni natiiin yu'u ña maní noo Ndios.

⁴⁹ Dá chí ná'ano nda'o ña'a kée Ndios, na kómí ndidaá kúu ndée, xí'ín.

Ná natiin kuu ná ndidaá tá'an ñaño'ó.

⁵⁰ Daá kuití kú'u ini na sa'a ndidaá ñayuu yu'u ni'ini ñaá.

⁵¹ Sa kua'a nda'o ña'a ná'ano ni kee na xí'ín ndá'a ná.

Ta ni taó xoo na ta ió táyíi ini, dá ná o kée ra ña nákani ini níoi rá.

⁵² Ta ni ditá ná choon noo nda'a ta né'e choon ná'ano,

ta ni chindaya'i na ñayuu nda'í ini.

⁵³ Ta noo na koó ña'a keí, kua'a nda'o ña'a ni xí'o Ndios.

Ta ndidaá na kuiká, koó ña'a ni ni'i ná kane'e na ko'on na.

⁵⁴ Ta ni chindeé ná na ñoo Israel, na kéchóon noo ná,

ta ni ndiko'on ini Ndios ña kú'u ini na sa'a ná,

⁵⁵ chí k'i'o dión ni xí'o na to'on na noo na sá'ano ve'e yó,

chí k'i'o dión ni kaa na kee na xí'ín Abraham xí'ín ndidaá de'e na,

ta daá kuití vá kée Ndios dión xí'ín yó.

⁵⁶ Tát'o'on oni yoo ni sa io María xí'ín Elisabet, dá ni kee xi kua'an nó'o xi ve'e xi.

Di'a ni kuu tá ni kaki de'e Elisabet nani Juan

⁵⁷ Tá ni kasandaá kuꝯ kaki de'e Elisabet, ta kúú iin tayií ló'ꝯ ni dakákíán. ⁵⁸ Tá ni kandaá ini na ndéi yati xí'án xí'ín na kúú tá'an ña ká'ano nda'o ña maní ni kee Ndios xí'án, kúú ni kadij dáó ini na xí'án. ⁵⁹ Tá ni xino ona kuꝯ ni kaki xi, dá ni ta'anda ñíj xí táto'on k'i'o kée na Israel xí'ín de'e na. Ta ni ka'án ná chinaní ñaá ná Zacarías táto'on nani tatá xi. ⁶⁰ Dá ni kaa naná xi:

—O kánaní ta'on xi dión. Juan va kananí xí.

⁶¹ Dá ni kaa na xí'án:

—¿Ndiva'a kananí xí dión? Ta ni iin tó'ón ta'on na ve'ón ko nani kuꝯ ká'on xaan.

⁶² Dá ni kasá'á kúú ndá'a ná ndátó'ón ná tatá xi ndi kananí xí, kóni ra. ⁶³ Dá ni xiká ra iin tá'í yíto yadí, ta noꝯ yíto ñoó ni taa ra kuꝯ xí. “Juan va kananí xí”, kaá ña ni taa ra. Ta kúú ndidaá vá ná ni naá ini.

⁶⁴ Ta kúú vití'ón di'a va ni naka'an ra. Ta kúú ni kasá'á rá kéká'ano ra Ndios. ⁶⁵ Ta ndidaá kúú na ndéi yati xí'ín ná ñóó ni yu'ú nda'o na. Ta ndidaá na ndéi noꝯ kúú yukú ñó'ó ndíta chí kuendá Judea ni kasá'á ná ndátó'ón ná sa'a ndidaá ña ni kuu. ⁶⁶ Ta ñayuu ni seídó'o ña ni kuu dión, ni kasá'á ná kani ini na, ta kaá na:

—¿Ndi kúú vían kasandaá tayií ñoó kaku xi? —kaá na.

Ta miían ndaa ndisa nákaa xi tixi ndá'a sato'o yo Ndios.

Di'a kua'an ña ni kaa Zacarías ni kee Espiritu i Ndios

⁶⁷ Ta kúú Zacarías, ra kúú tatá xi, ni nakutí xí'ín Espiritu i Ndios. Ta kúú ni kasá'á ká'an ra sa'a ña ni sa io xí'ín sa'a ña koo chí noꝯ:

⁶⁸ Na ká'ano kúú sato'o yo Ndios, na ndáño'o yóó, na Israel, dá chi ni kasáa na taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini.

⁶⁹ Chi ni tanda'á ná iin na kómí choon vei dákaki ñaá.

Ta kúú ná iin na ve'e rey David, na sa kechóon noꝯ mií Ndios tá sa na'á,

⁷⁰ táto'on k'i'o ni kaa Ndios kee na xí'ín yú'u profeta na nda mií sa'a.

⁷¹ Chi dákaki na yó noꝯ na naá xí'á, ta taó xóo na yó tixi ndá'a na xiní u'u ñaá.

⁷² Ta ni ka'an na ña ku'u ini na sa'a ndidaá na sa'ano ve'e yó.

Ta ko ní nándodó ta'on na ña ndato ni kandoo na kee na xí'ín ná,

⁷³ tá'an ña ni kandoo na kee na xí'ín Abraham, na kúú ta sa'ano ve'á.

Chi ni kandoo Ndios ña

⁷⁴ taó xóo na yó tixi ndá'a na xiní u'u ñaá, dá kían ni iin ña'a ná o kedaá xí'á ña yu'ú yo koni kuáchi yó noꝯ ná.

⁷⁵ Ta koo vii yo, ta kee yó ña ndaa noꝯ mií ná ndidaá tá'an kuꝯ ni saki na kandeí yó.

⁷⁶ Ta yo'ó, de'e ló'ꝯ mií, yo'ó kaku iin profeta, na kásto'on xí'ín ñayuu ña ni ka'an mií Ndios, na ió noꝯ dikó.

Dá chi kuió noꝯ yo'ó ko'on noꝯ na kúú sato'o yo, dá kenduuoꝯ iin ichi ndaa noꝯ ná.

⁷⁷ Chi kasto'on yo'ó xí'ín na ñoo Israel, dá ná kandaá ini na ndi kee Ndios, dá dákaki ñaá ná,

chi k'i'o ká'ano va ini na sa'a kuachi kée na.

⁷⁸ Chi kú'u nda'o ini Ndios sa'a yo, sa'a ñoó ni kasáa na chindee ná yó,

ta kían táto'on iin ndindii sa'a ni xinkoo toon noꝯ yo iin ka kuꝯ,

⁷⁹ dá k'i'oan ña katoon noꝯ ñayuu xionoo ichi noꝯ in naá, xí'ín noꝯ na ñó'o tixi ndá'a ña kuu na.

Ta dátooꝯ noꝯ yo ko'o ichi ndaa, dá koo va'a ini yo.

⁸⁰ Ta sa sa'ano tayií ñoó kua'an xi. Ta sa kundeé ini xi xí'ín ñaxintóni xí. Ta ni sa io xi noꝯ kúú yukú ichi nda noꝯ ni xinkoo kuu ni na'a xi mií xí noꝯ na Israel.

2

Di'a ni kuu tá ni kaki Jesús

¹ Ta mií tein kuꝯ dáá ñoó ni sa'anda ta né'e choon ká'ano nani Augusto choon noꝯ ndidaá ñayuu dándaki ra ña ná no'o na nachikodó ná kuꝯ ná noꝯ tuti ta né'e choon ñoo noꝯ ni kaki na. ² Ta ña yó'o ni sa kuu ta'ándá mií noꝯ ni nachikodó ñayuu kuꝯ ná noꝯ tuti ta né'e choon tá nákaa ta nani Cirenio né'e ra choon chí kuendá Siria. ³ Sa'a ñoó ndidaá kúú ñayuu ni kee na kua'an nó'o ná ñoo noꝯ ni kaki na, dá nachikodó ná kuꝯ ná noꝯ tuti ta né'e choon.

4 Dá n̄i keta iin taa naní José ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, kua'an nó'o rá chí kuendá Judea noo kúú ñoo noo n̄i kaki rey David, ta nanián Belén. Ch̄i kuendá na ve'e rey David kúú rá, 5 ch̄i kua'an ra nachinoo ra kuu rá noo tuti ta né'e choon xí'ín María, ta n̄i x̄i'o to'on koo xí'ín rá. Ta sa yati va kaki de'e xi. 6 Ta x̄ian tein ndéi na ñoo, kúú n̄i kasandaá va kuu kaki de'e xi. 7 Ta ñoo n̄i kaki de'e noo x̄i, ta tayií kúú x̄i. Dá n̄i ch̄ituú ñaa ná dá'on. Dá n̄i ch̄indú'u ñaa ná ini noo sásá'an k̄it̄i, ch̄i sa n̄i ch̄it̄i nda'o ve'e noo nani'i ndée ñayuu.

8 Ta ndéi dao taa ndáka léko yati noo nákaa ñoo ñoo, ta ndidaá sakuaá ndéi ra ndaa ra léko ra. 9 Kúú iin kuití vá n̄i na'a noo iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios noo rá. Kúú n̄i naye'e ndaa iin ní kúú noo ndéi ra n̄i kee sato'o yo. Kúú n̄i yu'ú nda'o ra. 10 Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'ín rá:

—Ná dá'a n̄i yu'ú ndo, dá ch̄i ña va'a va k̄ian veji kasto'in xí'ín ndó. Ta ña yó'o kakuu iin ña dii iní noo ndidaá ñayuu. 11 Kuu víti n̄i kaki iin na n̄i kasaa dákaki ñayuu. Ta n̄i kaki na ñoo rey David. Na yó'o kúú Cristo, na dákaki ñaa, ta na yó'o kúú sato'o yo. 12 Ta k̄i'o di'a, dá kandaá ini ndo ña ndaa va k̄ian n̄i ka'in xí'ín ndó. Ch̄i nani'i ndo taleé yó'o katuú x̄i iin tá'í dá'on, ta kándu'u x̄i ini noo sásá'an k̄it̄i —kaá na.

13 Kúú iin kuití vá n̄i na'a noo iin tu'u ká'ano ángel n̄i kii chí induú noo iin iin ka ángel ñoo, ta kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

14 Ná natiin Ndios ndidaá kúú ñaño'ó nda noo ió na induú.

Ta ná kandeí va'a ñayuu noño'o yó'o, ch̄i xiní va'a ñaa Ndios.

15 Tá n̄i ndi'i n̄i nana ángel kua'an nó'o ná induú, dá n̄i kasá'á ndátó'on tá'an taa ndáka léko ñoo:

—Kó'o ñoo Belén kande'á ña n̄i kuu, ch̄i mií na kúú sato'o yo Ndios n̄i kasto'on xí'á sa'án —kaá ra.

16 Ta kúú n̄i ndi'i nda'o ini ra kua'an ra. Tá n̄i saa ra, kúú n̄i nani'i rá María xí'ín José xí'ín taleé ñoo kándu'u x̄i ini noo sásá'an k̄it̄i. 17 Tá n̄i xini ra x̄i, kúú n̄i kasá'á rá nákaní ra xí'ín ná táto'on k̄i'o n̄i kaa ángel ñoo xí'ín rá sa'a taleé ñoo. 18 Tá n̄i seido'o ndidaá ñayuu ndéi ñoo ña n̄i nakani taa ndáka léko ñoo dión, kúú n̄i naá vá ini na.

19 Tído sa ndidaá kúú vá ña yó'o n̄i taxi va'a María ní x̄i, ta daá kuití ño'o ini x̄i sa'án. 20 Dá n̄i nandió kuéi taa ndáka léko ñoo kua'an ra. Ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra sa'á ña n̄i xini ra xí'ín sa'á ña n̄i seido'o ra. Dá ch̄i n̄i xini ra táto'on kaa rá ió ña n̄i nakani ángel ñoo xí'ín rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'an na ve'e ño'o ká'ano xí'ín Jesús

21 Tá n̄i xino ona kuu n̄i kaki taleé ñoo, dá n̄i ta'anda ñi x̄i táto'on kée na Israel. Dá n̄i ch̄inani ná x̄i Jesús, ch̄i k̄i'o dión kananí x̄i kaá ángel nda rá ko ñá'a kakaá x̄i t̄ixi naná x̄i. 22 Tá n̄i kasandaá kuu kánian ko'on na nduvií ná mií ná noo Ndios, táto'on sa'ándá ley Moisés choon ña kánian kee na, dá né'e na taleé ñoo n̄i saa na ñoo Jerusalén, dá naki'o na kuendá sa'a x̄i noo Ndios. 23 Ch̄i di'a kaá ley sato'o yo Ndios: “Ndidaá kúú tayií kuálí kúú noo n̄i kaki t̄ixi naná x̄i kananí x̄i kakuu xi tayií kechóon sava'a noo sato'o yo Ndios.” 24 Ta ña kánian doko ná noo Ndios kúú uu kuku o uu paloma táto'on k̄i'o kaá ley sato'o yo Ndios.

25 Ta ñoo Jerusalén ñoo n̄i sa io iin taa n̄i sa naní Simeón. Ta n̄i sa kuu ra iin taa ndaa noo Ndios, ta sa kee ra ña kóni Ndios. Ta ndati ra kasaa na tanda'á Ndios k̄i'o t̄andeé iní noo na ñoo Israel. Ta ió va Espiritu īi Ndios xí'ín rá. 26 Ta n̄i kasto'on Espiritu īi Ndios xí'ín rá ña o kuú ta'on ra nda ná koni xí'ín noo rá na n̄i tanda'á Ndios kasaa dákaki ñaa. 27 Ta mií Espiritu īi Ndios n̄i kedaá xí'ín rá, dá n̄i saa ra ve'e ño'o ká'ano ñoo. Ta kúú ñoo ta'ani né'e ñaa na kúú tatá taleé naní Jesús n̄i kasaa na, dá kee na xí'ín x̄i táto'on k̄i'o sa'ándá ley Moisés choon. 28 Dá n̄i tiin Simeón taleé ñoo n̄i sa ne'e ndaa ra. Dá n̄i kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

29 Sato'o mií, viti k̄ian konó ní ná kuui, ch̄i sa ió va'a va ini viti, ch̄i sa n̄i x̄inkoo va to'on n̄i ka'an ní xí'ín,

30 dá ch̄i sa n̄i xini xí'ín nooí na n̄i tanda'á ní n̄i kasaa dákaki ñaa.

31 Ta sa n̄i kasá'á ní ná'a ní na noo ndidaá kúú ñayuu.

32 Ta dátoon na noo ndidaá kúú ñayuu ko kúú na Israel.

Ta sa'a mií ná natiin na ñoo ní, na Israel, ñaño'ó.

³³ Kúú nì naá vá iní José xí'ín María tá nì seido'o na ña nì ka'an Simeón dión sa'a xí.
³⁴ Dá nì xika ra ña manì noo Ndios sa'a ná. Dá nì kaa ra xí'ín naná xí naní María:

—Kana'ón, chì taleé yó'o kúú ra nì kasáa kedaá xí'ín na Israel, dá kua'a ná kuei, ta kua'a ná ndakuei. Ta na'a Ndios ña nì kii xi noo mií ná, tído di'a kaño'ó vá ñaá ñayuu.
³⁵ Dión koo, dá ná natuu ña nákami ini iin rá iin ñayuu. Tído nda'í nda'o ndo'o yo'ó, chì kakian tát'o'on iin yúchì karnee nímōn —kaá ra xí'ín María.

³⁶ Ta ñoó ta'ani nì sa io iin ñá'a naní Ana. Ta ñá'a yó'o sa kasto'on xí'ín ñayuu to'on nì natián noo mií Ndios. Ta kíán de'e ta nì sa naní Fanuel, ra kuendá na ve'e Aser. Ta kíán iin ñá'a sava'a. Tído tá nì sa kíán tadi'í tákí, dá nì tarnda'an xí'ín yíjan, tído usa va kua nì sa ioan xí'ín rá, kúú nì xí'í va ra. ³⁷ Sa ío komì díko komì kua kíán ñá'a kuáan, ta ni iin kuu ko ní kexooán ve'e ño'o ká'ano ñoó. Nduú ñoó sa káaan xíno kuáchíán noo Ndios, chì sa ne'e ijan, ta ká'an xí'ín Ndios. ³⁸ Ta mií hora daá ñoó nì kasáaan noo ndíta na ve'e Jesús. Dá nì kasá'án náki'oán ndivé'e noo Ndios. Ta nì kasá'án ká'an sa'a taleé ñoó xí'ín ñayuu, na ndáti kuu taó xoo Ndios na Jerusalén noo ña ndó'o níó ná.

Di'a nì kuu tá nì nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret

³⁹ Tá nì ndi'i nì kee na ndidaá choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, dá nì nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea. ⁴⁰ Ta sá sá'ano tayí ñoó, ta sá kúndakí xí, ta sá ní'í xí ñaxintóni xí kua'an xí. Ta chindeé nda'o ñaá Ndios.

Di'a nì kuu tá nì sa io Jesús uxí uu kua

⁴¹ Ta ndidaá kua vá sá sá'an na ve'e xi ñoo Jerusalén keká'ano na víko pásua.
⁴² Tá nì xino xi uxí uu kua, dá nì kee na kōkaa na kua'an na xí'ín xí ñoo Jerusalén keká'ano na víko ñoó, tát'o'on k'i'o sá kée na.
⁴³ Tá nì ndi'i víko ñoó, dá nì nandió kuéi na kua'an nó'o ná, tído nì kandoo va Jesús ñoo Jerusalén. Tído ko ní kándaá ta'on ini José xí'ín María ña nì kandoo xi. ⁴⁴ Chì nì ka'án ná ña ndá ndi kuu vei xi xí'ín dao ka tá'an na. Ta sa iin ní vá kuu nì xika na. Dá nì kasá'á ná nándukú ñaá ná tein na kúú tá'an na xí'ín na ndéi yati xí'ín ná. ⁴⁵ Ta sa'á ña ko

ta'ón xí naní'í ná, sa'á ñoó nì nandió kuéi na kua'an na ñoo Jerusalén nándukú ñaá ná.

⁴⁶ Tá nì xino onì kuu, dá nì naní'í ná xí nákaa xí iní ve'e ño'o ká'ano, ta ío xí tein ta dána'a ley Moisés seido'o xi ra, ta kúú ndáto'ón xí ra. ⁴⁷ Ta ñayuu ndéi seido'o ñaá ñoó, kúú nì naá vá iní na, chì ndichí nda'o xi, ta va'a nda'o nándió né'e xi ña ndáto'ón ñaá ta ñoó. ⁴⁸ Tá nì xini ñaá na ve'e xi, kúú nì naá vá iní na. Dá nì kaa naná xí xí'ín xí:

—De'e ló'o, ¿ndiva'a nì keeón di'a xí'ín ndu'u? Dá chì yu'u, xí'ín tatóon ndó'o nda'o níó ndú xínoo ndu nándukú ndú yo'ó.

⁴⁹ Dá nì kaa xí xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ní yu'u? ¿Á ko ná'á ta'on ní ña miían ndusa kánian kakaai kee choon tatái? —kaá xí.

⁵⁰ Tído ko ní kándaá ta'on ini na ndiva'a nì ka'an xí dión. ⁵¹ Dá nì kee Jesús kua'an nó'o xí xí'ín ná ñoo Nazaret. Ta daá sa seido'o va xi na. Ta nì taxi va'a naná xí ndidaá ña yó'o iní níó ná. ⁵² Ta sá ní'í Jesús cháá ka ñaxintóni xí, ta sá sá'ano dikó cháá ka xí kua'an xí. Ta náta'an ini Ndios xiní ñaá ná, ta náta'an ta'ani ini ñayuu xiní ñaá ná.

3

Di'a kua'an ña nì daná'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

¹ Tá nì xino sa'on kua dándaki ta naní Tiberio César, tiempo daá ñoó nákaa ta naní Poncio Pilato né'e ra choon chí kuendá Judea, ta Herodes kúú ra né'e choon chí kuendá Galilea, ta ñani ra naní Felipe né'e choon chí kuendá Iturea xí'ín Traconite, ta ra naní Lisaias né'e choon chí kuendá Abilinia, ² ta ra naní Anás xí'ín Caifás kúú ra duti kúú noo noo na Israel. Dá nì ka'an Ndios xí'ín iin ta naní Juan, na kúú de'e Zacarías, noo kúú yukú ichí. ³ Dá nì kee Juan kua'an na ndidaá ñoo ño'o yu'ú yuta Jordán, ta sa kasto'on na xí'ín ñayuu ña ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá kuu kodo ndúta ná.

⁴ Sa'á ñoó nì xinkoo to'on nì taa profeta Isaías, chì di'a kaáan:

Káyu'ú iin ta noo kúú yukú ichí:

“Kandei nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios,

ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná.

⁵ Ndidaá noo kúú tá'í ná kutí,

ta ndidaá kúú yúku xí'ín ko'ondo ndundaa, ta ndidaá kúú íchi tikao nduuan íchi ndaa, ta ndidaá kúú íchi noo kini ndaa nduva'an; ⁶ ta ndidaá kúú ñayuu koni na na tanda'á Ndios kii dákaki ñaa."

⁷ Ta kuá'á nda'o ñayuu ni kasáa noo nákaa Juan, dá ná dákodo ndúta ñaa ná. Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Ndo'ó, na kúú tata koq xaan, ¿ndá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña dión oon ni káki ndó noó ña xido ini Ndios vei dándó'o naní nio ndo? ⁸ Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miían ndaa ndisa ni nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ná dá'a ni ka'án ndó ña sa'á ña kúú ndó na ve'e Abraham, sa'á ñoó káki ndó. Chi miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ⁹ Ta kana'á ndó ña sa io nduu va hacha ka'andaan yo'lo yito. Sa'á ñoó ndi ndaa mií vá yito ko xí'o ku'i va'a, kiróon kúú ra ta'anda, dá kee rá noo kéi ño'lo —kaá na.

¹⁰ Dá ni ndato'ón ñaa ñayuu kuá'a ñoó, ta kaá na:

—¿Ndí kían kánian kee ndu'u, tá daá?

¹¹ Dá ni kaa Juan xí'ín ná:

—Ndi ndaa ndo'ó ió uu do'ono, ta ki'o ndó iian noo na koóan noo. Ta ndo'ó, na ió ña'a sásá'an, ta dión ta'ani kánian kee ndó.

¹² Ta ni kasáa ta'ani dao ta ki'in ya'i sa'a ño'lo kodo ndúta rá. Dá ni ndato'ón rá Juan:

—Maestro, ¿ndí kían kánian kee ndu'u?

¹³ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ya'a ndó ki'in ya'i cháa ka ndo noó ña kánian ki'in ya'i ndó.

¹⁴ Ta ni ndato'ón ta'ani ñaa dao soldado, ta kaá ra:

—Ta ndu'u viti, ¿ndí kían kánian kee ndu'u?

Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ná dá'a ka ni dáyú'u ndava'a ndó ñayuu koó ña'a kée, dá ni'i ndo cháa di'ón noo ná, ta o sa chínóo ndó kuachi tó'ón sata ná. Nata'an ni ini ndo xí'ín ña kúú ya'i ndó.

¹⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoó nómi kii kandaq ini na á Juan kúú Cristo, na dákaki ñaa, ka'án ná nákanini na. ¹⁶ Dá ni kaa Juan di'a xí'ín ndidaá ñayuu ñoó:

—Miían ndaa ndisa dákodo ndúta yu'u ndo'ó xí'ín takuii oon, tido sata yú'u vei iin na ndaya'i cháa ka o duú yu'u, chi ni ko káni vián nakuijn ndei yu'u ndaxii yó'o ndisa

na. Ta noón kúú na dákodo ndúta ndo'ó xí'ín na kúú Espiritu ii Ndios xí'ín ño'ó ita kéi. ¹⁷ Noón kúú táto'on iin ta tánee iin ña'a ndá'a ná dákáa na tirió noo táchi. Ta ki'o dión kée na, dá taó xoo na noni tirió tein xe'án. Ta nataán va'a na tirió ini yáka ná, ta chiño'o na xe'e ñoó xí'ín ño'lo kéi, ña ni iin kuu o ndá'o —kaá na.

¹⁸ Ta xí'ín to'on yó'o, ta xí'ín dao ka to'on ni sa ka'an ni'ini na, ta dión sa kaston na xí'ín ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. ¹⁹ Ta ni danáni ta'ani na rey Herodes, dá chi ió ra xí'ín iin ná'a naní Herodías, ná kúú ñadi'i ñani ra, ta naní Felipe. Ta ni danáni ta'ani ñaa ná sa'a ndidaá ka ni ña kini kée ra. ²⁰ Ta noo ndidaá ña kini kée ra, ni kee ta'ani ra iin ka ña kini, chi ni sadi ra Juan ve'e kaa.

Di'a ni kuu tá ni sodo ndúta Jesús

²¹ Tá nákaa íi vá Juan dákodo ndúta ná ñayuu, dá ni kasáa Jesús, kúú ni sodo ndúta ta'ani na. Ta tein ka'an na xí'ín Ndios, kúú ni nono vá induú, ²² kúú ni naxino na kúú Espiritu ii Ndios sata ná, ta kaa na táto'on kaa iin paloma. Ta nda induú táj ni ka'an Ndios:

—Yo'ó kúú de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o inij xinij yo'ó —kaá na.

²³ Ta ni kasá'a Jesús xionoo na dána'a na tá ió na táto'on oko uxí kuia. Ta sa ka'án ñayuu ñoó ña Jesús ni sa kuu de'e José, ta José ni sa kúú de'e Elí, ²⁴ ta Elí ni sa kuu de'e Matat, ta Matat ni sa kuu de'e Leví, ta Leví ni sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ni sa kuu de'e Jana, ta Jana ni sa kuu de'e José, ²⁵ ta José ni sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ni sa kuu de'e Amós, ta Amós ni sa kuu de'e Nahum, ta Nahum ni sa kuu de'e Esli, ta Esli ni sa kuu de'e Nagai, ²⁶ ta Nagai ni sa kuu de'e Maat, ta Maat ni sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ni sa kuu de'e Semei, ta Semei ni sa kuu de'e José, ta José ni sa kuu de'e Judá, ²⁷ ta Judá ni sa kuu de'e Joana, ta Joana ni sa kuu de'e Resa, ta Resa ni sa kuu de'e Zorobabel, ta Zorobabel ni sa kuu de'e Salatiel, ta Salatiel ni sa kuu de'e Neri, ²⁸ ta Neri ni sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ni sa kuu de'e Adi, ta Adi ni sa kuu de'e Cosam, ta Cosam ni sa kuu de'e Elmodam, ta Elmodam ni sa kuu de'e Er, ²⁹ ta Er ni sa kuu de'e Josué, ta Josué ni sa kuu de'e Eliezer, ta Eliezer

n̄i sa kuu de'e Jorim, ta Jorim n̄i sa kuu de'e Matat, ³⁰ ta Matat n̄i sa kuu de'e Leví, ta Leví n̄i sa kuu de'e Simeón, ta Simeón n̄i sa kuu de'e Judá, ta Judá n̄i sa kuu de'e José, ta José n̄i sa kuu de'e Jonán, ta Jonán n̄i sa kuu de'e Eliaquim, ³¹ ta Eliaquim n̄i sa kuu de'e Melea, ta Melea n̄i sa kuu de'e Mainán, ta Mainán n̄i sa kuu de'e Matata, ta Matata n̄i sa kuu de'e Natán, ³² ta Natán n̄i sa kuu de'e David, ta David n̄i sa kuu de'e Isai, ta Isai n̄i sa kuu de'e Obed, ta Obed n̄i sa kuu de'e Booz, ta Booz n̄i sa kuu de'e Salmón, ta Salmón n̄i sa kuu de'e Naasón, ³³ ta Naasón n̄i sa kuu de'e Aminadab, ta Aminadab n̄i sa kuu de'e Aram, ta Aram n̄i sa kuu de'e Esrom, ta Esrom n̄i sa kuu de'e Fares, ta Fares n̄i sa kuu de'e Judá, ³⁴ ta Judá n̄i sa kuu de'e Jacob, ta Jacob n̄i sa kuu de'e Isaac, ta Isaac n̄i sa kuu de'e Abraham, ta Abraham n̄i sa kuu de'e Taré, ta Taré n̄i sa kuu de'e Nacor, ³⁵ ta Nacor n̄i sa kuu de'e Serug, ta Serug n̄i sa kuu de'e Ragau, ta Ragau n̄i sa kuu de'e Peleg, ta Peleg n̄i sa kuu de'e Heber, ta Heber n̄i sa kuu de'e Sala, ³⁶ ta Sala n̄i sa kuu de'e Cainán, ta Cainán n̄i sa kuu de'e Arfaxad, ta Arfaxad n̄i sa kuu de'e Sem, ta Sem n̄i sa kuu de'e Noé, ta Noé n̄i sa kuu de'e Lamec, ³⁷ ta Lamec n̄i sa kuu de'e Matusalén, ta Matusalén n̄i sa kuu de'e Enoc, ta Enoc n̄i sa kuu de'e Jared, ta Jared n̄i sa kuu de'e Mahalaleel, ta Mahalaleel n̄i sa kuu de'e Cainán, ³⁸ ta Cainán n̄i sa kuu de'e Enós, ta Enós n̄i sa kuu de'e Set, ta Set n̄i sa kuu de'e Adán, ta Adán n̄i sa kuu de'e Ndios.

4

Di'a n̄i kuu tá n̄i ka'án ña u'u dátuyúán Jesús

¹ Kúú n̄i nakutí Jesús xí'ín Espíritu ij Ndios. Dá n̄i kana na yuta Jordán ñoo kua'an na. Ta mií Espíritu ij Ndios kúú na ndáka ñaá kua'an noo kúú yukú ichí. ² Ta ñoo n̄i sa kaa na u'u diko kuu, ta n̄i xirndodó ñaá ña u'u. Ta n̄i iin ña'a ta'on ko ní sei na tein kuu dáa ñoo. Tá n̄i ndi'i, kúú nda'í nda'lo kuíko na. ³ Dá n̄i kaa ña u'u xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduan pan kaxí ní.

⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duú ta'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki

na. Di'a to'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueídó'lo na, dá kataki ndisa na.”

⁵ Dá n̄i kee ña u'u ndáka ñaá kua'an nda diní iin yúku dikó. Dá n̄i daná'an ndidaá kúú ñoo ñó'lo iin ní kúú ñayuu yó'lo noo ná.

⁶ Dá n̄i kaa xí'ín ná:

—Ió yu'u ña k'i'oi iin ní kúú ñoo kaa dándákón, xí'ín ña kuiká kómíán, chí yu'u n̄i natian kaño'an tixi nda'í. Sa'a ñoo nda yoo ka'án mií véi k'i'oi ña noo. ⁷ Tá ná nakuiin xití ní nooí kandaño'lo ní yu'u, dá kían ndidaá kúú ña kaa kakuu ña'a mií ní.

⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín:

—Kuya'a kua'án nooí, ña u'u, chí di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndo kandaño'lo ndó iin tó'ón diní Ndios, na kúú sato'lo ndo, ta sava'a noo iin tó'ón mí ná koni kuáchí ndó.”

⁹ Dá n̄i kee ña u'u ndáka ñaá kua'an ñoo Jerusalén. Dá n̄i dakaa ñaáan noo dikó cháa ka diní ve'e ño'lo ká'ano ñoo. Dá n̄i kaa xí'ín ná:

—Tá miían ndaa kuiti de'e Ndios kúú mí ní, dá kían dánkao ní mií ní nda yó'lo, ta nda noño'lo kaa, ¹⁰ chí di'a kaá tuti ij Ndios: Ka'anda Ndios choon noo ángel kéchoon noo ná kasa na kanda na yó'lo.

¹¹ Ta kuita nduu na xí'ín nda'a ná natiin na yo'lo, dá kían ná o tárku'e sa'on kee yuu.

¹² Dá n̄i kaa Jesús xí'ín:

—Di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúú sato'lo ndo.”

¹³ Tá n̄i ndi'i n̄i xirndodóan Jesús, dá n̄i kuxiká tooan noo ná.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu

¹⁴ Dá n̄i nandió ko Jesús kua'an na chí kuenda Galilea di'a. Ta n̄i nakutí ná xí'ín ndée n̄i xí'lo Espíritu ij Ndios noo ná. Ta iin ní kúú kua'an naka'ani ña ndátó'ón ñayuu sa'a ná. ¹⁵ Ta dána'a na ini ve'e noo náta na Israel ndidaá kúú ñoo noo kásandaá na. Ta ndidaá ñayuu ká'an va'a sa'a ná.

Di'a n̄i ndo'lo Jesús tá n̄i no'o na Nazaret, noo kúú ñoo mií ná

¹⁶ Dá n̄i ndisáa Jesús ñoo Nazaret noo n̄i sa'ano na. Tá n̄i kasandaá kuu náni'ij ndée na Israel, dá n̄i ku'u na ve'e noo náta na ñoo ñoo tató'on k'i'lo sá kée na. Dá n̄i nakuiin ndichi na ka'i na tuti ij Ndios. ¹⁷ Ta n̄i

xí'o taa dándáki ve'e ñoo tuti n̄i taa profeta Isaías noo ná. Ta n̄i nandiká n̄a noo tuti ñoo. Dá n̄i naní'i ná noo tándaa to'on ká'an di'a:

¹⁸ Espiritu Ndios kúu n̄a ió xí'in yu'u, ta n̄i xí'o na choon noo yú'u ña kasto'in to'on va'a yó'o xí'in ñayuu kúnda'í.

Ta n̄i tanda'á ná yu'u veii nduva'i ñayuu koó ka tandee iní noo, ta veii kasto'in xí'in n̄a ñó'o tixi ndá'a ta kini ña ni'i ná káki na.

Ta veii ki'oi ña natuu noo n̄a ko túu noo. Ta veii di'tái ñayuu tixi ndá'a ña dándó'o nío ná.

¹⁹ Ta veii ta'ani kasto'in xí'in ñayuu ña sa n̄i xinkoo kua n̄i chikaa ini sato'o yo Ndios chindee ñaa ná.

²⁰ Dá n̄i nakadi Jesús noo tuti ñoo. Dá n̄i naki'o naan noo taa dándáki ve'e ñoo. Dá n̄i sa koo na ió n̄a. Ta kúu ndidaá vá ñayuu ñoo ndé'e kaxi ñaa ndei na. ²¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'in ná:

—Kana'á ndó ña kuu víti n̄i xinkoo noo ká'an tuti ī Ndios yó'o noo ndidaá ní ndó.

²² Ta kúu ndidaá ñayuu ñoo ká'an va'a sa'a Jesús. Ta n̄i naá vá iní n̄a xiní n̄a sa'a to'on ndato n̄i ka'an n̄a. Dá n̄i kaa n̄a:

—¿Á o duú de'e José vá kúu taa kaa?

²³ Dá n̄i kaa Jesús:

—Sa ná'á véi ña di'a kóni ndo ka'an ndo xí'in: “Tá miian ndaa kúúón taa kétátá, dá kian kétátá k̄i miíón, ná kande'á. Ch̄i n̄i seídó'o ndu'u ña n̄i keeón kua'á nda'o ña ndato ñoo Capernaum, sa'a ñoo kee ta'ánón ña noo ndu'u, n̄a kúu n̄a ñoo miíón, ná kande'á” —kaá n̄a.

²⁴ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

—Ta miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni iin tó'on ta'on profeta ko nátiin va'a ñaa n̄a kúu n̄a ñoo mií ná. ²⁵ Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña n̄i sa ndei nda'o n̄a kuáan Israel tá tiempo profeta Elías. Ta tiempo daá ko ní koon dai on̄i kua dao, ta deen nda'o n̄i sa io tama iin ní kúu noñó'o.

²⁶ Tído ko ní tanda'á ta'on Ndios Elías ña ko'on n̄a chindee ná ni iin tó'on n̄a kuáan ndei Israel. Di'a n̄i chinda'á ñaa ná n̄i sa'an n̄a n̄i chindee ná iin ña kuáan ió ñoo naní Sarepta, ña nákaa yati noo nákaa ñoo ká'ano naní Sidón. ²⁷ Ta dión ta'ani kua'á nda'o ñayuu ndó'o kue'e té'i ñi n̄i sa ndei Israel tiempo n̄i sa kuu Eliseo profeta. Tído ni iin

tó'on ná ko ní sa'an n̄a nduva'a na. Sava'a iin tó'on taa naní Naamán vá, tá'an ra kúu kuenda Siria, n̄i nduva'a na —kaá Jesús.

²⁸ Tá n̄i seído'o ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ña n̄i ka'an Jesús dión, kúu ndidaá vá ná n̄i xido nda'o ini. ²⁹ Dá n̄i ndakuei na n̄i tiin na Jesús. Dá n̄i taó ñaa ná sata vé'e. Dá n̄i kee na ndaka ñaa ná kua'an n̄a nda din̄i yuku iin noo nákaa ñoo ñoo. Ta nda ñoo dákuio túu n̄a Jesús, dá naxino n̄a nda sa'a yuku, ká'an ná. ³⁰ Tído n̄i chika'anda Jesús tein ñayuu kuá'a ndita ñoo, ta kúu kua'an va na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin taa nákaa iin espíritu kini

³¹ Dá n̄i naxino n̄a ñoo Capernaum, ña nákaa chí kuenda Galilea. Ta n̄i daná'a na noo ñayuu tein kuu naní'i ndee ná. ³² Kúu n̄i naá vá iní ñayuu ñoo sa'a ña dana'a Jesús, ch̄i dana'a n̄a táto'on ki'o kée iin n̄a né'e choon. ³³ Ta ini ve'e noo náta na Israel ñoo nákaa iin taa nákaa iin espíritu kini. Ta kúu ni'i nda'o n̄i kayu'ú espíritu kini ñoo, ³⁴ ta kaáan xí'in Jesús:

—¿Dánkoo ní ndu'u, kua'an ní! ¿Ndí kian ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, n̄a ñoo Nazaret? ¿Á vei ní danaá ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u nda yoo kúu mií ní, ch̄i mií ní kúu n̄a ī n̄i kii noo Ndios.

³⁵ Dá n̄i danáni ñaa Jesús, ta kaá n̄a xí'an:

—¿Kadi yú'on! ¿Kua'an keta k̄i ini taa xaan!

Dá n̄i dankao espíritu kini taa ñoo nda noñó'o noo ñayuu ndei ñoo. Dá n̄i ketaan kua'an, ta ni iin ka ña'a kini ko ní kéean xí'in rá. ³⁶ Ta kúu n̄i naá vá iní ndidaá ñayuu ñoo, dá n̄i kasá'á ná ndátó'on tá'an na:

—¿Ndá to'on kúu vían ká'an taa kaa, ch̄i xí'in choon né'e ra, ta xí'in ndee kómí rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúu seídó'o ñaaán? —kaá n̄a.

³⁷ Ta n̄i nakaa'ani ña ndato n̄i kee Jesús noo ndidaá ñayuu ndei yati ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús ña kúu xido Simón Pedro

³⁸ Dá n̄i keta Jesús ve'e ñoo kua'an n̄a. Dá n̄i saa n̄a n̄i ku'u na ve'e Simón. Ta ka'í nda'o ndó'o xido ra kée kue'e dáa. Dá n̄i seí nda'í n̄a noo Jesús ña ná nduva'a ñaa ná. ³⁹ Dá n̄i nakuin ndei Jesús noo kandu'u ña'a ñoo. Dá n̄i sa'anda n̄a choon noo kue'e dáa

ñoó, ta kúú nì ya'a vaan. Ta kúú vití'ón vá nì ndakoo ñá'a ñoó, dá nì kasá'á kénduuan ña kasá'an na.

Ta kua'á ndava'o ñayuu nì nduva'a Jesús

⁴⁰ Dá tá nì sa noo ndindii kuú dáá ñóó, dá ndáka ñayuu ndidaá na ndó'o noó nì kue'e nì kasáa na noo Jesús. Dá nì chínóo na ndá'a ná sata iin rá iin ñayuu kú'u ñoó, kúú nì nduva'a va ñaá ná. ⁴¹ Ta nì kankuei ta'ani espíritu kini ini kua'á nda'o ñayuu ñoó, ta nì kayu'an:

—¡Mií ní kúú de'e Ndios!

Tído nì danáni ñaá Jesús, ta kò ní sóno ná ña ka'an sa'a ná. Chì ná'á váan ña mií ná kúú Cristo, na dákaki ñaá.

Di'a nì kuu tá nì sa'an Jesús iin xían noó kò ín ndéi

⁴² Dá tá nì tuu noo iin ka kuú, dá nì keta Jesús ñoo ñoó kua'an na iin ka xían noó kò ín ndéi. Tído nì kee ñayuu ndéi ñoo ñoó kua'an na nandukú ñaá ná. Dá tá nì naní'i ñaá ná, nì ka'an ná chituu ñaá ná, dá ná dá'a ni kana xoo na noo ná. ⁴³ Tído nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían kánian ko'on ta'ani yu'u dána'i noo dao ka ñayuu ndéi dao ka ñoo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, dá chì sa'a choon yó'o vei yu'u —kaá na.

⁴⁴ Ta nì daná'a na to'on va'a yó'o ini ve'e noo náta na Israel chí kuendá Galilea di'a.

5

Di'a nì kuu tá nì tiin Simón Pedro kua'á tiyaká nì kee Jesús

¹ Iin kuú nákaa Jesús yu'ú taño'o nani Genesaret. Ta ndéi kua'á nda'o ñayuu seídó'o ñaá ná. Ta nì kasá'á dándúti ná Jesús, dá chì kátoó na kueídó'o na to'on Ndios. ² Dá nì xini Jesús ña ndíta oon uu barco yu'ú taño'o ñoó, dá chì sa nì noo va taa tinn tiyaká ini ra nakata ra ñono rá. ³ Dá nì kaa na ini iin barco ñoó, ta yiróon kúú ña'a Simón, dá nì xika na ña manì noo rá ña ná tanda'á rá barco ñoó ko'on ra lú'u ka ini takuí. Dá nì sa koo na ió na ini ra, dá nì kasá'á ná dána'a na noo ñayuu kuá'a ñoó.

⁴ Tá nì ndi'i nì daná'a na, dá nì kaa na xí'ín Simón:

—Dákaka barco yó'o ná ko'o cháa ka nda noo konó ini takuí yó'o, ta dákana ndó ñono ndo ini takuí, dá tiin ndó tiyaká.

⁵ Dá nì kaa Simón xí'ín ná:

—Maestro, sa iin ní vá ñoo yaka nì sa ño'o ndu nì kechóon ndu, ta ni iin tó'ón tiyaká kò ní tinn ndu. Tído tá dión kaá mií ní, dá ná dákana ñono'i ini takuí.

⁶ Ta dión nì kee ra. Kúú kua'á nda'o tiyaká nì tiin ra, sa'a ñoó nì kasá'á ndáta ñono rá. ⁷ Dá nì kasá'á kúu ndá'a rá kána ra dao ka taa né'e tá'an xí'ín rá, tá'an ra ño'o ini iin ka barco ñoó, ña ná saa ra chindee ñaá rá. Ta kúú ndin nduú barco nì dakúti rá xí'ín tiyaká. Sa'a ñoó joan keta ka'ani barco ini takuí sa'a ña nì chití rá xí'ín tiyaká.

⁸ Tá nì xini Simón Pedro ña k'i'o dión nì kee Jesús, dá nì sa kuín xití rá noo ná, dá nì kaa ra:

—Kuxoo ní noo yú'u, tatá, dá chì iin taa kómí kuachi va kúú yu'u.

⁹ Dión nì kaa ra, dá chì sa'a ña kua'á tiyaká nì taó rá, sa'a ñoó nì yu'ú nda'o ra xí'ín ndidaá ka taa né'e tá'an xí'ín rá ñoó.

¹⁰ Ta dión ta'ani nì yu'ú nda'o Jacobo xí'ín Juan, tá'an ra kúú de'e Zebedeo, ta kéchóon dáó xí'ín Simón. Dá nì kaa Jesús xí'ín Simón:

—Ná dá'a ni yu'óon, dá chì ko'on yo'ó tavon ñayuu tein kuachi na táto'on k'i'o kéeon tavon tiyaká ini takuí.

¹¹ Dá nì taó rá barco ra nì kandoo rá ndíta rá yu'ú taño'o. Ta nì dankoo ra ndidaá kúú ña'a ra, dá nì kee ra kua'an ra xí'ín Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i ñi

¹² Iin kuú nákaa Jesús iin ñoo ká'ano. Ta ñoó nì kasáa iin taa ndó'o kue'e té'i ñi. Tá nì xini ra Jesús, kúú nì sa kuín xití rá noo ná. Ta nì xino ví taan ra nda noño'o. Dá nì seí nda'i ra noo ná, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñií.

¹³ Dá nì chínóo na ndá'a ná sata rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvii ñiion.

Ta kúú vití'ón di'a nì ndaño'ó ní'ini kue'e ndó'o ra.

¹⁴ Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá ña ná dá'a ni nakani ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña nì kee na xí'ín rá, chì di'a nì kaa na xí'ín rá:

—Kua'an na'on miíon noo tá duti, ta kua'an dokon ña'a noo Ndios sa'a ña nì kandoo viion noo ná, táto'on k'i'o sa'ándá

ley Moisés choon, dá ná kandaꝯ ini ra ña sa ni nduviion —kaá na.

¹⁵ Tído ni naka'ani cháá ka to'on ká'an sa'á ña kée Jesús. Sa'á ñoó kua'á nda'o ñayuu ni nataka kueídó'o ñaá, ta nduva'a ta'ani na kee Jesús.

¹⁶ Tído sa keta xoo va Jesús sa sá'an na dao ka xián noó ko iin ndéi. Ta ñoó sa ká'an na xí'in Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ni natii sa'a

¹⁷ Iin kuu nákaa Jesús dána'a na noó ñayuu ini iin ve'e. Ta ñoó ndéi ta fariseo xí'in ta dána'a ley, tá'an ra ni kii ñoo ñó'o chí kuendá Galilea xí'in kuendá Judea, xí'in ra ni kii ñoo Jerusalén. Ta ió choon sato'o yo Ndios noo ndá'a Jesús, sa'á ñoó kándéé ná nduva'a na na kú'u. ¹⁸ Dá ni kasáa dao taa, ta yí'i ra iin xito noo kánóo iin taa ni natii sa'a, ta kóni ra chí'i ñaá rá ini ve'e, dá chindu'u ñaá rá noo Jesús, ká'an rá. ¹⁹ Tído ko ní'i rá ndi kee ra ku'u ra ini ve'e ñoó, chí kua'á nda'o ñayuu ñó'o ñoó. Sa'á ñoó ni dakáa ñaá rá dinj vé'e. Dá ni sonó rá iin ya'i. Dá ni danóo ra xito noo kánóo ta kú'u ñoó me'i noo ió Jesús. ²⁰ Tá ni xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaá taa ñoó, dá ni kaa na:

—Yo'ó, ta kú'u xaan, sa ni ndoo va kuachón.

²¹ Dá ni kasá'á ná kani ini taa dána'a ley Moisés xí'in ta fariseo ndíta ñoó. “¿Ndá yoo kúu taa káa, xini ra, chí ká'an ndava'a ra xí'in Ndios xí'in to'on ká'an ra? Chí iin tó'on dinj vá Ndios kúu na kuu dándóo kuachi ñayuu.” ²² Kúu ni kandaꝯ ini Jesús ña ki'o dión ná kani ini ra. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndiva'a ná kani ini ndo dión? ²³ ¿Ndí kían ko ú'u cháá ka ka'in xí'in taa yó'o, ká'an ndo'ó: “Sa ni ndoo va kuachón”, o ka'in xí'in rá: “Ndakuijn ndichi, ta kua'án nó'on”? ²⁴ Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na ni nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu.

Dá ni kaa na xí'in ta ni natii sa'a ñoó:

—Ta ká'in xí'in yo'ó viti. Ndakuijn ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'án nó'o ve'ón.

²⁵ Ta kúu viti'ón vá ni nakuijn ndichi ra noo ndidaá kúu ñayuu ñoó. Ta kúu ni naki'in ra xito noo ni sa nóo ra. Dá ni kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra, ta sá kéká'ano

ra Ndios kua'an ra. ²⁶ Ta ndidaá kúu ñayuu ñoó ni naá nda'o ini, ta ni kasá'á ná kéká'ano na Ndios. Ta yu'ú nda'o na, ta kaá na di'a:

—Kuu viti ni xini ña'a ndato.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús iin taa nani Leví Mateo ña kanoo ra xí'in ná

²⁷ Tá ni ndi'i ni kuu dión, dá ni keta Jesús ve'e ñoó kua'an na. Ta kúu ni xini na ió iin taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, ta nani rá Leví. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Nakíi, ná ko'o kanooón xí'in yu'u.

²⁸ Dá ni ndakuin ra. Ta kúu ni dankoo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná. ²⁹ Dá ni kee ra iin víko ve'e ra kéká'ano ra Jesús. Ta kua'á nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka ñayuu ndéi mesa sásá'an dáó xí'in Jesús. ³⁰ Kúu ni kasá'á ta dána'a ley xí'in ta fariseo ká'an kuachi ra xí'in taa xionoo xí'in Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a sásá'an ndó, ta xí'i ndó xí'in taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka na kómí kuachi yó'o?

³¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Na ió va'a ko xinñó'ó ta'on na taa ketatá ñaá. Sava'a na kúu va kúu na xinñó'ó ñaá. ³² Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u nakanai na ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa. Di'a vei yu'u nakanai na ná kani ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó ini na sa'án.

Dána'a Jesús ña kúu ná táto'on iin tonó

³³ Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Taa xionoo xí'in Juan, na dá kodo ndúta, né'e ij nda'o ra, ta ká'an nda'o ra xí'in Ndios, ta dión ta'ani kée taa xionoo xí'in ta fariseo, tído ta xionoo xí'in ní sásá'an va ra, ta xí'i va ra.

³⁴ Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Á ká'an ndó ña kuu kendúsa ndo xí'in ñayuu ni nataka noo ió víko tánda'a ña kane'e ij ná nani ió ij vá tonó xí'in ná? ³⁵ Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tonó kane'e ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e ij ñayuu ñoó.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'in ña dána'a ta fariseo

³⁶ Dá ni dakí'in tá'an tuku Jesús dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo rá, ta kaá na:

—Ta kọ́ ìn ta'on sa'ándá iin tá'í iin dá'on saá, ta nākoto tá'an naan noó nì ndata iin dá'ón yátá, chì tá ná kee na dión, dá kían dátúú vá ná dá'ón saá, ta o náki'in tá'an nóó ta'an vaan xí'ín da'ón yátá ñóó. ³⁷ Ta kọ́ ìn ta'on taán vino saá ini ñì yátá, dá chì tá ná kee na dión, dá dáka'ándí va vino saá ñì yátá ñóó, ta kúú ndi'i vino ñóó kuita, ta kúú tuú vá ñì ñóó. ³⁸ Sa'á ñóó va'a cháá ká ná taán yó vino saá ini ñì sáá, dá kían ni iian ná o túú. ³⁹ Ta ñayuu xí'i vino yatá, kọ́ kóni ká na ko'o na vino saá, dá chì kaá na ña va'a cháá ká sá'an vino yatá —kaá Jesús.

6

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'á kuu nání'i ndéé na Israel

¹ Ta tein iin kuu nání'i ndéé na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noño'o noo káa tirió. Kúú nì kasá'á ta xíonoo xí'ín ná tó'on ra yoko tirió. Ta nì chini'ini ndá'a ráan, dá nì kana nonián, ta nì kasá'á rá seí ráan kua'an ra. ² Dá nì kaa dao ta fariseo:

—¿Ndiva'a kée ndó ña kọ́ kánian keeá tein kuu nání'i ndééa?

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kọ́ óon ta'on ka'i ndo'ó ña nì kee David sa na'á tá nda'í nì kuiko na xí'ín ta xíonoo xí'ín ná? ⁴ Chì kaáan ña nì ku'u na ve'e Ndios, ta nì ki'in na pan, ña dóko ta duti noo Ndios, ña kọ́ kánian keí ñayuu oon, chì sava'a ta duti vá kuu keí ñá. Tído nì seí va David ña, ta nì xi'o ta'ani naan nì seí ta xíonoo xí'ín ná.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Kana'á ndó ña ió ta'ani choon noo ndá'a na nì nduu ta ñayuú yó'o ña dándáki na tein kuu nání'i ndéé yo —kaá na ká'an na sa'a mií ná.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin ta nì natii ndá'a

⁶ Tein iin ká kuu nání'i ndéé na Israel nì ku'u Jesús ini ve'e noo náta na ñoo ñóó. Dá nì kasá'á ná dána'a na. Ta ñóó nákaa iin ta nì natii ndá'a xoo kuá'a. ⁷ Ta ndíta ta dána'a ley xí'ín ta fariseo nání rá Jesús, dá ná kande'á á nduva'a na ta kú'u ñóó tein kuu nání'i ndéé ná, dá ni'í rá ndí koo dáta kuachi ñáá rá noó ta né'e choon. ⁸ Tído sa ná'á vá Jesús ndí kían nákanini ta ñoo. Dá nì kaa na xí'ín ta nì natii ndá'a ñóó:

—Ndakuiin ndichi, ta kakuin me'í yó'o.

Ta kúú nì nakuiin ndichi ra, dá nì sa kuin ra ìn ra. ⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín dao ká ta ñóó:

—Ná kọ́ ìn ndato'ín ndo'ó iin ña'a viti. ¿Ndá kían kuu kee yó tein kuu nání'i ndéé yo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'kió iin ñayuu o ka'ání yo ná? Ka'an ndo ná kande'á —kaá na.

¹⁰ Dá nì kaa noo na nì sa nde'é ná noo ndidaá kúú ñayuu ndéi ñóó. Dá nì kaa na xí'ín ta kú'u ñóó:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì ndakaa ra ndá'a rá, ta kúú nì nduva'a vaan. ¹¹ Tído nì xido nda'o ini ta ndíta nání ñáá ñóó. Ta kúú nì kasá'á rá ndátó'ón rá ndí kee ra, dá kenda'á ra xí'ín Jesús.

Di'a nì kee Jesús tá nì kaxi na uxí uu ta kanoo xí'ín ná

¹² Ta tein kuu dáá ñóó, dá nì sa'an Jesús dinì iin yúku nì ka'an na xí'ín Ndios. Ta ní ñoo yaka nì sa káa na nì ka'an na xí'ín ná.

¹³ Tá nì tuu noo, dá nì kana na ndidaá kúú ta xíonoo xí'ín ná. Ta tein roón nì kaxi na uxí uu ta, dá nì chini'ini ñáá ná apóstol, dá kane'e ra to'on na kanoo ra. ¹⁴ Iin ta yó'o naní Simón. Ta nì chini'ini ñáá ná Pedro, ta iin ká ra naní Andrés, ta kúú ñani Pedro. Ta iin ká ra naní Jacobo, xí'ín ra naní Juan, xí'ín ra naní Felipe, xí'ín ra naní Bartolomé, ¹⁵ xí'ín ra naní Mateo, xí'ín ra naní Tomás, xí'ín ra naní Jacobo, ra kúú de'e Alfeo, xí'ín ra naní Simón, ra kuendá Zelote, ¹⁶ xí'ín ra naní Judas, ra kúú de'e Jacobo, xí'ín ra naní Judas Iscariote, tá'an ra nì kasandaá nì naki'o Jesús noó ta xini'u'ù ñáá.

¹⁷ Dá nì kee Jesús konoo na kua'an na xí'ín ta yó'o. Dá nì xino na nì sa tuu na iin yódo. Ta ñóó ndéi dao ká ta xíonoo xí'ín ná, xí'ín kuá'á nda'o ñayuu nì kii ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea, xí'ín na nì kii ñoo Jerusalén, xí'ín na nì kii yu'ú taño'o noo kúú ñoo Tiro xí'ín Sidón, chì nì kasáa na kueídó'o na ña dána'a Jesús, dá ná nduva'a na noó kue'e ndó'o na. ¹⁸ Ta nì nduva'a ta'ani na ndidaá ñayuu ñó'o espíritu kini. ¹⁹ Ta ndidaá kúú ñayuu ñóó nì ndi'i ini dáko'on ndá'a ná Jesús, chì xí'ín ndéé kómí ná, kándéé ná nduva'a na na kú'u. Ta kúú ndidaá vá na kú'u nì nduva'a na.

Dána'a Jesús ña ndiká'án ndi kúu ví dao ñayuu, ta nda'í kúu ví dao ka na

²⁰ Dá ñi sa nde'é Jesús noo ndidaá taa xionoo xí'ín ná, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Ndiká'án ndi kúu ví ndo'ó, na kúnda'í xaan, dá ch̄i sa ñó'o ndó tixi ndá'a Ndios.

²¹ 'Ta ndiká'án ndi kúu ví ndo'ó, na nda'í kuíko viti, dá ch̄i ndato koni ndo ndinoo ini ndo.

'Ta ndiká'án ndi kúu ví ndo'ó, na nde'í'í viti, dá ch̄i ndato ná kuak̄i ndo.

²² 'Ta ndiká'án ndi kúu ví ndo'ó tá xiní u'u ñaá ñayuu, o tá taó xoo na ndo'ó tein na, o tá kána'á na xí'ín ndó, o tá chínaní kini na ndo sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u, na ñi nduu taa ñayuú yó'o. ²³ Kad̄ij̄ iní ndo tá ndó'o ndó dión, ta nakutí ndó xí'ín ña kád̄ij̄ iní ndo, dá ch̄i ká'ano nda'o ña'a ni'í ndo noo Ndios chí induú, ch̄i k̄i'o dión ta'ani sa kendava'a na sá'ano ve'e ñayuu ñoó xí'ín profeta tá sa na'á.

²⁴ 'Tído nda'í kúu ví ndo'ó, na kúu na kuiká, ch̄i t̄andee iní kómí ndó kúu ña ió ñayuú yó'o va.

²⁵ 'Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sa ndínoo ini viti, dá ch̄i kasandaá iin kuu nda'í kuiko ndó.

'Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sák̄i viti, dá ch̄i kasandaá iin kuu, dá nda'í kuu ini ndo, ta nda'í kuaki ndó.

²⁶ 'Ta nda'í kúu ví ndo'ó tá chínaní va'a ñaá ndidaá ñayuu, dá ch̄i k̄i'o dión ñi sa kee na ve'e ñayuu ñoó xí'ín profeta to'ón tá sa na'á.

Dána'a Jesús ña kánian ku'u ini yo sa'a ñayuu xiní u'u ñaá

²⁷ 'Tído ndo'ó, na seídó'o ñaá, ká'ín xí'ín ndó ña ku'u ini ndo sa'a na naá xí'ín ndó, ta va'a kee ndó xí'ín na xiní u'u ñaá. ²⁸ Ta va'a ka'an ndo xí'ín na ká'an ndava'a sa'a ndo. Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a na kéndava'a xí'ín ndó. ²⁹ Ta ndáa na ñi kani iin xoo noo ndo, dá k̄ian k̄i'o ndó iin ka xoo ná kani na. Ta ndáa na ñi x̄io ndaa kotó ndíxi ndó, konó ndó ná kuio ndaa ta'ani na do'ono ndo. ³⁰ Tá ndáa na x̄ika iin ña'a noo ndo, k̄i'o ndóan noo ná. Ta ndáa na ñi x̄io ndaa ña'a kómí ndó, ná dá'a ni ndaka ndóan noo ná. ³¹ Táto'on k̄i'o kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, k̄i'o dión ta'ani kee ndó xí'ín ná.

³² 'Ch̄i tá kú'u ini ndo sava'a sa'a na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí k̄ian va'a ná'a ndo sa'a

ña kée ndó dión? Ch̄i nda na kómí kuachi kú'u ini na sa'a na kú'u ini sa'a mií ná. ³³ Tá kée ndó ña va'a xí'ín sava'a na kée ña va'a xí'ín mií ndó, ¿ndí k̄ian va'a ná'a ndo? Ch̄i nda na kómí kuachi kée ña va'a xí'ín na kée ña va'a xí'ín mií ná. ³⁴ Ta tá xí'o tóo ndó ña ió noo ndo sava'a noo na ná'a ndó nandió né'an noo ndo, ¿ndí k̄ian va'a ná'a ndo? Ch̄i nda na kómí kuachi xí'o tóo na ña ió noo ná noo dao ka na kómí kuachi, ch̄i ná'a ná ña nandió né'e ndi'i naan noo ná. ³⁵ Tído koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a na xiní u'u ñaá, ta va'a kee ndó xí'ín ná, ta k̄i'o tóo ndó ña ió noo ndo noo ná, ta ná dá'a ni kandati ndó nani'í ndóan, dá k̄ian ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noo Ndios, ta kasandaá ta'ani ndó kakuu ndó de'e Ndios, na ió noo dikó. Dá ch̄i Ndios va'a ini kúu ná xí'ín ñayuu koó ndivé'e noo, xí'ín ñayuu k̄ini. ³⁶ Sa'a ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a ñayuu táto'on k̄i'o kú'u ini Ndios sa'a ná.

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni dátaí kuachi yó ñayuu

³⁷ 'Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'a ñayuu, dá k̄ian ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a ndo. Ná dá'a ni dátaí kuachi ndó ñayuu, dá k̄ian ná dá'a ni tátaí kuachi ndó noo Ndios. K̄i'o ká'ano ini ndo sa'a ñayuu, dá k̄ian ná k̄i'o ká'ano ini Ndios sa'a ndo. ³⁸ K̄i'o ndó ña ió noo ndo noo dao ka ñayuu, dá nak̄i'o Ndios ña'a noo ndo, ch̄i k̄i'o na kua'a ña va'a noo ndo, dá ch̄i noón kúu na kidi ni'inian, dá ketoon va'an, ta dákutí d̄ini ná kostá ndo nandió né'e naan noo ndo, dá ch̄i táto'on k̄i'o kée ndó chindeé ndó ñayuu, k̄i'o dión kee Ndios xí'ín ndó.

³⁹ Dá ñi dak̄i'in tá'an ta'ani Jesús ña yó'o xí'ín to'on ñi daná'a na:

—¿Á kuu katiin ndaa tá'an uu taa ko túu noó ko'on ra iin x̄ian, ká'án ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndin nduú va ra kuei ini yái? ⁴⁰ Ta ni iin taa dákuá'a ko ndáya'i cháá ka noó taa dána'a noo rá. Tído ndi ndáa mií vá ra ñi dákuá'a va'a, kasandaá ra kana'á rá táto'on k̄i'o ná'a taa dána'a noo rá. ⁴¹ ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'o ndó kuendá ká'ano ka t̄indú'u nákaa noo mií ndó? ⁴² Ta, ¿ndi kaa noo ndo ka'an ndo xí'ín ñani ndo: “Ñani, konón ná taó'i xe'e nákaa noo on xaan”, kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi k̄i'o ví kaa t̄indú'u nákaa noo mií ndó? ¿Kúu ndó ñayuu

uu noo! Taó ndó dinñó'ó t̄indú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

Dána'a Jesús ña tá kómí yó iin nío va'a, dá kían kankuei to'on va'a yú'u yo

⁴³ Ta ni iin tó'ón yító va'a kō xí'o kuj'i kō vá'a, ta ni iin tó'ón yító kō vá'a kō xí'o kuj'i va'a. ⁴⁴ Dá ch̄i kuj'i xí'o iin iin yító ná'a ndá yító kúú rá, ch̄i kō dákuei ta'on yó t̄iño'ó noó ta'íón, ta kō náki'in ta'on yó uva noo yító íón. ⁴⁵ Ta dión ta'ani iin t̄aa va'a, to'on va'a ñó'o ini nío rá taó rá ká'an ra. Tído iin t̄aa kini, to'on kini ñó'o ini nío rá taó rá ká'an ra. Ch̄i ndi ndáa miío ña'a ñó'o ini nío rá kánkuei yú'u rá ká'an ra.

Dána'a Jesús sa'á ña ni ndo'o uu ve'e

⁴⁶ '¿Ndiva'a ká'an ndo xí'in yu'u, mií ní kúú sato'o ndu'u, mií ní kúú sato'o ndu'u, tído kō kée ndó choon sa'ándái? ⁴⁷ Dá ch̄i ndidaá na ve'i noó yu'u, ta seídó'o na ña ka'in xí'in ná, ta kée na ña, kol'in dák'in tá'in iin ña'a xí'in tát'on kée na. ⁴⁸ Ch̄i noón kúú tát'on iin t̄aa ni kava'a iin ve'e. Ni sata konó ra, ta ni ch̄ikaa ra sa'án noo tótō. Ta ni xinkuei takuii kua'a yuta ñoó, ta kúú ni ñani rá sa'án, tído kō ta'ón ña'a ní ndó'an, dá ch̄i noo tótō nákaa sa'án. ⁴⁹ Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta kō kée na ña, noón kúú tát'on iin t̄aa ni kava'a iin ve'e noo ñó'o oon, ch̄i kō ní ch̄ikaa ta'on ra sa'án. Sa'á ñoó tá ni ñani takuii yuta ñoó sa'án, kúú ni koon vaan, ta kúú ni naá ndí'i vaan.

7

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin t̄a kéchóon noo iin t̄aa dándáki iin ciento soldado

¹ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús to'on yó'o xí'in ñayuu ndéi seídó'o ñoó, dá ni ndu'u na ñoo Capernaum. ² Ta ñoó ío iin t̄aa dándáki iin ciento soldado, ta kú'u iin t̄a kéchóon noo rá, ta kú'u nda'o ini ra sa'a rá, tído sa xí'i va ra. ³ Tá ni seídó'o t̄a dándáki soldado ñoó ña ká'an ñayuu sa'a Jesús, dá ni tanda'a rá dao t̄a sá'ano ndíta noó na Israel kua'an ra kuei nda'í ra noo Jesús ña ná kii na ve'e ra nduva'a na t̄a kéchóon noo rá. ⁴ Dá tá ni sa'a t̄aa ñoó noo ío Jesús, dá ni seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on na nduva'a na t̄a kéchóon noó t̄a dándáki soldado ñoó, ta kaá ra xí'in ná:

—Miían kánian kee ní ña maní yó'o xí'in t̄aa yó'o, ⁵ ch̄i kú'u ndava'o ini ra sa'a na ñoo yo, ta ni kava'a ra ve'e noo náataka yo —kaá ra.

⁶ Dá ni kee Jesús kua'an na xí'in rá. Tído tá ni kasandaá yati na noo íin ve'e t̄a dándáki soldado ñoó, dá ni tanda'a rá dao t̄aa né'e tá'an va'a xí'in rá kua'an ra noó ve'i Jesús. Dá ni kaa t̄aa ñoó xí'in Jesús ña ni ka'an t̄a dándáki soldado ñoó:

—O sa dándi'i ka ini ní mií ní sa'a yú'u, tatá, ch̄i kō ña'a ta'on kúú yu'u ña ku'u ní ve'i. ⁷ Ta sa'a ña kō ta'ón ña'a kúú, sa'a ñoó kō ní sa'a mií noo ní. Tído xí'in to'on ka'an oon va ní, ta kúú nduva'a va t̄a kéchóon noó. ⁸ Ch̄i kúú ta'anii iin t̄aa nákaa t̄ixi ndá'a iin t̄aa né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado t̄ixi ndá'a yu'u. Sa'a ñoó tá ká'in xí'in iin ra: “Kua'án”, ta kúú kua'an va ra. Tá ká'in xí'in iin ka ra: “Nakí”, ta kúú ve'i va ra. Ta tá ká'in xí'in t̄a kéchóon noó: “Kee ña yó'o”, ta kúú kée va raan —kaá ra.

⁹ Tá ni seído'o Jesús to'on yó'o, kúú ni naá iní na sa'a ña ni ka'an ra dión. Dá ni nandió koo na ni sa nde'é ná noó ñayuu tákuei ñaá ve'i ñoó, dá ni kaa na:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni iin na Israel kō kándéé iní na yu'u tát'on k̄i'o kándéé iní ñaá t̄a yó'o —kaá na.

¹⁰ Tá ni nandió kuéi t̄aa ni sa'an choon yó'o ni ndusaa ra ve'e, kúú ni xini ra ña sa ni nduva'a t̄a kéchóon ni sa kú'u ñoó.

Di'a ni kuu tá ni danátaki Jesús de'e iin ñá'a kuáan ío ñoo naní Naín

¹¹ Tá ni ndi'i ñoó, dá ni kee Jesús kua'an na iin ñoo ká'ano naní Naín xí'in t̄aa xionoo xí'in ná, ta kúú kua'a ndava'o ñayuu kua'an ta'ani xí'in ná. ¹² Tá ni kasandaá yati na noo kúú yé'é ñoo ñoó, kúú ñoó kánkuei ñayuu kua'an na dánduxi na iin ndii. Ta iin tó'ón dáá vá kúú xí noo naná xi. Ta ña'a kuáan va kián. Ta kua'a ndava'o na ñoo ñoó kua'an xí'án. ¹³ Tá ni xini ñaá sato'o yo Jesús, kúú ni ku'u nda'o ini na sa'a ña'a ñoó. Dá ni kaa na xí'án:

—O sa kuákón.

¹⁴ Dá ni natuu yati na. Dá ni tiin na sato noo nákaa ndii ñoó. Kúú ni sa tuu t̄aa yí'i ña kua'an ñoó. Dá ni kaa na xí'in ta ni xí'i ñoó:

—Yíi ló'o, ká'an yu'u xí'ón, ndakoo.

15 Ta kúú nì ndakoo tayíí nì xī'ì ñoo. Kúú nì kasá'á vá xī ká'an xī. Dá nì nak'i'o ñaa ná noo naná xī. 16 Ta ndidaá kúú vá ñayuu ñoo nì yu'ú. Ta kúú nì kasá'á ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na:

—In profeta ká'ano nda'o nì kasáa noo ndéi yó viti.

Ta dao ka na kaá ña nì kasáa Ndios chin-deé ná na ñoo na.

17 Ta kúú nì naka'ani to'on sa'a Jesús iin ní kúú kuendá Judea, xí'ín ndidaá ñoo ño'o yati ñoo.

Dì'a kua'an ña nì ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

18 Dá nì kasto'on ta kúú kuendá Juan xí'ín ná sa'a ndidaá ña kée Jesús. Dá nì kana Juan uu ta xionoo xí'ín ná, 19 dá nì tanda'a ñaa ná kua'an ra noo nákaa Jesús, dá ndato'ón ñaa rá, á mií ná kúú na nì kaa Ndios tanda'a ná kasaa dákaki ñaa, o á kandati yó kasaa iin ka na.

20 Dá tá nì saa ta ñoo noo nákaa Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúú na nì tanda'a ndu'u vei ndu ndato'ón ndú mií ní. ¿Á mií ní kúú na nì kaa Ndios tanda'a ná kasaa dákaki ñaa, o á kandati ndu kasaa iin ka na? —kaá ra.

21 Ta mií hora daá ñoo nì nduva'a Jesús kua'á nda'o na kú'u, xí'ín na ndó'o kua'á noo kue'e, xí'ín na ño'o espíritu kini. Ta kua'á nda'o na ko túu noo nì natuu noo.

22 Dá nì kaa na xí'ín ta ñoo:

—Kua'án nó'o ndo kasto'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ña nì xini ndo, xí'ín sa'a ndidaá ña nì seídó'o ndó kuu viti, ta ka'on xí'ín ná ña nì natuu noo na ko túu noo, ta sa xika va na nì natíí sa'a, ta sa nì nduvií vá na ndó'o kue'e téí'í, ta sa nì nataí va do'o na ko táí do'o, ta nì nataki na nì xí'í, ta noo ñayuu kúnda'í nì kasto'in to'on va'a Ndios. 23 Ndiká'án ndi kúú ví ñayuu ko nákani kuáchí ini xini na yu'u —kaá na.

24 Tá nì ndi'í nì nandió kuéi ta nì tanda'a Juan ñoo kua'an nó'o rá, dá nì kasá'á Jesús ká'an na xí'ín ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo nì sa'an ndo'ó nì sa nde'é ndó noo kúú noño'o ichí ñoo? ¿Á iin ta ko iin toon, tá'an ra xíkó táto'on xíkó iin ndoo kée tachí nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó? 25 Koó,

sa'a ñoo, ¿ndá yoo nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin ta ndíxi dá'on táyíí ndáa? Koó, chí ná'á vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyíí ndáa, noón kúú na ndéi ve'e rey. 26 Sa'a ñoo, ¿ndá yoo nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta?

Ja'an, miían ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúú ná, ta ndáya'i cháá ka na o duú iin profeta.

27 Ta sa'a mií ná ká'an tuti iin Ndios di'a:

Ná ko'in tanda'í iin ta kúú noo ko'on noo yo'ó kasto'on ra to'on yu'u xí'ín ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueídó'o na ña kían ko'on ka'on xí'ín ná, kaáan.

28 Sa'a ñoo ká'ín xí'ín ndó ña Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúú na ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka ta nì kaki tixi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúú na ndáya'i cháá ka o duú Juan —kaá na.

29 Tá nì seídó'o ndidaá na ñoo yo xí'ín nda ta kí'ín ya'i sa'a ño'o ña nì ka'an na, dá nì nakoni na ña kée Ndios ña ndaa xí'ín ná. Sa'a ñoo nì sodó ndúta ná nì kee Juan.

30 Tído ta fariseo xí'ín ta dána'a ley nì ku'ichí ini ra nì xini ra ña va'a kóni Ndios kee na xí'ín rá, sa'a ñoo ko ní xí'o ra mií rá dákodo ndúta ñaa Juan.

31 Dá nì kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—¿Ndi kían tiin yu'u, dá ka'ín xí'ín ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti, ta ndá yoo kée táto'on kée na? 32 Na ndéi tiempo viti kée táto'on kée takuáchí tá ndéi xi sádiki xi noo yá'í, ta káyu'ú tá'an xi: “Nì tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'á ta'on ndo'ó. Ta nì xita ndu yaa nda'í kua'an, tído ko ní nde'í'í ta'on ndó.” 33 Ta kí'o dión ta'ani kée ndo'ó, chí tá nì kasáa Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní xí'í na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na.

34 Ta viti nì kasáa na nì nduu ta ñayuu yó'o, ta sásá'an va na, ta xí'í na vino, tído kaá ndo ña kúú ná iin ta nde'é, iin ta xí'í. Ta kaá ta'ani ndó ña kúú ná iin ta né'e tá'an va'a xí'ín ta kí'ín ya'i sa'a ño'o, xí'ín ñayuu kini.

35 Tído na kúú na ndíchí, noón kúú ná'a ña kómí ndisa na ña ndíchí.

Dì'a nì kuu tá nì sa'an Jesús ve'e iin ta fariseo naní Simón

36 Iin ta fariseo nì seí nda'í noo Jesús ña ná ko'on na xí'ín rá ve'e ra kasá'an na. Dá

tá nì ku'u Jesús ve'e ra, dá nì sà koo na xí'ín rá mesa. ³⁷ Dá tá nì kandaá ini iin ñá'a kómí kuachi ió ñoo ñoo ña ió Jesús ve'e ta fariseo ñoo sásá'an na, kúu nì kasá'an, ta né'an iin tindo'o ló'o noo ñó'o kirá támi sá'an. ³⁸ Kúu nì sà ku'ín xitíán chí sata dí'a na, chí xoo noo ndéi sa'a ná. Dá nì kasá'á ndé'i ña, dá nì dakúchián sa'a ná xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan nì danáyaan ña. Dá nì chitóán ña, dá nì chí'an kirá támi sá'an ñoo iin ní kúu sa'a ná.

³⁹ Tá nì xini ta fariseo, tá'an ra nì kana Jesús ve'e ra, ña nì kee ñá'a ñoo dión, dá nì kasá'á rá ná kani ini ra: “Tá miñan ndaa ndisa profeta kúu ta yó'o, dá kían kandaá va ini ra ndá ñá'a kúu ña ké'é sa'a rá, chí iin ñá'a kómí kuachi va kían”, ká'an rá ná kani ini ra. ⁴⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Simón, kóni ka'in xí'ón sa'a iin ña'a.

Dá nì kaa Simón:

—Ka'an ní xí'ín, maestro.

⁴¹ Dá nì kaa na:

—Nì sà io iin ta sà dasá tóo di'ón. Ta uu ta sà tá noo rá. Iin ra sà tá o'on ciento di'ón plata, ta iin ka ra sà tá uu diko uxí.

⁴² Ta koo ní'í ta'on ndin nduú ra di'ón dánaa rá ña tá ra. Ta kúu nì xí'o ká'ano va ini ta kúu sato'o di'ón ñoo sa'a ndin nduú ta ñoo. Ta viti, ka'an yo'ó ná kande'á, ¿ndí kaa ta ñoo kú'u cháa ka ini sa'a ta kúu sato'o di'ón ñoo?

⁴³ Dá nì kaa Simón:

—Taó kuendá yu'u ña ta nì sà tá kua'a cháa ka di'ón ñoo kúu ra kú'u cháa ka ini sa'a ta kúu sato'o di'ón ñoo.

Dá nì kaa Jesús:

—Ndaa nda'o nì ka'on.

⁴⁴ Dá nì nandió koo na nì sà nde'é ná noo ñá'a ñoo, dá nì kaa na xí'ín Simón:

—¿Á nì xinon táto'on nì kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u? Tá nì ku'u yu'u ve'ón, koo ní xí'o ta'on yo'ó takuí ndoo sa'í. Tído ñá'a yó'o nì dakúchián sa'í xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan nì danáyaan ña. ⁴⁵ Ta ni noo'í koo ní chító ta'on yo'ó, tído ñá'a yó'o, nda rá nì kasáai nì ku'i ve'ón, koo sá tuuán chitóán sa'í.

⁴⁶ Ta ni diní koo ní chikodó ta'on yo'ó sití, tído ñá'a yó'o nì chí'an ndutá támi sá'an sa'a yú'u. ⁴⁷ Sa'a ñoo ká'in xí'ón, va'ará kua'a nda'o kuachi kée ñá'a yó'o, tído sà nì ndoo vaan, sa'a ñoo kóni ndava'a vaan yu'u. Tído

ñayuu ká'an ña cháa vá kúu kuachi na nì ndoo, noon kúu na cháa vá kóni na yu'u.

⁴⁸ Dá nì kaa na xí'ín ñá'a ñoo:

—Sa nì ndoo va kuachón noo Ndios.

⁴⁹ Ta ndidaá ta ndéi xí'ín ná mesa ñoo nì kasá'á ndát'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo kúu ta kaa, xiní ra, ña dándoo ra kuachi ñayuu noo Ndios?

⁵⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín ñá'a ñoo:

—Sa'a ña kándéé inon yu'u, sa'a ñoo nì kakón noo kuachón. Kua'an nó'on viti xí'an ió va'a inon.

Dá nì keeán kua'an nó'an.

8

Yó'o ká'an sa'a na ñá'a nì chindee Jesús

¹ Tá nì ndi'i, dá nì sa'an Jesús nì xionoo na ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí, ta nì daná'a na to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta nì xionoo na xí'ín ndin uxí uu ta nì kaxi mií ná ñoo.

² Ta nì xionoo ta'ani dao na ñá'a xí'ín ná, tá'an na nì nduva'a na, chí dao na nì sà ño'o espíritu kini, ta dao ka na nì sà kú'u. Ta tein na ñá'a yó'o nákaa María Magdalena, tá'an ña sà ño'o usá espíritu kini nì taó Jesús.

³ Ta nákaa ta'ani ñá'a naní Juana, ña kúu ñadi'í ta naní Chuza, tá'an ra ndaá ve'e rey Herodes, xí'ín ñá'a naní Susana, xí'ín kua'a ka na ñá'a sà chindee ña xí'ín ña ió noo ná.

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'a iin ta xiti tata

⁴ Kúu kua'a nda'o ñayuu nì kii iin rá iin ñoo nì nataka noo nákaa Jesús. Dá nì kasá'á ná dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá na:

⁵ —Iin ta xiti nì kee ra kua'an ra kuti ra tata no'ón'ó rá. Ta sa'a ña nì koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña nì kuei yu'u íchi. Ta nì sein ni'ini naan. Kúu nì kasáa laa, ta kúu nì seí vá rían. ⁶ Ta dao ka tata ñoo nì kuei tein yuu, ta nì xitaan. Tído nì ichian, dá chí koo ta'ón ko'oyo sa'an. ⁷ Ta dao ka tata ñoo nì kuei tein ta'íon. Ta nì sa'ano dáó ña xí'ín ta'íon ñoo, sa'a ñoo nì kuyáta váan nì kee rá. ⁸ Ta kúu dao ka tata ñoo nì kuei noo kúu ño'ó va'a. Kúu nì sa'ano va'a vaan. Ta kúu kua'a ndava'o noni nì xí'oan, dá chí iin ciento noni nì xí'o iin iin tata ñoo —kaa Jesús.

Tá nî ndi'i nî ka'an nâ dión, ta kúu nî'î nda'o nî ka'an nâ:

—¿Ndi ndáa ndo'ó ío do'o, ta kúu kueídó'o va'a ndó!

⁹ Dá ví nî ndato'ón ñaá taa xíonoo xí'ín ná:

—¿Ndi dándáki to'on nî ñakí'ín tá'an ní nî ka'an ní xí'ín ndu'u?

¹⁰ Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Noo ndo'ó nî xi'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído dáki'ín tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'í noo dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndidaá ka vían ndé'é ná, tído o kándaa ta'on ini nâ ndi kóni kaaan, ta va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o na, tído o kátóni ta'on ini nâ.

Nákani Jesús ndi kóni kaa ña nî daná'a na sa'a taa xiti tata

¹¹ 'Di'a dándáki to'on nî ñakí'ín tá'in nî ka'ín xí'ín ndó. Kana'á ndó ña tata ñoó kúu to'on Ndios. ¹² Ta yu'ú íchi noo nî kuei dao tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, tído kásaa ña u'u, ta kúu dítá váan to'on Ndios ña nákaa níó ná, dá ná o kándisa naan, ta o ní'í ná ña káki na. ¹³ Ta tein yuu noo nî kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádij iní nâ. Tído ko ta'ón yo'an ini níó ná, sa'a ñoó tóó vá kándisa naan. Chî tá kásá'á ndó'o na tandó'o, kúu kéxoo na noo ña kándisa na. ¹⁴ Ta tein ta'íón noo nî kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído kásá'á ndí'i cháá ka ini nâ sa'a ña ío noo ná, ta kátóo nâ koo kuíká ná, ta ndí'í ini nâ sa'a ña'a luu ío ñayuu yó'o. Sa'a ñoó ko sísa na xí'ín to'on Ndios. ¹⁵ Tído noñó'o va'a noo nî kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios xí'ín ndino'o ini nâ, ta ndíta ndaa nâ xí'án. Ta ko sá tuu na kée na ña kóni Ndios.

Miian kánian na'a yo mií yó ña kúu yó kuendá Jesús, ta kueídó'o va'a yó ña dána'a na noo yo

¹⁶ 'Ko íin ta'on chíñó'o iin íti, ta chíkani ndei na iin kidi nooán, ta ni ko chíkani de'é naan tixi xitó. Di'a noo dikó chínóo naan, dá ná katoon noo ndidaá nâ koku'u ini ve'e. ¹⁷ Chî ndidaá ña'a dá'í noo ndo viti, daí ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ño'o de'é viti, daí ña natuuan, dá ná katoon nooán. ¹⁸ Ta kueídó'o va'a ndó ña ká'ín xí'ín ndó, chî ndidaá nâ natiin to'on ká'ín, noón kúu

na nî'í ña kandaá cháá ka ini nâ. Tído ndidaá nâ ko xí'ín natiin to'on ká'ín, noón kúu nâ kexoo ña ká'án ná ná'á ná —kaá nâ.

Di'a nî kuu tá nî kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaá ná

¹⁹ Dá nî kasáa naná Jesús xí'ín ñani na nándukú ñaá ná. Tído ko ní kúu ta'on natuu yati na noo ío nâ, chî kuá'á nda'o ñayuu nî natáka ñoó. ²⁰ Dá nî kastó'on iin ñayuu nákaa tein ñayuu kuá'a ñoó xí'ín Jesús:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na sata vé'e, ta kóni nâ ka'an nâ xí'ín ní.

²¹ Dá nî kaa Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñoó:

—Ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaan, noón vá kúu naná xí'ín ñanij.

Di'a nî kuu tá nî sa'anda Jesús choon noo tachi xí'ín taño'o

²² Iin kuu, dá nî kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ini iin barco. Dá nî kaa nâ xí'ín rá:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

Dá nî kee na kua'an nâ. ²³ Ta tein yá'a na kua'an nâ noo taño'o ñoó, kúu nî kidi va Jesús. Kúu iin ndakána va nî kasá'á kána tachi déen noo taño'o. Sa'a ñoó nî kasá'á kokee takui'í ini barco. Ta ío nda'o ío ña keta ka'ani ra ini takui'í ñoó. ²⁴ Dá nî natuu yati taa xíonoo xí'ín Jesús noo kándu'u ná. Dá nî dandóto ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Ío ña kuu yo!

Dá nî ndoto Jesús. Dá nî sa'anda nâ choon noo tachi xí'ín taño'o ñoó. Kúu nî sa tuu va tachi ñoó xí'ín ña ndákuei noo taño'o, ta kúu nî nakáa tádi vá rá. ²⁵ Tá nî ndí'í, dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ko kándéé iní ndo yu'u?

Kúu nî yu'ú nda'o taa xíonoo xí'ín ná ñoó, ta nî naá iní ra. Dá nî kasá'á ndátó'ón tá'an míí rá:

—¿Ndá yoo ví kúu nâ yó'o, chî nda tachi xí'ín taño'o seídó'o choon sa'ándá nâ?

Di'a nî kuu tá nî taó Jesús espíritu kini nî sa ño'o ini iin taa

²⁶ Dá nî saa nâ iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara, ña xirndaa tá'an xí'ín kuendá Galilea. ²⁷ Dá tá nî noo Jesús barco ñoó, dá nî kasáa iin taa ñoó ñoó, ta sa na'á nda'o ño'o espíritu kini ini ra, ta ko ndíxi ta'on ra dá'on, ta ni ve'e ko ío ra, chî ini káo noo ño'o ndíi va ío ra. ²⁸ Tá nî xini ra Jesús,

kúú n̄i'í nda'o n̄i kayu'ú rá. Dá n̄i sa kuín xití rá noo ná, dá n̄i kasá'a n̄i'í nda'o ká'an ra xí'ín ná:

—¿Ndá k̄ián ndó'o ní xí'ín yu'u, Jesús, mií ní n̄a kúú de'e Ndios ndáya'i? Seí nda'áví noo ní ña ná dá'a ni dándó'o naní ní níóí.

²⁹ Dión n̄i kaaan, dá ch̄i sa sa'anda va Jesús choon nooán ña ná kankuei ña ini taa ñoo ko'an. Sa na'á nda'o ñó'an dándákián taa ñoo. Ch̄i va'ará sa so'oni ñayuu ndá'a rá xí'ín sa'a rá xí'ín cadena xí'ín kaa viti, tído vaá óon va sa'ándá ra cadena ñoo. Ta sa kendúsa espíritu kini ñoo xí'ín rá kandaka ñaáan kua'an noo kúú ño'ó ichí. ³⁰ Dá n̄i ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá n̄i kaa espíritu kini ñoo:

—Legión naní.

Dión n̄i kaaan ch̄i kua'a nda'o espíritu kini ño'ó ini taa ñoo. ³¹ Dá n̄i seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an nda maá noo ín naá. ³² Ta kua'a nda'o kochí ño'ó sásá'an ndika yúku ñoo. Dá n̄i seí nda'í espíritu kini ñoo noo Jesús ña ná konó ná ko'an ndu'an ini r̄i. Dá n̄i sonó ná nooán. ³³ Ta kúú n̄i kankuei espíritu kini ñoo ini taa ñoo. Dá n̄i sa'an n̄i ndu'an ini kochí ñoo. Dá n̄i taxí tá'an ndi ndi'í r̄i kua'an r̄i yu'ú da'o. Dá n̄i kuei ndava'a r̄i ini taño'o ñoo. Ta kúú n̄i kanda r̄i, dá n̄i xí'í r̄i.

³⁴ Dá tá n̄i xini t̄a ndáka kochí ñoo ña dión n̄i ndo'o r̄i, dá n̄i taxí tá'an ra kua'an ra kasto'on ra xí'ín n̄a ndéi ñoo ra xí'ín n̄a ndéi yúku sa'á ña n̄i kuu dión. ³⁵ Dá n̄i kankuei ñayuu ñoo kua'an n̄a kandé'é ná ña n̄i kuu. Tá n̄i saá n̄a noo ín Jesús, kúú n̄i xini n̄a ña ió t̄a n̄i sa ño'o espíritu kini ñoo noo sá'a ná. Ta kúú sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin t̄a ió va'a vá kúú rá. Kúú n̄i yu'ú nda'o ñayuu ñoo. ³⁶ Ta ñayuu n̄i xini ña n̄i kuu dión kúú n̄a n̄i nakani xí'ín dao ka ñayuu ndi n̄i kuu n̄i nduva'a t̄a sa ño'o espíritu kini ñoo. ³⁷ Dá n̄i kasá'a ndidaá ñayuu ndéi chí kuendá Gadara ñoo seí nda'í n̄a noo Jesús ña ná ko'on n̄a iin ka xí'án, dá ch̄i yu'ú n̄a sa'á ña n̄i kuu dión. Dá n̄i kaa Jesús ini barco ko'on n̄a. ³⁸ Tído n̄i seí nda'í t̄a n̄i sa ño'o espíritu kini ñoo noo ná ña ná konó ná ko'on ra xí'ín ná. Tído n̄i sa'anda Jesús choon noo rá ña ná no'o ra, ta kaá n̄a xí'ín rá:

³⁹ —Nandió koo kua'an nó'on ve'ón, ta nakanón xí'ín n̄a ñooon sa'a ndidaá ña'a ndato n̄i kee Ndios xí'ón.

Dá n̄i ki'in ra kua'an nó'o rá. Ta n̄i kasá'a rá nakani ra xí'ín ndidaá n̄a ñoo ra sa'a ndidaá ña'a ndato n̄i kee Jesús xí'ín rá.

Di'a n̄i ndo'o de'e di'í t̄a naní Jairo xí'ín ña n̄i ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e tái n̄i

⁴⁰ Dá n̄i nandió koo tuku Jesús n̄i ndisáa n̄a iin ka xoo taño'o ñoo. Dá n̄i natiin va'a ñaá kua'a nda'o ñayuu xí'an kádiñ ini n̄a, ch̄i sa ndéi ndidaá vá ná ndáti ñaá ná.

⁴¹ Dá n̄i kasáa iin t̄a naní Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo náta n̄a Israel ndéi ñoo ñoo. Dá n̄i sa kuín xití rá noo Jesús. Dá n̄i seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on n̄a ve'e ra, ⁴² ch̄i n̄i kaa ra ña ió iin tó'on de'e di'í ra, ta ió xi ux̄i ūu kuia, ta sa xí'í va xi. Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a xí'ín rá, ta dándutí ñaá ñayuu kuá'a kua'an xí'ín ná ñoo. ⁴³ Ta tein ñayuu ñoo nákaa ta'ani iin ñá'a ndó'o kue'e tái n̄i, ta sa n̄i xino ux̄i ūu kuia ndó'an dión. Ta sa n̄i dandí'í vaan di'ón né'e va'án n̄i chiya'avián t̄a kétatá ñaá. Tído ni iin tó'on ta'on ra k̄o ní kándéé nduva'án. ⁴⁴ Dá n̄i natuu yatián sata Jesús. Dá n̄i k̄ako'on ndá'an yu'ú dá'on ná. Ta kúú vití'ón di'a n̄i natuu n̄i ñoo.

⁴⁵ Dá n̄i kaa Jesús:

—¿Ndá yoo n̄i k̄ako'on ndá'a dá'amaí?

Tído ni iin tó'on ñayuu ñoo k̄o ní ka'an. Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Maestro, ñayuu kuá'a yó'o kúú n̄a dándutí ñaá. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ndato'ón ní ndá yoo n̄i k̄ako'on ñaá?

⁴⁶ Dá n̄i kaa Jesús:

—Koó, ch̄i n̄i dakó'on ndá'a iin ñayuu dá'amaí, ch̄i n̄i kandaa ini ña n̄i nduva'a iin ñayuu n̄i kee ndééí —kaá n̄a.

⁴⁷ Tá n̄i kandaa ini ñá'a ñoo ña o kúu ta'on chide'áan ña n̄i keeán, kúú n̄i kasáa noo Jesús, ta ndéi ñinoán. Dá n̄i sa kuín xitíán noo ná. Ta noo ndidaá ñayuu ñoo n̄i nakanián ndiva'a n̄i k̄ako'on ndá'an dá'on Jesús, ta n̄i nakani ta'anián ña vití'ón kuií vá n̄i nduva'án tá n̄i keeán dión. ⁴⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—De'e di'í, n̄i nduva'ón sa'á ña kándéé inóon yu'u. Ta viti, kua'án nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon.

49 Ta kúú ká'an ij vá Jesús íin na xí'an, kúú n̄i kasáa iin t̄aa n̄i kii ve'e Jairo, t̄a dándaki ve'e noo náta na Israel ñoo, dá n̄i kaa r̄a xí'in rá:

—Sa n̄i xi'i va de'e di'i ní. Ná dá'a k̄a ni dáta'an ní maestro xaan.

50 Tá n̄i seídó'o Jesús ña n̄i ka'an r̄a dión, dá n̄i kaa na xí'in Jairo:

—O sa yu'ón. Sava'a yu'u kandeé inóon, ta kúú nduva'a xi.

51 Dá tá n̄i saa na n̄i ku'u na ve'e ra, ta k̄o ní sóno ná ña ku'u dao ka ñayuu xí'in ná, sava'a Pedro xí'in Jacobo, xí'in Juan xí'in tatá tadi'i ñoo, xí'in naná va xi. 52 Ta ndidaá ñayuu ndéi ñoo ndéi'i na ndéi na, ta nda'í káyu'ú ná sa'a tadi'i ñoo. Dá n̄i kaa Jesús xí'in ná:

—O sa kuáki ndó, ch̄i k̄o ní xi'i ta'on xi, k̄i va xi.

53 Ta kúú ndidaá ñayuu ñoo n̄i saki ndaa va na Jesús sa'a ña n̄i ka'an na dión, ch̄i ná'a vá ná ña sa n̄i xi'i va xi. 54 Dá n̄i tiin Jesús ndá'a xí, dá n̄i kaa na xí'in xí:

—Di'í ló'o, ndakoo.

55 Ta kúú n̄i nataki va xi. Ta kúú vití'on vá n̄i ndakoo xi. Dá n̄i sa'anda Jesús choon noo na ve'e xi ña ná k̄i'o na ña'a kasá'an xi.

56 Ta tatá xi xí'in naná xi n̄i naá nda'o ini na. Tído n̄i sa'anda Jesús choon noo ná ña ná o sa nákani na xí'in ni iin tó'on ñayuu sa'a ña n̄i kee na.

9

Yó'o n̄i sa'anda Jesús choon noo t̄aa xiónoo xí'in ná ña ná ko'on r̄a dána'a r̄a sa'a to'on va'a Ndios

1 Dá n̄i nditúti Jesús ndin ux̄i ūu t̄aa xiónoo xí'in ná. Dá n̄i xi'o na choon noo rá ña kandeé rá taó rá ndidaá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e. 2 Dá n̄i tanda'a ñaá ná kua'an r̄a dána'a r̄a sa'a ndi koo ndu'u ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios, ta nduva'a ra na kú'u, 3 ta kaá na xí'in rá:

—Ni iin ña'a o sa koo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi, o sa kane'e ndó yito katuu ndó ko'on ndo, ni léka ndo, ni pan, ni di'ón, ta o sa kane'e ndó iin k̄a kotó nadaon ndó.

4 Ta ndi ndáa mií vá ve'e n̄i saa ndo n̄i ku'u ndó, sava'a ñoo ní kandeé ndó nda ná kasandaá kūu kankuei ndó ko'on ndo iin k̄a ñoo. 5 Ta ndi ndáa mií vá ñoo noo k̄o ní

xíin na natiin va'a na ndo'ó, ta kúú kankuei ndó ñoo ñoo, ta kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo k̄ian ná'a ña k̄o náta'an ini Ndios x̄ini na na ñoo ñoo —kaá Jesús.

6 Dá n̄i kankuei t̄aa ñoo kua'an r̄a ndidaá ñoo dána'a r̄a to'on va'a sa'a Jesús, ta sa nduva'a ra na kú'u ndéi iin iin xí'an noo xiónoo ra.

Naá ini rey Herodes kée ña ndato kée Jesús

7 Tá n̄i ni'i tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña kée Jesús, ta kúú k̄o ná'a rá ndi k̄ian nakani ini r̄a. Ch̄i dao ñayuu ñoo kaá ña n̄i nataki Juan, ta noon kúú Jesús. 8 Ta dao k̄a na kaá ña kúú ná profeta Elías, ta n̄i ndixoo tuku na. Ta dao k̄a na kaá ña kúú ná iin k̄a profeta n̄i sa io sa ná'a, ta n̄i nataki na vití.

9 Dá n̄i kaa Herodes:

—Mií yu'u n̄i sa'anda choon, dá n̄i sa'anda r̄a diko Juan. Tído, ¿ndá yoo ví kúú t̄aa, tá'an r̄a seídó'i kée ña'a ndato ñoo, tá dáa?

Sa'a ñoo ndí'i ini r̄a koni r̄a Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xi'o Jesús ña'a n̄i sasá'an o'on mil t̄aa

10 Tá n̄i ndisáa t̄aa xiónoo xí'in Jesús n̄i sa'an r̄a noo choon n̄i sa'anda na noo rá, dá n̄i nákani ra xí'in ná sa'a ña n̄i kee ra. Dá n̄i nákuaka xoo ñaá Jesús, dá ndáka ñaá ná kua'an na iin xí'an noo k̄o ñayuu ndéi yati ñoo naní Betsaida. 11 Tído tá n̄i kandaá ini ñayuu ñoo ndéi chí kua'an na, dá n̄i kee na tákuei ñaá ná kua'an na. Ta kúú n̄i natain va'a ñaá Jesús. Dá n̄i daná'a na noo ná sa'a ndi kee Ndios dándaki na ñayuu na. Ta n̄i nduva'a na na kú'u. 12 Tá n̄i ini kūu dáá ñoo, dá n̄i natuu yati ñaá ndin ux̄i ūu t̄aa xiónoo xí'in ná. Dá n̄i kaa r̄a xí'in ná:

—Ka'anda ní choon noo ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na ñoo kuálí túu ñó'o káa, o ko'on na ve'e ndíta yúku káa, dá ná ndukú ná ña'a kasá'an na, ta ná ni'i ná noo kudi na, ch̄i k̄o t̄a'ón ña'a keí ná yó'o.

13 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—K̄i'o ni mií ndó ña'a ná kasá'an ná.

Dá n̄i kaa r̄a:

—K̄o t̄a'ón kuá'a ña'a né'e ndu, sava'a o'on va pan xí'in ūu t̄iyaká va. Ta, ¿ndi kee ndu ko'on ndu kuiin ndu ña'a kasá'an ñayuu kuá'a yó'o? —kaá r̄a.

14 Ta kúú rá táto'on kị'o o'on mil taa. Dá nị kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñóó:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu yó'o ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u na. Ta uu diko uxị ná kakuu iin iin tu'u na.

15 Ta dión nị kee ra. Dá nị sa ndei ndidaá kúú ñayuu ñóó. 16 Dá nị tiin Jesús ndin o'on pan ñóó xí'ín ndin nduú tịyaká ñóó. Dá nị nande'é noo ná chí induú. Dá nị naki'o ná ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nị sa'anda na pan xí'ín tịyaká ñóó. Dá nị xị'o naan noo taa xíonoo xí'ín ná. Dá nị sa'an ra nị dasá ráan noo ñayuu ñóó. 17 Dá nị sasá'an ndidaá kúú ná nda noo nị ndinoo va'a ini na. Tá nị ndi'i, dá nị dakúti taa xíonoo xí'ín Jesús uxị uu tịyika xí'ín ña'a nị kandoo noo ña nị sasá'an ñayuu ñóó.

Dì'a nị kuu tá nị kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na nị tanda'á Ndios kasaa dákaki ñaa

18 Iin kuu nákaa xoo Jesús ká'an na xí'ín Ndios, ta yati ñóó ndéi taa xíonoo xí'ín ná, dá nị ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñóó?

19 Dá nị kaa taa ñóó:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa dakódo nduta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní iin profeta nị sa io sa na'á, ta nị nataki na.

20 Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá nị kaa Pedro xí'ín ná:

—Mii ní kúú Cristo, na dákaki ñaa.

Kásto'on Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndi kían ndo'o na, dá kuu na

21 Tído nị sa'anda Jesús choon noo tá xíonoo xí'ín ná ña ná o sa koo ini ra ka'an ra xí'ín nị iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúú ná.

22 Dá nị kaa na xí'ín rá:

—Mii'an ndusa kánian kua'á nda'o ña'a ndo'o naní nio na nị nduu taa ñayuu yó'o. Chị kuñó'ó ñaa tá sá'ano ñoo, xí'ín tá duti saku'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés. Ta kánian kuu na. Tído tixi kuu óni, dá nataki va na.

23 Dá nị kaa na xí'ín ndidaá taa ñóó:

—Ndi ndaa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndo kuu ndo sa'í iin rá iin kuu kuu, ta ndiko ndo yu'u, ná

ko'o. 24 Chị ndi ndaa na kóni dákaki na mii ná ñayuu yó'o, noón kúú na kuu di'a. Tído ndi ndaa na xí'o mii ña kuu na sa'a yú'u, noón kúú na nị'í ña káki na. 25 Dá chị, ¿ndi kían va'a nị'í ñayuu tá ná kandeé ná nị'í ná ndidaá ña kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios, ta o nị'í ná ña kataki na, ká'an ndó? 26 Ta ndi ndaa ñayuu ná xika'an noo sa'a yú'u o sa'á to'in, dá kían kaka'an ta'ani noo na nị nduu taa ñayuu yó'o sa'á noón tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ndée ndato kómí mii ná, xí'ín ña kómí tatá na Ndios, xí'ín ña kómí ángel kéchóon noo ná. 27 Mii'an ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, na ndíta yó'o, o kúú ta'on ndó nda ná koni ndo ndi kị'o dándaki Ndios —kaá Jesús.

Dì'a nị kuu tá nị naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

28 Tá nị ya'a ona kuu nị ka'an na dión, dá nị kee na ndáka na Pedro xí'ín Juan xí'ín Jacobo kua'an na dinị iin yúku iin ñóó ka'an na xí'ín Ndios. 29 Ta tein ká'an Jesús xí'ín Ndios, ta kúú nị nadaon va táto'on káa noo ná. Kúú nị ndukuxi dá'on ná, ta nị naye'e ndaaan. 30 Ta kúú iin kuiti vá nị na'a noo uu taa, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. Iin na kúú Moisés, ta iin ka na kúú profeta Elías. 31 Ta ndato nị naye'e ndaa noo ndíta na. Ta nị ka'an na xí'ín Jesús sa'a ndi kían ndo'o na, dá kuu na, dá xinkoo ña kánian ndo'o na ñoo Jerusalén.

32 Ta va'ará kudị nda'o Pedro xí'ín uu ka taa ñóó kóni ra, tído nị sa ño'o ini ra sa'á ña nị xini ra ña ndato nị naye'e ndaa Jesús, ta iin na ká'an na xí'ín uu taa ñóó. 33 Tá nị kasá'á kexoo uu taa ñóó kua'an na, dá nị kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Maestro, va'a kúú ndéi ndu'u yó'o. Ná kava'a ndu onị tịya'ó. Iian ná koo mii ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

Dión nị kaa ra, dá chị ko ná'á ta'on ra ndi kían ká'an ra sa'á ña nị yu'ú ra. 34 Ta tein ká'an ra dión, kúú nị naxino iin viko. Ta kúú nị dadá'i ñaa ná. Dá nị yu'ú nda'o ra tá nị xini ra nị da'i na nị kee viko ñóó. 35 Ta kúú nda tein viko ñóó nị seido'o ra nị ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e manị yu'u. Kueídó'o ndó to'on ká'an xị.

³⁶ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a dión, kúú nda iin tó'ón m̄íí vá Jesús n̄i k̄andoo iin. Ta k̄o ní ká'an ndin on̄i t̄aa ñoo sa'á ña yó'o, chí tein kuu dáá ñoo k̄o ní nákan̄i ta'on ra x̄í'ín n̄i iin tó'ón ñayuu sa'á ña n̄i xini r̄a din̄i yúku ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin tayií nákaa espíritu kini

³⁷ Dá tá n̄i tuu noo iin k̄a kuu, dá n̄i naxino Jesús x̄í'ín t̄aa ñoo sa'a yúku ñoo. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu n̄i sa'a n̄i ni'í ñaa.

³⁸ Dá n̄i kayu'ú iin t̄aa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, seí nda'av̄i noo ní nduva'a ní de'e ló'i, chí iin tó'ón din̄i dáá vá kúú x̄í nooí, ³⁹ chí iin ndakána va t̄iin ñaa iin espíritu kini, ta ni'i nda'o k̄ayu'ú x̄í kéean, dá sa'án̄i yi'í ñaaán, ta kánkuei chí'ion̄ yú'u x̄í, ta k̄endava'a nda'o ña x̄í'ín x̄í, ta k̄o x̄iín ta'an vaan dáyaá chíchí ñaa. ⁴⁰ Sa'á ñoo n̄i seí nda'av̄i noo t̄aa x̄ionoo x̄í'ín ní káa, ña ná taó rá ña, tído k̄o ní k̄andeé ta'on ra.

⁴¹ Dá n̄i kaa Jesús:

—¡Nandeé k̄a vían ñayuu k̄o kándisa kúú ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa k̄a ví kooi x̄í'ín ndó? Ta, ¿ndidaa k̄a ví k̄i'o ndeé iní sa'a ndó? Kane'e de'ón ná kii.

⁴² Tá sa' kua'an kuyati ra x̄í'ín tayií ló'o ñoo noo Jesús, ta kúú n̄i koon ñaa espíritu kini ñoo nda noñó'o, ta n̄i sa'án̄i yi'í ñaaán. Dá n̄i sa'anda Jesús choon nooán ña ná ketaan kua'an. Dá n̄i nduva'a na tayií ló'o ñoo. Dá n̄i nak̄i'o ñaa ná noo tatá xi. ⁴³ Kúú n̄i naá iní ndidaá ñayuu ndíta ñoo sa'á ña ndato n̄i kee Ndios.

Yó'o n̄i kasto'on tuku Jesús x̄í'ín t̄aa x̄ionoo x̄í'ín ná ndí kián ndo'o na, dá kuu na

Ta tein naá ini ndidaá ñayuu ñoo sa'a ndidaá ña ndato n̄i kee Jesús, dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín t̄aa x̄ionoo x̄í'ín ná:

⁴⁴ —Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in x̄í'ín ndó, chí ko'on iin t̄aa nak̄i'o ra n̄a n̄i nduu t̄aa ñayuú yó'o noo ndá'a t̄a xini u'u ñaa.

⁴⁵ Tído k̄o ní kátóni ta'on ini t̄aa ñoo ndiva'a n̄i ka'an na dión, chí ndadí vá ñaxintóni rá, ta yu'ú r̄a ndato'ón rá Jesús ndi dándaki to'on n̄i ka'an n̄a.

Dána'a Jesús ndá yoo kúú na ndáya'i cháa k̄a noo Ndios

⁴⁶ Dá n̄i kasá'á ndátó'ón kuáchi t̄aa x̄ionoo x̄í'ín ná sa'a ndá yoo kúú t̄aa ndáya'i cháa

k̄a tein mií rá ñoo. ⁴⁷ Tído n̄i k̄andaa ini Jesús ña nákan̄i ini r̄a dión. Kúú n̄i tiin na ndá'a iin tayií ló'o. Dá n̄i chíkan̄i ñaa ná din̄i ná, ⁴⁸ dá n̄i kaa n̄a:

—Ndi ndáa miíó ñayuu natiin va'a ta ló'o yó'o sa'á ña kúú ná kuendá yu'u, dá k̄ian nda mií vá yu'u natiin va'a na. Ta n̄a n̄i natiin yu'u, nda Ndios n̄i natiin na, chí mií ná n̄i tanda'a yu'u veii ñayuú yó'o. Chí iin r̄a k̄o ndáya'i tein mií ndó xaan, roón kúú r̄a ndáya'i cháa k̄a noo Ndios —kaá n̄a.

Kaá Jesús ña ñayuu k̄o naá x̄í'ín ná, noón kúú na ndíta xoo mií ná

⁴⁹ Dá n̄i kaa t̄a naní Juan x̄í'ín ná:

—Maestro, n̄i xini ndu'u iin t̄aa taó espíritu kini x̄í'ín kuu mií ní. Tído k̄o x̄ionoo ta'on ra x̄í'ín yó, sa'á ñoo n̄i chítuu va ndu'u r̄a.

⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Ná dá'a ní chituu ndó r̄a, chí n̄a k̄o naá x̄í'á, noón kúú na ndíta xoo yo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i danáni Jesús Jacobo x̄í'ín Juan

⁵¹ Tá sa' kua'an x̄inkoo kuu no'o Jesús induú, dá n̄i chíkaa ini n̄a ko'on ndaa na nda ñoo Jerusalén. ⁵² Dá n̄i tanda'a ná dao t̄aa kua'an r̄a noo. Dá n̄i sa'a r̄a n̄i ku'u ra iin ñoo ló'o nákaa chí kuendá Samaria di'a, dá kenduu r̄a noo kandeí na, n̄i ka'án rá. ⁵³ Tído k̄o ní x̄iín ta'on n̄a ñoo ñoo natiin ñaa ná, chí n̄i k̄andaa ini n̄a ña chí Jerusalén di'a va chíka'anda n̄a ko'on n̄a.

⁵⁴ Tá n̄i k̄andaa ini Jacobo x̄í'ín Juan ña n̄i kee ñayuu ñoo dión, dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín Jesús:

—Tatá, ¿á k̄o kóni ní ná ka'anda ndu choon, dá ná koon ñoo'ó kéi induú káa tát'o'on n̄i kee Elías, dá ná naá ndi'i noo ñayuu ñoo?

⁵⁵ Dá n̄i n̄andió koo Jesús n̄i danáni ñaa ná, ta kaá n̄a x̄í'ín rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí kián kedaá x̄í'ín ndó, dá ká'an ndo dión, ⁵⁶ chí k̄o ní kasaá ta'on n̄a n̄i nduu t̄aa ñayuu yó'o ña k̄ian dánaá n̄a ñayuu, di'a n̄i kasáa n̄a dáka'ki ñaa ná.

Dá n̄i kee na kua'an n̄a iin k̄a ñoo.

Di'a n̄i ka'an Jesús x̄í'ín dao ñayuu n̄i ka'án kanoo x̄í'ín ná

⁵⁷ Ta nani x̄ika na kua'an n̄a íchi ñoo, dá n̄i kaa iin t̄aa x̄í'ín Jesús:

—Tatá, íóí ña kanooi xí'ín mií ní ndeí kúú mií vá noó ko'on ní.

⁵⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kana'ón ña íó va káo noo ñó'o ndikuii, ta íó ta'ani táka noo ñó'o laa. Tído na nì nduu taa ñayuu yó'o ni noo kanoo dinì ná koó.

⁵⁹ Dá nì kaa na xí'ín iin ka taa ñoo:

—Nakíi, kanoo xí'ín yu'u.

Dá nì kaa taa ñoo:

—Tatá, konó ní dinñó'ó ka ná ko'in dánduxi tatái, dá kasaaj, ko'o.

⁶⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Dánkoo na kúú ndii ná dánduxi ñaá dao ka na kúú ndii. Tído yo'ó, kua'án kanooón dána'on noó ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

⁶¹ Dá nì kaa iin ka taa xí'ín ná:

—Tatá, kónij kanooi xí'ín mií ní, tído dinñó'ó ka konó ní ná ko'in kasto'in xí'ín na ve'i, dá ná kasaaj, ko'o.

⁶² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Iin taa tiin nda'á yata, ta nándió koo ra ndé'é rá chí sata, roón kúú ra ko choon ta'on kuti. Kí'ó dión ta'ani ndó'o na ndí'í jí vá ini sa'á ña íó noo ná, chí ko choon ta'on na dána'a na sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

10

Sa'ándá Jesús choon noó onj diko uxí taa ña ko'on ra ndidaá ñoo dána'a ra

¹ Tá nì ndi'í ña yó'o, dá nì kaxi sato'o yo Jesús onj diko uxí ka taa. Dá nì tanda'á ná uu rá uu ra ko'on ra ndidaá kúú ñoo xí'ín iin rá iin xián noó ko'on mií ná. ² Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti kaa nda'o ña'a dákée yó, tído cháá nda'o kúú taa dákée ña, chí kuá'á nda'o ñayuu ndeí nduu ndu'u tixi ndá'a Ndios, tído cháá vá kúú taa dána'a noo ná. Sa'á ñoo kaka ndo ña manj noo Ndios, na kúú sato'o ñayuu ñoo, dá ná tanda'á ná cháá ka taa ko'on ra dána'a ra noó ñayuu na. ³ Kua'án ndo'ó viti, tído noo tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo kakuu ndó táto'on léko tein ndigüe'í lobo. ⁴ Ta o sa káne'e ndó léka ndo ko'on ndo, ni noo kaño'o dijón ndo, ta ni dao ka ndisa kay'i ndó, ta ni o sa kakuíta too ndó ka'an ndo ndisá'an xí'ín ni iin tó'on ñayuu íchj noó ko'on ndo. ⁵ Ta ndi kaa mií vá ve'e nì saa

ndo nì ku'u ndó, dinñó'ó di'a kaa ndo xí'ín na ndeí ve'e ñoo: “Ná kandeí va'a ní.” ⁶ Tá ío iin kaa ñayuu va'a ve'e ñoo, dá kían ná kandeí va'a ndisa na. Tído tá koó iin kaa ñayuu va'a ndeí ñoo, dá kían nandió koo ña va'a ñoo noo mií vá ndó. ⁷ Ta mií ve'e ñoo ní kandeí ndó. Ta keí ndó, ta ko'o ndó ndi ndáa mií vá ña'a xí'o na noo ndo. Chí iin ta kéchoon kánian nì'í ña kúú ya'i ra. Ná dá'a nì tooo tuku nadaon ndó ve'e noo kandeí ndó. ⁸ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noó nì saa ndo, ta nì natiin va'a na ndo'ó, dá kían keí ní ndó ndi kúú mií vá ña chikodó ná noo ndo, ⁹ ta nduva'a ndó na kú'u ndeí ñoo, dá kaa ndo xí'ín ndidaá ná: “Sa nì kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.” ¹⁰ Tído ndi ndáa mií vá ñoo noó nì saa ndo, ta ko ní xín na natiin va'a na ndo'ó, dá kían kankuei ndó keí ñoo ñoo, dá kaa ndo: ¹¹ “Ñoyaká ñó'o ñoo ndo, ña nì tiin sa'a ndú, ña yó'o kidi ni'ini ndu, dá kana'á ndó ña ko náta'an ini Ndios xiní na ndo'ó. Tído kana'á ndó ña sa nì kuyati va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios”, kaa ndo. ¹² Ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o na ñoo ñoo o duú ña nì ndo'o ñayuu kini nì sa ndeí ñoo Sodoma tá sa na'á.

Nda'í kúu ví na ndeí ñoo Corazín, xí'ín na ndeí ñoo Betsaida, kaá Jesús

¹³ 'iNda'í kúu ví ndo'ó, na ndeí ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúu ví ndo'ó, na ndeí ñoo Betsaida! Chí tá ní kée yu'u ña ná'ano noó ñayuu ndeí ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on nì kee yu'u ña ná'ano noo ndo'ó, ta kúú nda sa oon va nì nandixi nda'í na, ta nì nandei nda'í na noo yaa sa'á ña nì nandikó iní na sa'á kuachi nì kee na, ní kúu. ¹⁴ Sa'á ñoo tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndeí ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ¹⁵ Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum xaan viti, ká'an ndó ña nda induú xinkuei ndó. Tído ndo'ó kúu na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indayá.

¹⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín ndin onj diko uxí taa ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'an ndo, dá kían nda yu'u seídó'o na. Ta ndi ndáa ñayuu kuñó'ó ñaá, ta nda yu'u kuñó'ó ná. Ta ndi ndáa ñayuu, tá kuñó'ó ná yu'u,

kuñó'ó ta'ani na tatá Ndios, na n̄i tanda'á yu'u veii —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndusáa on̄i diko ux̄i taa ñoó

¹⁷ Tá n̄i n̄andió kuéi on̄i diko ux̄i taa yó'o n̄i ndisáa ra noo choon n̄i sa'an ra, kúu kadij nda'o ini ra. Dá n̄i kaa ra x̄i'ín Jesús:

—Tatá, nda espíritu kini seídó'o ñaá tá sa'ándá ndu choon nooán x̄i'ín kuu mií ní.

¹⁸ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Jaan, ch̄i n̄i xini yu'u n̄i kankao ña u'u nda induú tató'on k̄i'o kankao tasa. ¹⁹ Miian ndaa kuiti n̄i x̄i'oi choon noo ndo, sa'á ñoó koó ña'a ndo'ó ndó tá ná kuein nakana ndó satá koó, x̄i'ín tidó'oma. Ta n̄i x̄i'o ta'anii choon noo ndo ña kandeé ndó x̄i'ín ndidaá ndée kómí ña u'u, ta ni iin ña'a o kandeé kendava'an x̄i'ín ndó. ²⁰ Tído ná dá'a ni kadij téi ini ndo sa'á ña seídó'o espíritu kini choon sa'ándá ndo. Di'a kadij cháá ka ini ndo sa'á ña sa kándodó vá kuu ndo noo tuti Ndios nda induú.

Kadij nda'o ini Jesús kée Espiritu īi Ndios

²¹ Dá n̄i nakutí Jesús x̄i'ín ña kadij ini na n̄i kee Espiritu Ndios, dá n̄i kaa na:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúu sato'o induú x̄i'ín noñó'o yó'o, ch̄i n̄i ch̄ikáa de'é ní ña yó'o noo na ndichí, x̄i'ín na kátóni ini. Ta n̄i na'a nian noo na ko kátóni va'a ini. Jaan, k̄i'o dión n̄i kee ní, tatá, ch̄i k̄i'o dión n̄i nata'an ini mií ní.

²² Ta ndidaá ña'a n̄i nak̄i'o tatá Ndios noo yu'u. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á nda yoo kúu de'e Ndios, ch̄i iin tó'ón din̄i miíó tatá Ndios kúu na ná'á ñaá. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á tatá Ndios, ch̄i iin tó'ón din̄i de'e va na kúu na ná'á ñaá, x̄i'ín na n̄i ch̄ikaa ini de'e Ndios na'a na noo —kaá na.

²³ Dá n̄i n̄andió koo na n̄i sa nde'é ná noo taa xionoo x̄i'ín ná, dá n̄i kaa na x̄i'ín sava'a mií vá taa ñoó:

—Ndiká'an ndi kúu ví na xini x̄i'ín noo ña xini mií ndó viti. ²⁴ Ch̄i ká'in x̄i'ín ndó ña kuá'á ndava'o profeta x̄i'ín rey n̄i ka'an rá koni ra ña xini ndo'ó viti, tído ko ní xini ta'on raan. Ta n̄i ka'an rá kueídó'o ra to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on raan —kaá na.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'á ña va'a n̄i kee iin taa kuendá Samaria

²⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i nakuin ndichi iin taa dána'a ley, dá ch̄i kóni ra korndodó rá Jesús. Dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—Maestro, ¿ndí k̄ián kánian keei, dá n̄i'í ña kataki chíchíí?

²⁶ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—¿Ndi kaá ley Moisés? ¿Ndi k̄ián kándaan inon ña ká'an?

²⁷ Dá n̄i kaa tá dána'a ley ñoó:

—Di'a va kaáan: “Kon̄i ndo sato'o yo Ndios x̄i'ín ndino'o níó ndo, x̄i'ín ndino'o ini mií ndó, x̄i'ín ndidaá kúu ndée ndo, x̄i'ín ndidaá ñaxintóni ndo. Ta ku'u ini ndo sa'á ñayuu x̄i'ín ndó tató'on k̄i'o ndó'ó ndó x̄i'ín mií ndó.”

²⁸ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Va'a nda'o n̄i n̄andió né'ón ña n̄i ndato'ín yo'ó. Kua'an viti, ta keeón ña, dá konon kataki chíchón.

²⁹ Dá n̄i ndukú taa ñoó ndi kee ra kendaan ra ña ká'an mií rá. Kúu n̄i kaa ra x̄i'ín Jesús:

—¿Ndá yoo kúu ñayuu x̄i'ín yu'u ñoó?

³⁰ Dá n̄i ka'an Jesús x̄i'ín rá:

—Iin kuu dá n̄i keta iin taa ñoo Jerusalén. Dá n̄i kee ra konoo ra kua'an ra íchi kua'an chí ñoo Jericó di'a. Ta íchi ñoó n̄i kankuei tá kui'íná n̄i tiin ñaá rá. Kúu n̄i taxí vichí ñaá rá. Ta kúu n̄i kani kini ñaá rá. Sa nda kuu ra. Dá n̄i kee tá kui'íná ñoó kua'an ra.

³¹ Ta kúu íchi ñoó konoo iin tá duti kua'an ra. Tá n̄i xini ra kándu'u taa n̄i tarkue'e ñoó, ta kúu n̄i kao xoo va ra n̄i ya'a ra kua'an ra. ³² Kúu n̄i kasandaá ta'ani iin taa levita kéchóon ve'e ño'o ká'ano kua'an ra. Tá n̄i xini ra kándu'u taa n̄i tarkue'e ñoó, kúu n̄i kao xoo ta'ani ra n̄i ya'a ra kua'an ra.

³³ Tído iin taa kuendá Samaria kua'an ta'ani íchi ñoó. Tá n̄i xini ra kándu'u taa n̄i tarkue'e ñoó, kúu n̄i kixian n̄i ku'u nda'o ini ra sa'a rá.

³⁴ Ta kúu n̄i natuu yati ra noo kándu'u roón. Dá n̄i kuei ra sití x̄i'ín vino noo n̄i tarkue'e ñoó, dá n̄i kao noo raan iin dá'on. Dá n̄i ch̄inoo ñaá rá sata burro ra né'e ra kua'an ra. Dá n̄i saa ra iin ve'e noo kidi ñayuu x̄i'ín íchi ñoó. Dá n̄i sa io ra n̄i sa ndaa ñaá rá.

³⁵ Tá n̄i t̄uu noo iin ka kuu n̄i kasandaá hora ko'on ra. Dá n̄i taó rá uu di'ón plata, dá n̄i x̄i'o raan noo sato'o ve'e ñoó. Dá n̄i kaa ra x̄i'ín rá: “Kee ní ña man̄i koto ní taa yó'o. Tá n̄i kándaan ní cháá ka di'ón mií ní n̄i xito ní ra, dá tá ná nandió kooi, dá nandió né'i di'ón ní”, kaá ra. ³⁶ Ta

viti, ¿ndí káa iin taa noo ndin oní taa yó'o ná'a ña miían ndaa ndisa ñayuu xí'ín rá kúu taa nì darkue'e tã kuí'íná ñóó, ká'án yo'ó?

³⁷ Dá nì kaa tã dána'a ley ñóó:

—Tá'an ra nì ku'u ini sa'á tã nì tarkue'e ñóó.

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta kì'o dión ta'ani kua'án yo'ó keeón.

Di'a nì kuu tá nì sa io Jesús ve'e Marta xí'ín María

³⁸ Dá nì kee Jesús sá xíka na kua'an na. Dá nì saá na iin ñoo ló'o, ta ñóó ió iin ñá'a naní Marta. Ta nì naíin va'án Jesús ve'án.

³⁹ Ta ió iin ku'an naní María, ta nì saáan nì sa kooán noo sá'a Jesús, ta ióan seídó'án ña dána'a na. ⁴⁰ Tído ndí'i cháa ka ini Marta kéeán choon ió nooan. Dá nì natuu yatián noo ió Jesús, dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tatá, ¿á kò ndé'é ní ña iin tó'ón vá yu'u nákaa kéchóon, ta ió oon ku'i? Ka'an ní xí'ín xí ná chindeé tá'an xi xí'ín.

⁴¹ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Marta, Marta. Ndí'i nda'o ini yo'ó, ta nákani inon sa'á kua'á nda'o ña'a. ⁴² Tído iin tó'ón vá ña'a kían ndáya'i cháa ka. Ta ñóó kían nì kaxi María yó'o, ta ni iin tó'ón ñayuu kò kánian ketéin noo xí kueídó'o xi yu'u —kaá na.

11

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'ín Ndios

¹ Di'a nì kuu tá nákaa Jesús ká'an na xí'ín Ndios iin xíán. Tá nì ndí'i nì ka'an na xí'ín Ndios, dá nì kaa iin taa xionoo xí'ín ná ñóó:

—Tatá, dána'a ní noo ndu'u ndi kee ndu ka'an ndu xí'ín Ndios táto'on nì daná'a Juan noo taa sa xionoo xí'ín ná.

² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, di'a kaa ndo xí'ín ná:

Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuú mií ní ndidaá tá'an ñaño'ó.

Ta ná kii ní dándaki ní ñayuu yó'o.

Táto'on kì'o kée ní ña kóni ní induú xaan, kì'o dión ta'ani ná koo noño'ó yó'o.

³ Ta kì'o ní ña xínño'ó ndu'u keí ndú iin iin kuú kuú.

⁴ Ta ká'ano koo ini ní sa'á kuachi ndu táto'on kì'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu'u sa'á na yá'a noo ndú.

Ta o sa kónó ní kuei ndu noo kuachi, ta dákaki ní ndu'u noo ña kini.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na:

—Ta ndi ndáa ndó ió iin amigo, ta dao ñóó kua'an ndo ve'e na, ta ká'an ndo xí'ín ná: “Amigo, tei tóo ní oní pan naní'í, ⁶ dá chí nì kasáa iin amigoj ve'i, ta xíká nì kii ra, ta kò ta'ón ña'a kì'oi keí rá.” ⁷ Dá kaa na xí'ín ndó nda maá ini ve'e na: “O sa dáta'óon yu'u, chí sa ndadí vá yé'í, ta sa kándu'u vái kídij xí'ín de'i noo xíto. Sa'á ñóó o kúu ta'on nakooi kì'oi ña nooan.” ⁸ Tído va'ará ná o náko na kì'o naan noo ndo sa'á ña kúu ná amigo ndo, tído sa'á ña ká'an téi ndo ndíta ndó, sa'á ñóó nakoo na kì'o na ña xínño'ó ndó. ⁹ Tído yu'u ká'an xí'ín ndó, kaka ndo ña xínño'ó ndó noo Ndios, ta kúu ni'i vá ndóan. Nandukú ndóan, ta kúu ni'i vá ndóan. Dákásá ndó yé'é, ta kúu nono váan noo ndo. ¹⁰ Dá chí ndidaá na xíkaan, ta ni'i náan. Ta ndidaá na nandukú ñá, ta ni'i náan. Ta ndidaá na dákásá yé'é, ta nonoan noo ná.

¹¹ Ta ndi ndáa ndo'ó, na kúu tatá, tá xíka de'e ndó pan keí xí noo ndo, ¿á xí'o ndó iin yuu noo xí? O, tá xíka xi iin tiyaká keí xí, ¿á xí'o ndó iin koo noo xí? ¹² O, tá xíka xi iin nduú keí xí, ¿á xí'o ndó iin tído'oma noo xí? ¹³ Koo, dá chí va'ará kúu ndó ñayuu kini, tído tí'a ndó kì'o ndó ña va'a noo de'e ndó. ¿Á kò ná'a ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá Ndios, na ió induú? Chí kì'o na Espíritu ií ná noo ndi ndáa na xíka ñaá noo ná —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì kaa dao ñayuu ña taó Jesús espíritu kini kée ña u'u

¹⁴ Iin kuú nákaa Jesús taó na iin espíritu kini, tá'an ña nì keñí'i iin taa. Dá tá nì keta espíritu kini ñóó kua'an, kúu nì naka'an va taa ñóó. Kúu nì naá ndava'o ini ñayuu ndéi ñóó. ¹⁵ Tído dao ñayuu ñóó nì kaa:

—Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kini, ñóó vá kían xí'o choon noo taa káa, sa'á ñóó kándéé rá taó ra espíritu kini —kaá na.

¹⁶ Ta dao ka ñayuu ñóó kátoó korndodó ná Jesús, sa'á ñóó nì xíka na ña ná kee na iin ña'a ndato chí induú. ¹⁷ Tído sa ná'a vá Jesús ndi nákani ini na. Dá nì kaa na xí'ín ná:

—Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'in ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noo ndéi na. ¹⁸ Ta dión ta'ani ndo'o ña u'u mií noo tá kasá'á ta'anda tá'an xí'in ña kéchóon nooán, chí, ¿ndi koo kaka choon né'an? Tído ndo'ó kúu ra ká'an ña xí'in choon ni xí'o Beelzebú taó yu'u espíritu kini kéchóon nooán. ¹⁹ Chí tá taó yu'u espíritu kini xí'in choon ni xí'o Beelzebú nooí, dá kían, ¿ndá yoo ni xí'o choon noo ndá'a ta ñoo mií ndó ña taó rá espíritu kini, tá dáá? Tído taa ñoo kúu ra ná'a ña o duú ña ndaa kían ká'an ndo sa'í. ²⁰ Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'in choon ni xí'o Ndios nooí, dá kían kana'á ndó ña miían ndaa kuiti sa ni kasandaá va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

²¹ Tá ió iin taa ndakí ndaa ra ve'e ra xí'in espada, dá kían ni iin tó'on ñayuu o kúu ku'u ki'in ku'íná ná ña'a ió noo rá. ²² Tído tá ni kasáa iin ka taa ndakí cháá ka noo ió ra, dá kían vaá oon va kandeé rá xí'in rá, ta kuio ndaa ndi'i ra espada ra, tá'an ña sa kandeé iní ra sa chindeé ñaá, ta dasá ndi'i ra ña sa komí taa ñoo. ²³ Ta na ko ndíta xoo yu'u, noón kúu na xiní u'u ñaá. Ta na ko chindeé yu'u xí'in ña kéei, noón kúu na dátuu di'a ñaá.

Di'a ndó'o iin taa tá nándió koo espíritu kini nákaan ini ra

²⁴ Tá kéta iin espíritu kini ini iin taa, dá kían kua'an iin xían noo íchí ndukúán noo nani'i ndééán. Tído tá ko nani'án noo nani'i ndééán, dá kásá'á nákaní inían: “Nándió koo tukui no'i ve'e noo ni ketai veii”, kaáan. ²⁵ Tá ni nasáaan ni ndu'an ini taa noo ni sa ioan, kúu ndato ni natu'án, ta ñóchí vii káaan. ²⁶ Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháá ka o duú miíán, dá nasáaan ndu'an kañ'an ini taa ñoo. Ta kúu ka'í ka ví kasá'á ndo'o níó rá o duú tát'on k'i'o ni sa ndo'o níó rá sa kee espíritu kini mií noo ñoo —kaá Jesús.

Ndiká'án ví ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan, kaá Jesús

²⁷ Tein ká'an na to'on yó'o, kúu ni kayu'ú vá iin ñá'a tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndiká'án ndi kúu ví ñá'a ni dakáki mií ní, na ni dachíchí mií ní.

²⁸ Dá ni kaa Jesús:

—Ndiká'án ndi kúu cháá ka ví na seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'á ñayuu xíka ña kee na iin ña ndato

²⁹ Ta kúu ni kasá'á só'óní tá'an ñayuu kuá'a ñoo kua'an na noo iin Jesús. Dá ni kasá'á Jesús ká'an na xí'in ná:

—Ñayuu kini nda'o kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, dá chí xíka ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó yu'u. Tído ni iin tó'on ña ndato o kéei noo ndo, sava'a ña ndato ni kee Ndios xí'in Jonás kúu ña ndato koni ndo ndo'i. ³⁰ Chí tát'on ni kee Ndios iin ña ndato xí'in Jonás tá ni tanda'á ñaá ná ni sa'an na ñoo ká'ano nani Nínive, k'i'o dión ta'ani kee na iin ña ndato xí'in na ni nduu taa ñayuú yó'o noo ndo'ó, na ndéi tiempo viti.

³¹ Ta nakuijn ndichi ñá'a sa dándáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachián sa'á ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noo xíka cháá ka ñayuú yó'o ni kixián ni seídó'án ña ndichí rey Salomón. Ta iin taa ndaya'i cháá ka kúu na iin ká'an xí'in ndó viti'ón o duú rey Salomón ñoo. ³² Ta dión ta'ani nakuita ndichi ñayuu ni sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí tá ni daná'a Jonás to'on va'a sa'a Ndios noo ná, ta kúu ni nandikó vá iní na sa'á kuachi sa kee na. Ta iin taa ndaya'i cháá ka kúu na iin ká'an xí'in ndó viti'ón o duú Jonás —kaá Jesús.

Ká'an Jesús sa'á ña dátoon noo yo

Dá ni kaa ta'ani na:

³³ —Ni iin tó'on ta'on ñayuu ko chíñó'o iin íti, dá chikaa de'é naán, ta ko chíkaa naán tixi iin sato. Di'a chinóo naan noo dikó, dá ná katoaan noo ñayuu kásaa ve'e na. ³⁴ Ta nduchí nóo ndo kúu tát'on iin ñó'o nákaa tóon ñíi ndo, ña dátoon níó ndo. Sa'á ñoo tá va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níi vá túu noo ndo. Tído tá ko vá'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níi vá ñíi ndo iin naá. ³⁵ Sa'á ñoo kaon koo ndó, dá kían ná dá'a ni nda'o ña tóon nákaa ini níó ndo, chí oon ni nakuijn naá noo ndo. ³⁶ Dá chí tá iin níi ñíi ndo tóon, dá kían ni lú'u ví ña iin naá koo noo ndo, chí ndato náye'e iin níi níó ndo, tát'on k'i'o ndato tóon iin íti —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'á ña kini kée ta fariseo xí'in ta dána'a ley

³⁷ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús, dá ni sei nda'í iin ta fariseo noo ná ña ná ko'on na xí'in rá kasá'an na ve'e ra. Dá tá ni saa na, dá ni ku'u na ni sa koo na mesa. ³⁸ Ta kúu ni naá v'á iní ta fariseo ñoo tá ni xini ra ña ko ní nákata na ndá'a ná xí'in ñañó'ó tát'on k'i'o kée mií rá, dá kasá'an na. ³⁹ Dá ni kaa sato'o yo Jesús xí'in rá:

—Kueídó'o va'a ndó, chi ndidaá ndo'ó, ta fariseo xa'an, kúu ra nákata sava'a sata óon va vaso xí'in ko'o. Ta dión ta'ani kée ndó xí'in mií ndó, chi xini ndi k'i'o ka ví yakó nio ndo, chi ni nakutí ndó xí'in ndidaá ña kini xí'in ña ko vá'a. ⁴⁰ ¡Nandeé ka vían xixi ndó! ¿Á ko ná'á ndó ña Ndios, na ni kava'a ñi ndo sata vé'e, noón ta'ani kúu na ni kava'a nio ndo? ⁴¹ Sa'á ñoo ndino'o ini ndo k'i'o ndó ña'a xínñó'ó na kúnda'í, ta k'i'o dión, dá na'a ndo ña kómí ndó iin nio ví.

⁴² Nda'í kúu ví ndo'ó, ta fariseo xa'an, dá chi xí'o ndó noo Ndios uxí ndu'ú mino noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noñó'o ndo. Ta dión ta'ani kée ndó xí'in yuku lotá xí'in dao ka yuku xiti ndó. Tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó ña ndaa xí'in ñayuu xí'in ndó, ta ko kóni ndo Ndios. Chi ña yó'o ta'ani kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó kee ndó dao ka ña kée ndó ñoo. ⁴³ Nda'í kúu ví ndo'ó, ta fariseo xa'an, chi kátoó ndo kándeí ndó noo téi ndáya'i cháa ka ini ve'e noo nákata yo, ta kátoó ndo ka'an ñayuu ndisá'an xí'in ndó xí'in ñañó'ó noo xionoo ndó noo yá'i. ⁴⁴ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo xa'an! ¡Ndo'ó kúu ta u'u noo! Chi kúu ndó tát'on iin yáí ndi ko túu nákaa, ta chika'anda vei kúu ñayuu sataán, ta ko xí'o na kuendá ña nákaa—kaá na.

⁴⁵ Dá ni kaa iin ta dána'a ley ñoo:

—Maestro, xí'in to'on ká'an ní xa'an dár'u'u ta'ani ní ndu'u.

⁴⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley xa'an, chi kua'á ndava'o choon kuáchi sa'ándá ndo noo ñayuu, ña ko kándeé ná kee na, ta ni ko nátuu ndá'a ndo chindeé ndó na xí'an. ⁴⁷ Nda'í kúu ví ndo'ó, chi kava'a ndó náoo sa'á kaño'o lásá profeta, na ni sa'ání na yatá ve'e ndó. ⁴⁸ Ña yó'o xí'o ña kánda'í ini ña náta'an vá ini ndo xini ndo ña ni kee na yatá

ve'e ndó xí'in na ni sa kuu profeta Ndios, dá chi miian ndaa ndisa noón ni sa'ání ñaá, ta ndo'ó ndéi kava'a náoo ná. ⁴⁹ Ta sa'á ña ndichí Ndios, sa'á ñoo ni kaa na di'a sa'a ndo: “Tanda'á yu'u profeta xí'in apóstol kii na, dá kane'e na to'in noo ñayuu. Ta ka'ání ñayuu ñoo dao na, ta kendava'a na xí'in dao ka na”, kaá na. ⁵⁰ Sa'á ñoo ndaka Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'á ni ndidaá kúu profeta na, tá'an kirá ni xita nda ni kasá'á sa'a ñayuu yó'o. ⁵¹ Chi kánian k'i'o ndó kuendá sa'á ni Abel, ta nda sa'á ni Zacarías, na ni xij yé'é ñoo, yatí noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. Miian ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña ndaka Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'a ndidaá profeta ni xij sa na'á.

⁵² Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, dá chi sadí ndo noo ñayuu ña natiin na ña ndichí xí'o Ndios, chi ni mií ndó ko kómí ña ndichí Ndios, ta sadí ndo noo ñayuu natiin naan —kaá na.

⁵³ Tá ni ndi'i ni ka'an na ña yó'o, kúu ni karyí nda'o ta dána'a ley xí'in ta fariseo. Dá ni kasá'á rá dáta'an ñaá rá, chi ni kasá'á ndát'on ndichí ñaá rá sa'á kua'á nda'o ña'a, ⁵⁴ chi ndúkú rá ndi kee ra dátuu ñaá rá, dá ya'a na noo to'on ká'an na, dá ni'í rá ndi koo ka'an kuáchi ra sa'a ná noo ta né'e choon.

12

Ndidaá ña'a kéde'é yo xí'in ña ká'an kayá yó natuuan

¹ Kúu kua'á nda'o mil ñayuu ni nákata noo ió Jesús. Sa'á ñoo ni kasá'á sei ní'ini tá'an ñayuu ñoo sa'á ña kua'a téi kúu ná. Dá ni kasá'á Jesús ká'an na xí'in sava'a ta xionoo xí'in ná, ta kaá na:

—Kandaa ndo mií ndó noo ña dákuita tachí pan, ña kéchóon ta fariseo, dá chi ñoo kían ná'a ña kúu rá ta u'u noo. ² Dá chi ndidaá vá ña'a ñoo de'é, dá ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a kéde'é ñayuu, kasanda'an ña natuuan. ³ Ta dión ta'ani, ndidaá ña ni ka'an de'é ndó noo iin naá, natuuan noo toón. Ta ndidaá ña ni ka'an kayá ndó sa'a dó'o iin ñayuu ini ve'e, ñoo kían nda diní vé'e dikó kanóo na kayu'ú ná k'i'o na kuendá sa'an.

Ná o sa yu'ú yo ni iin tó'on ñayuu

4 'Ta ndo'ó, amigo mií, ná dá'a ni yu'ú ndo nā kandeé ka'ání yikí koño ndo, dá tá ni ndi'i, ni iin ña'a o kandeé ná kee na xí'in ndó. 5 Tído ná kastō'in xí'in ndó ndá yoo kúú nā kánian yu'ú ndisa ndó: kánian yu'ú ndo nā kómí choon ña tanda'á ná ndo'ó ko'on ndo kaño'o ndó indayá tá ni ndi'i ni xi'i yikí koño ndo. Ta ká'in xí'in ndó ña nā yó'o kúú nā kánian yu'ú ndo. 6 ¿Á kō díkó ta'on ñayuu o'on laa kuálí sa'á uú di'on kuálí? Va'ará k'i'o dión nóo ya'i rí, tído kō nándodó ta'on Ndios sa'a ni iin rí. 7 Ta ndo'ó, nda idí diní ndo ná'á Ndios ndidaá kúú. Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo, chí ndáya'i cháá ká ndo noo ná o duú kua'a laa kuálí.

Ná o sa yu'ú yo ka'an yo ña kúú yó kuendá Jesús noó ñayuu

8 Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Ká'in xí'in ndó ña ndi ndáa ñayuu ká'an ña kúú ná kuendá yu'u noo dao ká ñayuu, dión ta'ani kee yu'u, nā ni nduu taa ñayuu yó'o, chí ka'in sa'a ná ña kúú ná kuendá noo nā kúú ángel kéchóon noo Ndios. 9 Ta ndi ndáa nā ndáta sa'a yu'u noo dao ká ñayuu, dá kían k'i'o dión ta'ani ndata yu'u sa'a ná noo nā kúú ángel kéchóon noo Ndios. 10 Ta ndi ndáa nā yá'a ká'an ndava'a sa'á nā ni nduu taa ñayuu yó'o, kuu va k'i'o ká'ano ini Ndios sa'á ña ni ka'an nā. Tído ndi ndáa nā yá'a ká'an ndava'a sa'á nā kúú Espíritu iñ Ndios, noón kúú nā o kú'u ká'ano ta'on ini Ndios sa'a. 11 Tá ndaka ñayuu ndo'ó kua'an nā ve'e noo náta nā o noo tá né'e choon, o noo tá kómí choon, o sa ndi'i ini ndo sa'a ndí kían ka'an ndo xí'in rá, o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, 12 chí mií vá Espíritu iñ Ndios kúú nā k'i'o to'on ka'an ndo mií hora daá ñoó.

Ná o sa kátoó téi yo ña kuiká

13 Dá ni kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoó xí'in Jesús:

—Maestro, ka'an ní xí'in ñaniñ ná k'i'o xi tá'i, ña kánian ni'í noo ña ni dankoo tatá ndu noo ndú.

14 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndá yoo ni chikani yu'u ña kakuui iin taa keyíko sa'a ndo'ó, o ña ka'andaj ña'a noo ndo, ká'on?

15 Dá ni kaa nā xí'in ñayuu kuá'a ñoó:

—Kandaa ndo mií ndó. O sa kátoó téi ndo ña kuiká, dá chí va'ará ná koo kua'á ña'a noo ndo, o kí'o ta'an vaan ña kandeí va'a ndó.

16 Dá ni dakí'in tá'an na iin ña'a xí'in to'on ni daná'a nā, ta kaá nā xí'in ñayuu ñoó:

—Ni sa io iin ta kuiká, ta kua'á nda'o ña'a ni kana noño'o rá. 17 Dá ni kasá'á rá nákani ini ra: “¿Ndí koo ví viti, chí koó ve'e noo ndee va'a ña ni kana noo xítio?” 18 Dá ni kaa ra: “Di'a va keeá, tá dáá. Ko'o nakani yáka kuálí káa, ta ndená'ano cháá ká yoán. Ta ñoó taán va'a yó ndi ndi'i ña'a ni kana noño'o yo. Ta ñoó ta'ani nataán va'a yó ndidaá ká ña'a né'e va'a yó. 19 Tá ni ndi'i, dá kaa yo xí'in níyo yo: Viti kían kua'á nda'o ña'a né'e va'a yó keta vaan kasá'an yó kua'á nda'o kua. Ná nani'i ndée yo, ná kasá'an yó, ná ko'o yó, ná kadii ini yo viti”, ká'an rá nákani ini ra. 20 Tído di'a va ni kaa Ndios xí'in rá: “Iin taa ká'i ini kúú yo'ó, dá chí mií sakuaá víti va kuuon, ta ña ni nataán vá'on, ¿xíni ndá yoo kasá'an vaan?” 21 K'i'o dión vá ndo'o ñayuu tá táxi va'a na ña kuiká kakuu ña'a mií ná, tído kō kuiká ta'on na noo Ndios —kaá Jesús.

Ndios kúú nā ndáka ñaá

22 Dá ni kaa nā xí'in taa xionoo xí'in ná:

—Sa'á ñoó ná ka'in xí'in ndó, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'a dá'on kandii ndó, dá kada'i ñi ndo. 23 Chí ió ña'a ndáya'i cháá ká kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó. Ta ió ña'a ndáya'i cháá ká xínño'ó ñi ndo o duú dá'on kandixi ndó. 24 Kande'é ndó tátō'on ndó'o tikaká, chí ni kō chí'i rí tata, ni kō dákée rí, ta ni noo taán va'a rían, ta ni yáka rí koó. Tído xito va ñaá Ndios. ¿Á kō ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ká ndo'ó o duú laa? 25 ¿Ndi ndáa ndó kandeé kua'ano iin kondō ndá'a cháá ká sa'á ña ndi'i ini ndo? 26 Ni ña nóo yó'o o kandeé ndó kee ndó, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ndi'i téi ini ndo sa'a dao ká ña'a?

27 'Kande'é ndó tátō'on k'i'o ndato sá'ano torí ndi'indi káa yúku, chí kō kéchóon ta'an vaan, ta ni kō káva'an dá'on kandixian. Tído yu'u ká'an xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaáan ta kuiká ni sa kuu ra, tído kō ní sá ndixi va'a ra tátō'on k'i'o ndato téi káa torí ndi'indi yó'o. 28 Ta k'i'o dión kée Ndios xí'in ita, tá'an ña káa yúku kuu

víti, tído iin taan, chiñó'o naán ini xito. ¿Á ko ná'á ndó ña ndato ka ví chindeé Ndios ndo'ó, taa cháá téi kándéé ini ñaá? ²⁹ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'a ndí kián kasá'an ndó o sa'a ndí kián ko'o ndó. Ná dá'a ni kaño'o téi ini ndo sa'án. ³⁰ Chi sa'a ndidaá ña yó'o ndí'i ndava'o ini ñayuu ko ná'á Ndios. Tído tatá yo Ndios kúu na ná'á ña xínño'ó ndó ndidaá ña yó'o. ³¹ Sa'á ñoó di'a nandukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta kúu ndidaá ta'ani ña yó'o koo noo ndo.

Ndukú ndó koo kuiká ndó noo Ndios

³² 'O sa yu'ú ndo, léko kuálí mií, chi ni nata'an ini tatá yo Ndios ki'o na ña kaño'o ndó tixi ndá'a ná. ³³ Sa'á ñoó dikó ndó ña ió noo ndo, ta chindeé ndó ñayuu kúnda'í, ta ki'o dión nataán vá'a ndó ña'a ndó chí induú ini léka ko kúyatá, dá koo ña kuiká ndó chí induú, chi ñoó kúu noo ko ndí'an, ta ni ta kui'íná o kú'u ta'on ñoó, ta ni tikidi o kúu dánaá ñaá. ³⁴ Dá chi noo ió ña kuiká ndo, ñoó ta'ani nákaa níno ndo.

Ná kandeí nduu yo kéchóon yó noo Ndios

³⁵ 'Koo ini ndo kandeí nduu ndo. Ná nandíko toon tixi ndó, ta daá ná kei ni ño'ó íti ndo. ³⁶ Koo ini ndo kee ndó táto'on ki'o kée iin taa kéchóon ve'e ndáti ra ndusaa sato'o ra, chi kua'an na iin víko tánda'a. Sa'á ñoó tá dákásá ná yé'é ni ndusaa na, kúu sa yachi vá sónó rá yé'é ñoó ndu'u na. ³⁷ Ndiká'án ví taa kéchóon tá ni natiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá tá ni ndusaa na. Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña nachirkaa na iin dá'on noo noo rá, ta chindei na ra mesa, dá ki'o na ña'a kasá'an ra. ³⁸ Dá chi va'ará dao ñoó o ndikí ni ndusaa na, tído tá ni natiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá, dá kían ndiká'án ndi kúu ví ta kéchóon ñoó. ³⁹ Ta kana'á ndó ña tá ná kandaa ini iin sato'o ve'e ndá hora kasaa ta kui'íná ve'e na, dá kían koo nduu na kandaa naán, ta o kóno kuiíó na ku'u ta kui'íná ñoó ki'in kui'íná rá ña'a na. ⁴⁰ Sa'á ñoó kandeí nduu ta'ani mií ndó, chi mií hora ko ndáti ndó, dá nandíó ko na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na —kaá Jesús.

Ná kakuu yó na kéchóon ndaa noo Ndios

⁴¹ Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Tatá, ¿á sava'a noo ndu'u vá ni nakani ní to'on ni dakí'in tá'an ní ñoó, o noo ndidaá ní ñayuu ni nakani nían? —kaá ra.

⁴² Dá ni kaa na kúu sato'o yo:

—¿Ndá yoo kúu iin ta kéchóon ndaa, iin ta ndísá'ano, ká'án ndó? Roón kúu taa chikani na kúu sato'o ra ka'anda ra choon noo dao ka ta kéchóon ve'e na, dá ki'o ra ña'a kasá'an dao ka ta kéchóon ñoó. ⁴³ Ta ndiká'án ví ra kéchóon ñoó tá ná ndusaa sato'o ra, ta ni natiin ñaá ná nákaa ra kée ra choon ni ta'anda noo rá. ⁴⁴ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ki'o sato'o ra choon noo rá dándáki ra ndidaá ña ió noo ná. ⁴⁵ Tído tá ná nakani ini ta kéchóon ñoó: “Kueé vá ndusaa sato'o yo”, ta kasá'á rá kendava'a ra xí'ín taa, xí'ín na ña'a kéchóon noo sato'o ra, ta kasá'á rá kasá'an ra, ta kasá'á rá ko'o ra nda xini ra, ⁴⁶ ta kúu ndusaa sato'o ta kéchóon ñoó mií kuu ko ndáti ñaá rá, mií hora ko ná'á rá. Ta kúu dándó'o naní na níno rá, ta tanda'á ñaá ná ko'on ra kakaa ra noo ño'ó dao ka ta ko kéchóon ndaa. ⁴⁷ Chi sa ná'á vá ta kéchóon ñoó ndá choon ni sa'anda sato'o ra, tído ko ní sá io nduu ta'on ra, ta ko ní kée ta'on ra choon ni ta'anda noo rá, sa'á ñoó kani nda'o ñaá sato'o ra. ⁴⁸ Tído tá ió iin taa kéchóon, ta kée naá rá ña ko náta'an ini sato'o ra, roón kúu ra cháá vá ketátá rá. Chi na ni ni'i kua'a choon, noón kúu na kua'a kuendá ndaka sato'o na noo ná. Ta na ni kandeé ini sato'o na xí'ín kua'a choon, noón kúu na kua'a cháá ka kuendá ndaka sato'o na noo ná.

Ná ta'anda tá'an iin ve'e sa'a Jesús

⁴⁹ 'Vei yu'u chikaai ño'ó ñayuu yó'o, ta sa kóni kii yu'u ña ná nakei ña. ⁵⁰ Miían ndusa kánian kodo ndútaí xí'ín ña vei ndo'i. Ta nda'í nda'o kúu ini ndáti kasandaá kuu ñoó. ⁵¹ ¿Á ká'án ndo'ó ña kían vei yu'u nachindei va'i ñayuu ñayuu yó'o? Koó, chi ká'in xí'ín ndó ña vei yu'u ka'anda tá'an di'a vai na. ⁵² Dá chi nda kuu víti chí noo kasá'á ta'anda tá'an ñayuu, dá chi noo ndéi o'on na ini iin ve'e, kasá'á naá oni na ko kúu kuendá yu'u xí'ín uu na kúu kuendá. O naá uu na ko kúu kuendá xí'ín oni na kúu kuendá. ⁵³ Chi naá iin ra kúu tatá xí'ín de'e ra, o naá de'e ñoó xí'ín tatá xi. Ta naá iin na kúu naná xí'ín de'e di'í na, o naá de'e di'í ñoó xí'ín naná xi. Ta naá na kúu xido xí'ín sano na, o naá sano ñoó xí'ín xido xi.

⁵⁴ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñóó:

—Tá n̄i xini ndo xínkuei viko chí xoo noo kéta ndindii, dá kaá ndo: “Koon dai viti.” Ta kúú koon ndisa rá. ⁵⁵ Tá ve'i tach̄i chí sur di'a, dá kaá ndo: “Í'íní nda'o koo.” Ta kúú dión ndisa koo. ⁵⁶ Kúú ndó ñayuu uu noo, chí va'a t̄i'a ndó kándaá ini ndo sa'a induú káa xí'ín noño'o yó'o. Sa'á ñóó, ¿ndiva'a ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ndato xini ndo viti?

Va'a ka ná kandoo maniyoo noo Ndios viti yachi

⁵⁷ ¿Ndiva'a ko xí'o ndó mií ndó ka'i ini ndo ndi k̄ian kúú ña ndaa kánian kee ndó? ⁵⁸ Tá né'e tá'an ndó kua'an ndo ve'e chón xí'ín iin ñayuu naá xí'ín ndó, dá k̄ian ndi'i ini ndo, dá ná kandoo maniyoo ini na sa'a ndo íchi noo kua'an ndo ñóó. Dá ná o káne'e na ndo'ó saa na noo ta né'e choon. Dá chí oon ni ví nak̄i'o ta né'e choon ñóó ndo'ó noo ndá'a ta ndaa ve'e kaa, dá kadi ra ndo'ó ve'e kaa. ⁵⁹ Ta yu'u ká'ín xí'ín ndó ña o yáa kuiíó ndo'ó nda ná o chíya'i ndi'i ndó di'ón kánian chíya'i ndó —kaá Jesús.

13

Miian ná nandikó ini yo sa'a kuachi kée yó

¹ Ta tein tiempo daá ñóó n̄i kasáa dao ñayuu, ta n̄i nakani na xí'ín Jesús sa'á ña n̄i ndo'o dao taa kuendá Galilea, chí n̄i sa'ání ñaá Pilato x̄ian nani dóko rá k̄iti noo Ndios, ta n̄i daká tá'an ra n̄i taa ñóó xí'ín n̄i k̄iti ñóó, kaá ra xí'ín ná.

² Dá n̄i kaa Jesús:

—¿Á ká'an ndó ña ta Galilea ñóó kómí kua'a cháa ka kuachi o duú dao ka na ñoo ra, sa'á ñóó n̄i ndo'o ra dión? ³ Ká'ín xí'ín ndó ña ko ta'ón dión k̄ian. Tído tá ná o nándikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá k̄ian ndidaá ta'ani ndó kuu tát'ón k̄i'o n̄i x̄i'í taa ñóó. ⁴ Ta sa'ón on̄i taa n̄i x̄i'í tá n̄i kankao torre Siloé ñóó sata rá. ¿Á ká'an ndó ña n̄i sa kuu ra ta kómí cháa ka kuachi noo dao ka na ndéi ñoo Jerusalén ñóó? ⁵ Ká'ín xí'ín ndó ña ko ta'ón dión k̄ian, tído tá ná o nándikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá k̄ian ndidaá ta'ani ndó kuu tát'ón k̄i'o n̄i x̄i'í taa ñóó —kaá na.

Dána'a Jesús sa'á taño'ó ko xí'o kui'i

⁶ Dá n̄i dak̄i'ín tá'an Jesús dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo ñayuu, ta kaá na:

—N̄i sa io iin taa, ta n̄i dandée ra iin taño'ó noo káa yit̄o uva ra. Ta sa sá'an ra sa ndukú rá kui'i noo ra keí rá. Tído ko ní sá ni'í ta'on ra ri. ⁷ Dá n̄i kaa ra xí'ín taa ndaa yit̄o uva ñóó: “Sa n̄i xino va on̄i kua k̄ixi ndukú kui'i noo taño'ó yó'o, tído ni iin kui'i ko ín noo ra. Sa'á ñóó va'a kaa ná ka'anda yo'ó ra, dá chí kétéin oon rá ín rá noño'o yó'o.” ⁸ Dá n̄i kaa taa kéchón ñóó: “Tatá, konó ní iin kua viti ka nákuin rá, dá ná ko'ín katai sa'a ra, dá ná taáin tei'í. ⁹ Tá n̄i x̄i'o rá kui'i, dá k̄ian nakuiin rá. Tá koó ña'á ní x̄i'o rá, dá k̄ian ka'anda yo'ó ra”, kaá ra —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin ñá'a n̄i kutódo sata

¹⁰ Tein iin kuu náni'í ndée na Israel, nákaa Jesús dána'a na ini ve'e noo náta na ñoo ñóó. ¹¹ Ta ñóó nákaa iin ñá'a, ta sa n̄i xino sa'ón on̄i kua k̄u'an, chí n̄i kutódo sata kée iin espíritu kiní. Ta ko kuu ta'on nakuiin ndichi ndaaan. ¹² Tá n̄i xini ñaá Jesús, dá n̄i kana ñaá ná. Dá n̄i kaa na xí'an: —Sa n̄i kexoo va kue'e ndó'o ní viti, naná.

¹³ Dá n̄i chinóo na ndá'a ná sata. Ta kúú vití'ón n̄i nakuiin ndichi ndaaan. Dá n̄i kasá'an keká'anoán Ndios. ¹⁴ Tído taa dándaki ve'e ñóó, n̄i karyíi nda'o ra, chí n̄i nduva'a Jesús ta'áná ñá'a ñóó tein kuu náni'í ndée na Israel. Dá n̄i kaa taa ñóó xí'ín ñayuu ñóó:

—Ío iño kuu kéchón yó. Sa'á ñóó kii ndó tein kuu daá nduva'a ndó. O sa kii ndó nduva'a ndó tein kuu náni'í ndée yo.

¹⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uu noo vá kúú ndó. ¿Á ko ndaxí ta'on ndó chee ndo o burro ndo noo ndíko ri sasá'an rí tein kuu náni'í ndée yo, dá kanda ndó ri ko'ón ri ko'o rí takuií? ¹⁶ Ná'a yó'o n̄i kii tein na ve'e Abraham, ta sa n̄i xino sa'ón on̄i kua n̄i kexíxi ña u'u n̄i so'oni ñaán xí'ín kue'e yó'o. ¿Á o kúu ta'on ndaxí yu'u ñá'a yó'o noo kue'e ndó'an tein kuu náni'í ndée yo, tá daá?

¹⁷ Tá n̄i kaa na dión, kúú n̄i x̄ika'an noo taa ko náta'an ini ñóó. Tído ndidaá kúú ñayuu ñó'o ini ve'e ñóó n̄i kadii ini sa'a ndidaá ña'a ndato n̄i kee Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu na

18 Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndí kían dáó kúú xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'an ndó viti? Ta, ¿ndá kían dákí'in tá'in xí'án, dá kandaá ini ndo sa'an? 19 Kían táto'on iin tata ló'o naní mostaza, ña ni chi'i iin taa noñó'o rá, ta kúú ni sa'anoan, ta ni nduuan iin yíto ká'ano. Ta ni kasáa laa ni kava'a rí táka rí tein ndá'a ra.

20 Dá ni kaa tuku Jesús:

—¿Ndí kían kúú ña dákí'in tá'in xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, dá kandaá ini ndo? 21 Kían táto'on kée ña dákuita tachí yúsa kava'a pan, ña ni tiin iin ñá'a, ta ni dákí'in tá'an ñaan xí'ín oní yáxi harina, dá nakuita tachían.

Yó'o dána'a Jesús ña koo ini yo ku'u yó noo kúú yé'é kuín

22 Ta sa daná'a Jesús to'on va'a sa'a Ndios noo ñayuu ndéi ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí noo chíka'anda na kua'an na ñoo Jerusalén.

23 Dá ni ndato'on ñaá iin taa, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á cháá vá ñayuu ni'í ña káki na noo kuachi na?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

24 —Cho'on ini ndo ku'u ndó noo kúú yé'é kuín, dá chi ká'in xí'ín ndó ña kua'á ndava'o kúú ñayuu katoó ku'u, tído o kándéé ta'on na ku'u na. 25 Chi tá ni ndi'i, dá nakuiin na kúú sato'o ve'e yé'é kuín ñoo, dá kadi na yé'é ná. Ta ndo'ó, na ni kandoo ndíta sata vé'e, kasá'a kayu'ú ndó na, ta dákásá ndó yé'é, ta kaa ndo: “Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu'u.” Dá kaa na kúú sato'o ve'e di'a xí'ín ndó: “Ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó.” 26 Dá kasá'a ndó ka'an ndo xí'ín ná: “Ndu'u kúú na ni sasá'an dáó xí'ín ní, ta sa xi'i nduú ndu xí'ín ní, ta sa daná'a ní noo ndú noo yá'i ñoo ndu.” 27 Dá kaa na xí'ín ndó: “Sa ni ka'an vei xí'ín ndó ña ko ná'a ta'an vei ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndidaá ní ndó kua'an ndo noo, chi kúú ndó ñayuu kée ña kini”, kaa na. 28 Ta ndo'ó, na kandoo sata vé'e ñoo, nda'í kasá'a ndei'i ndo, ta nakuchi tá'an no'o ndó, chi koni ndo Abraham xí'ín Isaac, xí'ín Jacob xí'ín ndidaá kúú profeta Ndios kandeí na noo dándáki Ndios, ta ndo'ó kúú

na ko ní ni'i íchi kandeí ndó ñoo. 29 Ta kasaa ñayuu ni kúú chí xoo noo xíno ndindii, xí'ín noo kétaan, xí'ín xoo norte xí'ín xoo sur, dá nandeí na mesa, dá kasá'an na noo dándáki Ndios. 30 Kana'a ndó ña ndéi dao ñayuu kúú noo ndi'i kuii tiempo viti, noón di'a kakuu na nakuita noo noo Ndios tiempo daá. Ta na kúú na kúú noo noo ñayuu tiempo viti, noón di'a kakuu na noo ndi'i kuii noo Ndios —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ndei'i Jesús sa'a na ñoo Jerusalén

31 Ta mií kuu dáá ñoo ni kasáa dao ta fariseo. Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Kua'an keta ní, ta kua'an ní iin ka xían, dá chi kóni rey Herodes ka'áni rá mií ní.

32 Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an ndo, ta ka'an ndo xí'ín ndikuii maña ñoo ña kanoo jí yu'u tavéi espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta nduva'i na kú'u viti xí'ín taan, dá tá ni xinkoo oní kuu, dá dándí'i choon vei. 33 Tído kuu viti, xí'ín taan, xí'ín idá kánian kanoo jí vái íchi kosaa Jerusalén, dá chi ko kánian kuu iin profeta iin ka xían, sava'a ñoo Jerusalén vá kúú noo kánian kuu na. 34 Na ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúú na sa'áni ndidaá profeta, ta chíyúú ndó ndidaá na tánda'a Ndios vei kast'o'on xí'ín ndó! Ndidaá ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kían nditútí ndo'ó táto'on k'i'o kée iin tñoo nditútí rí de'e kuálí rí nátaan vá'a rí tixi ndixi rí, tído ko ní xín ta'on ndó! 35 Kana'a ndó ña kasandaá iin kuu, dá kandoo íi vá ve'e ndó. Ta ká'in xí'ín ndó ña o koní ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo: “Na ká'ano kúú na vei xí'ín choon Ndios, na kúú sato'o yo” —kaá Jesús.

14

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e néin ñíi

1 Iin kuu nání'i ndéé na ñoo Israel, ni ku'u Jesús ve'e iin taa fariseo né'e choon kasá'an na. Ta ndéi ta'ani dao ka ta fariseo nání rá Jesús. 2 Ta mií yati noo ío na ñoo ío iin taa ndó'o kue'e néin ñíi. 3 Dá ni kaa Jesús xí'ín taa dána'a ley, xí'ín ta fariseo ñoo:

—¿Á sóno ley yo ña nduva'a yó iin na kú'u tein kuu nání'i ndéé yo? —kaá na.

⁴ Tído tádi oon va ndéi ra. Dá n̄i tiin Jesús ndá'a t̄a kú'u ñoó. Kúu n̄i nduyá'a ñáá ná. Dá n̄i tanda'á ñáá ná kua'an nó'o rá ve'e ra.

⁵ Dá n̄i kaa na xí'in t̄a ndéi nání ñáá ñoó:

—Tá ió iin káa ndó ná kankao burro ndo o chee ndo ini da'ò, ¿á o kó'on k̄i ta'on ndó taó ndo rí, va'ará kuu nání'i ndéi yo kíán?

⁶ Ta ni iin tó'on to'on ko ní ni'i rá nandió né'e ra noó ña n̄i ka'an na xí'in rá.

Dí'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ndi kee yó tá kua'an yo iin víko

⁷ Ta ndéi Jesús táto'on kée ñayuu ñoó káxi na téi kúu noó noo kánian kande'i ñayuu ndáya'i. Dá n̄i dakí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na noó ñayuu n̄i nataka ñoó, ta kaá na:

⁸ —Tá n̄i kana na ndo'ó ko'on ndo noo ió vikó tánda'a, o sa kóo ini ndo kande'i ndó noo téi kúu noó, chí oon ni kasaa iin ka ñayuu ndáya'i cháá ka o duú ndo'ó, ⁹ dá kasaa na n̄i kana ndo'ó xí'in iin ka t̄a ñoó, ta kaa na xí'in ndó: “Ndakuiin noo téi xaan ná nono koo na yó'o.” Dá kían kánian ndakuei ndó ko'on ndo xí'in ña kaka'an noo ndo, dá ko'on ndo kande'i ndó noo téi ín nda sata kuií. ¹⁰ Sa'á ñoó tá n̄i kana na ndo'ó ko'on ndo víko, va'a ka kande'i ndó noo téi ín nda sata kuií. Dá kían tá n̄i kasaa na n̄i kana ñáá ñoó, dá kaa na xí'in ndó: “Amigo, kua'an ya'a ní noo téi kúu noo káa koo ní” kaa na. Díon, dá kían natiin ndó ñañó'o noo na ndéi mesa ñoó. ¹¹ Chí ñayuu chindaya'i mií, noón kúu na kandoo nóo di'a. Ta na kénóo mií, noón di'a kúu na kandaya'i noo Ndios —kaá na.

¹² Dá n̄i kaa ta'ani na xí'in t̄a fariseo, tá'an ra n̄i kana ñáá ñoó:

—Tá kua'on keeón iin víko, tá ki'ón ña kadé'in ñayuu o ña'a kadíni na, o sa kánón amigon, ni ñanon, ni tá'ón, ni na kuiká ndéi yati xí'ón. Chí oon ni ví kana ta'ani na yo'ó, ta k̄i'o ta'ani na ña'a kasá'ón, dá kían sa n̄i naní'i vóon ya'ávón sa'á ña n̄i keeón xí'in ná. ¹³ Sa'á ñoó tá kua'on ki'ón ña'a kasá'an ñayuu, va'a cháá kaan kanón ñayuu kúnda'í, xí'in na koó ndá'a o sa'a, xí'in na ko kuú kaka, xí'in na ko túu noo, ¹⁴ díon, dá kían natiión ña va'a noo Ndios, chí o kúu ta'on nandió né'e ñayuu ñoó ña man̄i n̄i keeón xí'in ná, sa'á ñoó nani'i yo'ó ya'ávón noo mií Ndios tá ná kasandaá kuu nataki ñayuu ndaa —kaá Jesús.

Dí'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a iin t̄a n̄i kee iin víko ká'ano

¹⁵ Tá n̄i seido'o iin t̄a ió nduú xí'in Jesús mesa ña n̄i ka'an na, dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, tá'an na kasá'an noo ió Ndios dándáki na.

¹⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—N̄i sa ió iin t̄a, ta n̄i ka'an rá kee ra víko. Dá n̄i kana ra kua'á nda'o ñayuu kasá'an na víko ñoó. ¹⁷ Tá n̄i kasandaá hora kadíni na, dá n̄i sa'anda ra choon noo t̄a kéchóon noo rá ña ná ko'on ra kuaka ra ñayuu n̄i kana na ñoó. Dá n̄i kee ra kua'an ra, ta n̄i kaa ra xí'in ná: “Ná ko'o, chí sa ió nduu va ndidaá ña kadíni ndó.” ¹⁸ Tído ndidaá vá ñayuu ñoó n̄i ndaka ña man̄i noo t̄a kéchóon ñoó. Chí t̄a mií noo ñoó n̄i kaa di'a: “Viti'ón n̄i xiiin iin ño'o, ta kánian ko'in kande'i ña. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” ¹⁹ Dá n̄i kaa iin ka ra di'a: “Viti'ón n̄i xiiin o'on yunta chee, ta kánian ko'in koto ndodói r̄i. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” ²⁰ Dá n̄i kaa iin ka ra di'a: “O duú n̄i tanda'a véi, sa'á ñoó o kúu ta'on saai.”

²¹ 'Dá n̄i nandió koo t̄a kéchóon ñoó n̄i ndisaa ra, dá n̄i naki'o ra kuenda noo sato'o ra. Kúu n̄i karyíi nda'o sato'o víko ñoó. Dá n̄i kaa ra xí'in rá: “Kua'an k̄i ndidaá kei ná'ano xí'in kei kuálí ño'o ñoo yó'o, ta kandaka kíjon na kúnda'í ndéi ñoó kison, xí'in na koó ndá'a o sa'a, xí'in na ko kuú kaka, xí'in na ko túu noo.” ²² Tá n̄i ndi'i n̄i kee t̄a kéchoon ñoó díon, dá n̄i kaa ra xí'in sato'o ra: “Tatá, sa n̄i kee choon n̄i sa'anda ní nooí. Tído ió íi vá cháá ka noo kande'i na.” ²³ Dá n̄i kaa tuku t̄a kúu sato'o víko ñoó xí'in t̄a kéchóon ñoó: “Kua'an k̄i ndidaá kei xí'in ndidaá chí kuin, ta kendúsa xí'in ñayuu ndéi ñoó ná kii na, dá ná kutí ve'i. ²⁴ Chí ká'in xí'ón ña ni iin tó'on ñayuu n̄i kana mií noo, o ní'i ta'ón ña n̄i kenduui kadíni na”, kaá ra —kaá Jesús.

Kánian kee yó di'a tá ká'an yó kanoo yó xí'in Jesús

²⁵ Kua'á nda'o ñayuu kua'an xí'in Jesús. Dá n̄i nandió koo na, dá n̄i kaa na xí'in ná:

²⁶ —Tá ió iin káa ndó ká'an kanoo xí'in yu'u, tído ndí'i ini ndo sa'a tatá ndo xí'in naná ndo, xí'in ñadi'í ndo, xí'in de'e ndó, xí'in ñani ndo, xí'in k̄i'o ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a mií ndó, dá kían o kúu ta'on kakuu ndó na kanoo xí'in yu'u. ²⁷ Dá chí na ko xí'o mií

ñā kadokó cruz ná kii na sata yú'u, dá kían o kúu ta'on kakuu na ñā kanoo xí'ín yu'u. ²⁸ Dá chī, ¿ndi káa iin káa ndó ká'án kava'a iin ve'e, á kō sá kōo ndó dinñó'ó ká taó kuendá ndo, kande'á á keta di'ón né'e va'a ndó ñoó, dá dáxino ndóan? ²⁹ Dá chī tá sá ñi chikáa ndo sa'án, ta kō keta ká di'ón ndo ñā kían dáxino ndóan, dá kían kasá'á vá ñayuu kuakj ndaa ñaá ná, ³⁰ chī kaa ñā ka'an ñā sa'a ndo: “Nda'í taa ñi ka'án kava'a ve'e yó'o, chī kō ní kándeé ta'on ra dáxino raan.”

³¹ 'Ta, ¿ndi kée iin rey tá ká'án rá ko'on ra ñáá rá xí'ín iin ká rey? ¿Á kō sá kōo ra dinñó'ó taó rá kuendá, nde'á á kandeé uxī mil soldado ra ñáá rá xí'ín iin ká rey, tá'an ra vei xí'ín oko mil soldado? ³² Ta tá taó rá kuendá ñā o kándeé ta'on ra, dá kían, tá o ñá'a kasandaá yati iin ká rey ñoó, tanda'á rá choon kua'an noo iin ká rey ñoó nde'á ndí kían kánian kee ra, dá nandei va'a ra. ³³ Kí'o dión ta'ani kánian taó kuendá va'a ndó, chī ndi ndáa ndó kō kóni dánkoo ndi'i ñā'a kómí ndó sa'a yú'u, dá kían o kúu ta'on kanoo ndó xí'ín yu'u.

Di'a kee yó tá ñi ndi'i ñā o'ova ñii

³⁴ 'Ñā va'a kúu ñii, tído tá ñi ndi'i ñā o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ova tukuan? ³⁵ Sa'á ñoó kō chóon kaan kakian tei'i noñó'ó, ta ni kō kándeé kaan dándi'an díko tei'í. Sa'á ñoó satá va naan sata vé'e. Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kueídó'o va'a ndó —kaá Jesús.

15

Di'a kua'an ñā ñi daná'a Jesús sa'a iin taa ñi ndañó'ó iin léko

¹ Ta kua'á nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'ín dao ká ñayuu kaá rá kómí kuachi ñi natuu yati noo Jesús kueídó'o ñaá ná. ² Dá ñi kasá'á tá fariseo xí'ín tá dána'a ley kána'á rá xí'ín Jesús, ta kaá rá:

—Nátiin va'a taa káa ñayuu kómí kuachi, ta sásá'an daó rá xí'ín ná.

³ Dá ñi dakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'ín ñā dána'a ñā, ⁴ ta kaá ñā:

—Ndi ndáa ndo'ó kómí iin ciento léko, tá ñi ndañó'ó iin rí, ¿á kō dánkoo ta'on ndó komi díko sa'on komi ríon nda yukú ichí ñoó, ta ko'on ndo nandukú ndó kirí ñi ndañó'ó nda kandeé ndó nani'i ndo rí? ⁵ Dá tá ñi naní'i ndo rí, dá nadokó ndo rí

no'o ndo xí'an kadii ini ndo. ⁶ Tá ñi ndusáa ndo ve'e ndó, dá dátaká ndo amigo ndo xí'ín ñā ndéi yati xí'ín ndó, dá kaá ndo xí'ín ná: “Nakíi ndo kandeí dii ndo xí'ín, chī sá ñi naní'i vái lékoj, kirí ñi ndañó'ó ñoó.” ⁷ Ká'ín xí'ín ndó ñā kadii cháá ká ini ñā ndéi induú sa'a iin ñā kómí kuachi tá ñi nandikó iní ñā sa'á kuachi kée na, o duú sa'a komi díko sa'on komi ñayuu ká'án kúu ná ñā ndaa, ñā ká'án ñā kō xínñó'ó nandikó iní ñā sa'á kuachi ñā.

Di'a kua'an ñā ñi daná'a Jesús sa'a iin ñá'a ñi ndañó'ó iin di'ón

⁸ 'Ta ndi káa iin ñá'a né'e va'a uxī di'ón plata, tá ñi ndañó'ó iian, ¿á kō nátoon ta'an vaán ñó'o íti, ta nátu'ú va'án ve'án nándukú kueéan di'ón ñi ndañó'ó ñoó nda kandeéan nani'an ñá? ⁹ Tá ñi naní'an ñá, dá dátakáan amigoan xí'ín ñā ndéi yati xí'án, dá kaáan: “Nakíi ndo kandeí dii ndo xí'ín, chī sá ñi naní'i di'ón, ñā ñi ndañó'ó ñoó.” ¹⁰ Dión ta'ani kadii ini ángel kéchoon noo Ndios sa'a iin ñā kómí kuachi tá nándikó iní ñā sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a kua'an ñā ñi daná'a Jesús sa'á ñā ñi xí'o ká'ano ini iin taa sa'á de'e ra

¹¹ Dá ñi kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ñi sá io iin taa, ta ñi sá ndei uu de'e na.

¹² Iin kuu, dá ñi kaa taa ló'o ñoó xí'ín tatá xi: “Tatá, viti kían kí'o ní ñā kánian ni'i yu'u sa'á ñā kúu de'e ní.” Dá ñi xí'o tatá xi ñā kánian ni'i xí.

¹³ 'Tá ñi ya'a cháá kuu, dá ñi díkó xí ndidaá ñā'a ñi ni'i xí noo tatá xi. Dá ñi kee xi kua'an xi xí'ín di'ón ñoó iin ñoo xiká. Ta ñoó ñi kendava'a xi xí'án noo ñā'a ió ñayuu yó'o. ¹⁴ Dá tá ñi dandí'i xi di'ón xi, dá ñi kasáa tama ñoo ñoó. Ta kúu ñi kasá'á xí'i xi doko. ¹⁵ Dá ñi sa'an xi ñi ndukú xí choon kee xi noo iin taa ió ñoo ñoó. Dá ñi xí'o taa ñoó choon noo xí ñā ko'on xi noo kúu noñó'ó rá kakaá xi kandaka xi kochí. ¹⁶ Ta sa'á ñā kuíko nda'o xi, sa'á ñoó nda'í ñi ka'án xí ndinoo ini xi kei xí ñā sei kochí ñoó, chī kō in ta'on xí'o ñā kei xí.

¹⁷ 'Dá ñi kixian ñi nakani ini xi: “Kándoo di'a ñā'a sásá'an taa kéchoon ve'e tatá, ta yu'u, nda'í xí'i dokoj nákaaj yó'o. ¹⁸ No'o vai ve'e tatá. Tá ñi nasáaj, dá kaaj xí'ín ná: Tatá ló'o, ñi ya'i noo Ndios, ta ñi ya'a ta'anii noo mií ní. ¹⁹ Sa'á ñoó kō káni kaan kakuu yu'u de'e ní. Ndaá kee ní yu'u ná kakuu

iin taa kéchóon noo ní. Díon kaaí xí'ín ná tá nasaai noo ío ná”, ká'án xí ío xí.

²⁰ 'Dá nì ndakuín ndichi xí, dá nì kee xí kua'an nó'o xí ve'e tatá xí. Ta kúú xíká jí vá veí xí, kúú sa nì xini ñáá tatá xí. Ta kúú nì kixian nì ku'u ká'ano ini na sa'a xí. Dá nì kankono na nì sa'an na nì ni'i ñáá ná. Ta kúú nì nomi ni'ini ñáá ná. Dá nì chitó ná noo xí. ²¹ Dá nì kaa xí xí'ín ná: “Tatá ló'o, nì ya'a va yu'u noo Ndios, ta nì ya'a ta'ani yu'u noo mií ní. Sa'a ñoó kò káni kaan kakuui de'e ní viti.”

²² 'Tído di'a nì sa'anda tatá xí choon noo tá kéchóon noo ná: “Taó kí ndo iin da'ón saá, ta dáku'ino ndoan de'e ló'i. Ta ki'in ndó iin dé'e chikaa ndo ndá'a xí, ta nach'i ndó ndisa saá sa'a xí. ²³ Ta kua'an ndo ki'in ndó iin chikerró ndi'í cháá ka, ta ka'ání ndo rí. Dá ná kasá'an yó kandeí koo víko. ²⁴ Chì nì sa xí'i va de'i nooí, tído viti nì nataki xí, chì nì ndañó'ó vá xí, tído viti nì naní'i yo xí”, kaa tatá xí.

'Ta kúú nì kasá'a ná kée na víko.

²⁵ 'Tído nákaa de'e sava'a na yúku. Dá tá nì ndisáa ra nì kuyati ra ve'e, kúú nì seíd'ó ra ká'a yaa, ta táí katí ndéi dijí ná sársá'a ná. ²⁶ Dá nì kana ra iin ta kéchóon ñoó. Dá nì ndato'ón ñáá rá: “¿Ndí kían kúu?” ²⁷ Dá nì kaa tá kéchóon ñoó xí'ín rá: “Kée tatá ní víko, chì nì ndisáa ñani ní. Sa'a ñoó nì sa'anda tatá ní choon ña ná ka'ání ndu'u chikerró ndi'í ñoó, chì ío va'a ñani ní nì ndusáa xí.”

²⁸ 'Ta kúú nì xido nda'o ini de'e sava'a ñoó. Sa'a ñoó kò kóni ta'on ra ndu'u ra ve'e. Dá nì keta tatá ra. Dá nì seí nda'í na noo rá ña ná ndu'u ra ve'e. ²⁹ Dá nì kaa ra xí'ín tatá ra: “Ná'a vá mií ní ña sa kua'a nda'o kua kéchóoin noo ní, ta ni kò kaá ní k'i'ó ní va'ará iin kítí ló'o kee yu'u víko xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín. ³⁰ Tído sa'a ña nì ndisáa iin ka de'e ní, tá'an ra nì sa'an nì kendava'a xí'ín di'ón ní xí'ín ña'a díkó mií, ta sa'a ra kaa di'a nì sa'ání ní chikerró ndi'í cháá ka.”

³¹ 'Dá nì kaa tatá ra: “De'e ló'o, yo'ó kúú ra daá ío va xí'ín yu'u. Sa'a ñoó ndidaá ña'a kómí yu'u kúú ña'a yo'ó. ³² Tído iin ña va'a kían ña ná kee yo'ó víko, ta ná kandeí dijí yo, chì nì xí'i va ñanon noo yú'u, tído viti nì nataki xí, chì nì ndañó'ó vá xí, tído viti nì naní'i yo xí”, kaa na xí'ín rá —kaa Jesús

16

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndí kían nì kee iin ta kéchóon

¹ Dá nì kaa ta'ani na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Iin kuu dá nì sa io iin ta kuiká, ta nì sa io iin taa sa dandáki ndidaá ña kuiká kómí rá. Tído nì kasá'a ká'an kuáchi ñayuu sa'a tá kéchóon yó'o, ña kéndava'a ra xí'ín ña'a sato'o ra. ² Sa'a ñoó nì kana ñáá sato'o ra, dá nì kaa ra xí'ín rá: “Nì kandaá ini ña kéndava'a yo'ó xí'ín ña'i ño'ó tixi ndá'on. Naki'ó kí kuendá nooí sa'án, dá chì o kúu ka kéchóon nooí.” ³ Dá nì kasá'a tá kéchóon ñoó nákani ini ra: “¿Ndí kuú vian kee viti, dá chì táxí vá ñáá sato'i? Ta o kándeé ta'oin kee choon ndeé, ta xíka'an ni nooí kuatii. ⁴ Tído sa nì kandaá va ini ndí kían kee tá ná kasandaá kuu taxí ñáá sato'i, dá ná natiin va'a ñayuu yu'u ve'e na.”

⁵ 'Dá nì kasá'a rá kána ra iin rá iin taa táí noo sato'o ra, dá nì kaa ra xí'ín taa mií noo: “¿Ndidaa táí ní noo sato'i?” ⁶ Dá nì kaa taa ñoó: “Iin ciento yoo ná'ano sití oliva táí yu'u.” Dá nì kaa tá kéchóon ñoó xí'ín rá: “Jó'on, tiin tuti noo kánóo ña táí ní, ta kakoo kí ní, ta chinóo ní ndadá uu díko uxí yoo sití.” ⁷ Dá nì kaa ra xí'ín iin ka taa ñoó: “Ta mií ní, ¿ndidaa táí ní noo sato'o yu'u?” Dá nì kaa ra: “Iin ciento maquila noni tirió távi.” Dá nì kaa tá kéchóon ñoó xí'ín rá: “Jó'on, tiin ní tuti noo kánóo ña táí ní yó'o, ta nachinóo ní ndadá komi díko ni maquila.” ⁸ Dá nì chindaya'i sato'o ñoó tá kò kéchóon va'a ñoó, chì xí'ín ña nì kee ra nì na'a ra mií rá ña kaon nda'o ñaxintóni rá. Chì t'i'a cháá ka ñayuu kuendá ñayuú yó'o kandoo va'a na noo ñayuu xí'ín ná o duú ñayuu kuendá Ndios. ⁹ Sa'a ñoó ká'an yu'u xí'ín ndo'ó ña ndukú ndó ni'i ndo ñayuu kane'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'a ña kéva'a ndó xí'ín ná xí'ín ña kuiká ío ñayuú yó'o, dá kían tá nì ndi'i ña va'a kómí ndó ñayuú yó'o, kúú sa ío va yoo natiin va'a ndo'ó noo kandeí chíchí ndó.

¹⁰ 'Ta na kendaá noo lú'u ña'a, díon ta'ani kendaá na noo kua'án. Tído na kò kendaá noo lú'u ña'a kómí ná, díon ni o kendaá ta'on na noo kua'án. ¹¹ Chì tá kò kendaá ndo noo ña kuiká ío ñayuú yó'o, ¿ndá yoo kúú na kandeé ini ndo'ó noo ña'a Ndios? ¹² Tá kò kendaá ndo noo ña'a dao ka ñayuu, ¿ndá yoo k'i'ó ña kánian ni'i ndo kakuu ña'a mií ndó?

13 Chi ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noo uu sato'o, dá chi iin na koni u'u na, ta iin na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenoo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko ndo Ndios, ta ndiko ta'ani ndó ña kuiká —kaá Jesús.

14 Tá ni seídó'o ta fariseo ndidaá ña ni ka'an na, kúu ni saki ndaa ñaa rá, chi ndó'o nda'o ra sa'á di'ón. 15 Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndo'ó kúu ra kée ndó mií ndó ña kúu ndó taa va'a noo ñayuu, tído Ndios kúu na ná'a ndi kaa níó ndo, dá chi ndidaá ña'a chindaya'i ñayuu, ñoo kían káñó'ó Ndios.

Yó'o ká'an Jesús sa'a ley Moisés, ta ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios

16 'Ni sa ño'o ndó tixi ndá'a ley Moisés, xí'ín tixi ndá'a ña ni taa profeta nda tiempo ni kii Juan. Nda daá ká'an yu'u sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta kua'a ná ndúndéé ndu'u na. 17 Kuáchi cháa ka ndaño'ó iin tó'ón dini to'on ká'an ley Moisés, o duú ka ña naá induú xí'ín noño'ó yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

18 Sa'á ñoo ndi ndaa mií vá taa ni dánkoo ñadi'í ra, ta ni tandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'ín ñá'a ñoo noo Ndios. Ta ndi ndaa mií vá taa ná tanda'a xí'ín ñá'a, ña ni sa'anda tá'an xí'ín yíjan, roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'án noo Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa kuiká xí'ín taa kúnda'í naní Lázaro

19 Dá ni kaa ta'ani na:

—Ni sa io iin taa kuiká. Ta ni sa ndixi ra dá'on ndato xí'ín dá'on ya'i. Ta ndidaá kuú táyíí nda'o sa kee ra víko ve'e ra. 20 Ta ni sa io ta'ani iin taa satí ni sa naní Lázaro daá ñoo, ta ió ni'ini ra noño'ó sa'a yé'é taa kuiká ñoo. Ta ni ta'an níí rá kaa ndi'i té'i. 21 Ta nda'í kóni ra ndinoo ini ra keí rá yúchi ña'a kuéi yú'u mesa taa kuiká ñoo. Ta vei tina yakó ndaa ri níí rá noo té'i ñoo.

22 'Iin kuú, dá ni xi'i taa kúnda'í ñoo. Dá ni kii ángel né'e ñaa ná kua'an na induú koo ra xí'ín Abraham. Ta ni xi'i ta'ani ta kuiká ñoo, kúu ni nduxi va ra. 23 Ta noo nákaa ra ndó'o naní níó rá indaya, ni ndane'e noo rá.

Ta kúu nda xiká ñoo ni xini ra noo ió Abraham, ta ió Lázaro diin ná. 24 Dá ni kayu'u ta kuiká ñoo, ta kaá ra: “Tatá Abraham, ku'u ini ní sa'i, ta ka'anda ní choon noo Lázaro xaan ná dándáxi ra, sa va'ará dini ndá'a rá ini takuii, ta ná kii ra dándáxi ra noo yáaí, chi nda'í nda'o ndó'o naní níóí nákaa noo kéí ñó'o yó'o.” 25 Dá ni kaa Abraham xí'ín rá: “De'e ló'o, ndisaa inon ña va'a nda'o ni sa ioon ñayuu, ta Lázaro yó'o, nda'í nda'o ni sa ndo'o xi. Tído viti ni ni'i xí tandéé ini ió va'a xi. Ta yo'ó, nákaa ndó'o naní níoon noo kéí ñó'o xaan. 26 Ta iin da'o konó nda'o kían sadí noo ndo'ó xí'ín noo ndú'u. Sa'á ñoo o kúu ta'on sa ña ndéi yó'o chí xaan, ta ni na ndéi xaan o kúu kii chí yó'o.” 27 Dá ni kaa taa kuiká ñoo: “Sei nda'í noo ní, tatá Abraham, ña tanda'a ní Lázaro xaan ná ko'on ra ve'e tatá, 28 chi ñoo ndéi o'on ñani, ta ná ka'an ra to'on Ndios xí'ín xí, dá kían ná dá'a ni kii xi yó'o, chi ndó'o naní nda'o níóí nákaa.” 29 Dá ni kaa Abraham xí'ín rá: “Sa ió va ley ni taa Moisés noo xí, xí'ín ña ni taa dao ka profeta. Sa'á ñoo ná kueídó'o ra choon sa'ándaan.” 30 Dá ni kaa ta kuiká ñoo: “Koó, tatá Abraham, o kándisa ta'on xian. Tído tá ná natakí iin na ni xi'i, ta ko'on na noo ndéi xi, dá ví nandikó ini xi sa'á kuáchi kée xi.” 31 Dá ni kaa Abraham xí'ín rá: “Tá ko xí'o ra mií rá kueídó'o ra ley Moisés xí'ín ña ni ka'an dao ka profeta, dá kían, va'ará ná natakí iin na ni xi'i ko'on na noo ndéi ra, ta o kándisa ta'on ra”, kaá na xí'ín rá —kaá Jesús.

17

Nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi

1 Dá ni kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Miían ndaa kuiti kían ña daá ió va ña'a kini kexíxi xí'ín ndó, dá kasá'a nakani ini ndo kee ndó kuachi. Tído nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi. 2 Va'a ka ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dáketa ñaa ná ini taño'o, o duú ka ña koo na dáka'an kue'é na iin taló'o ña kían ya'a xi kee xi kuachi. 3 Sa'á ñoo kandaa ndo mií ndó.

“Tá ni ya'a iin ñani ndo ni kee na kuachi xí'ín ndó, dá kían dánani ñaa ndó. Tá ni nandikó ini na sa'á kuachi ni kee na, dá kían ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná. 4 Ta va'ará

usa ta'ándá n̄i ya'a na n̄i kee na kuachi xí'ín ndó iin kuu, tído tá n̄i n̄andió koo na usa ta'ándá n̄i ndaka na ña man̄i noo ndo sa'á ña n̄i kee na xí'ín ndó, dá kían kánian ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná ndin usa ta'ándá —kaá na.

Kóni taa xionoo xí'ín Jesús kandeé cháá ka ini ñaá rá

⁵ Dá n̄i kaa taa xionoo xí'ín sato'o yo Jesús: —Chindeé ní ndu'u, dá ná kua'ano cháá ka ndu xí'ín ña kándéé ini ndu mií ní.

⁶ Dá n̄i kaa sato'o yo xí'ín rá:

—Va'ará lú'u va kándéé ini ndo yu'u tátō'on k̄i'o leé ndík̄i mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'ín iin yító ká'ano: “To'on yo'ó miíon, ta ná kuíin ini taño'o káa.” Ta kúu kueídó'o va rá ña ka'an ndo.

⁷ Ta ndi ndáa ndo'ó ió iin ta kéchóon noo ndo, tá n̄i ndisáa ra n̄i sa'an ra yúku n̄i xiti ra o n̄i sa ndaka ra kít̄i, ta, ¿á ká'an ndo di'a xí'ín rá: “Kua'an ya'a mesa kakoón kasá'on?” ⁸ Koó, chí di'a ká'an ndo xí'ín rá: “Kenduu k̄i' yó'ó ña'a ná kadínii, ta xaan ní kandatón ná ndi'i kasá'in, ta ko'i takuú. Tá n̄i ndi'i, dá kasá'an yo'ó”, kaá ndo. ⁹ ¿Á náki'o ndó ndivé'e noo ra kéchóon noo ndo sa'á ña n̄i kee ra choon n̄i sa'anda ndo noo rá? Koó, ko kée ta'on ndó dión. ¹⁰ Ta k̄i'o dión ta'ani ndo'ó, tá n̄i ndi'i n̄i kee ndó ndidaá choon n̄i sa'anda Ndios noo ndo, dá kían kaa ndo xí'ín ná: “Na kéchóon oon va kúu ndu'u, dá chí sava'a choon, ña kían n̄i sa'anda ní noo ndu'u, sava'a ñoó vá kían n̄i kee ndu”, kaa ndo —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús ux̄i taa ndó'o kue'e téi'í ñi

¹¹ Tá noo xika Jesús kua'an na ñoo Jerusalén, ta yá'a na kua'an na noo raya noo kúu kuendá Galilea xí'ín kuendá Samaria. ¹² Tá n̄i kasandaá na yú'u iin ñoo ló'o nákaa ñoó, dá n̄i kankuei ux̄i taa ndó'o kue'e téi'í ñi veí ra ni'í rá Jesús, tído xiká vá n̄i sa kuíta ra. ¹³ Dá n̄i kayu'ú rá:

—Jesús, na kúu maestro, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

¹⁴ Tá n̄i xini ñaá Jesús, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo na'a ndo mií ndó noo ta dut̄i.

Ta noo xika ra náki'in ra kua'an ra ñoó, kúu n̄i ndañó'ó ní'ini va kue'e ndó'o ra.

¹⁵ Tído tá n̄i xini iin taa ñoó ña n̄i nduva'a ra, kúu n̄i n̄andió koo ra káyu'ú rá kéká'ano ra Ndios veí ra. ¹⁶ Tá n̄i sa ra noo iin Jesús, dá n̄i sa kuíin xiti rá noo sa'a ná, ta n̄i xino taan ra nda noño'o. Dá n̄i nak̄i'o ra ndivé'e noo ná. Taa yó'o n̄i sa kuu ta kuendá Samaria.

¹⁷ Dá n̄i kaa Jesús:

—¿Á o duú ux̄i taa n̄i nduva'a yu'u? Ta, ¿ndeí kua'an iin ka roón? ¹⁸ ¿Á ndadá iin tó'on din̄i ta tukú yó'o va n̄i n̄andió koo nak̄i'o ñañó'ó noo Ndios?

¹⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín taa ñoó:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an viti, chí n̄i nduva'on sa'á ña kándéé inon yu'u.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ndi kían koo, dá kasandaá kuu nandió koo tuku na

²⁰ Iin kuu, dá n̄i ndatō'on ta fariseo Jesús:

—¿Ndá oon kasá'á Ndios dándáki na yó?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñayuu o koni xí'ín noo tátō'on dándáki Ndios ñayuu na. ²¹ O kúu ta'on kaa na ña yó'o nákaa, o káa nákaa. Dá chí sa dándáki va Ndios ní ñayuu na.

²² Dá n̄i kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Kasandaá iin kuu, dá katoó ndo koni ndo kuu nandió koo na n̄i nduu taa ñayuú yó'o, tído o koni ta'on ndoan. ²³ Dá kasá'á dao taa ka'an ra xí'ín ndó: “Yó'o n̄i kasáa na”, o “Káa nákaa na”, kaa ra. Tído ná dá'a ni kandía ndó ko'on ndo kande'é ndó, ta o sa kárkuei ndó sata rá ko'on ndo. ²⁴ Chí tátō'on k̄i'o kúu tá sá nduta, ta náye'e ndaa iin ní kúu induú, k̄i'o dión koo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku na n̄i nduu taa ñayuú yó'o kasaa na. ²⁵ Tído miían ndúsa dinño'ó ka ndo'o nda'o ní yu'u, ta kaño'ó ñaá ñayuu ndéi tiempo viti.

²⁶ Tátō'on k̄i'o n̄i sa kee ñayuu tiempo n̄i sa io Noé, k̄i'o dión ta'ani kee ñayuu kuu nandió koo tuku na n̄i nduu taa ñayuú yó'o.

²⁷ Chí tein kuu dáá ñoó ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na tánda'a ná nda kuu n̄i ndu'u Noé ini barco. N̄i ndi'i, dá n̄i koon dai déen ñoó, ta n̄i danaá ndi'i rá ñayuu ñoó. ²⁸ Ta k̄i'o dión ta'ani n̄i kuu tiempo Lot, chí ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na xín na ña'a, ta ndéi na díko náan, ta chí'i na tata, ta káva'a na ve'e, ²⁹ nda kuu n̄i keta Lot ñoo ká'ano

naní Sodoma ñoo kua'an ra. Ta kúu ni koon va ñó'o ita xí'in azufre sata ñoo ñoo, ta ni danaá ndí'an ñayuu ni sa ndei ñoo. ³⁰ Ta ki'o dión ta'ani koo tá ná kasandaá kuu nandió koo na ni nduu taa ñayuú yó'o kasaa na.

³¹ 'Chí tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, dá kían ñayuu kándodó diní vé'e, ná dá'a ni noo na ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a ñó'o inian. Ta na ñó'o yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na no'o na ve'e na. ³² Ndusaa ini ndo táto'on ki'o ni ndo'o ñadi'í Lot. ³³ Chí ndidaá ñayuu ndí'i ini dákaki na mií ná, noón di'a kúu na kuu. Tído na xí'o mií ná kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúu na ni'í ña káki na. ³⁴ Ta ká'in xí'in ndó ña sakuaá kuu dáá ñoo kandeí uu ñayuu kuđi na noo iin xito. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. ³⁵ Iin ve'e kaño'o uu na ña'a ndiko na. Ta iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. ³⁶ Uu taa kaño'o yúku. Iin ra naki'in na kane'e na ko'on na, ta iin ka ra kandoo —kaá Jesús.

³⁷ Dá ni ndato'on ñaá taa xionoo xí'in ná:

—¿Ndeí kúu noo kooan yó'o, tatá?

Dá ni kaa na:

—Noo kándu'u ndii, ñoo kúu noo nditúti tiyokó ñó'o.

18

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña ni kee iin ña kuáan xí'in iin ta né'e choon

¹ Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'in ña ni daná'a na, dá ná kandaá ini taa xionoo xí'in ná ña daá kuití xínño'ó rá ka'an ra xí'in Ndios, ta ná dá'a ni katuu ra ña kee ra dión, ² ta kaá na:

—Ni sa io iin taa né'e choon iin ñoo, ta ko ní sa yu'ú ra Ndios, ta ko ní sa io ñaño'ó rá noo ni iin tó'on ñayuu. ³ Ta ñoo ñoo ta'ani ió iin ña'a kuáan. Ta too too sa sá'an noo ta né'e choon ñoo, ta kaáan xí'in rá: “Keyíko va'a ní sa'í xí'in ñayuu naá tá'an xí'in.” ⁴ Tído sa ni kuna'á vá ko ní kékuendá ta'on ra ña ká'an ña'a yó'o. Tído ni ndi'i, dá ni nakani ini ra, ta kaá ra: “Va'ará ko yu'í Ndios, ta va'ará ko ñaño'ín noo ni iin ñayuu, ⁵ tído sa'a ña too too káasa ña kuáan yó'o dáta'an yu'u, sa'a ñoo va'a kaan ná ko'in keyíkoj sa'an. Dá chí tá koó, dá kasaa too too tukuán dándí'i inian yu'u.”

⁶ Dá ni kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Taó kuendá ndo ña ni ka'an taa kini né'e choon ñoo. ⁷ Ta, ¿á ká'an ndó ña o keyíko ndaa Ndios sa'a ñayuu ni kaxi mií ná, tá'an ñayuu seí nda'í noo ná nduú ñoo? ¿Á ká'an ndó ña kueé va na, dá chindeé ná ñayuu na? Koó. ⁸ Yu'u kúu ra ká'an xí'in ndó ña yachi va chindeé ná ñayuu na. Tído tá ná kasandaá kuu nandió koo na ni nduu taa ñayuú yó'o kasaa na, ¿á nani'í ná ñayuu kándéé ini ñaá noño'o yó'o? —kaá na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a uu taa ni sa'an ve'e ño'o ká'ano ka'an ra xí'in Ndios

⁹ Ta ñoo ndéi dao ñayuu ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa, ta kénoo na dao ka na. Sa'a ñoo ni dakí'in tá'an Jesús to'on yó'o xí'in ña ni daná'a na noo ná, ta kaá na:

¹⁰ —Iin kuu dá ni kee uu taa kua'an ra ve'e ño'o ká'ano yó ka'an ra xí'in Ndios. Iin ra kúu ta fariseo, ta iin ka ra kúu taa kí'in ya'i sa'a ñó'o. ¹¹ Ta fariseo ñoo kúu ra iin ndichi ká'an ra xí'in Ndios, ta kaá ra di'a xí'in mií rá: “Tatá Ndios, náki'o yu'u ndivé'e noo ní, chí ko kée ta'on yu'u táto'on kée dao ka taa, tá'an ra kí'in ku'íná, o ra kée ña kini, o ra kée kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ra. Ta ni ko kée ta'on yu'u táto'on kée taa kí'in ya'i sa'a ñó'o káa. ¹² Chí sa né'e ij yu'u uu ta'ándá iin iin semana, ta dóko yu'u uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ní'í kéchóoin”, kaá ra. ¹³ Tído taa kí'in ya'i sa'a ñó'o ñoo, xíká vá ni sa ku'in ra iin ra. Ta ni ko kóni ra ndane'e noo rá chí induú. Ta káni ndá'a rá yu'ú ndíká ra iin ra, dá kaá ra: “Tatá Ndios, ku'u ká'ano ini ní sa'í, chí kúu iin taa kómí kuachi.” ¹⁴ Ká'in xí'in ndó ña ni xí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi taa kí'in ya'i sa'a ñó'o ñoo tá o ña'a keta ra no'o ra ve'e ra. Tído ko ní kú'u ká'ano ta'on ini na sa'a iin ka taa ñoo. Chí ndi ndaa na chíndaya'i mií, noón di'a kúu na kandoo nóo. Ta na kénoo mií, noón di'a kúu na kandaya'i kee Ndios —kaá na.

Xíka Jesús ña maní sa'a takuáli noo Ndios

¹⁵ Ta ndáka ñayuu ñoo takuáli vei na noo Jesús, dá chinoo na ndá'a ná diní xí. Tído tá ni xini taa xionoo xí'in ná ña kée ñayuu ñoo dión, dá ni danáni ñaá rá. ¹⁶ Dá ni kana Jesús taa ñoo, dá ni kaa na xí'in rá:

—Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi. Dá

chị ñayuu kándéé iní tatá Ndios tátò'on kándéé ini takuálí xaan tatá xi, noón kúú na ñó'o tixi ndá'a Ndios. ¹⁷ Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa na kò kándía ña dándáki ñaa Ndios tátò'on kándía takuálí ña dándáki ñaa tatá xi, noón kúú na o koni ndu'u tixi ndá'a Ndios —kaá na.

Dì'a nì ka'an Jesús xí'ín iin taa kuiká

¹⁸ Dá nì ndatò'ón ñaa iin taa ndáya'i, ta kaá ra xí'ín Jesús:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndí kían kánian keei, dá nì'í ña kataki chíchíí?

¹⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúú yu'u na va'a? Chì nì iin tó'ón ñayuu kò kúú na va'a. Iin tó'ón diñi Ndios vá kúú na va'a. ²⁰ Sa ná'á vá yo'ó ndi kua'an choon nì sa'anda Ndios: o sa kéeón kuachi xí'ín iin ñá'a ña kò kúú ñadi'óon, ta o sa ka'ánóon ndii, ta o sa kí'ín kuí'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón sa'a dao ka ñayuu, ta koo ñaño'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon.

²¹ Dá nì kaa taa ñoo:

—Ndá ló'o vei nì kasá'í seídó'i ndidaá choon yo'ó.

²² Tá nì seídó'o Jesús ña nì ka'an ra dión, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'ón vá ña'a kámani keeón viti, tá dáá. Kua'an dīkó ndí'ón ña'a ió nooon. Ta dasóon di'ón ñoo noo na kúnda'í, dá kían konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanooón xí'ín yu'u.

²³ Tá nì seídó'o taa yo'ó ña nì ka'an Jesús dión xí'ín rá, kúú ndaa nda'í va nì kuu ini ra, chì taa kuiká nda'o kúú rá.

²⁴ Tá nì xini Jesús ña nì kunda'í ini ra, dá nì kaa na:

—¿Nandéé ka ví kuáchi kían, dá ndu'u na kómí ña kuiká tixi ndá'a Ndios! ²⁵ Kaon cháá ka chika'anda iin camello yá'i iin ión tukú o duú ña ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios.

²⁶ Tá nì seídó'o ñayuu ñoo to'ón yo'ó, dá nì ndatò'ón ná Jesús:

—¿Ndá yoo nì'í ña káki na, tá dáá?

²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kándéé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándéé Ndios kee na.

²⁸ Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Kande'é ní, chì ndu'u kúú ra nì dankoo ndi'i ndidaá kúú ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu'u xí'ín mií ní.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó; ndi ndáa miíó na nì dankoo ve'e na, o ñani na, o kī'o na, o ku'u na, o ñadi'í na, o tatá na xí'ín naná na, o de'e na sa'a ña kóni na ña ndu'u cháá ka ñayuu tixi ndá'a Ndios, ³⁰ na yo'ó kúú na nani'i kua'á ka ña'a ñayuu yo'ó. Ta iin ka ñayuu saá koo chí noo ni'i ná ña kataki chíchí ná —kaá na.

Yó'o nì kasto'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndi kían ndo'o na, dá kuu na

³¹ Dá nì taó xóo Jesús ndin uxī uu taa xionoo xí'ín ná ñoo. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Viti kían kōkaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén, dá xinkoo ndi'i ña ká'an to'ón nì taa profeta sa'a ña ndo'o na nì nduu taa ñayuu yo'ó. ³² Dá chì iin taa kúú ra nakī'o ñaa noo ndá'a ta tukú, dá kediki ndaa ñaa rá. Ta kendava'a ra xí'ín ná. Ta tuu ndaa dii ñaa rá. ³³ Dá tá nì ndi'i nì kani ñaa rá, dá ka'áni ñaa rá. Tído tixi kuū óni, dá nataki na.

³⁴ Tído kò ní kándaá kuiíó ini ra ndi kóni kaa to'ón nì ka'an na xí'ín rá, chì ndadí va ñaxintóni rá noo to'ón yo'ó, sa'a ñoo kò ní kándaá ini ra ña nì ka'an na xí'ín rá.

Dì'a nì kuu, dá nì nduv'a Jesús iin taa kò túu noo

³⁵ Dá nì kuyati Jesús ñoo naní Jericó, ta yu'ú íchi ñoo ió iin taa kò túu noo sáti ra.

³⁶ Tá nì seídó'o ra ña yá'a ñayuu kuá'a kua'an na noo ió ra ñoo, dá nì ndatò'ón ñaa rá:

—¿Ndí kían kúú?

³⁷ Dá nì kaa ñayuu ñoo ña Jesús, na ñoo Nazaret, kúú na yá'a kua'an ñoo.

³⁸ Dá nì kasá'á taa ñoo káyu'ú rá:

—¿Jesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

³⁹ Dá nì danáni ñaa dao ñayuu xionoo kua'an ñoo, dá ná kutádi rá, ká'an ná. Tído nì'i cháá ka ví nì kasá'á káyu'ú rá ió ra:

—¿De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁰ Dá nì sa tuu tóo Jesús, dá nì sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná kandaka na taa ñoo saá na noo ná. Dá tá nì saá ra noo iin Jesús, dá nì ndatò'ón ñaa ná:

⁴¹ —¿Ndí kían kónon keei xí'ón?

Dá n̄i kaa t̄aa ñoó:

—Tatá, kóni natuu nooí.

⁴² Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Ná natuu nooṅ viti, ch̄i sa'á ña kándéé inon yu'u, sa'á ñoó n̄i nduva'ón.

⁴³ Kúú viti'ón vá n̄i natuu noṅ rá. Ta kúú n̄i kee ra kua'an r̄a x̄í'ín Jesús, ta kéká'ano ra Ndios kua'an r̄a. Tá n̄i xini ñayuu kuá'a ñoó ña n̄i kuu dión, dá n̄i kasá'á ta'ani na kéká'ano na Ndios.

19

Di'a n̄i kuu tá n̄i nak'i'in tá'an Jesús x̄í'ín iin t̄aa naní Zaqueo

¹ Dá n̄i ku'u Jesús ñoo ká'ano naní Jericó, dá n̄i ch̄ika'anda n̄a kua'an n̄a me'í ñoo ñoó.

² Ta ñoó ió iin t̄aa naní Zaqueo, ta kúú rá t̄aa sa'ándá choon noṅ t̄aa kí'in ya'i sa'a ñó'o, ta kuíká nda'o ra, ³ ta kóni r̄a kande'é rá ndá yoo kúú Jesús, tído k̄o kúú ta'on koni ñáá rá kée ñayuu kuá'a ñoó, ch̄i iin t̄aa latá'í vá kúú rá. ⁴ Sa'á ñoó kánkono ra n̄i sa'an r̄a cháá k̄a noṅ. Dá n̄i kaa ra dok̄o iin yíto, dá kuu koni ñáá rá, ch̄i ñoó kánian ya'a na. ⁵ Tá n̄i kasandaá n̄a noṅ iin yíto ñoó, dá n̄i nakoto ndaa n̄a, dá n̄i xini n̄a kánoo ra, dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Zaqueo, kua'an noo kí, ch̄i kuu viti kánian katuu tooi ve'ón.

⁶ Ta kúú kaon n̄i noo ra yíto ñoó, ta n̄i n̄atiin ra Jesús ve'e ra x̄í'an kadij iní r̄a. ⁷ Tá n̄i xini ñayuu ñoó ña n̄i ku'u Jesús ve'e ra, kúú n̄i kasá'á ná ká'an n̄a sa'a Jesús, ch̄i kaá na ña kua'an n̄a koo too na ve'e iin t̄aa kómí kuachi.

⁸ Ta x̄ian tein ió Jesús ve'e Zaqueo ñoó, dá n̄i ndaku'in ndichi r̄a, dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín ná:

—Kande'é ní viti, tatá, ch̄i ko'in ka'anda daoí ña kuíká kómí, ta ka'andaj ña noṅ ñayuu kúnda'í. Tá n̄i ya'i n̄i kí'in kuí'ínáí ña'a iin ñayuu x̄í'ín, dá kí'an ko'in nandio né'i komi cháá k̄a ta'ándá noṅ ña n̄i ya'i n̄i kí'in.

⁹ Dá n̄i kaa Jesús:

—Kuu viti n̄i n̄atiin t̄aa yó'o ña k̄aki ra noṅ kuachi r̄a, ch̄i kúú ta'ani ra t̄a kuendá n̄a ve'e Abraham. ¹⁰ Ch̄i n̄a n̄i nduu t̄aa ñayuu yó'o kúú n̄a vei nandukú, ta dákaki na ñayuu ndíta x̄í'ín noṅ Ndios.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a iin t̄aa n̄i n̄atiin choon kakuu rey

¹¹ X̄ian nani ndéi ñayuu ñoó seídó'o na ña n̄i ka'an Jesús, dá n̄i dak'i'in tá'an na dao ña'a x̄í'ín to'on n̄i daná'a n̄a. Ch̄i sa'á ña sa kua'an kuyati na ñoo Jerusalén, sa'á ñoó n̄i ka'an ñayuu ñoó ña yachi va kasaa Ndios x̄í'ín ndée dándaki na ñayuu n̄a. ¹² Sa'á ñoó n̄i kaa Jesús di'a:

—Iin kuu n̄i sa io iin t̄aa, ta kúú rá de'e t̄aa sa kuu rey, ta n̄i kee ra kua'an x̄í'ín rá iin k̄a ñoo n̄atiin ra choon kakuu ra rey, dá ndisaa r̄a. ¹³ Tído tá k̄o ñá'a ko'on r̄a, dá n̄i kana ra ux̄i t̄aa kéchóon noṅ rá. Dá n̄i x̄i'o ra iin di'ón ndáya'i noṅ iin rá iin ra. Dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín rá: “Naka'an nda'i ndo di'ón xa'an nani kua'in”, kaá r̄a. ¹⁴ Tído xini u'u ñáá n̄a ñoo r̄a. Sa'á ñoó n̄i tanda'á ná dao t̄aa kua'an ka'an noṅ tá'anda choon ñoó ña k̄o kóni ta'on na ña kakuu t̄aa yó'o rey ñoo n̄a.

¹⁵ Tído n̄i n̄atiin va ra choon. Dá tá n̄i ndisaa r̄a ñoo r̄a, dá n̄i kana ra t̄aa kéchóon ñoó, tá'an r̄a n̄i x̄i'o ra di'ón r̄a noṅ, ch̄i kóni r̄a kandaa ini r̄a ndidaa n̄i nduu di'ón n̄i naka'an nda'i iin rá iin ra. ¹⁶ Dá n̄i kaa t̄aa n̄i kasáa mií noṅ ñoó: “Tatá, iin di'ón n̄i x̄i'o ní noṅ, ta n̄i n̄i'í ux̄i kaan.” ¹⁷ Dá n̄i kaa rey ñoó: “Va'a nda'o n̄i keeón, ch̄i kúú yo'ó iin t̄a kéchóon va'a. Ta sa'á ña n̄i kéchóon ndaaṅon noṅ lú'u di'ón n̄i x̄i'oi noṅ, sa'á ñoó kí'oi ña dándakón ux̄i ñoo.”

¹⁸ Dá n̄i kasáa iin k̄a t̄aa kéchóon ñoó. Dá n̄i kaa r̄a: “Tatá, n̄i n̄i'í o'on k̄a di'ón noṅ iin di'ón n̄i x̄i'o ní noṅ.” ¹⁹ Dá n̄i kaa rey ñoó: “Ko'in kí'oi ña dándakón o'on ñoo.”

²⁰ Dá n̄i kasáa iin k̄a t̄aa kéchóon ñoó, dá n̄i kaa r̄a: “Tatá, yó'o ió di'ón n̄i x̄i'o ní noṅ, ch̄i n̄i ch̄ikáa va'i ña noṅ peñitoi, ²¹ ch̄i yu'í mií ní, ch̄i kúú ní iin t̄aa tondó, ta náki'in ní ña'a k̄o ní chinoo ní, ta dákée ní noṅ k̄o ní x̄iti ní.” ²² Dá n̄i kaa rey ñoó: “Yo'ó kúú iin t̄a kéchóon kini, ta x̄í'ín to'on n̄i ka'on xa'an keyikoí sa'on. Ta sa ná'á yo'ó ña kúú yu'u t̄aa tondó, ña náki'in yu'u ña'a k̄o ní chinooi, ta dákéei noṅ k̄o ní x̄itii, ²³ sa'á ñoó, ¿ndiva'a k̄o ní sa'on chikaṅon di'ón yu'u banco, dá tá ná ndusaaí, dá n̄atiin ña x̄í'ín lú'u satán, ní kúu?”

²⁴ Dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín t̄aa ndíta yati ñoó: “Kuiio ndaa ndo di'ón né'e ra xa'an, ta kua'an ndo kí'o ndoṅon noṅ r̄a n̄i kandeé n̄i ni'í ux̄i kaan ñoó.” ²⁵ Dá n̄i kaa t̄aa ñoó: “Tatá, sa kómí vá roón ux̄i di'ón.” ²⁶ Dá n̄i kaa rey ñoó: “Ká'an yu'u x̄í'ín ndó ña n̄a sa

ió ña'a noo, noón kúu na ni'i cháa kaan. Ta na koó ña'a noo, di'a ditá ná lú'u ña kómí ná. ²⁷ Ta kandaka ta'ani ndó ndidaá taa xini u'u ñaá, tá'an ra ko kóni kakuu yu'u rey, ná kii ra nooí, ta ka'anda ndo diko rá", kaá rey ñoo —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni ku'u Jesús kua'an na ñoo ká'ano Jerusalén

²⁸ Tá ni ndi'i ni ka'an na ña yó'o, dá ni kee na koka na kua'an na ñoo Jerusalén. ²⁹ Dá tá ni kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xí'ín ñoo Betania, yati noo iin iin yuku naní Olivos, dá ni sa'anda na choon noo uu taa xionoo xí'ín ná, ³⁰ ta ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo kaa. Tá ni saa ndo ni ku'u ndó ñoo ñoo, dá nani'i ndo noo ndiko iin burro, kirí ko ña'a kandodó ná. Ta ndaxí ndó ri kandaka ndó kii ndó. ³¹ Tá ndaa na ndato'on ñaá: “¿Ndiva'a ndaxí ndó ri?”, dá kaa ndo xí'ín ná: “Dá chi xínño'ó na kúu sato'o ndu rí”, kaa ndo.

³² Dá ni kee ra kua'an ra. Ta kúu ni naní'i rá burro ñoo táto'on kii'o ni ka'an Jesús xí'ín rá. ³³ Dá tá ni ndaxí rá burro ñoo, dá ni kaa na kúu sato'o ri:

—¿Ndiva'a ndaxí ndó burro xa'an?

³⁴ Dá ni kaa taa ñoo:

—Dá chi xínño'ó na kúu sato'o ndu'u ri.

³⁵ Dá ndaka ra burro ñoo ni saa ra noo ni kandoo Jesús. Dá ni chikodó rá kotó ra sata ri. Dá ni kaa Jesús kánoo na kua'an na.

³⁶ Dá ni kasá'a ñayuu kuá'a ñoo chíndei na kotó na íchi noo vei Jesús. ³⁷ Dá tá ni kuyati na kua'an na noo kásá'a noo na ndika yuku naní Olivos, dá ni kasá'a ñayuu kuá'a xionoo xí'ín ná ñoo káyu'ú ná kéká'ano na Ndios xí'an kadii ini na sa'a ndidaá kúu ña'a ndato ni xini na ni kee Jesús, ³⁸ ta kaá na:

—¡Na ká'ano kúu rey yó'o, chi vei na xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ná kandeí va'a na ndéi induú! ¡Ta ná natiin Ndios ñaño'ó nda noo ió na noo dikó!

³⁹ Dá ni kaa dao ta fariseo ño'o tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Maestro, dánani ní ñayuu xionoo xí'ín ní, dá ná dá'a ni ka'an na dión.

⁴⁰ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ká'in xí'ín ndó ña tá ná kadi na yó'o yú'u ná, dá kían kasá'a yuu kaa kéká'anoan yu'u.

⁴¹ Tá ni kasandaá yati na ñoo Jerusalén, nda'i ni saki na tá ni xini na ñoo ñoo, ⁴² ta kaá na:

—Ndeé ví kóni yu'u ña kandaá ini ndo kuu víti ndí kían kee ndó, dá kían kuu kandeí va'a ndó. Tído ndadí vá noo ndo, sa'a ñoo o kúu ta'on kandaá ini ndoán viti. ⁴³ Tído kasandaá iin kuu, dá kasaa kuá'a taa xini u'u tá'an xí'ín ndó, ta kaq noo ra iin ní yú'u ñoo yó'o, ta chikorrá ra ndo'ó, ta kasá'a rá nako'oni ra ndo'ó, ⁴⁴ ta koon ra ndo'ó nda noño'ó, ta ka'ání rá ndo'ó xí'ín de'e ndó. Ta ni iin ka yuu o kándoan kandodó tá'an. Dión ndo'o ndó sa'a ña ko ní nákoní ndo na ni tanda'a Ndios vei dáka'ki ñaá —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni taó ndi'i Jesús ta dikó xí'ín ta xín kua'an ra sata vé'e ño'o ká'ano

⁴⁵ Dá tá ni saa na, ni ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá ni kasá'a ná taó ndi'i na ta dikó, xí'ín ta xín kua'an ra sata vé'e. ⁴⁶ Dá ni kaa na xí'ín ñayuu ñoo:

—Di'a va kaá tuti iij Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an na xí'ín yu'u.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin káo ta ku'íná.

⁴⁷ Ta ndidaá kuu ni sa kaa Jesús sa daná'a na noo ñayuu yé'é ño'o ká'ano ñoo. Tído ta duti saku'a, xí'ín ta dána'a ley, xí'ín ta né'e choon ndúkú rá ndí kían kee ra, dá ka'ání ñaá rá. ⁴⁸ Tído ko ní ni'i ta'on ra ndi kee ra, dá chi ndidaá ñayuu ndéi toon na seídó'o na ña dána'a Jesús.

20

Yó'o ni ndato'on ta fariseo nda yoo ni xi'o choon noo Jesús

¹ Iin kuu, dá nákaa Jesús yé'é ño'o ká'ano dána'a na sa'a to'on va'a Ndios noo ñayuu. Dá ni kasaa ta duti saku'a xí'ín ta dána'a ley xí'ín ta sá'ano ñoo, ² dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ndu'u, ¿ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? ¿Ndá yoo ni xi'o choon noo ní ña kee nían?

³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta viti ná ndato'on ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a, ta nandió né'e ndoan. ⁴ ¿Ndá yoo ni xi'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios ni xi'oan o taa?

⁵ Dá ni kasá'a rá ndátó'on tá'an míí rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yó ña Ndios ni xí'lo ñaá, dá kaa ra xí'á: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ni daná'a ra, tá dáá?” ⁶ Tído tá ná kaa yó ña ña ni xí'lo ñaá, dá kían ndakuei na ñoo yó chiyúú ñaá ná, dá chi ndidaá vá ná kándia ña Juan ni sa kuu iin profeta ni tanda'a Ndios ni kii —kaá ra ndátó'ón mií rá.

⁷ Dá ni kaa ra xí'ín Jesús ña ko ná'á ta'on ra ndá yoo ni xí'lo choon noo Juan. ⁸ Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on ta'on xí'ín ndó ndá yoo ni xí'lo choon noo í kéei ña yó'o, tá dáá.

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'á ña ni ndo'o iin sato'o uva

⁹ Dá ni kasá'á Jesús dákí'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Iin kuu ni dandée iin ña yitó uva noño'o rá. Dá ni dikó ndodó raán noo dao ka ña kéchóon. Dá ni kee ra kua'an xiká rá kuá'a kuia. ¹⁰ Dá tá ni xinkoo tiempo ta'anda uva ñoo, dá ni tanda'a rá iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kánian ni'i rá. Tído tá ni saa mozo ñoo, dá ni ndakuei ta kéchóon noo uva ñoo ni kani ñaá rá. Ta ni iin ña'a ko ní xí'lo ra kane'e mozo ñoo no'o ra. ¹¹ Dá ni nandió koo sato'o ñoo ni tanda'a rá iin ka mozo kua'an ra. Tído tá ni saa ra noo ndéi ta kéchóon ñoo, dá ni ndakuei tuku roón ni kani ñaá rá, ta ni ndane'e ñaá rá. Ta ni iin ña'a ko ní xí'lo ra kane'e mozo ñoo no'o ra. ¹² Dá ni nandió koo tuku sato'o ñoo ni tanda'a rá iin ka mozo, ra kúú oni, kua'an ra. Tído tá ni saa ra, ta kúú ni ndakuei tuku ta kéchóon ñoo ni ñakue'e ñaá rá. Dá ni ñakána ñaá rá sata vé'e. ¹³ Dá ni kaa sato'o uva ñoo: “¿Ndi koo kee viti? Viti kían ná tanda'í de'e maní ko'on xi. Chi tá ná koni ñaá rá, ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo xí.” ¹⁴ Kúú ni tanda'a ñaá rá kua'an xi. Tído, tá ni xini ñaá ña kéchóon ñoo, dá ni kasá'á rá ndátó'ón kue'é ra: “Taa kaa kúú ra natiin ndidaá kúú ñó'o yó'o noo tatá xi. Kó'o ka'áni yó xí, dá ná kandoo ndi'i ñó'o yó'o noo mií yó”, kaá ra. ¹⁵ Dá ni tiin ñaá rá ndáka ra kua'an ra sata korrá noo kaa yitó uva ñoo. Ta ñoo ni sa'áni ñaá rá. Ta, ¿ndí kían kee sato'o uva ñoo viti, ká'án ndó?

¹⁶ Ña kee ra kían kasaa ra, ta ka'áni ndí'i ra ta kéchóon ñoo, dá dikó ndodó ra ñó'o noo kaa yitó uva ñoo noo dao ka ña —kaá Jesús.

Tá ni seídó'o ñayuu ñoo ña ni ka'an Jesús dión, dá ni kaa na:

—¿Ná o sa kónó Ndios ña koo dión!

¹⁷ Dá ni nandé'é Jesús noo ñayuu ñoo, dá ni kaa na:

—¿Á ko ná'á ta'on ndó ña di'a va kaá tuti ij Ndios?:

Tá'an yuu ni kaño'ó ña káva'a ve'e, ña yó'o di'a va ni kasandaá kakuu yuu tito.

¹⁸ Ta ndidaá na ná kankao sata yuu ñoo, kuachi ndi'i na. Ta na kankao yuu yó'o sata, noón kúú na tadj ndi'i kean —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ka'an dao ña dátuú rá Jesús

¹⁹ Dá ni ka'an ta duti saku'a xí'ín ta dána'a ley tiin ra Jesús mií hora dáá ñoo, dá chi ni kandaá ini ra ña sa'a mií rá ni ka'an na to'on yó'o. Tído yu'ú ra kée ñayuu kuá'a ñoo.

²⁰ Ta ndéi ra nání rá Jesús. Kúú ni tanda'a de'é ra dao ña kua'an ra noo nákaa Jesús. Ta ni kee ra mií rá ña kúú rá ta ndaa, chi ndúkú rá ndi kee ra dátuú ñaá rá, dá ná ya'a na ka'an na, dá ni'i rá kuachi na, dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a ta né'e choon ká'ano ñoo ñoo, ká'án rá. ²¹ Dá ni ndátó'ón ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña ká'an ní ña ndaa, ta dána'a ní ña ndaa. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko káxi mií ní. Di'a dána'a ndaa ní íchi Ndios noo ndidaá ñayuu. ²² Sa'á ñoo vei ndu ndátó'ón ndu'u mií ní, ¿á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yó noo ta kúú kuendá rey César o koó?

²³ Tído ni kandaá va ini Jesús ña katoó ra dátuú ñaá rá. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'in?

²⁴ Tei too ndó iin di'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, ná kandé'á. ¿Ndá na'ána kían ndá'a noo di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a nooan yó'o?

Dá ni kaa ra:

—Na'ána César kían xí'ín kuu mií rá.

²⁵ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Nakí'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá dáá, ta nakí'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

²⁶ Ta kúú ko ní kandéé vá rá dátuú ñaá rá, dá ya'a na noo to'on ká'an na noo ñayuu kuá'a ñoo. Di'a ni naá vá ini ra sa'á ña va'a

nda'o ni nandió né'e na to'on ni ndato'ón ñaá rá. Sa'á ñoó ni sadi va ra yú'u rá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús ña miian ndaa nataki na ni xi'i

²⁷ Dá ni kasáa dao ta saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña náta ki na ni xi'i. Dá ni ndato'ón ñaá rá, ²⁸ ta kaá ra:

—Maestro, di'a ká'an iin ley ña ni taa Moisés: Tá ni xi'i iin taa, ta ko ní sá io de'e yíi ra xí'in ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaá ñani ra tanda'a rá xí'an, dá koo iin de'e yíian naki'in kuu ñani ra. ²⁹ Ta viti, ni sa ndei usa ñani. Ta kúu ni tandá'a ta kúu noó ñoó. Tído ni xi'i va ra, ta ko ta'ón de'e yíi ra ní sá io xí'in ñadi'í ra. ³⁰ Sa'á ñoó ni tandá'a ñani ra, ta kúu uu ñoó, xí'an. Tído ni xi'i ta'ani ra, ta ko ní sá io tuku de'e yíi ra xí'an.

³¹ Dá ni tandá'a ta kúu oni xí'in ñá'a ñoó. Ta kúu dión ta'ani ni ndo'o ra. Ta dión ta'ani ni ndo'o ndin usa ñani ñoó, ni xi'i ndi'i ra, ta ni iin ra ko ní sá io de'e yíi xí'in ñá'a ñoó. ³² Tá ni ndi'i, dá ni xi'i ta'ani mií ñá'a ñoó. ³³ Sa'á ñoó, tá ná kasandaá kuu nataki na ni xi'i, ¿ndi káa iin taa ñoó kakuu yíi ñá'a ñoó, chi ndin usa va ra ni sa kuu yíian? —kaá ra.

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ñayuu ndéi ñayuú yó'o kúu na tánda'a, ta xí'o na de'e na ña tanda'a xí. ³⁵ Tído na ni ni'i noo Ndios ña nataki na tein na ni xi'i, ta kande na iin ka ñayuú koo chí noo, noón kúu na o tánda'a ka na, ta o kí'o ka na de'e di'í na ña tanda'a xí. ³⁶ Ta ni iin kuu ka o kuú na, chi táto'on ki'o ndéi ángel, nda ki'o dión vá kande na, ta nda de'e Ndios vá kakuu na sa'á ña ni'i ná ña nataki na. ³⁷ Ta viti ná ko'in kasto'in xí'in ndó ña miian ndaa nataki na ni xi'i, chi nda Moisés ni daná'a sa'á ña yó'o noo taa na sa'á ña ni ndo'o na tá ni kei yitó táka ló'o ñoó. Chi ña ni taa na ká'an ña sato'o yo Ndios kúu Ndios noo Abraham, ta kúu ná Ndios noo Isaac, ta kúu ná Ndios noo Jacob. ³⁸ Ki'o dión kaáan, dá chi tatá Ndios, ko kúu ta'on na Ndios noo na ni xi'i, chi kúu ná Ndios noo na takí va, chi ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo Ndios.

³⁹ Dá ni kaa dao ta dána'a ley xí'in ná:

—Va'a nda'o ni ka'an ní, maestro —kaá ra.

⁴⁰ Ta ko ní chindaá noo ka ra ña kían ndato'ón ñaá rá cháa ka.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a Cristo, na dáka ki ñaá

⁴¹ Dá ni kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoó:

—¿Ndiva'a ká'an ra dána'a ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dáka ki ñaá? ⁴² Chi di'a va kaá mií vá David noo tuti Salmo: Di'a ni kaa sato'o yo Ndios xí'in na kúu sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

⁴³ nda ná kasandaá kuu nataán ndi'ii ta xini u'u ñaá tixi sa'on.”

⁴⁴ Mií David kaá ña sato'o na kúu Cristo, sa'á ñoó, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá dáa? —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña kini kée ta dána'a ley

⁴⁵ Ta nani ndéi ñayuu kuá'a ñoó seídó'o na, dá ni kaa Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná:

⁴⁶ —Kandaa ndo mií ndó noo ra dána'a ley Moisés, dá chi kátoó ra kandixi ra dá'on nani, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'in rá xí'in ñaño'ó noo xionoo ra noo yá'i. Ta kátoó ta'ani ra kande ra noo téi kúu noo ini ve'e noo náta ka na ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kande ra téi kúu noo noo ndéi ta ndaya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁷ Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta na'á xíka ta'i rá noo Ndios, dá ka'an va'a ñayuu sa'a rá. Ta yó'o kúu ra ya'i nda'o chiya'i ra noo Ndios sa'á ña kée ra dión —kaá na.

21

Di'a ni kee iin ña'a kuáan kúnda'i

¹ Dá ni ndane'e noo ná, dá ni xini na to'on kée ñayuu kuíka taáan di'ón ini sato noo dóko ñayuu di'ón noo Ndios. ² Ta ni xini ta'ani na táto'on ni kee iin ña'a kuáan kúnda'i, ni taáan uu di'ón kaa kuálí ini sato ñoó. ³ Dá ni kaa na:

—Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ña'a kuáan kúnda'í káa ni taán kua'a cháa ka di'ón o duú ndidaá ka ñayuu káa. ⁴ Dá chi ndidaá ka ñayuu káa ni doko noo Ndios xí'in di'ón kándoo noo ná, tído ñá'a káa, va'ará kúnda'í vían, ni doko ndi'an di'ón né'e va'an katakian —kaá na.

Yó'o kúu noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

⁵ Dá ni kasá'a dao taa xionoo xí'in Jesús ká'an ra sa'a ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchi nda'o ndaa yuu ni kava'an, xí'in dao ka ña'a

luu ndáa ni dokō ñayuu kuiká noo Ndios. Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

6—Kana'á ndó ña kasandaá iin kuu koon ndi'i va ve'e ño'o, tá'an ña ndé'é ndó káa, chí ni iin tó'on yuu o kándoo kandodó tá'an. Naá ndí'i vaan.

Kásto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

7 Dá ni ndato'on rá Jesús:

—Maestro, ¿ndá oon koo dión? ¿Ndí kían koo, dá kandaá ini ndu'u ña yachí va koo dión?

8 Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kandaá ndo mií ndó, dá ná o dándá'i ñaá ni iin ñayuu, dá chí kua'á nda'o ta kasaa, ta kechóon ra kuu yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúu Cristo, na dákaki ñaá. Sa ni kasandaá va kuu ña naá ñayuu.” Tído o sa kándia ndó karkuei ndó sata rá ko'on ndo. 9 Tá ni kandaá ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'in iin ka ñoo, ta yó'o yó'o naá na, ta ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chí dinñó'ó ka k'i'o dión kánian koo, tído ko ñá'a ta'on xinkoo kuu ña naá ñayuu yó'o.

10 Dá ni kaa ta'ani na:

—Ndakuei dao nación naá tá'an xí'in dao ka nación, ta kasá'a naá tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. 11 Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'i nda'o taan, ta yó'o yó'o ta'ani kasá'a koo tama xí'in kue'e kini, ta kasá'a yu'ú xixi nda'o ñayuu, ta ña'a xixi nda'o koo chí induú káa.

12 Tído tá o ñá'a koo dión, dá tiin ñayuu ndo'ó, ta kendava'a na xí'in ndó. Ta kane'e na ndo'ó ko'on na ini ve'e noo ná'taka na ñoo yo, dá keyiko na sa'a ndo. Ta kadi na ndo'ó ve'e kaa. Ta kane'e na ndo'ó ko'on na noo rey xí'in noo ta né'e choon ná'ano sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. 13 Dión koo, dá ni'i ndo ndi koo k'i'o ndó kuendá sa'a yu'u noo ta né'e choon ná'ano. 14 O sa ná'ani ini ndo sa'á to'on ka'an ndo chindeé ndó mií ndó, 15 dá chí k'i'o va mií yu'u to'on ka'an ndo xí'in ña ndichí noo ndo mií hora daá ñoo. Ta o kándeé ta'on na nandió né'e na noo ka'an ndo, ta o kándeé ta'on na xini u'u ñaá dátuu ná noo ka'an ndo. 16 Ta naki'o ñaá tatá ndo xí'in naná ndo xí'in ñani ndo, xí'in tá'an ndó xí'in na né'e tá'an va'a xí'in ndó noo ta né'e choon; ta ka'ání rá dao ndó. 17 Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. 18 Tído ni iin tó'on

ta'on idí dini ndo o naá. 19 Ta sa'á ña ni x'i'o ndeé ini ndo, sa'á ñoo ni'i ndo ña dákaki ñaá Ndios.

20 Sa'á ñoo tá ni xini ndo ni ka'o noo kua'á ndava'o soldado ñoo Jerusalén yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa ni xinkoo va kuu ña kían naá ñoo yó'o. 21 Sa'á ñoo na ndéi chí Judea ná kuino kíj ná ko'on na yúku, ta na ñoo Jerusalén ná kankuei kíj ná ko'on na, ta na kua'an yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na ndu'u na. 22 Dá chí kuu daá ñoo kakuu iin kuu dándó'o Ndios nio ñayuu ndéi ñoo yó'o, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ií mií ná. 23 Tído nda'í kúu ví na ñá'a ño'o de'e xí'in na ndéi taleé chí'í kuu daá ñoo, dá chí kuu daá kakuu iin kuu ndo'o naní nio ñayuu noño'o yó'o, ta naxino ña xido ini Ndios satá ñayuu ndéi ñoo yó'o. 24 Ta xí'in espada kuei dao na, ta dao ka na kandaka ra ko'on ra kande'i ndava'a na ndidaá nación. Ta kankao ñoo Jerusalén tixi ndá'a ta tukú. Ta dión koo nda ná xinkoo kuu ni chí'kaa ini Ndios taó ná ta tukú ñoo.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

25 'Kua'á nda'o ña ndato ndo'o ndindii, xí'in yo, xí'in tiño'o viti, ta noño'o yó'o ndo'o naní nio ndidaá kúu ñayuu, ta naá nda'o ini na sa'á ña ni'i xido ndakuei noo taño'o. 26 Ta ndidaá kúu ñayuu kuu yi'í sa'á ña yu'ú nda'o na sa'á ña nakani ini na sa'á ña vei ndo'o ñayuu yó'o, dá chí koni na kidi ni'ini ndidaá ña ná'ano ño'o induú káa. 27 Nda daá ví, dá koni na na ni nduu ta ñayuu yó'o kixi na tein iin viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'in ndidaá choon kómí ná. 28 Tá ni kasá'a kúu dión, dá kían ndeé koo ini ndo, ta ndane'e noo ndo, dá chí sa ni kuyati ño'ó vá kuu dákaki ñaá Ndios —kaá na.

29 Dá ni dakí'in tá'an Jesús ña yó'o xí'in to'on ni daná'a na, ta kaá na:

—Kane'e ndó kuendá tát'o'on k'i'o kée taño'ó xí'in ndidaá ka ni yito. 30 Tá ni xini ndo ña vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá ndó ña sa ni kuyati yo'o koon dai. 31 Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo ni kasá'a kúu tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa ni kuyati va kuu kasaa Ndios dándaki na.

32 'Miían ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña o kúu ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda

ná koo ndidaá ña yó'o. ³³ Induú káa xí'ín noño'o yó'o naá váán, tído to'on ká'ín o yá'a ta'an vaan.

³⁴ Ta kandaa ndo mií ndó. O sa kóo ini ndo kee ndó ña kóni ñi ndo, ta o sa kó'o na'áná ndo, ta o sa ndí'i ini ndo sa'á ña kátoó téi na kúu kuendá ñayuu yó'o, chi iin ndakána va kasandaá kuu ñoo sata ndo. ³⁵ Chi táto'on k'i'o kée na xí'ín deji tiin na kiti, k'i'o dión iin ndakána va kasandaá kuu yó'o sata ndidaá ñayuu ndéi iin ní kua'an ñayuu yó'o. ³⁶ Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá kuiti kaka ndo ña maní noo Ndios ña ni'í ndo ña káki ndó noo ndidaá tandó'ó ve'i koo, dá ná kuu nakuita ndó xí'ín tandeé ini noo na ni nduu taa ñayuu yó'o —kaá Jesús xí'ín rá.

³⁷ Ta nduú sa daná'a na yé'é ño'o ká'ano, ta sakuaá sa sá'an na yuku naní Olivos. ³⁸ Ta ndidaá na'a sa sáa ñayuu ndéi ñoo Jerusalén sa seídó'o na ña'a sa dána'a Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo.

22

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas Iscariote ña nak'i'o ra Jesús noo ndá'a ta né'e choon

¹ Sa ni kuyati va víko pascua, tá seí na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuíta tachían. ² Ta ra duti sakua'a xí'ín ta dána'a ley nándukú rá ndi kee ra ka'ání rá Jesús, tído yu'ú ra kée ñayuu ñoo ñoo. ³ Kúu ni ndu'u ña u'u ini níó Judas, ta ká'an xí'ín ná Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxi uu ta xionoo xí'ín Jesús. ⁴ Dá ni sa'an ta yó'o ni ka'an ra xí'ín ta duti sakua'a xí'ín taa sa'ándá choon noo ra ndaá yé'é ño'o ká'ano ñoo, chi ni ka'an ra sa'a ndi kee ra nak'i'o ra Jesús noo ndá'a rá. ⁵ Ta kúu ni kadíi nda'o ini taa ñoo, dá ni kandoo ra ña k'i'o ra di'ón noo Judas. ⁶ Ta kúu ni kandía ra tiin ra di'ón ñoo. Dá ni kasá'a rá ndúkú rá ndi kee ra nak'i'o ra Jesús noo ndá'a taa ñoo, dá ná o kándaá ini na ñoo ñoo.

Di'a ni kuu tá ni sadíni Jesús noo ndi'i kuii xí'ín taa xionoo xí'ín ná

⁷ Kúu ni kasandaá va kuu seí na Israel pan ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuíta tachían, ta dóko ta'ani na iin léko noo Ndios, kirí kúu kuendá víko pascua. ⁸ Dá ni sa'anda Jesús choon noo Pedro xí'ín Juan, ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an ndo kenduu ndo ña ná kadíni yó kuendá víko pascua.

⁹ Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Ndeí ko'on ndu kenduu ndu ña'a kadíni yó, kóni ní?

¹⁰ Dá ni kaa na:

—Ta noo ni saa ndo ni ku'u ndó ñoo ká'ano káa, dá naki'in tá'an ndó xí'ín iin taa ndío iin yoo ñó'o takuí kua'an ra. Ta kúu karkuei ndó ra ko'on ndo nda ve'e noo ni saa ra ni ndu'u ra, ¹¹ dá kaa ndo xí'ín ta kúu sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u xí'ín ní: ¿Ndi káa iin cuarto k'i'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'ín taa xionoo xí'ín?”, kaa ndo xí'ín rá. ¹² Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánoo dikó ñoo, ta sa ió nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndo ña'a ná kadíni yó —kaá na.

¹³ Dá ni kee ra kua'an ra. Ta ni ndo'o ra táto'on k'i'o ni ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñoo ni kenduu ra ña kadíni ra xí'ín ná kuendá víko pascua.

¹⁴ Tá ni kasandaá hora kasá'an na, dá ni sa ko Jesús mesa xí'ín taa xionoo xí'ín ná.

¹⁵ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndi k'i'o ví kóni kadíni dáoi xí'ín ndó víko pascua tá ko ñá'a ndo'o naní níoi. ¹⁶ Dá chi ká'ín xí'ín ndó ña o nándio ko kaj kadíni nda ná xinkoo kuu kadíni tukui xí'ín ndó noo dándáki Ndios.

¹⁷ Dá ni tiin na copa. Dá tá ni ndi'i ni nak'i'o na ndivé'e noo Ndios, dá ni kaa na:

—Jó'on, tiin ndóan, ta ko'o iin rá iin ndó lú'u lú'u ra. ¹⁸ Chi ká'ín xí'ín ndó ña o nándio ko ka yu'u ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu kasaa Ndios dándáki na ñayuu na.

¹⁹ Dá ni tiin na pan ñoo, dá ni nak'i'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda dao naán, dá ni xi'o naan noo taa ñoo. Dá ni kaa na:

—Ña yó'o kúu yikí koñoi, ña náki'oi kuu sa'a iin rá iin ndo'o. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'á ña ni kee sa'a ndo.

²⁰ Ta dión ta'ani ni kee na xí'ín copa ñoo tá ni ndi'i ni sadíni na, dá ni kaa na:

—Ndúta ñó'o ini copa yó'o dándáki ña saa ni kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta xinkooan kee ni yu'u, kirá kuita sa'a iin rá iin ndó. ²¹ Tído kana'a ndó ña iin taa sásá'an nduú xí'ín yu'u mesa yó'o ko'on nak'i'o ñaá noo ndá'a taa xiní u'u ñaá. ²² Ta miían ndaá ndo'o na ni nduu taa ñayuu yó'o táto'on ni

chikaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Tído nda'í taa ko'on naki'o ñaa noó ta xiní u'u ñaa —kaá Jesús.

²³ Dá nì kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá, nde'á ndi kaa iin ra kakuu ra kee dión.

Dána'a Jesús sa'a ndá yoo ndáya'i cháá ka

²⁴ Dá nì kasá'á ta xionoo xí'ín ná ñoo ndátó'ón kuáchì ra, nde'á ndi ndaa ra kakuu taa ndáya'i cháá ka tein mií rá. ²⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ná'á vá mií ndó tátò'on kì'o kée rey dándáki dao ka nación, chì kéndusa ra xí'ín ñayuu kueídó'o ñaa ná. Ta dao ka ta né'e choon ñoo kuálí, roón kúu ra chinaní va'a ra mií rá. ²⁶ Tído ko káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Ndi ndaa ndo'ó kúu taa ndáya'i cháá ka tein mií ndó, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó tátò'on ta ló'o cháá ka. Ta ndi ndaa ndo'ó kúu taa iin noo, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó taa koni kuáchì noo dao ka ndo. ²⁷ Chì, ¿ndi kaa na ndáya'i cháá ka, á na ío mesa o na chíki'o ña'a sasá'an na? ¿Á o duú na ío mesa kúu na ndáya'i cháá ka? Tído kana'á ndó ña nákaa yu'u tein ndó kúu iin na xinkuáchì di'a noo ndo.

²⁸ Ta ndo'ó kúu na daá kuití nì sa ndei xí'ín yu'u tein tandó'ó ndó'i, ²⁹ sa'á ñoo kì'o yu'u choon noo ndo ña dándáki ndó tátò'on kì'o nì xì'o tatáì choon noo ña dándákii, ³⁰ dá kasá'an dáó ndó xí'ín yu'u, ta ko'o nduú ndo xí'ín yu'u noo dándákii, ta kandeí iin rá iin ndó noo téj keyíko ndo sa'a ndin uxì uu tu'u de'e na ve'e Israel.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndata Simón Pedro sa'a ná

³¹ Dá nì kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Simón, Simón, kana'ón ña kóni ña u'u kexíxian xí'ín ndó tátò'on kée ñayuu dáxixi na tirió. ³² Tído sa nì seí nda'ávì noo Ndios sa'on, dá kían ná dá'a ni ndi'i ña kándéé inon yu'u. Dá tá nì ndi'i nì nandió koo tukón noo yú'u, dá chindeéon ñanon, dá ná kuita ndaa na xí'ín to'on yu'u.

³³ Dá nì kaa Simón xí'ín ná:

—Sato'o mií, sa ío nduu va yu'u ña ko'in ve'e kaa xí'ín ní, ta ío ta'anii ña kuu nduú xí'ín ní.

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Pedro, ká'ín xí'ón ña tá o ña'a ta'on kana chéli viti, kúu sa onì va ta'ándá ndaton sa'a yu'u.

³⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná: —Tá nì tanda'á yu'u ndo'ó nì sa'an ndo nì daná'a ndo, ko ní sá ne'e ndó léka ndo, ta nì lú'u dī'ón, ta nì ndisa ndo ko ní sá ne'e ndó ko'on ndo. ¿Á ío ña'a nì kamanì noo ndo?

Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ni iin ña'a ta'on.

³⁶ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Tído viti, ndi ndaa ndo'ó ío léka xí'ín dī'ón, kī'ín ndó ña kane'e ndó ko'on ndo. Ta ndo'ó, na koó espada, dikó ndó kotó ndíxi ndó, ta kuiin ndóan. ³⁷ Dá chì ká'ín xí'ín ndó ña miían xinkoo ña ká'an tuti iì Ndios sa'í, dá chì kaáan di'a: “Nì ndee ñaa ná iin taa kómí kuachi.” Ta dión koo, chì ndidaá ña ká'an tuti iì Ndios sa'á ña kían ndo'i, kánian xinkooan —kaá na.

³⁸ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Sato'í, yó'o ío uu espada.

Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Sa ío va'a va.

Di'a nì kuu tá nì ka'an Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁹ Dá nì keta Jesús kua'an na yúku naní Olivos tátò'on kì'o sá kée na dao ka kuu ñoo. Dá nì kee ta xionoo xí'ín ná tákuei ñaa rá kua'an ra. ⁴⁰ Dá tá nì saa na ñoo, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kini kexíxian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

⁴¹ Dá nì kana xoo na kua'an na tátò'on kì'o xíká dáyaá yo iin yuu. Dá ñoo nì sa ku'in xití ná, ta nì kasá'á ná ká'an na xí'ín Ndios, ⁴² ta kaá na:

—Tá'a ló'o, tá kóni ní, dítá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúu ña ndó'o níoi. Tído ná dá'a ni kakuuan tátò'on kì'o kóni yu'u. Ná kakuuan tátò'on kóni mií ní.

⁴³ Dá nì kasáa iin ángel nì kii chí induú, ta nì xì'o na ndée noo Jesús. ⁴⁴ Ta sa'á ña nda'í kúu ini na, sa'á ñoo nì ndundeé cháá ka ini na nì ka'an na xí'ín Ndios. Ta teen ná kúu tátò'on yúyo ná'ano nií, ta kuéi rá nda noño'o. ⁴⁵ Tá nì naku'in ndichi na nì ndi'i nì ka'an na xí'ín Ndios, dá nì kee na kua'an na noo ndéi ta xionoo xí'ín ná ñoo. Tá nì saa na, kúu sa kídì va ra ndéi ra, chì nì kuitá vā rá nì kee ña kúnda'í ini ra. ⁴⁶ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a kídì ndo? Ndakuei kíi ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná o kándéé ña

kini kexíxian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

Di'a ni kuu tá ni kasáa Judas xí'ín kua'á taa tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noó ta né'e choon

⁴⁷ Ká'an jí vá Jesús íin na, kúú sa ni kasáa va iin tu'u ñayuu. Ta Judas, tá'an ra kúú kuendá ndin uxí uu taa xíonoo xí'ín Jesús, kúú ra xíonoo veí noó ñayuu kuá'a ñóó. Dá ni natuu yati ra noó íin Jesús, dá ni chító rá noó ná. ⁴⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Judas, ¿á xí'ín ña chító yo'ó noó yú'u, á dión kéeón, dá naki'ón na ni nduu taa ñayuu yó'o noó ndá'a taa xini u'u ñaá?

⁴⁹ Tá ni xini taa xíonoo xí'ín ná ña ni kasá'a taa ñóó tiin ñaá rá, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á kóni ní ña naá ndu xí'ín rá xí'ín espada?

⁵⁰ Ta iin taa xíonoo xí'ín ná ñóó ni darkue'e iin ta kéchóon noó ta duti kúú noó, chí ni sa'anda ra do'o xoo kuá'a ra. ⁵¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ni kuu va. Ná dá'a ni kee ndó dión.

Dá ni tiin na do'o ra, ta kúú ni nduva'a naan. ⁵² Dá ni kaa na xí'ín ta duti saku'a, xí'ín ta sa'ándá choon noó ra ndaá yé'é ño'o, xí'ín ta sá'ano ni kasáa tiin ñaá ñóó:

—¿Á ta kui'íná vá kée ndó yu'u kúúí, sa'á ñóó veí ndó xí'ín espada xí'ín yító tiin ndó yu'u? ⁵³ Ta ndidaá kuú vá ni sa káai xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano, ta ko ní tiin ndó yu'u. Tído hora yó'o ni ni'i ndo kee ndó dión xí'ín, dá chí hora yó'o kúú hora dándáki ña u'u —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁵⁴ Dá ni tiin ra Jesús ndáka ra kua'an ra chí ve'e ta duti kúú noó. Ta xíká xíká tákaa ñaá Pedro kua'an ra. ⁵⁵ Dá ni naka'on taa ñóó ñó'o yé'é ve'e ñóó. Ta ni kaq noo ra ndéi ra nádaa rá. Ta ñóó ta'ani ni sa koq Pedro tein taa ñóó. ⁵⁶ Ta kúú ni xini iin ñá'a kéchóon noó ta duti ña ñóó ío Pedro nádaa rá, dá ni sa nde'é va'a ñaán, dá ni kaaan:

—Xíonoo ta'ani taa yó'o xí'ín taa káa.

⁵⁷ Tído ni ndata vá rá, ta kaá ra xí'án:

—Koó, didi, ko ná'a ta'on yu'u taa káa.

⁵⁸ Ta kúú tóó vá, ta kúú tuku va ni xini ñaá iin ka taa. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Yo'ó ta'ani kúú kuendá taa káa, ¿daá koó?

Dá ni kaa Pedro:

—Koó, dito, ko ta'on ñaá kúú yu'u.

⁵⁹ Tá ni ya'a táto'on iin hora, dá ni kaa iin ka taa:

—Miían ndaa kuiti xíonoo taa yó'o xí'ín taa káa, dá chí ta kuendá Galilea ta'ani kúú rá.

⁶⁰ Dá ni kaa tuku Pedro:

—Koó, dito. Xíni nda sa'a ká'an ní.

Kúú ká'an jí vá rá íin ra, kúú ni kana va chéli. ⁶¹ Dá ni nandió koq sato'o yo Jesús ni sa nde'é ná noó rá. Ta kúú ni ndusáa va ini ra táto'on ni ka'an sato'o yo xí'ín rá, chí ña yó'o kían ni ka'an na: “Tá ko ñá'a kana chéli, ta kúú sa ndata yo'ó oni ta'ándá sa'a yú'u.” ⁶² Dá ni keta ra sata vé'e, ta kúú nda'í nda'o ni ndei'i ra.

Di'a ni kuu tá ni kani ra Jesús, ta ni kediki ndaa ñaá rá

⁶³ Ta ra ndíta ndaá Jesús, roón kúú ra ni kediki ndaa ñaá, ta ni kani ñaá rá. ⁶⁴ Ta ni sadi ra iin dá'on noó ná, dá ni kani ra noó ná. Dá ni ndato'ón ñaá rá, ta kaá ra:

—Nakoni ini, ná nde'á ndá yoo kúú ra ni kani ñaá.

⁶⁵ Ta kúú kua'á ka ví ña'a ni ka'an ra ni kediki ñaá rá.

Di'a ni kuu tá ni sa íin Jesús noó ta duti kúú noó

⁶⁶ Tá ni tuu noó, dá ni nataka ndidaá ta sá'ano ñóó, xí'ín ta duti saku'a, xí'ín ta dána'a ley. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kandaka ra Jesús saq ra noó ndéi ra né'e ra choon. Dá tá ni saq na, dá ni kaa ra xí'ín ná:

⁶⁷ —¿Á miían ndaa mií ní kúú Cristo, na dákaí ñaá? Ka'an ní xí'ín ndu'u.

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ka'an yu'u xí'ín ní, ta o kándía ta'on ní. ⁶⁸ Tá ná ndato'ín mií ní, ta o nandió né'e ta'on ní ña ndato'ón ñaá yu'u, ta ni o dáyaq ta'on ní yu'u. ⁶⁹ Tído kana'á ní ña nda kuú víti ná koq na ni nduu taa ñayuu yó'o xoo kuá'a Ndios noó ío na dándáki na.

⁷⁰ Dá ni kaa ndidaá taa ñóó xí'ín ná:

—¿Á mií ní kúú de'e Ndios, tá dáá?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Táto'on kí'o ká'an ní, kí'o dión kían.

⁷¹ Dá ni kaa ra:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháá ka taa ka'an kuachi sa'a rá? Chì sa nì seídó'o va mií yó ña nì ya'a ra noó to'on nì ka'an ra —kaá ra.

23

Di'a nì kuu tá nì sa ìn Jesús noó ta nani Pilato

¹ Dá nì ndakuei ndi'i ra ndáka ra Jesús kua'an ra noó Pilato. Tá nì saá ra, ² dá nì kasá'á rá dátaì kuachi ra Jesús, ta kaá ra:

—Nì natiin ndu'u taa yó'o xionoo ra danda'í ra na ñoo ndu. Ta kò kóni ra ña chíya'i ndu sa'a ñó'o ndú noó rey César, ta kaá ra ña mií rá kúú Cristo, na dákaki ñaa, chí kaá ra ña kúú rá rey noó na ñoo ndu.

³ Dá nì ndato'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúú rey noó na Israel?

Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ta dión kaá mií ní.

⁴ Dá nì kaa Pilato xí'ín ta duti saku'a'a, xí'ín dao ka ñayuu tákuei kua'an ñoo:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi taa yó'o kò nani'i yu'u.

⁵ Tído ndúndeé ñayuu ñoo ká'an kuachi na sa'a Jesús:

—Taa yó'o kúú ra xionoo dánaá tá'an na ñoo ndu xí'ín ña dána'a ra iin ní kúú kuendá Judea yó'o. Chì nì kasá'á rá dána'a ra kuendá Galilea, ta nì kasandaá ra nda ñoo yó'o viti.

Di'a nì kuu tá nì sa ìn Jesús noó Herodes

⁶ Tá nì seídó'o Pilato ña nì ka'an na sa'a kuendá Galilea, dá nì ndato'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Á taa Galilea kúú taa yó'o?

⁷ Tá nì kandaá ini ra ña nákaa na tixi ndá'a Herodes, ta né'e choon chí kuendá Galilea, dá nì tanda'á ñaa rá kua'an na noó Herodes, chí tein kuu dáá ñoo nákaa ra ñoo Jerusalén.

⁸ Tá nì xini Herodes Jesús, kúú nì kadii nda'o ini ra, chí sa ió kuu vá katóo ra koni ñaa rá. Chì kuá'á ndava'o ña'a seídó'o ra ká'an na sa'a Jesús, ta ndáti ra koni xí'ín noó rá kee na iin ña'a ndato. ⁹ Kua'á nda'o ña'a nì ndato'ón ñaa Herodes, tído ni iin ña'a kò ní ká'an na. ¹⁰ Ta ndíta ta duti saku'a'a xí'ín ta dána'a ley ndúndeé rá ká'an kuachi ra sa'a Jesús. ¹¹ Dá nì kasá'á Herodes xí'ín ndidaá soldado ra kénóo ñaa rá, ta nì kediki

ndaa ñaa rá. Kúú nì daku'ino ñaa rá xí'ín dá'on táyíi kaa ndíxi mií rá. Ta dión kaa na nì tanda'á tuku ñaa rá kua'an na noó Pilato. ¹² Ta mií tein kuu dáá ñoo nì naki'in tá'an va'a Herodes xí'ín Pilato, chí sa xini u'u tá'an va ra tá sata.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

¹³ Dá nì kana Pilato ta duti saku'a'a, xí'ín ta né'e choon noó na Israel, xí'ín mií na ñoo ñoo, ¹⁴ dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ndáka ndó taa yó'o nì kasáa ndo noó yu'u. Ta ká'an ndo ña xionoo ra dánaá tá'an ra na ñoo ndo xí'ín ña dána'a ra. Tído nì ndato'ón va'i ra noó mií ndó, ta ni iin ta'on kuachi ká'an ndo sa'á taa yó'o kò ní kasandaá kakuu ña ndaa. ¹⁵ Ta ni Herodes kò ní nani'i kuachi ra, sa'á ñoo nì tanda'á tuku ñaa rá nì kasáa ra noó yu'u. Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi, ña kían kánian kuu ra, kò ní ya'a ra kee ra. ¹⁶ Sa'á ñoo, tá nì ndi'i nì dandó'i níó rá, dá dáyaai rá ko'on ra —kaá ra.

¹⁷ Ta tein iin iin víko ñoo kánian dáyaai Pilato iin taa nákaa ve'e kaa. ¹⁸ Sa'á ñoo nì kasá'á káyu'ú ndidaá ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Koo, ka'ání ní taa xaan, ta dáyaai ní Barrabás!

¹⁹ Ta taa yó'o kúú ra nákaa ve'e kaa sa'á ña nì ndakono ra naá ra xí'ín ta romano dándáki ñoo ñoo, xí'ín sa'á ña kúú rá iin taa sa'ání ndii.

²⁰ Dá nì ka'an tuku Pilato xí'ín ñayuu ñoo, chí kóni ra dáyaai ra Jesús. ²¹ Tído nì nandió kuéi tuku na nì káyu'ú ná:

—¡Chirkaa ní ra ndika cruz, chirkaa ní ra ndika cruz!

²² Ta nì nandió koo Pilato nì ka'an ra ta'ándá kúú onì xí'ín ñayuu ñoo:

—¿Ndi káa kuachi nì kee taa yó'o? Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi ra kò nani'i yu'u sa'á ña kánian kuu ra. Sa'á ñoo ko'in dándó'i níó rá, dá tá nì ndi'i, dá dáyaai rá ko'on ra —kaá ra.

²³ Tído nì kasá'á ndúndeé ka ví ñayuu ñoo káyu'ú ná ña ná karkaa kíi Jesús ndika cruz. Tído sa'á ña ndúndeé ñayuu ñoo káyu'ú ná, sa'á ñoo nì xino ini Pilato kee ra ña kóni na. ²⁴ Dá nì sa'anda ra choon táto'on kí'o nì xika ñayuu ñoo koo. ²⁵ Kúú nì dáyaai ra Barrabás, tá'an ra nì chikáa ra ve'e kaa sa'á ña naá ra xí'ín ta romano, xí'ín sa'á ña sa'ání

ra ndii, táto'on ki'o ni xika mií ñayuu ñoo. Dá ni ñaki'o ra Jesús ndo'o na táto'on ki'o kóni mií ñayuu ñoo.

Di'a ni kuu tá ni chirkaa ra Jesús ndika cruz

²⁶ Ta noo ndáka ra Jesús kua'an ra, ñoo ni tiin ra iin taa naní Simón, ta kuendá Cirene. Ta yó'o kúu ra kondii ni sa'an ra yuku. Dá ni chinoo ra cruz Jesús doko taa yó'o, dá ni kee ra kádokó ra cruz ñoo tákaa ra kua'an ra sata Jesús. ²⁷ Ta kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an xí'in dao ka na ñá'a, ta nda'í sáki na, ta nda'í kúu ini na sa'a Jesús kua'an na. ²⁸ Dá ni nandió koo Jesús ni sa nde'é ná noo na ñá'a yó'o. Dá ni kaa na xí'in ná:

—Na ñá'a ñoo Jerusalén, o sa kuáki ndó sa'a yú'u. Di'a kuaki ndó sa'a mií ndó xí'in sa'á de'e ndó, ²⁹ dá chi kasandaá kuu kaa ñayuu di'a: “Ndiká'an ví na ko kuú kandeí de'e, ta ndiká'an ví dókó, ña ko ní sa'á ñó'o taleé, ta ndiká'an ví ndódo, ña ko ní dákuá'ano taleé.” ³⁰ Ta tein kuu dáá ñoo kaa na xí'in yuku: “Ná kuei ndó sata ndu'u.” Ta kaa na xí'in ko'ondo: “Dánduxi ndó ndu'u.” ³¹ Dá chi tá ki'o di'a kée na xí'in yito kuí, xini ndí kían kee na xí'in yito ichí —kaá na.

³² Ta ndáka ta'ani ra uu taa kini kua'an ra xí'in Jesús, dá ka'áni ta'ani ñaa rá. ³³ Dá tá ni saa ra iin xían noo naní Calavera, dá ni chirkuéi ñaa rá ndika cruz. Ta iin taa kini ñoo tárkaa iin cruz xoo kuá'a Jesús, ta iin ka ra tárkaa iin cruz xoo íti na. ³⁴ Dá ni kaa Jesús:

—Tatá, ká'ano koo ini ní sa'á ñayuu yó'o, dá chi ko ná'a ta'on na ndí kían kée na.

Ta ni sadiki ra suerte xí'in dá'on ná, ná kande'á ndá yoo kandeé ni'i iin rá iian.

³⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoo ndíta ndé'é, ta nda ta né'e choon ndíta kediki ndaa ra Jesús, ta kaá ra:

—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, sa'á ñoo ná dakáki ra mií rá tá miían ndaa kúu rá Cristo, na ni kaxi Ndios kasaa dakáki ñaa.

³⁶ Ta nda soldado ñoo ni kediki ndaa ta'ani ñaa, chi ni natuu yati ra ni dakó'on ra vino ía yú'u ná, ³⁷ dá ni kaa ra xí'in ná:

—Tá miían ndaa rey noo na Israel kúu yó'o, dakáki miíon viti, ná nde'á.

³⁸ Ta ndá'a iin tabla diní cruz noo tárkaa Jesús, ta tándaa letra ká'an yú'u griego xí'in

yú'u latín, xí'in yú'u hebreo, ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúu rey noo na Israel.”

³⁹ Ta iin taa kini tákaa iin ka cruz ñoo, ni kasá'á kána'á ra xí'in ná, ta kaá ra:

—Tá ndaa ndisa Cristo kúu yó'o, dakáki miíon, ta dakáki ta'ánón ndu'u.

⁴⁰ Tído taa tákaa iin ka cruz ñoo ni danáni ra iin ka taa kini ñoo, ta kaá ra xí'in rá:

—¿Á ni lú'u ví ko yu'ú yó'o Ndios, va'ará sa tákaaón ndó'o naní níoon? ⁴¹ Miían ndaa kuiti tárkuéi yó ndó'o níyo yo sa'á kuachi ni kee yó, chi ki'o dión kánian ndo'o yó. Tído na yó'o, ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní ya'a na kee na.

⁴² Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Ndiko'on ini ní yu'u tá ná kasaa ní dándáki ní ñayuu yó'o.

⁴³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'ón ña mií kuu víti koo yó'o xí'in yu'u noo ndato téi náye'e ndaa —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Jesús

⁴⁴ Tá ni kasandaá kaxuu, dá ni ñaku'in naá iin ní kúu ñayuu nda ka oni sa'ini.

⁴⁵ Ta ni nda'o ndindii, ta ni ndata dao dá'on tárkaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. ⁴⁶ Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Tatá Ndios, noo ndá'a mií ní náki'oi espírituí.

Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni xi'i na.

⁴⁷ Tá ni xini ta dándáki soldado ña ni ndo'o na dión, dá ni xi'o ra ñañó'ó noo Ndios, chi kaá ra:

—Miían ndaa ndisa iin taa ndaa ni sa kuu na yó'o.

⁴⁸ Ta ndidaá ñayuu kuá'a ni sa ndita ni sa nde'é ña ni ndo'o Jesús, ni nandió kuéi na kua'an nó'o ná, ta kani ndá'a ná yu'ú ndíká ná kua'an na sa'á ña nda'í kúu ini na. ⁴⁹ Ta ndidaá na ni sa ne'e tá'an va'a xí'in Jesús, xí'in na ñá'a tákuei ñaa vei nda kuendá Galilea, noón kúu na ndíta xíká ná ndé'é ná ndidaá ña ni kuu.

Di'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

⁵⁰ Ta ñoo ñoo ío iin taa naní José, ta kúu rá ta ñoo Arimatea, tá'an ña nákaa chí kuendá Judea. Ta né'e ra choon noo na Israel, ta kúu rá iin taa va'a, iin taa ndaa. ⁵¹ Ta ndáti ta'ani ra kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o xí'in ndée. Ta ko ní náta'an ta'on ini ra ña ni kee dao ka ta né'e choon ñoo xí'in Jesús.

⁵² Taa yó'o kúú ra ni sa'an ni ndaka yiki koño Jesús noo Pilato. ⁵³ Dá ni sa'an ra ni danoo raan ndika cruz. Dá ni chituú ñáá rá xí'in iin dá'on ká'ano. Ta né'e ñáá rá ni sa'an ra ni chikáa ra ini iin yái ni kava'a ndika iin káo, noo ko ñá'a kakaa ni iin tó'on ndii. ⁵⁴ Ta mií kuu dáá ñóó kúú kuu kénduu na Israel ñá'a keí ná, chi sa kua'an kasandaá vá kuu nani'i ndée ná.

⁵⁵ Ta na ñá'a ni kii xí'in Jesús nda Galilea, noón kúú na tárkuéi ni sa'an na nda yái noo ni nduxi Jesús, sa'á ñóó ni xini na ndeí kíán, ta ni xini na noo ni chinoo ra yiki koño Jesús. ⁵⁶ Dá ni nandió kuéi na kua'an na kénduu na kirá támi sa'an xí'in ñá'a dákúchi na ñí Jesús. Tído ni nani'i ndée ná tein kuu kánian nani'i ndée ná, chi ki'o dión sa'ándá ley choon.

24

Di'a ni kuu tá ni nataki Jesús

¹ Na'a va'a kuu mií noo kásá'a sa'a semana, dá ni kee tuku na ñá'a yó'o kua'an na yái noo ni nduxi Jesús, ta né'e na ndirá támi sa'an, kirá ni kénduu na, ta kua'an ta'ani dao ka na ñá'a xí'in ná. ² Tá ni saa na, kúú sa ni kuxoo va yuu ndadí yu'ú yái ñóó. ³ Dá tá ni ku'u na inian, ko ní nani'i ná yiki koño sato'o yo Jesús. ⁴ Ta nákaní nda'o ini na sa'á ña koó ka yiki koño na kánóo. Kúú iin kuití vá ni sa kuíta uu taa ndíxi dá'on náye'e ndaa díin ná. ⁵ Kúú ni yu'ú nda'o na, sa'á ñóó ni daxíno na taan na nda noño'o. Dá ni kaa taa ñóó xí'in ná:

—¿Ndiva'a nándukú ndó iin na takí tein na kúú ndii? ⁶ Ko ta'on na nákaa yó'o. Di'a ni nataki va na. Ndusaa ini ndo táto'on ni ka'an na xí'in ndó tá ni sa kaa na xí'in ndó chí Galilea di'a. ⁷ Chi ni kaa na xí'in ndó ña miían kánian ndo'o naní na ni nduu taa ñayuu yó'o, chi nakí'o ñáá iin taa noo ndá'a taa kómí kuachi, ta chirkaa ñáá rá ndika cruz, ta nataki na tixi kuu óni —kaá ángel ñóó.

⁸ Dá ni ndisaa ini na ñá'a ñóó to'on ni ka'an Jesús xí'in ná. ⁹ Dá tá ni nandió kuéi na ni ndisaa na ni sa'an na yái ñóó, dá ni kasá'a ná kásto'on na sa'a ndidaá ña va'a yó'o xí'in ndin uxí iin taa xionoo xí'in Jesús xí'in dao ka ñayuu ndeí xí'in rá ñóó.

¹⁰ María Magdalena xí'in Juana, xí'in naná

Jacobo xí'in dao ka na ñá'a, noón kúú na ni nakani ña yó'o xí'in taa xionoo xí'in Jesús. ¹¹ Tído ni ka'an rá ña to'on ni ndaki ini mií vá ná kíán, sa'á ñóó ko ní kándisa ta'on ñáá rá.

¹² Tído ni ndakuín ndichi Pedro, dá ni kankono ra kua'an ra yái noo ni nduxi Jesús. Tá ni saa ra ñóó, dá ni chirnee noo rá ni sa nde'é rá inian. Dá ni xini ra sava'a dá'on ni sa tuú yiki koño Jesús vá kánóo. Dá ni nandió ko ra kua'an nó'o rá, ta naá ini ra sa'á ña ni kuu kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo uu taa kua'an íchi ñoo nani Emaús

¹³ Ta mií kuu dáá ñóó ta'ani xíka uu taa xionoo xí'in Jesús kua'an ra iin ñoo nani Emaús. Ta nákaaán táto'on uxí iin kilómetro noo ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta ndátó'on rá kua'an ra íchi ñóó sa'a ndidaá ña ni kuu. ¹⁵ Ta tein ndátó'on rá dión kua'an ra, dá ni natuu yati Jesús, dá ni naki'in tá'an na xíka dáó ná kua'an na xí'in rá. ¹⁶ Tído ió iin ña'a sadí noo rá, sa'á ñóó ko nákoní ñáá rá. ¹⁷ Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndí kíán ndátó'on téi ndo kua'an ndo? Ta, ¿ndiva'a nda'í téi kúú ini ndo?

¹⁸ Dá ni kaa iin taa, tá'an ra naní Cleofas, xí'in ná:

—¿Á sava'a iin tó'on mií ní kúú ta tukú ió ñoo Jerusalén ko ñá'a kandaá ini ña ni kuu ñoo ñóó tein kuu yó'o?

¹⁹ Dá ni kaa na:

—¿Ndí kíán ni kuu?

Dá ni kaa taa ñoo xí'in ná:

—Ndátó'on ndú sa'a iin taa naní Jesús, na ñoo Nazaret. Ta ni sa kuu na iin profeta. Ta sa kee na ña'a ná'ano, ta to'on ndaya'i sa ká'an na noo Ndios xí'in noo ndidaá na ñoo ndu. ²⁰ Tído ta duti saku'a'a, xí'in ta né'e choon ñoo ndu kúú ra ni nakí'o ñáá rá noo ndá'a ta romano. Ta roón ni chirkaa ñáá ndika cruz. ²¹ Tído ni ka'an ndu'u ña ni kasaa na taó xóo na na ñoo ndu tixi nda'a ta dándáki ñáá, ní kúú. Ta kuu víti xíno oní kuu ña ni kuu dión. ²² Ta iin ka ña'a ni kedaá xí'in ndú ni naá ini ndu, chi tá ko ñá'a tuu na'a viti ni sa'an dao na ñá'a kúú kuendá ndu'u yái noo ni nduxi na, ²³ ta koó ka yiki koño na ní nani'i na ñá'a ñóó. Dá tá ni ndusaa na, dá ni kaa na ña ni na'a noo dao ángel noo ná, ta noón kúú na ni kaa xí'in ná ña ni nataki va Jesús. ²⁴ Dá ni sa'an ta'ani

dao taa kúú kuendá ndu'u ni sa nde'é rá ini yái ñóó. Tído tátò'on káa rá íó ña ni nakani na ñá'a ñóó, k'i'o dión ta'ani ni xini ra. Tído kò ní xini ta'on ra mií Jesús.

²⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—iNandeé ka vían xixi ndo'ó, ta nandeé ka vían káxí nío ndo, sa'á ñóó kueé nda'o kándisa ndó ndidaá ña ni taa profeta! ²⁶ ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña k'i'o dión kánian ndo'o naní nío Cristo, na dákaki ñaá, dá ndu'u na noo ndato náye'e ndaa? —kaá na.

²⁷ Dá ni kasá'á nákaní na xí'ín rá sa'a ndidaá ña ni taa Moisés, xí'ín ña ni taa ndidaá ka profeta. Ta k'i'o dión ni daná'a na noo rá ña ká'an tuti i Ndios sa'a ndidaá ña kánian ndo'o na.

²⁸ Dá tá ni kuyati na ñoo ló'o noo kua'an taa ñóó, dá ni kee Jesús ña yá'a na kua'an na cháa ka chí noo. ²⁹ Dá ni kendúsa ra xí'ín ná ña ná katuu tóo na koo na xí'ín rá, chi kaá ra:

—Katuu tóo ní koo ní xí'ín ndu'u, chi sa ni ini va, ta sa kua'an kuua vá —kaá ra.

Dá ni ku'u na ve'e ra, ta ni sa tuu tóo na ni sa ío na xí'ín rá.

³⁰ Dá tá ni sa ío na mesa xí'ín taa ñóó, dá ni tiin na pan. Dá ni nak'i'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá ni tei ñé'e naan. Dá ni xi'o naan noo rá. ³¹ Dá ví ni nono noo rá, dá ni nakoni ra ña Jesús kúú ná. Ta kúú ni ndaño'ó ní'ini va na noo rá. ³² Dá ni kasá'á taa ñóó ndátó'ón tá'an mií rá:

—Miían ndaa kuiti kían ña luu kandá nío yo tein ká'an na xí'á vei íchi ñóó, ta xian ni nakani na xí'á sa'a ndi kóni ká'an tuti i Ndios.

³³ Ta kúú ni ndakuei ra mií hora daá ñóó. Dá ni kee ra nandió kuéi ra kua'an ra ñoo Jerusalén. Tá ni saa ra, kúú ni naní'í rá noo ndéi tuti ndin uxí iin taa xionoo xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani dao ka ñayuu xí'ín rá. ³⁴ Kúú ni kaa ñayuu ñóó xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti kían ña ni nataki sato'o yo Jesús, chi ni na'a noo ná noo Simón Pedro.

³⁵ Dá ni kasá'á ta'ani ndi nduú taa yó'o nákaní ra xí'ín ná ña ni ndo'o ra íchi ñóó. Ta ni nakani ta'ani ra ña kò ní nakoni ta'on ra Jesús nda ni tei ñé'e na pan, nda daá ni nakoni ñaá rá, kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo taa sa xionoo xí'ín ná

³⁶ Ta xian nani ndíta taa yó'o ká'an ra sa'á ña ni xini ra, ta kúú iin kuiti vá, kúú ni sa kuíin Jesús me'í noo ndéi na ñóó. Dá ni kaa na:

—Va'a ná koo ini ndo.

³⁷ Ta kúú ni yu'ú nda'o ñayuu ñóó, chi ni ka'án ná ña iin nío vá kían. ³⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a yu'ú ndo? ¿Ndiva'a nákaní kuáchi ini ndo? ³⁹ Kande'é ndó ndá'í, ta kande'é ndó sa'í, chi mií vá yu'u kúú. Dáko'on ndá'a ndo yu'u, ta kande'é va'a ndó yu'u, chi iin nío kò kómí ta'an vaan lásá ni koño. Tído ndé'e ndó yu'u ña ío va lásá xí'ín koñoi —kaá na.

⁴⁰ Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni daná'a na ndá'a ná xí'ín sa'a ná noo na ndéi ñóó. ⁴¹ Tído sa'á ña kádií téi ini ñayuu ñóó, sa'á ñóó kò kuú ta'on kandía na. Ta sa'á ña naá ini na xini na, sa'á ñóó ni kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á koó lú'u ña'a né'e va'a ndó kaxí?

⁴² Dá ni xi'o ñayuu ñóó iin tá'í tiyaká ni kado noo ná xí'ín iin da'anda ndudí. ⁴³ Dá ni tiin naan, ta kúú ni seí naan noo ndidaá ñayuu ñóó. ⁴⁴ Dá ni kaa na:

—Sa ni kasto'on vai tá ni sa xionooi xí'ín ndó ña miían kánian xinkoo ndidaá kúú ña ni taa Moisés, xí'ín ndidaá to'on ni ka'an profeta, xí'ín ndidaá ña ká'an tuti Salmo sa'í.

⁴⁵ Dá ni sonó Jesús ñaxintóni ná, dá ná kandaá ini na ña ká'an tuti i Ndios. ⁴⁶ Dá ni kaa na xí'ín ñayuu ñóó:

—Ká'an tuti i Ndios ña miían ndúsa ndo'o naní nío Cristo, na dákaki ñaá, dá kuu na, dá nataki na tixi kuu óni tein na kúú ndii. ⁴⁷ Ta ká'an ta'anian ña dána'a ñayuu noo na ndéi iin ní kúú ñayuú sa'a Cristo, dá kían, tá ná nandikó ini na sa'á kuáchi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Ta dinño'ó ka kasá'á ná dána'a na noo na ndéi ñoo Jerusalén. ⁴⁸ Ta ndo'ó kakuu na ko'on kanoo k'i'o kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. ⁴⁹ Ta kana'á ndó viti ña ko'in tanda'í na ni kaa tatái k'i'o na koo xí'ín ndó. Tído kandoo ndó ñoo Jerusalén yó'o, ta kandati ndó nda ná natiin ndó ndé'e tanda'á Ndios kii nda induú.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁵⁰ Dá n̄i taó xóo ñáá Jesús ndáka na kua'añ na yati ñoo naní Betania. Tá n̄i saꝯ na ñoo, dá n̄i ndane'e na ndá'a ná. Dá n̄i xika na ña man̄i noꝯ Ndios sa'a ñayuu ñoo. ⁵¹ Ta tein xika na ña yó'o noꝯ Ndios, dá n̄i kexoo na noꝯ ñayuu ñoo konana na kua'añ nó'o ná induú. ⁵² Dá tá n̄i ndi'i n̄i sa ndaño'o ñáá ñayuu ñoo, dá n̄i kee na nãndió kuéi na kua'añ nó'o ná ñoo Jerusalén xí'añ kádiñ nda'o ini na. ⁵³ Ta daá ndéi va na yé'é ño'o ká'ano ndáño'o na Ndios, ta kéká'ano ñáá ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Nì nduu na kúu to'on iin ñayuu

¹ Sa daá ió va na kúu to'on, dá nì kasá'a sa'a ñayuu, ta na kúu to'on yó'o sa daá ió va na xí'ín Ndios, ta sa daá kúu vá ná Ndios. ² Ta ndá mií sa'a, sa daá ió va na yó'o xí'ín Ndios. ³ Ta xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ndidaá tá'an ña'a. Chì tá koó ná, ta kúu ni iin tó'ón ta'on ña'a ió ñayuu yó'o o kóo, ní kúu. ⁴ Ta mií ná kedaá xí'ín ndidaá tá'an ña'a, dá takían, ta noón kúu na dátoon ñaxintóni ñayuu. ⁵ Ta noón kúu na dátoon noo ín naá, ta va'ará ín naá nda'o, ko kándéé ta'an vaan xí'ín ná.

⁶ Ta mií Ndios nì tanda'á iin taa naní Juan nì kii na, ⁷ ña kì'o na kuendá sa'a mií na dátoon noo ñayuu, dá ná kandísa ñaá ndidaá ñayuu kee Juan. ⁸ Tído o duú míi Juan kúu na dátoon noo ñayuu, sava'a iin na kì'o kuendá sa'a vá ná kúu Juan.

⁹ Ta na miían ndaa kuiti dátoon noo ñayuu kúu na nì kii ñayuu yó'o. ¹⁰ Nì sa io na ñayuu yó'o, ta va'ará xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ñayuu yó'o, tído ko ní nákonì ta'on ñaá na ndéi ñayuu yó'o ndá yoo kúu ná. ¹¹ Ta nì kii na nì sa io na tein na ñoo mií ná, tído ko ní natiin va'a ñaá ná. ¹² Tído ndi ndáa mií vá na nì natiin va'a ñaá, ta nì kandísa ñaá ná, noón kúu na nì nì'í ña kakuu na de'e Ndios nì kee na. ¹³ Ta ko kúu ná de'e Ndios sa'a ña nì kixi na tein nì iin taa, ta ko kúu ná de'e Ndios sa'a ña nì ñakí'ín tá'an taa xí'ín ñadi'í ra, ta ko kúu ná de'e Ndios sa'a ña kátoó ñayuu kandeì de'e na. Di'a kúu ná de'e Ndios, chì kì'o dión kóni mií Ndios.

¹⁴ Ta mií na kúu to'on yó'o nì nduu iin ñayuu, ta nì sa io na tein yó, ta nì xini xí'ín noo ndu ña ká'ano nda'o choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'a ña iin tó'ón mií ná kúu de'e Ndios. Ta nì chití ná xí'ín ña kú'u ini na sa'a yo, ta nì chití ta'ani na xí'ín ña ndaa. ¹⁵ Ta nì xì'o Juan kuendá sa'a ná, chì di'a nì kaa na:

—Nì ka'in sa'a na yó'o tá nì ka'in xí'ín ndó ña mií na vei sata yú'u kúu na ndaya'i cháa

ka o duú yu'u. Chì sa daá ió va na o duú yu'u —kaá Juan.

¹⁶ Ta sa'a ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'a ñoo ndidaá vá yó ní'i iin ña manì ká'ano cháa ka noo ña manì nì sa io mií noo. ¹⁷ Chì xí'ín ndá'a Moisés nì kemáni Ndios ley na noo yo, tído noo Jesucristo nì natiin yó ña manì xí'ín ña ndaa. ¹⁸ Nì iin tó'ón ta'on ñayuu ko ní xini ndí kaa Ndios, tído iin tó'ón dinì de'e na, na ió nduú xí'ín tatá Ndios, noón kúu na nì kii nì na'a ñaá ná noo yo.

Di'a kua'an ña nì ka'an Juan, na dákode ndúta ñayuu

¹⁹ Tá'an ña yó'o kúu kuendá nì xì'o Juan, chì ta Israel né'e choon ñoo Jerusalén nì tanda'á rá ta dutì xí'ín ta levita nì sa'an ra nì ndato'ón rá Juan ndá yoo kúu ná, ta di'a nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúu mií ní?

²⁰ Dá nì ka'an ndaa Juan ndá yoo kúu ná. Ta nì ña'a ta'on ko ní chide'é na, di'a nì xì'o ndaa na kuendá, chì kaá na:

—Ko kúu ta'on yu'u na kúu Cristo, na dákaki ñaá.

²¹ Dá nì ndato'ón tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá dáá? ¿Á profeta Elías kúu ní?

Dá nì kaa na:

—Koó, ko ta'ón ñaá kúu yu'u.

—¿Á mií ní kúu profeta, na nì kaa Ndios tanda'á ná kasaa noo ndú'u? —kaá ra.

Dá nì kaa na:

—Koó, ko ta'ón ñaá kúu yu'u.

²² Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá dáá? Ka'an ní xí'ín ndú, dá nì'í ndú ndi koo kasto'on ndu xí'ín ra nì tanda'á ñaá vei ndu. ¿Ndi kaá ní sa'a mií ní?

²³ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúu na káyu'ú noo kúu yukú ichi: “Konó ndó iin ichi ndaa noo na kúu sato'o yo” —tát'o'on nì kaa profeta Isaías.

²⁴ Ta taa ñoo kúu ra nì tanda'á ta fariseo nì sa'an ra, ²⁵ ta nì ndato'ón rá Juan, ta kaá tuku ra xí'ín ná:

—¿Ndiva'a dákode ndúta ní ñayuu tá ko kúu ní na kúu Cristo, o profeta Elías o mií profeta nì kaa Ndios tanda'á ná kii, tá dáá?

²⁶ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúú rā dákodo ndúta ñayuu xí'ín takuí va, tído tein mií ndó xíonoo iin ká nā kō ná'á ndó. ²⁷ Ta noón kúú nā veí sata yú'u, ta ndáya'i cháá ká nā o duú yu'u, sa'á ñóó ni yó'o ndisa ná kō kánian ndaxí yu'u —kaá nā.

²⁸ Ndidaá ña yó'o ni kuu ñoo naní Betábara noo kúú iin ká xoo yuta Jordán noo sa xíonoo Juan sa dákodo ndúta ná ñayuu.

Jesús kúú léko ni kii noo mií Ndios

²⁹ Tá ni kasandaá iin ká kuu, dá ni xini Juan ña veí Jesús, dá ni kaa nā:

—Kande'é ndó, nā veí káa kúú léko mií Ndios, nā dítá kuachi kómí ñayuu noo Ndios. ³⁰ Ta nā káa kúú nā sa xí'o yu'u kuendá sa'a noo iin rá iin ndó, dá chī ni kaaí xí'ín ndó ña sata yú'u veí iin ká nā, ta ndáya'i cháá ká nā o duú yu'u, dá chī sa daá ió va na o duú yu'u. ³¹ Ta ni yu'u kō ní sá na'á ndá yoo kúú ná, tído ni kasáai dákodo ndútaí ñayuu, dá kana'á ñaá nā Israel —kaá nā.

³² Ta ni xí'o ta'ani Juan kuendá sa'á ña ni xini nā, ta kaá nā:

—Ni xini ni noo Espiritu ií Ndios nda induú káa, ta káa na táto'on kú'o káa iin paloma, dión káa na ni noo na ni sa io kuií nā xí'ín Jesús. ³³ Kō ní sá na'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ná, tído di'a ni kaa mií nā ni tanda'á yu'u veí dákodo ndútaí ñayuu xí'ín takuí: “Tá ni xinon ni noo Espiritu ií sata iin taa, ta ni kandoo na ió kuií nā xí'ín ná, noón kúú nā dákodo ndúta ñayuu xí'ín Espiritu ií.” ³⁴ Ta ndidaá ña yó'o ni xini, sa'á ñóó xí'oi kuendá ña miían ndaa kuiti nā káa kúú de'e Ndios —kaá nā.

Di'a ni kuu tá ni kasá'á kána Jesús taa kanoo xí'ín ná

³⁵ Iin ká kuu, dá nákaa Juan xí'ín uu taa xíonoo xí'ín ná. ³⁶ Dá ni xini nā Jesús yá'a na kua'an nā ñóó, dá ni kaa nā xí'ín taa ñóó:

—Kana'á ndó ña taa káa kúú léko mií Ndios.

³⁷ Tá ni seídó'o ndi nduú taa xíonoo xí'ín Juan ña ni ka'an nā sa'a Jesús, dá ni kee ra tákuei ra Jesús kua'an rā. ³⁸ Dá ni nandió koo Jesús ni sa nde'é ná taa ñóó, chī ni xini nā ña tákuei ñaá rá veí ra. Dá ni kaa nā xí'ín rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá ni kaa rā xí'ín ná:

—Rabí, ¿ndeí kúú ve'e ní? —kaá rā. (Rabí kóni kaa maestro.)

³⁹ Dá ni kaa nā xí'ín rá:

—Nakí ndo ná ko'o, dá koni ndo —kaá nā.

Dá ni sa'an rā xí'ín ná, dá ni xini rā noo ió nā. Dá ni kandoo ra ni sa ndei ra xí'ín ná sakuaá daá ñóó, dá chī sa ká komi sa'ini kíán.

⁴⁰ Ta Andrés, ta kúú ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduú taa ni seídó'o ña ni ka'an Juan ñóó, ta ni sarkuei ra sata Jesús kua'an rā. ⁴¹ Dá ni kee Andrés kua'an rā. Dá tá ni naní'i rá ñani rā Simón, dá ni kaa rā xí'ín rá:

—Ni naki'in tá'an ndu xí'ín nā kúú Mesías —kaá rā. (To'on yó'o kóni kaa Cristo, nā dákaki ñaá.)

⁴² Dá ndáka ñaá rá ni kasáa rā noo Jesús. Dá ni sa nde'é ñaá Jesús, dá ni kaa nā xí'ín rá:

—Yo'ó kúú Simón, de'e Jonás, tído viti nda Cefas kananón —kaá nā. (To'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús Felipe xí'ín Natanael ña kanoo ra xí'ín ná

⁴³ Iin ká kuu ñóó, dá ni chīkaa ini Jesús ko'on nā chí kuendá Galilea di'a. Dá ni naki'in tá'an na xí'ín iin ta naní Felipe, dá ni kaa nā xí'ín rá:

—Nakí, kanooón xí'ín yu'u.

⁴⁴ Ta Betsaida kúú ñoo Felipe ñóó, ta ñoo ta'ani kúú ñoo Andrés xí'ín Pedro. ⁴⁵ Dá ni naní'i tá'an Felipe xí'ín rā naní Natanael, dá ni kaa rā xí'ín rá:

—Ni naní'i ndu'u nā kasaa dákaki ñaá táto'on ká'an ley Moisés xí'ín ña ni taa profeta. Ta nā yó'o naní Jesús, nā kúú de'e José, nā ñoo Nazaret.

⁴⁶ Dá ni kaa Natanael xí'ín Felipe:

—¿Á ndáa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'an yo'ó?

Dá ni kaa Felipe xí'ín rá:

—Nakí ná ko'o, dá konon.

⁴⁷ Dá tá ni xini Jesús ña ni kuyati ta naní Natanael ñóó veí ra, dá ni kaa nā:

—Kana'á ndó, yó'o veí iin rā miían ndaa kuiti kúú ta Israel, ta kúú rá iin taa ndaa.

⁴⁸ Dá ni kaa rā xí'ín Jesús:

—¿Ndí ni kee ní ná'á ní yu'u?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda rá kō ñá'a naki'in tá'an Felipe xaan xí'ón, nda daá vá nī xini ióon sa'a iin taño'ó.

⁴⁹ Dá nī kaa Natanael ñoo xí'ín Jesús:

—Maestro, miían ndaa mií ní kúú de'e Ndios, ta mií ní kúú rey noó na Israel.

⁵⁰ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kándísón ña dión kíán sa'á ña nī ka'in xí'ón ña nī xini ióon sa'a iin taño'ó? Ña ná'ano cháá ka kíán ko'on konon kee yu'u o duú ña nī xinon viti.

⁵¹ Dá nī kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Miían ndaa ká'in xí'ón ña viti chí noo konon kanonó induú káa, ta konon noo ángel kii na noó na nī nduu ta ñayuú yó'o, ta konon nana na no'o na induú.

2

Di'a nī kuu tá nī sa io iin víko tánda'a ñoo Caná

¹ Dá tá nī ya'a onī kuu, dá nī sa io iin víko tánda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nákaa naná Jesús. ² Ta nī kana ta'ani na Jesús ña kíán ko'on na víko ñoo xí'ín ta xionoo xí'ín ná. ³ Ta tein ndéi na noo ió víko ñoo, kúú nī ndi'i vino, dá nī kaa naná Jesús xí'ín ná:

—Nī ndi'i va vino na.

⁴ Dá nī kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión xí'ín yu'u, naná? Chí kámani vá kasandaá hora na'a yu'u choon kómíi noó ñayuu.

⁵ Dá nī kaa naná na xí'ín ta dánduu vino ñoo:

—Koo ini ndo kee ndó ndi ndáa mií ña'a xíka de'i noo ndo.

⁶ Ta ñoo ndíta iño kidi yuu noo kaño'o takuúí, ña kéchóon na Israel ndúvii ná mií ná noo Ndios. Ta kéta ini iin iian sá ño'o tát'on uu o onī yoo ná'ano takuúí. ⁷ Dá nī kaa Jesús xí'ín ta dánduu ñoo:

—Kua'án ndo dákutí ndó kidi yuu káa xí'ín takuúí.

Dá nī sa'an ra nī dakutí kuei raan xí'ín takuúí. ⁸ Nī ndi'i, dá nī kaa na xí'ín rá:

—Taó ndo cháá rá viti, ta kua'án ndo kī'o ndó ra noó ta ká'an víko yó'o.

Dá nī xī'o ra takuúí ñoo noo ta ká'an víko ñoo. ⁹ Dá nī xirndodó rá takuúí nī nduu vino ñoo, tído kō ná'á rá ndeí nī kee rá. Ta ná'á vá ta dánduu ñoo ña takuúí ñó'o ini kidi ñoo

vá kúú rá. Dá nī kana ta ká'an víko ñoo ta kúú tonō ñoo, ¹⁰ dá nī kaa ra xí'ín rá:

—Ndeí kúú mií vá noo ió víko, dinñó'ó ka xí'o ra vino va'a noo na nī kana ra, dá tá sa nī kuu kua'a xí'i na, dá kásá'á rá dánduu ra vino nóo. Tído mií ní nī sa ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní ra nda noo ndi'i —kaá ra.

¹¹ Ña yó'o kúú ña ká'ano mií noo nī kee Jesús. Ta ñoo noo nī kee naan naní Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta kī'o dión nī na'a na mií ná ña ká'ano nda'o choon né'e na, ta kúú nī kasá'á kándéé cháá ka iní ñaá ta xionoo xí'ín ná. ¹² Nī ndi'i daá, dá nī naxino na ñoo Capernaum xí'ín naná na xí'ín ñani na xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ta kō ní sá ndei na'á ta'on na ñoo ñoo.

Di'a nī kuu tá nī taxi Jesús ta náka'án nda'i kua'an ra sata vé'e ño'o ká'ano

¹³ Ta sa nī kuyati víko pascua, ña kéká'ano na Israel, sa'á ñoo nī naki'in Jesús konana na kua'an na ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá nī sa na, dá nī ku'u na yé'é ño'o ká'ano, kúú nī xini na ndéi ta díkó chee, ta dao ka ra díkó léko, ta dao ka ra díkó paloma, ta dao ka ra ndéi nádaon di'ón. ¹⁵ Dá nī kava'a na iin chirrión xí'ín yó'o, dá nī kasá'á ná taó ndi'i na ndidaá ta ñoo xí'ín léko, xí'ín chee ñoo kua'an ri sata vé'e, ta nī sata ni'ini na di'ón nádaon dao ka ta ñoo, ta nī dandió kao na mesa ra; ¹⁶ dá nī kaa na xí'ín ta díkó paloma ñoo:

—Taó ndó ndidaá ña'a xaan, ta o sa kée ndó ve'e tatái kakuuan iin ve'e noo kuya'i ña'a.

¹⁷ Dá nī ndusaa ini ta xionoo xí'ín ná ña ká'an tuti i Ndios di'a: “Ío ña kuui sa'á ña ndó'i sa'a ve'e ní.”

¹⁸ Dá nī kaa ta né'e choon noo na Israel xí'ín ná:

—¿Ndi kíán ká'ano na'a ní noo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ña ió choon noo ndá'a ní kee ní ña yó'o?

¹⁹ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará ná dákon ndó ve'e ño'o yó'o, tído tixi onī kuu, kúú sa nachikani tuku vei ña.

²⁰ Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Uu diko iño toon kuia nī kava'a ve'e ño'o yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña tixi onī kuu sa nachikani tuku nían? —kaá ra.

21 Tído ve'e ño'o n̄i ka'an na sa'a kúu yiki koño na. 22 Ta nda kuu n̄i nataki na, dá n̄i ndisaa ini ta xínoo xí'ín ná ña n̄i ka'an na dión, ta n̄i kándisa ra noo ká'an tuti īi Ndios sa'a ná, ta n̄i kándisa ta'ani ra ña n̄i ka'an mií ná.

Ná'á Jesús táto'on kúu n̄i iin rá iin yó

23 Ta xian nani nákaa Jesús ñoo Jerusalén ñoo tein kuu víko pascua ñoo, kuá'a nda'o ñayuu n̄i kándisa ñaa sa'a ndidaa ña ná'ano n̄i kee na noo ná. 24 Tído ko ní kándisa Jesús ña miian ndaa n̄i kándisa ñaa ñayuu ñoo, dá ch̄i sa ná'á vá ná táto'on k̄i'o kúu n̄i iin rá iin na, 25 ta ko xínñó'ó ta'on na n̄i iin tó'ón ñayuu, dá k̄i'o na kuendá sa'a iin rá iin ñayuu, dá ch̄i ná'á vá ná táto'on k̄i'o kúu n̄i iin ná.

3

Ká'an Jesús xí'ín iin taa nani Nicodemo ña kánian nakaki sa'a yo

1 Ió iin ta fariseo nani Nicodemo, ta né'e ra choon ká'ano noo ta Israel. 2 Dá n̄i sa'an ra iin sakuaa noo ió Jesús, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á ndu'u ña n̄i tanda'a Ndios mií ní vei ní kakuu ní iin na dána'a noo ndu, dá ch̄i kée ní ña ná'ano, ta ni iin ñayuu ko kandeé kee ña ná'ano tá ko ió Ndios xí'ín ná.

3 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ní ña tá ná o nákaki sa'a ñayuu, dá kían o koni ta'on na ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios.

4 Dá n̄i kaa Nicodemo xí'ín ná:

—¿Ndi koo nakaki sa'a tuku iin taa sa n̄i kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra t̄ii naná ra, dá nakaki sa'a ra?

5 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ní ña tá n̄i kaki oon ñayuu xí'ín takuú, ta ko ní nákaki sa'a na kee Espiritu īi Ndios, dá kían o koni ta'on na ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios. 6 Dá ch̄i ñayuu n̄i kaki oon ñayuu yó'o, kuendá ñayuu yó'o va kúu ná. Tído na káki sa'a kée Espiritu īi, noón kúu kuendá mií Espiritu īi. 7 Ta ná dá'a ni naa téi ini ní koni ní ña ká'in xí'ín ní ña kánian nakaki sa'a ní. 8 Ch̄i kián táto'on kúu tach̄i, dá ch̄i xoo di'a xoo di'a kanaan, ta seídó'o yó kanaan, tído ko ná'á ta'on yó ndeí n̄i kixian, ta ndeí kua'an. K̄i'o

dión kúuán xí'ín ñayuu n̄i nakaki sa'a n̄i kee Espiritu īi.

9 Dá n̄i kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

10 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií ní kúu iin maestro noo na Israel. Ta, ¿ndiva'a ko kánda ini ní ndi dándaki to'on n̄i ka'in xí'ín ní? 11 Miian ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ní ña ká'an ndu xí'ín ñayuu sa'a ña ná'á ndú, xí'ín sa'a ña n̄i xini xí'ín noo ndú. Ta xí'o ndu kuendá sa'a ña yó'o va, tído ko kóni ta'on ndo'o natiin ndó to'on, ña xí'o ndu kuendá sa'a. 12 Ká'in xí'ín ní sa'a ña'a ió ñayuu yó'o va, tído ko kándisa ta'on nian. ¿Ndi koo ka ví kándisa ní tá ná ka'in xí'ín ní sa'a ña'a ió induú noo ió Ndios? 13 Dá ch̄i ni iin tó'ón ñayuu ko ní kaa ko'on induú. Sava'a na n̄i kaa kúu na n̄i noo n̄i kasaa. Ta na yó'o kúu na n̄i nduu taa ñayuu yó'o, dá ch̄i mií ná kúu na n̄i sa io induú. 14 Táto'on k̄i'o n̄i chirkaa Moisés iin ko n̄i kava'a xí'ín kaa kuáan yukú ichi ñoo, k̄i'o dión ta'ani kánian karkaa na n̄i nduu taa ñayuu yó'o kee ñayuu, 15 dá kían ndi ndaa mií vá ñayuu ná kandeé ini ñaa, ni iin kuu ta'ón o kuú na, di'a koni na kataki chíchí ná.

K̄i'o di'a kóni Ndios na ndeí ñayuu yó'o

16 'Ch̄i sa'a ña kúu nda'o ini Ndios sa'a ñayuu ndeí iin ní kúu ñayuu, sa'a ñoo n̄i xí'o na iin tó'ón din̄i de'e na n̄i kasaa na ñayuu yó'o, dá kían ndi ndaa mií vá ñayuu ná kandeé ini ñaa, ni iin kuu ta'ón o kuú na. Di'a koni na kataki chíchí ná. 17 Dá ch̄i ko ní tanda'a Ndios de'e na kasaa na ñayuu yó'o ndaka na kuendá sa'a kuachi ñayuu. Di'a n̄i kasaa na, dá koni iin rá iin ñayuu ni'í ná ña káki na sa'a mií ná.

18 'Dá ch̄i ndidaa na kándéé ini ñaa, ko kánian chiya'i na sa'a kuachi na. Tído na ko ní xín kandeé ini ñaa, noón kúu na kánian chiya'i sa'a kuachi kée na, dá ch̄i ko ní kándéé ini na na kúu iin tó'ón din̄i de'e Ndios. 19 Ta kánian chiya'i na sa'a kuachi kée na, dá ch̄i n̄i kasaa na dátoon noo ñayuu, tído n̄i kee cháa ka ñayuu sa'a noo iin naa, dá ch̄i ndino'o ña kini kée na. 20 Dá ch̄i ndidaa na kée ña kini, kañó'ó ná ña ndaa dátoon noo ñayuu, ta ni ko kuyati na noo tóon ña, dá kían ná dá'a ni natuu ndidaa ña kini kée na. 21 Tído na kée ña ndaa, noón kúu na natuu yati noo ndato

tóon, dá katuu ndi'i ña va'a kée na sa'á ña kúú ná ñayuu Ndios.

Jesús kúú táto'on iin yí, ta Juan kúú amigo na

²² Tá ni ndi'i, dá ni sa'an Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná chí noo kúú kuendá Judea, ta ñoo ni sa ndei na sa dakódo ndúta ná ñayuu. ²³ Ta Juan sa dakódo ndúta ñayuu chí noo kúú ñoo Enón, yati noo kúú ñoo naní Salim, dá chí ñoo ñó'o nda'o takují. Ta sa kasáa ñayuu noo ná, ta sa dakódo ndúta ñaá ná, ²⁴ dá chí kámani vá ndadi na ve'e kaa.

²⁵ Dá ni kasá'a ndátó'ón kuáchi ta xionoo xí'ín Juan xí'ín dao ka na Israel sa'a ndí kían kánian kee ñayuu, dá nduvii ná noo Ndios.

²⁶ Sa'á ñoo ni sa'an ra noo ió Juan, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, tá'an taa ni sa io xí'ín ní iin ka xoo yuta Jordán, tá'an ra ni xi'o ní kuendá sa'á noo ñayuu, roón kúú ra xionoo dakódo ndúta ñayuu, ta kua'a nda'o na kua'an noo rá.

²⁷ Dá ni kaa Juan xí'ín rá:

—O kándeé ta'on ni iin taa ni'i rá ni iin choon tá ko ní xi'o Ndios ña noo rá nda induú. ²⁸ Ta mií ndó kúú na xí'o kuendá ña ni ka'an yu'u ña ko kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dákaiki ñaá. Di'a ni ka'in xí'ín ndó ña yu'u kúú na ni tanda'á Ndios vei mií noo, dá kasaa mií ná. ²⁹ Ná'á ndó ña taa ni tandá'a xí'ín iin ñá'a kúú yíjan. Ta ra né'e tá'an va'a xí'ín ta ni tandá'a ñoo, roón kúú ra iin díin rá, ta seídó'o ñaá rá, ta kádij ini ra tá seídó'o ra noo ká'an ta kúú yí ñoo. Kí'o dión ta'ani ndó'o mií yu'u viti, chí ni xinkoo ndi'i ña kádij ini. ³⁰ Dá chí miían ndúsa kánian kandaya'i cháa ka na, ta yu'u kúú na kánian ndunoo di'a.

Ni kii Jesús chí induú

³¹ Na ni noo ni kii chí induú, noón kúú na dándáki ndidaá ñayuu. Ta na ndéi noño'o yó'o, yó'o va ni kaki na, ta ká'an na sava'a sa'á ña ió noño'o yó'o. Tído na ni kii chí induú, noón kúú na dándáki ndidaá ñayuu.

³² Ta xí'o na kuendá sa'á ña ni xini na xí'ín sa'á ña ni seídó'o na chí induú, tído ko iin ta'on xiín natiin va'a ña ká'an na. ³³ Tído ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ña ká'an na, noón kúú na xí'o kuendá ña miían ndaa ndisa na ndaa kúú Ndios. ³⁴ Ta na ni

tanda'á Ndios ni kasáa, noón kúú na ká'an to'on mií Ndios, chí ni xi'o ndi'i na ndéi Espiritu ií ná noo ná, ta ko ní chíki'ó ta'on ñaá ná. ³⁵ Ta kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta ni naki'o na ndidaá tá'an ña'a noo ndá'a ná. ³⁶ Sa'á ñoo ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini de'e Ndios koni na kataki chíchí ná. Tído na ko xiín kandeé ini de'e Ndios, o koni ta'on na kataki chíchí ná, di'a kasaa ña xído ini Ndios sata ná.

4

Ndátó'ón Jesús xí'ín iin ñá'a ió chí kuendá Samaria

¹ Kúú ni kanda'a va ini sato'o yo Jesús ña ni ni'i tó'on ta fariseo ña kua'a cháa ka ñayuu ni kasá'a ndíko ñaá, ta kua'a cháa ka ñayuu dakódo ndúta ná o duú Juan, ² va'ará o duú mií Jesús dakódo ndúta ñaá, ta xionoo xí'ín vá ná kée choon yó'o. ³ Sa'á ñoo ni keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xí'ín taa xionoo xí'ín ná. ⁴ Ta miían ndúsa kánian ya'a na chí kuendá Samaria di'a, dá sa'a na Galilea. ⁵ Sa'á ñoo ni sa'a na iin ñoo naní Sicar, ña nákaa chí Samaria ñoo. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'o xí'ín ñó'o ni xi'o oon Jacob noo de'e na José. ⁶ Ta ñoo nákaa iin pozo ni kava'a Jacob. Ta sa'á ña ni kuitá Jesús ni xika na, sa'á ñoo ni sa ko na yu'u pozo ñoo ió na nani'i ndéi ná. Ta kían dao nduú. ⁷ Dá ni kasáa iin ñá'a kuendá Samaria taváan takují, dá ni kaa na xí'án:

—Tei cháa takují xa'an ná ko'i.

⁸ Ta ko ta'ón ta xionoo xí'ín ná ñoo ndéi xí'ín ná, chí kua'an ra ñoo nákaa yati ñoo kuiin ra ña'a kasá'an na. ⁹ Dá ni kaa ñá'a Samaria ñoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a xika mií ní, ta Israel xa'an, takují ko'o ní noo yu'u, chí iin ña Samaria va kúú yu'u? Ta ko né'e tá'an va'a ta'on ndo'ó, na Israel xa'an, xí'ín ndu'u, na kuendá Samaria yó'o.

¹⁰ Dá ni kaa na xí'án:

—Tá ná kanda'a inon sa'á ña va'a kóni Ndios kee na xí'ón, ta ná kanda'a ta'ani inon ndá yoo kúú na xika takují ko'o na nooon, dá kían kaka di'a yo'ó takují ko'ón noo yu'u, ta ko'in kí'oi takují, kirá kí'o ña kataki chíchón.

¹¹ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tatá, ni iin ta'on ña'a ko né'e ní taó ní takuí, ta konó nda'o pozo yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndeí ko'on ní ki'in ní takuí, kirá ki'o ña kataki chíchí ñoó? ¹² Ta, ¿á ndáya'i cháa ka mií ní o duú Jacob, na kúu na sá'ano ve'e ndu? Dá chi noón vá ni kava'a pozo yó'o, ta takuí kána yó'o sa xi'i mií ná, xí'in de'e na xí'in kítí ni sa ndaka na.

¹³ Dá ni kaa na xí'an:

—Ndi ndáa mií vá ñayuu xí'i takuí ñó'o ini pozo yó'o, noón kúu na nandió kuéi tuku na ichi ini na. ¹⁴ Tído ñayuu ná ko'o takuí, kirá ki'o yu'u noo ná, ni iin kuu ka o nándió kuéi na ichi ini na. Chi takuí ki'o yu'u ko'o na, kiróón kakuu takuí kana ndita ini na, ta ki'o ra ña kataki chíchí ná.

¹⁵ Dá ni kaa na xí'an:

—Tatá, tei ní takuí ká'an ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kían ná dá'a ka ni nandió kooi ichi ini, ta ná dá'a ka ni kixii ki'in takuí nda yó'o.

¹⁶ Dá ni kaa na xí'an:

—Kua'an kuakón yíon, dá kasaaon.

¹⁷ Dá ni kaa na xí'an:

—Ko ta'on yíi yu'u.

Dá ni kaa na xí'an:

—Ndaa va ká'on ña koó yíon, ¹⁸ dá chi o duú ta'on yíon kúu ta ió xí'on viti, va'ará sa o'on ni sa kuu yíon. Sa'á ñoó ndani ña ndaa va ká'on.

¹⁹ Dá ni kaa na xí'an:

—Tatá, kánda inii ña kúu ní iin profeta.

²⁰ Tído diní yúku yó'o va ni sa ndaño'o na sá'ano ve'e ndu'u Ndios, tído ndo'ó, na Israel, kaá ndo ña ñoo Jerusalén va kúu noo kánian kandaño'o yó na.

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'an:

—Naná, kandísa ña ko'in ka'in xí'on viti, dá chi vei kuu ña ni diní yúku yó'o, ni ñoo Jerusalén ko kánian ko'on ndo, dá kandaño'o ndó tatá Ndios. ²² Ta ndo'ó, ndáño'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'a vá ndu'u ndá yoo kúu Ndios ndáño'o ndu, dá chi tein na ve'e ndu'u, na Israel, vei na dákaki ñaá. ²³ Tído sa kua'an kasandaá vá hora, ta viti sa ni kasandaáan, chi na kandaño'o ndisa Ndios kakuu na kandaño'o ñaá xí'in ndée Espíritu ii, ta kandaño'o ndisa ñaá ná táto'on ki'o kóni mií Ndios, dá chi ki'o dión kóni mií tatá Ndios ña kandaño'o ñaá ná. ²⁴ Chi Espíritu vá kúu Ndios. Sa'a

ñoó na ka'an kandaño'o ñaá, kánian kandaño'o ñaá ná xí'in ndée Espíritu ii, ta kánian kandaño'o ndisa ñaá ná táto'on ki'o kóni mií Ndios.

²⁵ Dá ni kaa na xí'an:

—Sa ná'a vá yu'u ña kasaa na kakuu Mesías, na kakuu Cristo, na dákaki ñaá. Sa'á ñoó nda ná kasaa mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaá ña ká'an ní sa'a.

²⁶ Dá ni kaa na xí'an:

—Ñaá kúu yu'u, na ká'an xí'on.

²⁷ Ta mií dáa ñoó ni nandió kuéi ta xionoo xí'in ná ni nasaa ra, ta kúu ni naá ini ra sa'á ña ndátó'on ná xí'in ná'a ñoó. Tído ni iin tó'on rá ko ní ndátó'on: “¿Ndi kían ndátó'on ní xí'in ná'a xaan?” o “¿Ndiva'a ndátó'on ní xí'an?”

²⁸ Dá ni dankoo ná'a ñoó yoo takuían, dá ni nandió kooan kua'an nó'an ñoo ñoó. Tá ni nasaaan, dá ni kaa na xí'an ñayuu ñoó:

²⁹ —Nakíi ndo kande'é ndó, chi ni kasaa iin ta, ta ni ka'an ndaa ra sa'a ndidaá ña ni keei. Ndá ndi kuu kúu ná Cristo, na dákaki ñaá.

³⁰ Dá ni kankuei ñayuu ñoó kua'an na kande'é ná noo ió Jesús.

³¹ Ta mií hora daá ñoó ni seí nda'í ta xionoo xí'in ná noo ná, chi kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

³² Dá ni kaa na xí'an:

—Ío iin ka ña'a ko'on yu'u kasá'in, tído ko ná'a ta'on ndó ndi kían kían.

³³ Dá ni kasá'a ndátó'on tá'an mií ta xionoo xí'in ná ñoó, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo ni kii ni ne'e ña'a kasá'an na, sa'á ñoó ká'an na dión?

³⁴ Dá ni kaa na xí'an:

—Ña'a kasá'in kúu ña keei ña kóni mií na ni tanda'a yu'u vei, ta dáxinkooi choon ni xi'o na noo keei. ³⁵ ¿Á ko ká'an ndo ña kamaní komi yoo, dá kasandaá kuu dákée yó? Tído ká'an yu'u xí'in ndó ña dákaka noo ndo kande'é ndó noo ña ni xiti na, dá chi sa ni ichi vaan, sa ni kuu va dákée yóan.

³⁶ Dá chi na dákée natiin na ya'i na, ta ña dákée na kúu ñayuu natiin ña kataki chíchí ná. Dión, dá kadij nduú ini na ni xiti xí'in na ni dakée. ³⁷ Ta ndaa va ká'an ñayuu tá ká'an na di'a: “Iin na kúu na xíti, ta iin ka na kúu na dákée.” ³⁸ Ta yu'u kúu na tanda'a ndo'ó ko'on ndo dákée ndó noo ko ní xiti ndó, chi dao ka va na ni xiti, ta ndo'ó kúu

na keva'a noo ni ndo'o dao ka na ni xiti na —kaá na.

³⁹ Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ndéi chí kuendá Samaria ñoo ni kandísa na Jesús sa'á ña ni ka'an ñá'a ñoo sa'a ná, dá chí kaáan: “Ni ka'an ndaa taa ñoo xí'in yu'u sa'a ndidaá ña'a ni keei.”

⁴⁰ Dá ni kasáa na Samaria ñoo noo nákaa Jesús, dá ni seí nda'í na noo ná ña ná kandoo too na xí'in ná ñoo ñoo. Dá ni kandoo na ni sa io na xí'in ná uu kuu. ⁴¹ Ta kua'á nda'o ñayuu ni kandísa ñaa sa'á to'on ni ka'an na xí'in ná, ⁴² dá ni kaa na xí'in ñá'a ñoo:

—Ko kándisa ka ndu viti sava'a sa'á ña ni ka'on xí'in ndú, dá chí viti sa ni seídó'o ndu to'on ká'an mií ná. Ta ni kandaá ini ndu ña miían ndaa kuiti kúu ná Cristo, na dákaki ñaa.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús de'e iin taa kéchóon noo rey

⁴³ Tá ni ya'a uu kuu, dá ni kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. ⁴⁴ Ta ni xí'o Jesús kuendá ña ni iin tó'on ta'on profeta ko nátiin ñaño'ó noo na ñoo mií ná. ⁴⁵ Tído tá ni saa na kuendá Galilea, ni natiin va'a ñaa na ndéi ñoo, dá chí ni xini xí'in noo ná ña ná'ano ni kee na ñoo Jerusalén tein víko pascua ñoo, dá chí ni sa ño'o ta'ani na ñoo. ⁴⁶ Dá ni nandió koo tuku Jesús ni nasáa na ñoo Caná, ña nákaa kuendá Galilea noo ni ndee na takuií ñoo vino.

Ta chí ñoo Capernaum ñoo ió iin ta kéchóon noo rey, ta kú'u iin de'e ra. ⁴⁷ Tá ni ni'i tó'on ra ña sa ni ndusáa Jesús ió na Galilea, ni ndee na kuendá Judea, dá ni sa'an ra ni seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on na ve'e ra, ta ná nduva'a na de'e ra, dá chí sa ióan kuu xi. ⁴⁸ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná o koní xí'in noo ndo ña ná'ano xí'in ña ndato kée yu'u, dá kían o kándisa ta'on ndó yu'u.

⁴⁹ Dá ni kaa taa ñoo xí'in ná:

—Tatá, ná ko'o viti ko ñá'a kuu de'i.

⁵⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'án nó'on, chí sa ni nduva'a va de'ón.

Ta kúu ni kandísa va taa ñoo to'on ni ka'an Jesús. Sa'á ñoo ni nandió koo ra kua'an nó'o rá. ⁵¹ Tá sa kua'an xino ra noo ín ve'e ra, dá ni kii ta kéchóon noo rá ni ni'i ñaa rá. Dá ni kaa ra xí'in rá:

—Taki ij vá de'e ní, sa ni nduva'a va xi.

⁵² Dá ni ndato'ón ñaa rá to'on ndá hora ni ndiko'on ini xi. Dá ni kaa ta kéchóon ñoo xí'in rá:

—Táto'on ka iin sa'ini koni, dá ni ya'a ña daa xi.

⁵³ Dá ni ndisáa ini tatá xi ña mií hora daa ñoo ni ka'an Jesús xí'in rá: “Sa ni nduva'a de'ón.” Ta ni kandísa rá Jesús, xí'in ndidaá na ve'e ra.

⁵⁴ Ta ña yó'o kúu ña ká'ano kúu uu ni kee Jesús chí kuendá Galilea tá ni ndee na chí kuendá Judea di'a.

5

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ko kuu kaka ió ñoo Betesda

¹ Ni ndi'i, dá ni kasandaá koo iin víko ká'ano noo na Israel. Dá ni kee Jesús kookaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ² Ta ñoo Jerusalén ñoo nákaa iin xían noo naní yé'é léko, ta yati ñoo nákaa iin pila ká'ano noo ño'o takuií, ta nanián Betesda xí'in yú'u hebreo, ta ndíta o'on ve'e xí'o kátí yú'an. ³ Ta ini ve'e kátí ñoo ndéi kua'á nda'o na kú'u, dao na ko túu noo, dao ka na léngo sa'a, dao ka na ni natií sa'a. Ta ndéi na ndáti na nakandá noo takuií ñoo. ⁴ Dá chí ndá ndi kúu náxino iin ángel dákandá na noo takuií ñoo, ta na mií noo kasaa dáketá mií tá kandá takuií ñoo, ta kúu nduva'a va na noo ndi ndáa mií vá kue'e ndó'o na. ⁵ Ta ñoo káandu'u iin taa, ta sa io oko sa'on oni kua' kú'u ra.

⁶ Dá ni xini Jesús káandu'u taa yó'o. Tá ni kandaá ini na ña sa na'á nda'o kú'u ra, dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Á kónon nduva'ón?

⁷ Dá ni kaa ra:

—Dión kóni, tatá, tído ko ín ni'í dáketá ñaa ini takuií káa mií hora kandá ra. Ta iin iin ta'ándá ká'in ko'in dáketá mií, sa kasaa iin ka na keta na.

⁸ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndakuiin ndichi viti. Ta naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án.

⁹ Ta kúu vití'ón di'a ni nduva'a taa ñoo. Ta kúu ni naki'in ra ña'a kándí'i ra né'e ra kua'an ra. Ta mií kuu daa ñoo kúu kuu nani'i ndée na Israel.

¹⁰ Dá ni kaa ta sa'ándá choon noo na Israel xí'in ta ni nduva'a ñoo:

—Kuu nání'i ndée yo kíán viti. Sa'a ñoó ko kánian kane'ón ña'a ni sa ndí'ón xaan.

¹¹ Dá ni kaa taa ñoó xí'ín rá:

—Mii na ni nduva'a ñaá ni ka'an xí'ín: “Naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án”, kaá na xí'ín.

¹² Dá ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndá yoo ni ka'an xí'ón: “Naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án”?

¹³ Tído ko ná'a ta'on ta ni sa kú'u ñoó ndá yoo ni nduva'a ñaá, dá chi ni kexoo va Jesús kua'an na, ta ni ndu'u na tein ñayuu kuá'a ndéi ñoó.

¹⁴ Tá ni ndi'i, dá ni naní'i ñaá Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kana'ón ña sa ni nduva'a voon viti, tído o sa koo ka inon ya'ón keeón kuachi, dá ná dá'a ni kixi iin ka tandó'ó ká'ano cháa ka noon.

¹⁵ Dá ni kee taa ni nduva'a ñoó kua'an ra. Dá ni kastó'on ra xí'ín ta né'e choon noó na Israel ña Jesús kúu na ni nduva'a ñaá. ¹⁶ Sa'a ñoó ni kasá'a ta né'e choon ñoó kéndava'a rá xí'ín Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'ání ñaá rá, dá chi ni kee na choon yó'o tein kuu nání'i ndée na ñoo Israel. ¹⁷ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Daá kéchóon va tatá yu'u Ndios, ta kéchóon ta'ani yu'u viti.

¹⁸ Ta sa'a ña ni ka'an na dión, sa'a ñoó ví'i ka ví ni kasá'a ndúkú taa ñoó ndi kee ra ka'ání ñaá rá, dá chi o duú iin tó'ón ni kuu nání'i ndée na Israel yá'a na, chi di'a kaá ta'ani na ña mii Ndios kúu tatá na, ta sa'a ña ká'an na dión, sa'a ñoó ndée na mii ná ña iin tó'ón kúu ná xí'ín Ndios.

Kásto'on Jesús xí'ín ñayuu ña kómí ná choon, chi kúu ná de'e mií Ndios

¹⁹ Sa'a ñoó ni kaa Jesús di'a xí'ín taa ñoó:

—Mii na ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ko kée mii ta'on na kúu de'e Ndios iin rá iin ña'a, chi kée na ndidaá ña xiní na kée tatá na, dá chi ndidaá ña'a kée tatá na, kí'o dión ta'ani kée de'e na. ²⁰ Chi kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta ná'a na ndidaá tá'an va ña'a kée na noó de'e na. Sa'a ñoó ná'ano cháa ka ña'a koni ndo kee de'e Ndios o duú ña ni kee na viti, dá naá nda'o ini ndo kee na. ²¹ Dá chi tátó'on kí'o ndáne'e tatá Ndios na ni xí'i, ta xí'o na ña kataki na, dión ta'ani kée de'e na, dá chi xí'o ta'ani na ña kataki ndi ndaa mii vá ñayuu ká'án mii ná. ²² Dá chi ko

kéyiko ta'on Ndios sa'a ni iin tó'ón ñayuu, ndaa noó de'e va na ni xí'o na choon, dá keyiko na sa'a ná, ²³ dá kíán ná koo ñaño'ó ndidaá tá'an ñayuu noó de'e Ndios, tátó'on kí'o ió ñaño'ó ná noó mii tatá Ndios. Dá chi na koó ñaño'ó noó de'e Ndios, ni tatá Ndios, na ni tanda'a ñaá ni kasáa na, koó ñaño'ó ná noo.

²⁴ Ta mii na ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndaa na seídó'o to'on ká'in, ta kándeé ini na tatá Ndios, na ni tanda'a yu'u ni kasáai, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ña chiya'i na sa'a kuachi kée na, chi ni taó ñaá Ndios noó ña kánian kuu na, ta ni xí'o na ña kataki chíchí ná. ²⁵ Mii na ndaa ká'in xí'ín ndó ña vei kuu, ta kuu víti kíán ña kueídó'o na kúu ndi ña ka'an de'e Ndios. Ta na kandisa noó ka'an na, noón kúu na kataki. ²⁶ Dá chi tátó'on kí'o xí'o Ndios ña kataki ñayuu, kí'o dión ta'ani ni xí'o na choon noó ndá'a de'e na ña kee ta'ani na dión xí'ín ñayuu. ²⁷ Ta ni xí'o ta'ani na choon noó de'e na ña keyiko na sa'a ndidaá ñayuu sa'a ña kúu ná na ni nduu taa ñayuu yó'o. ²⁸ Ta o sa naá téi ini ndo sa'a ña ká'in xí'ín ndó, dá chi vei kuu ña kueídó'o ndidaá na ni nduxi to'on ka'an na, ²⁹ ta nataki ñayuu ni kee ña va'a, ta natiin na ña kataki chíchí ná. Tído na ni kee ña kini, noón kúu na nataki natiin ña ko'on na ndo'o naní nio ná.

Kí'o di'a kándaq ini yo ña Jesús kúu de'e Ndios

³⁰ Ta ko kée mii ta'on yu'u ni iin tó'ón ña'a. Chi tátó'on kí'o kaa choon ni sa'anda mii tatái nooi, kí'o dión keyiko iin rá iin ña'a, ta keyiko ndaa sa'a iin rá iin ña'a, dá chi ko ndúkú ta'on yu'u kee ña kóni mii, di'a ndúkú yu'u kee ña kóni tatái, na ni tanda'a yu'u vei. ³¹ Dá chi tá ná kí'o yu'u kuendá sa'a mii, dá kíán kaa ndo ña ko ndaa ta'on kíán ká'in. ³² Iin ka va na kúu na xí'o kuendá sa'a yu'u. Ta ná'a yu'u ña kuendá xí'o na sa'í kíán ña ndaa. ³³ Ta ndo'o ni tanda'a ndó dao taa ni sa'an ra noo Juan, ta noón kúu na ni xí'o ndaa kuendá noo rá. ³⁴ Tído yu'u, ko xínño'ó ta'on yu'u ña kí'o iin ka ñayuu kuendá sa'í. Ni ka'in xí'ín ndó sa'a ña yó'o, dá koni ndo káki ndó. ³⁵ Mii na ndaa ni sa kuu Juan tátó'on iin íti kéi, ta sa datóon na noo ndo, ta ni nata'an

va'a ini ndo ni natiin va'a ndó to'on ndato ni ka'an na cháá tiempo.

³⁶ Ta ió iin ka ña'a, ña kían xí'o va'a cháá ka ví kuendá sa'á yu'u o duú kuendá ni xí'o Juan. Dá chî ndidaá choon ni xí'o tatái nooí keei, ndidaá ña yó'o kían kéei, ta miían xí'o kuendá sa'í ña miían ndaa kuiti tatái Ndios ni tanda'á yu'u veii. ³⁷ Ta mií ta'ani tatái, na ni tanda'á ñaa veii, xí'o ta'ani na kuendá sa'í. Ta ni iin kuu ta'ón ko ní seíd'o ndó noo ká'an na, ta ni ko ní xiní ndo ndi káa na, ³⁸ ta ni to'on na ko kómí ndó ini ní'o ndo, dá chî ko kándéé ini ndo na ni tanda'á yu'u veii. ³⁹ Ta ndo'ó dákuá'a tuti ií Ndios, dá chî ká'an ndó ña ñoó nani'i ndo ña kataki chíchí ndó. Ta mií tuti ñoó xí'o ndaa kuendá sa'a yú'u, ⁴⁰ tído ko kóni ta'on ndó kii ndó nooí, dá ni'i ndo ña kataki chíchí ndó.

⁴¹ Ko ndúkú ta'on yu'u natiin ñaño'ó noo taa ñayuu yó'o. ⁴² Tído ná'á vái ndi ndaa ní'o iin rá iin ndó, sa'á ñoó kándaá ini ña ko kóni ta'on ndó Ndios. ⁴³ Yu'u kúu na veii xí'ín choon ni sa'anda mií tatái Ndios nooí, tído ko kóni ndo natiin ndó yu'u. Tído tá ná kasaá iin ka taa ka'an sa'a mií rá, ta kúu kaon va natiin va'a va ndó ra. ⁴⁴ ¿Ndi koo ví, dá kasandaá ndo kandísa ndó ña ndaa, chî daá kuiti ndúkú ndó ña chindaya'i tá'an mií ndó, ta ko ndúkú ndó ña chindaya'i ñaa na kúu iin tó'ón dini mií Ndios? ⁴⁵ Ta ná dá'a ni ka'an ndó ña ka'an kuachi yu'u sa'a ndo'ó noo Ndios. Mií Moisés, tá'an na kándéé téi ini ndo, noón kúu na ká'an kuachi sa'a ndo. ⁴⁶ Dá chî tá miían ndaa ni kandísa ndó ña ni ka'an Moisés, dá kían kandísa ta'ani ndó ña ká'an yu'u xí'ín ndó viti, dá chî sa'a yú'u va ni taa Moisés. ⁴⁷ Tído, tá ko kándísa ndó ña ni taa na sa'í, ¿ndi koo, dá kandísa ndó to'on ká'an yu'u, tá dáá?

6

Kua'á nda'o ñayuu ni xí'o Jesús ña'a ni sasá'an na

¹ Tá ni ndi'i, dá ni kee Jesús kua'an na iin ka xoo taño'o naní Galilea. Ta naní ta'ani ra Tiberias. ² Ta kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na, chî ni xini na ni kee Jesús ña'a ndato ni nduva'a na na kú'u. ³ Dá ni kaa Jesús dini iin yúku íin ñoó. Dá ni sa koo na ñoó xí'ín taa xionoo xí'ín ná. ⁴ Ta kúu sa ni kuyati va víko pascua, ña kéká'ano na Israel.

⁵ Tá ni ndane'e noo Jesús, kúu ni xini na ña kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa veii na, dá ni kaa na xí'ín Felipe:

—¿Ndei ko'o kuiiá ña'a kasá'an ñayuu kua'a yó'o viti?

⁶ Miían ni ka'an va na dión, dá ná kande'á ndi kaa Felipe ñoó. Tído sa ná'á vá míí ná ndi kían kee na, dá kasá'an ñayuu ñoó. ⁷ Dá ni kaa Felipe:

—Ni di'ón ní'i ñayuu kéchóon na uu ciento kuu o kétaan kuiin yó pan, dá ni'i ná lú'u lú'an kei ná.

⁸ Dá ni kaa iin ka taa xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra naní Andrés, ta kúu ñani Simón Pedro:

⁹ —Yó'o íin iin tayíí ló'o, ta né'e xi o'on pan cebada, ta né'e xi uu tiyaká. Tído ni ña'a ko kúu vá ña yó'o noo ñayuu kua'a veii káa.

¹⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu kua'a káa ña ná kande na —kaá na.

Dá ni sa ndei na ndei na noo itá ñoó, chî káa nda'a vaan. Ta taa ñoó kúu táto'on o'on mil. ¹¹ Dá ni tiin Jesús pan ñoó. Dá tá ni ndi'i ni nakí'o na ndivé'e noo Ndios, dá ni xí'o naan noo ta xionoo xí'ín ná. Dá ni sa'an ra ni dasá ráan noo ñayuu kua'a ñoó. Ta kúu dión ta'ani ni kee na xí'ín tiyaká ñoó. Ta ni xí'o ra ri táto'on ni xika iin rá iin na.

¹² Dá tá ni ndinoo va'a ini ñayuu ñoó ni sasá'an na, dá ni kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñoó:

—Nditútí ndó ndidaá yúchî ña ni kandoo xaan, dá ná o túu oon —kaá na.

¹³ Dá ni nditútí ta xionoo xí'ín ná ñoó ndidaá ña ni kandoo ñoó. Ta ni dakútí rá uxí uu tiyiká xí'ín yúchî ña ni sa kuu ndin o'on pan ñoó.

¹⁴ Tá ni xini ñayuu ñoó kí'o dión ví ká'ano ña'a ni kee Jesús, dá ni kaa na:

—Miían ndaa kuiti na yó'o kúu profeta, na ni kaa Ndios tanda'á ná kasaá ñayuu yó'o.

¹⁵ Tído ni kandaá va ini Jesús ña veii ñayuu ñoó kendúsa na xí'ín ná kandaka ñaa ná ko'on na kakuu na rey noo ná. Sa'á ñoó ni taó xoo na mií ná kua'an na dini yúku ñoó.

Di'a ni kuu tá ni xika Jesús noo takuií

¹⁶ Dá tá ni kuaá kuu dáá ñoó, dá ni naxino mií taa xionoo xí'ín ná noo nákaa

taño'o ñoó. ¹⁷ Dá n̄i kaa ra ini barco, dá n̄i kee ra kua'an ra noó taño'o, dá saa ra ñoo Capernaum. Kúú sa n̄i kuaá vá, ta ko ñá'a īi va nandió koo Jesús kasaá na. ¹⁸ Ta sa'á ña n̄i kasá'á kána tach̄i déen, sa'á ñoó n̄i'ndá'o n̄i kasá'á kandá noó taño'o ñoó. ¹⁹ Ta nda sa o'on o iño káa va kilómetro dákáka ra barco ñoó kua'an ra, dá n̄i xini ra xika Jesús vei na noó taño'o ñoó, ta sa kúyati na vei na noó kua'an barco ñoó. Ta kúú n̄i yu'ú nda'o ra. ²⁰ Dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—Mií vá yu'u kúú. Ná dá'a ni yu'ú ndo.

²¹ Ta kúú n̄i natiin va'a ñáá rá ini barco ñoó. Ta kúú vití'ón di'a n̄i kasandaá na yu'ú taño'o noó kua'an na ñoó.

Nándukú ñayuu Jesús

²² Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, sa ná'á vá ñayuu n̄i kandoo ndéi iin ka xoo taño'o ñoó ña iin tó'ón vá n̄i sa kuu barco n̄i kixi Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Tído ná'á ta'ani na ña ko kuá'an nó'o ná xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ch̄i kua'an nó'o mií vá rá, sa'á ñoó n̄i kandoo ñayuu ñoó ndáti na Jesús. ²³ Ta dao barco n̄i kii ñoo Tiberias n̄i sa kuita tóo ró yati noó n̄i xí'o Jesús pan n̄i seí ñayuu kuá'a ñoó tá n̄i ndi'i n̄i nak̄i'o na ndive'e noo Ndios. ²⁴ Dá tá n̄i kandaá ini ñayuu kuá'a ñoó ña koó ka Jesús nákaá ñoó, ni ta xionoo xí'ín ná, dá n̄i kaa na ini barco ñoó. Dá n̄i kee na kua'an na ñoo Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña mií ná kúú pan n̄i xí'o Ndios kei yó, dá kataki chíchí yó

²⁵ Dá tá n̄i nan'i'í ná Jesús iin ka xoo taño'o ñoó, dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—¿Maestro, ndá oon n̄i kasáa ní yó'o?

²⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ndisa ná ka'in xí'ín ndó ña ko nándukú ta'on ndó yu'ú sa'á ña n̄i kandaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano n̄i keei. Di'a nándukú ndó yu'ú sa'á ña n̄i xí'oi pan n̄i seí ndo, dá n̄i ndinoo ini ndo. ²⁷ Ná dá'a ni kechóon ndó sa'a pan, ña túú. Di'a kechóon ndó sa'a pan ko túú, tá'an ña xí'o ña kataki chíchí ndó. Ta na n̄i nduu ta ñayuu yó'o kúú na k̄i'o pan yó'o kei ndo, dá ch̄i na yó'o kúú na n̄i daná'a tatá Ndios.

²⁸ Dá n̄i kaa ñayuu ñoó:

—¿Ndí kián kánian kee ndu, dá kat̄i'a ndu kee ndu ña kóni Ndios?

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Ña kóni Ndios kee ndó kián kandeé ini ndo na n̄i tanda'á ná n̄i kasáa ió xí'ín ndó.

³⁰ Dá n̄i kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kián kúú ña'a ká'ano kee mií ní noó ndu'u, dá ná koni ndu, dá ná kandísa ndu'u ña n̄i tanda'á Ndios mií ní n̄i kasáa ní? ¿Ndí kián kee ní? ³¹ Ch̄i n̄i seí na sá'ano ve'e ndu maná, ña kúú pan n̄i kii induú, tá sa xionoo na yukú ichí ñoó. Ch̄i di'a kaá tuti īi Ndios: “N̄i xí'o Moisés pan n̄i kii induú n̄i seí na.”

³² Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó, o duu ta'ón Moisés ní xí'o pan n̄i kii induú n̄i seí ñayuu ñoó. Mií vá tatá yu'ú kúú na xí'o ña kúú pan ndisa n̄i kii induú. ³³ Ch̄i pan xí'o Ndios, ñoó kúú na n̄i noo n̄i kii induú, ta xí'o na ña kataki chíchí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

³⁴ Dá n̄i kaa na xí'ín Jesús:

—Maestro, ndidaá kuu tei ní pan ñoó ná kei ndu'u.

³⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Yu'u kúú pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu ná kii noo yu'ú, ta ndiko na yu'ú, ni iin kuu ta'ón o kuíko na. Ta ndi ndáa mií na ná kandeé ini yu'ú, ni iin kuu ta'ón o ichi ini na. ³⁶ Tído sa daá n̄i ka'an vai xí'ín ndó ña va'ará n̄i xini ndo ña ná'ano kée yu'ú, tído ko kándísa ta'on ñaá ndó. ³⁷ Ta ndidaá ñayuu tei tatá nooí, miían ndaa kii na ndiko na yu'ú. Ta na kii noo yu'ú, o dánkoo xoo ta'an vei na. ³⁸ Dá ch̄i n̄i noo yu'ú n̄i kii induú, ta ko véi ta'on yu'ú keei ña kóni mií, di'a vei yu'ú keei ña kóni na n̄i tanda'á yu'ú veii. ³⁹ Kóni tatá yo Ndios, na n̄i tanda'á yu'ú veii, ña kián ná dá'a ni ndañó'ó ni iin tó'ón ñayuu n̄i xí'o na nooí. Di'a kóni na ña dánátaki yu'ú ñayuu yó'o tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁴⁰ Ta ña kóni na n̄i tanda'á yu'ú veii kián ña ndi ndáa mií vá ñayuu vei noo de'e na, ta kándéé ini ñaá ná, dá kián ni'í ná ña kataki chíchí ná. Ta noón kúú na dánátaki yu'ú tá ná kasandaá kuu noo ndí'i —kaá na.

⁴¹ Dá n̄i kasá'á na Israel ñoó ndátó'ón kayá ná ká'an na sa'a Jesús, dá ch̄i n̄i kaa Jesús ña mií ná kúú pan n̄i kii induú, ⁴² ta kaá na:

—¿Á o duú de'e José va kúú Jesús káa, chí ná'á vá yó tatá ra xí'ín naná ra? Sa'á ñóó, ¿ndiva'a ká'an ra ña ni noo ra ni kii ra induú?

⁴³ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—O sa ndátó'ón kayá ndo sa'í. ⁴⁴ Ni ko íin ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u xían nani ná o dáka'an tatá Ndios, na ni tanda'á yu'u veii, nio ná. Ta na yó'o kúú na dánataki yu'u tein kuu noo ndí'i. ⁴⁵ Dá chí di'a kua'an to'on ni taa profeta noo tuti ij Ndios: “Ta noo ndidaá ñayuu dána'a Ndios”, kaáan. Sa'á ñóó ndi ndáa mií na ni seídó'o noo ká'an tatá Ndios, ta ni natiin na to'on na, noón kúú na kii noo yú'u, ta ndiko na yu'u.

⁴⁶ Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ñá'a koni xí'ín noo ná tatá Ndios, sava'a iin tó'ón na ni kii noo mií tatá Ndios, noón kúú na ná'á ndi káa na. ⁴⁷ Sa'á ñóó miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa mií na kandeé iní yu'u, noón kúú na ñí'í ña kataki chíchí ná.

⁴⁸ Yu'u kúú pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu.

⁴⁹ Miían ndaa ni seí na sá'ano ve'e ndó maná noo ni sa xionoo na yukú ichí ñóó, tído ndidaá vá ná ni xi'i. ⁵⁰ Tído pan, ña ká'in sa'a yó'o, kían ni noo ni kii induú. Ta ndi ndáa mií vá ñayuu ná keí ñá, ni iin kuu ta'ón o kúú na. ⁵¹ Ta yu'u kúú pan ni noo ni kii induú, ña xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Ta ndi ndáa mií ñayuu ná keí pan yó'o, koni na kataki chíchí ná. Ta pan, ña k'i'o yu'u, kúú koñoi. Ta ko'in dokoí ña sa'á na ndéi ñayuu yó'o, dá koni na kataki chíchí ná —kaá Jesús.

⁵² Ta sa'á ña ni ka'an na dión, sa'á ñóó ni kasá'á na Israel ñóó ndátó'ón kuáchi na tein mií ná ñóó, ta kaá na:

—¿Ndi kee ta káa k'i'o ra koño ra keí yó?

⁵³ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná o keí ndo koño na ni nduu ta ñayuu yó'o, ta ná o kó'o ndó ni ná, dá kían o koni ta'on ndó ni'i ndo ña kataki chíchí ndó. ⁵⁴ Tído na ni kándia ni seí koñoi, ta ni xi'i na ni yú'u, noón kúú na ñí'í ña kataki chíchí ná. Ta noón ta'ani kúú na dánataki yu'u tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁵⁵ Dá chí koño yu'u kúú koño ndisa, ña kían kasá'an ñayuu, ta ni yú'u kúú nduta ndisa ko'o na. ⁵⁶ Sa'á ñóó ndi ndáa na seí koño yu'u, ta xí'i na ni yú'u, noón kúú na ió xí'ín yu'u, ta ió xí'ín

na. ⁵⁷ Tatá Ndios takí kúú na ni tanda'á yu'u veii, ta xí'o na ña kataki yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani, na seí koñoi, noón kúú na kataki ta'ani na kee yu'u. ⁵⁸ Ta yu'u kúú pan ni noo ni kii induú. Ta ko kúú ta'on yu'u táto'on k'i'o kúú maná ni seí na sá'ano ve'e ndó, chí ni xi'i va na va'ará ni seí na ñá. Tído na keí pan, ña kúú koño yu'u, noón kúú na koni kataki chíchí —kaá na.

⁵⁹ Ta ña yó'o ni daná'a na ini ve'e noo náta na Israel ñoo Capernaum.

Nákoní Pedro ña kómí Jesús to'on, ña xí'o ña kataki chíchí yó

⁶⁰ Tá ni seídó'o ta xionoo xí'ín ná to'on yó'o, kúú kua'á nda'o ra ni kaa di'a:

—Kuáchi nda'o ká'an na. ¿Ndá yoo kándia natiin ña ká'an na?

⁶¹ Tá ni kandaá ini Jesús ña ndátó'ón kuáchi ta xionoo xí'ín ná sa'á to'on ni ka'an na, dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Á ni tar'u'u ini ndo ni kee to'on ni ka'in? ⁶² ¿Á dión ij nakani kuáchi ini ndo tá ná koni ndo nandió koo na ni nduu ta ñayuu yó'o nana na no'o na noo ni sa io na induú? ⁶³ Espíritu ij Ndios kúú na xí'o ña kataki chíchí ndó, ta yikí koño ndo ko ta'ón ña'a chindeéan ndo, dá ni'i ndo ña kataki chíchí ndó. Chí to'on ni ka'an yu'u xí'ín ndó ni kii ñaxintóni Espíritu ij Ndios, ta xí'oan ña kataki chíchí ndó. ⁶⁴ Tído ió dao ndó ko kándisa ñaá —kaá na.

Dá chí ndá mií sa'a va ná'á Jesús ndá yoo ko kándisa ñaá, ta ndá yoo kakuu ta nak'i'o ñaá noo ndá'a ta xini u'u ñaá. ⁶⁵ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Sa ni ka'an vai xí'ín ndó ña ko íin ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u xían nani ná o dáka'an tatá Ndios nio ná kii na —kaá na.

⁶⁶ Ta ndá kuu ni ka'an na dión, kua'á nda'o ta sa xionoo xí'ín ná ni dankoo ñaá, ta ko ní sá xionoo ka ra xí'ín ná. ⁶⁷ Ni ndi'i, dá ni kaa Jesús xí'ín ndin uxí u'u ta xionoo xí'ín ná ñóó:

—¿Ta ndo'ó viti? ¿Á dánkoo ta'ani ndó yu'u, ká'an ndó?

⁶⁸ Dá ni kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Sato'o ndu, ¿ndá noo ka ko'on ndu? Chí mií ní kómí to'on xí'o ña kataki chíchí ndú.

⁶⁹ Ta kándisa ndu to'on ká'an ní, ta kandaá ini ndu ña mií ní kúú Cristo, na dáka'í ñaá, ta mií ní kúú de'e na kúú Ndios takí.

⁷⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Mii vá yu'u n̄i kaxi ndin ux̄i uu ndo'ó, tído iin ndo'ó kúú kuendá ña u'u.

⁷¹ Ta ká'an n̄a sa'a Judas Iscariote, de'e iin taa naní Simón, dá ch̄i mii taa yó'o kúú ra ko'on nak̄i'o ñaá noo ndá'a t̄a x̄iní u'u ñaá, ta nákaa r̄a tein ndin ux̄i uu t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná.

7

Nákani kuách̄i ini ñani Jesús x̄iní ñaá rá

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i x̄ionoo Jesús ch̄i kuendá Galilea di'a, ch̄i ko kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá ch̄i ñoó ndúkú ñaá t̄a Israel né'e choon ka'ání ñaá rá. ² Ta sa n̄i kuyati va kuu kav̄a'a n̄a Israel t̄iya'ó noo kande'i na on̄a kuu, ta ña yó'o kúú iin víko kéká'ano na. ³ Dá n̄i kaa ñani Jesús x̄í'ín ná:

—Kua'án yo'ó chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaá n̄a kúú kuendóon ndidaá ña'a ná'ano kéeón. ⁴ Dá ch̄i ni iin tó'ón ta'on n̄a kóni ña chindaya'i ñaá ñayuu ko kede'é ña kée na. Tá ndaa ndisa kéeón ña ná'ano, na'a miíón noo ñayuu kuá'a ñoó.

⁵ Díón n̄i kaa ra, ch̄i ni iin ñani mii ná ko ní sá kándisa ñaá. ⁶ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Ko ñá'a ta'on x̄inkoo kuu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu, tído ndo'ó, ndá hora kúú mii vá kuu ko'on ndo. ⁷ Ch̄i ko x̄iní u'u ta'on ñayuu ndo'ó, yu'u va kúú n̄a x̄iní u'u n̄a, dá ch̄i x̄i'o ndaa kuendá sa'a ña kini kée na. ⁸ Kua'án kaa ní mii ndo'ó noo koo víko ñoó, ch̄i yu'u, o kó'on yach̄i ta'an vei, ch̄i ko ñá'a ta'on kasandaá kuu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu.

⁹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a díón, dá n̄i kandoo na ió n̄a kuendá Galilea ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io Jesús víko noo ndéi na Israel ini t̄iya'ó

¹⁰ Dá tá n̄i ndi'i n̄i kee ñani n̄a kokaa na kua'an n̄a víko, dá n̄i kee ta'aní mii ná kokaa na kua'an n̄a. Tído ko ní saá túu ta'on na, n̄i saá de'é vá ná.

¹¹ Ta x̄ionoo t̄a Israel né'e choon tein noo kúú víko ñoó nándukú ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí x̄ionoo t̄a ñoó viti? —kaá ra.

¹² Ta nákaa kuu Jesús yú'u iin rá iin ñayuu ñoó. Dá ch̄i dao na kaá ña kúú ná iin n̄a va'a, tído dao ka n̄a kaá ña ko kúú ná n̄a va'a, ch̄i x̄ionoo na danda'í n̄a ñayuu, kaá n̄a.

¹³ Ta ni iin tó'ón ta'on na ko ní ndátó'ón n̄i sa'a Jesús sa'a ña yu'u n̄a kee t̄a Israel né'e choon.

¹⁴ Tá n̄i ta'i dáo víko ñoó, dá n̄i x̄inkoo Jesús noo iin ve'e ño'o ká'ano. Dá n̄i kasá'a ná dána'a n̄a noo ñayuu. ¹⁵ Ta naá vá iní n̄a Israel seídó'o na ña dána'a n̄a, ta kaá n̄a:

—¿Ndi n̄i kee t̄a kaa ña ná'á téi ra, ch̄i ko ní dákuá'a ra kakuu ra maestro?

¹⁶ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín ná:

—O duú to'on kána ñaxintóni mii dána'i noo ndo. Ña yó'o kúú to'on n̄i n̄i'í noo n̄a n̄i tanda'a yu'u veii. ¹⁷ Ta n̄a kóni kee ña kóni Ndios, noón kúú n̄a kandaá ini á to'on n̄i n̄i'í noo Ndios kíán o to'on kána ñaxintóni mii dána'i. ¹⁸ Ta n̄a dána'a ña kána ñaxintóni mii ná, noón kúú n̄a ndúkú natiin ñañó'ó noo ñayuu. Tído yu'u kúú n̄a ndúkú natiin ñañó'ó n̄a n̄i tanda'a yu'u veii. Ta n̄a kée díón, noón kúú n̄a ndaa, ta n̄i lú'u ña kini ko nákaa níó ná.

¹⁹ ¿Á o duú Moisés n̄i x̄i'o ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'ón ndó ko kée choon sa'ándaa. Ta, ¿ndiva'a kátoó ndo ka'ání ndó yu'u? —kaá n̄a.

²⁰ Dá n̄i kaa ñayuu kuá'a ñoó x̄í'ín ná:

—Ña u'u vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'ání ní, x̄iní ní?

²¹ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín ná:

—N̄i kee yu'u iin ña ndato, ta n̄i naá iní ndo. ²² Ni sa'anda Moisés choon ña ta'anda ñi takuálí yí ndo'ó, va'ará o duú choon n̄i sa'anda mii Moisés kíán, ch̄i n̄a n̄i sa kuu tatá sá'ano ñoo yo kúú n̄a n̄i dakasá'a ña yó'o. Ta sa'ándá ndo ñi de'e ndó va'ará kuu nani'i ndée yo kíán. ²³ Ta sa'ándá ndo ñi x̄i va'ará kuu nani'i ndée yo kíán, dá ná dá'a ni ya'a ndó noo choon n̄i sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a karyí ndó x̄í'ín yu'u sa'a ña n̄i nduva'i iin t̄a tein kuu nani'i ndée yo, tá dáá? ²⁴ Ná dá'a ni keyíko ndo sa'a iin ña'a tá ko ñá'a dákuá'a ndoan. Di'a koo ini ndo keyíko ndaa ndo sa'a iin rá iin ña'a —kaá n̄a.

Ndátó'ón ñayuu, ¿á Jesús kúú Cristo, na dáka'í ñaá?

²⁵ Dá n̄i kaa dao ka n̄a ñoo Jerusalén:

—¿Á o duú t̄a kaa kúú ra nándukú t̄a né'e choon ka'ání rá? ²⁶ Kande'é ndó, ch̄i iin túu ra kaa dána'a r̄a noo ñayuu, ta ni iin ña'a ko kée t̄a né'e choon x̄í'ín rá. ¿Á n̄i nakoni ñaá

ta né'e choon ña kúú rá Cristo, na dákaki ñáá? ²⁷ Tído taa káa, ná'á yó ndeí nì kii ra. Tído tá ná kii na kúú Cristo, kò iin ta'on kana'á ndeí chí kii na —kaá ra.

²⁸ Ta noo nákaa Jesús dána'a na yé'é ño'o ká'ano ñoó, nì'i cháá ka nì kasá'á ná ká'an na, ta kaá na:

—Ná'á ndó ndá yoo kúú yu'u, ta ná'á ta'ani ndó ndá ñoo nì kii yu'u. Tído kò véi ta'on yu'u kuendá mií, chí na nì tanda'á yu'u veii kúú iin na ndaa, tído kò ná'á ta'on ndó na. ²⁹ Tído yu'u kúú na ná'á ñáá, dá chí noo mií ná nì kixii, chí mií ná nì tanda'á yu'u veii —kaá na.

³⁰ Kúú nì ka'án rá tiin ñáá rá, tído ni iin ta'on ra kò ní xì'o ndeé iní tiin ñáá, chí kò ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ña tiin ñáá rá.

³¹ Ta kuá'á nda'o ñayuu ñoó nì kandísa ñáá, ta kaá na:

—Tá ná kasaa na kúú mií Cristo, ¿á ndato cháá ka ví ña'a kuu kee noón o duú na yó'o?

Dì'a nì kuu tá nì tanda'á ta fariseo dao taa kua'an ra tiin ra Jesús

³² Kúú nì seídó'o ta fariseo ndidaá ña ká'an ñayuu ñoó sa'a ná. Sa'á ñoó nì sa'anda ta duti saku'a'á xí'in ta fariseo ñoó choon noo ta ndaa yé'é ño'o ña ná ko'on ra tiin ra Jesús. ³³ Tá nì saa ra, dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ndadá cháá vá tiempo koni ndo yu'u, dá chí no'o vei noo ió na nì tanda'á yu'u veii. ³⁴ Tá nì ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído o nani'i ta'on ñáá ndó. Chí noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo —kaá na.

³⁵ Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií ta né'e choon noo na Israel ñoó:

—¿Ndeí ko'on taa káa, ká'án rá, ña o kándeé yó nani'i yo rá? ¿Á ko'on ra koo ra xí'in na ñoo yo nì kankuei kua'an ndeí tein na griego, ta dána'a ta'ani ra noo na griego ñoó? ³⁶ ¿Ndi dándáki to'on nì ka'an ra káa, chí kaá ra: “Nandukú ndó yu'u, tído o nani'i ta'on ñáá ndó; chí noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo?”

Ndá nì yo kana ndita takuì xì'o ña kataki yo kee Jesús

³⁷ Ta mií kuu noo ndi'i víko ñoó kúú iin kuu ká'ano cháá ka. Dá nì nakuin ndichi Jesús, ta nì'i nì kayu'ú ná, ta kaá na xí'in ñayuu ñoó:

—Ndi ndaa ndo'ó íchi ini, nakí ndo ndiko ndo yu'u, dá k'i'oi ña ko'o ndó. ³⁸ Ta ndi ndaa na kándeé ini ñáá, dá kían ndo'o na táto'on k'i'o ká'an tuti iì Ndios, dá chí ini nìo ná kana ndita takuì xì'o ña kataki na —kaá Jesús.

³⁹ Díon kaá na ká'an na sa'a Espíritu iì Ndios, na natiin na kándeé ini ñáá cháá ka chí noo. Dá chí kò ñá'a ta'on tanda'á Ndios Espíritu iì ná kasaa na koo na ini na kándeé ini ñáá, dá chí kámani vá dáxinkoo Jesús choon vei na, dá natiin na ñañó'ó chí induú.

Nì kasá'á naá tá'an ñayuu sa'a Jesús

⁴⁰ Tá nì seídó'o dao ñayuu ño'o tein ñayuu kuá'a ñoó ña nì ka'an Jesús díon, dá nì kaa na:

—Miian ndaa kuiti taa káa kúú mií profeta nì kaa Ndios tanda'á ná kii noo yo.

⁴¹ Ta dao ka na kaá:

—Taa káa kúú Cristo, na dákaki ñáá.

Tído dao ka na kaá:

—¿Á kuendá Galilea kixi na kakuu Cristo chí? ⁴² ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña ká'an tuti iì Ndios ña tein na ve'e David va kii na kakuu Cristo, ta kaki na ñoo Belén noo nì sa kuu ñoo David ñoó? —kaá na.

⁴³ Sa'á ñoó nì kasá'á tá'anda tá'an ñayuu ñoó sa'a Jesús. ⁴⁴ Dá nì ka'án dao na tiin na Jesús, tído kò ní xì'o ndeé ta'on ini na tiin ñáá ná.

Nì kuu kò ní seídó'o ndu iin taa dána'a táto'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñoó

⁴⁵ Dá nì nandió kuéi ta ndaa yé'é ño'o ñoó nì ndisaa ra noo ndeí ta duti saku'a'á xí'in ta fariseo, dá nì kaa ta fariseo ñoó xí'in rá:

—¿Ndiva'a kò ní sá ne'e ndó taa ñoó kii ndó?

⁴⁶ Dá nì kaa ta ndaa yé'é ño'o ñoó xí'in rá:

—Ni iin kuu ta'on kò ní seídó'o ndu iin taa dána'a táto'on ñóchí dáná'a taa ñoó.

⁴⁷ Dá nì kaa ta fariseo ñoó xí'in rá:

—¿Á nì kándeé ta'ani taa ñoó nì danda'í ra ndo'ó? ⁴⁸ ¿Á ió iin káa ta né'e choon ñoo yo o iin káa ta fariseo nì kandísa ña dána'a taa ñoó, ká'án ndó? ⁴⁹ Tído ñayuu káa nì kandísa ñáá chí kò ná'á ta'on na ley Moisés, sa'á ñoó nì tai chí'an na noo Ndios —kaá ra.

⁵⁰ Dá nì kaa iin ta fariseo naní Nicodemo, tá'an ra nì sa'an nì ndátó'ón xí'in Jesús iin sakuáa:

51 —¿Á dátaí kuachi ley yō iin taa xían nani kō ñá'a kueídó'o yó rā, dá kana'á yó ndí kían kúu kuachi ra, ká'an ndo'ó?

52 Dá nī kaa dao ká tã fariseo ñoó xí'in rá:

—¿Á iin tã kuendá Galilea ta'ani kúu yo'ó, ndani? Kua'an dákuá'a va'ón tuti ij Ndios, dá konon ña ni iin tó'ón ta'on profeta kō ní kī chí kuendá Galilea.

Di'a nī kuu tá ndáka dao taa iin ñá'a nī natuu xí'in iin taa nī kasáa rā noo Jesús

53 Tá nī ndi'i, dá nī naki'in iin rá iin taa ñoó kua'an nó'o rá.

8

1 Dá nī kee Jesús kua'an nã dinī yúku Olivos. 2 Ta na'a va'a iin kã kuu ñoó, dá nī nãndió kō na noo ín ve'e ño'o ká'ano. Dá nī nãtaka ndidaá nã ñoo noo Jesús. Dá nī sã kō na ió nã dána'a nã noo ñayuu ñoó. 3 Ta ñoó ndáka tã dána'a ley Moisés xí'in tã fariseo iin ñá'a nī natuu xí'in iin taa nī kasáa rā noo ná. Dá nī chikani ñaa rá noo ñayuu kuá'a ndéi ñoó. 4 Dá nī kaa rã xí'in Jesús:

—Maestro, ñá'a yó'o nī natuu xí'in iin kã taa. 5 Ta ley Moisés kían sa'ándá choon ñã chíyúu yó nã ñá'a kée dión. Tído, ¿ndi kaá mií ní?

6 Dión kaá rã chī kóni rã dátuu rá Jesús, dá ya'a na ka'an nã, dá kuu ka'an kuachi ra sa'a ná. Tído nī sã kō ndei Jesús, dá nī kasá'a ná tã na noño'o xí'in dinī ndá'a ná. 7 Tído sa'a ñã ndúndéé rá ndátó'ón ñaa rá, sa'a ñoó nī nakuín ndichi nã, dá nī kaa nã xí'in rá:

—Ndi kãa iin kãa ndo'ó kō kómí kuachi, dá kían kua'an ya'a dinño'ó ndó koon ndó yuu sata ñá'a yó'o —kaá nã.

8 Dá nī nakoo ndei tuku na, dá nī kasá'a ná tãa tuku na noño'o ñoó. 9 Tá nī seídó'o taa ñoó ñã nī ka'an Jesús dión, dá nī xika'an noo mií rá, ta iin rá iin ra nī naki'in íchi nī nãndió kuéi ra kua'an rã. Dinño'ó tã sá'ano nī kee kua'an, dá nī sarkuei tã kuálí cháá kã kua'an rã. Ta ndadã iin tó'ón Jesús xí'in ta'ána ñá'a ñoó nī kandoo noo ndéi ndidaá ñayuu nī nditúti ñoó. 10 Dá nī nakuín ndichi Jesús. Dá nī sã nde'é ná ñã ni iin tó'ón kã taa ñoó kō. Ndadã iin tó'ón ta'ána ñá'a ñoó nī kandoo ín. Dá nī kaa nã xí'an:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndei kua'an taa kã kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'ón kã rã kō

ní kã'an ñã kãnian kuuon sa'a kuachi nī keeón?

11 Dá nī kaa ñá'a ñoó xí'in ná:

—Ni iin ta'on ra, tatã.

Dá nī kaa nã xí'an:

—Tã dáá, ni yu'u o kã'an ñã kãnian kuuon sa'a kuachi nī keeón. Kua'an viti, tído o sã nãndió kō kãon keeón kuachi —kaá nã.

Jesús kúu nã dátõon noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o

12 Dá nī kaa tuku Jesús xí'in ñayuu ñoó:

—Yu'u kúu nã dátõon noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o. Ta ndidaá nã veí ndíko yu'u, o kãnoo naá ta'on na. Di'a koni nã ndato katoon noo kãnoo na, ta koni nã kataki nã kee yu'u.

13 Dá nī kaa tã fariseo xí'in Jesús:

—Sa'a mií vá ní xí'o ní kuendá, sa'a ñoó kō ndáya'i ta'on to'on kã'an ní.

14 Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Va'ará mií yu'u xí'o kuendá sa'í, tído ndáya'i va to'on kã'in, dá chī ná'a vá yu'u ndei nī kixii, ta ná'a vá yu'u ndei ko'in. Tído ndo'ó, ni kuendá kō xí'o ndó ndei nī kii yu'u, ta ni kuendá kō xí'o ndó ndei ko'in.

15 Ndo'ó kúu rã keyíko sa'a ñayuu tátõon kī'o kée nã kúu kuendá ñayuu yó'o. Tído yu'u, kō véi ta'oin keyíko sa'a ni iin tó'ón ñayuu. 16 Tído tá nī kãnian keyíko yu'u sa'a ná, dá kían keyíko ndaa sa'a ná, dá chī o dúu iin tó'ón yu'u kee dión. Mií yu'u xí'in tatã, nã nī tanda'a yu'u veii, keyíko sa'a ná. 17 Chī ley ió noo ndo kã'an ñã tá ió uu taa xí'o kuendá sa'a iin ñã'a, dá kían kían ñã ndaa. 18 Yu'u kúu nã xí'o kuendá sa'a mií, ta xí'o ta'ani tatã, nã nī tanda'a yu'u veii, kuendá sa'í —kaá nã.

19 Dá nī kaa tã fariseo ñoó xí'in ná:

—¿Ndeí ió tatã ní, tá dáá?

Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Kō ná'a ta'on ndó ndã yoo kúu yu'u, ta ni tatã yu'u kō ná'a ndó. Tá ná kana'á ndó yu'u, dá kían ndã tatã kana'á ndó —kaá nã.

20 Ta ndidaá to'on yó'o nī ka'an Jesús yé'é ño'o kã'ano noo kúu noo taán ñayuu di'ón dóko ná noo Ndios. Ta kō ín ta'on nī xí'o ndeé iní tiin ñaa, chī kō ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios tiin ñaa rá.

Kaá Jesús ñã o kúu ta'on saq taa ñoó noo ko'on nã

21 Dá nī kaa tuku Jesús xí'in rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído tá nì xì'ì ndò, kakomí ìì va ndó kuachi, sa'á ñoó ò kúu ta'on saa ndò noo ko'ìn.

²² Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an tã né'e choon noó nã Israel ñoó:

—¿Á ka'ání vá rã káa mií rá, ká'an rá, ndani ká'an rã ñã ò kúu ta'on saa yò noó ko'on rã?

²³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu ndéi ninò va kúu ndo'ó, tído yu'u, nã nì kii ndã noo dikó vá kúu yu'u. Dá chì tãa kuendá ñayúú yó'o va kúu ndo'ó, tído ò duú ta'on ñaá kúu yu'u. ²⁴ Sa'á ñoó nì kaa'í xí'ín ndó ñã tá nì xì'ì ndò, dá kakomí ìì va ndó kuachi, chì tá ná ò kándisa ndó ñã yu'u kúu nã ká'an ndá yoo kúúí, dá kían tá nì xì'ì ndò, dá kakomí ìì va ndó kuachi.

²⁵ Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda mií sa'a nì kasto'in xí'ín ndó ndá yoo kúúí. ²⁶ Kua'á nda'o ña'a ió ka'ín xí'ín ndó, ta ió nda'o kuachi kuu keyíkoí sa'a ndò. Tído iin nã ndaa kúu nã nì tanda'á yu'u veii. Ta sava'a ñã kúu to'on nì xì'o na nooí, ñoó vá kían ká'ín xí'ín ndidaá ñayuu —kaá nã.

²⁷ Tído kò ní kãndaã ini rã ñã nì ka'an nã sa'a tatá Ndios. ²⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndò nã nì nduu tãa ñayúú yó'o, ndã daá kãndaã ini ndò ñã yu'u ndisa kúu nã daá kúúí. Ta kãndaã ta'ani ini ndò ñã kò ní kée mií ta'on yu'u nì iin ña'a, sava'a ñã nì kasto'on tatáí xí'ín, ñoó vá kían nì ka'ín xí'ín ndó. ²⁹ Dá chì tatáí, nã nì tanda'á yu'u veii, daá ió va na xí'ín, kò dãnkoó mií ta'on ñaá ná, dá chì daá kuití vá kée yu'u ñã náta'an ini nã —kaá Jesús.

³⁰ Tá nì ndi'i nì ka'an nã ndidaá to'on yó'o, kúu kua'á nda'o ñayuu nì kãndisa ñaá.

Ñã ndaa dána'a Jesús taó xóoan yó tixi ndá'a ñã dándáki ñaá

³¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín nã Israel, nã kãndisa ñaá ñoó:

—Tá ná kandita toon ndó xí'ín to'on nì daná'ì noo ndò, dá kían koni ndò kakuu ndisa ndó kuendá yu'u, ³² ta kasandaá ndò kana'á ndó ñã ndaa. Ta ñã ndaa yó'o taó xóo ndo'ó tixi ndá'a ñã dándáki ñaá.

³³ Dá nì kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Nã ve'e Abraham kúu ndu'u, ta ni iin kuu tã'ón kò ní sá ño'o ndu tixi ndá'a ni iin tãa. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an ní ñã kankuei ndu tixi ndá'a ñã dándáki ñaá?

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñã ndi ndáa mií ñayuu kée kuachi, noón kúu nã ño'o tixi ndá'a kuachi, ta dándáki ñaá. ³⁵ Ta ndidaá nã ño'o tixi ndá'a iin sato'o, ò kãndei kuií ta'on na xí'ín nã ve'e sato'o nã. Sava'a nã kúu de'e mií sato'o ñoó, noón kúu nã kãndei kuií xí'ín nã ve'e tatá nã. ³⁶ Sa'á ñoó tá ná taó xóo nã kúu de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'a ñã dándáki ñaá, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'án. ³⁷ Sã ná'á vá yu'u ñã nã ve'e Abraham kúu ndo'ó. Tído ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chì kò nátiin va'a ndó to'on ká'ín xí'ín ndó. ³⁸ Ká'ín xí'ín ndó sa'a ndidaá ñã nì xini yu'u díjìn tatáí. Tído ndo'ó kúu nã kée ñã nì seídó'o ndó nì ka'an tatá ndò xí'ín ndó.

Kaá Jesús ñã tatá tãa ñoó kúu ñã u'u

³⁹ Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—Abraham va kúu tatá ndu.

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa de'e Abraham kúu ndo'ó, dá kían kee ndó táto'on nì sã kee Abraham. ⁴⁰ Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chì ká'ín ñã ndaa xí'ín ndó, ta ñã ndaa yó'o kían nì kasto'on mií Ndios xí'ín. Ta kò ní kée Abraham táto'on kì'o kée mií ndó. ⁴¹ Tído ndo'ó kúu rã kée ndidaá ñã kée tatá ndò —kaá nã.

Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—Kò kúu ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'ón vá kúu tatá ndu, ta noón kúu Ndios.

⁴² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa ndisa Ndios kúu tatá ndò, dá kían koni ndò yu'u, ní kúu. Dá chì noo Ndios nì kii yu'u. Ta kò véi yu'u xí'ín ñã kóni mií, Ndios vá nì tanda'á yu'u veii.

⁴³ Ta, ¿ndiva'a kò kãndaã ini ndò to'on ká'ín xí'ín ndó? Kò kãndaã ini ndò, dá chì kò xì'o ta'on ndó mií ndó kueídó'o ndó to'on ká'ín xí'ín ndó. ⁴⁴ Chì kúu ndó kuendá ñã u'u, ta ñoó kúu tatá ndò, chì ñã kóni tatá ndò, ñoó ta'ani kóni mií ndó. Dá chì ndã mií sa'a kúuán ñã sa'ání ndjii. Ta kò ndíkoan ñã ndaa, dá chì koo ñã ndaa nooán. Sa'á ñoó tá ka'an to'án, ná'a miían ñã kì'o dión kíán. Ta ndino'o ñã to'ón ká'an, chì miían

kúú ña tá'í ndidaá ña to'ón. ⁴⁵ Tído yu'u, ndino'o ña ndaa ká'in xí'ín ndó, sa'á ñoó ko kándisa ndó ña ká'in. ⁴⁶ Ta, ¿ndi ndaa ndo'ó nani'i iin kuachi sata yú'u? Tá ndino'o ña ndaa ká'in, ¿ndiva'a ko kándisa ndó ña ká'in xí'ín ndó, tá dáá? ⁴⁷ Chì nà kúú kuendá Ndios, noón kúú nà natiin va'a to'on vei noo Ndios. Ta ndo'ó, ko nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'in, dá chì ko kúú ta'on ndó kuendá Ndios —kaá nà.

Sá ió va Jesús tá o ñá'a kaki na ñayúú yó'o

⁴⁸ Nì ndi'i, dá nì kaa ta Israel ñoó xí'ín ná: —Ndaa va ká'an ndu tá chínaní ndú mií ní kúú ní iin ta ñoo Samaria, ta nákaa ña u'u ini ní.

⁴⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ta'ón ña u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñaño'ó noo nà kúú tatá'i Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénóo ndó yu'u. ⁵⁰ Ko ndúkú ta'on yu'u ñaño'ó mií. Tído ió iin nà kóni ña natiin yu'u ñaño'ó, ta noón kúú nà keyíko ndaa. ⁵¹ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndaa mií nà ná kandita toon xí'ín to'on ká'in, noón kúú nà ni kuu ta'ón o kuú nà —kaá nà.

⁵² Dá nì kaa ta Israel ñoó xí'ín ná:

—Viti kían kátóni ndaa ini ndu ña nákaa ña u'u ini ní, dá chì nì xí'i va Abraham, ta nì xí'i ta'ani dao ka profeta. Tído mií ní kaá ña nà ná kandita toon xí'ín to'on ká'an ní, ni iin kuu ta'ón o kuú nà. ⁵³ ¿Á ndáya'i cháá ka ní o duú tatá sá'ano yo Abraham, xini ní? Chì nì xí'i nà, ta nì xí'i ta'ani dao ka profeta ñoó. ¿Ndá yoo kúú ní, xini ní?

⁵⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndukú yu'u ñaño'ó mií, dá kían ko ndáya'i ta'an vaan. Mií vá tatá yu'u kúú nà xí'o ñaño'ó nooi, tá'an nà kaá ndo kúú Ndios noo ndo. ⁵⁵ Tído ndo'ó kúú nà ko ná'á ta'on ñaá. Yu'u kúú nà ná'á ñaá. Chì tá ná kaa ña ko ná'í nà, dá kían kúú iin ta to'ón tát'on kí'o kúú ndo'ó. Tído yu'u ná'í nà, ta seídó'i to'on ká'an nà. ⁵⁶ Ta nì kadij nda'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá nì kandaa ini nà ña koni nà kasaa yu'u ñayúú yó'o. Ta miían ndaa kuiti nì xini naán, ta kúú nì kadij nda'o ini nà —kaá nà.

⁵⁷ Dá nì kaa ta Israel ñoó xí'ín ná:

—Ni uu diko uxí kua ko ñá'a koo ní, ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña sa nì xini ní Abraham?

⁵⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa daá ió va yu'u tá ko ñá'a kaki Abraham, chì yu'u kúú nà daá kúú.

⁵⁹ Dá nì tiin ra yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. Tído nì chide'é nà, dá nì keta na yé'é ño'o ká'ano ñoó. Dá nì chika'anda nà tein ñayuu ñoó, dá nì kee na kua'an nà.

9

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa ko túu noo, chì nda noo nì kaki va ra kaa ra dión

¹ Noo xíka Jesús kua'an nà ñoó nì xini nà ió iin taa ko túu noo, ta nda nì kaki va ra kaa ra dión. ² Dá nì ndato'ón ñaá taa xionoo xí'ín ná ñoó, ta kaá ra:

—Maestro, ¿ndá yoo nì ya'a nì kee kuachi, á mií rá o nà ve'e ra, sa'á ñoó ko túu noo rá nì kaki ra?

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú sa'á kuachi mií rá, ta o duú sa'á kuachi nì kee nà ve'e ra kaa ra dión. Dión kaa ra, dá kían na'a yu'u ña ndato nda'o kuu kee Ndios xí'ín rá. ⁴ Ta miían kánian kee yu'u choon, ña nì sa'anda nà nì tanda'á yu'u vei viti túu i, dá chì sa vei kuaa vá. Chì tá ná kuaa, ko íin ka kuu kechóon. ⁵ Dá chì xian nani iói ñayúú yó'o, kúú nà dátoon noo ñayuu —kaá nà.

⁶ Nì ndi'i, dá nì daká Jesús lú'u ño'o xí'ín tadíi nà. Dá nì nduuan ndei'i. Dá nì chindaá naán sata nduchí nóo taa ko túu noo ñoó. ⁷ Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Kua'an nakatón nooon takuij ño'o nda yu'u pila, ña nani Siloé ñoó —kaá nà. (To'on yó'o kóni kaa takuij vei iin ka xían.)

Tá nì saá ra ñoó, ta nì nakata ra noo rá, ta kúú sa nde'é vá rá nì nandió ko ra kua'an ra.

⁸ Dá nì kaa nà ndei yati xí'ín rá xí'ín dao ka nà ná'á ña kúú rá taa ko túu noo:

—¿Á duú taa ió sáti ñoó kúú ra kaa? —kaá nà.

⁹ —Jaán, ñaá kúú rá —kaá dao na.

Ta dao ka nà kaá:

—Koó, dión kaa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñaá vá kúú yu'u.

¹⁰ Dá nì ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndi nì kuu nì natuu nooon?

¹¹ Dá nì kaa ra:

—Taa nani Jesús ñoó nì kava'a lú'u ndei'i xí'ín tadíi ra, dá nì chindaá raán sata

nduchí nóói. Dá n̄i kaa ra xí'ín: “Kua'án noo nákaa pila Siloé, ta ñóo nakatón nooon”, kaá ra xí'ín. Dá n̄i sa'in, dá tá n̄i nakatai nooí, ta kúú n̄i natuu vaan.

¹² Dá n̄i ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndeí nákaa taa ñóo?

Dá n̄i kaa ra:

—Kọ ná'á ta'on vei.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i ndato'ón ta fariseo ta n̄i nduva'a ñóo ndi n̄i kuu, dá n̄i nduva'a ra

¹³ Dá n̄i kee na ndáka na taa n̄i natuu noo ñóo kua'an na noo taa fariseo. ¹⁴ Ta kuu nani'i ndée na Israel n̄i kava'a Jesús ndei'i n̄i chindaá naán noo taa ñóo, dá n̄i natuuan. ¹⁵ Dá n̄i ndato'ón ta'ani ñaa taa fariseo ñóo ndi n̄i kuu, dá n̄i natuu noo rá. Dá n̄i kaa taa ñóo xí'ín rá:

—Íin taa n̄i chindaá ndei'i sata nduchí nóói, dá n̄i sa'in n̄i nakatai ña, ta túu vaan viti.

¹⁶ Dá n̄i kaa dao taa fariseo ñóo:

—O duu ta'on taa n̄i tanda'á Ndios kasaa kúú taa ñóo, dá ch̄i n̄i ya'a ra kuu nani'i ndée yo.

Ta dao ka ra kaá:

—¿Ndi kee ví iin taa kómí kuachi kee ra ña ná'ano yó'o?

Ta kúú n̄i kasá'á naá tá'an mií rá ndei ra.

¹⁷ Dá n̄i ndato'ón tuku ra taa n̄i natuu noo ñóo:

—¿Ndá yoo kúú taa n̄i nduva'a nooon, ká'ón?

Dá n̄i kaa taa ñóo:

—Íin profeta va kúú rá.

¹⁸ Tído kọ ní kándisa ta'on taa né'e choon noo na Israel ña n̄i sa kuu ra iin taa kọ túu noo, ta kọ kándisa ra ña n̄i nduva'a ra. Sa'á ñóo n̄i kana ra tatá taa n̄i natuu noo ñóo xí'ín naná ra, ¹⁹ dá n̄i ndato'ón ñaa rá:

—¿Á de'e ní kúú taa yó'o? Ta ká'an ní ña nda n̄i kaki ra kọ túu noo rá. Ta, ¿ndi n̄i kuu ña ndé'é rá viti?

²⁰ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Ná'á ndu'u ña kúú xí de'e ndu, ta miian ndaa kuiti kọ túu noo xí nda n̄i kaki xí.

²¹ Tído kọ ná'á ta'on ndu'u ndi n̄i kuu n̄i natuu noo xí. Ta kọ ná'á ta'on ndu nda yoo n̄i kedaá xí'ín xí, dá n̄i natuu noo xí. Ndato'ón ní mií xí, ch̄i taa sava'a vá kúú xí. Sa kánian k̄i'o mií xí kuendá sa'á ña n̄i ndo'o xí —kaá na.

²² Díon n̄i kaa na ve'e ra, dá ch̄i yu'ú na kée taa né'e choon noo na Israel. Dá ch̄i sa n̄i

kandoo ra ña ndidaá ñayuu nakoni ña Jesús kúú na dáka'ki ñaa, noón kúú na taxí rá ve'e noo náataka na ñoo ñóo. ²³ Sa'á ñóo n̄i ka'an na ve'e ra: “Ndato'ón ní mií xí, dá ch̄i taa sava'a vá kúú xí.”

²⁴ Dá n̄i nandió kuéi tuku ra n̄i kana ra taa n̄i natuu noo ñóo. Dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—Kánian nak̄i'o yo'ó ña'ño'ó noo Ndios va, dá ch̄i ná'á vá ndu'u ña iin taa kómí kuachi va kúú taa ñóo.

²⁵ Dá n̄i kaa taa ñóo xí'ín rá:

—Kọ ná'á ta'on yu'u á taa kómí kuachi kúú rá o kọo. Sava'a ña ná'á yu'u kíán ña n̄i sa kuui iin taa kọ túu noo, tído viti n̄i natuu nooí n̄i kee ra.

²⁶ Dá n̄i nandió kuéi tuku ra n̄i ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndi n̄i kee taa ñóo xí'ón? ¿Ndi n̄i kuu, dá n̄i natuu nooon?

²⁷ Dá n̄i kaa ra:

—Sa n̄i nakani vai xí'ín ndó, tído kọ kékuendá ta'on ndó ña ká'in xí'ín ndó. ¿Ndi-va'a kóni tuku ndó nakanii xí'ín ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'ó ndiko ndo taa ñóo, ndani?

²⁸ Ta kúú n̄i ka'an ndava'a taa fariseo ñóo xí'ín taa n̄i nduva'a ñóo, ta kaá ra:

—Mií vá yo'ó kúú ra ndiko taa ñóo. Tído ndu'u, Moisés va kúú na ndiko ndu'u. ²⁹ Dá ch̄i ná'á ndú ña n̄i ka'an túu Ndios xí'ín Moisés. Tído taa ñóo, kọ ná'á ta'on ndu ndei n̄i kii ra.

³⁰ Dá n̄i kaa taa ñóo xí'ín rá:

—Naá vá inij xini'í ndo'ó, ch̄i n̄i nduva'a ndisa taa ñóo nooí, tído kọ kánda'á ij vá ini ndo ndei n̄i kii ra. ³¹ Ch̄i ná'á vá yó ña kọ seídó'o ta'on Ndios na kómí kuachi tá xika na ña mani noo ná. Tído tá yu'ú ni'ini yó Ndios, ta kée yó ña kóni na, dá kíán seídó'o na ña xika yo noo ná. ³² Ta nda mií sa'a ñayuu, ta nda viti kọ ní'ij to'on ta'on yó ña kandeé iin ñayuu nduva'a na iin na n̄i kaki kọ túu noo. ³³ Tá kọ ní kii taa ñóo noo Ndios, dá kíán o kandeé ta'on ra nduva'a ra iin na kọ túu noo.

³⁴ Dá n̄i kaa taa fariseo ñóo xí'ín rá:

—Tixi ndá'a kuachi va n̄i kaki yo'ó. ¿Ndá yoo kúú yo'ó, xinóon, ña dána'a di'aón noo ndu'u?

Dá n̄i taxí ñaa rá ini ve'e noo náataka na ñoo ñóo.

Kaá Jesús ña kọ túu noo taa fariseo ñóo noo Ndios

³⁵ Kúú n̄i kandaá ini Jesús ña n̄i taxí ñaa tá fariseo ini ve'e noo náta n̄a ñoo ñoo. Dá tá n̄i naní'í ñaa ná, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—¿Á kándéé inóon n̄a kúú de'e Ndios?

³⁶ Dá n̄i kaa ra:

—¿Ndá yoo kúú noón, tatá, dá ná kandeé iní ná?

³⁷ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa n̄i xinon ná. Ta mií n̄a ndátó'ón xí'ón vití'ón kúú ná.

³⁸ Dá n̄i kaa ra:

—Kándéé iní mií ní, sato'í.

Dá n̄i kasá'á rá ndáño'o ñaa rá. ³⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ñayuu ndíta ñoo:

—Vei yu'u ñayuú yó'o, dá ndeyíkoj níó iin rá iin ñayuu. Díón, dá ná natuu noo n̄a kō túu noo. Ta n̄a túu noo, o kátuu ta'on noo ná.

⁴⁰ Tá n̄i seídó'o dao tá fariseo ndíta ñoo ña n̄i ka'an n̄a díón, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—¿Á ta kō túu noo ta'ani kúú ndú, xiní ní?

⁴¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a cháa k̄a ní sá kuu ndó tá kō túu noo, dá kían o k̄ataj kuachi ta'on ndó sa'a kuachi kée ndó. Tído kaá ndo ña túu noo ndo, sa'á ñoo táj kuachi ndó noo Ndios.

10

Nákani Jesús sa'a korrá noo ñó'o léko

¹ 'Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ta kō kú'u chí noo kúú yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá r̄i, roón kúú iin tá kuí'íná, iin tá kenda'ava'á xí'ín r̄i. ² Tído n̄a koku'u chí yé'é korrá r̄i, noón kúú n̄a ndáka r̄i. ³ Ch̄i tá ndaa yé'é, roón kúú r̄a sónó yé'é noo n̄a ndáka r̄i. Ta táj va'a do'o r̄i tá káyu'ú ná kuu iin rá iin r̄i, dá taó n̄a r̄i. ⁴ Dá tá n̄i ndi'i n̄i taó xoo na léko mií ná, dá xionoo na kua'an n̄a noo r̄i, dá tákuei ñaa r̄i kua'an r̄i, ch̄i ná'á r̄i tach̄i ná. ⁵ Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñaa r̄i ko'on r̄i, di'a kuino r̄i noo ná, dá ch̄i kō ná'á ta'on r̄i tach̄i ñayuu tukú ñoo —kaá n̄a.

⁶ Ta to'on yó'o n̄i dakí'in tá'an Jesús xí'ín ña n̄i ka'an n̄a xí'ín tá fariseo, tído kō ní kandaá ini r̄a ndi dándáki ña n̄i ka'an n̄a.

Jesús kúú n̄a ndáka va'a léko

⁷ Dá n̄i nandió koo Jesús n̄i ka'an n̄a xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña mií vá yu'u kúú yé'é korrá noo ñó'o léko. ⁸ Ta ndidaá ta n̄i kii yach̄i tá kō ña'a kasaa yu'u, roón n̄i sa kuu tá kuí'íná, ta sa kenda'ava'á ra xí'ín lékoj. Tído kō ní taó kuendá ta'on lékoj noo n̄i ka'an ra. ⁹ Ta yu'u kúú yé'é korrá, ta ndi ndaa mií vá léko ná ku'u yé'é ñoo, ta kúú k̄aki va r̄i. Ta ndu'u r̄i, ta kankuei r̄i noo kaa ita kuí kasá'an r̄i. ¹⁰ Tído tá kuí'íná ñoo vei oon ra noo ñó'o r̄i ki'in kuí'íná rá r̄i, ta ka'áni rá r̄i, ta dánaa r̄a r̄i. Tído yu'u vei, dá ná ni'í r̄i ña kataki r̄i, dá ni iin ña'a ná o kamanj noo r̄i.

¹¹ 'Yu'u kúú n̄a ndáka va'a léko, ta iin na va'a ndáka léko, noón kúú n̄a kō yu'ú k̄i'o na mií ná kuu n̄a sa'a r̄i. ¹² Tído tá ndáka léko sata yá'i, tá kō kúú sato'o r̄i, tá xiní r̄a vei ndigüe'í lobo, ta kúú dánkoo ndava'á ra léko, ta kúú xino ra kua'an r̄a noo ndigüe'í lobo ñoo. Dá kasaá r̄i sa'áni r̄i dao léko, ta dao k̄a léko ñoo xita noo kua'an. ¹³ Ta xino va ta ñoo noo ndigüe'í lobo ñoo, dá ch̄i kō kúú rá mií sato'o léko, sata yá'i va ndáka ra r̄i, sa'á ñoo kō sa'áni ta'on ra mií rá sa'a r̄i.

¹⁴ 'Tído yu'u kúú n̄a ndáka va'a lékoj, ta ná'á va'a yu'u ndi ndaa iin rá iin r̄i, ta ná'á va'a r̄i yu'u, ¹⁵ táto'on k̄i'o ná'á vá tatá Ndios mií, ta ná'á ta'ani yu'u tatá Ndios. Sa'á ñoo naki'o yu'u mií ña kían kuui sa'a lékoj. ¹⁶ Ndéi ta'ani dao k̄a lékoj, tá'an kirí kō ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xinño'ó ta'anii kandakai r̄i kii r̄i, dá naki'in tá'an r̄i xí'ín léko yó'o, dá kían kueídó'o ta'ani r̄i yu'u. Dá ndadá iin tó'ón vá tu'u ná kakuu r̄i, ta iin tó'ón ná kakuu n̄a kandaka r̄i.

¹⁷ 'Sa'á ñoo kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'í, dá ch̄i ko'in naki'oi mií ña kían kuui, ndi'i, dá nandió kooi natakij. ¹⁸ Tído kō iin ta'on ka'áni yu'u xí'ín to'on k̄i'o kóni mií rá, mií vá yu'u naki'o mií ña kían kuui. Dá ch̄i ió choon noo ndá'a yu'u ña kían naki'oi mií kuui, ta ió ta'ani choon noo ndá'a yu'u ña kían natakij, ta choon yó'o n̄i natiin noo tatáj —kaá n̄a.

¹⁹ Ta n̄i kasá'á ndátó'ón kuachi tuku na Israel sa'á ña n̄i ka'an Jesús díón. ²⁰ Kúú kuá'a nda'o na n̄i kaa di'a:

—Ña kini va nákaa ini r̄a, ta ndúlókō va ra. ¿Ndiva'a seídó'o ndó noo ká'an r̄a?

²¹ Ta n̄i kaa dao k̄a n̄a:

—Ni iin ta nákaa ña kini o ká'an dión. ¿Á kándéé iin taa nákaa ña kini ini nduva'a ra iin ta ko túu noo? —kaá na.

Ko kóni dao na Israel kandísa na Jesús

²² Ta ió iin víko ñoo Jerusalén noo kéká'ano na kuu ni naki'o tuku na ve'e ño'o ká'ano noo ndá'a Ndios. Tiempo daá ñoo kíán yoo víxi. ²³ Ta xionoo Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo noo kúu corredor naní Salomón. ²⁴ Dá ni nataka ta né'e choon noo na Israel noo nákaa Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá oon ví nani'i ndée níó ndú kee ní? Tá miían ndaa kúu ní Cristo, na dákaki ñaa, kasto'on ndaa ní xí'ín ndu'u.

²⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ni ka'an vai xí'ín ndó, tído ko kóni ta'on ndó kandísa ñaa ndó. Ta ndidaá ña ndato kéei kúu choon ni sa'anda tatái noo, ta ñoo kíán ná'a ndá yoo kúu. ²⁶ Tído ko kandísa ta'on ñaa ndó, dá chi ko kúu ta'on ndó lékoj táto'on ki'o sa ni ka'ín xí'ín ndó. ²⁷ Dá chi na kúu léko yu'u seídó'o na noo ká'ín, ta ná'í ndi ndáa na, ta ndíko na yu'u, ²⁸ ta xí'oi ña kataki chíchí ná, ta ni iin kuu ta'ón o naá na, ta ko iin ta'on kuu kuio ndaa na noo ndá'a yu'u. ²⁹ Ta mií tatái kúu na ni tei na noo, ta noón kúu na kómí choon ká'ano cháa ka, ta ni ko iin ta'on kuu kuio ndaa ñayuu noo ndá'a tatái. ³⁰ Dá chi yu'u xí'ín tatái, iin tó'ón vá kúu ndu'u.

³¹ Dá ni tiin tuku ta Israel ñoo yuu kua'an ra chiyúu rá Jesús. ³² Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'á nda'o ña ndato ni kee yu'u noo ndo'ó ni kee tatái. Ta, ¿ndi káa iin ñoo ko ní náta'an ini ndo, sa'á ñoo kóni ndo chiyúu ndó yu'u?

³³ Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—O duú sa'á ña ni kee ní ña ndato kóni ndu chiyúu ñaa ndú, di'a sa'á ña ká'an ndava'a ní sa'a Ndios, dá chi iin taa oon va kúu ní, tído kée ní mií ní ña kúu ní Ndios.

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á o duú di'a kaá Ndios noo ley ió noo ndo: “Ni ka'ín ña kúu ndó ndios?” ³⁵ Ta dión ni chinaní ná taa ni natiin to'on na ñoo ña kúu rá ndios, ta o kúu ta'on kuio kao yó noo ká'an tuti i Ndios. ³⁶ Mií Ndios ni kaxi yu'u, ta ni tanda'á ná yu'u veii, sa'á ñoo, ¿ndiva'a kaá ndo ña ká'an ndava'i sa'a Ndios sa'á ña kaái ña kúu de'e Ndios? ³⁷ Tá

ko kée yu'u ña ná'ano kée tatái, dá kíán ná dá'a ni kandísa ndó yu'u. ³⁸ Tído tá kéei ña, dá kíán kandísa ndó ña kéei, va'ará ko kandísa ndó mií yu'u. Dá chi tá kandísa ndó ña kéei, dá kíán kasandaá ndo kandaá ini ndo, ta kasandaá ndo kandísa ndó ña ió tatái Ndios xí'ín, ta ió'í xí'ín ná —kaá na.

³⁹ Dá ni ka'an tuku ra tiin ñaa rá, tído ni kandeé vá ná ni taó xoo na mií ná noo ndá'a rá.

⁴⁰ Dá ni kee tuku na kua'an na iin ka xoo yuta Jordán noo ni kasá'á Juan sa dakódo ndúta ná ñayuu. Ta ñoo ni kandoo na ni sa io tóo na. ⁴¹ Ta kua'á nda'o ñayuu ni nataka noo nákaa na, ta kaá na ndátó'ón ná:

—Miían ndaa kuiti ni iin tó'ón ña ná'ano ko ní kée Juan, tído ndidaá ña ni ka'an na sa'á taa yó'o kíán ña ndaa —kaá na.

⁴² Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ni kandísa Jesús noo nákaa na ñoo.

11

Di'a ni kuu tá ni xi'i iin taa naní Lázaro

¹ Ió iin taa kú'u naní Lázaro, ta kúu rá iin ta ñoo Betania, ta ñoo ñoo ndéi ki'o ra María xí'ín Marta. ² Ta María, ña kúu ki'o Lázaro ñoo kúu ña ni kuei kirá támi sá'an sata sá'a sato'o yo Jesús, ta ni nadáyaan sa'a ná xí'ín idí dinian. ³ Ta miían xí'ín ku'an ni tanda'á choon ni sa'an noo nákaa Jesús, ta kaáan xí'ín ná: “Tatá, kú'u ka'í va na kú'u ini ní sa'a.”

⁴ Dá tá ni kandaá ini Jesús, dá ni kaa na:

—O duú ta'on kue'e kuu ra kíán, miían ndaa kú'u ra, dá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'a rá, ta ná natiin ta'ani na kúu de'e Ndios ñañó'ó kee kue'e ndó'o ra —kaá na.

⁵ Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xí'ín sa'a ku'u ló'an, xí'ín sa'a Lázaro, ki'oán. ⁶ Tá ni kandaá ini na ña kú'u Lázaro, dá ni kandoo na ni sa io na uu ka kuu noo nákaa na ñoo. ⁷ Ni ndi'i, dá ni kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Kó'o tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

⁸ Dá ni kaa ta xionoo xí'ín ná ñoo:

—Maestro, ta o duú ni ka'an ta né'e choon noo na Israel ña chiyúu rá mií ní. Sa'á ñoo ¿ndiva'a ko'on tuku yó ñoo?

⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á duú uxí uu hora tóon ndindii? Sa'á ñoo na xionoo nduú, ko káchi'i sá'a ta'on na, chi ndato tóon noo ná kée ndindii. ¹⁰ Tído

na xionoo sakuaá káchi'i sá'á ná, dá ch̄i k̄o t̄oŋ noo ná.

¹¹ Ni ndi'i, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kídi va amigo yo Lázaro, tído ko'in dándótoi ra.

¹² Dá ni kaa taa xionoo xí'ín ná:

—Tatá, tá kíd̄i ra, dá kíān nduva'a ra.

¹³ Tído to'on ni ka'an Jesús kíān kóni kaa ña ni xi'i va Lázaro, tído kíd̄i ndisa va ra ni ka'an taa xionoo xí'ín ná ñoó. ¹⁴ Dá ni kasto'on na ndi kóni kaa ña ni ka'an na, ta kaá na:

—Sa ni xi'i va Lázaro, ¹⁵ ta kád̄i nda'o inii ña ko ní sá ió̄i ve'e ra tá ni xi'i ra, dá kíān ná kandeé cháá ka ini ndo yu'u sa'á ña ko'in keei xí'ín rá. Kó'o kande'á ra —kaá na.

¹⁶ Dá ni kaa Tomás, ta ka'an xí'ín ná Dídimi, xí'ín dao ka ta xionoo xí'ín Jesús:

—Kó'o ta'ani yó, dá ná kuu nduú yo xí'ín ná —kaá ra.

Kaá Jesús ña kúu ná na dánátaki ñayuu ni xi'i, ta xí'o na ña kataki chíchi ná

¹⁷ Tá ni kuyati Jesús ñoo ñoó, dá ni kandaa ini na ña sa io komi kuu nákaa yikí koño Lázaro ni nduxian ini káo. ¹⁸ Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoó xí'ín ñoo Jerusalén, ta kíān táto'on oni kilómetro. ¹⁹ Sa'á ñoó kuá'á nda'o na ñoo Jerusalén ni kasáa kandeí tóo na xí'ín Marta xí'ín María, dá k̄i'o na tandeé iní nooan sa'á ña ni xi'i k̄i'oán.

²⁰ Tá ni kandaa ini Marta ña vei Jesús, dá ni keeán kua'an ni'i ñaán, tído ni kandoo va María ióan ve'e. ²¹ Tá ni naki'in tá'an Marta xí'ín Jesús noó vei na ñoó, dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tatá, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k̄i'o ló'i, ní kúu. ²² Tído ná'á ta'ani yu'u ña ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ní noo Ndios, ta kúu k̄i'o va naan noo ní.

²³ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Nataki va k̄i'ón.

²⁴ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña nataki xi tá ná kasandaá kuu nataki na ni xi'i tein kuu noo ndí'i.

²⁵ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Yu'u kúu na dánátaki ñayuu ni xi'i, ta k̄i'oi ña kataki chíchi ná. Ta ndi ndáa mií na kándéé iní ñaá, koni na kataki chíchi ná, va'ará ni xi'i na. ²⁶ Ta ndi ndáa mií na kándéé iní na yu'u xian nani ndéi takí na, ni

iin kuu ta'ón o kuú na. ¿Á kándísón ña dión kíān?

²⁷ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Jaan, tatá. Kándisa yu'u ña mií ní kúu Cristo, na kúu de'e Ndios, ch̄i kúu ní na ni tanda'á Ndios ni kasáa ñayuu yó'o dákaiki ñaá —kaaan.

Nde'i Jesús yati yu'u káo noo nákaa yikí koño Lázaro

²⁸ Tá ni ndi'i ni ka'an dión, dá ni keeán kua'an kuakaán ku'an María ñoó. Tá ni saaan, dá ni ka'an kayaan xí'ín María:

—Vei maestro yo, ta kána na yo'ó.

²⁹ Dá tá ni seídó'o María to'on yó'o, ta kúu kaon nda'o ni nakuin ndichian, kúu ni keeán kua'an ni'an Jesús. ³⁰ Ta ko ña'a ta'on ku'u Jesús ñoo ñoó, ch̄i ió̄i vá ná noo ni naki'in tá'an Marta xí'ín ná. ³¹ Dá tá ni xini na ñoo Jerusalén, na ndéi xí'o tandeé iní noo María, ña kaon nda'o ni ndakuin ndichian ni ketaán kua'an, dá ni kee na tákuei ñaá ná kua'an na, ta kaá na:

—Miian kua'an xi ndei'i xi yu'u káo noo ni nduxi k̄i'o xi —kaá na.

³² Tá ni saa María noo in Jesús, dá ni sa kuin xitián noo sá'a ná, ta kaaan:

—Sato'i, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k̄i'o ló'i, ní kúu.

³³ Tá ni xini Jesús ña nda'í nda'o ndéi'i ña, ta ndéi'i ta'ani na ñoo Jerusalén né'e tá'an xí'án ni kasáaan, ñoó, dá ni kixian ni kunda'í ini na, ta nda nío ná ni ta'u'u, xini na. ³⁴ Dá ni kaa na:

—¿Ndeí ni chikáa ndo yikí koño xi?

Dá ni kaaan:

—Tatá, nakíi ní, kó'o kande'á noo nákaa xi —kaaan.

³⁵ Dá ni ndei'i Jesús. ³⁶ Dá ni kaa na ñoo Jerusalén:

—Kande'é ndó. Ndeé ka vian ni sa kú'u ini taa kaa sa'a Lázaro.

³⁷ Dá ni kaa dao ka na:

—Ni kandeé taa kaa ni nduva'a ra taa ko túu noo ñoó. Ta, ¿ndiva'a ko ní kandeé rá xí'ín Lázaro, dá ná o kuú ra, ní kúu? —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni dánátaki Jesús Lázaro

³⁸ Kúu ni kixi tukaan ni kunda'í ini Jesús tá ni saa na noo nákaa yikí koño Lázaro. Ta kíān ini iin káo, ta ndadí iin yuu ká'ano yé'án. ³⁹ Dá ni kaa Jesús:

—Dítá ndó yuu káa viti.

Dá n̄i kaa Marta, ñá kúu k̄i'ò ló'ò nd̄i ñoo, x̄i'ín ná:

—Tatá, ná dá'a ni, dá ch̄i s̄a kini nda'ò sá'an díko, dá ch̄i s̄a komi ví kuu kíán.

⁴⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'án:

—¿Á duú n̄i ka'in x̄i'ón ña tá miían ndaa kándéé inóon yu'u, dá konon kee N̄dios iin ña ndato?

⁴¹ Dá n̄i dítá rá yuu ndadí yé'é káo noo nákaa nd̄i ñoo. Dá n̄i nandé'é Jesús chí induú, dá n̄i kaa na:

—Tatá, ndivé'e ní, dá ch̄i n̄i seídó'ò ní ña n̄i x̄ikaj̄i noo ní. ⁴² Ta daá kuití vá seídó'ò ní ña x̄ikaj̄i noo ní, tído n̄i ka'in dión, dá ná kueídó'ò ndidaá tá'an ñayuu ndíta yó'ò, dá ná kandísa na ña miían ndaa kuiti mií ní n̄i t̄anda'á yu'u veíi.

⁴³ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión x̄i'ín N̄dios, kúu n̄i kayu'ú ná:

—Lázaro, kua'an keta sata vé'e.

⁴⁴ Ta kúu n̄i keta t̄aa n̄i x̄i'í ñoo, ta n̄i kao noo iin tá'í dá'on ndá'a rá x̄i'ín sa'a rá ndíkoan. Ta n̄i kao noo iin ka tá'í dá'on ndadían noo rá. Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndaxí ndó ra, dá ná yaa ra ko'on ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndató'ón kue'é t̄a né'e choon ña ka'ání rá Jesús

⁴⁵ Ta kuá'á nda'ò na ñoo Jerusalén, tá'an na n̄i kii n̄i x̄i'ò t̄andéé iní noo María, n̄i x̄ini ña n̄i kee Jesús, ta n̄i kandísa ñaá ná. ⁴⁶ Tído dao ka na n̄i sa'an noo ndéi t̄a fariseo, ta n̄i nakani na sa'á ña n̄i kee Jesús. ⁴⁷ Dá n̄i dataká t̄a dut̄i sakuá'a x̄i'ín t̄a fariseo ndidaá ka t̄a né'e choon noo na Israel. Dá n̄i kaa ra x̄i'ín rá:

—¿Ndi koo keeá viti? Ch̄i s̄a kuá'á nda'ò ña ná'ano kée t̄aa ñoo. ⁴⁸ Tá ná konó yó noo rá kanoo ni ra, dá kían ndidaá ñayuu kandísa ñaá. Ndi'i, dá ndakuei t̄a né'e choon romano, ta dákoon ndi'i ra ve'e ño'ò ij̄ yo, ta dánaá ra ñoo yo.

⁴⁹ Dá n̄i kaa Caifás, t̄a kúu dut̄i kúu noo kuia dáá ñoo:

—Xixi nda'ò ndó, ndani. ⁵⁰ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña va'a kaan ná kuu iin t̄aa noo ndidaá na ñoo yo o duú kaan naá ndi'i na ñoo yo? —kaá ra.

⁵¹ Ta to'on yó'ò ko ní kii ñaxintóni mií rá. Dión n̄i ka'an ra, ch̄i sa'á ña kúu rá dut̄i kúu noo kuia dáá, sa'á ñoo n̄i x̄i'ò N̄dios to'on

yó'ò noo rá ña kánian kuu Jesús sa'á na ñoo Israel. ⁵² Ta o duú sava'a sa'á na ñoo Israel kuu na, kuu ta'ani na sa'a ndidaá ka ñayuu N̄dios n̄i x̄ita noo ndéi dao ka x̄ián, dá nduu na iin tó'ón ñoo. ⁵³ Ta nda kuu dáá ñoo n̄i k̄andoo ra ña ka'ání rá Jesús.

⁵⁴ Sa'á ñoo ko ní x̄ionoo túu ka Jesús noo t̄a né'e choon noo na Israel. Di'a n̄i kuxiká ná kua'an na, ta n̄i saa na iin ñoo naní Efraín noo né'e tá'an yati x̄i'ín noñó'ò ichí. Ñoo n̄i sa io na x̄i'ín t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná. ⁵⁵ Ta sa yati va koo víko pascua ña kéká'ano na Israel. Ta kúu kuá'á nda'ò ñayuu ndéi ñoo ñó'ò yati ñoo n̄i x̄inkuei ñoo Jerusalén tá ko ñá'a kasá'á víko ñoo, dá nduvii ná mií ná noo N̄dios. ⁵⁶ Ta x̄ionoo ñayuu ñoo nándukú ná Jesús. Ta noo kúu yé'é ño'ò ká'ano ñoo ndató'ón tá'an mií ná sa'a Jesús:

—¿Ndi ká'án ndó? ¿Á kii t̄aa ñoo víko o koó? —kaá na.

⁵⁷ Ta n̄i sa'anda t̄a dut̄i sakuá'a x̄i'ín t̄a fariseo choon ña ndi ndaa mií ñayuu n̄i k̄andaá ini ndéi x̄ionoo Jesús, ná nak̄i'ò na kuendá noo rá, dá ná ko'on ra tiin ñaá rá, kaá ra.

12

Di'a n̄i kuu tá n̄i kuei María kirá támi sá'an sata Jesús

¹ Ta kámani iño ka kuu, dá kasá'á víko pascua. Dá n̄i saa Jesús ñoo Betania noo ió Lázaro, t̄aa n̄i x̄i'í ñoo, ta n̄i n̄ataki ra n̄i kee Jesús. ² Ta ñoo n̄i kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta n̄i ch̄ikodó Marta ña'a kadíni na noo mesa. Ta n̄i sa io ta'ani Lázaro tein ñayuu ndéi x̄i'ín ná ñoo. ³ Dá n̄i ki'in María kirá támi sá'an n̄i kava'a x̄i'ín yuku naní nardo, ta kúu rá t̄ato'on dao litro, ta kirá ya'i nda'ò kúu rá. Ta kúu n̄i kuei ndi'án ra sata sá'a Jesús, ta x̄i'ín idí dinian n̄i danáyaan sa'a ná. Ta iin ní kúu ini ve'e ñoo n̄i nak̄a'ani díko kirá támi sá'an ñoo. ⁴ Dá n̄i kaa iin t̄aa x̄ionoo x̄i'ín Jesús naní Judas Iscariote, tá'an ra kúu de'e t̄aa naní Simón, ta mií rá ko'on nak̄i'ò Jesús noo ndá'a t̄a x̄ini u'u ñaá:

⁵ —¿Ndiva'a ko ní díko yó kirá támi sá'an xaan, ch̄i ya'i rá t̄ato'on k̄i'ò ní'í ñayuu kéchóon na on̄i ciento kuu, dá ní'í yo di'ón chindeé yó na kúnda'í, ní kúu? —kaá ra.

⁶ Tído ko ní ká'an ra dión sa'á ña kú'u ndisa ini ra sa'á na kúnda'í. Dión ni kaa ra, chi kúu rá iin ta kuí'íná. Ta sa'á ña né'e va'a ra léka noo ñó'o di'ón xí'o ñayuu chindeé ñaá, sa'á ñoó taó de'é ra cháá di'ón ñoó ní'i mií rá. ⁷ Dá ni kaa Jesús:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o, dá chi ni sa ne'e va'án kirá támi sá'an yó'o ni kenduuan yu'u tát'on ki'o kooi nduxii. ⁸ Chi daá kuití vá kandeí ñayuu kúnda'í xí'ín ndó, tído yu'u, o kóo kuií ta'oin xí'ín ndó —kaá na.

Ni kandoo ta né'e choon ña ka'ání ta'ani ra Lázaro

⁹ Ta kua'á nda'o na ñoo Jerusalén ni kandaá ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'á ñoó ni kasáa na ñoó. Ta o duú iin tó'ón Jesús kóni na kande'é ná, chi kóni ta'ani na kande'é ná Lázaro, tá'an ra ni nataki tein na kúu ndii ñoó. ¹⁰ Kúu ni kandoo ta'ani ta duti sakua'a ña ka'ání rá Lázaro, ¹¹ dá chi sa'á ña ni nataki ra, sa'á ñoó kua'á nda'o na ñoo Israel ni kankuei tixi ndá'a rá, ta ni kandísa na Jesús.

Di'a ni kuu tá ni natiin va'a ñayuu Jesús tá ni ku'u na ñoo Jerusalén

¹² Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni ni'í tó'on ñayuu kuá'a ni kasáa noo koo víko ñoo Jerusalén ña vei Jesús. ¹³ Dá ni sa'anda iin rá iin na ndá'a tañoó né'e na kua'an na natiin na Jesús noo vei na, ta kaá na káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñaño'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúu ná rey noo yóo, na Israel! —kaá na káyu'ú ná.

¹⁴ Dá ni naní'i Jesús iin burro ló'o, dá ni kaa na sata ri. Dá ni xinkoo noo ká'an tuti i Ndios:

¹⁵ O sa yu'ú ndo, na ñoo Sion; sa vei va rey ndo, ta kánoo na sata iin burro ló'o vei na.

¹⁶ Ko ní kándaá ta'on ini ta xionoo xí'ín ná ndi dándáki ndidaá ña yó'o mií hora daá ñoó. Nda kuu ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú, nda daá ni ndiko'on ini ra ña ki'o dión ká'an tuti i Ndios, ta ki'o dión ni kee ñayuu ñoó xí'ín ná. ¹⁷ Ta ndidaá ñayuu ni sa ndita xí'ín Jesús tá ni kana na Lázaro ini káo ñoó, ta ni danátaki ñaá ná, noón kúu na xí'o kuendá noo dao ka ñayuu sa'á ña ni xini na. ¹⁸ Sa'á ñoó ni sa'an ñayuu ñoó ni natiin

va'a na Jesús, dá chi ni seídó'o na sa'á ña ndato ni kee na xí'ín Lázaro. ¹⁹ Ta nda'í va ndátó'ón tá'an ta fariseo ndita ra, ta kaá ra:

—Nde'é rá. O kándeé ta'on yó kadi yo noo taa káa. Chi kande'é ndó, ki'o dión ví kua'á ñayuu tákuei kua'an sata rá —kaá ra.

Ndeí dao ta griego nándukú rá Jesús

²⁰ Ta ñó'o dao taa ká'an yú'u griego tein na ni kasáa ñoo Jerusalén kanda'o na Ndios víko ñoó. ²¹ Ta ni natuu yati ra noo Felipe, tá'an ra ñoo Betsaida, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Dá ni seí nda'í ra noo Felipe, ta kaá ra:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xí'ín Jesús.

²² Dá ni sa'an Felipe ni kast'on ra xí'ín Andrés, dá ni sa'an nduú ra ni kast'on ra xí'ín Jesús. ²³ Dá ni kaa Jesús:

—Sa ni kasandaá vá hora natiin na ni nduu taa ñayuu yó'o ñaño'ó kee tatá na.

²⁴ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó, ña tá ná o chí'i yó tata tirió noño'o, ta kuuán, dá kían iin tó'ón daá vá kakian. Tído tá ná kuuán tji ñó'o, dá kían kuita ña, ta kúu kua'á nda'o ku'i ki'o ña. ²⁵ Ta ndi ndáa na ndí'i ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kuu. Ta na ko ndí'i ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón kúu na koni kataki chí'í. ²⁶ Tá ió iin káa ndó kóni koni kuáchí noo yú'u, dá kían nakíi ndo ndiko ndo yu'u. Ta noo koo yu'u, ñoó ta'ani kandeí na xínkuáchí noo. Ta ndi ndáa na xínkuáchí noo yú'u, ko'on tatá ki'o na ñaño'ó noo ná.

Kást'on Jesús xí'ín ñayuu ndi ndo'o na, dá kuu na

²⁷ 'Kútúu nda'o ini, tído, ¿ndí kían ka'in xí'ín tatá? ¿Á ka'in: “Tatá, dí'ta ní yu'u noo tandó'ó yó'o”? Tído o kúu ta'on ka'in dión, dá chi choon yó'o kúu choon vei yu'u. ²⁸ Tatá Ndios, na'a ní choon ká'ano kómí ní noo ñayuu yó'o.

Dá tá'i ni ka'an Ndios nda induú:

—Sa ni na'i choon ká'ano kómí, ta ko'on tukui na'i ña iin ka ndee.

²⁹ Tá ni seídó'o ñayuu kuá'a ñoó ña ni'í nda'o ni ka'an na, dá ni kaa dao na ña ni káyu'ú daí. Ta dao ka na ni kaa ña iin ángel ni ka'an xí'ín Jesús. ³⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Ko ní ká'an na ña kueídó'o yu'u, di'a ni ka'an na, dá ná kueídó'o ñaá ndo'ó. ³¹ Ta viti ni kasandaá va kuu ña keyíko Ndios

sa'á na ndéi ñayuu yó'o, ta ko'on na dítá ná choon noo ndá'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o. ³² Tá ni ndi'i ni ndane'e ra yu'u, dá nakuakai ndidaá ñayuu noo miíi.

³³ Dión ni kaa na ni kasto'on na xí'in ñayuu ñoó ndi ndo'o na noo kuu na. ³⁴ Dá ni kaa ñayuu ñoó:

—Kándaá ini ndu ña ká'an ley ña ni kuu ta'on o kúu na kúu Cristo, na dáka'ki ñaá. Sa'á ñoó ¿ndiva'a ká'an mií ní ña kánian ndane'e ra iin ra ni nduu taa ñayuu yó'o? ¿Ndá yoo kúu ra ni nduu taa ñayuu yó'o, tá dáá?

³⁵ Dá ni kaa Jesús:

—Ndadá cháá vá kuu kooi dátooin noo ndo. Sa'á ñoó kanoo ndó xian nani iói dátooin noo ndo, dá kían ná dá'a ni kandeé ña in naá xí'in ndó. Dá chi na xionoo noo in naá, ko túu ta'on noo ko'on na. ³⁶ Ta xian iói dátooin noo ndo, kandeé ini ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, na dátoon noo ndo.

Kua'á nda'o na Israel ko ní xín kandísa to'on Jesús

Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni kee na kua'an na, ta kúu ni chide'é na noo ñayuu ñoó.

³⁷ Ta va'ará kua'á nda'o ña ndato ni kee na noo ñayuu ñoó, tído ko ní kándísa ta'on ñaá ná. ³⁸ Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, dá chi di'a ni kaa na:

Sato'i, ¿ndá yoo ví ni kandísa to'on ni daná'a ndu noo ná?

Ta, ¿ndá yoo ni nakoni choon ká'ano ió noo ndá'a ní?

³⁹ Sa'á ñoó ko ní kúu ta'on kandísa ñayuu ñoó, dá chi di'a ta'ani ni taa Isaías:

⁴⁰ Ni sadi Ndios noo ñayuu ñoó, ta ni ndekáxí ná níó ná,

dá ná o koní na xí'in noo ná, ta ni ná o kándaá ini na,

dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo Ndios, ta ná dá'a ni nduvá'a na.

⁴¹ Ña yó'o kúu to'on ni taa Isaías tá ni xini na choon ndato kómí Jesús, ta ni ka'an na sa'a ná. ⁴² Vati xian daá, kua'á nda'o ta né'e choon ni kandísa Jesús, tído ko ní ná'a ra mií rá, dá chi yu'u ra taxí ñaá ta fariseo ini ve'e noo náta na ñoo ra, ⁴³ dá chi kátoó cháá ka ra ñaño'ó xí'o taa ñayuu yó'o o duú ñaño'ó xí'o Ndios.

Ió kuachi ñayuu ko xín kandísa to'on dána'a Jesús

⁴⁴ Dá ni kayu'ú Jesús:

—Tá ndi ndáa na kándéé ini yu'u, o duú iin tó'on ní yu'u kándéé ini na, nda na ni tanda'á yu'u veii kándéé ini na. ⁴⁵ Ta ndi ndáa na ndé'é yu'u, nda na ni tanda'á yu'u veii ndé'é ná. ⁴⁶ Ni kasáa yu'u ñayuu yó'o kúu na dátoon noo ñayuu, dá kían ndi ndáa ñayuu ná kandeé ini ñaá, o kuín naá ka noo ná. ⁴⁷ Ta ndi ndáa ñayuu seíd'ó to'on ká'in, ta ko kée na choon sa'ándá, o duú yu'u keyíko sa'a ná, chi ko véi ta'on yu'u keyíko sa'á ñayuu. Di'a veii yu'u dáka'ki na noo kuachi na. ⁴⁸ Ta ndi ndáa na ko xín kandeé ini na yu'u, ta ko kóni na natiin na to'on ká'in, sa io nduu va iin yoo keyíko sa'a ná. Ta ñoó kúu to'on ká'in xí'in ndó. Ta mií to'on yó'o tiin Ndios, dá keyíko na sa'a ndo tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁴⁹ Ta o duú to'on kána ñaxintóni mií yu'u ká'in xí'in ndó. Tatá Ndios, na ni tanda'á yu'u veii, noón kúu na ni xí'o choon noo ndi kían ka'in xí'in ndó, ta ndá to'on ka'in xí'in ndó. ⁵⁰ Ta ná'á káxí yu'u ña to'on ni xí'o tatái noo kían kandeéan ki'oan ña kataki chíchí ndó. Sa'á ñoó, táto'on ki'o ni ka'an tatái xí'in, ki'o dión ká'in xí'in ndó —kaá Jesús.

13

Di'a ni kuu tá ni nakata Jesús sa'a ta xionoo xí'in ná

¹ Kóni iin ka kuu dá kasá'á víko pascua. Ta sa na'á vá Jesús ña sa ni kuyati hora dánkoo na ñayuu yó'o, dá no'o na noo ió tatá Ndios. Ta kú'u nda'o ini na sa'á taa ni kaxi mií ná ñayuu yó'o, ta dión ni ku'u ini na sa'a rá nda noo ndí'i. ² Ta ndéi na sádini na, ta sa ni daká'an ña u'u níó Judas Iscariote, ta kúu de'e Simón, ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a ta xini u'u ñaá. ³ Ta ná'á vá Jesús ña ni nakí'o tatá Ndios choon noo ndá'a ná sata ndidaá kúu ña'a, ta ná'á ta'ani na ña ni kii na noo Ndios, ta ná'á ta'ani na ña no'o na noo ná, ⁴ sa'á ñoó ni naku'in ndichi na, ta ni dítá ná dá'on kánóo sata ná, ta ni so'oni na iin ka dá'on káni noo tii na. ⁵ Ni ndi'i daá, dá ni taán ná taku'í ini iin tisa'an ló'o, dá ni kasá'á ná nakata na sa'á ta xionoo xí'in ná. Tá ni ndi'i, dá ni nadáyaa naan xí'in dá'on

káni ndíko tji na ñoó. ⁶ Dá tá n̄i sāa n̄a noo ió Simón Pedro, dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín ná:

—Tatá, ¿á nakata di'a ní sa'í, ká'án ní?

⁷ Dá n̄i kaa n̄a:

—Viti'ón ní ko kándāa ta'on inon ndiva'a nákatai sa'on, tído cháá ka chí noo, dá kandāa inon ndiva'a kéei dión.

⁸ Dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín ná:

—Ni iin kūu ta'ón o kónó yu'u nakata ní sa'í.

Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Tá ná o kónón nakatai sa'on, dá kían ko ta'ón kuendá yo'ó koo x̄í'ín yu'u.

⁹ Dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín ná:

—Sato'i, tá dión kíán, dá kían ná dá'a ni nakata ní sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'í x̄í'ín diníi.

¹⁰ Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Ta ndi ndáa n̄a sa n̄i chichi, nda sa'a óon va na x̄inñó'ó ndoo, dá chí sa ndáa vii vá ñíi ná. Dión ni ndo'ó, sa ndáa vii vá ndó, tído o duú ndidaá ndó ndáa vii.

¹¹ Dión n̄i kaa n̄a, dá chí sa ná'á vá ná ndá yoo nak'i'o ñaa noo ndá'a ta x̄iní u'u ñaa, sa'á ñoó n̄i kaa n̄a ña: “O duú ndidaá ndó ndáa vii.”

¹² Tá n̄i ndi'i n̄i nakata na sa'a ndidaá ta x̄ionoo x̄í'ín ná ñoó, dá n̄i nakui'ino tuku na dá'on ndíxi na, dá n̄i nakoo tuku na mesa, dá n̄i kaa n̄a:

—¿Á kándāa ini ndo ndi dándáki ña ni keei x̄í'ín ndó? ¹³ Ká'an ndo ña yu'u kúu maestro noo ndo, ta ká'an ndo ña yu'u kúu sato'o noo ndo. Ta ndaa va ká'an ndo, chí ñaa kúú. ¹⁴ Ta viti n̄i x̄ini ndo n̄i nakatai sa'a ndo, va'ará kúú sato'o ndo x̄í'ín maestro ndo. Sa'á ñoó kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó. ¹⁵ Dá chí n̄i kee yu'u dión x̄í'ín ndó, dá kían, táto'on n̄i kee yu'u x̄í'ín ndó, kí'o dión kee ndó x̄í'ín dao ka na. ¹⁶ Miian ndaa ná ka'in x̄í'ín ndó ña ko ndáya'i iin ta kéchóon cháá ka noo sato'o ra. Ta ni ta kua'an choon ko ndáya'i cháá ka ra noo na n̄i tanda'á ñaa kua'an ra. ¹⁷ Tá kandāa ini ndo ña ká'in x̄í'ín ndó, dá kían ndiká'án ví ndó tá ná kee ndó dión.

¹⁸ Tído ko ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sa ná'á vá yu'u ndi ndáa ndo'ó n̄i kaxii kandita xooi. Tído miian x̄inkoo noo ká'an tuti ii Ndios, chí di'a kaáan: “Taa seí nduú pan x̄í'ín yu'u nduu ra koni u'u ñaa.” ¹⁹ Ta viti yachi va kastoin x̄í'ín ndó, dá tá n̄i kuu dión, dá kandísa ndó ña yu'u kúu na daá

kúú. ²⁰ Miian ndaa ná ka'in x̄í'ín ndó ña ndi ndáa n̄a natiin va'a iin n̄a tanda'á yu'u kosaa, noón kúu n̄a natiin va'a yu'u. Ta n̄a natiin va'a yu'u, noón kúu n̄a natiin va'a na n̄i tanda'á yu'u veii —kaá n̄a.

Kásto'on Jesús ña Judas kúu r̄a nak'i'o ñaa noo ndá'a ta x̄iní u'u ñaa

²¹ Ta n̄i ndi'i n̄i ka'an Jesús dión, dá n̄i kixian n̄i kutúú ini n̄a x̄iní n̄a, dá n̄i kaa n̄a:

—Miian ndaa ná ka'in x̄í'ín ndó ña iin káa mií vá ndo'ó ko'on nak'i'o yu'u noo ndá'a ta x̄iní u'u ñaa —kaá n̄a.

²² Dá n̄i kasá'á ndé'é tá'an mií ta x̄ionoo x̄í'ín ná ñoó noo iin rá iin ra ndéi ra, ta ko kátóni ini ra ndá yoo ká'an n̄a sa'a. ²³ Ta mií d̄in Jesús ió iin ta x̄ionoo x̄í'ín ná, tá'an ra maní cháá ka noo ná. ²⁴ Ta noo ra yó'o n̄i kundá'a Simón Pedro, ña ná ndato'ón rá Jesús ndá yoo kúu ta nak'i'o ñaa ñoó. ²⁵ Ta sa'á ña ió ra d̄in Jesús, sa'á ñoó n̄i kaa ra x̄í'ín ná:

—Sato'i, ¿ndi ndáa ndu'u ká'an ní sa'a?

²⁶ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndá yoo n̄i x̄i'o yu'u iin tá'í pan n̄i dandáxi noo ñoó, roón kúu rá.

Kúu n̄i dandáxi na iin tá'í pan, kúu n̄i x̄i'o naan noo Judas Iscariote, ta kúu de'e Simón. ²⁷ Tá n̄i ndi'i n̄i seí Judas tá'í pan ñoó, kúu n̄i ndu'u ña u'u ini ra. Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Kee kí ña n̄i chikaa inon keeón —kaá na.

²⁸ Tído ni iin tó'ón ta ndéi x̄í'ín ná mesa ñoó ko ní kándāa ini ndiva'a n̄i ka'an na dión x̄í'ín Judas. ²⁹ Chí ká'án dao ka ra ña sa'á ña kúu rá ta né'e va'a di'ón, sa'á ñoó ndá ndi kuu ká'an Jesús x̄í'ín rá ña ko'on ra kuiin ra cháá ka ña'a kadíni n̄a kuendá víko, o ndá ndi kuu kóni n̄a ña ko'on ra kí'o ra di'ón noo n̄a kúnda'í, ká'án rá. ³⁰ Dá tá n̄i ndi'i n̄i seí rá tá'í pan ñoó, dá n̄i keta ra kua'an ra. Ta kúu sa n̄i kuaá vá kuú daá ñoó.

Sa'ándá Jesús iin choon saá noo ta x̄ionoo x̄í'ín ná

³¹ Tá n̄i keta Judas kua'an ra, dá n̄i kaa Jesús:

—Sa n̄i kasandaá vá hora natiin n̄a n̄i nduu ta ñayuú yó'o ñaño'ó kee Ndios noo ñayuu, dión dá natiin Ndios ñaño'ó sa'a mií ná. ³² Tá ná natiin Ndios ñaño'ó sa'í, dá

kían ko'on ta'ani na nakí'o na ñaño'ó noo yu'u, ta yachi va natiin yu'u ñaño'ó kee na. ³³ De'e kuálí mií, ndadá tooo vá kooi xí'in ndó. Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'in xí'in ndó táto'on k'i'o nì ka'in xí'in ta né'e choon noo na Israel ña noo ko'in, o kúu ta'on ko'on ndó. ³⁴ Ta viti sa'ándá yu'u iin choon saá noo ndó, ña ku'u ini ndó sa'a iin rá iin ndó, chí táto'on k'i'o kú'u ini yu'u sa'a mií ndó, k'i'o dión koo ini ndó ku'u ini ndó sa'a iin rá iin ndó. ³⁵ Ta k'i'o dión ná'a ndó mií ndó ña kúu ndó kuendá yu'u tá kú'u ini ndó sa'a iin rá iin ndó —kaá na.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁶ Dá nì kaa Simón Pedro xí'in ná:

—Tatá, ¿ndeí kúu noo ko'on ní?

Dá nì kaa na:

—Noo ko'on yu'u, o kúu ta'on ko'on yo'ó xí'in yu'u viti. Tído cháá ka noo, dá karkaaón yu'u saáon.

³⁷ Dá nì kaa ra:

—Tatá, ¿ndiva'a o kúu ko'in xí'in ní viti? Ta ió nduui ña nakí'oi mií ña kuui sa'a ná.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á miían ndaa ió nduun k'i'ón miíon kuuon sa'a yú'u? Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña tá ko ñá'a kana chéli, ta kúu sa onì va ta'ándá ndata yo'ó sa'a yú'u.

14

Jesús kúu íchi saá noo ió Ndios

¹ Ta o sa kútúu ini ndó. Kandeé ini ndó Ndios, ta kandeé ta'ani ini ndó yu'u. ² Ió nda'o noo kandeí ndó ve'e tatái. Tá o duú dión kián, o kásto'on ta'oin xí'in ndó. Ta viti ko'in kenduui noo kandeí ndó. ³ Dá tá nì ndí'i nì sa'in nì kenduui noo kandeí ndó, dá kixi tukui nakuakai ndó'ó kandakai ko'in, dá kían noo kooi, ñoó kandeí ta'ani ndó. ⁴ Sa ná'a vá ndó noo ko'in, ta sa ná'a ta'ani ndó íchi.

⁵ Dá nì kaa Tomás:

—Tatá, ko ná'a ta'on ndu'u ndeí ko'on ní, sa'a ñoó, ¿ndi kee ndu'u kandaá ini ndú ndi kaa íchi saá ndú?

⁶ Dá nì kaa Jesús:

—Yu'u kúu íchi, ta yu'u kúu na ndaa, ta yu'u kúu na xí'o ña kataki chíchi ñayuu. Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kasandaá noo Ndios tá ko véi na xí'in yu'u. ⁷ Tá ná'a ndó yu'u, dá kían nda tatái ná'a ndó. Ta nda kuu

viti nì kasandaá ndó ná'a ndó na, ta nì xini ndó ná.

⁸ Dá nì kaa Felipe xí'in ná:

—Tatá, na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u, ta kúu sa nata'an va ini ndú.

⁹ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Sa k'i'o dión ví na'a xionoo yu'u xí'in ndo'ó, ta ¿á ko ná'a ij ví ñaa yo'ó, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kían nda tatái Ndios ndé'é ndó. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a ká'an yo'ó: “Na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u”? ¹⁰ ¿Á ko kándisa ta'on yo'ó ña iin kúu vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'in yu'u? To'on ká'an yu'u, ko kúuán ña kóni mií, ña kóni tatá Ndios va ká'in, dá chí noón kúu na ió xí'in, ta mií ná kúu na kée ña ndato kéei. ¹¹ Kánian kandisa ndó ña iin kúu vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'in yu'u. Tído tá ko kándisa ndó xí'in to'on ká'in ña dión kián, dá kían kandisa ndóan noo ña ná'ano kéei.

¹² Ta miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kandeé ini ndó yu'u, dá kían koni ta'ani ndó kee ndó ña kée yu'u. Ta ná'ano cháá ka ví ña'a kee ndó, dá chí no'i kooi diin tatái Ndios. ¹³ Ta ndidaá ña ná kaka ndó noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, ko'in keeí ña xí'ka ndó, dá ná natiin tatá Ndios ñaño'ó kee yu'u, na kúu de'e na. ¹⁴ Sa'a ñoó ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndó xí'in kuu yú'u, miían ndaa keeí ña.

Kaá Jesús ña tanda'a ná Espíritu ij Ndios kasaa na chindeé ñaa

¹⁵ Tá miían ndaa kóni ndó yu'u, dá kían kuedó'o ndó choon sa'ándái. ¹⁶ Ta ko'in kueí nda'ávij noo tatá Ndios, dá ná tanda'a ná iin na kii chindeé ndo'ó, dá ná koo chíchi ná xí'in ndó. ¹⁷ Ta noón kúu Espíritu ij, na xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'on natiin ñaa na kúu kuendá ñayuú yo'ó, dá chí o kúu koni ñaa ná xí'in noo ná, ta o kúu kana'a ñaa ná. Tído ndo'ó, ná'a ndó na, dá chí ió na xí'in ndó, ta koo na níno ndó.

¹⁸ Ta o dánkoo nda'í ta'on yu'u ndo'ó, dá chí nandió koo tukui kasaaí naki'in ndó. ¹⁹ Ta ndadá cháá vá, ta kúu o koni ka dao ka ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni ij va ndó yu'u. Dá chí sa'a ña takí kuii yu'u, sa'a ñoó kataki kuii ta'ani ndo'ó. ²⁰ Tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, dá katóni ini ndó ña iin kúu vá yu'u xí'in tatái Ndios. Dión ta'ani ndo'ó, iin kúu ndó xí'in yu'u, ta iin kúu yu'u xí'in

ndo'ó. ²¹ Ta ndidaá na natiin va'a choon sa'ándái, ta seídó'o na ña, noón kúu na kóni ndisa ñaá. Ta ndidaá na kóni ñaá, kú'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'a ná, ta na'i miíi noo ná —kaá Jesús.

²² Dá ni ndato'ón ñaá Judas (tído o duú Judas Iscariote), dá kaá ra:

—Tatá, ¿ndiva'a na'a ní mií ní noo ndú'u, ta o duú noo na kúu kuendá ñayuú yó'o?

²³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndi ndáa na kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúu na natiin va'a to'on ká'in, ta ku'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kasaa yu'u xí'in tatái Ndios kande'i ndu xí'in ná. ²⁴ Ta ndí ndáa na ko kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúu na ko nátiin va'a to'on ká'in. Tído to'on ni seídó'o ndó ni ká'in, o duú ta'on to'on miíi kíán. To'on ni xí'o tatá Ndios, na ni tanda'a yu'u veii, kíán.

²⁵ 'Ndidaá to'on yó'o ká'in xí'an nani iói xí'in ndó. ²⁶ Tído tá ná kasaa na chindeé ndo'ó, na kúu Espíritu i, na tanda'a tatá Ndios kasaa kuendá miíi, noón ví kúu na dána'a ndi'i sa'a ndidaá ña ni ká'in xí'in ndó, ta dándusaa ini na ndo'ó sa'a ndidaá ña ni ká'in.

²⁷ 'Ta ko'in k'i'oi ña koo va'a ini ndo, chi ko'in k'i'oi ña koo va'a ini ndo táto'on k'i'o ió va'a ini miíi. Ta o kándeé ta'on ña'a ió ñayuú yó'o k'i'oan ña koo va'a ini ndo táto'on k'i'o xí'o yu'u ña noo ndo. Ta ná dá'a ni kutúu ini ndo, ta ná dá'a ni yu'u ndo. ²⁸ Sa ni seídó'o ndó ña ni ká'in xí'in ndó ña miían ko'in, tído kasaa tuku va yu'u naki'in tá'in xí'in ndó. Tá miían ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kían kánian kadij ini ndo, chi ni ká'in xí'in ndó ña ko'in noo tatái, ta mií ná kúu na ká'ano cháa ka o duú yu'u. ²⁹ Viti kásto'in xí'in ndó ña dión koo, va'ará ko ña'a kooan, dá tá ni kuu dión, dá kandísa ndó ña ni ká'in.

³⁰ 'Cháa dión vá ká'in xí'in ndó, chi sa vei va ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuú yó'o, ta ni iin ña'a o kándeéán kean xí'in. ³¹ Tído ko'on yu'u kee táto'on k'i'o ni sa'anda tatá Ndios choon noo, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuú ña kóni yu'u Ndios. Ndakuei ndó, ná ko'o.

15

Jesús kúu yító uva ndisa

¹ 'Yu'u kúu yító uva ndisa, ta tatái Ndios kúu na xíto rá. ² Ta ndidaá ndá'a ra, ña ko

xí'o kú'i, ka'anda na ña. Ta ndidaá ndá'a ra xí'o kú'i, nduvii ná ña, dá ná k'i'o cháa kaan kú'i. ³ Dá ri ndo'ó, sa ni nduvii vá ndó ni kee to'on ni ká'in xí'in ndó. ⁴ Daá koo ini ndo kane'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'in ndo'ó. Dá chi táto'on k'i'o ndó'o ndá'a yító uva, o kúu ta'on k'i'o miían kú'i tá ko né'e tá'an xí'in yítóan, k'i'o dión ta'ani o kúu ta'on kee ndó ña kóni Ndios tá ko né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u.

⁵ 'Yu'u kúu yító uva, ta ndo'ó kúu ndá'i. Sa'a ñoó tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'in ndó, dá k'i'o nda'o ndó kú'i noo Ndios. Dá chi tá ko né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ni ña'a o kándeé ndó kee ndó.

⁶ Na ko né'e tá'an toon xí'in yu'u, taó xóo ñaá tatái táto'on kée na xí'in ndá'a yító uva, dá tá ni ichian, dá nditútí náan, dá taán ná ña noo kái ñó'o, dá kei ña.

⁷ 'Tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta náki'in va'a ndó to'on ká'in, kaka ndo ndi ndáa mií ña'a kóni ndo, ta kúu ni'i vá ndóan.

⁸ Ta natiin tatái Ndios ñaño'ó sa'a ña xí'o ndó kua'a nda'o kú'i noo ná, dión, dá na'a ndo ña kúu ndó kuendá. ⁹ Dá chi táto'on k'i'o kú'u ini tatái sa'i, k'i'o dión ta'ani kú'u ini sa'a ndo. Ta daá kaño'o toon ndó tixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰ Tá kée ndó choon sa'ándái, dá kían ñó'o ndó tixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo, táto'on k'i'o kée mií choon sa'ándá tatái, ta nákaai tixi ndá'a ña kú'u ini na sa'i.

¹¹ 'Ta ndidaá ña yó'o ni ká'in xí'in ndó, dá kadij ini ndo táto'on k'i'o kadij ini mií. Dión, dá nakutí ndó xí'an dij iní. ¹² Ta ña yó'o kúu choon sa'ándá yu'u noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó táto'on k'i'o ndó'o yu'u xí'in ndó. ¹³ Ko iin ka kú'u cháa ka ini sa'a amigo na, sav'a na naki'o mií ña kuu na sa'a ná. ¹⁴ Ndo'ó kúu amigo yu'u tá kée ndó choon sa'ándái noo ndo. ¹⁵ Ta o chínaní ka yu'u ndo'ó ña kúu ndó ta kéchoon noo, dá chi ko ná'a ta'on iin ta kéchoon ndi kían kée sato'o ra. Ta viti nachinaní yu'u ndo'ó amigo, dá chi ndidaá vá ña'a ni ka'an tatái xí'in ni kásto'in xí'in ndó. ¹⁶ Chi ko ní kaxi ndó yu'u ña kanooi xí'in ndó, yu'u di'a va ni kaxi ndo'ó ña kanoo ndó xí'in, ta ni x'i'oi choon noo ndo ña ko'on ndo kakuu ndó táto'on k'i'o iin yító kú'i, ta daá kuití kuiin kú'i ndo, dá kían ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, ta

kúu k̄i'o naan noo ndo. ¹⁷ Ta choon sa'ándái noo ndo kúu ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaá ñayuu

¹⁸ Tá n̄i kasá'á xiní u'u ñayuu kuendá ñayuu yó'o ndo'ó, dá kana'á ndó ña dinñó'ó ka yu'u n̄i xini u'u na. ¹⁹ Dá ch̄i tá n̄i sa kuu ndó kuendá ñayuu yó'o, dá k̄ian n̄i sa ku'u ini na sa'a ndo, ní kúu. Tído viti k̄o kúu ka ndo kuendá ñayuu yó'o, ch̄i n̄i ka'xii ndo'ó tein ñayuu ñayuu yó'o, dá kechóon ndó nooí, sa'á ño'ó xiní u'u na ndo'ó. ²⁰ Ndisaa ini ndo ña n̄i ka'in xí'ín ndó ña ni iin ta kéchóon k̄o ndáya'i ta'on ra cháa ka noo sato'o ra. Sa'á ño'ó tá n̄i kendava'a na xí'ín yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'ín ndó. Tá n̄i naki'in va'a na to'on n̄i daná'i noo ná, dá k̄ian naki'in va'a ta'ani na to'on dana'a ndo'ó noo ná. ²¹ Ta dión ta'ani kee na xí'ín ndó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u, dá ch̄i k̄o ná'á ta'on na mií na n̄i tanda'á yu'u veii.

²² 'Dá ch̄i tá k̄o ní k̄i yu'u ñayuu yó'o, ta ni x̄io n̄i ka'in xí'ín ná, dá k̄ian o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído ko'ó ka to'on nandukú ná chindeé ná mií ná sa'a kuachi na, ch̄i sa n̄i kasto'in xí'ín ná, ta k̄o ní x̄iin na kandísa naan. ²³ Tá xiní u'u ñayuu yu'u, dá k̄ian nda tatái Ndios xiní u'u na. ²⁴ Tá k̄o ní kée yu'u ña ndato, ña ni iin kuu k̄o ní kée iin ka ta noo ná, dá k̄ian o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti n̄i x̄ini xí'ín noo ná ña ndato n̄i keei, vat̄i x̄ian dión, xiní u'u na yu'u, ta xiní u'u ta'ani na tatái. ²⁵ Tído dión n̄i kuu, dá n̄i x̄inkoo noo ká'an tuti īi Ndios: "Dión oon va n̄i xini u'u na yu'u."

²⁶ Tído tá ná kasaa na chindeé ndo'ó, na k̄i'o tatá Ndios tanda'á yu'u kii noo ndo, noón kúu Espiritu īi, ta kúu ná na ndaa, na kii noo tatái, ta noón kúu na k̄i'o ndaa kuendá sa'a yú'u. ²⁷ Ta k̄i'o ta'ani ndó kuendá sa'í, dá ch̄i nda mií sa'a n̄i kasá'á xionoo ndó xí'ín.

16

¹ 'Ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó, dá k̄ian ná dá'a ni kexoo ndó no'ó ña kándéé ini ndo yu'u, ² ch̄i taxí ná ndo'ó ve'e noo ndítútí ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'ání ná ndo'ó, ch̄i ka'án ná ña k̄i'o dión kóni Ndios kee na. ³ Dión kee na, ch̄i k̄o ná'á ta'on na tatá Ndios, ta ni yu'u k̄o ná'á ná. ⁴ Tído ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín

ndo viti, dá tá ná kasandaá hora koo dión, dá ndisaa ini ndo ña sa n̄i ka'in xí'ín ndó ña dión ndo'ó ndó.

Ká'an Jesús sa'a choon kée Espiritu īi Ndios

'Ta k̄o ní ká'an ta'on yu'u sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó nda mií sa'a, dá ch̄i ió va yu'u xí'ín ndó. ⁵ Tído viti k̄ian no'ó va yu'u no'ó na n̄i tanda'á ñaá veii, tído ni iin tó'ón ndó k̄o ndátó'ón ñaá: "¿Ndeí ko'on ní?" ⁶ Di'a kúnda'í ini ndo sa'á ña n̄i ka'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó. ⁷ Tído ká'an ndaaí xí'ín ndó ña keva'a mií ndó tá ná no'í, dá ch̄i tá ná o nó'in, dá o kásaa ta'on na chindeé ndo'ó. Tído tá ná no'í, dá tanda'í na kasaa na koo na xí'ín ndó. ⁸ Tá ná kasaa na, dá k̄ian k̄i'o na ña kandaá ini iin rá iin ñayuu ña kómí ná kuachi noo Ndios, ta k̄i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kendaá Ndios, ta k̄i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios. ⁹ Ch̄i k̄i'o na ña kandaá ini ñayuu ña kómí ná kuachi sa'á ña k̄o ní kándeé ini na yu'u, ¹⁰ ta k̄i'o na ña kandaá ini na ña kendaá Ndios, dá ch̄i viti no'í noo tatái, ta o koní ka ndo yu'u. ¹¹ Ta k̄i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios, ch̄i sa n̄i keyiko na sa'á ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o.

¹² 'Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ín ndó, tído o kándeé ta'on ndó katóni ndi'i ini ndoán viti. ¹³ Tído tá ná kasaa na kúu Espiritu īi, na kúu na ndaa, noón kúu na k̄i'o ña kandaá ndi'i ini ndo ndí k̄ian kúu ña ndaa. Ch̄i o ká'an ta'on na xí'ín ndó ña kóni mií ná, di'a ka'an na xí'ín ndó sava'a sa'á ña n̄i seídó'o na. Ta k̄i'o na ña kandaá ini ndo sa'a ndí k̄ian veí koo chí noo. ¹⁴ Ta mií ná kedaá, dá natiin yu'u ña'ño'ó, dá ch̄i natiin na ña ió noo yú'u, ta k̄i'o na ña kandaá ini ndo sa'án. ¹⁵ Ta ndidaá kúu ña'a ió noo tatái kúu ña'a mií, sa'á ño'ó n̄i ka'in ña natiin na kúu Espiritu īi ña ió noo yú'u, ta k̄i'o na ña kandaá ini ndo sa'án.

Kaá Jesús ña kúnda'í ini ra nduuan ña kadii ini ra

¹⁶ 'Sa kua'an kasandaá kuu o koní ka ndo yu'u, dá ya'a cháa kuu, dá koni tuku ndó yu'u, dá ch̄i no'í noo tatái Ndios —kaá na.

¹⁷ Dá n̄i kasá'á dao ta xionoo xí'ín ná ño'ó ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndiva'a ká'an na dión? Ch̄i kaá na: "Sa kua'an kasandaá kuu o koní ka ndo yu'u,

dá ya'a cháa kuu, dá koni tuku ndó yu'u, chí no'i noo tatá Ndios.”¹⁸ ¿Ndi kóni kaa: “Sa kua'an kasandaá kuu o koni ka ndo yu'u”? Kó kándaá ini ndi kóni kaa to'on ni ka'an na —kaá ra.

¹⁹ Dá ni kándaá ini Jesús ña kóni ra ndato'on ñaá rá. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndátó'on tá'an mií ndó sa'á ña ni ka'in ña: “Sa kua'an kasandaá kuu o koni ka ndo yu'u, dá ya'a cháa kuu, dá koni tuku ndó yu'u”?²⁰ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña vei kuu nda'í kuaki ndó, ta nda'í ka'an ndo, ta tein ndo'o ndó dión, kadij nda'o ini na kúu kuendá ñayuu yó'o. Ta va'ará kunda'í ini ndo, tído ña kunda'í ini ndo, ñoo nduuan ña kadij ini ndo.²¹ Chí kákan ndo'o ndó tátó'on kí'o ndó'o iin ñá'a tá dákákián taleé, ndó'o nda'o níman, chí ni kasandaá hora kaki de'án. Tído tá ni ndi'i ni kaki xi, kúu ni nandodóan ña ni ndo'o níman, dá chí kadij nda'o inian sa'á ña ni kaki iin taleé ló'o ñayuu yó'o.²² Dión ta'ani ndo'o ndo'ó, chí viti kunda'í ini ndo, tído nandió koo tukui naki'in tá'in xí'in ndó, dá kadij ini ndo, ta kó in ta'on kandeé chituu ña kadij ini ndo.

²³ Tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, o ndátó'on ka ndo yu'u sa'a ni iin ña'a, chí miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, kí'o naan noo ndo.²⁴ Kó ñá'a ta'on kaka ndo ni iin ña'a noo Ndios xí'in kuu yú'u, sa'á ñoo ná kaka ndoan viti, ta kúu ni'i vá ndoan, dá ná kutí ndó xí'an kadij ini ndo.

Kaá Jesús ña ni kandeé ná xí'in ña kini ió ñayuu yó'o

²⁵ 'Sa'a dao ña'a ni tiin ndaai sa daná'i noo ndo. Tído vei kuu ña kían o kée kai dión. Di'a kí'oi ña kandaá tá'í ini ndo sa'a tatá Ndios.²⁶ Tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, dá kían kaka ndo ña'a noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, ta ka'in xí'in ndó ña kó káni kaan kuei nda'í yu'u sa'a ndo noo ná,²⁷ dá chí kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'á ña kóni ndo yu'u, xí'in sa'á ña kándisa ndó ña noo mií ná ni kii yu'u.²⁸ Noo tatá Ndios ni kiii, ta ni kasáai ñayuu yó'o. Ta viti kó'in dánkooi ña, dá no'i noo ná —kaá Jesús.

²⁹ Dá ni kaa ta xionoo xí'in ná:

—Viti kían xí'o ní ña kandaá tá'í ini ndu, ta kó tiin ndaa ka ní sa'a dao ña'a ka'an

ní xí'in ndú.³⁰ Viti kían kándaá ini ndu'u ña ndidaá tá'an ña'a ná'á ní, ta kó xí'ño'ó káan ndato'on ndú mií ní, sa'á ñoo kándisa ndu'u ña ni kii ní noo Ndios.

³¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á viti ví kándisa ndó ña dión kían?

³² Tído sa ni kasandaá vá hora ña kuita noo ndó kó'on ndo, ta dánkoo mií ndó yu'u. Tído o kándoo mií ta'on yu'u, chí ió va tatá Ndios xí'in.³³ Ndidaá ña yó'o ni ka'in xí'in ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'á ña kándisa ndó yu'u. Ta ndo'o nda'o ní ndo ñayuu yó'o, tído kandeé ini ndo yu'u, dá chí ni kandeéi xí'in ña kini ió ñayuu yó'o —kaá na.

17

Xíka Jesús ña maní noo Ndios sa'á taa xionoo xí'in ná

¹ Ndidaá ña yó'o ni ka'an Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná. Ni ndi'i daá, dá ni ndane'e noo ná chí induú, dá ni kaa na xí'in Ndios:

—Tatá, sa ni kasandaá vá hora, viti kían kí'o ní ña natiin yu'u, na kúu de'e ní, ñaño'ó, dá ná natiin mií ní ñaño'ó noo yú'u, na kúu de'e ní.² Chí mií ní ni xí'o choon nooí dándákii ndidaá ñayuu, dá kí'oi ña kataki chí'í ndidaá na ni xí'o ní nooí.³ Ta ni'i ná ña kataki chí'í ná tá ná nakoni na mií ní, na kúu iin tó'on diní Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, na ni tanda'á ní ni kasáa.

⁴ 'Ni naki'oi ndidaá kúu ñaño'ó noo mií ní tein ni sa ioi ñayuu yó'o, chí ni daxínoi choon vei, ña kúu choon ni xí'o ní nooí.

⁵ Sa'á ñoo, tatá Ndios, viti kí'o ní ña ná natiin tukui ñaño'ó kooi xoo kuá'a mií ní noo sa natiin yu'u ñaño'ó ndaa rá kó ñá'a kasá'a ñayuu yó'o.

⁶ 'Sa ni ka'in sa'a mií ní noo taa ni xí'o ní nooí tein ñayuu ñayuu yó'o. Ta taa mií ní ni sa kuu ra, ta ni naki'o ní ra noo ndá'a yu'u, ta ni natiin va'a ra to'on mií ní.⁷ Ta viti kándaá ini ra ña ndidaá choon ni xí'o ní ni kee yu'u kían ni natiin noo mií ní,⁸ dá chí ndidaá to'on ni xí'o ní nooí ni kastó'in xí'in rá, ta ni natiin va'a raan, ta ná'á rá ña miían ndaa noo mií ní ni kixii, ta kándisa ra ña mií ní kúu na ni tanda'á ñaá vei.

⁹ 'Ta viti sei nda'ávii noo ní sa'a rá, ta kó sei nda'ávii noo ní sa'a dao ka ñayuu, sava'a sa'á taa ni xí'o ní nooí sei nda'ávii sa'a, dá chí taa mií ní kúu rá.¹⁰ Ta ndidaá ña'a

yu'u kúú ña'a mií ní, ta ndidaá ña'a mií ní kúú ña'a yu'u, ta xí'ín taa yó'o nì natiin yu'u ñañó'ó.

11 'Ta o kóo ka yu'u ñayuu yó'o, tído kandoo taa yó'o ñayuu yó'o, chî nasaai noo mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúú na ij, ta sei nda'ávij noo ní sa'a taa nì xì'o ní nooí ña kandaka ní ra xí'ín ndée ní, dá kían iin ná kakuu ra tát'on kì'o kúú mií yó. 12 Tá sa xionooi ñayuu yó'o xí'ín ta nì xì'o ní nooí, nì sa ndaka va'i ra xí'ín ndée mií ní, ta ni iin tó'ón rá ko ní naá. Sava'a ra kúú de'e ña kini, roón kúú ra nì naá, dá ná xinkoo noo ká'an tuti ij mií ní sa'a rá.

13 'Tído viti nasaai noo mií ní, ta ká'in ña yó'o xian nani ióij ñayuu yó'o, dá ná nakutí rá xí'an diij ini ra tát'on kì'o kádij ini yu'u.

14 Ta nì xì'o yu'u to'on mií ní noo rá, ta viti na kúú kuendá ñayuu yó'o xiní u'u ñaá, dá chî ko kúú ta'on ra kuendá ñayuu yó'o, chî dión ni yu'u, ko ta'ón taa kuendá ñayuu yó'o kúúí. 15 Ko sei nda'ávij noo ní ña taó ní ra ñayuu yó'o, di'a sei nda'ávij noo ní ña kandaa ní ra noo ña kini ió ñayuu yó'o. 16 Chî tát'on kì'o ko kúú ta'on yu'u kuendá ñayuu yó'o, kì'o dión ta'ani ndó'o taa yó'o, chî ko kúú ta'on ra kuendá ñayuu yó'o. 17 Ta kevií ní ra xí'ín to'on ndaa ní, chî to'on mií ní kúú ña ndaa. 18 Tát'on kì'o nì tanda'a ní yu'u veii ñayuu yó'o, kì'o dión ta'ani tanda'a yu'u mií rá ko'on ra kane'e ra to'in ñayuu yó'o. 19 Sa'a mií rá ko'in nakì'oi mií kei ña kóni ní, dá ná koni ra nakì'o ndisa ra mií rá noo mií ní kee to'on ndaa ní.

20 'Ta o duú sava'a sa'a taa yó'o oon ni sei nda'ávij noo ní, sei nda'í ta'ani yu'u noo ní sa'a ndidaá na kasandaá kandeé ini na yu'u sa'a to'on dana'a taa yó'o, 21 dá ná kasandaá na kakuu na iin tó'ón, tát'on kì'o iin kúú mií ní xí'ín yu'u, tatá, ta iin kúú vá yu'u xí'ín mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xí'ín yó, dá ná kandisa ndidaá ñayuu ña mií ní nì tanda'a yu'u veii. 22 Tát'on kì'o nì xì'o ní ñañó'ó nooí, kì'o dión ta'ani nì xì'oi ñañó'ó noo ná, dá iin tó'ón ná kakuu na tát'on kì'o iin tó'ón vá kúú mií yó. 23 Iin kúú vá yu'u xí'ín ná, ta iin kúú vá mií ní xí'ín yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'ón, dá ná kandaa ini dao ka ñayuu ña mií ní kúú na nì tanda'a yu'u veii, ta ná

kana'a ná ña kú'u ini ní sa'a na kandéé ini ñaá tát'on kì'o ndó'o ní xí'ín yu'u.

24 'Tatá, mií ní nì xì'o ñayuu yó'o noo yú'u, ta kónij ña kandeí ta'ani na noo koo yu'u, dá ná kandeí na xí'ín, dá ná koni na choon ndato nì xì'o ní nooí, chî sa daá kú'u va ini ní sa'a yú'u nda rá ko ña'a kava'a ñayuu yó'o. 25 Tatá, mií ní kúú na ndaa, tído ko ná'a ta'on na kúú kuendá ñayuu yó'o mií ní, tído yu'u, ná'í mií ní, ta taa yó'o kúú ra ná'a ta'ani ra ña mií ní nì tanda'a yu'u veii. 26 Sa nì xì'oi ña kandaa ini ra sa'a mií ní, ta ko'in kì'oi ña kandaa cháa ka ini ra sa'a ní, dá ná katì'a ra ku'u ini ra sa'a dao ka ñayuu tát'on kì'o kú'u ini mií ní sa'a yú'u, ta iin ná kakuu yu'u xí'ín ná —kaá na xí'ín tatá Ndios.

18

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús né'e ra kua'an ra noo ta né'e choon

1 Tá nì ndi'i nì ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá nì kee na kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná iin ka xoo yuyúu naní Cedrón, ta ñoo kandu'u iin ñó'o ká'ano noo kaa yitó kuí'í. Dá nì ku'u na tein rá xí'ín ta xionoo xí'ín ná. 2 Ta Judas, tá'an ra kua'an nakì'o Jesús noo nda'a taa xiní u'u ñaá, roón kúú ra ná'a noo kaa yitó ñoo, dá chî sa kua'a nda'o ta'ándá sa sa'an Jesús ñoo xí'ín taa xionoo xí'ín ná. 3 Dá nì kee Judas ndaka ra iin tu'u soldado xí'ín dao ka taa kéchóon noo ta duti saku'a xí'ín ta fariseo kua'an ra. Ta né'e ra ñó'o toon xí'ín espada nì saa ra. 4 Ta sa ná'a vá Jesús ndí kían ndo'o na, sa'a ñoo nì natuu yati na noo rá. Dá nì ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

5 Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Veí ndu tiin ndu Jesús, ta ñoo Nazaret.

Dá nì kaa na:

—Yu'u kúúí.

Ta iin Judas xí'ín rá, chî veí ra nakì'o ñaá rá noo nda'a rá. 6 Tído tá nì ka'an Jesús: “Yu'u kúúí”, kúú nì nakaka sátá rá, dá nì kuei ni'ini ra noñó'o. 7 Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá nì kaa ra:

—Jesús, ta ñoo Nazaret.

8 Dá nì kaa na:

—Sa n̄i ka'in x̄i'ín ndó ña yu'u kúúí. Sa'á ñoó, tá yu'u nándukú ndó, dá k̄ian konó ndó ná yaa ta x̄ionoo x̄i'ín yó'o ko'on ra.

⁹ Dión n̄i kaa na, dá ná x̄inkoo to'on n̄i ka'an na x̄i'ín Ndios, dá ch̄i n̄i kaa na ña n̄i iin tó'ón taa n̄i x̄i'o na noo ná ko ní naá.

¹⁰ Ta né'e Simón Pedro iin espada. Dá n̄i taó raan ini ñi noo nákaaan, ta kúú n̄i darkue'e ra ta kéchóon noo ta duti kúú noo, ch̄i n̄i sa'anda ra do'o xoo kuá'a ra. Ta Malco naní taa ñoó. ¹¹ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín Pedro:

—Nachikaa va'a espada xaan ini ñi noo n̄i sa kaaan, dá ch̄i ña ndó'i yó'o kúú táto'on iin copa ndirá ova n̄i x̄i'o tatá Ndios ko'i. ¿Á ko ná'á ta'on yo'ó ña kánian ko'i ra? —kaá na.

Ndaka ra Jesús n̄i saq ra ve'e ta duti kúú noo

¹² Ndidaá ta soldado ñoó x̄i'ín ta sa'ándá choon noo rá, x̄i'ín ta kéchóon noo ta né'e choon noo na Israel n̄i tiin ra Jesús, dá n̄i so'oni ñaá rá, ¹³ dá n̄i kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra noo ra naní Anás, dá ch̄i ta yó'o kúú x̄ido Caifás, tá'an ra kúú duti kúú noo kuia dáá ñoó. ¹⁴ Ta Caifás kúú ra n̄i ka'an ni'ini noo ta né'e choon noo na ñoo Israel ña va'a cháa ka ná kuu iin tó'ón taa noo ndidaá na ñoo Israel o duú kaan naá ndí'i na ñoo ñoó.

Di'a n̄i ndo'o Pedro tá n̄i sa io ra yé'é ve'e Anás

¹⁵ Ta tákaa Simón Pedro x̄i'ín iin ka ta x̄ionoo x̄i'ín Jesús sata ná kua'an ra. Ta ná'á tá'an ta duti kúú noo x̄i'ín ta né'e tá'an x̄i'ín Pedro kua'an ra. Sa'á ñoó n̄i kuu n̄i ku'u ra x̄i'ín Jesús nda yé'é ve'e ta duti kúú noo ñoó. ¹⁶ Tído n̄i kandoo va Pedro iin ra sata vé'e. Sa'á ñoó n̄i keta ta x̄ionoo x̄i'ín Jesús ñoó, tá'an ra ná'á tá'an x̄i'ín ta duti kúú noo ñoó. Dá n̄i ka'an ra x̄i'ín ña'a ndaá yé'é ñoó ña ná konóan ku'u Pedro. ¹⁷ Dá n̄i ku'u ra. Dá n̄i kaa ná'a ñoó x̄i'ín rá:

—X̄ionoo ta'ani yo'ó x̄i'ín taa kaa, ¿daá koó?

—Koó, o duú ta'on ñaá kúúí —kaá ra.

¹⁸ Ta n̄i kao noo na kéchóon noo ta duti x̄i'ín ta kéchóon noo ta né'e choon ndita na nádaa ná noo kéí ñó'o, dá ch̄i v̄ixi nda'o. Ta ñoó ta'ani iin Pedro nádaa rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndato'ón Anás Jesús sa'a ña kée na

¹⁹ Dá n̄i ndato'ón ta duti kúú noo Jesús ndá choon kuu na ta x̄ionoo x̄i'ín ná, ta n̄i ndato'ón ta'ani ñaá rá ndá sa'a dána'a na noo ñayuu. ²⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Sa daná'a túui noo ñayuu, ch̄i daá kuití vá sa daná'i noo ná ini ve'e noo nátaaka na x̄i'ín yé'é ño'o ká'ano noo ndítutí ndidaá na ñoo yo, na Israel, ta ni iin tó'ón ta'on ña'a ko ní dána'a de'í. ²¹ Ta, ¿ndiva'a ndátó'ón ní yu'u? Va'a ka ndato'ón di'a ní na n̄i seídó'o to'on sa daná'i sa'á ña n̄i ka'in x̄i'ín ná, dá ch̄i ndidaá vá ná ná'á ndí k̄ian n̄i daná'i noo ná.

²² Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Jesús dión, dá n̄i koon iin ta kéchóon noo ta né'e choon da'anda noo ná, dá n̄i kaa ra x̄i'ín ná:

—¿Á k̄i'o dión ví ká'an yo'ó x̄i'ín ta duti kúú noo?

²³ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Tá n̄i ya'i n̄i ka'in, xinóon, dá k̄ian, ka'an ndeí ko vá'a n̄i ka'in. Tído tá ko ní ya'i ká'in, dá k̄ian, ¿ndiva'a n̄i kanón yu'u? —kaá na.

²⁴ Ta kúú dión ndíko īi vá ná n̄i tanda'a ñaá Anás kua'an na noo Caifás, ta kúú mií ta duti kúú noo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndata Pedro sa'a Jesús

²⁵ Ta iin īi vá Pedro nádaa rá noo kéí ñó'o ñoó. Dá n̄i kaa ra ndita ñoó x̄i'ín rá:

—Taa x̄ionoo ta'ani x̄i'ín Jesús kúú yo'ó, ¿daá koó?

Dá n̄i ndata vá Pedro, ta kaá ra:

—Koó, o duú ta'ón ñaá kúúí.

²⁶ Dá n̄i kaa iin ta kéchóon noo ta duti kúú noo, ta kúú rá iin tá'an taa n̄i sa'anda Pedro do'o ñoó:

—Yo'ó kúú ra n̄i xini yu'u x̄i'ín taa ñoó tein yitó kuí'í ñoó, ¿daá koó?

²⁷ Ta kúú n̄i ndata tuku Pedro sa'a Jesús. Ta kúú mií dáá n̄i kana chéli.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io Jesús noo Pilato

²⁸ Dá n̄i taó rá Jesús ve'e Caifás, dá n̄i kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra ve'e chón ta romano. Ta sa n̄i tuu noo vá kuu dáá ñoó, ta ko ní ku'u ta'on ra ve'e chón ñoó, dá ná o kandoo yakó rá noo Ndios, dá kuu kadíni ra tein víko pascua. ²⁹ Dá n̄i keta Pilato, tá'an ra né'e choon ká'ano kuendá Judea yé'é chón ñoó. Dá n̄i kaa ra x̄i'ín rá:

—¿Ndá kuachi n̄i ya'a taa yó'o n̄i kee ra?

³⁰ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—Tá koó kuachi ká'ano ní ya'a taa yó'o n̄i kee ra, ta o káne'e ta'on ndu r̄a kii ndu nak̄i'o ndu noo mií ní, ní kúu.

³¹ Dá n̄i kaa Pilato ñoó xí'ín rá:

—Kane'e ndó r̄a kua'án ndo, ta keyíko mií ndó sa'a rá tát'o'n k̄i'o sa'ándá ley mií ndó choon.

Dá n̄i kaa r̄a Israel ñoó:

—Tído koó íchi ndú ña ka'ání ndú ni iin ñayuu —kaá r̄a.

³² Dión n̄i kuu, dá n̄i xinkoo noó n̄i ka'an Jesús tát'o'n k̄i'o ndo'o na kuu na.

³³ Dá n̄i nandió koo Pilato n̄i ndu'u ra ini ve'e chón ñoó. Dá n̄i kana r̄a Jesús, dá n̄i ndato'on ñaá rá:

—¿Á ndaa yo'ó kúu rey noó na Israel?

³⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á dión ká'án mií ní, o dao ka ñayuu n̄i ka'an dión xí'ín ní sa'a yú'u?

³⁵ Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kandaá inij, ta o duú iin r̄a Israel kúu yu'u? T̄a ñoo mií vá yo'ó xí'ín t̄a duti sakua'a, roón kúu r̄a n̄i nak̄i'o yo'ó noo ndá'í. Ta, ¿ndí k̄ián n̄i ya'ón n̄i kee'ón?

³⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—K̄o ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yó'o. Dá chi tá ní nátiin ña ñayuu yó'o, dá k̄ián ndakuei t̄a kúu kuendá'í naá tá'an ra xí'ín r̄a Israel, ta o kónó ta'on ra yaai noo ndá'a rá, ní kúu. Tído k̄o ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yó'o.

³⁷ Dá n̄i kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Á iin rey va kúu yo'ó, tá dáá?

Dá n̄i kaa Jesús:

—Mií ní kaá ña kúu yu'u iin rey. Ta n̄i kasáa yu'u ñayuu yó'o, ta n̄i kaki yu'u ñayuu yó'o, dá k̄i'oi kuendá sa'á ña ndaa. Ta ndidaá na kúu kuendá ña ndaa, noón kúu na nátiin va'a ña dána'í.

³⁸ Dá n̄i kaa Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí k̄ián kúu ña ndaa, tá dáá?

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an r̄a dión, dá n̄i keta tuku ra yé'é chón n̄i ka'an r̄a xí'ín t̄a né'e choon noó na Israel ñoó:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi ra k̄o ní'í.

³⁹ Tído tein iin rá iin víko pascua dáyaá yu'u iin t̄a noó r̄a ñó'o ve'e kaa. Sa'á ñoó, ¿á kóni ndo ña dáyaá yu'u t̄a kúu rey noó na Israel yó'o? —kaá r̄a.

⁴⁰ Dá n̄i kayu'ú ndidaá t̄a ñoó:

—¿Ná dá'a ni dáyaá ní t̄a xaan! ¡Barrabás di'a dáyaá ní! —kaá r̄a.

Tá'an r̄a naní Barrabás ñoó kúu iin t̄a kuí'íná.

19

¹ Dá n̄i sa'anda Pilato choon ña ná kani kini soldado sata Jesús. ² Dá tá n̄i ndi'i n̄i kani ñaá rá, dá n̄i kava'a ra iin corona ion, ta n̄i chinóo raan diní ná. Dá n̄i dakuí'ino ñaá rá iin dá'on kua'á toón, ³ dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Na ká'ano kúu mií ní, na kúu rey noó na Israel.

Ta n̄i koon ra da'anda noo ná.

⁴ Dá n̄i keta tuku Pilato, dá n̄i kaa r̄a:

—Kande'é ndó, ná ko'in taó'í r̄a sata vé'e yo'ó, dá kana'á ndó ña ni iin tó'ón ta'on kuachi ra k̄o ní nán'í'í yu'u —kaá r̄a.

⁵ Dá n̄i keta Jesús, ta kánóo iin corona n̄i kava'a xí'ín ion diní ná, ta ndíxi na iin dá'on kua'á toón vei na. Dá n̄i kaa Pilato xí'ín rá:

—Yó'o íin ra viti.

⁶ Dá tá n̄i xini ñaá t̄a duti sakua'a xí'ín t̄a ndaa yé'é ño'o, ta kúu n̄i'í nda'o n̄i kayu'ú rá:

—¿Chirkaa ní r̄a ndika cruz! ¡Chirkaa ní r̄a ndika cruz!

Dá n̄i kaa Pilato:

—Yó'o natiin mií ndó r̄a, ta chirkaa ndó r̄a ndika cruz, dá chi n̄i iin tó'ón ta'on kuachi t̄a yo'ó k̄o ní nán'í'í yu'u.

⁷ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Pilato:

—Tído ley ndu'u k̄ián sa'ándá choon ña kánian kuu r̄a, dá chi chinaní rá mií rá kúu rá de'e Ndios.

⁸ Tá n̄i seídó'o Pilato ña n̄i ka'an t̄a ñoó dión, ví'í ka ví'í n̄i yu'ú r̄a ka'ání rá Jesús. ⁹ Dá n̄i kee Pilato ndáka tuku ñaá rá n̄i ndu'u ra kua'an r̄a ini ve'e chón. Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—¿Ndeí n̄i kison?

Tído ni iin to'on k̄o ní ká'an na. ¹⁰ Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndiva'a k̄o ká'on xí'ín yu'u? ¿Á k̄o ná'á ta'an voon ña ío choon noo ndá'í ña chirkaai yo'ó ndika cruz, ta ío ta'ani choon noo ndá'í ña dáyaai yo'ó ko'on?

¹¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ni lú'u choon koó noo ndá'a mií ní keyíko ní sa'í tá k̄o ní kixian chí induú

di'a. Tído ká'ano cháá ka kuachi ndído ta ni nakí'o yu'u noo ndá'a ní —kaá na.

¹² Ta nda mií hora daá ndúkú Pilato ña dáyaá ra Jesús, ká'án rá. Tído ndúndéé ta duti xí'ín dao ka ta ndíta xí'ín rá káyu'ú rá:

—Tá ná dáyaá ní taa xaán, dá kían ko ín ta'on ní xí'ín César, ta né'e choon ká'ano. Dá chi ndi ndáa taa chínaní mií rá kúú rá iin rey, roón kúú ra naá xí'ín César.

¹³ Tá ni seido'o Pilato ña ni ka'an ra dión, dá ni taó túku ra Jesús. Dá ni sa koo ra noo tá'anda choon iin xían noo naní Gabata xí'ín to'on hebreo. Ta to'on yó'o kóni kaa piso ni kava'a xí'ín yuu. ¹⁴ Táto'on kaxuu kaa kuu kénduu na Israel ña kadíni na kuendá víko pascua, dá ni kaa Pilato:

—¡Yó'o ín na kúú rey noo mií ndó!

¹⁵ Dá ni káyu'ú ñayuu ñoó:

—¡Ka'ání ní ra, ka'ání ní ra ndika cruz!

Dá ni kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kóni ndo ña chirkaai rey ndo ndika cruz?

Dá ni kaa ta duti sakua'a ñoó:

—¡Sava'a César vá kúú rey ndu! —kaá ra.

¹⁶ Dá ni nakí'o ñaá Pilato noo ndá'a soldado, ña ná ko'on ra chirkaa ñaá rá ndika cruz. Dá ni tiin ñaá rá, dá ni kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni chirkaa ra Jesús ndika cruz, dá ni xi'i na

¹⁷ Dá ni sa dokó Jesús cruz kua'an na iin xían noo naní Gólgota xí'ín to'on hebreo. To'on yó'o kóni kaa lásá diní ndii. ¹⁸ Ta ñoó ni chirkaa ra Jesús ndika cruz. Ta ni chirkuéi ta'ani ra uu ka taa, ta iin iin xoo díin ná tákuei iin iin ra. Ta me'í ín cruz noo tákaa Jesús. ¹⁹ Dá ni taa Pilato to'on noo iin tabla, ta ni chindá'a iin soldado ña diní cruz noo tákaa Jesús. Ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúú Jesús, ta ñoo Nazaret, ta kúú rá rey noo na ñoo Israel.” ²⁰ Ta kúú kua'á nda'o na ñoo Israel ni ka'i to'on yó'o, dá chi yati yú'u ñoo vá ni chirkaa ra Jesús. Ta tándaa letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latín. ²¹ Dá ni kaa ta duti sakua'a xí'ín Pilato:

—Ná dá'a ni taa ní ña kúú rá rey noo na Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “Ni kaa taa yó'o ña kúú rá rey noo na Israel.”

²² Dá ni kaa Pilato:

—Ña sa ni taai kían iin íchi vá ni kandooan kooan dión.

²³ Tá ni ndi'i ni chirkaa soldado ñoó Jesús ndika cruz, dá ni sa'anda kuálí rá dá'on ná. Ta ni kee ra ña komi tá'í, dá ni tiin ra iin iin tá'í ñá. Ta ni tiin ta'ani ra kotó ni sa ndixi na ñoó, tído iin da'on káni ní vá kían, ko ta'on tukuan. ²⁴ Dá ni ndat'ón tá'an soldado ñoó:

—Ná dá'a ni ndatá yóan, va'a kaan ná kadikí yo suerte, dá ná kande'á ndi ndáa yoo kandoo xí'án —kaá ra.

Dión, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ii Ndios, chi di'a kaáan: “Ni naka'anda ra dá'on ni sa ndixii, ta ni sadikí rá suerte xí'ín dá'ón.” Ta ki'o dión ni kee soldado ñoó xí'ín dá'on ná.

²⁵ Sa'a cruz noo tákaa na ñoó ín naná na, ta ín ta'ani ku'u ló'o naná na, ta ín ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta ín ta'ani María Magdalena. ²⁶ Tá ni xini Jesús naná na xí'ín iin ta xionoo xí'ín ná, tá'an ra maní cháá ka noo ná, dá ni kaa na xí'ín naná na:

—Naná, taa xaán kúú de'ón viti.

²⁷ Dá ni kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ñoó:

—Na xaán kúú nanóon viti —kaá na.

Nda kuu dáá ñoó ni nakuaka va'a ra naná Jesús koo na ve'e ra.

²⁸ Ta sa ná'á vá Jesús ña sa ni xinkoo ndi'i choon vei na, sa'á ñoó ni kaa na di'a, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ii Ndios:

—¡Íchi inii!

²⁹ Ta ñoó ín iin kidi ni chiti díní ño'o vino íá. Dá ni sa'an iin taa ni dakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino íá ñoó, dá ni so'oni raán diní iin yíto naní hisopo. Dá ni chinee raan yú'u Jesús. ³⁰ Tá ni ndi'i ni tu'u na lú'u vino íá ñoó, dá ni kaa na:

—Sa ni kuu va viti.

Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni narkandéi diní ná, ta kúú ni nakí'o na mií ná ni xi'i na.

Di'a ni kuu tá ni dakú'u iin soldado iin kaa diní yokó yu'ú yika Jesús

³¹ Dá ni sa'an ta né'e choon noo na Israel noo Pilato, dá chi sa kenduu na Israel ña'a kadíni na kuendá pascua, ta ko kóni ra ña karkuei taa ñoó ndika cruz kuu náni'i ndée ná, dá chi mií kuu dáá ñoó kankao víko pascua. Sa'á ñoó ni seí nda'í ra noo Pilato ña ná konó rá ta'ano di'in taa ñoó, dá ná kuu dánóo ñaá rá ndika cruz. ³² Sa'á ñoó ni sa'an soldado ni sa'ano ra di'in ndi nduú

taa tárkuei dáó xí'ín Jesús. ³³ Tído tá ni kasandaá ra noo tákaa Jesús, ta kúu ni xini ra ña sa ni xi'i va na, sa'á ñoó ko ní sa'ano ta'on ra di'in na. ³⁴ Tído iin ta soldado ñoó ni ñakú'u ra iin kaa diní yokó yu'ú yika ná, ta vití'ón ni kankuei ni xí'ín takuií. ³⁵ Ta mií na ni xini ña ni kuu dión, noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o, ta ná'á ná ña kíán ña ndaa, dá kandísa ta'ani ndó ña ká'an na. ³⁶ Dión ni ndo'o Jesús, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios: “O tá'ano ta'on ni iin lásá na.” ³⁷ Ta kaá ta'ani tuti ií Ndios di'a: “Koni xí'ín noo ñayuu na ni ku'u kaa yu'ú yika.”

Di'a ni kuu tá ni nduxi Jesús

³⁸ Ni ndi'i, dá ni sa'an José, ta ñoo Ari-matea, noo Pilato. Ta kúu rá iin ta kuendá Jesús, tído kándísa de'é va ñaá rá, chí yu'ú ra kée ta né'e choon noo na Israel. Ta ni sei nda'í ra noo Pilato ña ná konó rá ko'on ra naki'in ra yikí koño Jesús. Dá ni sonó Pilato ña kee ra dión. Dá ni sa'an ra ni ñano ra yikí koño na. ³⁹ Ta ni saa ta'ani Nicodemo, tá'an ra ni sa'an ni ndató'ón xí'ín Jesús iin sakuaá. Ta né'e ra táto'on oko uxí kilo ña támi sá'an ni daká tá'an xí'ín mirra xí'ín áloe. ⁴⁰ Dá ni chítuú ra yikí koño Jesús xí'ín dá'on yadí ni chíchi ña'a támi sá'an ñoó, chí ki'o dión kée na Israel xí'ín ndidaá na xí'i noo ná, dá dánduxi ñaá ná. ⁴¹ Ta yati noo ni sarkaa na ndika cruz, ñoó kándu'u iin ñó'o noo kaa yitó kuí'í. Ta ñoó nákaa iin yáí saá noo nduxi ndii. Ta ni iin tó'ón ndii ko ñá'a nduxi ñoó. ⁴² Ta ñoó ni dánduxi na Jesús, chí yati va kíán, chí sa kua'an ndi'i va kuu kénduu na ña'a kadíni na kuendá pascua.

20

Di'a ni kuu tá ni nataki Jesús

¹ Ta kuu mií noo kásá'á sa'a semana, kúu ni kee María Magdalena kua'an yáí noo ni nduxi Jesús, ta iin naá cháá ií va. Tído tá ni saaan, kúu sa ni kuxoo va yuu ndadí yu'ú yáí ñoó. ² Dá ni nandió kooán ni kankonoán kua'an kasto'án xí'ín Simón Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra maní cháá ka noo ná. Tá ni saaan, dá ni kaaan xí'ín rá: —Ni naki'in ra yikí koño sato'o yo né'e ra kua'an ra, ta xini ndeí ni chikáa ñaá rá.

³ Dá ni kee Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús kua'an ra kande'é rá yáí ñoó. ⁴ Ta

taxí tá'an ra kua'an ra, tído ni'i cháá ka kua'an iin ka taa ñoó o duú Pedro. Sa'á ñoó dinño'ó ka mií rá ni saa yu'ú yáí ñoó. ⁵ Dá ni chinee noo rá ni sa nde'é rá inian. Ta sava'a dá'on ni sa tuú yikí koño na kánóo, tído ko ní ku'u ta'on ra. ⁶ Ni ndi'i, dá ni kasaa Pedro. Dá ni ku'u ra, dá ni xini ra dá'on ni sa tuú na kánóo. ⁷ Tído iin ka dá'on ni sa yí'i diní ná ko kánóo dáó ta'on ña xí'ín dá'on ni sa tuú na ñoó. Dá chí iin ka va xían ni natuúan kánóoan. ⁸ Nda daá ví, dá ni ku'u ta ni kasaa mií noo ñoó. Tá ni xini ra ndidaá ña yó'o, dá ni kandísa ra. ⁹ Tído kóni ií va kandaá ini ra to'on ká'an tuti ií Ndios ña miían ndúsa kánian nataki Jesús tein na ni xi'i. ¹⁰ Dá ni nandió kuéi ra ni ndisaa ra noo ndeí dao ka ta xionoo xí'ín Jesús.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo María Magdalena

¹¹ Kúu ni nandió koo María líán nde'í'í ña yu'ú yáí ñoó. Ta tein nde'í'í ña líán ñoó, dá ni chirnee nooan ni sa nde'án ini yáí ñoó. ¹² Ta kúu ni xinián ndeí uu ángel, ta ndíxi na da'ón kuxí kachí. Ta ndeí na noo ni sa nóo yikí koño Jesús. Iin na ió xoo noo ni sa kuu diní ná, ta iin ka na ió xoo noo ni sa kuu sa'a ná. ¹³ Dá ni kaa na xí'ín María:

—Ki'o ló'o, ¿ndí kíán ndó'ón ña nde'í'in?

Dá ni kaaan:

—Sákii, dá chí ni naki'in ra yikí koño sato'í né'e ra kua'an ra, ta ko ná'á ta'on yu'u ndeí ni chikáa ñaá rá.

¹⁴ Tá ni ndi'i ni ka'an dión, dá ni nandió kooán ni sa nde'án chí sata, kúu ni xinián iin Jesús, tído ko ní nákonian ña kúu ná Jesús.

¹⁵ Dá ni kaa na xí'án:

—Ki'o ló'o, ¿ndi'va'a nde'í'í yo'ó? ¿Ndá yoo nándukón?

Dá ni ka'án María ña kúu rá ta ndaá yitó kuí'í ñoó. Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tatá, tá ni naki'in ní yikí koño ni sa kaa yó'o né'e ní kua'an ní, kasto'on ní xí'ín ndeí ni chikáa nían, dá ná ko'in naki'in ña.

¹⁶ Dá ni kaa Jesús:

—¡María!

Ta kúu ni nandió kooán ni sa nde'án noo ná, dá ni kaaan xí'ín ná:

—¡Raboni! (To'on yó'o kóni kaa maestro.)

¹⁷ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Ná dá'a ni kako'ón yu'u, María, dá chí ko ñá'a ta'on no'í noo tatái. Va'a kaaan kua'án kasto'ón xí'ín ñani kuálí, ta ka'on

xí'ín xí ña nanai no'í noo ío tatái, na kúu ta'ani tatá mií ndó, na kúu Ndios noo yu'u, ta kúu ta'ani na Ndios noo ndo'ó —kaá na.

¹⁸ Dá nì kee María Magdalena ñoó kua'an kasto'án xí'ín ta xionoo xí'ín Jesús ña nì xini xí'ín nooan Jesús, ta nì nakani ta'anián xí'ín rá sa'á ña'a nì ka'an na xí'án.

Dì'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo ta xionoo xí'ín ná

¹⁹ Tá nì kuaá kuu noo kásá'á sa'a semana ñoó, ndadí toon yé'é ve'e noo ndéi ta xionoo xí'ín Jesús, dá chì yu'ú ra oon ni tiin ñaá ta né'e choon noo na Israel. Ta kúu iin kuití vá nì sa ku'in Jesús me'í noo ndéi ra ñoó. Dá nì kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁰ Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì daná'a na ndá'a ná xí'ín yika ná noo rá. Kúu nì kadìi nda'o ini ra nì xini ra ña nì nataki sato'o yo. ²¹ Dá nì kaa tuku Jesús:

—Ná koo va'a ini ndo. Tátò'on kì'o nì tanda'á tatái yu'u veii, kì'o dión ta'ani tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo kane'e ndó to'in.

²² Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì tuu tachì ná noo ndéi ra, dá nì kaa na:

—Natiin ndó Espíritu ñi Ndios viti. ²³ Tá ndi ndáa mií na xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta kì'o ká'ano ta'ani ini Ndios sa'á kuachi na. Ta ndi ndáa mií na ko xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta ni Ndios o kì'o ká'ano ta'on ini sa'á kuachi na —kaá na.

Ko xii Tomás kandisa ra ña nì nataki Jesús

²⁴ Ta Tomás, tá'an ra ká'an xí'ín ná Dídimó, roón kúu iin ta naaka tein ndin uxì uu ta xionoo xí'ín Jesús, tído ko ta'on ra ío tá nì na'a noo Jesús noo dao ka ta ñoó. ²⁵ Tá nì ndi'i, dá nì kaa ta ñoó xí'ín rá:

—¡Nì xini ndu sato'o yo Jesús!

Dá nì kaa Tomás:

—Ta ná o konìi xí'ín nooí noo nì ku'u nduyo ñoó ndá'a ná, ta ná o chí'ii dinì ndá'í noo nì ku'u nduyo ñoó, ta ná o chí'ii ndá'í yika ná noo nì tarkue'e ñoó, o kándisa ta'on vei —kaá ra.

²⁶ Tá nì ya'a ona kuu, ndéi tuku ta xionoo xí'ín Jesús ini ve'e ñoó, ta ío Tomás xí'ín rá viti. Ta ndadí toon yé'é ndéi ra. Kúu iin kuití vá nì sa ku'in Jesús me'í noo ndéi ra ñoó, dá nì kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁷ Dá nì kaa na xí'ín Tomás:

—Nakíi, kande'on ndá'í, ta chí'i dinì ndá'on noo nì ku'u nduyo, ta chí'i ta'ani dinì ndá'on noo nì tarkue'e yikaí. O sa kákuuón iin ta ná'ani kuáchi ini, iin ta kandisa kakuuón.

²⁸ Dá nì kaa Tomás xí'ín ná:

—Miían ndaá kuiti mií ní kúu sato'o yu'u, ta mií ní kúu Ndios yu'u.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ña nì xini xí'ín nooan yu'u, sa'á ñoó nì kandisón, Tomás. Tído ndiká'án ví na kándisa va'ará ko ní xini na yu'u.

Ká'an Juan ndiva'a nì taa na tuti yó'o

³⁰ Kua'á ka ví ña'a ná'ano nì kee Jesús noo ta xionoo xí'ín ná, tído ko ní táa ndi'i ta'on yu'an noo tuti yó'o. ³¹ Tído to'on yó'o kían nì taai, dá kandisa ndó ña Jesús kúu Cristo, na dá'aki ñaá, ta kandisa ndó ña mií ná kúu de'e Ndios. Ta tá ná kandeé ini ndo ná, dá kían koni ndo kataki chí'í ndó sa'a mií ná.

21

Dì'a nì kuu tá nì na'a noo tuku Jesús noo usa ta xionoo xí'ín ná

¹ Tá nì ndi'i, dá nì na'a noo tuku Jesús noo ta xionoo xí'ín ná noo kúu yu'ú taño'o naní Tiberias. Ta di'a nì kuu: ² Ta né'e tá'an ñi vá Simón Pedro xí'ín Tomás, ta ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín Natanael, ta ñoo Caná, ña ná'aka chí kuendá Galilea di'a, xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo, xí'ín uu ka ta xionoo xí'ín Jesús. ³ Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín dao ka ta ñoó:

—Ko'in tiin tiyaká viti.

Dá nì kaa dao ka ta ñoó:

—Ko'on ta'ani ndu'u xí'ón.

Dá nì kee ra kua'an ra. Dá nì sa ra nì kaa ra ini iin barco, tído sakuaá dáá ñoó ni iin tó'on tiyaká ko ní tìn ra. ⁴ Tá sa kua'an tuu noo vá, ta kúu sa yu'ú taño'o ñoó vá iin Jesús, tído ko ní ná'ani ta'on ñaá ta xionoo xí'ín ná. ⁵ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—De'e kuálí, ¿a sa nì tiin ndó tiyaká kei ndo?

Dá nì kaa ra:

—¡Koo!

⁶ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Chikaa ndo ñono xaan chí xoo kuá'a di'a barco ndo, dá tiin ndó tiyaká —kaá na.

Tá n̄i kee ra dión, ta kúú kua'á nda'o t̄iyaká n̄i tiin ra, sa'á ñoó k̄o kándeé ta'on ra taó rá ñóno rá. ⁷ Dá n̄i kaa ta man̄i cháá ka noo Jesús x̄í'ín Pedro:

—¡Sato'o va yó kúú na káa!

Tá n̄i kandaá ini Simón Pedro ña kúú ná Jesús, dá n̄i nakui'ino ra dá'on rá, dá ch̄i sa n̄i taó vá ráan. Dá n̄i ndao ra n̄i keta ra kua'an ra ini takuií. ⁸ Ta n̄i kandoo kueé dao ka taa ñoó veí ra x̄í'ín barco. Ta ñó'o ra ñóno noo ñó'o t̄iyaká ñoó veí ra, ta kíán tát'on iin ciento metro nda noo kúú yu'u ño'ó ichí. ⁹ Tá n̄i kankuei ra ini barco ñoó, kúú n̄i xini ra sa ndió va ñó'o t̄ikeí, ta kánóo iin t̄iyaká chó'o rí, ta sa ió ta'ani pan. ¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Tei ndó dao ka t̄iyaká duú n̄i tiin ndó xaan —kaá na.

¹¹ Dá n̄i kaa Pedro ini barco, dá n̄i ditá rá ñóno ñoó nda noñó'o ichí, ta n̄i chitián ñó'o t̄iyaká ná'ano, ta kúú rí iin ciento uu diko ux̄i on̄i. Ta va'ará kua'á nda'o n̄i sa kuu rí, tído k̄o ní ndata ta'on ñóno ñoó. ¹² Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín t̄aa ñoó:

—Nak̄i ndo kadini ndo.

Dá n̄i saa ra, tído ni iin tó'on rá k̄o ní dándaa ndato'ón ndá yoo kúú ná, dá ch̄i sa ná'á vá rá ña sato'o yo Jesús kúú ná. ¹³ Dá n̄i tiin Jesús pan ñoó, dá n̄i x̄i'o naan noo rá, ta n̄i x̄i'o ta'ani na t̄iyaká n̄i cho'o ñoó noo rá. ¹⁴ Ta viti x̄ino on̄i ta'ándá ná'a noo Jesús mií ná noo t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná nda kuu n̄i nataki na tein na n̄i x̄i'i.

Ká'an Jesús x̄í'ín Pedro ña ná kandaka ra ñayuu na tát'on kée iin ta ndáka léko

¹⁵ Tá n̄i ndi'i n̄i sad̄ini ra, dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín Simón Pedro:

—Simón, de'e Jonás, ¿á kóni cháá ka yo'ó yu'u o duú dao ka t̄aa xaan?

Dá n̄i kaa ra:

—Jaan, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tata.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñayuuí tát'on k̄i'o kée iin ra ndáka léko.

¹⁶ Dá n̄i nandió k̄o tuku na n̄i ndato'ón ñaá ná ta'ándá kúú uu:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kónon yu'u?

Dá n̄i kaa Pedro:

—Jaan, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tata.

Dá n̄i kaa na:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí.

¹⁷ Dá n̄i ndato'ón tuku ñaá ná ta'ándá kúú on̄i:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kóni yo'ó yu'u?

Ta kúú nda'í va n̄i kuu ini Simón Pedro, dá ch̄i on̄i ta'ándá n̄i nandió k̄o na n̄i ndato'ón ñaá ná: “¿Á kóni yo'ó yu'u?” Dá n̄i kaa ra:

—Sato'i, ndidaá tá'an va ña'a ná'á mií ní, sa'á ñoó ná'á vá ní ña kóni yu'u mií ní.

Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí, tá daá. ¹⁸ Miían ndaa ná ka'in x̄í'ón ña tá n̄i sa kuuón iin t̄a ló'o, sa nakui'ínon mií vóón dá'amon, ta sa x̄ionooón noo ká'an miíón. Tído tá ná kusá'ánón, dá kíán ndá ná dákaa voon ndá'on, ta nda iin ka va ñayuu dáku'i'ino yo'ó do'ono, ta katiin ndaa ra yo'ó ko'on noo k̄o ká'ón ko'on.

¹⁹ Dión n̄i ka'an na sa'á ndí kíán ndo'o Pedro kuu ra, dá natiin Ndios ñañó'ó. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Koo inon kandikon yu'u.

Ká'an Jesús sa'á t̄aa kú'u ini na sa'a

²⁰ Dá n̄i nandió k̄o Pedro n̄i sa nde'é rá chí sata, dá n̄i xini ra tákaa ñaá t̄a man̄i cháá ka noo Jesús veí ra. Ta t̄aa yó'o kúú ra n̄i sa io díin Jesús noo n̄i sad̄ini na sakuaá dáá ñoó, ta mií rá n̄i ndato'ón ñaá: “¿Ndá yoo kúú ra nak̄i'o ñaá noo ndá'a t̄aa xini u'u ñaá?” ²¹ Dá tá n̄i xini ñaá Pedro, dá n̄i kaa ra x̄í'ín Jesús:

—Sato'i, ¿ndí kíán ndo'o t̄aa káa?

²² Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Tá kóni yu'u ña koo ií vá t̄aa káa nda ná kasandaá kuu nandió k̄oi kasaá ñayuuí yó'o, ¿ndiva'a sa'áni yo'ó miíón? Dá ri yo'ó koo inon kandikon yu'u.

²³ Ta sa'á ña n̄i ka'an na dión, sa'á ñoó n̄i kasá'a dao ka na kúú kuendá Jesús ka'an na ña o kúú ta'on t̄aa yó'o. Tído k̄o ní ka'an Jesús ña o kúú ra, n̄i kaa na ña tá kóni na ña koo ií vá t̄aa ñoó nda ná kasandaá kuu nandió k̄o na kasaá na ñayuuí yó'o: “¿Ndiva'a sa'áni yo'ó miíón?” ²⁴ Ta t̄aa ka'an Jesús sa'a yó'o kúú yu'u, t̄a x̄ionoo x̄í'ín ná, ta x̄i'oi kuendá sa'a ndidaá ña yó'o, ta n̄i taai ña. Ta ná'á yó ña kuendá x̄i'oi sa'an kíán ña ndaa. ²⁵ Ta ió kua'á ka ví ña'a n̄i kee Jesús. Sa'á ñoó tá ní táai iin rá iian,

taó kuendá yu'u ña o kéta ta'on ñayuú yó'o
kaño'o libro nákani sa'a ndidaá ña ñi kee na.
Dión ná koo.

To'on yó'o ká'an sa'á ña ni kee na kúú apóstol

Ni kaa Jesús ña kasaq Espiritu ij Ndios koo na xí'ín yó

¹ Ta libro mií noó ña kían ni taai koo noo ní, Teófilo, kían ká'an sa'a ndidaá kúú ña ni kee Jesús, xí'ín ndidaá kúú ña ni daná'a na nda rá mí sa'a, ² ta nda kuú ni kaa na kua'an nó'o ná induú. Tído tá kō ñá'a nana na nó'o na, dá ni sa'anda na choon xí'ín ndée Espiritu ij Ndios noó ta kúú apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na.

³ Tá ni ndi'i ni nataki Jesús, dá ni na'a na mií ná noó taa ñoo. Ta kua'á ña'a ni kee na noo rá, dá ná kandaá ini ra ña takí na. Chi tein uú diko kuú ni na'a na mií noo rá, ta sa daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴ Ta tein ió na xí'ín taa ñoo, dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa kánkuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kandati ndó nda ná kasaq na ni kaa tatái k'i'o na noo ndo, táto'on ni ka'ín xí'ín ndó.

⁵ Miían ndaa kían ña Juan kúú na ni sa dakódo ndúta ñayuu xí'ín takuú. Tído tixi cháá vá kuú, dá kodo ndúta ndo xí'ín Espiritu ij Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁶ Dá ni ndato'on ñaá ta ni nditútí ndéi xí'ín ná ñoo, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á ko'on ní k'i'o ní ña dándáki na ñoo yo, na Israel mií ná viti?

⁷ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kō káni ta'an vaan ña kana'á ndo'ó ndá kuú o ndá oon ni chikaq ini tatá Ndios koo dión, chi iin tó'on mií vá ná kómí choon kaa ndá oon kooan. ⁸ Tído natiin ndó choon tá ná xino Espiritu ij Ndios dákútí ná nío ndo, dá kánkuei ndó k'i'o ndó kuendá sa'á yú'u noó na ñoo Jerusalén, xí'ín ndidaá ka ñoo ñó'o kuendá Judea yó'o, xí'ín ndidaá kúú ñoo ñó'o chí kuendá Samaria, xí'ín ndidaá kúú xián nda noo xiká cháá ka ñayuu yó'o.

⁹ Dá tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni xini taa ñoo ña konana na kua'an nó'o ná induú. Ta kúú ni ndu'u na tein iin viko. Ta kúú ni da'i na noo rá.

¹⁰ Ta kúú ndíta ió rá ndé'é rá chí induú noo konana Jesús kua'an nó'o ná. Kúú iin kuitió ni sa kuíta uú taa ndíxi da'on kuxí noo ndíta ra ñoo. ¹¹ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndo'ó, taa Galilea xaan, ¿ndiva'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú káa? Mií Jesús, na ni nana kua'an nó'o induú, táto'on k'i'o ni xini ndo ni nana na kua'an nó'o ná induú, k'i'o dión ij vá koni ndo nandió koo tuku na kii na —kaá ángel ñoo xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni tuu iin ka taa nakuiin kakuu apóstol noo Judas

¹² Dá ni noo taa ñoo yúku naní Olivos, dá ni kee na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén, chi yati né'e tá'an xí'ín ñoo Jerusalén, chi kían táto'on k'i'o sónó ley kuu kaka na Israel kuú nani'ij ndée ná. ¹³ Dá tá ni nasaa na ve'e noo ndéi na ñoo, dá ni kaa na ni ku'u na ini ve'e kánóo diñi ve'e ñoo. Ta ñoo kúú noo ió Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan, xí'ín Andrés, xí'ín Felipe, xí'ín Tomás, xí'ín Bartolomé, xí'ín Mateo, xí'ín Jacobo, tá'an ra kúú de'e taa naní Alfeo, xí'ín Simón, tá'an ra kúú kuendá ta Zelote, xí'ín Judas, tá'an ra kúú ñani Jacobo. ¹⁴ Ndidaá taa yó'o kúú ra daá kuití natáka ká'an xí'ín Ndios, ta ndéi ta'ani dao na ñá'a xí'ín rá, xí'ín María, na kúú naná Jesús, xí'ín ra kúú ñani Jesús.

¹⁵ Ta tein kuú dáá ñoo, dá ni nakuiin ndichi Pedro me'í na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Ta kúú ná táto'on iin ciento oko ñayuu. Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

¹⁶ —Ndo'ó, ñani, miían kánian xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, ña ni ka'an mií Espiritu ij Ndios xí'ín David tá sa na'á. Chi ni ka'an David sa'á ña kee Judas, tá'an ra ni sa'an ni naki'o Jesús noo ndá'a ta né'e choon. ¹⁷ Ta Judas ñoo ni sa kuu iin taa ni sa kaa tein ndu'u, ta ni natiin dáó ta'ani ra choon xí'ín ndu'u.

¹⁸ Ta ni xiin ra iin ñó'o xí'ín di'ón ni ki'in ya'i ra sa'á ña kini ni kee ra. Kúú ni kankao díní rá, ta ni ka'andi tii ra, ta kúú ni kánkuei ndi'i xiti ra. ¹⁹ Tá ni kandaá ini na ndéi ñoo Jerusalén ña dión ni ndo'o ra, dá ni chinaní ná noño'o ñoo Acéldama. Ta to'on yó'o kóni kaa Ñó'o Nij. ²⁰ Dión, dá ni xinkoo to'on ká'an libro Salmos, chi di'a kaáan:

Ná kandoo ndava'a ve'e ra.

Ta ni kō ín ka ná kande'i inian.

Ta kaá ta'anian:

Ñā iin k̄a va ñayuu natiin choon n̄i sa ne'e ra.

21 Ta viti tein yó yó'o ñó'o dao ƚaa, tá'an ra n̄i sa x̄ionoo ta'ani x̄í'ín ndu'u ndidaá tiempo n̄i sa io sato'o yo Jesús x̄í'ín ndú, 22 ndā kūu n̄i kasá'á dákodō ndútā Juan ñayuu, ta ndā kūu n̄i xini ndu n̄i nana Jesús kua'an nó'o ná induú. Sa'á ñó'o miian kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo dáó rá x̄í'ín ndu'u k̄i'o ra kuendá noó ñayuu ñā miian ndā n̄i nataki Jesús —kaá Pedro.

23 Dá n̄i x̄i'o na uu kūu ƚaa ñó'o tein ñayuu ñóo. Iin ra naní José, ta naní ta'ani ra Barsabás, tá'an ra ká'an x̄í'ín ná Justo, ta iin k̄a ra naní Matías.

24 Dá n̄i ka'an na x̄í'ín Ndios, ta kaá na di'a:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ná'á ndi k̄i'o kúu n̄io iin rá iin ñayuu. Ta viti na'a ní noo ndú'u ndi káa iin ƚaa yó'o n̄i kaxi mií ní, 25 dá kane'e dáó rá choon x̄í'ín ndu'u, ta kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá ch̄i n̄i tuú vá Judas sa'á kuachi n̄i kee ra. Ta sa kua'an va ra noo kánian ko'on ra sa'á ñā n̄i kee ra —kaá na.

26 Dá n̄i sadikí na suerte. Ta kúu n̄i kasandaan ñā Matías kánian kakuu apóstol. Dá n̄i ndu'u na tein ndin ux̄i iin k̄a apóstol ñóo.

2

Di'a n̄i kuu tá n̄i nakutí na kúu kuendá Jesús x̄í'ín Espíritu ī Ndios

1 Tá n̄i kasandaá víko naní Pentecostés, ndéi tútí ndidaá na kúu kuendá Jesús ini iin ve'e. 2 Ta kúu iin kuití vá n̄i n̄i'i iin ní kúu ini ve'e noo ndéi na ñóo n̄i kee iin ñā'a n̄i kii chí induú, ta kíán táto'on iin tach̄i déen. 3 Dá n̄i kasáa ñā ndé'é táto'on ndé'é ñó'o ita. Dá n̄i naxinoan din̄i iin rá iin na kúu kuendá Jesús ndéi ñóo. 4 Ta kúu ndidaá kúu ná n̄i nakutí x̄í'ín na kúu Espíritu ī Ndios. Ta kúu n̄i kasá'á iin rá iin na ká'an na dao k̄a yú'u, tá'an ñā n̄i n̄i'i ná noo Espíritu ī Ndios.

5 Ta ñoo Jerusalén ñóo ndéi na Israel n̄i kii na ndidaá nación ñó'o ñayuú yó'o, ta ndíta ndā na x̄í'ín choon Ndios. 6 Tá n̄i seido'o ñayuu yó'o ñā n̄i n̄i'i, dá n̄i nataka na noo ndéi na kúu kuendá Jesús. Ta kúu n̄i naá vá iní na, ch̄i n̄i seído'o na ñā iin rá iin na kúu kuendá Jesús n̄i kasá'á ká'an yú'u iin rá iin

ñayuu ñóo. 7 Sa'á ñóo n̄i naá vá iní na. Dá n̄i kasá'á ndátó'on tá'an ná:

—¡Kueído'o ndó! ¿Á o duú na Galilea kúu ñayuu ká'an káa? 8 Ta, ¿ndiva'a seído'o yó ká'an na iin rá iin yú'u ñā kían n̄i kaƚi'a yó nda n̄i kaki yó? 9 Ch̄i tein yó ñó'o ñayuu n̄i kii nación Partia, x̄í'ín nación Media, x̄í'ín nación Elam, x̄í'ín nación Mesopotamia, x̄í'ín kuendá Judea, x̄í'ín kuendá Capadocia, x̄í'ín kuendá Ponto, x̄í'ín kuendá Asia, 10 x̄í'ín kuendá Frigia, x̄í'ín kuendá Panfilia, x̄í'ín nación Egipto, x̄í'ín na ndéi chí kuendá Africa noo ñó'o ñoo x̄í'ín cháa k̄a o duú ñoo Cirene. Ndéi ta'ani na n̄i kii ñoo Roma. Dao k̄a na kúu na Israel, ta dao k̄a na n̄i nduu na kándisa to'on kándisa na Israel. 11 Ndéi ta'ani dao k̄a na n̄i kii nación Creta x̄í'ín nación Arabia. Tído iin rá iin yó kándaa ini ñā ká'an na káa, ch̄i ká'an na iin rá iin yú'u ñā ká'an miíá sa'á ñā ndato n̄i kee Ndios —kaá ñayuu ñóo.

12 Ta kúu ndidaá vá ná n̄i naá iní. Ta ko ná'á ná ndí kíán nakani ini na. Ta ndátó'on tá'an ná:

—¿Ndí kóni kaa ndidaá kúu ñā xinío kuu víti?

13 Ta dao k̄a ñayuu ñóo n̄i kasá'á kédiki na na kúu kuendá Jesús, ta kaá na:

—Xíni va na káa.

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a Pedro noo ñayuu sa'a Jesús

14 Dá n̄i nakuin ndichi Pedro x̄í'ín ndin ux̄i iin k̄a ƚaa n̄i sa x̄ionoo x̄í'ín Jesús. Ta n̄i'i nda'o n̄i kasá'á ká'an Pedro x̄í'ín ñayuu kuá'a ñóo:

—Ndo'ó, na Israel, x̄í'ín ndidaá k̄a ndo'ó na ndéi ñoo Jerusalén, ko'in kastó'in x̄í'ín ndó sa'a ndidaá ñā n̄i kuu yó'o, sa'á ñóo kueído'o va'a ndó ñā ko'in ka'in x̄í'ín ndó. 15 Kana'á ndó ñā ni iin tó'on ta'on ñayuu yó'o ko x̄í'ín, táto'on k̄i'o ká'an ndo'ó ná kani ini ndo. Ch̄i k̄a iin na'a ī vá kíán. 16 Tído ndidaá ñā yó'o kúu, dá x̄inkoo noo n̄i ka'an Ndios x̄í'ín profeta Joel, tá'an na sa kastó'on x̄í'ín ñayuu ñā n̄i ka'an mií Ndios, ch̄i di'a n̄i kaa na:

17 Di'a kaá Ndios: Tein kuu noo ndí'i, dá dákoon yu'u Espírituí din̄i ndidaá kúu ñayuu.

Dá kían ndidaá de'e yíi ndo, xí'ín ndidaá de'e di'í ndo ka'an xí sa'a ndí kían vei koo.

Ta ndidaá takuáchí tákí koni túu xi ña'a ndato dána'i noo xí.

Ta ndidaá na sá'ano saní kee yu'u.

¹⁸ Ta tein kuu dáá ñóó dákóon yu'u Espírituí diní taa xí'ín na ñá'a kéchóon nooí, dá kasá'á ná ka'an na sa'a ndí kían vei koo.

¹⁹ Ta kee ña'a ndato chí induú, ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano noñó'o yó'o, chí koo nij, xí'ín ñó'o kéj, ta nakuijn ndichi ño'oma,

²⁰ ta nakuijn naá noo ndindii, ta ndukua'á nij noo yoo.

Dión koo, dá kasandaá kuu sato'o yo Ndios. Ta kuu yó'o kakuu iin kuu ká'ano, iin kuu na'a Ndios choon ká'ano né'e na.

²¹ Ta ndi ndáa miío ñayuu nakoni ña Ndios kúú sato'o na, noón kúú na ñí'í ña káki na.

Dión kaá tuti ij Ndios.

²² 'Kueídó'o va'a ndo'ó, na Israel, ña ko'in ka'in xí'ín ndó. Miían ndaa Jesús, na ñoo Nazaret, ni sa kuu iin taa ni na'a ña ni kii na noo Ndios, dá chí sa kee na ña ná'ano, xí'ín ña ndato noo ndo'ó ni kee Ndios. Ta ná'á va'a mií ndó ndí kían ni sa kee na. ²³ Tído ni nakí'o ñaa iin taa noo ndá'a ndo, táto'on kí'o ni chíkaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Dá ni tiin ñaa ndo'ó ni sa'an ndo ni sa'ání ñaa ndó ndika cruz xí'ín ndá'a ta kini. ²⁴ Tído ni daná'taki ñaa Ndios noo ña ni ndo'o na ni xí'í na. Chí ña sa'ání ñayuu ko kómíán choon sata Jesús, sa'á ñoo ko ní kandeéán ka'ání chíchíán na.

²⁵ Ta ni ka'an ta'ani rey David sa'a Jesús tá sa na'á. Ta di'a ni kaa na:

Ni xinij ña daá kuití vá ió sato'o yo Ndios xí'ín.

Ta íin na xoo kuá'a yu'u, sa'á ñoo ni iin tó'ón ta'on ña'a o dáyu'ú yu'u.

²⁶ Sa'á ñoo kádij nda'o ini níoi.

Ta xíta yáa ló'í xí'an kádij inían.

Ta iin ní kúú yikí koñoj nani'í ndée xí'ín tandeé iní.

²⁷ Chí o dánkoo ta'on ní yu'u noo ñó'o ndij.

Ta o kónó ta'on mií ní ña natanj yikí koño yu'u, na kéchóon noo ní.

²⁸ Chí ni na'a ní chí nooí noo katakij, dá kasandaá iin kuu, dá kádij nda'o iní tá ná nakuijn noo ní.

Dión ni kaa David.

²⁹ 'Ñani, ká'an ndaaí xí'ín ndó ña ni xí'í tatá sá'ano yo David, ta ni nduxi na. Ta kúú nda kuu víti nákaa ijó ná yáí noo ni nduxi na ñoo yó'o. ³⁰ Tído ni sa kuu na iin profeta, ta sa ná'á va'a na ña ni xí'o Ndios to'on na ña tein na ve'e mií ná, ñoo kana Cristo, na dákaki ñaa, ta kakuu na rey, táto'on ni sa kuu David rey noo na ñoo yo. ³¹ Ta sa'á ña sa ná'á ná ndí kían kee Ndios, sa'á ñoo ni kaa na ña dáná'taki Ndios Cristo, na dákaki ñaa, ta ni kaa ta'ani na ña o kándoo ta'on ní Cristo noo ñó'o ndij, ta ni yikí koño na o natanj ta'an vaan.

³² Ta dión ni kuu, chí miían ndaa kuiti ni daná'taki Ndios Jesús. Ta ndidaá vá ndu'u kúú na ni xini ña dión ni kuu. ³³ Dá ni nachikoo ñaa Ndios xoo kuá'a na. Dá ni nakí'o tatá Ndios Espiritu ij ná noo Jesús, táto'on kí'o ni xí'o na to'on na ña kían kee na. Sa'á ñoo ni tanda'á Jesús Espiritu ij yó'o ni kasáa na noo ndú'u. Sa'á ñoo ni xini ndo'ó, ta ni seídó'o ndó ña ká'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ña ká'an iin rá iin mií ndó.

³⁴ Ta o duú David kúú na ni nana ko'on induú koo na xoo kuá'a Ndios, chí mií ná kúú na ni ka'an di'a:

Di'a ni kaa sato'o yo Ndios xí'ín sato'í:

“Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

³⁵ nda ná nataán ndí'ii taa xini u'u ñaa tíxi sa'on.”

Dá ni kaa ta'ani Pedro:

³⁶ —Miían kánian kana'á ndidaá kúú ndo'ó, na Israel, ña miían ndaa kuiti Jesús, na ni chí'kaa ndó ndika cruz, noón kúú na ni ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúú ña'a, ta kakuu ta'ani na na dákaki ñaa.

³⁷ Tá ni seídó'o ñayuu ñoo to'on ni ka'an Pedro, kúú ni kasá'á tá'anda tó'on ini na ndéi na. Dá ni ndato'ón ná Pedro xí'ín dao ka apóstol ñoo, ta ni kaa na:

—Ñani, ¿ndí kían kánian kee ndu'u, tá daá?

³⁸ Dá ni kaa Pedro:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kodo ndúta iin rá iin ndó xí'ín kuu Jesús. Dá ná kí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi ndo, dá natiin ndó Espiritu ij ná. ³⁹ Chí kí'o dión ni xí'o Ndios to'on na ña kee na xí'ín ndo'ó xí'ín de'e ndó. Ta dión ta'ani kee na xí'ín ñayuu ndéi xíká cháá ka, dá chí kí'o dión ni chíkaa ini mií sato'o yo Ndios kee na xí'ín

ndidaá nā nī kaxi mií ná kakuu ñayuu nā —kaá nā.

⁴⁰ Ta xí'ín to'on yó'o, ta xí'ín cháá ká to'on nī ka'an ni'ini Pedro noó ñayuu ñoó, ta nī seí nda'í nā noo ná, ta kaá nā:

—Kandísa ndó to'on ká'in, dá kí'an káki ndó noó tandó'ó vei ndo'o ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá nā.

⁴¹ Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ñoó nī kandísa to'on nī ka'an nā. Ta kúu nī sodó ndúta ná. Ta kuu dáá ñoó nī ndukua'a cháá ká nā kúu kuendá Jesús, chí táto'on onī ká mil ñayuu nī nduu kuendá Jesús.

⁴² Ta ndidaá ná nī nakujita ndaa xí'ín to'on dána'a apóstol. Ta iin nī nduu va na xí'ín dao ká nā kúu kuendá Jesús. Ta ndéi túti ná sa'ándá nā pan, ta ká'an nā xí'ín Ndios.

In nī nduu ndidaá kúu nā kúu kuendá Jesús

⁴³ Ta ndidaá vá ñayuu ñoó nī naá iní, ta nī yu'ú nā, chí kua'á nda'o ña'a ná'ano xí'ín ña ndato nī kee apóstol ñoó. ⁴⁴ Ta iin nī nduu ndidaá nā kúu kuendá Jesús. Ta nī chindeé tá'an na xí'ín ña'a ió noo iin rá iin na. ⁴⁵ Ta nī dikó ná ño'ó ná, xí'ín ndidaá ká ni ña'a ió noo ná, dá nī dasá ná'an noo ndidaá ná táto'on kí'o xín'ño'ó ná.

⁴⁶ Ta iin rá iin kuu kuu sa nditúti ná yé'é ño'ó ká'ano. Ta sa nataka ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sa sa'anda nā pan, ta iin sásá'an ndi'i va na xí'an kádij iní nā, xí'ín ña nda'í ió ini nā. ⁴⁷ Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñoó sa'a ná. Ta iin rá iin kuu kuu sá ndekua'a sato'o yo Ndios ñayuu, nā nī natii ña káki na.

3

Di'a nī kuu tá nī nduva'a iin taa nī natii sa'a

¹ Iin kuu, dá nī kee Pedro xí'ín Juan kua'an nduú nā ve'e ño'ó ká'ano, ta kí'an táto'on ká onī sa'ini, chí hora daá ñoó ká'an ñayuu ndéi Israel xí'ín Ndios. ² Ta sa io iin taa nī natii sa'a, ta nda rá nī káki va ra káa ra dión. Ta ndidaá kuu né'e ñaá ná vei na chíko na yé'é ño'ó ñoó noó naní yé'é luu káa, dá ko ra kaka rá di'ón noó nā koku'u yé'é ño'ó ká'ano ñoó.

³ Tá nī xini rá koku'u Pedro xí'ín Juan kua'an nā ini yé'é ño'ó ká'ano ñoó, dá nī kasá'á rá seí nda'í rá ña ná kí'o na di'ón noo

rá. ⁴ Dá nī sa nde'é Pedro xí'ín Juan noo rá. Dá nī kaa Pedro xí'ín rá:

—Kande'é ndu'u.

⁵ Dá nī sa nde'é va'a ñaá tá kú'u sa'a ñoó, chí ndáti ra ni'í rá di'ón noo ná. ⁶ Dá nī kaa Pedro xí'ín rá:

—Ko tá'ón plata ni oro noó. Tído ña ió noó, kí'oi noo. Xí'ín kuu Jesucristo, nā ñoo Nazaret, ndakuiin ndichi, ta kaka kua'an —kaá nā.

⁷ Kúu nī tiin Pedro ndá'a kuá'a rá. Ta kúu nī nachikani ndichi ñaá ná. Ta kúu viti'ón nī ndundakí sa'a rá xí'ín diko sá'a rá. ⁸ Ta kúu nī ndao ra nī nakuiin ndichi ra. Kúu nī kasá'á xíka ra. Dá nī ndu'u ra kua'an rá xí'ín Pedro xí'ín Juan ini ve'e ño'ó ká'ano ñoó. Xíka ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios nī kuu ra kua'an rá.

⁹ Ta kúu ndidaá kúu ñayuu ñoó nī xini ña xíka ra, ta kéká'ano ra Ndios kua'an rá. ¹⁰ Ta nī nakoni nā ña taa nī sa io sa sati yé'é ño'ó naní yé'é luu káa ñoó kúu taa ñoó. Kúu nī naá ini nā, ta nī yu'ú nā tá nī xini nā ña nī nduva'a ra.

Di'a kua'an ña nī daná'a Pedro noó ñayuu kuá'a ño'ó sa'a Jesús

¹¹ Ta nī tiin toon tá nī nduva'a sa'a ñoó Pedro xí'ín Juan. Ta nī naá iní ndidaá kúu ñayuu ñoó taxí tá'an na vei na kande'é ñaá ná noo kúu corredor naní Salomón. ¹² Tá nī xini Pedro ñayuu ñoó, dá nī kaa nā xí'ín ná:

—Nā Israel, ¿ndiva'a naá téi iní ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'é ndó ndu'u? ¿Á ká'an ndó ña xí'ín ndé'e mií ndu'u nī nduva'a taa yó'o? O, ¿á ká'an ndó ña sa'á ña kúu ndú ñayuu va'a noo Ndios, sa'á ñoó nī nduva'a ndu rá?

¹³ Mií Ndios, nā nī sa ndaño'o tatá sá'ano yo Abraham xí'ín Isaac xí'ín Jacob tá sa na'á, noón kúu nā nī ndane'e dikó Jesús, nā kúu de'e na. Noón kúu nā nī nakí'o ndó noo ndá'a tá né'e choon. Dá nī kuño'ó ndó nā tá nī ká'an tá né'e choon naní Pilato dáya ñaá rá. ¹⁴ Ta ndo'ó kúu nā nī kuño'ó nā kúu nā ií xí'ín nā ndaa. Di'a nī xíka ndo ña yaa iin taa sa'ání ndii. ¹⁵ Ta nī sa'ání ndo Jesús, nā xí'o ña kataki chíchí yó. Tído nī nataka va nā nī kee Ndios. Ta ndu'u kúu nā xí'o ndaa kuendá ña kí'o dión nī kuu. ¹⁶ Chí sa'á ña kándéé iní ndu Jesús, sa'á ñoó nī nduva'a taa yó'o, tá'an rá ndé'é ndó, ta ná'á ndó. Chí xí'ín kuu mií Jesús, ta xí'ín ña kándéé

iní ndu'u na ni kedaá xí'ín taa yó'o, dá ni nduva'a ra, ta ni xini xí'ín noo ndidaá ndó ña dión ni kuu.

¹⁷ Ta viti ndo'ó, na ñoo miíi, sa ná'á véi ña sa'á ña ko ná'á ndó ndá yoo kúú ná, sa'á ñoó ni kee ndó dión xí'ín ná. Ta dión ta'ani ni ndo'o ta né'e choon noo ndo. ¹⁸ Tído ni daxinkoo ndi'i Ndios ña ni ka'an ndidaá profeta na kee na. Chi ni ka'an na ña ndo'o naní nío Cristo, na dákaki ñayuu. ¹⁹ Ta viti nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta nandió kuéi ndó noo Ndios, dá ná dándoo na kuachi ndo, dá ná ki'o sato'o yo Ndios ña ná koo va'a ini ndo. ²⁰ Ta tanda'á tuku na Jesucristo kii na, dá chi ki'o dión ni chikaa ini na kee na nda mií sa'a.

²¹ Tído miían kánian koo Jesucristo noo ió Ndios chí induú nda ná ndeyiko Ndios ndidaá kúú ña'a, chi ki'o dión ni kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a. ²² Dá chi di'a ni kaa Moisés xí'ín na sá'ano ve'á ni sa ndei sa na'á: “Ndios, na kúú sato'o yo, ki'o na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na tát'on kée yu'u. Ta kandísa ndó ndidaá kúú to'on ka'an na. ²³ Dá chi taó xoo va Ndios ndidaá kúú ñayuu ko xí'ín kueídó'o noo ka'an profeta yó'o.” Dión ni kaa Moisés.

²⁴ Ta ndidaá kúú profeta ni sa ndei nda tiempo Samuel, ta nda tiempo viti ni ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúú viti. ²⁵ Ta ndo'ó kúú na kánian natiin ndidaá kúú ña va'a ni ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúú ña va'a ni kandoo Ndios kee na xí'ín na sá'ano ve'á. Dá chi di'a ni kaa Ndios xí'ín Abraham: “Ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuú ni'í ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'ón”, kaá Ndios xí'ín ná. ²⁶ Sa'á ñoó tá ni daná'taki Ndios de'e na, ni tanda'á ñaá ná dinño'ó noo mií ndó, dá ni'í ndo ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin rá iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

4

Di'a ni kuu tá ni ka'an Pedro xí'ín ta né'e choon ña iin tó'on Jesús kúú na dákaki ñaá

¹ Ndíta ií vá ná ká'an na xí'ín ñayuu ñoó, kúú ni kasáa ta duti, xí'ín ta sa'ándá choon noo ra ndaá ve'e ño'o ñoó, xí'ín ta saduceo. ² Ta karyíi rá xí'ín Pedro xí'ín Juan chi dána'a na noo ñayuu ñoó ña sa'á ña ni nataki Jesús, sa'á ñoó nataki ta'ani ñayuu

ni xi'i. ³ Dá ni tiin ñaá rá né'e ra ni sa'an ra ni sadi ra ve'e kaa. Ñoó ni sa ño'o na nda ni tuu noo iin ka kuu, chi sa ni ini va kían. ⁴ Tído kua'á nda'o ñayuu ni seídó'o to'on ni daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúú ni kandísa naan. Sa'á ñoó ni ndukua'a cháa ka ñayuu kúú kuendá Jesús, ta ni kasandaá na kúú ná tát'on o'on mil taa.

⁵ Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoó, dá ni nataka taa né'e choon noo na Israel ñoo Jerusalén, xí'ín ta sá'ano, xí'ín ta dána'a ley, ⁶ xí'ín ta duti kúú noo naní Anás, xí'ín Caifás, xí'ín Juan, xí'ín Alejandro, xí'ín dao tá'an ta duti ñoó. ⁷ Dá ni sa'an ra ni taó rá Pedro xí'ín Juan ve'e kaa, ta ndáka ñaá rá ni saa ra ni chikata ra me'í noo ndéi ta né'e choon ñoó. Dá ni ndat'ón ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ña nduva'a ndó na kú'u? ¿Ndá kuu ni ka'an ndo, dá ni kee ndó ña yó'o?

⁸ Kúú ni nakutí Pedro xí'ín Espíritu ií Ndios, dá ni kaa na:

—Mií ní, na né'e choon ñoo yó'o, xí'ín mií ní, na sá'ano ñoo Israel, ⁹ mií ní kúú na ndat'ón ndu'u sa'á ña va'a ni kee ndu xí'ín taa ni sa kú'u yó'o, xí'ín sa'a ndi ni kuu ni nduva'a ra. ¹⁰ Sa'á ñoó kana'á ní, xí'ín ndidaá kúú na ñoo Israel ña xí'ín kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, na ni chirkaa ní ndika cruz, na ni daná'taki Ndios, noón vá kúú na ni kedaá, dá ni nduva'a taa iin noo ní yó'o. ¹¹ Ta Jesús kúú tát'on ki'o iin yuu, ta ni kaño'ó ñaá ndo'ó tát'on ki'o kée ta kava'a ve'e. Tído ni kasandaá na kakuu na yuú tito. ¹² Ta koó ka iin ka na kándéé dákaki yó, dá chi ko ní xí'o Ndios choon noo ni iin ka na ió ñayuú yó'o ña dákaki na yó —kaá Pedro xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda ra choon noo Pedro xí'ín Juan ña o kánoo ka na dána'a na sa'a Jesús

¹³ Tá ni xini ta né'e choon ñoó ña ko yu'ú Pedro xí'ín Juan ka'an na sa'a Jesús, kúú ni naá iní ra, chi ná'á rá ña kúú ná taa ko ní dákuá'a, ta kúú ná taa oon. Ta ni nakoni ñaá rá ña ni sa xionoo na xí'ín Jesús. ¹⁴ Ta ni xini ta'ani ra ña iin ndichi taa ni nduva'a ñoó noo rá, sa'á ñoó ko ní kúu ta'on ket'ón ñaá rá. ¹⁵ Dá ni sa'anda ra choon ña ná keta too Pedro xí'ín Juan sata ve'e. Dá ni kasá'á ndát'ón kue'é ra ndéi ra, ¹⁶ ta kaá ra:

—¿Ndí koo kee yó xí'ín taa ñoó viti? Chi miian ndaa ndisa n̄i kee ra iin ña'a ndato, ta ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'o ná'á ña dión n̄i kee ra. Ta o kúu ta'on kaa yo ña ko kían ña ndaa. ¹⁷ Sa'á ñoó ná dáyuu'ú yo rá, dá ná dá'a k̄a ni kanoo ra kasto'on ra xí'ín ñayuu sa'a Jesús, dá kían ná o náka'ani cháá k̄a to'on sa'a Jesús noó ñayuu ñoo yo —kaá ra.

¹⁸ Dá n̄i kana ñaa rá. Dá n̄i sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a k̄a ní ka'an na, ta dána'a na sa'a Jesús.

¹⁹ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín Juan xí'ín rá:

—Taó kuendá va'a ní, á ña va'a kían noo Ndios ña kueídó'o cháá k̄a ndu'u noo ká'an mií ní o duú noo ká'an Ndios. ²⁰ Chi o kúu ta'on dánkoo ndu'u ña ka'an ndu sa'á ña n̄i xini ndu, xí'ín sa'á ña n̄i seídó'o ndu.

²¹ Tá n̄i ndi'i n̄i kee ra tata dáyuu'ú ñaa rá, dá n̄i dayáa ñaa rá, dá chi ko ní ni'í rá nda sa'a dándó'o ra ní'o ná, chi ndidaá kúu na ñoo ñoó kéká'ano na Ndios sa'á ña ndato n̄i kee na. ²² Taa n̄i sa kú'u sa'a ñoó, uu diko cháá k̄a kua ió ra tá n̄i nduva'a ra n̄i kee Ndios.

Di'a kua'an ña n̄i xika na kúu kuendá Jesús noo Ndios

²³ Tá n̄i ndi'i n̄i dayáa ñaa rá, dá n̄i sa'an na noo ndéi dao k̄a na kúu kuendá Jesús. Ta n̄i nakani na xí'ín ná ndidaá kúu ña'a n̄i ka'an ta duti saku'a xí'ín ta sá'ano. ²⁴ Tá n̄i kandaá ini na to'on n̄i kaa ta né'e choon ñoó, kúu ndidaá kúu ná n̄i kasá'á ká'an xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ká'ano. Mií ní kúu na n̄i kava'a induú xí'ín noño'o xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooan. ²⁵ Ta xí'ín yú'u David, na sa kéchoon noo ní, n̄i ka'an ní di'a: ¿Ndiva'a n̄i ndutondó téi ñayuu ndéi ñayuu yó'o?

Ta, ¿ndiva'a ná'ani ini na kee na ña ko chóon?

²⁶ Chi n̄i nditútí ta kúu rey dándáki ñayuu yó'o, xí'ín ta né'e choon, dá naá ra xí'ín Ndios, na kúu sato'o yo, xí'ín Cristo, na dáka'ki ñaa.

²⁷ Ta miian ndaa dión n̄i kuu ñoo yó'o viti, chi n̄i naki'in tá'an Herodes xí'ín Poncio Pilato, xí'ín ta tukú, xí'ín na Israel. Dá n̄i ndakuei na n̄i naá na xí'ín de'e īi ní Jesús, na n̄i kaa ní. ²⁸ Dá chi k̄i'o dión n̄i chikaa

ini mií ní koo nda mií sa'a, ta dión n̄i kee ní. ²⁹ Sa'á ñoó, sato'o ndu Ndios, sa ná'á ní ña ká'an ta né'e choon kendava'a ra xí'ín ndu'u. Sa'á ñoó kee ní ña man̄i k̄i'o ní ndée ndu'u, na kúu na kéchoon noo ní, dá ná o yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní. ³⁰ Ta xí'ín ndá'a mií ní nduva'a ní na kú'u. Ta kee ní ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato xí'ín kuu de'e īi ní Jesús.

³¹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na xí'ín Ndios, ta kúu n̄i taan noo ndéi na ñoó. Ta kúu ndidaá ná n̄i nakutí xí'ín Espíritu īi Ndios. Ta ko ní yu'ú na ka'an na sa'á to'on va'a Ndios.

Iin tó'on vá n̄i sa kuu ñaxintóni ndidaá na kúu kuendá Jesús

³² Iin tó'on vá n̄i sa kuu ñaxintóni ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús, ta iin tó'on n̄i sa kuu ní'o ná. Ta ni iin tó'on ná ko ká'an ña ña'a mií ná kían kómí ná, chi ña'a ndi'i va na kían, kaá na. ³³ Ta xí'ín ndée xí'o Ndios n̄i daná'a na kúu apóstol noo ñayuu, chi xí'o ndaa na kuendá ña miian ndaa kuiti n̄i natakí sato'o yo Jesús. Ta kua'á nda'o ña man̄i sa chindeé Ndios ndidaá na kúu kuendá Jesús, ³⁴ sa'á ñoó ni iin tó'on ta'on ña'a ko ní sá kaman̄i noo ni iin na. Dá chi ndidaá kúu na ió ñó'o, xí'ín na ió ve'e n̄i sa dikó naan, ta né'e na di'ón n̄i ni'í ná sa'an n̄i saa na, ³⁵ ta n̄i xi'o naan noo apóstol, dá n̄i xi'o na cháá cháá di'ón ñoó noo iin rá iin ñayuu tát'on k̄i'o xínño'ó naan.

³⁶ Ta dión ta'ani n̄i kee iin taa naní José, tá'an ra n̄i chinaní na kúu apóstol Bernabé. Kuu yó'o kóni kaa taa xí'o tandeé iní. Ta taa yó'o kúu iin taa n̄i kii tein na ve'e Leví. Ta kúu rá ta kuendá Chipre. ³⁷ Chi n̄i dikó rá iin ñó'o kómí rá. Dá né'e ra di'ón ñoó n̄i saa ra n̄i xi'o raan noo na kúu apóstol ñoó.

5

Di'a n̄i ndo'o iin taa naní Ananías xí'ín ñadi'í ra naní Safira

¹ Tído n̄i sa ió iin taa sa naní Ananías, ta ñadi'í ra n̄i sa naní Safira. Ta na yó'o n̄i dikó iin tá'í ñó'o ná. ² Dá n̄i taó xoo ra cháá di'ón noo ña n̄i ni'í rá sa'a ñó'o rá. Ta ná'á ñadi'í ra ña dión n̄i kee ra. Ta n̄i xi'o ra sava'a di'ón n̄i kandoo ñoó noo apóstol. Ta n̄i kaa ra ña k̄i'o dión kúu vá di'ón n̄i ni'í rá sa'a ñó'o rá. ³ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín rá:

—Ananías, ¿ndiva'a n̄i sonó ní n̄i ku'u ña u'u ini n̄io ní, dá ka'an to'ón ní noó na kúú Espíritu īi Ndios? Ch̄i n̄i taó xóo ní cháá d̄i'ón noó ña n̄i ni'i ní sa'a ñó'o ní. ⁴ Ña'a mií vá ní n̄i sa kuu ñó'o ñóó. Dá tá n̄i ndi'i n̄i d̄ikó n̄ian, ¿á k̄o ná'á ta'on ní ña kuu va kee ní x̄i'ín d̄i'ón ñóó ndi k̄i'o ká'án mií ní kee ní x̄i'án? Ta, ¿ndiva'a n̄i nakani ini ní ka'an to'ón ní? Ch̄i k̄o ní ká'án to'ón ta'on ní noó taa, noo Ndios vá n̄i ka'an to'ón ní.

⁵ Tá n̄i seido'o Ananías to'on yó'o, kúú n̄i kankao va ra n̄i xi'i ra. Ta ndidaá kúú ñayuu n̄i yu'ú nda'o tá n̄i ni'i tó'on na ña dión n̄i ndo'o ra. ⁶ Dá n̄i kasáa dao takuáchí yíi. Dá n̄i ch̄ituú xi yikí koño ra x̄i'ín iin dá'on. Dá né'e ñaá x̄i n̄i sa'an xi n̄i dandúxi xi.

⁷ Tá n̄i ya'a tát'o'on on̄i hora, dá n̄i kasáa ñadi'í Ananías. Ta k̄o x̄ini ta'an vaán ndi k̄ian n̄i ndo'o yíian. ⁸ Dá n̄i ndato'ón ñaá Pedro:

—Ka'an ndaa ní x̄i'ín yu'u. ¿Á tát'o'on k̄i'o kaá ndo n̄i d̄ikó ndó ñó'o ñóó, á k̄i'o dión n̄i d̄ikó ndóan?

Dá n̄i kaaan:

—Jaan. Miian ndaa dión vá n̄i d̄ikó ndúan.

⁹ Dá n̄i kaa Pedro x̄i'án:

—¿Ndiva'a iin nóo n̄i ndat'ón ndó ña korndodó ndó na kúú Espíritu sato'o yo Ndios? Yé'é káa vei takuáchí n̄i sa'an n̄i dandúxi yíi ní. Ta vití'ón kane'e ta'ani xi mií ní ko'on xi.

¹⁰ Ta kúú vití'ón vá n̄i kankao ña'a ñóo noo sá'a Pedro, kúú n̄i xi'i vaán. Tá n̄i ndu'u takuáchí ñóó, ta kúú sa n̄i xi'i vaán. Dá n̄i taó ñaá x̄i né'e xi n̄i sa'an xi n̄i dandúxi xi d̄i'ín noo nákaa yikí koño yíian ñóó. ¹¹ Ta kúú n̄i yu'ú nda'o ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús x̄i'ín dao ka ñayuu tá n̄i ni'i tó'on na ña dión n̄i ndo'o Ananías x̄i'ín ñadi'í ra.

Kua'á nda'o ña'a ná'ano x̄i'ín ña ndato n̄i kee na kúú apóstol

¹² Ta n̄i kee apóstol ña'a ná'ano x̄i'ín ña'a ndato noo na ñoo ñóó. Ta ndéi t̄utí na kúú kuendá Jesús yé'é corredor naní Salomón.

¹³ Ta k̄o ní x̄i'o ndeé iní dao ka ñayuu ndu'u na naki'in tá'an na x̄i'ín na kúú kuendá Jesús, t̄ido va'a nda'o ká'án na ñoo ñóó sa'a ná. ¹⁴ Ta kúú kua'á nda'o taa x̄i'ín na ñá'a n̄i kandisa to'on va'a n̄i daná'a apóstol

ñóó, sa'a ñoo n̄i ndukua'a cháa ka na kúú kuendá sato'o yo Jesús. ¹⁵ Ta n̄i taó ñayuu ndéi ñoo ñóo na kú'u sata vé'e, ta n̄i ch̄inoo ñaá ná noo iin x̄ito, o noo iin yúu. Dá n̄i ch̄indei ñaá ná ích̄i noo ya'a Pedro, dá va'ará k̄onda'i óon na ná ya'a sata na kú'u ñóó, dá ná nduva'a na. ¹⁶ Ta kúú kua'á na ndéi ñoo yati ñoo vei na ñoo Jerusalén, ta né'e na na kú'u vei na x̄i'ín na ndó'o naní n̄io kée espíritu kini. Ta kúú ndidaá vá ná n̄i nduva'a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taán ta né'e choon na kúú apóstol vé'e kaa

¹⁷ Dá n̄i ndakuei ta duti kúú noo x̄i'ín taa kí'in tá'an x̄i'ín rá, tá'an ra kúú ta saduceo, ch̄i n̄i nakuti rá x̄i'ín ña u'u ini ra. ¹⁸ Kúú n̄i tiin ra na kúú apóstol, dá n̄i sa'an ra n̄i sadi ñaá rá vé'e kaa. ¹⁹ T̄ido n̄i kasáa iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios sakuaá dáá ñóo noo ñó'o na vé'e kaa. Dá n̄i sonó ná yé'án. Dá n̄i taó ñaá ná. Dá n̄i kaa ángel ñoo x̄i'ín ná:

²⁰ —Kua'án ndo, ta nakuita ndó noo kúú yé'é ño'o ká'ano. Ta kasto'on ndó x̄i'ín ñayuu ndéi ñoo sa'a to'on, ña x̄i'o ña kataki chíchí ná.

²¹ Tá n̄i ndi'i n̄i seido'o na ña n̄i ka'an ángel ñóó, dá n̄i kee na kua'an na. Tá n̄i t̄u noo iin ka kuu, dá n̄i ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá n̄i kasá'a ná dána'a na to'on Ndios.

Dá n̄i nataka tuku ta duti kúú noo x̄i'ín ndidaá ka ni taa kí'in tá'an x̄i'ín rá. Dá n̄i nakana ra ndidaá taa né'e choon x̄i'ín ndidaá ta sá'ano ndéi Israel, ta n̄i kee ra iin junta ká'ano. Dá n̄i sa'anda ra choon ña ná ko'on soldado taó rá apóstol ñó'o vé'e kaa kasaa ra, ká'án rá. ²² T̄ido, tá n̄i saa ra yé'é kaa ñoo n̄i sa nde'é rá, ta kúú koó ka apóstol ñoo ñó'o ñóó. Dá n̄i nandió kuéi ra kua'an ra kasto'on ra x̄i'ín ta né'e choon. ²³ Tá n̄i saa ra, dá n̄i kaa ra:

—Tá n̄i saa ndu yé'é kaa, kúú ndadí toon vaan. Ta kúú ndita soldado yé'é kaa ñoo ndaa ra. T̄ido, tá n̄i sonó ndú yé'án, ni iin tó'ón ka taa k̄o ñó'o inian —kaá ra.

²⁴ Tá n̄i seido'o ta duti kúú noo, x̄i'ín taa sa'ándá choon noo taa ndaa yé'é ño'o, x̄i'ín ta duti sakua'a, kúú n̄i kasá'a nakani ini ra: “¿Ndeí ndi'i ví ña n̄i kuu di'a viti?” ²⁵ Kúú n̄i kasáa va iin taa. Dá n̄i kaa ra x̄i'ín rá:

—Tá'an taa ni sadi ndo ve'e kaa ñoo, yé'é ño'o ká'ano va ndita roón dána'a ra noo na ñoo yo —kaá ra.

²⁶ Dá ni sa'an ta sa'ándá choon noo taa ndaa yé'é ño'o ñoo xí'in ra ño'o tixi ndá'a rá ni sa ki'in ra apóstol ñoo. Tído ko ní kéndava'a ta'on ra xí'in ná, chi yu'ú ra ña chiyúú ñaa ñayuu ndéi seídó'o ñaa ñoo. ²⁷ Dá ndáka ñaa rá ni saa ra ve'e noo ni nataka ndidaa ra kómí choon ná'ano ñoo, dá ni nakí'o ñaa rá noo rá. Dá ni ndato'ón ñaa tá duti mií noo, ²⁸ ta kaá ra:

—¿Á ko ní sa'ándá ta'on ndu choon noo ndo ña ná dá'a ka ni kanoo ndó dána'a ndo sa'a taa ñoo? Tído viti iin ní kúú ñoo Jerusalén yó'o ni naka'ani ña dána'a ndo. Ta chínóo kuachi ndo ndu'u ña ni sa'ání ndú taa ñoo —kaá ra.

²⁹ Dá ni nandió né'e Pedro xí'in dao ka apóstol ñoo to'on noo rá, ta kaá na xí'in rá:

—Káni cháá kaan kueidó'o ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'i, dá kee ndu choon sa'ándá taa. ³⁰ Tatá Ndios, na ni sa ndaño'o na sá'ano ve'á, noón kúú na ni danátaki Jesús, na ni sa'ání ndo'ó tá ni chirkaa ndó na ndika iin yíto. ³¹ Ta na yó'o kúú na ni chindaya'i mií Ndios, chi ni chikoo ñaa ná xoo kuá'a na. Ta ni ndee ñaa ná na kómí choon sata ñayuu, ta ni ndee ta'ani ñaa ná na dáka'ki ñaa. Díón, dá ná nandikó iní na Israel sa'a kuachi kée na, dá ku'u ká'ano iní Ndios sa'a ná. ³² Ta ndu'u kúú na xí'o ndaa kuendá sa'a ndidaa ña yó'o. Ta na kúú Espíritu ij, na xí'o Ndios noo na seídó'o ñaa, noón ta'ani kúú na xí'o ndaa kuendá ña díón kíán —kaá na.

Dí'a kua'an ña ni ka'an iin taa naní Gamaliel

³³ Tá ni seido'o ra to'on yó'o, kúú ni karyíi nda'o ra. Dá ni ka'án rá ka'ání ñaa rá. ³⁴ Dá ni ndakuin ndichi iin ta fariseo né'e choon naní Gamaliel, ta kúú rá iin taa dána'a ley. Ta ta ndaya'i nda'o kúú rá noo ndidaa na ñoo ñoo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná taó tóo ra apóstol ñoo sata vé'e.

³⁵ Tá ni ndi'i, dá ni kaa ra xí'in dao ka ta né'e choon ñoo:

—Ndo'ó, ta ñoo Israel, ka'i va'a ini ndo á va'a ni ká'án ndó kee ndó díón xí'in taa ñoo. ³⁶ Dá chi tá sata cháá, dá ni ndakuin iin taa naní Teudas. Ta ni chindaya'i ra mií rá, ta táto'on komi ciento kúú taa ni sa

ndita xí'in rá. Tído ni sa'ání vá ñaa ná. Ta ni xita noo ndidaa kúú taa ni sa ndita xí'in rá. Ta kúú ni naá vá noo rá. ³⁷ Tá ni ndi'i, dá ni ndakuin iin taa Galilea naní Judas tein kuu ni nachikodó na ñoo yo kuu ná noo tuti taa né'e choon. Ta kúú kua'a ta'ani taa ñoo yo ni sa ki'in tá'an xí'in rá. Tído ni sa'ání ta'ani ñaa ná. Ta kúú ndidaa taa sa ndita xí'in rá ni xita noo kua'an. ³⁸ Sa'a ñoo ká'in xí'in ndó, o sa dáta'án ka ndo taa kaa, ta dáya ndo rá. Chi tá choon kée ra kúú ña'a taa o tá kíán to'on ká'an taa oon, dá kíán naá vá nooán. ³⁹ Tído tá kíán ña'a Ndios, dá kíán o kúu ta'on dánaa ndoán. Kaon koo ndó, chi oon ni ví naá ndo xí'in Ndios —kaá Gamaliel ñoo.

⁴⁰ Ta kúú ni nata'an va ini ra to'on ni ka'an Gamaliel ñoo. Dá ni kana tuku ra apóstol ñoo. Dá tá ni ndi'i ni kani ra sata ná xí'in chirrión, dá ni sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ni ka'an na sa'a Jesús. Dá ví ni dayaa ñaa rá kua'an na.

⁴¹ Dá ni kankuei na noo ta né'e choon kua'an na. Tído kadii nda'o ini na, chi ni sonó Ndios ña ni ndo'o níto ná sa'a Jesús. ⁴² Ta ndidaa kuu ño'o na dána'a na ini ve'e ño'o ká'ano, xí'in iin rá iin ve'e ñayuu, ta ko ní dánkoo ta'on na ña dána'a na sa'a Jesucristo.

6

Dí'a ni kuu tá ni kaxi na kúú kuendá Jesús usá taa ña kane'e ra iin choon ká'ano

¹ Ta tiempo daá ñoo ndukua'a ka na kúú kuendá Jesús kua'an na. Kúú ni kasá'a na ká'an yú'u griego ká'an kuachi na xí'in na ká'an yú'u hebreo. Chi kaá na ña ko xí'o ndúsá'ano na ña'a kasá'an na kuáan ká'an yú'u griego táto'on ki'o kánian ni'i ná iin rá iin kuu kuu.

² Ta ndin uxí uu apóstol ñoo ni nditúti ndidaa kúú na kúú kuendá Jesús. Dá ni kaa na xí'in ná:

—Ko vá'a ta'on ña kíán chituu tóo ndu'u ña dána'a ndu to'on va'a Ndios, dá nono ndú ña kíán dasá ndú ña'a kasá'an ñayuu.

³ Sa'a ñoo, ñani, va'a cháá ka ña ná kaxi ndó usá taa tein mií ndó xaan, ta ná kakuu ra taa ndita ndaa xí'in Ndios noo ñayuu, taa ni nakutí xí'in Espíritu ij Ndios, taa ni nakutí ta'ani xí'in ña ndichí. Dá ki'o ndu choon yó'o noo rá kee ra, ⁴ dá kíán ná o kátuu ndu

ña ká'an ndu xí'in Ndios, ta ni ña dána'a ndu'u to'on na —kaá apóstol.

⁵ Ta kúu ndidaá vá ñayuu ñoó ni nata'an ini ña dión koo. Dá ni kaxi na iin taa naní Esteban, chi kándéé ká'ano iní na Ndios, ta ni nakutí nío ná xí'in Espíritu ij. Ta ni kaxi ta'ani na Felipe, xí'in Prócoro, xí'in Nicanor, xí'in Timón, xí'in Parmenas, xí'in Nicolás, taa ñoo Antioquía, taa sa kandísa táto'on kándísa na ndéi Israel. ⁶ Dá ndáka na ndin usa taa ñoó ni saa na noo apóstol. Dá ni chikodó ná ndá'a ná diní ná. Dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'a ndin usa taa ñoó.

⁷ Ta kúu ni naka'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, sa'á ñoó ni ndukua'a na kúu kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúu kua'a ta'ani ta duti ni kasá'á kándísa ña ndaa sa'a Jesús.

Di'a ni kuu tá ni tiin dao taa Esteban ndáka ra kua'an ra noo ta né'e choon

⁸ Kua'á ña maní ni kee Ndios xí'in Esteban, ta ni nakutí ná xí'in ndée Ndios, sa'á ñoó ni sa kandeé ná sa kee na kua'á nda'o ña ná'ano xí'in ña ndato tein ñayuu ndéi ñoo ñoó. ⁹ Ta kúu ni ndakuei dao taa ño'o ve'e noo náta na Israel, ña ká'an xí'in ná, ve'e na ko ño'o ka tixi ndá'a iin sato'o, ta ni ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'in ra ñoo Alejandría, xí'in ra kuendá Cilicia, xí'in ra kuendá Asia. Dá ni kasá'á rá ndátó'on kuáchi ra xí'in Esteban. ¹⁰ Tído ko ní kándéé ta'on ra dátuu rá noo ká'an na, chi kómí ná ña ndichí kée Espíritu ij Ndios.

¹¹ Dá ni chiya'i ra dao taa ña ná ka'an ra ña ni seídó'o ra ká'an ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'in sa'a Ndios. ¹² Ta dión ni kee ra, dá ni nakuina vaá na ñoo xí'in ndidaá ta sá'ano, xí'in ndidaá ta dána'a ley. Dá ni natuu ra ni tiin ra Esteban. Dá ndáka ñaá rá ni saa ra noo ta né'e choon. ¹³ Dá ni chikata ra taa ká'an to'on sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúu ra ko sá tuu ta'on ra ña ká'an ndava'a ra sa'a ve'e ño'o ij yo, xí'in sa'a ley Moisés. ¹⁴ Chi ni seido'o ndu'u ká'an ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña roón kúu ra ko'on nakani ndi'i ve'e ño'o ká'ano yó, ta nadaon ra ña ni dankoo Moisés keeá —kaá ra.

¹⁵ Ta ndidaá taa ndéi noo tá'anda choon ñoó, tá ni sa nde'é rá noo Esteban, ta kúu ni xini ra ña ndato nda'o noo ná táto'on ndato noo iin ángel.

7

Di'a kua'an ña ni ka'an Esteban xí'in ta né'e choon

¹ Dá ni ndato'on ñaá ta duti mií noo:

—¿Á ña ndaa kúu ña ká'an taa kaa sa'on?

² Dá ni kaa Esteban xí'in rá:

—Kueídó'o ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, ñani, ndo'ó, ta sá'ano viti. Na ndato nda'o kúu Ndios, ta ni na'a na mií ná noo tatá sá'ano yo Abraham tá ni sa io na chí nación naní Mesopotamia, tá ko ñá'a ko'on na koo na ñoo naní Harán. ³ Dá ni kaa Ndios xí'in ná: “Dánkoo ñoo noo ióon xaan, ta dánkoo ndidaá kúu tá'on. Ta kua'an kooón noño'o ko'in na'i nooon.”

⁴ Dá ni keta na noño'o na Caldea kua'an na. Dá ni sa'an na ni sa io na ñoo naní Harán. Ta ñoó ni xij tatá na. Dá ndáka ñaá Ndios ni saa na noño'o yó'o noo ndéi yó viti.

⁵ Tído ni lú'u ta'on ño'o yó'o ko ní xí'o Ndios ni'i ná, ni noo kuein sa'a ná. Tído ni ka'an Ndios ña ki'o naan noo mií ná xí'in noo de'e na, xí'in noo de'e ñání na, va'ará ko ñá'a kande de'e Abraham tiempo daá ñoó. ⁶ Ta ni ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñání na xí'in de'e díko na kakuu na tukú kande nda'i iin ka ñoo. Ta kaño'o na tixi ndá'a na ñoo ñoó, ta kendava'a na xí'in ná noo komi ciento kua. ⁷ Ta ni kaa ta'ani Ndios di'a: “Ta yu'u kúu na keyiko sa'á na ñoo, na kendusa xí'in ñayuu ña kechóon na noo ná. Tá ni ndi'i, dá kankuei ñayuu kii na kande na noño'o yó'o, ta yó'o kandaño'o na yu'u.”

⁸ Tá ni ndi'i, dá ni kandoo Ndios xí'in Abraham ña ta'anda ñi ná xí'in ndidaá de'e na, ta ñoó kían ná'a ña ni xí'o Ndios to'on na noo ná. Sa'á ñoó, tá ni sa io de'e Abraham ni sa naní Isaac, dá ni sa'anda na ñi xí tá ni xino xi ona kuu. Dá tá ni sa io de'e Isaac ni sa naní Jacob, dá ni sa'anda ta'ani na ñi xí. Ta dión ta'ani ni kee Jacob xí'in ndin uxí uu de'e yíi na, tá'an na ni sa kuu ndin uxí uu tatá sá'ano yo.

⁹ Tído sa'á ña u'u ini tatá sá'ano yo, sa'á ñoó ni díko ná ñani ló'o na José noo taa Egipto. Tído ni sa io va Ndios xí'in José, ¹⁰ ta ni chindeé ñaá ná noo iin rá iin tandó'o ni sa ndo'o na. Ta ni kemáni ñaá ná, ta ni xí'o na ñaxintóni ndichí noo ná tá ni sa iin na noo Faraón, ta kúu rey Egipto. Dá ni xí'o ra choon ká'ano noo ná ña dándáki na Egipto, xí'in ve'e mií rey ñoó.

11 'Dá n̄i kasáa tama iin ní kúu kuendá Egipto x̄í'ín Canaán. Ta n̄i ndo'lo nda'lo ní ndidaá ñayuu. Sa'á ñoo k̄o ní n̄i'í n̄a sá'ano ve'e yó ña keí ná. 12 Tá n̄i n̄i'í tó'on Jacob ña ió tirió chí Egipto di'a, dá n̄i tanda'á ná de'e na, n̄a sa kuu tatá sá'ano yo, n̄i sa'an n̄a Egipto. Ta ña yó'lo n̄i sa kuu ta'ándá mií noó n̄i sa'an n̄a. 13 Dá tá n̄i sa'an n̄a ta'ándá kúu uu, nda daá, dá n̄i kasto'on José x̄í'ín ñani n̄a ndá yoo kúu ná. Dá n̄i kandaá ta'ani ini Faraón ndei n̄i kixi José, ta ndá yoo kúu n̄a ve'e na. 14 Dá n̄i sa'anda José choon noo ñani n̄a ña ná no'lo n̄a nakuaka na tatá n̄a Jacob x̄í'ín ndidaá kúu n̄a ve'e na, dá ná kasaa n̄a Egipto. Ta n̄i sa kúu ná on̄i diko sa'on ñayuu.

15 'Ta dión n̄i kuu. Dá n̄i kasáa Jacob x̄í'ín ndidaá n̄a ve'e na kandeí na Egipto. Ta ñoo n̄i sa io Jacob nda noó n̄i x̄i'í n̄a. Ta ñoo ta'ani n̄i x̄i'í tatá sá'ano yo. 16 Tído n̄i sa'an n̄a ñoo yo n̄i dandúxi na lásá n̄a iin ñoo naní Siquem ini iin káo, ña n̄i xiin Abraham noó de'e iin ta ñoo Siquem n̄i sa naní Hamor.

17 'Dá tá sa kua'an x̄inkoo to'on n̄i x̄i'io Ndios noo Abraham, kúu sa n̄i ndukua'á nda'lo n̄a ve'e yó ndéi Egipto, 18 nda rá n̄i kasá'á dándáki iin ka rey Egipto. Ta k̄o ná'á ta'on ra sa'á ña va'a n̄i kee José ñoo ñoo. 19 Sa'á ñoo n̄i kasá'á rá dándá'í ra n̄a sá'ano ve'e yó, ta n̄i kendava'a ra x̄í'ín ná, ta n̄i kendúsa ra x̄í'ín ná ña ná kata ndava'a na de'e yíí kuálí ná, ta dúu n̄i kaki, dá ná kuu x̄i.

20 'Ta mií tein kuu dáá ñoo n̄i kaki Moisés. Ta n̄i sa kuu xi iin taleé ñóhí káa noo Ndios. Ta n̄i xito va ñaá n̄a ve'e xi on̄i yo. 21 Tído n̄i dakána ñaá ná táto'on n̄i ta'anda choon. Ta kúu mií de'e di'í Faraón n̄i n̄aki'ín ñaá. Ta n̄i dakuá'ano ñaáán táto'on de'e miíán. 22 Ta kúu n̄i dakuá'a Moisés ndidaá ña ndichí dakuá'a n̄a Egipto. Ta ndichí n̄a x̄í'ín to'on ká'an n̄a, ta kándéé ná kée na ndá choon kúu mií vá.

23 'Tá n̄i x̄inkoo Moisés uu diko kua, dá n̄i chikaa ini n̄a ko'on n̄a koto ni'ini na n̄a ñoo n̄a, n̄a Israel ndéi Egipto. 24 Dá tá n̄i xini Moisés ña kéndava'a iin ra Egipto x̄í'ín iin ta ñoo n̄a, dá n̄i chindeé ñaá ná. Kúu n̄i sa'ání vá ñaá ná sa'á ña n̄i kendava'a ra x̄í'ín iin ra ñoo n̄a. 25 Ch̄i n̄i ka'án ná ña kandaá ini n̄a ñoo n̄a ña mií Ndios kúu n̄a n̄i kaxi ñaá kua'an n̄a chindeé ñaá ná, dá kankuei na

t̄ixi ndá'a ra ñoo ñoo. Tído k̄o ní kándaa ta'on ini n̄a ñoo n̄a ña dión kián.

26 'Tá n̄i kasandaá iin ka kuu, dá n̄i xini Moisés ña ndéi uu ta Israel naá tá'an mií rá. Dá n̄i ka'án ná nachindei va'a ñaá ná, ch̄i n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá: "Iin ñani kúu vá ndo'ó. ¿Ndiva'a dár'u'u tá'an ndó?", kaá n̄a. 27 Dá n̄i ch̄ituu ta kéndava'a x̄í'ín ñani ra ñoo noo ká'an Moisés. Dá n̄i kaa ra x̄í'ín ná: "¿Ndá yoo n̄i ch̄ikani yo'ó kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin ta keyíko sa'á ndu'u?" 28 ¿Á kóni ta'ani yo'ó ka'ánóon yu'u táto'on n̄i keeón n̄i sa'ánóon iin ta Egipto koni?", kaá ra x̄í'ín ná. 29 Tá n̄i seido'lo Moisés ña n̄i ka'an ra dión, kúu n̄i xino na kua'an x̄iká ná nda noo naní Madián. Ta ñoo n̄i sa io n̄a n̄i sa kuu na iin ta tukú. Ta ñoo ta'ani n̄i sa io uu de'e na.

30 'Dá tá n̄i ya'a uu diko ka kua, dá n̄i na'a noo iin ángel tein ño'ó ita kánkuei tein iin yitó táka ló'lo iin noo kúu noño'ó ichi sa'a yuku naní Sinaí. 31 Ta kúu n̄i naá vá ini Moisés tá n̄i xini n̄a ña dión kúu. Dá n̄i natuu yati na kande'é va'a na. Ta kúu ñoo n̄i seido'lo na n̄i ka'an tach̄i sato'lo yo Ndios: 32 "Yu'u kúu Ndios, n̄a n̄i sa ndaño'lo n̄a sá'ano ve'ón, ch̄i yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u kúu Ndios noo Jacob", kaá Ndios x̄í'ín ná. Ta n̄i kasá'á ndéi Moisés ña n̄i yu'ú n̄a. Ta kúu k̄o ní x̄i'io ndeé ka ini n̄a kande'é ná. 33 Dá n̄i kaa sato'lo yo Ndios x̄í'ín ná: "Taó ndisa ñó'lo sa'on, ch̄i ñó'lo ii kián séin ni'ínón xaan. 34 Miíán ndaa kuiti kián xini yu'u ña nda'í nda'lo ndó'lo ní ñayuu ndéi na Egipto. Ta miíán ndaa seídó'i ña nda'í nda'lo ndéi'í n̄a. Sa'á ñoo n̄i kasá'áí dákakii n̄a. Ta viti nakíi yati cháá ka, ch̄i tanda'á yu'u yo'ó ko'on ñoo Egipto", kaá Ndios x̄í'ín Moisés.

35 'Ta Moisés yó'lo kúu n̄a sa n̄i kuño'ó vá ñayuu ñoo, ch̄i di'a n̄i kaa n̄a x̄í'ín ná: "¿Ndá yoo n̄i ch̄ikani yo'ó ña kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin n̄a keyíko sa'á ndu'u?", kaá n̄a. Tído mií Ndios kúu n̄a n̄i tanda'á Moisés ña kakuu na iin n̄a sa'ándá choon, ta kakuu na iin n̄a dákakii ñayuu ñoo x̄í'ín ndá'a ángel, tá'an n̄a n̄i na'a noo tein yitó táka ló'lo ñoo.

36 'Ch̄i Moisés yó'lo kúu n̄a n̄i taó xóo n̄a sá'ano ñoo yo Egipto, ch̄i kua'á nda'lo ña ndato x̄í'ín ña ná'ano n̄i kee na noó na

Egipto. Ta ni sa'anda dao na taño'o nani Taño'o Kua'á. Ta sa kee ta'ani na ña ná'ano tein uu diko kua noo kúu noño'ó ichí. ³⁷ Ta mií Moisés yó'o kúu na ni ka'an di'a xí'in na Israel: "Ta mií sato'o yo Ndios kúu na ki'o ña kana iin profeta tein mií ndó, dá kasto'on ná xí'in ndó to'on ni ka'an mií Ndios xí'in ná, táto'on ki'o kée yu'u. Ta kueídó'o ndó ndidaá kúu ña ka'an na xí'in ndó." ³⁸ Tá Moisés yó'o kúu na ni sa kaa tein na sá'ano ve'e yó noo kúu noño'ó ichí ñoo, ta ni ndat'ón ná xí'in ángel ni kii noo Ndios diní yuku nani Sinaí. Ta ñoo ni ni'i ná to'on Ndios, ña xí'o ña kataki yo. Dá ni xi'o naan noo na sá'ano ve'á, dá ni naya'an noo yóo.

³⁹ "Tído ko ní xín ta'on na sá'ano ve'á kueídó'o na ña ká'an Moisés, ta ni kuñó'ó ñaá ná. Ta ñó'o ini na nandió kuéi na ñoo Egipto. ⁴⁰ Sa'á ñoo ni kaa na xí'in Aarón: "Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'o Egipto, chi xini ndí kían ni ndo'o Moisés, tá'an na ni taó yó Egipto, dá vei yó yó'o." ⁴¹ Dá ni kava'a ñayuu ñoo iin yoko kaa táto'on kaa iin chikerró. Dá ni doko ná kiti ndáka na nooán, ta ni sa ndei dii ná ni keká'ano na yoko, ña ni kava'a na xí'in ndá'a mií ná.

⁴² Sa'á ñoo ni dayáa ndá'a ñaá Ndios, ta ni nak'i'o ñaá ná noo ña kini. Sa'á ñoo ni kasá'á ná ndaño'o na tiñoo ñó'o induú, chi di'a kua'an ña ni taa iin profeta sa'á ña ni ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndéi Israel,

¿á noo yu'u va ni doko ndo'ó kiti ndáka ndó tein uu diko kua ni sa ndei ndó noño'ó ichí ñoo?

⁴³ Koó, di'a ni doko ndo rí noo yoko, chi ni sa ne'e ndó ve'e ño'o ñi kuendá yoko nani Moloc

xí'in iin ka ve'e ño'o kuendá yoko kúu tiñoo nani Refán.

Ta ña yó'o kúu ña ni kava'a ndó xí'in ndá'a mií ndó, dá ni sa ndaño'o ndóan.

Ta sa'á ña ni kee ndó dión, sa'á ñoo tanda'a yu'u ndo'ó ko'on xiká cháá ka ndo o duú ñoo Babilonia.

Dión kaá to'on ni taa profeta.

⁴⁴ Ta sa komí na sá'ano ve'e yó ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñi, tá'an ña ná'a ña ió Ndios xí'in ná, nani ni sa ndei na noño'ó ichí ñoo. Ta ve'e ño'o yó'o kían kaa táto'on ki'o ni sa'anda Ndios choon, chi ni kava'an táto'on

ki'o kaa rá ió ña ni na'a Ndios noo Moisés diní yuku. ⁴⁵ Dá ni natiin de'e na sá'ano ve'e yó ve'e ño'o yó'o. Ta né'e naan ni sa na xí'in José noño'ó na tukú. Dá ni kandeé ná ni keña'a na ñó'o yó'o, chi mií Ndios ni taó ñayuu ni sa ndei yó'o kua'an na. Ta ki'o dión ni sa kían ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñi nda tiempo ni sa dandáki rey David.

⁴⁶ Ta na yó'o kúu na ni natiin kua'á ña maní noo Ndios, sa'á ñoo ni xika na ña kían kava'a na iin ve'e ño'o náoo noo keká'ano ñayuu Ndios, na ni sa ndaño'o tatá sá'ano yo Jacob. ⁴⁷ Tído rey Salomón, na sa kuu de'e rey David, noón kúu na ni kava'a iin ve'e ño'o náoo. ⁴⁸ Tído na komí ndidaá choon ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa, chi iin profeta ni taa ña ni kaa Ndios di'a:

⁴⁹ Induú va kúu noo ió yu'u dandákii, ta noño'ó yó'o kúu noo ndíta sa'i.

Sa'á ñoo, ¿ndi koo ví ve'e kava'a ndó koo yu'u, ká'an ndó?, kaá sato'o yo Ndios.

Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó noo kooi náni'i ndeéi, ká'an ndó?

⁵⁰ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií vá yu'u kúu na ni kava'a ndidaá kúu ña'a ió ñayuu yó'o?

Dión kaá sato'o yo Ndios —kaá Esteban.

⁵¹ Dá ni kaa ta'ani Esteban xí'in taa ñoo: —Tído ndeé nda'o to'on ndó, ta kaxi nda'o nio ndo, ta na dó'ó nda'o kúu ndó. Daá kuití vá ko kóni ndo kee ndó ña kóni Espiritu i Ndios, chi táto'on ki'o ni sa kee na sá'ano ve'e ndó, ki'o dión kée i vá ndó.

⁵² Chi, ¿ndi kaa iin profeta ko ní kéndava'a na sá'ano ve'e ndó xí'in? Ni sa'ání ná ndidaá profeta, na ni sa ka'an ña kii iin na ndaa noo Ndios. Ta miían ndaa ni kixi na, tído ni nak'i'o ñaá ndó noo ndá'a ta kini, ta ni sa'ání ñaá ndó. ⁵³ Ta va'ará ni natiin túu ndó ley Ndios noo ángel ni kii induú, tído ko ní seídó'o ta'on ndóan.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Esteban

⁵⁴ Tá ni seido'o taa né'e choon to'on yó'o, kúu ni karyíi nda'o ra, ta ni chichi tá'an no'o ra, chi ni xido nda'o ini ra sa'á ña ni ka'an Esteban. ⁵⁵ Tído ni nakutí Esteban xí'in Espiritu i Ndios. Ta ni sa nde'é ná chí induú. Ta ni xini na ña ndato oon ví náye'e ndaa noo ió Ndios, ta iin Jesús xoo kuá'a na.

⁵⁶ Dá ni kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chí ndé'í ña nónó induú káa. Ta na ni nduu taa ñayuu yó'o ín na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá na.

⁵⁷ Ta kúu ni sadi ndidaá taa ndéi ñoo do'o ra. Ta kúu ni'í nda'o ni kasá'á káyu'ú rá. Dá ni ndao ni'ini ra ni tiin ra Esteban. ⁵⁸ Dá ni taó ñaá rá nda yu'ú ñoo, dá ka'ání ñaá rá xí'ín yuu. Ta ra chínóo kuachi Esteban ni chindei ra dá'on rá noo ín tayii naní Saulo. ⁵⁹ Ta xí'ín tein kóon ñaá rá yuu, kúu ni kasá'á Esteban ká'an na xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní níoi.

⁶⁰ Dá ni sa kuín xití ná. Ta kúu ni'í nda'o ni káyu'ú ná, ta kaá na:

—Tatá Jesús, o sa kékuendá ní kuachi yá'a taa yó'o kée ra xí'ín yu'u —kaá na.

Dá tá ni ndi'í ni ka'an na dión, dá ví ni xi'í na.

8

Di'a ni kuu tá ni kasá'á Saulo kéndava'a ra xí'ín na kúu kuendá Jesús

¹ Ta ni nata'an va ini Saulo ñoo ña ni sa'ání rá Esteban. Ta mií kuu dáá ñoo ni kasá'á kéndava'a ñayuu xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén. Sa'á ñoo ni xita noo ndi'í na kua'an na kande na dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea di'a xí'ín kuendá Samaria. Ta sava'a na kúu apóstol va ni kandoo ndéi ñoo Jerusalén. ² Tído ndéi dao ka taa ndíta ndaa noo Ndios, ta roón kúu ra ni sa'an ni dandúxi Esteban. Ta nda'í ni saki ra sa'a ná. ³ Ta tein kuu dáá ñoo ni kasá'á Saulo kéndava'a ra xí'ín na kúu kuendá Jesús. Kúu ni xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó ra taa xí'ín ñá'a, ta ñó'o ñaá rá kua'an na ve'e kaa.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Felipe to'on va'a Jesús chí kuendá Samaria

⁴ Ta ñayuu ni kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noón kúu na ni kasá'á dána'a to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ndidaá kúu xían noo ni ki'in na kua'an na. ⁵ Dá ni ki'in ta'ani iin taa naní Felipe kua'an ra iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta ni kasá'á rá kásto'on ra xí'ín ñayuu sa'a Cristo, na dáka'ki ñaá. ⁶ Ta ni nataka kuá'á ñayuu. Ta ndino'o ini na ni seídó'o na ña ni daná'a Felipe, chí ni xini na ndidaá ña'a ndato ni kee ra. ⁷ Chí kuá'á nda'o

ñayuu ñó'o espíritu kini ni nduva'a, ta ni'í nda'o ni káyu'ú espíritu kini ñoo, dá ni kankuei ña kua'an ini na. Ta kuá'á ñayuu ni natií sa'a xí'ín na ko kúu kaka va'a ni nduva'a. ⁸ Sa'á ñoo ni kadii nda'o ini ñayuu ndéi ñoo.

⁹ Ta ñoo ñoo ió ta'ani iin taa naní Simón, ta sa na'á vá xionoo ra kétadí ra xí'ín na ñoo ñoo. Ta danda'í ra ñayuu ndéi ñoo, chí kée ra mií rá ña kúu rá iin taa ndaya'i. ¹⁰ Ta ndidaá ñayuu seídó'o va'a ña ká'an ra, nda na kuáli cháa ka xí'ín nda na sá'ano cháa ka, ta kaá na ña mií Ndios ni xi'o choon ká'ano ñoo noo rá. ¹¹ Ta kándisa ñayuu ñoo ña ká'an ra, chí sa na'á nda'o xionoo ra danda'í ñaá rá xí'ín ña tadí kée ra. ¹² Tído tá ni daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, kúu ni kandisa naan, ta ni kandisa ta'ani na ña ni daná'a ra sa'a Jesucristo. Sa'á ñoo kuá'á nda'o taa xí'ín ñá'a ni sodo ndúta. ¹³ Ta kúu ni kandisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá ni ndi'í ni sodo ndúta rá, kúu ni kasá'á rá xionoo ra xí'ín Felipe. Ta kúu naá vá iní ra xini ra ña ndato xí'ín ña ná'ano kée Felipe.

¹⁴ Tá ni ni'í to'on na kúu apóstol ndéi ñoo Jerusalén ña kuá'á ñayuu ndéi kuendá Samaria ni kandisa to'on Ndios, dá ni tanda'á ná Pedro xí'ín Juan kua'an na ñoo. ¹⁵ Dá tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni xika na ña mani noo Ndios sa'á ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espiritu i'í Ndios, ¹⁶ chí ni iin tó'on ná ko ñá'a natiin Espiritu i'í Ndios, chí ni sodo ndúta óon va na xí'ín kuu Jesús. ¹⁷ Dá ni chínóo Pedro xí'ín Juan ndá'a ná diní ñayuu ni kandisa ñoo, ta kúu ni natiin na Espiritu i'í Ndios.

¹⁸ Tá ni xini Simón ña ni natiin ñayuu ñoo Espiritu i'í Ndios tá ni chínóo apóstol ñoo ndá'a ná diní ná, dá ni ka'án rá ki'o ra di'ón noo ná, ¹⁹ chí ni kaa ra:

—Dikó ta'ani ndo'ó choon né'e ndó xaan noo yú'u. Dá kían, tá ná chinóo yu'u ndá'í diní ndi ndáa mií ñayuu, ta kúu ná natiin ta'ani na Espiritu i'í Ndios —kaá Simón.

²⁰ Dá ni kaa Pedro xí'ín rá:

—Kua'an yo'ó naá nduúon xí'ín di'ón xaan, chí ká'án yo'ó ña xí'ín di'ón kuu kuiión ña xi'o oon Ndios noo ñayuu. ²¹ Ni lú'u ví kuendá yo'ó, ni tá'í yo'ó koó noo choon kée ndu'u yó'o chí ko ín ndaa ta'on

nímōn noō Ndios. ²² Kua'án nandikó inóon sa'a ña kini kéeón xaan. Ta kueí nda'í noō Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini na sa'á kuachi nákaní inon xaan. ²³ Chì kátóni ini yu'u ña nì chítí yo'ó xí'ín ña u'u inon. Ta ndadí toon yo'ó nákaaon tixi ndá'a ña kini —kaá na.

²⁴ Dá nì kaa Simón:

—Kueí nda'í ndo noō sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'i tá'an ña kaá ndo veí ndó'i —kaá ra.

²⁵ Dá tá nì ndi'i nì daná'a Pedro xí'ín Juan noó ñayuu ñoo sa'á to'on va'a Ndios, dá nì ki'in na íchi kua'an na xí'ín Felipe. Dá nì kasá'a ná dána'a na to'on va'a ñoo noō ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo ñó'o chí kuendá Samaria ñoo. Tá nì ndi'i, dá nì nandió kuéi na nì nasáa na ñoo Jerusalén.

Dì'a nì kuu tá nì daná'a Felipe sa'á to'on va'a Jesús noō iin taa nì kii nación Etiopía

²⁶ Tá nì ndi'i yó'o, dá nì ka'an iin ángel nì kii noō sato'o yo Ndios xí'ín Felipe:

—Ndakuiin, ta ki'in íchi ña kua'an chí sur Jerusalén di'a, ña kua'an nda ñoo Gaza. Ta íchi ñoo kían yá'a kua'an noō kúú noño'ó íchí —kaá na.

²⁷ Dá nì ndakuiin Felipe. Dá nì kee ra kua'an ra. Ta kúú íchi noó kua'an ra ñoo nì naki'in tá'an ra xí'ín iin taa nación Etiopía. Ta kúú rá iin taa o kúu kandeí de'e. Ta kúú rá iin taa kéchóon noō iin ñá'a naní Candace, ña kúú reina nación Etiopía, chí né'e va'a ra di'óan. Ta nì sa'an ra ñoo Jerusalén nì sa ndaño'o ra Ndios. ²⁸ Ta kúú nì nandió koo ra kua'an nó'o rá. Ta ió ra noō carreta, kiró ñó'o kuéi. Ta ká'i ra tuti nì taa profeta Isaías. ²⁹ Dá nì kaa Espíritu iij Ndios xí'ín Felipe:

—Natuu yati kua'án nì'on carreta káa —kaá na.

³⁰ Dá nì kankono Felipe nì natuu yati ra noó kua'an ra. Kúú nì seido'o ra ña ká'i taa ñoo noō tuti nì taa profeta Isaías. Dá nì ndato'on ñaá Felipe:

—¿Á kátóni ini ní ndí kóni kaa ña ká'i ní xaan?

³¹ Dá nì kaa taa ñoo:

—¿Ndi kee yu'u kandaa inij ña ká'an tá ko iin ta'on nakani xí'ín yu'u?

Dá nì ka'an ra xí'ín Felipe ña ná kaa ra noō carreta, ta ná kakoo dáó rá xí'ín rá.

³² Ta ká'i ra tuti iij Ndios noō ká'an di'a:

Táto'on kì'o ndáka ra iin léko kua'an rì noó taa sa'ání rì, kì'o dión nì kee ra xí'ín ná.

Táto'on kì'o tádi iin léko dátá rì, kì'o dión nì kee na,

chì nì iin tó'on to'on ko ní ká'an na chindeé ná mií ná.

³³ Ta nì kenoo ñaá taa, ta ko iin ta'on ní keyíko ndaa sa'a ná.

Sa'á ñoo, ¿ndá yoo kuu nakani sa'á de'e na? Chì nì sa'ání ñaá ñayuu, dá ná o koo ka na ñayuu yó'o.

³⁴ Dá nì ndato'on taa ñoo Felipe, ta kaá ra:

—Kee ní ña manì nakani ní xí'ín yu'u.

¿Ndá sa'a nì ka'an profeta yó'o? ¿Á nì ka'an na sa'a mií ná, o nì ka'an na sa'a iin ka taa?

³⁵ Dá nì nakani Felipe ndi kóni kaa to'on káa noō tuti iij yó'o. Xí'ín sa'á to'on yó'o, dá nì kasá'a rá dána'a ra noō rá sa'á to'on va'a Jesús. ³⁶ Dá nì saa ra iin xían noō ñó'o takuii noō yá'a ra kua'an ra ñoo. Dá nì kaa taa Etiopía ñoo xí'ín Felipe:

—Yó'o ñó'o takuii. ¿Á o kúu ta'on kodo ndúta yu'u yó'o?

³⁷ Dá nì kaa Felipe xí'ín rá:

—Tá kandeé ini ní Jesús xí'ín ndinoo ini ní ní, dá kían kuu va.

Dá nì kaa taa ñoo:

—Kándísai ña Jesucristo kúú de'e Ndios —kaá ra.

³⁸ Dá nì sa'anda ra choon ña ná kakuin carreta ñoo. Dá nì noō ndi nduú ra noō ñó'o takuii ñoo. Dá nì dakódo ndúta ñaá Felipe.

³⁹ Tá nì ndi'i nì kankuei ra noó takuii ñoo, ta kúú nì ndaño'ó ni'ini va Felipe nì kee Espíritu sato'o yo Ndios. Ta kúú ko ní xiní ka ñaá taa ñoo. Ta kádij nda'o ini ra kua'an ra íchi ñoo. ⁴⁰ Kúú nì kasandaá Felipe iin ñoo naní Azoto. Ta nì ya'a ra iin rá iin ñoo sá xíka ra kua'an ra, ta sá kásto'on ra xí'ín ñayuu ñoo sa'á to'on va'a Jesús kua'an ra. Dá nì saa ra ñoo naní Cesarea.

9

Dì'a nì kuu tá nì nduu Saulo kuendá Jesús

¹ Ta ká'an iij vá Saulo ña ká'ání rá na kúú kuendá sato'o yo Jesús. Kúú nì sa'an ra noō nákaa ta duti mií noó. ² Dá nì xíka ra ña kì'o

ra tuti kane'e ra ko'on ra ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti ñoo ká'an ña kómí rá choon tiin ra ta xí'ín ñá'a ndíko íchi Jesús ko'on na ve'e kaa ñoo Jerusalén.

³ Dá ni kee ra kua'an ra ñoo Damasco ñoo. Tído tá ni kasandaá yati ra ñoo ñoo, kúu iin kuití vá ni naye'e ndaa noo kua'an ra ni kee iin ñó'o ni kii induú. ⁴ Ta kúu ni kankao va ra noño'o. Dá ni seido'o ra tá ni ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo. ¿Ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'on xí'ín yu'u?

⁵ Dá ni ndato'on ñaa rá:

—¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?

Dá ni kaa na:

—Yu'u kúu Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ín. Tído kéeon xí'ín miíon táto'on ki'o kée iin chee tá chísá'a rí diní karochá, ta dár'u'u ri mií rí.

⁶ Ta kúu nda ndéi nino oon va Saulo chi ni yu'u ra, dá kaá ra:

—¿Ndí kían kee kóni ní, tatá?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an ku'u ñoo ká'ano kaa, dá kaa ná kast'on na xí'ín ndí kían kánian keeón —kaá na.

⁷ Ta ta kua'an xí'ín Saulo ñoo, kúu ni naá vá iní ra ndíta ra, chi ni seido'o ta'ani ra ni ka'an iin ñayuu, tído ko'ín ta'on ní xini ra. ⁸ Dá ni ndakuin ndichi Saulo. Tído tá ni ka'an rá kande'é rá, ko' ní kúu ka, chi ni kukuaa va ra. Dá ni natiin ndaa ñaa ta kua'an xí'ín rá ñoo, dá ndáka ñaa rá ni saa ra ñoo Damasco. ⁹ Ta ñoo ni sa io ra oni kuu. Ta ko' túu noo rá, ta ko' ní sás'an ra, ta ko' ní xí'i ra takují.

¹⁰ Ta ñoo Damasco ñoo ió iin ta kúu kuendá Jesús naní Ananías. Ta ni na'a noo sato'o yo Jesús noo ná, ta ni kaa na xí'ín ná:

—¡Ananías!

Dá ni kaa Ananías:

—Yó'o nákaai, tatá.

¹¹ Dá ni kaa sato'o yo Jesús:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an kii keí naní keí Ndaa. Tá ni saon ve'e iin ta naní Judas, dá ndato'on sa'a iin ta ni kaki ñoo Tarso naní Saulo, chi ñoo ió ra ká'an ra xí'ín. ¹² Chi ni xi'oi ña ni xini ra iin ta naní Ananías, ta ku'u ra chinoo ra ndá'a rá diní rá, dá ná natuu tuku noo rá.

¹³ Dá ni kaa Ananías:

—Tatá, kua'a nda'o ñayuu nákaní xí'ín yu'u sa'a ta ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra

xí'ín ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta viti ni kasaa ra ñoo yó'o. Ta né'e ra choon ni xi'o ta duti saku'a'a ña tiin ra ndidaá kúu ñayuu nákoní ña kúu ní sato'o na ko'on na ve'e kaa.

¹⁵ Dá ni kaa sato'o yo Jesús:

—Kua'an, chi mií vá yu'u ni kaxi ta ñoo ña kane'e ra to'in dána'a ra noo ñayuu ko kúu na Israel, xí'ín noo rey, xí'ín noo na Israel. ¹⁶ Ta ko'in dána'i noo rá ña kánian ndo'o naní nio rá sa'a yú'u —kaá na.

¹⁷ Dá ni kee Ananías kua'an na. Dá ni saa na ve'e noo ió Saulo, kúu ni ku'u na ni chinoo na ndá'a ná diní rá. Dá ni kaa na:

—Ñani Saulo, mií sato'o yo Jesús, na ni na'a noo noo yo'ó íchi noo vein yó'o, noon kúu na ni tanda'a yu'u veii, dá natuu noon, ta nakutón xí'ín Espiritu i Ndios —kaá na.

¹⁸ Ta kúu viti'on di'a va ni kuei ña ndaa táto'on ndaa ta'i tiyaká nduchí noo Saulo. Ta kúu ni natuu noo rá. Dá ví ni ndakuin ndichi ra. Dá ni sa'an ra ni sodo nduta rá. ¹⁹ Dá tá ni ndi'i ni sasá'an ra, kúu ni naní'i ndeé vá rá. Ta ni sa io ra dao kuu xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Di'a ni kuu tá ni dána'a Saulo to'on va'a Jesús ñoo Damasco

²⁰ Ta ni ndi'i, dá ni kasá'a Saulo dána'a na sa'a Cristo Jesús ini ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoo ñoo, chi kaá na ña Jesús kúu de'e Ndios. ²¹ Ta kúu ni kasá'a naá vá iní ndidaá kúu ñayuu seido'o na ña dána'a Saulo, ta kaá na:

—¿Á o duú ta kaa kúu ra kéndava'a xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, ¿á o duú ra kaa ta'ani kúu ta ni kasaa yó'o tiin ra na kúu kuendá Jesús, ta kanda ñaa rá ko'on ra naki'o ra noo ndá'a ta duti saku'a'a? —kaá na.

²² Tído ví'i ka ví ni ndundeé iní Saulo dána'a na sa'a Jesús, ta ko' ní ta Israel ndéi ñoo Damasco ndí kían ka'an ra xí'ín Saulo, dá chi ni xi'o na ña ni kanda'i ini ra ña miian ndaa ndisa Jesús kúu Cristo, na dáka'i ñaa.

²³ Kúu sa kua'a nda'o kuu ni ya'a, dá ni kandoo ta Israel ña ka'ání rá Saulo. ²⁴ Tído ni ni'i tó'on na sa'a ña ni kandoo ra kee ra. Ta nduu ñoo ndéi ra ndati ra keta na ye'é noo kondu'u na ñoo Damasco, dá ka'ání ñaa rá, ká'an rá. ²⁵ Sa'a ñoo tá ni kuaa, dá ni

danoo na kúu kuendá Jesús Saulo ini iin t̄iyika ká'ano sata náo ndadí ñoo ñoo. Dá n̄i kee na kua'an na.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i saq Saulo ñoo Jerusalén

²⁶ Dá tá n̄i saq Saulo ñoo Jerusalén, dá n̄i ka'án ná naki'in tá'an na xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'ú xini ñaa, chí k̄o kándia na ña miían ndaa n̄i nduu Saulo kuendá Jesús. ²⁷ Dá n̄i kee Bernabé ndáka ñaa ná kua'an na noo ndéi na kúu apóstol. Dá n̄i nakani na ña n̄i xini Saulo sato'o yo Jesús íchi kua'an ñoo Damasco. Ta n̄i nakani ta'ani na ña n̄i ka'an Jesús xí'in ná íchi ñoo. Ta n̄i kast'on ta'ani na xí'in ñayuu ñoo ña k̄o ní yu'ú ta'on Saulo dána'a na sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo. ²⁸ Dá n̄i kandoo Saulo n̄i sa io na xí'in apóstol ñoo Jerusalén. Ta sa xionoo na xí'in ná. ²⁹ Ta k̄o yu'ú ta'on Saulo kanoo na kast'on na xí'in ñayuu sa'a sato'o yo Jesús. Ta dándichi tá'an na xí'in ta Israel ká'an yu'u griego. Tído ka'áni vá ñaa rá kóni ra. ³⁰ Dá tá n̄i katóni ini dao ka na kúu kuendá Jesús ña k̄i'o dión kóni ra kee ra, dá n̄i kee na ndáka na Saulo kua'an na nda ñoo Cesarea. Ta ñoo n̄i tanda'á ñaa ná kua'an nó'o ná ñoo Tarso.

³¹ Ta kúu ndéi va'a va ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi iin ní kúu kuendá Judea, xí'in Galilea, xí'in Samaria. Ta sá'ano cháa ka na kua'an na xí'in to'on Ndios. Ta yu'ú ní'o ná sato'o yo Ndios. Ta n̄i ndukua'a ná, ta n̄i sisa cháa ka na xí'in ña kándisa na kée Espiritu ī Ndios.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a iin taa naní Eneas

³² Ta noo xionoo Pedro xito ni'ini na ndidaá na kúu ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúu ñoo n̄i kasandaá na noo ndéi na kúu kuendá Jesús ñoo naní Lida. ³³ Ta ñoo n̄i naní'i ná iin taa naní Eneas. Ta sa io ona va kua'á kándu'u rá noo xito, chí n̄i natii sa'a rá. ³⁴ Dá n̄i kaa Pedro xí'in rá:

—Eneas, Jesucristo kúu na nduva'a yo'ó. Ndakuijn ndichi, ta natuú xiton.

Ta kúu n̄i nakuijn ndichi ra. ³⁵ Tá n̄i xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xí'in ñoo naní Sarón ña n̄i nduva'a ta kú'u ñoo, kúu n̄i nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i nataki iin ñá'a naní Dorcas

³⁶ Ta ñoo naní Jope ió iin ñá'a kúu kuendá Jesús naní Tabita. Ta xí'in to'on griego nanían Dorcas. Ta kúu kua'á nda'o ña va'a sa keeán, chí sa chindeeán ñayuu kúnda'í. ³⁷ Ta tein kuu dáá ñoo n̄i kasá'á kú'an. Ta kúu n̄i xil'i vaan. Dá tá n̄i ndi'i n̄i nakata na ñiian, dá n̄i chindú'u ñaa ná ini ve'e kúu uu kánoo n̄ino.

³⁸ Ta yati né'e tá'an ñoo Jope ñoo xí'in ñoo Lida. Kúu n̄i kandaá ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ña ió Pedro ñoo Lida. Sa'á ñoo n̄i tanda'á ná uu taa kua'an ra kuaka ñaa rá. Tá n̄i saq ra noo ió na, dá n̄i seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra:

—¿Á ko'on ní xí'in ndu'u vití'on ní? —kaá ra.

³⁹ Dá n̄i kee Pedro kua'an na xí'in rá. Dá tá n̄i saq na ñoo Jope, dá n̄i kee ñayuu ñoo ndáka ñaa ná kua'an na ve'e noo kándu'u ndii naní Dorcas ñoo. Ta kúu kua'á nda'o na kuáan n̄i kao noo sata Pedro, ta ndé'i na ndéi na sa'á ndii ñoo. Ta dána'a na dá'on xí'in do'on n̄i sa kava'aán tá n̄i sa takian noo Pedro.

⁴⁰ Dá n̄i taó ndi'i Pedro ndidaá kúu ñayuu ndéi ini ve'e ñoo. Dá ví n̄i sa kuin xití ná, ta n̄i ka'an na xí'in Ndios. Dá n̄i sa nde'é ná noo kándu'u ndii ñoo. Dá n̄i kaa na:

—Tabita, ndakoo —kaá na.

Ta kúu n̄i nande'é váán. Dá tá n̄i xinián Pedro, kúu n̄i ndakooán ióan. ⁴¹ Dá n̄i tiin Pedro ndá'an. Dá n̄i nachikani ndichi ñaa ná. Dá n̄i nakana na ndidaá na kúu ñayuu Ndios xí'in na kuáan ñoo ini ve'e ñoo. Dá n̄i chikani takí ñaa ná noo ná. ⁴² Dá tá n̄i kandaá ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñoo ña n̄i natakian, kúu kua'á nda'o na n̄i kándisa sato'o yo Jesús. ⁴³ Ta kúu kua'á ka va kuu n̄i kandoo Pedro ñoo Jope n̄i sa io na ve'e iin taa sa nduvii ñi kítí naní Simón.

10

Dì'a n̄i kuu tá n̄i na'a noo iin ángel noo iin taa naní Cornelio

¹ Ta ñoo Cesarea ió iin taa naní Cornelio. Ta dándaki ra iin ciento soldado, ra kúu iin ta'ándá naní, ra Italiano. ² Ta ndáño'o ra Ndios, ta yu'ú ni'ini ñaa rá xí'in ndidaá na ve'e ra. Ta kua'a dijón xí'o ra chindee rá ñayuu kúnda'í. Ta daá kuití ká'an ra xí'in Ndios. ³ Ta iin kuu n̄i xini ra ña'a ndato n̄i kee Ndios táto'on ka oni sa'ini, chí n̄i xini

túu ra iin ángel n̄i kii noo Ndios. Ta n̄i ku'u na noo nákaa r̄a. Dá n̄i kaa na:

—¡Cornelio!

⁴ Tá n̄i sa nde'é va'a Cornelio ángel ñoo, kúu n̄i yu'ú nda'o ra. Dá n̄i ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndí k̄ián kóni ní, tatá?

Dá n̄i kaa ángel ñoo:

—Náta'an ini Ndios seídó'o na ña x̄ikon noo ná, ta náta'an ta'ani ini na sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'í. ⁵ Ta viti tanda'á dao t̄aa ná ko'on r̄a ñoo Jope kuaka ra iin t̄aa naní Simón kandaka ra kasaa r̄a. Ta t̄a yó'o naní ta'ani Pedro. ⁶ Ta ió na ve'e iin ka t̄aa naní Simón, tá'an r̄a ndúvii ñi k̄iti. Ta ín ve'e ra yati yu'ú taño'o. Ta noón kúu na kasto'on x̄i'ón ndí k̄ián kánian keeón —kaá ángel ñoo.

⁷ Dá n̄i kee ángel ñoo kua'an na. Dá n̄i kana Cornelio uu t̄aa kéchóon noo rá x̄i'ín iin soldado, tá'an r̄a ndáño'o ta'ani Ndios takí. Ta kándéé ini Cornelio ñoo t̄aa yó'o. ⁸ Dá n̄i nakani ndi'i ra x̄i'ín t̄aa yó'o ña n̄i ka'an ángel ñoo x̄i'ín rá. Dá n̄i tanda'á ñaa rá kua'an r̄a ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i xini Pedro iin ña'a ndato n̄i kee Ndios

⁹ Ta iin ka kuu, tá sa kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñoo, kúu n̄i kaa Pedro dini vé'e ka'an na x̄i'ín Ndios, ta k̄ián t̄ato'on dao nduú. ¹⁰ Ta n̄i kixian n̄i kuiko nda'o na. Ta sa kasá'an va na kóni na. Ta x̄ián nani kénduu na ve'e ñoo ña'a kasá'an na, ta kúu n̄i xini túu na iin ña'a ndato n̄i kee Ndios. ¹¹ Ch̄i n̄i xini na n̄i nono induú. Ta n̄i xini na konoo iin ña'a vei ña, ta káaan t̄ato'on káa iin dá'on ká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Ta n̄i naxinoan nda noño'o. ¹² Ta kúu ini dá'on ñoo ñó'o ndidaá kúu k̄iti komi sa'a, ta ñó'o ta'ani kirí x̄ika t̄ixi, x̄i'ín ndidaá ka ni laa. ¹³ Dá n̄i seído'o Pedro tach̄i iin na n̄i ka'an, ta kaá na dí'a:

—Pedro, nakuijn ndichi. Ta ka'ání k̄iti xaan, ta kason rí.

¹⁴ Dá n̄i kaa Pedro:

—Koó, tatá, ch̄i ko óon ta'on keí yu'u ña'a yako x̄i'ín ña ko ió vii noo Ndios.

¹⁵ Dá n̄i kaa tuku tach̄i na n̄i ka'an ñoo x̄i'ín ná:

—Tá'an ña n̄i nduvii Ndios, o sa ch̄inani ta'on yo'áan ña k̄ián ña yako.

¹⁶ Ta oni ta'ándá n̄i ka'an na dión x̄i'ín Pedro. Dá n̄i nandió ko tuku dá'on ñoo kua'an nó'an induú.

¹⁷ Ta kúu x̄ián ió Pedro nákanini na ndi kóni kaa ña ndato n̄i xini na ñoo, kúu sa n̄i saa va t̄aa n̄i tanda'á Cornelio ve'e noo ió na, ch̄i n̄i ndato'ón rá na ñoo ñoo ndeí kúu ve'e Simón. Ta kúu sa n̄i kasandaá r̄a yé'é ve'e ñoo. ¹⁸ Dá n̄i kasá'á ndato'ón rá na ndeí ve'e ñoo, dá n̄i kaa r̄a:

—¿Á ve'e yó'o ió iin t̄aa naní Simón, t̄aa ká'an x̄i'ín ná Pedro? —kaá r̄a.

¹⁹ Ta nákanini iij vá ini Pedro sa'á ña n̄i xini na, dá n̄i kaa Espiritu iij Ndios x̄i'ín ná:

—N̄i kasáa oni t̄aa nándukú rá yo'ó.

²⁰ Ndakuijn, ta kua'an noo k̄i, ta o sa nákanini kuach̄i inon ko'on x̄i'ín rá, ch̄i mió yu'u n̄i tanda'á rá n̄i kasáa r̄a —kaá na.

²¹ Dá n̄i noo Pedro, dá n̄i sa'an na noo ndita t̄aa n̄i tanda'á Cornelio ñoo. Dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—Yu'u kúu t̄aa nándukú ndo'ó. ¿Ndá choon vei ndó?

²² Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—Vei ndu choon iin t̄aa naní Cornelio, tá'an na dándaki iin ciento soldado. Ta na yó'o kúu iin t̄aa ndaa, ta ndáño'o na Ndios takí. Ta ká'an va'a ndidaá kúu na Israel sa'a ná. Ta n̄i natiin na choon noo iin ángel kéchóon noo Ndios ña k̄ián kana na mií ní ña ko'on ní ve'e na, dá ná kueídó'o na ña k̄ián kasto'on ní x̄i'ín ná —kaá t̄aa ñoo.

²³ Dá n̄i natiin va'a ñaa Pedro. Dá n̄i sa ndeí ra ve'e ñoo n̄i kidi r̄a sakuaá dáá ñoo. Tá n̄i t̄uu noo iin ka kuu, dá n̄i kee Pedro x̄i'ín dao ka t̄aa kúu kuendá Jesús ndeí ñoo Jope ñoo kua'an na x̄i'ín ndin oni t̄aa ñoo.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i saa Pedro ve'e Cornelio

²⁴ Nda iin ka ví kuu, dá n̄i saa na ñoo naní Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndati ra kasaa Pedro ve'e ra. Ta ndeí ta'ani ndidaá tá'an ra, x̄i'ín na né'e tá'an va'a x̄i'ín rá n̄i kana ra ñoo.

²⁵ Dá tá n̄i saa Pedro yé'é ve'e ñoo, kúu n̄i keta Cornelio nakuaka ñaa rá. Ta kúu n̄i sa kuin x̄iti rá noo ná, dá kandaño'o ñaa rá, ká'án rá. ²⁶ Tído n̄i nachikani ndichi va ñaa Pedro, ch̄i n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—Ndakuijn ndichi ní, ch̄i t̄aa x̄i'ín vá ní kúu yu'u.

²⁷ Ta kúu ndátó'ón Pedro x̄i'ín rá n̄i ndu'u na ve'e ra. Dá n̄i xini na ña kua'á nda'o

ñayuu ndéi ndáti ñaá. ²⁸ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Sa ná'á vá mií ndó ña k̄o sónó ta'on ley ndu'u, n̄a kúú n̄a Israel, ña naki'in tá'an ndu ta ni ña natuu yati ndu xí'ín ñayuu k̄o kúú n̄a Israel. Tído n̄i daná'a Ndios nooí ña k̄o kánian chinaní yu'u ni iin tó'ón ñayuu ña kúú ná ñayuu k̄o chóon, o ñayuu yako noo Ndios. ²⁹ Sa'á ñoó, tá n̄i kana ndó yu'u vei, k̄o ní nákaní kuách̄i ta'on inij kixii. Ta viti ndáto'ín ndo'ó, ¿ndá sa'a kíán n̄i kana ndó yu'u veii? —kaá n̄a.

³⁰ Dá n̄i kaa Cornelio xí'ín ná:

—Sa io komi kuu, táto'on mií hora viti, ióí né'e iij. Kúú tá n̄i kasandaá ka on̄i nani ká'ín xí'ín Ndios, ta kúú iin ndakána vá n̄i sa kuíin iin t̄a ndíxi dá'on ndato náye'e ndaa nooí. ³¹ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín yu'u: “Cornelio, sa n̄i seido'o Ndios ña n̄i xikon noo ná, ta náta'an ini n̄a sa'á ña chíndeéón ñayuu kúnda'í. ³² Ta viti tanda'á dao t̄a ná ko'on r̄a ñoo ká'ano naní Jope kuaka ra iin t̄a naní Simón, t̄a ká'an xí'ín ná Pedro. Ta ió n̄a ve'e iin t̄a naní Simón, tá'an r̄a ndúvii ñ̄i kít̄i. Ta iin ve'e ra yati yu'ú taño'o. Dá ná kii na kasto'on na xí'ón ndí kíán kánian keeón”, kaá ángel ñoo xí'ín yu'u. ³³ Sa'á ñoó mií hora daá n̄i tanda'í t̄a yó'o kosaa r̄a kuaka ra mií kii ní. Ta kúú va'a va n̄i kee ní ch̄i n̄i kasaa yach̄i ní. Ta viti kíán ndéi ndi'i ndu'u noo Ndios, dá kueído'o ndu ndidaá to'on n̄i sa'anda Ndios noo ní ña kíán kasto'on ní xí'ín ndu'u —kaá r̄a xí'ín Pedro.

Dí'a kua'an ña n̄i daná'a Pedro sa'a Jesús noó ñayuu n̄i nat̄aka ve'e Cornelio

³⁴ Dá n̄i kasá'á Pedro ká'an n̄a xí'ín ñayuu ñoó:

—Viti kíán kátóni va'a inij ña k̄o káxi ta'on Ndios ñayuu, iin nóó kúú vá ná noo ná. ³⁵ Ta náta'an ini n̄a xini n̄a ñayuu ndéi ndi ndáa mií vá ñoo tá yu'ú ni'ini ñaá ná, ta kée na ña ndaa. ³⁶ N̄i ka'an Ndios xí'ín n̄a Israel sa'á to'on va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, n̄a dándáki ndidaá ñayuu. ³⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kíán n̄i kuu chí Judea di'a. Ta n̄i kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá n̄i ndi'i n̄i daná'a Juan noo ñayuu ña kánian kodo ndúta ná. ³⁸ Ch̄i n̄i x̄i'o Ndios Espiritu ij ná noo Jesús, n̄a ñoo Nazaret, ta n̄i x̄i'o ta'ani na choon noo ná. Ta sa x̄ionoo Jesús sa

kee na kua'á nda'o ña va'a, ta sa nduva'a na ndidaá kúú ñayuu sa dandó'o ña u'u. Díon n̄i kee Jesús, ch̄i ió Ndios xí'ín ná. ³⁹ Ta ndu'u kúú n̄a n̄i xini ndidaá kúú ña'a ndato n̄i kee Jesús chí kuendá Judea, xí'ín ña n̄i kee na ñoo Jerusalén. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'ání ñaá rá, ch̄i n̄i chirkaa ñaá rá ndika iin cruz. ⁴⁰ Tído n̄i danátaki ñaá Ndios t̄ixi kuu óni. Ta n̄i na'a takí tuku Jesús noo ndú'u n̄i kee Ndios. ⁴¹ Tído k̄o ní xini ta'on ñaá ndidaá n̄a Israel. Sava'a mií ndu'u, tá'an n̄a n̄i kaxi mií Ndios, n̄i xini ñaá, ch̄i n̄i sasá'an nduú ndu xí'ín ná, ta n̄i x̄i'i nduú ndu'u xí'ín ná tá n̄i ndi'i n̄i nat̄aki n̄a. ⁴² Tá n̄i ndi'i, dá n̄i x̄i'o na choon noo ndú'u ña kanoo ndu kasto'on ndu xí'ín ndidaá kúú ñayuu ña n̄i ch̄ikani Ndios mií Jesús ña keyíko n̄a sa'a ndidaá ñayuu takí xí'ín ndidaá n̄a n̄i x̄i'i. ⁴³ Ta sa'a mií ta'ani ná n̄i taa profeta, ch̄i n̄i taa na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuach̄i ndidaá ñayuu kandeé ini ñaá —kaá Pedro.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nat̄akúti ní n̄a ve'e Cornelio xí'ín Espiritu ij Ndios

⁴⁴ Ta kúú ká'an ió Pedro iin na, kúú n̄i naxino Espiritu ij Ndios din̄i ndidaá kúú ñayuu ndéi seído'o ñoó. ⁴⁵ Ta t̄a Israel kúú kuendá Jesús, tá'an r̄a n̄i kasáa xí'ín Pedro ñoó, kúú n̄i naá vá iní r̄a ndíta ra, ch̄i n̄i naxino Espiritu ij Ndios din̄i n̄a k̄o kúú n̄a Israel ñoó, ⁴⁶ ch̄i n̄i seído'o ra ña n̄i kasá'á ná ká'an n̄a dao ka yú'u, ta kéká'ano na Ndios. ⁴⁷ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín t̄a n̄i kasáa xí'ín ná ñoó:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kúu chituu ña kodo ndúta n̄a yó'o, ch̄i sa n̄i nat̄iin va na Espiritu ij Ndios táto'on k̄i'o n̄i nat̄iin ñaá mií yó —kaá n̄a.

⁴⁸ Dá n̄i sa'anda Pedro choon noo ñayuu n̄i kandisa ñoó ña ná kodo ndúta ná xí'ín kuu sato'o yo Jesús. Ni ndi'i, dá n̄i seí nda'í n̄a noo Pedro ña ná koo na xí'ín ná cháá ka kuu.

11

Dí'a kua'an ña n̄i kasto'on Pedro xí'ín na kúú kuendá Jesús

¹ Kúú n̄i ni'ij tó'on ta'ani apóstol xí'ín dao ka n̄a kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ña n̄i kandisa dao ñayuu k̄o kúú n̄a Israel to'on va'a Ndios. ² Dá tá n̄i nandió k̄o tuku Pedro ñoo Jerusalén, dá n̄i kasá'á

dánani ñaá dao taa, tá'an ra kaá ña miían ndúsa ta'anda ñii ndidaá taa kúu kuendá Jesús, ³ ta kaá ra:

—¿Ndiva'a ni sa'an ní ni ku'u ní ve'e taa ko ní tá'anda ñii? Ta, ¿ndiva'a ni sasá'an nduú ní xí'in rá?

⁴ Dá ni kasá'á Pedro nákaní ndi'i na ndi k'i'o ni ndo'o na, ta kaá na:

⁵ —Tá nákaa yu'u ñoo ká'ano naní Jope, ta xían nani ká'in xí'in Ndios, ta kúu ni na'a na iin ña'a ndato nooi. Ta káaan táto'on káa iin dá'on chiká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Díon káaan ni nooan ni kiián nda induú káa. Ta ni naxinoan nda noo íoi. ⁶ Dá ni sa nde'é va'i inian, kúu ni xini ñó'o kiti komi sa'a, xí'in kirí yukú deen, xí'in kirí xíka tixi, xí'in ndidaá ka ni laa. ⁷ Dá ni seido'i tachí iin na ni ka'an: “Pedro, ndakuiin ndichi. Ta ka'ání kirí xaan, ta kason rí”, kaá na xí'in. ⁸ Dá ni kaai: “Koó, tatá, chí ko óon ta'on keí yu'u ña'a yako xí'in ña ko ío vii noo Ndios”, ni kaai xí'in ná. ⁹ Ta chí induú ni ka'an tuku tachí ñoo xí'in: “Tá'an ña ni nduvii Ndios, o sa chinani ta'on yo'áan ña kían ña yako”, kaáan. ¹⁰ Ta oni ta'ándá ni ndo'i díon. Dá ni nandió koan kua'an nó'an induú.

¹¹ Ta kúu mií hora daá ñoo ni kasáa oni taa nándukú rá yu'u ve'e noo sa íoi. Ta roón kúu ra ni kii nda ñoo Cesarea. ¹² Ta kúu ni ka'an na kúu Espíritu ii Ndios xí'in ña ná dá'a ni nakani kuáchi inii ko'in xí'in rá. Ta kúu ni sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'in. Tá ni saa ndu'u, dá ni ku'u ndu ini ve'e taa ñoo. ¹³ Dá ni nakani ra xí'in ndú ña ni xini ra iin ángel ini ve'e ra, ta ni kaa ángel ñoo xí'in rá: “Tanda'á dao taa ná ko'on ra ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin taa naní Simón, ta ká'an xí'in rá Pedro. ¹⁴ Ta roón kúu ra kasto'on xí'on ndí kían kánian keeón, dá káki miíon xí'in na ve'ón noo kuáchi ndo”, kaá ángel xí'in rá. ¹⁵ Tá ni kasá'á dána'i noo ñayuu ñoo, kúu ni naxino Espíritu ii Ndios diní ná táto'on k'i'o ni naxino na diní mií yó mií sa'a. ¹⁶ Nda daá ví ni ndisáa inii ña ni ka'an sato'o yo Jesús: “Miían ndaa kían ña Juan ni sa dakódo ndúta ñaá xí'in takuií, tído ndo'ó kúu na kodo ndúta xí'in Espíritu ii.” ¹⁷ Mií Ndios kúu na ni xí'o Espíritu ii ná noo ñayuu ñoo táto'on ni xí'o na Espíritu ii ná noo mií yó sa'á ña ni kandísa yó sato'o yo Jesucristo. Sa'á ñoo

ndani, ¿ndá yoo kúu yu'u ña ketéiin noo ña kóni Ndios? —kaá Pedro.

¹⁸ Tá ni seido'o ra to'on yó'o, ta kúu ni sadi ra yú'u rá, ta kúu ko ní dánani ka ra Pedro. Ndaá ni kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

—Dá kían nda ñayuu ko kúu na Israel xí'o Ndios ña nandikó ini na sa'á kuáchi kée na, dá kasandaá na ni'i ná ña kataki chíchi ná —kaá ra.

Dí'a ni kuu, dá ni kandísa kuá'a ñayuu ndéi ñoo Antioquía to'on va'a sa'a Jesús

¹⁹ Kuá'a nda'o na kúu kuendá Jesús ni xita noo kua'an tá tiempo ni sa'ání rá Esteban, chí ni kasá'á kéndava'a ñayuu xí'in iin rá iin na. Ta dao noón ni kee kua'an nda kuendá Fenicia. Ta dao ka na kua'an iin yuku in ini taño'o naní Chipre. Ta dao ka na ni ki'in kua'an ñoo ká'ano naní Antioquía. Ta ko ní dána'a na sa'á to'on va'a sa'a Jesús noo dao ka ñayuu, sava'a noo na Israel vá ni daná'a naán. ²⁰ Tído tein na kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquía ñoo ñó'o dao na ni kii Chipre xí'in na ni kii ñoo Cirene. Ta na yó'o kúu na ni kasá'á dána'a noo na ko kúu na Israel sa'á to'on va'a sato'o yo Jesús. ²¹ Ta kúu ni chindee nda'o ñaá sato'o yo Jesús. Sa'á ñoo ndani kua'a nda'o ñayuu ni kandísa ñaá, ta ni nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

²² Tá ni kandaá ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaá ña ni kuu ñoo Antioquía, dá ni tanda'á ná Bernabé kua'an na ñoo. ²³ Tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni xini na ña kée Ndios kuá'a nda'o ña maní xí'in ñayuu ñoo. Ta kúu ni kadii nda'o ini Bernabé ñoo. Dá ni ka'an ni'ini na noo ndidaá ñayuu ñoo ña ndino'o ini na ná kandita ndaa na xí'in sato'o yo Jesús.

²⁴ Ta Bernabé ñoo kúu iin taa va'a, ta ni nakutí xí'in Espíritu ii Ndios, ta kándéé ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kuá'a ka ví ñayuu ni nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoo.

²⁵ Tá ni ndi'i yó'o, dá ni kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá ni naní'i ñaá ná, dá ni kee na ndáka ñaá ná kua'an na ñoo Antioquía. ²⁶ Tá ni saa na ñoo, dá ni sa ndei na xí'in na kúu kuendá Jesús iin kuia toon. Ta ni daná'a na noo kua'a nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquía ñoo

kúu noo n̄i kasá'á ñayuu chínani ná n̄i kúu kuendá Jesús, cristianos.

²⁷ Ta tein kuu daá ñóo n̄i kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an n̄a ñoo Antioquía. ²⁸ Ta xían ndéi na ñóo, dá n̄i ndakuin ndichi iin taa naní Agabo. Ta mií Espiritu iñ Ndios n̄i kedaá xí'in rá, dá n̄i kasto'on ra xí'in n̄a kúu kuendá Jesús ña koo iin tama iin ní kúu noño'o yó'o, kaá ra.

Ta kúu miían ndaa kuiti n̄i sa io iin tama tein tiempo n̄i sa ne'e iin taa naní Claudio choon ká'ano cháa ka. ²⁹ Dá n̄i kandoo n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña tanda'á ná táto'on k̄i'o sáa ndée ná ko'an chindeé ná n̄a kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea. ³⁰ Dión n̄i kee na, dá n̄i chinda'á náan né'e Bernabé xí'in Saulo kua'an n̄a nak̄i'o naan noo n̄a sá'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

12

Di'a n̄i kuu, dá n̄i chikáa rey Herodes Pedro ve'e kaa

¹ Ta mií tiempo daá ñóo n̄i kasá'á rey Herodes kéndava'a ra xí'in dao n̄a kúu kuendá Jesús. ² Ch̄i n̄i sa'anda ra choon, dá n̄i sa'ání rá Jacobo, n̄a kúu ñani Juan, xí'in espada. ³ Tá n̄i kandaá ini Herodes ña n̄i nata'an nda'o ini n̄a ñoo Israel ña n̄i sa'ání rá Jacobo, kúu n̄i tiin ta'ani ra Pedro chikaa ra ve'e kaa. Ña yó'o n̄i ndo'o na tein kuu víko tá seí n̄a Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita tachían.

⁴ Tá n̄i ndi'i n̄i tiin ra Pedro, dá n̄i chikáa ñaá rá ve'e kaa. Dá n̄i chikata ra kom̄i tu'u soldado, ta kom̄i soldado n̄i sa kuu iin iin tu'u n̄i chikata ra ndíta ndaa Pedro. Ch̄i n̄i ka'án Herodes taó ñaá rá chikani ra noo n̄a ñoo Israel tá n̄i ndi'i n̄i sa io víko Pascua, dá ka'ání ñaá rá, ká'án rá. ⁵ Ta ndaa va'a ñaá rá noo nákaa n̄a ve'e kaa. Tído ko sá tuu ta'on n̄a kúu kuendá Jesús ká'an n̄a xí'in Ndios sa'a Pedro.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taó iin ángel Pedro ve'e kaa

⁶ Nda ná tuu noo, dá taó ñaá Herodes, ká'án rá. Ta mií sakuaá daá ñóo kándu'u Pedro k̄id̄i n̄a, ta iin iin xoo xoo n̄a ndéi iin iin soldado ndaa ñaá rá. Ta ndíko n̄a xí'in uu cadena. Ta ndíta uu ka soldado yé'é kaa ndaa rá ndidaá taa ñó'o ve'e kaa ñoo. ⁷ Ta

kúu iin kuití vá n̄i kasáa iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios. Ta kúu n̄i naye'e ndaa iin ní kúu ini ve'e kaa ñoo. Dá n̄i dakandá n̄a diñ Pedro noo kándu'u ná. Dá n̄i ndoto na. Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'in ná:

—Ndakoo k̄i.

Tá n̄i ka'an n̄a dión, kúu n̄i kuei va cadena ndíko ndá'a ná. ⁸ Dá n̄i kaa ta'ani ángel ñoo:

—Nakató ña ndíko t̄isón xaan. Ta naku'u ndison —kaá n̄a.

Dá n̄i kee Pedro dión. Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'in ná:

—Nandii kotóon, ta karkaa yu'u. Nak̄i, ná ko'o.

⁹ Dá n̄i kee na tákaa na sata ángel kua'an na. Ta ko kandaá va'a ini n̄a, á miían ndaa k̄u dión o dión ná'a oon va Ndios iin ña'a ndato noo ná, ká'án ná. ¹⁰ Ta kúu n̄i ya'a na noo ndéi iin tu'u soldado ndaa ñaá ñoo. Dá n̄i ya'a ta'ani na noo ndéi iin ka tu'u soldado. Dá n̄i kasandaá n̄a noo kúu yiryé'é kaa chí keí di'a. Ta kúu n̄i nono mií vá yiryé'é ñoo. Dá n̄i kankuei na sá xika na keí ñoo kua'an n̄a. Ta kúu ñoo n̄i dankoo ñaá ángel ñoo.

¹¹ Nda daá ví, dá n̄i katóni va'a ini Pedro, dá n̄i nakani ini n̄a:

—Viti k̄ian n̄i kandaá iniñ ña miían ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu n̄a n̄i chinda'á iin ángel n̄i kii na n̄i dakáki na yó noo ndá'a Herodes xí'in noo ndidaá kúu ña'a kini katoó n̄a Israel kee na xí'a —ká'án ná kua'an n̄a.

¹² Tá n̄i kandaá ini n̄a ña dión n̄i kee Ndios xí'in ná, dá n̄i kee na kua'an n̄a ve'e María, n̄a kúu naná Juan, tá'an ra ká'an xí'in ná Marcos. Ch̄i ñoo n̄i nataka kua'á n̄a kúu kuendá Jesús ndéi na ká'an n̄a xí'in Ndios. ¹³ Dá tá n̄i saá Pedro, dá n̄i kasá'á ná dákásá ná yé'é keí sata vé'e. Ta kúu n̄i keta iin tadi'í kéchón ve'e ñoo naní Rode kandé'é xí' ndá yoo dákásá yé'é ñoo. ¹⁴ Tá n̄i nakoni x̄i tach̄i Pedro, kúu ko ní sóno ta'on x̄i yé'é ñoo, ch̄i n̄i kad̄i nda'o ini x̄i. Kúu n̄i nandio koo x̄i kua'an x̄i kasto'on x̄i xí'in n̄a ndéi ini ve'e ñoo ña Pedro va kúu n̄a dákásá yé'é ñoo. ¹⁵ Dá n̄i kaa n̄a xí'in x̄i:

—Nádana va din̄i yo'ó —kaá n̄a.

Tído ndúndéé ka ví x̄i ká'an x̄i ña ndaa va kíán. Dá n̄i kaa noón:

—O dūu ta'on mií Pedro kúu ná. Níco vá ná kíán.

16 Tído dákásá ió Pedro yé'é ñoo iin na. Dá tá n̄i sonó ñayuu ñoo yé'é ñoo, kúú n̄i xini n̄a Pedro, kúú n̄i naá vá iní n̄a. 17 Kúú n̄i dakúu Pedro ndá'a ná ká'an n̄a ña ná kandeí tád̄i ñayuu ñoo. Dá n̄i nakani na tát̄o'on k̄i'o n̄i kee sato'o yō Ndios n̄i taó ñaa ná ini ve'e kaa. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Nakani ndó xí'in Jacobo, xí'in ndidaá ka ni n̄a kúú kuendá Jesús sa'á ña va'a n̄i kee Ndios xí'in yu'u —kaá na.

Dá n̄i keta na kua'an n̄a iin ka xían.

18 Tá n̄i t̄uu noo, dá n̄i kasá'á naá tá'an mií soldado ndéi ra, chí yu'ú ra, chí kō ní xini ra ndi n̄i kuu n̄i keta Pedro ve'e kaa ñoo. 19 Dá n̄i sa'anda Herodes choon noo dao ka soldado ña ná ko'on ra nandukú ñaa rá, tído kō ní nani'í ta'on ñaa rá. Dá tá n̄i ndi'i n̄i ndat̄o'on va'a Herodes ñoo soldado sa ndei sa ndaa Pedro ini ve'e kaa ñoo, dá n̄i sa'anda ra choon ña ná kuu ra. Tá ni ndi'i daá, dá n̄i keta Herodes kuendá Judea kua'an ra koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'í rey Herodes

20 Karyíí nda'o Herodes xí'in ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in n̄a ndéi ñoo Sidón. Sa'á ñoo n̄i ndat̄o'on ñayuu ñoo ña ko'on n̄a ndaka n̄a ña maní noo rá. Tá n̄i saa n̄a ñoo, kúú n̄i kandeé ná n̄i xino ini iin t̄aa naní Blasto, tá'an ra dándáki n̄a kéchoon ve'e Herodes. Ta Blasto ñoo kúú ra n̄i sa'an n̄i ndaka ra ña maní noo Herodes sa'a ná. Díon n̄i kee ñayuu ñoo, chí noñó'o rey Herodes ñoo kána ña'a seí na. 21 Dá tá n̄i kasandaá kuu n̄i kandoo Herodes kantó'on rá xí'in ná, dá n̄i nandixi ra dá'on, tá'an ña sá ní'ino ra tá sa'ándá ra choon. Dá n̄i nakoo ra noo téi noo sa'ándá ra choon. Dá n̄i kasá'á rá ká'an ra xí'in ná.

22 Dá n̄i kasá'á káyu'ú ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá na:

—Ndios vá kúú n̄a ká'an yó'o, ta o duú t̄aa oon kúú rá! —kaá na.

23 Ta kúú mií hora daá ñoo n̄i kasá'á kú'u Herodes n̄i kee iin ángel n̄i kii noo sato'o yō Ndios sa'á ña kō ní náki'o ra ñaño'ó noo Ndios tá ni ka'an ñayuu ñoo díon xí'in rá. Kúú n̄i x̄i'í va ra n̄i kee t̄ikudí.

24 Ta n̄i nak̄a'ani cháá ka to'on sato'o yō Jesús, ta n̄i ndukua'a cháá ka ñayuu kándisa ñaa.

25 Dá tá n̄i ndi'i n̄i kee Bernabé xí'in Saulo choon n̄i xio na kua'an n̄a ñoo Jerusalén, dá

n̄i nandio kuéi na ñoo Antioquía. Ta ndáka na Juan, t̄a ká'an xí'in ná Marcos, kua'an na.

13

Dí'a n̄i kuu tá n̄i kaxi Ndios Pablo xí'in Bernabé ña ko'on n̄a dána'a n̄a to'on va'a Jesús

1 Tein n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano naní Antioquía ndéi dao profeta xí'in n̄a dána'a to'on Ndios. Ta n̄a yó'o kúú Bernabé, xí'in Simón, tá'an ra naní ta'ani t̄aa ndei'í, xí'in Lucio, tá'an ra n̄i kii ñoo Cirene, xí'in iin ka t̄aa naní Manaén, tá'an ra n̄i sa'ano dáó xí'in ra né'e choon sa naní Herodes, ta nákaa ta'ani Saulo tein t̄aa yó'o.

2 Ta xían nani ndéi noón ndáño'o na sato'o yō Ndios, ta né'e ij ná, dá n̄i kaa Espiritu ij:

—Taó xóo ndó Bernabé xí'in Saulo, dá ná ko'on n̄a kee na choon, ña n̄i nakani na kee na —kaá na.

3 Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a xí'in Ndios, ta ni sa ne'e ij ná, dá n̄i chikodó ná ndá'a ná d̄ini ndi nduú t̄aa yó'o. Dá n̄i chinda'á ñaa ná kua'an na.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i daná'a Bernabé xí'in Saulo chí kuendá Chipre

4 Ta mií Espiritu ij Ndios ndáka Bernabé xí'in Saulo kua'an na. Dá n̄i xino n̄a ñoo naní Seleucia. Ta ñoo n̄i kaa na iin barco, dá n̄i ki'in na kua'an n̄a iin yúku iin ini taño'o naní Chipre. 5 Dá tá n̄i saa n̄a ñoo naní Salamina noo náku'ita barco, dá n̄i kasá'á ná dána'a n̄a to'on Ndios ini iin rá iin ve'e noo náta n̄a Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an n̄a chindeé ñaa rá.

6 Dá tá n̄i ndi'i n̄i nata'an n̄a n̄i xionoo na iin ní noo naní Chipre ñoo, dá n̄i kasandaá n̄a ñoo naní Pafos. Ta ñoo n̄i nak̄i'in tá'an na xí'in iin t̄a tadí, ta kúú rá iin profeta to'on, ta kúú rá iin t̄a Israel, ta naní rá Barjesús. 7 Ta daá ió va ra xí'in t̄aa né'e choon ká'ano naní Sergio Paulo, tá'an ra kúú iin t̄a ndichí. Ta ra yó'o n̄i kana Bernabé xí'in Saulo, chí kóni ra kueidó'o ra to'on Ndios.

8 Tído kō náta'an ta'on ini t̄a tadí ñoo, ra naní ta'ani Elimas, to'on dána'a n̄a. Sa'á ñoo n̄i sadi ra noo t̄a né'e choon ñoo ña ná dá'a ni kandeé iní ra Jesús. 9 Ta Saulo, n̄a naní ta'ani Pablo, n̄i nakutí xí'in Espiritu ij Ndios. Dá n̄i sa nde'é kaxí ná noo t̄a tadí ñoo, 10 dá n̄i kaa n̄a xí'in rá:

—¡Taa to'ón, ta kini, de'e ña u'u va kúu yo'ó, ta xini u'u yo'ó ndidaá kúu ña ndaa! ¿Ndá oon ví dánkoo yo'ó ña to'ón chi'ón tein to'on ndaa Ndios? ¹¹ Ta viti kían vei sato'o yo Ndios dándó'o na yo'ó, chí o kátuu ka nooñon, ta o koní ka yo'ó ña tóon ndindii cháá tiempo —kaá Pablo xí'ín rá.

Ta kúu viti'ón vá nī nakuin naá noo rá. Kúu nī kukuaa vá rá. Dá nī kasá'á rá xionoo ra ndúkú rá ndá yoo katiin ndaa ñaá ko'on ra.

¹² Ta kúu, tá nī xini taa né'e choon ñoo ña dión nī ndo'o ta tadí ñoo, kúu nī kandísa ra to'on dána'a na, chí nī naá iní ra nī kee to'on va'a ká'an sa'a sato'o yo Jesús.

Di'a kua'an ña nī daná'a na iin ñoo naní Antioquía, ña nákaa chí kuendá Pisidia

¹³ Dá nī kaa Pablo xí'ín taa né'e tá'an xí'ín ná ñoo ini iin barco ñoo Pafos ñoo, dá nī ki'in na kua'an na ñoo naní Perge, ña nákaa kuendá Panfilia di'a. Tído tá nī saa na ñoo ñoo, dá nī dánkoo ñaá Juan. Dá nī kee ra kua'an nó'o rá ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá nī ndi'i, dá nī kankuei na Perge ñoo. Dá nī ki'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Antioquía, ña nákaa kuendá Pisidia di'a. Ta mií kuu nání'i ndée na Israel nī saa na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá nī ku'u na, dá nī sa ndei na ndéi na.

¹⁵ Dá tá nī ndi'i nī ka'i ra tuti ley xí'ín to'on nī taa profeta, dá nī tanda'á taa dándáki ve'e ñoo iin taa nī sa'an nī ka'an di'a xí'ín ná:

—Ñani kuálí, tá ió to'on va'a ka'an ni'ini ndó noo ñayuu ndéi yó'o, ná kuita ndó ta ka'an ndo xí'ín ná viti —kaá ra.

¹⁶ Dá nī ndakuin ndichi Pablo. Dá nī ndane'e na ndá'a ná, ña kóni kaa ña tádi ná kandeí ñayuu ñoo. Dá nī kaa na:

—Ndo'ó, ra Israel, xí'ín ndidaá ka ni ndo'ó, ta ndáño'o Ndios, kueidó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁷ Na kúu Ndios noo yóo, na Israel, noón kúu na nī kaxi na sá'ano ve'e yó nī sa ndei sa na'á. Dá nī ndee ñaá ná iin ñoo ká'ano tá tiempo nī sa ndei nda'í na Egipto. Ta ndá'a mií Ndios nī taó ñaá tixi ndá'a ta Egipto ñoo. ¹⁸ Ta tein uu diko kuia nī xi'o ndee iní Ndios sa'á ña sa kee ñayuu ñoo tá sa xionoo na noño'ó ichí. ¹⁹ Dá nī danaá na usa ñoo ná'ano ñó'o noño'ó naní Canaán. Dá nī xi'o na ñó'o ñoo noo na sá'ano ve'a, dá nī sa kian ña'a mií

na. ²⁰ Ta ndidaá ña yó'o nī ndo'o na tein komi ciento uu diko uxi kuia. Tá nī ndi'i, dá nī xi'o Ndios juez sa dándáki na ñoo yo nda tiempo nī sa kuu Samuel profeta. ²¹ Nī ndi'i, dá nī xika na ñoo yo iin rey dándáki ñaá. Dá nī xi'o Ndios Saúl ña kakuu ra rey noo ná. Ta roón nī sa kuu de'e iin taa nī sa naní Cis. Ta nī kii ra tein na ve'e Benjamín. Ta sa kuu ra rey táto'on uu diko kuia. ²² Tído nī ditá Ndios choon noo ndá'a Saúl ñoo, dá nī nachikani na David sa kuu ra rey. Dá nī xi'o Ndios kuendá sa'a rá, ta kaá na di'a: “Náta'an ini yu'u xini David, de'e ta naní Isai, chí ko'on xi kee xi ndidaá kúu ña kóni yu'u.”

²³ 'Ta tein na ve'e rey David ñoo nī kii Jesús táto'on ki'o nī xi'o Ndios to'on na. Ta noón kúu na nī tanda'á Ndios nī kii dákaki na Israel. ²⁴ Tído tá ko ñá'a kasaa Jesús, dá sa daná'a Juan noo ndidaá na Israel ña ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, dá ná kodo ndúta ná. ²⁵ Dá tá kua'an dáxinkoo Juan choon vei na, dá nī kaa na: “¿Ndá yoo kúu yu'u, ká'an ndó? Ko kúu ta'on yu'u na kii dákaki ñaá, chí sata yu'u vei iin ka taa ndaya'i cháa ka o duú yu'u, sa'á ñoo ni ko kánian nakuiin ndei yu'u ndaxíi yó'o ndisa ná”, kaá Juan.

²⁶ 'Ñani, ndo'ó na kúu na ve'e Abraham, xí'ín ndidaá ka ndo'ó, na ndáño'o Ndios. Ndios kúu na nī tanda'á ndu'u vei ndu dána'a ndu to'on yó'o noo ndo, ña ká'an sa'a ndi koo, dá káki ndó noo kuachi ndo. ²⁷ Chí ko ní nákoní ñayuu ndéi Jerusalén, xí'ín taa né'e choon ña Jesús kúu na nī tanda'á Ndios kii dákaki ñaá. Ta ko ní kandaá ta'on ini na to'on nī taa profeta, va'ará ká'i naan noo ná iin iin kuu kuu nání'i ndée yo. Tído nī xinkoo to'on nī ka'an profeta ñoo tá nī kandoo na ñoo yo ña kánian kuu Jesús. ²⁸ Chí va'ará ni iin tó'on kuachi Jesús ko ní ni'i ná, dá kuu na, tído nī xika ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu na. ²⁹ Dá tá nī ndi'i nī xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios sa'á ña ndo'o na, dá nī danóo ñaá rá ndika cruz. Dá nī dándúxi ñaá rá. ³⁰ Tído Ndios kúu na nī danátaki ñaá. ³¹ Ta tein kua'a vá kuu nī na'a noo Jesús noo ñayuu nī kankuei xí'ín ná nda Galilea, ta nī sa xionoo na xí'ín ná nda nī saa na ñoo Jerusalén. Ta noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesús

noó ñayuu.

³² Ta dión ta'ani ndu'u vei ndu dána'a ndu sa'á to'on va'a yó'o, chī tá'an ña nī ka'an Ndios xí'in na yata ve'á, ³³ ñoó kían nī kee na xí'in mií yó, na kúu de'e na sá'ano ñoó, chī nī danátaki na Jesús. Ta kī'o dión nī xinkoo to'on nī kaa Ndios noo salmo kúu uu, chī di'a kaáan: “Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúu tatóon.”

³⁴ Ta sa daá vá nī kaa Ndios ña miían ndaa kuiti kían dánatáki na Jesús, dá kían o té'i yikí koño na, ta ni o natani ta'an vaan. Dá chī di'a kaá tuti iī Ndios: “Ndidaá kúu ña va'a nī kandooi kee xí'in David, ña yó'o kían kee yu'u xí'in ndó.” ³⁵ Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin ka salmo: “O kónó ta'on mií ní ña natani yiki koño na kéchóon noo ní.”

³⁶ Miían ndaa kuiti nī kechóon David noo na ñoo yo nī sa ndei tiempo daá tát'o'on nī chikaa ini Ndios. Dá tá nī xi'i na, kúu nī nduxi na noo nī nduxi na ve'e na. Ta kúu nī tei'i va yikí koño na. ³⁷ Tído mií Jesús, na nī danátaki Ndios, ko ní tei'i ta'on yikí koño na.

³⁸ Sa'á ñoó, na ñoo mií, kana'á ndó ña dána'a ndu'u noo ndo ña xí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi yo sa'á ña nī kee Jesús. ³⁹ Chī ko ní kúu ta'on kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley Moisés. Tído, ndidaá na kándéé ini Jesús, noón kúu na kándoo vii noo Ndios. ⁴⁰ Kueídó'o va'a ndó to'on ká'in xí'in ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña nī taa profeta, chī di'a kaáan:

⁴¹ Kueídó'o ndo'ó, na kédiki ndaa to'on ká'in.

Naá ini ndo kande'é ndó ña kéei, ta ndañó'o kī ndo nooí.

Dá chī ko'in kee iin ña ká'ano tein kuu ndéi ndó.

Tído o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xí'in ndó sa'án.

Dión kaáan —kaá Pablo.

⁴² Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoó xí'in Bernabé, kúu nī xika na ko kúu na Israel ña ná kasaá tuku na iin ka kuu nání'i ndée ná, dá ná dána'a tuku na sa'á to'on va'a ñoó noo ná. ⁴³ Tá nī ndi'i nī kankuei ñayuu ñoó ve'e ñoó, kúu kuá'á nda'o na Israel tákuei sata Pablo xí'in Bernabé kua'an na. Ta tákuei ta'ani ñaá kuá'á ñayuu kándisa

tát'o'on kándisa na Israel kua'an na. Dá nī kasá'á Pablo xí'in Bernabé ká'an nī ini na noo ná ña ná kuita toon na xí'in ña manī nī kee Ndios xí'in ná.

⁴⁴ Tá nī kasandaá iin ka kuu nání'i ndée na Israel, dá nī natáka tát'o'on iin ní ñoó ñoó kueídó'o na to'on Ndios. ⁴⁵ Dá tá nī xini ta Israel ña kuá'á nda'o ñayuu nī natáka, kúu nī nakutí rá xí'in ña u'u ini ra. Dá nī kasá'á rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava'a ra xí'in ná. ⁴⁶ Dá nī kasá'á ndúndéé cháá ka Pablo xí'in Bernabé ká'an na xí'in ra Israel ñoó:

—Miían kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinñó'o noo ndo'ó, chī kúu ndó na ñoo Ndios. Tído sa'á ña nī kañó'o ndó to'on dána'a ndu, sa'á ñoó koó ka íchi ndo natiin ndó ña kataki chíchi ndó noo ió Ndios. Sa'á ñoó viti kían ko'on va ndu'u dána'a ndu noo ñayuu ko kúu na Israel. ⁴⁷ Chī di'a nī sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndú'u, ta kaá na:

Tanda'á yu'u yo'ó ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaá ñayuu ko kúu na Israel, dá ní'i ñayuu ndéi noo xiká cháá ka ñayuu yó'o ndi kee na káki na noo kuachi na.

⁴⁸ Dá tá nī seido'o na ko kúu na Israel to'on yó'o, kúu nī kadii nda'o ini na. Ta nī keká'ano na sato'o yo Ndios sa'á to'on va'a ña nī seídó'o na. Ta kúu nī kándisa ñaá ndidaá kúu ñayuu, na nī kaxi Ndios ní'i ña kataki chíchi.

⁴⁹ Ta kúu nī naka'ani cháá ka to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaá ñoo ñó'o ñoó.

⁵⁰ Tído nī ndató'on kue'é ta Israel, ta ko ní xín kándisa ñaá xí'in dao na ñá'a ndáya'i, tá'an na ndíta ndaa xí'in ña kándisa na, xí'in dao taa ndáya'i cháá ka ñoo ñoó. Dá nī daká'an kue'é na dao ka ñayuu ña kenda'ava'a na xí'in Pablo xí'in Bernabé. Dión nī kuu, dá nī taxi ñaá ná. ⁵¹ Dá nī kidi ní'ini Pablo xí'in Bernabé ñoyaká in sa'a ná, dá ná kandaá ini ñayuu ñoó ña ko náta'an ini Ndios xini ñaá ná. Dá nī ki'in na íchi kua'an na, dá nī saá na ñoo ká'ano naní Iconio.

⁵² Ta ndidaá na kúu kuendá Jesús nī kadii nda'o ini, ta nī nakutí ná xí'in Espíritu iī Ndios.

14

Di'a nī kuu tá nī sa ndei na dána'a na iin ñoo naní Iconio

1 Tá nani ió Pablo xí'ín Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá ni ku'u nduú na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta xí'ín to'on ni daná'a na, kúu kuá'a nda'o na Israel xí'ín na ko kúu na Israel ni kandísa ñaa. 2 Tído taa Israel, ra ko xiín kandísa ñaa, roón kúu ra ni daká'an kue'é ra ko kúu taa Israel ndéi ñoo ñoo, dá ni kasá'a xini u'u ra Pablo xí'ín Bernabé. 3 Tído na'a vá ni kandoo na ni sa ndei na ñoo ñoo. Ta sa'á ña kándée ká'ano iní na sato'o yo Jesús, sa'á ñoo ko ní yu'ú ta'on na ña kían ka'an na sa'á to'on Jesús. Ta ni xi'o Ndios ña ni kandaa ini ñayuu ñoo ña to'on dána'a apóstol ñoo sa'á ña maní ni kee Ndios kían ña ndaa, chi xí'ín ndá'a apóstol ñoo ni kee Ndios ña'a ná'ano, xí'ín ña'a ndato. 4 Kúu ni kasá'a tá'anda tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, chi dao na nákuíta xoo ta Israel ñoo, ta dao na nákuíta xoo na kúu apóstol ñoo.

5 Dá ni kandoo ta Israel ñoo xí'ín ra ko kúu ta Israel ndíta xoo ra, xí'ín ta né'e choon ñoo ñoo ña kendava'a ra xí'ín apóstol ñoo, ta ka'áni ñaa rá xí'ín yuu. 6 Tído tá ni kandaa ini na ña dión ndát'ón taa ñoo kee ra xí'ín ná, dá ni xino na kua'an na ñoo nani Listra, xí'ín ñoo nani Derbe, xí'ín ndidaa ka ni ñoo ño'o chí kuenda Licaonia di'a. 7 Ta ñoo ni daná'a na to'on va'a Jesús.

Di'a ni kuu tá ni chiyúú ná Pablo ñoo Listra

8 Ta ñoo Listra ñoo ió iin taa ko kuú kaka. Ta ió ni'ini ra, chi nda rá ni kaki va ra ko kuú kaka ra. 9 Ta ió ra seíd'ó ra noo ká'an Pablo. Dá tá ni sa nde'é ná noo rá, kúu ni kandaa ini na ña kándée iní ra ña kándée Ndios nduva'a ñaa ná. 10 Dá ni'i nda'o ni ka'an na xí'ín rá:

—¡Ndakuiin ndichi ndaa!

Ta kúu iin ni ndao ra ni ndakuin ndichi ra. Ta kúu ni kasá'a xika ra xionoo ra.

11 Tá ni xini ñayuu ñoo ña ndato ni kee Pablo, kúu ni kasá'a káyu'ú ná xí'ín yu'u nani licaónica, ta kaá na:

—¡Ni noo túu ndios ni kasaa na, ta ndaa na táto'on ndaa taa ñayuu yó'o!

12 Ta kaá na ña Bernabé kúu ndios nani Júpiter, ta Pablo kúu ndios nani Mercurio, chi Pablo ñoo kúu na ká'an cháa ka o duú Bernabé. 13 Ta nda yu'ú ñoo ñoo iin iin ve'e ño'o kuenda Júpiter, ta ñoo nákaa iin duti, dá ndáka ra toro, ta né'e ra ita ni kasaa ra

ye'é ñoo ñoo noo nákaa Pablo xí'ín Bernabé. Chi kóni ta duti ñoo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo doko ná ña'a noo Pablo xí'ín Bernabé, dá kandaño'o ñaa ná, ká'an ná.

14 Tído tá ni kandaa ini Bernabé xí'ín Pablo ña dión ká'an ñayuu ñoo kee na, kúu ni ndatá ná dá'on ná, chi ko náta'an ini na ña kée ñayuu ñoo dión. Ta ni ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'ú ná:

15 —¿Ndiva'a kée ndó dión? Chi ñayuu xi'ín vá ndó kúu ndu'u. Di'a vei ndu'u ña kían kasto'on ndu xi'ín ndo'ó ña miían ndúsa kánian dánkoo ndó ña ko chóon téi kée ndó yó'o, dá kandaño'o ndó na miían ndaa kuiti kúu Ndios takí, na ni kava'a induú kaa xí'ín noño'o yó'o xí'ín taño'o xí'ín ndidaa kúu ña'a ió noán. 16 Tá sa na'a vá, dá sa sonó Ndios noo ñayuu sa kee na ña kóni mií ná. 17 Tído ko ní sá tuu ta'on na na'a na mií ná ña kúu ná Ndios tein ña va'a kée na, chi dákoon na dai, dá kana ña'a noo xíti yó. Ta xi'o na ña'a sás'an yó, dá kadii inio —kaá na.

18 Ta va'ará ni ka'an na dión, tído u'u nda'o, dá ni kandee ná ni chituu na ñayuu ñoo, dá ko ní doko ná ña'a ñoo noo ná kandaño'o ñaa ná.

19 Tá ni ndi'i ñoo, dá ni kasaa dao ta Israel, tá'an ra ndéi ñoo Antioquia xí'ín ñoo Iconio. Dá ni daká'an kue'é ra ñayuu ñoo, dá ni chiyúú ná Pablo. Ta ño'o ñaa ná ni sa'an na ni dakána ñaa ná nda yu'ú ñoo ñoo, chi sa ni xi'i va na, ni ka'an ná. 20 Kúu ni kasaa dao na kúu kuenda Jesús ni kao noo na ndíta na noo kándu'u Pablo. Dá ni ndakoo na, dá ni ndu'u tuku na ñoo ñoo. Dá tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni kee na kua'an na xí'ín Bernabé ñoo nani Derbe.

21 Dá ni daná'a na to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoo. Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu ni nduu kuenda Jesús ni kee na. Tá ni ndi'i ñoo, dá ni nandió kuéi tuku na ñoo Listra xí'ín ñoo Iconio, xí'ín ñoo Antioquia. 22 Ta ñoo ni xi'o na tandeé iní noo ndidaa na kúu kuenda Jesús, ta ni ka'an ni'ini na noo ná ña ná kandita toon na xí'ín ña ndaa kándísa na, ta kaá na xí'ín ná: “Miían kánian ndo'o yó kuá'a nda'o tandó'ó, dá ndu'u yó noo dándaki Ndios”, kaá na. 23 Ta ni xi'o na choon noo dao ra sá'ano ndéi iin rá iin ve'e noo náta na kúu kuenda Jesús ña kían kandaka ñaa rá. Dá tá

n̄i ndi'i n̄i sa ne'e īi ná, ta n̄i xika na ña mani noo Ndios sa'á ra sá'ano ñoo, kúu n̄i nak̄i'o ñaá ná t̄ixi ndá'a sato'o yo Jesús, na kándisa ra.

Di'a ni kuu tá ni nandio koo Pablo xí'in Bernabé kua'an nó'o ná ñoo Antioquía

²⁴ Tá n̄i ya'a na chí kuendá Pisidia, dá n̄i saa na chí Panfilia di'a. ²⁵ Tá n̄i ndi'i n̄i daná'a na to'on va'a Jesús ñoo nani Perge, dá n̄i kee na kua'an na, dá n̄i xino na ñoo nani Atalia. ²⁶ Dá n̄i kaa na ini iin barco kua'an na ñoo Antioquía noo n̄i nak̄i'o ñaá na kúu kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ña chindeé ñaá ná noo choon. Ta viti n̄i dandí'i na choon n̄i ni'j ná noo Ndios. ²⁷ Dá tá n̄i ndisáa na ñoo ñoo, dá n̄i nadataká na ndidaá ñayuu kúu kuendá Jesús. Dá n̄i kasá'a ná nak̄i'o na kuendá sa'a ndidaá ña va'a n̄i kee Ndios xí'in ná noo n̄i sa'an na. Ta n̄i nakani ta'ani na ña n̄i sonó Ndios nio na kō kúu na Israel, dá n̄i kandeé ini na Jesús. ²⁸ Ta na'á vá n̄i sa ndei na ñoo xí'in na kúu kuendá Jesús.

15

Di'a ni kuu tá ni nataka na ndio choon sa'á na kúu kuendá Jesús

¹ Kúu n̄i kasáa dao taa n̄i kii chí kuendá Judea di'a. Dá n̄i kasá'a rá dána'a ra noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Tá ná o tá'anda ñi ndo táto'on k̄i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá k̄ian o ní'j ta'on ndó ña k̄aki ndó noo kuachi ndo —kaá ra.

² Ta Pablo xí'in Bernabé kúu na n̄i ndakuei, ta deén nda'o n̄i kasá'a chidáó tá'an na xí'in taa ñoo sa'á ña dána'a ra. Sa'á ñoo n̄i kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña ko'on Pablo xí'in Bernabé ñoo Jerusalén xí'in dao ka na kúu kuendá na, dá ná ndatón ná sa'á ña yó'o xí'in na kúu apóstol, xí'in na sá'ano ndéi ñoo Jerusalén. ³ Dá n̄i chinda'á ñaá na kúu kuendá Jesús ñoo kua'an na. Dá n̄i ya'a na kuendá Fenicia xí'in Samaria. Dá n̄i nakani na xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña kua'á nda'o na kō kúu na Israel n̄i nduu kuendá Jesús. Sa'á ñoo n̄i kadij nda'o ini ñayuu ñoo tá n̄i kandaá ini na ña dión n̄i kuu.

⁴ Dá tá n̄i saa na ñoo Jerusalén, dá n̄i natiin va'a ñaá na kúu apóstol, xí'in na

sá'ano xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i kasá'a Pablo xí'in Bernabé nakani na sa'a ndidaá kúu ña'a n̄i kee Ndios xí'in ná noo n̄i sa'an na n̄i daná'a na noo na kō kúu na Israel. ⁵ Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándisa Jesús, n̄i nakujita ndichi. Dá n̄i kaa ra:

—Miian ndusa kánian ta'anda ñi ndidaá taa kō kúu ta Israel n̄i nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon noo rá ña ná kee ra choon sa'ándá ley Moisés —kaá ra.

Di'a kua'an ña ni ka'an Pedro ña k̄aki yó sa'a iin tó'on dinj ña kándéé ini yo Jesús

⁶ Dá n̄i nataka na kúu apóstol ñoo xí'in na sá'ano, dá keyiko na choon yó'o. ⁷ Ta kúu n̄i kukani vá ndatón tá'an na sa'á ña yó'o. Dá n̄i ndakuin ndichi Pedro, dá n̄i kaa na:

—Ñani, sa ná'á vá mií ndó ña sa na'á cháa ka va n̄i kaxi Ndios yu'u ña dána'i to'on va'a Jesús noo na kō kúu na Israel. Ta kúu n̄i kándisa ñaá ná. ⁸ Ta mií Ndios, na ná'á ndi ndaa nio ndidaá kúu ñayuu, noon kúu na n̄i daná'a noo yo ña náta'an ini na xini na ñayuu kō kúu na Israel, chí n̄i xi'o na Espiritu īi ná noo ñayuu ñoo táto'on n̄i kee na xí'in mií yó. ⁹ Chí táto'on n̄i kee na xí'in yó, k̄i'o dión ta'ani n̄i kee na xí'in ná, chí n̄i nduvii na nio ná sa'á ña kándéé ini na Jesús. ¹⁰ Ta viti, ¿ndiva'a ká'an ndó kee yó iin ña'a kō náta'an ini Ndios keeá? ¿Ndiva'a kátoó ndo chinoo ndó choon kuachi yó'o sata na kúu kuendá Jesús, chí ni na sá'ano ve'e yó n̄i sa ndei sa na'á, ta ni mií yó kō ní kándéé kee choon sa'ándáan? ¹¹ Chí kándisa yó ña n̄i k̄aki oon ni na yó noo kuachio sa'á ña mani n̄i kee sato'o yo Jesús sa'a yo. Ta dión ta'ani ndó'o na kō kúu na Israel —kaá Pedro.

¹² Ta kúu tádi óon ndéi ñayuu kuá'a ñoo seídó'o na ña nakani Bernabé xí'in ña nakani Pablo sa'á ña'a ná'ano xí'in sa'á ña'a ndato n̄i kee Ndios xí'in ná tein ñayuu kō kúu na Israel.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jacobo

¹³ Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na, dá n̄i kaa Jacobo:

—Ñani, kueídó'o ndó to'on ko'in ka'in xí'in ndó. ¹⁴ Simón Pedro kúu na n̄i nakani táto'on n̄i kee Ndios n̄i kemani ná na kō kúu na Israel ta'ándá mií noo. Chí tein mií ná n̄i kaxi Ndios dao na, dá kakuu na ñayuu na.

15 Ta ña yó'o kían náki'in tá'an xí'in ña ni taa profeta, chi di'a kaáan:

16 Tá ni ndi'i, dá nandió koo tuku yu'u keei tát'on ni sa io tá sa dandáki rey David,

chi sa ni naá vá noó ni dandáki na.

Tído ko'on tuku yu'u nduva'i noó ni sa dandáki na,

tát'on kée ñayuu ndúva'a na iin ve'e ni koon.

17 Díon, dá kían kasá'á dao ka ñayuu nandukú ná yu'u,

chi na ko kúu na Israel, tá'an na ni kasandaá ni seídó'o to'in,

noón kúu na kasá'á nandukú yu'u.

18 Díon ni kaa sato'o yo Ndios, na ni xi'o ña kían kana'á yó sa'á ña yó'o nda rá sa na'á vá.

19 'Díon kaáan. Sa'á ñoó kaá yu'u ña ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuáchi satá na ko kúu na Israel, tá'an na ni nduu kuendá Ndios. 20 Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'a xí'in ná ña ná o sa kei ka na koño kiti ni doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa kée ka na kuáchi xí'in na ko kúu ñadi'í na o yí ná, ta ná o sa kei ka na koño iin kiti ko ní xita ni, ta ni ni rí ná o sa kei ka na. 21 Chi nda rá sa na'á vá, ta nda víti ndéi ta iin rá iin ñoo dána'a ra ley Moisés. Ta ká'i raan ini ve'e noo náta na ñoo miá iin rá iin kuu kuu nani'i ndée yo —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ña ni taa na noo iin tuti, ni tanda'á naan kua'an noo na ko kúu na Israel

22 Dá ni kandoo na kúu apóstol ñoo xí'in na sá'ano xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús ña kaxi na dao ta kuendá mií ná, dá tanda'á ña ná ko'on na ñoo Antioquía xí'in Pablo xí'in Bernabé. Dá ni kaxi na Judas, tá'an na ká'an xí'in ná Barsabás, xí'in iin ta naní Silas, chi ndi nduú ta yó'o kúu na ndíta noo na kúu kuendá Jesús. 23 Dá ni xi'o na iin tuti noo ná, tá'an ña ká'an di'a:

“Ndu'u, na kúu apóstol, xí'in na sá'ano, xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús, ndu'u kúu na taa tuti yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúu kuendá Jesús, ndo'ó na ko kúu na Israel ndéi ñoo Antioquía, xí'in ndo'ó, na ndéi chí kuendá Siria di'a, xí'in ndo'ó, na ndéi Cilicia. Ná kandeí va'a ndó. 24 Ni ni'i tó'on ndu'u ña tein mií ndú yó'o ni kana dao ta kosaa noo ndéi ndó, tído ko ta'on

ndu'u kúu ra ni xi'o choon noo rá. Chi dáta'an ra ndo'ó xí'in to'on dána'a ra, ta dána'á ini ra ndó, ta sa'ándá ra choon noo ndo ña ta'anda ñi ndo, ta kéndusa ra xí'in ndó ña kee ndó ndidaá choon sa'ándá ley Moisés. 25 Sa'á ñoó ni kandoo ndu ña va'a cháa ka ná tanda'á ndú dao ta ndéi tein ndu yó'o kosaa na noo ndéi ndó. Ta saa dáó ná xí'in ñani maní yo Bernabé xí'in Pablo, 26 tá'an na ni nak'i'o mií ña ndo'o naní na sa'a sato'o yo Jesucristo. 27 Sa'á ñoó tanda'á ndú Judas xí'in Silas kosaa na nakani ndi'i na sa'á to'on ni taa ndu noo tuti yó'o xí'in ndó. 28 Chi náta'an ini Espiritu i Ndios, ta ki'o díon kanda'á ini ndu ña ko kánian chinóo ndu choon kuáchi sata ndo. Sava'a ña kánian kee ndó kían kaáan di'a: 29 o sa kei ka ndo koño kirí ni doko ñayuu noó yoko. Ta ni o sa kei ka ndo ni rí, ni koño kirí ko ní xita ni, ta o sa kée ka ndo kuáchi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo. Tá seídó'o ndó choon yó'o, dá kían va'a kee ndó. Ndios ná koo xí'in ndó.”

Díon ká'an tuti ni taa na ñoó. 30 Dá ni kee ta ni xio choon ñoo kua'an na ñoo Antioquía. Tá ni saa na ñoó, dá ni nditúti ná ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá ni nak'i'o na tuti ñoó noo ná. 31 Dá tá ni ndi'i ni ka'i naan, kúu ni kadji nda'o ini na sa'a ndidaá kúu tandeé ini xí'o ña noo ná. 32 Ta Judas xí'in Silas ñoó kúu profeta, sa'á ñoó ni xi'o na tandeé ini noo na kúu kuendá Jesús, ta xí'in kua'á nda'o to'on ni ka'an ni'ini ra noo ná.

33 Dá tá ni ndi'i ni sa ndei na cháa tiempo ñoo ñoó, dá ni chinda'á ña ná na kúu kuendá Jesús kua'an nó'o ná, ta ni xika na ña maní noo Ndios sa'a ná. Dá ni nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén noo ndéi na ni tanda'á ña ná ni sa'an na. 34 Tído ni chikaa ini Silas ña va'a cháa ka ná kandoo na ñoó. 35 Ta ni kandoo ta'ani Pablo xí'in Bernabé ni sa ndei na ñoo Antioquía ñoó, ta ni daná'a na to'on sato'o yo Jesús. Ta kua'á ka na kúu kuendá Jesús sa chindeé tá'an xí'in ná sa kasto'on na to'on va'a Jesús xí'in ñayuu.

Di'a ni kuu tá ni ta'anda tá'an Pablo xí'in Bernabé

36 Dá tá ni ya'a cháa kuu, dá ni kaa Pablo xí'in Bernabé:

—Ná ko'on tukuó korni'ini yó na kúu kuendá Jesús ndéi ndidaá ni ñoo noó ni sa'an yo ni daná'a yo to'on sato'o yo Jesús, dá ná kandaá ini yo ndi ndó'o na —kaá Pablo.

³⁷ Dá ni ka'an Bernabé kandaka na Juan, tá'an ra ka'an xí'in ná Marcos, ko'on ra. ³⁸ Tído ko ní xí'in ta'on Pablo kandaka na ra ko'on ra, chi ni dankoo va ñaá rá kuendá Panfilia, ta ko ní xí'inoo ka ra xí'in ná noo choon Ndios. ³⁹ Ta sa'á ña ko ní náki'in tá'an ta'on to'on noó ni ndató'ón Bernabé xí'in Pablo, sa'á ñoó ni ta'anda tá'an na. Dá ni kee Bernabé ndáka na Marcos kua'an na. Dá ni kaa na ini barco kua'an na Chipre.

⁴⁰ Dá ni nata'an ini Pablo ña ko'on na xí'in Silas. Dá ni náki'o ñaá na kúu kuendá Jesús noo ndá'a sato'o yo Ndios ña ná chindeé ñaá ná noó ko'on na. ⁴¹ Dá ni kee na kua'an na. Ta ni ya'a na chí kuendá Siria xí'in Cilicia, ta sá ka'an ni'ini na noó na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó kua'an na.

16

Dí'a ni kuu tá ni kasá'a Timoteo xí'inoo xi xí'in Pablo xí'in Silas

¹ Dá ni ya'a Pablo xí'in Silas ñoo naní Derbe, dá ni saá na ñoo Listra. Ta ñoó ni náki'in tá'an na xí'in iin taá kúu kuendá Jesús naní Timoteo. Ta kúu xí de'e iin ñá'a Israel kándisa Jesús. Ta tatá xi kúu taá griego. ² Ta ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Listra xí'in ñoo Iconio ka'an va'a sa'a xí. ³ Dá ni nata'an ini Pablo ña kían ko'on xi xí'in ná. Sa'á ñoó ndani ni sa'anda na ñi xi táto'on sa'ándá ley choon, dá kían ná o nákani kuáchi ini na Israel, tá'an na ndéi ñoo ñoó, koni na xí. Chi sa ndidaá v ná ná'a ña tatá Timoteo kúu iin ta griego.

⁴ Ta kúu ndidaá ñoo noó yá'a na kua'an na, ñoó ni kast'o'on na xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó sa'a choon ni sa'anda na kúu apóstol xí'in na sá'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueidó'o naan. ⁵ Ta ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó ni nakuíta ndaa cháa ka na xí'in ña kándéé ini na Jesús tá ni seidó'o na to'on yó'o. Ta kuú rá kuú ndúkua'a cháa ka ñayuu kúu kuendá Jesús kua'an na.

Dí'a ni kuu tá ni na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo

⁶ Kúu ni chika'anda na kuendá Frigia xí'in Galacia, chi ko ní sónó ta'on Espíritu i Ndios ña dána'a na to'on va'a sa'a Jesús chí kuendá Asia di'a. ⁷ Tá ni saá na kuendá Misia, dá ni ka'an ná ko'on na chí kuendá Bitinia di'a, tído ko ní sónó ta'on Espíritu Jesús ña ko'on na ñoó. ⁸ Sa'á ñoó ni ya'a na kuendá Misia kua'an na, dá ni xino na ñoo Troas noo kúu yu'ú taño'o.

⁹ Dá tá ni kuaá, dá ni na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo, chi ni xini na iin taá ió chí kuendá Macedonia di'a. Ta iin ndichi ra seí nda'í ra noo Pablo, ta kaá ra: “Kee ní ña maní kii ní Macedonia yó'o, ta chindeé ní ndu'u”, kaá ra.

¹⁰ Dá tá ni ndi'i ni xini na ña'a ndato yó'o, ta kúu mií hora daá ni kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chi ni kandaá ta'í ini ndu ña mií Ndios kúu na kana ñaá ña kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoó.

Dí'a ni kuu tá ni kándisa iin ñá'a naní Lidia

¹¹ Dá ni tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá ni chindaa ndu kua'an ndu ni'i ndú iin yúku iin ini taño'o naní Samotracia. Dá tá ni tuu noo iin ka kuú, dá ni kaa tuku ndu ini barco ñoó kua'an ndu ñoo naní Neápolis. ¹² Tá ni saá ndu ñoó, dá ni kee ndu xíka sá'a ndú kua'an ndu iin ñoo naní Filipos, ta kían ñoo ndáya'i cháa ka nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kían iin ñoo kuendá ta romano. Ta ñoó ni sa ndei ndu cháa kuú.

¹³ Ta tein iin kuú náni'i ndé na Israel, dá ni kankuei ndu kua'an ndu yu'ú ñoo ñoó, chi ñoó nákaa iin yuta noo sa'an na Israel ndéi ñoo ñoó ka'an na xí'in Ndios. Dá tá ni saá ndu ñoó, dá ni sa ndei ndu. Dá ni kasá'a ndú ka'an ndu xí'in na ñá'a ni nataka ndéi ñoo sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ñoó nákaa iin ñá'a naní Lidia. Ta kían ña ñoo ka'ano naní Tiatira, ta díkóán dá'on díon kua'a to'on, ta ndáño'an Ndios takí. Ta kúu seidó'o va'an to'on ka'an Pablo. Ta kúu ni nakonó sato'o yo Jesús níman, ta kúu ni kándisaán to'on ni ka'an na. ¹⁵ Ta kúu ni sodo ndútaan xí'in ndidaá na ve'án. Dá ni seí nda'ávian noo ndú, ta kaáan:

—Tá kandaá ini ndo ña kúu iin ñá'a kándéé ndisa ini sato'o yo Jesús, dá kían náki' ndo ná ko'o ve'i kandeí ndó —kaáan.

Dá n̄i kandeéán n̄i xino ini ndu ña ko'on ndu kandeí ndu ve'án dao kuu.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chikáa tá né'e choon Pablo xí'in Silas ve'e kaa

¹⁶ Ta di'a n̄i ndo'o ndu iin ka kuu tá kua'an ndu ka'an ndu xí'in Ndios. Noó kua'an ndu ñoó n̄i nakí'in tá'an ndu xí'in iin tadi'í. Ta nákaa iin espíritu kini ña nákoní iní ini x̄i. Ta kúu kua'á nda'o di'ón ni'í sato'o x̄i sa'á ña nákoní iní x̄i. ¹⁷ Ta kúu n̄i kasá'á tadi'í yó'o tákaa xi Pablo xí'in ndu'u vej̄i xi, ta káyu'ú xi:

—¡Taa yó'o kúu ra kéchóon noo Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon! Ta dána'a ra noó ñayuu ndi kee na k̄aki na noó kuachi na —kaá x̄i.

¹⁸ Ta kúu kua'a vá kuu n̄i sa kee xi dión. Sa'á ñoó ko ní x̄i'o ndeé ka ini Pablo sa'a x̄i. Dá n̄i nandió koo na, dá n̄i kaa na xí'in espíritu kini nákaa ini x̄i:

—Xí'in kuu Jesucristo, na xí'o choon noó, sa'ándaj̄ choon noon. Kua'an keta kí ini tadi'í xañ.

Ta kúu viti'ón vá n̄i keta espíritu kini ñoó kua'an. ¹⁹ Tá n̄i kandaá ini sato'o x̄i ña koó ka di'ón ni'í rá xí'in x̄i, dá n̄i tiin ra Pablo xí'in Silas. Dá n̄i kee ra ñó'o ñaá rá kua'an ra noo yá'i noo ndéi tá né'e choon. ²⁰ Dá n̄i saa ra n̄i chikata ñaá rá noó tá né'e choon ñoó. Dá n̄i kaa ra xí'in rá:

—Taa yó'o kúu tá Israel. Ta xionoo ra dánaá tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yo. ²¹ Ta xionoo ra dána'a ra ña kánian kee yó tát'on kí'o kée mií rá, ta ko káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chí kúu yó tá romano —kaá ra.

²² Dá n̄i ndakuei ñayuu n̄i kasá'á ná kéndava'a na xí'in Pablo, xí'in Silas. Dá n̄i ndatá tá né'e choon ñoó dá'on ná. Dá n̄i sa'anda ra choon ña ná kaní ñaá rá xí'in vara. ²³ Tá n̄i ndi'i n̄i kani kini ñaá rá, dá n̄i taán ñaá rá ve'e kaa. Dá n̄i sa'anda ra choon noó ra ndaá yé'é kaa ña ná kandaá va'a ñaá rá. ²⁴ Tá n̄i ndi'i n̄i ta'anda choon yó'o noo rá, dá n̄i taán ñaá rá ve'e kaa naá ñó'o nda maá ini ve'e kaa ñoó. Dá n̄i taán rá sa'a ná yáí yit̄o naní cepo kándu'u ini ve'e kaa ñoó, dá n̄i kató toon ra yit̄o ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kándisa taa ndaá yé'é kaa ñoó Jesús

²⁵ Tá n̄i kuu ñoó tádi, ká'an īi vá Pablo xí'in Silas xí'in Ndios ñó'o na, ta xita na yaa noo ná. Ta seídó'o va'a ñaá dao ka taa ñó'o ve'e kaa ñoó ndéi ra. ²⁶ Ta kúu iin kuitió n̄i kasá'á ni'í nda'o táan. Ta kúu nda sa'a vé'e kaa ñoó n̄i kiđi ni'ini. Ta kúu n̄i nono vá ndidaá kúu yé'é kaa ñoó. Ta kúu n̄i ndaxí vá cadena ndíko sa'a ndidaá kúu taa ñó'o ve'e kaa ñoó.

²⁷ Dá n̄i ndoto tá ndaá yé'é kaa ñoó, kúu n̄i xini ra ña ndidaá yé'é kaa n̄i nono. Ta kúu n̄i taó rá espada ra kua'an ra ka'ání rá mií rá, chí n̄i ka'án rá ña n̄i xino ndidaá kúu vá ra ñó'o ve'e kaa ñoó kua'an ra. ²⁸ Kúu n̄i káyu'ú Pablo, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—O sa kéndava'a ní xí'in mií ní, chí yó'o va ñó'o ndidaá kúu ndu'u —kaá na.

²⁹ Dá n̄i sa'anda tá ndaá yé'é kaa ñoó choon ña ná natoon ñó'o, dá ná katoon. Kúu n̄i kankono ra kua'an ra noo nákaa Pablo xí'in Silas. Ta ndéi nino oon ra n̄i sa kuin xití rá noo sa'a ná. ³⁰ Dá n̄i taó ñaá rá, dá n̄i ndato'ón ñaá rá, ta kaá ra xí'in ná:

—Tatá, ¿ndí kían kánian kee, dá ni'í ña kakii noó kuachij̄?

³¹ Dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Kandeé iní ní sato'o yo Jesucristo, dá ni'í ní ña k̄aki ní xí'in ndidaá na ve'e ní.

³² Dá n̄i kasá'á dána'a Pablo to'on va'a sato'o yo Jesús noo mií rá, xí'in noo na ve'e ra. ³³ Ta mií hora daá ñoó n̄i taó ñaá rá, ta n̄i nakata ra noó n̄i tarkue'e ñij̄ ná. Tá n̄i ndi'í, dá n̄i sodo ndút̄a mií rá xí'in ndidaá kúu na ve'e ra. ³⁴ Tá n̄i ndi'í ñoó, dá ndáka ñaá rá n̄i no'o ra ve'e ra. Dá n̄i x̄i'o ra ña'a n̄i sasá'an na. Ta kúu kádij̄ nda'o ini mií rá xí'in na ve'e ra, chí ndidaá ná n̄i kándisa Ndios.

³⁵ Dá tá n̄i tuu noo kuu dáá ñoó, dá n̄i tanda'á taa né'e choon tát̄o rá kua'an ra. Tá n̄i saa ra, dá n̄i kaa ra di'a xí'in tá ndaá yé'é kaa ñoó:

—Dáyaá ní taa kaa ná ko'on ra.

³⁶ Dá n̄i kaa tá ndaá yé'é kaa ñoó xí'in Pablo:

—Sa n̄i ta'anda choon noo ña tavéi ndo'ó ve'e kaa yó'o. Ta viti kían kankuei va'a ndó ko'on ndo —kaá ra.

³⁷ Dá n̄i kaa Pablo:

—N̄i kani ra ndu'u noo kua'á ñayuu, ta ko ñá'a ka'an ra xí'in ndu'u ndí kían kúu kuachi ndu, va'ará tá romano kúu ndú. Ta n̄i taán rá ndu'u ve'e kaa. Ta viti, ¿á ká'an rá dáyaá de'é ra ndú? Tído o koo oon ta'on

dión sa'a ndú. Va'a kaan mií ta né'e choon ná kii taó ndu'u —kaá na.

³⁸ Dá n̄i sa'an t̄atō ñoo n̄i nakani ra x̄i'ín ta né'e choon to'on n̄i ka'an Pablo. Tá kúu n̄i yu'ú nda'o ra tá n̄i kandaa ini ra ña kúu ná ta romano. ³⁹ Dá n̄i sa'an ra n̄i ndaka ra ña man̄i noo ná. Dá ví n̄i taó ñaá rá. Dá n̄i seí nda'í ra noo ná ña ná kankuei na ñoo ñoo ko'on na. ⁴⁰ Dá tá n̄i kankuei na ve'e kaa ñoo, dá n̄i kee na kua'an nó'o ná ve'e ñá'a naní Lidia ñoo. Ta ñoo n̄i xini na dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá n̄i x̄i'o na t̄andeē in̄i noo noón. Dá n̄i kankuei na ñoo ñoo kua'an na.

17

Dì'a n̄i kuu tá n̄i nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

¹ Dá n̄i ya'a Pablo x̄i'ín Silas ñoo naní Anfípolis x̄i'ín iin ka ñoo naní Apolonia. Dá n̄i saa na ñoo ká'ano naní Tesalónica. Ta ñoo ín iin ve'e noo náta na Israel. ² Ta n̄i sa'an na ve'e ñoo t̄ato'on k̄i'o k̄ee ná ndidaá ñoo noo sá'an na. Ta tein̄ ndin on̄i kuu nan̄i'í ndeē na Israel n̄i ndató'ón ná x̄i'ín ñayuu ñoo, ³ ta n̄i nakani na t̄ato'on k̄i'o ká'an rá ió tuti īi Ndios. Ch̄i x̄i'ín miíán n̄i x̄i'o na ña n̄i kandaa ini ñayuu ñoo ña miíán ndúsa kánian ndo'o naní nío Cristo, na dákaki ñaá, dá kuu na, dá nataki na tein̄ na kúu nd̄i. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Jesús, na ká'an yu'u sa'a x̄i'ín ndo'ó, noón kúu Cristo —kaá na.

⁴ Ta kúu n̄i kandisa va dao na Israel ñoo to'on yó'o. Dá n̄i nak̄i'ín tá'an na x̄i'ín Pablo x̄i'ín Silas. Ta n̄i kandisa ta'ani kua'á nda'o na griego, na ndáño'o Ndios, x̄i'ín kua'á na ñá'a ndáya'i.

⁵ Kúu n̄i kasá'a kú'u'u ini t̄aa Israel ko x̄i'ín kandisa. Sa'a ñoo n̄i dataká ra dao ta kini xionoo keí ñoo. Ta roón kúu ra n̄i daká'an kue'é kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñoo. Dá n̄i kasá'a nákuina vaq na. Dá n̄i saa tondó na ve'e iin t̄aa naní Jasón, dá taó ná Pablo x̄i'ín Silas, dá ná nak̄i'o ñaá ná noo ndá'a ta né'e choon, ká'an ná. ⁶ Tído ko ní nan̄i'í ta'on ñaá ná. Dá n̄i tiin na mií Jasón ñoo x̄i'ín dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, dá n̄i kee na ñó'o ñaá ná kua'an na. Tá n̄i saa na noo ta né'e choon, dá n̄i kayu'ú ta Israel ñoo:

—Tá'an t̄aa xionoo nádaká ñaxintóni ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, roón ta'ani

kúu ra n̄i kasáa ñoo yo viti. ⁷ Ta kúu n̄i natiin va'a ñaá Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaá t̄aa ñoo kúu ra ko x̄i'ín kueidó'o choon sa'ándá ta né'e choon ká'ano cháa ka, ra kúu César, ch̄i kaá ra ña ió iin ka rey ndáya'i cháa ka naní Jesús —kaá ra.

⁸ Ta kúu n̄i nakuina vaq cháa ka ñayuu ñoo x̄i'ín ta né'e choon tá n̄i seídó'o na ña n̄i kaa ra dión. ⁹ Tído tá n̄i ndi'i n̄i chiya'i Jasón ñoo x̄i'ín dao ka na noo ta né'e choon, dá n̄i dayáa ñaá rá.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i daná'a na iin ñoo naní Berea

¹⁰ Ta mií sakuaá dáá ñoo n̄i t̄anda'a na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Pablo x̄i'ín Silas ña k̄ian ko'on na ñoo naní Berea. Tá n̄i saa na ñoo ñoo, dá n̄i ku'u na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo. ¹¹ Tído ñayuu va'a cháa ka ini kúu na ndéi ñoo Berea o duú na ndéi ñoo Tesalónica, ch̄i ndino'o ini na n̄i seído'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaá kuu n̄i dakuá'a na noo ká'an tuti īi Ndios, dá ná kande'á á ña ndaa k̄ian ká'an Pablo o koó. ¹² Dión n̄i kee na, dá kua'á nda'o na Israel ndéi ñoo ñoo n̄i kandisa na to'on dána'a na. Ta kua'á na ñá'a griego ndáya'i x̄i'ín kua'á nda'o t̄aa griego n̄i kandisa ta'ani ñaá.

¹³ Tído tá n̄i kandaa ini ta Israel ndéi ñoo Tesalónica ña náka Pablo dána'a na to'on Ndios ñoo Berea, dá n̄i kee ra kua'an ra ñoo. Dá tá n̄i saa ra, dá n̄i kasá'a nákuina vaq ñayuu ñoo n̄i kee ra. ¹⁴ Ta kúu vití'ón di'a n̄i t̄anda'a na kúu kuendá Jesús Pablo kua'an na yu'ú taño'o. Tído n̄i kandoo va Silas x̄i'ín Timoteo n̄i sa ndei na ñoo Berea ñoo. ¹⁵ Dá n̄i kee na ndáka na Pablo kua'an na nda ñoo ká'ano naní Atenas. Tá n̄i saa na ñoo x̄i'ín ná, dá n̄i sa'anda Pablo choon noo ná ña ná kasto'on na x̄i'ín Silas x̄i'ín Timoteo ña ná kii k̄i ná noo ió na, kaá na. Dá n̄i nandió kuéi na n̄i sa'an n̄i ndaka na ñoo kua'an nó'o ná.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i sa káa Pablo iin ñoo naní Atenas

¹⁶ Ta nani ndáti Pablo kasaa Silas x̄i'ín Timoteo, kúu n̄i kixian n̄i kunda'í nda'o ini na, ch̄i n̄i xini na ña iin ní kúu ñoo ñoo kándodó yoko ndáño'o na. ¹⁷ Sa'a ñoo n̄i sa'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo, ta n̄i ndató'ón ná x̄i'ín na Israel, x̄i'ín dao ka ñayuu ndáño'o Ndios takí. Ta ndidaá kuu n̄i ka'an na x̄i'ín ñayuu xionoo

noo yá'i ñoo sa'a Jesús. ¹⁸ Dá nì dandíchi tá'an na xí'ín dao ka taa dákuá'a ña dána'a ta kúu kuendá epicúreo, xí'ín dao ka taa dákuá'a ña dána'a ta kúu kuendá estoico. Dá nì kaa roón:

—¿Ndi kóni kaa to'on ká'an taa káni téi ká'an yó'o?

Dá nì kaa dao ka ra:

—Kándaá ini ndu'u ña xionoo ra ká'an ra sa'a dao ka ndios.

Dión nì kaa ra chì xionoo Pablo ká'an na sa'a to'on va'a Jesús, ta ká'an na ña natakì na nì xi'i. ¹⁹ Dá ndáka ra Pablo nì saa ra iin xián noo naní Areópago, noo nátaka taa ndátó'ón rá. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Á kee ní ña manì kastò'on ní xí'ín ndu'u sa'a to'on sa'a dána'a ní? ²⁰ Chì kò óon ta'on kueídó'o ndu'an. Sa'a ñoo katóo ndu'u kandaá ini ndu ndi kua'an sa'an.

²¹ Dión nì kaa ra, chì katóo nda'o ndidaá taa ndéi ñoo Atenas xí'ín ta tukú ndéi ñoo kueídó'o ra, ta ká'an ra sa'a ña sa'a.

Di'a kua'an ña nì daná'a Pablo noo taa ñoo

²² Dá nì naku'ín ndichi Pablo me'í ndidaá taa nì nátaka ndéi noo naní Areópago. Dá nì kaa na:

—Ndo'ó, na ndéi ñoo Atenas yó'o, kándaá ini yu'u ña ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó. ²³ Chì tá nì xionooi nì sa nde'í noo náa ndáño'o ndó, dá nì xini iian tándaá to'on nooán kaá di'a: “Ña yó'o kúu noo náa iin ndios kò ná'a ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndáño'o ndó, na kaá ndo ña kò ná'a ndó, noón kúu na ko'ín kastò'in xí'ín ndó sa'a.

²⁴ Ta mií Ndios, na nì kava'a iin ní kúu ñayuú yó'o, xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooán, noón kúu na dándáki induú xí'ín noño'o yó'o. Sa'a ñoo kò ió ta'on na ini ni iin ve'e ñoo, tá'an ña nì kava'a ndá'a taa. ²⁵ Ta ni iin tó'ón ña'a ió noo yò kò xínño'ó ná, chì ni iin tó'ón ña'a kò kómanì noo ná. Mií di'a na xí'o ña takí yò ndéi yó ñayuú yó'o, ta xí'o na tachì ña náki'in yó, ta xí'o ta'ani na ndidaá kúu ña'a ió noo yò.

²⁶ Ta xí'ín iin tó'ón vá taa nì nata'i ndidaá ñayuú nì kee Ndios, dá ná naku'itá noo na kandeì na iin ní kúu ñayuú yó'o. Chì sa nì chiná'a vá Ndios noo kúu sa'a ña kataki yò, ta nì chiná'a ta'ani na noo ndi'á, ta nì chiná'a ta'ani na noo kandeì iin rá iin yó.

²⁷ Dión nì kee Ndios, dá ná nandukú yó

na, dá ná ndundéé yó nda ná kandeé yó nani'i yo ná. Chì miían ndaa kíán ña kò xí'ín ta'on ió Ndios noo iin rá iin yó. ²⁸ Chì mií ná kédaá xí'ín yó, dá takí yò, ta kandá yò, ta ndéi yó. Ta kíán táto'on nì taa dao taa kuendá mií ndó, tá'an ra tì'a taa to'on luu kua'an, chì nì taa ra ña kúu yó de'e Ndios. ²⁹ Ta sa'a ña kúu yó de'e Ndios, sa'a ñoo kò níyiká yó ka'an yó ña kúu ná iin na'áná nì kava'a ndá'a taa xí'ín oro o plata o xí'ín yuu, chì sava'a ña nì nakani ini ñaxintóni taa tì'a kava'a ña kíán.

³⁰ Tído kò ní taó kuendá ta'on Ndios sa'a ña sa kee ñayuú tá sata, chì kò ní sa na'á ná mií Ndios. Tído viti sa'ándá na choon noo iin rá iin ñayuú ndéi iin ní kúu ñayuú ña ná nandikó iní na sa'a kuachi kée na. ³¹ Chì nì chikaa ini Ndios ña kasandaá iin kuu, dá keyikò ndaa na sa'a ndidaá kúu ñayuú ndéi iin ní kúu ñayuú yó'o xí'ín ndá'a iin taa nì chikani mií ná. Ta nì xi'o na ña nì kandaá ini yò ndá yoo kúu taa ñoo, chì nì daná'taki ñaá ná tein na kúu ndji —kaá na.

³² Tá nì seido'o ra ña nì ka'an Pablo sa'a ña natakì na nì xi'i, ta kúu nì kasá'a dao ra kédiki ñaá rá. Tído dao ka ra nì kaa xí'ín ná: —Kóni ndu'u kueídó'o ndu cháá ka sa'a ña yó'o.

³³ Dá nì keta na kua'an na. ³⁴ Tído nì kándisa dao ñayuú ñoo to'on nì daná'a Pablo, ta nì naki'in tá'an na xí'ín ná. Ta tein na nì kándisa ñoo nákaa iin taa naní Dionisio, ta kúu rá iin taa né'e choon noo naní Areópago ñoo. Ta nákaa ta'ani iin ñá'a naní Dámaris, ta nì kándisa ta'ani dao ka ñayuú.

18

Di'a nì kuu tá nì sa io Pablo ñoo naní Corinto

¹ Tá nì ndi'i, dá nì keta Pablo ñoo Atenas. Dá nì ki'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Corinto. ² Tá ñoo nì naki'in tá'an na xí'ín iin ta Israel naní Águila, ra nì kaki kuendá Ponto. Ta duú nì kasáa va ra nì kii ra kuendá Italia xí'ín ñadi'í ra, ña naní Priscila, chì taa né'e choon ká'ano naní Claudio kúu ra nì sa'anda choon ña ná kankuei ndidaá kúu na Israel ñoo Roma ko'on na kandeì na dao ka xián. Dá nì kee Pablo kua'an na ve'e noo ndéi na ñoo. ³ Ta iin nóo choon kée Pablo xí'ín ná, chì tì'a na

kava'a na ve'e xí'ín ñí. Sa'á ñoó n̄i kandoo Pablo ió na ve'e na, ta n̄i kechóon nduu na xí'ín ná. ⁴ Ta n̄i dandíchi tá'an Pablo xí'ín ñayuu ini ve'e noo náta na Israel ndéi ñoó iin iin kuu kuu nani'i ndéi ná, dá ná xino ini na Israel xí'ín na kō kúu na Israel kandisa na to'on dána'a na.

⁵ Dá n̄i kasáa Silas xí'ín Timoteo n̄i ndee na kuendá Macedonia di'a. Sa'á ñoó n̄i dankoo Pablo dao ka choon sa kee na, ta sava'a ña kée na kían dána'a na to'on va'a sa'a Jesús, chí kásto'on na xí'ín na Israel ña Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaá. ⁶ Tído n̄i ndakuei na n̄i kasá'a naá na xí'ín Pablo, ta ká'an ndava'a na xí'ín ná. Sa'á ñoó n̄i kidi ni'ini Pablo dá'on ná, dá n̄i kaa na:

—Kuachi mií ndó kían, dá kían kakomí iij vá ndó kuachi noo Ndios. Kō ndío kuachi ka yu'u sa'a ndo. Ta viti chí noo kō'in dána'i noo na kō kúu na Israel —kaá na.

⁷ Dá n̄i keta na ve'e noo náta na Israel ñoó. Dá n̄i kee na kua'an na ve'e iin taa naní Justo, ta yu'u ni'ini taa yó'o Ndios. Ta ió ra díin ve'e noo náta na Israel ndéi ñoó. ⁸ Ta Crispo naní iin taa ndáya'i ini ve'e noo náta na Israel, kúu n̄i kandisa ra sato'o yo Jesús xí'ín ndidaá na ve'e ra. Ta kúu kua'á ñayuu ndéi ñoo Corinto ñoó n̄i seídó'o to'on va'a sa'a Jesús, ta n̄i kandisa ñaá ná, ta n̄i sodo ndúta ná.

⁹ Iin sakuaá, dá n̄i xini Pablo iin ña'a ndato n̄i kee sato'o yo Jesús, dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—O sa yu'oon. Ta o sa kátuuón ña ka'on sa'í. ¹⁰ Chí ió va yu'u xí'ón, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kónói kendava'a xí'ón. Chí kua'á nda'o ñayuu yu'u ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá na.

¹¹ Dá n̄i kandoo Pablo n̄i sa io na iin kuia dao ñoo Corinto ñoó. Ta n̄i daná'a na noo ñayuu sa'á to'on va'a Ndios.

¹² Ta nani nákaa taa naní Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúu iin nóo n̄i ndató'ón taa Israel kendava'a ra xí'ín Pablo. Dá n̄i sa'an ra n̄i tiin ñaá rá ndáka ra kua'an ra noo taa né'e choon. ¹³ Dá n̄i kaa ra xí'ín Galión ñoó:

—Taa yó'o kúu ra xionoo dáka'an kue'e ñayuu, dá ná dá'a ni kandaño'o na Ndios tát'o'on kī'o sa'ándá ley Moisés choon —kaá ra.

¹⁴ Tá kua'an Pablo ka'an na, ta kúu n̄i kasá'a ká'an Galión xí'ín taa Israel ñoó:

—Tá n̄i kee ra iin ña kini o iin kuachi ká'ano, dá kían nakí'oi mií kueídó'i ña ká'an ndo'ó, taa Israel xaan. ¹⁵ Tído tá kían sa'á to'on, o sa'á kuu Ndios ndo o sa'a ley mií ndo'ó, dá kían kuu keyíko mií ndoan, chí yu'u kúu ra o chínee ta'oin mií keyíko sa'á ña yó'o —kaá ra.

¹⁶ Dá n̄i taó ñaá rá sata vé'e. ¹⁷ Dá n̄i tiin dao taa griego iin taa naní Sóstenes, tá'an ra dándaki ve'e noo náta na Israel. Ta kúu mií yé'é chóon ñoó n̄i kaní ñaá rá. Tído kō ní kékuendá ta'on Galión sa'á ña n̄i kee ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nandió koo Pablo ñoo Antioquía

¹⁸ Ta kúu kua'a iij vá kuu n̄i kandoo Pablo n̄i sa io na ñoo Corinto ñoó. Ni ndi'i, dá n̄i ka'an na ndisá'an xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá n̄i tiin na iin barco. Dá n̄i kee na kua'an na chí kuendá Siria di'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'ín Aquila xí'ín ná. Tído tá kō ñá'a kee na ko'on na, dá n̄i datá tá'í Pablo díni ná noo naní Cencrea, dá xinkoo to'on n̄i kandoo na xí'ín Ndios.

¹⁹ Dá tá n̄i saa na ñoo ká'ano naní Éfeso, ta kúu ñoó n̄i ta'andá tá'an Pablo xí'ín Priscila xí'ín Aquila. Dá n̄i kee Pablo kua'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoó. Ta ñoó n̄i ndató'ón ná xí'ín ra Israel. ²⁰ Dá n̄i seí nda'í ra noo Pablo ña ná koo na cháa ka kuu xí'ín rá, tído kō ní xín ta'on na. ²¹ Dá n̄i ka'an na ndisá'an xí'ín rá, dá n̄i kaa na:

—Miían ndúsa kakaaj víko ña sa vei koo ñoo Jerusalén, tído nandió koo tukui kooi xí'ín ndó tá dión kóni Ndios —kaá na.

Dá n̄i keta na ñoo Éfeso ñoó, dá n̄i tiin na iin barco kua'an na. ²² Dá tá n̄i saa na ñoo Cesarea, dá n̄i kee na kōkaa na kua'an na ñoo Jerusalén ka'an na ndisá'an xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó. Tá n̄i ndi'i ñoó, dá n̄i kee na kua'an na, dá n̄i xino na ñoo Antioquía.

²³ Tá n̄i ndi'i n̄i sa io na ñoo Antioquía cháa tiempo, dá n̄i kee tuku na kua'an na, ta n̄i xionoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'ín Frigia, ta n̄i xī'o na tandeé ini noo ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a iin taa naní Apolos

24 Iin kuu ni kasáa iin ta Israel naní Apolos ñoo Éfeso. Ta kúu rá iin taa ni kaki ñoo ká'ano naní Alejandría. Ta tì'a va'a ra ka'an ra, ta ndichí nda'o ra xí'ín to'on ká'an tuti ij Ndios. 25 Ta sa ni dakuá'a va'a ra sa'a íchi ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o ini ra xionoo ra kásto'on ra xí'ín ñayuu, ta dána'a ndaa ra sa'á ña ná'á rá sa'a Jesús. Tído ná'á rá sav'a sa'á ña ni daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu. 26 Dá ni kasá'á rá dána'a ra ini ve'e noo náta na Israel, ta ko yu'ú ta'on ra. Tído tá ni seido'o Priscila xí'ín Aquila ña ni daná'a ra, dá ni taó xoo ñaá ná. Dá ni kasto'on va'a cháa ka na xí'ín rá sa'a íchi ndaa Ndios.

27 Tá ni ndi'i ñoo, dá ni ka'an Apolos ko'on ra kuendá Acaya. Dá ni xi'o na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoo tandeé ini noo rá. Ta ni taa na iin tuti kua'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoo, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá ni saa ra Acaya, kúu ni chindeé nda'o ra ndidaa na kúu kuendá Jesús, tá'an na ni kandisa sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín ná. 28 Ta kúu ni ndundéé rá ni datúu rá noo ká'an ta Israel noo ndidaa ñayuu ndéi ñoo, chí ni xi'o ra ña ni kandaa ini na ña ká'an tuti ij Ndios, ña Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaá.

19

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo Éfeso

1 Ta xían nani nákaa ij Apolos ñoo Corinto, kúu ni ya'a Pablo iin xían noo ndíta yukú ñó'ó kua'an na. Dá ni saa na ñoo Éfeso. Ta kúu ñoo ni nak'i'in tá'an na xí'ín dao taa kúu kuendá Jesús. 2 Dá ni ndato'on ñaá Pablo:

—¿Á ni natiin ndo'ó Espiritu ij Ndios tá ni kandisa ndó?

Dá ni kaa roón:

—Ko óon ta'on kueídó'o ndu ña ka'an na ña ío Espiritu ij Ndios.

3 Dá ni ndato'on tuku ñaá Pablo:

—¿Ndí kián ni kandisa ndó tá ni sodo ndúta ndo, tá dáá?

Dá ni kaa ra:

—Ni kandisa ndu'u ña ni daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu.

4 Dá ni kaa Pablo:

—Ni sa dakódo ndúta Juan ñayuu, tá'an na ni nandikó ini sa'á kuachi kée na. Ta ni ka'an Juan xí'ín ná ña ná kandeé ini na iin

ka taa vei sata ná. Ta na yó'o kúu Jesús, ta noón kúu Cristo, na dákaki ñaá.

5 Tá ni seídó'o ra to'on yó'o, dá ni sodo ndúta rá xí'ín kuu sato'o yo Jesús. 6 Dá tá ni chinóo Pablo ndá'a ná diní rá, kúu ni natiin ra Espiritu ij Ndios ini ra. Kúu ni kasá'á vá ká'an ra dao ka yú'u, tá'an ña ko ní dakuá'a ra. Dá ni kasá'á ta'ani ra kásto'on ra to'on ni ni'í rá noo mií Ndios. 7 Ta kúu rá táto'on uxi uu.

8 Dá ni ku'u Pablo ini ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noo oni yoo ko ní yu'ú ta'on na ka'an na sa'a Jesús. Ta ni dandíchi tá'an na xí'ín ñayuu ndéi ñoo, dá ná xino ini na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. 9 Tído ni ndukaxí nda'o nído dao na, sa'á ñoo ko ní xín ta'on na kandisa na to'on ni daná'a Pablo. Ta noón kúu na ni kasá'á ká'an ndava'a na sa'a íchi ndaa Jesús noo ñayuu ndéi ñoo. Dá ni dankoo ñaá Pablo. Dá ni kee na ndáka na na ni nduu kuendá Jesús kua'an na. Ta ndidaa kuu vá sa ndatón ná xí'ín ñayuu ñoo sa'á to'on Jesús ini iin ve'e taa naní Tirano, ta kián iin ve'e noo náta ñayuu ndatón ná. 10 Ta dión ni sa kee na tein uu kua'a. Sa'á ñoo kua'a nda'o na Israel xí'ín na ko kúu na Israel ndéi chí Asia di'a ni seídó'o to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús.

11 Ta xí'ín ndá'a Pablo sa kee Ndios ña'a ná'ano, 12 chí va'ará peñito Pablo o tá'í dá'on ná né'e ñayuu kua'an na chinóo naan sata na kú'u, ta kúu nduva'a va na. Ta kánkuei ta'ani espíritu kini ini na kua'an.

13 Sa xionoo dao ta Israel sa taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Tído iin kuu ni ka'an rá ka'anda ra choon xí'ín kuu sato'o yo Jesús, dá taó rá espíritu kini, chí di'a ni kaa ra xí'án:

—Sa'ándá ndu'u choon nooon xí'ín kuu Jesús, tá'an na ká'an Pablo sa'a. Kua'an keta kí ini taa xaan —kaá ra xí'án.

14 Ta taa ká'an dión kúu ndin usa de'e iin ta Israel naní Esceva, tá'an ra kúu iin duti kúu noo.

15 Tído ni ka'an espíritu kini ñoo xí'ín rá:

—Ná'á vá yu'u Jesús. Ta ná'á ta'ani yu'u ndá yoo kúu Pablo. Tído ndo'ó, ¿ndá yoo kúu ndo'ó ña sa'ándá ndo choon noo yú'u, tá dáá? —kaáan xí'ín rá.

16 Ta kúu ni ndao ni'ini taa yí'i espíritu kini ñoo ni tiin ñaá rá, chí ni ndundakí

nda'o ra ni kee espíritu kini ñoo. Kúú ni kendava'a ra xí'ín ndin usa ñaa ñoo, ta ni ndatá ndí'i ra dá'on rá. Ta kúú nda ndaa vichí vá rá ni kankuei ra ve'e ñoo kua'an ra, ta ni tarkue'e nda'o ra ni keean.

17 Ta kúú ndidaá kúú na Israel xí'ín na ko kúú na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo ni kandaá ini ña dión ni kuu. Ta kúú ni yu'ú nda'o na. Dá ni kasá'á kéká'ano na kuu sato'o yo Jesús. 18 Kúú kua'á nda'o na duú ni kandísa Jesús ni kasá'á ná'o na kuachi na, ta xí'o na kuendá sa'á ña kini sa kee na. 19 Ta kua'á ñayuu kétadí né'e na libro na ni kasaa na. Dá ni dakéi naán noo ndidaá kúú ñayuu ñoo. Ta ni kekuendá na ndidaá ya'i libro ñoo. Dá ni kandaá ini na ña ya'i ña táto'on uu diko uxí mil di'ón plata. 20 Dión ni kuu, dá ni naka'ani cháa ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, ta kúú kua'á ka ñayuu ni kandísa ñaa.

21 Tá ni ndi'i ñoo, dá ni chikaa ini Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín Acaya, dá ko'on na ñoo Jerusalén. Ta ni kaa na:

—Tá ni ndi'i ni sa'in Jerusalén, dá ví, dá kían miían ko'in ñoo ká'ano naní Roma —kaá na.

22 Dá ni tanda'á Pablo uu ka ta xionoo xí'ín ná ko'on na chí kuendá Macedonia. Ta na yó'o kúú Timoteo xí'ín Erasto. Tído ni kandoo jó Pablo ni sa io na cháa ka kuu chí kuendá Asia.

Di'a ni kuu tá ni nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Éfeso

23 Tiempo daá ñoo ni kasá'á karyíi nda'o ñayuu ndéi ñoo Éfeso sa'a íchi saá ña ká'an sa'a Jesús. 24 Chi jó iin ñaa kéchóon xí'ín plata naní Demetrio ñoo ñoo. Ta kúú rá iin ñaa káva'a yokó xí'ín plata, ña ndaa táto'on kí'o káa ve'e ñoo iin ndios di'í naní Diana. Ta kua'á nda'o di'ón sa ní'i rá sa'á sa kee ra choon yó'o, xí'ín ñaa kéchóon xí'ín rá. 25 Kúú ni nadataká ra ñaa kéchóon xí'ín rá, xí'ín dao ka ñaa kéchóon xí'ín plata. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Ná'á vá mií ndó ña xí'ín choon kée yó yó'o ní'i yo kua'á nda'o di'ón. 26 Tído sa ni xini va mií ndó, ta ni seido'o ndó sa'a iin ñaa naní Pablo. Ta o duú iin tó'ón ñoo Éfeso yó'o xionoo ra, chi iin ní kúú vá kuendá Asia yó'o xionoo ra. Ta sa ni kandeé rá ni

xino ini kua'á nda'o ñayuu kandísa na noo ká'an ra, chi kaá ra ña ko ta'ón ndios kían káva'a ndá'a ñaa. 27 Ta o duú sa'va'a choon kée ni yó jó jó ña naá, chi jó ta'ani nda'o jó ña kasá'á kenóo ñayuu ve'e ñoo ndios di'í yo Diana, dá o kí'o ka na ñañó'ó noo ná, tá'an na ndáño'o ta'ani ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'ín na ndéi iin ní kúú ñayuu —kaá ra.

28 Tá ni seido'o ñaa ñoo noo ni ka'an Demetrio, kúú ni xido nda'o ini ra. Dá ni kayu'ú rá:

—Na ndaya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o —kaá ra.

29 Ta kúú ndidaá vá ñayuu ndéi ñoo ñoo ni nakuina vaq. Kúú ni tiin na iin ñaa naní Gayo xí'ín ta naní Aristarco. Ta ndi nduú ñaa yó'o ni kii chí kuendá Macedonia, ta xionoo ra xí'ín Pablo. Ta ñoo ñaa ná ni ku'u na ini iin ve'e ká'ano noo náta na ñoo ñoo ndátó'ón ná sa'a ña'a ndó'o na. 30 Dá ni ka'án Pablo ko'on na ku'u na ve'e ñoo ka'an na xí'ín ñayuu ñoo ñoo. Tído dao ka na kúú kuendá Jesús ko ní sóno ta'on na ña ku'u na.

31 Ta ndéi ta'ani dao ta né'e choon kuendá Asia ñoo, tá'an ra né'e tá'an va'a xí'ín Pablo. Dá ni chinda'á rá choon kua'an ña seí nda'í ra noo ná ña ná dá'a ni ku'u na ve'e ñoo.

32 Kúú ni náta kua'á nda'o ñayuu. Dao na káyu'ú iin ña'a, ta dao ka na káyu'ú sa'a iin ka ña'a sa'á ña ni naá iní na. Chi kua'a vá ñayuu ñoo ko kandaá ini nda sa'a kían ña ni náta na. 33 Dá ni tanda'á ni'ini dao ñaa Israel iin ñaa naní Alejandro noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná ka'an ra xí'ín ná, ká'an rá. Dá ni dakúu Alejandro ndá'a rá xí'ín ra ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo, dá ná chindeé rá na ñoo ra noo ñayuu kuá'a ñoo.

34 Tído tá ni kandaá ini ñayuu ñoo ña ta Israel kúú Alejandro ñoo, dá ni kasá'á káyu'ú ndidaá kúú ná táto'on uu ka hora, dá kaá na:

—iNa ndaya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o! —kaá na.

35 Nda daá ví ni kandeé ra kúú secretario ni kutádi ñayuu ñoo. Dá ni kaa ra:

—Kueído'o ndó yu'u, ndidaá ndo'ó, na ñoo Éfeso. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndidaá kúú ñayuu ná'á ña ñoo ká'ano Éfeso yó'o ni ní'i choon ña kían kandaá yo ve'e ñoo ndios ndaya'i naní Diana xí'ín na'ánan, ña

n̄i noo túu n̄i kii induú? ³⁶ Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kaá ña koó. Sa'á ñoó kandeí tádi ndo. Ná dá'a ni kee ndó iin ña'a kini. ³⁷ Ch̄i ni iin taa ndáka ndó n̄i kasáa ndo yó'o k̄o ní xiní x̄ixi ra ve'e ño'o ndo, ta ni k̄o ká'an ndava'a ra sa'a ndios di'í ndáño'o ndó. ³⁸ Sa'á ñoó tá kóni Demetrio x̄i'ín taa kéchóon x̄i'ín rá ka'an kuachi ra sa'a dao taa, dá k̄ian kuu ko'on ra ve'e chóon, dá ch̄i ñoó ndéi taa né'e choon keyíko sa'a ña ndó'o ndó. Ta ñoó kánian ka'an kuachi tá'an iin rá iin ndó sa'á ña ndó'o ndó. ³⁹ Ta tá kóni ndo keyíko ndo dao ka ña'a, dá k̄ian kánian nataka ndo noó ta né'e choon táto'on k̄i'o sa'ándá ley choon, dá keyíko ra sa'a ndo. ⁴⁰ Ch̄i io va ió ña chinóo kuachi ta né'e choon yó sa'á ña n̄i nakuina vaa yo viti. Ch̄i o ní'i ta'on yó ndí k̄ian ka'an yo x̄i'ín rá sa'á ña kéeá di'a —kaá ra.

⁴¹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an ra to'on yó'o, dá n̄i sa'anda ra choon noó ñayuu n̄i nataka ñoó ña ná no'o na ve'e na.

20

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a Pablo chí kuendá Macedonia x̄i'ín kuendá Grecia

¹ Tá n̄i ndi'i n̄i kutádi ñayuu n̄i nakuina vaa ñoó, dá n̄i nakana Pablo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá n̄i ka'an ni'ini na noo ná, ta n̄i nomi ñaá ná. Dá n̄i ka'an na ndisá'an x̄i'ín ná. Dá n̄i kee na kua'an na chí kuendá Macedonia di'a. ² Tá n̄i ndi'i n̄i nata'an Pablo n̄i x̄ionoo na n̄i x̄i'o na tandéé iní noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó x̄i'ín to'on n̄i daná'a na, dá n̄i kasandaá na chí kuendá Grecia di'a. ³ Ta ñoó n̄i sa io na on̄i yoo. Ta sa io nduu na tiin na barco ko'on na chí kuendá Siria, ká'an ná. Tído n̄i ni'í tó'on na ña ndátó'ón kue'é ta Israel ña ka'áni ñaá rá. Sa'á ñoó n̄i ch̄ikaa ini na ña nandió koo sá'a tuku na no'o na íchi kua'an chí kuendá Macedonia. ⁴ Ta n̄i naki'in tá'an na x̄i'ín dao taa né'e tá'an x̄i'ín ná kua'an na nda kuendá Asia. Ta iin ra naní Sópater, tá'an ra ñoo Berea, x̄i'ín ta naní Aristarco, x̄i'ín iin ka ta naní Segundo. Ta ndi nduú taa yó'o kúu ta ñoo Tesalónica. Ta kua'an ta'ani Gayo, tá'an ra ñoo Derbe, x̄i'ín Timoteo, x̄i'ín uu ka taa naní Tíquico x̄i'ín Trófimo, ta kuendá Asia.

⁵ Ta ndidaá taa yó'o kúu ra n̄i x̄ionoo kua'an ñoo Troas, dá kandati ra ñoó saa

ndu. ⁶ Tá n̄i ndi'i n̄i ya'a víko seí na Israel pan, tá'an ña k̄o ní k̄i'ín tá'an x̄i'ín ña dákuita tachian, dá n̄i tiin ndu iin barco ñoo Filipos kua'an ndu. Ta t̄ixi o'on kuu, dá n̄i saa ndu n̄i naki'in tá'an ndu x̄i'ín dao ka taa ñoó, ch̄i ndéi ra ndáti ra ndu ñoo Troas. Ta ñoó n̄i sa ndei ndu usa kuu.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io Pablo ñoo naní Troas

⁷ Tá n̄i kasandaá kuu kásá'a sa'a semana, dá n̄i nataka ndu'u, na kúu kuendá Jesús, n̄i sa'anda ndu pan. Ta sa'á ña kánian kana Pablo ko'on na tá ná tuu noo iin ka kuu ñoó, sa'á ñoó n̄i kukáni vá dána'a na nákaa na. Ta kúu n̄i kasandaá dao ñoó. ⁸ Ta kúu kua'á nda'o ño'o tóon ini ve'e kánoo dikó noo n̄i nditútí ndú ñoó.

⁹ Ta ió iin tayií naní Eutico yé'é ventana, ta n̄i kasáa ña ma'ánó, ch̄i n̄i kukáni nda'o ña dána'a Pablo nákaa na, sa'á ñoó n̄i naá vá iní x̄i n̄i kid̄i x̄i. Ta kúu n̄i kankao xi nda p̄iso kúu on̄i ñoó nda noño'o. Ta kúu n̄i ndane'e na x̄i, tído ndaá ndji va kúu x̄i. ¹⁰ Kúu n̄i noo Pablo n̄i naxino na noño'o ñoó. Ta kúu n̄i sa noo ndei na noo tayií ñoó. Kúu n̄i nomi na x̄i. Dá n̄i kaa na x̄i'ín na kúu kuendá Jesús ñoó:

—O sa yu'ú ndo, ch̄i takí va xi —kaá na.

¹¹ Ta kúu ñoó n̄i nandió koo tuku Pablo n̄i kaa na n̄i x̄inkoo na ve'e kánoo din̄i ñoó. Dá n̄i sa'anda na pan, dá n̄i seí ndúan. Dá n̄i kasá'a tuku va na dána'a na nda n̄i tuu noo yaa. Nda daá ví n̄i kee na kua'an na. ¹² Tído takí va tayií ñoó n̄i nakuaka ñaá ná ndáka na kua'an na. Sa'á ñoó n̄i natiin na iin tandéé iní ká'ano cháa ka.

¹³ Dá n̄i tiin ndu iin barco, dá n̄i x̄ionoo ndu kua'an ndu noo Pablo ñoo naní Asón, ch̄i ñoó n̄i kandoo ndu natiin ndu na, ch̄i n̄i ch̄ikaa ini na ña saa sá'a ná. ¹⁴ Dá tá n̄i naki'in tá'an ndu x̄i'ín Pablo ñoo naní Asón, dá n̄i kaa na ini barco ñoó. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. Dá n̄i saa ndu ñoo naní Mitilene. ¹⁵ Dá n̄i naki'in tuku ndu kua'an ndu x̄i'ín barco ñoó. Dá tá n̄i ya'a iin ka kuu, dá n̄i kasandaá yati ndu noo naní Quío. Dá tá n̄i ya'a iin ka kuu, dá n̄i kasandaá ndu noo naní Samos. Dá n̄i saa ndu n̄i sa tuu tóo barco ñoo naní Trogilio. Dá nda iin ka ví kuu, dá n̄i saa ndu ñoo naní Mileto. ¹⁶ Ch̄i sa n̄i ch̄ikaa ini Pablo ña o kó'on ta'on na nda ñoo Éfeso, ch̄i k̄o kóni ta'on na katuu na'á ná

kuendá Asia ñoó. Chì nómì kîj ná saa na ñoo Jerusalén, dá ndá ndi kuu kasaa na kakaa na noo koo víko ká'ano naní Pentecostés.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pablo noo na sá'ano né'e choon noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso

¹⁷ Ta tein ndéi ndu ñoo Mileto ñoó, dá ni tanda'a Pablo dao ña kua'an ra kuaka ra na sá'ano né'e choon noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso. ¹⁸ Dá tá ni kasaa na sá'ano ñoó noo ió Pablo, dá ni kaa Pablo xí'ín ná:

—Ndidaá ndo'ó kúú na ná'a tát'on kî'o ni kee yu'u ni sa káaj tein ndó nda rá kuu mií noo ni kasaa kuendá Asia yó'o. ¹⁹ Chì ni kee ña kóni sato'o yo Jesús, ta ko ní ndúkú ta'on yu'u ñañó'ó mií. Ta kua'a nda'o ta'ándá ni sakii xí'ín ndirá noo sa'a ndo. Ta kua'a nda'o tandó'ó ni ndo'i ni kee ta Israel. ²⁰ Ta ná'a ta'ani ndó ña ko ní dánkoo ta'on yu'u ña kasto'in xí'ín ndó ndidaá kúú ña va'a ña kían chindeé ndó. Ta ni daná'i noo ndo ini ve'e noo ná'taka ndo, ta ni daná'a ta'ani noo ndo ini ve'e mií ndó. ²¹ Ta ni kasto'on ta'ani xí'ín na Israel xí'ín na ko kúú na Israel sa'a ña kánian nandikó iní yo sa'a kuachi kée yo noo Ndios, ta sa'a ña kánian kándéé iní yo sato'o yo Jesucristo.

²² 'Ta viti kían tanda'a na kúú Espíritu ij Ndios yu'u ña ko'in ñoo Jerusalén. Tído ko ná'í ndí kían ndo'i ñoó. ²³ Sava'a ña ná'í kían ña ndidaá ñoo ná'ano noo ni sa'in, ni ka'an Espíritu ij xí'ín yu'u ña chikaa ra yu'u ve'e kaa. Ta kúú kua'a nda'o tandó'ó ndo'i, kaá na. ²⁴ Tído ko ndí'i ta'on iní sa'a ndidaá ña ve'i ndo'i. Ta ni ko ndí'i iní sa'a ña katakij o kuu. Ña kían ndí'i iní sa'a kían dáxinkoo ndí'ii choon ni sa'anda sato'o yo Jesús noo, ña kasto'in sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a ña maní ni kee Ndios xí'ín ñayuu.

²⁵ 'Ta viti kían sa ná'a vá yu'u ña ni iin tó'ón ndo'ó, na ni seídó'o to'on ni daná'i sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o ná'ndio kuéi ka koni noo. ²⁶ Sa'a ñoó kóni ka'in xí'ín ndó viti ña ko ndio kuachi ka yu'u sa'a ni iin tó'ón ndo'ó, ²⁷ chì ko ní chítuu iní, di'a ni kasto'on ndí'ii xí'ín ndó sa'a ndidaá kúú vá ña kóni Ndios kee ndó.

²⁸ 'Ta viti, kandaa va'a ndó mií ndó, ta kandaa ta'ani ndó ndidaá na kúú kuendá Jesús ño'o tixi ndá'a ndo. Chì mií Espíritu

ij Ndios kúú na ni xí'o choon noo ndo ña kandaka va'a ndó na kúú kuendá sato'o yo Jesús, chì xí'ín ni mií ná ni kandeé ná ni naní'i ña ná kakuu na ñayuu mií ná. ²⁹ Sa'a ñoó kandaa va'a ndó na, chì sa ná'a vá yu'u ña tá ná kexooi ko'in noo ndo, dá kasaa dao ña kini, ta ku'u ra tein ndó, chì kee ra tát'on kée ndigüe'i lobo tondó tá koku'u rí sa'ání rí léko. ³⁰ Ta kúú tein mií ndó xaan ndakuei ta'ani dao ña dana'a ña to'ón, chì kóni ra taó xoo ra na kúú kuendá Jesús ko'on na kakuu na kuendá ra. ³¹ Sa'a ñoó kaño'o ini ndo, ta daá ndusaa ini ndo ña tein oní kuia, nduú ñoó ko ní sa tuu ña kían ka'an ni'ini noo iin rá iin ndó xí'ín ndirá noo ña kandita ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó.

³² 'Ta viti kían náki'oi ndo'ó noo ndá'a Ndios, xí'ín noo ña maní ni kee na xí'ín ndó. Chì ñoó kían kómí choon ña dákuá'anoan ndo'ó íchi Ndios, dá natiin ndó ña va'a ni kaa na kî'o na noo ñayuu ni nduvii ná.

³³ 'Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao ka ñayuu ko ní kátoó ta'on yu'u, ³⁴ chì ná'a va'a va mií ndó ña xí'ín ndá'a mií vá ni kechóoin, dá ni ni'í ndí kían xínñó'í, xí'ín ña'a xínñó'ó na xionoo xí'ín. ³⁵ Ta ndidaá ña yó'o ni kee, dá sa daná'i noo ndo ña kánian kechóon ndó, dá kuu chindeé ndó ñayuu kámani ña'a noo. Ta ndisaa ini ndo to'on ni ka'an sato'o yo Jesús tá ni kaa na di'a: “Ndiká'an cháa ka ví ñayuu xí'o ña'a o duú ka na ndáti natiian.” Dión ni kaa Jesús —kaá Pablo.

³⁶ Tá ni ndí'i ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni sa ku'in xití ná, ta ni ka'an na xí'ín Ndios xí'ín ndidaá na sá'ano ñoó. ³⁷ Ta nda'í ni saki ndidaá kúú na sá'ano ñoó. Dá ni nomi ni'ini na Pablo, ta ni chító ná noo ná. ³⁸ Chì ni kunda'í nda'o ini na sa'a ña ni kaa Pablo ña o ná'ndio kuéi ka na koni na noo ná. Dá ni sa'an ndidaá na sá'ano ñoó ni ndaka na Pablo nda noo iin barco.

21

Di'a ni kuu tá ni kee Pablo kua'an na ñoo Jerusalén

¹ Dá tá ni ndí'i ni ka'an ndu ndisá'an xí'ín na sá'ano ñoó, dá ni kaa ndu ini iin barco. Dá ni kee ndu kua'an ndaa ndu noo naní Cos. Ta nda iin ka kuu, dá ni kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúú ñoó ni kee ndu kua'an ndu nda ñoo naní Pátara. ² Tá ni saa

ndu Pátara ñoó, dá n̄i tiin ndu iin ka barco, tá'an kiró kua'an chí kuendá Fenicia. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. ³ Dá n̄i ya'a yati ndu noo ín yúku naní Chipre, ña ín ini taño'o. Ta n̄i kandoan chí xoo íti di'a ndu. Ta n̄i ya'a ndu kua'an ndu chí kuendá Siria di'a. Dá n̄i saa ndu noo nákuita barco ñoo naní Tiro, chí ñoo kúú noo kánian noo ña'a ndío barco ñoo. ⁴ Ta ñoo n̄i naki'in tá'an ndu xí'ín dao na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ñoo. Dá n̄i sa ndei ndu usa kuu xí'ín ná. Ta n̄i nakani na xí'ín Pablo ña n̄i ka'an Espiritu īi Ndios xí'ín ná, ña ná dá'a ni ko'on na ñoo Jerusalén.

⁵ Dá tá n̄i ya'a usa kuu ñoo, dá n̄i kee na xí'ín ñadi'í na xí'ín de'e na kua'an na dáya'a na ndu'u nda yú'u ñoo ñoo. Dá n̄i sa kuíta xití ndidaá ndú yú'u taño'o ñoo, dá n̄i ka'an ndu xí'ín Ndios xí'ín ná. ⁶ Dá n̄i nomi tá'an iin rá iin ndu xí'ín ná. Dá n̄i kaa ndu barco kua'an ndu. Ta noón, n̄i nandío kuéi na kua'an nó'o ná ve'e na.

⁷ Ta ñoo Tiro ñoo kúú noo ndí'i n̄i tiin ndu barco, dá n̄i saa ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoo n̄i ka'an ndu ndisá'an xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i sa ndei tóo ndu xí'ín ná iin kuu. ⁸ Ta iin ka kuu, dá n̄i kee ndu xíka sá'a ndú kua'an ndu xí'ín Pablo. Dá n̄i saa ndu ñoo ká'ano naní Cesarea. Dá n̄i kasandaá ndu ve'e iin ta naní Felipe, tá'an na xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúú iin ta nákaa tein ndin usa ta n̄i kaxi apóstol chindeé ñaa. Ta n̄i sa ndei tóo ndu ve'e na. ⁹ Ta ndéi komi de'e di'í táki Felipe ñoo, ta kúú xí profeta di'í.

¹⁰ Tá n̄i ya'a cháa kuu ndéi ndu ñoo, dá n̄i naxino iin profeta n̄i kii chí kuendá Judea naní Agabo. ¹¹ Tá n̄i saa ra noo ndéi ndu, dá n̄i taó rá ñi ndíko tixi Pablo. Dá n̄i so'oni raan sa'a mií rá xí'ín ndá'a mií rá. Dá n̄i kaa ra:

—Di'a n̄i ka'an Espiritu īi xí'ín yu'u ña k̄i'o di'a ko'oni ta Israel ndá'a ta kúú sato'o ñi yó'o, dá nak̄i'o ñaa rá noo ndá'a ta tukú —kaá ra.

¹² Dá tá n̄i seido'o ndu'u xí'ín na ndéi ve'e ñoo to'on yó'o, dá n̄i seí nda'í ndu noo Pablo ña ná dá'a ni ko'on na ñoo Jerusalén. ¹³ Dá n̄i kaa na xí'ín ndu'u:

—¿Ndí k̄ian ndó'o ndó ña ndéi'í ndo, ta dákunda'í ini ndo yu'u? Chí sa io nduui ña k̄ian kandiko ndá'í xí'ín sa'í. Ta o duú

ña yó'o oon ni ió nduu yu'u ndo'i, chí ió nduu ta'anii ña k̄ian kuu ñoo Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá na.

¹⁴ Ta sa'a ña ko ní kúú ta'on nadaon ndu ña n̄i chikaa ini na kee na, sa'a ñoo n̄i sa'anda ini ndu, dá n̄i kaa ndu:

—Ná koo táto'on k̄i'o kóni mií sato'o yo Jesús.

¹⁵ Tá n̄i ndi'i n̄i sa ndei ndu ñoo cháa kuu, dá n̄i kenduu ndu ña'a ndu, dá n̄i ki'in ndu íchi kua'an ndu ñoo Jerusalén. ¹⁶ Dá n̄i kee ta'ani dao na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Cesarea kua'an na xí'ín ndú. Tá n̄i saa yati ndu ñoo Jerusalén, dá ndáka na ndu'u n̄i sa'an na ve'e iin ta kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sa na'a nda'o kúú rá kuendá Jesús. Dá n̄i x̄i'o ra ve'e ra n̄i sa ndei ndu.

Di'a n̄i kuu tá n̄i saa Pablo ñoo Jerusalén

¹⁷ Tá n̄i saa ndu ñoo Jerusalén, dá n̄i natiin va'a ñaa na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo xí'an kadij ini na. ¹⁸ Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i kee ndu kua'an ndu xí'ín Pablo korni'ini ndu Jacobo. Tá n̄i saa ndu, sa n̄i nditútí ndidaá vá na sá'ano ndéi na. ¹⁹ Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Pablo ndisá'an xí'ín ná, dá n̄i kasá'a ná nakani na xí'ín noón sa'a iin rá iin ña ndato n̄i kee Ndios xí'ín ná noo n̄i sa'an na n̄i daná'a na noo na ko kúú na Israel. ²⁰ Tá n̄i seídó'o na to'on yó'o, dá n̄i keká'ano na Ndios. Dá n̄i kaa na xí'ín Pablo:

—Ná'a vá mií ní, ñani, ña tein na ñoo yo, na Israel, kua'a nda'o miñ ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ká'an ña miñan ndusa kee yó choon sa'ándá ley Moisés. ²¹ Tído n̄i ni'í tó'on na ña dána'a ní noo ndidaá kúú na Israel ndéi dao ka nación ña ná o sa kékuendá na choon n̄i sa'anda Moisés, chí kaá mií ní ña ko káni kaan ta'anda ñi de'e yí na, ta kaá ta'ani ní ña ko káni kaan kee na táto'on n̄i sa kee na ve'a n̄i sa ndei sa na'a.

²² ¿Ndi koo keeá, tá dáá? Dá chí miñan ndaa kuiti nataka kua'a nda'o ñayuu tá ná kandaá ini na ña n̄i kasáa ní. ²³ Sa'a ñoo va'a cháa ka ña kee ní ña ko'on ndu ka'an ndu xí'ín ní: Chí tein ndu'u yó'o ndéi komi ta, tá'an ra kánian dáxinkoo to'on n̄i x̄i'o ra noo Ndios. ²⁴ Ta kandaka ní ra kua'an ní ve'e ñoo ká'ano. Dá nduvii ní mií ní xí'ín rá noo Ndios, ta chiya'í ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá n̄i ndi'i n̄i kee ní dión, dá k̄ian kuu

datá rā idí diní rá. Díón, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña o duú ña ndaa ta'on kían ká'an ñayuu sa'a ní, chí di'a kendaá ii vá ní choon sa'ándá ley Moisés.

²⁵ 'Ta sa ñi taa va yó iin tuti kua'an noo na ko kúu na Israel, na kándisa Jesús, ña ná o sa kóo ini na keí ná koño ñi doko ñayuu noo yoko, ta ná o sa keí ná ñi ri, ta ni koño kítí ko ní xíta ñi, ta ná o sa kée na kuachi xí'ín na ko kúu yíi ná o ñadi'í na. Sava'a ñoo vá kían kánian kee na —kaá na.

²⁶ Dá ñi kee Pablo ndáka na ndin komi taa ñoo kua'an na. Ta kúu iin ka kuu ñoo, dá ñi nduvii ná mií ná xí'ín roón. Dá ñi ku'u na yé'é ño'o ká'ano ñoo, dá ñi kast'on na xí'ín ta duti ndá oon xino ndin usa kuu ña nduvii ná mií ná xí'ín taa ñoo noo Ndios, dá kuu chiño'o ta duti ñoo iin kítí noo Ndios sa'a iin rá iin na.

Dí'a ñi kuu tá kua'an ñayuu kua'a ka'ání ná Pablo

²⁷ Tá sa kua'an xino usa kuu ñoo, dá ñi xini dao taa Israel ñi kii kuendá Asia ña nákaa Pablo yé'é ño'o ká'ano. Dá ñi daká'an kue'é rā dao ka ñayuu ñoo. Dá ñi tiin ñaá rá.

²⁸ Ta ñi kasá'a káyu'ú rá:

—¡Ndo'ó, taa Israel, chindeé ndó ndu'u, chí taa yó'o kúu taa xionoo iin níi kúu xián kénoo ra ñoo yo, ta kénoo ta'ani ra ley Moisés, ta kénoo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti kían ví'í ka ví ñi kee ra, chí ñi chí'i ra dao ta griego ñi xini xíxi ra ve'e ño'o ii yó'o —kaá rā.

²⁹ Díón ñi kaa rā chí ñi xini rā xionoo Pablo ñoo ñoo xí'ín iin taa ñoo Éfeso naní Trófimo. Sa'á ñoo ñi ka'án rá ña ñi chí'i Pablo taa ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. ³⁰ Ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo ñi ñakuina vaa. Dá ñi kankuei na ndidaá kúu xián taxí tá'an na ñi saa na noo ín ve'e ño'o ñoo. Dá ñi tiin na Pablo, ta ño'o ñaá ná ñi taó ná sata vé'e ño'o ñoo. Ta kúu vití'ón ñi sadi na yé'án.

³¹ Ta kóni na ka'ání ñaá ná. Tído ñi kandaá ini taa dándáki soldado ña ndidaá kúu ñayuu ndéi Jerusalén ñi ñakuina vaa.

³² Sa'á ñoo ñi dataká rā kua'a soldado xí'ín dao ka taa ño'o tixi ndá'a rá. Dá ñi kee ra taxí tá'an ra kua'an rā noo ñi ñataka ñayuu kuá'a ñoo. Dá tá ñi xini na ña ñi kasáa taa dándáki soldado ñoo xí'ín soldado rā, dá ví ñi dandí'i na ña káni na Pablo.

³³ Dá ñi natuu yati taa dándáki soldado ñoo, dá ñi tiin ra Pablo. Dá ñi sa'anda rā choon ña ná kandiko na xí'ín uu cadena. Dá ñi ndato'ón rá ñayuu ñoo, tá kaá rā:

—¿Ndá yoo kúu taa yó'o? Ta, ¿ndí kían ñi kee ra? —kaá rā.

³⁴ Tído dao ñayuu ñoo ká'an iin ña'a, ta dao ka na ká'an iin kaan. Sa'á ñoo ko ní kátóni ta'on ini rā ndí kían kúu kuachi Pablo, chí ñi ñakuina vaa nda'o ñayuu ñoo. Dá ñi sa'anda rā choon ña ná kandaka ñaá rá ko'on rā ve'e noo ndéi soldado ñoo. ³⁵ Dá tá ñi saa rā noo ndéi kuein koku'u ra ve'e soldado ñoo, dá ñi kane'e ñino ra Pablo, chí kuá'a nda'o ñayuu vei kóni kani ñaá. ³⁶ Ta ndidaá ñayuu tákuei vei ñoo káyu'ú, ta kaá na:

—¡Ka'ání ní taa xaan!

Dí'a ñi kuu tá ñi sonó taa dándáki soldado ñoo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo

³⁷ Tá kua'an soldado nachí'i ra Pablo ini ve'e noo ndéi ra ñoo, dá ñi ka'an na yú'u griego xí'ín taa dándáki soldado ñoo:

—¿Á konó ní ná ka'in cháá xí'ín ní?

Dá ñi kaa rā xí'ín Pablo:

—¿Á tí'a yo'ó ká'on yú'u griego, ndani?

³⁸ ¿Á o duú yo'ó kúu iin taa Egipto, tá'an rā ñi ndakuin ñi naá xí'ín ta né'e choon tá sata? Chí ñi taó rá komi mil taa sa'ání ndii, dá ndáka ñaá rá ñi sa'an rā nda noo kúu ño'ó ichí —kaá rā.

³⁹ Dá ñi kaa Pablo xí'ín rá:

—Yu'u kúu iin ta Israel, ta ñi kakii ñoo Tarso, tá'an ña kúu iin ñoo ndaya'i chí kuendá Cilicia dí'a. Tído xíkai iin ña maní noo ní ña konó ní ná ka'in cháá xí'ín ñayuu yó'o —kaá na.

⁴⁰ Dá ñi sonó taa ñoo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu ñoo. Dá ñi ñakuin ndichi Pablo noo kuein yé'é ve'e soldado ñoo. Dá ñi ndane'e na ndá'a ná ñi xika na ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo. Dá tá ñi kutádi ná, dá ñi ka'an na yú'u hebreo xí'ín ná, ta kaá na:

22

Dí'a kua'an ña ñi ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo

¹ —Ñani kuálí, xí'ín ndo'ó, na sá'ano viti, kueídó'o ndó yu'u, chí ko'in ka'in chindeéi mií noo ndo.

² Tá n̄i seídó'o ñayuu ñoo ña ká'an Pablo yú'u hebreo, kúú tádi ka ví n̄i n̄andei na kueídó'o na. Dá n̄i kaa Pablo:

³ —Yu'u kúú ta Israel, ta n̄i kaki yu'u ñoo Tarso, ña nákaa chí kuendá Cilicia di'a. Tído n̄i sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yó'o. Ta n̄i dakuá'i tixi ndá'a Gamaliel. Ta n̄i dakuá'a va'i to'on k̄i'o n̄i sa'anda na sá'ano yó choon. Ta ndino'o inii ín ndaaí xí'ín Ndios, táto'on k̄i'o kée mií ndó viti. ⁴ Ch̄i n̄i sa xionooi n̄i sa kendava'i xí'ín na ndíko ích̄i Jesús, dá dánaái noo ná, ch̄i n̄i sa tiin yu'u taa xí'ín na ñá'a sa sadii ve'e kaa. ⁵ Ta ra duti kúú noo xí'ín ndidaá ta sá'ano kúú ra ná'a ña sa keei dión. Ch̄i mií rá n̄i x̄i'o tuti nooi ña kían ko'ín nane'i ña noo na ñoo yo ndéi ñoo Damasco. Ch̄i n̄i ka'ín ko'ín ñoo ñoo nandukúí na kúú kuendá Jesús, dá kandakai na kixii ñoo Jerusalén yó'o, dá kaño'o na ve'e kaa ndo'o naní ní na.

Dì'a kua'an ña n̄i ka'an Pablo sa'a ndi kían n̄i kuu, dá n̄i nduu na kuendá Jesús

⁶ Tído tein noo xika yu'u kua'ín ích̄i noo kua'an kuyati ñoo Damasco, ta kían táto'on dao nduú, ta kúú iin kuitió n̄i naye'e ndaa iin ní kúú noo kua'ín, ta ña yé'e ñoo n̄i kii chí induú. ⁷ Ta kúú n̄i kankao vai noño'o. Ta n̄i seídó'i iin na n̄i kaa di'a: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'ín yu'u?” ⁸ Dá n̄i kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?” Dá n̄i kaa na xí'ín: “Yu'u kúú Jesús, na ñoo Nazaret, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón.” ⁹ Ta ndidaá taa kua'an xí'ín yu'u ñoo n̄i xini ra ña n̄i naye'e, ta n̄i yu'u nda'o ra. Tído ko ní seídó'o ta'on ra tach̄i na n̄i ka'an ñoo. ¹⁰ Dá n̄i kaa yu'u xí'ín ná: “¿Ndí kían kóni ní keei, tatá?” Dá n̄i kaa na xí'ín: “Ndakuiin ndichi, ta kua'án ñoo Damasco. Ta ñoo ka'an iin taa xí'ón ndí kían kánian keeón”, kaá na xí'ín. ¹¹ Ta kúú n̄i nda'o va noo yu'u n̄i kee ña ndato n̄i naye'e ñoo. Sa'á ñoo nda tiin ndaa ñaá taa kua'an xí'ín yu'u ñoo ndáka ra yu'u n̄i saa ra ñoo Damasco.

¹² Ta ñoo ió iin taa naní Ananías, ta ín ndaa ra xí'ín choon sa'ándá ley Moisés. Ta ká'an va'a ndidaá kúú na Israel ndéi ñoo sa'a rá. ¹³ Dá n̄i kasáa ra noo iói. Dá n̄i kaa ra xí'ín: “Ñani Saulo, ná natuu noo ní.” Ta kúú mií hora daá ñoo n̄i natuu nooi. Ta kúú n̄i xini vai ra. ¹⁴ Dá n̄i kaa ta'ani ra xí'ín

yu'u: “Ndios, na n̄i sa ndaño'o na ve'á n̄i sa ndei sa na'á, noón kúú na n̄i kaxi mií ní ña kían kandaa ini ní ndí kían kóni na. Ta n̄i kaxi na mií ní ña koni ní Jesús, na kúú na ndaa, dá kueídó'o ní tach̄i yú'u mií ná. ¹⁵ Ch̄i mií ní kakuu iin na k̄i'o ndaa kuendá noo ndidaá ñayuu sa'a Jesús, ch̄i ko'on ní kastō'on ní xí'ín ná sa'á ña n̄i xini ní xí'ín sa'á ña n̄i seídó'o ní. ¹⁶ Ta viti, ¿ndiva'a kuu oon ini ní? Ndakuiin ndichi ní, ta kodo ndúta k̄i ní, ta kaka ní ña man̄i noo Ndios ña ná ku'u ká'ano ini na sa'a ní, dá ná ndoo kuachi ní noo ná”, kaá Ananías xí'ín yu'u.

Dì'a n̄i kuu, dá n̄i ni'i Pablo choon ña dána'a na noo na ko kúú na Israel

¹⁷ Dá tá n̄i ndisáai ñoo Jerusalén yó'o, dá n̄i keei kua'ín ve'e ño'o ká'ano ka'ín xí'ín Ndios. Ta kúú ñoo n̄i na'a Ndios iin ña'a ndato nooi. ¹⁸ Ch̄i n̄i xini sato'i Jesús. Dá n̄i kaa na xí'ín: “Ndí'i inon, ta kua'án keta k̄i ñoo Jerusalén yó'o, ch̄i ko'ín ta'on kueídó'o ñaá tá ná ka'on xí'ín ná sa'a yú'u.” ¹⁹ Dá n̄i kaa xí'ín ná: “Sato'i, ndidaá vá na yó'o ná'a ña n̄i sa sá'an yu'u iin rá iin ve'e noo náta na Israel. Ta sa ta'ín ndidaá na kándisa mií ní ve'e kaa. Ta sa kendava'i xí'ín ná. ²⁰ Dá tá n̄i sa'ání dao taa Esteban, na sa x̄i'o ndaa kuendá sa'a ní, ta ñoo n̄i sa ín yu'u, ta n̄i nata'an va inii tá n̄i sa'ání ñaá rá. Ta kúú n̄i sa ndaaí dá'on taa n̄i sa ndei n̄i sa'ání ñaá.” ²¹ Dá n̄i kaa na xí'ín yu'u: “Kua'án, ch̄i xiká vá tanda'í yo'ó ko'on dána'on noo na ko kúú na Israel”, kaá na xí'ín yu'u —kaá Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo.

Dì'a n̄i kuu tá kua'an kani soldado ñoo Pablo

²² Tádi vá ndéi ñayuu ñoo seídó'o na ña nákan Pablo. Tído tá n̄i ka'an na to'on yó'o, dá n̄i kasá'a ná káyu'ú ná, ta kaá na:

—¡Ka'ání k̄i ní taa xaan, ch̄i ko káni ta'an vaan kataki ra!

²³ Ta ndúndéé ij vá ñayuu ñoo káyu'ú ná, ta ndátá ná dá'on ná, ta só'ono ni'ini na ñoyaká ñó'o noo táchi. ²⁴ Sa'á ñoo n̄i sa'anda taa dándáki soldado ñoo choon ña ná chi'i ra Pablo ini ve'e ñoo. Ta kúú n̄i sa'anda ra choon ña ná kani ñaá rá xí'ín chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'a kían ká'an kuachi ñayuu ñoo sa'a ná.

²⁵ Tído, tá nì ndi'i nì so'oni ñaá rá xí'ín ñíi, ña kua'an ra kani ñaá rá, dá nì kaa Pablo xí'ín iin soldado né'e choon iin ñoó:

—¿Á va'a kée ní ña kani ní iin ta romano xí'ín chirrión tá kọ ñá'a keyíko ta né'e choon sa'a rá?

²⁶ Tá nì seídó'o soldado né'e choon ñoó ña nì ka'an na dión, dá nì kee ra kua'an ra kastó'on ra xí'ín ta dándáki ñaá ñoó. Dá nì kaa ra:

—¿Ndi koo keeá xí'ín ta káa, chì iin ta romano kúu rá?

²⁷ Dá nì natuu ta dándáki soldado ñoó noo iin Pablo. Dá nì ndató'ón ñaá rá:

—Ka'an ndaa, ¿á ta romano kúuón?

Dá nì kaa Pablo:

—Jaan. Ñaá kúuí.

²⁸ Dá nì kaa ra:

—Kua'á nda'o di'ón nì chiya'i yu'u, dá nì nduui ta romano.

Dá nì kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda nì kaki vei kúuí ta romano.

²⁹ Dá tá nì seídó'o ta kua'an kani ñaá ñoó ña nì ka'an Pablo, dá nì kexoo ra kua'an ra. Ta kúu nda mió ta dándáki soldado ñoó nì yu'ú tá nì katóni ini ra ña kúu Pablo ta romano, chì sa nì ya'a ra noo ley romano sa'á ña nì so'oni ñaá rá.

Dí'a kua'an ña nì ka'an Pablo xí'ín ta né'e choon Israel

³⁰ Tá nì tyy noo iin ka kuu ñoó, kóni ta dándáki soldado ñoó kanda va'a ini ra ndiva'a ka'an kuachi na Israel sa'a Pablo. Sa'á ñoó nì ditá rá cadena ndíko ndá'a ná xí'ín sa'a ná. Dá nì sa'anda ra choon ña ná nataka kìi ta duti sakua'a xí'ín ta né'e choon noo na Israel. Dá nì taó rá Pablo. Dá nì chikani ñaá rá noo ndidaá kúu ta ñoó.

23

¹ Dá nì sa nde'é Pablo noo ndidaá ta né'e choon nì nataka ndéi ñoó, dá nì kaa na:

—Ñani miíi, ni iin ña'a kọ kedaá xí'ín ña kían kútúu ini, chì ió vii vá ñaxintóni noo Ndios nda kuu víti.

² Dá nì sa'anda ta duti kúu noo naní Ananías choon noo ta ndíta yati noo iin Pablo ña ná kani ra da'anda yu'ú ná.

³ Dá nì kaa Pablo:

—Ná kani Ndios mií ní, chì kúu ní táto'on iin náo kini káa ña nì nake'i kuxi oon. Ta mií ní kúu ra kómí choon ña keyíko

ndúsá'ano ní sa'í táto'on kì'o sa'ándá ley choon. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ya'a mií ní noo ká'an ley, chì nì sa'anda ní choon ña ná kani ra yú'í?

⁴ Dá nì kaa dao ka ta ndéi ñoó xí'ín Pablo:

—¿Á va'a nda'o kéeón xinóon, ña nì ya'ón nì ka'an ndava'ón xí'ín ta duti kúu noo kuendá Ndios?

⁵ Dá nì kaa Pablo:

—Ñani miíi, kọ ná'a ta'on yu'u ña kúu ná ta duti kúu noo. Chì ká'an tuti i Ndios ña kọ kánian ka'an ndava'a yó xí'ín ta né'e choon noo na ñoó yo —kaá na.

⁶ Kúu nì katóni ini Pablo ña dao ta nì nataka ñoó kúu ta saduceo, ta dao ka ra kúu ta fariseo. Sa'á ñoó nì'i nda'o nì ka'an na xí'ín rá:

—Ñani, yu'u kúu ta fariseo. Ta kúuí de'e iin ta fariseo. Ta chínóo kuachi ndo yu'u chì ió tandeé ini noo ña nataka na nì xí'í.

⁷ Tá nì ka'an Pablo dión, dá nì kasá'a ta fariseo xí'ín ta saduceo dándichi tá'an mií rá. Kúu nì nata'anda tá'an va ra ndéi ra. ⁸ Chì ta saduceo kúu ra ká'an ña o náta'ni ta'on na nì xí'í, ta ni ángel koo, ta ni espíritu koo. Tído ta fariseo kúu ra kándisa ndidaá kúu ña yó'o. ⁹ Ta ndidaá kúu rá nì kasá'a káyu'ú. Dá nì ndakuei dao ta dana'a ley Moisés, tá'an ra kúu ta'ani kuendá ta fariseo. Dá nì kaa ra:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini kọ ní kée ta yó'o, chì nda ndi kuu nì ka'an iin espíritu o iin ángel xí'ín rá. Sa'á ñoó ná dá'a ni naá yo xí'ín Ndios —kaá ra.

¹⁰ Ta deén nda'o nì kasá'a dándichi tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúu nì yu'ú va ta dándáki soldado ñoó, chì oon ni ví ndakuei ta ñoó dákuachi ra Pablo, ká'an rá. Sa'á ñoó nì sa'anda ra choon ña ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñoó, dá kandaka ñaá rá ko'on tuku ra ini ve'e noo ndéi mií soldado ñoó.

¹¹ Ta kúu iin ka sakuaá ñoó, dá nì na'a noo sato'o yo Jesús noo Pablo. Dá nì kaa na:

—Ndeé koo inóon, Pablo. Chì táto'on kì'o nì xí'ón kuendá sa'a yu'ú ñoó Jerusalén yó'o, kì'o dión ta'ani miían ndúsa kì'ón kuendá sa'í ñoó Roma —kaá na.

Dí'a nì kuu tá nì ndató'ón kue'é uu diko ta ña ka'ání rá Pablo

12 Tá n̄i tuu noo iin ka kuu ñoo, dá n̄i ndátó'ón kue'é dao ta Israel ña ka'ání rá Pablo. Ta n̄i x̄i'o ra mií rá ña ni iin tó'ón rá o kásá'an, ta ni takuií o kó'o ra nda ná kandeé rá ka'ání rá Pablo. 13 Ta uu diko cháá ka kúú taa n̄i kandoo kee dión. 14 Dá n̄i kee ra kua'an ra ka'an ra x̄i'ín ta duti sakuá'a, x̄i'ín ta sá'ano, dá n̄i kaa ra:

—Ndu'u kúú ra n̄i x̄i'o mií ña kuu ndu, ch̄i o kásá'an ta'on ndu ta ni o kó'o ndu takuií nda kandeé ndú ka'ání ndú Pablo. 15 Ta viti, ko'on mií ní x̄i'ín ta né'e choon ñoo yo ka'an ní x̄i'ín taa dándáki soldado ñoo ña ná kandaka ra Pablo kii ra noo ní taan, ta kee ní ña keyíko cháá ka ní sa'a rá, kaa ní x̄i'ín rá. Ta ndu'u kúú ra kande'i nduu ka'ání ñaá tá sa kua'an kuyati ra kasandaá ra —kaá ra.

16 Tído tá n̄i kandaá ini daxi Pablo ña dión ndátó'ón kue'é taa ñoo, dá n̄i kee xi kua'an x̄i ve'e noo ndéi soldado. Dá n̄i kasto'on xi x̄i'ín Pablo táto'on k̄i'o ndátó'ón rá. 17 Dá n̄i kana Pablo iin soldado né'e choon ñoo. Dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—Kee ní ña man̄i kandaka ní tayií ló'o yó'o ná ko'on x̄i noo taa dándáki ndo'ó, ch̄i ió iin ña'a ka'an x̄i x̄i'ín rá —kaá na.

18 Dá ndáka ñaá rá n̄i sa'an ra noo taa dándáki ñaá ñoo. Dá n̄i kaa ra:

—Pablo, tá'an ra nákaa ve'e kaa yó'o, n̄i kana ra yu'u, ta n̄i seí nda'í ra nooí ña ná kandakai tayií ló'o yó'o kii xi noo mií ní, ch̄i ió ña ka'an x̄i x̄i'ín ní —kaá ra.

19 Dá n̄i tiin taa ñoo ndá'a tayií ló'o ñoo. Dá n̄i taó xoo ñaá rá. Dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndí k̄ián ka'an yo'ó x̄i'ín yu'u, kónon?

20 Dá n̄i kaa x̄i:

—N̄i kandoo ta Israel ña kasaa ra taan kueí nda'í ra noo ní ña kandaka ní Pablo ko'on ní noo taa né'e choon Israel, dá kee ra ña keyíko cháá ka ra sa'a ná, kaa ra. 21 Tído, o sa kándisa ní, ch̄i uu diko cháá ka taa kaño'o de'é ích̄i kandati ra ka'ání rá Pablo, ch̄i n̄i x̄i'o ra mií rá ña o kásá'an ra ta ni takuií o kó'o ra nda kandeé rá ka'ání ñaá rá. Ta viti ndéi nduu ra ndáti ra ná kande'á ndi kaa mií ní —kaá x̄i.

22 Dá n̄i sa'anda ra choon noo x̄i kua'an nó'o x̄i, ta n̄i ka'an ra x̄i'ín x̄i ña o sa koo ini x̄i ka'an x̄i x̄i'ín ni iin tó'ón ñayuu ña n̄i nakani xi x̄i'ín rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda taa dándáki soldado choon ña ko'on Pablo noo iin ta né'e choon ká'ano naní Félix

23 Dá n̄i kana ra uu soldado né'e choon. Dá n̄i sa'anda ra choon noo roón ña ná kenduu ra uu ciento soldado ko'on sá'a, x̄i'ín on̄i diko ux̄i ka ra ná kakuu ta kandodó kuéi, x̄i'ín uu ciento ka ra ná kakuu ta kane'e kúxi ko'on ra, ta ná kana ra ka iin sakuá'a ko'on ra ñoo Cesarea. 24 Dá n̄i sa'anda ta'ani ra choon ña ná kenduu ta'ani roón iin kuéi kanoo Pablo ko'on na, ta ná kandaka ñaá rá ko'on ra noo iin ta né'e choon ká'ano naní Félix, kaá ra.

25 Dá n̄i taa ra iin tuti kane'e soldado ko'on ra, ta di'a kaáan: 26 “Yu'u kúú Claudio Lisias, ta táai tuti yó'o kosaa noo ní, Félix. Mií ní kúú iin taa ndáya'i, ta ká'ín ndisá'an x̄i'ín ní. 27 Taa yó'o kúú ra n̄i tiin ta Israel, ta kua'an ra ka'ání ñaá rá. Sa'a ñoo n̄i sa'in x̄i'ín soldadoi, ta n̄i dakáki ñaái, ch̄i n̄i kandaá ini ña ta romano kúú rá. 28 Ta sa'a ña kóni kandaá ini ndí k̄ián kúú kuachi taa yó'o, sa'a ñoo ndákai ra n̄i sa'in noo taa né'e choon ta Israel. 29 Dá n̄i kandaá ini ña sa'a ley mií vá rá dákuío kuachi ra taa yó'o. Tído ni iin ña'a kini ko ní kée ra sa'a ña kánian kuu ra o kakaa ra ve'e kaa. 30 Tído n̄i kandaá ini ña n̄i ndátó'ón kue'é dao ta Israel ka'ání ñaá rá. Sa'a ñoo n̄i tanda'í taa yó'o kosaa ra noo ní. Ta n̄i sa'anda ta'ani yu'u choon noo taa ká'an kuachi sa'a rá ña ná kakujta ra noo mií ní, dá ná ka'an ra, ná kande'á ndí k̄ián kúú ña kini n̄i kee taa yó'o. Ná kukueé ní.” Dión kua'an ña n̄i taa ra.

31 Dá n̄i kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra táto'on n̄i ta'anda choon noo rá iin ñoo naní Antipatris sakuá'a dáá ñoo.

32 Dá tá n̄i tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ndadá ta kándodó kuéi ñoo kua'an x̄i'ín Pablo, dá n̄i n̄andió kuéi soldado x̄i'ín sá'a ñoo kua'an nó'o rá ve'e noo ndéi ra ñoo. 33 Dá tá n̄i saa soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá n̄i x̄i'o ra tuti ñoo noo taa né'e choon ká'ano naní Félix. Ta n̄i nak̄i'o ta'ani ra Pablo noo rá. 34 Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'i ra tuti ñoo, dá n̄i ndato'ón rá ndéi n̄i kaki Pablo. Dá n̄i kandaá ini ra ña kúú ná ta kuendá Cilicia.

35 Dá n̄i kaa ra x̄i'ín ná:

—Tá ná kasaa taa ká'an kuachi sa'on, nda daá ná kueídó'i noo ká'on —kaá ra.

Dá n̄i sa'anda ra choon noo soldado ña ná nach'i'i ra Pablo noo kúú ve'e choon naní

Herodes, ta ná kandaa va'a ñaá rá.

24

Di'a ni kuu tá ni ka'an kuachi ta Israel sa'a Pablo

¹ Dá tá ni ya'a o'on kuꝯ, dá ni kasáa ta duti kúu noꝯ naní Ananías ñoo Cesarea ñoo xí'ín dao ka ta sá'ano Israel, xí'ín iin taꝯ t'i'a ka'an naní Tértulo. Dá ni sa kuita ra noꝯ ta né'e choon ká'ano ñoo ka'an kuachi ra sa'a Pablo. ² Dá tá ni kana ra Pablo ni saꝯ na, dá ni kasá'a ká'an kuachi ta naní Tértulo ñoo sa'a ná noꝯ ta né'e choon ñoo, ta kaá ra:

—Ta xí'ín mií ní ndéi va'a ndu'u, ta kua'a ña va'a kée ní xí'ín ñoo ndu sa'a ña ió ñaxintóni ní. ³ Ch'i iin na ká'ano kúu mií ní, Félix, ta daá kuiti vá náki'o ndu'u ndivé'e noꝯ ní sa'a ndidaá ña va'a kée ní xí'ín ndu ndéi kúu mií vá. ⁴ Tído ko kóni ndu kandaa ndu cháa ka tiempo ní, sa'a ñoo seí nda'í ndu noꝯ ní ña kueídó'o ní yu'u iin tóo ví'í sa'a ña kúu ní iin taꝯ va'a ini. ⁵ Ni nan'i ndu ña taꝯ yó'o kúu táto'on iin kue'e nákaa ñoo ndu'u, ch'i xionoo ra sa'ándá tá'an ra na Israel ndéi iin ní kúu ñayuú. Ta taꝯ yó'o ta'ani kúu ra iin noꝯ sa'ándá choon noꝯ ra kúu kuendá ta nazareno. ⁶ Ta ni ka'an rá ña ku'u ra koni xixi ra ve'e ño'o ká'ano ndu. Sa'a ñoo ni tiin ñaá ndu'u, ta kua'an ndu keyíko ndu sa'a rá táto'on ki'o dándáki ley ndu. ⁷ Tído ni kasáa taꝯ dándáki soldado naní Lisias xí'ín kua'a nda'o soldado ra, ta ni xio ndaa ñaá rá nda'a ndu'u. ⁸ Dá ni sa'anda ra choon ña ná kii na ká'an kuachi sa'a Pablo noꝯ mií ní. Sa'a ñoo ndéi ndu yó'o viti. Tá ndato'on mií ní ra, dá kandaa va'a ini ní ña ndaa va kían ká'an ndu sa'a rá —kaá ra.

⁹ Ta ni ka'an ta'ani ndidaá ka ta Israel ndéi ñoo ña ki'o dión kían.

Xí'o Pablo kuendá noꝯ Félix sa'a ña ndó'o na

¹⁰ Dá ni dakúu ta né'e choon ká'ano ñoo nda'a rá noꝯ Pablo, dá ná ka'an na. Dá ni kaa na:

—Ná'a yu'u ña sa ió kua'a nda'o kuia nákaa ní keyíko va'a ní ñoo ndu. Sa'a ñoo kádij inij viti iin xí'oi kuendá noꝯ ní sa'a ña ndó'í. ¹¹ Ta kuu va ndato'on ní dao ka ñayuu, dá ná kandaa va'a ini ní ña sa ió uxí uꝯ kuꝯ ni sa'in ñoo Jerusalén ni sa ndaño'i Ndios. ¹² Ta ko ní nátiin na yu'u chidáo

tá'in xí'ín ni iin tó'on ñayuu ini ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta ni ko ní nátiin na yu'u nákaa dánaá tá'in ñayuu ini ni iin ve'e noꝯ náta na, ta ni iin ka xían ñoo Jerusalén. ¹³ Ta o kúu ta'on kendaꝯ ra ña ká'an kuachi ra sa'a yú'u viti.

¹⁴ Tído yó'o kásto'in xí'ín ní ña yu'u kúu na xika íchi Jesús, tá'an ña chinaní taꝯ yó'o kúu ña ko vá'a. Ta ki'o dión ndaño'o yu'u Ndios, na ni sa ndaño'o na ve'i ni sa ndei sa na'á, ch'i kándisa yu'u ndidaá kúu choon sa'ándá ley xí'ín ña ni taa profeta nda rá sa na'á. ¹⁵ Ch'i ió tandee iní yu'u ña kee Ndios ña ni kaa na kee na, táto'on ki'o ió ta'ani tandee iní noꝯ taꝯ yó'o. Ch'i kándisa yu'u ña dánataki Ndios na ni xi'i, mií ná va'a na o mií ná kini na. ¹⁶ Sa'a ñoo daá kuiti vá ndí'i inij koo vii ñaxintóni noꝯ Ndios xí'ín noꝯ ñayuu.

¹⁷ Tído tá ni ya'a dao kuia ni xionoo yu'u dao ka xían, dá ni nandió kooi ñooi chin-deeí na kúnda'í xí'ín cháa di'ón, ta dokoí kiti noꝯ Ndios. ¹⁸ Ta nákaa kéei ña yó'o, ta kúu ni kasáa dao ta Israel ni kii chí kuendá Asia dí'a, ta ni tiin ra yu'u ini ve'e ño'o ká'ano ndu nákaa ndúvii mií noꝯ Ndios táto'on ki'o sa'ándá ley choon. Tído ko ta'ón ñayuu ku'a'á ñó'o xí'ín yu'u, ta ko nákaa dánaá tá'in ñayuu. ¹⁹ Sa'a ñoo kánian kii taꝯ ñoo kuita ra noꝯ mií ní, dá ná ka'an kuachi ra sa'a yú'u noꝯ mií ní tá ndaa ña'a ndó'o ra xí'ín. ²⁰ O ná ka'an taꝯ ndéi yó'o ná nde'á ndí kían kúu iin kuachi yu'u ni nan'i rá tá ni sa iin noꝯ ta né'e choon ñoo ndu. ²¹ Ta ndá ndi kuu kuachi ni ya'a yu'u ni kee kían ña ni'i ni ka'in tá ni sa kái tein mií rá ñoo, ch'i ni ka'in di'a: “Sa'a ña kándisa yu'u ña nataki na ni xi'i, sa'a ñoo ni chinoo kuachi ndó yu'u viti”, ni kaaj xí'ín rá —kaá na.

²² Ta sa ná'a va'a va Félix ñoo táto'on ki'o kua'an sa'a íchi Jesús. Sa'a ñoo, tá ni ndi'i ni seídó'o ra ña ni ka'an Pablo, dá ni chituu tóo ra tandó'o na. Dá ni kaa ra:

—Tá ná kasaa taꝯ dándáki soldado naní Lisias, nda daá ví, dá kandaa inij nde'á ndi kua'an tandó'o ndo —kaá ra.

²³ Dá ni sa'anda ra choon noꝯ taꝯ ndaa Pablo ña ná kandaa va'a ñaá rá. Tído ni ka'an ra ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u ta xionoo xí'ín ná koto ni'ini ñaá rá, kaá ra.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pablo noo Félix

²⁴ Dá tá ni ya'a dao kuu ñoó, dá ni kasáa Félix xí'ín ñadi'í ra naní Drusila, ña kúú ña'a Israel. Dá ni kana ra Pablo. Dá ni seídó'o ra ña ni ka'an na sa'a ndi dándáki ña kándéé iní yo Jesucristo. ²⁵ Ta ni ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaa, ta kánian chituu ini yo kee yó ña kini. Ta ni ka'an ta'ani na ña kasandaá iin kuu keyíko ndaa Ndios sa'a ñayuu. Kúú ni yu'ú nda'o Félix. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Kua'an viti, dá tá ná nonoí, dá kana tukui yo'ó kasaaon —kaá ra.

²⁶ Tído ndáti ra ña kí'o Pablo cháá dijón noo rá, dá dáyaá ñaá rá, ká'an rá. Sa'a ñoó toó toó sa kana ñaá rá sa ndatón xí'ín rá. ²⁷ Dá tá ni ya'a uu kuia, dá ni keta Félix noo choon né'e ra. Dá ni ndu'u ta naní Porcio Festo kúú rá ta né'e choon ká'ano ñoó. Ta sa'a ña kóni Félix kandoo va'a ra noo na Israel, sa'a ñoó ni dankoo ra Pablo nákaa na ve'e kaa.

25*Di'a kua'an ña ni kaa Pablo xí'ín ra naní Festo*

¹ Dá ni natiin Festo choon kakuu ra ta né'e choon ká'ano. Dá tá ni ya'a oni kuu, dá ni keta ra ñoo Cesarea ñoó kua'an ra ñoo Jerusalén. ² Tá ni saa ra ñoó, dá ni natuu yati ta duti saku'a xí'ín ta né'e choon noo na Israel. Dá ni kasá'a rá ká'an kuachi ra sa'a Pablo noo Festo. ³ Dá ni xika ra ña maní noo Festo ña ná tanda'a rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yó'o ni xika ra chi sa ni ndatón kue'é ra ña ka'ání rá Pablo íchi. ⁴ Dá ni kaa Festo:

—Nákaa Pablo ve'e kaa ñoo Cesarea. Tído yachi va no'í. ⁵ Sa'a ñoó ná ko'on dao ta kúú kuendá mií ndó xí'ín yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a ni ya'a ra ni kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'a rá ñoó.

⁶ Dá ni kandoo Festo ni sa io ra ñoo Jerusalén xí'ín ta ñoó táto'on ona o uxi kuu. Dá ni nandió koo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni nakoo ra noo téi noo koo ra ka'anda ra choon. Dá ni sa'anda ra choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na. ⁷ Tá ni saa Pablo ni sa kuin na noo ió ra, dá ni natuu yati ta Israel, tá'an ra ni kii ñoo Jerusalén. Dá ni kasá'a rá dakuío ra Pablo kua'a nda'o

kuachi kini. Tído ko ní ni'i ta'on ra ndi kee ra, dá kandoo ndaa ña ká'an ra.

⁸ Dá ni kasá'a Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na:

—Ko ní ya'i noo ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni ko ní xini xixii ve'e ño'o ká'ano ndu, ta ni noo ley César, ta né'e choon ká'ano cháa ka, ko ní ya'i —kaá na.

⁹ Tído kóni Festo kandoo va'a ra noo ta Israel. Sa'a ñoó ni ndatón rá Pablo:

—¿Á náta'an ni inon ko'o ñoo Jerusalén, ta ñoó ná keyíko sa'on? —kaá ra.

¹⁰ Dá ni kaa Pablo:

—Sa iin va yu'u noo mií ní, ta né'e ní choon ni kee César. Ta yó'o va kúú noo kánian keyíko ní sa'í. Chi sa ná'a va'a ní ña ni iin tón ña kini ko ní ya'i kee xí'ín na ñoo, na Israel. ¹¹ Chi tá ní ya'i kee iin kuachi kini, ña kánian kuui, dá kían iói ña kuui sa'an. Tído ni iin tón kuachi, ña dakuío ta yó'o yu'u, ko kúú ña ndaa, sa'a ñoó ko iin ta'on kuu naki'o yu'u noo ndá'a rá. Sa'a ñoó xikai noo ní ña va'a ka mií César ná keyíko sa'í —kaá Pablo.

¹² Dá tá ni ndi'i ni ndatón Festo xí'ín ta ká'an ni'ini noo rá, dá ni kaa ra xí'ín Pablo:

—Ni xika miíon ña keyíko César sa'on. Sa'a ñoó tanda'í yo'ó ko'on noo rá, tá dáa —kaá ra.

Di'a ni kuu, dá ni ka'an Pablo xí'ín rey Agripa

¹³ Dá tá ni ya'a cháa kuu ñoó, dá ni kasáa iin rey naní Agripa xí'ín ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chi ni kasáa ra ka'an ra ndisá'an xí'ín Festo. ¹⁴ Ta sa'a ña ni sa ndei na kua'a vá kuu, sa'a ñoó ni nakani Festo xí'ín rey ñoó sa'a ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—Ni dankoo Félix iin ta nákaa ra ve'e kaa yó'o. ¹⁵ Dá tá ni sa'in ñoo Jerusalén, dá ni ka'an kuachi ta duti saku'a xí'ín ta sá'ano noo na Israel sa'a ta ñoó, ta ni xika ra ña ná ka'andai choon ña ná kuu ra. ¹⁶ Dá ni ka'in xí'ín rá ña ko on ta'on ka'ání ta né'e choon romano iin ta tá ko ña'a ná kuita na ká'an kuachi sa'a rá noo rá, dá kían kuu chindeé rá mií rá noo kuachi dakuío ñaá ná, ni kaai xí'ín rá. ¹⁷ Sa'a ñoó tá ni kasáa ta Israel ñoo yó'o, ta ko ní sa ndati ta'on yu'u, chi tá ni tuu noo iin ka kuu, kúú ni nakooi noo téi ka'andai choon.

Dá nì sa'andaj choon ña ná ko'on ra kuaka ra taa naní Pablo ñoo kasaa ra nooi. ¹⁸ Dá nì nakuita ta Israel ká'an kuachi ra sa'a taa ñoo. Tído ko ní ká'an ta'on ra táto'on k'i'o ndati yu'u chinoo kuachi ñaa rá. ¹⁹ Chì sava'a ña ká'an kuachi ra sa'a kúu ley mií rá. Ta ká'an ta'ani ra sa'a iin taa naní Jesús, iin ra nì xi'i, tído Pablo kúu ra kaá ña takí va Jesús ñoo. ²⁰ Ta sa'a ña ko ní ni'i ta'on yu'u ndi koo keyiko sa'a taa ñoo, sa'a ñoo nì ndato'in ra, nde'a á kándia ra ko'on ra ñoo Jerusalén keyiko sa'a rá sa'a ña yó'o, nì kaaj xí'in rá. ²¹ Tído nì xika ra ña mií César Augusto ná keyiko sa'a rá. Sa'a ñoo nì sa'andaj choon ña ná kakaaj ií rá ve'e kaa nda ná kasandaá kuu tanda'í ra ko'on ra noo César ñoo —kaá Festo xí'in rey Agripa.

²² Dá nì kaa rey Agripa xí'in Festo:

—Kóni ta'ani yu'u kueídó'i to'on ká'an taa ñoo.

Dá nì kaa Festo:

—Taan, dá kueídó'o ní ña ka'an ra —kaá ra.

²³ Tá nì tuu noo iin ka kuu, dá nì kasaa rey Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ve'e noo sa'andá Festo choon, ta ndíxi na dá'on táyí ndaa. Dá nì ku'u ra ini ve'e xí'in ndidaá taa dándaki soldado, xí'in ndidaá taa ndaya'i ñoo Cesarea. Dá nì sa'anda Festo choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na noo rá.

²⁴ Dá nì kaa ra:

—Mií ní, rey Agripa, xí'in ndidaá ní mií ní, na nì nataka ndéi yó'o viti xí'in ndu'u. Ta taa iin yó'o, kuá'a nda'o na Israel ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi ñoo yó'o ká'an kuachi sa'a rá noo yú'u. Ta ko sá tuu na ña káyu'u ná ña kánian kuu ra. ²⁵ Tído ni iin tó'on ña kini ko ní nani'i yu'u nì kee ra ña kánian kuu ra. Tído nì xika mií rá ña César Augusto keyiko sa'a rá. Sa'a ñoo nì chikaa inii ña tanda'í ra ko'on ra. ²⁶ Tído ko ní'i ta'on yu'u ndí kían taai sa'a taa yó'o ko'an noo na kúu sato'o yo César. Sa'a ñoo chíkani yu'u ra noo ndidaá mií ní, na ndéi yó'o, xí'in noo mií ní, rey Agripa, dá ndato'on va'a ní ra, dá nani'i yu'u ndí kían kúu kuachi ra chinooi noo tuti ñoo. ²⁷ Chì ko vá'a ta'on keei tá ná tanda'í iin taa nákaa ve'e kaa ko'on ra noo taa né'e choon ká'ano xian nani koó kuachi ra ko'on xí'in rá —kaá ra.

26

Di'a nì kaa Pablo xí'in rey Agripa xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na

¹ Dá nì kaa rey Agripa xí'in Pablo:

—Viti kían ní kuu k'i'on kuendá sa'a ña ndó'on —kaá ra.

Dá nì chinee Pablo ndá'a ná, dá nì kasá'a ná xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na:

² —Ta kádij nda'o inii, rey Agripa, chí sóno ní k'i'oi kuendá noo ní sa'a ndidaá kúu kuachi ká'an ta ñooi, ta Israel, sa'í. ³ Ta kádij ta'ani inii, chí sa ná'a va'a va mií ní sa'a ley ndu'u, na Israel. Ta sa ná'a va'a ta'ani ní sa'a ndí kían kedaá xí'in na ñooi, dá ko náki'in tá'an ñaxintóni ndú. Sa'a ñoo seí nda'íi noo ní ña kueé ní koo ini ní, dá kueídó'o ní ña ko'in ka'in xí'in ní.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían nì sa kee na tá ko ña'a kandisa na Jesús

⁴ 'Ndidaá vá na ñooi, na Israel, ná'a táto'on k'i'o nì sa kee yu'u tá nì sa kuui taló'o tá nì sa ioi ñoo mií, ta ná'a ta'ani na táto'on nì sa keei tá nì sa ioi ñoo Jerusalén.

⁵ Ta ná'a ta'ani na ña nda nì kaki va yu'u kúu taa fariseo. Sa'a ñoo, tá kóni na, kuu va k'i'o ndaa na kuendá ña nì sa kuui iin taa fariseo, tá'an ra kúu iin ta'andá taa ndíta toon cháa ka xí'in choon Ndios tein na ñooi. ⁶ Tído viti, sa'a ña ió tandeé iní yu'u ña xinkoo ña nì kaa Ndios kee na xí'in na sá'ano ñoo ndu tá sata, sa'a ñoo ndéi taa yó'o chinoo kuachi ra yu'u noo mií ní.

⁷ Ta ndin uxí uu tu'u, ndu'u na kúu na ve'e na Israel, ndati xinkoo ña nì kaa Ndios kee na xí'in na sá'ano ñoo. Sa'a ñoo kéchóon ndu noo Ndios nduú ñoo. Ta sa'a ña kómí yu'u tandeé iní yó'o, rey Agripa, sa'a ñoo ká'an kuachi ta Israel yó'o sa'a yu'u viti.

⁸ ¿Á ká'an ní ña kuachi nda'o kían noo Ndios dánataki na ñayuu nì xi'i?

Ká'an Pablo táto'on k'i'o sa kendava'a na xí'in na kúu kuendá Jesús

⁹ 'Ta yu'u nì ka'an ta'anii ña níyikái kendava'i xí'in na kándisa kuu Jesús, na ñoo Nazaret. ¹⁰ Ta dión nì sa keei ñoo Jerusalén, chí nì sa taáin kuá'a nda'o na kúu ñayuu Ndios ve'e kaa xí'in choon sa xi'o ta duti kúu noo nooi. Ta sa nata'an va inii tá sa sa'áni ñaa rá. ¹¹ Ta kuá'a nda'o ta'andá nì sa kendava'i xí'in ná ini iin rá iin ve'e noo nataka na ñoo ndu, ta sa kendúsai xí'in ná

ña ka'an ndava'a na sa'a Jesús. Ta sa'a ña sa xido nda'o inii sa xini ná, sa'a ñoo sa xionooi sa kendava'i xí'in ná nda dao ka ñoo tukú ñó'o xíká.

Ká'an Pablo ndi ni kuu, dá ni nduu na kuendá Jesús

¹² Ta sa'a choon yó'o ni keei kua'in ñoo Damasco, ta mií ta duti kúu noó ni xi'o choon nooi kua'in. ¹³ Tído táto'on dao nduú kíán, ná kaaí xí'in ní, rey, xíkai kua'in íchi ñoo. Ta kúu ni xini iin ña yé'e ni kii chí induú. Ta ndato ka víán o duú ndindii. Ta kúu ni naye'e ndaa iin ní kúu noó kua'in xí'in taa kua'an xí'in ñoo. ¹⁴ Ta kúu ndidaá vá ndu'u ni kuei noño'o. Ta kúu ni seido'o yu'u ni ka'an iin na ká'an yu'u hebreo, dá ni kaa na xí'in: "Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionooón kéndava'on xí'in yu'u? Chi kéeón táto'on kée chee tá chísá'a rí diní karochá." ¹⁵ Dá ni kaa yu'u: "¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?" Dá ni kaa na: "Yu'u kúu Jesús, na xionoo yó'o kéndava'a xí'ón. ¹⁶ Ta viti ndakuiin ndichi, chi ni na'a noo yu'u noo yó'o, dá kechóon nooi, ta kanooón ki'o ndaaon kuendá sa'a ña ni xinon yu'u, xí'in sa'a ndidaá ka ña'a ko'in na'i nooon. ¹⁷ Ta kandaa yu'u yó'o noó na ñoo miíón, na Israel, xí'in noo ndidaá na ko kúu na Israel, chi noo na yó'o tanda'í yó'o ko'on, ¹⁸ dá ná natuu noo ná, dá ná dánkoo na íchi noo ín naá, dá ná naki'in na íchi noo ndato yé'e kua'an induú. Dá ná o káño'o ka na tixi ndá'a ña u'u, ta ná ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta sa'a ña kandeé iní na iin tó'ón diní mií yu'u, sa'a ñoo ki'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na, dá natiin na ña va'a ki'o Ndios noó ñayuu ni nduvii mií ná", kaá Jesús xí'in yu'u.

Ká'an Pablo ña ni kee na choon ni sa'anda Ndios noo ná

¹⁹ Dión ni ndo'o yu'u, rey Agripa. Sa'a ñoo ko ní kúsaá ta'on inii keei ndidaá choon ni sa'anda Jesús nooi ndá induú. ²⁰ Ta mií noó ni daná'i sa'a to'on va'a yó'o noó na ndéi ñoo Damasco. Ni ndi'i, dá ni sa'in ni daná'i noó na ndéi ñoo Jerusalén, xí'in noo na ndéi iin ní kúu kuendá Judea di'a, xí'in noo na ko kúu na Israel. Chi ni ka'in xí'in ná ña ná nandikó iní na sa'a kuachi kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'in ña va'a kée na ná na'a na ña miían ndaa kuiti ni

nandikó iní na sa'a kuachi kée na. ²¹ Ta sa'a ña dána'i dión, sa'a ñoo ni tiin ta Israel yu'u noo nákaai ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta ni ka'an rá ka'ani rá yu'u. ²² Tído ni chindeé vá ñaá Ndios, sa'a ñoo takí ii vái nda viti ín xí'oi kuendá noó ñayuu ko ndaya'i, xí'in noo na ndaya'i. Ta ká'in xí'in ná táto'on ni ka'an profeta xí'in ña ni ka'an Moisés sa'a ña kánian koo, ²³ chi ni ka'an na yó'o ña ndo'o nani nio na kakuu Cristo, dá kuu na, dá mií ná kakuu na nataki mií noó, dá kíán dátoon na noó ñayuu, dá nani'í na Israel xí'in na ko kúu na Israel ña káki na —kaá Pablo.

Kóni Pablo ña kandisa rey Agripa to'on va'a sa'a Jesús

²⁴ Tá xí'o ii vá Pablo kuendá sa'a ña ndó'o na, dá ni kayu'ú Festo, ta kaá ra:

—¡Pablo, ni nduloko va yo'ó ni kee ña kua'a téi ña ndichí ni dakuá'ón!

²⁵ Dá ni kaa Pablo:

—Ko nduloko ta'on yu'u, tatá Festo, chi to'on ká'an yu'u kúu ña ndaa, ta kíán to'on ndichí. ²⁶ Ta sa ná'a vá mií rey xaan sa'a ña yó'o. Sa'a ñoo kándéé inii ká'in ña yó'o noo ná. Chi kándaá inii ña ná'a va'a va na sa'a ndidaá kúu ña yó'o, chi ko kúu de'é ta'an vaan. ²⁷ ¿Á kándisa ní, rey Agripa, to'on ni taa profeta? Sa ná'a vá yu'u ña kándisa nián —kaá na.

²⁸ Dá ni kaa rey Agripa xí'in Pablo:

—Ndadá cháá vá, dá kandeéón xinó ini yu'u ña kakuui iin ta kuendá Jesús.

²⁹ Dá ni kaa Pablo:

—Tá cháá o tá kua'a ni kamaní, tído xíkai noo Ndios ña o duú iin tó'ón mií ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaá na ndéi seido'o to'on ká'in yó'o kuendá Jesús, táto'on ki'o kúu yu'u. Tído ná dá'a ni kandiko ndá'a ná táto'on ki'o ndó'o yu'u ndíko ndá'í.

³⁰ Tá ni ndi'i ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni ndakuin ndichi rey ñoo xí'in Festo ñoo, xí'in ña nani Berenice, xí'in ñayuu ndéi xí'in ná ñoo. ³¹ Dá tá ni kankuei xoo na kua'an na, dá ni kasá'a ndátó'ón tá'an na, ta kaá na:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini ko ní kée taa káa. Ko káni ta'an vaan ña kuu ra, ta ni ko kánian kakaá ra ve'e kaa —kaá na.

³² Dá ni kaa rey Agripa xí'in Festo:

—Kuu va dáyaá yó taa káa, ní kúu. Tído nì xiká rā ñā keyikō mií César sa'a rá —kaá rā.

27

Di'a nì kuu tá nì chikaa ini tã né'e choon ñā tanda'á rá Pabló ko'on nã ñoo Roma

¹ Dá nì chikaa ini tã né'e choon ñoo tanda'á rá ndu'u ko'on ndu xí'ín barco chí kuendá Italia. Sa'á ñoo nì nakì'o ra Pabló xí'ín dao kã taa ñó'o ve'e kaa noo ndá'a tã sa'ándá choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta rā yó'o nákaa tein iin ta'ándá soldado naní Augusto. ² Dá nì kaa ndu ini iin barco nì kii ñoo Adramitio, chì sa'ín nduu rā ñā nadaon rá ko'on rā noo nákuíta barco sá'an chí kuendá Asia di'a. Dá nì kee ndu kua'an ndu. Ta né'e tá'an ndu xí'ín iin taa naní Aristarco. Ta kúu rá iin taa ñoo Tesalónica, ñā nákaa chí kuendá Macedonia di'a.

³ Tá nda iin kã kuu, dá nì saa ndu iin ñoo naní Sidón. Dá nì ku'u ini tã naní Julio ñoo sa'a Pabló, chì nì sonó rá nì sa'an nã noo ndéi nã né'e tá'an va'a xí'ín ná ndéi ñoo ñoo. Dá nì chindeé ná Pabló. ⁴ Dá nì kaa tuku ndu ini barco ñoo, dá nì kankuei ndu ñoo Sidón ñoo kua'an ndu. Dá nì kao ndu iin xoo yúku ín ini taño'o naní Chipre, ta nì kandooan chí xoo íti di'a, chì kána nda'o tachì xoo noo nì ka'an ndú ko'on ndu. ⁵ Dá nì ya'a yati ndu chí kuendá Cilicia xí'ín Panfilia. Dá nì saa ndu nì noo ndu ñoo ká'ano naní Mira, ñā nákaa chí kuendá Licia di'a.

⁶ Ta ñoo nì naní'i tã sa'ándá choon noo soldado ñoo iin kã barco, tá'an kirá nì kii chí ñoo naní Alejandría, chì kiróon kúu rá kua'an chí Italia. Dá nì dakáa ra ndu'u ini róon. Dá nì kee ndu kua'an ndu. ⁷ Ta sa' nì kukua'á nda'o kuu kua'an ndu xí'ín barco ñoo noo taño'o, chì kueé nda'o kua'an rā. Ta kúu xí'ín kua'á nda'o tandó'ó, dá nì saa ndu noo xito ndaa tá'an xí'ín ñoo naní Gnido, chì kána jó tachì déen noo kua'an ndu. Ta kō kúu ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'á ñoo nì kao ndu sata iin yúku ín ini taño'o naní Creta. Dá nì saa ndu noo xito ndaa tá'an xí'ín ñoo naní Salmón, ñā nákaa yúku Creta ñoo. ⁸ Ta dión xí'ín tandó'ó daá vá xika ndu kua'an ndu yati yu'ú taño'o ñoo. Dá nì saa ndu iin xían naní Puerto Va'a yati noo nákaa ñoo naní Lasea. ⁹ Ta kúu sa' kua'á nda'o kuu xika ndu noo taño'o kua'an ndu.

Kúu sa' nì kasá'á io nda'o ió ñā kían kaka ndu ko'on ndu noo taño'o, chì sa' kua'an kuyati va yoo vixi, dá kasá'á kána cháa kã tachì déen. Sa'á ñoo nì ka'an ni'ini Pabló noo ñayuu ñoo, ¹⁰ ta kaá nã:

—Ñani, kándaá ini ñā io nda'o ió ñā ndo'o yó tandó'ó noo ko'on yo, chì naá vá barco yó'o xí'ín ndidaá ñā'a ndío rá kua'an rā. Ta o duú ñā yó'o oon ni, chì io ta'ani ió ñā kuu yo —kaá nã.

¹¹ Tído kō ní kékuendá ta'on tã sa'ándá choon noo soldado ñoo ñā nì ka'an Pabló, chì nì kee cháa kã rā sa'á ñā nì ka'an sato'o barco ñoo xí'ín tã dakáa ra ñā ná ko'on rā. ¹² Ta sa'á ñā kían iin xían noo kō vá'a kandida barco yoo vixi, sa'á ñoo kua'á nda'o taa ñoo nì kandoo ra ñā va'a cháa kã ñā ná ko'on rā, nde'á á kandeé rá kasandaá rā iin kã ñoo naní Fenice, ñā nákaa mií yúku naní Creta ñoo, dá nakuiin va'a barco ñoo, dá ná kandati ra nda ná ya'a yoo vixi, ká'an rá. Ta ñoo Fenice ñoo nákaa chí xoo noo keta ndiandii tá nì ini.

Di'a nì kuu tá nì ndo'o ndu tandó'ó ká'ano nì kee tachì déen

¹³ Ta kueé vá nì kasá'á kána tachì. Sa'á ñoo nì ka'an ñayuu ñā kuu va kaka na ko'on nã, tát'o'on nákani ini nã kee na. Dá nì taó ná kaa veé ñā kúu freno barco ñoo. Dá nì ki'ín ndu tátuu yati ndu kua'an ndu yú'u yúku naní Creta ñoo. ¹⁴ Tído cháa vá nì sa'an ndu, kúu nì kasá'á vá kána tachì déen, ta vei ñā chí yu'ú taño'o di'a, chì vei ñā xoo kuá'a noo xinkoo ndiandii, ta nanían Euroclidón. ¹⁵ Ta kúu nì kasá'á né'e tachì déen barco ñoo kua'an rā. Ta sa'á ñā kō ní kúu kã dakáa ndu barco ko'on ndu ni'i ndú ño'ó ichi, sa'á ñoo nì dayáa va ndu barco né'e ñaa tachì kua'an.

¹⁶ Dá nì ya'a ndu sata iin yúku ló'o ín ini taño'o naní Clauda. Ta kō kána ni'i ta'on tachì ñoo. Ta kúu xí'ín kua'á nda'o tandó'ó, dá nì kandeé ndú nì naditá ndú barco leé nì nachì'i ndu rā ini barco ká'ano ñoo. ¹⁷ Dá tá nì ndu'u barco leé ñoo, dá nì kató toon ra barco ká'ano ñoo xí'ín yó'o ndeé. Dá nì ndutoon rá. Tído nì yu'ú rā ñā ko'on rā karnee ni'ini rá tein ñotí noo naní Sirte. Sa'á ñoo nì danóo ra dá'on tánee dini barco ñoo. Dá nì dayáa rā barco kane'e tuku ñaa tachì ko'an.

18 Ta kána ij vá tachi déen tá nī tuu noo iin ka kuu. Sa'á ñoó nī kasá'á dao taa ñoó taó ra ña'a ñó'o ini barco ñoó satá raán kua'an ini taño'o. 19 Tá nī kasandaá kuu óni, dá nī kasá'á ndú taó ndu ña'a kéchóon mií barco ñoó satá nduán kua'an ini taño'o.

20 Ta kúu kua'a vá kuu ko ní xiní ndu ndiandii ni tñoo. Ta sa'á ña ndó'o nda'ó nío ndú nī kee tachi déen ñoó, sa'á ñoó nī sa'anda va ini ndu ña koó ka tandeeé iní ña káki ndu. 21 Tá nī ndi'i nī ya'a kua'á kuu ko ní sásá'an ndu, dá nī nakuin ndichi Pablo tein taa ñoó. Dá nī kaa na:

—Tá ní seídó'o ndó ña nī ka'in xí'in ndó ña ko vá'a kankuei yó noo naní Creta, dá kían o ndó'o ta'on yó tandó'ó yó'o, ta ni o naá ta'on ña né'e barco yó'o, ní kúu. 22 Tído viti ká'an ni'inii noo ndo ña ndeé koo ini ndo, chí ni iin tó'ón ta'on yó o kuu, va'ará ná naá barco yó'o. 23 Chí sakuaá viti nī sa io iin ángel xí'in, ta nī kii na noo mií Ndios, na ndaño'o yu'u, na kéchóon yu'u noo. 24 Dá nī kaa na xí'in: “Pablo, o sa yu'óon, chí kánian nakuijon noo César. Sa'á ñoó dákaki va Ndios ndidaá ñayuu vei xí'ón ini barco yó'o”, kaá na xí'in. 25 Sa'á ñoó ndeé koo ini ndo, ñani, chí kándisa ndaa yu'u ña kee Ndios tát'on kī'o nī ka'an ángel ñoó xí'in. 26 Tído miían saa barco yó'o tuu rá iin yúku ín ini taño'o —kaá Pablo.

27 Ta kúu sa nī xino va uxī komī kuu yá'a ndu taño'o naní Adriático kua'an ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'in barco ñó'o ndu kua'an ra kée tachi. Tá nī kuu dao ñoó, dá nī kandaá ini ra kéchoon xí'in barco ñoó ña sa natuu yati ndu kua'an ndu yu'ú taño'o noo kúu noño'o. 28 Sa'á ñoó nī chíki'ó ra ndi kī'o konó nákaa takuií ñoó. Dá nī katóni ini ra ña kían oko nda'á. Dá xíka barco kua'an ra cháá ka chí noo. Dá nī chíki'ó tuku ra ndi kī'o konó. Dá nī kandaá ini ra ña ndadá sa'on va nda'á kían. 29 Sa'á ñoó nī yu'ú ra ña tuu tá'an barco ñoó xí'in yuu ná'ano ndíta yú'u taño'o ñoó. Dá nī chirkuiei ra ndin komī kaa vee chí sata di'a barco ñoó, dá ná katuu rá. Dá nī kasá'á rá seí nda'í ra noo Ndios ña ná tuu noo kí.

30 Dá nī kasá'á ta kéchóon xí'in barco ñoó kée ra ña ñó'o ra taán rá kaa vee chí noo di'a barco ñoó, tído barco leé ñoó vá taó ra ñó'o ra, dá kuino ra dákaki ra mií rá, ká'an rá.

31 Kúu nī kasto'on Pablo xí'in ta sa'ándá choon noo soldado, xí'in mií soldado, ta kaá na:

—Tá ná o káño'o taa kaa xí'in yó ini barco yó'o, dá kían o káki ta'on ndó —kaá na.

32 Dá ví nī sa'anda soldado ñoó yó'o ndíko barco leé ñoó, dá nī yaa ra kua'an ra noo taño'o.

33 Dá tá sa kua'an tuu noo, dá nī ka'an Pablo xí'in ndidaá kúu taa ñoó ña ná kasá'an ra, ta kaá na:

—Sa nī xino uxī komī kuu ndéi ndó né'e ij ndo xí'in ña nákanini ini ndo, ta ni lú'u ví ña'a ko ní seí ndo. 34 Sa'á ñoó seí nda'ávi noo ndo ña kasá'an ndó, dá nani'i ini ndo cháá, dá chí ni iin tó'ón ndó, ta ni iin tó'ón idí dini ndo o naá —kaá na.

35 Tá nī ka'an Pablo dión, dá nī tiin na iin pan. Dá nī naki'o na ndivé'e noo Ndios noo ndidaá kúu taa ñoó. Dá ví nī sa'anda naán. Dá nī kasá'á seí naán. 36 Dá nī ndundeé iní ndidaá ka taa ñoó. Dá nī sasá'an ta'ani ra. 37 Ta ndidaá ndu'u, na nī sa ño'o ini barco ñoó, nī sa kuu ndu uu cientó oni diko sa'on iin. 38 Dá tá nī ndinoo ini ndu nī sasá'an ndu, dá ví nī taó ndí'i ra tirió ñó'o ini barco ñoó nī sata raán noo taño'o, dá nī kandaá cháá ña vee rá, dá nī naxinkoo rá lú'u ka noo takuií.

Di'a nī kuu, dá nī natáni barco ñoó nī kee takuií

39 Tá nī tuu noo, kúu ko nákonini ij vá taa ñoó ndá yúku kían. Tído nī xini ra iin ndá'a taño'o nákaa sa'a yúku ín ñoó, ta ñoó ndéi ñoti. Dá nī ka'an rá ña ndá ndi kuu kandeé rá dákaka ra barco ñoó ko'on ra nda ñoó. 40 Sa'á ñoó nī sa'anda ra yó'o ndíko kaa vee ñoó. Dá nī kandooan ini takuií. Dá nī ndaxí rá yó'o ndíko yíto, kirá dákaka ra barco ñoó, dá nī naxino ra ini takuií, dá kuu kao tuku ra barco. Dá nī dakáa ra dá'on, tá'an ña tánee chí xoo noo di'a barco ñoó. Dá nī naki'in barco kua'an ra ni'i ra noo ndéi ñoti ñoó.

41 Tído nī saa ra nī tuu rá noo ndéi iin tu'u ñoti ini taño'o ñoó, chí kían noo náki'in tá'an noo takuií ñani tá'an. Ta ñoó nī saa noo barco ñoó nī sarneean tein ñoti ñoó. Sa'á ñoó ko ní kúu kasandaá ra nda yú'u taño'o ñoó. Ta sa'á ña ndee téi ñani takuií chí sata di'a barco ñoó, sa'á ñoó nī kasá'á cháchi rá.

⁴² Dá n̄i kandoo ndidaá soldado ña ka'áni rá ndidaá taa kua'an ve'e kaa né'e ra kua'an ra, dá ni iin tó'on rá ná o kuíno dítá rá kasandaá ra nda yú'u taño'o. ⁴³ Tído kóni ta sa'ándá choon noo soldado ñoo ña dákaki ra Pablo. Sa'á ñoo kō ní sónó ta'on ra ña koo dión. Dá n̄i sa'anda ra choon noo ndidaá taa t̄i'a dítá ña ná kee ra ini taño'o, dá ná kasandaá ra noño'o ichí. ⁴⁴ Dá n̄i kaa ra xí'in ra kō t̄i'a dítá ña ná tiin ra tabla o tá'i barco, dá ná kasandaá ra noño'o ichí, kaá ra. Ta dión n̄i kee ndu, ta kúu ndidaá vá ndu'u n̄i k̄aki.

28

Dì'a n̄i kuu tá n̄i sa ndei ndu noo naní Malta

¹ Tá n̄i ndi'i n̄i kasandaá ndi'i ndu yú'u taño'o ñoo, dá n̄i kandaá ini ndu ña yúku ñoo naní Malta. ² Dá n̄i ku'u ini ñayuu ndéi ñoo sa'a ndú'u, ch̄i n̄i sa'on na ñó'o, dá n̄i kana na ndu'u ña ná natuu yati ndu nadaa ndú, ch̄i kóon dai, ta v̄ixi nda'o.

³ Dá n̄i sa'an ta'ani Pablo n̄i dataká na cháá t̄ito n̄i taán ná noo kéj ñó'o ñoo. Tído tá n̄i taán ná ra, kúu n̄i keta iin koo déen tein rá, ch̄i n̄i kasá'á ndīi r̄i. Kúu n̄i tiin r̄i ndá'a ná.

⁴ Dá tá n̄i xini na ndéi Malta ñoo ña tákaa koo ñoo ndá'a Pablo, dá n̄i kasá'á ndátó'on tá'an mií ná:

—Miían ndaa iin taa sa'áni ndji va kúu taa káa, ndani ndó'o ra dión. Kō ní xí'i ta'on ra n̄i kee taño'o, tído o káki ta'on ra v̄iti, ch̄i miían chiya'i ra sa'á kuachi ra —kaá na.

⁵ Tído tá n̄i kidi ni'ini Pablo ndá'a ná, ta kúu n̄i kankao va koo déen ñoo noo ñoo kéj ñoo, ta kō ta'ón ña'a n̄i ndo'o na n̄i kee r̄i. ⁶ Ndidaá kúu ñayuu ñoo ndáti ña nein ñīi Pablo, o iin ndakána kankao na kuu na. Ta sa n̄i kuna'á vá ndáti ñayuu ñoo, tído kōó ña'a ta'on n̄i ndo'o na. Dá n̄i nadaon na ña nákani ini na, ta n̄i kaa na ña iin ndios vá kúu ná.

⁷ Ta yati ñoo ndéi dao ñó'o iin taa naní Publio, ra né'e choon ñoo ñoo. Ta n̄i nat̄iin va'a ra ndu'u, ta n̄i xito ñaá rá on̄i kuu. ⁸ Ta kándu'u tatá Publio ñoo noo x̄ito, ch̄i kú'u ra kée kue'e dáa xí'in tachí níi. Dá n̄i sa'an Pablo n̄i xito ni'ini ñaá ná. Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na xí'in Ndios, kúu n̄i ch̄inóo na ndá'a ná sata rá. Ta kúu n̄i nduva'a va ra. ⁹ Tá n̄i kandaá ini ñayuu ndéi ñoo ña n̄i nduva'a

taa ñoo, kúu kua'á nda'o na kú'u n̄i saa noo ió Pablo, ta kúu n̄i nduva'a ta'ani na. ¹⁰ Kúu kua'á nda'o ña man̄i n̄i kee ñayuu ñoo xí'in ndu'u. Dá tá n̄i kasandaá kuu tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúu n̄i kemáni ná ndu'u xí'in kua'á ña'a, ña x̄inñó'ó ndú noo ko'on ndu.

Dì'a n̄i kuu, dá n̄i saa ndu ñoo Roma

¹¹ Tá n̄i xino on̄i yoó n̄i sa ndei ndu ñoo, dá n̄i tiin ndu iin barco n̄i sa iin n̄i sa ndati n̄i ya'a yoó v̄ixi. Ta n̄i kii ra chí ñoo ká'ano naní Alejandría, ta kándodó uu yokō chí noo ra. Iian naní Cástor, ta iin kaan naní Pólux. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. ¹² Dá n̄i saa ndu iin ñoo naní Siracusa. Ta ñoo n̄i sa ndei ndu on̄i kuu. ¹³ Dá n̄i kee barco ñoo tátuu yati ra yu'ú taño'o kua'an ra nda n̄i kasandaá ndu iin ñoo naní Regio. Dá nda iin ka kuu n̄i kasá'á kána tach̄i vei chí xoo sur di'a. Dá tá n̄i ya'a uu ka kuu, dá n̄i saa ndu iin ñoo naní Puteoli. ¹⁴ Ta ñoo n̄i naní'i ndú dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá n̄i seí nda'í na noo ndú'u ña ná kandeí ndu xí'in ná usa kuu. Dá tá n̄i ndi'i ñoo, dá n̄i kee ndu kua'an sá'á ndú ñoo Roma.

¹⁵ Ta sa n̄i ni'i tó'on na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Roma ña vei ndu, sa'á ñoo n̄i saa na n̄i ni'i ná ndu'u ích̄i vei ñoo naní Foro de Apio xí'in iin ka ñoo naní Ndin on̄i Tabernas. Tá n̄i xini Pablo ña n̄i kasá'a na kúu kuendá Jesús ñoo, dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios, ta n̄i ndundeé iní na. ¹⁶ Dá tá n̄i saa ndu ñoo Roma, dá n̄i nak̄i'o ta sa'ándá choon noo soldado ñoo taa ñó'o ve'e kaa né'e ra kua'an ra noo taa dándáki ve'e kaa ñoo Roma. Tído n̄i sonó rá ña koo xoo Pablo iin ka ve'e, ta koo iin soldado kandaá ñaá rá.

Dì'a kua'an ña n̄i daná'a Pablo noo na Israel ndéi ñoo Roma

¹⁷ Tá n̄i xino on̄i kuu n̄i saa Pablo ñoo Roma, dá n̄i nakana na ta sá'ano Israel ndéi ñoo Roma ñoo. Dá tá n̄i nataka ra, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Ñani, ni iin tó'on ta'on ña'a kini kō ní kée yu'u xí'in na ñoo yo, ta kō ní ká'an ndava'i sa'a choon n̄i sa'anda na sá'ano ve'á n̄i sa ndei sa na'á. Tído n̄i tiin ra yu'u ñoo Jerusalén, dá n̄i nak̄i'o ñaá rá noo ndá'a ta romano. ¹⁸ Tá n̄i ndi'i n̄i dand̄ich̄i ra yu'u, dá n̄i ka'an rá dáyaá ñaá rá, ch̄i kō ní nani'i ta'on ra ni iin tó'on kuach̄i sa'á ña

kánian kuui. ¹⁹ Tído ko ní xíin ta'on ta ñoo yo, ta Israel, ña dáyaá ta né'e choon yu'u, sa'á ñoo ñi xikai ña ná keyíko César sa'í, va'ará koó ña'a ndó'i xí'ín na ñooi. ²⁰ Ta ña yó'o kónij kastó'in xí'ín ndó, sa'á ñoo ñi ñakanai ndó'ó ñi kasáa ndo, dá ka'ín xí'ín ndó, chí sa'á ña kómíi tandéé iní táto'on kí'o ió tandéé iní noo dao ka na ñoo yo, na Israel, sa'á ñoo ndíko yu'u cadena yó'o —kaá na.

²¹ Dá ñi kaa ta sá'ano ñoo xí'ín ná:

—Ni iin tó'ón tuti ko ní nátiin ndu'u noo na ndéi chí kuendá Judea ña ká'an sa'a ní. Ta ni iin ñani yo ñi kii ñoo ko ká'an kuachi sa'a ní. ²² Tído kóni ndu kueídó'o ndu ndi kaá ní sa'á ñayuu kándísa dión, chí iin ní kúu xíán ká'an kini ñayuu sa'a ná —kaá ra.

²³ Dá ñi kandoo ra iin kuu ña nataka ra kueídó'o ra Pablo. Tá ñi kasandaá kuu dáá ñoo, kúu kua'á nda'o ñayuu ñi nataka ve'e noo ió Pablo. Ta nda na'a, ta kúu nda ñi ini, ñi daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, chí kóni na ña xino ini ñayuu ñoo, dá ná kandísa na Jesús. Chí ñi daná'a na táto'on kí'o dána'a ley Moisés, xí'ín ña ñi ka'an profeta sa na'á. ²⁴ Ta dao ra ñi kandísa ña ñi daná'a Pablo, tído dao ra, ko ní xiin kandísa. ²⁵ Ta sa'á ña ko ní náki'ín tá'an nóo ñaxintóni rá, sa'á ñoo ñi kasá'á nduta ra kua'an nó'o rá. Tído tá ko ñá'a ka kankuei ra yé'é ñoo, dá ñi kaa Pablo xí'ín rá:

—Ndaa va ñi ka'an Espíritu ij Ndios xí'ín profeta Isaías tá ñi kaa na di'a xí'ín na sá'ano ve'á:

²⁶ Kua'án ka'on di'a xí'ín ñayuu xaan:

Va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ndó, tído o kándaá ta'on ini ndo.

²⁷ Dión ndo'o na chí ñi ndukáxí nda'o ní na.

Ta ko táj ta'on do'o na.

Ta ndadí ta'ani noo ná,

dá ná o koni na xí'ín noo ná,

ta ni xí'ín do'o na ná o kueídó'o na,

ta ni o kátóni ta'on ini na,

dá ná o nándió kuéi na noo yú'u,

dá nduva'i na.

Dión ñi ka'an Espíritu ij xí'ín Isaías. ²⁸ Ta kana'á ndó viti ña tánda'á Ndios to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee na dáka'ki na yó,

kua'an noo na ko kúu na Israel, ta noón di'a kúu na natiin va'an —kaá Pablo xí'ín rá.

²⁹ Tá ñi ka'an Pablo to'on yó'o, dá ñi kasá'á dándichi tá'an mií ra Israel ñi kee ra kua'an ra. ³⁰ Ta ñi sa io Pablo uu kuia toon ini ve'e ñi xiin ndodó ná ñoo. Ta sa ñatiin va'a na ndidaá ñayuu sa sáa sa xito ni'ini ñaá. ³¹ Ta ñi daná'a na noo ñayuu ñoo sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ñi daná'a ta'ani na sa'a sato'o yo Jesucristo. Ta ko ní yu'ú ta'on na ka'an na, ta ni iin tó'ón ñayuu ko ní chítuu noo dána'a na.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Roma

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta nì nakana na yu'u kakuui iin apóstol, chì nì taó xoo na yu'u ña kanooi kastoin xí'ín ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. ² Ta to'on yó'o kían ña nì ka'an Ndios kee na nda rá sa na'á, ta profeta na nì taa naan noo tuti iì mií ná.

³ Ta to'on va'a yó'o ká'an sa'á de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo. Nì kii na tein na ve'e rey David, sa'á ñoo nì kaki na kúu ná iin taa. ⁴ Ta xí'ín ndée mií Espíritu iì Ndios nì na'a ña Jesús kúu de'e Ndios, chì nì danátaki ñaá ná tein na nì xi'í. ⁵ Ta sa'a Jesús nì ni'í ndú ña manì ña kakuu ndu apóstol, dá kane'e ndu to'on na noó ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu yó'o, dá natiin kuu ná ñaño'ó sa'á ña kandeé iní ñaá ná, ta kueídó'o ñaá ná. ⁶ Ta tein ñayuu ñoo ñó'o ta'ani ndo'ó, chì nì nakana Ndios ndo'ó ña kakuu ndó kuendá Jesucristo.

⁷ Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Roma, na kú'u ini Ndios sa'a, na nì nakana na kakuu ñayuu mií ná. Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'ín ndó, ta naki'o na ña ná koo va'a ini ndo.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi ñoo Roma

⁸ Ta dinño'ó ka náki'oi ndivé'e noo Ndios xí'ín kuu Jesucristo sa'a iin rá iin ndó, dá chì sa iin ní kúu vá ñayuu ní'í tó'on na ña kándéé iní ndo Jesús. ⁹ Ta noo mií Ndios kéchóoin xí'ín ndino'o inií dána'i to'on va'a ña ká'an sa'á de'e na, ta noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'í, ña daá kuití vá xíkai ña manì noo ná sa'a ndo. ¹⁰ Ta noo ká'ín xí'ín ná, seí nda'íi noo ná ña tá kóni mií ná, dá ná saai korni'ini ndo'ó. ¹¹ Dá chì kóni saai kande'í ndo'ó, ta chinde'í ndo'ó, dá ni'í ndo ña va'a noo Espíritu iì Ndios, dá kandita toon cháá ka ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ¹² dá ná naki'o tá'an yó tandéé iní noo iin

rá iin yó noó ña ndaa kándisa yó, chì iin noó kúu vá ña kándisa yó.

¹³ Ñani mií, kóni ña kana'á ndó ña sa kua'á nda'o ta'ándá nì ka'ín saai kande'í ndo'ó, tído nda viti ió ña'a chítuu yu'u ña saai. Chì kóni kee iin choon va'a tein mií ndó tát'on k'i'o nì kee tein dao ka na ko kúu na Israel.

¹⁴ Dá chì miían ndúsa kánian dána'i noó ñayuu ká'an yú'u griego, xí'ín noó na ko ká'an yú'u griego, xí'ín na ndichí, xí'ín na ko ndichí. ¹⁵ Sa'á ñoo kóni kíj saai kastoin xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Roma xaan, sa'á to'on va'a Jesús.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹⁶ Ta ko xíka'an noo ká'ín sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, dá chì xí'ín to'on yó'o dáka'ki Ndios ndidaá kúu ñayuu kándisa ñaá. Ta dinño'ó noo na Israel nì kasáa to'on va'a yó'o. Ta nì kasandaá ta'anian noo na ko kúu na Israel. ¹⁷ Dá chì to'on va'a yó'o ká'an sa'a ndí kían kee yó, dá kándoo vii yo noo Ndios, chì kándoo vii yo noo ná sa'á iin tó'ón dinì ña kándéé iní yo Jesús. Dá chì di'a kaá tuti iì mií Ndios: “Na nì kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaá ná, noón kúu na kataki chíchí.”

Ká'an Pablo ña ndidaá ñayuu kómí kuachi noo Ndios

¹⁸ Ta ña xido ini Ndios kí nda induú sata ndidaá kúu ñayuu kée ña kini, xí'ín na xíxi ini, chì xí'ín ña kini kée na chítuu na ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁹ Ta ña kánian kana'á ná sa'a Ndios, sa ná'á vá ná ña, dá chì mií Ndios nì xi'o ña nì kandaá ini na sa'án. ²⁰ Ta va'ará o kúu ta'on koni yo choon ká'ano né'e na xí'ín noo yo, ta va'ará o kúu ta'on koni yo ña kúu ná Ndios, tído kánian kana'á yó ña miían ndaa ió na, ta né'e na choon, chì nda rá nì kasá'á sa'a ñayuu yó'o xí'o na ña kandaá ini yo ña dión kían, chì xiní yo ndidaá kúu ña nì kava'a na. Sa'á ñoo nì iin tó'ón ñayuu o kúu kaa ña ko ná'á ná sa'a Ndios.

²¹ Ta va'ará ná'á ná ña ió Ndios, tído ko ndaño'o ta'on ñaá ná tát'on k'i'o kánian kee na, ta ni ko náki'o na ndivé'e noo ná. Di'a xini ndi kuu vá ña'a ko chóon nákanini na, ta nì ndukaxí nio ná, chì nì nakuin naá vá ñaxintóni ná. ²² Kée na mií ná ña kúu ná ñayuu ndichí, tído nì nduxixi di'a na,

23 *chì nì dankoo na ña keká'ano Ndios, na ió kuí. Dá nì kasá'á keká'ano na na'ána taa, tá'an ra xí'í, xí'ín na'ána laa, xí'ín na'ána kirí komi sa'a, xí'ín na'ána kirí xíka tii.*

24 *Sa'á ñoó nì nakì'o ñaá Ndios noo ndidaá kúú ña kini, tá'an ña kátoó téi ñayuu ñoó kee na. Sa'á ñoó ndéi iin rá iin na kée na ña ka'an noo xí'ín ñí'í ná. 25 Ta nì dankoo na ña ndaa sa'a Ndios, ta nì kandísa na ña to'ón, chí xí'o na ñaño'ó, ta ndáño'o na ña nì kava'a Ndios, ta kò ndáño'o na mií Ndios, na nì kava'a ndidaá kúú ña'a, na daá kuití kánian natiin ñaño'ó. Díon ná koo.*

26 *Ta sa'á ña kée ñayuu ña kini ñoó, sa'á ñoó nì nakì'o ñaá Ndios noo kuachi ka'an noo. Chí nda na ñá'a nì dankoo táto'on kì'o nì saki Ndios ña naki'in tá'an na xí'ín iin taa kande na. Di'a nì nakì'in tá'an daá ñá'a mií ná ndéi na kée na kuachi ka'an noo. 27 Ta díon ta'ani kée dao taa, chí nì dankoo ta'ani ra táto'on kì'o nì saki Ndios naki'in tá'an ra xí'ín iin ñá'a kande na. Dá nì kasá'á kátoó xíxi ra kudì ra xí'ín taa xí'ín rá, chí yá'a ra kée ra kuachi ka'an noo xí'ín daá taa mií rá. Sa'á ñoó ní'í tá'í rá ña ndo'o naní níó rá sa'á kuachi kée ra.*

28 *Ta sa'á ña kò ní xín na taó kuenda na Ndios, sa'á ñoó nì nakì'o ñaá Ndios noo ndidaá kúú ña kini nákaní ini ñaxintóni ná, dá ná kee na ña kò kánian kee na. 29 Chí nì nakutí ná ñó'o ndidaá kúú ña'a kò vá'a, ta kée na kuachi ka'an noo xí'ín ndí ndáa mií vá ñayuu, ta saá ini na, ta kátoó nda'o na kakomí ná ña kuiká, ta kée na ña kini xí'ín dao ka ñayuu, ta u'u ini na, ta sa'ání na ndii, ta dánaá na dao ka ñayuu, ta dánda'í na ñayuu, ta chínaní kini na dao ka ñayuu, 30 ta ká'an u'u na sa'a dao ka na, ta káva'a na kuachi sa'á ñayuu, ta xiní u'u na Ndios, ta koo ñaño'ó ná noo ñayuu xí'ín ná, ta ká'an ná ña kúú ná ñayuu ndaya'i, ta ió táyí ini na, ta ndúkú ná kee na ña kini saá, ta kò seídó'o na tatá na xí'ín naná na, 31 ta kúú ná ñayuu ndeé to'on, ta kò kée na to'on ká'an na, ta kò kú'u ini na sa'a ni iin ñayuu, ta kò ió nda'í ví ini na xí'ín dao ka ñayuu, ta koo ña xí'o ká'ano ini noo ná. 32 Ta sa kándaá ini ñayuu ñoó sa'a choon nì sa'anda Ndios, ta kándaá ta'ani ini na ña ñayuu kée díon kánian kuu. Tído yá'a ij vá mií ná kée na ña kini ñoó, ta kádii ini na tá kée dao ka ñayuu ña kini ñoó.*

2

Kéyiko ndaa Ndios sa'a ndidaá kúú ñayuu

1 *Ni iin to'ón ña maní o koo sa'a ndo'ó tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu. Kò né'e tandíni ndá yoo kúú ndo'ó, dá chí tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, dá kían dátaí kuachi ndó mií vá ndó, chí díon ta'ani yá'a mií ndó. 2 Ta sa ná'á vá yó ña kéyiko ndaa Ndios tá dándó'o na níó ñayuu kée díon. 3 Ta nakani va'a ini ndo, chí dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, tído kì'o díon ta'ani yá'a mií ndó. ¿Á ká'an ndó ña káki ndó noo keyíko Ndios sa'a ndo? 4 O sa kú'ichí ini ndo koni ndo ña va'a kée Ndios, chí va'a nda'o ini na, ta ndáti na, ta kueé ió ini na. ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña va'a nda'o ini na, chí kóni na ña nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó? 5 Tído sa'á ña kúú ndó ñayuu saá ini, ta sa'á ña kò kóni ndo nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó, sa'á ñoó ndukua'á ka ví tandó'ó ndo'o ndó tá ná kasandaá kuu kasaa Ndios keyíko ndaa na sa'á ndidaá ñayuu, 6 chí chiya'i na noo iin rá iin ñayuu táto'on káa ña nì kee na. 7 Ta kò'on na kì'o na ña kataki chíchí ñayuu ndí'i ini kée ña va'a, chí nì ndukú ná ñaño'ó noo Ndios, ta nì ndukú ná ña ka'an va'a Ndios sa'a ná, ta nì ndukú ná ña kande chíchí ná. 8 Tído dándó'o Ndios níó ñayuu dí'inda sa'á ña xído ini na xiní ñaá ná, ta díon ta'ani kee na xí'ín na kò seídó'o ña ndaa, chí ndíko cháa ka na ña kò kían ndaa. 9 Ndo'o naní níó ndidaá ñayuu kée ña kini kuu dáá ñoó. Ta dinño'ó ka na Israel ndo'o díon, ndi'i daá, díon ta'ani ndo'o níó na kò kúú na Israel. 10 Tído na kée ña va'a natiin na ñaño'ó noo Ndios, ta va'a ka'an Ndios sa'a ná, ta ni'í ná ña koo va'a ini na. Dinño'ó ka na Israel natiin ña va'a yó'o, ndi'i, dá natiin na kò kúú na Israel ña. 11 Dá chí nì iin ñayuu kò máni cháa ka noo Ndios, chí iin nóó kúú vá ná noo ná.*

12 *Ta ndi ndaa na kò ná'á ley Moisés, ta nì ya'a na nì kee na kuachi, noón kúú na naá sa'á kuachi kée na, va'ará kò ná'á ná ley ñoó. Tído ndidaá na kómí ley yó'o yá'a ta'ani na kée na kuachi, sa'á ñoó keyíko sa'a ná táto'on kì'o dándáki mií ley. 13 Chí o kándoo vii ta'on ni iin ñayuu noo Ndios sa'á ña seídó'o oon na choon sa'ándá ley. Sava'a na kée choon sa'ándáan, noón kúú na kándoo vii noo Ndios. 14 Tído na kò kúú*

na Israel, kō kómí ná ley nī xī'o Ndios noo Moisés. Tído tá kée na dao choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña nákani ini na, dá kían ná'a na ña ió ta'ani iin ley noo ná, va'ará kō ná'a ná mií ley Moisés. ¹⁵ Ta xí'ín ña kée na ná'a na ña ió iin ley níó ná, ta ñoo kían kedaá xí'ín ná, dá kandaá ini na á nī kee na ña va'a o koó. Sa'á ñoo ley nákaá ini ñaxintóni ná dátai kuachi ñaá, ta ñoo ta'ani chindeé ñaá ¹⁶ tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu xí'ín ndá'a Jesús, chī keyíko na sa'a ndidaá kúú ña'a nī kede'é ñayuu tátō'on kī'o kua'an to'on va'a sa'a Jesús, ña nī daná'i noo ndo.

Ko seídó'o ta'on na Israel ley Ndios, kaá Pablo

¹⁷ Ta ndo'ó, chínani ndó mií ndó ña kúú ndó na Israel, ta kándéé ká'ano ini ndo ley Moisés. Ta chíndaya'i ndó mií ndó ña kúú ndó na ñoo Ndios. ¹⁸ Ta kaá ndo ña ná'a ndó ndí kían kóni Ndios kee ndó, ta kaá ndo ña dána'a ley ñoo noo ndo ndí kían va'a kánian kee ndó. ¹⁹ Ta ká'án ndó ña tī'a ndó tiin ndaa ndo na kō túu noo, chī ká'án ndó ña kúú ndó iin ña tóon noo ñayuu kō ná'a Ndios. ²⁰ Ta kaá ndo ña tī'a ndó dána'a ndo noo na kō kátóni iní, ta tī'a ta'ani ndó dána'a ndo noo na kō ná'a tátō'on kī'o kée ndó xí'ín takuálí. Ta kaá ndo ña noo ley kómí ndó ndidaá ña ndichí xí'ín ña ndaa sa'a Ndios. ²¹ Tī'a va'a ndó dána'a ndo noo dao ka ñayuu, sa'á ñoo, ¿ndiva'a kō tí'a ndó dána'a ndo noo mií ndó, tá dáá? Dá chī dána'a ndo ña kō kánian ki'in kuí'íná ná. Ta, ¿ndiva'a kí'in kuí'íná ij ri mií ndó? ²² Ta dána'a ndo ña kō kánian ya'a na kee na kuachi xí'ín na kō kúú yíj ná o ñadi'í na. Ta, ¿ndiva'a kée ij ri mií ndó dión? Tá miíjan ndaa ndisa káñó'ó ndó yoko, ¿ndiva'a koku'u ndó ini ve'e ño'an, ta kí'in kuí'íná ndó ña kujká ñó'o inian? ²³ Kúryíj nda'o ndó sa'á ña kómí ndó ley Ndios, sa'á ñoo, ¿ndiva'a kandaá ndo ñaño'ó Ndios sa'á ña kō seídó'o ndó choon sa'ándáan? ²⁴ Ta ndaa va ká'an tuti ij Ndios, chī di'a kaáan: “Ká'an ndava'a na kō kúú na Israel sa'a Ndios kée ndo'ó.”

²⁵ Miíjan ndaa ndaya'i ña nī ta'anda ñij ndo tá seídó'o ndo'ó choon sa'ándá Ndios. Tído tá kō seídó'o ndó choon sa'ándá Ndios, dá kían kúú ndó tátō'on ñayuu kō ní ta'anda ñij. ²⁶ Tído ñayuu kō ní ta'anda ñij,

xían nani kée na choon sa'ándá ley Ndios, noón di'a kúú ñayuu Ndios, va'ará kō ní ta'anda ñij ná. ²⁷ Chī tá seídó'o ñayuu kō ní ta'anda ñij choon sa'ándá Ndios, ña yó'o xí'o ña kandaá ini ndo ña kánian dándó'o Ndios níó ndo, dá chī va'ará kómí ndó ley Moisés, ta nī ta'anda ñij ndo, tído yá'a ndó noo choon sa'ándá ley ñoo. ²⁸ Dá chī kō kúú yó na Israel ndisa sa'á ña nī ta'anda ñij yo, chī o duú ñij yo kedaá xí'á, dá kúúo na ñoo Ndios. ²⁹ Dá chī ñayuu miíjan ndaa kuiti kúú na Israel, noón kúú na ndino'o iní na seídó'o na Ndios. Ta níó na kían ná'a ña kúú ná ñayuu Ndios, chī ndino'o ini espíritu ná kándisa ñaá ná, ta kō kándéé ini na ley. Ta náta'an ini Ndios xiní na ñayuu kée dión, va'ará kō náta'an ini ñayuu xiní ñaá ná.

3

¹ Ta, ¿á iin ña ndaya'i kían ña kúú yó na Israel? Ta, ¿á iin ña ndaya'i kían ña nī ta'anda ñij yo viti? ² Jaan, ña ndaya'i nda'o kían, chī chindeé nda'o ña yo. Ta mií ña ndaya'i cháá ka kían nī xī'o Ndios to'on na noo yo, na Israel. ³ Tído, ¿ndi koo viti, chī dao na ñoo yo kō ní seídó'o ta'on na choon nī sa'anda Ndios noo ná? ¿Á ña yó'o kóni kaa ña dánkoo ta'ani Ndios to'on nī xī'o na noo yo? ⁴ Koó, kō ta'ón dión kían. Di'a iin toon Ndios xí'ín ña nī kaa na kee na, va'ará ndidaá ñayuu nī kandoo kúú ná na to'ón, chī di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndidaá ñayuu kandaá ini ña kée ní tátō'on kī'o nī ka'an ní kee ní, sa'á ñoo tá ná ka'an kuachi na sa'a ní, dá kían kandoo ní kakuu ní na nī kandeé.

⁵ ¿Ndi ká'án ndo'ó viti? Tá kuachi yó kedaá xí'ín dao ka ñayuu, dá kandaá ini na ña iin ndaa Ndios xí'ín to'on nī xī'o na noo yo, ¿á ña yó'o kóni kaa ña kō kánian dándó'o Ndios níó yo? Koó, dá chī dión nákani ini taá ñayuú yó'o. ⁶ Tído kō ta'ón dión kían, dá chī tá ná o dándó'o Ndios níó yo sa'á ña kini kée yó, dá kían, ¿ndi koo keyíko ndaa na sa'a dao ka ñayuu ndéi ñayuú yó'o, tá dáá? ⁷ Tído, tá kuachi kée ndu kían kedaá, dá ná'a ña iin ndaa Ndios xí'ín to'on nī xī'o na, ta nátiin na ñaño'ó noo dao ka ñayuu, ¿ndiva'a dándó'o na níó ndú sa'á kuachi kée ndu, tá dáá?, kaá dao ndó. ⁸ Tá dión kían, dá kían, ¿á kaa yo

ñā kuu kee yó ñā kini, dá ná natuu ñā va'a? Ta kaá dao ñayuu ñā dión dána'a ndu, chí kátoó nā dátuu ñāá ná, tído miían ndaa ya'i nda'o chiya'i na noo Ndios sa'a ñā ká'an nā dión.

Ká'an Pablo ñā ni iin tó'on yó kō kúú ñayuu ndaa noo Ndios

⁹ Ta, ¿ndi ká'an yó viti? ¿Á ndáya'i cháa ka yóó, nā Israel, o duú nā kō kúú nā Israel? Koó, kō ta'ón dión kián. Dá chí sa ni nakanií xí'in ndó ñā yóó, nā kúú nā Israel, xí'in nā kō kúú nā Israel, ndidaá vá yó ñó'o tixi ndá'a kuachi. ¹⁰ Dá chí di'a va kaá tuti ij Ndios:

Ni iin tó'on ñayuu kō kúú ñayuu ndaa noo Ndios,
ta ni iin tó'on ná koó.

¹¹ Ni iin tó'on ñayuu kō kándaá ini,
ta ni iin tó'on ñayuu kō nándukú Ndios.

¹² Ndidaá kúú ñayuu ni kankuei xoo noo Ndios,

ta ni nduu na ñayuu kō chóon.

Ta ni iin na kō kée ñā va'a,
ta ni iin tó'on ná koó.

¹³ Táto'on iin yá'i ndii ñā nóno yú'u kúú diko ná,

chí kánkuei ndino'o to'on kini yú'u ná.

Ta xí'in yáa ná ká'an nā ñā to'ón.

Ta xí'in to'on ká'an nā dárkue'e nā ñayuu,
táto'on dárkue'e iin kōo iin ñayuu xí'in ndirá deen ri.

¹⁴ Ta ni chití yú'u ná ñó'o to'on kini xí'in to'on ova.

¹⁵ Ta kaon kána sa'a ná kua'an nā kati na ni ñayuu xí'in ná.

¹⁶ Ta ndeí kúú míi vá noó xíonoo na dándó'o na níó ñayuu, ta dánkoo nda'í ñāá ná.

¹⁷ Ta kō tí'a na kandeí va'a na xí'in ñayuu xí'in ná.

¹⁸ Ta ni lú'u ví kō yu'ú ni'ini na Ndios.

¹⁹ Sa'a ñoó sa ná'a vá yó ñā ndidaá to'on ñā ká'an tuti ij Ndios yó'o, ká'an xí'in ndidaá nā ñó'o tixi ndá'a miían. Sa'a ñoó ná kadi nā Israel yú'u ná, chí míi ná xí'in ndidaá ka ni ñayuu ndeí ñayuu yó'o nakuíta noo Ndios iin kuú, dá keyíko sa'a ná. ²⁰ Chí ni iin tó'on ñayuu o kándoo vii noo Ndios sa'a ñā kée na choon sa'ándá ley. Dá chí ni xí'o Ndios ley nā noo yó, dá ná kandaá ini yó ñā kúú yó ñayuu kómí kuachi noo ná.

Kándoo vii yó noo Ndios sa'a ñā kándéé ini yó Jesús

²¹ Tído viti ná'a Ndios noo yó ñā ió iin ka ñā'a noo ley, ta ñoó kían kedaá xí'in yó, dá kándoo vii yó noo ná. Ta míi ley xí'in profeta xí'o ndaa kuendá sa'a ñā yó'o, ²² chí dánkoo vii Ndios yó noo míi ná sa'a iin tó'on dini ñā kándéé ini yó Jesucristo. Ta dión kée na xí'in ndidaá kúú ñayuu kándísa Jesús. Ta kō taó kuendá ta'on na ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, ²³ dá chí ndidaá tá'an va na yá'a kée kuachi, sa'a ñoó ni kuxíká ná noó ñā vii kúú Ndios. ²⁴ Tído viti ni ni'í óon yó ñā kándoo vii yó noo ná sa'a ñā maní ni kee na sa'a yó, chí ni taó xóo na yó tixi ndá'a kuachi sa'a ñā ni xí'í Cristo Jesús sa'a yó. ²⁵ Chí ni tanda'a ñāá Ndios ni kii na ni chiya'i na sa'a kuachi yó xí'in ni ná, ta ni ndoo kuachi yó sa'a ñā kándéé ini yó ná. Ta kí'o dión ná'a nā míi ná ñā kúú ná iin nā ndaa. Ta sa'a ñā kúeé ini Ndios, sa'a ñoó kō ní sa'an ta'on na taó kuendá nā sa'a kuachi ni kee ñayuu ni sa ndeí sa ná'a. ²⁶ Tído viti ná'a nā míi ná ñā kúú ná nā ndaa, dá kandaá ini yó ñā keyíko ndaa nā, ta dánkoo vii ná yó noo ná sa'a ñā kándéé ini yó Jesús.

²⁷ Ta, ¿ndeí kua'an ñā kúryí ñayuu? Ni naá óon vaan. Ta, ¿ndiva'a ni naá óoan? Ni naá óon vaan dá chí sa'a iin tó'on dini ñā kándéé ini yó Jesús kándoo vii yó noo Ndios, ta o duú sa'a ñā kée yó choon sa'ándá ley. ²⁸ Ta viti kían kandaá ini ñā kándoo vii yó noo Ndios sa'a ñā kándéé ini yó Jesús, ta o duú sa'a ñā kée yó choon sa'ándá ley. ²⁹ ¿Á ká'an ndó ñā kúú ná iin Ndios dáka'ki sava'a nā Israel? Koó. ¿Á kō ná'a ta'on ndó ñā kúú ta'ani na iin Ndios dáka'ki nā kō kúú nā Israel viti? Chí miían ndaa kúú ta'ani na Ndios noo ná. ³⁰ Dá chí iin tó'on dini vá kúú Ndios, ta míi ná xí'o ñā kándoo vii ñayuu ni ta'anda níi noo ná sa'a ñā kándéé ini nā Jesús, ta xí'o ta'ani na ñā kándoo vii nā kō ní ta'anda níi noo ná sa'a ñā kándéé ta'ani ini nā Jesús. ³¹ ¿Á ká'an ndó ñā sa'a ñā kándéé ini yó Jesús, ñoó dánkoo xoo yó ley? Koó, chindaya'i di'a yó ley sa'a ñā kándéé ini yó Jesús.

4

Ni kándoo vii Abraham noo Ndios sa'a ñā

n̄i k̄and̄isa na t̄o'on n̄i x̄i'o N̄dios noo ná

¹ Ta viti, ¿ndí k̄ián kaa yo sa'á Abraham, n̄a sa kuu tatá sa'ano yo? ¿Ndí k̄ián n̄i k̄andaa ini na sa'a ña yó'o? ² Tá n̄i k̄andoo vii Abraham noo N̄dios sa'á ña va'a n̄i kee na, dá k̄ián kuu va kuryíí ná. Tído k̄o ta'ón dión k̄ián, sa'á ñoó k̄o ní kúu ta'on kuryíí ná noo N̄dios. ³ Ch̄i di'a va ká'an tuti i N̄dios: “Sa'á ña n̄i k̄andéé ini Abraham N̄dios, sa'á ñoó n̄i k̄andoo vii ná noo N̄dios.” ⁴ Tá ná kéchóon iin t̄aa noo iin sato'o, k̄o x̄i'o oon ta'on sato'o ra d̄i'ón noo rá, ch̄i ña k̄anian ki'in ya'i ra k̄ián. ⁵ Tído n̄a k̄o k̄andéé ini ña va'a kée na, di'a k̄and̄isa na iin tó'ón din̄i N̄dios, n̄a d̄ánkoo víí ñayuu kómí kuachi noo mií ná, noón kúu n̄a k̄andoo vii noo N̄dios sa'á ña k̄andéé ini ñaá ná. ⁶ Ta dión ta'ani n̄i kaa rey David ña ndiká'an ndi kúu ví ñayuu k̄andoo vii noo N̄dios sa'á ña k̄andéé ini ñaá ná, ta o duú sa'á ña va'a kée na. ⁷ Ta di'a n̄i kaa na:

Ndiká'an ndí kúu ví ñayuu, n̄a n̄i x̄i'o ká'ano ini N̄dios sa'a ña kini kée na, ch̄i n̄i d̄andóo N̄dios kuachi na.

⁸ Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, n̄a k̄o ní kekuendá N̄dios sa'á kuachi.

⁹ ¿Á sava'a n̄a n̄i ta'anda ñíí vá n̄i'í ña ndoo kuachi na noo N̄dios, o á n̄i'í ta'ani n̄a k̄o ní ta'anda ñíí ña va'a yó'o? ¿Ndi ká'an ndó? Sa n̄i nakani yu'u x̄i'ín ndó ña sa'á ña n̄i k̄andéé ini Abraham N̄dios, sa'á ñoó n̄i k̄andoo vii ná noo ná. ¹⁰ Ta, ¿ndá oon n̄i k̄andoo vii ná noo N̄dios? ¿Á sa dinñó'ó k̄a n̄i ta'anda ñíí ná, dá n̄i k̄andoo vii ná noo N̄dios, o kómani vá? Miían ndaa kuiti k̄o ñá'a ií vá ta'anda ñíí ná, dá n̄i k̄andoo vii ná noo N̄dios. ¹¹ Ta cháá k̄a chí noo, dá n̄i ta'anda ñíí ná. Ta ña yó'o ná'a ña n̄i k̄andoo vii ná noo N̄dios tá o ñá'a ta'anda ñíí ná sa'á ña n̄i k̄andéé ini n̄a N̄dios. Sa'á ñoó Abraham kúu tát'o'on iin tatá noo ndidaá kúu ñayuu k̄and̄isa Jesús, va'ará k̄o ní ta'anda ñíí ná, ch̄i sa'á ña k̄andéé ini ñayuu ñoó Jesús, sa'á ñoó k̄andoo vii ná noo N̄dios. ¹² Ta kúu ta'ani na tatá noo n̄a n̄i ta'anda ñíí. Tído k̄o kúu ta'on na tatá noo ná sa'á ña n̄i ta'anda ñíí óon ni na. Kúu ná tatá noo ñayuu yó'o tá k̄andéé ta'ani ini n̄a N̄dios tát'o'on k̄i'o n̄i k̄andéé ini ñaá mií ná tá k̄o ñá'a ta'anda ñíí ná.

N̄i x̄i'o N̄dios t̄o'on na noo Abraham sa'á ña n̄i k̄andéé ini ñaá ná

¹³ Ch̄i k̄o ní kaá N̄dios ña k̄i'o na iin níí kúu ñayuu yó'o noo Abraham x̄i'ín noo de'e ñání n̄a sa'á ña n̄i seíd'o na ley. Di'a n̄i n̄i'í náan ch̄i n̄i k̄andoo vii ná noo N̄dios sa'á ña n̄i k̄andéé ini ñaá ná. ¹⁴ Tá sava'a n̄a seíd'o choon sa'ándá ley n̄i'í ña n̄i kaa N̄dios k̄i'o na, dá k̄ián k̄o chóon ta'on ña k̄andéé ini yo N̄dios, ta n̄i tuú vá ña n̄i kaa n̄a k̄i'o na noo yo, ní kúu. ¹⁵ Dá ch̄i sava'a ña n̄i'í yo kée ley kúu ña kuido ini N̄dios koni n̄a yó. Tído n̄a k̄o ley noo, noón kúu n̄a k̄o yá'a ta'on nooán. ¹⁶ Ta sa'á ña k̄andéé ini yo N̄dios, sa'á ñoó n̄i'í óon yó ña va'a n̄i kaa n̄a k̄i'o na noo yo, dá k̄ián miían ndaa kuiti n̄i'í ndidaá n̄a ve'e Abraham ña va'a yó'o. Ch̄i o duú sava'a noo n̄a kómí ley n̄i'í ña va'a yó'o, ch̄i n̄i'í ta'ani ñayuu k̄andéé ini N̄dios tát'o'on k̄i'o n̄i k̄andéé ini ñaá Abraham ña va'a yó'o. Sa'á ñoó Abraham kúu tát'o'on iin tatá noo ndidaá yó. ¹⁷ Ch̄i di'a kaá tuti i N̄dios sa'a Abraham: “N̄i ch̄ikanii yo'ó kakuuón iin tatá noo kua'á nda'o ñayuu.” Ta N̄dios, n̄a n̄i k̄and̄isa Abraham, noón kúu n̄a x̄i'o ña kataki n̄a n̄i x̄i'í, ta ká'an n̄a sa'á ña ve'i koo, ta taó n̄a kuendá ña sa'á ióan.

¹⁸ N̄i k̄and̄isa ndaa Abraham ña n̄i ka'an N̄dios x̄i'ín ná, va'ará k̄o k̄a t̄andéé ini ña kaki iin de'e na. Tído sa'á ña n̄i k̄andéé ini n̄a N̄dios, sa'á ñoó n̄i kasandaá n̄a kúu ná iin tatá noo kua'á nda'o ñayuu, tát'o'on k̄i'o n̄i kaa mií N̄dios x̄i'ín ná: “K̄i'o dión ví kua'a kakuu de'e de'e ñánóon.” ¹⁹ Ta sa'á iin ndaa Abraham x̄i'ín ña k̄andéé ini n̄a ña koo de'e na, va'ará sa n̄i kusá'ano na, ch̄i ió n̄a tát'o'on iin ciento kuia. Ta daá dókó o kóo de'e va kúu dókó Sara. ²⁰ Tído k̄o ní kútúú ini n̄a, ta k̄o ní náani kuachi ini n̄a sa'á ña n̄i ka'an N̄dios ña koo de'e na. Di'a n̄i nakuiin toon cháá k̄a n̄a x̄i'ín ña k̄andéé ini n̄a N̄dios. Ta n̄i nak̄i'o na ñaño'ó noo ná. ²¹ Dá ch̄i n̄i k̄andaa kaxí ini n̄a ña ió choon noo ndá'a N̄dios ña kee na ndidaá kúu ña'a n̄i kaa n̄a kee na. ²² Ta sa'á ña n̄i k̄andéé ini n̄a N̄dios, sa'á ñoó n̄i k̄andoo vii ná noo ná. ²³ Ta o duú sa'a iin tó'ón Abraham ká'an tuti i N̄dios ña n̄i k̄andoo vii ná noo N̄dios sa'á ña n̄i k̄andéé ini ñaá ná, ²⁴ dá ch̄i nda sa'a yóo ta'ani ká'an, ch̄i k̄andoo vii ta'ani yó noo N̄dios sa'á ña k̄andéé ini yo ná, ta mií ná n̄i danátaqui Jesús, n̄a kúu sato'o yo. ²⁵ Ta n̄a yó'o kúu n̄a n̄i nak̄i'o mií n̄i x̄i'í n̄a sa'á kuachi yo. Dá n̄i danátaqui ñaá N̄dios, dá kuu

kandoo vii yo noo mií ná sa'a Jesús.

5

Sa ni kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús

¹ Ni kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, sa'á ñoo sa ndéi va'a yó xí'ín ná sa'á ña ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. ² Ta sa'á ña ni kee Jesús, sa'á ñoo ni ndu'u yó tixi ndá'a ña maní ni kee Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, ta ndíta toon yó xí'án. Sa'á ñoo kádij iní yo sa'á tandéé iní ña kían kandeí chíchí yó noo ndato náye'e noo ió na. ³ Ta o duú sa'a iin tó'ón ña yó'o ni kádij iní yo, chí kádij ta'ani iní yo tein tandó'ó ndó'o yó, dá chí sa ná'a vá yó ña tandó'ó kedaá, dá katí'a yó kúndeé iní yo. ⁴ Ta sa'á ña kúndeé iní yo, sa'á ñoo kána va'a yó noo Ndios, ta sa'á ña kána va'a yó noo mií ná, sa'á ñoo ni'í yo cháa ka tandéé iní noo ná. ⁵ Ta tandéé iní yó'o kían ko dátuu ta'an vaan yó, chí ni nakutí nío yo xí'ín ña kú'u nda'o iní Ndios sa'a yo ni kee Espíritu ij mií ná, na ni xi'o na noo yo.

⁶ Ko kándéé yó dákaaki yó mií yó, sa'á ñoo ni kii Cristo Jesús tá ni kasandaá tiempo ni kaxi Ndios, ta ni xi'í na sa'á na kómí kuachi. ⁷ Miían ndaa iin ña kuáchi nda'o kían ña nakí'o iin ñayuu mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu ndaa. Tído ndá ndi kuu ió iin ñayuu xino iní nakí'o na mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu va'a. ⁸ Tído Ndios kúu na ná'a ña kú'u nda'o iní na sa'a yo, dá chí xían nani kúu ij vá yó ñayuu kómí kuachi, Cristo Jesús kúu na ni xi'í sa'a yo. ⁹ Ta sa'á ña ni kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña ni sata Jesús nij ná sa'a yo, sa'á ñoo miían ndaa kuiti káki va yó kee mií Jesús noo ña xido iní Ndios xini na ñayuu kómí kuachi. ¹⁰ Chí ni sa kuu yó ñayuu ko ní sá ne'e tá'an va'a xí'ín Ndios, tído ni nakí'in tá'an va'a Ndios xí'ín yó sa'á ña ni xi'í de'e na sa'a yo. Ta viti sa'á ña ni nakí'in tá'an va'a yó xí'ín ná, sa'á ñoo miían ndaa kuiti káki yó sa'á ña ni nataki de'e na ió na. ¹¹ Ta o duú ña yó'o oon ni ni'í yo, chí ió ndéé iní yo xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo, chí sa'a mií ná ni kasandaá yo ni nakí'in tá'an va'a yó xí'ín Ndios.

Sa'á kuachi ni kee Adán kánian kuu yo, ta sa'á ña va'a ni kee Jesús ni'í yo ña kataki chíchí yó

¹² Ta sa'á ña ni ya'a iin taa naní Adán ni kee ra kuachi, sa'á ñoo ni kasá'a ñayuu ndéi ñayuu yó'o kée na kuachi. Ta sa'á ña ni kee taa ñoo kuachi, sa'á ñoo ni xi'í ra. Dá ni kasá'a ta'ani xi'í ndidaá kúu ñayuu, chí ndidaá ná ni kasá'a yá'a kée kuachi. ¹³ Tá o ña'a kí'o Ndios ley na noo Moisés, sa ndéi va ñayuu sa kee na kuachi. Tído sa'á ña ko ní ya'a na noo ni iin ley, sa'á ñoo ko ní taó kuendá Ndios kuachi ni kee na. ¹⁴ Tído nda tiempo Adán, ta nda tiempo Moisés sa xi'í ñayuu, va'ará ko ní ya'a na noo choon sa'ándá Ndios táto'on ni kee Adán.

Ta Adán ni sa kuu táto'on iin konda'i iin ka taa ni kii sata rá. ¹⁵ Tído dín va kúu ña va'a ní'í yó noo Ndios o duú ña ní'í yo sa'á kuachi ni kee Adán. Dá chí sa'á kuachi ni kee ra, ní'í ndidaá kúu ñayuu ña xi'í na. Tído kuá'a nda'o ñayuu ní'í kuá'a nda'o ña maní xí'ín ña va'a noo Ndios sa'á ña ni kee iin ka taa, na kúu Jesucristo.

¹⁶ Chí ña va'a ní'í yó noo Ndios, ko kúu nóo ta'an vaan xí'ín ña ní'í yo sa'á kuachi ni kee Adán. Dá chí sa'á ña ni ya'a Adán ni kee ra kuachi ñoo, sa'á ñoo ni kasá'a ndó'o nío yo, ta ni kandoo yó kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Tído sa'á ña kómí yó kuá'a nda'o kuachi, sa'á ñoo ni kee Ndios ña maní xí'ín yó, dá ná kuu kandoo vii yo noo ná. ¹⁷ Ta sa'á ña ni ya'a iin taa ni kee ra kuachi, sa'á ñoo ní'í ndidaá ñayuu ña xi'í na. Tído yóo kúu na ni'í ña kataki chíchí yó sa'á ña ni kee iin ka taa, na kúu Jesucristo, chí sa'a míí ná ní'í yó kuá'a ña maní noo Ndios, ta ní'í ta'ani yó ña kándoo vii yo noo ná. ¹⁸ Ta sa'á kuachi ni kee iin tó'ón taa, sa'á ñoo ndidaá ñayuu kándoo kúu ná na kómí kuachi noo Ndios. Ta kí'o dión ta'ani sa'á ña va'a ni kee iin ka taa, sa'á ñoo ndidaá ñayuu kuu kandoo vii noo Ndios, ta ni'í ná ña kataki chíchí ná.

¹⁹ Chí sa'á ña ko ní seídó'o iin taa choon ni sa'anda Ndios noo rá, sa'á ñoo ndidaá kúu ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Ta sa'á ña ni seídó'o iin ka taa choon ni sa'anda Ndios noo ná, sa'á ñoo kuá'a nda'o ñayuu ni'í ña kandoo vii ná noo Ndios. ²⁰ Ni xi'o Ndios ley na noo yo, dá ná kandaá iní yo ña kuá'a

nda'o kuachi kómí yó noo ná. Tído sa'á ña ni ndukua'a ka ví kuachi yo noo ná, sa'á ñoó ni nduká'ano cháá ka ví ña maní ni kee na xí'ín yó. ²¹ Chì tató'on sa dándáki kuachi ñayuu, dá sa xí'í na, kí'o dión ta'ani dándáki ña maní Ndios ndidaá yó, dá kandoo vii yo noo ná, dá ni'í yo ña kataki chíchí yó sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo.

6

Sa ni xi'i va yó noó kuachi, ta ni nataki yo kandísa yó Jesús

¹ ¿Ndi ká'án ndó viti? ¿Á va'a va kee ií yo kuachi, dá ná ku'u ká'ano cháá ka ini Ndios sa'a yo? ² Koó, ko ta'ón dión kíán. Dá chì sa ni xi'í va yó noó kuachi, sa'á ñoó, ¿ndi kee yó nandió kuéi yó kee tuku yóan, tá dáá? ³ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña tá ni sodó ndúta yo, dá iin ni nduu yó xí'ín Cristo Jesús? Chì tá ni sodó ndúta yo kíán tató'on ni xi'í nduú yo xí'ín ná. ⁴ Ta sa'á ña ni xi'í nduú yo xí'ín ná, sa'á ñoó ni nduxi nduú yo xí'ín ná tá ni sodó ndúta yo. Dá kíán, tató'on kí'o ndato téi ni danátaiki Ndios Cristo Jesús xí'ín ndée ndato na, kí'o dión ta'ani ni nataki yo kandeí yó kakuu yó ñayuu sa'a ni kee Ndios. ⁵ Tató'on kí'o iin ni nduu yó xí'ín ná tá ni xi'í nduú yo xí'ín ná, kí'o dión ta'ani nataki yo tató'on kí'o ni nataki mií ná.

⁶ Kándaá iniyo ña ni sarkaa nduú ña ni sa kuu yó tá sata xí'ín Jesús ndika cruz, dá kíán ná naá ña kátoó ñíi yo keean kuachi, dá ná dá'a ka ni kee yó choon sa'ándáan. ⁷ Chì ñayuu ni xi'í, sa ni kexoo na tixi ndá'a kuachi. ⁸ Ta sa'á ña ni xi'í nduú yo xí'ín Cristo Jesús, sa'á ñoó kándéé ká'ano iní yo ña kandeí nduú yo xí'ín ná. ⁹ Chì sa ná'á yó ña ni nataki Jesús, sa'á ñoó o nándió ko ka na kuu na, chì koó ka choon noo nda'á ña sa'ání ndii ña ka'ání ñaá.

¹⁰ Chì tá ni xi'í Jesús, ta kúú iin tó'ón dáá vá ni xi'í na sa'a ndidaá kuachi yó. Ta viti takí na ío na kée na ña kóni Ndios. ¹¹ Ta dión ta'ani taó kuendá ndo ña ni xi'í ndo noó kuachi, ta viti takí ndo kée ndó ña kóni Ndios sa'á ña ni kee Cristo Jesús, na kúú sato'o yo.

¹² Sa'á ñoó ná dá'a ni konó ka ndo ña dándáki kuachi ñíi ndíxi tóo ndó. Ta ná dá'a ka ni kueídó'o ndó ña kini kóni ñíi ndo

keean. ¹³ Ta ni o sa kí'o ndó ni lú'u ñíi ndo noó kuachi, dá kakian iin ña'a kéchóon noó ña kini. Di'a naki'o ndó mií ndó noo Ndios tató'on iin ñayuu ni nataki tein na ni xi'í. Ta naki'o ta'ani ndó ñíi ndo noo Ndios, dá ná kakian iin ña'a kéchóon noó ña va'a. ¹⁴ Ko dándáki ka kuachi ndo'ó, dá chì ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ley Moisés, ndaá di'a noo ndá'a ña maní Ndios vá ñó'o ndó viti.

Kúú yó na kée ña va'a kóni Ndios

¹⁵ Sa'á ñoó, ¿á kuu va va'a yó keeá kuachi sa'á ña ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley ñoó, chì ndaá noo ndá'a ña maní Ndios vá ñó'o yó viti? Koó, o kúu ta'on. ¹⁶ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña tá naki'o ndó mií ndó ña kakuu ndó na kéchóon noo iin sato'o, dá kíán kánian kueídó'o ndó na, chì ñó'o ndó tixi ndá'a ná? Sa'á ñoó tá ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a kuachi kakuuan sato'o ndo, dá kíán ni'í ndo ña kánian kuu ndo. Tído, tá ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a ña kóni Ndios, dá kíán ni'í ndo ña kandoo vii ndo noo ná.

¹⁷ Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chì va'ará ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, tído ni kandísa ndaá ndo xí'ín ndino'o níno ndo ña kúú tó'on va'a ni natiin ndó. ¹⁸ Ta sa'á ña ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, sa'á ñoó ni kasandaá ndo kúú ndó na kée ña va'a kóni Ndios.

¹⁹ Íoi dákí'in tá'in dao tó'on xí'ín ña dána'i noo ndo, dá chì sava'a ñaxintóni ta va kómí ndó. Chì tató'on kí'o ni naki'o ndó ñíi ndo keean ña ka'an noo xí'ín ña xíxi ini tá sata, kí'o dión ta'ani naki'o ndó mií ndó viti kee ndó ña va'a kóni Ndios, dá kasandaá ndo koo vii ndo noo ná. ²⁰ Chì tá ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ni sa ndita xoo ndó noó ña va'a kóni Ndios. ²¹ Tído, ¿ndi kíán va'a ni ni'í ndo sa'á ña kini ni sa kee ndó, tá'an ña kedaá xí'ín ndó, dá xíka'an noo ndo viti? Chì sava'a ña ni'í ñayuu kée dión kíán kánian kuu na. ²² Tído viti sa ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, ta ni nduu ndó na kéchóon noo Ndios. Ta ña va'a ni'í ndo noo Ndios kíán ña koo vii ndo noo mií ná, ndi'í daá, dá ni'í ndo ña kataki chíchí ndó. ²³ Chì ya'li ni'í yo sa'á ña kée yó kuachi kúú ña kánian kuu yo. Tído ña va'a xí'o oon Ndios noo yo kúú ña ni'í yo ña kataki chíchí yó sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús, na kúú sato'o yo.

7

Ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley Moisés

¹ ¿Á ko ná'a ta'on ndó, ñani, ndo'ó na ná'a ndi ká'an ley, ña dándáki ley ñayuu sava'a nani takí na ndéi na? ² Chì kían tát'o'on k'i'o ndó'o iin ñá'a nì tandá'a, chì ndíko tá'an xí'in yíjan noo ley nani takí ra. Tído, tá nì xí'i ra, dá kían nì ndaxí vá ñá'a ñóó xí'in yíjan noo ley. ³ Tído tá ió takí yíjan xí'an, ta nì nakí'in tá'an xí'in iin ka òa, dá kían yá'an kéeán kuachi xí'in ra ko kúu yíjan. Tído tá nì xí'i yíjan, dá kían nì nono nooan noo ley ñóo. Sa'á ñóó tá nì tandá'an xí'in iin ka òa, dá kían ko yá'a ta'an vaán kéeán kuachi.

⁴ Ta dión ta'ani ndó'o ndo'ó, ñani mií. Sa nì xí'i va ndó noo ley sa'á ña nì xí'i Cristo Jesús sa'a ndo, dá nakí'in tá'an ndó xí'in mií Jesús, na nì nataki tein na nì xí'i, dá kuu kee yó ña va'a noo Ndios. ⁵ Chì tá nì sa ndei yó sa kee yó ña kóni ñíi yo, xiní ndidaá kuachi kini sa katoó yo sa kee yó, chì ley sa dandóto ña kini ñó'o nio yo, dá sa katoó yo kee yóan, ta ña nì yó sa'á ña sa kee yó ña yó'o kían ña kánian kuu yo, ní kúu. ⁶ Tído viti nì kankuei xoo yó tixi ndá'a ley, chì sa nì xí'i yo noo ña sa dándáki yó tá sata. Ta viti nì ndu'u yó tixi ndá'a iin choon saá, ña kúu ña kóni Espíritu iñ Ndios, ta ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley yata.

Yó'o ká'an Pablo sa'á kuachi nákaa ini na

⁷ ¿Ndi kaa yo viti? ¿Á ko ta'ón ña va'a kúu ley yó'o? Koó, ko ta'ón dión kían. Tído ko ní sa na'á ta'on yu'u ndí kían kúu kuachi tá ko ní dána'a ley noo. Chì ndi koo kandaá ini yu'u ña ko kánian katoó ña'a kómí dao ka ñayuu tá ko ní kaa ley di'a xí'in: "Ná dá'a nì katoó ndo ña'a kómí dao ka ñayuu."

⁸ Tído tá nì kandaá ini ña dión sa'ándá ley choon, kuachi nákaa ini nì kedaá xí'in, dá nì kasá'á katoó cháa kaj kakomí ña'a dao ka ñayuu. Chì tá ko ní sa na'í ley, iin ña'a ko sá takí va sa kuu kuachi noo. ⁹ Tá sa na'á nì ka'in ña va'a nì sa ioi xí'in Ndios, chì ko ní sa na'í choon sa'ándá ley na. Tído tá nì kandaá ini choon sa'ándáan, dá nì naní'i ndée cháa ka ví kuachi kéei, ta nì kandaá ini ña kánian kuu. ¹⁰ Nì xí'o Ndios choon yó'o noo yo, dá kandeí va'a yó. Tído ña yó'o di'a nì kedaá xí'in yu'u, dá nì kandaá ini ña kánian kuu noo Ndios. ¹¹ Chì nì tiin ndaa ña kúu kuachi

choon sa'ándá ley, ta nì danda'avían yu'u. Sa'á ñóo kuachi yu'u kían nì kedaá xí'in, dá nì xí'i noo Ndios nì kee choon sa'ándá ley. ¹² Tído miíjan ndaa ña iñ kúu ley yó'o, ta choon sa'ándáan kúu ña iñ, ta kían ña ndaa xí'in ña va'a.

¹³ Sa'á ñóo, ¿á ley va'a yó'o kían nì kedaá xí'in yu'u ña kánian kuu? Koó, chì nì na'a kuachi miíjan ña kían ña kini, chì miíjan nì xí'o ña kánian kuu nì kee ley va'a yó'o. Ta sa'á ña kée ña kúu kuachi dión xí'in ley yó'o, sa'á ñóo ná'an miíjan ña kini nda'o ña. ¹⁴ Chì ná'a yó ña iin ña iñ nì kii noo Ndios kúu ley, tído yu'u kúu iin òa ñayuu yó'o, chì nákaa tixi ndá'a kuachi. ¹⁵ Ko kandaá ta'on ini yu'u ña kéei. Chì ko kéei ña va'a ká'in kee. Di'a ña ko náta'an ini kee, dión kéei. ¹⁶ Tá kéei ña ko kóni kee, dá kían nákonij ña iin ña va'a nda'o kúu ley. ¹⁷ Chì o duú mií ka yu'u kée ña kini. Kuachi nákaa ini vei kían kedaá xí'in, dá kéei ña. ¹⁸ Ta ná'a vá yu'u ña ko ta'ón ña va'a nákaa ini, ta ña yó'o ká'in sa'a ñíi. Chì miíjan ndaa ká'in kee ña va'a, tído ko kándéé ta'oin kee ña. ¹⁹ Dá chì ko kée ta'on yu'u ña va'a ká'in kee. Di'a ña kini, ña ko ká'in kee, ñóo di'a kée yu'u. ²⁰ Chì tá kée yu'u ña ko ká'in kee, dá kían o duú ta'ón mií yu'u kée ña. Kuachi nákaa ini vei, ñóo vá kían kedaá xí'in, dá kéei ña.

²¹ Ta ña yó'o kían ndó'i tá ká'in kee ña va'a, chì ña kini nákaa ini, ñóo kían sadí noo. ²² Ta ndino'o ini mií náta'an ini xiní choon sa'ándá ley Ndios, ²³ tído ió iin ka ña'a ndó'i, chì ña kóni ñíi naá tá'an xí'in ña va'a kóni ñaxintóni. Ta kúu kándéé vá ña kóni ñíi náchi'an yu'u tixi ndá'a kuachi.

²⁴ ¡Nda'í kúu ví yu'u! ¿Nda'í yoo ví dáka'ki yu'u tixi nda'á kuachi kóni ñíi, ña né'e ña kua'in kuu? ²⁵ Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña nì kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta di'a ndó'i: xí'in ñaxintóni kéei choon sa'ándá ley Ndios, tído ñíi kían nákaa iñ vá tixi ndá'a kuachi.

8

Ña yó'o kúu ña va'a xí'o Espíritu iñ Ndios noo yo

¹ Ta viti kían ko ka kuachi yó noo Ndios sa'á ña iin nì nduu yó xí'in Cristo Jesús, chì ko ndéi ka yo kee yó ña kóni ñíi yo, ndaa ndéi yó kée yó ña kóni Espíritu iñ Ndios. ² Chì

Espíritu ij Ndios, na xí'o ña kataki chíchí yó sa'a Cristo Jesús, noón kúu na ni taó xóo yu'u tixi nda'a kuachi, xí'in noó ña kánian kuuj. ³ Chì kò ní kándeé ta'on ley taó xóoan yó tixi nda'a kuachi, chì kò ní kándeé yó kee yó choon sa'ándaan. Sa'a ñoó ni tanda'a Ndios de'e manì ná ni kii na ñayuu yó'o, ta ni nduu na iin taa ñayuu yó'o táto'on kúu mií yó, na kómí kuachi. Chì ni kii na nakuido na kuachi yó, dá ni kuu ni taó xóo na yó tixi nda'an. ⁴ Ta k'i'o dión ni kándeé ná ni daxínkoo ndi'i na choon sa'ándá ley Ndios sa'a yóo, na kò ndéi ka kee ña kóni ñi, ndaá ndéi yó kée yó ña kóni Espiritu ij Ndios.

⁵ Ta ñayuu ño'o tixi nda'a ña kóni ñi ná, noón kúu na ndí'i cháa ka ini kee ña kóni mií ná. Tído na ño'o tixi nda'a Espiritu ij Ndios, noón kúu na ndí'i cháa ka ini kee ña kóni mií Espiritu. ⁶ Chì ñayuu ndí'i ini kee ña kóni ñi ná, noón kúu na ni'í ña kuu na. Tído ñayuu ndí'i ini kee ña kóni Espiritu ij Ndios, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná, xí'in ña koo va'a ini na. ⁷ Chì ña kini kóni ñi yó, ñoó kían naá tá'an xí'in ña kóni Ndios, dá chì kò kónian kueidó'an choon sa'ándá na, ta kò kátí'aan keean ña. ⁸ Sa'a ñoó na ndéi kée ña kóni ñi ná, noón kúu na o kándeé ña nata'an ini Ndios koni ñaá ná.

⁹ Tído ndo'ó, kò ndéi ka ndo kee ndó ña kóni ñi ndo, ndaá ndéi ndó kée ndó ña kóni Espiritu ij Ndios, tá miían ndaá ió na ini ndo. Tído tá ió iin káa ndó kò ña'a kakomí Espiritu Cristo ini nio ndo, dá kían kò kúu ta'on ndó kuendá na. ¹⁰ Tído tá ió Cristo ini ndo, dá kían sa ni xi'i va ñi ndo noó kuachi, tído takí va espíritu ndo, chì sa ni kandoo vii ndó noo Ndios. ¹¹ Tá miían ndaá ió Espiritu na ni danátaki Jesús ini ndo, dá kían na ni danátaki Cristo Jesús tein na ni xi'i, noón ta'ani kúu na danátaki yikí koño ndo kée Espiritu ij ná, na ió ini ndo. ¹² Sa'a ñoó, ñani mií, kánian kee yó ña kóni Espiritu ij Ndios, ta kò káni kaan kee yó ña kóni ñi yó. ¹³ Chì tá ndéi ndó kée ndó ña kóni ñi ndo, dá kían kánian kuu va ndó. Tído tá dándí'i ndó ña kini kóni ñi ndo xí'in ndéi Espiritu ij Ndios, dá kían kataki chíchí ndó.

¹⁴ Chì ndidaá na xí'o mií ña kandaka ñaá Espiritu ij Ndios, noón ndisa kúu de'e Ndios. ¹⁵ Dá chì kò ní nátiin ndó iin espíritu, tá'an ña kedaá xí'in ndó, dá kaño'o tuku

ndó tixi nda'a ña yu'u ndo. Di'a ni natiin ndó Espiritu ij. Ta mií ná ni ndee ndó de'e Ndios. Ta mií ná kedaá xí'a, dá káyu'u yó na di'a: "Tatá ló'o mií." ¹⁶ Ta Espiritu ij Ndios kúu na xí'o kuendá noo espíritu mií yó ña miían ndaá kuiti kúu yó de'e Ndios. ¹⁷ Ta sa'a ña kúu yó de'e Ndios, sa'a ñoó ni'í ta'ani yó ña ni kaa Ndios k'i'o na noo yó, ta natiin nduu yoán xí'in Cristo. Tá ná ndo'o naní nio yó sa'a ná, táto'on ni ndo'o mií ná, dá kían natiin nduu yó ñaño'ó xí'in ná noo ndato káa induú.

¹⁸ Tído yu'u kúu ra kándaá ini ña o náki'in tá'an ta'an vaan ña ndo'o nio yó tiempo viti xí'in ña ndato téi koni yó na'a Ndios noo yó chí noo. ¹⁹ Chì ndati kii ndidaá ña'a ni kava'a Ndios ña kasandaá kuu na'a Ndios nda yoo kúu de'e na. ²⁰ Ta ndidaá ña'a ni kava'a Ndios ni ni'í tá'í ña tuúán. Tído o duú sa'a ña kóni miían ndó'an dión, dá chì k'i'o dión ni kóni mií Ndios kee na xí'an. Tído ni xi'o na tandee ini ña kasandaá iin kuu, ²¹ dá taó xóo naan tixi nda'a ña kua'an tuúán, dá natiin ña ndato kooan táto'on k'i'o ndato téi kandeí na kúu de'e Ndios.

²² Chì sa ná'a yó ña sa ndidaá kúu va ña'a ni kava'a Ndios nda'í tána viti, ta ndo'o naní nio ña táto'on k'i'o ndo'o iin ña'a tá kua'an kaki de'an. ²³ Ta o duú sava'a iin tó'on ña yó'o ndo'o dión. Chì dión ta'ani ndo'o yóo, na ni natiin Espiritu ij Ndios, ta na yó'o kúu ña va'a mií noo ni xi'o Ndios noo yó. Ta nda'í ta'ani tána ini yó, chì ndati kii yó ña na'a Ndios ña kúu yó de'e na, dá ndesaá na yikí koño yó. ²⁴ Chì ni natiin yó tandee ini yó'o tá ni káki yó noó kuachi yó. Tído tá ió tandee ini yó xí'in ña'a ió noo yó, dá kían kò ta'on tandee ini kían. Chì tá ió ña'a noo yó, ¿nda choon kandati yoán? ²⁵ Tído tá ndati yó iin ña'a kò ndé'a, dá kían kánian kandati kueé yoán.

²⁶ Ta di'a ta'ani kée Espiritu ij Ndios chindeé ná yó, chì kò kátí'a yó ka'an yó xí'in Ndios táto'on k'i'o kánian kee yó. Sa'a ñoó nda'í tána mií Espiritu ij Ndios seí nda'í na sa'a yó noo Ndios. Ta kò ní'í yó to'on nakanió sa'a ña ká'an na xí'in Ndios. ²⁷ Ta ná'a va Ndios ndi káa nio ñayuu. Sa'a ñoó kándaá va'a ini na ndí kían kóni Espiritu ij ná, dá chì mií Espiritu kúu na seí nda'í sa'a

ñayuu mií ná tát'o'n k̄i'o náta'an ini mií Ndios.

Kándéé yó xí'ín ndidaá ña ndó'o yó kée Ndios

²⁸ Ta sa ná'á vá yó ña sa'á ña kóni yo Ndios, sa'á ñoó ndidaá kúú vá ña'a ndó'o yó ndúuan ña va'a kée mií Ndios, ch̄i n̄i kaxi ñaá mií ná tát'o'n k̄i'o n̄i ch̄ikaa ini mií ná koo. ²⁹ Ch̄i nda rá mií sa'a vá ná'á Ndios ndá yoo kakuu ñayuu na, ta nda daá vá n̄i saki na noón kakuu na tát'o'n k̄i'o kúú de'e mií ná, dá k̄ián de'e mií ná ná kakuu de'e kúú noó noo ndidaá kúú ñayuu n̄i nduu ñani na. ³⁰ Ch̄i ñayuu n̄i saki mií Ndios nda rá mií sa'a, na yó'o ta'ani kúú na n̄i nakana mií ná. Ta na n̄i nakana na ñoó, noón kúú na n̄i nduvii ná. Ta na n̄i nduvii ná ñoó, noón kúú na n̄i'í ñaño'ó noo mií ná noo ndato káa chí induú.

³¹ ¿Ndi kaa yo sa'a ña yó'o, viti? Tá ió Ndios xí'ín yó, ¿ndá yoo kandeé xí'ín yó, tá daá? ³² Ta k̄o ní kadí'inda ta'on Ndios de'e na, di'a n̄i nak̄i'o ñaá ná n̄i xi'í na sa'a yo. Sa'á ñoó miían ndaa ni'í nduú yo ndidaá kúú ña va'a xí'ín de'e na. ³³ ¿Ndá yoo kandeé chinóo kuachi yóo, na n̄i kaxi mií Ndios? Ch̄i mií vá Ndios kúú na n̄i dankoo vii yó noo mií ná. ³⁴ Ta, ¿ndá yoo ví kandeé ka'an ña kánian kuu yo sa'á kuachi yo? Ch̄i Cristo kúú na n̄i xi'í sa'a yó, ta kúú n̄i nataki na, ta ió na xoo kuá'a tatá Ndios seí nda'í na sa'a yo. ³⁵ ¿Ndi k̄ián kandeé ña dankoo Cristo ña kú'u ini na sa'a yo? ¿Á kandeé tandó'ó, o ña kúnda'í ini yo, o ña kéndava'a ñayuu xí'ín yó, o ña k̄o ní'í yo ña'a kasá'an yó, o ña koó dá'on kandixi yó, o ña io ña kuu yo, o ña ka'ání ñayuu yó xí'ín espada? ³⁶ Koó, dá ch̄i di'a ká'an tuti i'í Ndios:

Sa'á ña kándisa ndu'u mií ní, sa'á ñoó ndidaá kuu ndúkú ñayuu ndu'u ka'ání ná.

Tát'o'n k̄i'o káxi na léko ka'ání ná, k̄i'o dión kée na xí'ín ndu'u.

³⁷ Tído noo ndidaá kúú tandó'ó yó'o, di'a n̄i kandeé vá yó n̄i kee Cristo, na kú'u ini sa'a yo. ³⁸ Sa'á ñoó kándéé ká'ano ini ña ni iin tó'ón ta'on ña'a o kándéé ña dankoo Ndios ña kú'u ini na sa'a yo. Ni ña kuu yo, ni ña kataki yo, ni ángel ndéi noo Ndios, ni ña né'e choon, ni ña kómí ndée chí induú, ta ni ña'a ndó'o yó viti, ta ni ña'a vei ndo'o yó

chí noo, ³⁹ ta ni ña ió noo díkó, ni ña ió nda maá ti'í ñó'o, ta ni iin tó'ón ka ña'a n̄i kava'a Ndios o kándéé ña dankoo na ña kú'u ini na sa'a yo, ch̄i ná'a na ña kú'u ini na sa'a yo sa'á ña n̄i kee Cristo Jesús, na kúú sato'o yo.

9

Ká'an Pablo ña n̄i kaxi Ndios na Israel kakuu na ñoo na

¹ Ña ndaa ndisa kúú ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó sa'á ña kúú kuendá Cristo. Ta k̄o ká'an ta'on yu'u ña to'ón, ch̄i Espiritu i'í Ndios kúú na ndáka ña nákan i'í, ta xí'o na kuendá ña dión k̄ián. ² Ch̄i miían ndaa kúnda'í nda'o ini, ta daá kuití vá u'u nímaí sa'á na ñooi. ³ Ta ió yu'u ña tai chi'ain noo Ndios, ta nataó xoo na yu'u noo Cristo tá dión chindeéan na Israel, na kúú na ve'e mií. ⁴ Ch̄i kúú ná na ve'e ta Israel, ta n̄i ndee ñaá Ndios na ñoo mií ná, ta n̄i xini xí'ín noo ná tát'o'n k̄i'o náye'e ndaa Ndios, ta n̄i kandoo Ndios xí'ín ná ña kemáni ñaá ná, ta n̄i xi'í na ley na noo ná, ta n̄i daná'a ta'ani na noo ná ndi kee na kandaño'o ndisa ñaá ná, ta n̄i xi'í na to'on na ña kee na ña va'a xí'ín ná. ⁵ Ta ñayuu yó'o ta'ani kúú na ve'e na sá'ano n̄i sa ndei sa na'á, ta tein na ve'e yó'o n̄i kana Cristo, na kúú Ndios dándáki ndidaá tá'an ña'a. Ta daá kuití kánian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

⁶ Ná dá'a ni ka'án ndó ña k̄o ní dáxinkoo Ndios to'on n̄i xi'í na noo ná, dá ch̄i o duú ndidaá na Israel kúú ñayuu n̄i kaxi Ndios.

⁷ Dá ch̄i o duú ndidaá na ve'e Abraham kúú ñayuu Ndios, dá ch̄i di'a n̄i kaa Ndios xí'ín Abraham: “Xí'ín sava'a de'e Isaac kakuu na ve'ón.” ⁸ Sa'á ñoó o duú ndidaá na ve'e Abraham kúú de'e Ndios. Di'a kúú ná de'e Ndios sa'á ña n̄i xi'í Ndios to'on na noo Abraham, ta noón ndisa kúú na ve'e Abraham. ⁹ Dá ch̄i di'a va n̄i kaa Ndios tá n̄i xi'í na to'on na noo Abraham: “Nata'an noo kuía, dá nandió kooi kasaai, kúú sa n̄i kaki va de'e Sara.”

¹⁰ Ta o duú ña yó'o oon ni xí'o ña kánda'í ini yo ña dión k̄ián. Dá ch̄i n̄i t̄u ta'ani Rebeca, na n̄i sa kuu ñadi'í tatá sá'ano yo Isaac, ñó'o de'e na, ta kuátí n̄i sa kuu xi. ¹¹ Ta nda rá k̄o ña'a kaki de'e Rebeca, ta nda rá k̄o ña'a kee xi ña va'a, o kee xi ña kini, nda daá vá n̄i saki ini Ndios kaxi na iin xi. Ch̄i k̄o kemáni ná yó sa'á ña va'a kée yó, di'a

kée na ña ni chikaa ini mií ná. ¹² Dá chî tá kô ñá'a kaki xi, dá ni kaa na xí'ín Rebeca: “Ta de'ón mií noó, di'a koni kuáchí xí noó de'ón ta ló'o.” ¹³ Chî di'a kaá ta'ani tuti iî Ndios: “Ni ku'u inii sa'a Jacob, ta ni kañó'í Esau.”

¹⁴ Sa'á ñoó, ¿ndi kaa yo viti? ¿Á kô kényiko ndaa ta'on Ndios choon, ndani? Koó, kô ta'ón dión kián. ¹⁵ Chî di'a ni kaa Ndios xí'ín Moisés: “Ko'in ku'u inii sa'á na ni chikaa ini mií ku'u ini sa'a, ta ko'in ki'o ndeé inii sa'á na ni chikaa ini mií ki'o ndeé ini sa'a.” ¹⁶ Sa'á ñoó kô kú'u ini Ndios sa'á ñayuu sa'á ña kóni ñayuu ñoó ña kee Ndios dión, o sa'á ña va'a kée na. Di'a kú'u ini Ndios sa'á ñayuu ni chikaa ini mií ná ku'u ini na sa'a. ¹⁷ Dá chî di'a ká'an tuti iî Ndios sa'á ña ni ka'an na xí'ín rey Faraón: “Ni xi'oi ña kakuu yo'ó rey, dá na'i choon ió noo ndá'í xí'ín miíon, dión, dá ná kandaá ini ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña yu'u kúu Ndios”, kaá na. ¹⁸ Sa'á ñoó kú'u ini Ndios sa'á ñayuu ni ka'an mií ná, ta kékaxí ná níó ñayuu, na ni chikaa ini mií ná kekaxí ná.

¹⁹ Sa'á ñoó, ndá ndi kuu kaa dao ndo'ó xí'ín yu'u: “¿Ndiva'a ká'an Ndios ña kómí yó kuachi tá ki'o dión kée na, tá dáá? ¿Ndá yoo kandeé chituu ña ni chikaa ini mií Ndios kee na xí'á?” ²⁰ Tído di'a kaá yu'u xí'ín ndó: ¿Ndí kián kúu ndo'ó, xiní ndó? ¿Ndiva'a kañó'ó ndó ña kée Ndios? ¿Á kuu ka'an iin kidi ñó'o xí'ín ta'a ni kava'an: “¿Ndiva'a ni kava'a ní yu'u dión?” ²¹ ¿Á kô ná'á ta'on ndo'ó ña ió choon noo ndá'a ta'a kava'a kidi ña kava'a raan táto'on ki'o ká'an mií rá kooan? Dá chî iin tó'ón diñi noó nde'i'i kuu va kava'a ra iin kidi luu káa, ta kuu kava'a ta'ani ra iin ka kidi oon.

²² Ta dión ta'ani kée Ndios, dá chî kóni na na'a na táto'on kée na tá xido ini na kée kuachi, ta kóni ta'ani na na'a na choon ká'ano né'e na, sa'á ñoó ni sa ndati na ñayuu xí'ín ña kueé ió ini na, tá'an ñayuu kedaá xí'ín ná, dá xido ini na, tá'an ñayuu kánian ni'í ña naá ná. ²³ Dá chî sa'á ña kóni na dána'a na táto'on ki'o ká'ano kúu choon kómí ná, sa'á ñoó ni kemáni ná ñayuu, na ni chikaa ini mií ná ku'u ini na sa'a, ta ni kenduu na ñayuu ñoó nda rá mií sa'a ña kián kandeí na nda noo náye'e ndaa. ²⁴ Ta ni kana Ndios ñayuu ñoó, ta ñayuu ñoó kúu yó, chî kô ní kána na sava'a na Israel, di'a ni kana ta'ani na na kô kúu na Israel. ²⁵ Dá

chî di'a ká'an tuti ni taa profeta Oseas sa'á ña ni ka'an Ndios:

Ko'in ndeei ñayuu mií, na kô ní sá kuu ñayuu,

ta kandoo maní ñayuu kô ní sá io maní nooí.

²⁶ Mií mií xí'án noo ni ka'an Ndios xí'ín ná: “O duú tá'ón ñayuu yu'u kúu ndo'ó”, mií ñoó kasandaá ña kananí ná kakuu na de'e Ndios takí.

²⁷ Ta di'a kua'an ña ni taa profeta Isaías sa'á na Israel: “Va'ará táto'on ki'o kua'a kúu ñotí ndéi yu'u taño'o ná kakuu de'e na ñoo Israel, tído iin tu'u ló'o va na kaki. ²⁸ Dá chî sato'o yo Ndios kúu na ndaka kuendá noo iin rá iin ñayuu, ta keyiko ndaa na sa'a ná, ta yachî nda'o kee na dión.” ²⁹ Ta ni kaa ta'ani Isaías di'a:

Tá kô ní ku'u ká'ano ini Ndios, na kómí choon noo ndidaá ángel, sa'á ndu'u, dá kián naá ndí'i va na sá'ano ve'e yó táto'on ki'o ni ndo'o na ñoo Sodoma xí'ín na ñoo Gomorra, ní kúu.

Káandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo ná

³⁰ ¿Ndi kaa yo sa'á ña yó'o, viti? Kándaá ini yo ña kô ní nándukú na kô kúu na Israel ña kakuu na ñayuu ndaa noo Ndios, tído ni ñandoo vii ñaá Ndios noo míí ná, ta ni kandoo vii ná noo ná sa'á ña ni kandeé ini ñaá ná. ³¹ Tído na Israel ni ndukú ña kendaá na choon sa'ándá ley, dá kandoo vii ná noo Ndios. Tído kô ní kándéé ta'on na. ³² Ta, ¿ndiva'a ni ndo'o na dión, ká'an ndó viti? Dión ni ndo'o na, dá chî kô ní nándukú ná ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kandeé ini ñaá ná. Di'a ni ndukú ná kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Sa'á ñoó ni kachi'i sá'á ná ni kee yuu ni chindú'u Ndios. ³³ Dá chî di'a kaá tuti iî Ndios: Ko'in chindú'í iin yuu chí ñoo Sion di'a, dá ná kachi'i sá'á ñayuu kô xí'ín kandísa ñaá, dá ná kuei na noó ña koon na mií ná. Tído na kándísa yuu yó'o, ni iin kuu tá'ón o káka'an noo ná keean.

10

¹ Ñani mií, miían ndaa kuiti kóni nda'o yu'u xí'ín ndino'o inii ña ná kasandaá na Israel kaki na, ta ki'o dión xikai noo Ndios sa'a ná. ² Chî xí'o ndaa kuendá ña ndí'i nda'o ini na kee na ña kóni Ndios, tído kô

ná'a ta'on na ndi kee na, dá nata'an ini Ndios, ³ chī kō nákonī nā ña nī kee Ndios, dá dánkoo vii ná ñayuu noo mií ná. Di'a ndí'i nda'o ini nā Israel kandoo vii ná noo Ndios xí'ín ndée mií ná. Ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoo kō xí'o na mií ná ña dánkoo vii ñaá Ndios. ⁴ Dá chī mií Cristo kúu nā nī daxínkoo choon sa'ándá ley, dá kían kandoo vii ndidaá ñayuu kándisa Cristo noo Ndios.

⁵ Dá chī di'a nī taa Moisés sa'á ñayuu ndúkú kandoo vii noo Ndios sa'a ley: “Nā kándée kée ndi ndi'i kuii choon sa'ándá ley, noón kúu nā nī'í ña kataki nā keean.” ⁶ Tído ká'an tuti iī Ndios ña kándoo vii yō noo Ndios sa'á ña kándée iní yō ná, chī di'a kaáan: “Ná dá'a ni ka'án ndó ini níō ndo: ¿Ndá yoo ví kaa induú ki'in ña? (Tá kaá ndo dión, dá kían kénóo ndó Cristo, nā nī kii induú.)” ⁷ Ta ná dá'a ni ka'án ndó ini níō ndo: ¿Ndá yoo ví noo nda maá tixi ñó'o ki'in ña?” (Tá kaá ndo dión, dá kían kō nákonī ndo ña nī nataki Cristo.) ⁸ Dá chī di'a va kaá tuti iī Ndios sa'á ña yó'o: “Tein mií ndó xaan va ió to'on va'a, chī ini yú'u vá ndó, ta ini níō vá ndó nákaa to'on va'a yó'o.” Ta dána'a ndu to'on va'a yó'o noo ndo, dá kandeé ini ndo Jesús. ⁹ Chī tá nákonī ndo xí'ín yú'u ndo ña Jesús kúu sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta kándisa ndó xí'ín ndino'o ini ndo ña nī danátaki ñaá Ndios, dá kían ni'í ndo ña káki ndó. ¹⁰ Dá chī sa'á ña ndino'o ini ndo kándisa ndó Jesús, sa'á ñoo kándoo vii ndo noo Ndios. Ta sa'á ña nákonī ndo ná xí'ín yú'u ndo, sa'á ñoo koni ndo káki ndó. ¹¹ Ta di'a ká'an ta'ani tuti iī Ndios: “Ndi ndáa mií nā kándisa ñaá, ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná”, kaáan. ¹² Chī iin nóó kúu ndidaá ñayuu noo Ndios, á mií ná kúu ná nā Israel, o koó, chī iin tó'ón mií vá Ndios kúu sato'o noo ndidaá yó. Ta va'a nda'o ini nā xí'ín nā nákonī ñaá. ¹³ Dá chī di'a kaá tuti iī Ndios: “Ta ndi ndáa miíó ñayuu nákonī ña Ndios kúu sato'o nā, noón kúu nā nī'í ña káki na.”

¹⁴ Ta, ¿ndi kee na nakoni nā sato'o yō tá kō ñá'a kándisa ñaá ná? Ta, ¿ndi koo kándisa ñaá ná tá kō ñá'a kueídó'o na sa'a ná? Ta, ¿ndi koo kueídó'o na sa'a ná tá kō iin nā dána'a noo ná? ¹⁵ Ta, ¿ndi koo ko'on nā dána'a nā tá kō iin nā tanda'a ñaá ko'on nā? Chī di'a kaá tuti iī Ndios: “Ndiká'án ví sa'á nā xionoo kásto'on sa'a ndi kee ñayuu koo va'a na xí'ín Ndios, chī xionoo na dána'a nā

to'on va'a.”

¹⁶ Tído o duú ndidaá nā Israel nī kándisa to'on va'a yó'o, dá chī di'a kaá Isaías: “Sato'o ndu, Ndios, ¿ndá yoo ví nī kándisa to'on nī daná'a ndu'u?” ¹⁷ Miían xínñó'o ñayuu kueídó'o na to'on va'a, dá kuu kandeé iní nā Jesús, ta to'on va'a yó'o kían ká'an sa'a Jesús. ¹⁸ Tído ndátó'ón yu'u ndo'ó: ¿Á kō ñá'a ta'on kueídó'o nā Israel to'on va'a yó'o, ká'an ndo'ó? Koó, dá chī di'a kaá tuti iī Ndios:

Yó'o yó'o va nī kan kuei na xionoo na dána'a nā to'on va'a yó'o iin ní kúu ñayuu, nda noo xíká cháa ká ñayuu yó'o nī kasandaáan.

¹⁹ Ta ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña kō ní kándaa ta'on ini nā Israel ndi dándaki to'on va'a yó'o? Ka'i ndó ña nī taa Moisés sa'a ná:

Ko'on yu'u ki'oi ña koo kuión ini ndo sa'í xí'ín dao ká ñayuu, dá chī ndee yu'u nā ñayuu mií,

ta ko'in dákuido inii ndo'ó xí'ín ñayuu koó ñaxintóni.

²⁰ Ta nī xí'o ndeé iní Isaías nī ka'an nā di'a xí'ín nā ñoo Israel:

Di'a kaá Ndios:

Nī sonó vá yu'u ña kían nī naní'í ñaá dao ká ñayuu,

va'ará kō nándukú ná yu'u,

ta nī na'a yu'u mií noo nā kō ndátó'ón sa'í.

²¹ Tído di'a nī kaa Ndios ká'an nā sa'á nā Israel: “Iin ní ndii yaká nī chineei ndá'í, dá chindeéi iin ñoo kō seídó'o noo ká'in, iin ñoo káñó'o noo ká'in.”

11

Nī taó xóo Ndios iin tu'u nā Israel, ta noón kúu nā kándisa ñaá

¹ Sa'á ñoo ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña nī dankoo ndá'a vá Ndios nā ñoo nā, tá dáá? Koó, kō ta'ón dión kían. Dá chī iin ta ñoo Israel ta'ani kúu yu'u, dá chī nā ve'e Abraham ta'ani kúu, ta nákaa ta'anii tein nā ve'e Benjamín. ² Ta kō ní dánkoo ndá'a ta'on Ndios nā ñoo nā, tá'an nā nī kaxi na nda mií sa'a. ¿Á kō ndúsaa ta'on ini ndo ña ká'an tuti iī Ndios sa'a profeta Elías tá nī ka'an kuachi na sa'á nā Israel noo Ndios? Chī di'a nī kaa nā: ³ “Sato'i, nī sa'ání ndí'i ra profeta ní, ta nī dakóon ra noo náa ní, ta

ndadá iin tó'ón vá yu'u ni kandoo xoo mií ní. Ta viti ndí'i ini ra ña kían ka'ání ta'ani ra yu'u.”⁴ Ta, ¿á ndúsaa ini ndo ña ni kaa Ndios xí'ín Elías? Chì di'a ni kaa na: “O sa nákani inon, dá chì sa ni kaxi xoo va yu'u usa mil ta Israel, tá'an ra ni iin kuu ko ní nákuíta xití noo yoko Baal”, kaáan.⁵ Ta dión ta'ani kían tiempo viti, dá chì ni taó xoo ta'ani Ndios iin tu'u na Israel, chì ni kaxi ñaá ná, ta iin ña maní kían ña ni kee na dión.⁶ Sa'á ñoo, tá kían sa'á ña maní ni kee Ndios, dá kían ko kían sa'á ña ni kee ñayuu ñoo ña va'a. Dá chì tá ní kaxi ñaá ná sa'á ña ni kee na ña va'a, dá kían ko kúú kaan iin ña maní.

⁷ Sa'á ñoo, ¿ndi kaa yo sa'á ña yó'o viti? Miián ndaa sa nandukú na Israel ña nata'an ini Ndios koni ñaá ná, tído ko ní kándeé ta'on na. Sava'a na ni taó xoo mií Ndios, noón kúú na ni ñi'án. Tído dao ka noón kúú na ni ndukáxí nío.⁸ Dá chì di'a kaá tuti ii Ndios: “Ni xí'o Ndios iin ñaxintóni xixi noo ná, ta ni xí'o na nduchí nóo ko túu noo ná, ta ni xí'o na do'o ko táj noo ná. Ta kí'o dión kían nda tiempo viti.”

⁹ Ta di'a ta'ani ni kaa David:

Ta víko ná'ano kée na ná nduuan iin dei xí'ín iin ñóno noo ná, dá kachi'i sá'á ná, ta kuei na nooán, dá ná ndo'o cháá ka nío ná.

¹⁰ Ta ná kukuaá noo ná, dá o koní ka na, ta ná kutódo sata ná kee ndidaá kuachi ndído na.

Ta dión ná kandoo na iin íchi, kaáan.

Ko'on Ndios dáka ki na ñayuu ko kúú na Israel

¹¹ Ta ndátó'ón ta'anii ndo'o: ¿Á ká'án ndó ña sa'á ña ni kachi'i sá'á na Israel, sa'á ñoo ni kuei chíchí ná? Koó, ko ta'ón dión kían. Dá chì sa'á ña ni kee na kuachi ñoo, sa'á ñoo ni sonó Ndios noo na ko kúú na Israel ña káki na, dá ná kekuión ini na Israel sa'a ná.¹² Ta sa'á ña ni kee na Israel ñoo kuachi, sa'á ñoo ni kee Ndios iin ña maní ká'ano xí'ín na ko kúú na Israel. Ta sa'á ña ni tuú na Israel noo Ndios, sa'á ñoo ni keva'a cháá ka na ko kúú na Israel. Ta kúú ndato ka ví ko'on Ndios kee na xí'á tá ná kasandaá kuu ndu'u na Israel tixi ndá'a Ndios.

¹³ Ta viti kónii ka'in xí'ín ndo'o, na ko kúú na Israel. Yu'u kúú iin apóstol, na ni tanda'á Ndios né'e to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, ta ndí'i nda'o inii dáxinkoo va'i choon yó'o,¹⁴ dá chì kónii ña ná kukuión ini na

ñooi sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín ndó, dá ná koni dao na káki na.¹⁵ Dá chì sa'á ña ni dankoo xoo Ndios na Israel, sa'á ñoo ni ní'i dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña kandeí va'a na xí'ín ná. Tído, ¿ndi koo tá ná nandió ko Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín na ñoo Israel? Kakian táto'on kí'o ni nataki na tein na ni xí'i.

¹⁶ Tá ña ii kúú tá'í yusa ni taó ná mií noo doko ná noo Ndios, dá kían ña ii ta'ani kúú cháá ka yusa ni kandoo ñoo. Chì tá ii yo'o iin yíto, dá kían nda ndá'a ra ii.¹⁷ Chì kían táto'on ni sa'anda Ndios dao ndá'a yíto, ta ndo'o, va'ará kúú ndó táto'on nda'a yíto olivo yukú, tído ni chirndaa Ndios ndo'o yika iin yíto olivo va'a noo ni ta'anda ñoo. Ta yo'o mií rá xíto ndo'o, ta ndato takí ndo kéean.¹⁸ Ta ná dá'a ni ka'an táyíi ndó noo ndá'a yíto, ña ni sa'anda Ndios ñoo. Kaño'o ini ndo ña ko xíto ta'on ndó yo'o yíto ñoo. Di'a yo'o yíto ñoo vá xíto ndo'o.¹⁹ Ndá ndi kuu kaa ndo ña ni sa'anda na ndá'a yíto ñoo, dá ná chirndaa na mií ndó.²⁰ Ndaa va ni sa'anda ñaá Ndios, chì ko ní kándisa ta'on na Jesús. Ta ndo'o, sa'á ña kándeé ini ndo Jesús, sa'á ñoo tándaa ndo ndika yíto ñoo viti. Tído ná dá'a ni kuryíi ndó. Va'a cháá ka kua'án ndo yu'u ndo Ndios.²¹ Dá chì tá ko ní xí'o ká'ano ini Ndios sa'a mií mií ndá'a yíto ñoo, dá kían ni ndo'o o kí'o ká'ano ini na sa'a.²² Kana'á ndó ña va'a nda'o ini Ndios, tído ka'í nda'o dándó'o na nío na sa'a ini. Sa'á ñoo ni dándó'o na nío na Israel, na ko ní xíin kándisa, ta ni keva'a na xí'ín ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Tído tá ná dankoo ndó ña kándisa ndó na, dá kían ko'on na ka'anda na ndo'o táto'on ni kee na xí'ín mií mií nda'a yíto ñoo.²³ Tído tá ná dankoo na Israel ña sa'a ini na, ta ná kándisa ndaa na Jesús, dá kían ko'on Ndios nachirndaa tuku ñaá ná noo ni sarndaa na, dá chì ió choon noo ndá'a ná ña kee na dión.²⁴ Dá chì ni sa'anda Ndios ndo'o noo ndá'a yíto olivo yukú, ta ni chirndaa na ndo'o ndika yíto olivo ndáka na, va'ará iin ña kuachi nda'o kían. Sa'á ñoo, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña vaá óon va ko'on tuku na nachirndaa na mií mií ndá'a yíto ñoo noo ni sarndaaan?

Kóni Ndios ña nandió kuei na Israel noo mií ná

²⁵ Ta viti kóni yu'u ña kana'á ndo'ó, ñani, sa'á iin ña'a ná'á iin tó'ón diní Ndios, dá kían ná dá'a ni kuryíí ndó. Ní sonó Ndios ña kían nì kusaá ini kua'á nda'o na Israel nda ná kasandaá ndu'u ndi'i na kò kúú na Israel, na nì chikaa ini mií Ndios káki. ²⁶ Nda daá ví, dá ko'on na dákaki ndi'i na na Israel. Dá chì kì'o ñi'a kaá tuti iì Ndios: Nda yúku Sion kii na dákaki ñaá, ta taó xóo na na ve'e Jacob noo ndidaá ña kini kée na.

²⁷ Chì dión ko'in kandooi keei xí'ín ná tá ná dándooi kuachi na.

²⁸ Xiní u'u na Israel to'on va'a sa'a Jesús, ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó nì keva'a mií ndó. Tído sa'á ña nì kaxi ñaá mií Ndios nda mií sa'a, sa'á ñoó kú'u jó ini na sa'a ná, dá chì kì'o dión nì kandoo na xí'ín na sá'ano ñoo ndu. ²⁹ Chì nì kaxi Ndios na Israel, ta nì kemáni ñaá ná, ta nì iin kuu ta'ón o nándikó ini na. ³⁰ Tído ndo'ó, na kò kúú na Israel, nì sa kuu ndó na koó do'o tá sata. Tído viti nì nì'i ndo ña kú'u ini Ndios sa'a ndo sa'á ña nì kusaá ini na Israel. ³¹ Ta dión ta'ani ndó'o na Israel viti. Chì viti kúú ná na kusaá ini, ta ndo'ó kúú na nì nì'í ña kú'u ini Ndios sa'a ndo. Tído iin kuu ko'on ta'ani Ndios ku'u ini na sa'á na Israel. ³² Nì sonó Ndios ña kían nì kusaá ini ndidaá ñayuu, dá kuu ku'u ini na sa'a ná.

³³ ¡Nandéé ka vían ndichí Ndios! ¡Ta ñaxintóni ná, kò ta'ón noo kásá'án, ta ni noo ndí'an! Kò iin ta'on kándéé kana'á ña nì chikaa ini na kee na, ta o kúu ta'on kandaá ini yó táto'on kì'o kée na. ³⁴ Chì, ¿ndá yoo kandeé kana'á ndí kían nákanini sato'o yó Ndios? Ta, ¿ndá yoo katì'a ka'an ni'ini noo ná? ³⁵ Ta, ¿ndá yoo nì kee ña manì xí'ín Ndios, dá ná ndi'i ini na nandió né'e na ña manì yó'o? Kò iin ta'on. ³⁶ Dá chì ndidaá tá'an va ña'a veì noo mií Ndios, ta takían kée mií ná, ta mií ná kómí choon sa'a ndidaá ña'a. Sa'á ñoó ná natiin mií ná ñaño'ó ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

12

Kì'o ñi'a kánian kee na kándisa Jesús

¹ Sa'á ñoó, ñani mií, sa'á ña kú'u ini Ndios sa'a yó, sa'á ñoó seì nda'avíi noo ndo ña naki'o ndó mií ndó noo Ndios, ta ná kakian ña ñoko ndo mií ndó noo ná, ta dión kee ndó nani takí ndo, ta ná koo vii ndo, ta ná ndukú ndó ña nata'an ini Ndios koni

na ndo'ó, chì kì'o dión kánian kee ndó kandaño'o ndó na. ² Ná dá'a ka ni koo ini ndo kee ndó tá kée na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a konó ndó ña ná ndesaá Ndios ñaxintóni ndo, dá kuu kandaá ini ndo ndí kían kóni na kee ndó, dá kasandaá ndo kana'á ndó ndí kían va'a noo ná, ta ndí kían náta'an ini na xiní na, ta ndí kían kúú ña ndaa noo mií ná.

³ Ta sa'á ña nì kemáni Ndios yu'u xí'ín choon kómí, sa'á ñoó xíkai noo iin rá iin ndó ña ná dá'a ni nakoni téi ndo mií ndó. Va'a kaan chikì'o va'a ndó ña kée ndó. Ta chikì'o va'a ndó mií ndó táto'on kì'o kaa tandéé ini nì xì'o Ndios noo iin rá iin ndó.

⁴ Dá chì ndó'o yó táto'on kì'o ndó'o yikí koño yó, kua'á nda'o tá'í kían, ta sa díin díin va choon kée iin iian. ⁵ Ta dión ndó'o yó. Kua'a vá kúu yó, tído iin tó'ón vá nì nduu yó sa'á ña kúu yó kuendá Cristo Jesús. Chì nì naki'in tá'an iin rá iin yó, dá nì nduu yó iin tó'ón xí'ín dao ka yó. ⁶ Sa'á ñoó díin díin va choon nì natiin yó noo Ndios, dá katì'a yó kechóon yó noo ná, ta veì ña noo ña manì xí'o na noo yó. Sa'á ñoó tá nì natiin ndó choon ña kían kasto'on ndó xí'ín dao ka ñayuu to'on nì xì'o Ndios noo ndo, dá kee ndóan táto'on kì'o kándéé ini ndo mií ná. ⁷ Ta tá nì natiin ndó noo Ndios ña katì'a ndó koni kuáchí ndó noo dao ka na, dá kían koni kuáchí ndísa'ano ndó, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó dána'a ndo, dá kían dána'a va'a ndó. ⁸ Tá nì natiin ndó ña katì'a ndó ka'an ni'ini ndó noo ñayuu, dá kían ka'an ni'ini ndó noo ná, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó kemáni ndo na kúnda'í, dá kían ndino'o ini ndo kemáni ndo ná, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó kandita ndó noo, dá kían cho'on va'a ini ndo, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó chindeé ndó dao ka na, dá kían chindeé ndó na xí'an kadij ini ndo.

⁹ Ta koo ini ndo ku'u ndisa ini ndo sa'a dao ka ndo. Kaño'ó ndó ndidaá ña kini, ta ndiko ndo ña va'a. ¹⁰ Ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. Ta táto'on kì'o ndó'o ndó xí'ín na ve'e mií ndó, kì'o dión kando'o ndó xí'ín dao ka na. Ta koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noo iin rá iin ndó. ¹¹ Cho'on ini ndo kechóon ndó, ta o sa kákuu ndó na dusa. Ndino'o ini ndo koni kuáchí ndó noo na kúu sato'o yó. ¹² Kadij ini ndo sa'á tandéé ini xí'o Ndios noo ndo, ta ndéé va'a cháa koo ini ndo tein tandó'ó, ta o sa kóo ini ndo

katuu ndó ña ká'an ndo xí'in Ndios. ¹³ Ta chindeé ndó dao ka na kúu ñayuu Ndios xí'in ña xínño'ó ná, ta koo ini ndo natiin va'a ndó na tá kosaa na ve'e ndó.

¹⁴ Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a na kéndava'a xí'in ndó, kaka ndo ña maní sa'a ná, ta o sa datai chi'an ndó na. ¹⁵ Ta kadij iní ndo xí'in na kádij iní, ta kuaki ndó xí'in na sáki. ¹⁶ Ta iin ná kakuu ndó xí'in dao ka ndo. Ta o sa kúryí ndó, di'a naki'in tá'an ndó xí'in na kúnda'í kandeí ndó. O sa kéndichí téi ndo mií ndó xí'in noo ká'an ndo. ¹⁷ Tá ni kee na ña kini xí'in ndó, o sa nándió kuéi ndó kee ndó ña kini xí'in ná. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a noo ndidaa ñayuu. ¹⁸ Noo mií ndó ká'an ña ndi'i ini ndo ndukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'in iin rá iin ñayuu. ¹⁹ O sa kóo ini ndo naki'in ya'i mií ndó sa'a ña kini kée ñayuu xí'in ndó, na maní mií. Di'a kua'an ndo kandati ndó Ndios, dá chi di'a kaá tuti ií mií ná: “Noo yú'u ni ya'a na, ta mií vá yu'u kúu na ndaka kuendá noo ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²⁰ Sa'a ñoó, tá kuiko na xini u'u ñaá, ki'o ndó ña'a ná kasá'an na. Tá ichi ini na, ki'o ndó takui ná ko'o na, dá chi tá kée ndó dión, dá kían keeá kuendá tát'on ño'ó tikei ni chikodó ndo dini ná xini na. ²¹ Ta o sa kónó ndó noo ña kini ña kandeéan dákuei ñaá ndo'ó, di'a chituu ndó ña kini xí'in ña va'a.

13

¹ Koo ini ndidaa ní ndó kueídó'o ndó ta né'e choon, dá chi ko ndéi ta'on ta né'e choon xí'in ña kóni mií rá, ndéi ra chi ki'o dión ni saki ini mií Ndios. Ta viti ndéi ra chi mií Ndios ni chikaa ini ña kandeí ra. ² Sa'a ñoó, ndidaa na ko kóni kueídó'o ta né'e choon, xio kao na ña saki mií Ndios, chi mií ná ni chikata ra. Ta na kée dión kúu na ndo'o ní sa'a kuachi kée ná. ³ Dá chi ko ndéi ta'on ta né'e choon dáyu'ú ra na kée ña va'a. Di'a ndéi ra dáyu'ú ra na kée ña kini. Tá ko kóni ndo kayu'ú ndo ta né'e choon, dá kían kee ndó ña va'a, dá ná ka'an va'a ra sa'a ndo. ⁴ Dá chi kómí rá choon noo Ndios, dá kían kandeí va'a ndó. Tído tá kée ndó ña kini, kánian yu'ú ndo, dá chi ko né'e oon ta'on ra espada. Ta kómí rá choon noo Ndios ña kían dándó'o ra ní ndidaa na kée ña kini. ⁵ Sa'a ñoó kánian kueídó'o ndó ra, ta o duú sava'a sa'a ña kómí rá choon

dándó'o ra ní yo. Di'a ná kueídó'o ndó ra sa'a ña kóni ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii. ⁶ Sa'a ñoó chiya'i ndó sa'a ño'ó ndo noo rá, chi kómí rá choon noo Ndios, ta sava'a choon yó'o kuití vá ndéi ra. ⁷ Ta chiya'i ndó noo iin rá iin ra kánian chiya'i ndó, ta kían noo ta né'e choon, o kían noo ra kí'in ya'i sa'a ño'ó. Ta ki'o ndó ñaño'ó noo na kánian natiin ñaño'ó, ta nakoni ndo na kánian nakoni ndo.

⁸ Ni lú'u o sa katai ndo noo ni iin ñayuu, sava'a ña katai ndo noo ná ná kakuu ña ku'u ini ndo sa'a ná. Dá chi tá ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó, dá kían kéndisa ndó choon sa'ándá ley Moisés. ⁹ Dá chi di'a kaá ley: “O sa kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo, o sa ka'aní ndo ndi, o sa kí'in ku'íná ndó, o sa káva'a ndó ña to'on sa'a dao ka na, o sa katoó ndo kakomí ndó ña'a ió noo dao ka ñayuu.” Ta choon yó'o xí'in dao ka choon sa'ándá ley, iin nóo kúu váan xí'in ña ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'in yó tát'on ki'o ndó'o yó xí'in mií yó. ¹⁰ Dá chi tá ná ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'in yó, dá kían ni iin ku'u ta'on o kéndava'a yó xí'in ná. Sa'a ñoó tá ná ku'u ini yo sa'a ná, dá kían kéndisa yó choon sa'ándá ley. ¹¹ Dión koo ini ndo, dá chi sa kua'an ndi'i va tiempo. Sa ni kasandaá va hora ndoto ndó, ná dá'a ka ni ku'di ndo, dá chi sa kuyati cháa ka ku'u nandió koo na dáka ñaá o duú tá mií ni kasá'a yó kándisa yó na. ¹² Sa ndikí vá kían viti, sa kua'an tuu noo vá. Ná dánkoo yó ndidaa ña kini kée na xionoo noo in naá. Ta ná tiin yó to'on ndato Ndios, dá kandeé yó naá yo xí'in ña kini. ¹³ Ná kee yó tát'on kée na ió ndúsá'ano ini, tá'an na xionoo noo túu. Ná dá'a ni kee yó víko xixi kua'an, ná dá'a ni kakuu yó na xí'i, ná dá'a ni ku'di yo xí'in ñayuu yó'o, ñayuu káa, ná dá'a ni kee yó kuachi ka'an noo xí'in ñi yo, ná dá'a ni ndukú yó tandó'ó xí'in dao ka na, ta ná dá'a ni koo u'u ini yo. ¹⁴ Di'a Jesucristo, na kúu sato'o yo, ná kakuu tát'on iin dá'on kandixi ndó, ta o sa kí'o ndó mií ndó ña kían kee ndó ña kóni ñi ndo.

14

Ká'an Pablo sa'a na kómani kua'ano xí'in to'on Ndios

1 Natiin va'a ndó ñani yo, na kómani kua'ano xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta o sa chidáó tá'an ndó xí'ín ná. 2 Chì ndéi dao ñani yo, na ná'á ña kuu keí ná ndi ndáa mií ña'a. Tído ndéi ta'ani dao ka ñani yo, na ko kátóni va'a ini, sava'a ña'a kuí va seí na. 3 Ta ndo'ó, na ko nákaní kuáchi ini keí ndi ndáa mií ña'a, o sa kénóo ndó na ko seí ña. Ta ndo'ó, na ko seí ndi ndáa mií ña'a, ná dá'a ni dána'a ndá'a ndo na seí ña, dá chi sa ni natiin va'a ñaá Ndios. 4 Ta, ¿ndá yoo kúú ndó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a chinda noo ndo keyíko ndo sa'á na ko ñó'o tixi ndá'a ndo? Chì mií Ndios, na kúú sato'o ñani ndo, noón kúú na keyíko sa'a ná, á íin ndaa na o ni kankao na noo kuachi. Tído o kankao ta'on na, dá chi sato'o yo Ndios, ká'ano nda'o choon né'e na, ta kuu chindeé ñaá ná kuiin ndaa na.

5 Ió dao ñani yo kéká'ano ií vá ná dao kuu, ta ió dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu. Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó kánian nakani va'a ini sa'á ndí kían kee ndó sa'a ña yó'o. 6 Dá chi ió dao ñani yo kéká'ano na dao kuu, ta dión kée na dá chi ndúkú ná k'i'o na ñaño'ó noo Ndios. Ta dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu, chi k'i'o dión kánda noo Ndios. Ta dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu, na seí ndi ndáa mií ña'a, náki'o na ñaño'ó noo Ndios, dá chi náki'o na ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ña seí na. Ta dión ta'ani ñayuu ko seí ndi ndáa mií ña'a, ndúkú ná nak'i'o na ñaño'ó noo Ndios sa'á ña ko seí na ndi ndáa mií ña'a, ta náki'o ta'ani na ndivé'e noo Ndios sa'á ña kúu seí na. 7 Chì ko ndéi mií ta'on yó xí'an dión oon ni, ta ni ko xí'i yo xí'an dión oon ni. 8 Dá chi tá takí yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios ndéi yó. Ta tá ni xí'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ni xí'i yo. Sa'á ñoó, tá takí yo o ni xí'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ñó'o yó. 9 Ni xí'i Cristo, ta ni nataki na, dión, dá ni xinkoo na kakuu na sato'o noo na ni xí'i xí'ín noo na ndéi takí.

10 Tído ndo'ó, ¿ndiva'a dána'a ndá'a ndo ñani ndo? Ta, ¿ndiva'a kénóo ndó ñani ndo? Chì ndidaá vá yó nakuíta noo Cristo keyíko sa'a yo. 11 Dá chi di'a kaá tuti ií Ndios: Sa'á ña takí yu'u, kaá sato'o yo Ndios, sa'á ñoó ká'in xí'ín ndó ña miían nata'ano ndidaá kúú kondó ñayuu noo yú'u,

ta ndidaá kúú yú'u nakoni ña yu'u kúú Ndios.

12 Sa'á ñoó kánda noo ña iin rá iin vá yó nakuíta nak'i'o yó kuendá noo Ndios.

Ná o kée yó ni iin ña'a, ña kían kedaá xí'ín ñani yo, dá kuei na noo kuachi

13 Sa'á ñoó ná dá'a ni dána'a ndá'a tá'an yó. Di'a koo ini ndo ná dá'a ni kakuu ndó tát'on iin yuu noo kachi'i sá'á ñani ndo, dá va'a na kee na kuachi. 14 Ná'á yu'u, ta kándéé ká'ano ini sato'o yo Jesús ña ni iin tó'on ña'a seí yo ko kúú ña'a yakó noo Ndios. Tído tá ká'an dao ka ñani yo ña kían ña'a yakó noo Ndios, dá kían ñaá vá kían noo mií ná. 15 Ta tá ña seí ndo kedaá xí'ín ñani ndo, dá nakani kuáchi ini na, dá kían ko kú'u ta'on ini ndo sa'a ná. Kana'á ndó ña ni xí'i Cristo sa'a ñani ndo, sa'á ñoó ná dá'a ni dátúú ndó na xí'ín ña seí ndo. 16 O sa kí'o ndó mií ndó ña ka'an ndava'a na sa'á ña kée ndó, va'ará ná'á mií ndó ña kían ña va'a. 17 Dá chi yóo, na ñó'o tixi ndá'a Ndios, ko káni kaan ndi'i ini yo sa'á ña seí yo ni sa'á ña ko'o yó. Ña kánian ndi'i cháa ka ini yo sa'a kían ña ná koo ini yo kee yó ña ndaa, ta ná kandeí va'a yó xí'ín dao ka ñani yo, ta ná kandeí dii ini yo, chi ndidaá ña yó'o vei noo Espiritu ií Ndios. 18 Ta na xínkuáchi noo Jesús kúú na kée ndidaá ña yó'o, ta náta'an ini Ndios sa'á ña kée na, ta ká'an va'a dao ka ñayuu sa'a ná.

19 Sa'á ñoó ná ndukú yó ndi keeá kandeí va'a yó xí'ín dao ka ñayuu, ta ná ndukú yó ndi keeá dákuá'ano tá'an yó íchi Ndios. 20 Ta ná dá'a ni dána'a ndo ña ni kee Ndios xí'ín ña'a seí ndo. Ndidaá tá'an va ña'a seí yo kúú ña vii. Tído ko vá'a ta'on kían noo Ndios tá ná k'i'o yó ña kankao ñani yo noo kuachi sa'á ña seí yo. 21 Iin ña va'a cháa ka kían tá ná o keí yo koño, ta ná o kó'o yó vino, ta ná o kée yó dao ka ña'a, ña kían kedaá xí'ín ñani yo, dá kuei na noo kuachi, o ña'a kedaá xí'ín ná nakani kuáchi ini na, o ña'a kedaá xí'ín ná ndiko na noo ña'a Ndios. 22 ¿Á kándisa ndó ña kuu keí ndo ndidaá ña yó'o? Va'a va, tído mií ndó xí'ín Ndios ná kana'á. Ndiká'an ví na ko nákaní kuáchi ini noo ña kée na. 23 Chì ndi ndáa mií ñayuu nákaní kuáchi ini keí ná iin ña'a, ta seí ií vá náan, noón kúú na táí kuachi noo Ndios, dá chi kándisa na ña ko kánian kee na dión. Dá chi tá ná kándisa

yó ña kían iin ña ko vá'a, ta ñi kee yóan, dá kían ñi ya'a yó ñi kee yó kuachi noo Ndios.

15

¹ Sa'á ñoó, yóó, na ndíta toon xí'ín to'on Ndios, kánian k'i'o ndeé ini yo sa'a ñani yo, na kómaní kua'ano xí'ín to'on Ndios. Ná dá'a ni kee yó sa'a miíá, ná kee cháá ka yo sa'a ñani yo. ² Ta ná koo ini iin rá iin yó ndukú yó ña nata'an ini ñani yo, ta ná ndukú yó ña keva'a na, dión, dá koni na kua'ano cháá ka na xí'ín to'on Ndios. ³ Chì ni Cristo ko ní ndúkú ná ña kían kee na sa'a mií ná. Di'a ñi kee na táto'on k'i'o ká'an tuti ñi Ndios: "Mií to'on kini ñi ka'an na sa'a mií ní, ñoó kían ñi nakuido yu'u." ⁴ Ta ndidaá to'on ñi taa na noo tuti ñi Ndios tá sata, ñoó kían dána'an noo yo nda viti, dá ná kat'i'a yó kandati kueé yo, ta ná koo ndeé ini yo kee to'on ñoó, dá koni yo natiin yó tandeé ini noo Ndios. ⁵ Ta mií Ndios kúú na xí'o ña kandati kueé yo, ta xí'o na tandeé ini noo yo, noón kúú na k'i'o ña kandeí ñochí ndó xí'ín iin rá iin ndó táto'on k'i'o kóni mií Cristo Jesús. ⁶ Dión, dá iin ná kakuu ndó keká'ano ndó Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo.

Miian dána'a yo to'on Jesús noo ndidaá na ko kúú na Israel

⁷ Sa'á ñoó koo ini ndo natiin va'a ndó iin rá iin ndó táto'on k'i'o ñi natiin va'a Cristo mií yó, dá ná natiin Ndios ñaño'ó. ⁸ Ta ká'in xí'ín ndó ña ñi kii Cristo ñi xinkuáchi di'a na noó na ñoo Israel, dá na'a na ña iin na ndaa kúú Ndios, dá dáxinkoo na ña ñi kaa Ndios kee na xí'ín na sá'ano Israel ñi sa ndei sa na'á. ⁹ Ta ñi kii ta'ani Cristo, dá ná keká'ano na ko kúú na Israel Ndios sa'á ña kú'u ini na sa'a ná. Dá chì di'a kaá tuti ñi Ndios:

Ta viti ko'in k'i'oi ñaño'ó noo mií ní tein na ko kúú na Israel,

ta kata yu'u yaa keká'anoi kuu mií ní.

¹⁰ Ta kaá ta'ani tuti ñi Ndios di'a:

Kadii dáó ini ndo'ó, na ko kúú na Israel, xí'ín na Israel, na kúú na ñoo Ndios.

¹¹ Ta kaá ta'ani tuti ñi Ndios di'a:

Ta ndo'ó, na ko kúú na Israel, keká'ano ndó Ndios, na kúú sato'o yo,

ta ndidaá ñoo ná chindaya'i ñaá ná.

¹² Ta kaá ta'ani profeta Isaías:

Tein na ve'e taa naní Isaí kana iin taa,

ta kasandaá na dándáki na na ko kúú na Israel,

ta noón kúú na k'i'o tandeé ini noo ná.

¹³ Ta mií Ndios, na xí'o tandeé ini noo yo, ná dákutí ná nio ndo xí'ín ña kadii ini ndo, ta ná k'i'o na ña koo va'a ini ndo sa'á ña kándéé ini ndo ná, dá ná nakutí iin rá iin ndó xí'ín tandeé ini kee Espíritu ñi.

¹⁴ Ta ná'á vá yu'u ña va'a nda'o ini ndo'ó, ñani mií, ta ñi chití ndó xí'ín ñaxintóni kée Ndios, sa'á ñoó ti'a ndó ka'an ni'ini noo sátá'an ndó. ¹⁵ Tído noo tuti yó'o ñi xí'o ndeé ini ñi ka'in xí'ín ndó, dá dándusaa ini ndo'ó sa'a dao ka ña'a, ta dión ñi kee, chì mií Ndios ñi kemáni yu'u xí'ín choon yó'o, ¹⁶ dá kechóoin noo Jesucristo tein na ko kúú na Israel, dá dána'i to'on va'a sa'a Jesús noo ná, dá kakuu na iin ña va'a dokoí noo Ndios, dá chì Espíritu ñi Ndios kúú na ndúvii ñaá. ¹⁷ Ta sa'á Cristo Jesús náta'an ini sa'a choon kéei noo Ndios. ¹⁸ Chì ká'in sava'a sa'á ña ñi kee Cristo xí'ín ndá'í tein na ko kúú na Israel, chì seídó'o na Ndios ñi kee ña dána'i, xí'ín ña kéei. ¹⁹ Chì ñi kee ña ná'ano xí'ín ña ndato xí'ín ndéé Espíritu ñi Ndios. Sa'á ñoó nda ñoo Jerusalén, ta nda iin ní kuendá Ilírico di'a ñi naka'ani to'on va'a sa'a Cristo Jesús ñi kee. ²⁰ Ta daá ndí'i va ini dána'i to'on va'a sa'a Cristo Jesús noo na ko ñá'a kuií kueídó'o ñaá, dá ná o náki'in ñe'i choon ñi kee dao ka na dána'a. ²¹ Dá chì ndí'i ini kee táto'on ká'an tuti ñi Ndios: Tá'an ñayuu ko ñá'a kuií ni'i to'on sa'a Ndios, noón kúú na katóni ini, ta ñayuu ko ñá'a kuií kueídó'o sa'a ná, kandaá ini na.

Chíkaa ini Pablo ko'on na ñoo Roma

²² Sa'á ñoó ko ní kúu saai noo ndéi ndó, va'ará kua'á nda'o ta'ándá ñi ka'in saai kooi xí'ín ndó. ²³ Tído viti sa ñi nata'an va yu'u iin ní kuendá noo nákaa yó'o ñi daná'i. Ta sa kua'a vá kua nákani ini saai noo ndéi ndó. ²⁴ Sa'á ñoó tá ná ko'in España, dá chika'andai noo ndéi ndó koo tooi xí'ín ndó. Ta kandatii ña chindeé ndó yu'u noo ko'in tá ñi ndi'i ñi sa io dii tooi xí'ín ndó. ²⁵ Tído viti kían ko'in ñoo Jerusalén, dá kemáni yu'u na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoó, ²⁶ dá chì na kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín na ndéi Acaya ñi nata'an ini na ñi ketutí ná cháá di'ón kemáni ná na kúnda'í ño'ó tein na kúú ñayuu Ndios

ndéi ñoo Jerusalén. ²⁷ Ta ñi nata'an ini ña kee na dión, dá chî táj ña noó ña Israel, chî ñi ñi'í ná ña manî noó Ndios sa'á ña Israel. Sa'á ñoó kánian chindeé ñaá ná xí'ín ña va'a ió noó ná. ²⁸ Tá ñi ndi'í ñi keyíkoî choon yó'o ñi sa'ín ñi ne'í dî'ón ñoó noó ná, dá chika'andaj noó ndéi ndó xaan noó ya'í ko'ín España. ²⁹ Ta kátóni inij ña tá ná saaj noó ndéi ndó xaan, kua'á nda'o ña va'a kee Cristo xí'ín yó sa'á ña kándisa yó to'on va'a sa'a ná.

³⁰ Tído xíkaj ña manî noó ndo, ñani, ña sa'á ña kándisa yó Jesucristo, ña kúu sato'o yo, xí'ín sa'á ña kú'u sátá'an ini yo sa'a yo kée Espíritu ij Ndios, ña chindeé ndó yu'u kaka ndo ña manî noó Ndios sa'í, ³¹ dá ná chindeé ná yu'u noó ña ko xí'ín kándisa to'on va'a Jesús ndéi chí kuendá Judea. Ta kaka ta'ani ndó noó ná ña ná natiin va'a ña kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén dî'ón ko'ín dánkooi noó ná. ³² Dá kían ná saaj xí'án kádij inij noó ndéi ndó tá dión kóni mií Ndios, dá ná nani'ij ndéy yu'u xí'ín ndó. ³³ Ná koo Ndios, ña xí'o ña koo va'a ini yo, xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

16

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín ñayuu né'e tá'an va'a xí'ín ná

¹ Natiin va'a ndó kî'o yó Febe, chî kosaa ña noó ndéi ndó. Mií ná kúu ña xínkuáchí noó ña kúu kuendá Jesús ndéi chí ñoo Cencrea. ² Ta kónij ña kían natiin va'a ndó ña, chî kúu ná kuendá sato'o yo Jesús, chî kî'o dión kánian kee yó sa'á ña kúu yó ñayuu Ndios. Ta chindeé ndó ña xí'ín ndidaá ña'a xínño'ó ná, chî chindeé ná dao ka ña kúu kuendá Jesús, ta chindeé ta'ani na yu'u.

³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín Priscila, xí'ín Aquila, ña kéchóon dáó xí'ín yu'u noó Cristo Jesús. ⁴ Ta ñi xí'o na mií ná ña kuu ña sa'a yú'u, dá kakii. Ta o duú iin tó'ón yu'u ní náki'o ndivé'e noó ná, dión ta'ani ña kúu kuendá Jesús, ña ko kúu ña Israel, náki'o ta'ani na ndivé'e noó ná. ⁵ Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín ña kúu kuendá Jesús ndítutí ve'e na.

Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín ñani manij Epeneto, ña mií noó ñi kándisa to'on Jesús chí kuendá Acaya di'a.

⁶ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín kî'o yó María. Ña yó'o kúu ña ndí'i nda'o ini xínkuáchí noó Ndios tein mií ndó xaan.

⁷ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Andrónico xí'ín ñani yo Junias, tá'an ra kúu tá'an yu'u, ta ndi nduú ra ñi sa'á ño'o xí'ín ve'e ka sa'á to'on Jesús. Ta ka'an va'a apóstol, ña né'e to'on Jesús, sa'a ndi nduú ña yó'o. Ta sa'á daá kándisa va ra Jesús, dá ñi kándisa yu'u.

⁸ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Amplias, ra kúu ñani manî mií sa'á ña kándisa dáó ndú sato'o yo Jesús.

⁹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Urbano, ra kéchóon dáó xí'ín ndu'u noó Cristo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani manij Estaquis.

¹⁰ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Apeles, ta náta'an ini Cristo xini ña ná. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ña ve'e ñani yo Aristóbulo.

¹¹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín tá'in naní Herodión. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ña ve'e Narciso, tá'an ña ndíta ndaa xí'ín sato'o yo Jesús.

¹² Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín kî'o yó Trifena xí'ín kî'o yó Trifosa, tá'an ña kéchóon noó sato'o yo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín kî'o manî yo Pérsida, tá'an ña ndí'i ini kéchóon noó sato'o yo Jesús.

¹³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Rufo, ra ñi kaxi mií sato'o yo Jesús. Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín naná ra, chî táto'on kî'o naná mií kúu ná, xini.

¹⁴ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Asíncrito, xí'ín Flegonte, xí'ín Hermas, xí'ín Patrobas, xí'ín Hermes xí'ín dao ka ña kúu kuendá Jesús dákuá'a xí'ín rá.

¹⁵ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Filólogo, xí'ín kî'o yó Julia, xí'ín ñani yo Nereo, xí'ín kî'o ra, xí'ín kî'o yó Olimpás xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios dákuá'a xí'ín ná.

¹⁶ Ta viti chitó tá'an ndó noó ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús. Ta natiin ndó ndisá'án ka'an ndidaá ña kúu kuendá Cristo ndéi iin rá iin xían.

¹⁷ Ta seí nda'ávij noó ndo, ñani, ña kaon koo ndó xí'ín ra kátoó ka'anda tá'an ñaá, tá'an ra kátoó dátuu ña ndaa kándisa ndó.

Va'a kaan taó xóo ndó mií ndó noo rá. ¹⁸ Dá chí taa yó'o kúú rā kō xínkuáchí ta'on noo sato'o yo Jesucristo, sava'a sa'a mií vá rá kée ra. Ta xí'ín to'on vitá xí'ín to'on ñóhí danda'í rā nā vitá ini.

¹⁹ Ta ndéi kúú mií vá ká'an nā sa'a ndo ña kúú ndó ñayuu seídó'o ndaa to'on Jesús, sa'á ñoo kádij nda'o inij sa'á ña kée ndó dión. Ta kónij yu'u ña ndichí koo ndó noo ña ndaa, ta o sa ndíko ndo ña kini. ²⁰ Ta Ndios, nā xí'o ña koo va'a ini yo, noón kúú nā kadij yachi ña u'u tixi sa'a ndo. Ta ná koo ña manij xí'o Jesucristo, nā kúú sato'o yo, xí'ín iin rá iin ndó.

²¹ Ta tánda'á ta'ani ñani yo Timoteo, tã kéchóon nduú xí'ín yu'u, ndisá'án kosaa noo ndo. Tá'an rā kúú tá'in naní Lucio, xí'ín Jasón, xí'ín Sosípater, tánda'á ta'ani ra ndisá'án kosaa noo ndo.

²² Ta yu'u, rā naní Tercio, nī taai tuti yó'o kosaa noo ndo. Ta tánda'á ta'ani yu'u ndisá'án kosaa noo ndo, chí kándisa dáó yó sato'o yo Jesús. ²³ Ta ká'an ta'ani ñani yo Gayo ndisá'án xí'ín ndó. Roón kúú rā nī natiin va'a yu'u ve'e ra, ta dión ta'ani kée ra xí'ín ndidaá kã nā kúú kuendá Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo Erasto, tã né'e va'a di'ón ñoo yó'o, ndisá'án xí'ín ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yo Cuarto ndisá'án xí'ín ndó.

²⁴ Ná koo ña manij xí'o Jesucristo, nā kúú sato'o yo, xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

Ki'o di'a dándí'i Pablo to'on ká'an nā noo tuti yó'o

²⁵ Ió choon noo ndá'a Ndios ña kendakí ná ndo'ó xí'ín to'on va'a dána'ij sa'a Jesucristo. Ta to'on va'a yó'o kúú mií mií ña nī na'a Ndios noo yo, tá'an ña nī sã kãa de'é nda rá kō ñá'a kava'a ñayuú yó'o. ²⁶ Tído viti kían nī na'a nā ñá noo yo. Ta nī taa profeta ña noo tuti ij Ndios tát'o'on kí'o nī sa'anda Ndios, nā daá ió kuií, choon noo ná kee na. Ta viti nī dasã to'on sa'án noo ndidaá ñayuu, dá ná kandisa naan, ta ná kee na choon sa'ándaan. ²⁷ Sa'á ñoo ná natiin nā kúú iin tó'ón dinij Ndios, nā kúú Ndios ndichí, ñaño'ó sa'a Jesucristo ndidaá tá'an kuú. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, na ni nakana Ndios kakuu iin apóstol Jesucristo, dá kane'i to'on na, táto'on ki'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Sóstenes ² ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto, ndo'ó na ni nduvii Ndios sa'á ña ni kee Cristo Jesús, ta ni kana na ndo'ó ña kakuu ndó ñayuu mií ná, ta dión ta'ani ni kee na xí'ín ñayuu ndéi ndidaá kúu xían, na nákoní ña sato'o na kúu Jesucristo, na kúu sato'o na xí'ín sato'o yo. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo.

Nákí'o Pablo ndivé'e sa'á ña ni xí'o oon Ndios noó ñayuu ñoo, dá ná katí'a na kechóon na noo ná

⁴ Ta daá kuití vá náki'o yu'u ndivé'e noo tatá yo Ndios sa'a ndo'ó, sa'a ndidaá kúu ña maní ña kían ni xí'o oon na noo ndo sa'a Cristo Jesús. ⁵ Dá chí ni kekuíká Ndios ndo'ó noo ndidaá ña'a sa'á ña ni kee Jesús, chí ni kekuíká ná ndo'ó xí'ín to'on ká'an ndo, xí'ín ña koo ndichí cháá ka ndo xí'ín to'on na. ⁶ Ta ñoo kían ná'a ña miían ndaa ndíta ndaa ndo xí'ín to'on va'a ni seíd'ó ndó sa'a Cristo. ⁷ Sa'á ñoo ni iin tó'ón ña'a o kámani noo ndo, dá katí'a ndó kee ndó choon Ndios xían nani ndáti ndó kasandaá kuu na'a noo sato'o yo Jesucristo. ⁸ Ta mií tatá Ndios kúu na chindeé ndo'ó, dá kandita toon ndó xí'ín ná nda noo ndí'i, dá kían ni iin tó'ón ta'on kuachí o kóo sata ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ⁹ Iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu na ni nakana ndo'ó ña kandita ndó xí'ín de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ko vá'a ña tá'anda tá'an na kúu kuendá Jesús

¹⁰ Seí nda'aví noo ndo'ó, ñani mií, xí'ín kuu sato'o yo Jesucristo ña iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo, ta ná dá'a ni

ka'anda tá'an ndó. Ñóchí kandeí ndó, iin tó'ón ná kakuu ña xintóni ndo, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo. ¹¹ Chí ni katóni ini, ñani, ni kee na ve'e Cloé, ña naá tá'an ndó noó ña kándisa ndó. ¹² Dión ká'in xí'ín ndó, dá chí dao ndó kaá ña kúu ndó kuendá Pablo, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Apolos, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cefas, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹³ ¿Á kua'a vá ni ta'anda Cristo, xini ndo? ¿Á ni sarkaa Pablo ndika cruz, xini ndo? O, ¿á xí'ín kuu yu'u ni sodo ndúta ndo'ó, ká'an ndó? ¹⁴ Náki'oi ndivé'e noo Ndios chí ni iin tó'ón ndó ko ní dákodo ndúta yu'u, sava'a Crispo xí'ín Gayo va kúu ra ni dakódo ndúta yu'u. ¹⁵ Sa'á ñoo ni iin ñayuu o kúu kaa ña ni sodo ndúta ná xí'ín kuu yu'u. ¹⁶ Ta ni dakódo ndúta ta'anii na ve'e Estéfanos, tído ko ndúsaa ini á ió dao ka na ni dakódo ndútaí. ¹⁷ Dá chí ko ní sa'ándá Cristo choon nooí ña dákodo ndútaí ndo'ó, di'a ni xí'o na choon nooí ña dána'i to'on va'a na. Ta ko ndúkú ta'on yu'u to'on ndichí dáxino ini ndo'ó, chí ko kóni kenóoí ña ni kee Cristo tá ni xí'i na sa'a yo ndika cruz.

Jesucristo kúu ndé mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná

¹⁸ Dá chí to'on va'a ña ká'an sa'á ña ni xí'i Cristo ndika cruz kían dikí noo na kua'an naá. Tído noo yóo, na ni'í ña káki, to'on yó'o kúu ndé mií Ndios ña dákaki ñaá. ¹⁹ Dá chí di'a ká'an tuti i Ndios: Dánaa vai ña ndichí taa, ta kañ'í ñaxintóni ñayuu kándaá ini.

²⁰ Sa'á ñoo, ¿ndi ndó'o na kómí ña ndichí viti, tá dáá? Ta, ¿ndi ndó'o na dákuá'a ña ndichí? Ta, ¿ndi ndó'o na ká'an to'on ndichí ió ñayuú yó'o? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ni kenóo Ndios ña ndichí ió ñayuú yó'o? ²¹ Ta xí'ín ña ndichí kómí Ndios ni chíkaa ini na ña o kásandaá ñayuu kana'á ná mií Ndios xí'ín ña ndichí ñayuú yó'o. Di'a ni nata'an ini mií Ndios dákaki na ñayuu kándisa to'on dána'a ndu, va'ará to'on dikí va kían noo dao ka ñayuu.

²² Ta na Israel kúu na xíka iin ña ndato, dá kandía na, ta na griego kúu na ndúkú to'on ndichí, dá kandía na. ²³ Tído ndu'u kúu na dána'a sa'a Cristo, na ni xí'i ndika cruz. Ta to'on yó'o kían dár'u'u na Israel,

ta kían to'on ñiki noó na griego. ²⁴ Tído noó ñayuu ñi nakana mií Ndios, á mií ná kúu ná na Israel, o á mií ná kúu ná na griego, Jesucristo kúu ndée mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná. ²⁵ Dá chi to'on Ndios, ña chínaní ñayuu kúu to'on ñiki, ña ndichí cháa ka kían o duú ña ndichí kómí na ndéi ñayuu yó'o. Ta ña'a Ndios, ña ká'án ñayuu kúu ña vitá cháa ka, di'a ña'a ndakí cháa ka kían o duú ña ndakí noó ñayuu.

²⁶ Sa'á ñoó, kande'é ndó, ñani, chi tá ñi nakana Ndios ndó'ó xoo mií ná, cháa vá ndó ñi sa kuu ñayuu ndichí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta cháa ta'ani ndó ñi sa kuu ñayuu né'e choon, ta cháa ta'ani ndó ñi sa kuu de'e na kuiká ndáya'i.

²⁷ Chi ñi kaxi Ndios ñayuu xixi noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndichí. Ta ñi kaxi ta'ani na ñayuu ko ndakí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndakí. ²⁸ Ta ñi kaxi ta'ani na ñayuu nóo xí'ín ñayuu ko ndáya'i noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, xí'ín na koó ña'a kúu, dá dátuu ná ña ndáya'i ñayuu yó'o. ²⁹ Kí'o dión ñi kee Ndios, dá kían ñi iin tó'ón ñayuu ná o kúu chindaya'i mií noo ná.

³⁰ Ta mií Ndios kúu na ñi xí'o ña ñi nduu yó ñayuu Cristo Jesús, ta sa'á Cristo ñi xí'o na ña ndichí noo yo, xí'ín ña kandoo vii yo noo ná, xí'ín ña koo vii yo, xí'ín ña kaxi yó tixi ndá'a kuachi yo. ³¹ Kí'o dión ñi kee Ndios, dá chi kí'o di'a va ká'án tuti iñ ná: "Tá'án na ká'án kuryíí, kánian kuryíí ná sa'á ña ñi kee sato'o yo Ndios sa'a ná."

2

Dána'a Pablo sa'á ña ñi xí'i Jesucristo ndika cruz sa'a yo

¹ Sa'á ñoó, ñani, tá ñi saai noo ndéi ndó ñi daná'i to'on ñi ñi'í noo mií Ndios, ko ní kéchóoin to'on táyíí o to'on ndichí. ² Chi ñi chikaa inij dána'i noo ndo sava'a sa'a Jesucristo, xí'ín sa'á ña ñi kee na sa'a yo ndika cruz. ³ Tá ñi sa ioi xí'ín ndó, nda'í va ñi sa ioi, ta ñi sa ndej ñino nda'oi ña yu'í. ⁴ Ta ko ní ndúkúí to'on luu, ña kána ñaxintóni taa ñayuu yó'o ka'ín xí'ín ndó, dá xino ini ndo. Chi di'a ñi na'a mií Espiritu iñ Ndios ndée kómí ná tein ña ñi daná'i noo ndo. ⁵ Dión dá kían ná dá'a ñi kandeé ini

ndo Jesús kee ña ndichí ió ñayuu yó'o, di'a kandeé ini ndo ná kee ndée Ndios.

Kómíyo Espiritu iñ Ndios

⁶ Tído ndu'u kúu na ká'án to'on ndichí xí'ín na ndíta ñi sisa xí'ín ña kándisa na, tído to'on ndichí yó'o, ko kían to'on ndichí kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o, ta ko kían to'on ndichí dándaki taa né'e choon ñayuu yó'o, tá'án ra sa kua'án naá vá. ⁷ Tído ndu'u kúu na ká'án sa'a to'on ndichí, ña ná'á iin tó'ón mií Ndios, tá'án ña sa kaa de'é. Ta ña ndichí yó'o kían ña ñi chikaa ini mií ná kee na tá ko ña'a kava'a na ñayuu yó'o, dá ná kuu natiin yó ñañó'ó kí'o na noo yo. ⁸ Ta ñi iin tó'ón taa né'e choon ñayuu yó'o ko ní xí'o kuendá sa'á ña ndichí yó'o, dá chi tá ñi xí'o ra kuendá sa'án, dá kían o chirkaa ta'on ra sato'o yo Jesús, na kómí ndidaá ñañó'ó, ndika cruz, ní kúu. ⁹ Chi di'a ká'án tuti iñ Ndios:

Tá'án ña'a ko ní xini ñayuu xí'ín noo ná, xí'ín ña ko ní seídó'o na, xí'ín ña ñi iin kuu ko ní nákanini ini ní o ná sa'a, ñoó kían ñi kenduu Ndios kí'o na noo ñayuu kóni ña'a.

¹⁰ Tído ndidaá kúu ña yó'o kían ñi na'a Ndios noo yo ñi kee Espiritu iñ mií ná. Chi Espiritu ná kúu na ndé'e va'a ndidaá kúu ña'a, va'ará nda ma'á ini ní o Ndios kían.

¹¹ Ta, ¿nda yoo kúu iin taa ná'á ndi nákanini ini iin ka taa? Sava'a iin tó'ón espiritu nákaa ini ra kían ná'á ndi kían nákanini ini ra. Ta dión ta'ani, ñi iin tó'ón ta'on ñayuu ko ná'á ndi nákanini ini Ndios, sava'a iin tó'ón Espiritu mií vá ná ná'á ndi kían nákanini ini na. ¹² Ta yóo kúu na ko ní nátiin ta'on yó espiritu kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a ñi natiin yó Espiritu ñi kii noo mií Ndios, dá kuu kandaá ini yo ndi kían kúu ña va'a ñi xí'o Ndios noo yo. ¹³ Ta sa'a ndidaá kúu ña'a yó'o ká'án ndu, tído ko ká'án ta'on ndu tát'o'ón kí'o dána'a na kómí ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a dána'a ndu xí'ín to'on ñi daná'a Espiritu iñ Ndios noo ndú, chi dána'a ndu to'on ñi kii noo Espiritu Ndios noo na kómí Espiritu ná.

¹⁴ Ta ñayuu ko kómí Espiritu iñ Ndios, o kúu ta'on natiin na ña dána'a Espiritu iñ Ndios, dá chi ñiki va kían noo ná. Ta o kúu ta'on katóni ini na ña. Dá chi sava'a na

kómí Espíritu ií Ndios kúú nā kuu kandaa ini sa'án. ¹⁵ Ta ñayuu kómí Espíritu Ndios kúú nā keyíko va'a sa'a ndidaá ña'a, ta ko íin ta'on kuu keyíko sa'a ná. ¹⁶ Chì di'a kaá tuti ií Ndios: “¿Ndá yoo kandeé kana'á ndí kían nákani ini sato'o yo Ndios? ¿Ndá yoo katì'a dána'a noo ná?” Tído yóó kúú nā kómí ñaxintóni Cristo.

3

Kéchóon nduú Pablo xí'ín Apolos noo Ndios

¹ Tído ko ní kúú ta'on dána'i noo ndo'ó, ñani, tátò'on kì'o dána'i noo ñayuu kómí Espíritu ií Ndios. Di'a nì ñaná'i noo ndo'ó tátò'on kì'o dána'i noo ñayuu kée ña kóni ñíi ná, chì tátò'on takuálí vá kúú ndó noo tò'on Cristo. ² Sa'á ñoó nì xì'oi lechí va nì xì'i ndó tátò'on kì'o kée na xí'ín takuálí, dá chì o kúú keí xí ña seí nā yatá. Ta kì'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chì ko ní kúú ta'on natiin ndó ña ndìchí cháá ka sa'a Ndios, ta nda viti o kúú ií vá natiin ndóan. ³ Dá chì kée ií vá ndó ña kóni ñíi ndo, dá chì ió ií vá ña u'u ini ndo, ta naá tá'an ií vá ndó, ta sa'ándá tá'an ií vá ndó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúú ndó ñayuu kée ña kóni ñíi, ta ná'a ta'anian ña kée ndó tátò'on kée ñayuu ko ná'á Ndios? ⁴ Dá chì tá ká'an ndo'ó ña kúú ndó kuendá Pablo, o ká'an ndo'ó ña kúú ndó kuendá Apolos, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúú ndó ñayuu kée ña kóni ñíi?

⁵ Ta, ¿ndí kían kúú Pablo, ká'an ndó? Ta, ¿ndí kían kúú Apolos, ká'an ndó? Chì sava'a nā kéchóon noo Ndios oon va kúú ndu'u, ta nì ñaná'a ndu noo ndo, dá nì kandísa ndó. Chì iin rá iin ndu kée choon nì xì'o sato'o yo Ndios noo ndú. ⁶ Yu'u kúú ra nì nì'i choon ña chi'i tata, ta Apolos nì nì'i choon ña ko'onì naan. Tído mií vá Ndios kúú nā dákuá'anoan. ⁷ Sa'á ñoó nì ña'a ko kúú taa nì chi'i tata, nì ra nì so'onian, sava'a Ndios vá kúú nā ndáya'i, chì mií ná kúú nā dákuá'anoan. ⁸ Iin nóó vá ndáya'i taa nì chi'i tata, xí'ín ra nì so'onian, va'ará iin rá iin ra nátiin ya'í tátò'on kì'o káa choon nì kee ra. ⁹ Chì ndu'u kúú ra kéchóon noo choon Ndios, ta ndo'ó kúú tátò'on ño'ó xítì noo ná, ta kúú ta'ani ndó tátò'on kì'o iin ve'e, ña nákaa nā kava'a na.

¹⁰ Ta sa'á ña mani nì kee Ndios xí'ín, sa'a ñoó kúú tátò'on iin nā tì'a kava'a ve'e, chì

nì chindú'í sa'án. Ta dao ka nā kúú nā dáxinoan. Sa'á ñoó kánian kandaa iin rá iin na choon kée na, dá kandoo va'an. ¹¹ Dá chì ko íin ka kuu chindu'u iin ka sa'a ve'e noo ña sa kándu'u, chì sa'a ve'e ñoó kúú mií Jesucristo. ¹² Ta sata sa'a ve'e yó'o kuu va ndane'e na iin ve'e xí'ín oro, o plata, o xí'ín yuu luu ndáa, o xí'ín yíto, o xí'ín ñoó tejí, o xí'ín ra itá tirió. ¹³ Tído iin rá iin choon kían ná'a miíán á choon va'a kían o koó. Chì tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'án, dá kandaá inió ndi ndo'an kee ño'ó kèi. Ta dión keean xí'ín iin rá iin choon, dá chì ño'ó kèi kían korndodó ñaá. ¹⁴ Tá koó ña'a ndo'ó ña nì kava'a na sata sa'a ve'e ñoó, dá kían natiin na ya'i sa'a choon nì kee na. ¹⁵ Tído tá ná kei ña nì kava'a na, dá kían naá óon va choon nì kee na. Ta va'ará ná kaki na, tído ndo'ó nìo ná tátò'on kì'o ndó'o nā yá'a noo ño'ó kèi.

¹⁶ ¿Á ko ná'á ta'on ndo'ó ña kúú ndó ve'e ño'ó Ndios, ta Espíritu ná ió ini ndo? ¹⁷ Tá ió iin káa ñayuu ndúkú dánaá nā ve'e ño'ó Ndios, dá kían dánaá vá ñaá Ndios, chì ve'e ño'ó ií Ndios vá kúú ndo'ó.

¹⁸ O sa dándalí ndo mií ndó, chì tá ká'an dao ndo'ó ña kúú ndó nā ndìchí xí'ín ña ndìchí ió ñayuu yó'o, dá kían va'a cháá ka kee ndó mií ndó kakuu ndó ñayuu ko ndìchí xí'ín ña ndìchí yó'o, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ñayuu ndìchí noo Ndios. ¹⁹ Dá chì ña ndìchí ió ñayuu yó'o kían iin ña'a ko chóon noo Ndios. Chì di'a va ká'an tuti ií Ndios: “Nátiin Ndios ta ndìchí tein ña mañá kée ra.” ²⁰ Ta ká'an ta'anian di'a: “Ná'á vá Ndios ña nákani ini ta ndìchí, ña kían ña ko chóon”, kaáan. ²¹ Sa'á ñoó ná dá'a nì chindaya'i ndó mií ndó sa'á ña ndíta ndó xí'ín taa yó'o o taa káa, chì ndidaá vá ña'a kúú ña'a mií ndó. ²² Sa'á ñoó Pablo, xí'ín Apolos, xí'ín Cefas, xí'ín ñayuu yó'o, xí'ín ña takí yo, xí'ín ña kuu yo, xí'ín ña ndó'o yó viti, xí'ín ña vei ndo'o yó chí noo, ndidaá kúú vá ña yó'o kúú ña'a mií ndó. ²³ Ta ndo'ó kúú kuendá Cristo, ta Cristo kúú kuendá Ndios.

4

Ká'an Pablo sa'a ndidaá ña'a nì kee na sa'á nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Corinto

¹ Sa'á ñoó kánian kee ndó kuendá ña kúú ndu'u taa kéchóon noo Cristo, ta nì natiin

ndu choon ña kían dána'a ndu sa'á ña ná'á iin tó'ón mií Ndios. ² Ta ndidaá na ni natiin iin choon, miían ndúsa kánian na'a na mií ná ña kéndaa na choon ni natiin na. ³ Ta ko né'e tandíni á keyíko ndo sa'á ña kéei, o á taa né'e choon ná keyíko sa'a ña. Ta ni mií yu'u ko keyíko sa'á ña kéei. ⁴ Ta va'ará ko nákan kuáchi iniij noo ña kéei, tído ña yó'o ko kóni kaa ña ni keva'i noo Ndios. Dá chi na keyíko ndaa sa'í kúu sato'o yo Ndios. ⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ni chindaa noo ndo keyíko ndo sa'á ña kée ni iin ñayuu. Kandati ndó nda ná nandió ko na kúu sato'o yo Jesús, chi noón kúu na dánátuu ndidaá kúu ña'a ni kedé'é yo. Ta dánátuu ta'ani na ña nákan ini yo, dá natiin iin rá iin yó ñaño'ó kánian ni'ij yo noo Ndios.

⁶ Ñani, ni ka'in sa'a ndidaá ña kée mií xí'ín ña kée Apolos sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo, dá kían kande'é ndó táto'on k'i'o kée ndu, dá kat'i'a ndó kee ndó táto'on k'i'o sa'ándá tuti ij Ndios choon, dá kían ná dá'a ka ni chindaya'i ndó dao na dána'a noo ndo, ta kenóo ndó dao ka na. ⁷ Ta, ¿ndá yoo kúu ndó, xiní ndo? Ta, ¿ndí kían ió noo ndo, ña kían ko ní x'i'o Ndios noo ndo? Ni ña'a va. Ta sa'á ña ni ni'ij óon ndóan, sa'á ñoó, ¿ndiva'a chindaya'i ndó mií ndó ña ká'an ndo ña ko ní ni'ij ndóan, tá dáá?

⁸ Ká'an ndó ña ni iin ña'a ko kámani noo ndo, ta ká'an ndó ña kuiká ndó xí'ín ña'a Ndios, ta ká'an ndó ña kúu ndó rey, ta koó ka choon kúu ndó ndu'u. Tído ndeé ka vían va'a tá miían ndaa ndisa kúu ndó rey, dá kían ni'ij ta'ani ndu ña dándáki nduú ndu'u xí'ín ndó.

⁹ Chi ká'an yu'u ña nda sata kuii ni chikata Ndios ndu'u, na kúu apóstol. Chi ndó'o ndu'u táto'on k'i'o ndó'o ra ni ta'anda choon ña kuu. Ta kúu ndu'u táto'on ñayuu ná'a diki ñayuu yó'o, noo ángel xí'ín noo ñayuu. ¹⁰ Ta ndu'u kúu ñayuu xixi noo ñayuu sa'á ña dána'a ndu sa'a Cristo. Tído ndo'ó, kée ndó mií ndó ña kúu ndó na ndichí sa'a Cristo. Ta ndu'u kúu na vitá ini noo ndo'ó, tído ndo'ó kúu na ndakí. Ta ndo'ó kúu na ió ñaño'ó, ta ndu'u kúu ra koó ñaño'ó, xiní ndo. ¹¹ Ta nda viti nda'í kuiko ndu'u, ta nda'í ichi ini ndu, ta ko ní'ij ndú dá'on kandixi ndu. Ta kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, ta ni ve'e ndu koó. ¹² Ta kuitá ndu kéchóon ndu xí'ín ndá'a mií ndú. Ta

ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ndu'u, xika ndu ña va'a sa'a ná noo Ndios. Ta kéndava'a na xí'ín ndu'u, tído xí'o ndeé va ini ndu. ¹³ Chínani kini na ndu'u, tído luu ká'an ndu xí'ín ná. Ta ni kasandaá ndu kúu ndú táto'on xe'e, chi nda viti kée na xí'ín ndu'u táto'on k'i'o kée na xí'ín ña ko chóon.

¹⁴ Ta ko táai ña yó'o kosaa noo ndo, dá kaka'an noo ndo. Di'a táai ña kosaa noo ndo, chi kónij ka'an ni'inii noo ndo, chi kúu ndó táto'on de'e maní. ¹⁵ Ta va'ará ná kakomí ndó táto'on uxí mil ta dána'a noo ndo sa'a Cristo, tído iin tó'ón vá kúu tatá ndo. Ta yu'u kúu tatá ndo, chi ni daná'ij noo ndo ña kúu to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo Jesús, ta ni kandísa ndóan. ¹⁶ Sa'á ñoó sei nda'avíi noo ndo ña kee ndó táto'on k'i'o kée mií.

¹⁷ Sa'á ñoó ni tanda'a yu'u Timoteo kosaa xi noo ndéi ndó. Ta kúu xí táto'on de'e maní, ta iin ndaa xi xí'ín sato'o yo Ndios. Ta mií xí dándusaa ini ndo táto'on k'i'o kée yu'u sa'á ña kándísai Cristo, ta k'i'o dión dána'ij noo na kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin xían noo yá'ij kua'in. ¹⁸ Ta ió dao ndó ni kasá'a kée ndó mií ndó ña kúu ndó na ndaya'i, chi ká'an ndó ña o saa kai noo ndéi ndó xaan. ¹⁹ Tído yachi nda'o saai koto ni'ini ndo'ó tá k'i'o dión kóni sato'o yo Ndios, dá ná kandaá iniij á miían ndaa ndisa kómí na chindaya'ij mií ñoó ndeé Ndios, o to'on ká'an oon va na kían. ²⁰ Dá chi tá ño'ó yó tixi ndá'a Ndios, ko kían ña ka'an oon yó, chi kían ña kómí ndisa yó ndeé ná. ²¹ ¿Ndá kían kóni ndo? ¿Á kóni ndo ña saai dánanii ndo'ó, o á kóni ndo ña saai xí'ín ña kú'u iniij sa'a ndo, ta xí'ín ña kueé iniij?

5

Sa'ándá Pablo choon noo ñayuu ñoó ña taó xoo na taa ni kee kuachi kini

¹ Miían ndaa ni ni'ij tó'in ña tein mií ndó xaan nákaa iin taa kée kuachi ka'an noo. Ta kuachi kini nda'o kían yó'o, chi ni ñayuu ko ná'a Ndios ko kée táto'on k'i'o kée taa xaan, chi kidi ra xí'ín naná ke'én ra. ² Tído ndo'ó kúu ra kuryíi ij vá ndó. ¿Á ko ná'a ndó ña kánian kunda'í va ini ndo, dá taó ndo ta kée kuachi ñoó tein mií ndó xaan? ³ Ta va'ará koó yu'u ió xí'ín ndó xaan, tído kee ndó kuendá ña ió ñaxintónij xí'ín ndó. Ta sa'á ña kían táto'on k'i'o ióij xí'ín ndó, sa'á ñoó sa

n̄i keyíkoj sa'á ña kini n̄i kee taa xaan. ⁴ Ta xí'ín kuu sato'o yo Jesucristo nataka ndo, ta kee ndó kuendá ña ióij xí'ín ndó, ta xí'ín ndéj sato'o yo Jesucristo ⁵ nakj'o ndó taa xaan noo ndá'a ña u'u, dá ná ndo'o níj rá, dá ná naá ña kini kátoó ñij rá, dá káki níj rá tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaá na.

⁶ Sa'á ñoó ko vá'a ta'on ña kúryí ndó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúú dákuíta tachí vaan iin tu'u yúsa káva'a pan? ⁷ Sa'á ñoó nduvii ndo mií ndó noo kuachi kée ra, chí kían tát'on levadura dátuyán ndo'ó, dá kakuu ndó tát'on yúsa saá, ña ko ní kí'ín tá'an xí'ín levadura. Dá chí Cristo kúú tát'on léko sa'ání na Israel kéká'ano na víko pascua, chí n̄i doko ná mií ná sa'a yo. ⁸ Sa'á ñoó ná keká'ano yó víko pascua miíá, ta ná dá'a ni kechóon yó levadura, ña kúú ña kini xí'ín ña ko vá'a. Di'a ná kechóon yó pan, ña ko ní kí'ín tá'an xí'ín levadura, ña kúú ña kée yó ña ndaa xí'ín ndino'o ini yo.

⁹ Ta noo iin ka tuti n̄i tanda'í kosaa noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ka ndo xí'ín ñayuu kée kuachi xí'ín na ko kúú yij ná o ñadi'í na. ¹⁰ Tído ko kóni kaaan ña kankuei xoo ndó tein ñayuu ko ná'á Ndios kée kuachi xí'ín na ko kúú yij ná o ñadi'í na, xí'ín na kátoó kakomí ña'a dao ka ñayuu, xí'ín na kí'ín kuí'íná, xí'ín na ndáño'o yoko. Dá chí miían ndúsa kánian kankuei va ndó ñayuu yó'o, dá kandeé ndó kankuei ndó tein na. ¹¹ Tído tuti n̄i tanda'í kosaa noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín ñayuu ká'an kúú kuendá Jesús tá kée na kuachi xí'ín na ko kúú yij ná o ñadi'í na, o tá kátoó na kakomí ná ña'a dao ka ñayuu, o tá ndáño'o na yoko, o tá kúú ná na to'ón, o tá xí'í na, o tá kí'ín kuí'íná ná. Ta ni o sa koo ini ndo kasá'an ndó xí'ín ná. ¹² Chí, ¿ndí kían kúú yu'u ña keyíkoj sa'á ñayuu ko nataka dákuá'a xí'á? Tído, ¿á ko ná'á ndó ña kánian keyíko yo sa'á na dákuá'a dáó xí'á? ¹³ Chí ñayuu ko nataka dákuá'a xí'á, mií Ndios kúú na keyíko sa'a ná. Sa'á ñoó taó ndo taa kée kuachi nákaá tein ndó xaan ná ko'on ra.

6

Ná dá'a ni ko'on ndo noó ta né'e choon tá ndó'o ndó tandó'ó tein mií ndó

¹ ¿Á ko ná'á ndó ña tá naá iin káa ndó xí'ín iin ñani ndo, na kúú kuendá Jesús, ko vá'a ta'on kée ndó tá ná ko'on ndo noo taa né'e choon ñayuu yó'o ka'an kuachi ndó sa'a ñani ndo? ¿Ndiva'a ko ká'an di'a ndó xí'ín na kúú ñayuu Ndios, dá keyíko na sa'a ndo? ² ¿Á ko ná'á ta'on ndo'ó ña kasandaá iin kuu, dá ni'ij yóo, na kúú ñayuu Ndios, ña keyíko yo sa'a ndidaá ñayuu? Ta sa'á ña ni'ij ndo ña keyíko ndo sa'a ñayuu, sa'á ñoó, ¿ndiva'a o kúú keyíko mií ndó tandó'ó leé ndó'o mií ndó xaan, tá dáá? ³ ¿Á ko ná'á ta'on ndo'ó ña nda ángel ndéi induú keyíko yó sa'a? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ió choon ña keyíko yo sa'á ña ndó'o yó ñayuu yó'o? ⁴ Sa'á ñoó, tá ndó'o ndó tandó'ó ñayuu yó'o, ¿ndiva'a kua'an ndo noo ra né'e choon, tá'an ra ko sa'ání mií sa'á ña'a Ndios? ⁵ Ndidaá kúú ña yó'o ká'in xí'ín ndó, dá ná koo cháá ña ka'an noo ndo. ¿Á koó ví iin ta ndichí tein mií ndó xaan kuu keyíko sa'a ndo tá naá iin ñani ndo xí'ín iin ka na? ⁶ Chí di'a iin kúú mií ndó, na kúú kuendá Jesús xaan, naá tá'an ndó, ta né'e tá'an ndó kua'an ndo keyíko sa'a ndo noo taa né'e choon, tá'an ra ko ná'á Ndios.

⁷ Ta sa'á ña naá tá'an mií ndó, sa'á ñoó ná'a ndo mií ndó ña ko ndíta ndaa ndo xí'ín Ndios. ¿Ndiva'a ko xí'o ndeé ní iní ndo tá kéndava'a na xí'ín ndó? Ta, ¿ndiva'a ko xí'o ndeé ní iní ndo tá kí'ín kuí'íná ná ndo'ó? ⁸ Tído di'a kéndava'a ndó xí'ín ñani ndo, na kúú kuendá Jesús, ta kí'ín kuí'íná ndó na.

⁹ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña o ndú'u ta'on ñayuu káni noo dándaki Ndios? O sa danda'í ndo mií ndó, chí o ndú'u na kátoó kudj xí'ín ndi ndáa mií vá ñayuu noo ió Ndios, ni na ndáño'o yoko, ni na kídj xí'ín na ko kúú yij ná o ñadi'í na, ni ra kídj xí'ín taa xí'ín rá, ni ñá'a kídj xí'ín ñá'a xí'án, ¹⁰ ni na kuí'íná, ni na kátoó téj di'ón, ni na xí'i, ni na kini ká'an, ni na maña o ndú'u noo dándaki Ndios. ¹¹ Ndidaá ña yó'o n̄i sa kee dao ndo'ó tá sata, tído sa n̄i nduvii va ndó noo Ndios viti, ta n̄i xí'o na ña koo vii ndo, ta n̄i kandoo vii ndo noo Ndios sa'á ña kándéé iní ndo sato'o yo Jesús, xí'ín sa'á ña n̄i natin ndó Espiritu ij Ndios.

Ná dá'a ni kee ndó kuachi xí'ín na ko kúú yij ndo o ñadi'í ndo

¹² Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ñá k̄i'o ña va'a noo yo. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído ná o k̄i'o yó mií yó noo ni iin ña'a ña dándákian yó. ¹³ N̄i k̄ava'a Ndios ña'a kaxíó kaño'o t̄ixiό, ta n̄i k̄ava'a t̄ij yó ña kaño'o ña'a kaxíó, tído ndi nduú vaan dánaá na. Tído k̄o ní k̄ava'a na ñ̄ij yo ña k̄ian kudi yo x̄i'ín ndi ndáa mií vá ñayuu. Ch̄i di'a n̄i k̄ava'a na ñ̄ij yo, dá koni kuáchí yó noo mií ná, ta mií ná kúú sato'o ñ̄ij yo. ¹⁴ Ch̄i Ndios, na n̄i danátaki sato'o yo Jesús, noón ta'ani kúú na dánátaki yó x̄i'ín ndée ná.

¹⁵ ¿Á k̄o ná'á ta'on ndó ña ñ̄ij ndo kúú kuendá Cristo? Sa'á ñoó, ¿á kuu ko'o x̄i'ín ñ̄ij yo, ña kúú kuendá Cristo, ta dák̄i'ín tá'an yóan x̄i'ín ñ̄ij iin ñá'a díkó míi noó t̄aa? Koó, o kúú ta'on. ¹⁶ ¿Á k̄o ná'á ta'on ndó ña tá n̄i ñaki'ín tá'an ñ̄ij iin t̄aa x̄i'ín ñá'a díkó míi, dá k̄ian n̄i nduu na iin tó'ón vá? Dá ch̄i di'a ká'an tuti ī Ndios: “Tá n̄i ñaki'ín tá'an iin t̄aa x̄i'ín iin ñá'a, dá k̄ian n̄i nduu na iin tó'ón vá.” ¹⁷ Tído na n̄i ñak̄i'o mií noo sato'o yo Jesús, dión n̄i nduu na iin tó'ón x̄i'ín ná.

¹⁸ Kuino k̄i ndo noó ña katoó ndo kudi ndo x̄i'ín na k̄o kúú ñadi'í ndo o ȳi ndo. Dá ch̄i ndidaá k̄a kuachi kée ñayuu k̄o k̄ian kuachi kée na x̄i'ín ñ̄ij míi ná, tído na kée kuachi x̄i'ín na k̄o kúú ȳi ná o ñadi'í na, noón kúú na yá'a kée kuachi x̄i'ín ñ̄ij míi ná. ¹⁹ Ch̄i, ¿á k̄o ná'á ta'on ndó ña yik̄i koño ndo kúú ve'e ño'o noo ió Esp̄ritu ī Ndios? Ch̄i ió na ini ndo, ch̄i n̄i ñatiin ndó na noo Ndios. Sa'á ñoó k̄o dándáki k̄a ndo mií ndó, ²⁰ dá ch̄i ya'i nda'o n̄i ch̄iya'i Ndios sa'a ndo. Sa'á ñoó keká'ano ndó Ndios x̄i'ín ñ̄ij ndo, x̄i'ín esp̄ritu ndo, ch̄i ña'a Ndios k̄ian.

7

Ká'an ni'ini Pablo noó ñayuu sa'a ndí k̄ian kee na tá t̄anda'a ná

¹ Ta viti k̄ian ko'in kast̄o'in x̄i'ín ndó sa'á ña n̄i ndato'ón ndó yu'u noo tuti n̄i t̄anda'á ndó n̄i k̄ii nooí, á ña va'a cháá k̄a k̄ian ña ná o t̄anda'a t̄aa x̄i'ín ñá'a. ² Tído sa'á ña ióan ya'a ndó kee ndó kuachi x̄i'ín na k̄o kúú ȳi ndo o ñadi'í ndo, sa'á ñoó va'a cháá k̄a ná koo ñadi'í iin rá iin ndó, ta iin rá iin na ñá'a ná koo ȳi ná. ³ Ta iin rá iin t̄aa k̄anian kudi nduú ra x̄i'ín ñadi'í ra, ta k̄i'o dión ta'ani k̄anian kee na ñá'a x̄i'ín ȳi ná. ⁴ Dá ch̄i na ñá'a k̄o dándáki k̄a na ñ̄ij ná, ndaá ȳi vá ná

kúú ra dándáki ñaá. Ta ni t̄aa k̄o dándáki k̄a ñ̄ij rá, ndaá ñadi'í ra kúú na dándáki ñaá. ⁵ Sa'á ñoó o sa kád̄i'inda ndo ñ̄ij ndo noo ȳi ndo o noo ñadi'í ndo. Tído tá n̄i kand̄o mií ndó ña o náki'ín tá'an ndó dao kuu, ch̄i kóni ndo kane'e ī ndo ka'an ndo x̄i'ín Ndios, dá k̄ian kuu va kee ndó dión. Tído ndi'i daá, naki'ín tá'an nduú tuku ndó, ch̄i oon ni ví o k̄i'o ndeé iní ndo, ta kexixi ña u'u x̄i'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi x̄i'ín iin k̄a na.

⁶ Ndidaá ña'a ká'in x̄i'ín ndó yó'o k̄ian ká'an ni'inii noo ndo, tído k̄o kúú ta'an vaan choon sa'ándái noo ndo. ⁷ Ká'an yu'u ña va'a cháá k̄a k̄ian ña ná kandeí mií ndidaá t̄aa t̄ato'on k̄i'o ió mií yu'u. Tído diin diin va ña'a n̄i ni'í tá'í iin rá iin ñayuu noo Ndios, ch̄i ió dao na n̄i ni'í tá'í ña k̄i'o ndeé iní na kandeí mií ná, ta ió ta'ani dao na n̄i ni'í tá'í ña t̄anda'a ná.

⁸ Ta ña yó'o ká'an yu'u x̄i'ín takuáchí táki, x̄i'ín na kuáan ña iin ña va'a k̄ian ña ná kandeí mií ná t̄ato'on k̄i'o kée yu'u. ⁹ Tído tá k̄o x̄i'o ndeé iní na ch̄ituu na ña kóni ñ̄ij ná, dá k̄ian va'a cháá k̄a ná t̄anda'a ná. Dá ch̄i va'a cháá k̄a ña t̄anda'a ná o duú k̄aan ndo'o n̄io ná koni na iin t̄aa o iin ñá'a.

¹⁰ Ta noo ndo'ó, na n̄i t̄anda'a, sa'ándái choon noo ndo, tído k̄o k̄ian choon n̄i ndaki ñaxintóni, ch̄i choon sa'ándái mií sato'o yo Ndios nooí k̄ian, ña ndo'ó, na ñá'a, o sa dánkoo ndó ȳi ndo. ¹¹ Tído tá sa n̄i dánkoo iin ñá'a ȳi'an, dá k̄ian ná dá'a ni t̄anda'an x̄i'ín iin k̄a t̄aa. Va'a cháá k̄a ná ndaka ña man̄i noo sátá'an iin rá iin na, dá naki'ín tá'an tuku na kandeí na. Ta ndo'ó, ra t̄aa xaan, o sa dánkoo ndó ñadi'í ndo.

¹² Ta ió ña ka'in x̄i'ín dao k̄a ndo, va'ará k̄o ká'an sato'o yo Ndios sa'án. Tá ió iin k̄aa ñani yo, ta k̄o kándisa ñadi'í ra Jesús, tído ióan ña koo īan x̄i'ín rá, dá k̄ian ná dá'a ni dánkoo ñaá rá. ¹³ Tá ió iin k̄aa na ñá'a kándisa Jesús, ta k̄o kándisa ȳi ná, tído tá ió ra ña koo īi rá x̄i'ín ná, dá k̄ian ná dá'a ni dánkoo ñaá ná. ¹⁴ Ch̄i iin ȳi k̄o kándisa Jesús, ndé'é va'a ñaá Ndios sa'á ña kándisa ñadi'í ra. Ta iin ñadi'í k̄o kándisa Jesús, ndé'é va'a ñaá Ndios sa'á ña kándisa ȳi'an. Ch̄i tá k̄o k̄ian dión, dá k̄ian kand̄o kini de'e na noo Ndios, tído viti kúú x̄i takuáchí vii noo ná.

¹⁵ Tído tá ká'an ȳi ndo o ñadi'í ndo, na k̄o kándisa Jesús, ña dánkoo na ndo'ó, dá k̄ian konó ndó ná kee na dión. Ch̄i n̄i ndaxi ndo

noó ña ni tandá'a ndó xí'ín ná tá ndó'o ndó dión. Chì ni nakana Ndios ndo'ó ña kían kandeì va'a ndó. ¹⁶ Chì ndo'ó, na ñá'a xaan, ¿xíni á kandeé ndó xí'ín yíi ndo, dá nduu ra kuendá Jesús? Ta ndo'ó, ta kúu yíi, ¿xíni á kandeé ndó xí'ín ñadi'í ndo, dá nduu na kuendá Jesús?

¹⁷ Tído iin rá iin ndó kánian koo táto'on ni xí'o mií sato'o yo Ndios koo ndó tá ni nakana ñaá ná xoo mií ná. Ta ña yó'o kían dána'i noo ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús iin iin xían noo xionooi. ¹⁸ Sa'á ñoó, ¿á sa ni ta'anda ñi ndo tá ni nakana ñaá Ndios? Dá kían nda dión koo va ndó. ¿Á ió dao ndó ko ñá'a ta'anda ñi tá ni nakana ñaá Ndios? Dá kían ná dá'a ni ka'anda ndoán. ¹⁹ Dá chì ña ta'anda ñi yo xí'ín ña ko ní ta'anda ña, ni iin ña'a ko ndáya'i ña, dá chì ña ndáya'i noo Ndios kían kee yó choon sa'ándá na. ²⁰ Sa'á ñoó kánian koo iì ndo táto'on kì'o ndáa ndó tá ni nakana ñaá Ndios xoo mií ná. ²¹ ¿Á ni sa ño'o ndó tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñaá Ndios? Ná dá'a ni nakani ini ndo. Tído tá ió tandeé ini ña kankuei ndó tixi ndá'a sato'o ndo, dá kían cho'on ini ndo yaa ndo. ²² Chì ndo'ó, na sa ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñaá Ndios, ndo'ó kúu na ni taó xoo Ndios tixi ndá'a kuachi, dá nono ndo kee ndó ña kóni na. Ta ndo'ó, na ko ní sa ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni nakana ñaá Ndios, viti kían ni ndu'u ndó tixi ndá'a Cristo, dá koni kuáchí ndó noo ná. ²³ Ya'i nda'o ni chiya'i Ndios sa'a ndo, sa'á ñoó ná dá'a ni nachi'i ndó mií ndó tixi ndá'a ni iin tó'on ñayuu. ²⁴ Sa'á ñoó, ñani, táto'on ni sa ndaa iin rá iin ndó tá ni nakana ñaá Ndios, kì'o dión iì ní koo ndó noo ná.

²⁵ Ta viti ko'jin ka'jin cháá xí'ín ndó sa'á na takí, va'ará ko ta'ón choon ní ni'í noo sato'o yo Ndios kían. Tído ká'an ni'inii noo ndo táto'on kì'o ká'an mií yu'u kúu ña va'a, chì sa'á ña kú'u ini sato'o yo Ndios sa'í, sa'á ñoó kúu iin taa ká'an ña ndaa. ²⁶ Ta sa'á ña ndéi yó tiempo u'u nda'o, sa'á ñoó ká'an yu'u ña va'a cháá ka ná kandeì mií ndó, ta taa, táto'on kì'o ndéi ndó. ²⁷ Tá ió ñadi'í ndo, o sa dánkoo ñaá ndó. Ta tá koó ñadi'í ndo, o sa ndí'i ini ndo tanda'a ndo. ²⁸ Tído tá ná tanda'a ndo, ko ta'ón kuachi kían. Ta dión ta'ani takuáchí di'í takí, ko ta'ón kuachi kían tá ná tanda'a xí. Tído na tanda'a, kasá'a ndo'o níó ná, ta ko kóni yu'u ña ndo'o ndó

dión.

²⁹ Tído ña yó'o ká'an yu'u xí'ín ndó, chì ndadá cháá vá tiempo kámani noo yo. Sa'á ñoó ndo'ó, na ió ñadi'í, kee ndó kuendá ña koó ná ió, ta ndí'i cháá ka ini ndo sa'a Ndios. ³⁰ Ta ndo'ó, na kúnda'í ini, kee ndó kuendá ña ko kúnda'í ini ndo. Ta ndo'ó, na ndéi dii, kee ndó kuendá ña ko ndéi dii ndo. Ta ndo'ó, na xíin, kee ndó kuendá ña koó ña'a ní xíin ndó. ³¹ Ta ndo'ó, na kéchóon ña'a ió ñayuu yó'o, ná dá'a ni ndí'i ini ndo sa'án. Dá chì ñayuu ndéi yó viti naá váan xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooán.

³² Chì ña kóni yu'u kían ña ná dá'a ni nakani téi ini ndo sa'á ña'a ió ñayuu yó'o. Chì na ko ñá'a tanda'a, ndí'i cháá ka ini na sa'á ña'a sato'o yo Ndios, chì ndúkú ná ña nata'an ini sato'o yo koni ñaá ná. ³³ Tído taa ni tandá'a, nakani cháá ka ini ra sa'á ña ió ñayuu yó'o, chì ndúkú rá ña nata'an ini ñadi'í ra koni ñaáán. ³⁴ Ta dión ta'ani ko kúu nóo ta'an vaan xí'ín ñá'a ió yíi xí'ín ñá'a koó yíi. Chì ñá'a koó yíi, ndí'i inian sa'á ña'a sato'o yo Ndios, chì ndúkúán ña kandoo vii ñiian, xí'ín níman noo Ndios. Tído di'a ñá'a ió yíi, ndí'i cháá ka inian sa'á ña ió ñayuu yó'o, chì ndúkúán ña nata'an ini yíian koni ñaá rá. ³⁵ Ká'in ndidaá ña yó'o xí'ín ndó, dá ni'í ini cháá ka ndo ndi kee ndó. Ta ko ká'in sa'a ña sa'á ña kóni chituuu ndo'ó. Ña kóni yu'u kían kee ndó ña va'a xí'ín ña ndísá'ano, dá kían ni iin tó'on ña'a ná o kétéin noo ndo kee ndó ña kóni Ndios.

³⁶ Tá ió iin káa ndó ká'an ña ko vá'a ta'on ña kuyatá de'e di'í takí ndo, ta ká'an ndó ña kánian tanda'a xí, dá kían kuu kì'o ndó ña tanda'a xí, chì ko ta'ón kuachi kían. ³⁷ Tído ndo'ó, na ió ini ña ná o tanda'a de'e di'í ndo, ta o duú ña miian ndúsa kían ña tanda'a xí, ta nóno noo ndo kee ndó ña kían kóni mií ndó, tá sa ni chikaa ini ndo ña o tanda'a ta'ón de'e di'í takí ndo, dá kían va'a va kée ndó. ³⁸ Sa'á ñoó, na xí'o de'e di'í na tanda'a xí, va'a kée na, ta na ko xí'o xi tanda'a xí, va'a cháá ka kée na.

³⁹ Ta iin ñá'a ió yíi, ni kató tá'an xí'ín yíian noo ley xían nani takí ra ió ra. Tído tá ni xí'i yíian, dá kían ni nono nooan tanda'an xí'ín ndi ndáa taa kóni miian, tído taa kándisa sato'o yo Cristo ná kakuu ra. ⁴⁰ Tído kaá yu'u ña va'a cháá ka ví keeán tá ná o tanda'a

tukuán, ta ká'ín ña k̄i'o dión ta'ani kóni Espiritu īi Ndios.

8

Ká'an ni'ini Pablo sa'á koño dóko ñayuu ko ná'á Ndios noó yoko

¹ Viti, dá kua'ín kasto'in xí'ín ndó sa'á koño dóko ñayuu noó yoko. Sa kátóni va'a ini yo sa'á ña yó'o. Tído sa'á ña kátóni ini yo, ña yó'o kedaá xí'á, sa'á ñoó kúryí yó. Tído tá kú'u ndisa ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó, dá dákuá'ano yó na xí'ín to'on Ndios. ² Tá ió iin káa ndó ká'án ña ná'á nda'o ndó sa'a iin ña'a, di'a ko ná'á ndó sa'án táto'on k̄i'o kánian kana'á ndó. ³ Tído tá mián ndaa kóni yo Ndios, dá kían ná'á ná yó, ña kúú yó ñayuu na.

⁴ Ta viti ko'ín ka'ín xí'ín ndó sa'á ña dóko ñayuu noó yoko. Ná'á yó ña ko ta'ón ña'a ndáya'i yoko ndéi ñayuú yó'o, ch̄i koó ka iin ka ndios, sava'a iin tó'ón din̄i vá kúú Ndios. ⁵ Va'ará ká'an ñayuu ña ndéi dao ka ndios induú o noño'o yó'o, ch̄i kaá na ña kua'á nda'o ndios xí'ín kua'á nda'o sato'o ndéi, ⁶ tído noo yóo, iin tó'ón din̄i vá kúú Ndios, na kúú tatá yo, na ñi kava'a ndidaá kúú ña'a, ta noón kúú na xí'o ña takí yo kéchóon yó noo ná. Ta iin tó'ón din̄i ta'ani kúú sato'o yo Jesucristo. Ta xí'ín ndá'a mí ná ió ndidaá kúú ña'a, ta mí ná kedaá xí'á, dá takí yo ndéi yó.

⁷ Tído o duú ndidaá ñayuu kátóni ini sa'á ña yó'o. Dá ch̄i ñó'o dao ñayuu tein ndó, nda kuálí ná ñi kasá'á ná ndáño'o na yoko. Sa'á ñoó tá seí na koño ñi doko ñayuu noó yoko, ká'án ná ña sa ndáño'o ta'ani na yoko ñoó, ta kasá'á ná nákan̄i kuáchi ini na sa'á ña ko ná'á va'a na, ta ká'án ná ña ñi yako na noo Ndios. ⁸ Sa ná'á vá yó ña o duú ña'a seí yo kedaá xí'ín yó, dá kandoo va'a yó noo Ndios. Dá ch̄i ko kúú yó ñayuu ndáya'i cháá ka noo ná sa'á ña seí yo dao ña'a, ta ñi o kándoo nóo yó noo ná sa'á ña ko seí yo dao ka ña'a. ⁹ Tído kaon koo ndó, ch̄i va'ará kuu keí ndoán, tído ná dá'a ni k̄i'o ndó ña kían kuei dao na kóman̄i kua'ano xí'ín to'on Ndios noó kuáchi sa'á ña seí ndoán. ¹⁰ Dá ch̄i tá ná koni na iin káa ndo'ó, na sa ná'á sa'á ña yó'o, ta ió ndo seí ndo koño ini ve'e noo ndáño'o ñayuu yoko, dá kían ka'án ta'ani na keí ná ña, va'ará nákan̄i kuáchi ini

na keí náan. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó xíno ini na keí ná koño ñi doko ñayuu noó yoko? ¹¹ Ta sa'á ña ná'á va'a ndó ña ko ta'ón kuáchi kían keí ndó koño ñoó, sa'á ñoó dátuu ndó ñani ndo, na ko ña'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, na ñi ch̄iya'i Cristo sa'a. ¹² Ta sa'á ña yá'a ndó kée ndó kuáchi noo ñani ndo, ta sa'á ña xí'o ndó ña xíno ini na kée na ña ká'án ná kúú kuáchi, sa'á ñoó yá'a ndó kée ndó kuáchi noo mí Cristo. ¹³ Sa'á ñoó tá ña'a seí yu'u kedaá xí'ín ñanii, dá kuei na noó kuáchi, dá kían ni iin kuu ka ná o kaxíi koño, dá kían ná dá'a ni ya'a ñanii kee na kuáchi sa'a yú'u.

9

Ká'an Pablo ña kúú ná iin apóstol

¹ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesús? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña kuu kee yu'u ndidaá ña'a kée dao ka apóstol? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ñi xini ta'ani yu'u Jesús, na kúú sato'o yo? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ñi nduu ndó kuendá Jesús sa'á ña kéei choon ñi xí'o sato'o yo noo? ² Ndá ndi kuu ko kándia dao ka ñayuu ña mián ndaa kuiti kúú yu'u apóstol Jesús, tído ndo'ó kúú na kánian nakon̄i ndo yu'u. Ta sa'á ña kúú ndó kuendá sato'o yo Jesús, ñoó kían ná'a ña kúú iin apóstol.

³ Ta ña yó'o kúú to'on ká'ín xí'ín ndo'ó, na kána'á xí'ín ndéi xaan: ⁴ ¿Á ko ta'ón ích̄i ndú ña k̄i'o ndó ña'a kasá'an ndu, ña k̄i'o ndó ña'a ko'o ndu? ⁵ ¿Á ko ta'ón ích̄i ndú ña kandaka ndu na ña'a kándisa Jesús kakuu ñadi'í ndu, ta kanoo nduú na xí'ín ndú, táto'on k̄i'o kée dao ka na kúú apóstol, xí'ín ñani sato'o yo Jesús, xí'ín Cefas? ⁶ ¿Á sava'a yu'u xí'ín Bernabé kúú na kánian koto mí xí'ín choon kée ndu? ⁷ Ta, ¿ndi káa iin soldado xíto mí xí'ín di'ón mí rá? Ta, ¿ndi káa iin taa xíti uva, ta ko seí ra uva kána noño'o rá? Ta, ¿ndi káa iin taa ndáka léko, ta ko xí'i ra lechí r̄i?

⁸ ¿Á ká'án ndó ña nákan̄i ini taa ká'ín xí'ín ndó? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña dión ta'ani ká'an ley Moisés? ⁹ Dá ch̄i ley Moisés kían kaá di'a: "O sa taán ndo ñono yú'u chee tá sádi r̄i tirió, dá ná kuu keí r̄i chááan." ¿Á ká'án ndó ña ndí'i ini Ndios sava'a sa'á chee? ¹⁰ O, ¿á ñi taa ta'ani na to'on yó'o sa'a

yóo? Sa'a yóo ni taa naan. Ta dión ni na xíti, ió tandeé iní noo ná ña natiin na ña'a noño'o ni xiti na, ta na sádi tirió, ió ta'ani tandeé iní noo ná ña natiin na ña'a noo ni nduvii na ñoó.

¹¹ Ndu'u kúu na ni chi'i tata ña kúu to'on Ndios ini níno ndo, sa'á ñoó, ¿á kakian iin ña dáta'án nda'o ndu'u ndo'ó ña natiin ndu'u cháá ña xínño'ó ndú noo ndo? ¹² Tá dao ka va taa kúu ra nátiin ña xító ndó ra, ta va'a cháá ka ví kánian kee ndó xí'ín ndu'u.

Ta va'ará ió íchi ndú ña koto ñaá ndó, tído ko kéchóon ta'on ndu'an. Di'a xí'o ndeé vá iní ndu noo ndidaá ña'a, dá kían ni iin ña'a ná o kétéin noo ñayuu ña kandísa na to'on va'a sa'a Cristo Jesús. ¹³ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña taa kéchóon noo Ndios ini ve'e ño'o ká'ano seí ra ña ño'o ini ve'e ñoó, ta ra dóko kíti noo ná seí ra cháá koño ri? ¹⁴ Dión ta'ani ni sa'anda sato'o yo Jesús choon ña na xíonoo dána'a to'on va'a sa'a ná, kánian kataki na noo choon kée na.

¹⁵ Tído yu'u, ni iin kuu ta'on ko ní ka'in xí'ín ndó ña koto ndó yu'u, ta ni ko táai to'on yó'o kosaa noo ndo sa'á ña kónij ña koto ndó yu'u. Va'a kaan ná kuu di'a yu'u, o duú ka ña díta ndó ña náta'an inij sa'á ña ko kí'in ya'i noo ndo. ¹⁶ Tá dána'a yu'u to'on va'a sa'a Jesús, dá kían ko kánian chindaya'i yu'u mií, dá chi ni ta'anda choon noo ña dión kánian kee. Nda'í yu'u tá ná o dána'i to'on va'a yó'o.

¹⁷ Tá ni chikaa ini mií yu'u kee choon yó'o, dá kían kuu va natiin ya'i noo ndo. Tído o duú mií yu'u ní chikaa inij kee ña, dá chi choon ni ta'anda noo vá yu'u kían. ¹⁸ Ta, ¿ndí kían va'a nátiin yu'u, tá dáá? Ña va'a nátiin yu'u kían náta'an inij sa'á ña ko kí'in ya'avii noo ndo dána'i to'on va'a sa'a Cristo Jesús. Chi ko kónij dándi'i inij ndo'ó kee ndó ña kánian kee ndó xí'ín sa'á ña dána'i to'on va'a sa'a Jesús.

¹⁹ Ta sa'á ña ko nákaai tixi ndá'a ni iin tó'on ñayuu, sa'á ñoó nónói k'i'oi mií konkuáchíi noo ndidaá kúu ñayuu, dá kían kandeéi ña kandísa kua'a cháá ka na to'on va'a sa'a Jesús. ²⁰ Sa'á ñoó, tá nákaai tein na kúu na Israel, dá kéei mií kúu iin na Israel, dá kandeéi kandísa na Jesús. Chi tá nákaai tein na ño'o tixi ndá'a ley Moisés, ta va'ará ko nákaai tixi ndá'a ley ñoó, tído

kéei mií ña nákaai tixi ndá'án, dá kandeéi kandísa na Jesús. ²¹ Ta dión ta'ani kée yu'u tá nákaai tein ñayuu ko ño'o tixi ndá'a ley Moisés, chi kée yu'u mií ña ko nákaai tixi ndá'a ley. Tído ko kónij kaaan ña ko seídó'o yu'u choon sa'ándá ley Ndios, chi nákaai tixi ndá'a Cristo. Dión kéei, dá kandísa na ko ño'o tixi ndá'a ley to'on va'a Jesús. ²² Tá nákaai tein na ko ñá'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, dá kían kée yu'u mií táto'on k'i'o kúu mií ná, dá kandeéi kua'ano na xí'ín to'on Ndios. Ta daá kuití vá kée yu'u mií táto'on k'i'o kúu iin rá iin ñayuu, dá kandeéi káki dao na noo kuachi na. ²³ Ndidaá kúu ña yó'o kée yu'u, dá naka'ani cháá ka to'on va'a sa'a Jesús kua'an, ta k'i'o dión kandeé ta'ani yu'u ni'í ña kúu ña va'a sa'á to'on va'a yó'o.

²⁴ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ndi ndó'o taa taxí tá'an? Chi ndidaá vá rá ndúndéé taxí tá'an, tído iin tó'on vá kúu ra kándéé. Ta k'i'o dión ta'ani ndundéé ndó kuita ndaa ndo xí'ín to'on Ndios, dá kandeé ndó ni'í ndo ña kánian natiin ndó. ²⁵ Ta k'i'o dión ta'ani ndó'o ra ko'on chidáó tá'an, chi ndi'í nda'o ini ra kénduu ra mií rá, dá kandeé rá ni'í rá iin corona, ña naá óon. Tído yóo kúu na ndi'í ini kuita ndaa xí'ín Ndios, dá ni'í yo iin corona, ña ni iin kuu o naá. ²⁶ Sa'á ñoó k'i'o dión ndaa kánkonoí íchi Ndios, chi ko kánkono naá ta'on yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani kéei tá naái xí'ín ña kini, chi ko kéei táto'on kée na dáko'on yikí noo táchi. ²⁷ Di'a dándó'o yu'u ñi'í, ta kéndúsai xí'án, dá kandeéi ña keean ña kónij Ndios. Dá chi tá koó, dá kían, va'ará ni daná'i noo dao ka ñayuu, oon ni ví o kandeéi kasandaái nda noo ni chiná'a Ndios.

10

Kuino k'i ndo noo yoko, ta o sa kándaño'o ndoan

¹ Tído ko kónij, ñani, ña nandodó ndo ña ni xika na sá'ano ñoo ndu'u tixi káti viko, ña ni kasto'on xí'ín ná noo kánian ko'on na. Ta ndidaá vá ná ni chika'anda me'í taño'o naní Taño'o Kua'á. ² Ta k'i'o dión ni ndu'u na tixi ndá'a Moisés, chi kían táto'on ni sodo ndúta ná xí'ín viko ñoó xí'ín taño'o ñoó. ³ Ta ndidaá ná ni seí ña'a ni tanda'á Ndios ni kii induú, ⁴ ta ndidaá ta'ani na ni xi'i takuí ni xi'o Ndios noo ná. Chi ni

xi'i na takuúí ni kana ndika káo, ta káo ñóó kúú Cristo. ⁵ Tído kua'á nda'o ñayuu ñóó kọ ní náta'an ini Ndios koni na. Sa'á ñóó ni kandoo yiki koño na noño'o ichi ñóó.

⁶ Ndidaá kúú ña yó'o kían kásto'on xí'ín yó ña kọ vá'a ta'on ña katoó yọ kee yó ña kini táto'on kị'o ni kee ñayuu ñóó. ⁷ Sa'á ñóó o sa kandaño'o ndó yoko táto'on ni kee dao ñayuu ñóó, chi di'a ká'an tuti ii Ndios: “Ni sa ndei na ni sasá'an na, ta ni xi'i na, dá ni ndakuei na ni sa ndei dii ná noó yoko.” ⁸ Ta ná dá'a ni kee yó kuachi xí'ín na kọ kúú ñadi'í yọ o yí yọ táto'on kị'o ni kee dao ñayuu ñóó. Chi sa'á ña ni kee na dión, sa'á ñóó iin kuu ni xi'i oko oni mil na ni kee Ndios. ⁹ Ta ná o sa kóo ini yọ korndodó yó sato'o yọ Ndios táto'on kị'o ni kee dao ñayuu ñóó, chi sa'á ña ni kee na dión, sa'á ñóó kua'a ná ni xi'i tá ni sei ñaá koo. ¹⁰ Ta ni o sa ká'an kuachi ndó noo Ndios táto'on ni kee dao ñayuu ñóó, chi sa'á ña ni kee na dión, sa'á ñóó kua'a ná ni xi'i ni kee iin ángel né'e choon sa'áni ñayuu.

¹¹ Ndidaá kúú ña yó'o kían ni ndo'o ñayuu ñóó, ta kásto'an xí'ín yó ña ná o sa kóo ini yọ kee yó dión, ta ni taa naan noo tuti ii Ndios ka'an ni'inian noo yóó, na ni kasandaá ndéi tiempo noo ndí'i. ¹² Sa'á ñóó ndi ndáa ndó ká'an ña ndita toon ndó xí'ín Ndios, dá kían kanda ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kuei ndó noo kuachi. ¹³ Kana'á ndó ña tandó'ó ndó'o ndó, iin nóó vá kúúan xí'ín tandó'ó ndó'o ndidaá ka ñayuu. Tído iin na ndaa kúú Ndios, chi o kónó ta'on na ña ndo'o cháá ka ní ndo noo ña o kị'o ndeé ini ndo. Dá chi di'a kị'o va Ndios tandéé ini noo ndo, dá kandeé ndó kankuei ndó noo tandó'ó xirndodó ñaá.

¹⁴ Sa'á ñóó, na maní mií, taó xóo ndó mií ndó noo ña kúú yoko, o sa kandaño'o ndoan. ¹⁵ Ká'in xí'ín ndó táto'on ká'in xí'ín na kandaá ini. Sa'á ñóó taó kuendá va'á ndó sa'á ña ká'in xí'ín ndó yó'o. ¹⁶ Tá xí'í yó copa ndutá uva, ndirá dándáki ña ni kee Cristo Jesús sa'a yọ, ta náki'o yó ndivé'e noo Ndios sa'a ra, zá kọ ná'á ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'ín Cristo ni kee ni ná? Ta tá dákuáchi yó pan, dá sei yoán, zá kọ ná'á ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'ín Cristo sa'á ña ni xi'o na yiki koño na ni xi'an sa'a yọ? ¹⁷ Va'ará kua'a vá kúú yó, tído iin tó'on vá pan sei yọ,

sa'á ñóó iin tó'on vá ni nduu yó, chi iin tó'on vá pan sei ndi'i yó.

¹⁸ Kande'é ndó táto'on kée na Israel. Chi sei na cháá koño kiti dóko ná noo náa, ta, zá kọ ná'á ta'on ndó ña kían táto'on iin ni nduu na xí'ín noo náa ñóó? ¹⁹ Ta sa'á ña ká'in dión xí'ín ndó, zá kóni kaa ña ndáya'i yoko, o ndáya'i ña dóko ñayuu nooán? ²⁰ Kóó, chi ña ká'in xí'ín ndó kóni kaa ña tá dóko ñayuu kọ ná'á Ndios koño noo yoko, noo ña u'u va dóko náan, ta o duú noo Ndios takí, ta kọ kóni ta'on yu'u ña iin nduu ndó xí'ín ña u'u.

²¹ Sa'á ñóó kọ kánian ko'o ndó copa kuendá Cristo, na kúú sato'o yọ, ta ko'o ta'ani ndó copa kuendá ña u'u, chi kọ kánian kasá'an ndó mesa kuendá sato'o yọ Cristo, ta iin nduu ndó xí'ín ná, ta kasá'an ta'ani ndó noo mesa kuendá ña u'u, ta iin nduu ndó xí'án. ²² Zá kọ ná'á ta'on ndó ña dár'u'u yọ sato'o yọ noo ña kuión na tá kée yó dión? Zá ká'an ndó ña ndakí cháá ka yọ o duú Ndios?

Ná dá'a ni ndukú yó ña va'a mií yó. Di'a nandukú yó ña va'a dao ka na

²³ Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña kị'o ña va'a noo yọ. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña dákuá'ano dao ka ñayuu. ²⁴ O sa ndí'i ini ndo sa'á ña kandeí va'a ndó, di'a ndi'i ini ndo ña ná kandeí va'a dao ka ñayuu. ²⁵ Ta ndi ndáa mií koño kúya'i noo díkó náan, kuu va keí ndoan. Ta o sa ndátó'on ndó ndeí ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchi ini ndo. ²⁶ Dá chi ña'a sato'o yọ Ndios kúú iin ní kúú vá ñayuu yó'o xí'ín ndidaá kúú ña'a ió nooán. ²⁷ Tá ni kana iin na kọ ná'á Ndios ndo'ó ña ko'on ndo ve'e na kasá'an ndó xí'ín ná, ta tá ká'an ndó ko'on ndo, keí ní ndó ndidaá kúú ña xí'o na noo ndo. O sa ndátó'on ndó ndeí ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchi ini ndo. ²⁸ Tído tá ió iin na kaa xí'ín ndó: “Koño ni dóko ná noo yoko vá kían xaan”, dá kían ná dá'a ni keí ndoan sa'á ña ni ka'an na dión, dá ná o nakani kuáchi ini na kande'é ná ndo'ó, dá chi ña'a sato'o yọ Ndios kúú iin ní kúú vá ñayuu yó'o xí'ín ndidaá kúú ña'a ió nooán. ²⁹ Ká'in sa'á ña nákani ini dao ka na, o duú sa'á ña nákani ini mií ndó.

Tído ndá ndi kuu kaa ndo xí'ín: “¿Ndiva'a kánian chituu yu'u ña nónói kee sa'á ña

nákani kuáchì ini dao ka ñayuu? ³⁰ Chì tá nì nakì'o va yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña'a saxíj, ¿ndivá'a ká'an u'u ñayuu sa'í, ta sa nì nakì'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'án?" ³¹ Sa'á ñoó tá sásá'an ndó, o xí'i ndó, o kée ndó dao ka ña'a, daá kuití kee ndóan sa'a Ndios, dá ná natiin na ñañó'ó. ³² O sa kákuu ndó tátò'on iin ña'a kétéin noo ñayuu, dá kuei na noo kuachi, á mií ná kúú ná na ñoo Israel, o á mií ná kúú ná kuendá Cristo. ³³ Chì dión kée mií yu'u noo ndidaá ña kéei, chì ndúkúí ña nata'an ini ndidaá ñayuu, chì ko kée yu'u sa'a mií, di'a kée yu'u sa'a dao ka na, dá ni'í ná ña káki na noo kuachi na.

11

¹ Sa'á ñoó kee ndó tátò'on kì'o kée yu'u, chì yu'u kúú na kée tátò'on kì'o kée Cristo.

Kì'o di'a kee ndó tá nataka ndo dákuá'a ndó tò'on Ndios

² Nákoni yu'u ndo'ó, ñani, dá chì ndíko'on ini ndo yu'u, ta kée ndó tátò'on kì'o nì daná'í noo ndo. ³ Tído kónij ña kían kandaá ini ndo ña Cristo kúú dinì noo ndidaá kúú ta. Ta dión ta'ani ndó'o ta, chì mií rá kúú dinì noo ñadi'í ra, ta Ndios kúú dinì noo Cristo. ⁴ Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá ta ká'an xí'ín Ndios o dána'a ra tò'on nì xì'o Ndios noo rá tá kánóo iin ña'a dinì rá, dá kían ko xí'o ta'on ra ñañó'ó noo na kúú dinì noo rá. ⁵ Tído ndi ndáa mií vá na ñá'a ká'an xí'ín Ndios o dána'a na tò'on nì xì'o Ndios noo ná tá ko dáda'i na dinì ná, dá kían ko xí'o ta'on na ñañó'ó noo ra kúú dinì noo ná, ta kéeá kuendá tátò'on nì datá tá'í dinì ná. ⁶ Chì tá ko kóni na ñá'a dáda'i na dinì ná, dá kían va'a kaan ná datá tá'í naan. Tído tá kían iin ña ka'an noo noo ná, dá kían va'a kaan ná dáda'i naan. ⁷ Ta ni iin ta ko kánian dáda'i dinì rá, dá chì káa ra tátò'on kì'o káa mií Ndios, ta nátiin na ñañó'ó noo rá. Tído ta ta kúú ra nátiin ñañó'ó noo na ñá'a, ⁸ dá chì ko ní kí'ín Ndios lása yika na ñá'a, dá kava'a na ta, di'a lása yika ta nì ki'ín na, dá nì kava'a na na ñá'a. ⁹ Ta ko ní kava'a Ndios ta sa'á na ñá'a, di'a nì kava'a na na ñá'a sa'á ta, dá chindeé ñaá. ¹⁰ Sa'á ñoó miían ndúsa kánian kada'i dinì na ñá'a, dá ná'a na ña nákaa na tixi ndá'a yíí ná, chì ndé'é kaxí ñaá ángel ndéi induú. ¹¹ Tído mií sato'o yo Ndios kúú na nì saki ña o kúu ta'on koo iin

ta tá koó iin ñá'a, ta o kúu ta'on koo iin ñá'a tá koó iin ta, ¹² dá chì va'ará nì ki'ín Ndios lása yika ta, dá nì kava'a na ñá'a, tído tixi na ñá'a ta'ani káki ta. Tído ndidaá ña yó'o veí noo Ndios.

¹³ Sa'á ñoó nakani va'a ini mií ndó, ¿á ña va'a kían ña kanonó dinì na ñá'a tá ká'an na xí'ín Ndios o koó? ¹⁴ Ta ná'a yó ña iin ña ka'an noo kían ña konó iin ta kua'ano nani idí dinì rá. ¹⁵ Tído ña va'a va kían ña konó na ñá'a kua'ano nani idí dinì ná, dá chì iin ñañó'ó vá kían, dá chì nì ni'í ná idí dinì ná ña kakuuan ña dáda'i dinì ná. ¹⁶ Tído tá ká'an ndó kana'á ndó sa'a ña yó'o, dá kían kánian kana'á ndó ña ko ta'ón iin ka ñá'a ná'a ndu'u kee ndu xí'ín dao ka na kúú kuendá Ndios, sava'a ña yó'o va kían kée ndu.

Dánani Pablo ñayuu sa'á ña ko vá'a kée na tá kua'an na kee na Santa Cena

¹⁷ Tído ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó viti, ko kían ña ká'an va'í sa'a ndo, chì noo nataka ndo dákuá'a ndó kánian dákuá'ano tá'an ndó, ta viti di'a dátúú tá'an ndó. ¹⁸ Ña mií noo ká'ín xí'ín ndó kían nì ni'í tó'ín ña noo nataka ndo dákuá'a ndó, daá kuití vá taó xóo tá'an ndó. Ta kándísai ña miían ndaa dión kée ndó. ¹⁹ Dá chì kì'o dión kánian taó xóo tá'an ndó, ká'an ndó, dá kandaá ini ndo ndá yoo kúú na miían ndaa ndíta ndaa xí'ín ña dákuá'a na. ²⁰ Chì tá nataka ndo sádini ndó tátò'on kì'o nì chindú'u sato'o yo Jesús, ko kéndúsá'ano ndóan. ²¹ Dá chì noo seí ndoán, chíndaa noo dao ndó seí ndo ña né'e mií ndó nì kasáa ndo, ta ko ndáti ndó ña ka'anda naan. Sa'á ñoó dao ka ndo kándoo nda'í kuíko, ta dao ka ndo xíni. ²² ¿Ndivá'a kée ndó dión? ¿Á ko ta'ón ve'e ndó kasá'an ndó, ta ko'o ndó? ¿Ndivá'a kénóo ndó ve'e ño'o Ndios, ta kandaá ndo ñañó'ó na nda'í koó ña'a né'e nì kasáa? ¿Ndi kaaj xí'ín ndó viti? ¿Á nakoni yu'u ndo'ó ña va'a kée ndó, ká'an ndó? Koó, chì ko vá'a ta'on kée ndó.

Kì'o di'a níyiká yó kee yó tá kua'a keeá Santa Cena

²³ Chì tátò'on nì natiin yu'u choon noo sato'o yo Jesús, kì'o dión sa nì daná'í noo ndo: Mií sakuaá nì nakì'o iin ta sato'o yo Jesús noo ndá'a ta né'e choon, dá nì tiin na pan. ²⁴ Dá tá nì ndi'i nì nakì'o na ndivé'e noo Ndios, dá nì sa'anda dao naan,

dá n̄i kaa na: “Tiin ndó pan yó'o, ta kei ndoán, dá ch̄i ña yó'o kúu yikí koñoi, ña kían nak̄i'oi kuu sa'a ndo. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'a ña n̄i keei.”²⁵ Ta dión ta'ani n̄i kee na tá n̄i tiin na copa vino noó n̄i ndi'i n̄i sasá'an na, dá n̄i kaa na: “Ndúta ñó'o ini copa yó'o dáxinkoo ña saá n̄i kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta xinkooan xí'ín n̄i yú'u. Ta ki'o dión kee ndó iin rá iin ta'ándá xí'i ndó ra, dá ndiko'on ini ndo sa'a ña n̄i keei.”²⁶ Sa'a ñóó tá seí ndo pan yó'o, ta xí'i ndó vino yó'o, náchina'á ndó ñayuu ña n̄i xi'i sato'o yo Jesús sa'a kuachi yo. Ta dión kee ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo na kasaa na.

Ndó'o níyo ñayuu ñóó sa'a ña ko seí na pan ñóó, ta ko xi'i na ndutá uva ñóó xí'ín ñañó'ó

²⁷ Sa'a ñóó ndi ndáa miío ñayuu seí pan yó'o, ta xí'i na ndúta yó'o, ta ko kée naan xí'ín ñañó'ó, dá kían kandoo na ndio na kuachi sa'a ña xini xixi na yikí koño sato'o yo Jesús xí'ín n̄i ná.²⁸ Sa'a ñóó miían ndúsa kánian korndodó va'a ndó níyo ndo, nde'á á ndíta ndaa ndo, dá kei ndo pan yó'o, ta ko'o ndó ndúta ñó'o ini copa.²⁹ Dá ch̄i na seí pan ñóó, ta na xí'i ndutá uva ñóó, ta ko kée naan xí'ín ñañó'ó, ta ko kékuendá na ña kían yikí koño sato'o yo Jesús, dá kían ndo'o níyo ná kee Ndios.³⁰ Ta sa'a ña kée ndó dión, sa'a ñóó kua'á nda'o ndó kú'u, ta kua'a ta'ani ndó kuitá, ta kua'a ndo sa n̄i xi'i.³¹ Ch̄i tá dinñó'ó taó yo kuendá ña vii kaa níyo yo, dá kían ná o dándó'o ta'on Ndios níyo yo.³² Tído keyíko Ndios sa'a yo, ta dándó'o na níyo yo viti, dá kían ná dá'a ni tanda'á ná yó ko'o naá yó noo kánian ko'on na kúu kuendá ñayuu yó'o.

³³ Sa'a ñóó, ñani miíi, tá n̄i nataka ndo kei ndo pan, ta ko'o ndó ndutá uva, koo ini ndo kandati tá'an ndó, dá kasá'an ndó.³⁴ Tá ió iin kaa ndó kuíko, dá kían va'a ka ve'e ndó kasá'an ndó, dá kían ná dá'a ka ni ya'a ndó noo nataka ndo, dá ná o dándó'o Ndios níyo ndo. Ta ió dao ka ña'a ka'in xí'ín ndó, ta ñóó kían ndeyíkoj tá ná saaj noo ndéi ndó.

12

Ká'an Pablo sa'a ña xí'o oon Espiritu ij Ndios noo iin rá iin yó, dá kat̄i'a yó kechóon yó noo ná

¹ Kóni yu'u, ñani, ña kandaa ini ndo sa'a choon n̄i xi'o Espiritu ij Ndios noo yo, dá kat̄i'a yó kechóon yó noo ná.² Ta sa ná'á va'a mií ndó ña tá n̄i sa kuu ndó ñayuu ko ní sa na'á Ndios takí, sa xionoo ndava'a ndó sa kee yoko, ña ko tí'a ká'an.³ Tído kóni ña kandaa ini ndo ña ni iin tó'ón ñayuu kómí Espiritu ij Ndios o kúu ta'on dátaí chi'an na Jesús. Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu ka'an ña Jesús kúu sato'o na tá ko kómí ná Espiritu ij Ndios.

⁴ Ta viti, kua'á nda'o kúu noo choon nátiin yó, dá kat̄i'a yó kechóon yó noo Ndios, tído iin tó'ón din̄i vá kúu Espiritu ij Ndios, na xí'o ndidaán.⁵ Ch̄i kua'á nda'o noo choon ió kéchóon yó noo Ndios, tído iin tó'ón din̄i vá kúu sato'o yo, na dándáki sa'an.⁶ Ta kua'á nda'o noo choon ió kée yó, tído Ndios, na xí'o ña noo ndidaá yó, iin tó'ón vá kúu ná.⁷ Ta noo iin rá iin yó xí'o Espiritu ij Ndios choon, dá kat̄i'a yó dákuá'ano tá'an yó.⁸ Ch̄i noo dao ñayuu xí'o Espiritu ij Ndios to'on ndichí ka'an na, ta dao ka na ní'i ña ka'an na sa'a ña ná'á mií Ndios kée na kúu Espiritu ij.⁹ Ta dao ka na ní'i ña kandeé ká'ano ini na Ndios kée mií Espiritu ij, ta dao ka na ní'i choon ña nduva'a na ñayuu kú'u kée Espiritu ij.¹⁰ Ta noo dao ka ñayuu xí'o na ña kee na ña'a ndato, ta dao ka na ní'i ña kasto'on na sa'a to'on n̄i ní'i ná noo mií Ndios. Ta dao ka na ní'i ña kandaa ini na ndá yoo kómí Espiritu ij, ta ndá yoo kómí espiritu to'ón. Ta dao ka na ní'i ña ka'an na dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a na. Ta dao ka na ní'i ña kat̄i'a na nandió né'e na yú'u ká'an ñayuu ñóó.¹¹ Ta ndidaá ña yó'o kée iin tó'ón din̄i mií Espiritu ij Ndios. Ta xí'o na ña noo iin rá iin ñayuu táto'on k̄i'o n̄i ch̄i'kaa ini mií ná k̄i'o naan.

Iin tó'on vá kúu yó sa'a ña kúu yó kuendá Jesús

¹² Iin tó'ón vá kúu yikí koño yo, va'ará kua'á nda'o tá'í kían. Ta ndidaá tá'í ñóó, va'ará kua'á nda'o kían, iin tó'ón yikí koño kían. Ta k̄i'o dión ta'ani ndó'o yó sa'a ña kúu yó kuendá Cristo,¹³ ch̄i xí'ín iin tó'ón vá Espiritu ij Ndios n̄i sodo ndúta ndidaá yó, dá n̄i nduu yó iin tó'ón, va'ará dao yó kúu na Israel, ta dao ka yó kúu na ko kúu na Israel, ta dao yó kúu na ñó'o t̄ixi ndá'a iin

sato'o, ta dao ka yó kúú na koó sato'o. Tído iin tó'ón dinj vá kúú Espiritu nj natiin yó.

¹⁴ Ta dión ta'ani ndó'o yó xí'ín yikí koño yo, chi ko kían iin tó'ón tá'í, kua'a vá tá'í kían. ¹⁵ Dá chi tá ná kaa sa'a yo: “Sa'a ña ko kúú yu'u iin ndá'a, sa'a ñoó ko kúú ta'on yu'u kuendá yikí koño yó'o”, ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kían kuendá yikí koño yo? Koó, dá chi ñaá vá kían. ¹⁶ Ta tá ná kaa do'o yó: “Sa'a ña ko kúú yu'u iin nduchí noó, sa'a ñoó ko kúú ta'on yu'u kuendá yikí koño yó'o”, ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kían kuendá yikí koño yo? Koó, dá chi ñaá vá kían. ¹⁷ Sa'a ñoó tá iin ní yikí koño yo ná kakuu nduchí noó, dá kían, ¿ndi koo kueídó'o yó, tá dáá? Ta tá iin ní yikí koño yo ná kakuu do'o yó, dá kían, ¿ndi koo ta'amí yó ña'a? ¹⁸ Tído mií Ndios kúú na nj chirndaa iin rá iin tá'í yikí koño yo noo kánian karndaaan táto'on k'i'o nj koni mií ná. ¹⁹ Dá chi tá iin tó'ón tá'í ndá'a ná kakuu iin ní yó, ¿ndeí kakuu yikí koño yo, tá dáá? ²⁰ Tído viti, va'ará kua'a nda'o tá'í kúú yikí koño yo, tído iin tó'ón dinj vá ñayuu kúú yó.

²¹ Ta o kúú ta'on ka'an nduchí noó yo xí'ín ndá'a yo: “Ko ta'ón choon kuui ndo'ó.” Ta ni dinj yo, o kúú ta'on ka'an xí'ín sa'a yo: “Ko ta'ón choon kuui ndo'ó.” ²² Tído tá'í yikí koño yo, ña ká'an yó ña ko ndáya'i, ñoó di'a xínño'ó cháá ka yikí koño yo. ²³ Ta dao tá'í yikí koño yo, ña ko ndáya'i noo yo, ñoó di'a kían dándixi va'a yó. Ta dión ta'ani kée yó xí'ín tá'í yikí koño yo, ña kedaá xí'á, dá xíka'an noo yo, ñoó di'a kían dáda'i yó xí'ín ñañó'ó. ²⁴ Ta ko kánian dáda'i yó ñi yo noo va'a ná'a. Ta mií Ndios nj ndeyiko na yikí koño yo, dá natiin ña koó ñañó'ó yó noo, cháá ka ñañó'ó. ²⁵ Ta dión nj kee na, dá kían ná dá'a ni kaño'ó tá'an tá'í yikí koño yo, di'a ná ku'u inian sa'a sátá'an. ²⁶ Sa'a ñoó tá tárku'e'e iin tá'í yikí koño yo, ta kúú iin ní vá ñi yo u'u. Ta tá ió iin tá'í yikí koño yo va'a ndó'o, ta kúú iin ní vá ñi yo va'a ndó'o, ta kádij inian.

²⁷ Ta ndo'ó kúú táto'on yikí koño Cristo, ta iin rá iin ndó kúú táto'on tá'í yikí koño na. ²⁸ Ta dao ndó nj chikata Ndios ña kee ndó choon noo na kúú kuendá Jesús. Ta choon mií noo nj xi'o na kúú ña dao yó kakuu apóstol, dá kane'e yó to'on na, ta dao

ka yó kakuu profeta, dá kasto'on yó to'on nj natiin yó noo mií Ndios. Ta choon kúú oni nj ni'í tá'í dao ka yó kakuu yó na dána'a. Nj ndi'i, dá nj ni'í tá'í dao ka yó choon ña kandeé yó kee yó ña'a ndato. Ndi'i, dá nj ni'í tá'í dao ka yó choon ña nduva'a yó na kú'u. Ta dao ka yó nj ni'í tá'í ña chindeé yó ñayuu kúnda'í. Ta dao ka yó nj ni'í tá'í ña kakuu yó na ka'anda choon noo na kúú kuendá Cristo. Ta dao ka yó nj ni'í tá'í ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a yó. ²⁹ Sa'a ñoó, ¿á ndidaá yó kúú apóstol? ¿Á ndidaá yó kúú profeta? ¿Á ndidaá yó kúú na dána'a? Ta, ¿á ndidaá yó kándéé kée ña'a ndato? ³⁰ Ta, ¿á ndidaá yó nj ni'í tá'í ña nduva'a yó na kú'u? Ta, ¿á ndidaá yó nj ni'í tá'í ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a yó? Ta, ¿á ndidaá yó nj ni'í tá'í ña nandió né'e yó to'on nj ka'an iin na nj ka'an iin ka yú'u? Koó, ko ta'ón dión kían. ³¹ Sa'a ñoó ndi'i ini ndo ni'í ndo choon ndáya'i cháá ka noo Ndios. Tído viti ko'in dána'i noo ndo iin ichi va'a cháá ka.

13

Ká'an Pablo ndi kee yó, dá ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu

¹ Va'ará kát'i'a yu'u ká'in dao ka yú'u, ña ká'an na ndéi ñayuu yó'o o ña ká'an ángel ndéi induú, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían kúú táto'on iin kaa kásá oon, o kaa chíin kádí oon. ² Ta va'ará ná natiin yu'u to'on nj kii noo Ndios, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'í ña ndichí ió de'é, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'í ndidaá kúú ña ndichí ió ñayuu yó'o, ta va'ará kandeé ká'ano ini Ndios, ña kandeéi nadaoin yuku kaa nakuijan iin ka xían, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko kúú. ³ Ta va'ará ná dasái ndidaá kúú ña'a ió noo noo na kúnda'í, ta va'ará ná k'i'oi yikí koño ña kei ña, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'i va ña nj keei.

⁴ Ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'ín yó kían ña k'i'o ndeé ini yo sa'a ná, ta va'a koo ini yo xí'ín ná. Ta ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'ín yó ko kúú ta'an vaan ña koo u'u ini yo koni yo ná, ta ña kú'u ini yo sa'a ná ko kúú ta'an vaan ña kuvatá yó noo ná, ta ni ko kían ña

kuryíi yó noo ná, ⁵ ta ni ko kíán ña kexíxi yó xí'ín ná, ta ni ko kíán ña koo dí'inda ini yo, ta ni ko kíán ña karyíi yó xí'ín ná, ta ni ko kíán ña kaño'o u'u ini yo koni yo ná, ⁶ ta ni ko kíán ña kadij iní yo tá kée na ña kini, chi kíán ña kadij di'a ini yo tá kée na ña ndaa. ⁷ Ta sa'á ña kú'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó, sa'á ñoó kú'o ndeé iní yo sa'a ndidaá ña'a kée na xí'á, ta noo ndidaá ña'a kandeé iní yo ná, ta noo ndidaá ña'a kandati yó na, ta noo ndidaá ña'a ndeé koo ini yo sa'a ná.

⁸ Ta ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, ni iin kuu ta'ón o ndí'an. Tído iin kuu ndi'i va ña kásto'on ñayuu to'on ni ñatiin na noo Ndios, ta ndi'i ta'ani ña ká'an na dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a na. Ta ndi'i ta'ani ña ndichí ná'á ná. ⁹ Chi ná'á ni'ini va yó cháá ña'a Ndios, ta sava'a cháá to'on ni ñatiin yó noo ná, kú'o dión dána'a yo. ¹⁰ Tído tá ná kasandaá kuu koo ndidaá ña'a táto'on kú'o kóni Ndios kooan, dá kíán ndi'i va ndidaá ña kéchóon too yó viti.

¹¹ Tá ni sa kuu yu'u iin tayii ló'o, dá sa ka'ín táto'on ká'an xi, ta sa nakani inij táto'on kú'o nákani ini xi, ta sa ndo'i táto'on kú'o ndó'o xi. Tído tá ni kasandaái kúú iin ta yata, dá ni ñankooi ña kée iin tayii ló'o. ¹² Chi ña ndó'o yó viti kíán táto'on kú'o ndó'o yó tá ndé'é yó noo iin espejo ko ná'a va'a, chi cháá va ña'a ná'á yó viti. Tído kasandaá iin kuu, dá koni xí'ín noo yo Ndios. Ta viti kíán cháá va ná'á yó sa'a ná, tído nda daá ví, dá kana'á va'a yó Ndios táto'on kú'o ná'á mií ná yó. ¹³ Ta viti, daá ná koo ini yo kandeé iní yo Ndios, ta daá kuití ná kandati yó na xí'ín ñandeé iní, ta daá kuití ná ku'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó. Tído ña ndáya'i cháá ka noo ndin oni ña yó'o kíán ku'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó.

14

Di'a kee ndó tá ni ñatiin ndó noo Ndios ña kati'a ndó ka'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó

¹ Sa'á ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó. Ta ndukú ndó ña kakomí ndó choon, ña kíán xí'o Espíritu ij Ndios noo ndo, dá kati'a ndó kechóon ndó noo ná. Tído katoó cháá ka ndo choon ña kíán kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on nátiin ndó noo mií Ndios. ² Dá chi ñayuu ká'an iin yú'u

ko ní dákuá'a na, ko ká'an ta'on na xí'ín dao ka ñayuu, sava'a xí'ín Ndios vá ká'an na, dá chi ko kándaá ini dao ka ñayuu ña ká'an na, chi kíán iin ña'a ko kátóni ini yo ni xi'o mií Espíritu ij Ndios noo ná. ³ Tído tá'an ñayuu kásto'on to'on ni ñatiin na noo Ndios xí'ín dao ka ñayuu, na yó'o kúú na xí'o ña kua'ano cháá ka ñayuu xí'ín to'on Ndios, ta ká'an ni'ini na noo ná, ta xí'o ñaá ná ñandeé iní. ⁴ Chi na ká'an iin ka yú'u ko ní dákuá'a na, noón kúú na dákuá'ano mií vá ná. Tído na kásto'on xí'ín ñayuu to'on ni ñatiin na noo mií Ndios, na yó'o kúú na dákuá'ano ndidaá ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios. ⁵ Kóni yu'u ña kíán ndidaá ndó ka'an iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, tído va'a cháá ka ví kíán tá ná kásto'on ndó to'on ni ñatiin ndó noo mií Ndios xí'ín ñayuu. Dá chi va'a cháá ka kée na kásto'on to'on ni ñatiin na noo Ndios o duú ka na ká'an iin ka yú'u. Tído tá ió dao na ni ñatiin ña kándaá ini na ndi kóni kaa yú'u ká'an na ñoó, dá kíán kua'ano ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

⁶ Sa'á ñoó, ñani, tá ná sa yu'u noo ndéi ndó xaan, ta kasá'i ka'ín xí'ín ndó iin yú'u ko kándaá ini ndo, ¿ndi kíán va'a ni'i ndo, tá dáá? Tído tá ná ka'ín xí'ín ndó sa'a iin to'on sa'a ni xi'o Ndios noo, o sa'a iin to'on ndichí ni ni'i noo ná, o sa'a iin to'on ni ñatiin noo ná, o sa'a iin ka to'on ndaa, dá kíán kándaá ini ndo. ⁷ Miían ndaa ko náki'ín tá'an nóo ta'on noo ká'an yír tuú xí'ín yír dáká'a ra. Tído tá ko ká'a rá táto'on kú'o kánian ka'a rá, dá kíán, ¿ndi kee yó kándaá ini yo ndá yaa tuú na, o ndá yaa dáká'a na? ⁸ Ta tá ná o tuú ndísá'ano ra iin trompeta, dá kíán, ¿ndi koo kándaá ini soldado ña kánian kenduu ra mií rá ko'on ra naá ra? ⁹ Ta kú'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó tá ká'an ndo iin yú'u ko kándaá ini dao ka ñayuu. ¿Ndi kee na kándaá ini na ña ká'an ndo? Ta noo táchi vá ká'an ndo. ¹⁰ Kuá'á nda'o yú'u ká'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta iin rá iin ñayuu kándaá ini yú'u ká'an na. ¹¹ Tído tá ko kándaá ini yu'u yú'u ká'an dao ka ñayuu, dá kíán iin ta tukú vá kúú yu'u noo ná. Ta dión ta'ani iin na tukú vá kúú ná noo yú'u. ¹² Sa'á ñoó ndo'ó, na katoó kakomí choon xí'o Espíritu ij Ndios, ndi'i cháá ka ini ndo kakomí ndó choon dákuá'ano ndó dao ka na kúú kuendá Jesús

xí'ín to'on Ndios.

¹³ Sa'á ñoó ndi ndáa ndó ká'an iin ka yú'u ña kían ko ní dákuá'a ndó, dá kían kaka ndo noo Ndios ña ná k'i'o na ña kat'i'a ndó nandió né'e ndó ndi kóni kaa yú'u ká'an ndo. ¹⁴ Dá ch'i tá ká'an yu'u xí'ín Ndios xí'ín iin ka yú'u ko kándaá ini, dá kían miían ndaa ká'in xí'ín ná xí'ín espírituí, tído ña yó'o ko chindeéán ñaxintóni. ¹⁵ ¿Ndá kían kee yu'u, tá dáá? Kánian ka'in xí'ín Ndios xí'ín espírituí, tído káni ta'anian ka'in xí'ín ná xí'ín ñaxintóni. Kánian katai xí'ín espírituí, tído káni ta'anian katai xí'ín ñaxintóni. ¹⁶ Ch'i tá kéká'ano ndó Ndios xí'ín sava'a espíritu ní ndó, ta nákaa iin na ko kándaá ini to'on ká'an ndo, dá kían, ¿ndi kee na kaa na: “Dión ná koo”, sa'á ndivé'e ni nak'i'o ndó noo Ndios? Ch'i ko ní kándaá ini na ndi kían ni ka'an ndo. ¹⁷ Ch'i miían ndaa kuiti va'a ni kee ndó ni nak'i'o ndó ndivé'e noo Ndios, tído ko ní sá'ano dao ka ñayuu xí'ín to'on Ndios, ch'i ko ní kándaá ini na. ¹⁸ Náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá ch'i ká'an cháa kai dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'i, o duú ndidaá ka ndo'ó. ¹⁹ Tído tá nákaa ini ve'e noo náataka ndo, dá kían kátoó cháa kai ká'in va'ará o'on káa to'on, ña kían kándaá ini, dá dána'i noo ndo, o duú ña ka'in ux'i mil to'on xí'ín iin yú'u, ña ko kándaá ini ñayuu.

²⁰ Ñani mií, o sa kákuu ñaxintóni ndo ñaxintóni takuáli leé. Va'a kaan takuáli kakuu ndó, tído noo kuachi va, dá ch'i ko ná'á xí sa'á kuachi kini. Na yatá kakuu ndó noo ña nákani ini ndo sa'á ña'a Ndios. ²¹ Dá ch'i k'i'o di'a kaá tuti i Ndios: “Ka'in xí'ín na ñooj xí'ín yú'u na tukú, xí'ín iin yú'u ko ná'á ná. Ta va'ará xí'an dión ná kee, o kékuendá ta'on na ña ka'in xí'ín ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²² Sa'á ñoó, tá ká'an ndo iin ka yú'u, ña ko ní dákuá'a ndó, ñoó kían ná'a noo ñayuu ko kándisa ña ió Ndios xí'ín ndó, tído ko chindeéán ñayuu sa kándisa. Tído tá kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on ni ñatiin ndó noo mií Ndios, ña yó'o kían chindeé cháa ka ñayuu kándisa o duú na ko kándisa.

²³ Sa'á ñoó tá ni nditútí ndidaá ndó ini ve'e noo náataka ndo, ta ndéi ndó ká'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, ta ni kasáa iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios o iin na ko kándisa, dá kaa na xí'ín ndó ña lóko va kúu ndó. ²⁴ Tído tá ndidaá ndó ni kasá'a

kásto'on to'on ni ñatiin ndó noo mií Ndios, ta ni kasáa iin na ko kándisa o iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios, ta kúu to'on yó'o kedaá xí'ín ná, ta kandaá ini na ña kómí ná kuachi, dá kasá'a nakani ini na ña ko vá'a kée na. ²⁵ Dá kían nono nda maá ini nio ná kandaá ini na ña ko vá'a kée na, dá taxí tá'an na nakuíta xítí ná noo Ndios, ta keká'ano ñaá ná. Ta kaa na xí'ín ndó: “Miían ndaa kuiti ió Ndios xí'ín ndó.”

Koo ini ndo ña ndidaá ña'a kee ndó ná dákuá'anoan ndo íchi Ndios

²⁶ ¿Ndi koo kee yó viti, tá dáá, ñani? Tá ni nditútí ndó ini ve'e noo náataka ndo, dá keká'ano dao ndó Ndios xí'ín iin yaa, ta dao ka ndo dána'a to'on Ndios, ta dao ka ndo ka'an iin to'on saá ni ñatiin ndó noo mií Ndios, ta dao ka ndo ka'an yú'u ko ní dákuá'a ndó, ta dao ka ndo nandió né'e ndi kóni kaa yú'u ni ka'an dao na. Tído koo ini ndo kendaá ndo ndidaá ña yó'o, dá ná kua'ano dao ka ndo íchi Ndios. ²⁷ Tá kua'an ndo ka'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, dá kían sava'a uu ndo, o oni ndo ka'an. Tído iin rá iin ni ndó ka'an. Ta kánian koo iin na t'i'a nandió né'e ndi kóni kaa to'on ni ka'an ndo. ²⁸ Tído tá ko iin t'i'a nandió né'e yú'u ni ka'an ndo, dá kían ná dá'a ni nakuíta ndó ka'an ndoán. Va'a kaan ndat'ón kayá ni ndó xí'ín Ndios. ²⁹ Ta dión ta'ani ná kee na kua'an kasto'on to'on ni ñatiin na noo mií Ndios ini ve'e noo náataka ndo. Sava'a uu na, o oni na ná ka'an. Ta dao ka ndo kandeí ta'í ini sa'á to'on ni ka'an na. ³⁰ Tído tá ni ñatiin iin na ió seídó'o iin to'on saá noo Ndios, dá kían ná katuu tóo na iin ká'an, dá kuu ka'an na sa'á to'on saá ni ñatiin na. ³¹ Iin rá iin ni ndó ya'a kasto'on to'on ni ñatiin ndó noo mií Ndios, dá kían ndidaá ndó kandaá cháa ka ini ndi kían kóni Ndios, dá koo cháa ka tandeé ini ndo xí'ín ná. ³² Ch'i iin na ni ñatiin to'on noo mií Ndios kasto'on na, ió choon noo ndá'a ná ña katuu tóo na noo ká'an na, ³³ dá ch'i Ndios, na ndáño'o yó, ko kúu ta'on na iin Ndios xí'o ña nakuína vaa yo. Di'a xí'o na ña kandeí yó xí'ín ñaño'ó.

Táto'on k'i'o kée dao ka na kúu ñayuu Ndios ini ve'e noo dákuá'a na, ³⁴ kánian tádi kandeí na ñá'a ve'e noo náataka ndo dákuá'a ndó, ch'i ko ta'ón íchi ná ndat'ón ná. Di'a kánian kaño'o na tixi ndá'a yíi ná táto'on k'i'o sa'ándá ley Ndios choon. ³⁵ Tá ndáa

ñā'a kō ní kándaa ini na, dá kían tá ná nasaa nā ve'e na, dá ná ndato'ón ná yíi ná. Dá chí iin ñā ka'an noo kían ñā ndato'ón ná ini ve'e noo nátaaka ndo dákuá'a ndó. ³⁶ ¿Á sava'a noo ndo'ó nī natoon to'on Ndios, xiní ndo? O, ¿á sava'a noo ndo'ó ní nī kasáaan, ká'án ndó?

³⁷ Tá ió iin káa ndó ká'án ñā kúú ndó nā nī natiin to'on noo mií Ndios, o ká'án ndó ñā kómí ndó iin choon nī xí'o Espiritu ií Ndios noo ndo, dá kían kánian nakoni ndo ñā choon táai noo tuti yó'o kúú choon sa'ándá Ndios, nā kúú sato'o yo. ³⁸ Tá ió iin káa ndó kō nákoní ñā dión kían, dá kían ná dá'a nī nakoni ndo ná. ³⁹ Sa'á ñoó, ñani, ndi'i ini ndo natiin ndó choon ñā kasto'on ndó to'on nī nī'í ndo noo mií Ndios. Ta o sa chítuu ndó dao ká nā ñā ka'an nā iin ká yú'u kō ní dákuá'a na, ⁴⁰ tído kee ndó ndidaá ñā yó'o xí'ín ñāñó'ó, ta yíko kee ndó ñā.

15

Ká'an Pablo sa'a ndi koo tá ná nataki na nī xí'i

¹ Ñani miíi, ko'in kasto'in xí'ín ndó sa'á to'on va'a sa'a Jesucristo, tá'an ñā sa nī daná'i noo ndo, tá'an ñā nī natiin ndó, ta ndíta toon ndó xí'án. ² Tá ná kandita toon ndó xí'ín mií to'on va'a yó'o, ñā nī daná'i noo ndo, dá kían nī'í ndo ñā káki ndó. Tá koó, dá kían kō chóon ta'on ñā kándísa ndó.

³ Chí ñā mií noo nī daná'i noo ndo kúú to'on nī xí'o mií Ndios noo, chí nī daná'i noo ndo ñā nī xí'i Cristo Jesús sa'á kuachi yó, tá kī'o dión, dá nī xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios. ⁴ Dá nī nduxi na. Ta nī nataki nā tixi kuú óni, dá nī xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios. ⁵ Dá nī na'a noo ná noo Cefas. Ndi'i daá nī na'a noo ná noo ndin uxí uú taa nī sa xionoo xí'ín ná. ⁶ Tá nī ndi'i, dá nī na'a noo ná noo o'on ciento ká ñayuu kúú kuendá nā. Ta kua'a jí vá nā yó'o ndéi takí, tído dao na nī xí'i. ⁷ Tá nī ndi'i, dá nī na'a noo ná noo Jacobo. Ndi'i, dá nī na'a noo túku na noo ndidaá taa kúú apóstol, tá'an ra nī kaxi na kane'e to'on na. ⁸ Nda noo ndi'i kuií, dá nī na'a noo ta'ani na noo mií yu'u, sa'á ñoó kúúí táto'on iin taló'o kueé nī kaki.

⁹ Ta kúúí nā nóo cháá ká noo ndidaá ká apóstol, ta kō káni vían ñā kananí yu'u ñā kakuui apóstol, chí sa xionoo yu'u sa kendava'i xí'ín nā kúú kuendá Jesús. ¹⁰ Tído

sa'á ñā maní nī kee Ndios xí'ín, sa'á ñoó nī kee na yu'u kúúí iin apóstol. Ta ñā maní nī kee na xí'ín yu'u, kō ní naá óon ta'an vaan. Di'a kéchóon cháá ká o duú ndidaá ká nī taa né'e to'on na. Tído o duú míi yu'u kéchóon, mií vá Ndios kúú nā chindeé yu'u sa'á ñā maní nī kee na xí'ín. ¹¹ Tído kō tá'ón ñā'a kían á yu'u o dao ká nā dána'a noo ndo. Chí sa'á ñā yó'o dána'a ndi'i ndu, ta ñā yó'o kían kándísa ndó.

¹² Ndu'u kúú nā dána'a ñā miían ndaa kuiti nī nataki Jesús tein nā nī xí'i, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an dao ndó ñā o nátaaki ta'on nā nī xí'i? ¹³ Tído tá ná o nátaaki nā nī xí'i, dá kían nī Cristo kō ní nátaaki, ní kúú. ¹⁴ Tído tá kō ní nátaaki Jesús, dá kían kō chóon ta'on to'on nī daná'a ndu noo ndo, ta nī ñā kándísa ndó sa'a Jesús kō chóon, ní kúú. ¹⁵ Tá kī'o dión kían, dá kían nī kandoo ndu kúú ndú nā ká'an to'ón sa'a Ndios, dá chí xí'o ndu kuendá ñā Ndios kúú nā nī danátaaki Cristo. Tído kō ní nátaaki ta'on Cristo tá miían ndaa o nátaaki nā nī xí'i, ní kúú. ¹⁶ Chí tá ná o nátaaki nā nī xí'i, dá kían nī Cristo kō ní nátaaki ta'on, ní kúú. ¹⁷ Tá kō ní nátaaki Jesús, dá kían kō chóon ta'on ñā kándéé iní ndo ná, ta kómí ií vá ndó kuachi noo Ndios. ¹⁸ Tá dión kían, dá kían nī naá óon va nā nī xí'i íchi Cristo. ¹⁹ Sa'á ñoó tá sava'a ñayuu yó'o va ió tandéé iní noo yo xí'ín Cristo, dá kían nda'í cháá ká ndó'o yó o duú ndidaá ká ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

²⁰ Tído miían ndaa kuiti va nī nataki Cristo tein nā nī xí'i, ta mií ná kúú nā mií noo nī nataki, sa'á ñoó miían ndaa nataki ndidaá ká ñayuu nī xí'i. ²¹ Ta sa'á iin tó'ón taa, sa'á ñoó ndidaá kúú ñayuu xí'i. Ta dión ta'ani sa'á iin ká taa nataki nā nī xí'i. ²² Chí sa'á ñā nī kee Adán kuachi, sa'á ñoó ndidaá ñayuu xí'i. Ta dión ta'ani, sa'á ñā nī nataki Cristo, sa'á ñoó ndidaá ñayuu nī xí'i nī'í ñā nataki nā. ²³ Tído iin rá iin ñā'a ió yíkoan táto'on kī'o nī chíkaa ini Ndios kooan. Chí dinñó'ó Cristo nī nataki, dá tá ná nandió kōo na kasaa nā, dá ví nataki ñayuu kuendá nā. ²⁴ Dá kasandaá kuú naá ñayuu yó'o, dá nakī'o Cristo ndidaá kúú choon noo ndá'a tatá Ndios tá nī ndi'i nī kandeé ná nī díta ná choon noo ndá'a ndidaá ñā sa komí ndée, xí'ín ndidaá ra sa sa'anda choon xí'ín ndidaá ra sa dandáki ñayuu yó'o. ²⁵ Dá chí miían kánian dándáki

Cristo nda ná nataán ndi'i Ndios ta xini'u'u ñáá tixi sa'a ná. ²⁶ Dá nda noo ndi'i kuii, dá kían dánaá na ña xini'u'u ñáá, tá'an ña kédaá xí'ín yó, dá xí'í yó. ²⁷ Chì ndidaá vá ña'a nataán Ndios tixi sa'a Cristo. Tído tá kaáan ña ndidaá vá ña'a kaño'o tixi ndá'a ná, ko kóni kaaan ña kakaá ta'ani mií Ndios, chì mií vá ná kúu na nì nataán ndidaá kúu ña'a tixi sa'a ná. ²⁸ Tá nì ndi'i nì ndu'u ndidaá kúu ña'a tixi ndá'a Cristo, dá ndu'u mií Cristo, na kúu de'e Ndios, tixi ndá'a mií Ndios, na nì nañi'o ndidaá kúu ña'a tixi ndá'a ná. Dá kían mií Ndios kakuu na mií noo noo ndidaá ña'a.

²⁹ Ta viti, ¿ndiva'a sódo ndúta dao ndó sa'a ñayuu nì xí'í tá ko kándisa ndó ña natakì na nì xí'í? ¿Ndiva'a sódo ndúta ndo sa'a na nì xí'í, tá dáá? ³⁰ Ta, ¿ndiva'a daá kuití ndó'o nio ndu'u sa'a to'on Ndios tá ná o náta nì xí'í, tá dáá? ³¹ Ká'an ndaai xí'ín ndó, ñani, ña sa'a ña kadii ini yu'u sa'a ña nì kee sato'o yo Jesucristo xí'ín ndó, sa'a ñoó ndidaá kuu vá ió ña kuui. ³² Ta nì xió né'e tá'in xí'ín ta tondó ndéi ñoo Éfeso, tído, ¿ndí kían va'a ni'í yu'u tá dión ná o náta nì xí'í? Dá chì tá ná o náta ñayuu nì xí'í, dá kían: “Ná kasá'an yó, ta ná ko'o yó, ta ná xinió, dá chì iin taan kuu va yó.”

³³ O sa kí'o ndó mií ndó ña danda'í na ndo'ó, dá chì: “Tá xionoo ndó xí'ín ta kinì, dá kían dátuu vá rá ndo'ó noo ña va'a kée ndó.” ³⁴ Sa'a ñoó kánian ndito koo ini ndo, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi noo Ndios. Chì ndéi dao ñayuu ko ná'a Ndios tein mií ndó xaan. Dión ká'an yu'u xí'ín ndó, dá ná kaka'an noo ndo.

Kì'o di'a koo, dá natakì na nì xí'í

³⁵ Ndá ndi kuu ndato'on iin káa ndo'ó, ta kaa ndo: “¿Ndí koo, dá natakì ñayuu nì xí'í? ¿Ta ndi koo yikí koño kandixi na noo natakì na?” ³⁶ Ñayuu xixi kúu ndó. Chì tá chí'i ndó iin tata noño'o ndo, miían ndúsa kánian kuuan tì ñó'o, dá dákuitaan kakuuan iin yukú saá. ³⁷ Ta ña chí'i ndó noño'o ndo ko kían sa iin yukú kuí, di'a dinño'ó iin tata ichí kían chí'i ndó, miían kían noni tirió o dao ka tata. ³⁸ Tído mií vá Ndios kúu na xí'o ndi koo iin rá iin yukú táto'on nì chikaá ini mií ná kooan, sa'a ñoó iin rá iin tata xí'ín yukúan.

³⁹ Ta dión ta'ani o duú iin nóo kúu ndidaá yikí koño. Chì diín vá kúu yikí koño ñayuu, ta sa diín vá kúu yikí koño kirí kúu kiti. Ta sa diín vá kúu yikí koño tiyaká, ta sa diín vá kúu yikí koño kirí ió tomi. ⁴⁰ Ió yikí koño kómí na ndéi induú, ta diín vá kúu yikí koño kómí ñayuu ndéi noño'o yó'o. Chì ndato cháa ka yikí koño kómí na ndéi induú o duú yikí koño kómí na ndéi noño'o yó'o. ⁴¹ Ta dión ta'ani diín vá ndato ndiandii, ta diín vá ndato yoq. Ta diín vá ndato tñoo. Ta diín vá ndato dao tñoo noo dao ka rì.

⁴² Ta kì'o dión ta'ani ndo'o na nì xí'í tá ná natakì na, chì yikí koño na, ña nì nduxi, kían té'í. Tído tá ná natakì na, dá kían nani'í ná iin yikí koño, ña ni iin kuu o té'í. ⁴³ Chì yikí koño nì nduxi kúu iin yikí koño kaño'ó ñayuu. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin ña'a ndato. Chì tá nì nduxian nì sa kían iin ña'a koó ndé. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin ña'a ió ndé. ⁴⁴ Tá nì nduxian, dá nì sa kían iin yikí koño kómí na ndéi noño'o yó'o. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin yikí koño kómí na ndéi induú. Dá chì ió yikí koño kómí na ndéi noño'o yó'o, ta ió ta'ani yikí koño kómí na ndéi induú.

⁴⁵ Chì ká'an tuti iñ Ndios ña mií Ndios nì kava'a taa mií noo, tá'an ra sa naní Adán, ta nì xí'o na ña nì sa taki ra. Tído Cristo, na nì kii sata Adán, noón kúu iin Espiritu xí'o ña katakì chí'í yó. ⁴⁶ Tído ko ní ni'í yo yikí koño kuendá induú mií noo, di'a nì ni'í yo yikí koño kuendá noño'o yó'o va. Ndi'i, dá ni'í yo yikí koño kuendá induú. ⁴⁷ Chì taa mií noo nì sa kuu kuendá noño'o yó'o, chì nì kava'a ra xí'ín ñó'o. Tído taa kúu uu, na kúu sato'o yo, noón kúu kuendá induú, chì nì kii na chí induú. ⁴⁸ Dá chì táto'on kì'o káa yikí koño sa komí taa nì kava'a xí'ín ñó'o, kì'o dión kúu yikí koño na kúu kuendá noño'o yó'o. Ta yikí koño na kúu kuendá induú kúuán táto'on yikí koño na nì kii induú. ⁴⁹ Ta viti ndáa yikí koño yo táto'on kì'o nì sa kaa yikí koño taa nì sa kuu kuendá noño'o yó'o. Tído kasandaá iin kuu, dá nduu yikí koño yo táto'on káa yikí koño na nì kii chí induú. ⁵⁰ Sa'a ñoó ká'in xí'ín ndó, ñani mií, ña o kúu ta'on ndu'u koño yo xí'ín nì yo noo dándaki Ndios. Chì ña'a túu, o kúu ta'on natiian kuendá noo

ñā'a ko túú.

⁵¹ Ta viti kónij ka'in xí'ín ndó sa'a iin ñā'a ná'a iin tó'ón mií Ndios. O duú ndidaá vá yó kuu, tído ndidaá vá yó ndesaá Ndios yikí koño, ⁵² chí iin ndakána va kakuan, tát'on kī'o kée noo yó tá nákuani yó. Díon koo tá tuu trompeta noo ndi'i. Dá chí tá ni tuu trompeta, dá nataki na ni xi'i, ta ni'i ná iin yikí koño o té'i'i. Ta ndidaá yó, na ndéi takí, ndesaá Ndios yikí koño yó. ⁵³ Dá chí miían ndúsa nadaon yikí koño té'i'i yó'o, dá kandixi yó iin yikí koño, ñā ni iin kuu o té'i'i. Ta yikí koño yó'o, ñā xí'i, kánian nadaon, dá kandixi yó iin yikí koño, ñā kían ni iin kuu o kuu.

⁵⁴ Tá ni ndi'i ni nadaon yikí koño té'i'i yó'o, ta ni nandixi yó iin yikí koño ko té'i'i, ta tá ni ndi'i ni nadaon yikí koño yó'o, ñā xí'i, ta ni nandixi yó iin yikí koño, ñā ni iin kuu o kuu, dá xinkoo to'on ká'an tuti ií Ndios, chí di'a kaáan: “Ni kandeé Ndios ni danaá na noó ñā kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'i na. ⁵⁵ Sa'á ñoó, yo'ó, ñā kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'i na, ¿ndeí kua'an ion? Ta yo'ó, yáí ndii, ¿ndeí kua'an ñā sa kandeéon xí'ín ndii?” ⁵⁶ Chí ion, ñā kedaá xí'ín yó, dá xí'i yó, kúú kuachi kée yó. Ta ley Moisés kían dátaí kuachi yó sa'á ñā yá'a yó kee yó kuachi. ⁵⁷ Tído viti ná nakī'o yó ndivé'e noo Ndios, chí ni kandeé yó xí'ín ndidaá ñā yó'o sa'á ñā ni kee Jesucristo, na kúú sato'o yó. ⁵⁸ Sa'á ñoó, na maní mií, kandita toon ndó, ta kandita ndaa ndo xí'ín ñā ndaa kándisa yó. Ta ndi'i ini ndo kechóon ndó choon sato'o yó Ndios, ta o sa kátuu ndó kee ndóan. Chí ná'a vá mií ndó ñā choon kée yó noo na kúú sato'o yó, o naá óon ta'an vaan.

16

Ká'an Pablo sa'á di'ón dáta'ká ñayuu ñoó, dá chindeé ná na kúnda'í

¹ Ta viti ko'in ka'in xí'ín ndó sa'á di'ón dáta'ká ndo, dá chindeé ndó na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. Koo ini ndo kee ndó tát'on kī'o ni sa'andai choon noo na kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Galacia di'a. ² Ta iin iin kuu kasá'a sa'a semana, kánian taó xóo iin rá iin ndó noo ya'i tát'on kī'o ni ni'i ndo noo ni kechóon ndó, ta taxi va'a ndóan. Dá kían tá ná saai noo ndéi ndó xaan, ná dá'a ni nditútí ndóan mií hora

daá. ³ Dá tá ná saai noo ndéi ndó, dá kī'oi iin tuti noo taa ni ndukú mií ndó, dá tanda'í ra ko'on ra xí'ín di'ón ni nditútí ndó chindeé ndó na kúnda'í ndéi ñoo Jerusalén. ⁴ Tído tá kánian ko'on yu'u, dá kían kane'e tá'an daó rá ko'on ra xí'ín.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñoo Corinto cháa tiempo

⁵ Saai noo ndéi ndó tá ni ndi'i ni ya'i chí kuendá Macedonia, chí Macedonia ñoo kánian ya'i. ⁶ Ndá ndi kuu koo tóoi xí'ín ndó, o ndá ndi kuu kandooi kooi xí'ín ndó tein ndidaá yoo vixi, dá kuu chindeé ndó yu'u ná ko'in noo kánian ko'in. ⁷ Ko kónij ñā kían chika'anda oon ni noo ndéi ndó, chí kónij kooi cháa tiempo xí'ín ndó tá kī'o díon kóni na kúú sato'o yó. ⁸ Tído koo tóo vai ñoo Éfeso yó'o nda ná kasandaá kuu víko Pentecostés, ⁹ dá chí ndato nda'o nóno noo kechóin noo Ndios, ta ió iin tandéé ini ká'ano ñā kua'a cháa ka ñayuu kándisa to'on Jesús, va'ará kua'a nda'o na xini u'u ñāa.

¹⁰ Tá ni saa Timoteo noo ndéi ndó xaan, koo ini ndo keva'a ndó xí'ín xi, dá ná kadii ini xi koo xi xí'ín ndó, dá chí kéchóon xi noo na kúú sato'o yó tát'on kī'o kéchóon mií yu'u. ¹¹ Ta ni iin ndó o sa kú'ichi ini koni ndo xi. Di'a koo ini ndo chindeé ndó xi, dá ná koo va'a ini xi nandió koo va'a xi kii xi noo iói, dá chí ió yu'u ndatii ndisaa xi xí'ín dao ka ñani yó.

¹² Ta kónij ñā kandaá ini ndo sa'a ñani yo Apolos. Ni seí nda'ávij noo ná ñā saa na xí'ín dao ka ñani yo kande'é ná ndo'ó. Tído ko ní xín ta'on na saa na viti. Tído tá ni nono ná iin ka ta'ándá, dá saa na koo tóo na xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ñā ká'an na

¹³ Ta kaño'o ini ndo, ta kandita toon ndó xí'ín ñā ndaa kándisa yó, ta cho'on taa ini ndo, ta ndakí koo ndó. ¹⁴ Ta noo ndidaá ñā kée ndó, kee ndóan xí'ín ñā kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu.

¹⁵ Ñani, sa ná'a vá ndó ñā na ve'e Estéfanos ni sa kuu na mií noo ni kándisa to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi chí kuendá Acaya xaan. Ta ná'a ta'ani ndó ñā ni nakī'o na mií ná ñā chindeé ná ndidaá kúú na kúú ñayuu Ndios. ¹⁶ Ta seí nda'ávij noo ndo ñā kueídó'o ndó ndidaá ka ni ñayuu

kée táto'on kée na yó'o, xí'ín ndidaá ka na chindeé dao ka ñayuu, na kéchóon noo choon yó'o.

¹⁷ Ta kádij nda'o inij sa'á ña ni kasáa Estéfanos, xí'ín Fortunato, xí'ín Acaico, ta ni ndundeé inij, va'ará koó mií ndó ndéi xí'ín, ¹⁸ chí ni xí'o na tandeé iní nooí táto'on kí'o kée ta'ani na xí'ín míí ndó. Ta koo ini ndo nakoni ndo ñayuu kée táto'on kí'o kée na yó'o.

¹⁹ Ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Asia ká'an na ndisá'an xí'ín ndó. Ta ñani yo Aquila, xí'ín kí'o yó Priscila, xí'ín ndidaá na kúú kuendá Jesús nataka dákuá'a ve'e na ká'an na ndisá'an xí'ín ndó sa'á ña kúú ndó kuendá sato'o yo Jesús. ²⁰ Ta ndidaá na kúú ñani yo ndéi yó'o ká'an na ndisá'an xí'ín ndó. Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús.

²¹ Ta yu'u kúú Pablo, ta táai ndisá'an yó'o kosaa noo ndo xí'ín ndá'a míí. ²² Ta tá ió iin káa ndó ko kóni Jesucristo, na kúú sato'o yo, dá kían chí'an ná kataj ndo kee Ndios. Sato'o yo Jesús, nakíi kíi ní.

²³ Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. ²⁴ Kú'u ndava'o inij sa'a ndidaá ní ndó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú uú nī taa San Pablo nī sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, tátō'on kī'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'in ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'in ndo'ó, na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto xaan, xí'in ndidaá ka ñayuu Ndios ndéi chí kuendá Acaya. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña manī xí'in ndó, ta naki'o ná ña koo va'a ini ndo.

Yó'o ká'an Pablo sa'á tandó'ó ndó'o na

³ Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'an ñañó'ó. Mií ná kúú tatá, na daá kuití kú'u ini sa'a yo, ta xí'o na tandéé ini ká'ano noo yo. ⁴ Ta noón kúú na xí'o tandéé ini noo ndú'u tein ndi ndáa mií tandó'ó ndó'o ndu, dión, dá ná ni'i ini ndu ndi koo kee ndu kī'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu tá ndó'o na ndi ndáa mií tandó'ó. Dá chī tátō'on kī'o xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, kī'o dión ta'ani xí'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu. ⁵ Ta sa'á ña sá sá'ano tandó'ó ndó'o ndu kua'an sa'á to'on Cristo, sa'á ñoo sá'ano ta'ani tandéé ini ní'i ndú noo ná. ⁶ Chī tá ndó'o ní'o ndú, ñoo kían kedaá xí'in ndó, dá ni'i ndo tandéé ini, ta koni ndo káki ndó. Ta sa'á ña xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, sa'á ñoo ní'i ta'ani ndó tandéé ini kée ndu'u, ta koni ndo káki ndó. Dión, dá kī'o ta'ani na tandéé ini noo ndo tá ndó'o ní'o ndo tátō'on kī'o ndó'o ní'o ndu'u. ⁷ Ta miian ndaa ió tandéé ini noo ndú'u sa'a ndo, chī ná'a ndú ña sa'á ña ndó'o dáó ní'o yo, sa'á ñoo tátō'on kī'o xí'o na tandéé ini noo ndú'u, kī'o dión ta'ani xí'o na tandéé ini noo ndo'ó.

⁸ Ñani, kóni ndu'u ña kana'á ndó sa'á tandó'ó ká'ano nī ndo'o ní'o ndú tá nī sa'an ndu chí kuendá Asia di'a. Ta ka'í nda'o nī ndo'o ndu o duú ña kī'o ndeé ini ndu kían, sa'á ñoo nī ndi'i va tandéé ini noo ndu'u ña kankuei takí ndu. ⁹ Ta ñoo kúú noó nī katóni ini ndu ña kua'an ndu kuu ndu. Ta dión nī ndo'o ndu, dá kían ná dá'a ni kandeé ini ndu mií ndú, di'a ná kandeé

ini ndu iin tó'on dinī Ndios, na dánatáki na nī xí'i. ¹⁰ Chī noón kúú na nī dakáki ñaá tiempo daá, ta mií ta'ani na dakáki ñaá viti, ta kándéé ini ndu ña dakáki ñaá noo ndidaá tandó'ó ná'ano kóni dánaá ñaá, ¹¹ dá chī chindeé ndó ndu'u xí'ka ndo ña manī noo Ndios sa'á ndu'u. Chī tá kua'á nda'o ñayuu xí'ka ña manī noo Ndios sa'á ndu, dá kían kua'a ka ví ñayuu naki'o ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ña manī kée na xí'in ndú.

Yó'o ná'ani Pablo ndiva'a ko ní sa'an na ñoo Corinto

¹² Ta ió iin ña'a kedaá xí'in ndú, dá ka'an va'a ndu cháá sa'a mií ndú, ta kían ña ko kúú'u ta'on ini ndu sa'a nī iin ña'a kée ndu, dá chī kendaá ndu ndidaá ña'a, ta kée nduan xí'in ndino'o ini ndú noo Ndios. Ta ko kéchóon ta'on ndu ña ndichí ió ñayuu yó'o. Di'a kée nduan sa'á ña manī nī kee Ndios xí'in ndú. Ta dión kée ndu iin ní kúú vá noo xionoo ndu, ta dión kendaá cháá ka ndu xí'in ndo'ó. ¹³ Ta ko táa ta'on ndu dao ka to'on, ña kían o kandaá ini ndo, o ña o kát'i'a ndó ka'i ndó. Chī ndati yu'u ña miian kasandaá ndo kandaá ndi'i ini ndo, ¹⁴ dá chī tátō'on kī'o sa kandaá ini ndo cháá ña ndu'u kúú na ió ñañó'ó ndó noo, kī'o dión ta'ani koo ñañó'ó ndú noo ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa na.

¹⁵ Ta xí'in tandéé ini yó'o nī ka'in saai dinñó'ó noo ndéi ndó, dá chindeéi ndo'ó uu ta'ándá, ¹⁶ chī nī ka'in chika'andaj noo ndéi ndó, dá ya'i ko'in chí kuendá Macedonia di'a. Ndi'i daá, nandió koo tukui noo ndéi ndó, dá kían kee ndó ña manī ko'on ndo dáya'a ndó yu'u ichi kua'an chí Judea di'a, nī ka'in. ¹⁷ Tá nī ka'in xí'in ndó ña dión keei, ¿á ká'an ndó ña iin ndakána nī ka'in xí'in ndó? O, ¿á ká'an ndó ña kée yu'u tátō'on kī'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, tá'an na ká'an "jaan" xí'in yú'u ná, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an na ña "koó"? ¹⁸ Tído iin na ndaa kúú Ndios, ta mií ná kúú na ná'a ña ko ká'an ndu "jaan" xí'in yú'u ndú, ta xí'in ñaxintóni ndú ká'an ndu ña "koó". ¹⁹ Ta sa'á Jesucristo, na kúú de'e Ndios, nī daná'a yu'u xí'in Silvano, xí'in Timoteo noo ndo. Ta ko ká'an Jesús "jaan" xí'in yú'u ná, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an ña "koó". Ta sa'a mií ná ká'an Ndios "jaan" xí'in yó, ²⁰ dá chī sa'a mií Jesús xínkoo ndi'i to'on nī xí'o Ndios noo yo, ta sa'a mií ná ká'an yo "Dión ná koo"

dá ná natiin Ndios ñaño'ó noo kéká'ano yó na. ²¹ Ta mií Ndios kúu na ná'a ndaa ña ndu'u xí'ín ndo'ó kúu ñayuu mií ná sa'a ña ndíko yo Cristo, ta mií ta'ani na kúu na ni kaxi yó kakuuó ñayuu na, ²² chī ni kani na sello nío iin rá iin yó, chī ni xī'o na Espiritu iī ná koo na nío yo, dá katóni ini yo ña miian ndaa natiin yó ndidaá ka ña va'a ni kaa na tei na noo yo. ²³ Mií Ndios kúu na chíkanii xī'o kuendá sa'í, chī ná'á ná ña sa'a ña ko ní xīn dákúnda'í ini ndo'ó, sa'a ñoó ko ñá'a kasandaái ñoo Corinto xaan. ²⁴ Tído ná dá'a ni ka'án ndó ña kóni ndu ka'anda ndu choon noo ndo noó ña kánian kee ndó sa'a ña kándisa ndó Jesús. Di'a ndúndéé ndu'u kéchóon ndu noo ndo, dá kadij ini ndo, chī sa ndíta toon ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó.

2

¹ Sa'a ñoó ni chíkaa ini ña o sáa ta'oin noo ndéi ndó viti, dá ná dá'a ni dákúnda'í ini ndo'ó. ² Dá chī tá ná dákúnda'í ini ndo'ó, dá kían, ¿ndá yoo kī'o ña kadij iní, tá dáá? Chī na ndáti yu'u kī'o ña kadij iní, nandei nda'í di'a na kee yu'u. ³ Sa'a ñoó ni taai iin ka tuti ñoó kosaaan noo ndo, dá kían tá ná saai noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kunda'í ini kee na kánian kī'o ña kadij iní. Ta kándéé ká'ano ini ña tá kadij ini yu'u sa'a ndo, dá kían kadij ta'ani ini mií ndó. ⁴ Ta nda'í nda'o ni sa kuu ini tá ni taai tuti ñoó kosaaan noo ndo, chī nda nío víi ni tar'u'u, xíní, ta xí'ín ndirá noo ni taai ña. Tído ko ní ndukúí ña dákúnda'í ini ndó. Di'a ni kee, dá kandaá ini ndo ndi kī'o kú'u ini sa'a ndo.

Kú'u ká'ano ini Pablo sa'a taa ni ya'a ni kee kuachi

⁵ Ió iin taa ni ya'a ni xī'o ña ni kunda'í ini yu'u, tído o dúu sava'a iin tó'on yu'u ní kúnda'í ini ni kee ra, chī kuu va kaai ña ndidaá ndo'ó ni kunda'í ta'ani ini. ⁶ Sa kua'á nda'o ndó ni dandó'o nío taa ñoó. Cháa dión ka ni ná kakuuan. ⁷ Ña kánian kee ndó viti kían kī'o ká'ano ini ndo sa'a rá, ta kī'o ndó tandeé ini noo rá, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kunda'í ini ra dánaá ñaá. ⁸ Sa'a ñoó seí nda'ávij noo ndo ña na'a tuku ndó ña kú'u ini ndo sa'a rá. ⁹ Chī ni tanda'í iin ka tuti ñoó kosaa noo ndo, dá ná kande'á á miian ndaa seídó'o ndó ndidaá choon sa'ándái noo ndo. ¹⁰ Chī na

xī'o ká'ano ini ndo sa'a, ta nda yu'u ta'ani kī'o ká'ano ini sa'a ná. Ta sa ni xī'o ká'ano ta'ani ini sa'a taa ñoó tá ió iin ña'a ni kee ra xí'ín mií, ta sa'a mií ndó ni kee dión, chī kī'o dión kóni mií Cristo kee yó, ¹¹ dá kían ná dá'a ni kandeé ña u'u kexixian xí'ín yó, chī sa ná'á vá yó táto'on kī'o mañan.

Yó'o ni nakani ini Pablo sa'a Tito nani sa io na ñoo Troas

¹² Tá ni saai ñoo Troas dána'i to'on va'a sa'a Cristo, ndato ni sonó sato'o yo Ndios ña kían dána'i to'on na ñoo ñoó. ¹³ Tído ko ní sa io va'a ini, chī ko ní náni'i tá'in xí'ín ñani yo Tito ñoo ñoó. Sa'a ñoó ni ka'in ndisá'án xí'ín ñayuu ndéi ñoó, dá ni kee kua'in chí kuendá Macedonia.

Dáxinkoo va'a Ndios ndidaá ña'a ndó'o yo sa'a ña ndíko yo Cristo

¹⁴ Tído náki'oi ndivé'e noo Ndios, dá chī mií ná dáxinkoo va'a ndidaá ña'a ndó'o yo sa'a ña ndíko yo Cristo Jesús. Ta noo ndú'u ni xī'o na choon dána'a ndu sa'a to'on na, dá kían táto'on kī'o náka'ani díko támi sá'an, kī'o di'ón náka'ani to'on na noo ndidaá ñayuu. ¹⁵ Ta noo mií Ndios kúu ndu'u táto'on iin dusa támi sá'an, ña chíño'o Cristo noo Ndios. Chī to'on dána'a ndu náka'ani kua'an noó na kua'an kaki, xí'ín noó na kua'an naá. ¹⁶ Ta to'on dána'a ndu kían táto'on díko ndi noó na kua'an naá, ña xī'o ña naá ná. Ta noó na kua'an kaki, to'on yó'o kían táto'on iin díko támi sá'an, ña xī'o ña kataki na. Tído, ¿ndá yoo kandeé kee choon yó'o, tá dáá? ¹⁷ Ta ko kée ta'on ndu'u táto'on kée kua'á nda'o taa, tá'an ra xionoo náka'án nda'i to'on Ndios xí'ín ña mañá. Di'a ndisá'ano kéchóon ndu noo Ndios, chī mií ná ni xī'o choon yó'o noó ndu, ta noo mií Ndios ká'an ndu sa'a Cristo.

3

Dána'a Pablo noó ñayuu ña ni kandoo Ndios kee na ña sa'a xí'ín ná

¹ ¿Á ká'án ndó ña nandió kuéi tuku ndu'u ndukú ndú ña nakoni ndo ndu'u sa'a ña ká'an ndu dión? O, ¿á ká'án ndó ña xínño'ó ndú iin tuti chindeé ndú mií ndú noo ndo'ó, o iin tuti noo ká'an va'a mií ndó sa'a ndu táto'on kī'o xínño'ó ñaá dao ka ra? Koó, ² dá chī tuti ká'an va'a sa'a ndú kúu iin rá iin mií ndo'ó, ta kaaan ini nío ndú. Ta

ndidaá tá'an ñayuu xí'o kuendá sa'a choon va'a ñi kee ndu tein ndó xaan, ³ ch̄i miian ndaa kuiti ndo'ó kúú tuti ká'an va'a sa'a ndu'u, ña kían ñi taa mií Cristo, ña kían né'e ndu xionoo ndu. Ta ko ní taa naan noo iin tuti xí'in tinta. Di'a ñi taa naan xí'in ndée Espíritu ij Ndios takí. Ta ko ní taa naan noo yuu dá'ándá, di'a ñi taa naan ini ní'o ndo.

⁴ Ta kándée ká'ano ini ndu'u Ndios ña k̄i'o dión kían sa'a ña ió Cristo xí'in ndú. ⁵ Ta ni lú'u ña ndichí ko kómí mií ndu'u ña kían kedaá xí'in ndú ka'án ndú ña kat̄i'a ndu kee ndu choon yó'o, dá ch̄i mií vá Ndios kúú na xí'o ña ndichí noó ndu, dá kat̄i'a ndu kee nduan. ⁶ Ta mií Ndios kúú na ñi x̄i'o ña kati'a ndu dána'a ndu sa'a ña saá ñi kandoo na kee na xí'in ñayuu na. Ta diin va kián o duú ley, ña ñi taa na xí'in letra, ch̄i noo Espíritu ij mií ná ñi kii ña saá ñoó. Ta ley ñoó xí'o ña kánian kuu ñayuu, tído Espíritu ij, noón kúú na xí'o ña kataki chíchí yó.

⁷ Ta ley ñoó, tá'an ña xí'o ña kánian kuu yo, ñi taa Ndios ña noó yuu. Ta ñi naye'e ndaa tá ñi x̄i'o naan noo Moisés. Ta ko ní kúú ta'on kande'é na ñoo Israel noo Moisés sa'a ña ndato téi yé'an, tído sa kua'an ndaño'ó vá ña yé'e noo ná. ⁸ Tído ndato ka ví naye'e ndaa tá kemáni Ndios yo xí'in Espíritu ij ná. ⁹ Dá ch̄i tá dión ndato ñi naye'e ndaa tá ñi x̄i'o na ley yatá, ña ká'an ña kúú yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios, ví'í ka ví ndato ña saá xí'o Ndios noo yo, ch̄i xí'ooan ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁰ Ch̄i va'ará ndi k̄i'o ví ndato náye'e ndaa tá ñi x̄i'o na ley yatá, tído ko ta'ón ña'a kían noó ña ndato téi náye'e ndaa xí'o Ndios noo yo viti. ¹¹ Dá ch̄i ley yatá, ña naá, ndato ñi sa ye'e ndaaan, tído ví'í ka ví ndato náye'e ndaa ña saá xí'o Ndios noo yo viti, ch̄i ndidaá tá'an tiempo kooan.

¹² Ta sa'a ña ió tandeé ini ndu ña k̄i'o dión kían, sa'a ñoó ko yu'ú ta'on ndu ka'an ndu sa'án, ¹³ ta ko kée ta'on ndu táto'on k̄i'o ñi kee Moisés, ch̄i ñi dadá'i na noo ná xí'in iin dá'on, dá ná o koní na ñoo Israel ña sa kua'an nda'o ña ndato toon noo ná. ¹⁴ Tído ñi ndadi va ñaxintóni ñayuu ñoó. Ta nda na ndei viti ndó'o ta'ani dión, ch̄i tá ká'i na ley yatá, ió táto'on iin dá'on sadi ñaxintóni ná. Tído tá ná kandeé ini na Cristo, nda daá ví kexoo dá'on, ña sadi ñaxintóni ná. ¹⁵ Ta nda kuu viti ndó'o na dión, ch̄i tá

ká'i na ley Moisés ñoó, sadi ij vá dá'on ñoó ñaxintóni ná. ¹⁶ Tído tá ná kandeé ini na sato'o yo Jesús, dá kían kexoo dá'on, ña sadi ñaxintóni ná. ¹⁷ Dá ch̄i sato'o yo kúú Espíritu ij Ndios, ta noo nákaa Espíritu ij Ndios, ñoó kúú noo ñi nono, koó ña'a ka ketéin. ¹⁸ Sa'a ñoó koó ka dá'on sadi noo yo, ta mií yó ná'a táto'on k̄i'o ndato yé'e sato'o yo Ndios, táto'on kée iin espejo ná'a ndatoán táto'on káa yó. Ch̄i iin rá iin kuu kuu náye'e cháa ka yo kua'an yo kooó táto'on k̄i'o ndato yé'e mií ná, ta ña yó'o kían kée na kúú Espíritu ij Ndios, na kúú sato'o yo.

4

¹ Ta sa'a ña ñi x̄i'o Ndios choon yó'o noo ndú sa'a ña kú'u ini na sa'a ndú, sa'a ñoó ko kútúu ini ndu. ² Di'a kúño'ó ndú ndidaá ña ka'an noo kede'é dao ka ñayuu. Ta ko xionoo ndu dánda'í ndu ñayuu, ta ko náda'á ta'on ndu to'on tó'ón xí'in to'on Ndios noo dána'a ndu. Di'a dána'a ndaa ndu, ta ñoó kían kedaá xí'in ñayuu, dá ná o sa nákani kuachi ini na kande'é ná ndu'u. Ta mií Ndios ná'a ña dión kían. ³ Ta to'on va'a dána'a ndu, ko kandaa ini dao ñayuu, ch̄i ió iin ña'a sadi ñaxintóni ná. Ta ñayuu kua'an naá, noón kúú na ndadi ñaxintóni. ⁴ Ta ña u'u dánda'í ñayuu yó'o viti, ta ñoó kían ñi sadi ñaxintóni ñayuu ko x̄i'in kandisa, dá kían ná dá'a ñi natoon ñaxintóni ná kee to'on va'a ña ká'an sa'a ndi k̄i'o ká'ano choon kómí Cristo Jesús, na káa táto'on k̄i'o káa Ndios. ⁵ Ta ko xionoo ta'on ndu'u dána'a ndu sa'a mií ndú, di'a dána'a ndu ña iin tó'ón Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá ña'a, ta ndu'u kúú na xínkuachí noo ndidaá ndó sa'a ña kóni ndu Jesús. ⁶ Dá ch̄i mií Ndios, na ñi sa'anda choon, dá ñi naye'e ndaa noo iin naá, noón ta'ani kúú na ñi datóon ñaxintóni ndú, dión dá kuu datóon ndu ñaxintóni dao ka ñayuu, dá kana'a ná ndi k̄i'o ká'ano tatá Ndios, ta ná'a Ndios ña ndato yó'o xí'in Jesucristo.

K̄i'o di'a kée ndu sa'a ña kándée ini ndu Jesús

⁷ Ta ndu'u kúú táto'on iin k̄idi ñó'o noo ñó'o iin ña kuiká, ña kúú to'on ndato dána'a ndu, dá ná kandaa ini ñayuu ña ndée ká'ano yó'o ñi kii noo Ndios, ta o

duú ndée kómí míí ndú kíán. ⁸ Ta va'ará só'óní tandó'ó ndu'u, tído kọ ní tadi ta'on ndu. Ta va'ará nákaní ndá'o ini ndu, tído kọ ndí'i ta'on tandeeé iní ndu. ⁹ Kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído kọ dáyaá ndá'a ta'on ñaá Ndios. Kóon na ndu'u noñó'o, tído kọ kándeé ta'on na dánaá na ndu'u. ¹⁰ Ndeí kúú míí vá noo xíonoo ndu, daá kuití vá ió ña ka'ání ná yíkí koño ndu táto'on nì kee na xí'ín Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí Jesús sa'á ña náki'o ndu yíkí koño ndu ndo'an dión. ¹¹ Chì xíán nani takí ndu ndéi ndu, daá kuití vá ió nduu ndu naki'o ndu míí ndú kuu ndu sa'a Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí na sa'á ña náki'o ndu yíkí koño ndu ndo'an dión. ¹² Ta sa'á ña daá kuití ió ña kuu ndu, sa'á ñoó nóno noo ndo ni'ì ndo ña kataki chíchí ndó.

¹³ Ta kándéé iní ndu Ndios táto'on kí'o nì kandeé ini ñaá na nì taa di'a noo tuti ñi Ndios: “Sa'á ña kándísa ndaai Ndios, sa'á ñoó nì ka'in sa'a ná.” Kí'o dión ta'ani ndó'o ndu'u, chì sa'á ña kándísa ndu na, sa'á ñoó ká'an ndu xí'ín ndó sa'a ná, ¹⁴ dá chì ná'á ndú ña nì nataki sato'o yo Jesús nì kee Ndios, ta kándísa ta'ani ndu ña dánáta nà ndu'u táto'on nì kee na xí'ín Jesús, dá nakuíta dáó yó noo ná. ¹⁵ Chì xí'o ndu míí ndú ña ndó'o ndu ndidaá tandó'ó yó'o sa'á ña kú'u ndá'o ini ndu sa'a ndo, dión, dá ná ndukua'a cháá ka ñayuu natiin ña manì xí'o Ndios, dá kíán kua'a cháá ka ñayuu naki'o ndivé'e noo Ndios, dá ná natiin na cháá ka ñaño'ó.

¹⁶ Sa'á ñoó kọ kútúú ta'on ini ndu, va'ará sa kúyatá yíkí koño ndu kua'an, tído iin rá iin kuú kuú di'a ndúsaá níó ndú kua'an. ¹⁷ Dá chì tandó'ó ló'o, ña ndó'o tóo níó ndú ñayuu yó'o, ñoó kíán xí'o ña ni'ì ndú iin ña ndato ká'ano noo Ndios, ña ni iin kuú o ndí'i. ¹⁸ Ta kọ ndí'i ta'on ini ndu sa'á ña ndé'á xí'ín noo yo. Di'a ndí'i ini ndu sa'á ña kọ túu, ña kọ xíní yo xí'ín noo yo. Dá chì ña ndé'é yó xí'ín noo yo, ñoó kíán ndí'i va. Tído ña kọ xíní yo xí'ín noo yo, ñoó kíán ni iin kuú ta'ón o ndí'i.

5

¹ Dá chì ná'á ndu'u ña yíkí koño ndíxi ndu kúú táto'on iin ve'e ndéi tóo ndu ñayuu yó'o. Ta tá ná kasandaá kuú natanjan, dá ko'on Ndios kí'o na iin ve'e kandeí ndu, ña kíán

kọ ní káva'a xí'ín ndá'a taa, ña ni iin kuú o ndí'i, ña kúú kuendá induú. ² Sa'á ñoó ndá'í tána ndu, chì kóni kíi ndu nandixi ndu yíkí koño saá, ña kúú kuendá induú. ³ Kí'o dión, dá nandixi ndu iin yíkí koño saá, dá o kóo vichí ndú. ⁴ Ta nani ndíxi ndu yíkí koño yó'o, nda'í tána ndu, dá chì kọ kóni ta'on ndu kandoo vichí ndú. Di'a kóni ndu ña nandixi ndu iin yíkí koño saá, dá kíán naá yíkí koño xí'í yó'o, dá ni'ì ndú iin yíkí koño ña kataki chíchí. ⁵ Ta míí Ndios kúú na nì saki ña dión kee na xí'ín ndú, ta nì xí'o na Espíritu ná noo ndú, dá ná kandaá ini ndu ña miían ndaa dión kee na xí'ín ndú.

⁶ Sa'á ñoó daá ió tandeeé iní ndu noo ña yó'o, ta ná'á ndú ña xíán nani ndíxi ñi ndú yíkí koño yó'o, xíká vá ndíta ndu noo ió sato'o yo Jesús. ⁷ Xíonoo ndu xí'ín ña kándéé iní ndu ña kí'o dión kíán, ta kọ ndí'i ini ndu sa'á ña xíní ndu xí'ín noo ndú. ⁸ Tído kándéé ká'ano ini ndu ña dión koo, sa'á ñoó kóni cháá ka ndu dánkoo ndu yíkí koño yó'o, dá kuu nakuíta ndu noo sato'o yo Jesús. ⁹ Sa'á ñoó ndí'i ini ndu, á míí ndú ndéi xíká ndú noo ná o á míí ndú sa ndíta ndu noo ná, ña kóni ndu kíán nata'an ini na xíní na ña kée ndu. ¹⁰ Dá chì miían ndúsa nakuíta ndidaá tá'an yó noo Cristo Jesús, noo koo na keyíko na, dá natiin iin rá iin yó ya'í sa'á ña nì kee yó nani nì sa ndixi yó yíkí koño yó'o, á míí yó nì kee yó ña va'a, o á míí yó nì kee yó ña kini.

Nì xí'o Ndios choon noo ndú ña dánáki'in tá'an va'a ndu ñayuu xí'ín Ndios

¹¹ Ta sa'á ña ná'á ndú ña kánian yu'ú ni'ini yó na kúú sato'o yo, sa'á ñoó ndí'i ini ndu dáxingo ini ndu ñayuu, dá kandísa na ña ndaa dána'a ndu. Ta míí Ndios kúú na ná'á va'a táto'on kí'o kúú ndú, ta kándéé iní ndu ña kí'o dión ta'ani kátóni ini ndo. ¹² Tído ná dá'a ni ka'án ndó ña nandió kuéi ndu chinaní va'a ndu míí ndú noo ndo, di'a kóni ndu ña ni'ì ndo ña ka'an va'a ndó sa'a ndú'u, dá kíán nóno noo ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu kátoó chídaya'íi míí sa'á ña luu ká'an na, tído yakó ndá'o níó ná. ¹³ Chì tá ká'án dao ndó ña lóko kúú ndú, dá kíán lóko va kúú ndú sa'á Ndios, tá dáá. Tído tá ká'án ndó ña kéndísá'ano ndu, dá kíán ña va'a míí vá ndó kíán. ¹⁴ Ta kú'u ndá'o ini Cristo sa'a ndú, ta ñoó kíán kedaá, sa'á ñoó ndí'i ini ndu kéchóon ndu noo ná, chì ná'á ndú ña sa'á ña

n̄i xi'i mií ná sa'a ndidaá ñayuu, sa'á ñoó n̄i xi'i ndidaá ñayuu. ¹⁵ N̄i xi'i Jesús sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ná dá'a k̄a ni kandeí yó keeá ña kóni mií yó. Di'a kánian kandeí yó kee yó ña kóni n̄a n̄i xi'i sa'a yo, ta n̄i nataki n̄a.

¹⁶ Sa'á ñoó k̄o nákaní k̄a ini ndu sa'á ñayuu tát̄o'n k̄i'o nákaní ini ñayuu k̄o ná'á Ndios. Ta va'ará n̄i sa ka'án ndú ña iin ta oon n̄i sa kuu Cristo, tído viti k̄o nákaní k̄a ini ndu dión sa'a ná. ¹⁷ Dá ch̄i ndi ndáa miíó ñayuu ñó'o t̄ixi ndá'a Cristo, n̄i nduu na iin ñayuu saá. Ta ndidaá ña n̄i sa kuu na tá sata n̄i kandoo vaan, ta ndidaá ña n̄i nduu saá. ¹⁸ Ta ndidaá ña yó'o kée mií Ndios, n̄a n̄i naki'in tá'an va'a xí'in yó sa'á ña n̄i kee Cristo. Ta n̄i xi'o na choon noó ndu'u ña kían dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ná. ¹⁹ Ch̄i sa'á ña n̄i kee Cristo, sa'á ñoó kuu naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ñayuu, ch̄i k̄o taó kuendá ta'on k̄a n̄a sa'á kuachi kée ñayuu. Ta n̄i sa'anda n̄a choon noó ndu ña dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ná. ²⁰ Ta ndu'u kúu n̄a n̄i ch̄ikata Cristo kane'e ndu to'on na noó ñayuu, sa'á ñoó kéchóon Ndios ndu'u, dá ká'an ndu xí'in ñayuu. Sa'á ñoó seí nda'í ndu noó ndo'ó xí'in kuu Cristo ña koo ini ndo naki'in tá'an va'a ndó xí'in Ndios. ²¹ Ta Cristo kúu n̄a k̄o ní ya'a ta'on kee kuachi, tído n̄i nakuido na kuachi yó, dión, dá n̄i kandoo yó kúu yó ñayuu koó kuachi noó Ndios sa'á ña n̄i kee na dión.

6

¹ Ta viti ndu'u kúu n̄a kéchóon xí'in Cristo, sa'á ñoó ká'an ni'ini ndu noó ndo ña ná dá'a n̄i koo ini ndo natiin oon ndó ña man̄i n̄i kee Ndios xí'in ndó. ² Dá ch̄i di'a kaá tuti ī Ndios:

Mií kuu n̄i kaxii, kuu dáá n̄i seídó'i ndo'ó.

Ch̄i tá n̄i kasandaá kuu n̄i dakákii ndo'ó,

kuu dáá n̄i chindeeí ndo'ó.

Ta kuu viti kúu kuu n̄i kaxi Ndios, ch̄i mií kuu viti kóni n̄a dáka'ki na ndo'ó.

³ Ta ni iin tó'on ña'a nóo k̄o yá'a ndu kee ndu noo ni iin tó'on ñayuu, dá kían ná o ní'i ná ndi koo ka'an ndava'a na sa'a choon n̄i xi'o Ndios noo ndú. ⁴ Di'a ná'a ndu mií ndú noo ndidaá ña kée ndu ña kúu ndú n̄a kéchóon ndaa noo Ndios, dá ch̄i xí'o ndeé

nda'o ini ndu, va'ará ndó'o ndu tandó'o sa'a choon kée ndu, o va'ará kámaní ña'a noo ndú, ta dión ta'ani kée ndu tá ndó'o níó ndú. ⁵ Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndu va'ará káni na ndu'u, o va'ará sadí n̄a ndu'u ve'e kaa, o va'ará kua'á ñayuu ndákuei naá xí'in ndú, o va'ará choon ndeé nda'o kée ndu, o va'ará k̄o kidi ndu dao sakuaá, o va'ará k̄o ní'i ndú ña'a kasá'an ndu dao ta'ándá. ⁶ Ta noo choon kée ndu, vii kée ndu, ta kéchóon ndu ña ndichí xí'o Ndios, ta ió kueé ini ndu, ta va'a ini ndu, ta xí'in ndeé Espiritu ī Ndios kéchóon ndu, ta kú'u ndisa ini ndu sa'a ndidaá ñayuu, ⁷ ta dána'a ndu to'on ndaa, ta xí'in ndeé mií Ndios kée ndu ndidaá ña'a, ta né'e ndu ña kúu ña ndaa xí'in ndá'a kuá'a ndu, xí'in ndá'a íti ndu, dá chindeeí ndú mií ndú. ⁸ Ió dao ñayuu xí'o ñaño'ó noo ndú, ta ió dao k̄a n̄a koó ñaño'ó ná noo ndú. Ta dao na ch̄inaní kini na ndu'u, ta dao k̄a n̄a ch̄inaní va'a ñaá ná. Ta va'ará ch̄inaní tó'on ná ndu'u, tído n̄a ndaa va kúu ndú. ⁹ Ta ió dao ñayuu kée na ña k̄o nákoní n̄a ndu'u, tído ná'á vá ná ndu'u. Sa ndii va kúu ndú xiní ndu, tído takí ī vá ndú. Ta va'ará kéndava'a kini na xí'in ndu'u, tído k̄o xí'i ta'on ndu. ¹⁰ Ta va'ará ndúkú ñayuu ña kandeí nda'í ndu, tído daá kadij ini ndu. Ta va'ará kúnda'í ndu, tído di'a ndekuiká ndú ñayuu xí'in to'on Ndios. Ta va'ará ni ña'a ta'on koó noo ndú, tído di'a kómí ndú ndidaá ña va'a cháa k̄a.

¹¹ N̄i nono yú'u ndú n̄i ka'an ndaa ndu xí'in ndó, n̄a ñoo Corinto xa'an, ta ndino'o ini ndú xí'in níó ndú n̄i ka'an ndu xí'in ndó.

¹² K̄o ní sadí ndu níó ndú noo ndo'ó, mií di'a ndó kúu n̄a n̄i sadí níó ndo noo ndu'u. ¹³ Ta kóni ndu ña kee ndó xí'in ndú tát̄o'n k̄i'o n̄i kee ndu xí'in ndó, sa'á ñoó seí nda'í ndu noo ndo tát̄o'n kée iin tata'í xí'in de'e ra ña konó ta'ani ndó níó ndo noo ndú'u.

Yóo kúu ve'e ño'o Ndios takí

¹⁴ O sa koo ini ndo naki'in tá'an nóo ndó xí'in ñayuu k̄o kándisa Jesús. Dá ch̄i, ¿á náki'in tá'an nóo ña ndaa xí'in ña k̄o ndaa, ká'án ndó? Ta, ¿á náki'in tá'an nóo noo toon xí'in noo ín naá? ¹⁵ Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóo Cristo xí'in ña u'u? Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóo iin n̄a kándisa Jesús xí'in iin n̄a k̄o kándisa? ¹⁶ Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóo ve'e ño'o Ndios takí xí'in ña kúu yoko, ká'án

ndó? Ta yóó kúú ve'e ño'o noo ió Ndios takí, chī di'a kaá mií ná noo tuti ij ná:

Kooi xí'ín ná, ta kanooi tein na.

Ta yu'u kakuu Ndios noo ná,

ta mií ná kakuu na ñooi.

¹⁷ Ta sa'á ña dión kíán, sa'á ñoó kaá ta'ani na di'a:

Kankuei ndó tein ñayuu ko kándísa xaan, ta kuxoo ndó kua'án ndo, kaá Ndios, na kúú sato'o yo.

Ta ni o sa káko'on ndá'a ndo ña kini kée na, dá kíán natiin va'i ndo'ó.

¹⁸ Ta yu'u ná kakuu tatá noo ndo,

ta ndo'ó ná kakuu de'e yií yu'u xí'ín de'e di'í,

kaá Ndios, na kúú sato'o yo, na kómí ndidaá tá'an choon.

7

¹ Na maní mií, kí'o dión ví ndato ni xí'o Ndios to'on na noo yo, sa'á ñoó ná taó yo mií yó noo ndidaá tá'an ña dáyako ñí yo xí'ín ñaxintóni yo noo Ndios. Ta dión, dá ná kasandaá yo koo vii yo noo mií ná sa'á ña yu'ú ni'ini yó na.

Kádij ini Pablo ña ni nandikó ini na ñoo Corinto sa'á kuachi ni kee na

² Natiin va'a ndó ndu'u xí'ín ndino'o ini ndo, dá chī ni iin tó'ón ndó ko ní dár'u'u ndu, ta ni iin tó'ón ndó ko ní dák'ín ndu iin íchī kini, ta ni iin tó'ón ndó ko ní dándá'í ndu. ³ Ta ko ká'ín dión, dá ka'an kuachii sa'a ndo, chī sa ni ka'ín xí'ín ndó ña nda maá ini níó ndú ñó'o ndo'ó. Sa'á ñoó iin kakuu yó tá ni xí'í yo, ta iin kakuu yó tá takí yo. ⁴ Ta ió nda'o tandeé ini ká'ín xí'ín ndó ña nákani ini, ta va'a nda'o ká'ín sa'a ndo noo dao ka ñayuu. Ta ni nakutí xí'ín tandeé ini, ta ni nakutí ndaa níó ndú xí'an kádij ini ndu tein ndidaá tandó'ó ndó'o ndu.

⁵ Chī tá ni kasáa ndu Macedonia yó'o, ni lú'u ko ní nání'í ndée ndú, dá chī ndeí kúú mií vá noo ni xionoo ndu ni ndo'o nda'o ndu, chī ni dandó'o ñayuu níó ndú, ta ni sa yu'ú ni'ini níó ndú. ⁶ Tído mií Ndios, na xí'o tandeé ini noo ná ndó'o níó, noón kúú na ni xí'o tandeé ini noo ndu'u sa'á ña ni ndísaa Tito. ⁷ Ta o duú sa'á ña ni ndúsaa oon ni xi, dá chī ni natiin ta'ani ndu tandeé ini sa'á ña ni xí'o ndó tandeé ini noo xí, chī ni nakani xi ña ndáti kí ndo koni tuku ndó yu'u, ta

ni nakani ta'ani xi ña kúnda'í nda'o ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó, ta ndí'í ini ndo sa'á yu'u. Sa'á ñoó ni kádij cháá ka ini. ⁸ Dá chī va'ará ni dakúnda'í ini ndo'ó xí'ín tuti ni taai kosaa noo ndo, tído ko kútúú ta'on ini viti noo ña ni taai ni sa noo ndo. Chī va'ará ni kutúú ini tá ni taai ña, tído viti kánda ini ña toó vá ni kúnda'í ini ndo ni keean. ⁹ Ta viti kádij ini, tído ko kádij ta'on ini sa'á ña ni dakúnda'í ini ndó. Di'a kádij ini, dá chī sa'á ña ni kúnda'í ini ndo, ñoó ni kedaá xí'ín ndó, dá ni nandikó ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó. Chī mií vá Ndios kúú na ni xí'o ña ni kúnda'í ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó. Sa'á ñoó ni lú'u ko ní tuú ndó ni kee ndu.

¹⁰ Dá chī tá xí'o Ndios ña kúnda'í ini yo sa'á kuachi kée yó, ñoó kíán kedaá xí'ín yó, dá nandikó ini yo sa'á ña ni kee yó, dá ni'í yo ña káki yó. Sa'á ñoó ko kánian ta'u'u ini yo tá ndó'o yó dión. Tído ña kúnda'í ini xí'o ñayuu yó'o, ñoó kíán xí'o ña naá yó. ¹¹ Tído kande'é ndó, chī sa'á ña ni xí'o Ndios ña ni kúnda'í ini ndo, ñoó ni kedaá xí'ín ndó, sa'á ñoó ndi kí'o ví ni ndí'í ini ndo kee ndó ña kóni mií ná, ta ni ndí'í ini ndo ndeyíko ndo choon, ta ni ta'u'u ini ndo ni xini ndo kuachi ñoó, ta ni yu'ú ndo ni xini ndoán, ta ndi kí'o ví ni katoó ndo koni ndo yu'u, ta ni ndí'í cháá ka ini ndo ni kee ndó choon ni sa'anda noo ndo, ta ni dandó'o ndó níó ta ni kee kuachi ñoó. Ta noo ndidaá ña yó'o ni na'a ndo ña ni kenda ndo choon. ¹² Tá ni taai tuti ñoó kosaaan noo ndo, ko ní táai ña, dá keyíko ndo sa'á ra ni ya'a ni kee kuachi, ta ni ko ní táai ña kosaaan chindeéan na ni ta'u'u. Di'a ni taai ña kosaaan noo ndo, dá na'a ndo mií ndó noo Ndios ña ndí'í ini ndó kee ndó choon sa'ándá ndu.

¹³ Ta sa'á ña ni kee ndó dión, sa'á ñoó ni nduká'ano cháá ka tandeé ini ndu. Tído ni kádij cháá ka ini ndu sa'á ña ni kádij nda'o ini Tito, chī ni natiin xi tandeé ini ká'ano ni kee ndidaá ndo'ó. ¹⁴ Chī ni ka'ín xí'ín xí ña va'a kee ndó xí'ín xí, ta ko ní xíka'an ta'on noo sa'á ña ni ka'ín dión xí'ín xí. Chī tát'on kí'o ká'an ndu ndino'o ña ndaa xí'ín ndó, kí'o dión ta'ani ni xinkoo ndaa ndidaá ña ni ka'an va'a ndu sa'a ndo noo xí. ¹⁵ Ta ni nduká'ano cháá ka ña kú'u ini xi sa'a ndo, chī ndísaa ini xi tát'on kí'o ni seídó'o ndidaá ndó choon ni ta'anda noo ndo, chī ni natiin va'a ndó xi xí'ín ña yu'ú ndo, ta xí'ín ña ndéi nino ndó. ¹⁶ Ta kádij nda'o ini,

chì noo ndidaá ña'a kándéé inji ndo'ó.

8

Yó'o ká'an Pablo sa'á di'ón dátaká na kua'an noo na ndó'o nío

¹ Ta viti, ñani, kóni ndu nakani ndu xí'ín ndó sa'á ña maní kée Ndios xí'ín ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi chí Macedonia. ² Chì va'ará nì xirndodó ñaá tándó'ó, tído kádi nda'o ini na, ta va'ará kúnda'í nda'o na, tído kua'á nda'o di'ón nì doko ná. ³ Ta yu'u xí'o ndaa kuendá sa'a ná, ña ndino'o ini ná nì xí'o na di'ón tató'on kì'o sáa ndée ná, ta nì ya'a cháa ká ví nì xí'o na noo ña sáa ndée ná. ⁴ Ta nì seí nda'í nda'o na noo ndu'u ña ná kandía ndu tiin ndu di'ón nì dátaká na, dá kuu chindeé ná ñayuu kúnda'í, na kúú ñayuu Ndios. ⁵ Va'a cháa ká ví nì kee na noo ña ndáti ndu kee na, dá chì dinño'ó nì nakì'o na mií ná noo ndá'a sato'o yo Jesús. Nì ndi'i, dá nì nakì'o na mií ná kueídó'o na ndu'u tató'on kì'o kóni mií Ndios. ⁶ Sa'á ñoó nì ka'an ni'ini ndu noo Tito ña tató'on kì'o nì chindeé xí ndo'ó tá nì kasá'á ndó kétútí ndó di'ón chindeé ndó na kúnda'í ñoó, kì'o dión ta'ani ná dáxinkoo xí choon noo ña maní kee ndó yó'o. ⁷ Va'a kée ndó noo ndidaá ña'a, chì kándéé ká'ano ini ndo Jesús, ta tí'a ndó ka'an va'a ndó, ta ndichí ndo noo ña'a Ndios, ta ndino'o ini ndo kée ndó ndi ndaa mií vá choon, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndú. Sa'á ñoó koo ini ndo kee va'a ta'ani ndó noo ña maní yó'o.

⁸ Ta ña ká'in xí'ín ndó, ko kíán iin choon sa'ándái noo ndo. Di'a kóni ña kande'é va'a ndó tató'on kì'o ndí'i ini dao ká ñani yo chindeé ná na kámani ña'a noo, dá ná kande'á á miían ndaa ió ña kú'u ini ndo sa'á ñayuu ndó'o dión. ⁹ Ta sa na'á vá mií ndó sa'á ña maní nì kee Jesucristo, na kúú sato'o yo, sa'a yo, dá chì sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a, sa'á ñoó nì ndee na mií ná iin taa kúnda'í, va'ará kuíká nda'o na. Ta sa'á ña nì ndenda'í na mií ná, sa'á ñoó ni'í yo ña koo kuíká yó noo Ndios. ¹⁰ Ta viti kóni yu'u ka'an ni'inii noo ndo sa'á ña yó'o. Chì kánian dáxinkoo ndó choon yó'o viti, chì nda kua'á ao nì kasá'á ndó kétútí ndó di'ón ñoó, ta o duú ña yó'o oon ni ní kee ndó, chì mií ndó nì ndaki ini ña dión koo. ¹¹ Sa'á ñoó dáxinkoo kú'í ndo choon yó'o, chì tató'on kì'o luu nì chikaa ini ndo kee ndóan mií

sa'a, kì'o dión ndi'i ini ndo dáxinkoo ndóan viti. Ta kì'o ndóan tató'on kì'o ió ña noo ndo. ¹² Chì tá ná kì'o ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, dá kíán nata'an ini Ndios koni naán, chì ko xíká ta'on na ña kì'o yó ña koó noo yo.

¹³ Ta ko ká'an ta'on yu'u ña yó'o xí'ín ndó sa'á ña kóni ña kandeí va'a dao ká ñayuu, dá kandoo ndá'a ndo. ¹⁴ Di'a kóni yu'u ña chindeé tá'an yó tá kámani ña'a noo yo, chì tiempo viti kánian koto ni'ini ndó na kúnda'í ñoó xí'ín ña kándoo noo ndo, dá chindeé ndó na xí'ín ña kámani noo ná. Dión, dá ná nandió kuéi na chindeé ná ndo'ó xí'ín ña xínño'ó ndó ió noo ná, dión, dá chindeé tá'an yó tá kámani ña'a noo yo. ¹⁵ Dá chì di'a kaá tuti iñ Ndios: “Ñayuu nì ndítútí kua'á ña'a, ta ko ní kándoo ta'an vaan. Ta na nì ndítútí lú'an, ko ní kámani ta'an vaan.”

¹⁶ Tído ndivé'e Ndios, chì mií ná nì kedaá xí'ín Tito, sa'á ñoó ndí'i ini xí sa'a ndo tató'on kì'o ndó'o mií. ¹⁷ Chì xí'ín ndino'o ini xí nì natiin xi choon nì xí'o ndu noo xí. Ta sa'á ña ndí'i ini xí sa'a ndo, sa'á ñoó kosaa xí noo ndéi ndó, chì kì'o dión nì chikaa ini mií xí. ¹⁸ Ta nì tanda'á ta'ani ndu iin ká ñani yo kosaa ra xí'ín xí, ta ndeí kúú mí vá noo ndítútí na kúú kuendá Jesús ká'an va'a na sa'a rá, chì kéchóon va'a ra noo to'on va'a ká'an sa'a Jesús. ¹⁹ Ta o duú dión oon ni kíán, taa yó'o kúú ra nì kaxi dao ká na kúú kuendá Jesús ña kíán kane'e tá'an ra kanoo ra xí'ín ndu'u natiin ndu di'ón, ña nì ketútí dao ká ñani yo. Ta kee ndu choon yó'o, dá ná natiin sato'o yo ñaño'ó, dá kandaá ini ndo ña kóni ndu chindeé ñaá ndú noo choon yó'o. ²⁰ Ta kì'o dión nì chikaa ini ndu, dá kíán ni iin tó'ón ñayuu ná dá'a ni nakani kuáchì ini kande'é ná ndu sa'á di'ón kua'a nì ndítútí ná kane'e ndu ko'on ndu. ²¹ Chì ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu choon. Ta o duú noo sato'o yo Jesús oon ni ndí'i ini ndu kee ndu dión, nda noo ñayuu ta'ani ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu.

²² Ta tanda'á ta'ani ndu iin ká ñani yo kosaa ra xí'ín taa yó'o. Ta kua'á nda'o ta'ándá nì na'a ra mií rá noo ndú ña ndí'i nda'o ini ra kendaá ra choon. Ta viti ndí'i cháa ká ini ra chindeé rá ndo'ó, chì ió nda'o tandeé ini ra xí'ín ndó. ²³ Ta kana'á ndó ña Tito kúú ra né'e tá'an xí'ín yu'u, ta kéchóon dáó xí xí'ín noo ndo'ó. Ta uu ká ñani yo

kosaa xí'ín xí kúú ra nì tanda'á dao ka na kúú kuendá Jesús kosaa ra, ta xí'ín taa yó'o natiin Cristo ñaño'ó. ²⁴ Ta na'a ndo mií ndó noó taa yó'o ña kúú ndó na kú'u ini sa'a na kúnda'í ñoó, dá ná kandaa ini dao ka na kúú kuendá Jesús sa'á ña va'a nì kee ndó, dá ná dá'a ni dátúú ndó ndu'u noó ká'an va'a ndu sa'a ndo noo rá.

9

¹ Ko xínño'ó ka ka'in xí'ín ndo'ó sa'á di'ón, ña kían kétútí dao ka na kúú kuendá Jesús, dá chindeé ná ñayuu Ndios ndéi kuendá Judea, ² chì sa na'á vái ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó na. Ta ká'an va'i sa'a ndo'ó noo ñani yo ndéi Macedonia yó'o, chì ká'in xí'ín ná ña ndo'ó, na ndéi Acaya xaan, nda kua'á ao ió nduu ndo chindeé ndó ñayuu kúnda'í. Ta sa'á ña nì ndi'i ini ndo kee ndó dión, sa'á ñoó nì chikaa ta'ani ini na kee na dión. ³ Tído nì tanda'í ñani yo yó'o kosaa ra noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kandoo tó'ín noó ña nì ka'an va'i sa'a ndo sa'a choon yó'o, dá ná xinkoo ña nì ka'in xí'ín ná ña kandeí nduu ndo. ⁴ Dá chì oon ni ví saa dao na ndéi Macedonia xí'ín, ta koni na ña ko ndéi nduu ndo xí'ín di'ón ñoó, dá kían kaka'an nda'o noo ndú'u sa'á ña nì kandeé iní ndu ndo'ó, ta ko ní sá ndei nduu ndo. Tído ví'í ka ví kaka'an noo mií ndó. ⁵ Sa'á ñoó nì chikaa inii ña va'a cháa ka nì seí nda'í noó taa yó'o ña kosaa ra noo ndéi ndó dinño'ó, dá chindeé rá ndo'ó ketútí ndó di'ón, ña nì kaa ndo k'i'o ndó. Ta dión, dá ná kandeí nduu ndo k'i'o ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, dá ná dá'a ni kakian ña nì kendúsa ndu xí'ín ndó.

⁶ Ta ká'in xí'ín ndó ña kande'é ndó táto'on ndó'o na xíti, chì na xíti cháa, cháa vá dákée na. Ta na xíti kua'a, kua'a dákée na. ⁷ Ta iin rá iin ndó k'i'o táto'on k'i'o nì chikaa ini nío ndo. Ta o sa kí'o ndóan xí'an kúnda'í ini ndo, ni sa'á ña miian ndúsa k'i'o ndóan. Chì náta'an ini Ndios xiní na na xí'o ña xí'an kádij iní na. ⁸ Ta na ká'ano nda'o kúú Ndios, sa'á ñoó kuu va ndekua'a ná ña'a va'a noo ndo, dá kían ni iin tó'ón ta'on ña'a ná o kómani noo ndo, dá kían ná koo ni ña'a chindeé ndó dao ka na. ⁹ Dá chì di'a kaá tuti ij Ndios:

Nì dasá rá ña ió noo rá, ta nì xí'o raan noo na kúnda'í,

ta iin nì kandoo va ña ndaa nì kee ra noo Ndios.

¹⁰ Ta mií ná xí'o tata noó ra xíti, ta xí'o ta'ani na pan noó na kuiko, ta mií ná ndekua'a tata ió noo ndo. Ta ndekua'a ta'ani na ña va'a kee ndó xí'ín dao ka ñayuu. ¹¹ Dión, dá koni ndo koo kua'á ña'a noo ndo, dá kuu k'i'o kua'a ndo ña'a noó ñayuu xínño'án. Dá tá ná nak'i'o ndu di'ón ñoó noo ná, dá kían nak'i'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. ¹² Chì tá ná nak'i'o ndu di'ón yó'o noo na kúnda'í ñoó, o duú ña'a xínño'ó oon ni ñayuu Ndios nì nì ná xí'án, dá chì di'a kua'á nda'o noo ndivé'e nak'i'o na noo Ndios sa'án. ¹³ Ta sa'á ña natiin na di'ón nì kemáni ndo ná, sa'á ñoó keká'ano na Ndios, chì miian ndaa seídó'o ndó to'on va'a sa'a Cristo. Ta keká'ano ta'ani na Ndios sa'á ña nì xí'o ndó kua'á nda'o di'ón nì chindeé ndó mií ná xí'ín dao ka ñayuu. ¹⁴ Ta k'i'o dión ta'ani kaka na ña manì noo Ndios sa'a ndo, chì kú'u nda'o ini na sa'a ndo, chì mií Ndios nì kedaá xí'ín ndó, dá nì kee ndó ña manì ká'ano yó'o xí'ín ná. ¹⁵ Ta ndivé'e ká'ano Ndios, chì ká'ano nda'o ña manì nì kee na xí'á. Ta ko ní'í yo to'on va'a ka'an yo sa'án.

10

Ká'an Pablo sa'a choon nì xí'o Ndios noo ná

¹ Ta yu'u Pablo seí nda'í va'i noo ndo xí'ín ña nda'í ió inii, xí'ín ña ió va'a inii táto'on k'i'o nì kee mií Cristo, va'ará ká'an dao ndó ña iin taa vitá iní kúú yu'u tá nákaai tein ndó xaan, tído tá nákaa xíkái, deén nda'o ká'in xí'ín ndó. ² Tído seí nda'ávii noo ndo ña tá ná saai, ná dá'a ni kendúsa ndo xí'ín ña ka'an deén xí'ín ndó, chì miian ndaa kuiti kosaa nduui ka'an deén xí'ín na ká'an ña xionoo ndu kée ndu táto'on k'i'o kée ñayuu kuendá ñayuú yó'o. ³ Miian ndaa ndéi ndu ñayuú yó'o, tído ko kéchóon ta'on ndu ña'a ió ñayuú yó'o, dá naa ndu xí'ín ña kini. ⁴ Chì ko kéchóon ta'on ndu ña ió ñayuú yó'o, dá naa ndu xí'ín ña kini. Chì nda'á chóon, ña kían kéchóon ndu, kúú ndée xí'o mií Ndios. Ta xí'ín ña yó'o dánaá ndu noo dándáki ña kini. ⁵ Ta xí'ín ndée yó'o ta'ani dátúú ndú ndidaa ña to'ón kéchóon ñayuu. Ta dátúú ta'ani ndu ndidaa ñaxintóni táyíí, ña kedaá xí'ín ná, dá ko nákonì na Ndios. Ta náchi'i ndu ndidaa ñaxintóni ñayuu tixi

ndá'a Cristo Jesús, dá ná kueídó'o ñaá ná.
 6 Ta ío nduu ndu dándó'o ndu níõ na kò xíin kueídó'o tá ná kasandaá ndo kueídó'o ndisa ndó to'on Ndios.

7 Kande'é va'a ndó ndi káa iin rá iin ña'a. Tá ío iin káa ndó nákoní mií ña kúú ndó kuendá Cristo, dá kían kánian taó kuendá va'a ndó, chí tátó'on kí'o kúú ndó kuendá Cristo, kí'o dión ta'ani kúú ndu'u.
 8 Chí va'ará yá'i cháá noo chíndaya'i choon né'i, tído kò xíka'an ta'on nooí, chí mií sato'o yo Cristo nì xí'o choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndó'ó noó ña kándisa ndó. Ta kò ní xí'o na ña nooí ña dánaái noo ndo.
 9 Ta o sá ká'an ndó ña ndúkúí dáyú'íi ndo'ó xí'in to'on ká'in noo tuti tánda'í kosaa noo ndo.
 10 Chí kaá dao ndó ña miían ndaa deén nda'lo ká'in noo tuti táai tánda'í kosaa noo ndo, ta kuáchi nda'lo choon sa'ándái noo ndo. Tído tá íoi xí'in ndó, kò kúú ta'on yu'u iin taa ndeé iní, ta ni kò tí'ai ka'an va'i, kaá dao ndó.
 11 Tído ká'in xí'in na ká'an dión ña ná kana'á ná ña tátó'on kí'o ká'an ndu noo tuti táa ndu, kí'o dión ta'ani kee ndu tá ná saa ndu noo ndéi ndó xaan.

12 Ta kò chíndaa noó ndu kí'in tá'an ndu xí'in ta kátoó chíndaya'i mií, ta ni kò chídáó tá'an ndu mií ndú xí'in rá. Tído taa yó'o, ndéi ra chíkí'ó ra mií rá xí'in ña kée ra, ta chídáó rá mií rá xí'in ra kée tátó'on kée mií rá. Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoó kò ñó'o ndi'i ta'on ini ra.
 13 Tído ndu'u, kò yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú cháá ka noó choon né'e ndu. Di'a chíndaya'i ndu mií ndú tátó'on káa choon nì xí'o mií Ndios noo ndú, ta xí'in choon yó'o nì kasandaá ndu noo ndéi ndó.
 14 Kò yá'a ta'on ndu tá sa'ándá ndu choon noo ndo, chí yá'a ndu tá kò ní saa ndu noo ndéi ndó. Tído ndu'u kúú ra mií noó nì saa nì daná'a to'on va'a sa'a Cristo Jesús noo ndo.
 15 Ta kò yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú noó choon kée dao ka na. Ña kóni ndu kían kua'ano cháá ka ndo xí'in ña kándéé iní ndo Jesús, dá ná kandaya'i cháá ka choon kée ndu tein ndó, tátó'on kí'o dándáki choon né'e ndu.
 16 Ndi'i, dá ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noó na ndéi xíká cháá ka noo ndo'ó, ta o kú'u ta'on ndu dána'a ndu noó dána'a dao ka taa, dá kían ná dá'a ni chíndaya'i ndu mií ndú noó choon nì kee dao ka ra.
 17 Ta na ká'an kuryíi, kánian

kuryíi ná sa'á ña nì kee sato'o yo Ndios sa'a ná.
 18 Dá chí ñayuu, na chíndaya'i mií, kò kándoo va'a na noo Ndios. Di'a ñayuu, na chíndaya'i mií Ndios, noón kúú na kándoo va'a.

11

1 Kónii ña ndeé ní koo ini ndo sa'í viti, chí ko'in ka'in xí'in ndó tátó'on kée iin ra ndúlóko. Tído ndeé koo ini ndo sa'í,
 2 dá chí kékuión yu'u sa'a ndo tátó'on kuión ini Ndios sa'a ndo, dá chí sa nì kandooi ña nakí'o viii ndo'ó noo iin tó'on Cristo kakuu yíi ndo tátó'on kée iin tatá tá kua'an ra nakí'o ra de'e di'í tákí ra noo ndá'a taa kakuu yíi xí. Chí kónii ña koo vii ndo nakí'oi noo mií Cristo.
 3 Tído nákaní ini sa'a ndo, dá chí tátó'on kí'o nì kee koo, tá'an kirí maña nì danda'í Eva, oon ni ví kí'o dión nadaká taa to'on ñaxintóni ndo, dá ya'a ndó koni xíxi ndó Cristo.
 4 Dá chí tá vei dao ka taa, ta diín dána'a ra sa'a Jesús o duú ña nì daná'a mií ndu'u noo ndo, ta dána'a ra sa'a iin ka espíritu noo Espiritu i Ndios, na nì natiin ndó, ta diín va dána'a ra sa'á to'on va'a sa'a Jesús o duú ña nì daná'a ndu noo ndo, tído xí'o ndeé ini ndo sa'a rá.
 5 Ta kí'in kí'oi ña kò kúú ta'oin iin taa nóo noó taa chínaní ndó kúú apóstol ndaya'i.
 6 Chí va'ará kò tí'a yu'u ka'an va'i, tído kò kámaní ta'ón ña ndichí nì xí'o Ndios nooí. Dá chí noo ndidaá vá ña'a nì kee ndu, ta noo ndidaá ña'a nì ka'an ndu, nì na'a ndu tein mií ndó ña dión kían.

7 ¿Á nì ya'i nì kee kuáchi sa'á ña nì kenóoi mií, dá kandaya'i ndo'ó, xini ndo? Chí tá nì daná'í to'on va'a Ndios noo ndo, kò ní kí'in ya'í ta'an vei.
 8 Ta sa xio ndaaí di'ón ndá'a dao ka na kúú kuendá Jesús nì sa kuu ya'avii, dá nì sa ioi nì daná'í noo ndo.
 9 Tá nì sa ioi xí'in ndó, ta nda'í kómaní ña'a nooí, tído ni iin tó'on ndó kò ní dándi'í ini. Chí ndidaá ña'a sa komaní nooí nì xí'o dao ka ñani yo, na nì kii chí kuendá Macedonia. Ta noo ni iin ña'a kò ní dándi'í ini ndo'ó, ta ni iin kuu o dándi'í ini ndo'ó noó ña xínñó'í.
 10 Ta sa'á ña nákaa to'on ndaa Cristo ini níoi, sa'á ñoó ká'in xí'in ndó ña kò iin ta'on kuu díta ña chíndaya'i choon kéei sa'á ña kò kí'in ya'í noo ndo'ó, na ndéi chí Acaya xaan.
 11 Ta, ¿ndiva'a ká'in dión, ká'an ndó? ¿Á kò

kú'u ta'on inij sa'a ndo'ó, ndani? Mií Ndios kúu ná ná'á ña kú'u nda'o inij sa'a ndo.

¹² Ta ña kéei kían ko kí'in ya'avii noo ndo, ta dión ij vá keei, dá ná o ní'i dao ka taa, tá'an ra ndúkú chindaya'ii mií, ndi kee ra chidáo tá'an ra mií rá xí'in ndu'u. ¹³ Dá chij taa ñoó kúu apóstol to'ón, ta kúu rá taa kéchóon xí'in ña maña, chij kée ra mií rá ña kúu rá apóstol Cristo. ¹⁴ Tído ná dá'a ni naá téi ini ndo ña kí'o dión kée ra, dá chij dión ta'ani kée ña u'u, chij kéean miían ña kúuán táto'on iin ángel ndato toon. ¹⁵ Sa'á ñoó o dúu iin ña kuáchi kían kandaá ini yo ña taa kéchóon noó ña u'u kée ra mií rá ña kúu rá tá kéchóon noó ña ndaa. Tído kasandaá iin kuu, dá keyíko sa'a rá táto'on káa choon ni kee ra.

Yó'o ká'an Pablo sa'a ndidaá tandó'o ni ndo'o na sa'á ña né'e na to'on Jesús

¹⁶ Nándió koo tukui ká'in xí'in ndó ña ná dá'a ni ka'án ndó ña ndúlókoj. Tído tá ká'án ndó ña dión kían, dá natiin ndó yu'u táto'on iin na ndúlóko, dá nónó nooí chindaya'ii mií cháá. ¹⁷ Ta ña ká'in xí'in ndó viti, ko kían ña ni natiin noo sato'o yo Ndios. Chij kían táto'on ká'an iin na ndúlóko, sa'á ñoó kándéé inij chindaya'ii mií. ¹⁸ Ta sa'á ña kua'á nda'o taa chindaya'ii mií sa'á ña kée ra ñayuu yó'o, sa'á ñoó chindaya'i ta'ani yu'u mií. ¹⁹ Chij ndino'o ini ndo xí'o ndeé ini ndo seídó'o ndó taa ndeé to'on, va'ará kaá ndo ña kúu ndó na ndichí. ²⁰ Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndo va'ará náchi'i dao ra ndo'ó tixi ndá'a rá, o va'ará kété'a dao ra ndo'ó, o va'ará xío ndaa dao ra ña'a ndó, o va'ará chindaya'i dao ra mií rá noo ndo, o va'ará káni dao ra da'andá noo ndo. ²¹ Ta xíka'an ví nooí ka'in xí'in ndó ña ko ní kée ndu dión xí'in ndó, chij nóo va ió ini ndu.

Ta noó ña chindaya'i dao ka taa ñoó mií rá, chindaya'i ta'ani yu'u mií, va'ará ká'in táto'on ká'an iin ta ndúlóko. ²² ¿Á kúu rá tá hebreo? Ñaá ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá tá ñoo Israel, ña kúu ñoo Ndios? Ñaá ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá na ve'e tatá sá'ano Abraham? Ñaá ta'ani kúu yu'u. ²³ ¿Á kúu rá tá kéchóon noo Cristo? (Ká'in táto'on kée iin na ndúlóko.) Tído kéchóon cháá ka yu'u noo Cristo o dúu mií rá, chij yu'u kúu ra kua'a cháá ka ni kéchóon noo Cristo. Ta sa'a mií ná kua'á nda'o ta'ándá

ni kani ndava'a ñayuu yu'u, ta kua'a cháá ka ta'ándá ni sa káa yu'u ve'e kaa, ta kua'á nda'o ta'ándá daá ió ña kuui. ²⁴ Ta o'on ta'ándá ni kani na Israel oko sa'on komi chirrión satá yu'u. ²⁵ Ta oni ta'ándá ni kani na yu'u xí'in vara, ta iin ka ta'ándá kua'an na ka'áni ná yu'u xí'in yuu, ta oni ta'ándá ni keta ka'ani barco ini taño'o noo nákaai kua'in, ta iin ñoó xí'in iin nduú ni sa nóo ni'inii noo taño'o. ²⁶ Ta ndó'o nda'o níoi íchi noo xionooi, chij ióan kuui kée yuta, ta ió ta'ani ña kuui kée tá ku'i'íná, ta ió ña kuui kée na ñooi, ta ió ta'ani ña kuui kée na ko kúu na Israel. Ta ió ña kuui noo kúu ñoo ná'ano, xí'in noo kúu yukú íchi xí'in noo taño'o, ta ió ta'ani ña kuui kée na chínani mií ña kúu ná kuendá Jesús. ²⁷ Ta sa'á choon kéei, sa'á ñoó kútati nda'a vei, ta kua'á nda'o ta'ándá ko ní sá kidii, ta kua'á nda'o ta'ándá sa xí'i dokoi ña kuikoi xí'in ña íchij takuii, ta kua'á nda'o ta'ándá ni sa xionoo nditai, ta ni sa ndo'o níoi ña vixi chij koó dá'on kandixii. ²⁸ Ta noo ndidaá ka ña'a, ió iin ka ña'a ndó'i iin iin kuu kuu, chij nákani nda'o inij sa'a ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo. ²⁹ Chij, ¿ndi ndáa ndo'ó ndó'o níoi, ta ko ndó'o ta'ani níoi mií? Ko in ta'on. O, tá kándéé dao taa danda'í ra ndo'ó, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña xido nda'o inij?

³⁰ Tá miían kánian chindaya'ii mií, va'a kaan ná chindaya'ii mií noó ña ná'a ña kúu iin tá ko kómí ndeé mií. ³¹ Ta mií Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, na daá kuití kánian natiin ñaño'ó, noón kúu na ná'á ña ko ká'an to'ín.

³² Tá ni sa io yu'u ñoo Damasco, ñoo nákaa iin tá né'e choon, ta nákaa ra tixi ndá'a rey Aretas. Kúu ni sa'anda ra choon noó ta ndaa yé'é ñoo ñoó ña ná kandeí nduu ra tiin ra yu'u, ni ka'án rá. ³³ Tído ndéi dao ñayuu ni taó ná yu'u ventana, dá ni danóo na yu'u ini iin tiyika ndika náoo ñoo ñoó, dá ni kuu ni kakii noo ndá'a taa ñoó.

12

Yó'o ká'an Pablo sa'a iin ña'a dándó'o níoi ná

¹ Miían ndaa ndisa ni ña'a ko ndaya'i ña chindaya'ii mií, tído viti ná ko'in nakanii xí'in ndó sa'á ña ni na'a sato'o yo Jesús nooí, xí'in sa'á ña saá ni nákani na xí'in. ² Ta ná'á

yu'u sa'a iin taa, ta taa yó'o ín xí'ín Cristo, ta sa' io uxí komí kuiá nì naki'in ñáá Ndios né'e na nì sa'an na nda induú kúú oní. Xíni á nì sa'an ra xí'ín nda yikí koño ra, o nío óon ra nì sa'an. Iin tó'ón diní Ndios kúú na ná'á. ³ Ta ná'á yu'u sa'á taa yó'o, ta xíni á nì sa'an ra xí'ín yikí koño ra, o nío óon ra nì sa'an. Iin tó'ón diní mií vá Ndios kúú na ná'á. ⁴ Tído miían ndaa nì naditá ñáá Ndios noo ndato téi káa noo ió na. Ta ñoo nì seídó'o ra to'on, ña kían o kátí'a yó nakani yó, chí ni iin ñayuu ko ní ni'í tá'í nakani na sa'an. ⁵ Ta kuu va chindaya'i yu'u taa yó'o, tído o chindaya'i ta'on yu'u mií, chí chindaya'ii mií savá'a sa'á ña ná'a ña kúú iin ta ko kómí ndée mií. ⁶ Tído tá ká'an yu'u chindaya'avii mií, dá kían o kákuu ta'on yu'u iin taa oon ini, chí ña ndaa va ka'in. Tído o kée ta'oin dión, dá kían ni iin ñayuu ná dá'a ni chindaya'i cháá ka na yu'u noo ña ndé'é ná kéei o ña seídó'o na dána'i.

⁷ Ta sa'á ña ná o yá'a téi chindaya'ii mií sa'á ña ndato nì na'a Ndios nooí, sa'á ñoo nì kasáa iin ña'a dándó'an níoí, ta kíán tát'o'on iin ión yái tárnee ñíí, xíní, ña kéchóon ña u'u dándó'an nímaí, dá kían ná o yá'i chindaya'avi mií. ⁸ Ta sa' oní ta'ándá nì seí nda'ávii noo sato'o yo Jesús ña ná dítá ná ña kedaá xí'ín ndó'o nímaí. ⁹ Tído di'a va nì kaa na xí'ín: "Koó, sa vati va nákaaon tixi ña maní kée yu'u xí'ón, chí ndée mií yu'u kían ná'a va'a cháá ka noo na koó ndée." Sa'á ñoo ndani ndino'o ini yu'u chindaya'avii mií sa'á ña ná'a ña kúú iin taa ko kómí ndée mií, dión, dá ná'í ña nákaaí tixi ndá'a ndée mií Cristo. ¹⁰ Ta sa'á ña ió ndée Cristo xí'ín, sa'á ñoo kadij inij tá koó ndéeí, o tá kána'á ñayuu xí'ín, o tá kámani ña'a nooí, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín, o tá ndó'o níoí. Dá chí tá koó ndéeí, dá di'a kúú iin taa ndakí cháá ka kée Ndios.

¹¹ Tído, tát'o'on kée iin ta ndeé to'on, kí'o dión nì kee sa'á ña nì chindaya'avi mií, tído mií vá ndó nì kedaá xí'ín, sa'á ñoo nì kee dión. Di'a mií vá ndó kánian nakoni ndo yu'u, dá chí noo ni iin tó'ón ta'on ña'a ko kándoo nóo yu'u noo taa chínani ndó kúú apóstol ndaya'i, va'ará koó ña'a kúú. ¹² Kuá'á nda'o ña'a ná'ano kée na kúú apóstol Jesús nì kee yu'u tein mií ndó, ta nì kee ña xí'an kueé ió inij, chí nì kee ña ndato, xí'ín ña kedaá xí'ín ñayuu, dá naá ini

na, xí'ín ña ná'ano vei noo Ndios. ¹³ Sa'á ñoo, ¿ndí kían va'a nì kee yu'u xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús, ta ko ní kéei ña xí'ín ndo'ó, xíní ndo? Chí savá'a ña nì kee kían ko ní kí'ín ya'í ta'an vei noo ndo. ¿Ká'ano koo ini ndo sa'í tá ká'an ndó ña ña yó'o kúú iin kuachi kini!

Yó'o ká'an Pablo ña saq na ñoo ñoo ta'ándá kúú oní

¹⁴ Kana'á ndó, chí sa' ió nduui saai noo ndéi ndó ta'ándá kúú oní. Ta o dáta'an ta'on yu'u ndo'ó xí'ín ni iin ña'a, chí ko ndí'í ta'on ini yu'u sa'á ña ió noo ndo, di'a ndí'í inij sa'a mií vá ndó. Dá chí ko kánian koto takuáchí leé tatá xi, di'a na kúú tatá va kánian koto de'e na. ¹⁵ Ta ndino'o ini yu'u ióí ña dándí'í ndidaá ña ió nooí sa'a ndo, ta ió ta'anii dándí'í ndidaá ndéeí sa'á ña kú'u inij sa'a ndo. Ta va'ará sá'ano cháá ka ña kú'u inij sa'a ndo, tído ndo'ó, dánkoo di'a ndó ña kú'u ini ndo sa'í. ¹⁶ Tído kaá dao ndó ña va'ará ko ní kí'ín ya'í noo ndo, tído sa'á ña kúú iin ta maña, sa'á ñoo nì danda'ávii ndo'ó, kaá ndo. ¹⁷ ¿Á nì danda'íi ndo'ó xí'ín iin taa nì tanda'í nì saq noo ndo, ká'an ndó? ¹⁸ Nì seí nda'ávii noo Tito saq xi xí'ín iin ka ñani yo noo ndéi ndó. Ta, ¿á nì danda'íi Tito ndo'ó, tá dáá? ¿Á ko ná'á ndó ña iin tó'ón vá kúú ñaxintóni ndú, ta iin nóo vá íchi ño'o ndu'u?

¹⁹ Ndá ndi kuu ká'an ndó ña ká'an ndu dión, dá chí kóni ndu kandoo va'a ndu noo ndo. Tído koó, chí noo Ndios vá ká'an ndu dión sa'á ña kúú ndú kuendá Cristo. Ta noo ndidaá ña kée ndu, na maní mií, ndúkú ndu'u ña kua'ano cháá ka ndo íchi Ndios. ²⁰ Chí yu'í ña tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ndo'ó ndéi ndó kée ndó ña ko náta'an inij, ta dión ni ndo'ó, o náta'an ini ndo kee yu'u. Dá chí oon ni ví ndéi ndó ndátó'ón kuachi ndo, o ndéi ndó xí'ín ña u'u ini ndo, o ndéi ndó xí'ín ña tondó ndo, o ndéi ndó sa'ándá tá'an ndó, o ndéi ndó dátaí chí'an tá'an ndó, o ndéi ndó káva'a ndó kuachi sata dao ka ñayuu, o ndéi ndó xí'ín ña táyíí ndó, o ndéi iin rá iin ndó kée ndó ña kóni mií ndó. ²¹ Chí tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ña ka'an noo noo Ndios kee ndó. Ta oon ni ví kuakii xí'ín ndirá nooí sa'á ña kuá'á nda'o ndó nì ya'a nì kee kuachi, ta ko ña'a nandikó ini ndo sa'á ña nì kee ndó kuachi ka'an noo, o sa'á

ñā nī kidī ndo xí'ín nā kō kúú ñadi'í ndo o yí'í ndo, o sa'á ndidaá ká kuachi nī kee ndó xí'ín ñí'í ndo.

13

¹ Ta viti xíno oni ta'ándá saai noo ndéi ndó. Ta kana'á ndó ñā xínñó'ó yó uū ñayuu o oni ñayuu kandita kī'o kuendá, dá keyíko yo iin tandó'ó. ² Sa nī ka'in xí'ín ndó tá nī sa ioi xí'ín ndó, ta viti ká'an tukui xí'ín ndó, ta kee ndó kuendá ñā ioi xí'ín ndó. Ta xían nani nákaa xíkái, tánda'í tuti yó'o kosaa noo nā nī ya'a nī kee kuachi, xí'ín noo ndidaá ká ndo'ó, chí tá ná saa tukui noo ndéi ndó, dá kían ni lú'u ñā manī o koo sa'a ndo. ³ Chí ndúkú ndó korndodó ndó yu'u nde'á á miían ndaa kuiti Cristo kúú nā ká'an noo yu'u. Ta kana'á ndó ñā kō kúú ta'on nā iin nā koó ndée xí'ín ndó. Di'a ná'a nā ñā kómí ná ndidaá ndée xí'ín mií ndó. ⁴ Dá chí va'ará nī xī'í Jesús ndika cruz táto'on iin ta koó ndée, tído viti takí nā kée ndée mií Ndios. Ta dión ta'ani ndó'o ndu'u, kō tá'on ndée kómí ndú ñayuu yó'o táto'on nī ndo'o mií Cristo. Tído kataki ndu kandeí ndu xí'ín ná kee ndée mií Ndios, dá kechóon ndu noo ndo.

⁵ Kande'é va'a ndó mií ndó, ná kande'á á miían ndaa kándéé iní ndo Jesús o koó, ta korndodó ndo mií ndó. Ta, ¿á kō xí'o ta'on ndó kuendá ñā ió Jesucristo xí'ín ndó? Chí tá kō ió nā xí'ín ndó, dá kían sa nī kandoo va ndó nī tuú ndó noo ñā kándísa ndó. ⁶ Ta kándéé iniñi ñā xí'o ndó kuendá ñā kō ní kándoo ta'on ndu nī tuú ndú noo ñā kándísa ndu. ⁷ Xíka ndu ñā manī noo Ndios sa'a ndo, dá ni iin tó'on ndó ná o yá'a kee ñā kini. Ta kō kée ndu dión, dá kandoo va'a ndu noo ñayuu. Dión kée ndu sa'a ndo'ó, dá katí'a ndó kee ndó ñā va'a, va'ará ká'an dao ká ñayuu ñā nī tuú ndú noo ñā kándísa ndu. ⁸ Chí o kúu ta'on chituu ndu ñā ndaa, di'a ndita ndu chindeé ndúan. ⁹ Sa'á ñoo náta'an ini ndu kakuu ndu ta koó ndée tá ná kuita toon ndó xí'ín ñā kándísa ndó. Ta xíka ndu noo Ndios ñā ná xinkuei ndó koo ndó táto'on kī'o kóni mií ná. ¹⁰ Ta táai to'on yó'o kosaa noo ndo nani nákaa xíkái, dá kían, tá ná saai noo ndéi ndó, ná dá'a ni ka'an deeín xí'ín ndó, chí nī xī'o sato'o yo Jesús choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndo'ó xí'ín to'on Ndios, ta kō ní xī'o naan nooí ñā dánaá di'ai ndo'ó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ñā ká'an na

¹¹ Ta viti ko'in dándí'i ñā ká'in xí'ín ndó. Ná kadij iní ndo, ta ndeyíko ndo mií ndó noo Ndios, ta kī'o tá'an ndó tandéé iní, iin tó'on ná kakuu ñaxintóni ndo, ta kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. Ta Ndios, nā xí'o ñā kandeí ñóchí yó, nā xí'o ñā ku'u ini sa'a sátá'an yó, ná koo xí'ín ndó. ¹² Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ñā yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ñā kúú ndó kuendá Jesús. ¹³ Ta ndidaá ñayuu Ndios ndéi xí'ín yu'u yó'o ká'an nā ndisá'an xí'ín ndó.

¹⁴ Ta ná koo ñā manī xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an ndó táto'on kī'o kú'u ini Ndios sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó kee Espíritu iñ ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ndéi kuendá Galacia

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta kó kúu ta'on yu'u iin yoo nì tanda'á iin taa, o iin ra nì kaxi taa. Dá chī mií vá Jesucristo xí'ín tatá Ndios, na nì daná'taki Jesús, kúu na nì kaxi yu'u. ² Ta yu'u xí'ín ndidaá ka na kúu kuendá Jesús ndéi xí'ín yó'o ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galacia xaan. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo. ⁴ Jesucristo kúu na nì xì'o mií ná nì xì'i na sa'á kuachi yo, dá nì taó xóo na yó tixi ndá'a ndidaá kúu ña kini ió ñayuu yó'o, chī kì'o dión nì chīkaa ini tatá Ndios ña kee na xí'á. ⁵ Ta daá kuití kánian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

Iin tó'on dinì vá Jesús kándéé iní yo, dá ndoo kuachi yo noo Ndios

⁶ Naá vá iniñi xini sa'á ña yachi téi nì kasá'á ndó kankuei xoo ndó noo Ndios, na nì kana ñaá sa'á ña maní nì kee Jesucristo sa'a ndo. Ta viti ká'án ndó ña ió iin ka to'on saá kì'o ña kaxi ndó. ⁷ Tído kó ta'ón iin ka to'on saá kì'o ña kaxi yó. Ndéi dao taa tein mií ndó xaan, ta kátoó ra dátuu rá ndo'ó, ta kátoó ra nadaon ra to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo. ⁸ Ta va'ará ndu'u o iin ángel nì kii induú ná dána'a iin ka to'on saá noó ña nì sa daná'a ndu noo ndo, dá kían iin íchi ná kandoo ndu kakomí ndú kuachi noo Ndios. ⁹ Ta sa nì ka'an ndu xí'ín ndó, ta nándió kuéi tuku ndu ká'an ndu xí'ín ndó; ndi ndáa taa diin dána'a o duú to'on va'a nì daná'a ndu noo ndo, dá kían iin íchi ná kandoo ra kakuu ra taa kómí kuachi noo Ndios.

¹⁰ ¿Á ká'án ndó ña xí'ín to'on ká'in yó'o ndúkúí ña kandoo va'i noó ñayuu o noo Ndios? ¿Á ká'án ndó ña dión ká'in, dá kandoo va'i noó ñayuu? Chī tá ndúkú yu'u ña kandoo va'i noó ñayuu, dá kían kó kúu ta'on yu'u iin na kéchón noo Cristo.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús yu'u ña kane'i to'on na

¹¹ Kóni yu'u ña kana'á ndó, ñani mií, ña to'on va'a dána'a yu'u kó kúu ta'an vaan ña nì ndaki ini ñaxintóni taa. ¹² Dá chī kó ní nátiin ta'on yu'u to'on yó'o noo ni iin tó'ón taa, ta ni iin tó'ón taa kó ní dána'a ña nooí. Mií vá Jesucristo kúu na nì xì'o to'on va'a yó'o nooí. ¹³ Sa nì nì'i tó'on va ndó tátoto'on kì'o nì sa kee yu'u tá sa kandísai tátoto'on kándisa na Israel. Sa ná'á vá ndó tátoto'on kì'o kini sa kendava'a yu'u xí'ín ñayuu kúu kuendá Jesús, chī sa kátoóí dánaa ndi'i noo ná. ¹⁴ Ta yu'u nì sa kuu iin ra sa ndíko cháá ka choon sa'ándá ta sá'ano ñoo o duú dao ka taa dáó xí'ín, chī nì sa ndi'i cháá ka iniñi sa kee choon sa'ándá ta sá'ano ñoo. ¹⁵ Tído mií Ndios nì kaxi yu'u nda rá kó ñá'a kakii, ta nì kana na yu'u sa'á ña kú'u ini na sa'í. Ta noón kúu na nì nata'an ini ¹⁶ na'a na de'e na nooí, dá ná dána'a yu'u noó na kó kúu na Israel. Ta kó ní sa'an ta'oin ndato'in ni iin tó'ón ñayuu ndí kían dána'i. ¹⁷ Ta ni ñoo Jerusalén kó ní sa'in ndato'in ta sa daá kúu apóstol noó yu'u sa'á ndi kee dána'i. Ña nì kee kían dinño'ó ka nì sa'in chí kuendá Arabia di'a. Dá nì nándió koo tukui ñoo Damasco.

¹⁸ Tá nì ya'a oni kua, dá nì kee kua'in ñoo Jerusalén, dá konii Pedro, ta kana'í na. Tá nì saai noo ió na, dá nì sa ioi xí'ín ná sa'on va kuu. ¹⁹ Tído kó ta'ón dao ka na kúu apóstol nì xiniñi, sava'a iin tó'ón Jacobo, na kúu ñani sato'o yo Jesús, kúu na nì xiniñi. ²⁰ Ta ná'á mí Ndios ña kó ká'an to'in noó ña táai kosaa noo ndo.

²¹ Tá nì ndi'i, dá nì sa'in chí kuendá Siria, xí'ín kuendá Cilicia di'a. ²² Ta na kúu kuendá Jesucristo ndéi chí kuendá Judea kó ná'á ta'on na yu'u tiempo daá. ²³ Sava'a ña nì seídó'o na sa'a yu'u kúu ña: "Taa káa kúu taa sa kendava'a xí'ín yó tá sata, tído viti xionoo ra kástoto'on ra xí'ín ñayuu to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña sa kátoó ra dánaa ra tá sata." ²⁴ Ta nì keká'ano na Ndios sa'á ña nì kee na xí'ín.

2

Di'a nì kuu tá nì sa'in ñoo Jerusalén, nì ka'in xí'ín na kúu apóstol

1 Tá ni ya'a uxi komi kuia, dá ni nandio koo tukuí ñoo Jerusalén xí'ín Bernabé. Ta ndáka ta'anii Tito ni sa'in. 2 Chi mií Ndios ni xi'o ña ni kandaá inii ña kánian ko'in ñoo. Ta sa'a ña ko kónii ña naá óon choon kéei, sa'a ñoo ni nakanii xí'ín sava'a na ndíta noó na kúu kuendá Jesús sa'a ndí kián dána'i noó na ko kúu na Israel. 3 Ta ni nata'an va ini na, sa'a ñoo ko ní kéndusa na ña ta'anda ñii Tito, ta ni sa ió dáó xí'ín, va'ará kúu rá iin ta griego. 4 Ta ni ku'u de'e ta'ani dao ra kaá kúu kuendá Jesús tein ndu'u kanani ñaá rá, ná kande'a ndí kián kée ndu sa'a ña ni kankuei xoo ndu tixi ndá'a ley Moisés sa'a ña ndíta ndu xí'ín Cristo Jesús. Chi kóni ra ña kaño'o jí ndú tixi ndá'a ley Moisés. 5 Tído ni lú'u ví ko ní sóno ndu'u noo rá ña kee ndu ña kóni ra, dá kián ná kandita ndaa ii ní ndó noó to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús. 6 Tído ni iin ka to'on sa'a ko ní ka'an na ndíta noó na kúu kuendá Jesús xí'ín. Taa ndáya'i kúu ná, tído ko né'e tandini, dá chi ni iin tó'on ñayuu ko máni cháa ka noo Ndios o duú dao ka na. Iin nóó vá kúu ndidaá ñayuu noo Ndios. 7 Ta di'a ni nakoni va na ña mií Ndios ni xi'o choon noói ña dána'i noó na ko kúu na Israel sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, táto'on ki'o ni xi'o Ndios choon noo Pedro ña dána'a na to'on va'a yó'o noó na Israel. 8 Ta mií Ndios, na ni kaxi Pedro ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús dána'a noó na Israel, noón ta'ani kúu na ni kaxi yu'u ña kane'i to'on va'a yó'o dána'i noó na ko kúu na Israel.

9 Ta ni nakoni Jacobo xí'ín Cefas xí'ín Juan, tá'an na ndíta noó na kúu kuendá Jesús, ña miían ndaa kuiti Ndios ni xi'o choon yó'o noói, chi ni tiin na ndá'í, xí'ín ndá'a Bernabé, ña ná'a ña iin ni nduu ndu xí'ín ná. Ta ni kandoo ndu xí'ín ná ña ko'on ndu dána'a ndu noó na ko kúu na Israel, ta mií ná ko'on dána'a tein na Israel. 10 Sava'a ña ni xika na noó ndu kián ña ná dá'a ni nandodó ndu chindeé ndú na kúnda'í ndéi ñoo Jerusalén. Ta sa ñoo kúu váán ndí'i inii keei.

Di'a ni kuu tá ni danáni yu'u Pedro

11 Tído tá ni kasaa Pedro ñoo Antioquía, dá ni danáni yu'u na, dá chi ña ni kee na ñoo kúu iin ña ko vá'a noo Ndios. 12 Chi tá ko ñá'a kasaa dao ta ta'anda'a Jacobo, dá

ni sasá'an Pedro xí'ín na ko kúu na Israel. Tído tá ni ndi'i ni kasaa taa ñoo, dá ni kasá'a kúxoo va Pedro noó na ko kúu na Israel. Ta kúu ko ní sasá'an ka na xí'ín ná, chi yu'u na kée ra ká'an ña miían ndusa ta'anda ñii ndidaá taa kúu kuendá Jesús. 13 Ta sa'a ña ni kee na dión, sa'a ñoo ni kuxoo ta'ani dao ka na Israel kuendá Jesús. Ta nda Bernabé ni kee ta'ani dión, chi ni kuxoo ta'ani na táto'on ki'o ni kee dao ka ta uu noo ñoo.

14 Tá ni xini yu'u ña ko kéndusá'ano na táto'on ki'o dándaki to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús, dá ni kaa xí'ín Pedro noo ndidaá na kúu kuendá Jesús ni nataka ñoo: “Mií ní kúu iin ta Israel, tído kée ní táto'on ki'o kée na ko kúu na Israel, ta ko nákaa ka ní tixi ndá'a ley na Israel. Sa'a ñoo, ¿ndiva'a kéndusa ní xí'ín na ko kúu na Israel ña kee na choon sa'ándá ley na Israel, tá dáá?

15 “Mií yó kúu na Israel, chi ni kakió ñoo Israel. Ta ko kúu yó ñayuu tukú yá'a kée kuachi noo ley yo. 16 Ta ná'a yó ña ni iin tó'on ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, chi sava'a sa'a ña kándéé iní na Jesucristo, sa'a ñoo kándoo vii ná noo Ndios. Chi sa'a ña kándisa yó Jesucristo, sa'a ñoo kándoo vii yo noo Ndios. Ta kián sa'a ña kándéé iní yo iin tó'on dini Jesucristo va, ta o duú sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley. Chi ni iin tó'on ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley.

17 “Ta sa'a ña ndúkú yó kandoo vii yo noo Ndios sava'a sa'a ña kándéé iní yo Jesucristo, sa'a ñoo ká'an dao ñayuu ña kúu yó ñayuu kómí kuachi. Ta, ¿á ña yó'o kóni kaa ña Jesucristo kúu na xí'o ña ya'a yó kee yó kuachi? Koó, ko ta'ón dión kián. 18 Dá chi tá ni nandio kuéi tuku yó kándéé iní yo ley, tá'an ña ni dankoo yó, dá kián kakuu ii vá yo ñayuu kómí kuachi noo Ndios.

19 “Sa ni xi'i va yu'u noo ley Moisés, chi ko kándéé ka inii ña dáka ñaá. Ta ni nataki yu'u noó ña kóni Ndios. 20 Ta viti kián kékuendá ña ni xi'i nduú xí'ín Jesucristo ndika cruz. Sa'a ñoo ko takí ka yu'u noó ña kóni mií. Nda Cristo va kúu na nákaa nímaí dándaki na yu'u viti. Ta ndidaá ña kéei viti, kúu ña kéei sa'a ña kándéé inii Jesucristo, na kúu de'e Ndios, na kú'u ini sa'í, ta ni nakí'o na mií ná ña ni xi'i na sa'í. 21 Ta ni iin kuu

ta'ón o dánkoo yu'u ña manì nì kee Ndios sa'í. Dá chî tá ná kandoo vii yò noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kían nì naá óon va ña nì kee Cristo Jesús nì xî'í nà ndîka cruz sa'a yò, ní kúu."

3

Nì natiin yó Espiritu ñi Ndios sa'á ña kándéé iní yó Jesús

¹ Nandéé ka vían xixi ndo'ó, na Gálatas xaan. ¿Ndá yoo nì ñanaa iní ndo, dá o kándisa ka ndo ña ndaa sa'a Jesús? Chî sa tá'í nì nakani ndu'u xî'ín ndó sa'á ña nì kee Jesucristo nì xî'í nà sa'a yò ndîka cruz. ² Ta viti, ña kóni kandaa ini sa'a ndo kíán, ¿á nì natiin ndó nà kúu Espiritu ñi Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley o sa'á ña nì kándéé iní ndo Jesús tá nì seídó'o ndó to'on va'a sa'a ná? ³ Nandéé ka vían xixi ndó. Chî sa va'a va nì kasá'á kándéé iní ndo Jesús nì kee nà kúu Espiritu ñi. Tído, ¿á ká'án ndó viti ña xî'ín ndéé míí ndó, dá kándéé ndó káki ndó? ⁴ ¿Á nì naá óon va ña nì ndo'ó níno ndo sa'á ña kándéé iní ndo Jesucristo? Va'a nda'o tá kò ní naá óon ña nì ndo'ó ndó. ⁵ Nì xî'í Ndios Espiritu ñi ná noo ndo, ta kée na ña'a ndato xî'ín ndó. ¿Á dión kée na xî'ín ndó sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, ká'án ndó? Koó, chî kée na dión sa'á ña nì kándéé iní ndo Jesús tá nì seídó'o ndó to'on va'a sa'a ná.

Natiin ta'ani yó ña va'a nì kandoo Ndios kí'o na noo Abraham

⁶ Kana'á ndó ña sa'á ña nì kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó nì kandoo vii ná noo ná. ⁷ Sa'á ñoó kana'á ndó ña ndi ndaa míí ñayuu kándéé iní Ndios, noón kúu nà ve'e míí Abraham. ⁸ Dá chî ká'án tuti ñi Ndios ña sa daá nì chîkaa va ini Ndios ña dánkoo vii ná nà kò kúu nà Israel noo míí ná sa'á ña kándéé iní ñaá ná, chî di'a nì kaa nà xî'ín Abraham: "Sa'a yo'ó nì'í ndidaa kúu ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña va'a." ⁹ Sa'á ñoó ndi ndaa míí vá ñayuu kándéé iní Jesús, noón kúu nà natiin ña va'a xî'í Ndios, táto'on kí'o nì ndo'ó Abraham sa'á ña nì kándisa na to'on nì ka'án Ndios xî'ín ná.

¹⁰ Ndi ndaa míí ñayuu ndúkú ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, nà yó'o kúu nà tái chi'an

noo Ndios. Dá chî di'a ká'án tuti ñi Ndios: "Ndidaa kúu nà kò ní kándéé kee ndi ndi'í choon sa'ándá ley, nà yó'o kúu nà tái chi'an noo Ndios." ¹¹ Sa'á ñoó kandaa ini yò ña kò íin ta'on kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chî di'a ta'ani ká'án tuti ñi Ndios: "Nà nì kandoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaá ná, noón kúu nà kataki chíchí." ¹² Tído díin va dándáki ña kúu ley noó ña kándéé iní yó Ndios, dá chî di'a ká'án tuti ñi Ndios: "Nà kándéé kée ndi ndi'í kúu choon sa'ándá ley, noón kúu nà nì'í ña kataki nà keean."

¹³ Ta Cristo Jesús kúu nà nì taó xóo yó tixi ndá'a ley, tá'an ña nì datái chi'an ñaá noo Ndios. Chî nì xî'í na míí ná nì nakuiio na ndidaa kúu chi'an sa'a yò, dá chî di'a kaá tuti ñi Ndios: "Ta ndi ndaa mííó taa ná karkaa ndîka iin yíto, roón kúu ra tái chi'an." ¹⁴ Ta sa'á ña nì kee Cristo Jesús dión, sa'á ñoó kuu nì'í ta'ani nà kò kúu nà Israel ña va'a, tá'an ña nì kaa Ndios kí'o na noo Abraham. Ta sa'á ña kándéé iní yó Jesús, sa'á ñoó nì nì'í yò nà kúu Espiritu ñi Ndios táto'on kí'o nì kaa Ndios kee na xî'ín yó.

Nda tá sa na'á, dá nì chîkaa ini Ndios ña tanda'á ná Jesús kii na chiya'i na sa'á kuachi yó

¹⁵ Ñanii, ná ko'ín ka'ín sa'a iin taa ñayuu yó'o xî'ín ndó, dá kandaa ini ndo ña kóni ka'ín xî'ín ndó. Tá nì kava'a iin taa iin tuti ña ká'án táto'on kí'o kóni ra kee ra, dá nì kani ra sello noo tuti ra, dá kían ni iin tó'ón ñayuu o kúu dátuu ná to'on nì taa ra, ta o kúu ta'on chi'i na cháa ka to'on noó ña nì taa ra.

¹⁶ Dión ta'ani nì kee Ndios, chî nì kaa nà noo tuti ñi ná ña kí'o na ña va'a noo Abraham, xî'ín noó nà ve'e na. Ta kò ní ka'án Ndios kí'o na ña va'a yó'o noo "ndidaa nà ve'e na", chî kò ní ka'án nà sa'á kua'á ñayuu, dá chî nì ka'án nà sa'a iin tó'ón taa, chî di'a nì kaa Ndios xî'ín Abraham: "Tein nà ve'e yo'ó kana iin taa." Ta taa ñoó kúu Cristo Jesús. ¹⁷ Sa'á ñoó ká'ín xî'ín ndó ña tá sa na'á nì xî'í Ndios to'on na ña kee na táto'on kí'o nì kandoo na kee na xî'ín Abraham. Dá nì ya'a komi ciento oko uxi kua, dá nì xî'í na ley nà noo Moisés. Sa'á ñoó o kúu ta'on dátuu ley yó'o to'on nì xî'í Ndios noo Abraham, dá chî míian ndaa kee

Ndios ña ni kandoo na kee na. ¹⁸ Chi tá ni'i yo ña va'a yó'o noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kían ko ndáya'i ta'on to'on ni xi'o na noo Abraham. Tído ko ta'ón dión kían, dá chi ni xi'o oon va na ña va'a yó'o noo Abraham, chi ki'o dión ni kandoo Ndios kee na xí'ín ná.

Yó'o nákaní Pablo sa'a ndá choon ni xi'o Ndios ley na noo Moisés

¹⁹ Ta viti, ¿ndá choon ni xi'o Ndios ley na noo Moisés, tá dáá? Ni xi'o naan noo Moisés dá chi va'an dána'aan ndi ndáa iin rá iin ña'a kini kée yó. Ta ni daná'aan noo ñayuu nda rá ni tuu noo na ni kii tein na ve'e Abraham. Noón kúú ña va'a ni kaa Ndios ki'o na. Ta ni xi'o Ndios ley yó'o noo Moisés xí'ín ndá'a ángel. Ta xí'ín ndá'a Moisés ni xi'o naan noo ñayuu. ²⁰ Tído ko ní kéchóon ta'on Ndios iin ka ñayuu, dá ka'an na xí'ín Abraham, chi iin tó'ón míi vá Ndios ni ka'an xí'ín ná.

²¹ Sa'á ñoó, ¿á dátuu ley Moisés ña va'a ni kaa Ndios kee na xí'ín Abraham? Koó, ko ta'ón dión kían. Dá chi tá kandeé ley ki'o ña kataki chíhí yó, dá kían xí'ín míi vá ley kuu kandoo vii yo noo Ndios. ²² Tído ko ta'ón dión kían, dá chi ka'an tuti i Ndios ña ñó'o ndidaá ñayuu tixi nda'á kuachi, sa'á ñoó ki'o Ndios ña ni ka'an na ki'o na noo yo sava'a sa'á ña kándéé iní yo Jesucristo, chi sava'a ñayuu kándísa ñaá kuu ni'i ña.

²³ Tá ko ñá'a kandeé iní yo Jesucristo, dá ni sa ndadi yo tixi ndá'a ley. Ta sa dándáki ñaá ley nda rá ni kasandaá kuu ni na'a Ndios noo yo ña kandeé iní yo Jesús.

²⁴ Ta ley ñoó ni sa ndakaan yó táto'on ki'o ndáka iin na kéchóon takuálí de'e sato'o na. Ta dión ni sa ndaka ley ñoó yó nda ni kasandaá yo kandeé iní yo Cristo Jesús, sa'á ñoó kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná. ²⁵ Tído viti kándéé iní yo Jesús, ta ni kankuei yó tixi ndá'a ley, ña kúú táto'on ki'o kúú na ndáka takuálí, ²⁶ chi viti kúú yó de'e Ndios sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁷ Iin ni nduu va yó xí'ín Cristo sa'á ña ni sodo ndúta yo ña ni kandeé iní yo ná. Tá kían táto'on ki'o ni nandixi yó na. ²⁸ Ta viti ko né'e tandíni á kúú yó na Israel o na griego, o á kúú yó na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o o koó, o á kúú yó ta o ñá'a, chi iin tó'ón diní ni nduu ndidaá yó noo Ndios sa'á

ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁹ Ta sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús, sa'á ñoó ni nduu yó na ve'e Abraham, ta ni'i yo ña va'a ni kaa Ndios ki'o na noo na ve'e Abraham.

4

¹ Ta di'a kua'an ña kóni ka'in xí'ín ndó. Sa ná'a vá ndó ña iin tayii ló'o, tá'an ra ni'i ndidaá kúú ña'a tatá xi, iin nóó vá kúú xí xí'ín iin mozo, va'ará kakuu xi sato'o ndidaá ña'a na ve'e xi. ² Dá chi nákaa xi tixi ndá'a na kéchóon noo tatá xi xí'ín na ndáka ñaá nda ná xino xi kua ña kían ni kaa tatá xi natiin xi ña'a ió noo ná. ³ Ki'o dión ta'ani ni sa ndo'o yó, chi ni sa kuu yó táto'on takuálí ndó'o dión, chi ni sa ño'o yó tixi ndá'a ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o. ⁴ Tído tá ni xinkoo tiempo ña kían ni chikaa ini mií Ndios, dá ni tanda'á ná de'e na Jesús ni kii na ni kaki na tixi iin ñá'a. Ta ni kaki ta'ani na tixi ndá'a ley.

⁵ Dión ni kee na, dá ni taó xóo na yó tixi ndá'a ley, dá ni'i yo ña kakuu yó de'e na. ⁶ Ta sa'á ña kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó ni tanda'á ná Espíritu de'e na ni kasaa na ió na ini nio yo. Ta Espíritu ñoó kúú na kedaá xí'á, dá kayu'ú yó Ndios: "Tatá ló'o mií." ⁷ Sa'á ñoó ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley, chi ndaá de'e Ndios vá kúú yó viti. Ta sa'á ña kúú yó de'e na, sa'á ñoó kánian natiin yó ña va'a noo ná sa'a Cristo.

Kandita ndaa ndo xí'ín ña kándísa ndó sa'a Jesús

⁸ Tá sa na'á, ta ko ñá'a kana'á ndó Ndios, dá ni sa ño'o ndó tixi nda'á ña ko kúú ndios. ⁹ Tído viti sa ná'a vá ndó ndá yoo kúú Ndios, o va'a kaan ná ka'in xí'ín ndó ña sa ná'a di'a va Ndios ndo'ó. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ni nandio kuéi tuku ndó noo ña'a ko chóon, tá'an ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o? Ta, ¿ndiva'a ni nachi'i tuku ndó mií ndó tixi ndá'án? ¹⁰ Chi kéká'ano ndó dao kuu, xí'ín dao yoo, xí'ín dao víko xí'ín dao kua. ¹¹ Sa'á ñoó nákaní ini sa'á ña kée ndó dión, dá chi ndá ndi kuu naá óon va choon ni kee tein ndó.

¹² Nani mií, seí nda'ávii noo ndo ña kee ndó táto'on kée mií, dá chi ni kee yu'u táto'on kée mií ndó tá ni sa ioi xí'ín ndó. Ta ni iin ña'a ko ní ya'a ndó noo. ¹³ Ta sa ná'a vá míi ndó ña sa'á ña sa kú'u vai, sa'á ñoó

n̄i kuu n̄i daná'i noo ndo ta'ándá míi noo sa'á ña kúu to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ko ní kú'ich̄i ini ndo koni ndo yu'u, ta ko ní káñ'ó'ó ñaá ndó va'ará n̄i sa kú'i. Di'a n̄i nakuaka va'a ndó yu'u táto'on iin ángel n̄i kii noo Ndios, ta n̄i kee ndó yu'u kúúí táto'on míi Cristo Jesús. ¹⁵ Ta, ¿ndeí kua'an ña kádij téi ini ndo koni ndo yu'u? Ta xí'o ndaaj kuendá sa'a ndo, ch̄i nda nduchí noó ví ndó kú'u ini ndo taó ndo k̄i'o ndó noo yú'u tiempo daá ñóó, ní kúu. ¹⁶ Ta viti, ¿á ndaá xiní u'u va ndó yu'u sa'á ña ká'in ña ndaá xí'in ndó?

¹⁷ Ta ndéi dao taa kádí'inda rá ndo'ó, ch̄i kátoó ra ña kee ndó ña kóni mií rá, tído o duú ña va'a kían kóni ra. Dá ch̄i ña kóni ra kían taó xóo ra ndo'ó tein ndu'u, dá nduu ndó kuendá mií rá, dá koo kuión ndo xí'in ña dána'a ra. ¹⁸ Ña va'a kían tá daá kuití ná koo kuión ndo xí'in ña va'a, va'ará koó yu'u ió xí'in ndó.

¹⁹ De'e kuálí mií, tuku va n̄i kasá'á ndó'o naní nío yu'u kée ndó, ch̄i ndó'i táto'on k̄i'o ndó'o iin ñá'a tá káki de'án. Ta kúu dión kando'o vai sa'a ndo nda ná kandaá ndo kee ndó to'on k̄i'o n̄i sa kee mií Cristo. ²⁰ Kóni k̄ij kakaaj tein ndó, dá ka'in iin to'on vitá cháá ka xí'in ndó, ch̄i nákaní nda'o inij sa'a ndo.

Ña yó'o kían n̄i ndo'o Agar xí'in Sara

²¹ Ta viti ká'in xí'in ndo'ó, na kátoó ndu'u tuku t̄ixi ndá'a ley Moisés: ¿á ko óon ta'on kueídó'o ndó ndi kaá ley n̄i taa Moisés?

²² Ch̄i kaá to'on n̄i taa na ña n̄i sa ndei uu de'e yíí Abraham. Iin xi n̄i sa kuu de'e ñá'a sa káa t̄ixi ndá'a ñadi'í na. Ta iin ka de'e na n̄i sa kuu de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií. ²³ Ta de'e ñá'a, ña sa káa t̄ixi ndá'a ñadi'í na, n̄i káki xi ch̄i k̄i'o dión kóni Abraham. Tído de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií, kúu ra n̄i káki táto'on n̄i x̄i'o mií Ndios to'on na noo Abraham.

²⁴ Ndi nduú ñá'a yó'o kúu táto'on uu to'on n̄i kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na. Ta to'on mií noó kúu ley n̄i x̄i'o Ndios din̄i yúku naní Sinaí. Ta ñayuu n̄i káki t̄ixi ley yó'o, noón kúu na ñó'o t̄ixi ndá'án. Ta ley yó'o kúu táto'on Agar, ta ñayuu ñó'o t̄ixi ndá'a ley kúu táto'on de'e Agar. ²⁵ Dá ch̄i ñá'a naní Agar ñóó kúu táto'on yúku naní Sinaí iin chí Arabia noó n̄i x̄i'o Ndios ley noo Moisés. Ta kúu ta'anián táto'on ñoo

Jerusalén, ña nákaa viti. Dá ch̄i ñoo yó'o nákaa t̄ixi ndá'a ley xí'in ndidaá ñayuu ndéi nooán, táto'on k̄i'o n̄i sa káa Agar t̄ixi ndá'a ñadi'í Abraham. ²⁶ Tído iin ka ñoo Jerusalén, ña nákaa chí induú, ko nákaa ta'an vaan t̄ixi ndá'a ley. Ta ñoo ñóó kúu táto'on naná yo, na kúu kuendá Jesús. ²⁷ Dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios:

Kadij ini yo'ó, ñá'a, yo'ó ña ko kuú kandeí de'e, yo'ó, ña ko óon ta'on káki de'e.

Kayu'ú yo'ó xí'an kádij inoón, ch̄i ko ñá'a ndo'o naní nío, dá káki iin de'ón.

Dá ch̄i kua'a cháá ka kakuu de'e yo'ó,

ñá n̄i kandoo nda'í xaan,

o duú na ñá'a ió yí.

²⁸ Ta viti, ñani mií, kúu yó táto'on Isaac, ch̄i kúu yó de'e n̄i kaa Ndios k̄i'o na noo Abraham. ²⁹ N̄i sa kendava'a tayíí n̄i káki xí'in ña kóni míi Abraham xí'in tayíí n̄i káki n̄i kee Espíritu ij. Ta k̄i'o dión ta'ani kéndava'a na ñó'o t̄ixi ndá'a ley xí'in yó viti.

³⁰ Tído, ¿á ko ndúsa ta'on ini ndo ña ká'an tuti ij Ndios? Ch̄i di'a va kaan: “Taó xóo ñá'a nákaa t̄ixi ndá'a ñadi'í na ná ko'an xí'in de'án. Dá ch̄i o kúu ta'on n̄i i nduú xi ña va'a xí'in de'e ñá'a dándáki mií.”

³¹ Sa'á ñóó, ñani mií, kana'á ndó ña ko kúu ta'on yó de'e ñá'a nákaa t̄ixi ndá'a iin ka na. Di'a kúu yó de'e ñá'a dándáki mií.

5

Ko ñó'o ka yo t̄ixi ndá'a ley Moisés

¹ Sa'á ñoo kandita toon ndó xí'in ña n̄i kee Cristo sa'a ndo, ch̄i n̄i taó xóo na ndo'ó t̄ixi ndá'a ley Moisés, ña sa dándáki ñaá. Ta o sa nándiío kuéi ka ndo kaño'o ndó t̄ixi ndá'án, dá dándáki tukuan ndo'ó. ² Kueídó'o va'a ndó, ch̄i yu'u kúu Pablo, na ká'an xí'in ndó. Tá ná naki'o ndó mií ndó ña ta'anda ñi ndo táto'on k̄i'o kée ta Israel, dá kían ko ta'ón ña'a natiin ndó noo ña n̄i kee Cristo Jesús sa'a yo. ³ Ta nándiío koo tukui ká'in xí'in ndidaá taa, tá'an ra kándia ña ta'anda ñi rá, ña miían ndúsa kánian kee ra ndi ndi'í choon sa'ándá ley Moisés, dá kandoo vii rá noo Ndios.

⁴ Tá ká'án ndó ña kandoo vii ndo noo Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, dá kían ña yó'o kóni kaa ña n̄i taó xóo va ndó mií ndó noo Jesús, ta n̄i taó xóo ta'ani ndó mií ndó noo ña man̄i n̄i kee na sa'a ndo.

⁵ Tído sa'á ña ío Espíritu ñi Ndios xí'ín yó, sa'á ñoó ío tãndéé iní noo yo ña kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús. ⁶ Dá chi sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús, sa'á ñoó va'ará ñi ta'anda ñii yo o ko ní ta'anda ña, ni iian ko ndáya'i. Ña ndáya'i kían kándéé iní yo Jesús, ta ña yó'o kédaá xí'ín yó, dá ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Ta sa va'a nda'o kua'an ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó. ¿Ndá yoo ñi nadaká ñaxintóni ndo, dá ko seídó'o ka ndo ña ndaa? ⁸ Tído kana'á ndó ña o duú Ndios ní nádaká ñaxintóni ndo, chi di'a mií ná kúu na ñi kana ndo'ó. ⁹ Ta sa ná'á va'a mií ndó ña xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúu dákuíta tachí vaan iin tu'u yúsa káva'a pan. Ta dión ta'ani kée ña to'ón dána'a ta ñoó xí'ín ndó. ¹⁰ Ta kándéé iní yu'u sato'o yo Ndios ña nandió kuéi ndó kandisa ndó táto'on ki'o kándisa yu'u. Chi ñayuu kátoó nádaká ñaxintóni ndo, mián ndaa chiya'i na noo Ndios sa'á ña to'ón dána'a na noo ndo. Ko né'e tãndíni ndá yoo kúu ná.

¹¹ Ñani mií, tá dána'a íi yu'u noo ñayuu ña mián kánian ta'anda ñii ná to'on kée ra Israel, dá kían, ¿ndiva'a kéndava'a íi ra Israel xí'ín yu'u, tá dáá? Chi tá dána'i dión noo ná, dá kían o kuído ta'on ini ra kee to'on va'a ña ká'an sa'á ña ñi kee Jesús sa'a yo ndika cruz, tá dáá. ¹² ¿Tído va'a cháa kaan iin íchi di'a ná dákuáchi ta nádaká ñaxintóni ndo ñii mií rá!

¹³ Kana'á ndó, ñani mií, ña sa ñi nakana va Ndios ndo'ó ña o kaño'o ka ndo tixi ndá'a ley. Tído ná dá'a ni ka'an ndó ña sa'á ña ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ley, sa'á ñoó kuu kee ndó ña kóni ñii ndo. Di'a kánian chindeé tá'an ndó xí'an kú'u ini sa'a sátá'an ndó. ¹⁴ Chi dáxinkoo ndi'i yó choon sa'ándá ley Moisés tá ná kueídó'o yó choon kua'an di'a: “Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó táto'on ki'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” ¹⁵ Tído tá chídáó tá'an ndó xí'ín to'on ká'an ndo, ta seí yí'í tá'an ndó, dá kían kaon koo ndó, chi kasandaá kuu, dá naá ndí'i iin rá iin ndó.

Ki'o ndó mií ndó noo na kúu Espíritu ñi Ndios ña ná kandaka na ndo'ó

¹⁶ Ta ká'an ta'anii xí'ín ndó ña koo ini ndo kee ndó ña kóni na kúu Espíritu ñi Ndios, ta o sa kée ndó ña kini kóni ñii ndo. ¹⁷ Dá chi ña kóni ñii ndo ko náki'in tá'an nóóan xí'ín

ña kóni Espíritu ñi Ndios, chi naá tá'an va ña kóni ñii ndo xí'ín ña kóni Espíritu ñi. Sa'á ñoó o kúu kee ndó ña kóni ndo. ¹⁸ Tído tá nakí'o ndó mií ndó noo Espíritu ñi Ndios ña ndaka na ndo'ó, dá kían ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ley.

¹⁹ Ta ko ú'u ta'on kandaa inio ndi kée ñayuu xí'o mií noo ña kóni ñii ná, dá chi kée na kuáchi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñii ná, ta ko chítuu ini na kee na ña ka'an noo. ²⁰ Ta ndáño'o na ña ko kúu ndios, ta kétadí na xí'ín ñayuu, ta xini u'u tá'an na, ta naá na xí'ín dao ka ñayuu, ta kuión na, ta yachi xido ini na, ta sava'a sa'a mií vá ná nákanini ini na, ta sa'ándá tá'an na ñayuu, ta taó xoo na ñayuu kandoo xoo mií ná, ²¹ ta u'u ini na, ta sa'ání na ndii, ta daá xini na, ta tein víko yá'a na kée na ña kini ka'an noo. Ta kée na dao ka ña'a kini táto'on kua'an ña yó'o. Sa ñi ka'in xí'ín ndó, ta ká'an tukui ña ndi ndaa mií ñayuu ndéi kée ña yó'o, ni iin kuu ta'ón o koni na natiin na kande na noo dándáki Ndios.

²² Tído di'a kua'an ña va'a xí'o na kúu Espíritu ñi Ndios ña kían kee yó: kú'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó, ta ío dii ini yo, ta va'a ndéi yó xí'ín dao ka na, ta kueé ini yo, ta káva'a yó xí'ín ndi ndaa mií vá ñayuu, ta va'a ini yo xí'ín dao ka na, ta kúu yó ñayuu ndaa, ²³ ta nda'í ío ini yo, ta chítuu inio kee yó ña kini. Ta noo ni iin tó'ón ley ko yá'a yó tá kée yó ndidaá ña va'a yó'o. ²⁴ Ta na ndíta xí'ín Cristo, noón kúu na ñi chirkuei ndidaá kúu ña kini kóni ñii ná kean ndika cruz, chi ko kée ka na ña kini kóni ñii ná. ²⁵ Tá dándáki na kúu Espíritu ñi níyo yo, dá kían ná kee yó ña kóni mií ná. ²⁶ Ta ná dá'a ni kakuu yó ñayuu ío táyí ini. Ná dá'a ni dáta'an tá'an yó. Ná dá'a ni koo u'u ini yo koni yo ñani yo.

6

Koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin mií ndó

¹ Ñani mií, tá iin ndakána ñi natiin ndó iin ñani yo noo kuáchi, dá kían ndo'ó, na ndíta toon xí'ín Espíritu ñi, kúu na kánian chindeé ná, dá ná kuiin ndaa tuku na. Ta nda'í ni ka'an ndo xí'ín ná, ta kandaa ndo mií ndó, chi oon ni ví kuei ta'ani mií ndó

noó kuachi tát'on k'i'o ni ndo'o ñani yo. ²Ta chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin ndó tá ndó'o níno ndo, ta k'i'o dión kee ndó, dá kee ndó choon ni sa'anda Cristo. ³Ta na chinani míi ña kúu ná na ndáya'i, ta ni iin ña'a ko kúu ná, dá kían dándá'í na mií vá ná. ⁴Ta iin rá iin mií vá ndó kánian kande'é va'a ña kée ndó, dá kían nata'an ini ndo sa'á ña va'a kée ndó. Ta o sa chidáo tá'an ndó ña kée ndó xí'ín dao ka ñayuu. ⁵Dá ch'i iin rá iin mií vá ndó xí'ín choon ni ni'i ndo noo Ndios.

⁶Ta ndidaá ndo'ó, na dákuá'a to'on Ndios, kánian chindeé ndó na dána'a noo ndo xí'ín ña va'a ió noo ndo.

⁷O sa kóo ini ndo dándá'í ndo mií ndó, dá ch'i ko in ta'on kuu dándá'í Ndios, ch'i ndidaá ña'a xíti ndó, ñoó kían dákée ndó. ⁸Ta dión ta'ani ndo'o na kée ña kóni ñíi ná, noón kúu na ni'í ña naá ná. Tído na kée ña kóni Espíritu i, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná kee Espíritu i.

⁹Ta ná dá'a ni kuitá yo kee yó ña va'a, ch'i tá ko sá tuu yó ña kée yóan, dá kían kasandaá iin kuu natiin yó ña va'a noo Ndios. ¹⁰Sa'á ñoó tá nóno yó kee yó ña va'a, dá kían ná kee yóan xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ná ndi'i cháa ka ini yo kee yó ña va'a xí'ín na kándisa dáó xí'ín yó Jesús.

Ta viti kúu yó ñayuu saá sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹¹Kande'é ndó, di'a ví ná'ano letra táai xí'ín ndá'a mií. ¹²Ta ndidaá ra kóni kandoo va'a noo dao ka ñayuu, roón kúu ra kéndusa xí'ín ndó ña ta'anda ñíi ndo. Ch'i sa'á ña ko kóni ra ña kendava'a na Israel xí'ín rá, sa'á ñoó kénóo ra ña ni kee Cristo sa'a yo ndika cruz. ¹³Tído ni mií ra ni ta'anda ñíi ko kándéé kee ndidaá choon sa'ándá ley. Tído kóni ra kéndusa ra xí'ín ndó ña ta'anda ñíi ndo, dá chindaya'i ra mií rá noo na Israel. ¹⁴Tído ni lú'u ko kóni yu'u chindaya'i mií sa'á ña yó'o. Ña kéká'ano yu'u kúu ña ni kee sato'o yo Jesucristo sa'í ndika cruz. Ch'i kée yu'u kuendá ña sa ni xi'i ña kini ió ñayuú yó'o noo ndika cruz tát'on k'i'o ni xi'i ta'ani mií noó ña kini ió ñayuú yó'o. ¹⁵Dá ch'i sa'á ña ndíta yó xí'ín Jesús, sa'á ñoó ni iin ña'a ko ndáya'i ña ta'anda ñíi yo o koó. Ña ndáya'i noo Ndios kúu ña ni nduu yó ñayuu saá. ¹⁶Ta ndidaá ndo'ó, na taxi va'a choon ni taai noo tuti

yó'o, ná koo va'a ini ndo, ta ná ku'u ini Ndios sa'a ndidaá kúu ndo'ó, na ndisa kúu na ñoo Ndios.

¹⁷Ta yó'o chí noo o sa dáta'an ka ni iin ndó yu'u, dá ch'i sa kua'á nda'o yanda tándaa ñíi kée ñayuu sa'á ña dána'i sa'a sato'o yo Jesús.

¹⁸Ñani mií, ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa San Pablo nī sa'an noó na ñoo Éfeso

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúúí iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, táto'on kī'o kóni mií Ndios. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Éfeso, ndo'ó na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó na ndíta toon xí'ín Cristo Jesús. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manī xí'ín ndó, ta nakī'o na ña koo va'a ini ndo.

Kī'o di'a nī kemáni Ndios yo

³ Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'an ñaño'ó. Mií ná nī kemáni ná yó xí'ín ndidaá ña va'a ió noo ná, ta nda noo ió na nda induú nī tanda'á ná ña nī kixian sa'á ña nī kee Cristo. ⁴ Ta nda rá ko ñá'a kasá'á sa'a ñayuú, nda daá vá nī kaxi na yó sa'a Cristo, dá ná kakuu yó na koo vii, na koó kuachi noo mií ná. ⁵ Ta sa'á ña kú'u ini na sa'a yo, sa'á ñoo nda daá nī chikaa ini na ña kakuu yó de'e mií ná sa'a Jesucristo, chī kī'o dión nī nata'an ini mií ná kee na. ⁶ Dión nī kee na, dá kían ná nakī'o yó ñaño'ó noo ná sa'á ña manī ká'ano nī kee na xí'á, dá ná natiin va'a na yó sa'á de'e manī ná. ⁷ Chī xí'ín nī de'e na nī taó xóo na yó noo ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó, ta nī ku'u ká'ano ini na sa'a yo, chī ká'ano nda'o ña manī nī kee na xí'ín yó. ⁸ Ta sa'á ña manī ká'ano nī kee na xí'ín yó, sa'á ñoo nī ni'í yo ña koo ndichí xixi yó xí'ín ña kaon koo ñaxintóni yo, ⁹ dá chī nī xī'o na ña nī kandaá ini yo sa'á ña nī chikaa ini na kee na, tá'an ña nī sa io de'é noo ná, chī kī'o dión nī nata'an ini na. Ta ndidaá ña yó'o kúú ña nī chikaa ini na kee na. ¹⁰ Chī tá ná xinkoo kuu nī kaxi mií ná, ko'on na nach'i na ndidaá tá'an ña'a tixi ndá'a Cristo, dá dándáki ñaá ná, mián kían ña ñó'o induú, o mián kían ña ió noño'o yó'o.

¹¹ Ta sa'a mií Cristo nī kaxi Ndios yóo, dá chī nda mií sa'a nī saki na ña ni'í yo ña va'a noo ná, táto'on kī'o nī chikaa ini na, chī kée na ndidaá ña'a táto'on kī'o kóni mií ná,

¹² dá natiin na ñaño'ó sa'á ndu'u, na Israel, chī ndu'u kúú na sa daá ndáti kasaa Cristo. ¹³ Ta dión nī ndo'ó, sa'a Cristo nī seídó'o ndó to'on va'a ña ká'an ña kuu kaki ndó tá nī kándisa ndó ña. Sa'á ñoo nī ni'í ndo Espíritu iī Ndios táto'on kī'o nī xī'o na to'on na noo yo. Ta na yó'o kúú táto'on iin sello, ña ná'a ña kúú ta'ani ndó ñayuu Ndios. ¹⁴ Ta sa'á ña ió Espíritu iī ná ini yo, ñoo kían ná'a ña natiin yó ña nī kaa tatá yo Ndios kī'o na noo yo tá ná kasandaá kuu nakuaka na ñayuu mií ná kande na noo ió na, dá natiin na ñaño'ó sa'a ndidaá ña manī nī kee na xí'ín ñayuu na.

Xíka Pablo ña manī noo Ndios ña ná kī'o na ña koo ndichí yo noo ña'a mií ná

¹⁵ Sa'á ñoo, tá nī kandaá inii ña ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándéé iní ndo sato'o yo Jesús, ta kú'u ta'ani ini ndo sa'a ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios, ¹⁶ nda daá, ta nda viti ko sá tuu ta'on yu'u ña nakī'oi ndivé'e noo Ndios sa'a ndo, chī daá kuití ndíko'on inii ndo'ó noo ká'ín xí'ín ná, ¹⁷ na kúú Ndios noo sato'o yo Jesucristo, na kúú tatá yo, na kánian natiin ndidaá ñaño'ó. Chī xíkai noo ná ña nakī'o na ña koo ndichí ndo, ta kī'o na ña katóni va'a ini ndo, dá kasandaá ndo kana'á va'a ndó mií ná. ¹⁸ Ta xíka ta'anii noo ná ña ná dátoon na ñaxintóni ndo, dá ná kana'á ndó sa'á tandéé iní, ña kían nī nakana na ndo'ó natiin ndó, ta kana'á ta'ani ndó ndi kī'o ndato ña va'a ko'on na kī'o na noo ndo, tá'an ña ko'on na kī'o na noo ñayuu mií ná, ¹⁹ ta katóni ta'ani ini ndo ndi kī'o ká'ano ndée kómí ná, tá'an ña kéchóon na, dá chindeé ná yóo, na kándisa ñaá. Ta mií ndée yó'o nī kechóon Ndios, ²⁰ dá nī danátaki na Cristo tein na kúú ndi, ta nī chikoo ñaá ná xoo ku'a na nda noo ió na induú. ²¹ Ta kómí ná choon sata ndidaá tá'an ta né'e choon ná'ano, xí'ín sata ndidaá ta dándáki, xí'ín sata ndidaá ta ndíta noo, xí'ín sata ndidaá ta kúú sato'o. Ta kómí ná iin kuu ndáya'i cháá ka o duú ndidaá ka ñayuu. Ta o duú ñayuú yó'o oon ni kían dión, nda ñayuú vei chí noo kakian dión. ²² Chī nī nach'i Ndios ndidaá tá'an ña'a tixi sa'a Cristo, ta nī chikani ñaá ná kakuu na dinī noo ndidaá na kúú kuendá mií ná. ²³ Ta ñayuu yó'o kúú yikí koño Cristo, ta dáxino na ña kóni na xí'ín ñayuu na, chī iin

tó'ón míí ná kúú nà dǎxino ndidaá tá'an ña'a táto'on kánian kooan.

2

Ni dakáki Ndios yo sa'a ña maní ni kee na xí'ín yó, ta o duú sa'a ña va'a kée yó

¹ Ta ni sa'an Ndios ni danáta na ndo'ó, chí ndii va ni sa kuu ndó noo ná sa'a ña kó ní sá seídó'o ndó choon sa'ándá na, xí'ín sa'a ña ni sa kee ndó kuachi. ² Chí sa kee ndó kuachi yó'o tá sata táto'on kée nà kúú kuendá ñayuu yó'o, ta sa kee ndó ña kóni ña né'e choon noo táchi káa, tá'an ña dándáki ñaxintóni ñayuu kó seídó'o choon sa'ándá Ndios. ³ Ta ndidaá vá yó ni sa kee dión tá sata, chí sa xionoo yó sa kee yó ña kóni ñíi yo, chí sa kee yó ña kini kónian xí'ín ña kini sa katoó ñaxintóni yo. Ta sa'a ña sa kuu yó ñayuu kómí kuachi, sa'a ñoó sa xido ini Ndios sa xini nà yó táto'on kí'o ndó'o ta'ani ndidaá ka ñayuu kó ná'a ñaá. ⁴ Tído ká'ano nda'o ini Ndios, ta kú'u nda'o ini nà sa'a yo, ⁵ dá chí va'ará ndii ni sa kuu yó noo ná sa'a kuachi sa kee yó, tído ni xí'o na ña ni nataki yo noo ná, ta takí yo xí'ín Cristo viti. Dá chí sa'a ña maní ni kee na xí'ín yó, sa'a ñoó ni káki yó noo ña kánian ndo'o yó sa'a kuachi kée yó. ⁶ Ta ni nataki dáó yó xí'ín ná ni kee Ndios, ta ni nachindei ta'ani na yó nda induú xí'ín Cristo Jesús. ⁷ Ta dión ni kee na xí'á, dá daá kuití na'a nà ndi kí'o ví ká'ano ña maní ni kee na xí'ín yó, chí ni kee na ña va'a xí'ín yó sa'a ña ni kee Cristo Jesús. ⁸ Chí sa'a ña maní ni kee Ndios xí'ín ndó, sa'a ñoó ni dakáki na ndo'ó sa'a ña kándéé iní ndo Jesús. Ta kó ní dákaki na ndo xí'ín ndéé míí ndó, chí kían iin ña maní ni kee na xí'ín ndó, ⁹ chí kó ní dákaki na ndo'ó sa'a ña kée ndó ña va'a, dá kían ni iin tó'ón ndó ná o chíndaya'i míí ndó. ¹⁰ Dá chí míí vá Ndios kúú nà ni kava'a ñaá, ta sa'a ña ni kee Cristo Jesús, sa'a ñoó ni kava'a na yó ña kían kee yó ña va'a, tá'an ña ni chikaa ini nà kee yó nda míí sa'a.

Ndeí va'a yó xí'ín iin rá iin yó sa'a ña ni kee Jesús sa'a yo

¹¹ Ta o sa nándodó ndo'ó, nà kó kúú nà Israel xaan, ña tá sata ni kaa nà Israel ña kúú ndo'ó, “nà kó ní ta'anda ñíi.” Dión kaá nà chí kúú ná nà ni ta'anda ñíi, ta sa'a ñoó ká'an ná ña kúú nà nà ñoo Ndios, tído

xí'ín ndá'a taa va ni ta'anda ñíi ná. ¹² Nda tiempo sata ñoó kó ní sá kuu ndó kuendá Cristo, sa'a ñoó ni iin kuu vá kó ní kasandaá ndo kakuu ndó nà ñoo Ndios táto'on kúú nà Israel. Ta ni lú'u ví kuendá kó ní sá komí ndó noo to'on ni xí'o Ndios noo ñayuu nà. Ta ni lú'u ví tandéé iní kó ní sá komí ndó ni sa ndei ndó ñayuu yó'o, ta ni kó ní sá na'a ví ndó ndá yoo kúú Ndios takí. ¹³ Tá sata kó ní sá na'a ndó Ndios, xíká sa ndei ndó noo ná. Tído viti, ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'a ñoó ni natuu yati ndó noo Ndios sa'a ña ni xita ni Cristo sa'a ndo.

¹⁴ Chí míí Cristo kúú nà ni nachindei va'a yó, sa'a ñoó nà ñoo Israel xí'ín nà kó kúú nà Israel, ni nduu na iin tó'ón ñoo ni kee Cristo, dá chí ni sa'an nà ni dítá ná ña sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na. ¹⁵ Ta sa'a ña ni xí'i Cristo, sa'a ñoó ni dandí'i na ley xí'ín choon sa'ándáan. Ta kí'o dión ni ndee na ñayuu Israel xí'ín nà kó kúú nà Israel iin tó'ón vá, dá kakuu na iin tó'ón ñayuu saá, dá ná koni nà kandeí va'a na. ¹⁶ Ta sa'a ña ni xí'i nà ndika cruz, sa'a ñoó ni nachindei va'a na ñayuu Israel xí'ín nà kó kúú nà Israel xí'ín Ndios, chí sa'a ña ni xí'i Cristo ndika cruz, sa'a ñoó ni dítá ná ndidaá ña sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na.

¹⁷ Ni kii Cristo ñayuu yó'o, ta ni daná'a na to'on va'a ña xí'o ña kandeí va'a yó xí'ín Ndios, ta ni daná'a naán noo ndo'ó, nà ni sa ndei xíká noo Ndios, xí'ín noo ndu'u, nà ndéi yati noo Ndios. ¹⁸ Chí sa'a ña ni kee Jesús, sa'a ñoó nà Israel xí'ín nà kó kúú nà Israel ni ni'i ña ndu'u yó noo ió tatá Ndios kée iin tó'ón nà kúú Espíritu ii.

¹⁹ Sa'a ñoó kó kúú ka ndo nà tukú o na xionoo ndava'a. Dá chí ni ni'i ndo ña kakuu ndó ñayuu Ndios, ta ni ni'i ta'ani ndó ña kakuu ndó kuendá nà ve'e na. ²⁰ Ta noo to'on ni daná'a nà kúú apóstol, xí'ín to'on ni daná'a nà sa kuu profeta ni sa kuita iin rá iin ndó. Ta míí Jesucristo kúú yuu tito ndaya'i kúú do'o ve'e, ²¹ chí xí'ín míí yuu ñoó luu kasá'a káto tá'an sa'a vé'e káva'an kua'an xinkooan kakuuan iin ve'e ño'o ii sato'o yo Jesús. ²² Ta xí'ín míí ná sá káva'a ndó kua'an ndo, dá xino ndó kakuu ndó iin ve'e noo koo Ndios kée Espíritu ii ná.

3

Ni chikani Ndios Pablo ña dána'a na noo na ko kúu na Israel

¹ Ta yu'u, Pablo, kéchóon sa'a choon yó'o. Nákaa ve'e kaa viti sa'a ña dána'i to'on Cristo Jesús noo ndo'ó, na ko kúu na Israel. ² Ta sa ni ni'i tó'on ndó ña ni xi'o Ndios choon noo yu'u ña kían chindeéi ndo'ó, dá ni'i ndo ña maní xi'o na noo ndo. ³ Ta ni na'a túu Ndios ña ni sa io de'é noo ná noo yu'u. Ta sa ni taa va yu'u cháa sa'a ña yó'o kosaaan noo ndo. ⁴ Tá ka'i ndó ña, dá kandaá va'a ini ndo ña ná'a yu'u ña ió de'é noo Ndios, ña ká'an sa'a Cristo. ⁵ Ta ko ní xi'o na ña kandaá ini ñayuu sa ndei sa na'a sa'an. Tído viti kandaá ini na kúu apóstol xi'in profeta na sa'a ña yó'o kée Espíritu iñ Ndios. ⁶ Tá'an ña sa io de'é ñoó kían kaá ña natiin ta'ani ndo'ó, na ko kúu na Israel, ña va'a ko'on Ndios ki'o na noo na Israel, ta ndee na ndo'ó iin tó'on ñoo xi'in na ñoo Israel, ta koo ta'ani ta'i ndo noo ña ni kaa Ndios ki'o na noo na Israel sa'a ña ni kee Cristo Jesús, táto'on ki'o ká'an to'on va'a ká'an sa'a ná. ⁷ Ta ni chikani Ndios yu'u ña kían dána'i to'on yó'o, chi choon yó'o ni kemáni ná yu'u, ta xi'in ndée mií ná kándééi kéei ña.

⁸ Ta va'ará kúu yu'u na ló'o cháa ka noo ndidaá ka ñayuu Ndios, tído ni xi'o na choon yó'o noo yu'u, ña kían dána'i noo na ko kúu na Israel ndi ki'o ná'ano ña va'a xi'o Cristo, ⁹ ta ki'oi ña kandaá ini ndidaá ñayuu sa'a ña ni chikaa ini Ndios kee na nda mií sa'a, tá'an ña ni sa io de'é noo ná, ta mií ná kúu na ni kava'a ndidaá tá'an ña'a. ¹⁰ Ki'o dión, dá na'a yóo, na kúu kuendá Jesús, ndi ki'o ká'ano ña ndichí kómí Ndios, dá kían kandaá ini ña kómí choon xi'in ña dándáki chí induú sa'an. ¹¹ Chi ki'o dión ni chikaa ini Ndios kee na nda rá ko ña'a kava'a ñayuu yó'o. Ta xi'in ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, ni daxínkoo na ña ni chikaa ini na kee na. ¹² Ta viti ió tandee ini noo yo, ta nóno noo yo nakuita yó noo Ndios sa'a ña kándéé ini yo Jesús. ¹³ Sa'a ñoó seí nda'avíi noo ndo ña ná dá'a ni ndiko ndó sa'a ña ndó'o níoi sa'a ña dána'i noo ndo'ó, dá chi ña va'a mií ndó kían.

Kóni Pablo ña kandaá va'a ini yo ndi ki'o kúu ini Jesús sa'a yo

¹⁴ Sa'a ñoó nákuu in xitíi noo Ndios, na kuu tatá sato'o yo Jesucristo, ká'in xi'in ná. ¹⁵ Ta mií ná kúu na xi'o iin kuu noo ndidaá ñayuu na, á mií ná ndéi na induú o noño'o yó'o. ¹⁶ Ta xíkai noo ná ña táto'on ki'o ió kua'a ña kuiká na chí induú, ki'o dión kendakí ná ndo'ó xi'in ndée ká'ano kómí mií ná, dá ná koo ndeé ini ndo kee Espíritu iñ ná, ¹⁷ dá ná koo Cristo níyo ndo dándáki na sa'a ña kándéé ini ndo ná, dá ná kuíta toon ndó xi'in ña kú'u ini na sa'a yo, ta kandiko toon ndoan, ¹⁸ dá kandeé ndó kandaá va'a ini ndo xi'in ndidaá ka ñayuu Ndios ndi ki'o ká'ano ña kú'u ini Cristo sa'a yo, ta ndi ki'o kánián, ta ndi ki'o konóan, ta ndi ki'o dikóan, ¹⁹ dá kasandaá ndo kana'a va'a ndó ndi ki'o kú'u ini Cristo sa'a yo, va'ará ko kándéé ta'on ñaxintóni yo kandaá ndi'i inian sa'an. Ta ki'o dión xíkai noo ná, dá nakutí ndó xi'in ñaxintóni Ndios.

²⁰ Ta mií ná kúu na kómí ndée ká'ano, ta kándéé ná kée na cháa ka ña'a noo ndidaá ña xíkai yo noo ná o ña kasandaá ñaxintóni yo nakani inian, dá chi sa'a ña ió ndée ná ini yo, sa'a ñoó kée na ña'a ná'ano xi'in yó. ²¹ Ta ná natiin mií ná ndidaá ñaño'ó noo na kúu kuendá na, ta sa'a mií Jesús daá ná natiin na ñaño'ó, ta ki'o dión daá kuití ná natiin naan. Dión ná koo.

4

Iin tó'on vá ni nduu yó ni kee Espíritu iñ Ndios

¹ Nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ña né'i to'on Jesús, na kuu sato'o yo, ta seí nda'avíi noo ndo ña ndi'i ini ndo kendísá'ano ndó táto'on ki'o kánian kee na ni kana Ndios xoo mií ná. ² Nda'í koo ini ndo, ta va'a koo ini ndo, ta kueé ná koo ini ndo, ta ki'o ndeé ini ndo sa'a iin rá iin ndó sa'a ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. ³ Ta koo ini ndo ña iin tó'on ná kakuu ndó, chi mií Espíritu iñ Ndios kúu na xi'o ña kandeí ndó dión, sa'a ñoó koo ini ndo kandeí va'a ndó xi'in iin rá iin ndó. ⁴ Dá chi iin tó'on vá ni nduu yó, ta iin tó'on vá Espíritu kómí yó, ta iin tó'on ta'ani tandee ini kían ni nakana ñaá Ndios natiin yó. ⁵ Dión ta'ani iin tó'on vá kúu sato'o yo, ta iin tó'on kúu ña ndaa kándísa yó, ta ni sodo ndúta yo savá'a sa'a ña kándéé ini yo Jesús, ⁶ ta iin tó'on vá kúu Ndios, na kúu tatá ndidaá yó. Ta mií ná kúu na kómí choon

sata ndidaá yó, ta mií ná kúú nā kedaá, dá kandá yó noo choon na, ta ió nā ini ndidaá yó.

⁷ Ta iin rá iin yó nī natiin ña katī'a yó kee yó iin choon noo Ndios tátō'on kī'o nī chikaa ini mií Cristo dasá náan noo iin rá iin yó. ⁸ Sa'á ñoó ká'an tuti iī Ndios di'a:

Tá nī kaa na nda noo díkó, dá ndáka na ta sa naá xí'ín ná kua'an na.

Ta nī dasá ná ña va'a noo iin rá iin ñayuu na.

⁹ ¿Ndiva'a ká'an tuti iī Ndios ña nī kaa na noo díkó, ká'an ndó? Dión kaáan, dá chí dinñó'ó nī noo na nī kii na nda noo ninó cháa ká noñó'ó yó'o. ¹⁰ Ta mií ná kúú nā nī noo nī kixi noñó'ó yó'o, ta mií ná kúú nā nī kaa tuku nda noo díkó, dá dákutí ná ndidaá kúú xíán xí'ín ña ndato kée na.

¹¹ Ta mií vá ná kúú nā nī xī'o noo iin rá iin yó ña katī'a yó kee yó iin choon noo Ndios, chí nī kee na dao yó ña kakuu yó apóstol, dá kane'e yó to'on Jesús, ta dao ká yó kakuu profeta, ta dao ká yó kakuu nā xionoo dána'a sa'a Jesús, ta dao ká yó kakuu nā ndáka nā kúú kuendá Jesús, ta dao ká yó kakuu nā kandita dána'a. ¹² Ta kī'o dión nī kee na xí'ín yóó, nā kúú ñayuu Ndios, dá katī'a yó kechóon yó noo ná, dá koni yó dákuá'ano yó iin rá iin nā kúú kuendá Cristo xí'ín to'on Ndios, ¹³ dá ví kasandaá yó kakuu yó iin tó'on noo ña kándéé iní yó de'e Ndios, xí'ín noo ña ná'a yó sa'a ná. Ndi'i, dá koni yó kasandaá yó nda noo kóni Ndios, chí kasandaá yó kakomí yó ñaxintóni tátō'on kī'o kúú ñaxintóni Cristo.

¹⁴ Dá kīan, ná dá'a ni ndo'o yó tátō'on ndó'o takuálí, chí vitá ini xī, sa'á ñoó xoo di'a xoo di'a kua'an ñaxintóni xí kée ña to'ón dána'a dao ta mañá. Chí ta yó'o kúú ra kenda ra ña to'ón dána'a ra, dá kandeé rá danda'í ñaá rá xí'ín ña mañá tī'a ra. ¹⁵ Va'a kaan ná ndiko yó ña ndaa xí'ín ña kú'u ini yó sa'a dao ká ñayuu, dión keeá, dá ná kua'ano yó koo yó tátō'on kī'o kóni Cristo, nā kúú dinī noo yó. ¹⁶ Ta kúú yó tátō'on yikí koño nā. Chí tátō'on kī'o ndó'o yó xí'ín yikí koño mií yó, ña nákatō tá'an xí'ín tuchi yó, ta chindeé tá'an, dá sá'anoan kua'an, kī'o dión ndó'o yó xí'ín Jesús, chí mií ná kúú nā dákuá'ano yó, dá katī'a yó ku'u ini sa'a sá'tá'an yó.

Ná koo iniō keeá tátō'on kī'o kóni Jesús

¹⁷ Xí'ín choon nī xī'o sato'o yó Jesús noói, sa'ándái choon noo ndo ña ná dá'a ká ni kee ndó tátō'on kée ñayuu kó ná'a Ndios, chí kée na ndidaá ña nóo ndáki ini nā, ¹⁸ chí kómí ná iin ñaxintóni iin naá, ta xíká vá ndéi na noo ña kóni Ndios, chí kó ná'a ta'on na sa'á ña'a Ndios sa'á ña káxí nda'o níó ná. ¹⁹ Ta sa'á ña kó xíka'an ká noo ná, sa'á ñoó nī nakī'o na mií ná noo ndidaá ña kini xí'ín ña ka'an noo, chí nī nakī'o na mií ná noo ndidaá ká ña yakó noo Ndios.

²⁰ Tído ndo'ó, tá nī seídó'o ndó sa'a Cristo, kó ní dákuá'a ndó ña kee ndó dión ²¹ tá miían ndaa nī seídó'o ndó to'on na, tá miían ndaa nī dákuá'a ndó ña ndaa sa'a ná, chí noo iin tó'ón dinī Jesús ió ña ndaa. ²² Tá sata sa kee ndó ña kóni mií ndó, tído viti dánkoo ndó ñayuu yátá nī sa kuu ndó, ña nī chitán ñó'o ña kini, ña danda'í ndo'ó, dá kee ndó ña kóni ñi ndo. ²³ Di'a kī'o ndó mií ndó ña ndusaá níó ndo xí'ín ñaxintóni ndo, ²⁴ dá nduu ndó iin ñayuu saá, nā nī kava'a Ndios koo tátō'on kī'o kóni mií ná, dá kakuu ndisa ndó iin ñayuu ndaa, iin ñayuu vii noo mií ná.

²⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ká ni ka'an to'ón ndó, ndino'o ña ndaa ka'an ndo xí'ín ñayuu xī'ín ndó, dá chí iin tó'ón vá kúú yó. ²⁶ Ta va'ará xido ini ndo, ná dá'a ni ya'a ndó kee ndó kuachi. Ná dá'a ni kandati ndó nda keta ndindii, dá ya'a ña xido ini ndo, ²⁷ ta ná dá'a ni konó ndó noo ña u'u ña dátuu ñaá. ²⁸ Ta ndo'ó, nā kí'ín kuí'íná, ná dá'a ká ni kí'ín kuí'íná ndó. Di'a koo ini ndo kechóon ndó, ta xí'ín ndá'a mií ndó kee ndó choon va'a, dá ni'í ndo ña'a kemáni ndo nā kúnda'í. ²⁹ O sa kóo ini ndo ka'an ndo to'on kini kua'an xí'ín ni iin tó'ón ñayuu. Di'a ñóchí vii ka'an ndo xí'ín ná, dá ná ni'í iní nā kua'ano na íchi Ndios. Tá kee ndó dión, dá kīan chindeé ndó ñayuu seídó'o. ³⁰ Ná dá'a ni dákúnda'í iní ndo Espíritu iī Ndios, dá chí mií ná kúú tátō'on iin sello nī ni'í ndo, ña ná'a ña kúú ndó ñayuu mií ná, dá naki'in na ndo'ó tá ná kasandaá kuu nakuaka ñaá ná noo ió nā. ³¹ Ná dá'a ká ni ta'u'u ini ndo koni ndo dao ká ñani ndo, ta ná dá'a ká ni kuido ini ndo, ta ná dá'a ká ni karyí ndó, ta ná dá'a ká ni kayu'ú ni'í noo sá'tá'an ndó, ta ná dá'a ká ni chinaní kini ndó ñani ndo, ta ná dá'a ni kee ndó ndidaá ña kini yó'o noo dao ká ñani ndo. ³² Di'a va'a koo ini ndo xí'ín iin rá

iin ndó, ta ku'u ini sa'a sátá'an ndó, ta ku'u ká'ano ini sa'a sátá'an ndó tátó'on kị'o nị ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi mií ndó sa'á ña nị kee Cristo.

5

Miian kánian koo vii yó, chị kúú yó de'e Ndios

¹ Kúú ndó de'e manị Ndios, sa'á ñóó kee ndó tátó'on kée mií ná, ² ta ku'u ini ndó sa'a dao ka ñayuu tátó'on kị'o kú'u ini Cristo sa'a mií ndó, dá chị nị nakị'o na mií ná nị xị'i nà sa'a yó, ta ña nị dokó ná mií ná nị sa kuu tátó'on iin ña'a támi sá'an noo Ndios.

³ Ta o sa kí'o ndó ña ka'an ñayuu ña kée ndó kuachi xí'ín nà kọ kúú ñadi'í ndó o yí ndó, o kée ndó ña ka'an noo, o ña kátóó ndó kakomí ndó kuá'á ña kuiká. Di'a kee ndó ña kánian kee nà kúú ñayuu Ndios. ⁴ Ta ná dá'a ni ya'a ndó ka'an ndó to'on nóo, xí'ín to'on kọ chón, xí'ín to'on kini, dá chị kọ kánian kee yó dión sa'á ña kúú yó ñayuu Ndios. Va'a kaan daá nakị'o ndó ndivé'e noo Ndios. ⁵ Ta kana'á ndó ña ni iin tó'ón ta'on nà kée kuachi xí'ín nà kọ kúú ñadi'í nà o yí ná, xí'ín nà kée ña ka'an noo, xí'ín nà kátóó kakomí kuá'á ña kuiká, noón kúú nà o koní ta'on na natiin na ta'i ná noo dándáki Cristo xí'ín Ndios. Chị nà kátóó téi ña kuiká, ñóó kúú yokó noo ná. ⁶ O sa kónó ndó ña ni iin tó'ón ñayuu ná o sa dándá'í ndó'ó xí'ín to'on maña, dá chị miian ndaa kuiti noo ñayuu kée dión ve'i ña xido ini Ndios sa'á ña kọ seídó'o na choon sa'ándá nà. ⁷ Tído ndó'ó, ná dá'a ni ndikó ndó ña kée nà kée dión.

⁸ Dá chị tá sata, dá sa kuu ndó ñayuu sa iin naá ñaxintóni. Tído viti nị natoon va ñaxintóni ndó sa'á ña kúú ndó ñayuu sato'o yó Jesús. Sa'á ñóó koo ini ndó kee ndó tátó'on kị'o kée nà kúú ñayuu nị natoon noo. ⁹ Dá chị ña va'a xí'o Espiritu iị Ndios noo yó kían ña kakuu yó ñayuu vá'a, ta kakuu yó ñayuu ndísá'ano, ta kana'á yó ña ndaa. ¹⁰ Ka'i va'a ini ndó sa'a ndidaá ña'a, ná nde'á á kían ña náta'an ini sato'o yó Ndios kee ndó. ¹¹ Ta o sa kí'o ndó mií ndó kee ndó ña kọ ndáya'i kée ñayuu iin naá ñaxintóni, di'a koo ini ndó kuñó'ó ndó ña nóo kée na, ¹² dá chị iin ña ka'an noo kían ña kantó'ón yó sa'á ña kini kéde'é nà. ¹³ Ndidaá vá ña'a nátuu tá nátoon ñó'o, ta

xí'oan ña kándaá ini yó ndá ña'a kían, dá chị ndidaá vá ña'a nátuu tá nátoon ñó'o. ¹⁴ Sa'á ñóó ká'an nà di'a:

Ndoto yó'ó, taa kidi xaan.

Ndakoo tein nà kúú tátó'on ndii xaan, dá dátoon Cristo ñaxintónon.

¹⁵ Sa'á ñóó kua'án ndó kandaá ndó mií ndó noo iin rá iin ña'a kée ndó, o sa kée ndó tátó'on kée nà ndeé to'on, va'a kaan kee ndó tátó'on kée nà ió ñaxintóni. ¹⁶ Ndi'i ini ndó kee ndó ña va'a viti nóno noo ndó, dá chị tiempo kini nda'o kían ndéi yó viti. ¹⁷ Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu xixi, di'a kị'o ndó mií ndó ña kían kandaá ini ndó ndi kían kóni Ndios kee ndó.

¹⁸ Ná dá'a ni ko'o ndó vino, dá dáxini ndó mií ndó, dá naá ini ndó kee ndó ña kọ vá'a. Va'a kaan konó ndó ná nakutí ndó xí'ín Espiritu iị Ndios. ¹⁹ Ta ka'an ndó tein iin rá iin ndó salmo xí'ín himno, xí'ín yaa iị. Ta ndino'o ini ndó kata ndó yaa yó'o keká'ano ndó sato'o yó Jesús, ²⁰ ta daá kuiti nakị'o ndó ndivé'e noo Ndios, nà kúú tata yó, sa'á ndidaá ña'a ndó'o ndó, chị kúú ndó kuendá Jesucristo, nà kúú sato'o yó.

Ká'an Pablo sa'a ndi kían kánian kee nà nị tandá'a

²¹ Kueídó'o tá'an ndó sa'á ña ió ñañó'ó ndó noo Ndios. ²² Ta dión nị ndó'ó, nà ñá'a xaan, kueídó'o ndó yíi ndó tátó'on seídó'o ndó sato'o yó Jesús. ²³ Dá chị yíi ndó kúú dinị noo ndó tátó'on kị'o kúú Cristo dinị noo ñayuu mií ná, nà kúú tátó'on yikí koño nà. Ta mií ná kúú nà dáka'ki ñaá. ²⁴ Sa'á ñóó tátó'on kị'o seídó'o ndó Cristo, kị'o dión kánian kueídó'o ndó yíi ndó noo ndidaá ña'a.

²⁵ Ta ndó'ó, ra taa xaan, ku'u ini ndó sa'a ñadi'í ndó tátó'on kị'o kú'u ini Cristo sa'a ñayuu nà, chị nị xí'o na mií ná ña kían nị xị'i nà sa'a yóo, nà kúú kuendá nà, ²⁶ dá koo vii yó noo Ndios, chị nị dandóo na kuachi yó sa'á ña nị nakata na yó xí'ín takuii, ta kiróón kúú to'on na. ²⁷ Dión, dá kuu natiin na yó kakuu yó ñayuu mií ná, ta kakuu yó ñayuu ndato, ta ni lú'u ta'on yáko o káne'e yó, ta ni o kóo titii ta'on yó tátó'on kị'o ndó'o dá'on, ta o ndó'o ta'on yó dao ka ña'a kua'an tátó'on kua'an ña yó'o. Di'a kakuu yó nà ndaa vii, nà ñóchí ndaa noo ná.

28 Sa'á ñoó kánian ku'u ini ndo'ó, ta taa xaan, sa'a ñadi'í ndo tató'on kú'u ini ndo sa'a yikí koño mií ndó, dá chī taa kú'u ini sa'a ñadi'í ra, roón kúu ra kú'u ini sa'a mií rá. 29 Dá chī kō íin ta'on káño'ó yikí koño mií ná. Di'a ndaá na ñá, ta xíto na ña. Díon ta'ani kée Cristo xí'ín yó, na kúu ñayuu na, 30 chī kúu yó yikí koño na. 31 Sa'á ñoó kánian dánkoo taa tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá. 32 Ndichí nda'o kua'an ña yó'o, tído ni ka'in sa'an, dá dákí'in tá'in ña xí'ín tató'on ndó'o Cristo xí'ín ñayuu na. 33 Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó, ta taa xaan, kánian ku'u ini sa'a ñadi'í ndo tató'on kī'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó. Ta ndo'ó, na ñá'a xaan, kánian koo ñaño'ó ndó noo yíi ndo.

6

1 Ta ndo'ó, takuáchí yíi xí'ín takuáchí di'í kuendá sato'o yo Jesús, koo ini ndo kueídó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, chī ña yó'o kían va'a noo Ndios. 2 “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, kaá choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon mií noo ña kían dána'a noo yo ña nandió né'e Ndios ña va'a noo yo ñayuú yó'o, 3 chī ká'an ta'ani na: “Tá kée ndó díon, dá kían koni ndo kandeí va'a ndó, ta koni ndo kua'ano yatá ndó ñayuú yó'o.”

4 Ta díon ta'ani ndo'ó, na kúu tatá xí'ín naná, ná dá'a ni koo ini ndo dákuído ini ndo de'e ndó. Di'a koo ini ndo dákuá'ano va'a ndó xi, ta va'a taó ndo xi, ta dána'a ndo noo xí ná kee xi tató'on kī'o kóni sato'o yo Jesús.

5 Díon ni ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ñayuú yó'o, koo ini ndo kueídó'o ndó na xí'ín ndino'o ini ndo, ta kayu'ú ni'ini ndó na xí'ín ña nda'í ió ini ndo tató'on kī'o kée ndó xí'ín Cristo. 6 Kechóon va'a ndó, va'ará kō íin sato'o ndo ndé'é rá ndo'ó, ta ná dá'a ni kee ndó tató'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni ñaá rá. Va'a kaan kechóon ndó noo na kúu sato'o ndo tató'on kī'o kéchóon ndó noo Cristo. Ndino'o ini ndo kechóon ndó, chī kī'o díon kóni Ndios kee ndó. 7 Sa'á ñoó ndino'o ini ndo kechóon ndó noo sato'o ndo. Kee ndó kuendá ña noo sato'o yo Ndios vá kéchóon ndó, ta o duú noo taa ñayuú yó'o, 8 chī sa ná'á vá mií ndó ña tató'on kī'o káa iin rá iin ña va'a ni kee ndó, kī'o díon koo ña va'a nandió né'e Ndios

noo ndo, á mií ndó ñó'o ndó tixi ndá'a iin sato'o o koó.

9 Ta díon ni ndo'ó, na kúu sato'o, keva'a ndó xí'ín na ñó'o tixi ndá'a ndo, ta o sa dáyuu'ú ndo ná xí'ín to'on ká'an ndo, chī sa ná'á vá mií ndó ña nda induú ió sato'o ndo, na kúu ta'ani sato'o na ñó'o tixi ndá'a ndo. Ta sa ná'á ta'ani ndó ña kō íin ta'on manī cháá ka noo ná, iin nóo kúu ndi'i va yó noo ná.

Ná kandixi yó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo yo, dá kandeé yó xí'ín ña u'u

10 Ñani manī miij, noo ndidaá ña'a, koo ini ndo kendakí ndó mií ndó xí'ín ña kándisa ndó sato'o yo Jesús, ta kendakí ta'ani ndó mií ndó xí'ín ndé'e ká'ano mií ná. 11 Ta nandixi ndó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo ndo, dá kandeé ndó kandita ni sisa ndó kuió né'e ndó ña kini tánda'a ña u'u vei noo ndo. 12 Dá chī kō naá ta'on yó xí'ín ñayuu xí'ín yó, di'a naá yo xí'ín ña kini né'e choon noo táchi káa, xí'ín ña kini ndakí cháá ka ndéi noo táchi káa, xí'ín ña kini dándáki níó ñayuu ndéi ñayuú íin naá yó'o, xí'ín iin rá iin tu'u ña kini xíonoo noo díkó káa. 13 Sa'á ñoó nandixi ndó ndidaá nda'á chóon xí'o Ndios noo ndo kechóon ndó, dá kandeé ndó naá ndo xí'ín ña kini tein kuu vei ña dándó'oan níó ndo, dá kían kandeé ndó kuita toon ndó noo ndidaá ña vei ndo'o ndó. 14 Sa'á ñoó kuita toon ndó, dá chī sa ndíko va cincho tii ndó, ña dándáki ña ndíko ndo ña ndaa sa'a Ndios. Ta sa ndíxi ta'ani ndó kaa ndadí yu'ú ndíká ndo, ña dándáki ña kúu ndó ñayuu ndaa noo Ndios. 15 Ta sa yí'i ta'ani ndó ndisa ndo, tá'an ña dándáki ña sa ió nduu ndo kanoo ndó dána'a ndo to'on va'a Jesús, ña kían nachindei va'a ñayuu xí'ín Ndios. 16 Ta noo ndidaá ña'a natiin ndó kaa dá'ándá, ña né'e soldado chindeé rá mií rá, chī kaa yó'o dándáki ña kándéé iní ndo Jesús. Ta xí'ín ña yó'o kandeé ndó chituu ndó yiryókó kéi ita tánda'a ña kini vei dándó'o níó ndo. 17 Ta natiin ta'ani ndó kaa kaño'o ndó, dá chindeéan diní ndo, ta ña yó'o dándáki ña ni káki ndó ni kee Ndios. Ta natiin ta'ani ndó espada, ña kían xí'o Espíritu ij Ndios noo ndo. Ta espada yó'o kúu to'on Ndios. 18 Ta daá kuití koo ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta kúeí nda'í ndo noo ná xí'ín to'on xí'o Espíritu ij. Ta daá kaño'o ini ndo ka'an

ndó xí'ín ná, ta o sa kátuu ndó ña kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndidaá ka ñayuu kuendá mií ná. ¹⁹ Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo Ndios sa'a yú'u, dá nani'í to'on ka'in, dá kían ná dá'a ní yu'íi dána'i noo ñayuu ndi dándáki to'on va'a sa'a Jesús, ña kían ní sa'io de'é noo Ndios, ²⁰ chí mií Ndios ní xí'o choon yó'o nooí, ta sa'á ña dána'i to'on va'a yó'o, sa'á ñoó nákaai ve'e kaa. Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo ná sa'í, dá ná koo ndeé iníi ka'in sa'á to'on yó'o tát'on kí'o kóni mií ná.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Tá kosaá ñani maní yo Tíquico noo ndéi ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'á ña ndó'i xí'ín sa'á ña kéei. Ta iin taa ndisá'ano nda'o kúú rá iin ra noo choon sato'o yo Jesús. ²² Ta sa'a choon yó'o tánda'í ra kosaá ra noo ndo, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o ndu, ta kí'o ra tandeé iní noo ndo.

²³ Ná kí'o tatá Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ña ná koo va'a ini ndo'ó, ñani, ta ná kí'o ta'ani na ña ná ku'u ini sa'a sátá'an ndó sa'á ña kándéé iní ndo ná. ²⁴ Ta ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndo'ó, na ndino'o ini kóni sato'o yo Jesucristo. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Filipos

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kéchóoin xí'ín Timoteo noo Jesucristo, ta ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndidaá ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo Jesús, ndo'ó na ndéi ñoo Filipos xa'an, xí'ín na kómí choon ndáka na ndo'ó, xí'ín na ndíta xínkuáchí ini ve'e noo náta ndo dakuá'a ndó. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta ná kì'o na ña koo va'a ini ndo.

Ká'an Pablo xí'ín Ndios sa'á na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Filipos

³ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, na ndáño'o yó, sa'a ndo'ó tá iin rá iin ndíko'on inii ndo'ó. ⁴ Tá ká'in xí'ín Ndios sa'a ndo, daá kuití vá ká'in xí'ín ná xí'áan kádii inii sa'a ndidaá ndo'ó, ⁵ chî nda mií sa'a, ta nda viti chindeé ndó yu'u kéchóon dáó yó sa'á to'on va'a sa'a Jesús. ⁶ Sa ná'á va'a va yu'u ña mií Ndios, na nì kedaá xí'ín ndó, dá nì kasá'á ndó kéchóon va'a ndó noo ná, mií jí vǎ ná chindeé ndó, dá xinkuei va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo Jesucristo kasaa na. ⁷ Ta mií'an kánian ña dión nákanii inii sa'a ndo, chî kú'u nda'o inii sa'a ndo. Tá nákaai ve'e kaa, o tá nákaai chindeéi ña ndaa sa'a Jesús noó ñayuu, o tá nákaai dáxino inii ñayuu ña to'on ndaa kúu to'on va'a sa'a Jesús, chindeé ndó yu'u noo ndidaá ña manì kée Ndios xí'ín. ⁸ Xí'o mií Ndios kuendá sa'á ña kú'u nda'o inii sa'a ndo táto'on kì'o kú'u ini Jesucristo sa'a iin rá iin yó. ⁹ Ta xíkai noo Ndios ña ná kutí ndó xí'ín ña kú'u cháá ka ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta ná kutí ta'ani ndó xí'ín cháá ka ña ndichí xí'o Ndios, ta ná koo cháá ka ñaxintóni noo ndo, ¹⁰ dá ná kandaá ini ndo ndí kían va'a cháá ka kee ndó, dá koni ndo kakuu ndó ñayuu ndaa, ñayuu ndaa vii nda ná kasandaá kuu nandió koo Cristo kasaa na, ¹¹ dá xinkoo ndi'i ndó xí'ín ña va'a kée ndó sa'á ña ió Jesucristo xí'ín ndó, dá ná naki'o ñayuu ñañó'ó noo Ndios, ta ná keká'ano ñaa ná.

Takí va Pablo kée na ña kóni Jesucristo

¹² Kónii ña kana'á ndó, ñanii, ña ndidaá tandó'ó ndó'i kían kedaá, sa'á ñoo seidó'o cháá ka ñayuu to'on va'a sa'a Jesús. ¹³ Dá chî ndidaá soldado ndéi noo dándáki ta né'e choon yó'o xí'ín dao ka ñayuu ná'á va'a ña nákaai ve'e kaa sa'á ña kéchóoin noo Cristo. ¹⁴ Ta kua'á nda'o ñani yo nì natiin cháá ka tandeé iní noo sato'o yo Jesús sa'á ña nákaai ve'e kaa, sa'á ñoo nì ndundéé cháá ka ini ra dána'a ra sa'á to'on va'a sa'a Jesús, ta nì ko yu'ú ra.

¹⁵ Ta mií'an ndaa kían ña dána'a dao tao to'on Cristo xí'ín ña u'u ini ra, ta sa'á ña katoó ra chidáo tá'an ra xí'ín. Tído ió dao ka ra dána'a xí'ín ndino'o ini mií rá. ¹⁶ Chî ió dao tao dána'a to'on Cristo sa'á ña katoó ra chidáo tá'an ra xí'ín yu'u, ta kò dána'a ra'an xí'ín ndino'o ini ra, chî ndúkú rá ña dándi'i ini ra yu'u nani nákaai ve'e kaa yó'o. ¹⁷ Tído dao ka ra dána'a sa'á ña kú'u ini ra sa'a yú'u, chî ná'á rá ña nákaai ve'e kaa sa'á ña chindeéi to'on va'a sa'a Jesús. ¹⁸ ¿Ndi koo, tá daá? Tído ko né'e tandíni á dána'a ra sa'á ña u'u ini ra, o sa'á ña kúu rá ñayuu ndaa. Xí'an nani dána'a ra ña ndaa sa'a Cristo, kádii nda'o inii, ta daá ná kádii va inii.

¹⁹ Dá chî sa ná'á vá yu'u ña sa'á ña xíka ndo ña manì noo Ndios sa'í, xí'ín sa'á ña chindeé ñaa Espíritu Jesucristo, sa'á ñoo xinkoo va'a va ndidaá ña ndó'i, dá kanai ve'e kaa, ²⁰ chî ndáti kíjí, ta ió tandeé inii ña o káka'an ta'on noo yú'u sa'á ni iin ña'a kéei. Di'a kónii koo ndeé inii, táto'on kì'o daá kuití kéei, dá ná natiin ta'ani Cristo ñañó'ó sa'a yú'u viti, á mií takí o á mií nì xí'ii. ²¹ Dá chî noo mií yu'u kían di'a: xí'an nani takí, kéei ña kóni Cristo va, tído tá nì xí'ii, nì keva'a cháá kai. ²² Tído tá ió ña kechóon cháá kai noo Ndios xí'an nani ndíxii yíkí koño yó'o, dá kían ko ná'í ndí kían kaxii, á va'a ka katakii, o á va'a di'a ña kuu. ²³ Chî ko nì'í ndá kían nakani inii sa'a ndi nduú ña yó'o, chî katoói ko'in noo ió Cristo, dá kooi xí'ín ná, chî ña yó'o kían va'a cháá kaan. ²⁴ Tído káni cháá kaan ña kooi ñayuú yó'o, dá kuu chindeéi ndo'ó. ²⁵ Ta sa'á ña kándéé inii ña kì'o dión kían, sa'á ñoo ná'í ña kooi cháá ka ñayuú yó'o, ta koo jí vái xí'ín ndidaá ní ndo'ó, dá kua'ano ndó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús, dá ná kádii cháá ka ini ndo noó ña ndaa kándisa yó. ²⁶ Ta kì'o dión, dá

kéká'ano ndó Cristo Jesús sa'á ña ni kee na xí'ín yu'u, chi k'i'o na ña saa tukui kooi xí'ín ndó.

²⁷ Tído noo ndidaá ña'a koo ini ndo kee ndó tát'on k'i'o kánian kee na ndíta toon xí'ín to'on va'a Cristo, dá kían tá ná saai noo ndéi ndó o o sáai, kónij kandaá inij ña ndíta toon ndó, ta iin tó'ón vá kúú ñaxintóni ndo, ta iin tó'ón ni nduu ndi'i ndó kéchóon ndó sa'á to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña kándisa yó. ²⁸ Ta noo ni iin ña'a o sa yu'ú ndo kee na xiní u'u ña kándisa yó, dá chi ñoó kían xí'o ña kandaá ini na ña naá vá ná. Ta ndo'ó kúú na kandaá ini ña ni'i ndo ña káki ndó, ta mií Ndios kúú na kee ndidaá ña yó'o. ²⁹ Dá chi sa'a Cristo, sa'á ñoó ni ni'i ndo ña kándisa ndó mií ná, ta o duú ña yó'o oon ni ni'i ndo, chi ni ni'i ta'ani ndó ña ndó'o ní ndo sa'a ná. ³⁰ Chi ndó'o ní ndo tát'on k'i'o ni xiní ndo ni ndo'ó ní yu'u, ta ndó'o ta'ani ndó tát'on ni ni'i tó'on ndó ña ndó'o yu'u viti.

2

Ki'o di'a ni kee Jesucristo sa'a yo

¹ Sa'á ñoó, tá miían ndaa ni natiin ndó tandéé iní noo Cristo, ta ni natiin ndó tandéé iní noo ná sa'á ña kú'u ini na sa'a ndo, ta iin ni nduu ndó ni kee Espíritu ná, ta ni ni'i ndo ña kú'u ini na sa'a ndo, ta ni ni'i ta'ani ndó ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a ndo, ² dá kían dáxinkoo ndó ña kádij inij, ta koo ini ndo ña iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákani ini ndo. ³ Ta o sa ndúkú ndó ña chidáo tá'an ndó xí'ín dao ka ñayuu, ta o sa chindaya'i ndó mií ndó. Di'a nda'í koo ini ndo, ta kee ndó kuendá ña ndaya'i cháa ka dao ka ñayuu o duú mií ndó. ⁴ Ta o sa ndí'i téi ini ndo sava'a sa'á ña kóni mií ndó, di'a ndi'i ini ndo sa'á ña xínñó'ó dao ka ñayuu. ⁵ Ta koo ini ndo kando'o ndó xí'ín dao ka ñayuu tát'on k'i'o ni ndo'o Cristo Jesús xí'ín yó, ⁶ dá chi iin nóó kúú vá ná xí'ín Ndios, tído ko ní taó kuendá ta'on na ña iin nóó kúú ná xí'ín Ndios, chi ko ní kée na sa'a mií ná, ⁷ sa'á ñoó ni dánkoo na ña ndato kúú ná, dá ni ndee na mií ná kúú ná iin na xínkuáchí, chi ni ndee na mií ná ni sa kuu na iin ta ñayuu. ⁸ Ta nani ni sa kuu na iin ta ñayuu yó'o, dá ni kenóo cháa ka na mií ná, dá chi

sa'á ña ni seídó'o na Ndios, sa'á ñoó ni xí'o na mií ná ni xí'i na, ta nda ndika iin cruz ni xí'i na. ⁹ Sa'á ñoó ni chindaya'i ñaá Ndios ña kakuu na na ndaya'i cháa ka, ta ni xí'o na iin kuu ndaya'i cháa ka noo ná noo ndidaá ka kuu. ¹⁰ Sa'á ñoó nata'ano ndidaá tá'an kondó na ndéi induú, xí'ín na ndéi noñó'o yó'o, xí'ín na ñó'o tixi ñó'o noo Jesús, ¹¹ ta ndidaá tá'an yú'u nakoni ña Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta xí'ín mií ná natiin tatá Ndios ñañó'o.

Kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó kánian koo vii yo

¹² Ndo'ó, na manj mií, daá seídó'o ndó choon sa'ándái noo ndo, chi tát'on k'i'o ni seídó'o ndó yu'u tá ni sa ioi xí'ín ndó, k'i'o dión seídó'o cháa ka ndo yu'u viti nani nákaa xíkái. Sa'á ñoó ndi'i ini ndo na'a ndo ña kúú ndó na ni káki ni kee Ndios. Ta kee ndóan xí'ín ña yu'ú ndo ná, ta xí'ín ña ndéi nino ndó. ¹³ Dá chi mií vá Ndios kúú na xí'o ña kóni ndo kee ndó ña kóni na, ta xí'o ta'ani na ña kándéé ndó kee ndóan, chi k'i'o dión náta'an ini na.

¹⁴ Ta noo ndidaá ña'a kée ndó, o sa koo ini ndo ka'an kuáchi ndo, ta ná dá'a ni koo ini ndo chidáo tá'an ndó, ¹⁵ dá kían koni ndo kakuu ndó ñayuu koó kuáchi xí'ín ñayuu ndaa, dá kakuu ndó de'e Ndios ndaa vii tein ñayuu káni, na ko kée ña ndaa. Ta katoon ndo tein ñayuu ñoó tát'on k'i'o tóon tñoo tá in naá. ¹⁶ Dión, dá ndita toon ndó xí'ín to'on va'a ña xí'o ña kataki chíchí yó noo ñayuu. Dá kían, tá ná kasandaá kuu nandió ko Cristo kasaa na, ná kádij inij sa'á ña ko ní ndó'o oon nímaí, xí'ín sa'á ña ko ní naá óon choon ni keei tein ndó. ¹⁷ Ta va'ará naki'in tá'an ña ndó'i xí'ín ña dóko ndo noo Ndios, ña kúú ña kéchóon ndó sa'á ña kándéé iní ndo Jesús, tído kádij inij, ta kádij dáó ini yu'u xí'ín iin rá iin ndó. ¹⁸ Sa'á ñoó ná kádij ta'ani ini ndo, ta kandeí dii ndo xí'ín yu'u.

Tanda'a Pablo Timoteo xí'ín Epafrodito sa'a ra ñoo Filipos

¹⁹ Kándéé inij sato'o yo Jesús ña ná konó ná tanda'a yachij Timoteo saa xi noo ndéi ndó, dá kían ná kasto'on xi xí'ín ndí ndó'o ndó, dá ndundéé inij sa'a ndo. ²⁰ Dá chi koó ka iin ka ta nákaa xí'ín nákani iní tát'on k'i'o nákani ini mií xí, chi koó iin ka

ra ndí'i ini sa'a ndo táto'on kị'o ndí'i ini xi sa'a ndo. ²¹ Chì ndidaá ka ñayuu ndí'i cháá ka ini sa'a choon mií ná, ta ko ndí'i ta'on ini na sa'a choon Cristo Jesús. ²² Ta ndidaá vá ndo'ó ná'á ña kéchóon ndaa Timoteo, ta ná'á ta'ani ndó ña kéchóon nduú xị xí'ín yu'u noo xionooi dána'i to'on va'a sa'a Jesús táto'on kị'o kéchóon nduú iin tatá xí'ín de'e ra. ²³ Ta tanda'í xị saá xị noo ndéi ndó tá nị ndí'i nị kandaá inij ndi ndo'i. ²⁴ Ta kándéé ká'ano inij sato'o yọ Jesús ña kían konó ná yachị saai noo ndéi ndó.

²⁵ Tído nị nakani inij ña va'a cháá ka tanda'í Epafrodito saá ra noo ndéi ndó. Ta ñani kuendá Jesús kúu rá, ta kéchóon nduú ra xí'ín, ta chindeé tá'an ra xí'ín naái xí'ín ña kini. Ta ndo'ó nị tanda'á ñaá nị kii ra nị chindeé rá yu'u xí'ín ña xínñó'í. ²⁶ Tído nị tanda'í ra kosaa ra, dá chị kóni nda'o ra koo ra xí'ín ndidaá ní ndo'ó, ta ví'í ka ví nị kasá'á kúnda'í ini ra, dá chị nị kandaá ini ra ña nị nị'í tó'on ndó ña nị sa kú'u ra. ²⁷ Ta mií'án ndaa kuiti nị sa kú'u ka'í ra, sa kua'an kuu va ra, ní kúu. Tído nị ku'u va ini Ndios sa'a rá, ta o duú sava'a sa'a iin tó'ón mií rá nị ku'u ini Ndios sa'a, chị nị ku'u ta'ani ini na sa'a yú'u, dá kían ná dá'a nị ndo'o cháá ka níma'í sa'a ña kúnda'í inij sa'a rá. ²⁸ Sa'a ñoó nị ndí'i inij nị tanda'á kí'í ra kosaa ra noo ndéi ndó, dá ná kadij ini ndo tá ná koni ndo rá, dá ná koo va'a inij. ²⁹ Ta kadij ini ndo natiin ndó ra táto'on kị'o kóni sato'o yọ Jesús, ta nakị'o ndó ña'ñó'ó noo ndidaá ka ra kée táto'on kị'o kée mií rá, ³⁰ dá chị sa kua'an kuu va ra noo choon Cristo, chị nị xị'o ra mií rá ña kían ndo'o ra dión, dá chindeé rá yu'u noo iin rá iin ndo'ó.

3

Kóni Pablo kandaá cháá ka ini na sa'a Jesús

¹ Ta viti kían, ñani mií, ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yọ Jesús. Kọ kuáchị ta'on kían noo yú'u nandió kọo tukui taai ña sa nị taai kosaa noo ndo, dá kendakí ndo mií ndó xí'ín ña kándisa yó. ² Ta kandaá ndo mií ndó noo taa kée táto'on kée tịna ndúríkue'e, tá'an ra kọ kée ña ndaa, ta kéndusa ra xí'ín ndó ña ka'anda ndo ñí'í ndo táto'on kée na Israel. ³ Ta viti ndaa kúu yó na nị ta'anda ñí'í noo Ndios, chị ndino'o ini yọ kéchóon yó noo ná kée Espiritu ná, ta sava'a Cristo Jesús

kúu na kándéé ká'ano ini yọ, dá kaki yó, chị kọ kándéé ka ini yọ ña kée mií yó, ⁴ va'ará íó ña kandeé iní ña kakii xí'ín ndéé mií. Tá íó dao ka na ká'án ña xí'ín ndéé mií ná kandeé ná kaki na, tído yu'u, kua'a cháá ka ña'a nị kee yu'u, ⁵ dá chị tá nị xinoi ona kuu, dá nị ta'anda ñí'í, ta kúu iin ra ñoo Israel, ta nị kixii tein na ve'e Benjamín, ta ká'ín yú'u hebreo, ta íin tooin xí'ín ley, chị kúu iin ta fariseo, ⁶ ta ndí'i inij kee ña kóni Ndios, sa'a ñoó sa kendava'i xí'ín na kúu kuendá Jesús, ta sa kee ndi'ii choon sa'anda ley. ⁷ Ta nị ka'ín ña ndidaá ña yó'o chindeé ñaá, dá kanda'í noo Ndios. Tído viti kían nị iin ña'a kọ ndaya'i ndidaá ña yó'o nooí sa'a ña kándéé inij Cristo. ⁸ Ta mií'án ndaa dión kían, chị nị iin ña'a kọ ndaya'i ndidaá ña yó'o nooí, chị ña ndaya'i nooí viti kían kandaá cháá ka inij sa'a Cristo Jesús, na kúu sato'í, dá kandeé cháá ka inij ná. Ta sa'a ña kóni nda'o yu'u na, sa'a ñoó nị dankooi ña kandeé inij ndidaá ña yó'o, ta kían táto'on xe'e nooí viti, chị kóni kanda'í cháá ka Cristo nooí, ⁹ dá konij iin nduú xí'ín Cristo, chị kọ ndúkú ka yu'u ña kían kakuui iin na ndaa noo Ndios sa'a ña kéei choon sa'anda ley Moisés. Di'a nị kasanda'í kúu iin na ndaa noo Ndios sa'a ña kándéé iní Cristo, chị mií Ndios nị xị'o ña kakuui iin na ndaa noo mií ná sa'a ña kándéé iní ná. ¹⁰ Chị ña kóni yu'u kían kandaá cháá ka inij sa'a Cristo Jesús, chị kónij korndodóí ndéé, ña nị danáta'í ñaá. Ta kóni ta'anii ña ndo'o níma'í táto'on kị'o nị ndo'o mií ná, dá kasanda'í ndo'i táto'on kị'o nị ndo'o na ndika cruz noo nị xí'í na, ¹¹ chị íó tandéé iní nooí ña nị'í ña natakij tein na nị xí'í.

Kóni Pablo xinkoo na nda noo nị chiná'a Ndios

¹² Kọ kóni kaa ña yó'o ña sa nị kandeéi nị nị'í ndidaá ña yó'o, o sa nị kandeéi nị xinkooi nda noo kóni Ndios, tído xíka íí vái kua'in, dá kasanda'í natiin ndidaá ña kánian natiin sa'a ña nị kana Cristo Jesús yu'u noo choon na. ¹³ Ñani, kọ ká'ín ña sa nị kasanda'í nị natiin ndidaá ña yó'o, tído ña kée yu'u kían nị dankoo yu'u ndidaá ña sa kandeé inij tá sata, ta viti ndí'i cháá ka inij kasanda'í chí noo, ¹⁴ ta chó'on inij xinkooi nda noo nị chiná'a mií Ndios, dá natiin ña va'a, tá'an ña nị kana na yu'u natiin sa'a ña

iin ni nduúí xí'ín Cristo Jesús. ¹⁵ Ta ndidaá yóó, na ni sisa xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta k'i'o dión kánian koo ini yo. Tá díin kándaá ini dao ka ndo sa'á ña yó'o, dá kían mií Ndios ná dátoon noo ndo ndí kían kánian kee ndó. ¹⁶ Táto'on k'i'o ni kasandaá yo ni kandaá ini yo, k'i'o dión ná kaka yó ko'o chí noo, ta ná ndi'i ini yo kee yóan.

¹⁷ Ñanij, koo ini ndo kee ndó táto'on kée yu'u. Kandelé va'a ndó na kée táto'on kée ndu'u, ta dión ta'ani kee ndó. ¹⁸ Dá chi sa kua'á nda'o ta'ándá ni kastó'in xí'ín ndó ña kua'á nda'o ñayuu ndéi xaan káño'ó ña ni kee Cristo sa'a yo ndika cruz. Ta xí'ín ndutá nooi nandió koo tukui náchina'í ndo'ó sa'a ná. ¹⁹ Ta ni'i ná ña naá ná sa'á ña kée na dión. Chi ña'a sásá'an va na kúú ndios noo ná, ta ña chindaya'i na mií ná kúú ña ka'an noo, ta ndi'i ini na sa'á ña'a ió ñayuu yó'o va. ²⁰ Tído yóó, chí induú vá nákaa ñoo yo, ta ñoo ndáti yó kixi sato'o yo Jesucristo, na dákaki ñaá, ²¹ dá nadaon na yikí koño ndíxi yó, tá'an ña nátanj mií, ta ndee na ña kakian yikí koño ndato táto'on k'i'o kúú yikí koño ndíxi mií ná. Ta kee naan xí'ín ndée mií ná, tá'an ña kéchóon na dándáki na ndidaá ña'a.

4

Daá kuití ná kadij ini yo xí'ín Ndios

¹ Sa'á ñoo, ñani manj mií, kóni kú yu'u kandelé'í ndo'ó. Ta kadij ini sa'a ndo, ta ndo'ó kúú iin ña ndato natiin yu'u sa'a choon kéei. Kuita toon ij ndo, na manj mií, xí'ín ña kándisa ndó sato'o yo Jesús. ² Ta seí nda'ávij noo Evodia, xí'ín noo Síntique ña iin tó'ón ní ná kakuu ñaxintóni ná táto'on k'i'o kóni sato'o yo Jesús. ³ Ta seí nda'í ta'anij noo yo'ó, ta kéchóon ndaa xí'ín mií, ña kían koo inon chindeéon na ñá'a yó'o, chi ni chindeé tá'an dáó ná xí'ín yu'u noo ni xionooi ni daná'ij to'on va'a sa'á Jesús. Ta ni xionoo ta'ani Clemente xí'ín yu'u, xí'ín dao ka ta kéchóon dáó xí'ín. Ta sa kándodó vá kuu ná noo libro noo kándodó kuu iin rá iin na ni'i ña kataki chíchi.

⁴ Daá kuití ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Ká'an tukui xí'ín ndó, ná kadij ini ndo. ⁵ Ta k'i'o ndó ña ná kandaá ini ñayuu ña va'a ini ndo, dá chi sa kúyati va kuu nandió koo sato'o yo Jesús, kasaa na. ⁶ Ta o sa ndi'i téi ini ndo sa'á ña ndó'o nio ndo.

Di'a ndi'i ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, ta kaka ndo ña manj noo ná, ta daá kuití naki'o ndó ndivé'e noo ná. ⁷ Ta naki'o Ndios ña koo va'a ini ndo, ta ni ko iin kandelé kandaá ini ndi k'i'o ká'ano ña va'a ini xí'ín Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o kandaá na nio ndo xí'ín ñaxintóni ndo sa'á ña iin ni nduu ndó xí'ín Cristo Jesús.

Nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa

⁸ Ndaá ña yó'o va ná ka'in xí'ín ndó, ñanij. Koo ini ndo nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa, sa'á ndidaá ña kánian natiin ñaño'ó, sa'a ndidaá ña kúú ña va'a, sa'a ndidaá ña vii kua'an, sa'a ndidaá ña ñóchi kua'an, xí'ín sa'á ña va'a noo ñayuu. Sa'á ñoo tá kían iin ña va'a, o tá kían iin ña kánian natiin ñaño'ó, dá kían nakani ini ndo sa'an. ⁹ Koo ini ndo kee ndó ndidaá ña ni katij'a ndó tixi ndá'í, xí'ín ña ni natiin ndó nooi, tá'an ña ni seídó'o ndó noo ni ka'in, xí'ín ña ni xini ndo ni keei. Ta mií Ndios, na xí'ín ña koo va'a ini yo, daá koo va na xí'ín ndó.

Náta'an ini Pablo noo ndi ndaa mií vá ña'a ndó'o na

¹⁰ Ni kadij nda'o ini ni kee sato'o yo Jesús, dá chi ni nandió kuéi tuku ndó ni chindeé ndó yu'u. Ta kátóni va'a ini ña daá kóni ndo'ó chindeé ñaá ndó, tído ko ní ní'ij ndo ndi kee ndó chindeé ndó yu'u. ¹¹ Ko ká'in ña yó'o xí'ín ndó sa'á ña xínño'í dao ka ña'a, dá chi sa ni katij'a va yu'u náta'an ini noo ndi ndaa mií ña ndó'i. ¹² Dá chi ná'á vá yu'u koo nda'ávij, ta ná'á ta'ani yu'u koo va'i. Sa ni katij'a va yu'u náta'an ini noo ndidaá ña ndó'i, dá chi náta'an va ini va'ará koó ña'a kaxí'í o ió ña, ta náta'an ta'ani ini va'ará koó ña'a nooi o ió ña, ¹³ chi ndidaá ña yó'o kandelé yu'u kéei, chi mií Cristo kúú na chindeé ñaá.

Ko kámanj ni iin ña'a noo Pablo sa'á ña ni ku'u ini na Filipos sa'a ná

¹⁴ Tído va'a nda'o ni kee ndó sa'á ña ni chindeé ndó yu'u tein tandó'ó ndó'i. ¹⁵ Ta sa ná'á vá mií ndo'ó, na ñoo Filipos, ña nda rá mií sa'a, tá ni sa káaj ni daná'ij to'on va'a sa'a Jesús tein mií ndó, dá ni ketaj kuendá Macedonia kua'in, ta ni iin tó'ón ta'on dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi dao ka ñoo ko ní chindeé ta'on na yu'u, sava'a ndo'ó va kúú na ni chindeé ñaá. ¹⁶ Dá chi tá ni sa ioj ñoo Tesalónica ni kemáni ndo yu'u,

chì nì tanda'á ndó ña xínñó'í nì saaan, ta o duú iin tó'on ni ta'ándá nì kee ndó dión. ¹⁷ Kò ndúkú ta'on yu'u ña kían daá kemáni ndo yu'u. Ña kóni yu'u kían ña mií Ndios ná nandió né'e na ña va'a noo ndo sa'á ña chindeé ndó yu'u. ¹⁸ Chì sa nì natiin yu'u ndidaá vá ña'a nì tanda'á ndó vei noói, ta kò kámani nì iin ka ña'a noói, sa ió va'a vei xí'ín ndidaá ña'a né'e Epafrodito nì kixi na, ña kían nì tanda'á ndó vei noói. Tá'an ña nì xí'o ndó kúú tát'on iin ña támi sá'an noo Ndios, iin ña nì dokò ndo noo mií Ndios, ña kían náta'an ini na xini na. ¹⁹ Sa'á ñoó mií Ndios, na ndáño'o yó, ná naki'o ndidaá ña xínñó'ó ndó tát'on kì'o ió kua'á ña kuiká ió noo mií ná noo ndato náye'e ndaa sa'á ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús. ²⁰ Ta daá kuití ná natiin Ndios, na kúú tatá yo, ñañó'ó. Dión ná koo.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Ka'an ndo ndisá'án xí'ín ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios, na kúú kuendá Cristo Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo ndéi xí'ín yu'u yó'o ndisá'án xí'ín iin rá iin ndo'ó. ²² Ndidaá na kúú ñayuu Ndios ndéi yó'o ká'an na ndisá'án xí'ín ndó, ta na ve'e César kúú na natiin va'a ndó ndisá'án ká'an na xí'ín ndó.

²³ Ta ná koo ña manì xí'o sato'o yo Jesu-cristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa San Pablo nī sa'an noó na ñoo Colosas

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on kī'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, ² na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó, na ndíta ndaa xí'ín Cristo, ndo'ó na kúu ñani ndu ndéi ñoo Colosas xaan. Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manī xí'ín ndó, ta naki'o na ña koo va'a ini ndo.

Xíka Pablo noo Ndios sa'a na ndéi ñoo Colosas, dá ni'i ná ña ndichí noo Ndios

³ Daá kuití xíka ndu ña manī noo Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, sa'a ndo'ó, ta daá náki'o ndu ndivé'e noo ná sa'a ndo, ⁴ dá chī nī ni'i tó'on ndu ña kándéé ká'ano iní ndo Cristo Jesús, ta kúu nda'o ini ndo sa'a ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios. ⁵ Díon kée ndó sa'a ña ió tandéé iní natiin ndó ña va'a, tá'an ña sa ió nduu natiin ndó induú. Ta kómí ndó tandéé iní yó'o nī kee to'on va'a sa'a Jesús, ña nī seídó'o ndó. Ta ndino'o to'on ndaa kíán. ⁶ Ta nī kasandaá to'on va'a yó'o noo ndo'ó táto'on kī'o nī kasandaáan iin ní kúu ñayuu yó'o, ta xí'oan ña va'a noo ndo, ta xí'oan ña sá'ano cháá ka ndo'ó íchī Ndios. Ta díon ní ndó'o ndó nda mií kuu nī seídó'o ndoan, ta nī kandaá ndisa ini ndo sa'a ña manī nī kee Ndios sa'a ndo. ⁷ Ta ñani manī ndú Epafras kúu na nī daná'a to'on va'a yó'o noo ndo. Na yó'o kúu iin na kéchóon daó xí'ín ndú, ta kúu ná iin na kéchóon ndaa noo Cristo tein mií ndó xaan. ⁸ Ta mií ná nī nakani xí'ín ndu'u táto'on kī'o kú'u ini ndo sa'a ndidaá ka na kúu kuendá Jesús kée Espíritu iī Ndios.

⁹ Sa'a ñoo, tá nī kastó'on na xí'ín ndú sa'a ña kée ndó, nda daá, ta nda viti ko sá tuu ndu ña xíka ndu ña manī noo Ndios sa'a ndo. Ta xíka ndu noo ná ña ná kī'o na ña kandaá ndi'i ini ndo ndí kíán kóni mií ná, chī kóni ndu ña kíán kī'o na kúu Espíritu iī ndidaá ña ndichí noo ndo, ta kī'o ta'ani na ña kaon koo ñaxintóni ndo noó ña'a mií ná, ¹⁰ dá katī'a ndó kee ndó táto'on kī'o kánian

kee na kúu kuendá sato'o yo Jesús, ta kee ndó ndidaá ña náta'an ini na, ta koo ña va'a noo ndidaá ña kée ndó, ta kasandaá ndo kana'a va'a cháá ka ndo Ndios. ¹¹ Ta xíka ta'ani ndu noo ná ña ná kī'o na ndéé noo ndo táto'on kī'o ndato ndéé kómí mií ná, dá koni ndo koo kueé iní ndo, ta koni ta'ani ndó koo ndéé iní ndo noo ndidaá ña ndó'o ndó, ¹² ta xí'an kadii ini ndo ná naki'o ndó ndivé'e noo tatá yo Ndios, na nī kenduu ña natiin yó ña kánian natiin ndidaá ñayuu na, chī nī ni'i yo ña kandeí yó noo ndato tóon. ¹³ Chī nī taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini noo iin naá, ta nī naki'o na yó noo ndá'a de'e manī mií ná, dá dándáki na yó, ¹⁴ ta na yó'o kúu na nī taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini xí'ín nī mií ná, dá nī kuu nī xī'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yó.

Ndéi va'a yó xí'ín Ndios sa'a ña nī xī'i Cristo Jesús sa'a yo

¹⁵ Táto'on kī'o kúu mií Ndios, na o kúu ta'on koni xí'ín noo yo, kī'o díon kúu Cristo, ta noón kúu na mií noo, dá nī kava'a ndidaá ña ió. ¹⁶ Dá chī xí'ín ndá'a mií ná nī kava'a ndidaá ña'a, á miíán ñó'an induú, o noño'o yó'o, á miíán túuan o ko túuan, á miíán kíán ña dándáki, o miíán kíán ña kómí choon, o miíán kíán ña ió choon noo ndá'a, o miíán kíán ña ndakí. Tído mií vá ná nī kava'a ndidaá ña, ta sa'a mií vá ná nī kava'an. ¹⁷ Ta sa daá ió va mií ná, dá nī kava'a ndidaá ña'a ió. Ta xí'ín ndéé mií ná ndaá na ndidaá ña'a, dá ko nátanjan. ¹⁸ Ta mií Cristo kúu dinī noo ndidaá yóo, na kúu táto'on yikí koño na, chī kúu yó kuendá na. Ta mií ná kúu na kúu noo noo ndidaá ña'a. Ta mií ná nī sa kuu na mií noo nī natakí iin ndéé tein na nī xī'i, dá kakuu na na kómí choon sata ndidaá ña'a. ¹⁹ Dá chī nī nata'an ini mií tatá Ndios ña táto'on kī'o kúu mií ná, kī'o díon kúu Jesús. ²⁰ Sa'a mií Jesús ko'on Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín ndidaá ña'a, á miíán ndéi noño'o yó'o o miíán ñó'o induú, chī ndidaá ña yó'o ni nandei va'a xí'ín ná sa'a nī Jesús, kirá nī xita tá nī xī'i na ndika cruz.

²¹ Tá sata, ñayuu tukú ta'ani sa kuu ndó noo Ndios, ta sa xini u'u ndo ná, chī sa komí ndó iin ñaxintóni kini, ta sa kee ndó ña kini. Tído viti nī sa'an Cristo nī danáki'in tá'an va'a na ndo'ó xí'ín Ndios, ²² chī nī xī'o na mií ná nī xī'i na sa'a ndo, dá kuu naki'o

na ndo'ó noo Ndios kakuu ndó ñayuu ndáa vii, ñayuu ndaa, ñayuu koó kuachi noo ná. ²³ Tído kánian kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta kuita toon ndó xí'án, ta ndiko toon ndó tandeeé iní xí'o to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, tá'an ña ni seídó'o ndó. Ta iin ní kúu ñayuú yó'o náka'ani to'on va'a yó'o kua'an. Ta yu'u Pablo kúu iin ra ni kaxi Ndios kasto'on to'on yó'o xí'ín ñayuu.

Ni xi'o Ndios choon noo Pablo ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús noó ñayuu

²⁴ Ta viti kádij inij, chi ndó'o nímaí sa'a ndo'ó, ta xí'ín ña ndó'o níyo yikí koñoi, dión, dá dáxinkooi ña ni ndo'o Cristo sa'a ná kúu kuendá mií ná, ñayuu kúu táto'on yikí koño na. ²⁵ Ta ni kaxi Ndios yu'u ña kechóoin noó ñayuu mií ná, ta mií ná ni xi'o choon nooí ña dána'a ndi'ii to'on na noo ndo. ²⁶ Ta ña yó'o kúu ña ndichí ni sa io de'é noo mí Ndios nda rá o ñá'a kava'a ñayuú yó'o. Tído viti ni na'a na ña noó ñayuu mií ná. ²⁷ Ta ni chikaa ini mií ná na'a naan noó na ko kúu na Israel ndi ki'o ká'ano kúu ña ndichí ndato yó'o. Ta ña ndichí yó'o kúu ña ió Cristo Jesús ini ndo, sa'a ñoó ió tandeeé iní ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo ió na. ²⁸ Sa'a ñoó kasto'on ndu xí'ín ndidaá ñayuu sa'a Cristo Jesús, ta ká'an ni'ini ndu noo ná, ta dána'a ndu noo ná xí'ín ña ndichí ni xi'o Ndios noo ndú, dá koni ndu naki'o ndu ndidaá ñayuu kakuu na ñayuu ndáa vii noo Ndios sa'a ña ni kee Cristo Jesús. ²⁹ Sa'a ña yó'o ta'ani ndi'ii inij kéchóoin xí'ín ndee ni xi'o mií ná nooí, ta ndee yó'o kédaá xí'ín, dá kandeí kee choon ni xi'o na nooí.

2

¹ Kónij ña kana'á ndó ña ndi'ii nda'o inij kéchóoin sa'a ndo, xí'ín sa'a na ndéi ñoo Laodicea xí'ín sa'a ndidaá ka na ko ñá'a koni tá'an xí'ín yu'u. ² Dión kéei, dá natiin ndó tandeeé iní, ta iin ná kakuu ndó sa'a ña kú'u sáta'an ini ndo sa'a ndo, ta ná kandeé ta'ani ndó ni'i ndo ña kandaá ini ndo ndidaá ña ndichí xí'o Ndios, dá koni ndo kana'á ndó ña ndichí, ña ni sa io de'é noo tatá Ndios, ta ña ndichí yó'o kúu Cristo Jesús. ³ Ta noo ndá'a mií Cristo ndadí va'a ndidaá kúu ña ndichí xí'ín ndidaá ña ndaa. ⁴ Ká'ín ña yó'o xí'ín ndó, dá kían ná dá'a ni dánda'í ni iin tó'ón ñayuu ndo'ó xí'ín to'on

maña luu kua'an, ⁵ dá chi va'ará ko iói xí'ín ndó, tído kee ndó kuendá ña iói xí'ín ndó, chi daá ñó'o inij sa'a ndo, ta kádij nda'o inij sa'a ña luu ndéi ndó, ta kádij inij sa'a ña ndíta toon ndó xí'ín ña kándeeé iní ndo Cristo Jesús.

⁶ Ta viti, táto'on ndino'o ini ndo ni natiin ndó Jesucristo, na kúu sato'o yo, ki'o dión ndino'o ini ndo kanoo ndó xí'ín ná. ⁷ Sa'a ñoó koo ini ndo tiin toon ndó na, ta ndiko toon ndó na, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó táto'on ni daná'a na noo ndo, ta daá kuití naki'o ndó ndivé'e noo Ndios.

Ni dandóo Ndios ndidaá kúu kuachi yo sa'a ña ni kee Jesús sa'a yo

⁸ Kandaá ndo mií ndó, o sa kónó ndó dánda'í ñaá ni iin tó'ón ñayuu xí'ín ña ndichí ko ndaya'i dána'a mií ná, ni xí'ín ña to'ón dána'a na, chi ini ñaxintóni mií vá ta ni ndaki ña, chi dána'a na sava'a sa'a ña dándaki ñayuu ndéi ñayuú yó'o, ta ko kían ña ndichí ni kii noo Cristo. ⁹ Dá chi táto'on ki'o kúu mií Ndios, ki'o dión kúu Cristo, ta ni nduu na iin ta ñayuú yó'o. ¹⁰ Ta sa'a ña ndíta yó xí'ín Cristo, sa'a ñoó ni ña'a ko kómani noo yo, dá kee yó ña kóni Ndios, dá chi mií ná kúu na ndakí cháa ka o duú ndidaá tá'an ña kómí choon xí'ín ña dándaki noo táchi káa. ¹¹ Ta sa'a ña ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'a ñoó kían táto'on ni ta'anda ñi ndo noo Ndios, va'ará ko ní ta'anda ndisa ñi ndo xí'ín ndá'a ta táto'on ki'o kée ta Israel. Tído, sa'a ña ni taó xóo na ndo tixi ndá'a kuachi, sa'a ñoó kían táto'on ni ta'anda ñi ndo noo Ndios sa'a ña kándisa ndó Cristo. ¹² Chi tá ni sodó ndúta ndo kían táto'on ni nduxi nduú ndo xí'ín Jesús noo Ndios. Ta ni natakí nduú ndo xí'ín ná sa'a ña kándeeé iní ndo ndee Ndios, tá'an ña ni danátaki Jesús tein na ni xi'i. ¹³ Dá chi tá sata ni sa kuu ndó ndij noo Ndios sa'a ña ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ta ko ní sa kuu ndó na ñoo Ndios sa'a ña ko ní ta'anda ñi ndo. Tído ni danátaki ñaá Ndios táto'on ni kee na xí'ín Jesús, ta ni xi'o ká'ano ini na sa'a kuachi ndó. ¹⁴ Chi ni dandóo na ndidaá ña sa táj yo kaá ley, tá'an ña sa datá kuachi yó sa'a ña ko ní kée ndi'ii yó choon sa'ándáan. Tído ni dandóo na ña sa táj yo, chi kían táto'on ni chirkaa naan ndika cruz. ¹⁵ Ta ki'o dión ni ditá ná ndidaá choon né'e

ñā kómí choon xí'ín choon né'e ñā dándáki noo táchi káa, ta ñi kenóo túu naan, chi sa'á ñā ñi kee Cristo ndika cruz, sa'á ñoó ñi kandeé ná xí'án.

Dín va kée yó viti sa'á ñā kúú yó kuendá Jesús

¹⁶ Sa'á ñoó o sa kékuendá ndo tá kana'á ñayuu xí'ín ndó sa'á ñā seí ndo, o sa'á ñā xí'í ndó, o sa'á ñā ko kéká'ano ndó dao víko, o sa'á ñā ko kéká'ano ndó yoo sáa o sa'á ñā ko kée ndó táto'on kée mií ná kuu nani'i ndée ná. ¹⁷ Dá chi ndidaá ñā yó'o kúú konda'i iin ñā'a vei koo, tído tá ñi kii Cristo, dá ñi nani'i yo ñā mií ná kúú ñā ndaá noo ndidaá ñā yó'o. ¹⁸ O sa kónó ndó noo ni iin ñā dátuu rá ndo'ó noo ñā kánian ni'i ndo, chi kée ra mií rá ñā ió nda'í ini ra, ta kéká'ano ra ángel, ta kuiin toon ra ká'an ra sa'á ñā xiní ra chí induú. Ta kúú rá ñā kúryí nda'o sa'á ñā kómí rá iin ñaxintóni kini. ¹⁹ Ta ko ndíko ra Cristo, ñā kúú ñi noo yo. Ta mií Cristo kúú ñā dákuá'ano ñāá táto'on k'i'o dákuá'ano ñi yo yikí koño yo, tá'an ñā tíin tá'an kée tuchi, ta mií Ndios kúú ñā dákuá'ano ñāá xí'ín ñā kándéé ini yo ná.

²⁰ Ta sa'á ñā ñi xi'i nduú ndo xí'ín Cristo, sa'á ñoó ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ñā dándáki ñayuu yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a nákan i iini ndo táto'on nákan ini ñā ñayuu, ta kée i iini ndo choon sa'ándá ra? ²¹ Chi kaá ra ñā o kúú ta'on kako'on ndá'a ndo ñā yó'o, ta o kúú katoó ndo keí ndo ñā káa, ta o sa kóo ini ndo tiin ndá'a ndó ñā xaan, kaá ra. ²² Ta ndidaá choon yó'o kúú choon sa'ándá ñā, ta ñā dána'a mií vá rá kíán, tído kasandaá ndi'i va sa'án, chi ñā ko chóon kíán. ²³ Ta ká'án ñayuu ñā choon yó'o ñi kixian noo iin ñaxintóni ndichí, dá chi ká'an ndi kánian kee ñayuu kandaño'o na Ndios, ta kéndúsaan xí'ín ñayuu ñā nda'í koo ini ñā, ta miían dándó'o na nío ná, dá kandeé ná kee na ñā. Tído o chindeéán yó, dá dánkoo yó ñā kini kóni ñi yo.

3

¹ Ta sa'á ñā ñi nataki nduú ndo xí'ín Cristo tá ñi kandísa ndó ñā, sa'á ñoó ndi'i ini ndo sa'á ñā ió induú, ñā vei noo ió Cristo xoo kuá'a Ndios. ² Ta koo ini ndo ndi'i ini ndo sa'á ñā ió induú, ta ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'á ñā'a ió ñayuu yó'o. ³ Chi sa ñi xi'i ndo noo ñā kóni mií ndó, ta viti ió de'e

táto'on k'i'o koo ndó kandeí ndó kée Ndios táto'on ndó'o Cristo. ⁴ Tído tá ná nandió ko Cristo, ñā xí'o ñā kataki yo, dá natuu ndó ndáa ndó táto'on k'i'o ndato náye'e ndaa káa mií ná.

Ñi sa kee yó ñā kini tá sata, tído viti sa ñi nduu yó ñayuu saá

⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ka ñi kataki ndo noo ñā ka'an noo kóni ñi ndo: o sa kée ndó kuachi xí'ín ñā ko kúú ñadi'í ndo o yíi ndo, ná dá'a ni kee ndó ñā tikini xí'ín ñi ndo, ná dá'a ni kaño'o ini ndo sa'á ñā ka'an noo kóni ñi ndo, ná dá'a ni katoó ndo kee ndó ñā ka'an noo, ta ná dá'a ni katoó téi ndo di'ón, dá chi tá kée ndó dión, dá kían kana'á ndó ñā ndáño'o ndoan. ⁶ Ta ndidaá ñā kini yó'o xido ini Ndios xiní ñā, sa'á ñoó vei na dándó'o na nío ñā ko xín kueidó'o choon sa'ándá ñā. ⁷ Ta sa xionoo ndó sa kee ndó ndidaá ñā kini yó'o tá sa ná'á tá sa dandákian ndo'ó.

⁸ Tído viti kua'án ndo dánkoo ndi'i ndó ñā xido ini ndo xí'ín ñā yachi xido ini ndo, xí'ín ñā xiní u'u ndo ñani tá'an ndó, xí'ín ñā ká'an ndava'a ndó sa'a ná, xí'ín to'on kini kua'an ká'an ndo. ⁹ Ta o sa kóo ka ini ndo ka'an to'on sa'a sata'an ndó, dá chi sa ñi dánkoo ndó ñayuu yátá ñi sa kuu ndó, ta ko kée ka ndo ñā sa kee ndó tá sata. ¹⁰ Chi viti ñi nduu ndó ñayuu saá, ta iin rá iin kuu kuu sá ndúsaá cháa ka ndo kua'an ndo kee ndó táto'on k'i'o kóni Ndios, ñā ñi kava'a ñā, dión, dá kasandaá ndo kakomí ndó ñaxintóni Ndios. ¹¹ Ta ko né'e tandíni viti á kúú yó ñā griego o ñā Israel, o á ñi ta'anda ñi yo o koó, o á kúú yó ñā tukú o á kúú yó ñā koó ñaxintóni, o á kúú yó ñā ió sato'o o koó. Ko né'e tandíni ndá yoo kúú yó, dá chi iin tó'on mií vá Cristo kúú ñā kómí choon sata ndidaá ñā'a, ta kómí ná kuendá sa'a ndidaá ñayuu.

¹² Kúú ndó ñayuu ñi kaxi mií Ndios, ta kúú ndó ñayuu ñā, ta kú'u ini ñā sa'a ndo. Sa'á ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta va'a koo ini ndo, ta nda'í koo ini ndo, ta vitá koo ini ndo, ta kueé ni koo ini ndo. ¹³ Ta k'i'o ndeé ini sa'a sata'an ndó, ta k'i'o ká'ano ini ndo sa'a iin rá iin ndó tá ndáa ñā'a ñi ya'a na noo ndo. Ta táto'on k'i'o ñi xi'o ká'ano ini Cristo sa'a ndo, k'i'o dión ta'ani koo ini ndo kee ndó xí'ín iin rá iin ndó. ¹⁴ Tído ñā ndáya'i cháa ka noo ndidaá

ña yó'o kían ku'u ini sa'a sátá'an ndó, dá chī sava'a ña yó'o kían kedaá xí'ín ndó, dá iin kakuu ndó. ¹⁵ Ta ná kī'o Ndios ña koo va'a ini ndo, chī sa'á ña yó'o nī nakana na ndo'ó ña kakuu ndó iin tó'ón. Ta daá kuití nakī'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁶ Ta ná nakutí nío ndo xí'ín to'on va'a sa'a Cristo Jesús, dá kuu dána'a tá'an ndó noo ndo, ta kuu ka'an ni'ini noo sátá'an ndó xí'ín ña ndichí xí'o Ndios. Ta kata ndó xí'ín ndino'o ini ndo noo sato'o yo Ndios xí'ín salmo xí'ín yaa ij, xí'ín yaa xí'o Espiritu ij Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o nakī'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁷ Ta noo ndidaá to'on ká'an ndo, ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan tát'o'on kī'o kóni Jesús, na kuu sato'o yo, ta noo ndidaá ña'a nakī'o ndó ndivé'e noo tatá Ndios sa'á Jesús.

Kī'o di'a kánian kee yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁸ Ta ndo'ó, na ñá'a xa'an, koo ini ndo kueídó'o ndó yíi ndo, chī kī'o dión kánian kee ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, na kúu sato'o yo. ¹⁹ Ta ndo'ó, ta taa xa'an, koo ini ndo koni ndo ñadi'í ndo, ta o sa kéndava'a ndó xí'ín ná. ²⁰ Ta ndo'ó, takuáchí yíi xí'ín takuáchí di'í, koo ini ndo kueídó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, dá chī ña yó'o kían náta'an ini sato'o yo Jesús xiní na. ²¹ Ta ndo'ó, na kúu tatá xí'ín naná, o sa kóo ini ndo tóo tóo dánani ndó de'e ndó, dá kían ná dá'a ni kutúú ini xi. ²² Ta ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueídó'o ndó ndidaá choon sa'ándá ra noo ndo. Kechóon va'a ndó, va'ará ko iin ndé'é, ta ná dá'a ni kee ndó tát'o'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni ñaá rá. Di'a kee ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, xí'ín sa'á ña ió ñaño'ó ndó noo Ndios. ²³ Ta ndí ndáa mií vá ña'a kée ndó, ndino'o ini ndo kee ndóan. Ta kee ndó kuendá ña noo mií vá Ndios kée ndóan, ta o duú noo taa ñayuu yó'o, ²⁴ dá chī sa ná'á vá mií ndó ña natiin ndó ña va'a noo tatá yo Ndios sa'á ña kéchóon ndó noo iin tó'ón Cristo, na kúu sato'o yo. ²⁵ Tído na kée ña kini, noón kúu na ni'ij ya'i na sa'á ña kini nī kee na, dá chī ni iin tó'ón ñayuu ko mánī cháá ka noo Ndios.

4

¹ Ta ndo'ó, na kúu sato'o viti, kendaá ndo xí'ín na ñó'o tixi ndá'a ndo, ta kendúsá'ano ndó xí'ín ná. Ta kana'á ndó ña ñó'o ta'ani

ndó tixi ndá'a iin sato'o ió induú, ta ndé'é ná ndo'ó.

² Ta o sa kátuu ndó ka'an ndo xí'ín Ndios, ta daá kaño'o ini ndo noo ká'an ndo xí'ín ná, ta nakī'o ndó ndivé'e noo ná. ³ Ta kaka ta'ani ndó ña manī noo sato'o yo Ndios sa'a ndú'u, dá ná konó ná iin íchī noo ndú'u, dá ná kuu dána'a ndu to'on na noo dao ka ñayuu, dá ná kana'á ná ña ndichí sa'a Jesús, ña kían nī sa io de'é. Ta sa'á ña dána'i to'on yó'o, sa'á ñoó nákaai ve'e kaa. ⁴ Kaka ndo ña manī noo Ndios sa'a yú'u, dá ná katī'ai kasto'on ndaai ndi dándáki to'on yó'o tát'o'on kī'o kánian kee.

⁵ Ta ndúsá'ano kee ndó noo ñayuu ko kúu kuendá Jesús, ta daá kuití koo nduu ndo ka'an ndo xí'ín ná sa'a Jesús iin rá iin ta'ándá nónó noo ndo. ⁶ Ta koo ini ndo va'a ka'an ndo xí'ín ná, ta to'on adi ka'an ndo xí'ín ná, ta tī'a kánian koo ndó, dá kandeé ndó nandió né'e va'a ndó ña ndát'o'on ná ndo'ó.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

⁷ Ta nakani Tíquico xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o yu'u tá ná saa ra noo ndéi ndó. Roón kúu iin ñani manī yo, ta iin toon ra chindeé tá'an ra xí'ín yu'u kéchóoin noo sato'o yo Jesús. ⁸ Chī nī tanda'í ra kosaa ra noo ndo sa'a choon yó'o, dá nakani ra xí'ín ndó ndi ndó'o ndu, dá ná kī'o ta'ani ra tandeé iní noo ndo. ⁹ Ta saa nduú ra xí'ín ñani manī yo Onésimo, ra iin toon xí'ín to'on Ndios, ta kúu rá iin taa ñoo mií ndó xa'an. Ta nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña kúu chí yó'o.

¹⁰ Ta ká'an Aristarco, ra nákaa nduú xí'ín ve'e kaa, ndisá'án xí'ín ndó. Ta dión ni Marcos, ra kúu daxi Bernabé, ká'an ta'ani ra ndisá'án xí'ín ndó. Ta sa ná'á vá mií ndó ña nī sa'andai choon ña natiin va'a ndó ra tá ná saa ra noo ndéi ndó. ¹¹ Ta ká'an ta'ani Jesús, taa chinaní ná Justo, ndisá'án xí'ín ndó. Sava'a ndin onī taa yó'o va kúu ta Israel chindeé tá'an xí'ín yu'u dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta taa yó'o kúu tandeé iní noo yú'u.

¹² Dión ni Epafras, taa ñoo mií ndó, ká'an ra ndisá'án xí'ín ndó, ta kéchóon ra noo Cristo. Ta daá kuití ndí'i ini ra seí nda'í ra noo Ndios sa'a ndo, dá kandita toon ndó íchī Ndios, dá xinkuei ndó koo ndó

táto'on k̄i'o kóni Ndios, ta kasandaá ndo kee ndó ndidaá ña kóni mií ná. ¹³ Ta x̄i'o yu'u kuendá ña miían ndaa ndí'i nda'o ini Epafras yó'o sa'a ndo, x̄i'ín sa'a na ndéi ñoo Laodicea x̄i'ín sa'a na ndéi ñoo Hierápolis. ¹⁴ Ta ká'an ta'ani ñani man̄i yō Lucas, t̄a ketátá ñayuu, ndisá'án x̄i'ín ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yō Demas ndisá'án x̄i'ín ndó.

¹⁵ Kee ndó ña man̄i ka'an ndo ndisá'án x̄i'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án x̄i'ín Ninfas, x̄i'ín ndidaá ka na kúu kuendá Jesús nátaaka dákuá'a ve'e na.

¹⁶ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'i ndó tuti yó'o tein mií ndó xaan, dá tanda'á ndoan ná ko'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, dá ná ka'i ta'ani naan. Ta ka'i ta'ani ndó tuti n̄i tanda'á ndú kua'an noo na ñoo Laodicea.

¹⁷ Ta kee ndó ña man̄i ka'an ndo x̄i'ín Arquipo, kaá yu'u, ña k̄i'an ná koo ini ra dáxinkoo ra choon n̄i x̄i'o sato'o yō Ndios noo rá.

¹⁸ Ta x̄i'ín ndá'a míi yu'u, Pablo, táai ndisá'án yó'o kosaa noo ndo. O sa nándodó ndo ña nákaai ve'e kaa.

Ná koo ña man̄i x̄i'o Ndios x̄i'ín ndidaá ní ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta yu'u xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica xa'an, ndo'ó na ndíta xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'in ndó, ta nakí'o ná ña koo va'a ini ndo.

Ná'a na ñoo Tesalónica ña ndíta ndaa na xí'in Ndios

² Daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ndo'ó, ta daá kuití vá ndíko'on ini ndu ndo'ó noó ká'an ndu xí'in ná, ³ ta daá kuití ñó'o ini ndu noo ká'an ndu xí'in Ndios, na kúu tatá yo, sa'á ña va'a kée ndó sa'á ña kándéé ini ndo ná, xí'in sa'a choon kée ndó sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka na, xí'in sa'á ña ndíta ndaa ndo xí'in tandeé ini kómí ndó sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo.

⁴ Ná'á ndu'u, ñani, ndo'ó na kú'u ini Ndios sa'a, ña mií ná ni kaxi ñaá kakuu ndó ñayuu na. ⁵ Sa'á ñoó tá ni daná'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, o duú xí'in to'on oon ni ni daná'a ndu, dá chi ni kechóon ndu ndéé Ndios, ta mií Espíritu i Ndios kúu na ni xi'o ña ni kandaá tá'i ini ndo ña kían to'on ndaa. Ta ná'á va'a mií ndó ña va'a va ni sa kee ndu'u tá ni sa ndei ndu xí'in ndó sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁶ Ta kúu ni kasandaá ndo kée ndó táto'on kée mií ndú, ta ni kasandaá ta'ani ndó kée ndó táto'on sa kee sato'o yo Jesús. Ta va'ará ni ndo'o naní nio ndo, tído ni natiin ndó to'on va'a sa'a ná xi'an kádij ini ndo ni kee Espíritu i Ndios. ⁷ Ta k'i'o dión ni ndo'o ndó, dá ni kasandaá ndo kúu ndó ñayuu ná'a mií noo ndidaá na kándisa Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'in kuendá Acaya. ⁸ Chi xí'in ndo'ó ni naka'ani to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús. Ta o duú iin tó'on ní Macedonia xí'in Acaya ní naka'ani to'on ñoo ni kee ndo'ó, dá chi sa ndidaá kúu vá xián ná'á ñayuu ña

kándéé ini ndo Ndios. Sa'á ñoó ko xínñó'ó ka ña kasto'on ndu xí'in ná. ⁹ Chi di'a ná'ani va mií ná xí'in ndu'u táto'on k'i'o ni natiin ndó ndu'u, ta ná'ani ta'ani na táto'on ni kee ndó ni dankoo ndó ndidaá kúu yokó ni sa ndaño'o ndó, dá ni kasá'á ndaño'o ndó na kúu Ndios takí, na miian ndaa kuití kúu Ndios, ta kéchóon ndó noo ná viti. ¹⁰ Ta ná'ani ta'ani na xí'in ndu'u ña ndáti ndó nandió koo tuku Jesús, na kúu de'e Ndios, kii na chí induú, ta Jesús yó'o kúu na ni natakí tein na ni xi'i, ta na yó'o kúu na dákaki ñaá noó ña xido ini Ndios vei sata ñayuu kée kuachi.

2

K'i'o di'a ni kechóon Pablo ñoo Tesalónica

¹ Ta sa ná'á ndó, ñani, ña ko ní naá óon ta'on choon ni saa ndu ni kee ndu noo ndéi ndó. ² Dá chi ná'á ndó ña ni ka'an ndava'a ñayuu ndéi ñoo Filipos xí'in ndu'u, ta ni kendava'a na xí'in ndú. Tído mií Ndios kúu na ni xi'o tandeé ini noo ndú'u, sa'á ñoó ko ní yu'u ta'on ndu saa ndu kasto'on ndu xí'in ndó sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, va'ará ni ndo'o nda'o nio ndú ni kee dao na ñoo ndo. ³ Ta ko ní dána'a ndu ña to'on noo ndo, ta ko ní dána'a ndu noo ndo xí'in ñaxintóni kini, ta ko ní ndúkú ndú ña dánda'i ndu ndo'ó. ⁴ Mií vá Ndios kúu na ni nata'an ini ni xini na ndu'u, ta ni xi'o na choon noo ndú ña dána'a ndu noo ndo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. Ta ko ndúkú ta'on ndu'u ña kían nata'an ini ñayuu sa'á ña kée ndu. Di'a ndúkú ndu'u ña nata'an ini Ndios, na ná'á táto'on ná'ani ini nio iin rá iin yó. ⁵ Ta ná'á ndó ña ni iin kuu ta'on ko ní kéchóon ndu'u to'on luu ká'an, dá dána'a ndu noo ndo. Ta ko ní ndúkú ta'on ndu ña k'i'o ndó di'ón noo ndú. Ta mií Ndios kúu na xi'o kuendá ña k'i'o dión kían. ⁶ Ta ni ko ndúkú ndu'u ña kían chindaya'i ñaá ñayuu, ni ña chindaya'i ñaá ndo'ó, ta ni dao ka na, va'ará kánian koo ñaño'ó ndó noo ndú'u sa'á ña kúu ndú apóstol, na né'e to'on Cristo Jesús. ⁷ Ni sa io leé ini ndu xí'in ndó, chi sa kee ndu xí'in ndó táto'on kée iin ñá'a ndaa va'a de'án. ⁸ Ta ndó'o nda'o ndu'u sa'a ndo. Ta o duú to'on va'a Ndios oon ni ní chikáa ini ndu k'i'o ndu noo ndo daá ñoo, chi ni sa io nduu ta'ani ndu nakí'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a ndo, chi ni kuká'ano nda'o ña kú'u

ini ndu sa'a ndo. ⁹ Sa ná'á vá mií ndó, ñani, táto'on k'i'o ni ndo'o ndu ni sa kechóon ndu. Nduú ñoó sa kechóon ndu'u, dá ná dá'a ni dáta'an ndu ni iin ndo'ó xían nani ni daná'a ndu to'on va'a Ndios noo ndo.

¹⁰ Mií ndó xí'o ndaa kuendá xí'in Ndios ña vii ni sa ndei ndu, ta ni kenda ndu xí'in ndó, ta ni iin ña'a ko ní ya'a ndu kee ndu tá ni sa ndei ndu xí'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta ná'á ta'ani mií ndó ña táto'on kée iin tatá xí'in de'e na, k'i'o dión sa ká'an ni'ini ndu noo iin rá iin ndó, ta sa x'i'o ndu'u tandeeé iní noo ndo, ¹² ta sa sa'anda ndu choon noo ndo ña kee ndó táto'on k'i'o kánian kee na kúu ñayuu Ndios, chi ni nakana ñaá ná ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo ió na dándaki na.

¹³ Sa'á ñoó ko sá tuu ta'on ndu náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios, chi tá ni daná'a ndu to'on Ndios noo ndo, kúu ndato ni natiin ndoan tá ni seídó'o ndoan. Ta ko ní natiin ndoan kían to'on ni kana tein ñaxintóni taa. Di'a ni natiin ndoan ña miían ndaa ndisa kían to'on Ndios, tá'an ña chindeé ndo'ó ndíta ndaa ndo xí'in ña kándisa ndó. ¹⁴ Ta ndo'ó, ñani, ni ndo'o ta'ani ndó tandó'ó táto'on k'i'o ni ndo'o na kúu ñayuu Ndios kúu kuendá Cristo Jesús ndéi chí kuendá Judea di'a. Chi ni kendava'a ta'ani na ñoo mií ndó xí'in ndó táto'on k'i'o sa kendava'a ta ñoo Israel xí'in mií ná. ¹⁵ Ta ni sa'ání ta ñoo Israel yó'o sato'o yo Jesús táto'on k'i'o ni sa'ání rá profeta mií rá ni sa ndei sa na'á. Ta ni taó xóo ra ndu'u tein mií rá, ta ko náta'an ini Ndios xiní ñaá ná, ta xiní u'u ra ndidaá ñayuu, ¹⁶ chi sadí ra noo ndú, dá ná dá'a ni dána'a ndu noo na ko kúu na Israel, dá ná o ní'i ná ña káki na noo kuachi na. Dión kée ra, sa'á ñoó ni ndukua'a cháa ka kuachi ra noo Ndios, ta ni kasáa ña xido nda'o ini na sata rá sa'á ña kini kée ra.

Kóni Pablo ko'on tuku na koto ni'ini ñaá ná

¹⁷ Ñani, tá ni ya'a cháa kuu ni kexoo ndu'u tein ndó, kúu sa ni kasá'á vá nda'í ká'an ndu'u nandió kuéi ndu kande'é ndú ndo'ó, dá chi va'ará ndéi xoo ndu, tído daá kuití vá ñó'o ini ndu sa'a ndo. ¹⁸ Sa'á ñoó ni ka'an ndú saa ndu kande'é ndú ndo'ó. Ta yu'u Pablo, kuá'á nda'o ta'ándá ni ka'in saai noo ndéi ndó, tído ni ketéin ña u'u noo ndú. ¹⁹ Dá chi ¿á ko ná'á ndó ndá yoo kakuu

tandeeé iní noo ndú, ta ndá yoo k'i'o ña kadii ini ndu, ta ndá yoo kakuu corona ndu, na ka'an va'a ndu sa'a? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ñaá kakuu ndo'ó tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na? ²⁰ Chi sa'a ndo'ó natiin ndu ñañó'ó xí'an kadii iní ndu.

3

Ni sa'an Timoteo ñoo Tesalónica ni xito ni'ini ñaá xí

¹ Ta sa'á ña ko xí'o ndeé ka iní ndu ña nákani ini ndu sa'a ndo, sa'á ñoó ni kandoo ndu ña kían kándoo ndu ñoo Atenas, ² dá ni tanda'á ndú ñani ndu Timoteo kosaa xi noo ndéi ndó, chi kéchóon xi noo Ndios, ta kéchóon dáto ta'ani xi xí'in ndú noo xionoo ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús. Dá ná chindeé xí ndo'ó kandita toon cháa ka ndo xí'in ña ndaa kándisa yó, ta ná k'i'o ta'ani xi tandeeé iní noo ndo, ³ dá kían ná dá'a ni kexoo ni iin ndó noo ña kándisa ndó kée tandó'ó ndó'o ndó, chi sa ná'á vá mií ndó ña kánian kando'o yó tandó'ó. ⁴ Chi tá ni sa ndei ndu xí'in ndo'ó, dá ni kasto'on ndu ña kendava'a ñayuu xí'in yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús, ta ná'á va'a mií ndó ña k'i'o dión ndó'o yó viti. ⁵ Ta sa'á ña ko ní x'i'o ndeé ka inii ña nákani inii sa'a ndo, sa'á ñoó ni tanda'í Timoteo kosaa xi noo ndéi ndó, dá kanda inii nde'á á ndíta ndaa ii ndo xí'in ña kándéé iní ndo Jesús. Dá chi ni yu'íi ña oon ni ví ni kexíxi ña u'u xí'in ndó, ta ni kandeéán ni danda'avían ndo'ó, ta ni naá oon choon ni kee ndu ni daná'a ndu noo ndo.

⁶ Tído sa ni nandió koo va Timoteo ni ndusaa xi noo ndéi ndu. Ta va'a ká'an xi sa'a ndo, ña ndíta ndaa ii va ndó xí'in ña kándéé iní ndo Jesús. Ta kú'u ini sa'a sata'an ii va ndó. Ta kaá ta'ani xi ña daá vá ñó'o va ini ndo sa'a ndú sa'á ña kóni ndo ndú, ta kóni kii ndo koni tuku ndó ndu'u, táto'on k'i'o kóni ta'ani ndu'u koni ndu ndo'ó.

⁷ Ñani, ndó'o ndu tandó'ó noo ndéi ndu yó'o, ta nda'í kúu ini ndu, tído ni ndundeé iní ndu tá ni kanda iní ndu ña ndíta ndaa ndo'ó xí'in ña kándéé iní ndo Jesús. ⁸ Ta kúu ni naní'i ini ndu, xiní ndu, tá ni kanda iní ndu ña ndíta toon ndó xí'in sato'o yo Jesús. ⁹ ¿Ndí kuú ví ndivé'e nakí'o ndu'u

noo Ndios sa'a ndo? Chi kádii nda'o ini ndu'u noo Ndios kée ndó, ¹⁰ ta nduú ñóó xíkà ndu'u noo ná ña ná konó ná saa ndu kande'é ndú ndó'ó, dá dáxinkoo ndu ña kómani kandaa ini ndo, dá kua'ano cháá ka ndo xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús.

¹¹ Ta kóni ndu'u ña mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná konó ná íchi saa ndu noo ndéi ndó. ¹² Ta na kúu sato'o yo ná chindeé ná ndó'ó, dá ná kua'ano cháá ka ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo xí'ín sa'a ndidaá ka ñayuu tátò'on kì'o kée ndu'u kú'u ini ndu sa'a ndo, ¹³ ta ná kì'o na ña kandita toon ndó, dá ná koo vii ndo noo Ndios, na kúu tatá yo, tá ná kasandaá kuu nandió koo mií Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ín ndidaá ñayuu na. Dión ná koo.

4

Kì'o di'a kánian kee yó, dá nata'an ini Ndios koni na yó

¹ Ta viti, ñani, seí nda'í ndu noo ndo, ta ká'an ni'ini ndu noo ndo sa'á ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús. Chi sa ni daná'a ndu noo ndo ndí kían kánian kee ndó, dá nata'an ini Ndios koni ñaá ná. Ta kì'o dión kée ndó viti, tído koo ini ndo katì'a cháá ka ndo kee ndó'an. ² Chi sa ná'á vá ndó ndá choon ni sa'anda ndu noo ndo kee ndó, chi noo sato'o yo Jesús ni ñí'í ndu'u choon yó'o.

³ Chi ña kóni Ndios kían koo vii ndo noo ná. Sa'á ñóó o sa kóo ini ndo dáyakoo ndo mií ndó xí'ín kuachi xí'ín na koo kúu ñadi'í ndo o yíi ndo. ⁴ Di'a koo ini iin rá iin ndó katì'a ndó koo vii ndo xí'ín na kúu ñadi'í mií ndó, ta koo ñaño'ó ndó noo ná. ⁵ Ta o sa kátoó ndo kee ndó ña ka'an noo tátò'on kì'o kée ñayuu koo ná'á Ndios. ⁶ Ta ni iin tó'on ndó o sa kóo ini koni xíxi ñani ndo kuendá Jesús xí'ín ña kini yó'o, chi ka'í nda'o dándó'o Ndios níno ndo sa'á kuachi yó'o tátò'on sa ni kastò'on ndu xí'ín ndó, ta ni xì'o ndu kuendá noo ndo. ⁷ Chi koo ní kána ta'on Ndios yó ña kían kandeí yó kee yó ña kini kóni ñíi yo. Di'a ni kana na yó ña koo vii yo noo ná. ⁸ Sa'á ñóó ndi ndáa mií vá ndó kénóo to'on dána'a ndu yó'o, kana'á ndó ña koo kénóo ta'on ndó ni iin ta ñayuu yó'o. Di'a mií vá Ndios, na ni xì'o Espíritu i i ná noo yo, noón kúu na kénóo ndó.

⁹ Koo káni kaan ña taa ndu'u ña ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, dá chi sa ni daná'a va mií Ndios noo ndo ña ku'u ini sa'a sátá'an ndó. ¹⁰ Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín ndidaá ka na kúu kuendá Jesús, na ndéi chí kuendá Macedonia di'a. Tído seí nda'í ndu noo ndo, ñani, ña ká'ano cháá ka ná kakuu ña kú'u ini ndo sa'a ná. ¹¹ Ta koo ini ndo koo va'a ini ndo xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ndi'i ini ndo noo choon kée mií ndó, o sa chírneé ndó mií ndó noo dao ka ña'a. Ta ndi'i ini ndo kechóon ndó, dá ni'i ndo ña'a kasá'an ndó, tátò'on ni sa'anda ndu choon noo ndo. ¹² Dá kían ná koo ñaño'ó ñayuu koo ná'á Ndios noo ndo, ta ni iin ña'a ná o kámani noo ndo.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

¹³ Ta viti kóni ndu'u ña kana'á ndó, ñani, sa'a ndí kían ndo'o ñayuu ni xí'i, dá ná o kúnda'í ini ndo sa'a ná tátò'on kì'o ndó'o na koo tandeé ini noo. ¹⁴ Chi kándisa yó ña ni xí'i Jesús, ta ni nataki na. Ta kì'o dión ta'ani dáki'in tá'an Ndios na kúu kuendá Jesús ni xí'i xí'ín mií Jesús.

¹⁵ Ta viti ko'on ndu kastò'on ndu xí'ín ndó to'on ni ka'an mií sato'o yo Jesús, chi ni kaa na ña yóó, na ndéi takí i i tá ná nandió koo mií Jesús kii na ñayuu yó'o, o kuió noo ta'on yó ko'on yo noo na sa ni xí'i ko'o naki'in tá'an yó xí'ín Jesús. ¹⁶ Chi dinño'ó ta'anda choon chí induú, dá tái kayu'ú iin arcángel, ta tái ka'an trompeta Ndios, dá ví noo sato'o yo Jesús nda induú kii na. Ta kúu dinño'ó ka nataki na sa ni xí'i kúu kuendá Jesús. ¹⁷ Tá ni ndi'i, ndidaá yóó, na ndéi takí i i noño'ó yó'o, naditá Ndios ko'on dáó yó xí'ín na ni nataki ñóó noo viko káa naki'in tá'an yó xí'ín sato'o yo Jesús noo tachí. Ta dión kandeí kuii yo xí'ín ná. ¹⁸ Sa'á ñóó kì'o ndó tandeé ini noo iin rá iin ndó xí'ín to'on yó'o.

5

Ná kandeí nduu yo, chi koo ná'á yó ndá oon nandió koo Jesús

¹ Ta sa'a ndá oon koo dión xí'ín ndi kooan, koo káni kaan taai ña saa noo ndo, ñani, ² dá chi sa ná'á va'a mií ndó ña iin ndakána va kasandaá kuu nandió koo sato'o yo, tátò'on kì'o kée iin ta kui'íná tá vei ra sakuaá ki'in

kuí'íná ñáá rá. ³ Mií kuu ka'an ñayuu di'a: "Va'a nda'o ndéi yó, koó ka va tandó'ó noo yo viti", kaa na, ta kúú iin ndakána va tiin ñáá tandó'ó kini ñoó, táto'on iin ndakána kásá'á káki de'e na ñá'a. Ta ni iin tó'on ná o káki noó tandó'ó yó'o.

⁴ Tído ndo'ó, ñani, sa ná'á ndó táto'on k'i'o koo, chi ko iin naá ka noo ndo sa'á ña yó'o. Sa'á ñoó o tiin ndakána kuu yó'o ndo'ó táto'on k'i'o tiin ndakána iin ta kuí'íná ñayuu ki'in kuí'íná rá. ⁵ Chi sa ndidaá kúú vá ndo'ó kúú na tóon noo, chi sa ni natoon noo ndo. Ta ko iin naá ka noo yo, chi ko kúú ka yo kuendá noo iin naá. ⁶ Sa'á ñoó ná o sa kúdi yo táto'on k'i'o kée ñayuu ko ná'á Ndios. Di'a ná kandeí nduu yo, ta ná kaño'o ini yo. ⁷ Dá chi na kidi, sakuaá kidi na, ta na xí'i, sakuaá xí'i na. ⁸ Tído yóo kúú na sa tóon noo, sa'á ñoó ná kaño'o ini yo. Ná koo ini yo ña kandeé ini yo Jesús, ta ná ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu. Ta ña yó'o ná kakuu táto'on iin kaa kanda'a yika yo. Ta tandeé ini kómí yó ña miian ndaa kuiti káki yó noo kuachi yo ná kakuu táto'on iin kaa kanoo dini yo. ⁹ Chi ko ní kaxi Ndios yó, dá kuido ini na koni na yó. Di'a ni kaxi na yó, dá ni'i yo ña káki yó noo kuachi yo sa'á ña ni kee Jesucristo, na kúú sato'o yo, ¹⁰ na ni xí'i sa'a yo, dá kían, va'ará ni xí'i yo o takí yo, tído kandeí dáó yó xí'ín ná. ¹¹ Sa'á ñoó k'i'o tá'an ndó tandeé ini yó'o noo iin rá iin ndó, ta dákuá'ano tá'an ndó xí'ín to'on Ndios táto'on k'i'o kée ndó ndéi ndó.

Ká'an ni'ini Pablo noo na kúú kuendá Jesús

¹² Ta seí nda'í ndu noo ndo, ñani, ña koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noo na kéchóon noo ndo, chi ni xí'o sato'o yo Jesús choon noo ná ña kuita na noo ndo, ta ka'an ni'ini na noo ndo. ¹³ Sa'á ñoó koo ñaño'ó ndó noo ná, ta ku'u nda'o ini ndo sa'a ná sa'a choon kée na noo ndo. Ta ná koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó.

¹⁴ Ta seí nda'í ta'ani ndu noo ndo ña koo ini ndo dánani ndó na dusa, na ko kóni kechóon. Ta k'i'o ndó tandeé ini noo na ni ndiko, ta chindeé ndó na vitá ini. Ta kueé koo ini ndo xí'ín ndidaá kúú ñayuu. ¹⁵ Ta o sa koo ini ndo nandió né'e ndó ña kini kée dao ka ñayuu xí'ín ndó. Di'a ndi'i ini ndo

kee ndó ña va'a xí'ín iin rá iin ndó. Ta dión ta'ani kee ndó xí'ín ndidaá ka ni ñayuu.

¹⁶ Ta daá kuiti ná koo dii ini ndo. ¹⁷ Ta o sa kátuu ndó ña ká'an ndo xí'ín Ndios. ¹⁸ Ta naki'o ndó ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, chi k'i'o dión kóni mií Ndios kee yo sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús.

¹⁹ O sa kadí ndo noo ña kóni Espiritu iñ Ndios kee na. ²⁰ O sa kú'ichi ini ndo kueídó'o ndó to'on ni xí'o mií Ndios noo ñayuu dána'a noo ndo. ²¹ Korndodó va'a ndó ndidaá kúú ña dána'a na, dá naki'in va'a ndó ña kían va'a. ²² Ta taó xoo ndó mií ndó noo ndidaá ña kini.

²³ Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, ná kevii ní ná ndo'ó, ta ná taxí vii ná iin ní kúú ndó, espíritu ndo, xí'ín ní ndo, xí'ín yiki koño ndo, dá kían ná koo vii ndo tá ná kasandaá kuu nandió ko tuku Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaa na. ²⁴ Dá chi iin na ndaa kúú Ndios, na ni kana ndo'ó xoo mií ná, ta noón kúú na kee ña yó'o xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

²⁵ Ñani, kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndú'u.

²⁶ Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an xí'ín na kúú ñani ndo.

²⁷ Ta sa'ándái choon noo ndo xí'ín choon ni xí'o Ndios noo ña ka'i ndó tuti yó'o noo ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios.

²⁸ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú uu ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pablo, ta yu'u xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'in ndo'ó, na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica, ndo'ó na ndíta xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'in ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo.

Dándó'o Ndios nío ndidaá na kée kuachi tá ná natuu sato'o yo Jesús kii na chí induú

³ Daá kuití vá kánian nakí'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndo, ñani. Ta kí'o dión níyiká ndú kee ndu, chí iin iin kuú kuú sá sá'ano cháá ka ndo kua'an ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús, ta sá'ano ta'ani ndó xí'in ña kú'u cháá ka ini sa'a sátá'an ndó. ⁴ Sa'a ñoo ká'an va'a ndu sa'a ndo'ó noo dao ka na kúú kuendá Ndios ná'taka dao ka ve'e ño'o, chí va'ará kéndava'a ñayuu xí'in ndó, ta va'ará ndó'o ndó tandó'ó, tído xí'o ndéé vá ini ndo, ta ndíta ndaa ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús.

⁵ Ta sa'a ña xí'o ndéé ini ndo, ñoo kían ná'a ña kényiko ndaa Ndios. Sa'a ñoo ió íchi ndo ña ndu'u ndó noo dándáki na, chí sa'a ña yó'o kían ndó'o nío ndo. ⁶ Ta ña ndaa vá kían noo mií Ndios ña dándó'o na nío ñayuu kéndava'a xí'in ndo'ó. ⁷ Ta noo ndo'ó, na ndó'o nío viti, nakí'o Ndios ña nani'ij ndéé dáó ndo'ó xí'in ndu'u tá ná natuu sato'o yo Jesús kii na chí induú xí'in ndidaá ángel ño'o tixi ndá'a ná ⁸ tein ño'ó kái ita, dá chiya'i na ñayuu ko ní xín nakoní Ndios, xí'in na ko ní xín kueídó'o to'on va'a ña ká'an sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo. ⁹ Ta ñayuu yó'o kúú na ndo'o naní nío ndidaá tá'an kuú, chí ni iin kuú o koní na ndu'u na noo ió sato'o yo Ndios, ta ni iin kuú o koní na tátó'on ndato ndéé kómí ná. ¹⁰ Dión koo kuú tá ná nandió koo Jesús, dá kían ndato nda'o natiin na ñaño'ó kee ñayuu mií ná, ta naá ini ndidaá kúú ñayuu kándisa ñaá. Ta

dión ta'ani ndo'o mií ndó, chí kándisa ndó to'on ni daná'a ndu noo ndo.

¹¹ Sa'a ñoo daá kuití vá xí'ka ndu ña maní noo Ndios sa'a ndo, ña ná kí'o na ña kakuu ndó ñayuu ndaa, dá chí sa'a ña yó'o ni kaxi na ndo'ó. Ta xí'ka ta'ani ndu noo ná ña xí'in ndéé mií ná ná kandeé ndó kee ndó ndidaá kúú ña va'a, xí'in ndidaá kúú choon ni chikáa ini ndo kee ndó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ¹² dá ná ni'ij sato'o yo Jesucristo ñaño'ó sa'a ndo. Ta dión ta'ani natiin ndó ñaño'ó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ta dión koo sa'a ña maní ni kee Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo xí'in yó.

2

Dinño'ó ka taa kini kasandaá, dá ví kasaa Jesús

¹ Ta viti kásto'on ndu xí'in ndó ndi koo tá ná nandió koo Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaa na, ta ndi koo, dá naki'in tá'an yó xí'in ná. Ta seí nda'í ndu noo ndo'ó, ñani, ² ña ná dá'a ni konó ndó ña vitá oon nadaká ñayuu ñaxintóni ndo, ta o sa kútúú ini ndo, va'ará kaá na ña Espiritu ij Ndios ni ka'an xí'in ná ña sa ni ya'a va kuú ni nandió koo sato'o yo Jesús, o tá dána'a na ña dión kían o tá kaá na ña ni tanda'a ndu'u iin tuti ká'an dión. ³ O sa kándia ndó ña dándá'í ni iin ñayuu ndo'ó, dá chí tá o ñá'a kasandaá kuú yó'o, dá kían kuá'a nda'o ñayuu kasá'a dánkoo íchi Ndios, ta kasandaá iin taa kini, tá'an ra ni ni'ij tá'ij ña naá rá noo Ndios. ⁴ Ta ndakuin ra, ta kenóo ra ndidaá ña'a chinaní ñayuu kúú ndios, xí'in ndidaá ña'a ndaño'o na. Ta nda noo ij cháá ka ini ve'e ño'o ká'ano kakoo ra, dá kee ra mií rá ña kúú rá ndios.

⁵ ¿Á ko ndúsaa ta'on ini ndo ña ni ka'in sa'a ndidaá ña yó'o tá ni sa ioj xí'in ndó? ⁶ Ta sa ná'a vá ndo'ó ndí kían chítuu noó ta kini ñoo, sa'a ñoo o natuu ta'on ra nda ná kasandaá hora kánian na'a noo rá. ⁷ Ta kana'a ndó ña sa kéchóon va ña kini ñoo, tído ió de'é ij váán, dá chí ió ña chítuu va ña viti, sa'a ñoo ko ñá'a natuuan. Tído nda ná kasandaá kuú kuxoo ña chítuu ñaá, nda daá ví, dá natuuan. ⁸ Nda daá ví, dá na'a noo mií taa kini ñoo. Dá ka'ání ñaá Jesús xí'in tachí yu'u ná, dá dánaá ñaá ná kee ña naye'e ndato noo nandió koo na kii na.

⁹ Chì tá ná kasandaá ta kini ñoó, kakomí rá ndée mií ña u'u, sa'á ñoó ká'ano nda'o choon kane'e ra kasaa ra xí'ín ña maña, ta kandeé rá kee ra ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato. ¹⁰ Ta xí'ín ndidaá ña maña yó'o dándá'í ra ñayuu xionoo íchi kua'an indayá, chì kò ní xí'ín na natiin na xí'ín ndinoo ini na ña ndaa, sa'á ñoó o káki ta'on na noó kuachi na. ¹¹ Sa'á ñoó kì'o Ndios ña dándá'í ñaá iin ña to'ón ká'ano, dá kandísa na ndidaá kúu ña to'ón ka'an ra, ¹² dá kían nando'o nío ndidaá kúu ñayuu kò ní xí'ín kandísa ña ndaa, chì di'a nì katoó cháá ka na ndiko na ña kini.

Sa nì kaxi va Ndios yo ña dá kaxi ñaá ná

¹³ Tído ndu'u, daá kánian nakì'o ndu ndivé'e noo Ndios sa'a ndo'ó, ñani, na kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a. Chì ndo'ó kúu na nì kaxi mií ná nda mií sa'a, dá natiin ndó ña kaxi ndó sa'á ña nì nduvii Espíritu iì ná ndo'ó, xí'ín sa'á ña kándéé ini ndo ña ndaa. ¹⁴ Chì nì kana Ndios ndo'ó ña natiin ndó ña kaxi ndó xí'ín to'on va'a nì daná'a ndu noo ndo, dá natiin ta'ani ndó ñaño'ó tató'on kì'o natiin Jesucristo, na kúu sato'o yo, ñaño'ó.

¹⁵ Sa'á ñoó kandita toon ndó, ñani, ta tiin toon ndó ña ndaa nì daná'a ndu'u noo ndo, á kían ña nì daná'a ndu xí'ín yú'u ndú noo ndo, o á kían ña nì taa ndu noo tuti nì saa noo ndo.

¹⁶ Ta mií Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ín mií Ndios, na kúu tatá yo, kúu na kú'u ini sa'a yo, ta nì xì'o na tandeé ini kakomí yó ndidaá tá'an kuu, ta nì xì'o ta'ani na iin tandeé ini ká'ano noo yo sa'á ña manì nì kee na xí'á, ¹⁷ ta nakì'o na ña ndeé koo ini ndo, ta ná dákuá'ano na ndo'ó, dá katì'a ndó ka'an ndo ndidaá to'on va'a, ta katì'a ndó kee ndó ndidaá ña va'a.

3

Kaka ndo ña manì noo Ndios sa'a ndú, dá ná natiin va'a ñayuu to'on Ndios

¹ Viti, ñani, kaka ndo ña manì noo Ndios sa'á ndu'u, dá kían ná naka'ani kì'i to'on Ndios ndidaá kúu xián kee ndu'u, ta ná natiin ndato ñayuu to'on Ndios tató'on kì'o ndato nì natiin mií ndo'an. ² Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná kandaa na ndu'u noo ñayuu kini, noo na kóni kendava'a xí'ín ndú, chì o duú ndidaá ñayuu kándéé ini Jesús. ³ Tído iin na ndaa kúu sato'o yo Jesús,

sa'á ñoó kì'o na ña kandita ndaa ndo, ta kandaa na ndo'ó noo ña kini. ⁴ Ta sa'á ña kándéé ini yo sato'o yo Jesús, sa'á ñoó kándéé ini ndu ña kée iì vá ndó choon nì sa'anda ndu'u noo ndo, ta dión kee va ndó. ⁵ Ta ná chindeé ñaá sato'o yo Jesús, dá katì'a ndó ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, tató'on kì'o kú'u ini mií Ndios sa'a yo. Dá katì'a ta'ani ndó koo ndeé ini ndo tein tandó'ó ndó'o ndó tató'on kì'o nì xì'o ndeé ini Cristo Jesús.

Kánian kechóon yo, dá kataki yo

⁶ Sa'ándá ndu choon noo ndo, ñani, xí'ín choon nì xì'o sato'o yo Jesucristo noo ndú, ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín na kúu kuendá Jesús, na kò xí'ín kechóon, tá'an na kò kóni kee choon nì sa'anda ndu noo ndo. ⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían kánian kee ndó, dá kee ndó tató'on kì'o sa kee ndu, chì kò ní sá ndei dúsá ndú tein mií ndó. ⁸ Chì kò ní seí óon ta'on ndu pan ni iin tó'ón ñayuu. Di'a nduú ñoó va nì sa ndi'i ini ndu sa kee ndu choon ndeé, dá kían ná dá'a ni dáta'an ndu ni iin ndo'ó sa'á ña kasá'an ndu. ⁹ Ió íchi ndú ña koto ndó ndu'u, tído kò ní xí'á ta'on ndu ña kee ndó dión. Di'a sa kechóon va ndu'u, chì kóni ndu ña kían katì'a ndó kee ndó tató'on kì'o kée ndu'u. ¹⁰ Chì tá nì sa ndei ndu xí'ín ndó, dá nì sa'anda ndu choon noo ndo ña ndi ndaa ñayuu kò xí'ín kechóon, ná dá'a ni kasá'an na.

¹¹ Chì nì nì'i tó'on ndu'u ña tein ndó xa'an ndei dao ñayuu dúsá, na kò kóni kechóon, ta chírneé chítuu kúu na noo dao ka ñayuu. ¹² Sa'á ñoó sa'ándá ndu choon noo ña kée dión xí'ín choon nì nì'i ndú noo sato'o yo Jesucristo, ña ná ndi'i ini iin rá iin mií ná kechóon ndúsá'ano ná, dá nì'i ná ña kataki na. ¹³ Ta ndo'ó, ñani, o sa kúkuítá ini ndo kee ndó ña va'a.

¹⁴ Tá ndei dao ñayuu kò kékuendá choon sa'ándá ndu noo tuti yó'o, dá kían kande'é va'a ndó ndá yoo kúu ná, ta o sa kóo ka ini ndo kane'e tá'an ndó xí'ín ná, dá ná xí'á'an noo ná sa'á ña kée na dión. ¹⁵ Tído ná dá'a ni taó kuendá ndo ña kúu ná na xini u'u ndo, di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo ná sa'á ña kúu ná ñani ndo kuendá Jesús.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ña ká'an na

¹⁶ Ta mií sato'o yo Jesús, na xí'o ña ió va'a ini yo, ná nakì'o ña daá kuití vá koo va'a ini

ndo noo ndidaá ña'a. Ta daá kuití ná koo na xí'ín ndidaá ndó.

¹⁷ Ta ndisá'án yó'o táa mií yu'u Pablo kosaa noo ndo'ó xí'ín ndá'a mií. Ta dión kée yu'u noo ndidaá tuti táai, ta dión ndáa letrai.

¹⁸ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noo Timoteo

Ká'an Pablo ndisá'án xí'in Timoteo

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, chi mií tatá Ndios, na dákaki ñáá, xí'in sato'o yo Jesucristo, na kúu iin tandéé iní ká'ano noo yo, noón kúu na ni xi'o choon yó'o nooí.

² Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in yo'ó, Timoteo. Miían ndaa kuiti kúuón táto'on de'i sa'á ña kándéé inon Jesús. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná ki'o na ña koo va'ón.

Ta yó'o kété'a Pablo ká'an na sa'á ña to'ón dána'a dao ka taa

³ Kakaa ij ní ñoo Éfeso xaan, táto'on ni sei nda'avíi nooon tá ni kee kua'in chí kuendá Macedonia di'a, ta ka'andon choon noo ra dána'a ña to'ón ña ná dá'a ka ni kee ra dión, ⁴ ta ná dá'a ka ni dána'a ra sa'á cuento yatá, xí'in sa'a ndá tixi ni kii iin rá iin na yatá ni sa ndei sa na'á. Chi ña yó'o kédaá xí'in na kúu kuendá Jesús, dá kasá'á ná dándichi tá'an mií ná, ta ko chindeé ta'on ñáá ña kaka choon Ndios kua'an, chi ko xí'oan ña kandeé cháá ka ini na Ndios. Ta ká'in xí'ón ña ⁵ ka'andon choon yó'o noo taa ñoó, dá ná ka'ti'a ñayuu xaan ku'u ini sa'a sátá'an na xí'in iin ní'o vii, xí'in iin ñaxintóni va'a, ta sa'á ña kándéé iní na Jesús xí'in ndino'o ini na. ⁶ Tído ni kan kuei xoo va taa ñoó noo ña yó'o, ta ndí'i ini ra dána'a ra sa'a to'on ko chón. ⁷ Ta kátoó ra dána'a ra sa'a ley Moisés, tído ni mií rá ko kándaá ini sa'á ña dána'a ra xí'in sa'á ña kéndaá téi ra.

⁸ Ta sa ná'á vá yó ña keva'a yó xí'in ley Ndios tá ná kendaá yo choon sa'ándáan.

⁹ Ta ná'á vá yó ña ko ní xi'o Ndios ley na ña kían chituaan noo ñayuu ndaa. Di'a ni xi'o na ley na chituaan noo ñayuu kini, xí'in na do'ó, xí'in na ko nákon Ndios, xí'in na kée kuachi, xí'in na ko ñaño'ó noo Ndios, xí'in na ká'an ndava'a sa'a Ndios, xí'in na sa'ání tatá xí'in naná, xí'in ndidaá ka na sa'ání ndii, ¹⁰ xí'in na kée kuachi xí'in na ko kúu

yíi o ñadi'í, xí'in ra kátoó kudi xí'in taa xi'in rá, xí'in na díko ñayuu, xí'in na to'ón, xí'in na náchina'á Ndios tein ña to'ón ká'an na, xí'in dao ka kuachi ko náki'in tá'an xí'in ña ndaa dána'a yo. ¹¹ Ki'o dión dándaki to'on ndato, ña kúu to'on va'a sa'a Jesús, ña ni chiná'a Ndios, na kúu Ndios ndato kua'a ió. Ta ni sa'anda na choon nooí ña dána'i ña noo ñayuu.

Yó'o kásto'on ta'ani Pablo sa'a choon ni natiin na noo Ndios

¹² Náki'oi ndivé'e noo Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, na xí'o ndeé yu'u noo choon yó'o. Chi ni sa nde'é ná yu'u ña kúu iin taa ndaa, sa'á ñoó ni xi'o na choon yó'o nooí kechóoin noo mií ná. ¹³ Ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa ka'an ndava'a sa'a ná, ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa kendava'a xí'in na kúu kuendá na, ta va'ará kini sa ndane'e yu'u na, tído ni ku'u va ini na sa'í, chi ko ní sá na'á ta'an vei ña ni sa kee, ta ko ñá'a kándisai mií ná. ¹⁴ Tído ña maní ni kee sato'o yo Ndios xí'in ni sa kuu iin ña ká'ano nda'o nooí, chi ni nakutí yu'u xí'in ña kándéé iní ná, xí'in ña kú'u ini sa'a dao ka ñayuu. Ta dión ni ndo'i ni kee Cristo Jesús.

¹⁵ Ta ndino'o ña ndaa kían ko'in ka'in, ta kánian kándisa ndidaá ñayuu ña. Ta ña yó'o kían: miían ndaa kuiti ni kii Cristo Jesús ñayuu yó'o, dá kuu dákaki na na kómí kuachi, ta yu'u kúu ra kini cháá ka nákaa tein na kómí kuachi ni dakáki na. ¹⁶ Tído ni sa'an Jesucristo ni ku'u ini na sa'á yu'u, ra kini cháá ka, dá dána'a na noo ñayuu ña ko'on na ki'o ndeé iní na sa'á ñayuu kándisa ñáá, dá koni na natiin na ña kataki chíchí ná táto'on ni kee na xí'in yu'u. ¹⁷ Ta iin tó'ón mií vá Ndios kúu rey ndidaá tá'an tiempo. Ta ni iin ku'u o kúu na, ta o kúu ta'on koni yo ndi káa na, ta kúu ná iin tó'ón dini Ndios takí xí'in Ndios ndichí. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá ñaño'ó, xí'in to'on ndato kua'an. Dión ná koo.

¹⁸ Ta choon yó'o xí'oi noo yo'ó, Timoteo, dá kandeéon naáon xí'in ña kini, táto'on ki'o kua'an to'on ni ni'i na sa'ano noo Ndios tá sa ná'á sa'a choon keeón. ¹⁹ Ta kuiin ndaaon xí'in ña kándéé inon Jesús, ta cho'on inon koo vii ñaxintónon, dá chi sa'á ña ko ní kée dao ka na kúu kuendá Jesús

dión, sa'á ñoó n̄i tuú ná noó ña ndaa kándisa yó, táto'on k̄i'o ndó'o iin barco túu tá'an x̄i'ín yuu. ²⁰ Ta Himeneo x̄i'ín Alejandro kúú dao ɬaa n̄i ndo'o dión, ta n̄i nak̄i'o va yu'u ra noó ndá'a ña u'u, dá ná nandikó iní ra, ta ná dándí'i ra ña ká'an ndava'a ra sa'a Ndios.

2

Yó'o ká'an Pablo ña ná kaka yo ña mani noo Ndios sa'á ndidaá ñayuu

¹ Noo ndidaá ña'a ká'an ni'inii noo ndidaá na ndéi xaan ña ná koo ini na kueí nda'í na noo Ndios sa'a ndidaá ɬa né'e choon, ta ná kaka ta'i ná noo ná sa'a rá, ta ná kaka na ña mani sa'a rá, ta ná nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios sa'a rá. ² Ta dión ta'ani ná kaka na ña mani noo Ndios sa'á ɬa né'e choon ná'ano, x̄i'ín sa'a dao ka ɬaa né'e choon x̄i'ín rá, dá k̄ian ná koni yo kandeí va'a yó, dá ná koni yo kandeí ñóchí yó kee yó ña kóni Ndios, ta ndúsá'ano ná kee yó noo ndidaá ñayuu. ³ Dá ch̄i ña yó'o k̄ian va'a, ña k̄ian náta'an ini Ndios, na dákaki ñaá. ⁴ Dá ch̄i kóni na ña ndidaá tá'an ñayuu ni'i ña k̄aki na noó kuachi na, ta nani'i ná ña kana'á ná ña ndaa sa'a mií Ndios. ⁵ Dá ch̄i iin tó'on din̄i vá kúú Ndios, ta iin tó'on ta'ani kúú na náchindei va'a ñayuu x̄i'ín Ndios, ta na yó'o kúú Jesucristo, na n̄i nduu iin ɬaa. ⁶ Ta n̄i nak̄i'o na mií ná ña k̄ian n̄i x̄i'í na, ta k̄i'o dión n̄i ch̄iya'í na sa'á kuachi ndidaá ñayuu. Ta ndidaá ña yó'o n̄i kuu tein kuu n̄i ch̄ikaa ini mií Ndios. ⁷ Ta n̄i x̄i'o Ndios choon noo yú'u ña kakuu iin na kasto'on x̄i'ín ñayuu sa'a Cristo, ta kakuu iin apóstol, na kane'e to'on na, (ta ná'á Cristo ña ká'in ña ndaa x̄i'ín ndó, ta k̄o ká'an to'on ta'an vai.) Ta n̄i x̄i'o ta'ani na choon nooí ña dána'i noo na k̄o kúú na Israel, dá ná kandeé iní na Jesús, ta ná kana'á ná ña ndaa.

Di'a kánian kee ɬa kúú ɬaa, ta di'a kánian kee na ñá'a

⁸ Ta kóni ña ná ka'an ndidaá ɬaa x̄i'ín Ndios ndéi kúú mií vá noo ndéi ra, ta ná ndane'e ra ndá'a ndaa vii noo Ndios. Ná dá'a ni kuido ini ra, ta ná dá'a ni dándichi tá'an ra.

⁹ Dión ta'ani, na ñá'a, ná dá'a ni koo ini na koo táyíí dá'on ná. Di'a ná koo ndúsá'ano na, nda'í ni ná kandixi na. Ná dá'a ni nacho'on táyíí ná din̄i ná, ná o sa káño'o

ñá'a oro ndá'a ná, ná o sa kándaki na yuu dión, ni dá'on ya'i ná o sa kándixi na. ¹⁰ Va'a kaan luu ná koo na x̄i'ín ña va'a kée na, ch̄i k̄i'o dión kánian kee na ñá'a ndúkú kee ña kóni Ndios.

¹¹ Ta tádi ní ná kandeí na ñá'a noo dákuá'a na to'on Ndios, ta x̄i'ín ñañó'ó ná kandeí na. ¹² Dá ch̄i k̄o sónó yu'u ña dána'a na ñá'a, ni k̄o sónó yu'u ña kakomí ná choon satá ɬaa. Sava'a choon sa'ándai noo ná kían ña ná kandeí tádi ná kueidó'o na. ¹³ Dá ch̄i na mií noo n̄i kava'a Ndios kúú Adán, n̄i ndi'i, dá n̄i kava'a na Eva. ¹⁴ Ta k̄o ní danda'í kirí u'u Adán. Eva va n̄i danda'í ri. Sa'á ñoó n̄i kankao Eva noo kuachi. ¹⁵ Tído k̄aki vá na ñá'a sa'á ña x̄i'o na mií ná kandeí de'e na tá ná kandita toon na x̄i'ín ña kándéé iní na Jesús, tá ná ku'u ini na sa'a ñayuu, tá ná koo vii ná noo Ndios x̄i'ín ña ió ndúsá'ano ini na.

3

Ki'o di'a n̄iyiká kee ɬaa ka'an kane'e choon noo na kúú kuendá Jesús

¹ Miían ndaa kuiti iin ña va'a kían tá katoó iin ñani yo kane'e na choon ña k̄ian kandaka na na kúú kuendá Jesús. ² Tído kánian koo vii ná noo ñayuu, ta ná kakuu na yíi iin tó'on ñá'a, iin ɬaa ñó'o ini noo ña kée na, ta ná kakuu na iin ɬaa ndúsá'ano, iin na ió ñañó'ó ñayuu noo, iin na nátiin va'a ñayuu ve'e na, iin na ti'a va'a dána'a. ³ Ta k̄o kánian kakuu na iin na katoó ko'o, ta k̄o k̄ani ta'anian kakuu na iin na tondó. Di'a kánian kakuu na iin na va'a ini, iin na katoó koo va'a x̄i'ín ñayuu, ta ná o kakuu na iin na katoó koo di'on. ⁴ Ta kánian kakuu na iin na ti'a va'a dándaki ve'e na, ta ná koo ñañó'ó de'e na, ta ná kueidó'o xi na x̄i'ín ñañó'ó. ⁵ Dá ch̄i, na k̄o tí'a dándaki va'a na ve'e na, ¿ndi koo ví kandeé ná dándaki va'a na na kúú ñayuu Ndios ndáka na?

⁶ Ta k̄o kánian kane'e iin na sa'a, na duú n̄i nduu kuendá Jesús, choon yó'o, dá ch̄i oon ni ví kasá'a kuryíí ná, ta kankao na ndo'o níó ná kee Ndios táto'on k̄i'o n̄i ndo'o ña u'u. ⁷ Ta ná kananí va'a na noo ñayuu k̄o kúú kuendá Jesús, dá k̄ian ná dá'a ni n̄i'i ñayuu ndi kee na ch̄inaní kini ñaá ná, ni ña u'u o ní'i ndi kean dátuu ñaá.

Ki'o di'a nýiká kee na ka'án kandita konkuáchí ini ve'e ño'o

⁸ Ki'o dión ta'ani kánian kee ra ndíta xíno kuáchí ini ve'e ño'o. Iin ra kéndaa ná kakuu ra, ta iin tó'ón ná kakuu to'on ra. Ta ná o sa kakuu ra iin ra kátoó ko'o, ta ná o sa kakuu ra iin ra kátoó di'ón ku'íná.

⁹ Ta ná koo ini ra tiin toon ra ña ni sa io de'é noo Ndios, ña kían ña ndaa kándisa yó, ta ná kee ra ña xí'ín ñaxintóni vii. ¹⁰ Ta miían ndúsa kánian kande'é va'a ndó ra, dá ná kande'á á kúu rá iin ra kéndísá'ano noo ndidaá ñayuu. Tá dión kían, dá kían ná kane'e ra choon yó'o.

¹¹ Ta dión ta'ani kánian kee na ñá'a, ná kakuu na iin na ndaa, ná dá'a ni kakuu na iin na xínoo káva'a ña to'ón, ta ná kakuu na iin na ñó'o ndí'i ini noo ña kée na, ta ná kakuu na iin na ñá'a kándéé inió.

¹² Iin ra xíno kuáchí ini ve'e ño'o, iin tó'ón ní ná kakuu ñadi'í ra, ta kánian ti'a va'a ra dándáki ra ve'e ra xí'ín de'e ra. ¹³ Dá chi tá kendúsá'ano ra choon yó'o, dá kían natiin ra ñaño'ó, ta kua'ano cháa ka ra xí'ín tandéé ini kómí rá sa'á ña kándéé ini ra Cristo Jesús.

Ña yó'o kúu ña ndaa kándisa yó

¹⁴ Táai choon yó'o kosaaan noo yo'ó, va'ará ió tandéé ini ña yachi vá saai kande'í yo'ó. ¹⁵ Tído tá ni kueei, dá kían sa ni kastó'on vei xí'ón ña kánian keeón xí'ín na kúu ve'e Ndios, chi ñayuu yó'o kúu ve'e ño'o mií Ndios takí, chi kúu ná tátó'on di'in ndíta ndío, tátó'on di'in ndíta chindeé ña ndaa sa'á Ndios.

¹⁶ Ta miían ndaa kuiti iin ña ká'ano nda'o kúu ña ndaa kándisa yó, ña ni sa io de'é noo Ndios, ta viti ni na'a naán noo yo, dá chi:

Ni kii Jesús ñayuu yó'o, ta ni sa kuu na iin taa ñayuu,

ta ni kandoo ndaa na ni kee Espiritu ii.

Ta nda induú ni sa nde'é ñaá ángel.

Ta ni dasa to'on sa'a ná noo na ko kúu na Israel.

Ta ni kandisa ñaá na ndéi ñayuu yó'o,

ta xí'ín ñaño'ó ni natiin ñaá Ndios nda noo ió na induú.

4

Tein kuu noo ndí'í, dá dána'a dao taa ña to'ón

¹ Ká'an tá'í vá Espiritu ii Ndios ña tein kuu noo ndí'í, dá dánkoo dao ñayuu ña ndaa kándisa yó, dá ko'on na kueídó'o na ña to'ón ká'an espíritu maña, ta ndiko na ña dána'a ta kúu kuendá ña u'u, ² chi kueídó'o na ña dána'a taa uu noo, tá'an ra ká'an ndino'o ña to'ón. Ta sa'á ña nadana ñaxintóni taa yó'o, ³ sa'á ñoó o kónó rá tanda'a ñayuu, ta ka'anda ra choon ña ná o kei na dao ña'a, tá'an ña ni kava'a mií Ndios, tído ndidaá na kúu kuendá Jesús xí'ín na ná'á ña ndaa kuu kei ná ña nani naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. ⁴ Dá chi ndidaá vá ña'a ni kava'a Ndios kúu ña va'a. Sa'á ñoó ko kánian kaño'ó yó ni iin tó'ón ña'a ni kava'a na. Kuu va kei yoán xían nani naki'o yó ndivé'e noo Ndios. ⁵ Dá chi sa'á to'on ni ka'an Ndios, ta sa'á ña náki'o yó ndivé'e noo ná, sa'á ñoó kándoo vii vá ndidaá tá'an ña'a saxio.

Di'a kánian kee na kóni kechóon va'a noo Jesucristo

⁶ Tá ná dána'on ña yó'o noo na kúu kuendá Jesús, dá kían konon kakuuón iin taa kéchóon va'a noo Jesucristo, ta konon kua'ánón noo ña ndaa kándisa yó, xí'ín noo ña ndaa dána'a yo, tá'an ña kándisón nda viti. ⁷ Ta kánian kaño'ón ndidaá cuento to'ón xí'ín ña ko ndaya'i nákani dao na ñá'a sá'ano. Koo inon ná koo ndakí nímon, dá kandeéon keeón ña kóni Ndios. ⁸ Dá chi tá ná ndukú yó ña koo ndakí yikí koño yo, cháa vá chindeéán yó. Tído tá ná ndukú yó ña koo ndakí níyo xí'ín ña kóni Ndios, dá kían chindeéán yó noo ndidaá ña'a, dá chi chindeéán yó nani ndéi yó ñayuu yó'o, ta xí'oan tandéé ini noo yo ña kande'i yó ñayuu vei chí noo.

⁹ Ta miían ndaa ki'o dión kían, sa'á ñoó kánian kandisa ndidaá ñayuu to'on yó'o.

¹⁰ Ta sa'a mií ña ndaa yó'o ndí'i ini yo kéchóon yó, ta sa'á miían ndó'o naní yo, dá chi kándéé ká'ano ini yo Ndios takí, na xí'o ña káki ndidaá tá'an ñayuu, ta ñayuu kándisa Jesús kúu na miían ndaa kuiti keva'a xí'ín ña káki na.

¹¹ Ta kánian ka'andon choon yó'o noo ñayuu, ta kánian dána'on ña noo ná. ¹² Ta o sa kónón kenoo na yo'ó sa'á ña ko kúuón iin taa sava'a. Di'a ndí'i inon kakuuón iin ta ndísá'ano, dá ná kande'é na kúu kuendá Jesús yo'ó, dá ná katí'a na kee na

ña kóni Ndios. Sa'á ñoó ndísá'ano ka'on, ta ndísá'ano keeón, ta ku'u inon sa'a ñayuu, ta kuiin ndaaon xí'ín ña kándéé inon Jesús, ta koo viion noo Ndios, xí'ín noo ñayuu.

¹³ Nani kosaai, ndi'i inon ka'avón tuti ij Ndios noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná, ta dána'on noo ná. ¹⁴ O sa nándodóon choon ni xí'o Ndios nooon, chi mií ná ni xí'o ña ni kandaá ini na sá'ano sa'á choon keeón, sa'á ñoó ni chikodó ná ndá'a ná dinon. ¹⁵ Sa'á ñoó ndi'i inon keeón choon yó'o, ta kuiin toon xí'án, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ndi k'i'o sá'ánón kua'on xí'ín ña kándísón. ¹⁶ Ta kaon kooón xí'ín miíón, ta kaon kooón xí'ín ña ndaa dána'a yo, ta cho'on inon kuiin toon xí'án. Tá keeón dión, dá kían káki miíón, ta káki ta'ani na seídó'o to'on dána'on.

5

¹ O sa koo inon dánanón iin na sá'ano, di'a ka'an ni'ínón noo ná xí'ín ñañó'ó táto'on keeón xí'ín tatá miíón. Ta ka'an ni'ínón noo takuáchí yíí táto'on k'i'o keeón xí'ín ñani miíón. ² Ta ka'an ni'ini ta'ánón noo na ñá'a sá'ano táto'on k'i'o keeón xí'ín naná miíón. Ta ka'an ni'ínón noo takuáchí di'í táki xí'ín ñañó'ó, xí'ín ñaxintóni vii, táto'on k'i'o keeón xí'ín k'i'o kuálí miíón.

Di'a kánian koo ini yo kee yó xí'ín na kuáan

³ Ta koo inon chindeéón na kuáan, na ko ín kuii kaá ña nda'í na. ⁴ Tído na kuáan ió de'e o de'e ñaní, ta yó'o va kánian katí'a xi chindeé xí na ve'e xi táto'on k'i'o kánian kee na kúu kuendá Jesús, dá nandió né'e xi ña maní noo na ve'e xi sa'á ña ni ñakuá'ano ñaá ná, chi ña yó'o kían va'a, ña náta'an ini Ndios xiní na. ⁵ Ta na kuáan ndisa, na ko ín kuii kaá ña nda'í na, sav'a iin tó'ón mií Ndios kándéé ini na, ta xí'ka na ña maní noo ná, ta nduú ñoó ká'an na xí'ín ná. ⁶ Tído na kuáan ndéi kée ña kóni ñíi ná, noón kúu na ni xí'i noo Ndios, va'ará takí na ndéi na. ⁷ Ta ka'andon choon yó'o noo ná, dá kían ná o ní'i ñayuu ndi kían ka'an na sa'a ná. ⁸ Chi na ko xito na kúu tá'an na, ví'i ka ri na ve'e mií ná, noón kúu na ko taó kuendá ña ndaa kándisa yó, ta ka'í cháá ka ví kée na o duú iin na ko kándisa.

⁹ Tá kua'on nachikodóon kuú dao ka na kuáan noo kandodó kuú na kuáan ndisa, dá kían chikodóon kuú na ió oni díko kuia

chí noo, ñá kúu ná iin na kuáan ni sa io iin tó'ón yíi, ¹⁰ iin na xí'o ndaa ñayuu kuendá sa'á ña kée na ña va'a, iin na ni ñakuá'ano va'a de'e, iin na sa ñatiin va'a ñayuu sa sáa ve'e na, iin na sa nakata sa'a ñayuu Ndios, iin na miían ndaa sa chindeé na ndó'o níó, iin na miían ndaa kée ndidaá ka ni ña va'a xí'ín ñayuu xí'ín ná.

¹¹ Tído o sa chikodóon kuú na kuáan kualí, dá chi kandeé va ña kóni mií ná xí'ín ná, ta o taó kuendá ta'on na to'on ni xí'o na noo Cristo sa'á ña katoó tuku na tanda'a ná. ¹² Sa'á ñoó táí kuachi na sa'á ña ni xí'o na to'on na noo Ndios, ta ko ní kée na ña. ¹³ Chi tá ná chikodóon kuú na kuáan kualí, ta kúu katí'a na kandeí dúsá ná, sa'á ñoó kanoo na tá ve'e tá ve'e. Ta o duú ña yó'o oon ni kee na, chi kanoo na xí'ín ña to'ón ná, ta chinee chituu kakuu na kanoo na ka'an na ña ko kánian ka'an na. ¹⁴ Sa'á ñoó ká'ín ña va'a cháá ka ná tanda'a na kuáan kualí, ta ná kandeí de'e na, ta ná koo ve'e mií ná dándáki na, dá ná dá'a ni ní'i ña xiní u'u ñaá ndi keean dátúú ñaáán. ¹⁵ Dá chi sa ni kankuei xoo va dao na kuáan kua'an na xoo ña u'u.

¹⁶ Tá ió iin na kuáan ve'e na kúu kuendá Jesús, dá kían kánian chindeé ñaá ná, dá kían ndadá cháá ni choon ná kandido ve'e ño'o, dá ná kandeéán chindeéán na kuáan, na ko ín kuii chindeé ñaá.

¹⁷ Di'a kánian kee ndó xí'ín na sá'ano dándáki va'a noo ndo: koo ñañó'ó ndó noo ná, ta chindeé ndó na, tído koo cháá ka ñañó'ó ndó noo na sá'ano dána'a noo ndo, xí'ín na kásto'on xí'ín ndó sa'á to'on Ndios.

¹⁸ Dá chi di'a kaá tuti ij Ndios: “O sa taán ndo ñono yu'ú chee tá sádi ri tirió, dá ná kuu keí ri chááán.” Ta kaá ta'anian di'a: “Miían ndúsa kánian ní'i ra kéchóon ya'i ra.”

¹⁹ Ta o sa kándísón tá ká'an kuachi iin ñayuu sa'á iin na sá'ano né'e choon, chi kánian uu o oni kakuu ñayuu ka'an kuachi sa'a ná. ²⁰ Na kée kuachi, ta ko kóni na dánkoo naan, dá kían dánanón na noo ndidaá na kúu kuendá Jesús, dá ná yu'ú dao ka na kee na kuachi.

²¹ Ta noo mií tatá Ndios, xí'ín noo Jesucristo, xí'ín noo ángel ni kaxi Ndios, yu'u xí'o choon yó'o nooon ña koo inon ka'andon choon yó'o noo ndidaá ñayuu. Ná dá'a ni kandooón sa'a dao ñayuu. ²² O sa chínóón ndá'on diní ndi ndáa mií ní

ñayuu, dá k̄i'ón choon kane'e na, dá k̄ian ná dá'a ni kandido nduúón kuachi x̄i'ín ná noo Ndios. Cho'on inon koo viiñon noo Ndios.

²³ O sa kó'o kaon takuií oon. Ko'o lú'u vino, dá ná ya'a ña kú'u t̄iion, ch̄i tóo tóo nda'o kú'on.

²⁴ Ió dao ñayuu sa natuu va kuachi kée na tá ko ñá'a ví kasandaá kuu keyíko sa'a ná. Tído ió dao ka ñayuu, nda kuu keyíko sa'a vá ná, nda daá ví, dá natuu ndi'i kuachi ni kee na. ²⁵ K̄i'o dión ta'ani natuu ña va'a kée ñayuu. Tá'an ña ko ñá'a natuu, o kúu ta'on koo de'é kuií ña, daí ña natuan.

6

¹ Ndidaá na ñó'o t̄ixi ndá'a iin sato'o, ná koo ini na koo ñañó'ó ná noo rá, dá k̄ian ná dá'a ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a kuu Ndios, ni sa'a to'on dána'a yo. ² Ta na ñó'o t̄ixi ndá'a iin sato'o kúu kuendá Jesús, ná o sa kénóo ñaá ná sa'a ña kúu rá kuendá Jesús. Di'a ná kechón va'a cháa ka na noo rá, ch̄i k̄eva'a iin ra kúu kuendá Jesús sa'a ña kéchón va'a na. Ta dión ta'ani kánian kee na sa'a ña kú'u ini na sa'a rá. Ta koo inon dána'on to'on yó'o noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná ná kee na ña.

Kánian nata'an inio x̄i'ín ña x̄i'o ña ndaa kándisa yó noo yo

³ Ió dao ta'a dána'a dao ka ña'a, ch̄i ko dána'a ndaa ra táto'on kua'an ña ndaa ni daná'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta ko dána'a ra ña ndaa, ña ka'an sa'a ndi kee ñayuu, dá kandeé ná kee na ña kóni Ndios. ⁴ Dión kée ra, ch̄i ta'a táyíi nda'o kúu rá, ta ni ña'a ko ná'a rá, ta kátoó ra kava'a ra tandó'ó x̄i'ín to'on ka'an ra, ta kátoó ra naá tá'an ra x̄i'ín to'on. Ta sava'a ña ni'í na seídó'o ñaá kían kásá'a koo u'u ini na kée ra, ta nándaki tandó'ó tein na, ta ndéine'e tá'an na, ta nákani kuáchi ini na kande'é sátá'an ná. ⁵ Dándich̄i tá'an ta'a yó'o sa'a ña kómí rá iin ñaxintóni maña, ta ni lú'u ña ndaa ko ná'a rá. Ta tiin ndaa ra ña ndaa kándisa yó ka'an ra, ta k̄i'o dión ní'i rá di'ón kekuíká rá mií rá. O sa káne'e tá'ón x̄i'ín rá.

⁶ Tído na kuiká nda'o kúu yó noo Ndios tá ndéi yó kée yó ña kóni na, ta náta'an ini yo noo ña x̄i'o na noo yo. ⁷ Dá ch̄i ni iin tó'ón ña'a ko né'e yó ni kasá'a yo ñayuú yó'o, ta ni iin tó'ón ña'a o kúu kane'e yó ko'o tá ni x̄i'i yo. ⁸ Sa'a ñoó tá ió ña'a kasá'an yó x̄i'ín ña'a

kandixi yó, ná kadii inio. ⁹ Tído na ndúkú ña kuiká, noón kúu na kuei noo kuachi, ta natiin ñaá ña kini, ch̄i kátoó kini na di'ón táto'on kée na ndeé to'on, ta dár'u'u nda'o ñaá, ta dánkoo nda'í ñaá, ta dánaá ñaá iin kuu. ¹⁰ Ch̄i sa'a ña kátoó téi ñayuu kakomí ná di'ón, sa'a ñoó ndáki ndidaá ña kini ió ñayuú yó'o ini na. Ta kua'a nda'o ñayuu ni kan̄kuei xoo noo ña ndaa kándisa yó sa'a ña kátoó na di'ón. Ta kúu kua'a nda'o tandó'ó ni ndo'o na, ta ni ndo'o nda'o níó ná sa'a ña ni kee na dión.

Kánian kandita ndaa yo x̄i'ín ña ndaa kándisa yó

¹¹ Tído yo'ó, ta kéchón noo Ndios, kuino noo ndidaá ña kini yó'o, ta keeón ndino'o ña ndaa, ta kuin toon x̄i'ín ña ndaa kándisa yó, kandeé ká'ano inon Jesús, ku'u inon sa'a ñayuu, kueé ní koo inon, ta nda'í koo inon. ¹² Ta ndi'i inon kechón va'ón sa'a ña ndaa kándisa yó, ta tiin toon ña kataki chíchón noo mií Ndios, ch̄i ni kana na yo'ó ña kían kataki chíchón tá ni ka'on x̄i'ín ndino'o inon noo kua'a ñayuu ña miian ndaa kuiión xoo Jesús.

¹³ Ta noo mií Ndios, na kédaá x̄i'ín ndidaá ña'a, dá takian, x̄i'ín noo Jesucristo, na ko ní yu'ú ka'an sa'a mií ná noo Pilato, sa'ándái choon nooon ¹⁴ ña koo inon keeón ndidaá kúu choon ni x̄i'o Ndios nooon, ta o sa yá'ón noo ká'an ña, ta ná dá'a ni k̄i'ón ña ka'an ndava'a ñayuu sa'an nani kasandaá kuu nandió ko Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ¹⁵ Ch̄i nandió ko na kasaa na tá ná kasandaá kuu ni kaa mií Ndios, na daá kuití kua'a ió, na né'e choon sa'a ndidaá kúu ña'a, na kúu rey noo ndidaá rey, na kúu sato'o noo ndidaá sato'o. ¹⁶ Ta iin tó'ón mií ná kúu na daá kuití ió, ta ió na noo náye'e ndaa, ta ko iin ta'on kuu natuu, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko ñá'a koni ñaá, ta ni iin tó'ón ná o kúu koni ñaá. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñañó'ó, ta daá ná dándaki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

¹⁷ Ta ka'andon choon noo na kuiká ñayuú yó'o, ña kían ná dá'a ni kuryíi ná, ta ná dá'a ni kandeé ini na ña kuiká kómí ná, dá ch̄i ña naá vá kían. Sa'a ñoó va'a cháa ka noo ndá'a Ndios takí ná chikodó ndi'i na tandéé ini na, ch̄i mií ná x̄i'o ndidaá kúu ña'a x̄i'ín yó, dá ndéi va'a yó. ¹⁸ Ta

ka'andon choon noo ná ña kían ná kee na ña va'a, ta ná ndukú ná ña koo kuíká ná xí'ín ña va'a kée na. Ta ná chindeé ná ñayuu kúnda'í xí'ín ña ió noo ná, ta ná kemáni va'a ñaá ná. ¹⁹ Dión kánian kee na, dá kían koo kuíká ndisa na iin ka ñayuu vei chí noo, dá natiin na ña kataki chíchí ná.

Ña yó'o kúú choon noo ndí'i sa'ándá Pablo noo Timoteo

²⁰ Ká'ín xí'ón, Timoteo, ña koo inon kan-daa va'ón choon ni ta'anda noon, ta keeón ña. O sa koo inon kueídó'ón noo ndéi ñayuu ndátó'ón sa'á to'on ko choon, xí'ín na ndátó'ón sa'á ña chinaní ná kúú ña ndichí ió ñayuu yó'o, chi ko ta'ón dión kían. ²¹ Ta sa'á ña ni xí'o dao na mií ná ni ndátó'ón ná sa'á to'on yó'o, sa'á ñoó ni kankuei xoo na noo ña ndaa kándísa yó.

Ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín yo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú uu ni taa San Pablo ni sa'an noo Timoteo

Ká'an Pablo ndisá'an xí'in Timoteo

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on k'i'o kóni mií Ndios, ch'i ni x'i'o na to'on na noo yo ña ni'i yo ña kataki chíchí yó sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ² Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Timoteo, de'e maní mií. Mií tatá yo Ndios, xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná k'i'o na ña koo va'a inon.

Ná dá'a ni kaka'an noo yo dána'a yo sa'a Jesús

³ Náki'oi ndivé'e noo Ndios, na kéchón yu'u noo xí'in iin ñaxintóni vii, táto'on sa kee na sá'ano ve'i, ch'i daá kuití ndíko'on iní yo'ó noo ká'in xí'in ná nduú ñoó. ⁴ Daá nda'í va ndísaa iní yo'ó, táto'on nda'í ni sakón tá ni keei veii. Sa'á ñoó kóni kíií saai kande'í yo'ó, dá ná ndinoo iní xí'in ña kádij iní. ⁵ Ta daá ñó'o iní ña ndino'o inon kándéé inon Jesús táto'on k'i'o kándéé iní ñaá Loida, na kúú naná pa'on, xí'in Eunice, na kúú naná miíón. Ta kátóni ndaa iní ña k'i'o dión ta'ani kándéé iní ñaá miíón.

⁶ Sa'á ñoó ká'an ni'inii nooon ña ndino'o inon keeón choon ni x'i'o Ndios nooon, ch'i kíán táto'on iin ñó'o kéi, o sa kónón ña nda'o ña, di'a ndato cháá ka ná nakej ña. Ch'i choon yó'o ni ni'on noo Ndios tá ni ch'inooi nda'í dinon. ⁷ Ch'i ko ní x'i'o Ndios iin espíritu, tá'an ña kedaá xí'in yó, dá yu'ú yo. Di'a ni x'i'o na Espíritu mií ná noo yo, dá kían ná koo ndeé cháá ka ini yo, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, ta ná kendísá'ano yó.

⁸ Ná dá'a ni kaka'an nooon dána'on noó ñayuu sa'a sato'o yo Jesús, ta o sa káka'an nooon sa'á ña nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ná. Di'a koo inon ná k'i'ón miíón ndo'o naní nímon táto'on ndó'o yu'u sa'a to'on va'a sa'a Jesús dána'a yo, ta keeón ña xí'in ndée mií Ndios, ⁹ na ni dakáki ñaá, ta mií ná ni nakana ñaá keeá choon ij mií ná. Ta ko ní kée na dión xí'in yó sa'a ña kée yó ña va'a. Di'a ni kee na xí'in yó sa'á ña ni ch'ikaa ini

mií ná, xí'in sa'á ña maní ni kee na xí'in yó sa'á Cristo Jesús nda rá ko ña'a kava'a ñayuu yó'o. ¹⁰ Tído nda viti ni na'a Ndios ña maní yó'o noo yo sa'á ña ni kii Jesucristo, na kúú na dakáki ñaá, ñayuu yó'o. Ta ni díta ná choon né'e ña kedaá xí'in ñayuu, dá xí'i na. Ta k'i'o dión ni danátuu na noo yo ña kuu va kataki yo, ta ni kuu ka o kúú yo. Ta dión dándáki to'on va'a sa'a mií ná. ¹¹ Ta ni ta'anda choon nooi ña kían kastoin sa'á to'on va'a yó'o, ña kakuui iin apóstol, dá kane'i ña, ta dána'i ña noó na ko kúú na Israel. ¹² Ta sa'a choon yó'o ndó'o níoi, tído ko xíka'an ta'on nooi, ch'i ná'a va'a mií yu'u ndá yoo kúú na kándísai, ta ió tandee iní ña kándéé ná kanda va'a na choon ni x'i'o na nooi nda ná kasandaá kuu noo ndí'i.

¹³ Ta natiin toon to'on va'a ni daná'i nooon. Sa'á ñoó kuiin ndaa xí'in ña kándéé inon Cristo Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu. ¹⁴ Ta kanda va'ón ña ndaa ni x'i'o Ndios nooon xí'in ndée xí'o na kúú Espíritu ij, na ió ini yo.

¹⁵ Ta sa ná'a va'ón ña ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a ni dankoo ndava'a na yu'u, ta dao roón kúú Figelo xí'in Hermógenes.

¹⁶ Ná ku'u ini sato'o yo Jesús sa'á na ve'e Onesíforo, dá ch'i kua'á nda'o ta'ándá ni x'i'o ra tandee iní nooi, ta ko ní xíka'an noo rá koni ra yu'u, va'ará ndíko sa'í, ndíko nda'í nákaa ve'e kaa. ¹⁷ Dá ch'i tá ni kii ra ñoo Roma, ni ndí'i nda'o ini ra ni nandukú rá yu'u, ta kúú ni naní'i vá ñaá rá. ¹⁸ Ta nakí'o sato'o yo Jesús ña kían ku'u ini sato'o yo Ndios sa'a rá tá ná kasandaá kuu keyíko na sa'a yo. Ta sa ná'a va'a miíón ña ni ch'indeé nda'o ra yó ñoo Éfeso xaan.

2

Ndeé ná koo ini yo tá ndó'o yo tandó'o

¹ Ta yo'ó, de'e ló'o mií, cho'on inon kuiin tooón xí'in ña maní ni kee Cristo Jesús sa'a yo. ² Ta sa ná'a va'a miíón to'on va'a ni daná'i noo kua'á ñayuu. Ña yó'o koo inon dána'on noo ta ndíta toon xí'in ña ndaa kándísa yó, dá ná katí'a va'a ra dána'a ra ña noo dao ka ñayuu. ³ Ta ndeé koo inon tá ndó'o nímon sa'á ña kúúón táto'on iin soldado nákaa tixi nda'a Jesucristo. ⁴ Dá ch'i ko ndí'i ta'on ini iin ra kúú soldado sa'á ña

ndí'i ini ñayuu óon. Di'a ndí'i ini ra ña kían nata'an ini ta dándáki ñaá. ⁵ Ta dión ta'ani ndó'o ra chídáó tá'an, tá ko ní kéndaa ra noo taxí tá'an ra, dá kían o ní'i ta'on ra ña va'a, ña ni'i ra kándéé. ⁶ Ta dión ta'ani ndó'o iin ta kéchóon, dinño'ó ka mií rá kánian natiin ku'i ni kana noño'ó xíti ra. ⁷ Nakani va'a inon sa'á ña ni ka'in xí'ón, ta mií sato'o yo Jesús nakí'o ña kandaá tá'í inon ndi dándáki ña.

⁸ Ndiko'on inon sa'a Jesucristo, ña kúu ná na ve'e rey David, ta ni nataki na tein na ni xi'i. Ta ña yó'o kúu to'on va'a dána'a yu'u. ⁹ Ta sa'a mií to'on va'a yó'o ndó'o naní nímaí, nda ve'e kaa sadí na yu'u, ta kátó ná sa'íi táto'on kée na xí'in iin ta kini. Tído to'on Ndios, o kúu ta'on kató nán, ta chikaa na ve'e kaa. ¹⁰ Sa'á ñoó xí'o ndeé vá inii ndó'í ndidaá vá ña'a sa'á ña kú'u inii sa'a ñayuu ni kaxi mií Ndios, dá ni'i ná ña kaxi na sa'á ña ni kee Cristo Jesús, dá koni na kandeí chíchí ná noo ndato náye'e ndaa.

¹¹ Ta miían ndaa kuiti to'on ndaa kían yó'o:

Tá ni nakí'o yó mií yó ni xi'i nduú yo xí'in ná,

dá kían kataki chíchí yó xí'in ná.

¹² Tá xí'o ndeé ini yo tein tandó'ó ndó'o yó, dá kían koni yo dándáki nduú yo xí'in ná.

Ta tá ni ndata yo sa'a ná,

dá kían ndata ta'ani na sa'a yo noo Ndios.

¹³ Ta va'ará ko kúu yó ñayuu ndaa, daá kuití vá iin ndaa na xí'in to'on ni xi'o na noo yo,

dá chi o kúu ta'on tuú ná noo ni ka'an na.

Kánian kakuu yó iin na kechóon va'a noo Ndios

¹⁴ Dándisaá inon ñayuu ndéi xaán sa'á to'on yó'o, ta noo mií sato'o yo Jesús ka'andon choon noo ná ña ná dá'a ni dándichi tá'an mií ná sa'á to'on ko ndaya'i, dá chi o chindeé ta'on ñaá. Di'a dátuu váán ñayuu ndéi seídó'an. ¹⁵ Cho'on inon kechóon va'ón, dá ná nata'an ini Ndios koni na yo'ó. Kakuuón iin ra kéchóon ndaa, iin ra ko xíka'an noo sa'a choon kée ra, chi dána'a ra táto'on ki'o káa rá ió ña ndaa. ¹⁶ Taó xóo miíon noo to'on kini xí'in ña ko chóon, ña dána'a dao taa, dá chi ña yó'o kedaá xí'in ñayuu, dá kuxíka cháa ka na noo Ndios, ¹⁷ ta kían táto'on iin kue'e kaon xíka. Taa ñó'o tein ra dána'a ña yó'o kúu

Himeneo xí'in Fileto. ¹⁸ Taa yó'o kúu ra ni ndaño'ó noo to'on ndaa, dá chi ka'an ra ña sa ni nataki va ñayuu ni xi'i, ta kándéé rá nadaká rá ñaxintóni dao ka ñayuu noo to'on ndaa kándísa yó. ¹⁹ Tído ña ndaa ni chiná'a Ndios kían táto'on iin sa'a vé'e toon kándu'u, ta noo miían tándaa to'on ka'an di'a: “Ná'á vá sato'o yo Ndios ndá yoo kúu ñayuu na.” Ta kaá ta'anian: “Ndidaá na nákoní ña kúu ná kuendá Cristo kánian dánkoo ndi'i na kuachi kée na.”

²⁰ Ta sa ná'á va'a yó ña iin ve'e kujká, ko kómí ta'on na sava'a ña'a ni kava'a xí'in oro xí'in plata, chi ió ta'ani ña'a ni kava'a xí'in yíto xí'in ñó'o noo ná. Ña va'a ñoó kían ió choon kéchóon na xí'in ñaño'ó. Ta ña nóo ñoó, ndá choon kúu mií vá kéchóon na ña. ²¹ Ta ki'o dión ta'ani, tá ná taó xóo yó mií yó noo to'on ko chóon dána'a taa ñoó, dá kakuu yó táto'on iin ña'a ndaya'i xí'o ñaño'ó noo sato'o yo Jesús, xí'in iin ña'a vii, xí'in iin ña'a ió choon noo ná, dá koo nduu yo kee yó ndidaá ña va'a.

²² Kuino noo ña ko vá'a kátóo takuáchi táki kée xi. Ta tiin kií ña ndaa, ta kandeé ká'ano inon Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu, ta koo va'ón xí'in ná. Ta ndidaá ña yó'o ndi'i inon keeón xí'in dao ka na ndino'o ini ka'an xí'in sato'o yo Jesús. ²³ Ta o sa chineeón miíon noo ndéi ñayuu ndató'ón kuáchi sa'a to'on ko chóon, sa'a to'on ko ndaya'i, chi sa ná'á vóon ña ñoó kedaá xí'in ñayuu, dá kasá'á ná dár'u'u tá'an na. ²⁴ Dá chi iin na kéchóon noo sato'o yo Jesús, ko kánian kakuu na iin na kátóo tandó'ó. Di'a kánian koo va'a ini na xí'in ndidaá ñayuu, ta kánian koo ti'a na dána'a na, ta kánian ndeé koo ini na. ²⁵ Ta kánian koo ti'a na ka'an ni'ini na noo ñayuu naá xí'in ná, ta kánian kee na ña xí'in ña nda'í ió ini na, chi ndá ndi kuu konó vá Ndios ña kían nandikó ini ñayuu ñoó sa'á kuachi kée na, dá koni na kandaá ini na ña ndaa, ²⁶ dá yaa na noo ndadí ni'ini na tixi ndá'a ña u'u, chi ñó'o na kée na ña kónian.

3

Di'a kee ta kini tein kuu noo ndí'í

¹ Kánian kana'ón ña tein kuu noo ndí'í, dá koo nda'o tandó'ó. ² Dá chi kandeí ñayuu nakani ini sava'a sa'a mií vá ná, xí'in na

katoó dijón, xí'ín na ka'an táyíí, xí'ín na ió táyíí ini, xí'ín na ka'an ndava'a sa'a Ndios, xí'ín na ko koni kueídó'o tatá xí'ín naná, xí'ín na koó ndivé'e noo, xí'ín na o kékuendá sa'a ña'a Ndios, ³ xí'ín na o kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, xí'ín na o kí'o ká'ano ini, xí'ín na kava'a ña to'ón, xí'ín na o kándeé chituu mií, xí'ín na tondó, xí'ín na kuñó'ó ña va'a, ⁴ xí'ín na dikó na né'e tá'an va'a xí'ín ná, xí'ín na chindaá noo, xí'ín na chindaya'i mií, xí'ín na ndukú ña kóni mií ná o duú ña kóni Ndios. ⁵ Ta kee na mií ná ña kúu ná ñayuu kée ña kóni Ndios, tído xí'ín ña kee na na'a na mií ná ña ko kándísa na ndée Ndios. O sa kí'in tá'ón xí'ín ñayuu kée dión.

⁶ Ta dao taa kée dión kúu ra koku'u dao ve'e, ta kándeé rá dándá'í ra na ñá'a vitá ini, na ndído kua'a kuachi, chi ñó'o na tixi ndá'a ña kini kóni mií ná. ⁷ Ta daá kuití vá dakuá'a na, tído ni kuu ta'ón o kásandaá na katóni ini na ña ndaa.

⁸ Tá sa na'á, Janes xí'ín Jambres ni nakujita ni xió né'e tá'an ra xí'ín Moisés. Díón ta'ani kée taa kini yó'o xió né'e tá'an ra xí'ín ña ndaa kándísa yó, chi ñaxintóni kini va kómí rá, ta ni ndañó'ó rá noo ña ndaa kándísa yó. ⁹ Tído yachi vá kuei ra, dá chi yachi vá kandaá ini ñayuu ña kúu rá taa ndeé to'on táto'on ni ndo'o taa ni naá xí'ín Moisés.

¹⁰ Tído sa ná'á miíón ndá sa'a dána'a yu'u, ta ni xinon táto'on kí'o kée yu'u xí'ín ñayuu, ta ná'ón ndí kían ni chikaa inij keei, ta ni xinon táto'on kí'o kée yu'u kándeé ká'ano inij Jesús, ta sa ná'ón ña kueé ió inij, ta ni xinon ña kú'u inij sa'a dao ka ñayuu, ta ná'ón ña xí'o ndeé inij noo ndidaá ña'a, ¹¹ ta ni xinon ña ni kendava'a ñayuu xí'ín yu'u sa'a Ndios, ta ni xinon ña ni ndo'o nda'o nímaí. Ta ná'ón ña ni ndo'i ñoo Antioquía, ñoo Iconio, ñoo Listra viti. Ta noo ndidaá ña ni ndo'i, ni chindeé nda'o ñaá sato'o yo Jesús. ¹² Sa'a ñoo ndi ndáa miíó na kóni kuita ndaa xí'ín Cristo Jesús, ndo'o nda'o níó ná kee ñayuu ko kándísa. ¹³ Tído iin rá iin kuu kuu, ndúkini cháa ka ta kini xí'ín ta to'ón kua'an ra, ta dándá'í ra ñayuu, ta dándá'í tá'an mií rá.

¹⁴ Tído yo'ó, kua'an kuiin toon xí'ín ña ndaa ni dakuá'ón, chi sa ná'á vá miíón ña kían ña ndaa, ta ná'á ta'ánón ndá yoo ni daná'a ña noon. ¹⁵ Chi nda rá ni sa kuuón

iin tayíí ló'o, nda daá vá ná'ón ndí dána'a tuti ij Ndios, ta sa'a miíán kándaa inon ña káki yó sa'a ña kándeé ini yo Cristo Jesús. ¹⁶ Chi mií vá Ndios ni datóon ñaxintóni dao taa, dá ni taa ra ndidaá to'on tándaa noo tuti ij ná. Ta to'on yó'o kían va'an dána'aan noo ñayuu, va'an kuió né'an na, va'an ná chikani ndaaan ná, va'an dakuá'anoan na, dá ná kee na ña ndaa, ¹⁷ dá xinkuei ñayuu Ndios kakuu na táto'on kí'o kóni Ndios, dá katí'a na kee na ndidaá ña va'a.

4

Ndi'i inon dána'on to'on Ndios noo ñayuu

¹ Ta noo Ndios xí'ín noo sato'o yo Jesu-cristo, na keyíko sa'a na ndéi takí xí'ín sa'a na ni xi'i tá nandió koo tuku na ñayuú yó'o dándáki na, ta noo na yó'o sa'ándái choon noon ña ² koo inon dána'on to'on Ndios. Ta daá kuití koo nduuoan dána'on ña nani nónó o ko nónó. Dáxino inon ñayuu, ta dánanón na, ta ka'an ni'ínón noo ná xí'ín ña kueé ió inon, ta dána'on noo ná to'on ndaa kándísa yó. ³ Chi vei kuu o kándía ka ñayuu kueídó'o na ña ndaa dána'a yo, chi sa'a ña katoó na kueídó'o na dao ka to'on, sa'a ñoo ndukú ná kua'a ta to'ón dána'a noo ná, tá'an ra dána'a ña nata'an ini mií ná kueídó'o na. ⁴ Ta kedó'ó ná mií ná noo ña ndaa dána'a yo, dá natiin va'a na cuento to'ón. ⁵ Tído yo'ó, kaño'o tá'í inon, ndeé koo inon tá ndó'ón tandó'ó, ndi'i inon dána'on to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dáxinkoo va'ón xí'ín choon ni ni'on noo Ndios.

⁶ Díón koo inon keeón, dá chi sa ió va yu'u ña kuui sa'a Ndios, chi sa ni kuyati va hora ña kían kuui dánkooi ñayuú yó'o. ⁷ Sa ni kechóoin noo Ndios xí'ín ndidaá ndeéí. Ni kankono va'i, ta ni xinkooi nda noo ni chiná'a Ndios, ta ni sa iin ndaaí xí'ín ña ndaa kándísa yó. ⁸ Ta viti sa ió nduu va iin corona natiin yu'u, tá'an ña ni'í na kúu na ndaa, ña kían kí'o na kúu sato'o yo noo yú'u tá ná kasandaá kuu dáá, chi kúu ná iin na keyíko ndaa. Ta o duú noo iin to'ón yu'u kí'o naan, chi kí'o ta'ani naan noo ndidaá ka na ndáti kí kasaa na.

Yó'o xíka Pablo iin ña mani noo Timoteo

⁹ Yachi koo inon kiión kande'ón yu'u. ¹⁰ Dá chi ni dánkoo ndava'a va Demas yu'u, chi katoó nda'o ra ña ió ñayuú yó'o, sa'a ñoo

n̄i kee ra kua'an ra ñoo Tesalónica. Ta Crescente n̄i ki'in kua'an chí kuendá Galacia di'a, ta Tito n̄i ki'in kua'an chí kuendá Dalmacia. ¹¹ Sava'a iin tó'ón Lucas vá kúú n̄a n̄i kandoo ió xí'ín yu'u. Sa'a ñoo nakuaka Marcos kandakón kisón, dá chí xínñó'í x̄i noo chón. ¹² Ta Tíquico n̄i tanda'í kosaa ñoo Éfeso. ¹³ Tá vasón, dá kane'ón kotó'i, tá'an ña n̄i dankooi ñoo Troas noo kúú ve'e Carpo, ta kane'e ta'ánón libro'i, ta o sa nándodóon kane'ón libro ñii kisón.

¹⁴ Alejandro, ta kéchón xí'ín kaa, kua'á nda'o ña'a kini n̄i kee ra xí'ín yu'u. Tído sato'o yo Jesús ná chiya'i ra sa'a iin rá iin ña kini n̄i kee ra xí'ín. ¹⁵ Sa'a ñoo kandaon miíón noo rá, chí xini u'u nda'o ra to'on va'a dána'a yo.

¹⁶ Tá n̄i chindeeí mií noo ta né'e choon ta'ándá mií noo, ko iin ta'on ní sá iin xí'ín yu'u. Ndidaá vá rá n̄i dankoo mií ñaá. Tído ná dá'a ni taó kuendá Ndios ña n̄i kee ra. ¹⁷ Tído n̄i sa iin va mií sato'o yo Jesús xí'ín yu'u, ta n̄i x̄i'o na ndeé'i, sa'a ñoo n̄i kandeé'i n̄i daná'i to'on va'a, dá n̄i seídó'o ndidaá na ko kúú na Israel sa'a Jesús. Ta dión n̄i kuu, dá n̄i k̄aki yu'u, dá ko ní xí'ii yú'u ndika'a. ¹⁸ Ta chindeeé vá sato'o yo Jesús yu'u noo ndidaá ña kini kóni ñayuu kee na xí'ín, dá kandaka na yu'u nda kuu ná kasandaái noo ió na dándáki na. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñaño'ó. Dión ná koo.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na xí'ín Timoteo

¹⁹ Ká'on ndisá'án xí'ín Prisca xí'ín Aquila, xí'ín na ve'e Onesíforo. ²⁰ N̄i kandoo va Erasto ñoo Corinto, ta n̄i dankoo yu'u Trófimo ñoo Mileto, chí kú'u va ra. ²¹ Ta koo inon kisón tá ko ña'a kasá'a yoo v̄ixi. Ta ká'an Eubulo ndisá'án xí'ón, xí'ín Pudente, xí'ín Lino, xí'ín Claudia viti xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús ndeí yó'o.

²² Ná kuiin Jesucristo, na kúú sato'o yo, xí'ón. Ná koo ña man̄i x̄i'o na xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa San Pablo nī sa'an noo Tito

Ká'an Pablo ndisá'an xí'in Tito

¹ Yu'u kúu Pablo, nā kéchóon noo Ndios, ta kúu iin apóstol, nā né'e to'on Jesucristo, dá ná kasandaá ñayuu nī kaxi Ndios kandeé ká'ano iní nā Jesús, ta kasandaá ta'ani na kana'á ná to'on ndaa sa'a mií ná, dá ná kandeé ná kee na tátō'on kī'o kóni Ndios, ² ta ná koo tandeé iní nā ña iin kuu koni nā kataki chíchí ná. Ta mií vá Ndios nī xī'o to'on na ña koo dión ndá rá ko ñá'a kasá'á ñayuu yó'o, ta ko ká'an to'on ta'on na. ³ Dá tá nī kasandaá kuu nī chikaá iní mií Ndios, dá nī na'a nā to'on ndaa sa'a mií ná. Ta nī ta'anda choon noo ña dána'i ña noo ñayuu nī kee mií Ndios, nā dákaki ñaá.

⁴ Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Tito. Ta miian ndaa kuiti kúuón tátō'on de'i sa'a ña kándéé inon Jesús. Mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo, nā dákaki ñaá, ná kee ña maní xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini nā sa'on, ta ná kī'o na ña koo va'a inon.

Di'a kánian kee ta sá'ano xí'in ra ká'an kane'e choon noo nā kúu kuendá Jesús

⁵ Nī dankoo yu'u yo'ó yúku iin ini taño'o naní Creta, dá ndeyikon choon noo nā kúu kuendá Jesús xaan, dá kī'on choon noo ra sá'ano, dá ná kandita ra noo nā kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo xaan tátō'on kī'o nī sa'ándaj choon noon. ⁶ Tído ná kakuu ra iin ta kéndisá'ano noo ñayuu, ta ná kakuu ra yíi iin tó'on ñá'a, ta de'e ra ná kakuu ta kándisa Jesús. Ná dá'a ni ka'an ñayuu ña kúu xí takuáchí kini, o takuáchí koó ñañó'ó.

⁷ Dá chī miian kánian kéndisá'ano iin ra ndáka nā kúu kuendá Jesús, chī noo mií Ndios nī natiin ra choon yó'o. Ko kánian kakuu ra ra ndeé to'on, ni ra yachi karyíi, ni ra katóo ko'o, ni ra katóo tandó'ó, ni ra kée sa'a di'on mañá. ⁸ Di'a kánian kakuu ra iin ta natiin va'a ñayuu ve'e ra, iin ra katóo kée ña va'a, iin ta ñó'o ndi'i ini, iin ra kéndaa, iin ra káa vii noo Ndios, iin ra kándéé chituu mií noo ña kini. ⁹ Ta kánian kuiin toon ra xí'in to'on ndaa tátō'on kī'o nī dakuá'a ra, dá ná katī'a ra ka'an ni'ini ra

tátō'on dándaki ña ndaa sa'a Ndios, dá ná katī'a ra kadi ra yú'u nā katóo dátuu ñaá.

¹⁰ Dá chī ndéi kua'á nda'o taa ndeé to'on, ta katóo ra dána'a ra to'on ko choon, ta kóni ra dánda'í ra nā kúu kuendá Jesús. Ta ra kée cháá ka dión kúu ra ká'an ña kánian ta'anda ñi ra kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta miian kánian kadi yo yú'u rá, dá chī xionoo ra nádaká rá ñaxintóni ñayuu iin rá iin ve'e xí'in ña ko kánian dána'a ra, chī kée ra sa'a di'on mañá. ¹² Ta iin de'e ñoo mií vá Creta xaan nī taa sa'a ña kée taa ñoo ra, chī di'a kua'an ña nī taa ra: “Daá ta to'on nda'o kúu ra ñoo Creta, ta kúu rá ta nde'é, ta kúu rá ta dusá, ta kítī nda'o kúu rá.” ¹³ Ta ndaa va ká'an ra, xini yu'u. Sa'á ñoo koo inon dánani va'a chááon ra kée dión xaan, dá ná kandita ndaa ra xí'in ña ndaa kándisa yó, ¹⁴ dá kían ná dá'a ka ni kekuendá ra cuento to'on nī kava'a dao ta Judío, ta ná o kékuendá ka ra choon sa'ándá taa nī kexoo noo ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁵ Ndidaá vá ña'a kúu ña'a vii noo nā kómí iin ní'o vii. Tído noo nā kómí iin ní'o yakó xí'in nā ko xiin kándisa Jesús, ndidaá vá ña'a kúu ña'a yakó noo ná, dá chī ndino'o ña kini nákanini ini nā, ta yakó nda'o ñaxintóni ná. ¹⁶ Kaá ra ña ná'á rá Ndios, tído xí'in ña kée ra ná'a ra mií rá ña kúu rá ta to'on, dá chī kúu rá ta tikini, ta kúu rá taa ndeé to'on, ta ni lú'u ña va'a ko kándéé rá kée ra.

2

Ta koo inon dána'on tátō'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó

¹ Tído yo'ó, kua'an yo'ó ndi'i inon dána'on tátō'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó. ² Koo inon dána'on noo ta sava'a ña ná kaño'o ini ra noo ña'a kée ra, ta ná koo ndisá'ano ini ra, ta ná kéndisá'ano ra, ná kuita ndaa ra xí'in ña ndaa kándisa yó, ná ku'u ini ra sa'a dao ka ñayuu, ta kúeé ni ná koo ini ra. ³ Dión ta'ani ná koo ini nā ñá'a sava'a, ná koo ndisá'ano ini nā. Ná dá'a ni kanoo na kava'a na ña to'on, ta ná dá'a ni kakuu na nā katóo ko'o. Ndino'o ña va'a ná koo ini nā dána'a nā ⁴ noo nā ñá'a kuálí, dá ná katī'a na koni nā yíi ná xí'in de'e kuálí nā, ⁵ dá ná kaño'o ini nā noo ña kée na, dá ná kakuu na iin nā ñá'a kéndisá'ano, dá ná katī'a na kandaa va'a na ve'e na, dá ná koo va'a ini nā, dá ná kaño'o toon na tixi ndá'a yíi ná,

dá kían ná dá'a ni nì'í ñayuu ndí kían ka'an ndava'a na sa'a to'on Ndios.

⁶ Ta koo ta'ani inon ka'an ni'ínón noo takuáchí yí ña kían ná koo ini xì kaño'o ini xì noó ña kée xi. ⁷ Ta chikani miíón ña kían keva'ón noo ndidaá ña'a kéeón, dá ná katí'a xi keva'a xi. Ta noo dána'on, koo inon dána'a ndaon, ta dána'on xí'ín ñaño'ó, ⁸ ta dána'on xí'ín to'on ndaa, dá kían ná dá'a ni nì'í ñayuu ña ka'an ndava'a na sa'on, dá ná kaka'an noó na xini u'u ñaá sa'á ña ko ní'i ná ndí kían ka'an kini na sa'a yo.

⁹ Ta ka'an ni'ínón noó na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ña ná kueídó'o ñaá ná, ta ná ndukú ná ña nata'an ini ra. Ná dá'a ni ndane'e yú'u ná noo rá, ¹⁰ ta ná dá'a ni koo kue'é noo ndá'a ná. Di'a ná kendaq na ndidaá choon tá'andá noo ná, dá kían xí'ín ña kée na, ná chindaya'i ñayuu ña ndaa sa'a Ndios, na dákaki ñaá.

¹¹ Dá chì nì na'a túu Ndios ña manì nì kee na xí'ín ñayuu, dá nì'í ndidaá ná ndí kee na káki na. ¹² Ta ña manì yó'o kásto'on xí'ín yó ña kánian dánkoo yó ndidaá ña kini xí'ín ña kátoó na kúu kuendá ñayuú yó'o kee na. Ta kásto'on ta'anian xí'ín yó ña kánian kaño'o inio noó ña kée yó, ta kandeì ndísá'ano yó, ta kandeì yó kee yó ña kóni Ndios. ¹³ Kì'o dión ná kee yó nani ndéi yó ndáti yó tandéé ini ndato kua'an, chì ndáti yó ndato náye'e noo nandió koo Jesucristo, na kúu Ndios ká'ano, na dákaki ñaá, kasaa na. ¹⁴ Chì nì nakì'o na mií ná nì xì'i na sa'a yó, dá nì kuu nì taó xoo na yó tixi ndá'a ndidaá ña kini. Ta nì nduvii ná yó, dá nì nduu yó ñayuu mií ná, dá ná ndì'i ini yo kee yó ña va'a. ¹⁵ Dión koo inon dána'on noó na kúu kuendá Jesús, ta ka'an ni'ínón noo ná. Ta xí'ín choon né'ón koo inon dánanón na ko vá'a kée, ta ni iin tó'ón ñayuu o sa kónó kenóo na yo'ó.

3

Nì dandóo Ndios kuachi yó sa'á ña kándéé iní yo Jesús

¹ Dándusaa inon na kúu kuendá Jesús ña kánian koo ñaño'ó ná noó ta né'e choon xí'ín ra dándáki ñaá. Ná kueídó'o ñaá ná, ta daá kuití ná kandeì nduu na kee na ña va'a. ² Ta ná dá'a ni koo ini na ka'an u'u na sa'a ni iin ñayuu, ta ná dá'a ni katoó na tandó'ó.

Di'a va'a ná koo ini na, ta nda'í ná koo ini na xí'ín ndidaá ñayuu. ³ Dá chì tá sa na'á sa kuu yó ñayuu ndeé to'on, xí'ín ñayuu do'ó, ta sa xionoo ndava'a yó, ta sa ño'o yó tixi ndá'a ndidaá ña kini sa katoó mií yó xí'ín ña kini sa konì ñíi yo. Ta nì sa kuu yó ñayuu xixi ini, xí'ín ñayuu u'u ini. Sa ndukú yó ña kían koni u'u ñaá ñayuu, ta sa xini u'u tá'an yó xí'ín dao ka na. ⁴ Tído iin kuu nì na'a Ndios, na dákaki ñaá, ña va'a ini na, ta nì na'a na ña kú'u ini na sa'a yo, ⁵ dá nì dakáki ñaá ná. Tído ko ní dákaki na yó sa'á ña nì kee yó ña va'a. Di'a nì dakáki na yó chì nì ku'u ini na sa'a yo. Chì nì dandóo na kuachi yó, dá nì nakaki sa'a yo, ta Espíritu ií mií ná kúu na nì ndee sa'a ñaá, ⁶ chì nì dakútí Ndios ní yo xí'ín Espíritu ií mií ná sa'á ña nì kee Jesucristo, na dákaki ñaá. ⁷ Dión nì kee na, sa'á ñoó nì kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña manì nì kee mií ná sa'a yo, dá ná kuu natiin yó noó tatá yo Ndios ña kataki chíchí yó, chì ña yó'o kúu tandéé iní ió noo yo.

⁸ Ndino'o ña ndaa kían ká'in xí'ón, sa'á ñoó xíkai nooon ña ndundééón dána'on ña, dá ná ndì'i ini na kándisa Ndios kee na ña va'a, chì ña va'a nda'o kían, ta chindeéan ñayuu tá ná kee na ña. ⁹ Ta ná dá'a ni ndató'ón xí'ín ñayuu sa'á to'on ko chóon, ta o sa ndató'ón xí'ín ná sa'a ndá tixi nì kii iin rá iin na sá'ano. Ta ná dá'a ni chidáo tá'ón xí'ín ná xí'ín to'on, ta o sa dándichì tá'ón xí'ín ná sa'a ley Moisés, dá chì ko ndáya'i ña kee yó dión, ta o chindeé tá'an vaan yó.

¹⁰ Tá nákaa iin ra sa'ándá tá'an ñayuu noó náta na ndo xaan, dá kían dánanón ra iin ta'ándá, uu ta'ándá. Tá ko seídó'o ra ña ká'on, dá kían taó rá ná ko'on ra, ¹¹ ta kana'ón ña nì kana xoo va ra noó ña ndaa, ta sa'á kuachi kée vá rá nì kedaá xí'ín rá, sa'á ñoó nì ndo'o ra dión.

Di'a kánian kee mií Tito, kaá Pablo

¹² Tá nì tanda'í Artemas o Tíquico kosaa ra noó nákaaon xaan, dá kían koo inon saon nì'on yu'u ndá ñoo Nicópolis, dá chì nì chikaa ini ña ñoó kooi yoó vixi. ¹³ Ta koo inon chindeéón Zenas, tá'an ra ná'á ley, xí'ín Apolos, ta kí'ón ña'a xínñó'ó rá noó ko'on ra dána'a ra, dá kían ni iin ña'a ná o kamanì noo rá. ¹⁴ Ta dána'on noó na kúu kuendá yo ña nakì'o na mií ná kee na ña va'a, ta ná chindeé ná na kamanì ña'a noo,

dá ná kakuu na iin n̄a kéchóon va'a noo Ndios.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na xí'ín Tito

¹⁵ Ndidaá vá n̄a ndéi xí'ín yu'u yó'o ká'an ndisá'án xí'ón. Ta ka'an yó'ó ndisá'án xí'ín n̄a kándisa dáó xí'ín yó ndéi xaan, tá'an n̄a kú'u ini sa'á ndu'u.

Ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín iin rá iin ndó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noo Filemón

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín Filemón

¹ Yu'u kúu Pablo, ta nákaai ve'e kaa sa'a ña dána'i to'on Jesucristo. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín míi ní, ñani manì Filemón, chì míi ní kúu na kéchóon dáó xí'ín ndu'u, ² ta ká'an ta'ani ndu ndisá'án xí'ín kì'o manì yo naní Apia, xí'ín ñani yo Arquipo, na chindeé tá'an xí'ín yó sa'a to'on Jesús, ta ká'an ta'ani ndu ndisá'án xí'ín na kúu kuendá Jesús náta ve'e ní. ³ Ta míi tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'ín ndo'ó, ta ná kì'o na ña koo va'a ini ndo.

Kándéé ká'ano iní Filemón Jesús, ta kú'u ini na sa'a dao ka ñayuu

⁴ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, chì daá kuiti ndíko'on inì míi ní noo ká'in xí'ín ná, ⁵ dá chì kándaá inì ña kóni ní sato'o yo Jesús, ta kándéé ká'ano iní ñaá ní, ta kú'u ta'ani iní ní sa'a ndidaá ñayuu Ndios. ⁶ Ta sa'a ña iin nì nduu ní xí'ín ndu'u sa'a ña kándéé iní ní Jesús, sa'a ñoó xíkà ndu noo Ndios ña kandaá iní ní sa'a ndidaá ña va'a ió noo ní sa'a ña kúu ní kuendá Cristo Jesús. ⁷ Kádij nda'o inì, ta nì ndundeé cháá ka inì tá nì kandaá inì ña kú'u nda'o iní ní sa'a dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá chì sa'a míi ní, ñani míi, nì naní'i ini cháá ka ñayuu Ndios tandeé iní.

Yó'o xíkà Pablo iin ña manì noo Filemón

⁸ Ta sa'a ña dión kían, sa'a ñoó va'ará ió choon nì xí'o míi Cristo no'ói ña ka'andai choon noo ní táto'on kánian kee ní, ⁹ tído di'a xíkaj ña manì noo ní sa'a ña kú'u ini sa'a sátá'an yó. Ta yu'u kúu Pablo, na ká'an xí'ín ní, ta kúu iin na sava'a, ta nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ña dána'i sa'a to'on Jesucristo. ¹⁰ Xíkaj ña manì noo ní sa'a Onésimo, chì kúu rá táto'on iin de'e nì nì'i noo nákaai ve'e kaa yó'o sa'a ña kándéé iní ra Jesús. ¹¹ Chì di'a iin ta kò chóon nì sa kuu ra noo ní tá sata, tído viti kían kúu rá iin ta ió choon noo míi ní xí'ín noo yu'u.

¹² Ta kò'in chinda'í ra nasaa ra noo ní, tído kóni ña natiin va'a ní ra, chì táto'on ndó'i xí'ín nímaí, kì'o dión ndó'i xí'ín rá. ¹³ Kóni ña koo ra yó'o xí'ín, dá chindeé rá yu'u kuiin ra to'on noo míi ní, chì nákaai ve'e kaa yó'o sa'a ña dána'i to'on va'a Jesús. ¹⁴ Tído o kée ta'on yu'u dión, chì kò ñá'a ta'on nachina'í míi ní. Kò kóni kendúsaj xí'ín ní kee ní ña manì yó'o, chì kóni ña ná kakuuan táto'on kì'o kóni míi ní.

¹⁵ Dá chì ndá ndi kuu nì sonó Ndios ña nì kuxoo ra cháá tiempo noo ní, dá viti kían nandió koo ra kosaa ra koo chíchí rá xí'ín ní. ¹⁶ Ta viti natiin va'a ní ra, chì kúu rá iin ta ndáya'i cháá ka o duú iin ra nákaa tixi ndá'a ní, chì viti kúu rá iin ñani manì yo. Kúu rá iin ta ndáya'i noo yú'u, tído ndáya'i cháá ka ra noo míi ní sa'a ña koni kuáchí tuku ra noo ní, xí'ín sa'a ña nì nduu ra iin ñani ní sa'a ña kúu rá kuendá sato'o yo Jesús.

¹⁷ Sa'a ñoó, tá miian ndaa nákonì ní ña né'e tá'an va'a ní xí'ín yu'u, dá kían natiin va'a ní ra, ta kee ní kuendá ña míi yu'u kúu rá. ¹⁸ Tá ndá ña'a nì ya'a ra nì kee ra xí'ín ní, o tá táj ra noo ní, dá kían nachi'i nian kuendá yu'u. ¹⁹ Yu'u kúu Pablo, ta xí'ín ndá'a míi táai to'on yó'o kosaaan noo ní. Yu'u chiya'i noo ní, va'ará di'a kuu kaa xí'ín ní ña táj ní sa'a míi ní noo'i. ²⁰ Sa'a ñoó, ñani míi, ió tandeé inì xí'ín ní ña kee ní ña manì yó'o sa'a ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús, ta kì'o ta'ani ní tandeé inì sa'a ña kúu ñani kuendá Jesús.

²¹ Ta nì taai tuti yó'o kosaa noo ní, chì kándéé ká'ano inì ña kueídó'o ní yu'u. Ta sa ná'á vái ña va'a cháá ka kee ní noo ña ká'in xí'ín ní. ²² Ta kóni ta'ani ña kenduu ndo noo kooi, dá chì kándéé inì ña xinkoo ña xíkà ndo noo Ndios, dá kì'o na ña saai noo ndéi ndó xaan.

Ká'an ta'ani dao ka na kúu kuendá Jesús ndisá'án xí'ín Filemón

²³ Ta ká'an ñani yo Epafra ndisá'án xí'ín ní. Na yó'o kúu na nákaa nduú xí'ín yu'u ve'e kaa sa'a ña dána'a na sa'a Cristo Jesús. ²⁴ Ta ká'an ta'ani Marcos, xí'ín Aristarco, xí'ín Demas, xí'ín Lucas ndisá'án xí'ín ní. Na yó'o ta'ani kúu na chindeé tá'an xí'ín yu'u noo choon Ndios. ²⁵ Ná koo ña manì xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kua'an noó na Israel kúu kuendá Jesús

Ká'an Ndios xí'ín yó xí'ín yú'u de'e na

1 Kua'á nda'o ta'ándá nì sà ká'an Ndios xí'ín nà sá'ano ve'e yó tá sata, ta noó kua'á nda'o ña'a nì sà kechóon na profeta nà sà kastò'on na xí'ín ñayuu ñoó. 2 Tído tein kuu noo ndi'i yó'o kéchóon na de'e mií ná, dá ka'an nà xí'ín yó, ta de'e na kúu nà nì natiin ña kakuu na sato'o noo ndidaá ña'a, ta xí'ín ndá'a de'e na nì kava'a na ndidaá ña ió ñayuu yó'o xí'ín ña ió induú. 3 Ta nà yó'o kúu nà ná'a tátò'on kì'o ndato káa mií Ndios, dá chì tátò'on kì'o kúu mií Ndios, kì'o dión ta'ani kúu de'e na, iin nóo kúu vá ná. Ta mií ná kúu nà xíto ndidaá tá'an ña'a xí'ín choon kómí to'on na. Tá nì ndi'i nì dandóo na kuachi yó, dá nì nakoo na xoo kuá'a Ndios noo ñikó ió nà dándáki na. 4 Ta ndáya'i cháá ka nà noo ndidaá ángel ndéi induú, ta nì natiin na iin kuu ndáya'i cháá ka o duú ángel ñoó.

Ndáya'i cháá ka Jesús o duú ángel

5 Dá chì kò ní ka'an Ndios di'a xí'ín ni iin tó'ón ángel:
Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'ì ña kúuú tatóon.
Ta ni kò ní ka'an nà di'a sa'a ni iin ángel:
Yu'u kakuu tatá xì, ta mií xí kakuu de'e yu'u.
6 Ta nì ka'an ta'ani Ndios di'a tá kua'an nà tanda'á ná iin tó'ón dinì de'e na kii na ñayuu yó'o:
Ná kandaño'o ndidaá ángel de'i.
7 Miían ndaa di'a kaá Ndios ká'an nà sa'a ángel:
Yu'u kúu nà kée ángel kéchóon noqí ña kakuu na tátò'on tachì, xí'ín ño'ó ita.
8 Tído di'a kaá nà sa'a de'e mií ná:
Yo'ó kúu Ndios, ta ni iin kuu ta'ón o ndí'i noo dándáki yo'ó.
Ta kényiko ndaa yo'ó noo dándákón.
9 Chì ndíko yo'ó iin íchì ndaa, ta káño'ó yo'ó ndidaá ña kini kua'an.
Sa'a ñoó nì kaxi Ndios yo'ó, nà kúu Ndios miíón,

ta nì xì'o cháá ka nà ña dij iní nooon o duú dao ka nà xínkuáchí dáó xí'ón.

10 Ta kaá ta'ani na di'a:

Yo'ó, nà kúu sato'o noo ndidaá ña'a, nda mií sa'a nì kava'ón noño'ó yó'o,

ta xí'ín ndá'a miíón nì kava'a induú.

11 Ta ná kasandaá iin kuu, ta naá ndi'i vaan, tído yo'ó, daá koo kuií vá yo'ó.

Ndidaá tá'an va ña'a káa kuyatá iin kuu tátò'on kì'o kúyatá dá'on.

12 Ta tátò'on kì'o nátuú ñayuu dá'on ndíxi nà,

kì'o dión natuu yo'ó ndidaá ña'a káa, ta ná nadamón ña.

Tído yo'ó, o nádaon ta'an voón, daá koo kuií vóón.

13 Ta kò ní ka'an Ndios di'a xí'ín ni iin tó'ón ángel:

Kakoo yo'ó xoo kuá'ì nda ná nataán ndí'ì yu'u ta xíní u'u ñaá tìxi sa'on.

14 Kánian kana'á ndó ña choon kómí ángel kíán ña koni kuáchí ná noo Ndios, ta chinda'á ñaá ná chindeé ná ndidaá nà nì'ì ña kaxi na.

2

Iin ña'a ndáya'i nda'o kíán ña nì kii Jesús dáakaki ñaá

1 Sa'a ñoó miían ndúsa kánian kandiko toon yó to'on ndaa nì seídó'o yó, dá chì tá koo, dá kían oon ni ví kankuei xoo yó nooán. 2 Chì miían ndaa ió choon noo ndá'a ley nì xì'o ángel noo Moisés, ta ndi ndáa mií ná vá ñayuu nì ya'a nooán, ta ndi ndáa mií ná kò ní xín kueídó'o choon sa'ándáan, dá nì ndo'o nío ná sa'a kuachi nì kee na. 3 Ta, ¿ndi koo ví kaxi yó noo ña xido ini Ndios tá ná o taó kuendá yo to'on ndáya'i cháá ka, ña kían ká'an sa'a ndi koo kaxi yó? Chì dinño'ó mií nà kúu sato'o yo nì xì'o kuendá sa'a to'on yó'o, nì ndi'i, dá nì kastò'on ta'ani ta nì sà xionoo xí'ín ná to'on yó'o xí'ín yó. 4 Ta mií Ndios nì xì'o ta'ani kuendá sa'a to'on ndato yó'o xí'ín ndá'a ta nì sà xionoo xí'ín Jesús, dá chì nì xì'o na ña kían nì kandeé rá nì kee ra ña'a ndato xí'ín ndidaá ka ña'a ná'ano noo ñayuu, ta nì xì'o na ña nì natiin iin rá iin ta yó'o choon nì xì'o Espíritu ñi tátò'on kì'o kóni mií ná.

Jesús kúu nà xí'o ña kaxi yó

5 Dá chí kọ ní xì'o Ndios choon noo ndá'a ángel ña kían dándáki na ñayuu saá vei chí noo, ña kían ká'in sa'a xí'in ndó. 6 Dá chí di'a kua'an ña nì taa iin taa noo tuti iì Ndios: ¿Ndí kían kúú taa ndéi ñayuu yó'o ña ñó'o ini ní sa'a rá, tatá Ndios?

Ta, ¿ndí kían kúú rá ña ndí'i téi ini ní sa'a rá?

7 Ta nì ndee ní ra sa kuu ra iin ra ló'o cháá noo ángel,

ta nì xì'o ní choon ká'ano noo rá, ta nì xì'o ní ñaño'ó noo rá,

ta nì chíkani ní ra ña dándáki ra ndidaá ña'a nì kava'a ní,

8 ta nì nataán ní ndidaá tá'an ña'a tii sa'a rá. Chí sa'á ña nì nataán Ndios ndidaá ña'a tii sa'a rá, sa'á ñoó kọ ní kándoo ni iin tó'an, ndidaá ña ñó'o tii sa'a rá, tído kándaa ini yo ña o duú ndidaá ña'a dándáki ra viti. 9 Tído viti kándaa ini yo ña ió iin na nì ndel'ó cháá mií noo ángel, ta na yó'o kúú Jesús, ta nì natiin na choon ká'ano, ta nì natiin ta'ani na ndidaá tá'an ñaño'ó sa'á ña nì xì'i na sa'a yo. Dá chí sa'á ña kóni Ndios kee na ña manì xí'in yó, sa'á ñoó nì xì'i Jesús sa'a yo.

10 Ta mií Ndios kúú na nì kava'a ndidaá ña'a ñó'o ñayuu yó'o, ta noón kúú na xító ñaá, ta kóni na nakuaka na ñayuu mií ná noo ndato náye'e ndaa noo ió na. Sa'á ñoó iin ña va'a nì sa kian ña nì daxínkoo va'a na Jesús xí'in ña nì ndo'o na, chí mií ná kúú na dákaki ñaá. 11 Dá chí mií Jesús, na nì ndevii yó, xí'in yóó, na nì nduvii, iin tó'ón vá kúú tatá yo, sa'á ñoó kọ xíka'an ta'on noo Jesús ká'an na ña kúú yó ñani na. 12 Dá chí di'a kaá tuti iì Ndios:

Kì'o yu'u kuendá sa'a mií ní noo ñani xí'in kì'oi,

ta tein ndidaá ñayuu kuendá ní keká'ano yu'u mií ní.

13 Ta kaá ta'anian:

Kandeé ká'ano iní Ndios.

Ta kaá ta'anian:

Yó'o iin xí'in ndidaá tá'an de'e nì xì'o Ndios nooí.

14 Ta de'e nì kava'a xí'in koño xí'in nì kúú de'e nì xì'o Ndios noo ná, sa'á ñoó nì nduu ta'ani mií Jesús koño xí'in nì, dá nì kuu nì xì'i na. Ta kì'o dión nì kandeé ná nì dítá ná choon noo ndá'a ña u'u, sa'á ñoó kóo ká choon noo ndá'an ka'ánian ñayuu.

15 Dión, dá nì kandeé ná nì taó xóo na yó noó ña yu'oo kuu yo, dá chí nda rá nì kaki

yó nì kasá'á dándáki ñaá. 16 Dá chí miían ndaa kuiti kọ ní kii Jesús chindeé ná ni iin ángel, sava'a na kúú na ve'e Abraham nì kii na nì chindeé ná. 17 Sa'á ñoó miían ndusa nì nduu na tát'o'on kì'o kúú ñani na, dá nì xínkoo na kúú ná duti kúú noó, iin duti ká'ano ini, iin duti iin ndaa noo Ndios, dá nì kuu nì dokọ ná mií ná, dá nì í ñayuu na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na. 18 Nì ndo'o naní nío ná tá nì ka'án ña u'u dátuu ñaán, sa'á ñoó kuu va chindeé ná yó tá kexíxi ña u'u xí'in yó.

3

Ndáya'i cháá ka Jesús o duú Moisés

1 Viti, ñani, ndo'ó na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó na nì nakana Ndios kandeí induú, koo ini ndo kande'e va'a ndó Cristo Jesús, na né'e to'on mií Ndios noo yo, ta kúú ná duti kúú noó noó ña kándisa iin rá iin yó.

2 Ta nì daxínkoo ndi'i na choon nì xì'o Ndios noo ná, tát'o'on kì'o nì daxínkoo ndi'i Moisés choon nì nì'i ná koni kuáchí ná noo na kúú ve'e Ndios. 3 Ta kánian natiin Jesús ñaño'ó ká'ano cháá ka o duú Moisés, dá chí taa kava'a ve'e kánian natiin cháá ka ñaño'ó o duú ve'e nì kava'a ra. 4 Dá chí ió yoo kava'a iin rá iin ve'e, dá ndítaan, tído na nì kava'a ndidaá tá'an ña'a kúú Ndios. 5 Miían ndaa kuiti nì sa iin ndaa Moisés noo Ndios tá nì sa xínkuáchí ná noo na ve'e Ndios, ta xí'in ña nì kee na nì na'a na tát'o'on kì'o kaa rá ió ña ka'an Ndios chí noo. 6 Tído Cristo kúú mií de'e Ndios, na kánian dándáki ve'e na. Ta ve'e na kúú yóó tá ná kandita toon yó xí'in ña kándéé iní yo ná nda noo ndi'i kuií, ta ná kadii iní xí'in tandeé iní kómí yó.

Xí'o Ndios noo na ñoo na ña nani'i ndéé ná

7 Chí di'a kaá Espiritu iì Ndios:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti,

8 dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó tát'o'on nì kee na sá'ano ñoo ndo tá nì data'an na Ndios,

chí nì xito iní ná Ndios noo nì xionoo na yukú ichí ñoó.

9 Ta ñoó nì data'an na yu'u, ta nì xito iní ná yu'u,

va'ará uu diko toon kua nì xini na ndidaá tá'an ña ndato nì kee yu'u xí'in ná.

10 Sa'á ñoó kọ ní náta'an inii nị xini ñayuu ñoó, dá nị kaaí xí'ín míí: “Daá kuití vá kẹxoo xíká nío ná noó ña kóni yu'u, chị kọ kóni na kaño'o na íchị yu'u.”

11 Ta sa'á ña nị xido inii nị kee na, sa'á ñoó nị chikaa inii ña ni iin kuu ta'ón o kóni na ndu'u na noó kị'oi ña nani'i ndée ná, kaá Ndios.

12 Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó, ñani, dá kían ni iin tó'ón ndó ná o kákomí iin nío kini, iin nío káxí, ña kían kedaá xí'ín ndó, dá kexoo xíká ndó noo Ndios takí. 13 Di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo iin rá iin ndó iin rá iin kuu kuu. Dá chị ká'an to'on ñoó ña kánian kee ndó dión kuu víti, dá kían ná dá'a ni kusaá ini ndo koni ndo to'on Ndios kee ña dándá'í ñaá kuachi. 14 Dá chị ío ta'ani kuendá yo xí'ín Jesucristo tá ná ndikọ toon yó tandeé iní nị natiin yó nda míí sa'a. 15 Dá chị di'a kaá to'on Ndios:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti, dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó táto'on nị kee na sá'ano ñoo ndo tá nị data'án na Ndios.

16 ¿Ndá yoo nị sa kuu na nị seídó'o noo nị ka'an Ndios, ta vatị xían daá nị data'án ñaá ná? ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña noón kúú ndidaá na nị kankuei tixi nda'á na ñoo Egipto nị kee Moisés? 17 Ta, ¿ndá yoo nị karyí Ndios xí'ín ndin uu diko kuia noo kúú yukú íchí ñoó? ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña noón kúú na nị ya'a nị kee kuachi, ta nị kuei na nị xí'í na yukú íchí ñoó? 18 Ta, ¿ndá yoo nị chikaa ini Ndios o náchi'i na noo nani'i ndée ná? ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña noón kúú na kọ ní xín kueídó'o ñaá? 19 Sa'á ñoó kándaa inio ña kọ ní kúu ta'on ndu'u na noo nani'i ndée ná sa'á ña kọ ní kándisa ndaa na Ndios.

4

1 Sa'á ñoó ná kandaa yo mií yó, viti íin iị Ndios xí'ín to'on nị xí'o na ña kían kị'o na ña ndu'u yó noo nani'i ndée yo, dá chị oon ni ví tuú dao ndo'ó, ta o kóni ndo ndu'u ndó ñoó. 2 Dá chị táto'on kị'o nị natiin yó to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús nị kee Ndios, kị'o dión ta'ani nị seídó'o ñayuu ñoó to'on Ndios tá sata. Tído nị naá óon va ña nị seídó'o na

ña, dá chị kọ ní kándéé iní na Ndios. 3 Tído yóo kúú na kándisa ña nị ka'an Ndios, sa'á ñoó koni yo ndu'u yó nani'i ndée yo noo ío na. Tído di'a nị kaa na xí'ín na kọ ní kándisa ñaá tá sata ñoó:

Ta sa'á ña nị xido inii nị kee na, sa'á ñoó nị chikaa inii ña ni iin kuu ta'ón o kóni na ndu'u na noo kị'oi ña nani'i ndée ná.

Dión nị kaa na, va'ará sa nị daxíno ndi'i na ña nị kava'a na nda mí sa'a ñayuu yó'o. 4 Dá chị di'a kaá ta'ani tuti iị Ndios sa'á kuu úsa: Kuu úsa nị nani'i ndée Ndios noo ndidaá choon nị kee na.

5 Ta kaá ta'ani tuti iị Ndios di'a: O kóni ta'on na ndu'u na noo kị'oi ña nani'i ndée ná.

6 Sa'á ñoó kándaa inio ña kómani vá ndu'u dao ñayuu noo nani'i ndée ná, ta kọ ní ndu'u na nị natiin to'on yó'o mií noo sa'á ña kọ ní seídó'o na choon nị sa'anda Ndios.

7 Sa'á ñoó ká'an tuti iị ña nị saki Ndios iin ka kuu, ta kuu ñoó kúú kuu víti. Chị tá nị ya'a kua'á nda'o tiempo, dá nị taa David ña nị ka'an Ndios sa'a kuu yó'o:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti, dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó.

8 Dá chị tá nị xí'o Josué ña kían ndu'u na sá'ano ñoo yo noo nani'i ndée ndisa na, dá kían o ká'an ta'on Ndios sa'a iin ka kuu.

9 Sa'á ñoó kándaa inio ña kasandaá iin kuu, dá kóni ñayuu Ndios ndu'u na noo miían ndaa kuiti nani'i ndée ná. 10 Dá chị na ndu'u ñoó, noón kúú na koni nani'i ndée noo ndidaá choon nị kee na, táto'on kị'o nị nani'i ndée mií Ndios tá nị ndi'i nị kava'a na ñayuu yó'o.

11 Sa'á ñoó ná cho'on ini yo, dá ná konio ndu'ó noo nani'i ndée yo, ta ná dá'a ni kị'o yó miá ña kusaá inio táto'on kị'o nị kee na sá'ano ñoo yo, chị kọ ní seídó'o na noo nị ka'an Ndios. 12 Chị to'on takí kúú to'on Ndios, ta to'on ndakí nda'o kían. Ta deen cháa ka sa'ándaan o duú iin espada sa'ándá ndi nduú xoo. Sa'á ñoó tá seídó'o yóan, xínoan nda maá inio, ta sónó ní'inian nío yo xí'ín ñaxintóni yo. Ta sónó ní'ini ta'anian tuchi yo, ta kásandaáan nda maá noo ñó'o dandiki lásá yo. Ta nádátuan ndidaá ña ná kani inio xí'ín ndidaá ña'a ñó'o ini nío yo.

13 Ta ni iin tó'ón ta'on ña'a ío ñayuu yó'o kọ

ió de'é noo Ndios. Di'a ndidaá tá'an vaan túu noo ná ndé'é ná, ta ndidaá tá'an vaan ndáa vichí noo ná, ta iin kuu nakuíta yó naki'o yó kuendá noo ná.

Jesús kúu mií mií duti kúu noó

¹⁴ Ta viti ió iin duti kúu noó noo yo, ta ni kaa na kua'an nó'o ná noo ió Ndios induú, ta na yó'o kúu Jesús, na kúu de'e Ndios. Sa'á ñoo ná kandita toon yó xí'in ña ndaa kándisa yó. ¹⁵ Dá chi viti kómí yó iin duti kúu noó kando'o sa'a yo sa'á ña kúu yó ñayuu vitá ini noó kuachi. Chi ni ka'an ta'ani ña u'u dátuu ñaá, dá ya'a na kee na kuachi, táto'on ki'o kéean xí'in yó, tído ko ní ya'a ta'on na kee na ni iin kuachi. ¹⁶ Sa'á ñoo ná natuu yati yó xí'in tandéé ini noo ió Ndios dándaki na, chi nda ñoo xí'o na ña maní noo yo, dá ni'i yo ña ku'u ini na sa'a yo, ta ni'i ta'ani yó ndéé ña kían chindeé ña noo iin rá iin tandó'o vei noo yo.

5

¹ Dá chi iin rá iin duti kúu noó ni ndukú Ndios tein ñayuu mií ná, dá kuiin ra ka'an ni'ini ra sa'á ñayuu ñoo ra noo Ndios, dá doko rá ña'a, ta dákei ra kiti noo Ndios sa'á kuachi ndidaá na ñoo ra. ² Ta xí'o ndéé ini ra sa'á na ko kandaá ini ndí kían va'a kánian kee na, xí'in na xionoo ndava'a kée kuachi, chi kúu ta'ani ra iin taa vitá ini noó kuachi. ³ Ta sa'á ña vitá ini ra, sa'á ñoo kánian doko rá kiti noo Ndios sa'á kuachi mií rá, xí'in sa'á kuachi ñayuu ñoo ra. ⁴ Ta ko ín ta'on kuu kaxi mií choon yó'o, dá chi sava'a na ni kana mií Ndios kúu na kuu kakomí choon yó'o, táto'on ni ndo'o Aarón.

⁵ Ta ni Cristo ko ní kaxi mií ña natiin na ñañó'o ña kakuu na duti kúu noó. Ndios vá ni xi'o choon yó'o noo ná, dá chi di'a ni kaa na xí'in ná: Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúuú tatóon.

⁶ Ta kaá ta'ani na iin ka xían noo tuti ij: Daá kuití kakuu yo'ó duti, táto'on ni sa kuu Melquisedec.

⁷ Tá ni sa kuu Cristo iin taa ñayuu yó'o, dá ni xika na ña maní noo Ndios, ta nda'í ni saki na xí'in ndutá noo ná noo Ndios, na kándéé dítá ñaá noo ña kuu na. Ta ni seídó'o Ndios ndidaá ña ni xika na sa'á ña ni seídó'o ñaá ná xí'in ña nda'í ió ini na. ⁸ Ta va'ará kúu ná de'e Ndios, tído tein ña ni ndo'o ní

na ni katí'a na ni seídó'o na ña kóni Ndios. ⁹ Ta sa'á ña ni daxínko ndi'i na choon ni kii na, sa'á ñoo ni kasandaá na kúu ná na dákaki chíchí ñaá, chi dákaki na ndi ndáa mií ñayuu seídó'o ñaá. ¹⁰ Ta mií Ndios ni chikani ñaá kakuu na duti kúu noó táto'on ni sa kuu Melquisedec duti tá sa na'á.

Ná dá'a ni dánkoo yó ña kándéé ini yo Jesús

¹¹ Ió kua'á nda'o ña'a nakani yu'u xí'in ndó sa'á ña yó'o, tído kuachi nda'o nakani ña, dá kandaá ini ndo, dá chi oon nda'o ini ndo. ¹² Sa di'a kánian kakuu ndó na dána'a noo dao ka na, dá chi sa na'á nda'o dákuá'a ndó sa'a ña yó'o. Tído di'a xínño'ó ndó ña dána'a tuku na noo ndo ña ni dákuá'a ndó nda mí sa'a sa'á to'on Ndios. Sa'á ñoo kúu ndó táto'on takuálí leé, chi xínño'ó ij vá ndó lechí, chi o kúu keí ndó ña'a kaxí, ña kúu ña ndichí cháá ka sa'a Ndios. ¹³ Ta ndidaá na xí'i sava'a lechí ñoo, noón kúu na ko kátóni ini ndí kían va'a, ta ndí kían ko vá'a, chi kúu ná táto'on takuálí noó ña'a Ndios. ¹⁴ Tído na sa ni chichi, noón kúu na sei ña kaxí, ta sa'á ña ni sa'ano na xí'in ña ndaa, sa'á ñoo sa ti'a na kandaá ini na ndí kían va'a, ta ndí kían ko vá'a.

6

¹ Ná dá'a ni katuu yó xí'in sava'a ña ni kandaá ini yo sa'á to'on ndaa Cristo, chi ña yó'o kúu ña sa ni katí'a yó nda mí sa'a. Va'a cháá ka ná ndi'i ini yo ko'on yo chí noo xí'in to'on na, ta ko kánian nandió kuéi tuku yó dákuá'a yó sa'á ña kánian nandikó ini yo sa'á ña kini kée yó, o sa'á ña kánian kandéé ini yo Ndios. ² Ta ko kánian dákuá'a tuku yó sa'a ndi kee yó kodo ndutá yo, xí'in sa'á ña chínóo yó ndá'a yo diní na dákuá'a xí'á, xí'in sa'a ndi koo natakí na ni xi'i, xí'in sa'á ña miían ndaa keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu noo ndi'i. ³ Ta ki'o dión kee yó tá kóni mií Ndios.

⁴ Dá chi ndi ndáa na sa ni datóon Ndios ñaxintóni, ta sa ni xirndodó ná ña ndato vei noo Ndios, ta sa ió ta'ani kuendá na xí'in Espíritu ij Ndios, ⁵ ta sa ni xirndodó ná to'on va'a Ndios, ta sa ni xirndodó ta'ani na táto'on ki'o dándaki Ndios ñayuu saá vei chí noo, ⁶ tído tá ná dánkoo na ña ndaa yó'o, dá kían ni iin tó'on ka ña'a o kúu kee yó xí'in ná, dá nandió kuéi na nandikó ini na sa'á kuachi na, dá chi kían táto'on ndéi tuku

na chírkaa na Cristo, na kúú de'e Ndios, ndika cruz, ta xí'o na ña kediki ndaa ñaa ñayuu. ⁷ Chi kían tát'on ño'ó xítí, ña xí'i va'an takuúí tá koon dai. Ta dao ño'ó xítí, kua'á nda'o ña'a xí'oan noó na ñi xiti ñaa, ta ió nda'o choon noo ná. Sa'á ñoó ndato ka ví kémáni ñaa Ndios. ⁸ Tído ño'ó xítí, tá'an ña xí'o ndino'o ta'íón xí'ín ión títí, ñoó kúú ño'ó kó chón, ta ñoó kúú ño'ó ndéi ndati tai chí'an kee Ndios, ta ndátian kej ña iin kuu.

⁹ Tído va'ará ndátó'ón ndú sa'a ndidaá ña yó'o, na maní mií, tído ná'á kaxí vá ndú ña va'a cháa ka ndo'o ndo'ó, ta kee ndó ña va'a tát'on kánian kee ñayuu ñi dakáki Ndios.

¹⁰ Chi kúú ná iin Ndios ndaa, sa'á ñoó o nándodó ta'on na sa'a choon ñi kee ndó noo ná, ni sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, chí ñi chíndeé ndó ñayuu mií ná, ta ndéi ñi ndo chíndeé ñaa ndó nda viti. ¹¹ Tído kóni ndu'u ña ná kandita toon ñi iin rá iin ndó xí'ín ndidaá ña va'a kée ndó nda noo ndi'i kuií, dá kían kandaá ini ndo ña miían ndaa natiin ndó tandéé ini kómí ndó noo Ndios. ¹² Chi kó kóni ndu ña kandeí dúsá oon ndó. Di'a koo ini ndo kee ndó tát'on kí'o kée ñayuu, tá'an na kándéé ká'ano ini Ndios, ta ndati kueé ñaa ná, chí sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó natiin na ña ñi kaa Ndios kí'o na noo ná.

¹³ Dá chí tá ñi xí'o Ndios to'on na noo Abraham ña kían kemáni ñaa ná, dá ñi nachina'á ná mií ná, dá chí koó ka iin ka yo ká'ano cháa ka o duú mií ná, ¹⁴ ta ñi kaa na: “Miían ndaa kuiti kemáni nda'o yu'u yo'ó, ta ndekua'a nda'o yu'u tata yo'ó.”

¹⁵ Ta sa'á ña ñi sa'á ndati kueé Abraham, sa'á ñoó ñi kasandaá na ñi natiin na ña ñi kaa Ndios kí'o na noo ná. ¹⁶ Dá chí miían ndaa kuiti náchina'á ñayuu ndéi ñayuu yó'o iin yoo ká'ano cháa ka o duú mií ná, dá kendaá na noo ká'an na. Ta kí'o dión ndadí ña ñi tiin tá'an na sa'a. ¹⁷ Ta kóni Ndios ña kana'á na ñi natiin to'on ñi xí'o na ña o nándikó ta'on iní na kee na ña ñi ka'an na, sa'á ñoó ñi nachina'á ná mií ná. ¹⁸ Ta ñi iin tó'ón ñayuu o kúu ta'on nadaon noó uu ña'a ñi kee Ndios, chí ñi xí'o na to'on na noo yo, ta ñi nachina'á ná mií ná, ta o kúu ta'on ka'an to'ón Ndios. Sa'á ñoó ió iin tandéé ini ká'ano noo yóó, na ño'ó tixi ndá'a Ndios, chí kándéé ini yo ña ñi'í yo ña ñi kaa na kí'o na noo yo. ¹⁹ Ta tandéé ini yó'o kían tiin toon níyo yo noo Ndios tát'on kí'o tiin toon

kaa vee iin barco, dá sá tuu ra ini taño'o. Ta mií tandéé ini yó'o ndáka yó kua'an yo nda sata dá'on ndadí ini ve'e ño'ó noo ió Ndios, ²⁰ noó ñi ku'u mií Jesús ñi sonó ná íchi noo yo, chí iin ñi kandoo na kúú duti kúú noó tát'on ñi sa'á kuu Melquisedec duti tá sa'á na'á.

7

Ki'o di'a ñi kechón ta duti sa'á naní Melquisedec

¹ Ta Melquisedec yó'o ñi sa'á kuu rey ñoo naní Salem, ta sa'á kuu ra duti noo Ndios, na ió induú. Ta kaá tuti ñi Ndios ña iin kuu ñi sa'an ra ñi natiin ra Abraham íchi nda noo kondii na noo ñi sa'an na ñi naá na xí'ín dao rey, ta ñoó ñi kemáni ñaa Melquisedec xí'ín to'on ñi ka'an ra. ² Ta noo mií rá ñi xí'o Abraham uxí ña'a noo iin iin ciento ña ñi xío ndaa na noo ñi sa'an na ñi naá ná xí'ín rey ñoó. Ta kuu Melquisedec ñoó kóni kaá “rey kendaá”. Ta mií rá ñi sa'á kuu rey ñoo Salem, ta to'on yó'o kóni kaa “rey náchindei va'a ñayuu”. ³ Kó íin ná'á sa'a tatá ra, ni sa'a naná ra, ta ni kó íin ná'á ndá yoo ñi sa'á kuu na sa'ano ve'e ra, ta ni kó íin ná'á ndá oon ñi kaki ra, ta ni kó íin ná'á ndá oon ñi xí'i ra. Ta ñi sa'á kuu ra tát'on kí'o kúú de'e Ndios, chí iin ñi kandoo ra kúú rá duti.

⁴ Taó kuendá mií ndó ña ká'ano nda'o choon ñi sa'á ne'e Melquisedec, sa'á ñoó ñi sa'an Abraham, na kúú tatá ñoo yo, ñi xí'o na uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a noo Melquisedec, ña ñi kandeé ná ñi xío ndaa na ndá'a dao ka rey tukú ñoó. ⁵ Ta miían ndaa ñi kaxi Ndios taa tein na ve'e Leví ña kakuu ra duti, ña kakomí rá choon ña kí'in ya'i ra uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ní'i na ñoo ra noo choon kée na, tát'on kí'o sa'ándá ley Ndios choon. Sa'á ñoó kandaá inio ña kánian kí'in ya'i ra noo ñani ra, va'ará iin tó'ón dáá kúú tatá ra, chí na ve'e Abraham kúú ndi ndi'i ra. ⁶ Ta va'ará kó ní kii Melquisedec tein na ve'e Leví, tído ñi natiin ra uxí ña'a noo iin iin ciento ña ió noo Abraham, ta ñi kemáni ta'ani ra Abraham xí'ín to'on va'a ñi ka'an ra. Ta Abraham kúú na kánian natiin ña va'a ñi kaa Ndios kí'o na noo ná. ⁷ Ta ná'á yó ña na ló'o kúú na natiin to'on va'a kée na ndáya'i cháa ka. ⁸ Ta kandaá ta'ani inio ña xí'i ta ve'e Leví, tá'an ra kí'in ya'i uxí ña'a noo iin iin ciento

ñā'a ió noó na ñoo ra, tído ká'an to'on Ndios sa'a Melquisedec ña takí ií vá rá. ⁹ Ta sa'a ña nī chiyā'i Abraham uxī ñā'a noo iin iin ciento ñā'a ñoo noo Melquisedec, sa'a ñoo kuu kaa yo ña nda Leví xí'in ta ve'e ra nī chiyā'i ta'ani, va'ará mií rá kí'in ya'i noó na ñoo ra. ¹⁰ Dá chī ñó'o ií vá na ve'e Leví kúú ná nī ini Abraham tá nī naki'in tá'an na xí'in Melquisedec íchi ñoo.

¹¹ Tá kuu koo vii ñayuu noo Ndios sa'a choon kée ta duti kuendá Leví, dá kían, ¿ndivā'a nī chikani Ndios iin ka duti? Ta va'ará mií na ve'e Leví nī natiin ley Ndios, tído duti nī nachikani Ndios tiempo viti kúú ná tát'on nī sa kuu Melquisedec, ta kó ní taó ta'on ñaá ná tein na ve'e Aarón. ¹² Ta sa'a ña nī ndakoo iin duti saá, sa'a ñoo miían ndusa kánian nadaon ta'ani ley, chī sa díin va kée duti saá yó'o. ¹³ Tá'an duti ká'an ndu sa'a, kó ní kí na tein na ve'e Leví, chī nī kii na tein na ve'e iin ka ñayuu, ta nī iin ta'on na ve'e yó'o kó ní sá kuu duti Ndios. ¹⁴ Dá chī ná'á yó ña nī kii na kúú sato'o yo tein na ve'e Judá, ta nī iin tó'on na ve'e Judá kó ní chikani Moisés ña kakuu na duti.

¹⁵ Ta kánda inio ña dión kían, dá chī nī ndakoo iin duti saá, ta kúú ná tát'on nī sa kuu Melquisedec. ¹⁶ Chī kó kúú ná duti sa'a ley, chī kaá ley ña sava'a na ve'e Leví kuu kakuu duti. Dí'a kúú ná duti sa'a ña ió choon noo ndá'a ná ña kataki kúú na. ¹⁷ Dá chī dí'a kaá tuti ií Ndios sa'a ná:

Daá kuití kakuu yo'ó duti,
tát'on nī sa kuu Melquisedec.

¹⁸ Sa'a ñoo nī chituu Ndios ley yatá, chī kó ní kándeéan dáxinkooan choon nī sa ne'an, chī kó ndakí ta'an vaan, ¹⁹ chī kó ní kándeé ta'on ley ña dánkoo viián nī iin tó'on ñayuu noo Ndios. Tído viti nī nī'í yo iin tandéé iní va'a cháá ka, dá kuu kuyati cháá ka yo noo Ndios.

²⁰ Ta dión nī kuu, dá chī nī china'á Ndios mií ná ña dión koo. ²¹ Tído kó ní kée ta'on Ndios dión tá nī chikata na ta duti, ta kúú kuendá Leví. Tído miían ndaa nī china'á ná mií ná tá nī chikani na iin duti saá, dá chī dí'a kaá tuti ií ná:

Nī china'á Ndios mií ná, ta o nándikó ta'on iní na noó to'on nī ka'an na:
“Daá kuití kakuu yo'ó duti,
tát'on kī'o nī sa kuu Melquisedec.”

²² Ta Jesús kúú na nī kandoo sa'a yo noo Ndios, sa'a ñoo nī kandoo Ndios kee na ña va'a cháá ka xí'in yó o duú ley nī xī'o na noo Moisés.

²³ Ta kua'á nda'o nī sa kuu dao ka duti ñoo, dá chī tá nī xī'i iin ra, dá nī nakuin iin ka ra. ²⁴ Tído Jesús kúú na nī kandoo kakuu kúú duti, sa'a ñoo kó xínñó'ó ka nakuiin iin ka duti noo ná. ²⁵ Sa'a ñoo ndá hora kúú mií vá kuu dáka'ki na ñayuu, na nóno natuu yati noo Ndios sa'a ña kándéé iní ñaá ná, dá chī daá takí kúú na ió na seí nda'í na sa'a yo noo Ndios.

²⁶ Ta iin duti kúú noo kée dión kúú na xínñó'ó yó, chī kúú ná iin na vii, iin na koó kuachi, iin na koó yáko, iin na koó xionoo íchi na kée kuachi, iin na nī chikoo dikó cháá ka Ndios nda induú. ²⁷ Ta kó xínñó'ó ta'on na kee na tát'on kī'o kée ta duti kúú noo, chī iin rá iin kuu kuu dóko rá kítí noo Ndios sa'a kuachi mií rá, ndi'i, dá dóko rá kítí sa'a kuachi na ñoo ra. Tído Jesús, iin tó'on vá ta'ándá nī doko ná mií ná nī xī'i na sa'a yó, ta daá kuití vá ndaya'i ña. ²⁸ Ta ley Moisés chikataan taa, tá'an ra vitá ini noo kuachi, kakuu ra duti kúú noo. Tído tá nī ndi'i nī xī'o Ndios ley yó'o, dá nī nachina'á ná mií ná ña chikani na de'e mií ná ña daá kuití vá kakuu na duti kúú noo, chī nī daxinkoo ndi'i na choon Ndios.

8

Sa'a Jesús nī kandoo Ndios kee na iin ña saá xí'in yó

¹ Ta viti, to'on ndaya'i cháá ka kóni yu'u ka'in xí'in ndó kían kana'á ndó ña kī'o dión kée duti kúú noo íin noo yo, ta nī nakoo na xoo kuá'a Ndios, na kúú rey ió dándáki nda induú. ² Ta kéchoon na noo ií cháá ka ini ve'e ño'o ndisa íin induú, ña kían nī kava'a mií sato'o yo Ndios, ta kó kían ña nī kava'a ndá'a taa. ³ Chī ndidaá tá'an ta duti kúú noo ní'í choon ña doko rá ña'a noo Ndios, ta chíño'ó ra kítí noo ná. Ta sa'a ña kúú Jesús duti íin noo yo, sa'a ñoo kánian doko ta'ani na ña'a noo Ndios. ⁴ Tá nī kandoo na ñayuu yó'o, dá kían o kakuu ta'on na duti, dá chī sa ndéi va duti dóko rá ña'a noo Ndios tát'on kī'o sa'ándá ley Moisés choon. ⁵ Chī choon kée duti yó'o kúú tát'on konda'í óon va ña kúu induú. Dá chī tá kua'an Moisés kava'a na ve'e ño'o, dá nī kaa Ndios xí'in

ná: “Miían koo inon kava'ón ve'e ño'o yu'u tató'on k̄i'o káa rá ío ve'e ño'o, ña kían n̄i daná'i nooon din̄i yúku ñoó.” ⁶ Tído choon va'a cháá k̄a kée Jesús viti o duú dao k̄a duti ñoó, dá ch̄i sa'á ña n̄i ka'an na sa'a yó noo Ndios, sa'á ñoó n̄i kandoo Ndios ña kee na iin ña'a va'a cháá k̄a x̄i'ín yó, ch̄i n̄i x̄i'o na to'on na ña k̄i'o na ña va'a cháá k̄a noo yo. ⁷ Dá ch̄i tá ní kándeé ley Moisés ña koo vii yo noo Ndios, dá kían ko x̄inñó'ó k̄a Ndios kandoo na kee na iin ña'a saá x̄i'ín yó. ⁸ Ta sa'á ña ko náta'an ini Ndios ña kée ley ñoó, sa'á ñoó di'a n̄i kaa na x̄i'ín na ñoo yo:

Ve'i iin kuu, kaá sato'o yo Ndios,
ñā kían kandooi kee ñā saá x̄i'ín na ñoo
Israel, x̄i'ín na kúú kuendá Judá.

⁹ Ta o kándoo kaj̄i x̄i'ín ná tató'on n̄i kandooi
x̄i'ín na yatá ve'e na

tá n̄i taó'i na x̄i'ín ndá'í ñoo Egipto.

Ch̄i ko ní sá ndita ndaa na x̄i'ín ña n̄i
kandooi x̄i'ín ná,

sa'á ñoó n̄i dayáa ndá'í na, kaá sato'o yo
Ndios.

¹⁰ Ta viti kían di'a ko'in kandooi x̄i'ín na ñoo
Israel

ñā kee iin ñā saá x̄i'ín ná tá ná kasan-
daá kuu n̄i ch̄ikaaj̄ ini, kaá sato'o yo
Ndios:

Ta nda maá ini ñaxintóni ná ko'in chikaaj̄
leyi,

ta nda maá ini níó ná ko'in taai ña,

Ta yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná
kakuu na ñooi.

¹¹ Ta ni iin tó'on ta'on na o kánian dána'a
noó na ndéi yati x̄i'ín ná,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na:

“Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

dá ch̄i ndidaá tá'an va na kana'á ña yu'u
kúú Ndios,

nda na kualí cháá k̄a x̄i'ín nda na sá'ano
cháá k̄a.

¹² Ta ko'in k̄i'o ká'ano ini sa'á kuachi na, ta
ni iin kuu ta'ón o ndíko'on ini sa'án,
x̄i'ín sa'a iin rá iin ña kini n̄i sa kee na.

Dión kaá tuti ij̄ Ndios. ¹³ Sa'á ñoó tá kaá
Ndios ña kandoo na kee na iin ña saá x̄i'ín
na ñoo yo, dá kían ña n̄i kandoo na kee
na mií noó n̄i kuyatá váán, ta ndidaá ña'a
kuyatá, ndátian naá váán.

9

¹ Ta viti, ña n̄i kandoo Ndios kee na
x̄i'ín na sá'ano ve'e yó tá sata sa'ándaan
choon tató'on k̄i'o kánian kandaño'o yó na,
ta sa'ándaan choon tató'on k̄i'o kánian koo
ve'e ño'o na noño'ó yó'o. ² Ta di'a káa ve'e
ño'o na: ini ve'e mií noó kúú noo ij̄ cháá,
ta ñoó iin iin candilero, ta iin iin mesa noo
kándodó pan dóko rá noo Ndios. ³ Ta sata
dá'on kúú uu tákaa ñoó kúú mií noo ij̄ cháá
k̄a. ⁴ Ta ñoó iin iin ña'a n̄i kava'a x̄i'ín
oro noo chíño'ó na dusa támi sá'an, ta ñoó
ta'ani iin iin sato n̄i nakuchi ndino'o oro, ta
yiróon dándaki ña n̄i kandoo Ndios kee na
ñā va'a x̄i'ín na ñoo yo. Ta ñoó nákaa iin k̄idi
oro noo ño'o maná, ña n̄i x̄i'o Ndios n̄i seí
na ñoo yo, ta ñoó ta'ani nákaa vara Aarón,
kirá n̄i nana nóma kuí, ta ñó'o ta'ani yuu
dá'ándá noo tándaa choon n̄i sa'anda Ndios.
⁵ Ta sata sato ñoó ndita uu querubín oro ío
ndixi, ta ñoó dándaki ña nákaa Ndios ñoó,
ta x̄i'ín ndixián dáda'i ña sata sato ñoó, noo
só'ono ndaa ra nij̄ kiti noo Ndios, dá ku'u
ká'ano ini na sa'á kuachi na ñoo yo. Tído ko
nónói ka'in cháá k̄a sa'á ña yó'o x̄i'ín ndó.

⁶ Dá tá n̄i x̄ino ndidaá ña yó'o tató'on
kánian kooan, dá n̄i kasá'á tóo tóo koku'u
ta duti ve'e mií noó ñoó, dá kechóon ra
inian tató'on k̄i'o sa'ándá ley choon. ⁷ Tído
ve'e kúú uu, noo kúú noo ij̄ cháá k̄a ñoó,
sava'a iin tó'on din̄i mií vá ta duti kúú noó
kuu ku'u ini ve'e ñoó iin tó'on kuu noo
kuí. Ta o kúu ta'on ku'u ra tá ko né'e ra
nij̄ kua'an ra, dá ch̄i nij̄ ñoó dóko rá noo
Ndios sa'á kuachi mií rá x̄i'ín sa'á kuachi n̄i
kenaá na ñoo ra. ⁸ Ta ña yó'o x̄i'o Espiritu ij̄
Ndios ña kándaaj̄ ini ña o kúu ta'on ku'u yó
nda noó ij̄ cháá k̄a x̄ian nani iin ij̄ vá ve'e
mií noó ñoó. ⁹ Ta ndidaá ña yó'o x̄i'o ña
kándaaj̄ ini yo ndi ndó'o ñayuu tiempo viti,
dá ch̄i va'ará dóko ta duti ña'a noo Ndios, ta
va'ará chíño'ó ra kiti noo ná, tído ko kándoo
vii ta'on ñaxintóni ñayuu x̄i'o ña'a ñoó, ch̄i
kútúú ij̄ vá ini na. ¹⁰ Dá ch̄i sava'a ña'a
ká'an ley yó'o sa'a kían ndi ndáa ña'a kuu
kei ñayuu, x̄i'ín ña ko'o na, x̄i'ín sa'a ndi kee
na nduvii ná ñíj̄ ná noo Ndios, ta dión n̄i sa
kian nda n̄i kasandaá kuu n̄i ndesaá Ndios
ndidaá ña'a.

¹¹ Ch̄i sa n̄i kixi Cristo, ta mií ná kúú duti
kúú noó, ta noo ndá'a mií ná ío ndidaá
tá'an ña va'a n̄i kandoo Ndios k̄i'o na noo

yo. Ta mií ná nákaa xínkuáchí ini ve'e ño'o ndáya'i cháá ka, iin ve'e ño'o va'a cháá ka, tá'an ña ko ní káva'a xí'ín ndá'a taa, dá ch̄i o duú ña'a ió ñayuu yó'o kíán. ¹² Ta ko ní ku'u Cristo doko ná nij kítí, ni ko ní ku'u na doko ná nij chikerró noo Ndios ini ve'e ño'o na. Di'a nij mií vá ná né'e na ni ku'u na ni doko ná noo Ndios noo kúú noo ij cháá ka, ta iin tó'ón dáá vá ta'ándá ni kee na dión, ta daá kuití vá ndáya'i ña. Ta k̄i'o dión ni kee na, ta kúú iin íchi ni kandoo vii yo noo Ndios. ¹³ Ch̄i nij toro, xí'ín nij chivato, xí'ín yaa chikerró, kirí ni chí'ño'o ta duti noo Ndios, kúú ña ni so'ono ni'ini ra ñí ñayuu ni ya'a ni kee kuachi, dá nduvii ñí ná noo Ndios. ¹⁴ Tído kándoo vii cháá ka yo ni kee nij Cristo, ch̄i xí'ín ndéé Espíritu, na ió kuuí, ni doko ná mií ná noo Ndios, ta ni iin kuachi ko ní sá komí ná. Sa'á ñoó nij mií ná kándéé nduvii ñaxintóni yo noo Ndios, dá ná o kée ka yo ña kini kua'an dánaá ñaa, dá koni yo kee yo ña kóni Ndios takí.

¹⁵ Sa'á ñoó ni kandeé ná ni ka'an na sa'a yo noo Ndios, ta kúú ni kandoo Ndios kee na iin ña sa'a xí'ín yó. Dá ch̄i sa'á ña ni xi'i Jesús sa'a yo, sa'á ñoó ni chíya'i na sa'a kuachi ni kee yó kaá ley ni xi'o Ndios. Dión, dá koni ndidaá na ni kana Ndios natiin na ña va'a ni kaa Ndios k̄i'o na, ta ña va'a yó'o kúú ña kataki chíchí ná. ¹⁶ Dá ch̄i tá ni kandoo iin taa k̄i'o ra ña'a kómí rá noo dao ka ñayuu tá ni xi'i ra, dá kíán tá ni xi'i ra, dá kuu natiin na ña'a kómí rá. ¹⁷ Dá ch̄i kuu natiin na ña ni kandoo ra k̄i'o ra noo ná sa'á ña ni xi'i ra. Tído xían nani takí ra, o kúu ta'on natiin na ña. ¹⁸ Tá kua'an Ndios kandoo na kee na ña va'a xí'ín na ñoo yo tá sata, dá ni kee ij náan xí'ín nij. ¹⁹ Sa'á ñoó tá ni ndi'i ni ka'i Moisés ndidaá choon sa'ándá ley noo na sá'ano ñoo yo, dá ni ki'in na nij chikerró, xí'ín nij kítí, xí'ín takuí, xí'ín kach̄i kua'á nij, xí'ín ndá'a yuku hisopo, dá ni so'ono ndaa na nij ñoó xí'ín yuku yó'o satá yuu noo káa ley, xí'ín sata ndidaá ñayuu ñoó. ²⁰ Dá kaá Moisés xí'ín ná: “Nij yó'o dáxinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xí'ín ndo'ó, ña ká'an sa'a choon ni sa'anda na noo yo.” ²¹ Ta ni so'ono ndaa ta'ani na nij yó'o ve'e ño'o ñoó, xí'ín sata ndidaá nda'á choon kúchóon na inian. ²² Ta kaá ley ña xí'ín nij kua'á nda'o ña'a kandoo vii noo Ndios. Ch̄i tá ná o kuíta nij, dá kíán o

kúu ta'on ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi kée ñayuu.

Ni ndoo kuachi yó noo Ndios sa'á ña ni xi'o Jesús mií ná ni xi'i na sa'a yo

²³ Dá ch̄i miían ndúsa dión ni kee na tá sata, dá ni kandoo vii ndidaá ña'a ñoó. Ta ña ni kee na tá sata ñoó kúú konda'i ña ndaa ió induú. Ta ña ndaa ió induú kíán xín'ño'ó nij ndáya'i cháá ka o duú nij kítí. ²⁴ Dá ch̄i ko ní ku'u ta'on Cristo ini ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa ñayuu yó'o, dá ch̄i sava'a konda'i óon va ve'e ño'o iin induú kúú ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa no'ño'o yó'o. Di'a ni ku'u na mií mií noo ió Ndios induú ni doko ná nij mií ná sa'a iin rá iin yó. ²⁵ Ta ko ní nándio koo tóo tóo ta'on na doko ná nij ná sa'a yo tát'on k̄i'o kée ta duti kúú noo no'ño'o yó'o, ch̄i roón kúú ra kú'u tá noo kuía noo ij cháá ka doko rá nij kítí. ²⁶ Dá ch̄i tá dión kánian kee Jesús, dá kíán nda mií sa'a ñayuu kánian ndo'o tóo tóo nió ná sa'a yo. Tído ko ta'ón dión kíán, dá ch̄i tein kuu noo ndi'i yó'o iin tó'ón diñi vá ta'ándá ni kii na ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ndoo kuachi yó noo Ndios, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na. ²⁷ Nij chikaa ini Ndios ña kíán kuu ndidaá ñayuu iin tó'ón ta'ándá, dá keyiko sa'a ná. ²⁸ Dión ta'ani ni ndo'o Cristo. Iin tó'ón dáá vá ta'ándá ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ni dandoo na kuachi kua'á nda'o ñayuu noo Ndios. Ndi'i daá, na'a noo ná ta'ándá kúu uñ ñayuu yó'o. Ta o kii ka na dítá ná kuachi yó, ndaa kasaa na dákaaki na na ndáti ñaa.

10

¹ Dá ch̄i ley ni taa Moisés kíán sava'a konda'i óon ña va'a k̄i'o Ndios noo yo, ch̄i ko kúu ta'an vaan mií mií ña va'a ko'on na k̄i'o na noo yo. Sa'á ñoó va'ará tá noo kuía tá noo kuía doko ta duti ña'a xí'ín kítí noo Ndios sa'á kuachi ñayuu vei ñoó, o kúu ta'on kandoo vii ná noo Ndios. ² Dá ch̄i tá ná kandeé ña ni doko ná ñoó dánkoo viían na iin íchi noo Ndios, dá kíán ko xín'ño'ó ka na ko'on na doko ná ña'a noo Ndios, dá ch̄i o kútúú ka ini na sa'á kuachi na. ³ Tído ko ta'ón dión kíán, dá ch̄i sa'á ña chí'ño'o na kítí noo Ndios tá noo kuía tá noo kuía, ñoó kíán kédaá xí'ín ná, dá ño'o ini na ña kómí ná kuachi noo Ndios. ⁴ Ch̄i ko kándéé ta'on nij

chikerró xí'ín nij chivato dándóo rá kuachi ñayuu noo Ndios. ⁵ Sa'á ñoó, tá ni ku'u Jesús ñayuu yó'o, dá ni kaa na xí'ín Ndios:

Ko kóni ní ña chiñó'o na kítí noo ní, ta ko kóni ní ña dokó ná ña'a noo ní.

Sa'á ñoó ni sa'an ní ni kava'a ní yikí koñoi.

⁶ Chiñó'o na kítí noo ní, ta satá na nij noo ní sa'á kuachi na, tído ko náta'an ini ní xini ní ña kée na.

⁷ Dá ni kaa xí'ín ní: “Viti kían veii keei ña kóni mií ní, tatá Ndios,

tátó'on k'i'o ká'an tuti ií mií ní sa'a yú'u.”

⁸ ¿Á ni xini ndo'ó? Ña mií noo ni kaa na ká'an di'a: “Ko kóni ní ña chiñó'o ná kítí noo ní, ta ko kóni ní ña dokó ná ña'a noo ní, ta ni ko kóni ní ña kata na nij noo ní sa'á kuachi na, ta ko náta'an ini ní xini ní ña yó'o.” Díon kaá na, va'ará k'i'o díon sa'ándá ley choon.

⁹ Dá ni kaa ta'ani na: “Viti kían veii keei ña kóni mií ní, tatá Ndios.” Sa'á ñoó kándaá ini ña ni sadi Ndios íchi yatá, ta ni chiná'a saá na iin ka íchi noo yo. ¹⁰ Ta sa'á ña ni kee Jesús ña kóni Ndios, dá ni kuu ni nduvii yo noo Ndios, chi ni dokó ná yikí koño na sa'a iin rá iin yó, ta iin tó'on dáá vá ta'ándá ni kee na díon, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na.

¹¹ Ta miían ndaa kían ña iin rá iin kuu kuu ndíta ta duti xínkuáchí rá ini ve'e ño'o, ta tóo tóo chiñó'o ra kítí, ta tóo tóo dokó rá ña'a noo Ndios sa'á kuachi na ñoo ra. Tído ko kándeé ta'on ña'a ñoó dándóoan kuachi ñayuu noo Ndios. ¹² Tído Cristo, iin tó'on diní vá ta'ándá ni dokó ná mií ná ni xí'í na sa'á kuachi ndidaá ñayuu, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na. Ni ndi'i, dá ni nakoo na xoo kuá'a Ndios. ¹³ Ta ñoó ió na ndáti na nda ná kasandaá kuu nataán Ndios ta xini u'u ñaá tixi sa'a ná. ¹⁴ Iin tó'on dáá vá ta'ándá ni dokó Jesús mií ná, ta kúu iin íchi vá ni dankoo ndaa na ñayuu ni nduvii ná noo Ndios. ¹⁵ Ta ña yó'o ta'ani xí'o Espíritu ií Ndios ña kándaá ini yo, dá chi dinñó'o ka kaá na di'a:

¹⁶ K'i'o di'a kandooi keei xí'ín na ñoo Israel tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, kaá sato'o yo Ndios:

Chi ini ní ño ná ko'in chikaai leyí, ta ini ñaxintóni ná taai ña.

¹⁷ Ta kaá ta'ani na di'a:

Ko'in k'i'o ká'ano ini sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'on o ndíko'on ini sa'an, xí'ín sa'a iin rá iin ña kini ni kee na.

¹⁸ Ta viti, sa ni xí'o ká'ano ini na sa'á kuachi yo, sa'á ñoó ko xínñó'o ka yo dokó yo ña'a noo ná sa'an.

¹⁹ Kana'a ndó, ñani mií, ña ió tandeeé ini noo yo ku'u yó noo ií cháá ka, noo ió mií Ndios sa'á ni Jesucristo, kirá ni xita sa'a yo. ²⁰ Chi ni nono iin íchi saá noo yo, iin íchi takí, dá chi ni nono vá noo tákaa dá'on sadi noo yo ku'u yó noo ií cháá ka sa'á ña ni dokó Jesús yikí koño na sa'a yo. ²¹ Viti kían kómí yó iin duti ndáya'i cháá ka, na ió dándáki na ve'e Ndios, ²² sa'á ñoó ná natuu yati yó noo Ndios xí'ín iin ní ño ndaa, ta ná kándeé ká'ano ini yo ña natiin va'a na yó, chi sa'á ña ni nduvii ní ño yo, sa'á ñoó ko kútúu ka ini yo sa'á kuachi ni kee yó, ta sa ni nduvii na ñi yo xí'ín takuí vii. ²³ Sa'á ñoó ná kuita toon yó xí'ín tandeeé ini kómí yó, ta ná dá'a ni nakani kuáchi ini yo, dá chi iin na ndaa nda'o kúu na ni xí'o tandeeé ini yó'o noo yo. ²⁴ Ta ná ka'i ini yo ndi keeá ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, dá ná ku'u sátá'an ini yo sa'a yo, ta ná kee yó ña va'a. ²⁵ Ta ná dá'a ni koo ini yo dánkoo yó ña nditútí yó kandaño'o yó Ndios tátó'on k'i'o kée dao ka ñayuu. Di'a ná ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, ví'í ka ví viti, chi kándaá ini yo ña sa kua'an kuyati kuu nandió ko Jesús kasaa na.

Ná dá'a ni k'i'o yó mií yó ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi

²⁶ Tído tá ná k'i'o yó mií ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi xían nani sa ná'a yó to'on ndaa Ndios, dá kían ko ta'on iin ka ña'a kuu dokó yo noo Ndios, dá kandoo vii yo noo ná. ²⁷ Sava'a ña ndáti yó ni'í yo kúu ña ka'í nda'o ndo'o yó tá ná kuita yó keyíko sa'a yo noo Ndios. Ñoó, dá kuei yó noo sá'ano ita ñó'o, ña kían dánaá ndidaá na xini xixi Ndios. ²⁸ Ta ndidaá ñayuu ko ní xín kueídó'o ley Moisés, ni lú'u ña maní o koo sa'a ná xían nani ni sa kuita uu o oni ñayuu xí'o to'on ña miían ndaa ni ya'a na, dá kían ka'ání ñaá ta né'e choon. ²⁹ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ka'í ka ví ndo'o na kénóo Jesús, na kúu de'e Ndios? Chi kían tátó'on k'i'o séin ni'ini ñaá ná, ta ko nákoní na nij Jesús, kirá ni daxínko ña ni kandoo Ndios

kee na xí'á, kirá n̄i nduvii ñáá noo ná, ta yá'a na dár'u'u n̄a Espíritu īi, n̄a kée kua'á ña man̄i xí'á. ³⁰ Dá ch̄i ná'á va'a yó ndá yoo kaá di'a: “Noó yu'u n̄i ya'a na, ta mií vá yu'u kúu n̄a ndaka kuendá noo ná”, kaá Ndios, n̄a kúu sato'o yo. Ta kaá ta'ani tuti mií ná: “Miían keyíko Ndios, n̄a kúu sato'o yo, sa'á na ñoo na.” ³¹ Nandeeé ka vían ka'í ndo'o ñayuu kée dión tá ná kuei na noo ndá'a Ndios takí.

³² Ndiko'on ini ndo tató'on k̄i'o n̄i ndo'o ndó nda míi sa'a tá n̄i datóon Ndios ñaxintóni ndo xí'in ña ndaa, ch̄i n̄i sa ndita ndaa ndo tein tandó'ó ná'ano n̄i sa ndo'o ndó. ³³ Ch̄i n̄i kenóo kini ñayuu ndo'ó, ta n̄i kendava'a na xí'in ndó noo ñayuu kuá'a, ta dao ka ta'ándá n̄i x̄i'o ndó mií ndó ña ndo'o dáó n̄i ndo xí'in ñani ndo. ³⁴ Ta n̄i sa'an ta'ani ndó n̄i ku'u ini ndo sa'a na ñó'o ve'e kaa. Ta n̄i x̄i'o ndeeé ini ndo tá n̄i x̄i'o ndaa ñayuu ña'a ndó, vat̄i daá n̄i kad̄i ini ndo, dá ch̄i ná'á ndó ña va'a cháá ka ña'a natiin ndó chí induú, ta ni iin kuu ta'ón o túuán. ³⁵ Sa'á ñoo o sa dánkoo ndó tandeeé ini kómí ndó, dá ch̄i miían ndaa kuiti ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noo Ndios. ³⁶ Ta miían ndúsa kánian k̄i'o ndeeé ini ndo, dión dá kandeé ndó kee ndó ña kóni Ndios, nda daá ví natiin ndó ña n̄i kaa na k̄i'o na noo ndo. ³⁷ Dá ch̄i di'a kaá tuti īi Ndios:

Sa yati va kasaa n̄a n̄i kaaj tanda'í saa, ta o kueé ka na.

³⁸ Tído n̄a n̄i kandoo vii noo Ndios sa'á ña kándeeé ini ñáá ná, noón kúu n̄a kataki chíchí.

Tído o náta'an ta'on inii konii ná tá ná dánkoo na ña kándeeé ini ná yu'u.

³⁹ Tído yóó, ko kúu ta'on yó n̄a dánkoo ña kándeeé ini yo ná, dá ko'on yo naá yó. Di'a kúu yó n̄a kándeeé ká'ano ini ñáá, dá koni yo k̄aki níyo yo.

11

K̄i'o di'a dándáki ña kándeeé ini yo Ndios

¹ Dá ch̄i ña kándeeé ini yo Ndios kóni kaa ña kándeeé ká'ano ini yo natiin yó ña ndáti yó ni'í yo noo ná. Ta ná'á káxí yó ña natiin yóan, va'ará ko túuan viti. ² Ta sa'á ña n̄i kandeé ini n̄a sá'ano ñoo yo Ndios, sa'á ñoo n̄i náta'an ini Ndios n̄i xini ñáá ná. ³ Ta sa'á ña kándeeé ini yo Ndios, sa'á ñoo kándaa ini yo ña xí'in to'on n̄i kana yu'u mií ná n̄i

kava'a na ñayuu yó'o, sa'á ñoo kándaa ini ña n̄i kava'a na ñayuu ndé'é yó viti xí'in ña'a ko túu.

⁴ Ta sa'á ña n̄i kandeé ini Abel Ndios, sa'á ñoo n̄i doko rá ña va'a cháá ka noo ná o duú Caín, sa'á ñoo kaá tuti īi Ndios ña n̄i sa kuu ra iin ta ndaa, ta kaá ta'anian ña n̄i náta'an ini Ndios n̄i xini n̄a ña n̄i doko rá noo ná. Ta va'ará n̄i xi'í ra, tído ña'a n̄i kee ra dána'a īi váan noo yo nda viti.

⁵ Ta sa'á ña n̄i kandeé ini Enoc Ndios, sa'á ñoo n̄i ndañó'ó ní'ini ra ñayuu yó'o, ch̄i ko ní xi'í ta'on ra, ch̄i ko iin ta'on ná'á ndeí kua'an ra, dá ch̄i n̄i naki'in ñáá mií Ndios. Tído tá ko ñá'a naki'in ñáá ná, kaá tuti īi Ndios ña sa náta'an nda'o ini n̄a sa xini ñáá ná. ⁶ Dá ch̄i tá ko kandeé ini yo Ndios, dá kían ni iin kuu ta'ón o náta'an ini n̄a koni n̄a yó. Dá ch̄i tá kóni yo kane'e tá'an va'a yó xí'in ná, dá kían kánian kandísa ndaa yo ña ió na, ta káni ta'anian kandísa yó ña miían ndaa kuiti kemáni ná n̄a nándukú ñáá. ⁷ Ta sa'á ña n̄i kandeé ini Noé Ndios, sa'á ñoo n̄i seídó'o ra ña n̄i kastoon Ndios xí'in rá sa'á iin ña'a ko xini ra koo, ch̄i n̄i ndi'i ini ra n̄i kava'a ra iin barco noo n̄i k̄aki mií rá xí'in ndidaá na ve'e ra. Ta sa'á ña n̄i kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoo n̄i kandoo ndidaá ka ñayuu kúu ná ñayuu k̄ini, ta n̄i xi'í na, ta n̄i ni'í Noé ña n̄i kandoo va'a ra noo Ndios sa'á ña n̄i kandeé ini ñáá rá.

⁸ Ta sa'á ña n̄i kandeé ini Abraham Ndios, sa'á ñoo n̄i seídó'o ra noo n̄i ka'an Ndios tá n̄i kana na ra ña kían ko'on ra natiin ra ñó'o, ña n̄i kaa na k̄i'o na noo rá. Dá n̄i kee ra kua'an ra, va'ará ko ná'á rá ndeí saa ra.

⁹ Ta sa'á ña n̄i kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoo n̄i sa io ra noñó'o n̄i kaa na k̄i'o na noo rá tató'on k̄i'o ió iin ta tukú, dá ch̄i n̄i sa io ra ve'e ñi'í k̄iti, mií rá xí'in de'e ra Isaac, xí'in de'e ñáni ra Jacob, tá'an ra n̄i natiin dáó xí'in rá to'on n̄i x̄i'o Ndios noo rá. ¹⁰ Ta n̄i x̄i'o ndeeé ini ra, dá ch̄i n̄i sa ndati ra ni'í rá iin ka va ñoo noo koo ra, ña kían n̄i chiná'a mií Ndios sa'a, ña kían n̄i nátao mií ná, ña kían n̄i kava'a mií ná.

¹¹ Ta sa'á ña n̄i kandeé ta'ani ini Sara Ndios, sa'á ñoo n̄i kasandaan ñó'o de'an, va'ará o kúu ta'on kandeí de'an. Ta va'ará iin ná sá'ano kían, tído n̄i kandeé īi váan n̄i dakákían xi, dá ch̄i n̄i kandísaan ña iin na ndaa nda'o kúu n̄a n̄i x̄i'o to'on nooan ña koo de'an. ¹² Ta dión ta'ani Abraham,

va'ará sa yati kuu ra, tído n̄i kasandaá ra kúú rá tatá noó kua'á nda'o ñayuu tát'on k̄i'o kua'a kúú tiño, tát'on k̄i'o kua'a kúú ñotí ndéi yú'u taño'o.

¹³ Ta ndidaá vá ñayuu yó'o n̄i kandeé iní na Ndios nda noó n̄i xi'i na. Ta k̄o ní nátiin na ña n̄i kaa Ndios k̄i'o na, tído n̄i xini na ña kee na chí noo xí'ín ñaxintóni ná. Ta n̄i kandísa ndaa na ña dión koo, ta n̄i kadii iní na. Ta n̄i nakoni na ña na tukú vá kúú ná, na xionoo ndava'a ñayuú yó'o kúú ná. ¹⁴ Ta sa'á ña n̄i nakoni na ña kúú ná na tukú ñayuú yó'o, sa'á ñoó kándaá inio ña iin ka va ñoo ndáti na kakuu ñoo na. ¹⁵ Dá ch̄i tá ní nákani iní na sa'a ñoo na, ña n̄i dankoo na tá n̄i kankuei na xionoo na, dá kían vat̄i ij vá nandió kuéi na no'o na, ní kúu. ¹⁶ Tído iin ka ñoo ndato cháa ka va n̄i ndi'i iní na kandeí na, ta ñoo ñoó kúú ñoo nákaa induú. Sa'á ñoó k̄o xika'an ta'on noo Ndios ch́inani ná mií ná ña kúú ná Ndios noó ñayuu yó'o, dá ch̄i n̄i kenduu na iin ñoo chí induú noo kandeí na.

¹⁷ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó kua'an ra dok̄o rá de'e ra Isaac tát'on n̄i kaa Ndios xí'ín rá, nde'á á kándeé ká'ano iní ñaá rá. Ta va'ará ndáti ra natiin ra ña n̄i kaa Ndios k̄i'o na noo rá, tído n̄i sa io nduu ra chiñó'o ra iin tó'on din̄i de'e ra, ¹⁸ ch̄i di'a n̄i kaa Ndios xí'ín rá: “Xí'ín sava'a de'ón Isaac kakuu na ve'ón.” ¹⁹ Tído n̄i kandaá iní Abraham ña ió choon noo ndá'a Ndios ña dánátaki na na n̄i xi'i. Ta viti ná keeá kuendá ña n̄i xi'i va Isaac, ta n̄i natak̄i va xi n̄i kee Ndios, ch̄i k̄o ní sóno ta'on na kuu xi.

²⁰ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní Isaac Ndios, sa'á ñoó n̄i kemáni rá de'e ra Jacob xí'ín Esaú xí'ín to'on va'a, ña n̄i kaa Ndios kee na xí'ín rá cháa ka chí noo. ²¹ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní Jacob Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra n̄i kemáni rá ndin nduú de'e José xí'ín to'on va'a. N̄i ndi'i, dá xí'ín ndée karrotí ra n̄i sa tuu ra n̄i sa iin ra, dá n̄i keká'ano ra Ndios. ²² Ta sa'á ña n̄i kandeé iní José Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra n̄i kast̄o'on ra ndi koo kankuei na ñoo Israel Egipto ko'on na, ta n̄i sa'anda ra choon ndi kee na xí'ín lásá ra.

²³ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní na ve'e Moisés Ndios, sa'á ñoó tá n̄i kaki ra, dá n̄i chikáa de'é ñaá ná on̄i toon yoo, dá ch̄i luu nda'o n̄i sa kaa ra tá n̄i sa io leé ra. Sa'á ñoó k̄o ní

yu'ú ta'on na kujo kao na choon n̄i sa'anda rey Faraón ña kánian kuu ndidaá takuálí yí.

²⁴ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní Moisés Ndios, sa'á ñoó k̄o ní xín ra kanani rá kakuu ra de'e noó de'e di'í rey Faraón tá n̄i kuyatá rá. ²⁵ Di'a n̄i ndukú rá ndo'o nio rá xí'ín na ñoo ra, na kúú ñoo Ndios, ta k̄o ní xi'o ra mií rá koo dij tóo ra tein kuachi. ²⁶ Dá ch̄i n̄i nakani iní ra ña va'a cháa ka kee ra tá ná nak̄i'o ra mií rá ndo'o naní nio rá sa'a Cristo, na tanda'á Ndios kii dáka'ki ñaá, o duú kaan kakomí rá ña kuiká ió noó na ñoo Egipto, dá ch̄i ndáti ra natiin ra ña n̄i kaa Ndios k̄i'o na noo rá. ²⁷ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó n̄i kana ra ñoo Egipto, ta k̄o ní yu'ú ta'on ra, va'ará xido nda'o iní rey Faraón xini ñaá rá. Ta n̄i xi'o ndeé iní ra, dá ch̄i kée ra tát'on xini ra Ndios, va'ará k̄o kándeé yó koni xí'ín noo yo ná. ²⁸ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó n̄i ch̄indú'u rá ña kían keká'ano na Israel víko pascua. Ta tein víko pascua yó'o n̄i sa'anda ra choon ña ná ke'i na yú'u yé'é ná xí'ín n̄i borrego, dá ná dá'a ni kuu de'e noó na kee ángel né'e choon ña ka'áni de'e noó na ñoo Egipto.

²⁹ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní na Israel Ndios, sa'á ñoó n̄i ya'a na noó Taño'o Kua'á tát'on yá'a na noño'o ichí. Ta dión ta'ani n̄i ka'án ta Egipto chika'anda ra tát'on n̄i kee mií ná, tído n̄i kandaá ra, dá n̄i xi'i ra. ³⁰ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní na ñoo Israel Ndios, sa'á ñoó tein usa kuu n̄i kao noo na sata nao ñoo Jericó, ta kúú n̄i koon vaan. ³¹ Ta sa'á ña n̄i kandeé iní iin ñá'a díko mií naní Rahab Ndios, sa'á ñoó k̄o ní xi'an xí'ín dao ka na ñooan, na k̄o ní xín kueídó'o Ndios, ch̄i n̄i natiin va'an ve'an ta Israel, tá'an ra n̄i sa'an n̄i naní ñoo Jericó ñoó.

³² ¿Ndí kían ka'an cháa kai xí'ín ndó sa'á ña yó'o? Ch̄i k̄o nónoí nakani ndi'ii sa'á ña n̄i kee Gedeón, xí'ín sa'á ña n̄i kee Barac, xí'ín sa'á ña n̄i kee Sansón, xí'ín sa'á ña n̄i kee Jefe, xí'ín sa'á ña n̄i kee David, xí'ín sa'á ña n̄i kee Samuel xí'ín sa'á ña n̄i kee dao ka profeta, ³³ ch̄i sa'á ña sa kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó sa kandeé rá sa dandáki ra dao ka ñoo, ta sa kee ra ña ndaa, ta sa natiin ra ña n̄i kaa Ndios k̄i'o na noo rá, ta sa kandeé rá sa sadi ra yú'u ndika'a, ³⁴ ta sa kandeé rá sa nda'o ra ñó'o deen k̄i ita, ta sa kandeé rá sa kaki ra noo espada. Ta

va'ará kō kuí ká ndée rá, tído mií Ndios nì xì'o ndée rá, sa'á ñoó sa ní'i rá ndée sa naá ra xí'ín dao ká ñoo, ta sa kandeé rá sa taxí rá ta xini u'u tá'an xí'ín rá. ³⁵ Ta sa'á ña nì kandeé iní dao na ñá'a nì sa ndei sa na'á Ndios, sa'á ñoó nì nataki tá'an na, na nì xì'i.

Tído dao ká ñayuu Ndios nì ndo'o naní nío ná, ta nì xì'i na sa'a Ndios, tído kō ní sa'an na dánkoo na ña kándéé iní na Ndios, dá chī ná'á ná ña nataki na kandeí va'a cháá ká na kee Ndios. ³⁶ Ta dao ká na nì kediki ndaa ñaá ta kini, ta nì kani ñaá rá xí'ín chirrión, ta dao ká na nì kató rá xí'ín cadena, ta nì sadi ñaá rá ve'e kaa. ³⁷ Ta dao ká na nì sa'ání rá xí'ín yuu, ta dao ká na nì sa'anda dao ra xí'ín espada, ta dao ká na nì xirndodó rá, dá ná ya'a na kee na kuachi, ta dao ká na nì sa'ání rá xí'ín espada. Ta yó'o yó'o nì xionoo na, ta nda ñí borrego xí'ín ñí kítì nì sa ndixi na. Ta ñayuu kúnda'í nda'o nì sa kuu na, ta sa ndo'o nda'o nío ná, ta sa kendava'a nda'o ñayuu xí'ín ná. ³⁸ Ta ñayuu ndaya'i nda'o noo Ndios nì sa kuu na yó'o, ta kō kánian nì'i ñayuu ñayuú yó'o ña kandeí na xí'ín ná, ta vatì xian daá sa xionoo ndava'a na noo kúú ño'ó ichí, xí'ín noo kúú yúku, xí'ín noo kúú káo, xí'ín noo kúú da'o.

³⁹ Ta nì nakoni Ndios ndidaá na yó'o sa'á ña sa kandeé iní ñaá ná, tído kō ní nátiin na ña nì kaa Ndios kì'o na noo ná, ⁴⁰ dá chī ña va'a cháá ká ko'on Ndios kì'o na noo ná, ta nì chituu tóo ña Ndios, chī kóni na ña natiin nduú yō ña dánkoo vii ná yó xí'ín ñayuu ñoó.

12

Ná kande'é yó iin tó'ón Jesús, ta kee yó táto'on kì'o kée mií ná

¹ Dión ví kua'a nì sa kuu ñayuu nì sa kandeé iní Ndios, ta xí'o na kuendá noo yō, ta káo noo na yó táto'on kì'o káo noo ñaá viko. Sa'á ñoó ná taó xóo yó ndidaá tá'an ña'a kétéin noo yō xí'ín ndidaá kuachi ña sadi noo yō, ta ná koo ini yō taxí tá'an yó xí'ín tandeé iní ko'on yō chí noo. Ná dá'a ni katuu yó. ² Ná kande'é yó iin tó'ón diní Jesús, dá chī mií ná kúú na nì xì'o ña kandeé iní yō ná, ta mií ná dáxinkuei yó nda noo kánian kasandaá yō ña kandeé iní yō ná. Chī sa'á ña ná'á ná ña nì'i ná ña kadij iní na tá ná ndi'i, sa'á ñoó nì xì'o na mií ná nì ndo'o nío ná ndika cruz, ta kō ní sá ne'e

na tandíni ña kíán iin ña ka'an noo kuu na ndika cruz. Ndi'i daá, dá nì nakoo na xoo kuá'a Ndios, noo ió na dándaki na.

³ Kande'é ndó ña kì'o dión nì ndo'o Jesús nì kee ñayuu kíni xini u'u ñaá, dá kíán ná dá'a ni kuitá ndo, ta ná dá'a ni ndiko ndó tá ndo'o nío ndo. ⁴ Dá chī va'ará ndó'o nío ndo sa'á ña kō xí'ín ndo kee ndó kuachi, tído kō ñá'a ta'on ka'ání ná ndo'ó táto'on nì kee na xí'ín Jesús. ⁵ ¿Á sa nì nandodó va ndó ña ká'an ni'ini tuti iij Ndios noo yō? Ta táto'on ká'an ni'ini iin tatá noó de'e ra, kì'o dión ká'an ni'inian noo yō, dá chī ka'an:

De'e ló'o mií, o sa kú'ichī inon tá ndénda ñaá sato'o yō Ndios,

ta ná dá'a ni kutúú inon tá dánani na yō'ó,

⁶ dá chī ndidaá na kú'u ini sato'o yō Ndios sa'a, ndénda ñaá ná,

ta dándó'o na nío ndidaá na nì natiin ña kakuu na de'e na.

⁷ Sa'á ñoó kì'o ndeé iní ndo tá ndénda ñaá Ndios, dá chī kì'o dión kée na xí'ín ndó sa'á ña kúú ndó de'e mií ná. Dá chī, ¿ndi káa iin de'e kō ndénda ñaá tatá ra? ⁸ Tído tá kō ndénda Ndios ndo'ó táto'on kì'o ndénda na dao ká de'e na, dá kíán kō kúú ta'on ndó de'e na, de'e nda'í va kúú ndó. ⁹ Dión nì ndo'o yó xí'ín tatá yō ñayuú yó'o tá nì sa kuu yó takuá'í, nì ndénda na yó, ta nì sa io ñañó'ó yó noo ná. Sa'á ñoó, ¿á kō ná'á ta'on ndó ña kánian ndi'i cháá ká ini yō kueídó'o yó tatá yō Ndios, na ió induú, dá ná koni kataki chí chí yó? ¹⁰ Tatá yō ñayuú yó'o nì ndénda ra yó cháá tiempo táto'on kì'o nì ka'án mií rá. Tído tatá yō Ndios kúú na ndénda na yó, dá keva'a yó noo ná, dá katì'a yó koo vii yō noo ná táto'on vii mií ná. ¹¹ Ta kō ín ta'on náta'an ini tá ndénda ñaá tatá xì, di'a tá'u'u ini xì tá ndó'o xì dión. Tído ña va'a mií vá xí kíán, dá chī cháá ká chí noo kasandaá xì koo va'a ini xì, ta katì'a xì kakuu xì ñayuu kendísá'ano sa'á ña nì ndo'o nío xí.

Kì'o di'a ndo'o ñayuu kō xí'ín natiin ña manì xì'o Ndios noo ná

¹² Ta viti ndane'e ndó ndá'a ndo xí'ín ndée, ta ná chikata ndakí ndo kondō ndo. Ná dá'a ni ndiko ndó. ¹³ Ná konó ndó iin ichi ndaa noo kaka ndó, dá kíán ná dá'a ni natani cháá ká sa'a ndo, ña nì xió kodo, dá kíán ná nda'aan.

14 Ta koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín ndidaá ñayuu, ta koo ini ndo koo vii ndo noo Ndios, dá chî nâ kô kée dión, ni iin kuu ta'ón o koní nâ sato'o yo Ndios. 15 Koo ini ndo kandaa tá'an ndó, dá kían ni iin ndó ná o kána xoo noó ña manî nî kee Ndios sa'a ndo. Chî oon ni ví kakuu iin káa mií ndó táto'on iin yo'o ova, dá dátuu ndó dao ka ndo, dá kasá'á ndiko dao ka nâ kee ndó. 16 Ta kaon koo ndó, dá ná dá'a ni kee iin káa ndo'ó kuachi xí'ín nâ kô kúú ñadi'í ndo o yí ndo. Ta ná dá'a ni kenóo ndó ña'a Ndios táto'on kî'o nî kee Esaú, dá chî sa'a iin ko'ó ndéi nî daon tá'an ra ña kánian natiin ra sa'a ña kúú rá de'e noó. 17 Ta sa ná'á vá mií ndó ña tá nî ndi'i daá, dá nî kasá'á nda'í sáki ra xíka ra ta'í rá noo tatá ra, ña kían vei noo Ndios sa'a ña kúú rá de'e noó, tído kô ní kándeé ta'on ra natiin ra ña, ta kô ní kúu ta'on nadaon ra ña nî kee ra, va'ará nî saki ra xí'ín ndirá noo rá.

18 Ta kô ní kasandaá ndo noo íin iin yúku, ña kían kuu dáko'on ndá'a ndo táto'on nî ndo'o nâ sá'ano ve'e yó tá sata, chî tá nî saa nâ noo íin yúku ñoó, deén nda'o kéi itaan, íin naá nda'o noo íian, ta ño'oma tóon ndúchî nî naka'ani dinján, ta ní'í xido oon kána tachî deén ñoó. 19 Tá nî seídó'o nâ sá'ano ve'e yó ña nî'í nda'o nî tuu trompeta, ña nî'í nda'o nî ka'an tachî Ndios, dá nî seí nda'í ñayuu ñoó ña ná dá'a ka ni ka'an nâ, 20 dá chî nî yu'ú nda'o na tá nî seídó'o na choon nî ta'anda noo ná, chî nî ka'an ña ni mií ná, ta ni iin tó'on kítî ndáka na o kúu kak'o'on yúku ñoó, dá chî tá koó, dá kánian kuu nâ xí'ín yuu, o xí'ín iin yúchî. 21 Ta sa'a ña xixi nda'o kúu ña nî xini nâ, sa'a ñoó nî kaa Moisés: “Ndéi ñino oon ví yu'u ña yu'í”, kaá ra.

22 Tído ndo'ó, sa nî kuyati ndó noo íin yúku Sion noo nákaa ñoo Ndios takí, ña kúú ñoo Jerusalén nákaa induú, noo ndéi kua'á nda'o mil ángel. 23 Ta ñoó kúú noo ndítutí ndi'i na mií noó nî kana Ndios, ta kándodó kuu ná induú. Ta ñoó ío mií Ndios, nâ keyíko ndaa sa'a ndidaá tá'an ñayuu. Ta ñoó ndéi ta'ani ní nâ nî kandoo vii noo Ndios, chî nî nî'í ná ña kakuu na táto'on kî'o kóni Ndios. 24 Ta sa nî kuyati ta'ani ndó noo Jesús, nâ nî ka'an sa'a yo noo Ndios, dá nî kandoo na kee na iin ña saá xí'ín yó. Ta ío ta'ani kuendá ndo xí'ín nî ná, kirá nî xita sa'a ndo. Ta nî va'a cháá ka kúú rá o

duú nî Abel, chî kô xíka ya'i ra sa'a kuachi táto'on nî kee nî Abel.

25 Ta ná dá'a ni kedó'ó ndó mií ndó noo ká'an Ndios. Dá chî kô ní káki ta'on nâ sá'ano ñoo yo sa'a ña nî kedó'ó ná mií ná noó nî ka'an Ndios noñó'o yó'o. Ta ví'í ka ví ndo'o yó tá ná kedó'ó yó mií yó noo ká'an Ndios nda induú. 26 Ta xí'ín to'on nî ka'an mií ná nî dakídi ni'ini na sava'a noñó'o yó'o tá sata, tído viti kaá nâ di'a: “Ko'on tukui kee dión, tído o duú noñó'o yó'o oon ni ko'in dakídi ni'inii, nda induú dakídi ni'ini ta'anii.”

27 Ta sa'a ña nî kaa nâ “ko'on tukui kee dión”, sa'a ñoó kándaá ini o ña ko'on nâ díta ná ndidaá ña kuu kidi ni'ini, ña nî kava'a na ñayuu yó'o, dá kandoo ndidaá ña o kúu kidi ni'ini. 28 Ta viti, sa'a ña nî nî'í yo noo Ndios iin ñayuu saá noo dándáki na, ña kían ni iin kuu o kidi ni'ini, sa'a ñoó daá kuití ná nakí'o yó ndivé'e noo Ndios. Ta kî'o dión ná koni kuachí yó noo ná, ta ná kayu'ú ni'ini yó nâ, ta ná koo ñaño'ó yó noo ná, dá ná nata'an ini nâ koni nâ yó. 29 Dá chî táto'on kî'o kúú ño'ó ita chíño'o ndidaá ña'a, kî'o dión kúu tatá yo Ndios.

13

Kî'o di'a kánian kee yó sa'a ña kándéé ini yo Jesús

1 O sa kóo ini ndo dánkoo ndó ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. 2 Ta ná dá'a nî nandodó ndo natiin va'a ndó ndi ndáa mií ñayuu tá nî kasáa nâ ve'e ndó, dá chî sa'a ña nî natiin va'a ñaá dao ñayuu, sa'a ñoó nî natiin na ángel nî kii noo Ndios nî saá ve'e na, va'ará kô ní kándaá ini nâ ndá yoo kúu ná.

3 Ta koo ini ndo ndiko'on ini ndo sa'a nâ ño'o ve'e kaa, ta kee ndó kuendá ña nákaa nduú ndo xí'ín ná. Ta dión ta'ani kando'o ndó xí'ín nâ kéndava'a ñayuu xí'ín, ta kee ndó kuendá ña ñîj mií ndó kéndava'a na xí'ín. 4 Ta kana'á ndó ña iin ña va'a kían ña tánda'a ñayuu. Ta iin ña vii kían ña kídî ta xí'ín ñadi'í ra. Tído ndidaá ñayuu kídî xí'ín nâ kô kúú ñadi'í nâ o yí ná, xí'ín nâ kée dao ka kuachi ka'an noo xí'ín ñîj ná, noón kúu nâ mián ndaa kuiti ndo'o ní nâ kee Ndios. 5 Ta o sa kátoó téi ndo ña kuiká, kua'an ndo kadij ini ndo xí'ín ña'a sa ío noo ndo, dá chî di'a nî kaa mií Ndios: “Ni iin kuu ta'ón o

dáyaá ndá'í yo'ó, ta ni kuü ta'ón o dánkoo ndava'i yo'ó." 6 Sa'a ñoo kuu kaa yo di'a xí'ín tandeé iní:

Miían ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúú na chindeé ñaa,

sa'a ñoo ni ko yu'íi xiníi ndi ndaa mií vá ña'a ná kee taa ñayuu yó'o xí'ín.

7 Daá kuití ndiko'on ini ndo na ni daná'a noo ndo, chi mií ná ni daná'a to'on Ndios noo ndo. Ta ndiko'on va'a ini ndo ña kua'á nda'o ña va'a ni kana noo ña sa kee na, ta kandeé iní ndo Ndios táto'on sa kandeé iní ñaa ná. 8 Táto'on k'i'o kúú Jesucristo koni, k'i'o dión kúú ná viti, ta k'i'o dión kuii va kakuu na. 9 Ná dá'a ni koo ini ndo ndiko ndo ña to'ón dana'a dao ka taa, ta o sa kándia ndó tá dín dana'a ra sa'a Jesús. Va'a cháa ka kían ña koo ndeé ndo xí'ín ña mani ni kee Ndios sa'a ndo, ta o duú sa'a ña seí ndo ña yó'o o ña kaa táto'on k'i'o dana'a dao ka ra. Dá chi va'ará ndúndéé dao ñayuu kée na ña yó'o, tído ko chindeé ta'on ñaa.

10 Ní'i yo ña va'a sa'a ña ni doko Jesús mií ná noo Ndios tá ni xi'i na. Ta ko ta'ón íchi ta duti kéchóon ini ve'e ño'o na Israel ni'i rá ña va'a yó'o. 11 Né'e ta duti kúú noo ni kiti kua'an ra ini ve'e ño'o noo kúú noo i chaa ka, ta doko ñaa rá noo Ndios sa'a kuachi ñayuu. Ndi'i, dá chí'no'o ra yiki koño ri nda noo kúú yu'ú ñoo. 12 Dión ta'ani ni ndo'o Jesús, dá chi ni xi'i na nda noo kúú yu'ú ñoo, ta xí'ín ni mií ná ni nduvii ñayuu na. 13 Ta viti ná kankuei yó ko'o noo ni ndo'o nio Jesús yu'ú ñoo, dá kían táto'on k'i'o ni kediki ñaa ñayuu, k'i'o dión ta'ani ná ndo'o mií. 14 Dá chi o duú ñayuu yó'o nákaa ñoo noo kandeí chí'í yó. Di'a nandukú yó iin ka ñoo, ña koo chí noo. 15 Ta sa'a mií Jesús ná doko yo to'on va'a, to'on ñó'ó noo Ndios ndidaá tá'an kuü, dión dá nakoni yo ná xí'ín to'on kankuei yú'u yo. 16 Ta ná o sa nándodó ndo kee ndó ña va'a, ta koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'ín ña ió noo ndo, chi ña yó'o kían náta'an ini Ndios xiní na, ña doko yo noo ná.

17 Ta koo ini ndo kueídó'o ndó na ndíta dana'a noo ndo, ta kee ndó choon sa'ándá na, dá chi nduú ñoo ndaa na nio ndo, chi ná'á ná ña miían ndaa naki'o na kuendá sa'a ndo noo Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían xí'o ndó ña kadii iní na, ta ná dá'a ni

kunda'í ini na, chi ni iin ña va'a o ní'i ndo tá ná dákúnda'í ini ndo ná.

18 Kaka ndo ña mani noo Ndios sa'a ndu'u, dá chi ná'á va'a ndu ña ió vii ñaxintóni ndú noo Ndios, ta kóni ndu'u kendúsá'ano ndu ndidaá tá'an ña'a. 19 Ta seí nda'ávii noo ndo ña daá kaka ndo ña mani noo Ndios sa'í, dá ná chindeé ná yu'u nandió ko yachii koto ni'inii ndo'ó noo ndéi ndó xaan.

Ká'an na ndisá'an noo ndí'i

20 Ndios kúú na xí'o ña ió va'a ini yo, ta mií ná kúú na ni daná'taki Jesucristo, na kúú sato'o yo, ta Jesús kúú mií na ndáka léko, ta sa'a ña ni xi'o na ni ná ni xita ra sa'a iin rá iin yó, dión, dá ni xinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xí'á, ta daá kuiti ndáya'i ña. 21 Ta mií Ndios ná k'i'o ña kat'i'a ndó kee ndó ndidaá tá'an ña va'a, dá kandeé ndó kee ndó ña kóni mií ná, ta kee ta'ani na xí'ín ndó ña náta'an ini na kee na sa'a ña ni xi'i Jesucristo sa'a yo. Ta daá kuiti ná natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

22 Ta seí nda'ávii noo ndo, ñani, ña k'i'o ndeé iní ndo kueídó'o ndó to'on ká'an ni'inii noo ndo, chi cháa nda'o kúú to'on ni taai kosaa noo ndo. 23 Ta kana'á ndó ña sa ni yaa va ñani yo Timoteo ve'e kaa. Tá ná kasaá yachi xi yó'o, dá kandakai xi saai kande'í ndo.

24 Ka'an ndo ndisá'an xí'ín ndidaá na ndíta dana'a noo ndo xaan kuendá ndu'u, xí'ín ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios. Ta natiin ndó ndisá'an tánda'á ndidaá ñani yo ndéi Italia yó'o kosaaan noo ndo.

25 Ta ná koo ña mani xí'o Ndios xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa Santiago nì sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Santiago ndisá'an

¹ Yu'u kúú Santiago, ta kéchóoin noo Ndios xí'ín noo Jesucristo, na kúú sato'o yo. Ta táai tuti yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúú ndin uxí uú tu'u na ñoo Israel, ndo'ó na nì xitá noo kua'an ndéi iin ní ñayúú. Ta ká'in ndisá'an xí'ín ndó.

Ná kadij iní tein tandó'ó ndó'o yó

² Ñani mií, kadij nda'o ini ndo tá ñó'o ndó tein ndi ndáa mií tandó'ó. ³ Chì sa ná'a va'a ndó ña tá ndó'o ndó tandó'ó sa'á ña kándéé iní ndo Jesús, dión dá katí'a ndó koo ndeé iní ndo noo tandó'ó. ⁴ Tá naki'o ndó mií ndó kì'o ndeé iní ndo noo ndi ndáa tandó'ó ndo'o ndó, dá xinkoo ndó tát'on kì'o kánian koo ndó, ta chichi ndó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús, ta ni iin tó'on ta'on ña'a o kámani noo ndo.

Kì'o Ndios ñaxintóni noo yo tá ná kaka yoán noo ná

⁵ Tá ió iin káa ndo'ó kámani ñaxintóni, dá kían kaka ndoán noo Ndios, dá chì ió nduu na ña kían kì'o na ña xíka ndo, chì kúú ná iin Ndios xí'o kua'á ña'a noo ñayuu na, ta ko kaá na ña koó. ⁶ Tído kaka ndoán xí'ín ña kándéé iní ndo ná. Ta o sa nákani kuáchi iní ndo, dá chì tá kée ndó dión, dá kían kúú ndó tát'on noo taño'o, ña kua'an xoo yó'o xoo káa kée tachí. ⁷ Ta iin ñayuu kée dión ná o sa kándati na natiin na ni iin ña'a xíka na noo sato'o yo Ndios, ⁸ dá chì kúú ná iin ñayuu nákani uú ini, ta ko kúú ta'on na iin ñayuu iin tó'on ñaxintóni.

⁹ Ta ñani yo, na kúnda'í, kánian kadij ini na chì chindaya'i ñaá Ndios. ¹⁰ Ta na kúú na kuiká, kánian kadij ini na sa'á ña nì kenóo ñaá Ndios, dá chì ña kuiká ió noo ná kúúán tát'on ita yuku, chì tóó vá ndato saaan, ta dión ta'ani ndo'o ña kuiká kómí ná. ¹¹ Dá chì tá xíno ndiandii, ta ndúdeen ká'anián, ta kúú íchí vá yuku ñoó, ta kúú kuéi va itaan, ta kúú ndáño'ó vá ña luu ndáaan. Dión ta'ani ndo'o na kuiká xí'ín ña'a kómí ná nani ndúkú ná cháá ka ña kuiká.

Yá'a yó kée yó kuachi kée ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo

¹² Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, na xí'o ndeé ini tá ndó'o na tandó'ó, dá chì tá nì xí'o ndeé iní na noo ndidaá tandó'ó, dá kían natiin na ña kataki chíchí ná noo ió Ndios. Dá chì kì'o dión nì xí'o Ndios to'on na ña kían kee na xí'ín ñayuu kóni ñaá. ¹³ Tá kasá'a katoó ndo kee ndó iin kuachi, o sa ká'an ndo ña Ndios kúú na dáka'an ñaá, dá chì o kándéé ta'on ña kini ña kían ya'a Ndios kee na kuachi, ta ko dáka'an Ndios ni iin tó'on ñayuu ña kían ya'a na kee na kuachi. ¹⁴ Ña kini ñó'o ñaxintóni yo, ñoó vá kían dáka'an yo, dá yá'a yó kée yó kuachi noo Ndios, ta ñoó ta'ani kían dákatóo ñaá. ¹⁵ Ta sa'á ña katoó yo kée yó ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo, sa'á ñoó kásá'a yá'a yó kée yó kuachi. Tá náki'o yó mií yó kaño'o yó tixi ndá'a kuachi, ñoó kían kédaa xí'ín yó, dá nì yo ña kuu yo.

¹⁶ Sa'á ñoó, ná dá'a ni danda'í ndo mií ndó, ñani maní mií. ¹⁷ Dá chì ndidaá ña va'a, xí'ín ndidaá ña ndaa kúú ña xí'o oon Ndios noo yo vej nda induú. Ta mií Ndios kúú na nì kava'a ndidaá kúú ña tóon ñó'o induú. Ta ni iin kuú ta'on o nádaon Ndios, tát'on kì'o nádaon ña tóon ñó'o káa. ¹⁸ Ta mií Ndios nì chikaa ini ña kían ndee na yó de'e mií ná nì kee to'on ndaa na. Ta kì'o dión nì kasandaá yo kúú yó na mií noo nì nakana Ndios kaku de'e na.

Ná kueídó'o yó choon sa'ándá Ndios, dá kían koni yo kandeí va'a yo

¹⁹ Sa'á ñoó, ñani maní mií, kaon koo ndó kueídó'o va'a ndó noo ká'an dao ka ñayuu. Ná dá'a ni yachí téi ka'an ndo, ta ni o sa kuído yachí téi ini ndo. ²⁰ Dá chì ña xído ini yo ko chíndeéan yó, dá kee yó ña kóni Ndios. ²¹ Sa'á ñoó dánkoo ndó ndidaá kúú ña kini kée ndó, xí'ín ña kini nákani ini ndo, ta natiin ndó to'on Ndios, tá'an ña nì seídó'o ndó, xí'ín ña nda'í ió ini ndo. Dá chì ña yó'o kían kándéé dáka'ki nio ndo.

²² Koo ini ndo kee ndó tát'on kì'o ká'an to'on va'a nì seídó'o ndó. O sa kueídó'o oon ndoan, dá chì tá seídó'o oon ndoan, dá kían danda'í ndo mií vá ndó. ²³ Chì na seídó'o oon to'on va'a Ndios, ta ko kée na ña, noón kúú tát'on iin ta ndé'é mií noo espejo. ²⁴ Dá chì tá nì ndi'i nì sa nde'é rá to'on káa

ra, ta kúú kua'an ra. Ta kúú tóó vá, kúú sa nandodó va ra tát'on kị'ọ káa ra. ²⁵ Tído na ndino'ọ ini seídó'ọ to'on ndaa Ndios, tá'an ña taó xóo ñaá tixi ndá'a kuachi, ta ndíko toon naan, noón kúú na kọ nándodó ña nị seídó'ọ na. Di'a kée na choon sa'ándáan. Na yó'ọ kúú na chindeé Ndios noo ndidaá ña kée na.

²⁶ Ta ndidaá na ká'an ndíta ndaa xí'ín Ndios, ta kọ kándéé ná chituu na yú'u ná, noón kúú na danda'í mií, ta ni ña kándisa na kọ ndáya'i. ²⁷ Dá chị ña ndaa, ña vii kúú ña kándisa yó noo tatá Ndios tá ná chindeé yó takuálí koó tatá xí'ín naná, xí'ín na kuáan tein tandó'ó ndó'ọ na, ta ná kanda yó mií yó noo ña kini ió ñayuu yó'ọ.

2

Ná dá'a ni chindaya'i yó dao ñayuu, ta kenóo yó dao ka na

¹ Ñani mií, ndo'ọ na kándéé ini sato'ọ yo Jesucristo, na kánian natiin ndidaá kúú ñaño'ó, ọ sa kóo ini ndo chindaya'i ndó dao ñayuu, ta kenóo ndó dao ka na. ² Ná keeá kuendá ña nị saa iin taa kuiká noo ndéi ndó dákuá'a ndó, ta ñó'ọ dé'e oro ndá'a rá, ta táyíí ndíxi ra. Ta mií hora daá nị saa ta'ani iin taa kúnda'í, ta ndíxi ra dá'on yatá. ³ Ta nátiin va'a ndó ta ndíxi dá'on va'a ñoó, ta kaá ndo xí'ín rá: “Kakoo ní noo téi va'a yó'ọ.” Ta kaá ndo xí'ín ta kúnda'í ñoó: “Xaan ní kuiíon, ọ kakoo noño'ọ xaan kooón.” ⁴ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó káxi ndó ñayuu, ta keyíko ndo sa'a ná xí'ín ñaxintóni kini kómí ndó?

⁵ Sa'á ñoó, ñani manị mií, kueídó'ọ va'a ndó ña yó'ọ. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña mií vá Ndios nị kaxi ñayuu kúnda'í ndéi ñayuu yó'ọ ña kían koo kuiká ná xí'ín ña kándéé ini ñaá ná, dá natiin na ta'í ná noo ió Ndios dándáki na, dá chị mií Ndios nị kaa ña kị'ọ na ña noo ñayuu kú'u ini na sa'a ná? ⁶ Tído ndo'ó, di'a kénóo va ndó na kúnda'í. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ta kuiká kúú ra sa'ání nda'í ñaá, ta ñó'ọ ra ndo'ó kua'an ra noo ta né'e choon? ⁷ Ta, ¿á kọ ná'á ta'on ndó ña ta kuiká kúú ra ká'an ndava'a sa'á kuu ndato Jesús, ña kándisa yó?

⁸ Dá chị tá miian ndaa kée ndó choon sa'ándá ley Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Chị di'a ká'an tuti ií mií ná: “Ku'u ini ndo

sa'á ñayuu xí'ín ndó tát'on kị'ọ ndó'ọ ndó xí'ín mií ndó.” ⁹ Tído tá káxi ndó ñayuu, dá kían yá'a ndó kée ndó kuachi, ta táj ndo noo Ndios, chị nị xio kao ndó ley na. ¹⁰ Ta ndi ndaa mií vá ñayuu kée choon sa'ándá ley Ndios, tído tá nị xio kao na iin choon sa'ándáan, dá kían kándoo na táj kuachi na noo ndidaá choon sa'ándáan. ¹¹ Dá chị di'a kaá Ndios noo ley na: “O sa kée ndó kuachi xí'ín na kọ kúú ñadi'í ndo ọ yíi ndo.” Ta kaá ta'ani na: “O sa ka'ání ndó ndii.” Sa'á ñoó va'ará kọ ní kée ndó kuachi xí'ín na kọ kúú ñadi'í ndo ọ yíi ndo, tído nị sa'ání ndó ndii, dá kían noo ndidaá kúú vá ley nị ya'a ndó. ¹² Sa'á ñoó ka'an ndo to'on va'a, ta kee ndó ña va'a, chị nakuíta ndó noo Ndios, ta keyíko na sa'a ndo xí'ín iin ka ley, ña kían nị taó xóo ndó noo kuachi. ¹³ Tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían koó ña manị koo sa'á na kọ ní xio ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná. Tído na nị xio ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná, noón kúú na koo ña manị sa'a tá ná keyíko sa'a ná.

Tá miian ndaa kándéé ini yo Jesús, dá kían kánian kee yó ña va'a

¹⁴ Sa'á ñoó ñani mií, ¿nda choon kían ña kaá ndo ña kándéé ini ndo Ndios tá kọ kée ndó ña va'a? ¿Á ká'an ndó ña kaxi ndó sa'á ña kaá ndo kándéé ini ndo ná? ¹⁵ Dá chị tá ió iin ñani ndo, ọ iin kị'ọ ndó, ta ná'á ndó ña kámani ña'a kandixi na, xí'ín ña'a keí ná iin iin kuu kuu, ¹⁶ dá kaá ndo xí'ín ná: “Kua'án nó'ọ ní, ta koo va'a ní, ta kasá'an va'a ní, ta kandixi va'a ní.” Tá kaá ndo dión xí'ín ná, tído kọ chindeé ndó na xí'ín ña xínño'ó ná, dá kían, ¿ndi kúú ña va'a nị kee ndó xí'ín ná, tá dáá? ¹⁷ Dión ta'ani, tá kaá ndo ña kándéé ini ndo Ndios, ta kọ kée ndó ña'a va'a xí'ín ñayuu xí'ín ndó, dá kían kọ chón ta'on ña kándéé ini ndo ná.

¹⁸ Ndá ndi kuu ió iin káa ndó kaa di'a xí'ín yu'u: “Kándéé ini yo'ọ Ndios, tído yu'u kúú ra kée ña va'a.” Tído yu'u kaá xí'ín na ká'an dión: “O kúu ta'on na'a ní ña kándéé ini ní Ndios, chị kọ kée ní ña va'a. Tído ña va'a kéei ná'a ña miian ndaa ndisa kándéé ini Ndios.” ¹⁹ Tá kándisa ndó ña iin tó'on diní kúú Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Tído kana'a ndó ña nda ña u'u ta'ani kándisa ña iin tó'on kúú Ndios, ta ndéi ninoan noo ná.

20 O sa kákuu ndó ñayuu xixi. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña tá ko kée ndó ña va'a, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'i ña kaá ndo kándéé iní ndo Ndios? 21 ¿Á ko ná'á ndó ña ni kandoo va'a tatá sá'ano yo Abraham noo Ndios sa'á ña va'a ni kee na, chi kua'an na doko ná de'e na noo Ndios táto'on ni sa'anda mií ná choon? 22 Ta kana'á ndó ña sa'á ña ni kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kee na choon ni sa'anda Ndios noo ná. Ta sa'á ña ni keva'a na choon ni sa'anda Ndios, sa'á ñoó ni xinkoo va'a na noo ña kándéé iní ñaá ná. 23 Dá ni xinkoo to'on ká'an tuti ij Ndios, chi kaáan ña sa'á ña ni kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná. Ta ká'an ta'anian ña ni sa' kuu na amigo Ndios.

24 Ta kana'á ndó ña kandoo vii ñayuu noo Ndios sa'á ña kée na ña va'a, ta o duú sava'a sa'á ña kándéé óon iní ñaá ná. 25 Ta dión ta'ani ni ndo'o iin ña'a sa naní Rahab, ña sa dikó mií noo taa. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ni kandoo va'an noo Ndios sa'á ña ni keeán ña va'a, chi ni xi'oán ve'án ni kidi taa ni sa'an ni naní ñoan, ta ni dakí'in ñaá iin ka íchi kua'an ra? Ta ki'o dión, dá ni kaki ra. 26 Ta sa ná'á vá yó ña tá koó nio nákaa ini yiki koño iin ñayuu, dá kían ko takí ta'on na. Ki'o dión ta'ani ko takí ña kándéé iní yo Ndios tá ko kée yó ña va'a.

3

Ná koo ini yo dándáki yó yáa yo

1 Ñani mií, ná dá'a ni kua'a téi ndo ka-toó kakuu na dána'a, dá chi sa ná'á ndó ña kua'a cháá ka kuendá kánian nakí'o na dána'a noo Ndios o duú dao ka ñayuu. 2 Ta ndidaá vá yó yá'a nda'o noo Ndios. Tá ió iin na ko yá'a xí'in to'on ká'an na, dá kían kúu ná iin na ndaa, chi nda ña kini kóni ñi ná kándéé ná dándáki na.

3 Dá chi tá ná chikaa yo kaa yú'u kuéi yo, dá kandeé yó dándáki yó ri, chi kanoo yó ri kua'a noo ká'an mií yó. 4 Ta kande'é ta'ani ndó táto'on ki'o ndó'o barco, va'ará ndi ki'o ví ná'ano rá, ta va'ará ndi ki'o ví ndakí tachí chinda'á ña, tído xí'in iin tó'on yító ló'o tárnee tji rá kándéé iin taa kaó rá rá kua'an ra noo kóni mií rá. 5 Ta ki'o dión ta'ani ndó'o yó xí'in yáa yo, chi kían iin ña ló'o, tído chindaá nooán kéean ña'a ná'ano nda'o. Chi kían táto'on iin ño'ó ita leé ló'o, dá chi va'ará ndi ki'o ví ká'ano yúku, tído

vaá óon kándééán chíño'o ndi'i ñaá. 6 Ta yáa yo kúu táto'on iin ño'ó kái, chi kua'á nda'o ña kini kándééán kéean. Ta kían iin ña nákaa tein yiki koño yo, ta kándééán dáyakoan iin ní yó noo Ndios. Ta nda ni kaki yó nda ni xi'i yo kándééán dátuyán yó. Ta kían táto'on mií ño'o ni kii nda indayá.

7 Kándéé vá ñayuu dándáki na ndidaá kirí xika noño'o, xí'in kirí nárnee induú, xí'in kirí xika tji noño'o, xí'in kirí ño'o ini takuí. 8 Tído ni iin tó'on yó o kándéé dándáki yó yáa yo, chi ña kini nda'o kían, ta o kúu ta'on chituu yóan. Ta daá kuiti dár'u'an ñayuu xí'in ndutá deéan. 9 Ta xí'in yáa yo kéká'ano yó Ndios, na kúu tatá yo, ta xí'in mií ta'anian ndáne'e kini yó ñayuu xi'in yó, na ni kava'a Ndios táto'on ki'o káa mií ná. 10 Ta xí'in yú'u yo ká'an yo ña va'a, ta xí'in mií ta'ani yú'u yo ká'an kini yó. Ká'in xí'in ndó, ñani mií, ña ko kánian kee yó dión. 11 ¿Á iin tó'on vá yáí kána takuí vidi xí'in takuí ova, ká'an ndó? 12 Ñani mií, ¿á kúu ta'ani xí'o taño'ó aceituna, ká'an ndó? Ta, ¿á kúu ta'ani xí'o yító uva tiño'ó, ká'an ndó? Ta dión ta'ani o kúu ta'on kana takuí o'ova noo kána takuí vidi.

Tá miian ndaa kómí yó ña ndichí ni kii noo Ndios, dá kían ñochí ví kandeí yó xí'in dao ka ñani yo

13 ¿Á ió iin káa na ndichí, o na ió ñaxintóni tein ndo'ó? Dá kían kánian na'a na ña dión kían xí'in ña va'a kée na, xí'in ña nda'í ió ini na. 14 Tído tá nákaa ña u'u ini ini nio ndo, ta chidáo tá'an mií ndó xí'in dao ka ñani ndo, dá kían ko kánian chindaya'i ndó mií ndó, ta o sa kétó'on ndó ña ndaa. 15 Dá chi o duú noo Ndios ní kixi ña ndichí kómí na kée dión, chi ña ndichí kómí ná kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, xí'in ña ni ta'i ñaxintóni taa, xí'in ña ndichí xí'o ña u'u. 16 Dá chi noo ndéi ñayuu u'u ini, xí'in noo ndéi na chidáo tá'an mií xí'in dao ka ñayuu, ñoó kúu noo ió tandó'ó, ta kua'á nda'o ña'a kini ió noo ndéi na. 17 Tído ñayuu kómí ña ndichí ni kii noo Ndios, noón kúu na ió vii, ta va'a ndéi na xí'in iin rá iin na, ta kúu ná ñayuu va'a xí'in ñayuu xi'in ná, ta va'a ini na, ta kú'u nda'o ini na sa'a dao ka ñayuu, ta kua'á nda'o ña va'a kée na, ta ko káxi na ñayuu, ta ko kúu ná ñayuu uu noo. 18 Sa'á ñoó ndidaá kúu na ndi'i ini ña kandeí va'a xí'in dao ka

ñayuu, noón kúu nā xionoo chí'i ña va'a, ta kasandaá nā natiin na ña va'a kande'i na xí'ín dao ka ñayuu.

4

Ná dá'a ni katoó ndo ña kini ió ñayuú yó'o

¹ ¿Ndeí vei ña naá ndo, xí'ín ña ndáne'e tá'an ndó tein mií ndó, ká'án ndó? ¿Á kō ná'á ndó ña vei ña tein ña kini katoó ndo kée ndó, chí ña yó'o kían naá tá'an xí'ín ña va'a nákaa ini ñaxintóni ndo? ² Kóni ndo ña koo ña'a noo ndo, tído kō ní'i ta'on ndoan. Sa'ání ndó ndii, ta u'u kini ini ndo, tído kō kándéé ndó ni'i ndo ña kóni ndo. Naá tá'an ndó, ta ndáne'e tá'an ndó, tído kō kándéé ta'on ndó ni'i ndo ña kóni ndo, chí kō xíka ndoan noo Ndios. ³ Tá xíka ndoan noo ná, kō ní'i ta'on ndó ña, dá chí kō xíka va'a ndoan táto'on kí'o kánian kaka ndoan. Chí xíka ndoan, dá kandeé ndó kee ndó ña kini kóni mií ndó.

⁴ ¿ndo'ó kúu nā kée táto'on kée iin ña'a xiní xíxi yíi xí'ín iin ka ta! Chí, ¿á kō ná'á ta'on ndó ña tá xiní xíxi yó Ndios xí'ín ña kini ió ñayuú yó'o, dá kían nduu yó nā xiní u'u tá'an xí'ín Ndios? Ta ndi ndaa nā ndí'i cháá ka ini sa'á ña ió ñayuú yó'o o duú sa'á ña'a Ndios, noón kúu nā ni nduu nā xiní u'u tá'an xí'ín Ndios. ⁵ ¿Á ká'án ndó ña ká'an oon tuti i Ndios? Dá chí kaáan ña ni xí'o na Espíritu nā koo na ini yóo, ta kékuión nda'lo na sa'a yóo ña koni yo ná. ⁶ Tído kua'á ka ña maní kée Ndios xí'á, dá chí di'a ká'an tuti i ná: “Kō náta'an ini Ndios xiní nā ñayuu ió táyí ini, ta di'a xí'o na ña maní noó ñayuu ió nda'í ini.”

Kenóo ndó mií ndó noo Ndios, dá ná chin-daya'i na ndo'ó

⁷ Nakí'o ndó mií ndó kaño'o toon ndó tixi ndá'a Ndios. Ta o sa kándia ndó kee ndó ña kóni ña u'u, ta kuino mií váan ko'an noo ndo. ⁸ Ta koo ini ndo nandukú ndó Ndios ndidaá kuú, dá ná kuyati cháá ka nā koo na xí'ín ndó. Ta ndo'ó, nā kómí kuachi, nduvii ndo ndá'a ndó, dá chí ña kini nda'lo kían kée ndó xí'án. Ta ndo'ó, nā nákaní u'u ini, koo ini ndo nduvii ndo ní'o ndo. ⁹ Kunda'í ini ndo, ta nda'í kuakí ndó, ta ndei'i ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ña sákí ndo, ndee ndoan ná nduuan ña ndei'i ndo. Ta ña kádij ini ndo, ndee ndoan ná nduuan ña kunda'í ini ndo. ¹⁰ Kenóo ndó mií ndó noo Ndios, nā kúú sato'o yo, dá ná chindaya'i na ndo'ó.

Ná dá'a ni chinóo kuachi ndó ñani ndo

¹¹ Ñani mií, o sa kóo ini ndo ka'an kuachi ndó sa'a iin rá iin ndó. Dá chí tá ká'an kuachi ndó sa'a ñani ndo, ta kényiko ndo sa'a ná, dá kían ká'an kuachi ndó sa'a ley Ndios, ta kényiko ndo sa'án. Tído tá kényiko ndo sa'a ley, dá kían kō kée ndó choon sa'ándaan, di'a kée ndó mií ndó kúu ndó iin nā kényiko sa'án. ¹² Iin tó'on diní vá kúu Ndios, nā ni xí'o ley. Ta iin tó'on mií vá ná kúu nā kándéé dákaiki ñayuu, ta iin tó'on mií ta'ani na kúu nā dándó'o ní'o yo sa'á kuachi kée yó. Sa'á ñoó, ¿nda' yoo kúu ndo'ó, ká'án ndó? ¿Ndiva'va yá'a ndó kényiko ndo sa'a ñani ndo?

Ná dá'a ni ka'an táyí ndó sa'á ña kee ndó taan

¹³ Ta kueídó'o va'a ndo'ó, nā ká'an di'a: “Viti o taan ko'on ndu iin ñoo, ta ñoo kande'i ndu iin níi kuia kechóon ndu, ta naka'án nda'i ndu, dá ni'i ndú kua'á dí'on”, kaá ndo'ó. ¹⁴ Tído kō ná'á ta'on ndó ndí kían ndo'ó ndó taan, dá chí kúu ndó táto'on víko nó'o náka'ani tóo ví'í, ta kúu ndaño'ó ni'ini vaan. ¹⁵ Sa'á ñoó va'a kaan di'a kánian ka'an ndo: “Tá kóni sato'o yo Ndios, dá kataki ndu cháá ka, dá kee ndu ña yó'o o ña káa.” ¹⁶ Tído di'a ká'an táyí ndó sa'á ña kúryí ndó, ta sa'á ña kúryí ndó, sa'á ñoó kée ndó ña kini. ¹⁷ Dá chí nā ná'á ndí kían kúu ña va'a kánian kee na, ta kō kée na ña, nā yó'o kúu nā yá'a kée kuachi noo Ndios.

5

Di'a ndo'o nā kuiká sa'á ña kini kée na

¹ Kueídó'o va'a ndo'ó, nā kúu nā kuiká viti. Nde'i ndo, ta kayu'ú kó'o ndó, chí vei ña kían ndo'o naní ní'o ndo. ² Dá chí ndidaá kúu ña kuiká kómí ndó ni tei'i vaan. Ta ndidaá kúu dá'on ndo ni ku'u tikidi. ³ Ta ndidaá kúu dí'on oro xí'ín dí'on plata kómí ndó ni nana daye'e ña, ta daye'e yó'o ná'a kuachi sa'a ndo, chí kō ní kéchóon va'a ndoan. Ta dánaaan ndo'ó táto'on chíño'o ño'ó kée iin ña'a, chí ni ketutí ndó ña kuiká tein kuú noo ndí'i yó'o. ⁴ Ta vití'on ndé'i kuachi tá kéchóon noño'o ndo sa'á ya'i ra, chí xí'ín ña maña ndo kō ní chíya'i ndó ra. Ta mií sato'o yo Ndios, nā kándéé kée ndidaá kúu ña'a, ni seídó'o ña ndé'i kuachi ra sa'a ndo. ⁵ Va'a nda'lo ni sa ndei ndó ñayuú yó'o, ni sa komí ndó ndidaá kúu ña

va'a ni katoó ndo, ta ni nda'a ndo táto'on k̄i'o nda'á iin chee kakuu koño, ch̄i viti ni kasandaá kuu kuu ndo. ⁶ Ta dátāi kuachi ndó ñayuu ndaa, ta sa'áni ndo ná, ta ni iin ña'a k̄o k̄ee ná chindeé ná mií ná.

Kandita ndaa ndo nani ndáti ndó nandió koo Jesús kasaa na

⁷ Ta viti, ñani miíi, koo ini ndo kandati kueé ndo nda ná nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa na. Kande'é ndó táto'on k̄i'o k̄ee iin t̄aa x̄iti, ndáti kueé ra dákée ra ña ni xiti ra, ta ndáti kueé ra dai noó, ta ndáti kueé ra dai noo ndí'i, dá dákée ra. ⁸ Díon ta'ani kandati kueé ndo, ta kandita ndaa ndo, dá ch̄i sa yati ñó'ó vá nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa na.

⁹ Ñani miíi, o sa ká'an kuachi sa'a sata'an ndó, dá k̄ian ná o dándó'o Ndios níno ndo. Dá ch̄i sa ni kuyati nda'o kuu kasaa Ndios, na keyíko sa'a yo. ¹⁰ Sa'á ñoó, ñani miíi, koo ini ndo kee ndó táto'on k̄i'o ni sa kee na sa kuu profeta, na sa kasto'on x̄i'ín ñayuu to'on ni ni'i ná noo sato'o yo Ndios. Ch̄i va'ará ni sa ndo'o níno ná, tído ni sa ndati kueé na nda ni ya'a tandó'ó na. ¹¹ Ndiká'án ndi kúu ví na x̄i'o ndeé ini tá ndó'o na tandó'ó, kaá yo. Ch̄i sa ná'á vá yo ña ni x̄i'o ndeé nda'o ini Job tá ni ndo'o na tandó'ó. Sa'á ñoó ndato nda'o ni nachindeé ñaa sato'o yo Ndios, dá ch̄i kúu ná iin Ndios va'a nda'o ini, ta kú'u nda'o ini na sa'a yo.

¹² Ta viti, ñani miíi, ná ko'ín ka'ín iin to'on ndáya'i cháá ka x̄i'ín ndó. O sa koo ini ndo nachina'á ndó Ndios tá kua'an ndo k̄i'o ndó to'on ndó noo iin ka ñayuu, ta o sa kaá ndo: “Ná'á induú”, o: “Ná'á noño'ó yó'o”, ta o sa ká'an ndo ña ná'á dao ka ña'a. Sa'á ñoó tá ká'an ndo “Jaan”, ta dión ná kakian. Ta rá ká'an ndo “Koó”, ta dión ná kakian, dá k̄ian ná dá'a ni kakomí ndó kuachi noo Ndios sa'á ña ká'an ndo dión.

Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a iin rá iin ndó

¹³ ¿Á ió iin na ndó'o níno tein mií ndó xaan? Dá k̄ian kánian kaka na ña maní noo Ndios. ¿Á ió iin na kadij ini tein mií ndó xaan? Dá k̄ian kánian kata na yaa keká'ano na Ndios. ¹⁴ ¿Á ió iin na kú'u tein mií ndó xaan? Dá k̄ian nakana ndó na sá'ano dákuá'a x̄i'ín ndó, dá ná kaka na ña maní noo Ndios sa'á na kú'u ñoó, ta ná chikodó

na sití diní ná x̄i'ín kuu sato'o yo Jesús. ¹⁵ Dá ch̄i tá kándéé ká'ano ini yo Jesús tá x̄ika yo ña maní noo ná, dá k̄ian nduva'a va na kú'u, ta ndakoo na kee sato'o yo Jesús. Tá ni ya'a na kú'u ñoó ni kee na kuachi, ta kúu ku'u ká'ano va ini Ndios sa'á kuachi na. ¹⁶ Na'o ndo kuachi ndó noo iin rá iin ndó, ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a iin rá iin ndó, dá nduva'a ndó kee Ndios. Dá ch̄i kua'á nda'o ña va'a kúu tá x̄ika iin na ndíta ndaa x̄i'ín Ndios ña maní noo ná. ¹⁷ Profeta Elías ni sa kuu iin t̄aa táto'on k̄i'o kúu mií yó. Ta ni x̄ika na x̄i'ín ndino'o ini na noo Ndios ña ná o koon dai. Ta kúu oni kua'á dao ko ní koon rá noño'ó yó'o. ¹⁸ Tá ni ndí'i, dá ni x̄ika tuku na noo Ndios ña koon dai, ta kúu ni kasá'á koon tuku rá. Dá ni kasá'á kána tuku ña'a noño'ó yó'o.

¹⁹ Ñani miíi, tá ió iin kaa ndo'ó ni kuxoo kua'an noo ña ndaa kándisa yó, ta ió iin ka ndo ni kandeé ni nandió né'e tuku na noo ña ndaa, ²⁰ dá k̄ian kana'á ndó ña sa'á ña ni kandeé ndó ni dandíko ini ndo ná noo kúu ích̄i kini kua'an na, sa'á ñoó ni kandeé ndó ni dakáki ndó na, ch̄i o kúu ta'on na noo Ndios. Ta kúu kua'á nda'o kuachi na ndoo sa'á ña ni kee ndó dión.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pedro, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, na ni xita noo kua'an ndéi chí kuendá Ponto, xí'in Galacia, xí'in Capadocia, xí'in Asia, xí'in Bitinia. ² Ndo'ó kúú na ni kaxi mií tatá Ndios tató'on k'i'o ni chikaa ini na kee na xí'in ndó nda mií sa'a, dá ná kakuu ndó ñayuu na kee Espíritu i'i ná, dá kueídó'o ndó na, ta ná nduvii ndo kee ni Jesucristo.

Ta ná koo kua'a ña maní Ndios xí'in ndó, ta ná k'i'o na ña koo va'a ini ndo.

Kómí ndisa yó iin tandeé iní

³ Na ká'ano kúú Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, dá chí sa'a ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a yo, sa'a ñoó ni nakaki sa'a yo ni kee na, dá ni kuu ni natiin yó iin tandeé iní ká'ano nda'o noo ná, chí miían ndaa kuiti ni natakí sato'o yo Jesucristo tein na ni xí'i. ⁴ Sa'a ñoó natiin ta'ani ndó iin ña ká'ano nda'o chí induú di'a, chí sa ió nduu vaan natiin ndo'ó. Ta kían ña ni iin kuu ta'ón o té'i, ta kían ña ni iin kuu ta'ón o túú, ta kían ña ni iin kuu ta'ón o ndí'i. ⁵ Ta táxi va'a Ndios ndo'ó xí'in ndée míi ná sa'a ña kándéé ká'ano iní ndo ná, dá kasandaá ndo ni'i ndo ña káki ndó, dá kandeí ndó xí'in ná, chí sa ió nduu va ña'a yó'o natiin ndó tá ná kasandaá kuu noo ndí'i.

⁶ Sa'a ñoó kadii iní ndo, va'ará tein cháa kuu kánian ndo'o ní ndo kée kua'a noo tandó'ó. ⁷ Chí tandó'ó ñoó kían korndodó ña kándéé iní ndo Jesús, nde'á á ndíta ndaa ndo xí'an. Ta ndáya'i cháa ka ña kían kándéé iní ndo ná o dúú oro, tá'an ña xíto ndodó ñayuu xí'in ñó'o, dá nde'á á miían ndaa kuiti oro ndino'o kían o koó. Tído kasandaá iin kuu, ta naá vá oro ñoó. Tído ndo'ó, tá miían ndaa kuiti ndíta ndaa ndo xí'in ña kándéé iní ndo ná tein tandó'ó, dá kían chindaya'i ñaá Ndios, ta k'i'o na ñaño'ó, xí'in ña ndato noo ndo tá ná na'a noo tuku Jesucristo. ⁸ Kóni ndo ná, va'ará ko ní xiní ndo ná xí'in noo ndo. Ta va'ará ko ndé'e

ndó na viti, tído kándisa ndó na. Ta ndato nda'o kadii iní ndo, ta ni ko ní'i ndo to'on ka'an ndo sa'a ndi k'i'o kadii iní ndo, ⁹ chí ní'i ndo ña va'a sa'a ña kándéé iní ndo ná, ta ñoó kían káki ndó noó kuachi ndo.

¹⁰ Ni ka'an profeta ni sa ndei sa na'a sa'a ña maní ko'on Ndios kee na xí'in ndó. Ni dakuá'a va'a ra sa'an, ta ni kee ra tata kandaá ini ra ndi koo kee Ndios dáka'ki na ñayuu. ¹¹ Chí ni dakuá'a ra sa'a ndá yoo kakuu na kee dión, ta ndá oon koo na, chí ió Espíritu Cristo ini ra, ta ni kasto'on na xí'in rá sa'an. Chí ni xí'o na ña ni kandaá ini ra ña ndo'o nda'o ní'o Cristo, na kii dáka'ki ñaá, ndi'i daá, dá nani'i ná ñaño'ó noo Ndios. ¹² Kúú ni xí'o Ndios ña kían ni kandaá ini ra ña o dúú mií rá keva'a xí'in ña dána'a ra, sa'va'a yóó vá kúú na keva'a xí'an. Ta mií to'on ni daná'a ra tá sata, mií to'on yó'o i'i vá kían dána'a na noo ndo viti sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dána'a na ña xí'in ndée Espíritu i'i Ndios, na ni kii nda induú. Ta nda mií ángel ndéi induú kátoó kandaá ini sa'a ña yó'o.

Kóni Ndios ña koo vii yo noo ná

¹³ Sa'a ñoó kenduu ndo ñaxintóni ndo kee ndó ña kóni Ndios, ta kaño'o ini ndo, ta ndino'o ini ndo koo tandeé iní ndo ña natiin ndó ña maní noo Ndios tá ná nandió ko tuku Jesucristo kasaa na. ¹⁴ Ta koo ini ndo kee ndó tató'on k'i'o kée iin de'e seídó'o tatá, ta o sa kée ka ndo ña kini, ña sa kátoó ndo kee ndó tá ko ña'a kana'á ndó Ndios. ¹⁵ Chí tató'on na vii kúú míi Ndios, na ni kana ndo'ó xoo mií ná, k'i'o dión koo vii ndo noó ndidaá ña kée ndó. ¹⁶ Dá chí di'a kaá tuti i'i Ndios: "Koo vii ndo, chí na vii kúú yu'u."

¹⁷ Tá ká'an ndo tatá xí'in Ndios, na kényiko ndaa sa'a ña kée iin rá iin yó, dá kían koo ñaño'ó ndó noo ná, ta kayu'ú ni'ini ndó na xían nani ndéi ndó ñoo tukú xa'an. ¹⁸ Ta ná'á vá mií ndó ndí kían ni sa kuu ya'i, ña ni dáka'ki ndo'ó tixi ndá'a ña ko chón sa kee na yatá ve'e ndó. Chí ko ní sá kían iin ña'a túú, tató'on ndó'o oro xí'in plata. ¹⁹ Di'a ni ndato mií Cristo, tá'an kirá ni xita sa'a kuachi ndo, ni sa kuu ya'i ni dáka'ki ñaá. Chí ni sa kuu na tató'on k'i'o iin léko, kirí dóko ñayuu noo Ndios, kirí káa vii, kirí ko yáko. ²⁰ Chí nda rá ko ña'a kasá'a ñayuu yó'o, nda daá vá ni chikaa ini Ndios ña koo

dión. Ta ña yó'o n̄i kuu tein tiempo viti, ch̄i kú'u nda'o ini na sa'a yo. ²¹ Ta sa'a ña n̄i kee Jesús dión, sa'a ñoó n̄i kasandaá ndo kándisa ndó Ndios, na n̄i daná'taki ñaa tein na n̄i xi'i. Ta n̄i xi'o Ndios ñañó'ó noo ná. Dión n̄i kee na, dá kían ná kandeé iní ndo Ndios, ta ná koo tandeé iní ndo noo iin tó'ón din̄i mii vá ná.

²² Ch̄i n̄i nduvii nio ndo sa'a ña seídó'o ndó ña ndaa sa'a Ndios n̄i kee Espiritu īi Ndios, dá kandeé ndó ku'u ini ndo sa'a sátá'an ndó xí'ín ndino'o ini ndo. Sa'a ñoó ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'a sátá'an ndó xí'ín iin nio vii. ²³ Dá ch̄i ndo'ó kúu na n̄i ñakaki saá, ta kō ní káki ndó tát'on káki ñayuu, na ndéi tóo, dá xi'i na. Dá ch̄i ndo'ó kúu na n̄i ñakaki saá, dá kandeí chí'í ndó kee to'on mii Ndios, ch̄i to'on takí kían, ta daá kuití vá kooan. ²⁴ Dá ch̄i di'a kaá tuti īi Ndios:

Ndidaá kúu ñayuu ndó'o tát'on k̄i'o ndó'o yukū káa yukū,

ta ña kúryíí ná kúu tát'on ita yukū ñoó.

Ch̄i ích̄i va yukū ñoó, ta kúu kuéi va ita'an.

²⁵ Tído to'on sato'o yo Ndios, daá koo kuií vaan.

Ta to'on yó'o kúu to'on va'a sa'a Jesús, ña kían n̄i daná'a ndu noo ndo.

2

¹ Sa'a ñoó dánkoo ndi'i ndó ña kini xí'ín ña maña kée ndó, ta kō kánian kakuu ndó ñayuu ūu noo, ta ni kō kánian koo u'u ini ndo, ta kánian dánkoo ta'ani ndó ndidaá ña kini ká'an ndo sa'a ñayuu. ² Tát'on kée takuálí nándukú xí noo chichí xí, k̄i'o dión nandukú ndó to'on Ndios, ña kúu ña ndaa, dá kua'ano ndó xí'án nani kasandaá kuu káki ndó. ³ Ta k̄i'o dión kee ndó sa'a ña xí'o ndaa ndo kuendá ña va'a nda'o ini sato'o yo Jesús.

Mii vá Jesús kúu yuu ndáya'i cháa ka

⁴ Sa'a ñoó kuyati cháa ka ndo noo Jesús, na kúu tát'on iin yuu takí, tá'an ña n̄i kañó'ó taa ñayuú yó'o. Tído mii Ndios kúu na n̄i kaxi ñaa, ta kúu ná yuu ndato cháa ka. ⁵ Ta mii ndó kúu ta'ani tát'on yuu takí. Sa'a ñoó konó ndó ná kava'a Ndios ve'e ño'o na xí'ín ndó, dá kakuu ta'ani ndó duti īi noo mii ná, dá kuu doko ndo ña náta'an ini Ndios xiní na, ta kúu natiin va'a na ña doko

ndo sa'a ña n̄i kee Jesucristo. ⁶ Ch̄i ká'an ta'ani tuti īi Ndios di'a:

Ko'in chindu'í iin yuu ió titō ndáya'i cháa ka chí ñoo Sion,

dá ch̄i yuu yó'o kían n̄i kaxi mii, ta kían iin yuu ndato.

Sa'a ñoó ndi ndaa mii vá ñayuu ná kandisa ñaa, dá kían ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná.

⁷ Ta noo ndo'ó, na kándisa, yuu yó'o kúu yuu ndato cháa ka. Tído ndidaá na kō kándisa ñaa, ndo'o na tát'on k̄i'o ká'an tuti īi Ndios:

Tá'an yuu n̄i kañó'ó taa kava'a ve'e,

ña yó'o di'a va n̄i kasandaá kakuu yuu titō.

⁸ Ta ká'an ta'anian di'a:

Mii yuu yó'o kedaá xí'ín ná, dá kachi'i sá'a ná, ch̄i kían iin yuu kedaá xí'ín ná kuei na.

N̄i kachi'i sá'a ná ch̄i kō xí'ín na kueídó'o na to'on va'a, ch̄i sa k̄i'o dión n̄i ni'i tá'i ná ndo'o na.

Kúu yó na ñoo Ndios

⁹ Tído ndo'ó kúu na n̄i kaxi mii Ndios kakuu ñayuu na, ta kúu ndó duti noo mii Ndios, na kúu rey, ta kúu ndó iin ñoo īi, ta kúu ndó ñayuu n̄i taó xóo mii Ndios, dá kast'on ndó sa'a ña ndato kée na, ch̄i noón kúu na n̄i naditá ndo'ó ích̄i noo iin naá, ta n̄i nachi'i na ndo'ó ích̄i noo ndato tóon. ¹⁰ Ch̄i tá sata kō ní sá kuu ndó iin ñoo, tído viti n̄i kasandaá ndo kúu ndó ñoo mii Ndios. Tá sata kō ní kandeé ndó ña ku'u ini Ndios sa'a ndo, tído viti kían n̄i ni'i ndo ña kú'u ini na sa'a ndo.

Kánian na'a yo mii yó ña kúu yó kuendá Ndios

¹¹ Na man̄i, seí nda'avíi noo ndo'ó, na ndéi tóo ñoo tukú xaan, ña o sa náki'o ndó mii ndó noo ña kini kóni ñii ndo, ña naá tá'an xí'ín ña va'a kóni nio ndo keean.

¹² Di'a koo ini ndo kendúsá'ano ndó noo ñayuu kō ná'á Ndios, dá kían va'ará chinaní kini na ndo'ó viti, tído ná keká'ano na Ndios sa'a ña va'a kée ndó tá ná kasandaá kuu dátoon Ndios ñaxintóni ná.

¹³ Ta sa'a ña ió ñañó'ó yó noo sato'o yo Jesús, sa'a ñoó koo ini ndo kueídó'o ndó ndidaá ta né'e choon ñayuú yó'o, á mii rá kúu rá rey, ra né'e choon ká'ano cháa ka, ¹⁴ o á mii rá kúu rá ta né'e choon ño'o tixi ndá'a rey ñoó, tá'an ra n̄i ni'i choon ña

kadi ra ñayuu kîni ve'e kaa, ta né'e ta'ani ra choon ña náki'o ra ñañó'ó noó na kée ña va'a. ¹⁵ Dá chi ña kóni Ndios kían kee ndó ña va'a, dá ná o ní'i ñayuu xixi koó ñaxintóni ña ka'an ndava'a na sa'a ndo. ¹⁶ Ko ñó'o ndó tixi ndá'a ni iin ley, tído ná dá'a ni ka'an ndó ña nónó noo ndo kee ndó ña kîni. Di'a nónó noo ndo kee ndó ña kóni Ndios. ¹⁷ Koo ñañó'ó ndó noo ndidaá ñayuu, ta ku'u ini ndo sa'a na kúu kuendá Jesús, ta kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta koo ñañó'ó ndó noó ta né'e choon.

Naki'o ndeé iní yo táto'on kî'o ni xî'o ndeé iní Jesús tein tandó'ó

¹⁸ Ta ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueídó'o ndó ra kúu sato'o ndo xí'in ñañó'ó. Ta ná dá'a ni kee ndó dión sava'a xí'in ra kée ña va'a xí'in ndó. Kî'o dión ta'ani kánian kee ndó xí'in ra kéndava'a xí'in ndó. ¹⁹ Dá chi iin ña va'a kían noo Ndios ña sa'a ña ñó'o ini ndo sa'a ná, sa'a ñoó xí'o ndeé iní ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó, va'ará ni iin ña kîni ko ní kée ndó. ²⁰ Chi, ¿ndí kían va'a ni'i ndo tá xí'o ndeé iní ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó sa'a ña kée ndó ña kîni? Tído tá kéndava'a ra xí'in ndó sa'a ña kée ndó ña va'a, ta xí'o ndeé iní ndo, dá kían náta'an ini Ndios xini na ndo'ó. ²¹ Chi ni kana Ndios ndo'ó ña kee ndó dión, dá chi kî'o dión ta'ani ni ndo'o naní nío mií Jesucristo sa'a yo, ta kî'o dión ni daná'a na noo yo kaka yó íchi ni xika mií ná. ²² “Ni iin tó'on kuachi ko ní kée na, ta ni iin ña to'on ko ní kána yú'u ná ka'an na.” ²³ Ta va'ará ni ka'an ndava'a ra xí'in Jesús, tído ni iin tó'on to'on ndava'a ko ní nándió né'e na ka'an na xí'in rá. Ta va'ará ni dandó'o ra nío ná, tído ni iin ña'a ko ní ka'an na kee na xí'in rá. Di'a ni nachi'i na ndidaá ña ni ndo'o na noo ndá'a Ndios, na kékiko ndaa sa'a ndidaá kúu ña'a. ²⁴ Ta ni nakuido mií Jesús ndidaá kúu kuachi yó tá ni sarkaa na ndika cruz, dá ná kandeé yó dánkoo yó kuachi kée yó, dá ná koni yo kee yó ña ndaa noo Ndios. Dá chi sa'a ña ni tarkue'e Jesús, sa'a ñoó ni nduva'a yó, ta ni nduvii yo. ²⁵ Dá chi ni sa kuu ndó táto'on léko ni sa xionoo ndava'a. Tído viti ni nándió kuéi ndó noo na ndáka ñaá, ta ndaa va'a na nío ndo.

3

Di'a kánian kee na ni tandá'a

¹ Ta ndo'ó, na ñá'a, koo ini ndo kueídó'o ndó yí ndo, dá kían, tá ko xí'in ra kandísa ra to'on Ndios, kúu xino ini ra kandísa raan sa'a ña kéndúsá'ano ndó, dá kían ko kánian ka'an ndo xí'in rá, dá kandísa raan, ² chi koni ra ña va'a kée ndó, ta ió ñañó'ó ndó noo rá. ³ Ta o sa ndí'i téi ini ndo ña koo luu ñí ndo, á kían ña nacho'on lándó diní ndo, o á kían ña keluu ndó mií ndó xí'in oro, o á kían ña kandixi ndó dá'on táyí ndaa. ⁴ Va'a kaan ndí'i ini ndo koo vii nío ndo noo Ndios, ña kían koo luu ndó xí'in ña va'a ini ndo, xí'in ña kúeé ini ndo, chi ña yó'o kían o kúyatá ta'on, ta ña yó'o kían náta'an nda'o ini Ndios xini na. ⁵ Chi di'a luu ni sa ndaa na ñá'a sa ndei sa na'á, sa kandeé iní na Ndios, ta ndino'o ini na ni sa seídó'o ná yí ná. ⁶ Chi kî'o dión sa seídó'o naná sá'ano yó Sara yí ná Abraham, ta sa ká'an na ña Abraham kúu sato'o na. Ta kúu ndó táto'on de'e dí'i Sara sa'a ña kée ndó ña va'a, xí'in sa'a ña ko xí'o ndó mií ndó ña yu'ú ndo.

⁷ Ta dión ni ndo'ó, ra ña, kaño'o ini ndo kandeí ndó xí'in ñadi'í ndo. Ta kî'o ndó ñañó'ó noo ná sa'a ña kúu ná iin na vitá, xí'in sa'a ña natiin nduú na xí'in ndó ña maní ña kandeí chíchí ndó xí'in Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían ni iin tó'on ña'a o kétéin noo ndo noo ká'an ndo xí'in Ndios.

Va'a kaan ná ndo'o nío yo sa'a ña kée yó ña va'a o duú sa'a ña kée yó ña kîni

⁸ Ta noo ndí'i, ká'in xí'in ndó ña iin tó'on ná kakuu ñaxintóni ndidaá ní ndó, ta ndo'o sa'a sáta'an ndó, ta koni ndo iin rá iin ndó táto'on kî'o ndó'o ndó xí'in na ve'e mií ndó, ta ku'u ini sa'a sáta'an ndó, ta nda'í koo ini ndo. ⁹ O sa nándió kuéi ndó nándió né'e ndó ña kîni noo na ni kee ña kîni xí'in ndó. Ta o sa ká'an ndava'a ndó xí'in na ká'an ndava'a xí'in ndó. Di'a kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ná, dá chi ná'a ndó ña ni kana Ndios ndo'ó ña kían natiin ndó ña maní noo ná. ¹⁰ Dá chi di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndi ndaa ndo'ó katoó kandeí va'a, ta kandeí dii ñayuu yó'o,

dá kían kánian kandaa ndo yáa ndo, dá ná o yá'a ña ka'an ndava'an,

ta ni yú'u ndo ná o sa ká'an ni iin ña to'on.

¹¹ Kexoo ndó noo ña kîni, ta kee ndó ña va'a. Ta nandukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'in ñayuu, ta ndiko toon ndoan.

12 Dá chí ndé'é va'a sato'lo yo Ndios na kée ña ndaa,

ta ió nduu na seíd'lo na ña xíka na noo ná. Tído ko náta'an ini na xiní na na kée ña kini.

13 ¿Ndá yoo kendava'a xí'ín ndó tá ná ndiko ndo ña va'a? 14 Tído ndiká'án ndi kúu ví ndó tá kéndava'a na xí'ín ndó sa'á ña kée ndó ña va'a. Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo tá kée na dión xí'ín ndó, ta o sa kútúú ini ndo. 15 Di'a nakí'o ndó ñañó'ó noo Ndios, na kúu sato'lo yo, xí'ín ndino'lo ini ní'lo ndo. Ta daá kuití kandeí nduu ndo kí'o va'a ndó kuendá xí'an kueé ió ini ndo, xí'ín ñañó'ó noo ndi ndáa mií ñayuu ndato'ón ndo'ó sa'á tandeé ini kómí ndó. 16 Ta koo ini ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii, dá kían tá ká'an u'u na sa'a ndo'ó, dá kían ná xíka'an noo mií ná sa'á ña chínaní kini na ña va'a kée ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo. 17 Chí va'a cháá ka ná ndo'lo ní'lo yo sa'á ña kée yó ña va'a, tá kí'o dión kóni mií Ndios, ta o duú sa'á ña kée yó ña kini. 18 Dá chí ni ndo'lo ta'ani ní'lo Cristo tá ni xí'i na iin tó'ón ndéé sa'á kuachi yó. Iin na ndaa kúu ná, tído ni xí'i na sa'a yóó, na kómí kuachi, dá kuu kandaka na yó ko'on na noo Ndios. Chí miían ndaa ni xí'i yikí koño na, tído ió takí va Espíritu ná.

19 Ta ni sa'an Espíritu ná ni daná'a na noo espíritu ndadí ni'ini noo iin naá, 20 ta ña yó'lo ni sa kuu ña ko ní xín kueíd'lo Ndios tá sa na'á, va'ará kueé ni sa ndati Ndios xían nani ni kava'a Noé arca. Ta cháá nda'lo ñayuu ni káki noó takuí kua'a ñoó. Sava'a ona ni sa kuu na. 21 Ta viti sódo ndúta yo xí'ín takuí sa'á ña kándéé ini yo Jesús, dá káki yó, táto'on kí'o ni dakáki Ndios Noé noó takuí ñoó. Ko kée yó dión sa'á ña kóni yo nakata yó ñíi yo, di'a kée yóan dá chí ndino'lo ini yo kóni yo koo vii ñaxintóni yo, chí ni káki yó sa'á ña ni nataki Jesús. 22 Ta ni nana na kua'an nó'lo ná induú. Ta viti ió na xoo kuá'a Ndios. Ta tíxi ndá'a mií ná nó'lo ndidaá ángel, xí'ín ta né'e choon, xí'ín ta dándáki.

4

Ná dá'a ka ni kee yó ña kini sa kee yó tá ko ñá'a ni nduu yó kuendá Jesús

1 Táto'on kí'o ni ndo'lo ní'lo yikí koño Jesús, kí'o dión kánian kandeí nduu ndo'lo

ta'ani ní'lo ndo, dá chí na ni ndo'lo ní'lo yikí koño, noón kúu na ni taó xóo ndó noó kuachi, 2 dá kían nani ndéi tóo ndó ndíxi ndó yikí koño ndo, ná dá'a ka ni kandeí ndó kee ndó ña kini kátoó dao ka ñayuu. Di'a kandeí ndó kee ndó ña kóni Ndios. 3 Cháá dión ka ni kee ndó táto'on kí'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, chí sa kátoó ndo kee ndó kuachi xí'ín ndi ndáa mií va ñayuu, ta sa kátoó ndo kee ndó kuachi ka'an noo xí'ín ñíi ndo, ta sa kuu ndó na xí'i, ta sa kee ndó víko ka'an noo, ta sa xí'i lóko ndo, ta sa ndaño'lo ndó yoko, ña ko náta'an ini Ndios xiní na. 4 Ta naá ini na sa ne'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'á ña ko kée ka ndo ndidaá ña kini yó'lo, ta ká'an ndava'a na sa'a ndo viti. 5 Tído iin kuu kánian nakí'o na kuendá noo Ndios sa'á ña kini kée na, dá chí sa io nduu va Ndios ña kían keyíko na sa'á na takí, xí'ín sa'á na ni xí'i. 6 Sa'á ñoó ni seíd'lo ta'ani na ni xí'i to'on va'a sa'a Jesús, dá kían, va'ará ni xí'i na táto'on kánian ndo'lo ndidaá ñayuu, tído takí va ní'lo ná kée Ndios.

Ná kee yó choon ni xí'o Ndios ña katí'a yó kee yó

7 Sa kua'an kuyati va ña naá ndidaá ña'a. Sa'á ñoó ndito koo ini ndo, ta kaño'lo ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios. 8 Ta ña ndaya'i cháá ka kánian kee ndó kían ndino'lo ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó, chí tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían kí'o ká'ano ini yo sa'a ná, va'ará kua'á nda'lo kuachi kée na xí'á. 9 Ta koo ini ndo natiin va'a ndó ñani ndo tá kosaa na ve'e ndó, ta o sa ká'an kuachi ndo tá kée ndó dión. 10 Ta noo iin rá iin ndó ni xí'o Ndios ña katí'a ndó kee ndó iin choon, sa'á ñoó dákuá'ano ndó dao ka ñayuu xí'an. Chí ni ni'í ndo choon ña kechóon va'a ndó noo ndidaá ña maní ni xí'o Ndios noo ndo. 11 Sa'á ñoó tá dána'a iin ndó, dá kían dána'a ndo táto'on kí'o ká'an to'on Ndios. Tá xínkuáchí ndó noo ñani ndo, dá kían kechóon ndó xí'ín ndéé xí'o mií Ndios noo ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó natiin Ndios ndidaá tá'an ñañó'ó sa'a Jesucristo, na daá kuití kómí ndidaá tá'an ñañó'ó, ta daá dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Ná kadii iní'lo tá ndó'lo ní'lo yo sa'a Jesús

12 Ñani maní, o sa naá ini ndo sa'á tandó'lo kini ndó'lo ndó, tá'an ña xí'ndodó ndo'lo.

O sa ká'án ndó ña ko kánian ndo'o ndó dión. ¹³ Di'a kadij ini ndo sa'á ña ndó'o ndó táto'on ni ndo'o Cristo. Chi tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ña ndato kómí ná, dá kían nakutí ndó xí'an kadij ini ndo. ¹⁴ Tá ká'an ndava'a ñayuu sa'a ndo sa'á ña kúú ndó kuendá Cristo, dá kían ndiká'án ndi kúú ví ndó, chi ió Espiritu ndato Ndios xí'ín ndó. Miían ndaa ká'an ndava'a ñayuu sa'a Espiritu, tído sa'a ndo'ó natiin na ñaño'ó. ¹⁵ Chi iin ña ka'an noo nda'o kían tá ndó'o nio ndo sa'á ña sa'áni ndo ndji, o sa'á ña kí'in kui'íná ndó, o sa'á ña kúú ndó na kini, o sa'á ña chí'nee chítuu kúú ndó noo tandó'ó dao ka na. ¹⁶ Tído tá ndó'o nio ndo sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni xíka'an noo ndo. Di'a keká'ano ndó Ndios sa'á ña ndó'o ndó dión.

¹⁷ Dá chi sa ni kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'á ñayuu na. Ta tá dinño'ó keyíko na sa'a yóo, dá kían, çxíni ndí kían ndo'o na ko xí'ín kueídó'o to'on va'a sa'a Jesús tá ná keyíko sa'a ná? ¹⁸ Dá chi di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndi kí'o ví kánian ndo'o nio na kée ña kóni Ndios, dá káki na.

Sa'á ñoó, çxíni ndí kían ndo'o na ko xiín kandísa Ndios, xí'ín na kée kuachi?

¹⁹ Sa'á ñoó tá kóni Ndios ña kían ndo'o nio ndo, dá kían nakí'o ndó mií ndó noo ndá'a ná, chi iin na ndaa kúú na ni kava'a ñayuu yó'o. Ta daá koo ini ndo kee ndó ña va'a.

5

Di'a kánian kee na sá'ano né'e choon ve'e ño'o

¹ Ta kónij kakaj iin ña maní noo na sá'ano né'e choon noo ndo, chi na sá'ano ta'ani kúú yu'u. Ta ni xini xí'ín nooí táto'on ni ndo'o nio Cristo, ta koo ta'ani yu'u xí'ín ndó noo ndato káa na'a noo Ndios chí noo. ² Koo ini ndo kandaka ndó ñayuu Ndios ño'o tixi ndá'a ndo, ta kandaa va'a ndó na, tído o sa kée ndóan sa'á ña kánian kee ndóan, di'a kee ndóan xí'ín ndino'o ini ndo. Ta o sa kée ndóan sa'á ña kátoó ndo dión. Di'a kee ndóan sa'á ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindee ndó na. ³ Ta o sa kée ndó mií ndó iin sato'o noo na ndáka ndó. Va'a kaan kee ndó ña va'a noo ná, dá ná katí'a ta'ani na kee na dión. ⁴ Dá tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesús, na kúú mií sato'o

noo ndidaá na ndáka léko, dá natiin ndó iin corona, ña kúú ñaño'ó, ña kían ni iin kuu o naá.

⁵ Ta dión ni ndo'ó, takuáchi táki, koo ini ndo kueídó'o ndó na sá'ano né'e choon ve'e ño'o ndo. Ta ndidaá ní ndó kánian kueídó'o tá'an ndó xí'an nda'í ió ini ndo, chi:

Ko náta'an ini Ndios xini na ñayuu ió táyí ini, ta di'a xí'o na ña maní noo ñayuu ió nda'í ini.

⁶ Sa'á ñoó nda'í koo ini ndo kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, dá kían ná kí'o na ñaño'ó noo ndo tá ná kasandaá kuu ni kaxi mií ná.

⁷ Ta chikodó ndó ndidaá tandí'í ini ndó'o ndó noo ndá'a Ndios, dá chi noón kúú na ndí'í ini sa'a ndo.

Kandaa ndo mií ndó noo ña u'u

⁸ Ta kaon koo ndó, ta kaño'o ini ndo kandeí ndó, chi ña u'u kían xini u'u ndo'ó. Táto'on kí'o kée iin ndika'a tondó, kí'o dión kéean xionooan ndúkúán ndá yoo kendava'a xí'án. ⁹ O sa kónó ndó ña dátuuán ndo'ó. Kuita toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, dá kandeé ndó xí'án. Chi sa ná'a vá ndó ña kí'o dión ta'ani ndó'o nio dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi iin ní kúú ñayuu. ¹⁰ Tído Ndios, na xí'o ndidaá ña maní noo yo, noón kúú na ni kana yó ña kandeí chí chí yó noo ndato náye'e sa'á ña ni kee Jesucristo. Sa'á ñoó, tá ni ndi'í ni ndo'o nio ndo cháá, dá ndenda na ndo'ó, ta nachikata ndaa na ndo'ó, ta kí'o na ndée noo ndo, ta ndendakí ná ndo'ó xí'ín ña kándísa ndó. ¹¹ Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó, ta daá ná dándaki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Yó'o ká'an Pedro ndisá'án noo ndi'i

¹² Ta xí'ín ñani yo Silvano, tá'an ra kúú iin taa ná'í iin ndaa xí'ín Jesús, ni taai cháá to'on noo tuti yó'o kosaaan, dá ka'an ni'inii noo ndo, ta xí'o ndaa kuendá ña kí'o dión kémani Ndios ndo'ó, ta sa ño'o ndó tixi ña maní yó'o viti. ¹³ Ta na kúú kuendá Jesús ndéi chí Babilonia, tá'an na ni kaxi mií Ndios táto'on kí'o ni kaxi na ndo'ó, xí'ín ñani yo Marcos, na kúú táto'on de'e mií yu'u, tánda'á ndisá'án kosaa noo ndo. ¹⁴ Ta ña ka'an tá'an ndó ndisá'án ná kakuuan ña chító tá'an ndó noo ndo sa'á ña kú'u ini sa'a sátá'an ndó. Ta daá kuití ná koo va'a ini ndo'ó, na kúú kuendá Jesucristo. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú uu ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúú Simón Pedro, na kéchóon noo Jesucristo. Ta kúú iin apóstol, na né'e to'on na. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, chi sa'á ña kendaá Ndios, na kúú Jesucristo, na dákaki ñaá, sa'á ñoó ni ni'i ndo ña kándéé iní ndo ná tát'on k'i'o kándéé iní ñaá mií ndú. ² Ná kemáni cháá ka Ndios ndo'ó, ta ná k'i'o cháá ka na ña koo va'a ini ndo sa'á ña kandaá va'a ini ndo sa'a mií ná, xí'ín sa'a sato'o yo Jesús.

Ndi'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúú ndó ñayuu ni kana Ndios

³ Ta xí'ín ndée mií ná xí'o na ndidaá tá'an ña'a xínño'ó yó, dá kataki yo kandeí yó, ta kee yó ña kóni mií ná, dá chi sa ná'a va'a yó sa'a mií Ndios, na ni kana ñaá sa'á ña ndato na xí'ín sa'á ña kúú ná na ndaa. ⁴ Ta sa'á ña k'i'o dión kúú ná, sa'á ñoó ná'a yó ña ni'i yo ña ndato xí'ín ña ná'ano ni kaa na k'i'o na noo yo. Ta sa'á ña ni kandoo na kee na dión xí'ín ndó, sa'á ñoó koni ndo kankuei xoo ndó noó ña kini kátoó ñi ndo keean ñayuu yó'o, dá kasandaá ndo koo vii ndo tát'on k'i'o vii mií ná. ⁵ Sa'á ñoó ndi'i ini ndo ña kakuu ndó ñayuu ndaa, ná dá'a ni kandeé oon ini ndo ná. Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu ndaa oon ni, ndi'i ta'ani ini ndo ña kían kana'á cháá ka ndo ña kóni Ndios, ⁶ ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo chituu ndó mií ndó, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi. Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo koo kueé iní ndo. Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo kandita toon ndó xí'ín to'on Ndios. ⁷ Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo koni ndo dao ka ñayuu tát'on k'i'o ndó'o ndó xí'ín na ve'e mií ndó. Ta o duú ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo ku'u ini ndo sa'a ná. ⁸ Tá kee ndó ndidaá ña yó'o, ta ni nakutí ndó xí'an, dá kían o kándeí oon ta'on ndó, ta o kakuu

ndó na ko chóon. Di'a kana'á cháá ka ndo sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo. ⁹ Tído na ko kée ndidaá ña yó'o, noón kúú na ndadí noo, ta kúú ná tát'on iin na ko túu noo, ta ni nandodó na ña ni dandóo Ndios ndidaá kuachi ni kee na tá sata.

¹⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, ndi'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúú ndó ñayuu ni kana Ndios, ña kúú ndó ñayuu ni kaxi mií ná. Dá chi tá kee ndó dión, dá kían ni iin ku'u ta'ón o kána xoo ndó noo ná. ¹¹ Ta kúú natiin va'a ñaá sato'o yo Jesucristo, na dákaki ñaá, noo dándaki kuií na xí'an kádi ini na.

¹² Sa'á ñoó o dándi'i ta'on yu'u ña kían dándusaá inii ndo'ó sa'a iin rá iin ña'a yó'o, va'ará sa ná'a va'a ndó ña, ta va'ará ndita toon ndó xí'ín ña ndaa. ¹³ Chi iin ña va'a kían noo yu'u ña dándusaá inii ndo'ó sa'a ndidaá ña yó'o xían nani takii ndíxii koño yó'o. ¹⁴ Dá chi ná'í ña sa yati va kasandaá ña dánkooi yiki koño yó'o tát'on k'i'o ni ka'an sato'o yo Jesucristo xí'ín ña kían kánian ndo'i. ¹⁵ Tído chó'on nda'o inii kásto'on yíko sa'a ndidaá ña yó'o, dá kían, tá ni xí'ii, dá kían daá kaño'o ini ndo sa'an.

Nda induú táj ni ka'an Ndios ni chindayá'i na Jesús

¹⁶ Tá ni kásto'on ndu xí'ín ndó sa'a choon kómí sato'o yo Jesucristo, xí'ín sa'á ña nandió koo na kasaa na, ko ní kéchóon ndu cuento to'ón, ña ni ndaki ini mií ndú. Di'a ni kásto'on ndu ña ni xini xí'ín noo ndú ña miían ndaa kuiti kómí ná choon ká'ano. ¹⁷ Chi ni natiin na ñaño'ó noo tatá Ndios, ta ni keká'ano ñaá ná, dá chi nda induú noo ió na xí'ín ñaño'ó táj ni ka'an na: "Ta yó'o kúú de'e maní yu'u, ta náta'an nda'o inii xini xí'í." ¹⁸ Ni seídó'o ndu'u to'on yó'o, ña ni kii chí induú káa, tá ni sa'an ndu xí'ín Jesús dini iin yuku ij.

¹⁹ Sa'á ñoó kandaá inio ña miían ndaa ni xinkoo ña ni taa profeta tá sa ná'a. Ta va'a kee ndó tá ná k'i'o ndó mií ndó ña kían kueídó'o ndoan, chi kían tát'on iin ña dátoon noo ndo xían nani ín naá nda natuu noo, dá dátoon Jesús ní ndo tát'on ndato toon kimi tá ni xino rí na'a. ²⁰ Tído noo ndidaá ña'a kánian kana'á ndó ña ni iin tó'ón to'on ni taa profeta noo tuti ij Ndios ko ní ndaki ini ñaxintóni mií rá, ²¹ chi ni iin tó'ón to'on ni taa ra ko ní ndaki ña dini ni iin taa ñayuu yó'o. Mií vá Espíritu ij Ndios

n̄i datóon ñaxintóni taa n̄i kaxi mií ná, dá n̄i taa ra ña.

2

Kandaa ndo mií ndó, chi kasaa taa dána'a ña to'ón, ta katoó ra dánda'i ra ndo'ó

¹ Tído n̄i sa ndei ta'ani profeta to'ón ñoo Israel tá sa na'á. Díon ta'ani kaño'o taa dána'a ña to'ón tein ndo'ó, ta chi'i ra cháá ña to'ón tein ña dána'a ra noo ndo, ña kían dátúú ñaá. Ta o nákonni ta'on ra sato'o yo Jesús, na n̄i chiya'i sa'á kuachi ra. Ta sa'á ña kee ra díon, sa'á ñoó iin ndakána vá naá rá. ² Ta kasá'á kua'á nda'o ñayuu kee na ña ka'an noo kee taa ñoó, ta sa'a mií rá ka'an ndava'a ñayuu sa'á ña ndaa kándisa yó. ³ Ta sa'á ña kúú rá taa katoó di'ón, sa'á ñoó ndukú rá ndi kee ra dánda'í ra ndo'ó xí'ín ña to'ón. Tído nda rá sa na'á nda'o ió nduu Ndios dándó'o na níó rá, ta sa kuyati va ña naá rá vei ña.

⁴ Dá chi kó ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ángel n̄i kuei noó kuachi, di'a n̄i dakuéi ñaá ná nda indayá, ta n̄i sadi ni'ini ñaá ná ini káo konó noo iin naá yá, ta ñoó ño'an ndátian keyíko sa'án.

⁵ Ta ni kó ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'á ñayuu n̄i sa ndei sa na'á. Sava'a iin tó'ón taa n̄i dakáki Ndios n̄i sa naní Noé, tá'an ra sa daná'a noó ñayuu ña kendísá'ano na, ta n̄i dakáki ta'ani Ndios usa ka na ve'e ra. Dá n̄i danaá na ndidaá ñayuu kó ní xín nakonni ñaá ñoó xí'ín takují kua'a.

⁶ Ta n̄i danaá ta'ani na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, chi ndaa yaá óon n̄i dankoo naan, dá ná kana'á yó ndí kían ndo'o ñayuu kó xín nakonni Ndios. ⁷ Tído n̄i dakáki na Lot noó tandó'ó ñoó, chi n̄i sa kuu ra iin taa ndaa, chi sa kekini ini ra sa xini ra ndidaá ña kini sa kee ñayuu ñoo ñoó. ⁸ Chi iin ta ndaa n̄i sa kuu ra, ta n̄i sa io ra tein ñayuu ñoó. Ta sa'á ña kómí rá iin níó va'a, sa'á ñoó tá kuu tá kuu sa kunda'í ini ra sa'á iin rá iin ña kini sa xini ra xí'ín ña sa seídó'o ra sa kee ñayuu ñoó.

⁹ Chi ió choon noo ndá'a sato'o yo Ndios dakáki na ñayuu ndíta xoo na noó tandó'ó. Ta taó xoo na ñayuu kini kaño'o na ndadí va'a na nda ná kasandaá kuu keyíko sa'a ná. ¹⁰ Tído ka'í ka ví ndo'o na kée ndidaá

ña kini kóni mií ná, xí'ín ña kóni ñíi ná, chi ni na sa'ándá choon kó nakonni na.

Maestro to'ón yó'o kúú ra ndeé to'on, ta chindaá noo rá, chi ni kó chítuu ini ra kenóo ra ña kómí choon ná'ano. ¹¹ Ndakí cháá ka ángel o duú taa to'ón yó'o, ta kómí ná cháá ka choon o duú mií rá, tído kó chindaá noo ná kenóo na ña kómí choon ná'ano ñoó, ta kó dátaí kuachi ñaá ná noo Ndios. ¹² Tído taa to'ón yó'o kúú ra ká'an sa'á ña kó kándaa ini ra. Ta kúú rá táto'on kítí ndéi ndava'a, chi n̄i kaki rí ña kían tiin ñayuu rí, dá ka'ání ná rí. Ta kí'o díon ndo'o taa yó'o, chi naá rá tein ña kini kée ra. ¹³ Ta miían chiya'i ra sa'a ndidaá ña kini kée ra, chi va'ará nduú kían, katoó ra kée ra ndidaá tá'an ña kini kóni ñíi rá, ta ni lú'u kó káka'an noo rá kée ra díon. Sa'á ñoó kúú rá ña n̄i tuú, ña n̄i tei'i tein ndo'ó. Ta nda noo sásá'an dáó rá xí'ín ndó, kadii ini ra kée ra ña kini. ¹⁴ Ta kó kuu kandé'é oon ra na ñá'a, kúú sa yá'a va ra nákaní lóko ini ra xini ñaá rá. Ta kó sá tuu ra ña kían kée ra kuachi. Ta kándéé rá dáxino ini ra na vitá ini, dá kee na ña kini. Ta kúú rá taa n̄i katí'a katoó di'ón. Ta kúú rá taa n̄i kandoo ndo'o níó kee Ndios. ¹⁵ Ta n̄i dankoo ra íchi ndaa, ta n̄i ndiko ra íchi kini, tá'an ña n̄i ndiko Balaam, de'e taa naní Beor, chi sa'á di'ón n̄i kee ra, sa'á ñoó n̄i ndiko ra íchi kini. ¹⁶ Ta n̄i nani ra sa'á ña kini n̄i kee ra n̄i kee burro ra, kirí kó ká'an. Chi n̄i ka'an rí xí'ín rá táto'on kí'o kée iin ñayuu, ta kí'o díon n̄i chítuu rí ña kini kua'an taa ñoó kee ra.

¹⁷ Ta ndidaá taa to'ón yó'o kúú táto'on pozo íchí, ta kúú rá táto'on viko táchí kua'an xoo di'a, xoo di'a. Ta sa io nduu va iin yá noo iin naá kaño'o chíchí rá chiya'i ra sa'á ña kini kée ra. ¹⁸ Ta ká'an ra to'on táyí xí'ín to'on xíxi. Ta dáka'an ra ñayuu kee na ña kini xí'ín ñíi ná xí'ín ña ka'an noo, ta kí'o díon dáxino ini ra ñayuu duú n̄i taó xoo mií ná tein ña kini, dá nandió kuéi tuku na kee na ña. ¹⁹ Chi ká'an ra xí'ín ná ña tá kee na díon, dá kían o dándáki ñaá ni iin ña'a. Tído ñó'o ií vá rá tixi ndá'a ña ka'an noo, ta dándáki ñaá. Dá chi tá kándéé iin ña'a dándákian yó, dá kían ñó'o yó tixi ndá'án.

²⁰ Ta sa n̄i kankuei xoo ñayuu ñoó tein ndidaá ña kini ió ñayuú yó'o sa'á ña n̄i kasandaá na ná'á ná sa'a sato'o yo Jesucristo, na n̄i dakáki ñaá. Tído tá ná nandió

kuéi na nach'i tuku na mií ná tein ña kini, dá kían ka'í ka ví yako na o duú tát'on k'i'o sa ndaa na tá ko ñá'a kana'á ná Jesús. ²¹ Va'a cháa ka ña ní xio dá'a ni kana'á ná ña ndaa sa'a Ndios, o duú kaan ni kasandaá na ná'á ná ña, ta ni xio kao na choon ij ni sa'anda Ndios noo ná. ²² Dá chi ndó'o na tát'on k'i'o kua'an to'on ndichí ká'an ñayuu ña kían kaá dí'a: "Nandió kuéi tina seí ri ña ni ndusa rí, ta nandió kuéi ta'ani kochí ni chichi kondee rí noó ndei'i."

3

Di'a koo tá ná nandió koo Jesús kasaa na

¹ Na maní, ña yó'o kúu tuti kúu uu táai kosaa noo ndo, ta noo ndi nduúan ká'an ni'inii noo ndo, dá dándótoi ñaxintóni vii ndo, ² dá ná ndusaa ini ndo ña ni ka'an ndidaá profeta Ndios tá sata, ta ndusaa ta'ani ini ndo sa'a choon ni sa'anda na kúu sato'o yo, na dáka'ki yó noo kuachio, chi ni daná'a taa né'e to'on na noo ndo sa'a choon yó'o.

³ Dinñó'ó kónij ña kana'á ndó ña tein kuu noo ndi'i ndakuei taa kediki ndaa ra ña ndaa kándisa yó, chi kakuu ra taa kandeí kee ña ka'an noo kóni mií rá. ⁴ Ta kaa ra xí'ín ndó: "¿Ndiva'a o ñá'a nandió koo Jesús kasaa na tát'on k'i'o ni x'i'o na to'on na? Dá chi nda rá ni x'i'i na yatá ve'e yó, ni iin tó'ón ta'on ña'a ko nádaon. Chi nda rá ni kasá'á sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti, ni iin tó'ón ta'on ña'a ko nádaon", kaa ra. ⁵ Ta o kóni ra nakoní ra ña nda mií sa'a ni kava'a Ndios induú káa xí'ín to'on na, ta ni kava'a ta'ani na noñó'o yó'o, tá'an ña ni ndaki tein takuií ni kee na, ta xíto na ña xí'ín takuií. ⁶ Ta xí'ín takuií ta'ani ni danaá Ndios noñó'o yó'o tá sa na'á. ⁷ Ta ndaa na induú xí'ín noñó'o yó'o xí'ín to'on mií ná, chi ni taó xóo na ña, ña kían kei ña kee ño'ó ita tá ná kasandaá kuu keyikó na sa'a ndidaá ña'a, ta dánaa ndí'i na ñayuu káni.

⁸ Ta kónij ña kana'á ndó, na maní, ña noo sato'o yo Ndios, iin kuu kían tát'on iin mil kua, ta iin mil kua kían tát'on iin kuu. ⁹ Ta ko kúkueé ta'on sato'o yo Ndios noo to'on ni x'i'o na noo yo, tát'on k'i'o nákaní ini dao ñayuu. Di'a ndati kueé na yó, chi ko kóni na ña naá ni iin tó'ón yó, di'a kóni na ña ndidaá tá'an ñayuu ná nandikó ini na sa'a kuachi kée na. ¹⁰ Tído tát'on

k'i'o iin ndakána kasaa ta kui'íná sakuaá, k'i'o dión iin ndakána ta'ani kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús. Tá ná kasandaá kuu yó'o, ni'i nda'o ni'i induú káa, dá naáan. Ta kei ndi'i ña'a ñó'o noo dikó káa, dá nduti ndi'an. Ta naá ndí'i noñó'o yó'o xí'ín ndidaá ña'a ió nooán kee ño'ó ita.

¹¹ Ta sa'á ña naá ndidaá ña yó'o, sa'á ño'ó ndi k'i'o ví kánian koo vii ndo, ta kee ndó ña kóni Ndios. ¹² Dión kee ndó xían nani ndati ndó, ta ndundéé ndó kee ndoan, dá ná kasandaá kii kuu ni kaxi Ndios ña nandió koo sato'o yo kasaa na. Chi kuu dáa ño'ó kei ndi'i induú káa, dá naáan, ta ndidaá ña'a ñó'o káa kei ita ndi'an, ta nduti ndi'an. ¹³ Tído yóo, ndati yó xinkoo to'on ni x'i'o Ndios noo yo, chi ni kaa na ña kava'a na induú saá xí'ín noñó'o saá noo koo ndino'o ña ndaa.

¹⁴ Sa'á ño'ó, na maní, xían nani ndéi ndó ndati ndó ña dión koo, koo ini ndo xí'ín ndino'o ini ndo koo vii ndo, kandeí ndúsá'ano ndó, ta kandeí va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo Jesús. ¹⁵ Ta kana'á ndó ña ndati kueé sato'o yo Jesús, dá kasaa na, chi kóni na ña káki kua'á ka ñayuu. Ta dión ta'ani ni kandaá ini ñani maní yo Pablo, chi mií Ndios ni datóon ñaxintóni ná, sa'á ño'ó ni taa na dión, dá kandaá ini ndo. ¹⁶ Ta ká'an na sa'á ña yó'o noo ndidaá tuti ni tanda'á ná ni sa'an noo dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta kuachi nda'o kandaá ini yo dao to'on ni ka'an na. Ta nádaon dao ñayuu ko ná'á, xí'ín na vitá ini, to'on ni taa Pablo, ta nádaká naan tát'on k'i'o nádaká ná dao ka to'on, ña káa noo tuti ij Ndios. Ta ni'i ná ña naá ná sa'á ña kée na dión.

¹⁷ Sa'á ño'ó, ndo'ó, na maní mií, sa ná'á vá ndó sa'á ndidaá ña yó'o, sa'á ño'ó koo ini ndo kandaá ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kandía ndó ña to'ón dána'a ñayuu yako ñaxintóni, chi oon ni ví kankuei xoo ndó noo ña ndaa kándisa yó. ¹⁸ Di'a koo ini ndo kua'ano ndó noo ña maní ni kee Ndios sa'a yo. Ta koo ta'ani ini ndo kana'á cháa ka ndo sa'a sato'o yo Jesucristo, na dáka'ki ñaá. Ta mií ná ná natiin ñaño'ó kuu viti xí'ín ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

2

To'on yó'o kían mií noó nī taa San Juan nī sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Yó'o ká'an San Juan sa'a Jesús, na xí'o ña kataki chíchí yó

¹ Kásto'on ndu'u xí'ín ndo'ó sa'á na sa daá ió tá nī kava'a ñayuu yó'o. Chī nī seídó'o ndu ña nī ka'an mií ná, ta nī xini ñaá ndú xí'ín noo ndú, ta nī xini va'a ndu ndidaá ña nī kee na, ta kúú nī tiin ñaá ndú xí'ín ndá'a mií ndú. Ta na yó'o kúú to'on xí'o ña kataki chíchí yó. ² Ta nī na'a noó na xí'o ña kataki chíchí yó noo mií ndú, ta nī xini ñaá ndú. Sa'á ñoó xí'o ndaa ndu kuendá sa'á ña nī xini ndu, ta kásto'on ndu sa'á na daá takí kuií, na sa daá ió xí'ín tatá yo Ndios. Ta nī kixi na, ta nī na'a noo ná noo ndú. ³ Ta kásto'on ndu xí'ín ndó sa'á ña nī xini ndu, xí'ín sa'á ña nī seídó'o ndu, dá kían iin tó'on ná kakuu ndó xí'ín ndu'u, tátó'on kī'o iin tó'on kúú ndu'u xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo. ⁴ Ta táa ndu to'on yó'o kosaa noo ndo'ó, dá kían ndino'o ini ndo ná kadii ini ndo.

Miian kánian nakoni yo ña yá'a yó kée yo kuachi noo Ndios

⁵ Di'a kua'an ña nī daná'a Jesucristo noo ndú'u, sa'á ñoó kásto'on ndu xí'ín ndó. Chī nī daná'a na noo ndú ña ndato tóon Ndios, chī na vii kúú ná, ta ni lú'u ko iin naá ná. ⁶ Sa'á ñoó tá kaá yo ña iin nī nduu yó xí'ín ná, ta xionoo iī yo íchī noo iin naá, ña kúú íchī kini, dá kían kúú yó ñayuu to'on, ta ko kée yó ña ndaa. ⁷ Tído tá xionoo yó íchī ndato tóon, ña kúú íchī vii, tátó'on kī'o ndato vii kúú mií Ndios, dá kían iin nī nduu iin rá iin yó, ta nī ndoo kuachi yó nī kee nī de'e na Jesucristo. ⁸ Chī tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían danda'í yo mií vá yó, ta ko ta'on ña ndaa nákaa ini nío yo. ⁹ Tído tá ná na'o yo kuachi yó noo Ndios, dá kían kī'o ká'ano ini na sa'a yo, ta nduvii ná yó noo ndidaá ña kini kée yó, chī iin na ndaa kúú ná, ta iin ndaa na xí'ín to'on nī ka'an na. ¹⁰ Chī tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían ketó'on yó Ndios, ta ko ta'on to'on na nákaa nío yo.

Jesús kúú na nī chiya'i sa'a kuachi yó ndika cruz

¹ De'e kuálí mií, táai ndidaá kúú to'on yó'o kosaa noo ndo, dá kían ná dá'a nī kee ndó kuachi. Tído tá nī ya'a iin káa ndó nī kee ndó kuachi, kana'á ndó ña ió iin na seí nda'í sa'a yo noo tatá Ndios. Ta na yó'o kúú Jesucristo, na kúú na ndaa. ² Ta na yó'o kúú na nī chiya'i sa'a kuachi yó, dá kuu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a yo. Ta o duú sa'a kuachi yó oon ni nī chiya'i na sa'a, nda sa'a kuachi ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuu yó'o nī chiya'i na.

Tá miian ndaa ná'á yó Ndios, dá kían kánian kueídó'o yó choon sa'ándá na

³ Tá kée yó choon sa'ándá Ndios, ñoó kían xí'o ña kandaá ini yo ña miian ndaa ndisa ná'á yó na. ⁴ Ta ndi ndaa mií na kaá ña ná'á ná Ndios, ta ko kée na choon sa'ándá na, dá kían kúú ná ñayuu to'on, ta ni lú'u ña ndaa ko nákaa ini nío ná. ⁵ Tído na kée choon sa'ándá to'on Ndios, noón ndisa kúú na nī kasandaá kú'u ini sa'a dao ka ñayuu tátó'on kī'o kée Ndios. Ta ña yó'o xí'o ña kandaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a ná. ⁶ Tá kaá yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, dá kían kánian kee yó tátó'on kī'o nī sa kee na tá sa xionoo na ñayuu yó'o.

Táa Juan iin choon saá

⁷ Ñani, ko ta'on choon saá kían táai kosaa noo ndo. Di'a choon yatá kían, tá'an ña sa daá ió noo ndo nda mií sa'a, chī ña yó'o kúú choon yatá nī seídó'o ndó nda mií sa'a. ⁸ Tído kuu va kaa yo ña iin choon saá kían táai kosaa noo ndo, chī miian ndaa nī kee Jesús choon yó'o, ta nda mií ndó kée ña. Chī sa kua'an ndañó'ó vá ña iin naá noo ñayuu, ta sa kua'an natuu va noo ná kée mií Ndios. ⁹ Ta ndi ndaa na kaá ña nákaa na íchī noo ndato tóon, ta xini u'u iī vá ná ñani na, dá kían nákaa iī vá ná íchī noo iin naá, ña kúú íchī kini. ¹⁰ Tído na kú'u ini sa'a ñani na, noón kúú na nákaa íchī noo ndato tóon, ta ko ta'on ña'a kedaá xí'ín ná, dá kankao na noo kuachi. ¹¹ Tído na xini u'u ñani na, noón kúú na nákaa noo iin naá, ta xionoo na íchī noo iin naá, ta ko ná'á ná ndeí chí ko'on na, dá chī nī sadi va ña iin naá nduchí nóo na.

12 De'e kuálí, táai to'on yó'o kosaaan noo ndo, dá ch̄i s̄a n̄i x̄i'o ká'ano va ini Ndios sa'á kuachi ndó sa'á ña n̄i kee Jesús. 13 Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúú tatá, dá ch̄i s̄a ná'á vá ndó sa'á na s̄a daá ió tá n̄i kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá ch̄i n̄i kandeé ndó x̄i'ín ña u'u. Ta táai to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, de'e kuálí, dá ch̄i s̄a n̄i kasandaá ndo ná'á va'a ndó tatá Ndios. 14 Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúú tatá, ch̄i s̄a ná'á vá ndó sa'á na s̄a daá ió tá n̄i kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá ch̄i ndíta toon ndó x̄i'ín Ndios, ta n̄i natiin ndó to'on na ini níō ndo, ta n̄i kandeé ndó x̄i'ín ña u'u.

O sa ndí'i ini yo sa'á ña kúú kuendá ñayuu yó'o

15 O sa ndí'i ini ndo sa'á ña kúú kuendá ñayuu yó'o, ni sa'á ña'a ió nooán. Ta ió iin kaa ndó ndí'i ini sa'á ña ió ñayuu yó'o, dá kían ko kóni ta'on ndó tatá Ndios. 16 Dá ch̄i ndidaá ña'a kúú kuendá ñayuu yó'o, ña kúú kuachi kátoó ñayuu kée na x̄i'ín ñi ná, x̄i'ín ña kátoó na kakomí ná ndidaá ña'a xiní na, x̄i'ín ña kátoó na kandaya'i mií ná, ni iin ña yó'o ko véi noo Ndios, ña'a kuendá ñayuu yó'o va kían. 17 Ta sá ndí'i va ñayuu yó'o kua'an x̄i'ín ndidaá ña kini kátoó ñayuu kée na. Tído na ndéi kée ña kóni Ndios, noón kúú na kataki chíchi.

Kanda ndo mií ndó, ch̄i ndeí kúú mií va xionoo taa xiní u'u Jesucristo

18 De'e kuálí, sa kua'an kasandaá va tiempo noo ndí'i. Sa n̄i seídó'o vá ndó ña kasaa iin taa xiní u'u Cristo, ta ndee ra mií rá kúú rá Cristo. Ta sa n̄i kasá'á vá xionoo kua'á nda'o taa xiní u'u Cristo. Sa'á ñoó sa kátóni va iniō ña sa kua'an kasandaá tiempo noo ndí'i. 19 Ta tein mií vá yó n̄i kan̄kuei ra, tído o duú kuendá yo n̄i sa kuu ra. Dá ch̄i tá kuendá yo n̄i sa kuu ra, dá kían kandita toon ra x̄i'ín yó, ní kúu. Díon n̄i kee ra, dá n̄i kandaá ini yo ña o duú ndi ndi'i ra kúú kuendá yo. 20 Tído n̄i nakutí ndó x̄i'ín Espíritu iñ Ndios, sa'á ñoó kandaá va'a ini ndo ndí kían kúú ña ndaa. 21 Ta ko táa ta'on yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo sa'á ña ko ná'á ndó ndí kían kúú ña ndaa. Di'a

táai ña kosaa noo ndo sa'á ña ná'á ndoan. Ch̄i s̄a ná'á va'a ndó ña n̄i iin tó'ón ña to'ón o kúu kakaa tein ña ndaa. 22 Ta, ¿nda yoo kúú na to'ón? Na to'ón kúú na ko nákoní ña Jesús kúú Cristo, na dákaiki ñaá. Tá'an na kée díon, noón kúú na xiní u'u Cristo, ch̄i ko nákoní na tatá Ndios, ta ni de'e na. 23 Ta ndi ndaa na ko nákoní de'e Ndios, noón kúú na ko ta'ón tatá Ndios ió x̄i'ín ná. Tído na nákoní de'e Ndios, noón kúú na ió tatá Ndios x̄i'ín ná. 24 Koo ini ndo kandita toon ndó x̄i'ín ña n̄i seídó'o ndó sa'a Jesús nda rá mií sa'a. Dá ch̄i tá ndíta toon ndó x̄i'ín ña n̄i seídó'o ndó, dá kían ñó'o ndó noo ndá'a de'e Ndios, ta ñó'o ta'ani ndó noo ndá'a tatá na. 25 Ch̄i n̄i x̄i'o Jesús to'on na noo yo ña kían k̄i'o na ña kandeí chíchi yó x̄i'ín mií ná.

26 Ta táai to'on yó'o kosaa noo ndo, dá kandaá ini ndo ndi kée taa kátoó danda'í ñaá. 27 Tído sa n̄i nakutí ndó x̄i'ín Espíritu iñ Ndios, ta daá ió va na x̄i'ín ndó. Sa'á ñoó ko x̄i'ín'ó ka ndo ña dána'a dao ka ñayuu noo ndo, dá ch̄i sa'á ña n̄i nakutí ndó x̄i'ín Espíritu iñ Ndios, sa'á ñoó n̄i dána'a na noo ndo sa'a ndidaá kúú ña'a. Ta ña dána'a na noo ndo kúú ña ndaa, ta ko kían ña to'ón. Táto'on k̄i'o n̄i dána'a Espíritu iñ noo ndo, k̄i'o díon koo ini ndo kandita ndaa ndo x̄i'ín Jesús.

28 Ta viti, de'e kuálí, kandita toon ndó x̄i'ín Jesús, dá kían koo tandeé ini noo ndo tá ná na'a noo tuku na noo yo. Ta ni iin ña'a o kedaá x̄i'ín ndó, dá x̄i'ín'án noo ndo tá ná nandió ko na kasaa na. 29 Ta sa ná'á ndó ña kúú ná iin na ndaa, ta kánian kana'á ta'ani ndó ña ndi ndaa na kée ña ndaa, noón kúú de'e Ndios.

3

Kúú yó de'e Ndios

1 Kande'é ndó ndi k̄i'o ví kú'u ini tatá Ndios sa'a yo, ch̄i n̄i x̄i'o na ña kían kuu kananí yó de'e mií ná, ta miían ndaa díon kían. Sa'á ñoó na kúú kuendá ñayuu yó'o ko nákoní na yó, ña kúú yó de'e Ndios, dá ch̄i ni mií Ndios ko nákoní na. 2 Na maní, sa kúú vá yó de'e Ndios viti, ta kámaní vá kandaá ini yo ndí kían kasandaá yo kakuu yó. Tído sa ná'á yó ña tá ná nandió ko Jesús kasaa na, dá kían kakuu yó táto'on k̄i'o kúú mií ná, dá ch̄i koni túu yó na táto'on k̄i'o kaa rá ió na. 3 Ta ndidaá kúú na kómí tandeé ini

yó'o, noón kúú nā ndúvii mií, tátō'on kī'o vii mií Jesús.

⁴Ta ndi ndáa ñayuu yá'a kée kuachi, noón kúú nā xío kao na choon ni sa'anda Ndios. Dá chī ndidaá tá'an kuachi xío kao choon ni sa'anda Ndios. ⁵Ta sa ná'á va'a ndó ña ni kii Jesús ñayuu yó'o ni dítá ná yó noo kuachi, ta ni iin tó'on kuachi mií ná kō ní sá io. ⁶Ta ndidaá ñayuu ñó'o noo ndá'a Jesús kō yá'a ta'on na kée na kuachi. Tído ndidaá nā yá'a kée kuachi, ni iin kuu kō ní xini nā Jesús, ta ni kō ná'á ñaá ná.

⁷De'e kuálí, o sa kónó ndó ña dándalí ñaá ñayuu, chī ndi ndáa mií vá ñayuu kée ña ndaa, noón kúú ñayuu ndaa, tátō'on kī'o ndaa mií Jesús. ⁸Tído nā kée kuachi, noón kúú kuendá ña u'u, dá chī ña u'u kían kée kuachi ndá rá ni kasá'á sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti kée jíán dión. Sa'á ñoó ni kixi de'e Ndios ni danaá ná ña kini kéean. ⁹Ta ñayuu ni nduu de'e Ndios kō kée ka kuachi, dá chī ña kóni Ndios nákaa ini nío ná. Sa'á ñoó o kúu ta'on ya'a na kee na kuachi sa'á ña ni nduu na de'e Ndios. ¹⁰Ta kī'o dión kándaq iniō ndá yoo kúú de'e Ndios, ta ndá yoo kúú de'e ña u'u. Chī ñayuu kō kée ña ndaa, xí'ín nā kō kú'u ini sa'a ñayuu xí'ín ná, noón kúú nā kō kúú de'e Ndios.

Ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó

¹¹Ta ña yó'o kúú to'on va'a ni seídó'o ndó nda mií sa'a, ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó.

¹²Ta ná dá'a ni kee yó tátō'on kī'o ni kee Caín tá sa na'á, chī ni sa iin ra xoo ña u'u. Sa'á ñoó ni sa'ání rá ñani ló'o mií rá. Ta, ¿ndiva'a ni sa'ání ñaá rá, ká'án ndo'ó? Dá chī ndino'o ña kini va sa kee ra, ta ndino'o ña va'a ni sa kee ñani ra noo Ndios. ¹³Sa'á ñoó, ñani mií, o sa náá ini ndo tá xini u'u ñaá ñayuu kō ná'á Ndios. ¹⁴Ta ná'á yó ña sa ni kanxoo yó noo kúú íchī noo kua'an yo kuu yo, ta viti ñó'o yó íchī noo kataki chíchí yó, chī kú'u ini yo sa'a ñani yo. Ta nā kō kú'u ini sa'a ñani nā, noón kúú nā ñó'o jí vá íchī noo kuu nā. ¹⁵Ta ndidaá ñayuu xini u'u ñani nā, noón kúú iin nā sa'ání ndii noo Ndios. Ta sa ná'á vá ndó ña ndidaá nā sa'ání ndii kō ñá'a ta'on ni'í ná ña kataki chíchí ná noo Ndios. ¹⁶Ta sa kándaq va'a ini yo ndí kían keeá, dá ku'u ini yo sa'a ñani yo. Chī tátō'on kī'o ni nakī'o Jesús mií ná ni xi'í nā sa'a yo, kī'o dión ta'ani kánian nakī'o yó mií yó kuu yo

sa'a ñani yo. ¹⁷Tído tá ió ña'a noo yo ñayuu yó'o, ta ndé'é yó ña xínño'ó ñani yo ña, ta kedí'inda yoán noo ná, dá kían, ¿ndí kaá yo ña kú'u ini yo sa'a ná tátō'on kī'o kée Ndios, tá dáá? ¹⁸De'e kuálí, ná dá'a ni ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu xí'ín to'on ká'an oon ni yó, o xí'ín to'on kánkuei yú'u óon ni yó. Va'a kaan ná ku'u ini yo sa'a ná xí'ín ña va'a kée yó, ta ná chindeé ndisa yó nā.

¹⁹Tá kée yó dión, dá kían kándaq iniō ña miían ndaa kúú yó kuendá ña ndaa, ta kō kútúu ini yo noo Ndios sa'á ña kée yó. ²⁰Tído tá kutúu ini yo sa'á ña ni kee yó, dá kían ná kana'á yó ña ká'ano cháá ka Ndios o dúu nío yo, chī ná'á va'a ná sa'a ndidaá kúú ña'a kée yó.

²¹Nā maní mií, tá kō kútúu ini yo, dá kían ió tandeé ini yo xí'ín Ndios, ²²ta ndi ndáa mií ña'a ná kaka yo noo ná, ta kúu ni'í vá yoán, dá chī kée yó choon sa'anda nā, ta kée yó ña kóni nā. ²³Ta ña yó'o kúú choon ni sa'anda Ndios noo yo ña ná kándisa yó de'e na Jesucristo, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó tátō'on kī'o ni sa'anda nā choon noo yo. ²⁴Chī ndi ndáa nā kée choon sa'ándá Ndios, noón kúú nā ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. Ta sa'á ña ió Espíritu ií Ndios ini nío yo, sa'á ñoó kándaq ini yo ña ió Ndios xí'ín yó.

4

Ta kī'o di'a kándaq ini yo ndá yoo kómí Espíritu Ndios

¹Nā maní mií, o sa kándisa ndó ndidaá ñayuu, nā ká'an ña kómí ná Espíritu Ndios. Dinño'ó ka korndodó ndó nā, ná kande'á á miían ndaa kómí ná Espíritu Ndios o koo. Dá chī kua'á nda'o profeta to'on xionoo iin ní kúú ñayuu. ²Di'a kee ndó, dá kándaq ini ndo tá miían ndaa kuiti kómí ná Espíritu Ndios: tá nákoní nā ña miían ndaa kuiti ni nduu Jesús iin ta ñayuu yó'o, dá kían noón kúú nā kómí Espíritu Ndios. ³Ta ñayuu kō nákoní ña ni nduu Jesús iin ta ñayuu yó'o, noón kúú nā kō kómí Espíritu Ndios, chī nákoní ini nā tátō'on ta xini u'u Cristo. Sa ni seídó'o vá mií ndó ña kii ra, ta sa xionoo va ra ñayuu yó'o viti.

⁴De'e kuálí, kana'á ndó ña ndo'ó kúú ñayuu Ndios, ta sa ni kándeé ndó xí'ín ra

kátoó dándá'í ñaá, chí ká'ano cháá ka Ndios, na ío xí'ín ndó, o duú ña kini ío ñayuú yó'o. ⁵ Taa yó'o kúu kuendá ñayuú yó'o, sa'á ñoó dána'a ra sa'á ña ío ñayuú yó'o va. Ta kúu kándisa vá ñaá ñayuu ko ná'á Ndios. ⁶ Tído yóó, kúu yó kuendá Ndios. Ta na ná'á Ndios, noón kúu na seídó'o ña dána'a yo. Ta na ko kúu kuendá Ndios, noón kúu na ko kóni kueídó'o ña ndaa dána'a yo, chí ko ná'á ná Ndios. Ta kí'o dión kándaá ini yo ndá yoo kómí Espíritu ndaa, ta ndá yoo kómí espíritu to'ón.

Ndios kúu na kú'u ini sa'a yo

⁷ Na maní mií, ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó, chí ña ku'u ini yo sa'a iin rá iin yó, ña yó'o kúu ña'a Ndios. Ta ndidaá kúu ñayuu, na kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, na yó'o kúu na ni nduu de'e Ndios, ta ná'á ná Ndios. ⁸ Ta ndi ndáa na ko kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, noón kúu na ko ná'á Ndios, chí Ndios kúu na kú'u ini sa'a yo. ⁹ Mií Ndios ni daná'a noo yo ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, chí ni tanda'á ná iin to'ón dini de'e na ñayuú yó'o ni kii na, dá ni'i yo ña kataki chíchí yó sa'a ná. ¹⁰ Ta ña yó'o xí'o ña kándaá ini yo ndi kí'o kú'u ini Ndios sa'a yo, ta ña ká'ano cháá ka kían yó'o o duú ña kóni yo mií ná. Chí sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, sa'á ñoó ni tanda'á ná de'e na ni kii na ñayuú yó'o, ta ni chíya'i na sa'á kuachi yó. ¹¹ Na maní mií, tá kí'o dión kú'u ini Ndios sa'a yo, dá kían kí'o dión ta'ani kánian ku'u ini sa'a sátá'an yó. ¹² Ni iin to'ón ta'on ñayuu ko ní kúu koni xí'ín noo ná Ndios, tído tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían ío Ndios xí'ín yó, ta ni kasandaá yo kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kí'o kée mií ná.

¹³ Ta sa'á ña ni xí'o na Espíritu ií ná noo yo, sa'á ñoó kándaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ío na xí'ín yó. ¹⁴ Ta sa'á ña ni xini ndu, sa'á ñoó xí'o ndu kuendá noo ñayuu ña ni tanda'á tatá Ndios de'e na ni kii na, ta noón kúu na dákaiki ñayuu ndéi ñayuú yó'o. ¹⁵ Ta ndi ndáa ñayuu nákoní ña Jesús kúu de'e Ndios, noón kúu na ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ío Ndios xí'ín ná. ¹⁶ Ta sa kándaá ini yo, ta kándisa yó ña kú'u ini Ndios sa'a yo. Ndios kúu na kú'u ini sa'a yo. Sa'á ñoó tá kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kí'o

kée mií ná, dá kían ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ío na xí'ín yó.

¹⁷ Ta xí'ín ña yó'o ni kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, sa'á ñoó koo tandeé ini yo tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a yo, dá chí táto'on kí'o kée mií ná, kí'o dión kée yó ñayuú yó'o. ¹⁸ Tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían ko kánian yu'ú yo noo keyíko Ndios sa'a yo. Chí tá ni kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, ko káni kaan yu'ú yo. Chí ña yu'ú yo kían kóni kaa ña ká'an yó ña dándó'o Ndios nío yo. Ta ndi ndáa na yu'ú, noón kúu na ko ñá'a kasandaá na ku'u ndisa ini na sa'a dao ka ñayuu.

¹⁹ Kóni yo Ndios, chí dinñó'ó mií ná ni ku'u ini sa'a yo. ²⁰ Tá kaá yo ña kóni yo Ndios, ta xini u'u yo ñani yo, dá kían kúu yó ñayuu to'ón. Dá chí tá ko kú'u ini yo sa'a ñani yo, tá'an na ndé'é yó ndéi xí'á, ¿ndi koo ví kaa yo ña kóni yo Ndios, na ko xini yo? ²¹ Dá chí mií Jesús ni sa'anda choon yó'o noo yo, ña tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kánian ku'u ini yo sa'a ñani yo.

5

Kúu yó de'e Ndios tá kándisa yó ña Jesús kúu na ni tanda'á Ndios dákaiki ñaá

¹ Ndi ndáa ñayuu kándisa ña Jesús kúu Cristo, na dákaiki ñaá, noón kúu na ni nduu de'e Ndios. Ta ndi ndáa na kú'u ini sa'a iin tatá, ta nda de'e na kú'u ta'ani ini na sa'a. ² Ta kí'o dión kándaá ini yo ña kú'u ini yo sa'a ndidaá na kúu de'e Ndios, chí kóni yo Ndios, ta kée yó choon sa'ándá na. ³ Tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kee yó choon sa'ándá na. Ta ko ta'ón ña kuachi kían kee yó choon sa'ándáan, ⁴ dá chí ndidaá na ni nduu de'e Ndios, noón kúu na kándéé xí'ín ña kini ío ñayuú yó'o. Chí sa'á ña kándéé ini yo Jesús, sa'á ñoó kándéé yó xí'ín ña kini ío ñayuú yó'o. ⁵ Ta, ¿ndá yoo kúu na kándéé xí'ín ña kini ío ñayuú yó'o? Noón kúu na kándisa ña Jesús kúu de'e Ndios.

Xí'o Espíritu ií Ndios kuendá sa'a Jesús

⁶ Tá'an ña xí'o kuendá ña ni kii ndisa Jesucristo noo Ndios kúu takuij xí'ín ni. Ta o duú takuij oon ni xí'o kuendá, dá chí ni xí'ín takuij kúu ra xí'o ndaa kuendá ña kí'o dión kían. Ta Espíritu ií Ndios ta'ani kúu na

xí'o ndaa kuendá ña kǐ'o dión kíán, chí iin na ndaa kúú Espíritu. ⁷ [Ta na xí'o kuendá chí induú kúú tatá Ndios, xí'ín de'e, xí'ín Espíritu i. Ta iin tó'ón vá kúú ndin onǐ na yó'o.] Ta onǐ ta'ani kúú ña xí'o kuendá chí noñó'o yó'o ña nǐ kii Jesús noo Ndios. ⁸ Iin na kúú Espíritu i Ndios, ta iin ka ra kúú takuí, ta iin ka ra kúú ni. Ta iin nóó xí'o ndaa Espíritu i kuendá xí'ín takuí xí'ín nǐ ña kǐ'o dión kíán. ⁹ Tá nátiin va'a yó kuendá xí'o taa, ná kana'á yó ña ndáya'i cháá ka kuendá xí'o Ndios, chí kuendá xí'o mií ná kíán ká'an sa'á de'e na. ¹⁰ Ta ñayuu kándísa de'e Ndios, noón kúú na nǐ taxi va'a to'on yó'o níó ná. Ta na ko kándísa noo ká'an Ndios, noón kúú na kété'ón Ndios, chí ko kándísa na to'on nǐ xǐ'o Ndios, ña ká'an sa'a de'e na. ¹¹ Ta ña yó'o kúú kuendá nǐ xǐ'o Ndios noo yo, ña sa nǐ xǐ'o na ña kataki chíchí yó, ta sava'a noo iin tó'ón de'e na ni'ǐ yo ña kataki chíchí yó. ¹² Ta ndi ndáa ñayuu nǐ natiin Jesús, na kúú de'e Ndios, ini níó ná, noón kúú na kataki chíchí. Tído ndi ndáa na ko ní xǐin natiin ñaá, noón kúú ná o ní'ǐ ta'on na ña kataki chíchí ná.

Sa'á ña kándísa yó Jesús, sa'á ñoó kataki chíchí yó

¹³ Táai to'on yó'o kosaa noo ndo'ó, na kándísa de'e Ndios, dá kana'á ndó ña sa kómí ndó ña kataki chíchí ndó. ¹⁴ Ta ña yó'o kúú tandeé iní kómí yó noo Ndios, chí tá xíkǎ yo iin ña'a noo ná táto'on kǐ'o kóni mií ná, ta kúú seídó'o na ña xíkǎ yo. ¹⁵ Ta sa'á ña ná'á yó ña seídó'o va'a ñaá Ndios tá xíkǎ yo ndi ndáa mií vá ña'a noo ná, sa'á ñoó ná'á ta'ani yó ña ni'ǐ yo ña xíkǎ yo noo ná.

¹⁶ Tá nǐ xini iin káa ndó iin ñani yo kée na kuachi, ña kíán ko kúú kuachi ko kánian kuu na, dá kíán kánian kaka ndo ña manǐ noo Ndios sa'a ná, ta kúú kǐ'o vá Ndios ña kíán kataki na. Dión kee ndó tá ko ní ya'a na kee na kuachi ña kíán ko kánian kuu na. Chí miían ndaa ió kuachi, ña kíán kánian kuu yo. Tído ko ká'an ta'oin xí'ín ndó ña ná kaka ndo ña manǐ noo Ndios sa'a ñayuu kée dión. ¹⁷ Ndidaá kúú vá ña'a kini kúú kuachi noo Ndios. Tído ió kuachi, ña kíán ko kánian kuu yo.

¹⁸ Sa ná'á vá yó ña ndi ndáa ñayuu nǐ nduu de'e Ndios, ko kée ka na kuachi, dá chí ndaa va ñaá mií de'e Ndios noo ña

u'u, sa'á ñoó o kúu ta'on kendava'a ña u'u xí'ín ná. ¹⁹ Ta sa ná'á ta'ani yó ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, va'ará iin ní kúú ñayuu yó'o nákaa tixi ndá'a ña u'u. ²⁰ Ta sa ná'á ta'ani yó ña nǐ kixi de'e Ndios, ta nǐ xǐ'o na ñaxintóni yo, dá ná kana'á yó na miían ndaa kuiti kúú Ndios. Ta ñó'o yó noo ndá'a na kúú Ndios ndaa, ta ñó'o ta'ani yó noo ndá'a de'e na Jesucristo. Na yó'o kúú na miían ndaa kuiti kúú Ndios, ta xí'o na ña kataki chíchí yó.

²¹ De'e kuálí mií, kanda ndo mií ndó noo ña kúú yokó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú uú nī taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'an

¹ Yu'u kúú na sá'ano noo ndo, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, kī'o manī, na nī kaxi mií Ndios, xí'in noó de'ón, na kúú kuendá Jesús. Kana'á ndó ña miían ndaa kuiti kú'u ini yu'u sa'a ndo, ta o duú iin tó'on yu'u kú'u ini sa'a ndo, chi ndidaá kúú vá na kándisa ña ndaa kú'u ini sa'a ndo. ² Kú'u ini sa'a ndo'ó sa'á ña ió ña ndaa ini nío yo, ta ná koo ña ndaa yó'o xí'á ndidaá tá'an kuú. ³ Ná kee tatá Ndios xí'in de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo, ña manī xí'in ndo'ó, ta ná ku'u ini na sa'a ndo, ta nakī'o na ña koo va'a ini ndo. Ta ná kendisa na dión xí'in ndó sa'á ña kú'u ini na sa'a ndo.

Kandita toon ndó xí'in ña ndaa ká'an sa'a Jesús

⁴ Ta kádij nda'o ini, chi nī naní'ij yu'u dao na kúú kuendá yo'ó ndéi na kée na ña ndaa, tát'on kī'o nī sa'anda tatá Ndios choon noo yo. ⁵ Ta viti, kī'o mií, kō táai iin choon saá kosaa noo ndo, chi ña yó'o kúú choon nī ni'ij yo nda rá mií sa'a, sa'á ñoó seí nda'avíj nooon ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. ⁶ Chi tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían kée yó choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúú choon nī ni'ij yo nda rá mií sa'a ña ná kandeí yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Chi kuá'á nda'o na to'on xí'ano ñayuu yó'o, ta kátoó na dánda'í ñaá ná. Noón kúú na kō nákoní ña nī nduu Jesucristo iin taa ñayuu yó'o. Ta ñayuu kée dión kúú na ndúkú dánda'í ñaá, ta xini u'u na Jesucristo. ⁸ Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó, chi oon ni ví kandeé rá dátúú rá ndo'ó, dá ná o koní ndo natiin ndó ña va'a noo Ndios sa'á choon kée ndó noo mií ná. Sa'á ñoó ndi'í ini ndo, dá natiin ndi'í ndó ña xí'o oon Ndios noó ñayuu na. ⁹ Ndi ndaa mií ñayuu nī kexoo noó ña ndaa sa'a Cristo Jesús, ta kō ndíta toon na xí'an, noón kúú na kō ió ta'on Ndios xí'in ná. Tído na ndíta toon xí'in ña ndaa sa'a Cristo Jesús, noón kúú na ió tatá Ndios xí'in, ta ió ta'ani de'e na xí'in ná. ¹⁰ Ta ndi ndaa mií vá na vei dána'a noo ndo noo ndéi

ndó ve'e ndó, ta kō dána'a na ña ndaa sa'a Jesús, o sa chí'i ndó na ve'e ndó. Ta ná dá'a ni kaa ndo di'a xí'in ná: “Va'a kúú nī kasáa ní. Koo ní ve'e.” ¹¹ Dá chi tá ná natiin va'a ndó na, dá kían iin nī nduu va ndó xí'in ná noó ña kini kée na.

Ndátí Juan sa'a na kande'é ná ñayuu ñoó

¹² Kuá'á nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, tído kō kóni ta'on yu'u ña kían taai ña noo iin tuti saaan noo ndo. Dá chi ndátí saai kande'í ndo'ó, ta ká'an yú'í xí'in ndó, dá ná xinkoo ña kádij ini yo. ¹³ Ta dao ka na kúú kuendá ku'u miíon ndéi yó'o, tá'an na nī kaxi mií Ndios, tánda'á ta'ani na ndisá'an kosaa nooon. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú oni ni taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'án

¹ Yu'u kúú nā sá'ano, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in yo'ó, Gayo, ñani maní. Míian ndaa ndisa kú'u nda'o inií sa'on. ² Ñani maní, xíkai noo Ndios ña daá keva'ón tein ndidaá kúú ña'a kéeón, ta daá kuití ná koo va'a inon táto'on k'i'o va'a nímon noo Ndios. ³ Ni kadii nda'o inií tá ni kixi dao ñani yo kuendá Jesús, chí ni nakani na xí'in ña iin ndaaon xí'in ña ndaa kándisa yó. ⁴ Ta koó iin ka ña'a xí'o ña kadii cháa ka inií táto'on k'i'o kadii inií tá ní'i to'in ña ndíta ndaa de'i kuendá Jesús xí'in ña ndaa kándisa yó.

Va'a va kée Gayo, chí nátiin va'a ra na kúú kuendá Jesús ve'e ra

⁵ Ñani maní, va'a va kéeón tá chindeéón ndidaá ñani yo, ta va'a cháa ka kéeón tá kéeón dión xí'in nā ko ná'ón. ⁶ Ta nā yó'o kúú nā xí'o kuendá noo nā kúú kuendá Jesús ndéi yó'o ña kú'u nda'o inon sa'a ná. Ta va'a kéeón tá chindeéón nā xí'in ndá ña'a xínñó'ó ná noo ko'on nā, chí k'i'o dión kánian kee yó xí'in ná sa'a ña kéchón na noo Ndios, dá kuu ko'on nā dao ka xíán. ⁷ Chí sa'a ña kóni nā Jesús, sa'a ñoó ni kankuei na xionoo na dána'a nā, ta ko kí'in ya'i ta'on na noo ñayuu ko ná'á Ndios. ⁸ Sa'a ñoó kánian k'i'o yó ña'a xínñó'ó ná, ta k'i'o dión chindeé yó nā noo dána'a nā to'on ndaa sa'a Jesús.

Naá iin ra naní Diótrfes xí'in Juan

⁹ Sa ni taa yu'u iin tuti kosaa noó nā kúú kuendá Jesús ndéi xaán, tído ko xí'in ta'on Diótrfes kuedó'o ra choon sa'ándá ndu, chí kóni mií rá ka'anda ra choon. ¹⁰ Ta sa'a ña kée ra dión, sa'a ñoó tá ná saai, dá ka'in xí'in rá, dá chí xionoo ra ká'an ndava'a ra sa'a ndú'u. Ta ko ndínoo ini ra xí'in ña yó'o oon ni, chí dión ta'ani ko kóni ra natiin va'a ra ñani yo, nā xionoo dána'a to'on Ndios. Ta ko sónó rá ña natiin va'a ñaá dao ka ñani yo. Ta kúú táxi rá nā ká'an natiin va'a ñaá.

Va'a ká'an Juan sa'a iin ra naní Demetrio

¹¹ Ñani maní, o sa kóo inon keeón ña kini kée dao ka ñayuu. Di'a koo inon keeón ña kúú ña va'a. Chí nā kée ña va'a kúú kuendá Ndios, ta nā ko kée ña va'a, noón kúú nā ko ná'á Ndios. ¹² Ta ndidaá kúú nā kúú kuendá Jesús xí'o na kuendá sa'a iin ka taa naní Demetrio ña kúú rá taa va'a, ta míian ndaa ndisa dión kíán. Nda ndu'u xí'o kuendá ña taa va'a kúú rá, ta sa ná'á vá miíon ña kuendá xí'o ndu'u kúú ña ndaa.

Ká'an Juan ndisá'án noo ndí'i xí'in Gayo

¹³ Kua'a nda'o ña'a ió ka'in xí'ón, tído ko kóni taai ña noo iin tuti, ¹⁴ chí ndáti kíi konii yo'ó, ta kantó'ón yú'í xí'ón.

¹⁵ Ta ná koo va'a inon kee Ndios. Ta ká'an nā né'e tá'an va'a xí'ón ndéi yó'o ndisá'án xí'ón. Ta keeón ña maní ka'on ndisá'án xí'in iin rá iin nā né'e tá'an va'a xí'in ndu'u ndéi xaán.

To'on yó'o kían ni taa San Judas ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Judas ndisá'án

¹ Yu'u kúú Judas, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta ñani kúú Jacobo. Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, na ni kana tatá yo Ndios, ta ni nduvii ná ndo'ó, ta ñó'o ndó noo ndá'a Jesucristo. ² Ná ku'u cháá ka ini Ndios sa'a ndo, ta naki'o cháá ka na ña koo va'a ini ndo, ta ná koni cháá ka na ndo'ó.

Di'a kée taa dána'a ña to'on

³ Na maní mií, sa io nduu va yu'u ña kían taai ndi ni kee Ndios ni dakáki na yó noo kuachi yo. Tído kándaá ini ña miían ndúsa kánian ka'an ni'ini noo ndo ña kían ndi'i ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ña kían iin ndéé ni xi'o Ndios noo ñayuu na. ⁴ Chi ni ku'u de'é dao taa to'on tein ndó, ta nda mí sa'a ká'an tuti i Ndios sa'a taa yó'o ña ndo'o níó rá sa'a ña kée ra. Kúú rá ta kini, chi kaá ra ña sa'a ña maní ni kee Ndios sa'a yo, sa'a ñoó kuu kee yó ndi ndáa mií vá ña'a kóni ñi yo. Ta ko nákoní ra Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon, ta ni ko nákoní ra Jesucristo, na kúú sato'o yo.

⁵ Ta sa ná'á vá ndó, tído dándusaá ini ndo'ó ña tá ni ndi'i ni taó sato'o yo Ndios na ñoo na ñó'o tixi ndá'a ta Egipto, dá ni danaá na ñayuu ko ní kándisa ñaá. ⁶ Dión ta'ani ni ndo'o dao ángel, chi ko ní sá ndaa va'a na choon sa komí ná, di'a ni dankoo na noo sa ni ndei na. Sa'a ñoó ni taán ñaá Ndios noo ín naá yái, ini ve'e kaa, ña kían ni kuu o nóno, ta ñoó kaño'o na nda ná xinkoo kuu keyíko Ndios sa'a ná. ⁷ Dión ta'ani ni ndo'o na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, xí'ín ndidaá ka ni na ndéi ñoo ñó'o yati xí'án. Chi ni kee na táto'on ni kee ángel ñoó, chi ni kee na kuachi xí'ín ñi ná, ta ni kesátá ná ña ni saki Ndios, ña kúú kuachi ka'an noo. Sa'a ñoó ni dándó'o Ndios níó ná xí'ín ño'ó kéi, ta ni iin kuu o ndi'i ña kéi na, dá ná koni iin rá iin yo tá ndó'o ñayuu kée dión.

⁸ Dión ta'ani kée taa to'on yó'o, tá'an ra kaá ña saní ra kée Ndios, chi dáyakó ta'ani ra ñi rá xí'ín kuachi ka'an noo, ta ko nákoní

ra ta né'e choon, ta ká'an ndava'a ra sa'á ña kómí choon ná'ano. ⁹ Tído ni arcángel Miguel, na ndáya'i cháá ka noo ángel, ko ní chindaá noo ná dáta kuachi na ña u'u nani ni naá ndodó na yiki koño Moisés xí'án. Di'a ni kaa na xí'án: “Ná dánani mií sato'i Ndios yo'ó.” ¹⁰ Tído ta to'on yó'o kúú ra yá'a ká'an ndava'a sa'á ña ko kándaá ini ra, ta sava'a ña ná'á rá kúú ña ndáki ini ñaxintóni mií rá táto'on ndó'o kiti koño ña nákaní ini, ñoó kían dáyakó ñaá noo Ndios. ¹¹ jNda'i kúú ví rá! Dá chi ndíko ra ña ni kee Caín, tá'an ra ni sa'áni ñani ra. Ta ndíko ra di'ón táto'on ni kee Balaam, ta sa kuu profeta maña. Ta ndáne'e yú'u rá noo Ndios táto'on ni kee Coré, sa'á ñoó naá rá táto'on ni ndo'o Coré.

¹² Ta kúú rá yáko ñó'o tein ndo'ó noo ndítutí ndó sásá'an ndó sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús, chi tein víko kée ndó ñó'o ra kée ra ña ka'an noo, ta sava'a sa'a mií vá rá nákaní ini ra. Ta kúú rá táto'on víko kua'an xoo di'a xoo di'a kée tachi, ta ko xí'o ña dai. Ta kúú rá táto'on iin yito kuí'i ko xí'o kuí'i tein yoó dákéé. Sa'a ñoó kúú rá iin yito ni xi'i uu ta'ándá, chi ko xí'o rá kuí'i, ta taó ná ra noño'o ná. ¹³ Ta kúú rá táto'on noo taño'o, ña ndákuei vei dánkoo chil'ion nda yú'u ra, ta sava'a ña dánkoo rá kían ka'an noo xí'ín ña yakó. Ta kúú rá táto'on tiñoó ná'ano xionoo ndava'a nda induú. Sa'a ñoó sa io nduu va noo ín naá yái, ta ñoó kandadi ni'ini ra ndidaá tá'an kuu.

¹⁴ Ta Enoc, na ni sa kuu tata kúú usa ni kixi tixi Adán, noón kúú na ni ka'an sa'a ndi kían ndo'o ta kée dión, ta di'a kaá na: “Kana'á ndó ña kasaa Ndios, na kúú sato'o yo, ta kuá'a nda'o mií ángel ná kandaka na kasaa na, ¹⁵ dá keyíko na sa'a ndidaá ñayuu, dá dándó'o na níó ndidaá ñayuu káni sa'á ña kini ni kee na xí'ín ñaxintóni káni kómí ná, ta dándó'o ta'ani na níó ndidaá na ni ya'a ni ka'an ndava'a sa'a ná.” Dión ni kaa Enoc. ¹⁶ Ta ká'an kuachi ta to'on yó'o, ta kána'á ra sa'á ñayuu, ta xionoo ra kée ra sava'a ña kóni mií vá rá, ta chindaya'i ra mií rá, ta kée ra ña ká'an va'a ra xí'ín ñayuu, dá ni'i rá ña kóni ra, chi kúú rá ta maña.

Ká'an ni'ini Judas noo ñayuu ña kuita ndaa na xí'ín to'on Ndios

¹⁷ Tído ndo'ó, na maní mií, ndiko'on ini ndo to'on ni ka'an apóstol, na ni kaxi sato'o

yọ Jesucristo kane'e to'on na, ¹⁸ chi di'a ni kaa na: “Tein kuu noo ndi'i kande'i ta kediki ndaa ra ña ndaa, ta kanoo ra kee ra ña kóni mií rá.” ¹⁹ Ta ta yó'o kúu ra ndúkú ka'anda dao tá'an ndó, ta kée ra ña kóni ñií rá, ta kọ jó ta'on Espiritu ií Ndios ini ra. ²⁰ Tído ndo'ó, ñani maní, ndundéé ndó dákuá'ano ndó mií ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó, chi ña ií kián. Ta ka'an ndo xí'ín Ndios xí'ín ndéé xí'o Espiritu ií noo ndo. ²¹ Ta koo ini ndo taxi va'a ndó mií ndó tixi ndá'a ña kú'u ini Ndios sa'a ndo, xían nani ndáti ndó kemáni Jesucristo ndo'ó xí'ín ña kataki chíchí ndó.

²² Ta koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo na nákani kuáchi ini, na kọ kúu ndúsá'ano. ²³ Koo ini ndo ditá ndó dao ka na noo tandó'ó ndó'o na, ña kúu tát'on ño'ó kéi ita. Ta ku'u ini ndo sa'a dao ka na, tído kandaa ndo mií ndó noo ña kini kée na, ta nda dá'on ndíxi na kañó'ó ndó, chi yakoán xí'ín ña kini kée na.

Kánian natiin Ndios ndidaá ñañó'ó

²⁴ Ta kándéé vá Ndios kandaa na ndo'ó, dá kián ná dá'a ni dánkoo ndó ña ndaa kándisa yó, ta kándéé ná ná chikata vii ná ndo'ó noo ió na dándáki na xí'an kádij ini ndo. ²⁵ Ta iin tó'ón diní míí ná kúu Ndios, ta iin tó'ón míí ná kúu na ndichí, ta míí ná kúu na dákaiki ñaá. Ta iin tó'ón míí ná kúu na kánian natiin ndidaá ñañó'ó, xí'ín ndidaá kúu choon, ta ná dándáki na ndidaá ña'a, ta ná kakomí ná ndidaá ndéé kuu víti, ta kí'o dión kuií vá ná koo. Dión ná koo.

To'on yó'o nákaní sa'a ndidaá ña vei koo

Xí'o Juan kuendá sa'a ndidaá ña ni xini na

¹ Ña yó'o kúu ña ni na'a Jesucristo noo ndidaá na xínkuáchí noo ná, ña ni xí'o mií Ndios noo ná sa'a ndidaá ña'a yachi vei koo. Ta ni tanda'a ná iin ángel nákaa tixi ndá'a ná, ni kii na ni na'a na ndidaá ña yó'o noo yú'u, Juan, na xínkuáchí noo Jesucristo. ² Sa'a ñoó xí'o ndaa yu'u kuendá sa'a ndidaá to'on ni xí'o Ndios noo, xí'ín sa'a to'on ni ka'an Jesucristo, ña kían ni xini xí'ín noo. ³ Ndiká'án ví na ká'i tuti yó'o, ta ndiká'án ví na seídó'o ña nákanian sa'a ña vei koo, ta nátaán vá'a na ña ini níó ná, dá chí sa kúyati va kuu vei koo ndidaá ña ka'an sa'a.

Ká'an Juan ndisá'án xí'ín ndin usa ve'e ño'o kuendá Jesús ño'o chí kuendá Asia

⁴ Yu'u kúu Juan, ta ka'an yu'u ndisá'án xí'ín ndin usa ve'e ño'o kuendá Jesús ño'o chí kuendá Asia. Ta ná kee Ndios ña maní xí'ín ndo'ó, ta ná k'i'o na ña kandeí va'a ndó. Mií ná kúu ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaa. Ta dión ta'ani ná kee ndin usa espíritu xí'ín ndo'ó, tá'an espíritu ió noo Ndios, noo ió na dándáki na. ⁵ Ta dión ta'ani ná kee Jesucristo xí'ín ndo'ó. Ta noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a ña ndaa, ta mií ná kúu na mií noo ni nataki iin íchi noo na ni xí'i, ta iin tó'ón mií ná kúu diní noo ndidaá rey dándáki noñó'o yó'o. Ta mií ná kú'u ini sa'a yo, ta ni dandóo na kuachi yó xí'ín ni ná, ⁶ ta ni ndee na yó kakuu yó rey xí'ín duti, dá koni kuáchí yó noo tata na Ndios. Ta daá kuití ná natiin na ñañó'ó, ta ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo. ⁷ ¡Kande'é ndó! ¡Tein vikó kaa kixi Jesús! Ta ndidaá tá'an ñayuu koni ñaá xí'ín noo ná, ta nda taa ni sa'áni ñaá koni túu ñaá rá noo kii na. Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi iin rá iin ñoo noo kúu ñayuu yó'o kuaki na xí'ín ndirá noo ná tá ná kasandaá kuu yó'o. Dión ná koo.

⁸ “Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu ná mií sa'a xí'ín na noo ndí'i”, kaá na kúu sato'o yo. Mií ná kúu ná, ta mií

na ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaa, ta mií ná kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ni xini Juan Jesús, ta ndato nda'o kaa na

⁹ Ta yu'u kúu Juan, na kúu ñani ndo, ta ndó'o ta'ani níó yu'u táto'on ndó'o níó ndo'ó, ta nákaa tixi ndá'a Ndios táto'on ñó'o ta'ani ndo'ó, ta xí'o ndeé inii tein tandó'ó táto'on xí'o ndeé ta'ani ini ndo'ó sa'a ña ndíta yó xí'ín Jesucristo. Ta sa'a ña dána'i to'on Ndios, xí'ín sa'a ña ká'ín sa'a Jesucristo, sa'a ñoó ni sa'an ta né'e choon ni dankoo ra yu'u iin yuku iin ini taño'o noo naní Patmos.

¹⁰ Tein iin kuu ni kaxi mií sato'o yo Ndios keká'ano yó na, daá ñoó nákaa yu'u tixi ndá'a Espíritu ií ná. Ta kúu ni seídó'i chí sata dí'ai ña ni'i nda'o ni ka'an iin tachi ñayuu. Táto'on k'i'o ni'i ká'an trompeta, k'i'o dión ni'i ni ka'an tachi ñoó. ¹¹ Dá ni ka'an xí'ín:

—Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu ná mií sa'a xí'ín na noo ndí'i. Ta taa kii yo'ó noo tuti ndidaá ña ndé'ón kúu, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ndin usa ve'e ño'o ño'o chí kuendá Asia, noo kúu ñoo Éfeso, xí'ín ñoo Esmirna, xí'ín ñoo Pérgamo, xí'ín ñoo Tiatira, xí'ín ñoo Sardis, xí'ín ñoo Filadelfia xí'ín ñoo Laodicea —kaá na xí'ín.

¹² Dá tá ni nandió koo ni sa nde'í, nde'a ndá yoo ká'an xí'ín, ta kúu ni xini ndíta usa candelero ni kava'a xí'ín oro, noo sa ndodó ña tóon. ¹³ Ta tein ndin usa candelero ñoó iin iin na kaa táto'on kaa na ni nduu taa ñayuu yó'o. Ta ndíxi na iin dá'on káni, ta xínoan nda sa'a ná, ta nákaa iin vatí oro yu'u ndíká na. ¹⁴ Ta diní ná xí'ín idí diní ná kuxí kachian, ta ndé'án táto'on ndé'é yi'o, ta nduchí nóo na kúu táto'on k'i'o ño'ó ita. ¹⁵ Ta táto'on yé'e kaa kuaán ni dandúti ra, k'i'o dión yé'e sa'a ná. Ta táto'on k'i'o ní'i noo kua'an takui kua'a, k'i'o dión ní'i tachi ná. ¹⁶ Ta noo ndá'a xoo kuá'a na ño'o usa tñoo, ta yú'u ná tánee iin espada, ta ndi nduu xooan deen. Ta ndato yé'e noo ná táto'on k'i'o ndato yé'e tá ndii deen.

¹⁷ Tá ni xini táto'on k'i'o kaa na, kúu ni yaa nda noñó'o táto'on k'i'o kuéi na ni xí'i. Dá ni chinóo na nda'a kuá'a na sataí, dá ni kaa na xí'ín:

—O sa yú'oon. Yu'u kúu na mií sa'a, ta yu'u kúu na noo ndí'i. ¹⁸ Ta kúu ta'ani na

daá ió takí. Ní xí'íi, tído takí viti, ta daá kuií vá katakíi. Díón ná koo. Ta mií yu'u kómí nda'á kaa noo ñó'o na kúú ndíi, ta kómí ta'ani yu'u choon noo ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na. ¹⁹ Ta taa ndidaá ña ní xinon, ta taa ta'ani ndidaá ña kúú tiempo viti, xí'ín ña koo chí noo. ²⁰ Ná ko'in kasto'in xí'ón ndi dándáki ndin usá tiñoó, tá'an kirí ní xinon ñó'o noo ndá'a xoo kuá'í, xí'ín ndin usá candelero oro ñoo. Ndin usá tiñoó ñoo kúú ndin usá ángel kómí choon satá ndin usá ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia, ta ndin usá candelero oro ní xinon ñoo kúú ndin usá ve'e ño'o ñoo.

2

Tánda'á Juan to'on ní ka'an Jesús kua'an noo ná kúú kuendá na ndéi ñoo Éfeso

¹ Taa ña ko'in ka'in xí'ón noo iin tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Éfeso, ta ka'on xí'ín ná: “Na ñó'o ndin usá tiñoó noo ndá'a xoo kuá'a, na xionoo tein ndin usá candelero oro ñoo kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ² Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'á ta'ani yu'u ña ndí'i ini ndo kéchóon ndó, ta ná'á ta'anii ña xí'o ndeé iní ndo noo tandó'ó ndó'o ndó. Ta ná'á ta'anii ña kékini ini ndo xiní ndo ñayuu káni. Ta xirndodó ndó taa kaá kúú apóstol, tído ko ta'ón ña kúú rá, ta kándaá ini ndo ña kúú rá ta to'ón. ³ Ta ndó'o níno ndo, ta xí'o ndeé iní ndo, ta ndí'i ini ndo kéchóon ndó noo yú'u sa'á ña kóni ndo yu'u, ta ko sá tuu ta'on ndó. ⁴ Tído ká'an kuachii noo ndo sa'a iin ña'a, chí ko kóni ka ndo yu'u táto'on kí'o ní sa kóni ndo yu'u nda míi sa'a. ⁵ Sa'á ñoo ndisaá ini ndo ndéi ní kúei ndó noo ña ko kóni ndo yu'u, ta nandikó iní ndo sa'á ña kée ndó díón. Ta nandió kuéi ndó kee ndó ña va'a táto'on ní sa kee ndó nda míi sa'a. Dá chí tá koó, dá kían sa yachii noo ndéi ndó, ta díta vá yu'u candelero ndo noo íian. ⁶ Tído iin ña va'a kée ndó kían ña kékini ini ndo xiní ndo ña kée na kúú kuendá nicolaítas, ta kí'o díón ta'ani ndó'o yu'u xí'ín ná. ⁷ Ta na ió do'o, ná kúeídó'o na ña ká'an na kúú Espíritu íi xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo na ní xí'o ndeé iní ní xinkuei nda noo ndí'i, noón kúú na kí'oi ña keí ná kuí'i kána noo yíto, yiró xí'o ña kataki chíchí ñayuu.

Ta yíto yó'o kúú ra íin me'í noo ndato káa noo ió Ndios.”

Tánda'á Juan to'on ní ka'an Jesús kua'an noo ná kúú kuendá na ndéi ñoo Esmirna

⁸ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Esmirna, ta ka'on xí'ín ná: “Na kúú míi sa'a, na kúú noo ndí'i, na ní xí'í, ta ní nataki na kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ⁹ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'á ta'ani yu'u táto'on kéndava'a ñayuu xí'ín ndó. Ta ná'á ta'ani yu'u táto'on kí'o kúnda'í ndo ñayuu yó'o, va'ará na kuiká vá kúú ndó noo Ndios. Ta ná'á ta'anii ña ká'an ndava'a na kaá kúú na Israel xí'ín ndó, tído ko ta'ón ña kúú ná, dá chí kúú ná iin tu'u ndíta xí'ín ña u'u. ¹⁰ O sa yu'ú ndo ndidaá ña vei ndo'o ndó. Ta kaá ta'ani yu'u xí'ín ndó ña ko'on ta'ani ña u'u taán dao ndo'ó ve'e kaa, dá kexíxian xí'ín ndó, ta uxí kuú kéndava'an xí'ín ndó. Kandita ndaa ndo xí'ín nda noo kuu ndo sa'í, dá kían kí'oi iin corona noo ndo, ña kúú ña kataki chíchí ndó. ¹¹ Ta na ió do'o, ná kúeídó'o na ña ká'an na kúú Espíritu íi xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo na ní xí'o ndeé iní ní xinkuei nda noo ndí'i, noón kúú na o kuú ta'on ta'ándá kúú uu.”

Tánda'á Juan to'on ní ka'an Jesús kua'an noo ná kúú kuendá na ndéi ñoo Pérgamo

¹² Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Pérgamo, ta ka'on xí'ín ná: “Na tánee espada yú'u, ña deen ndi nduú xoo, míi ná kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ¹³ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ña ndéi ndó míi ñoo noo dándáki ña u'u. Tído ndíta toon íi vá ndó xí'ín yu'u, ta ko ní dánkoo ta'on ndó ña kándéé iní ndo yu'u, va'ará ní xini xí'ín noo ndo ní sa'ání ñayuu Antipas, tá'an ra sa kasto'on ndaa to'in noo ñayuu. Díón ní ndo'o ra ñoo ña u'u xaan. ¹⁴ Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ña'a, dá chí ñó'o dao na kúú kuendá Balaam tein ndo'ó. Ta sa ná'á vá ndó ña taa yó'o sa daná'a noo Balac ndi kee ra kexíxi ra xí'ín na ñoo Israel, sa'á ñoo ní ya'a na ní seí ná koño kíti, ña dóko ñayuu noo yoko ná, ta ní ya'a ta'ani na ní kee na

kuachi xí'ín nā kō kúú yí ná, xí'ín nā kō kúú ñadi'í nā. ¹⁵ Ta ñó'o ta'ani nā kúú kuendá nicolaítas tein ndó, ta kékini ini yu'u xiní ña dána'a nā. ¹⁶ Sa'á ñó'o nandikó kí ini ndo sa'á kuachi kée ndó, dá chī tá koó, yachī va saā yu'u noo ndéi ndó, dá ka'ání ñayuu yó'o xí'ín espada tánee yú'í. ¹⁷ Ta nā ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an nā kúú Espíritu iñ xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noó nā nī xī'o ndeé iní nī xinkuei nda noo ndí'i, ko'ín kī'oi maná, ña ió de'é induú, keí ná, ta kī'o ta'anii iin yuu kuxí ló'o noo iin rá iin na, ta noo yuu ñó'o kanda'a iin kuu saá. Ta nī iin tó'on ta'on dao ka ñayuu o kána'a ndá kuu kíán, sa'ava iin tó'on nā nī natiin ña kana'a."

Tánda'a Juan to'on nī ka'an Jesús kua'an noó nā kúú kuendá nā ndéi ñoo Tiatira

¹⁸ "Ta taa ña ko'ín ka'ín xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Tiatira, ta ka'on xí'ín ná: "Nā kúú de'e Ndios, nā tóon nduchí nóo táto'on tóon ño'o ita kái, nā yé'e sa'a táto'on kī'o yé'e kaa kuaán nī dandúti ra, noón kúú nā kaá di'a xí'ín ndó: ¹⁹ Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'ani yu'u ña kóni ndo yu'u, ña kándéé iní ndo yu'u, ña xínkuáchí ndó noó yu'u, ña xí'o ndeé ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta va'a ka ví kéchóon ndó noo yú'u viti o duú tá mí sa'a. ²⁰ Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ña'a, dá chī sóno ndó noo Jezabel, ña kúú profeta to'ón, ña kíán dána'an noo ndo. Ta sóno ta'ani ndó ña dánda'í ña'a yó'o ta xínkuáchí noo'í, dá ya'a ra kee ra kuachi xí'ín nā kō kúú ñadi'í ra. Ta dánda'í ta'anián ra, dá ya'a ra seí ra koño kítí, kirí dóko ñayuu noó yoko. ²¹ Ta nī sonóí ña kíán ná nandikó iníán, tído kō kóni ta'an vaán nandikó iníán, chī kée iñ váán kuachi xí'ín ta kō kúú yíán. ²² Sa'á ñó'o ko'ín dánkao ñaái noo xíto kandu'an ndo'an kue'e, ta kī'o ta'anii ña ndo'o nío ndidaá ra kée kuachi xí'án tá ná o nándikó iní ra sa'á kuachi kée ra xí'án. ²³ Ta ko'ín dárkue'i ndidaá nā ndíta xí'án, dá kuu nā. Ta ndidaá ñayuu kúú kuendá yu'u ná kandaá ini ña yu'u kúú nā kátóni ini ndi nákani ini ñayuu xí'ín ña kátóo nā kee na, ta ná chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on kī'o káa choon nī kee na.

²⁴ "Tído dao ka ndo'ó ndéi ñoo Tiatira, kō tái ta'on ndó sa'á ña kée nā kúú kuendá Jezabel, ta kō kándisa ndó ña chínaní ñayuu ña ndichí xí'o ña u'u. Sa'á ñó'o kō sa'andá kai nī iin ka choon noo ndo. ²⁵ Sa'ava ña kóni kíán koo ini ndo kuita toon ndó xí'ín ña kándéé iní ndo yu'u nda ná kasandaá kuu nandió koo tukui. ²⁶ Ta noó nā nī xī'o ndeé iní nī xinkuei nda noo ndí'i, tá'an nā sa kee ña kóni yu'u nda noo ndí'i kúú, noón kúú nā ko'on yu'u kī'oi choon noo, dá dándaki na iin rá iin ñoo ñayuu yó'o. ²⁷ Ta xí'ín vara kaa dándaki na ñoo ñóo, ta ko'on nā dákuáchí naan táto'on kī'o cháchí kidi ñó'o, chī kī'oi choon noo ná táto'on nī xī'o tatái choon noo mií, ²⁸ ta ko'ín kī'oi iin kímí ndato tóon na'a noo ná. ²⁹ Sa'á ñó'o, nā ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an nā kúú Espíritu iñ xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

3

Tánda'a Juan to'on nī ka'an Jesús kua'an noó nā kúú kuendá nā ndéi ñoo Sardis

¹ "Ta taa ta'ani ña ko'ín ka'ín xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Sardis, ta ka'on xí'ín ná: "Nā kómí ndin usá espíritu Ndios, nā ñó'o ndin usá tiño noo ndá'a, noón kúú nā kaá di'a xí'ín ndó: Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'anii ña kaá ñayuu ña takí ndo xí'ín ña kándisa ndó, tído kō takí ta'on ndó noo yú'u. ² Sa'á ñó'o kaño'o ini ndo, ta kandaá ndo ña kua'an naá noo ndo, dá ná o naá chíchíán, dá chī nī kandaá ini ña kō kéndisá'ano ta'on ka ndo noo Ndios táto'on kī'o kóni nā kee ndó. ³ Kua'án ndo ndisaa ini ndo ndá kíán nī natiin ndó, ta ndá kíán nī seídó'o ndó, ta kua'án ndo kee ndó ña, ta nandikó iní ndo, chī nī ya'a ndó noo Ndios. Kandeí nduu ndo, dá chī tá koó, dá kíán saai noo ndéi ndó táto'on kée iin ta kuí'íná, ta natiin ndakánai ndo'ó. ⁴ Tído ndéi ta'ani dao ñayuu ñoo Sardis xaan, ta kō ní dáyako ta'on na dá'on ná, chī kō ní dáyako nā mií ná xí'ín kuachi. Sa'á ñó'o kandii na dá'on kuxí kanoo na xí'ín yu'u, dá chī ió íchí ná koo na dión sa'á ña nī sa ndaa nā mií ná. ⁵ Ta ndi ndáa nā nī xī'o ndeé iní nī xinkuei nda noo ndí'i, noón kúú nā nandixi dá'on kuxí, ta o dándoo ta'on yu'u kuu ná noo libro

noo kándodó kuu na ñi'í ña kataki chíchí, ta nakoni yu'u na, ña kúú ná ñayuu miíí, noo tatái Ndios xí'ín noo ángel kéchóon noo ná. ⁶ Na ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúú kuendá na ndei ñoo Filadelfia

⁷ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ko'an noo ángel kómí choon satá na kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Filadelfia, ta kaaon xí'ín ná: “Di'a ká'an na ij, na kúú na ndaa, na kómí nda'á kaa rey David, na sónó, ta ko'ín ta'on kandeé kadi, na sadí, ta ko'ín ta'on kandeé konó, noón kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ⁸ Ta sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó. Sa'á ñoo kaái xí'ín ndó ña sa ni nono vá yé'é noo ndo, ta ko'ín ta'on kandeé kadi ña. Ná'í ña cháá vá ndakí ndo, tído ndíta ndaa ndo xí'ín to'in, ta ko'ín ndata ndo sa'a yú'u. ⁹ Kana'á ndó ña ko'in naki'oi na kúú kuendá ña u'u noo ndá'a ndo, tá'an na kaá ña kúú ná na Israel, tído ko'ín ña kúú ná, ñayuu to'ón vá kúú ná. Ta tanda'í na kasaa na kakuíta xití ná noo sa'a ndo, ta nakoni na ña miían ndaa kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰ Ni kee ndó choon ni sa'andai noo ndo, chi xí'o ndeé iní ndo ndíta toon ndó xí'ín yu'u, sa'á ñoo kandaa va'a mií yu'u ndo'ó noo tandó'ó kini vei noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chi xí'ín tandó'ó yó'o ko'in korndodóí ndidaá ñayuu ndéi noñó'o. ¹¹ Yachi vá saai. Kua'án ndo tiin toon ndó ña ndaa kándísa ndó, dá kían ná dá'a ni kandeé dao ka na naki'in na corona kánian ni'í ndo. ¹² Ta na ni xí'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'i, na yó'o kúú na ko'on yu'u chikatai kakuu na tát'on iin di'in kandita katuu ve'e ño'o Ndios, ta ni iin kuu tát'on o kándoo na sata vé'e. Ta sata mií ná ko'in taai kuu Ndios xí'ín kuu ñoo Ndios, ña kúú ñoo Jerusalén saá, ña kían konoo vei nda induú noo ío Ndios, ta taa ta'anii kuu saá kakomí miíí sata ná. ¹³ Na ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúú kuendá na ndei ñoo Laodicea

¹⁴ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuendá yu'u

ndéi ñoo Laodicea, ta ka'on xí'ín ná: “Mií na dáxinkoo to'on Ndios, noón kúú na xí'o ndaa kuendá sa'á ña ni xini na, ta ká'an na ndino'o ña ndaa, ta kúú ná yo'o ndidaá ña'a ni kava'a ío ñayuu yó'o ni kee Ndios, na yó'o kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ¹⁵ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ko'ín ndó xí'ín to'in, ta ni ko'ín ndó xí'án. Va'a kaaon iin íchi ná koo vixi ndó, o iin íchi ná koo i'íní ndó xí'án. ¹⁶ Dá chi sa'á ña vaá óon yí'i yókó ndó xí'ín to'in, sa'á ñoo ko'in ndusai ndo'ó, chi ko'ín ndó, ta ni ko'ín ndó xí'án. ¹⁷ Di'ón kaái xí'ín ndó, dá chi kaá ndo ña kúú ndó na kuiká, ña ni kandeé ndó ni kekuiká ndó mií ndó, ta ni iin ña'a ko'ín kámani noo ndo, kaá ndo. Tído ko'ín ta'on ndó kuendá ña kúú ndó na ndéi ndava'a, na noo ndó'o, na kúnda'í, na kó'ó noo, na ndaa vichí. ¹⁸ Sa'á ñoo ká'an ni'inii yu'u noo ndo ña kuiin ndó oro ndino'o, ña ni xirndodó ná xí'ín ñó'o kéi, noo yú'u, dá kakuu ndisa ndó na kuiká, ta kuiin ta'ani ndó dá'on kuxí noo yú'u kandixi ndó, dá dáda'í ndó mií ndó, dá kían ná dá'a ni kaka'an noo ndo ña ndaa vichí ndó, ta taán ndo tata nduchí noo ndo, dá ná natuu cháá noo ndo. ¹⁹ Dá chi dánani va yu'u na kú'u ini yu'u sa'a, ta ndaa yú'u vá yu'u na. Sa'á ñoo kua'án ndo ndino'o ini ndo ndiko ndo ña va'a, ta nandikó iní ndo, chi ni ya'a ndó noo yú'u. ²⁰ Yó'o iní dákasái yé'é ndó, ta ndi ndaa ndo ni seídó'o noo ká'in, ta ni sonó ndó yé'é ndó, dá kían ku'i ve'e ndó, ta kadíni yu'u xí'ín ndó, ta ndo'ó kadíni xí'ín yu'u. ²¹ Ta noo na ni xí'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'in kí'oi ña kían kandeí dáó ná xí'ín yu'u noo ióí dándákii, tát'on kí'o ni kandeé yu'u ni xinkooi, dá ni sa'á koo nduúí xí'ín tatái Ndios noo ío na dándáki na. ²² Na ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

4

Kék'ano na ndei induú tatá Ndios

¹ Tá ni ndi'i, dá ni xini ni nono iin yé'é chí induú, ta tachi, ña ni seido'i mií sa'a, ña kían ní'í tát'on kí'o ni'í ká'an trompeta, ñoo ni kaa tuku xí'ín:

—Kua'án kaa, nakí, dá ná ko'in dánai noon ndidaá ña vei koo cháá ka chí noo —ka'an.

² Ta kúú iin kuití vá n̄i nakutíí xí'ín Espíritu īi Ndios. Ta chí induú n̄i xini iin iin téi ta né'e choon, ta noo téi ñoó ió iin na dándáki. ³ Tátō'on ndé'é yuu ndato naní jaspe xí'ín yuu ndato naní cornalina, k̄i'o dión ndé'é ñ̄i na ió dándáki ñoó. Ta iin iin chiyángí noo ió na, ta chiyángí ñoó ndé'é tátō'on k̄i'o ndé'é yuu kuí ndato naní esmeralda. ⁴ Ta noo iin téi noo ió na dándáki ñoó n̄i kao noo okō kom̄i téi noo ndéi okō kom̄i ta sá'ano, n̄i xini yu'u, ta ndíxi ra dá'on kuxí kachi, ta kándodó corona oro din̄i rá. ⁵ Ta téi iin me'í ñoó kánkuei tasa, ta ní'í xido kúu ka'ándí, ta tái ndátó'on kua'á ñayuu. Ta sa'a mií téi yó'o ndíta usa ñó'o tóoan, ta ña yó'o kúu ndin usa espíritu Ndios.

⁶ Ta noo iin téi yó'o ndé'é tátō'on ndé'é taño'o dión tátō'on dión yuu tatá, ta yé'e ra tátō'on yé'e iin yuu dión ndato naní cristal. Ta diin téi yó'o ndíta kom̄i ña'a takí, ta iin ní ñ̄ián tándaa nduchí nóoan, chí tándaaan chí sataán, chí nooán. ⁷ Tá'an ña mií noo ñoó káa tátō'on káa iin ndika'a, ta ña kúu uu ñoó káa tátō'on káa iin chikerró, ta ña kúu on̄i ñoó káa nooán tátō'on káa noo iin ta, ta ña kúu kom̄i ñoó káa tátō'on káa iin kirí ya'a tánee noo táchi. ⁸ Ta iño kúu ndixi iin rá iin ndin kom̄i ña takí ñoó, ta iin ní ndixián tándaa nduchí nóoan. Ta kō sá tuu ta'an vaan nduú ni ñoó ña k̄ian ká'an di'a: Na īi, na īi, na īi kúu Ndios, na kúu sato'o yo, ta mií ná kúu Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a.

Ta mií ná n̄i sa kuu na, ta mií ná kúu ná, ta mií ná kúu na kasaa.

⁹ Ta daá kéká'ano ndin kom̄i ña takí ñoó na ió dándáki noo téi ñoó, ta xí'oan ñaño'ó noo ná, ta náki'oan ndivé'e noo na daá takí kuí. Ta iin rá iin ta'ándá ká'an dión, ¹⁰ dá sa kuíta xití ndin okō kom̄i ta sá'ano ñoó noo sá'a na ió noo téi ñoó, ta kéká'ano ra na daá takí kuí, ta taó ra corona kándodó din̄i rá chindei ra noo sá'a ná, ta kaá ra xí'ín ná:

¹¹ Sato'o ndu, ió íchi ní ña k̄ian keká'ano na mií ní,

ñ̄a k̄ian k̄i'o na ñaño'ó noo ní, ñ̄a k̄ian natiin ní ndidaá tá'an choon, dá chi mií ní n̄i kava'a ndidaá tá'an ña'a. Ta sa'a ña dión n̄i kon̄i mií ní, sa'a ñoó ió ndidaá tá'an ña'a, ta sa'a ñoó ta'ani n̄i ndaki ndidaá tá'an ña'a n̄i kee ní.

5

Ni'í Jesús, na kúu léko, iin tuti ndadí xí'ín sello

¹ Ta n̄i xini ta'anii kánóo iin tuti n̄i natuu noo ndá'a xoo kuá'a na ió noo téi ñoó, ta ndi nduú xooan káa tō'on, ta ndadí yú'an xí'ín usa sello. ² Ta kúu n̄i xini ta'anii iin ángel ndakí nda'o, ta n̄i'í nda'o ká'an na:

—¿Ndá yoo ió íchi ña ka'anda na ndin usa sello, ta konó ná tuti yó'o? —kaá na.

³ Ta ni iin tó'on na ndéi induú, ta ni na ndéi noño'o, ta ni na ndéi tixi ño'o kō ní kándéé konóan, ta ni kō ní kándéé ná ka'i naan. ⁴ Sa'a ñoó n̄i ndei'i nda'o yu'u, dá chi kō ní náni'i ná ni iin tó'on na ió íchi ña k̄ian konó ná tuti ñoó, ni ña ka'i na ña, ni ña kándé'é náan.

⁵ Dá n̄i kaa iin ta sá'ano ñoó xí'ín yu'u:

—O sa kuákón, dá chi na kúu ndika'a n̄i kii tein na ve'e Judá, na n̄i kii tein na ve'e David, na yó'o kúu na n̄i kándéé noo ndidaá ña'a, sa'a ñoó ió íchi ná konó ná tuti káa, ta ka'anda na ndin usa sello ndadí yú'an.

⁶ Dá n̄i sa nde'í, ta yati noo iin téi ñoó, xí'ín tein ndin kom̄i ña takí ñoó, ta me'í ta sá'ano ndéi ñoó n̄i xini iin iin na kúu léko. Ta káa na tátō'on káa kirí n̄i sa'ání ná. Ta usa kúu ndiki ná, ta usa ta'ani kúu nduchí nóo na, ta ña yó'o kúu ndin usa Espíritu Ndios n̄i tanda'á ná kua'an iin ní kúu ñayuu. ⁷ Dá n̄i tatuu yati na kúu léko ñoó n̄i tiin na tuti kánóo noo ndá'a xoo kuá'a na ió dándáki noo téi ñoó.

⁸ Tá n̄i ndi'i n̄i tiin na libro ñoó, dá n̄i sa kuíta xití ndin kom̄i ña takí ñoó xí'ín ndin okō kom̄i ta sá'ano ñoó noo na kúu léko ñoó. Ta ndidaá vá rá né'e arpa xí'ín copa oro n̄i chití ño'o dusa chíño'ómá, ta ña yó'o kúu tō'on xika ta'i ñayuu Ndios noo mií ná. ⁹ Ta xita ra iin yaa saá ká'an di'a:

Ió íchi ní natiin ní libro, ta ka'anda ní sel-loan,

chi n̄i sa'ání rá mií ní, ta xí'ín ni mií ní n̄i chiyá'i ní sa'a ndú'u,

dá n̄i nduu ndu ñayuu Ndios.

Chi n̄i kee ní dión xí'ín ñayuu n̄i kii iin rá iin tata, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín na ndéi iin rá iin ñoo, xí'ín na ndéi iin rá iin nación.

¹⁰ Ta n̄i kee ní iin rá iin ndu'u kakuu ndu rey xí'ín duti noo Ndios,

ta kane'e ndu choon satá ñayuu ndéi noñó'o.

11 Ní ndi'i, dá ní xinií ní kao noo kua'á nda'o ángel noo ió Ndios dándáki na, xí'ín noo ndéi ndin komi ña takí ñoó, xí'ín noo ndéi ta sá'ano ñoó. Ta kua'á nda'o mil millón kúu ángel ní kao noo ndíta ñoó. 12 Ta ní seido'i ní'í ní ka'an na:

Ió íchi na kúu léko, na ní sa'ání rá, ña kían natiin na ndidaá tá'an choon, xí'ín ndidaá tá'an ña kuiká, xí'ín ndidaá tá'an ña ndichí, xí'ín ndidaá tá'an ndée, xí'ín ndidaá tá'an ñaño'ó, xí'ín ndidaá tá'an to'on ndato keká'ano ñayuu na.

13 Ta ní seido'i ní ka'an ndidaá ña ní kava'a Ndios, ña ndéi induú, xí'ín ña ndéi noñó'o xí'ín ña ñó'o tixi ñó'o, xí'ín ña ñó'o ini taño'o, xí'ín ndidaá ka ña'a ní kava'a Ndios, ta kaáan di'a:

Na ió dándáki noo tēj kaa xí'ín na kúu léko kaa kúu na kánian natiin to'on xí'o ñayuu keká'ano ñaá ná, ta ná natiin na ñaño'ó, xí'ín to'on ndato, xí'ín ndée, ta daá kuití dión ná koo.

14 Ta di'a ká'an ndin komi ña takí ñoó:

—Dión ná koo.

Ta ní sa kuíta xití ndin oko komi ta sá'ano ñoó, ta ní xino taan ra nda noñó'o ndáño'o ra na daá takí kuií.

6

Di'a ní kuu tá ní sa'anda Jesús sello ñoó

1 Ta ní xinií ní sa'anda na kúu léko ñoó iin sello ndadí yú'u libro ñoó. Dá ní seido'i ní ka'an iin ña takí ñoó, ta ní'í nda'o ní ka'an. Táto'on kí'o ní'í káyu'ú dāj, kí'o dión ní'í ní ka'an, ta kaáan:

—Nakíi.

2 Tá ní ndi'i ní ka'an dión, dá ní xinií ní keta iin kuéi kuxí vei rí, ta kánóo iin ta sata ri, ta né'e ra iin kuxí. Ta ní natiin ra iin corona, ta kúu rá iin ta ní kandeé, ta kua'an ra kandeé rá cháá ka.

3 Tá ní ndi'i, dá ní sa'anda na sello kúu uu, dá ní seido'i ní ka'an iin ka ña takí ñoó:

—Nakíi.

4 Dá ní keta iin ka kuéi vei rí, ta kúu rí iin kuéi kua'á. Ta kánóo iin ta sata ri, ta ní natiin ra choon ña kían dítá rá ña ndéi va'a

ñayuu ndéi ñayuu, dá kasá'á ka'ání tá'an iin rá iin na. Ta ní ní'í rá iin espada ká'ano.

5 Tá ní ndi'i, dá ní sa'anda na sello kúu oni, dá ní seido'i ní ka'an ña takí kúu oni ñoó:

—Nakíi.

Dá ní xinií iin iin kuéi ndei'í, ta kánóo iin ta sata ri, ta né'e ra noo chíki'ó ra ndi kí'o vee ña'a. 6 Dá ní seido'i tachí iin na ní ka'an tein ndin komi ña takí ñoó, ta kaáan di'a:

—Iin kilo va tirió ní'í ná sa'a choon kée na iin ní kuu, ta oni kilo va cebada ní'í ná sa'a choon kée na iin ní kuu. Tído ná dá'a ní dándáa yo'ó ya'i sití xí'ín vino.

7 Tá ní ndi'i, dá ní sa'anda na sello kúu komi, dá ní seido'i ní ka'an ña takí kúu noo ndi'í ñoó:

—Nakíi.

8 Dá ní xinií vei iin kuéi xi'í kuaan, ta kánóo iin ta sata ri, ta naní rá Kue'e Deen Sa'ání Ndií. Ta sata mií rá vei iin ka ra naní Yáí Ndií. Ta ní natiin ra choon ña kían ka'ání rá iin ñayuu noo iin iin komi ná. Dao na ka'ání rá xí'ín espada, dao ka na ka'ání rá xí'ín doko, dao ka na ka'ání rá xí'ín kue'e, ta dao ka na ka'ání rá xí'ín kirí deen ndéi noñó'o.

9 Tá ní ndi'i, dá ní sa'anda na sello kúu o'on, dá ní xinií ña tixi noo náa ñoó ñó'o ní'o ndidaá na ní xi'í sa'á ña kándisa na to'on Ndios xí'ín sa'á ña sa ká'an na ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu. 10 Ta káyu'ú ndidaá na yo'ó, ta kaá na xí'ín Ndios:

—Mií ní kúu na né'e choon ká'ano cháá ka, mií ní kuu na i, na ndaa, sa'á ñoó, ¿nda oon keyiko ní sa'a ndú'u, dá naki'in ya'i ní sa'á ní ndú'u, kirá ní sata na ndéi noñó'o? —kaá na.

11 Dá ní ní'í ná dá'on kuxí kandixi na, ta ní ta'anda choon noo ná ña ná nani'í ndée ná lú'u ka tiempo nda ná kuu ndidaá na kánian kuu sa'á ña kándisa na to'on Ndios, na kúu ñayuu xínkuáchí noo Ndios táto'on ní kee mií ná.

12 Tá ní ndi'i, dá ní xinií ní sa'anda na sello kúu iño ñoó. Ta kúu ní'í nda'o ní taan, ta ní ndunde'i'í ndindii táto'on kí'o ndei'í dá'on ndixi na tá xí'í ndii noo ná, ta yoo ní nduku'á ní. 13 Ta nda noñó'o yo'ó ní kuéi tiñoo ñó'o induú, táto'on kí'o kuéi tiño'ó nda noñó'o kée tachí. 14 Ta ní natuu induú táto'on kí'o natuu iin yúu tá ko xínño'ó ka naán. Ta ndidaá yúku ndíta noñó'o, ta

ndidaá yúku ndíta ini taño'o nî nadaon ña, ta kō ndíta kaan xoo noó nî sa nditaan. ¹⁵ Ta nî taxí tá'an ndidaá rey ndéi noño'o, xí'ín ndidaá na ndáya'i, xí'ín ndidaá na kuiká, xí'ín ndidaá ta dándáki soldado, xí'ín ndidaá na ná'ano, xí'ín ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, xí'ín ndidaá na koó sato'o, ta nî chide'é ná mií ná ini káo ná'ano, xí'ín tixi yuu ná'ano tánee ndika yúku, ¹⁶ dá nî kaa na xí'ín yúku ñoo, xí'ín káo ñoo:

—Kuei ndó kodó ndó sata ndú'u, ta dáda'i ndó ndu'u noó na ió dándáki noo téi káa, xí'ín noó na kúu léko káa, chí xido ini na xini na ndu'u, ¹⁷ chí viti kían sa nî kasandaá kuu xido nda'o ini na, ¿ta ndá yoo ví ki'o ndeé ini kuita noo ná?

7

Karndaa sello taan iin ciento uu diko komi mil na Israel

¹ Tá nî ndi'i, dá nî xini ndíta komi ángel ndin komi xoo tachí noño'o yó'o. Ta ndin komi ángel yó'o ndíta chítuu tachí, dá ná o kána kaan noño'o yó'o, ni noó taño'o, ni noo ni iin yíto. ² Ta nî xini ta'anii iin ka ángel kokaa vei chí xoo noo xíno ndindii, ta né'e na sello Ndios takí. Dá nî'i nda'o nî kayu'ú ná noo ndin komi ángel, na nî natiin choon ña kían kendava'a na xí'ín noño'o yó'o, xí'ín taño'o. ³ Ña yó'o nî kayu'ú ángel ñoo:

—O sa kéndava'a ndó xí'ín noño'o xaan, ni taño'o xaan, ni yíto xaan xían nani ko ñá'a kani ndu sello taan na xínkuáchí noo Ndios yo.

⁴ Ta nî seídó'o ta'ani yu'u ndidaá kúu na nî ni'i sello ñoo. Ta kúu ná iin ciento uu diko komi mil na ñoo Israel, ta nî kii na tixi ndin uxí uu de'e ta naní Israel. ⁵ Dá chí tein na ve'e Judá uxí uu mil na nî ñani sello, ta tein na ve'e Rubén uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ta tein na ve'e Gad, uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ⁶ ta tein na ve'e Aser uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ta tein na ve'e Neftalí uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ta tein na ve'e Manasés uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ⁷ ta tein na ve'e Simeón uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ta tein na ve'e Leví uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ta tein na ve'e Isacar uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ⁸ ta tein na ve'e Zabulón uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ta tein na ve'e José uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello, ta

tein na ve'e Benjamín uxí uu ta'ani mil na nî ñani sello.

Ndixi kuxi kua'á nda'o mil ñayuu, ta ndíta na kéká'ano na Ndios

⁹ Tá nî ndi'i, dá nî xini ndíta kua'á nda'o ñayuu, ta kō ín ta'on kandeé ka'i na, dá chí kúu ná ñayuu nî kii ndidaá nación, na nî kii ndidaá ñoo kuálí, xí'ín ñoo ná'ano, na ká'an iin rá iin yú'u. Ta na yó'o kúu na ndíta noó na ió dándáki noo téi ñoo, xí'ín noó na kúu léko ñoo. Ta ndixi kuxí na, ta tánee ñoo ndá'a ná. ¹⁰ Ta ña yó'o káyu'ú ná ndíta na: Iin tó'on na kándéé dáka'ki ñaá kúu Ndios yo, na ió dándáki noo téi káa,

xí'ín na kúu léko káa.

¹¹ Ta nî kao noo ndidaá tá'an ángel, xí'ín ndidaá ta sá'ano ñoo, xí'ín ndin komi ña takí ñoo ndíta na sa'a téi noo ió Ndios dándáki na. Ta nî sa kuita xití ná noo téi ñoo, ta nî kasá'a ná ndáño'o na Ndios, ¹² ta kaá na:

Dión ná koo, tatá Ndios.

Ná natiin ní to'on va'a, xí'ín to'on ndato, xí'ín ña ndichí, xí'ín ndivé'e, xí'ín ñaño'ó, xí'ín ndidaá choon, xí'ín ndée viti, ta daá kuití dión ná koo.

¹³ Dá nî kaa iin ta sá'ano ñoo xí'ín yu'u:

—¿Ndá yoo kúu na ndixi dá'on kuxí káa, ta ndeí nî kii na káa?

¹⁴ Dá nî kaají xí'ín rá:

—Mií ní ná'a, tatá.

Dá nî kaa ra xí'ín:

—Na káa kúu na nî kan kuei nî kii tein tandó'o kini. Ta nî nakata na dá'on ná xí'ín nî na kúu léko, dá nî ndukuxí kachían.

¹⁵ Sa'a ñoo ndíta na noo ió Ndios dándáki na, ta nduú ñoo xínkuáchí ná noo ná ini ve'e ño'o na. Sa'a ñoo mií Ndios, na ió dándáki noo téi káa, kúu na koo xí'ín ná, ta kandaka va'a ñaá ná. ¹⁶ Ta o kixi ka ña kuiko na, ta ni o íchi ka na takuij, ta ni o ndíj ka na kee ndindii, ta ni o kóo í'íní ka koni na, ¹⁷ dá chí mií vá na kúu léko ín me'í noó na ió dándáki káa kandaka na ñayuu yó'o, ta kandaka ñaá ná ko'on na ko'o na noo kána ndita takuij, kirá xí'o ña kataki chíchí yó. Ta nadáyaa mií Ndios ndidaá ndrnoo ná —kaá ta sá'ano ñoo xí'ín.

8

Di'a nî kuu tá nî sa'anda Jesús sello kúu usa

1 Tá n̄i ndi'i n̄i sa'anda na sello kúu usa ñoó, ta kúu tádi óon n̄i kuu induú noo ió Ndios táto'on t̄ixi dao hora. 2 Ndi'i, dá kúu n̄i xini n̄i ndíta usa ángel noo ió Ndios, ta iin rá iin na n̄i ni'i iin trompeta. 3 Dá n̄i kasáa iin ka ángel, ta n̄i sa kuín na noo náa, ta né'e na iin copa oro noo kéi dusa n̄i saa na. Ta n̄i ni'i ná kua'á nda'o dusa, dá dák'ín tá'an na ña xí'ín ña xíka ñayuu Ndios noo mií ná, dá kej ña noo náa oro ñoó, ña iin noo na ió dándáki ñoó. 4 Ta ini copa né'e ángel yó'o kána ño'oma dusa xí'ín ña xíka ñayuu Ndios noo ná kokaan kua'an noo ió mií Ndios. 5 Tá n̄i ndi'i, dá n̄i dakútí ná copa yó'o xí'ín ño'ó kéi noo náa ñoó. Ta nda induú n̄i dakána na ña nda noño'o, ta kúu n̄i ka'andi, ta tái ká'an ñayuu, kúu n̄i sa kuíta tasa, ta kúu n̄i nda'o n̄i taan.

Di'a n̄i kuu tá n̄i tuu ángel ñoó usa trompeta

6 Ta ndin usa ángel ñoó n̄i nakuíta nduu xí'ín usa trompeta ñoó, ta kua'an na tuu na ró.

7 Tá n̄i tuu ángel mií noo ñoó trompeta na, kúu n̄i koon ñí'ín xí'ín ño'ó kéi né'e tá'an xí'ín n̄i nda noño'o. Ná keeá kuendá ña on̄i ta'ándá kúu yíto káa noño'o, ta iin ta'ándá ra n̄i kej, ta uu ta'ándá ra ko ní kéi. Ta n̄i kej ndi'i yukú kuí.

8 Ta n̄i tuu ángel kúu uu ñoó trompeta na. Ta táto'on k̄i'o káa iin yukú ño'ó kéi ita, dión káa ña n̄i kankao noo taño'o. Ta iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá taño'o ñoó n̄i nduu ni. 9 Ta iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá kirí ño'o ini taño'o n̄i xi'i, ta iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá barco n̄i naá.

10 Ta n̄i tuu ángel kúu on̄i ñoó trompeta na. Ta nda induú n̄i kankao iin tiñoo kéi ita nda noño'o, ta kéi r̄i táto'on k̄i'o kéi iin tirño'o. Ta n̄i kankao rí noo iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá yuta, xí'ín noo iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá noo kána takuú. 11 Ta tiñoo yó'o kúu rí naní Ova. Ta iin ta'ándá noo on̄i ta'ándá takuú ño'o noño'o yó'o n̄i nduu ova. Ta kúu kua'á nda'o ñayuu n̄i xi'i n̄i kee takuú ñoó, dá ch̄i n̄i nduu ova ra.

12 Dá n̄i tuu ángel kúu komi ñoó trompeta na, ta kúu n̄i nda'o va iin tá'í ndindii, ta tóon īi vá uu tá'í ñá. Ta dión ta'ani n̄i ndo'o yoo xí'ín tiñoo, ch̄i n̄i nda'o ta'ani iin tá'í rí. Sa'á ñoó n̄i nakuín naá iin ta'ándá nduu

noo on̄i ta'ándáan, ta dión ta'ani n̄i kuu sakuaá.

13 Dá n̄i sa nde'í, ta kúu n̄i xini iin ángel tánee na xionoo na nda me'í induú, ta n̄i seídó'i ña n̄i n̄i kayu'ú ná:

—¡Nda'í kúu ví na ndeí noño'o! ¡Nda'í kúu ví ná! ¡Ndeé ví nda'í ndo'o na tá ná tuu ndin on̄i ka ángel yó'o trompeta na!

9

1 Tá n̄i tuu ángel kúu o'on ñoó trompeta na, dá n̄i xini iin tiñoo n̄i yaa nda induú, ta n̄i xino r̄i nda noño'o, ta n̄i nat̄iin rí nda'á kaa ña sónó yú'u yáí konó, ña koó noo sá tuu. 2 Dá n̄i sónó rí yú'u yáí ñoó, ta kúu n̄i kankuei ño'oma koka kua'an induú táto'on k̄i'o kána ño'oma yú'u iin xito ká'ano. Ta kúu n̄i da'i va noo ndindii n̄i kee ño'oma ñoó, ch̄i iin ní n̄i naka'ani ña. 3 Ta tein ño'oma ñoó n̄i kankuei t̄ika kanoo rí iin ní kúu noño'o. Ta n̄i ni'i r̄i choon ña kían kee rí táto'on k̄i'o kée tidó'oma ndeí noño'o. 4 Ta n̄i ta'anda choon noo r̄i ña ná dá'a n̄i kendava'a rí xí'ín ita, ni yukú kuí, ni yíto káa noño'o. Sava'a n̄i ni'i r̄i choon ña kendava'a rí xí'ín ñayuu koó sello Ndios tándaa taan. 5 Ta ko ní ta'anda ta'on choon noo r̄i ña kían ka'án r̄i ñayuu. Sava'a choon n̄i ni'i r̄i kían kendava'a rí xí'ín ná o'on toon yoo, ta dár'u'u ñaá rí táto'on k̄i'o kée iin tidó'oma dár'u'u r̄i ñayuu xí'ín ion ndó'o r̄i. 6 Ta katoó ñayuu kuu na daá ñoó, tido o kuú ta'on na. Ta va'ará nda'í ná ka'án ná kuu na, tido o kuú ta'on na.

7 Ta táto'on ndaa kuéi, kirí sa ió nduu kandodó ra naá, k̄i'o dión ndaa t̄ika ñoó. Ta táto'on k̄i'o ndaa corona oro, k̄i'o dión ndaa ña kandodó din̄i r̄i. Ta táto'on k̄i'o ndaa noo ñayuu, k̄i'o dión ndaa noo r̄i. 8 Ta táto'on k̄i'o nani idí din̄i na ná'a, k̄i'o dión nani idí din̄i r̄i. Ta táto'on k̄i'o ndaa no'o ndika'a, k̄i'o dión ndaa no'o rí. 9 Táto'on iin kaa kían ndadí yu'ú ndíka r̄i. Táto'on k̄i'o ní'i xido taxí tá'an kua'a kuéi ño'o carreta kua'an r̄i xí'ín ta kua'an naá, k̄i'o dión ní'i xido oon kée ndixi r̄i. 10 Táto'on k̄i'o ndaa ndó'o tidó'oma, k̄i'o dión ndaa ndó'o r̄i, dá ch̄i ió ion ñá. Ta n̄i nat̄iin rí choon ña xí'ín ndó'o r̄i dár'u'u ka'í r̄i ñayuu o'on toon yoo. 11 Ta mií ángel dándáki nda maá ini yáí konó ñoó kúu sato'o r̄i, ta Abadón naníán xí'ín

to'on hebreo, ta xí'ín to'on griego naníán Apolión. To'on yó'o kóni kaa, ña dánaá ñaá.

¹² Ní ya'a va iin tándó'ó, tído veí uú kaan.

¹³ Tá nì tuu ángel kúú iño ñoó trompeta na, dá nì seido'i tachì iin ñayuu, ta tachì yó'o nì kixi chí me'í ndin komi ndíki ndíta iin iin tito noo náa oro íin noo Ndios, ¹⁴ ta nì kaaan xí'ín ángel kúú iño, na nì tuu trompeta ñoó:

—Kua'án ndasón ndin komi ángel ndíko yu'ú yuta ká'ano naní Eufrates —kaáan.

¹⁵ Dá nì ndaxí ndin komi ángel ndíko ñoó, ta ángel yó'o kían sa daá ió nduu ndáti kasandaá hora yó'o, xí'ín kuú yó'o, xí'ín yoo yó'o, xí'ín kua yó'o, dá ka'áníán iin ta'ándá ñayuu noo oní ta'ándá na. ¹⁶ Ta ña yó'o ndáka iin tu'u ká'ano soldado kándodó kuéi. Ta nì seido'o yu'u ña kúú rá uú ciento millón soldado. ¹⁷ Ta ña yó'o nì xini nì kee Ndios, ta ndidaá kuéi ñoó xí'ín ndidaá ta kándodó rì ní'ino do'onō kaa, ta ndé'án táto'on ndé'é ño'ó ita. Ta ndí'í ta'anian táto'on ndé'é yuu ndato naní zafiro. Ta kuaán ta'anian táto'on kì'o ndé'é azufre. Táto'on kì'o ndáa ñin ndika'a, kì'o dión ndáa ñin kuéi ñoó. Ta ini yú'u rì kánkuei ño'ó ita, xí'ín ño'oma xí'ín azufre. ¹⁸ Ta nì xí'í iin ta'ándá ñayuu noo oní ta'ándá na nì kee ño'ó ita xí'ín ño'oma xí'ín azufre, tá'an ña nì kánkuei yú'u kuéi ñoó. ¹⁹ Ta xí'ín ndéé yú'u rì, ta xí'ín ndéé ndó'o rì dárkue'e rì ñayuu, dá chí táto'on ndáa ñin koo, dión ndáa ñin ndó'o rì, ta xí'ín ña yó'o dárkue'e rì ñayuu.

²⁰ Ta ñayuu, na kō ní xí'í nì kee ndin oní tándó'ó yó'o, kō ní xí'ín iñ vá ná nandikó iní na, ta dánkoo na ña kini kée na, ni kō ní dándí'i na ña kían kandaño'o na ña u'u, ta kō ní dándí'i na ña kían kandaño'o na yoko nì kava'a xí'ín oro, xí'ín plata, xí'ín bronze, xí'ín yuu o xí'ín yito, va'ará kō túu nooán, va'ará kō táj do'an, va'ará kō kandaan, tído ndáño'o iñ vá naan. ²¹ Ta kō ní nándikó iní na sa'á ña sa'ání ná ndii, ta ni sa'á ña kétadí na xí'ín ñayuu, ta ni sa'á ña kídí na xí'ín na kō kúú ñadi'í na o yí'í ná, ta ni sa'á ña kí'in kuí'íná ná.

10

Kárxoo iin ángel ndakí, ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná

¹ Nì ndi'i, dá nì xini konoo iin ka ángel ndakí nda'o veí na nda induú, ta nì kii na tein iin viko, ta íin iin chiyángí ñiní ná. Táto'on kì'o ndé'é ndindii, kì'o dión ndé'é noo ná. Táto'on kì'o ndé'é ño'ó sá'ano ita, kì'o dión ndé'é sa'a ná. ² Ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná, ta nónó nooán. Ta xí'ín sa'a xoo kuá'a na séin na noo taño'o, ta xí'ín sa'a xoo íti na séin na noño'o íchí. ³ Ta táto'on kì'o káyu'ú ndika'a tondó, kì'o dión nì káyu'ú ná. Dá tá nì ndi'i nì káyu'ú ná, dá nì ka'andi usa ta'ándá. ⁴ Dá tá nì ndi'i nì ka'andi ñoó, dá kua'an yu'u taai ndi kóni kaa ña nì ka'andi ñoó. Tído nì seido'i iin tachì na nì ka'an xí'ín nda induú, ta kaáan:

—Ná dá'a ni taaón ndi kóni kaa ña nì ka'andi káa. Va'a kaan ná koo de'é nian noo míion.

⁵ Dá nì xini nì ndane'e ángel íin séin noo taño'o ñoó xí'ín noño'o íchí ñoó ndá'a xoo kuá'a na chí induú di'a, ⁶ dá nì nachina'á ná Ndios, na daá takí kuii, na nì kava'a induú xí'ín noño'o xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá ña'a ió nooán, ña o kándati ka na cháa ka tiempo, ⁷ dá chí tá ná kasandaá kuú kasá'a tuu ángel kúú usa ñoó trompeta na, dá natuu ndidaá ña sa io de'é nì kee mií Ndios táto'on kì'o nì kaa na xí'ín profeta, tá'an na sa xino kuáchí noo ná, kaá ángel ñoó.

⁸ Ta mií tachì na nì seido'i nì ka'an xí'ín nda induú, ñoó kían nì ka'an tuku xí'ín, ta kaáan:

—Kua'án kí'ón libro ló'o nónó noo tánee ndá'a ángel íin séin noo taño'o xí'ín noño'o íchí káa.

⁹ Dá nì kee kua'in noo íin ángel ñoó. Dá nì kaaj xí'ín ná ña ná tei na libro ló'o ñoó nooí. Dá nì kaa na xí'ín:

—Jó'on, keí ña viti, dá ná kankao ova ña ini tison, tído kankao vidian táto'on vidí ndudí ini yú'on —kaá na.

¹⁰ Dá nì natiin libro ló'o tánee ndá'a ángel ñoó. Dá nì seí ña. Ta kúú nì kankao vidian ini yú'í táto'on kì'o vidí ndudí, tído ini tixi nì kankao ova ña. ¹¹ Dá nì kaa na xí'ín:

—Miian ndusa kánian kastón xí'ín ñayuu sa'á ndí kían ndo'o kuá'a nda'o ñoó xí'ín nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín rey dándaki ñaá.

11

Di'a ni ndo'o uu taa ni xi'o ndaa kuenda sa'a Ndios

¹ Dá ni ni'i yu'u iin ndoo, ta kaa rá táto'on kaa iin vara chíki'ó na. Dá ni ta'anda choon nooi, chí kaá na xí'ín:

—Kua'án chiki'óon ve'e ño'o Ndios, xí'ín noo náa, ta naka'ávón ndidaá kúu na ndéi ndáño'o Ndios. ² Tído ná dá'a ni chiki'óon yé'é sata vé'e, dá chí na tukú, na kó kúu ñayuu Ndios, ni natiin yé'é sata vé'e, ta ko'on na koni xíxi na ñoo iñ ñoo tein uu diko uu yo. ³ Ta ko'in tanda'í uu taa xí'o ndaa kuenda sa'í, dá ka'an ra xí'ín ñayuu sa'a ndidaá ña koo. Ta dión kee ra iin mil uu ciento oní diko kuu, ta kandixi nda'í ra.

⁴ Ta ndin nduú taa yó'o kúu ndin nduú yíto olivo, ta kúu ta'ani ra ndin nduú candelero ndíta tóon noo Ndios, na kúu sato'o ñayuu yó'o. ⁵ Tá ió iin kaa na ka'án kenda'ava xí'ín rá, ta kúu kankuei ño'ó ita yú'u rá, dá dándúta ra taa xiní u'u ñaa. Ta ndi ndaa mií na kóni kenda'ava xí'ín rá, kí'o dión ta'ani kánian kuu na. ⁶ Ta taa yó'o kakomí choon ña kían kadi ra induú, dá o kóon dai xí'ín ndidaá tein kuu dána'a ra sa'a ndí kían koo. Ta kane'e ra choon ña ndee ra takuí ni, ta kane'e ta'ani ra choon ña dándó'o ra ní ñayuu ndidaá ta'ándá ká'án mií rá.

⁷ Tá ná dándí'i ra choon ni ni'i rá, dá keta kítí tondó ká'ano yu'ú yáí konó ñoo, ta naá ri xí'ín ndin nduú taa yó'o, dá kandeé rí xí'ín rá, ta ka'ání ñaa rí. ⁸ Ta yikí koño ra kandeí noo yá'i ñoo ká'ano, tá'an ña ká'an na xí'ín Sodoma xí'ín Egipto. Ta ñoo yó'o ta'ani kúu noo ni chíkaa na sato'o yo Jesús ndika cruz. ⁹ Ta na ndéi ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ndidaá ñoo kuálí, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín na ndéi ndidaá nación koni kandeí yikí koño ra noo yá'i ñoo oní kuu dao, ta kó iin konó ña nduxian. ¹⁰ Ta kadij nda'o ini ñayuu ndéi noño'o sa'a ña ni xi'i ra, ta kee na iin víko ká'ano, ta dasá tá'an na ña'a noo ná, dá chí ni ndo'o nda'o ní ño na ndéi ñayuu yó'o ni kee ndin nduú profeta ñoo.

¹¹ Tído tá ná ya'a oní kuu dao, dá natakí ndin nduú ra kee Ndios, ta kúu ndakuei va ra. Ta kúu yu'ú nda'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o tá ná koni na ña ni natakí ra. ¹² Dá

kueídó'o ra tachí iin na ka'an ni'i chí induú, ta di'a kaaan xí'ín rá:

—Kua'án kaa ndó na'a kí ndo.

Ta sata iin víko kaa ra ko'on ra induú, ta ndidaá na xiní u'u ñaa koni xí'ín noo ná ña dión koo. ¹³ Ta mií hora daá ni'i nda'o taan, ta noo iin iin ciento ve'e ndíta ñoo, koon uxian, ta kuu usa toon mil ñayuu. Ta dao ka ñayuu kandoo ñoo, yu'ú nda'o na kee ña kuu ñoo, dá kasá'a ná keká'ano na Ndios, na ió induú.

¹⁴ Dión ni kuu, dá ni ya'a tandó'ó kúu uu, tído veí iin kaaan, ña kúu oní.

Di'a ni kuu tá ni tuu ángel kúu usa ñoo trompetana

¹⁵ Tá ni tuu ángel kúu usa ñoo trompeta na, ta kúu táí ni'i nda'o ni kayu'ú kua'á tachí chí induú, ta kaáan:

Ni natiin Ndios, na kúu sato'o yo, xí'ín Cristo ndidaá choon,

ta dándáki kuií na.

¹⁶ Dá ni sa kuita xití ndin oko komi ta sá'ano ndéi díin Ndios noo ió na dándáki na, ta ni xino taan ra nda noño'o ndáño'o ñaa rá, ¹⁷ ta kaá ra:

Náki'o ndu ndivé'e noo ní, sato'o Ndios, mií ní kúu na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta mií ní kúu ní, ta mií ní ni sa kuu ní, ta mií ní kúu na kasaa.

Ndivé'e ní, dá chí mií ní kúu na ni natiin ndi'i choon viti,

ta ni kasá'a dándáki ní.

¹⁸ Ni xido nda'o ini ndidaá nación, tído viti kían ni kasaa ña xido ini mií ní, dá chí sa ni kasandaá kuu keyíko ní sa'a ñayuu ni xi'i.

Ta ko'on ní kemáni ní profeta, tá'an na sa xinkuáchí noo ní,

ta kemáni ta'ani ní ndidaá ñayuu mií ní,

xí'ín ndidaá ka na yu'ú ni'ini ñaa,

á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

Ta sa ni kasandaá ta'ani kuu dánaá ní na kenda'ava xí'ín noño'o.

¹⁹ Dá ni nono yé'é ve'e ño'o Ndios induú, ta túu iin iin sato, kirá dándáki ña ni kandoo Ndios kemáni ná ñayuu na. Ta ni sa kuita tasa, ta táí ká'an ñayuu, ta ní'i xido kuu ka'andi, ta ni kasá'a táan, ta ná'ano nda'o ñíí ni kasá'a koon.

12

Di'a ni kuu tá ni naá koḡ kua'á ká'ano xí'ín iin ñá'a

¹ Ni ndi'i, dá ni xini iin ka ña'a xíxi kua'an chí induú, chí ni xini iin ta'áná ñá'a, ta dá'on ndíxián kúú ndindii, ta tixi sa'an nákaa yoḡ, ta kánóo iin corona ni kava'a xí'ín uxí uḡ tiñoḡ dinían. ² Ta ñó'o de'án, ta káyu'án, chí sáxián tixián, dá chí sa káki de'án, sa'á ñó'o ndó'o níḡan. ³ Ta ni xini ta'anii iin ka ña'a ká'ano chí induú, ta ña yó'o kúú iin koḡ kua'á ká'ano, ta usa kúú diní ri, ta uxí kúú ndíki ri, ta iin iin diní ri ñó'o tikata kuaán. ⁴ Ta xí'ín ndó'o ri ni yakó ri iin tá'í noḡ ndin oní tá'í tiñoḡ ñó'o induú, ta ni dakuí ñaá rí nda noñó'o. Ta ni sartuu koḡ ká'ano yó'o mií noḡ ta'áná ñá'a sa kua'an kaki de'e ñó'o, dá kokó rí de'án tá ná kaki xi. ⁵ Ta kúú ni kaki va de'e ñá'a yó'o, ta kúú xí iin tayí. Ta kasandaá xi dándáki xi ndidaá tá'an nación xí'ín vara kaa. Tído ni díta ní'ini ñaá Ndios yu'ú koḡ ñó'o, dá koo xi xí'ín ná noḡ ió na dándáki na. ⁶ Dá ni xino ñá'a yó'o noḡ koḡ ñó'o kua'an noñó'o ichí noḡ ni kenduu Ndios kooán, ta ñó'o koto ñaá ná iin mil uḡ ciento oní diko kuu.

⁷ Ni ndi'i daá, dá ni kuu iin ña'a chí induú, chí ni ndakuín Miguel xí'ín ndidaá ka ángel ndíta xí'ín ná, dá ni naá na xí'ín koḡ ká'ano ñó'o, xí'ín ndidaá ángel kini ndíta xoo mií rí. ⁸ Tído ko ní kándeé rí naá ri xí'ín ná, ta ko ní ni'í ka ri noḡ koo rí xí'ín ángel ri induú. ⁹ Dá ni dakána na koḡ ká'ano ñó'o kua'an ri nda sata vé'e, kirí kúú koḡ sá'ano, kirí kúú tímí'á, kirí naní Satanás, ta kirí yó'o kúú rí xionoo dándá'í ñayuu iin ní kúú ñayú. Ta ni dakána ni'ini na ri ni naxino ri nda noñó'o xí'ín ndidaá ángel ti.

¹⁰ Dá ni seido'i ni kayu'ú iin na chí induú, ta kaá na di'a:

—Sa ni kasandaá vá kuu dákaiki Ndios ñayuu na, ta ni natiin na ndidaá ndée, ta dándáki na ndidaá kúú ñayuu viti. Ta kómí Cristo choon viti, dá chí sa ni dakána va na kirí dátaí kuachi na kándísa xí'ín yó noḡ Ndios, tá'an kirí sa dátaí kuachi ñaá nduú ñó'o. ¹¹ Tído ni kándeé vá ñayuu ñó'o xí'ín rí ni kee ni na kúú léko, kirá ni xita sa'a ná, xí'ín sa'á ña ni sa xi'o ndaa na kuendá sa'á to'on va'a Jesús, chí ko ní ndi'i ta'on ini na sa'á ña kataki na, di'a ni xi'o na mií ña kían kuu na sa'a Ndios. ¹² Sa'á ñó'o ná

kadii iní yo'ó, induú, ta ná kadii iní ndo'ó, na ndéi xaan. Tído nda'í kúú ví ndo'ó, na ndéi noñó'o xaan, xí'ín ndo'ó, kirí ñó'o iní taño'o xaan, dá chí xido nda'o ini kirí u'u konoo rí kosaa ri noḡ ndéi ndó, chí ná'á rí ña ndadá cháá vá kuu koo rí —kaá na.

¹³ Tá ni kandaá ini koḡ ká'ano ñó'o ña ni dakána ñaá Ndios kua'an ri nda noñó'o, dá ni kee rí tákaa rí sata ñá'a, ña ni dakáki tayí ló'o ñó'o, kua'an ri. ¹⁴ Dá ni ni'í ta'áná ñá'a ñó'o uḡ ndixi ná'ano kirí ya'a, dá kuu ndarneeán ko'an nda noñó'o ichí, dá kandoo koo ñó'o, dá kasandaáan noḡ ni kenduu Ndios kakaa de'áan, noḡ koto ñaá ná oní kuia dao. ¹⁵ Dá ni ndusa rí kua'á nda'o takuí sata ta'áná ñá'a ñó'o, dá dátáni ñaá rí, ni ka'án rí, dá chí takuí ni kankuei yú'u ri kúú táto'on iin yuta. ¹⁶ Tído ni chindeé vá ñaá noñó'o yó'o, dá chí ni nono yú'án, ta kúú ni xi'i ndi'an takuí yuta ni kankuei yú'u koḡ ká'ano ñó'o. ¹⁷ Ta kúú ni xido nda'o ini koḡ ká'ano ñó'o ni xini ri ta'áná ñá'a ñó'o. Sa'á ñó'o ni kee rí kua'an ri naá ri xí'ín ndidaá ka de'án, tá'an na né'e va'a choon ni sa'anda Ndios noḡ ná, chí na yó'o kúú na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesucristo.

13

Di'a ni kee uḡ kirí kini

¹ Ni ndi'i, dá ni sa kuín yu'u noḡ ñotí yu'ú taño'o, dá ni xini ni xinkoo iin kití deen vei rí noḡ taño'o ñó'o. Ta usa kúú diní ri, ta uxí kúú ndíki ri, ta iin iin ndíki ri ñó'o tikata kuaán, ta iin rá iin diní ri tándaa kuu ká'an ndava'a sa'a Ndios. ² Ta táto'on k'i'o káa chitó deen naní leopardo, k'i'o dión káa kirí kini yó'o. Ta táto'on k'i'o ndáa sa'a oso, k'i'o dión ndáa sa'a ri. Ta táto'on k'i'o ká'ano yú'u ndika'a, k'i'o dión ndáa yú'u ri. Ta ni naki'o mií koḡ ká'ano ñó'o ndée ri noḡ kítí yó'o, ta ni naki'o ta'ani rí téi noḡ dándáki rí noḡ ri, ta ni xi'o ta'ani rí ndidaá tá'an choon sa ne'e rí noḡ ri. ³ Ta ni xini ña ni tarkue'e iin diní ri, ta kua'an ri kuu ri keean. Tído ni nduva'a va diní ri noḡ ni tarkue'e ñó'o, ta ko ní xi'í ta'on rí. Sa'á ñó'o ni naá téi ini ñayuu ni xini na, ta ni kasá'á ná ndíko na rí. ⁴ Ta ni kasá'á ná ndáño'o na koḡ ká'ano, kirí ni xi'o choon noḡ kítí yó'o, ta ni kasá'á ndáño'o ta'ani na mií rí, ta di'a kaá na kéká'ano na ri:

—¿Ndá yoo kándéé kée tátò'on kée kirí chiká'ano yó'o? Ta, ¿ndá yoo kandeé ña xí'ín rí? —kaá ña.

⁵ Ta ñi ñi'í ta'ani rí ña ka'an rí ndidaá to'on táyí, dá chindaya'í rí mií rí, ta ka'an ndava'a rí sa'a Ndios. Ta ñi ñi'í rí choon ña dándáki rí uú diko uú toon yoo. ⁶ Sa'a ñoó ñi kasá'á rí ká'an ndava'a rí sa'a Ndios, ta kénóo rí kuu ná, ta ká'an ndava'a rí sa'a ve'e ño'o noo ió Ndios, xí'ín sa'a ndidaá ña ndéi induú. ⁷ Ta ñi nono noo rí ña kían ña rí xí'ín ñayuu Ndios, ta ñi nono noo rí ña kandeé rí xí'ín ná. Ta ñi ñi'í ta'ani rí choon ña kían dándáki rí ndidaá ñoo kuálí, xí'ín ndidaá ñoo ná'ano, xí'ín ña ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín ña ndéi ndidaá nación. ⁸ Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o ñi kasá'á ndáño'o na rí, chí nda rá ko ñá'a kasá'á sa'a ñayuu, nda daá vá ko kándodó kuu ná noo libro noo kándodó kuu ña ñi'í ña kataki chí'í. Ta ña yó'o kúu libro ña kúu léko, ña ñi sa'ání ná.

⁹ Sa'a ñoó ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ná kueidó'o ndó noo ká'ín. ¹⁰ Dá chí ña ñi kanian kakaá ve'e kaa, ve'e kaa va kasan-daá ña, ta ña ñi kanian kuu xí'ín espada, kí'o dión kuu ña. Sa'a ñoó kánian kandeí nduu ñayuu Ndios ndo'ó ño ná xí'ín ña ndeé iní ña, ta kánian kandita toon na xí'ín ña kándéé iní ña Ndios.

¹¹ Ñi ndi'í, dá ñi xinij ñi xinkoo iin ka kítí chiká'ano chí tixi ño'ó di'a, ta uú kúu ndíki rí, ta tátò'on kí'o ndáa ndíki borrego, kí'o dión ndáaan. Tído tátò'on kí'o ká'an koo ká'ano ñoó, kí'o dión ká'an kirí ñoó. ¹² Ta né'e ta'ani rí choon tátò'on né'e kítí mií noo ñoó, ta noo mií rí kée kirí yó'o ndidaá ña'a. Ta dáka'an rí ndidaá ñayuu, dá kandaño'o na kirí mií noo ñoó, kirí ñi nda'a diní noo ñi tarkue'e ka'í ñoó. ¹³ Ta kua'á nda'o ña'a ná'ano kée ri, dá chí nda induú dákoon rí ño'ó ita noo ndidaá ñayuu. ¹⁴ Dándá'í rí ñayuu ndéi noño'o, chí ñi ñi'í rí ña kandeé rí kee rí ña ná'ano noo kítí mií noo ñoó. Ta ñi sa'anda rí choon noo ña ndéi noño'o ña ná kava'a na iin na'ána, ña kaa tátò'on kaa kirí mií noo ñoó, tá'an kirí ñi nda'a diní noo ñi tarkue'e ka'í xí'ín espada. ¹⁵ Ta ñi nono noo rí ña kían kí'o rí tachí noo na'ána ñi kava'a ñoó, dá kuu ka'an. Ta kómían choon ka'áníán ndidaá ñayuu ko kándía kandaño'o ñaá. ¹⁶ Ta ñi

sa'anda rí choon ña ná ñani tóni ndá'a xoo kuá'a ndidaá ñayuu o taan ña, ta ko né'e tandíni á mií ná kuálí ná o mií ná yatá ná, á mií ná kuíká ná o mií ná kúnda'í ña, á mií ná kúu ná sato'o o ña ño'o tixi ndá'a iin sato'o. ¹⁷ Ta ñi iin tó'ón ta'on ñayuu o kúu kuiin na ña'a, ta ñi o kúu ta'on díkó ñaán tá koó tóni ñoó o kuu rí o número kuu rí tándaa ndá'a ná o taan ña. ¹⁸ Yó'o kóni ñaxintóni, ta kóni diní, dá taó kuendá ndo número kítí chiká'ano yó'o, chí número yó'o ká'an sa'a iin ña, ta número yó'o kúu ño ciento oni diko ño.

14

Xíta iin ciento uú diko komi mil ñayuu

¹ Ñi ndi'í, dá ñi xinij iin ndichi na kúu léko ñoó diní yúku naní Sión, ta díñ ná ndíta iin ciento uú diko komi mil ñayuu, ta taan iin rá iin na tándaa kuu léko ñoó xí'ín kuu tatá ña. ² Dá ñi seido'í ñi'í ká'an ña chí induú. Ta tátò'on kí'o ní'í xido takuií kua'a, kí'o dión ñi'í ká'an ña. Ta tátò'on kí'o ká'yú'ú dai, kí'o dión ñi'í ká'an ña. Ta kádían tátò'on kí'o kúu tá dáka'a na arpa, kí'o dión kúu noo ká'an ña. ³ Ta xíta na iin yaa saá noo ña ió dándáki ñoó, xí'ín noo ndin komi ña takí ñoó, xí'ín noo ndin oko komi ta sá'ano ndéi díñ ná ñoó. Ta ñi ko iin ta'on kandeé katí'a yaa xíta na, sava'a iin ciento uú diko komi mil ñayuu ñi dáka'í Ndios tein ñayuu ndéi ñayuu yó'o kúu ña xíta ña. ⁴ Dá chí ndidaá ña yó'o ko ní ya'a ta'on na kee na kuachi xí'ín ña ñá'a, sa'a ñoó ndáa vii vá ná. Ta ndidaá ña yó'o ndíko ña satá ña kúu léko kua'an ña ndéi kúu mií vá noo ná ko'on ña. Ta ndidaá ña yó'o kúu ña ñi dáka'í Ndios tein ndidaá ñayuu, dá kakuu na ña mií noo natiin Ndios xí'ín ña kúu léko ñoó. ⁵ Ta ñi iin tó'ón ta'on ña to'ón ko ní kánkuei yú'u ná, chí kúu ná ñayuu ndáa vii noo Ndios, noo ió ña dándáki na.

Oni ángel xí'o ndaq kuendá

⁶ Ñi ndi'í, dá ñi xinij tánee iin ka ángel xionoo na me'í induú, ta né'e na to'on va'a Jesús, ña daá kuití koo, dá dána'a ña ña noo ñayuu ndéi noño'o, noo ndidaá nación, noo ndidaá ñoo kuálí, noo ña ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín noo ña ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ⁷ Ta kaá ña di'a ká'yú'ú ná:

—Kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta k̄i'o ndó ñaño'ó noo ná, ch̄i sa n̄i kasandaá kuu keyíko na sa'á ñayuu. Ta kandaño'o ndó Ndios, na n̄i kava'a induú xí'ín noño'o, xí'ín taño'o xí'ín iin rá iin ndúta noo kána takují.

⁸ Ta sata ángel yó'o tánee iin ka ángel vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—N̄i yaa va ñoo Babilonia, n̄i yaa va ñoo Babilonia, ña kúú ñoo ká'ano, dá ch̄i n̄i daxínán ndidaá tá'an nacióon xí'ín ña kini xí'ín ña ka'an noo kée de'é ñooan.

⁹ Ta sata ángel yó'o tánee iin ka ángel kúú on̄i vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Ndi ndáa mií vá na n̄i kandía ndáño'o kítí ch̄iká'ano ñoo xí'ín na'áná r̄i, ta n̄i kandía ta'ani na n̄i ñani tóni ndá'a ná o taan na, ¹⁰ dá kían kánian ko'o na vino ova, ña kúú ña xido ini Ndios xini ñaá ná, ch̄i ko'on Ndios kuei ndi'i na ña xido ini na sata ñayuu ñoo. Sa'á ñoo ndo'o kini níoo ná kee ño'ó k̄e xí'ín azufre noo ángel xí'ín noo na kúú léko. ¹¹ Ta daá kuití kuiin ndichi ño'oma noo ño'ó na ndó'o níoo ná, ta ni nduú ni ñoo o koni na nani'i ndée ná, ch̄i n̄i sa ndaño'o na kítí ch̄iká'ano ñoo xí'ín na'áná r̄i, ta n̄i kandía na tánda tóni r̄i ndá'a ná o taan na.

¹² Sa'á ñoo kánian k̄i'o ndeé ini ndidaá ñayuu Ndios, tá'an na ndíta ndaa xí'ín choon n̄i sa'anda Ndios noo ná, na kándéé ká'ano ini Jesús.

¹³ Ta n̄i seido'i n̄i ka'an iin tach̄i na n̄i ka'an nda induú:

—Ta taa di'a noo tuti xa'an: “Ta yó'o chí noo ndiká'án ndi kúu ví na kuu sa'á ña kúú ná kuendá sato'o yo Jesús.” Jaan, dión kían, kaá Espiritu īi Ndios. Miían ndaa koni na nani'i ndée ná, dá ch̄i na'a īi vá choon n̄i kee na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda iin ángel tirió xí'ín uva noño'o yó'o

¹⁴ Ta n̄i xini tánee iin viko kuxí ndato nda'o, ta nooan ñoo ió iin taa, ta kóni koo ra táto'on k̄i'o káa iin taa ñayuú yó'o. Ta kánoo iin corona oro din̄i rá, ta né'e ra iin hoz deen. ¹⁵ Dá n̄i keta iin ka ángel ini ve'e ño'o Ndios, ta kúú n̄i'í nda'o n̄i kayu'ú ná noo ra ió noo viko ñoo:

—Chikaa yo'ó hoz sa'a tirió xa'an viti, ta ka'andaan, ch̄i sa n̄i kasandaá va kuu ta'anda ña, dá ch̄i sa ndidaá vá tirió káa noño'o xa'an n̄i ichi.

¹⁶ Dá n̄i ch̄ikaa ra ió noo viko ñoo hoz sa'a tirió káa ñoo, dá n̄i sa'anda ndi'i ra tirió káa nooan.

¹⁷ Dá n̄i keta iin ka ángel ini ve'e ño'o Ndios, ña iin induú, ta tánee ta'ani iin hoz deen ndá'a ná vei na. ¹⁸ Dá n̄i keta ta'ani iin ka ángel chí noo ná Ndios di'a, ta na yó'o kómí choon sata ño'ó k̄e. Dá n̄i kayu'ú ná iin ka ángel né'e hoz deen ñoo, ta kaá na:

—Chikaa hoz deen né'ón xa'an sa'a iin rá iin tu'u uva iin noo yito káa noño'o xa'an, dá ch̄i sa n̄i ch̄ichi va r̄i.

¹⁹ Dá n̄i ch̄ikaa ángel ñoo hoz deen né'e na sa'a iin rá iin tu'u uva iin yito káa noño'o. Dá n̄i taan ná r̄i noo kaño'o r̄i ko'on̄i r̄i noo ña xido ini Ndios. ²⁰ Ta nda yu'ú ñoo ñoo n̄i so'on̄i uva yó'o, ta noo n̄i so'on̄i r̄i n̄i xita kua'á nda'o n̄i, ta n̄i kaa rá chí n̄ino táto'on dikó tánee yú'u kuéi, ta n̄i naka'ani rá táto'on on̄i ciento kilómetro.

15

Kásaq usa ka ángel, ta né'e na ndin usa tandó'o noo ndí'i

¹ N̄i ndi'i, dá n̄i xini iin ka ña'a ndato, ña ká'ano, ña naá inio xinió chí induú. Ta ña yó'o kúú usa ángel, ta né'e na ndin usa tandó'o noo ndí'i kando'o ñayuu, dá ndi'i ña xido ini Ndios. ² Dá n̄i xini ta'anii iin ña'a káa táto'on káa taño'o, ta yé'e ra táto'on yé'e yuu tatá, ta n̄i naki'in tá'an rá xí'ín ño'ó k̄e ita. Ta n̄i xini ta'anii ndidaá na n̄i kándéé xí'ín kítí ch̄iká'ano ñoo, xí'ín na'áná r̄i, ch̄i ko ní sá ndaño'o ñaá ná, ta ko ní kándía na ñani tóni ná xí'ín kuu r̄i o número kuu r̄i. Ndidaá na yó'o ndíta noo taño'o yé'e táto'on yé'e yuu tatá ñoo, ta ndidaá na yó'o né'e arpa Ndios ndíta na. ³ Ta xita na yaa n̄i xita Moisés, tá'an na sa xinkuáchi noo Ndios, xí'ín yaa xita na kúú léko, ta di'a xita na:

Ña ná'ano kée ní, ta ña ndato nda'o kée ní, sato'o ndu.

Mií ní kúú na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a. Ta mií ní kúú na kéndúsá'ano, ta mií ní kúú na kée ña ndaa.

Ta iin tó'ón din̄i mií ní kúú rey dándáki ndidaá tá'an ñayuu.

⁴ Ndá yoo ví ná kaa ña o yu'ú na mií ní, ña o kéká'ano na mií ní, sato'o ndu?

Ko iin ta'on, dá ch̄i iin tó'ón din̄i mií ní vá kúú na īi.

Sa'á ñoó ná kuita ndidaá tá'an nación noo mií ní, ta kandaño'o na mií ní, dá chi sa ni na'a ní ña kényiko ndaa ní ndidaá ña.

⁵ Tá ni ndi'i, dá ni xini ña chí induú ni nono yé'é noo kúú noo ií cháá ka ini ve'e ño'o, ña ná'a ña ni kandoo Ndios kemáni ná yó. ⁶ Ta ini ve'e ño'o ñoó ni kankuei usa ángel, ta ndin usa ángel ñoó né'e iin rá iin kue'e kando'o ñayuu. Ta ndíxi na dá'on kuxí kachi, ta náye'e ndaa oon víán, ta ni kao noo iin cincho oro yu'ú ndíká na. ⁷ Ta tein ndin komi ña takí ñoó ni kana iian, ta né'an usa copa oro. Dá ni xi'oan iin rá iian noo ndin usa ángel ñoó, ta ni chití inian ñó'o ña xido ini Ndios, na daá takí kuií. ⁸ Ta kúú ni nakuti ve'e ño'o ñoó xí'ín ño'oma, ta dión, dá ni na'a Ndios ndi ki'o ká'ano na, ta ni na'a na ndi ki'o ndakí na. Ta ni ko iin ta'on kuu ku'u ini ve'e ño'o Ndios nda ná xinkoo ndin usa kue'e né'e ndin usa ángel ñoó.

16

Di'a ni kuu tá ni kuei ángel ñoó copa na

¹ Ta nda ini ve'e ño'o ñoó ni seido'i káyu'ú ná noo ndin usa ángel ñoó, ta kaá na:

—Kua'án ndo kata ndo nda noño'o kaa ña ñó'o ini ndin usa copa né'e ndó xaan, ña dándáki ña xido ini Ndios.

² Dá ni kuei ángel mií noo ñoó ndúta ñó'o ini copa na noño'o yó'o, ta kúú ni ndaki iin kue'e kini noo ñayuu ni kandía ni natiin tóni kiti chiká'ano, ta ni sa ndaño'o na na'ána ri. Ta kue'e yó'o ni datáni ñi ná, ta ni ndo'o nda'o níó ná ni keean.

³ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúú uu ñoó ndúta ñó'o ini copa na noo taño'o. Ta kúú ni nduu taño'o ñoó ni, ta ndé'é rá táto'on ndé'é ni ndii. Ta kúú ni naá ndí'i va ña'a takí xí'ín kirí takí ñó'o ini taño'o ñoó.

⁴ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúú oni ñoó ndúta ñó'o ini copa na ini iin rá iin yuta xí'ín ini iin rá iin ndúta noo kána takuií. Ta kúú ni nduu takuií ñoó ni. ⁵ Dá ni seido'i ni ka'an ángel dándáki takuií ñoó, ta kaá na di'a:

—Iin na ndaa nda'o kúú ní, sato'o ndu, mií ní ni sa kuu ní, ta mií ní kúú ní, ta mií ní kúú na ií, dá chi kényiko ndaa ní sa'a ndidaá ña'a, ⁶ ta sa'á ña ni sati na ndéi noño'o ni ñayuu mií ní, xí'ín ni profeta ní, sa'á ñoó ni sa'an ní ni ndee ní takuií xí'i na kúú rá ni,

chi ki'o dión kánian ndo'o na sa'á ña kini ni kee na.

⁷ Ta ni seido'i ni káyu'ú iin ka ángel nda noo ná Ndios, ta kaá na:

—Miían ndaa kuiti dión kíán, sato'o ndu, mií ní kúú Ndios kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta kényiko ndaa ní, ta kényiko va'a ní sa'á ñayuu.

⁸ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúú komi ñoó ndúta ñó'o ini copa na noo ndindii, dá ni ndudeen cháá kaan, dá ni chioño'an ndidaá ñayuu xí'ín ñó'o. ⁹ Ta ni kei ñayuu ñoó ni kee ká'an ndindii, ta ni ka'an ndava'a na sa'á kuu Ndios, na kómí choon sata ndidaá tandó'o yó'o, ta ko ní xín na nandikó ini na, ta ko ní xín na ki'o na ñaño'o noo Ndios.

¹⁰ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúú o'on ñoó ndúta ñó'o ini copa na noo ió kiti chiká'ano ñoó dándáki ri. Ta kúú ni nakuiin naá iin ní kúú vá noo ió ri dándáki ri. Ta ñayuu ndéi ñoó ni kasá'a séi yi'í na yáa ná sa'á ña ndó'o téi níó ná, ¹¹ ta ni ka'an ndava'a na sa'a Ndios, na ió induú, chi ndó'o nda'o níó ná sa'á ña táni ñi ná. Tído ko ní nándikó ta'on ini na sa'á ña kini kee na.

¹² Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúú iño ñoó ndúta ñó'o ini copa na ini yuta ká'ano naní Eufrates, ta kúú ni ichi va takuií yuta ñoó. Ta kúú ni nono vá ichi noo ya'a ndidaá rey ndéi chí noo xinkoo ndindii. ¹³ Ta ni xini ni kankuei espíritu kini yú'u ko ká'ano xí'ín yú'u kiti chiká'ano kuenda ña u'u ñoó, xí'ín yú'u ta kúú profeta to'on. Ta ndin oni espíritu kini yó'o ndaa táto'on ki'o ndaa lá'o, ¹⁴ dá chi espíritu ña u'u vá kíán, ta kua'a nda'o ña ná'ano kándéé espíritu yó'o keean. Ta ko'an noo ndéi ndidaá rey noño'o yó'o, dá nditútían ra, dá ko'on ra naa ra xí'ín Ndios tá ná kasandaá kuu ni kaxi mií Ndios, na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

¹⁵ Ta di'a kaá Ndios: “Yó'o ká'in xí'ín ndó ña kasaai táto'on ki'o kée iin ta kui'íná. Sa'á ñoó ndiká'án ndi kúu ví na ndéi nduu, xí'ín na ndaá dá'on ndíxi na, chi noón kúu na o kóo vichí ta'on, ta o túu ta'on ña kedaá xí'ín ná xíka'an noo ná”, kaá na.

¹⁶ Ta ni nditútí espíritu kini ndidaá rey ñoó iin xían noo naní Armagedón, ta to'on yó'o kúu to'on hebreo.

¹⁷ Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúú usa ñoó copa na noo tachi, ta tá ni káyu'ú iin na

ini ve'e ño'o Ndios induú, nda noo ío na dándáki na ñoó, ta kaá na:

—Sa ni kuu va viti.

¹⁸ Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, ta kúu ni sa kuíta tasa, ta táj ka'an ñayuu, ta ní'i xido kúu ka'andi. Ta ni kasá'á táan noño'ó yó'o, ta kúu kini nda'o ni taan. Ni kuu ni hora ko ní taan ta'on dión noño'ó yó'o nda ni kasá'á ndéi ñayuu nda viti. ¹⁹ Ta ni chachi ñoo ká'ano sa'á ña ni'i téi ni taan, ta oni tá'í ni chachi ña. Ta ndidaá ñoo ná'ano ñó'o iin rá iin nación ni koon ndi'an. Dá ni ndusáa ini Ndios ñoo ká'ano naní Babilonia, ña ni kasandaá kuu ki'o na vino ova ko'o de'e ñooan, kirá dándáki ña xido nda'o ini na xini ñaá ná. ²⁰ Ta ndidaá yuku ndíta ini taño'ó xí'in yuku ndíta noño'ó yó'o ni ndaño'ó ní'ini. ²¹ Ta kúu ná'ano nda'o ñí'ni ni koon nda induú satá ñayuu ndéi noño'ó, ta iin iin ña vee táto'on oko sa'on kilo. Ta kúu ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a Ndios sa'á ña ni koon ñí'ni sata ná, dá chi miían ndaa kuiti tandó'ó ká'ano nda'o ni sa kian.

17

Kua'an iin ángel dándó'o na nío iin ñá'a díkó mií noó taa

¹ Ni ndi'i, dá ni kii iin ángel tein ndin usá ángel, na ni sa ne'e usá copa ñoó, dá ni kaa na xí'ín:

—Nakíi chí yó'o, dá ná dána'i nooñ ndí kee Ndios dándó'o na nío ta'áná ñá'a xixi kée díkó mií noó taa, ña ío noó takuú kua'a.

² Xí'ín ñá'a ñoó ni ya'a ndidaá rey ndéi noño'ó yó'o ni kee ra kuachi, tandidaá na ndéi noño'ó yó'o ni daxíni mií ná xí'ín ndidaá kuachi kéeán —kaá na.

³ Dá xí'ín ñaxintónijí ndáka na yu'u kua'an na iin noño'ó ichí. Ta ñoó ni xini kánóo iin ta'áná ñá'a sata iin kítj chiká'ano, ta kua'á ni ndé'é rí, ta iin ní'ni rí ni nata'an tándaa to'on kini ña kían ká'an ndava'a sa'a Ndios. Ta usá kúu dinj rí, ta uxí kúu ndíkí rí. ⁴ Ta ndíxi ñá'a ñoó dá'on ndí'í, ña dáka tá'an xí'ín ña kua'á tóon, ta ni nata'an iin ní'ni ñí'jan ñó'o ña'a oro, xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla. Ta tánee iin copa oro ndá'an, ta ni chití inian ñó'o ndidaá ña kini xí'ín ndidaá ña ka'an noo kéeán xí'ín ra ko kúu yíjan.

⁵ Ta taan ñá'a yó'o ndá'a iin kuu, ta ni ko ín kátóni ini ndi kóni kaaan. Ta di'a kua'an

kuu yó'o: “Ká'ano nda'o ñoo Babilonia, ña kúu naná ndidaá na ñá'a díkó mií, xí'ín naná ndidaá ña kini kua'an ío noño'ó.”

⁶ Ta ni xini ña xini ñá'a ñoó, chi ni daxínián miían xí'ín ni na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ni na ni xí'í sa'a Jesús. Ta kúu ni naá vá iníi tá ni xini ña, chi iin ña'a naá inío kían kéeán.

⁷ Dá ni kaa ángel ñoó xí'ín yu'u:

—¿Ndiva'a naá inóon? Viti kían ná ko'in kasto'in xí'ón ndi kua'an sa'á ñá'a káa, xí'ín sa'a kítj chiká'ano kánóoán káa, xí'ín sa'a ndin usá dinj rí xí'ín sa'a ndin uxí ndíkí rí. Ta ko ín ta'on ná'á ña ko'in kasto'in xí'ón.

⁸ Tá'an kirí ni xinon káa sa taki rí, tído ko takí ka rí viti. Vati xían daá, keta ij rí ini yáí konó, noó koó noo sá tuu. Ndi'i ví, dá dánaá ñaá Ndios. Ta ndidaá ñayuu ndéi noño'ó yó'o, na ko kándodó kuu noo libro nda rá ni kasá'á sa'a ñayuú yó'o, tá'an libro noo kándodó kuu na ní'í ña kataki chíchí, noón kúu na naá iníi tá ná koni na ña kee kítj ñoó, dá chi ni sa taki rí, ta ko takí ka rí viti, tído natakí tuku va rí.

⁹ Ta ña yó'o xínñó'ó ñaxintóni, dá kandaa inon ndi dándákian. Ndin usá dinj rí kúu usá yuku, ta dinj yuku ñoó ío ñá'a káa. ¹⁰ Ta kúu ta'anian usá rey. Ta sa ni kuéi va o'on rey yó'o, ta viti dándáki iin ra, ta iin ka ra kamaní natiin ra choon. Tído tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, cháa nda'o tiempo kánian dándáki ra. ¹¹ Ta mií kítj ni sa taki ñoó, ta ko takí ka rí viti, kirí yó'o kúu rey kúu ona, chi nákaa rí tein ndin usá rey yó'o, ta naá rí kee Ndios.

¹² Ta ndin uxí ndíkí ni xinon káa kúu uxí rey, ta ko ñá'a ta'on natiin ra choon. Tído ndadá iin hora va kane'e ra choon xí'ín kítj chiká'ano káa. ¹³ Ta iin tó'ón vá nakani ini ndin uxí rey ñoó, sa'á ñoó nakí'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítj chiká'ano ñoó. ¹⁴ Ta rey yó'o xí'ín kítj yó'o naá xí'ín na kúu léko Ndios, tído kandeé vá léko xí'ín rá, dá chi mií ná kúu sato'o noo ndidaá sato'o, ta mií ná kúu rey noo ndidaá rey. Ta na ndíta xoo na kúu na ni kana mií ná xí'ín na ni kaxi mií ná, xí'ín na ndíta toon xí'ín ná.

¹⁵ Ta ni kaa ta'ani ángel ñoó xí'ín yu'u:

—Takuú ni xinon ñó'o noo ío ñá'a díkó mií ñoó, kúu ndidaá tá'an ñoo, xí'ín ñayuu kua'a, xí'ín iin rá iin nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u. ¹⁶ Ta ndin uxí ndíkí ni xinon

diní kítí ñoo, xí'ín mií rí kúu ra koni u'u ñá'a díkó mií noó taá ñoo, ta dánkoo nda'í ñáá rá, ta taxí vichí ñáá rá, ta keí yí'í ra koñoan, ta chiño'ó ñáá rá. ¹⁷ Dá chí kị'o dión nị chikáa Ndios ini ra ña kían kee ra ña kóni mií ná. Sa'á ñoo naki'in tá'an ña nakani ini ra, dá naki'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítí chiká'ano ñoo, dá ná xinkoo to'on kị'o ká'an to'on Ndios. ¹⁸ Ta ñá'a nị xinon káa kúu ñoo ká'ano, ña kían kómí choon sata ndidaá rey dándáki noño'ó yó'o.

18

Di'a nị kuu tá nị naá ñoo Babilonia

¹ Nị ndi'i, dá nị xiniij konoo iin ka ángel vei na nda induú, ta ká'ano nda'o choon né'e na vei na, ta kúu nị naye'e ndaa oon ví noño'ó yó'o nị kee na, dá chí ndato nda'o yé'e na. ² Ta kúu nị'i nda'o tá'i nị kayu'ú ná, ta kaá na:

—Sa nị yaa va ñoo ká'ano Babilonia, sa nị yaa va ñoo ká'ano Babilonia. Ta nị nduuan cho'o ña u'u, ta nị nduuan káo noo ñó'o ndidaá tachí kini, ta nị nduuan táka ndidaá tá'an laa kini ndáa, kirí kúu laa tiki'ni. ³ Dión nị ndo'o ñoo ñoo, dá chí nị xi'oan vino, kirá kúu kuachi ka'an noo, noó na ndéi iin rá iin nación, dá nị xi'i na ra. Ta ndidaá rey ñayuu yó'o nị ya'a nị kee kuachi xí'ín ñoo yó'o. Ta ndidaá taá náka'an nda'i ndéi noño'ó yó'o nị kekuíká rá mií rá, dá chí nị xiin ñoo ñoo ndidaá ña'a xínño'án noo rá, dá keean kuachi ka'an noo, dá ndinoo inian.

⁴ Dá nị seido'i nị ka'an tachí iin ka na nị ka'an chí induú, ta kaá na di'a:

—Ndo'ó, na kúu ñayuu mií, kankuei ndó ñoo xaan, dá ná dá'a ni kuei ndó noó kuachi kée na ndéi xaan, dá kían ná dá'a ni ndo'o níno ndo kee tandó'ó vei ndo'o ñayuu xaan. ⁵ Dá chí ndidaá kuachi kée na nị xinkoo nda induú, tído viti ndékuenda Ndios sa'a iin rá iin ña kini kée na. ⁶ Sa'á ñoo kua'án ndo nandió né'e ndó noó na ñoo káa ndidaá ña'a nị kee na xí'ín ndó. Ta noo iin rá iin ña kini nị kee na ñoo ñoo xí'ín ndó, kua'án ndo kee ndoan uu ta'ándá xí'ín ná. Ta kua'án ta'ani ndó taán ndo uu ta'ándá ndirá ova cháa ka o duú ndiróon nị xi'o na noo mií ndó, ta naki'o ndó ra nooan. ⁷ Ta sa chindaya'i ñoo yó'o mián, ta sa katoóan keean kuachi ka'an noo. Táto'on sa keean kuachi, kị'o dión kị'o ndó ña ndo'o níman, ta kị'o dión

ta'ani kị'o ndó ña ná kuakián. Dá chí sa kuryí ñoo yó'o xí'ín mián, ta kaan: “Yó'o ió'i kúu iin reina, ta ko kúu ta'oin iin ña kuán, ta ni iin kuu ta'ón o kuakii.” ⁸ Ta sa'á ña ká'an dión, sa'á ñoo iin tó'ón daá vá kuu kasaa kue'e sataan, ta kuu ndi'i de'e nooan, ta nda'í kuakián, ta nda'í kuikoán, ta xí'ín ñó'o kéi ita kei ña, dá chí ná'ano nda'o ña'a kee Ndios, na kúu sato'o yo, ta mií ná keyiko sa'an.

⁹ Ta ndidaá rey dándáki noño'ó yó'o, tá'an ra nị ya'a nị kee kuachi xí'ín ñoo yó'o, tá'an ra nị sa ndei dii xí'án, roón kúu ra kuaki, ta nda'í ka'an ra sa'an tá ná koni ra ña iin ndichi ño'oma tóon kéi ña. ¹⁰ Ta xíká nda'o kuita ra sa'á ña yu'ú ra ña kéi ñoo ñoo, ta kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano Babilonia káa, nda'í kúu vían, ña kúu ñoo ndakí, dá chí iin hora di'a nị naá ndí'an nị kee Ndios.

¹¹ Ta nda'í kuaki ndidaá ta náka'an nda'i ndéi noño'ó yó'o, ta nda'í ka'an ra sa'a ñoo yó'o, dá chí ko iin ka kuiin ña díkó rá tát'o'on kị'o sa kee ñoo yó'o, ¹² dá chí va'a nị sa xiian ña nị kava'a xí'ín oro, xí'ín ña nị kava'a xí'ín plata, xí'ín ña nị kava'a xí'ín yuu luu ndáa, xí'ín perla, xí'ín dá'on táyí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón, xí'ín dá'on seda, xí'ín dá'on kua'á ni, xí'ín yíto támi sá'an, xí'ín ndidaá ña nị kava'a xí'ín no'o yokó elefante, xí'ín ña nị kava'a xí'ín yíto va'a, xí'ín ña nị kava'a xí'ín kaa kuán, xí'ín ña nị kava'a xí'ín kaa oon, xí'ín ña nị kava'a xí'ín yuu ndato naní marmol, ¹³ xí'ín canela, xí'ín ndúta támi sá'an, xí'ín dusa, xí'ín duku támi sá'an, xí'ín dusa kuxí támi sá'an, xí'ín vino, xí'ín sití, xí'ín harina ndato, xí'ín tirió, xí'ín kirí xío vee, xí'ín borrego, xí'ín kuéi, xí'ín carreta, xí'ín ñayuu kéchóon, xí'ín níno ñayuu. ¹⁴ Ndidaá kuj'i va'a sa katoó ñoo káa nị kuxíká vá nooan viti. Ta ndidaá ña va'a xí'ín ña ndaya'i nị kuxíká vá nooan, ta ni iin kuu ka o konian ndidaá ña yó'o.

¹⁵ Ta ndidaá ta náka'an nda'i xí'ín ña va'a yó'o nị kekuíká rá mií rá nị kee ñoo ñoo, dá chí sa xiin va'an noo rá. Ta xíká nda'o kakuja ra sa'á ña yu'ú ra ña kéi ñoo ñoo, ta nda'í kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, ¹⁶ chí kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu ví ñoo sa ndixi dá'on táyí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón xí'ín dá'on kua'á ni, ta nị sa

komíán ña'a oro xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla, ta sa kaa táyíán. ¹⁷ Nda'í kúu víán, dá chī iin hora di'a nī naá ndí'i ña kuiká sa komíán —kaa ra.

Ta ndidaá ra dákáka barco xí'ín ra chindeé tá'an xí'ín rá, xí'ín ndidaá ka ta kéchóon noo taño'o kakuíta nda noo xíká ñoo ¹⁸ kande'é rá iin ño'oma tóon kēi ñoo ñoo, dá kaa ra:

—Ni iin tó'on ta'on ñoo ko ní kandeé ki'in tá'an xí'ín ñoo ká'ano káa.

¹⁹ Ta chikodó rá ñoyaká ño'o dinī rá, ta kayu'ú rá, ta kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, chī kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu víán, chī ñoo káa nī kedaá xí'ín ndidaá ta kómí barco, dá nī kekuiká rá mií rá xí'ín ña kuiká ió nooán. Tído iin hora di'a nī naá ña —kaa ra.

²⁰ Sa'á ñoo kadij iní ndo'ó, na ndéi induú, sa'á ña ndó'o ñoo ñoo dión, ta kadij iní ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ndo'ó, na kúu apóstol, xí'ín ndo'ó, na kúu profeta, dá chī sa nī dandó'o Ndios ní ñoo ñoo sa'á ña nī keeán xí'ín ndó.

²¹ Dá nī tiin iin ángel ndakí nda'o iin yuu ká'ano, ña káa táto'on kī'o káa iin yuu molino. Dá nī dakána na ña noo taño'o, dá nī kaa na:

—Táto'on kī'o ndée téi nī kankao yuu káa, kī'o dión ndo'o ñoo ká'ano Babilonia, dá naá ña, ta ni iin kuu ka o nándió koan.

²² Ta ni iin kuu ka o kueídó'o yó dáká'a na ñoo káa yaa xí'ín arpa, ni o káta ka na, ni flauta ni trompeta ka o tuú na, ta ni ra tī'a káva'a ña luu ndáa o kándeī ka, ta ni ña xido molino o kueídó'o ka yo ñoo ñoo.

²³ Ta ni ño'o ítī ka o kēi ñoo káa, ta ni o kueídó'o ka yo kantó'on na ko'on tanda'a. Dión ndo'an, chī ta sa naka'án nda'i sa ndei ñoo ñoo sa kuu ra ta ndáya'i noo na ndéi ñayuu yó'o, ta nī danda'í na ñoo ñoo ndidaá tá'an nacióon xí'ín ña tadí. ²⁴ Ta ñoo káa sa satī na nī ndidaá profeta xí'ín nī ñayuu Ndios xí'ín nī ndidaá na nī sa'ání ná ñayuu yó'o.

19

¹ Nī ndi'i, dá nī seido'i táj ká'an kua'a nda'o ñayuu chí induú, ta kaá na:

¡Aleluya, na ká'ano kúu Ndios, sato'o mií yó!
Mií ná kúu na dákaki ñaá,

mií ná natiin ñaño'ó xí'ín to'on ndato xí'ín ndidaá choon,

² dá chī kēyiko ndaa na, ta kēyiko va'a na sa'a iin rá iin ñayuu,

sa'á ñoo nī keyiko na sa'á ña kini nī kee ña'a xixi kēe díkó mií noo ta,

dá chī nī datúúán ndidaá ñayuu ndéi noño'o,

sa'á ñoo nī ya'a na nī kee na kuachi.

Ta nī naki'in ya'i Ndios noo ña'a ñoo

sa'á ña nī sataan nī ñayuu sa xino kuáchí noo ná.

³ Dá nī kaa tuku ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Aleluya! Chī ño'oma tóon kána noo kēi ñoo ká'ano ñoo. Ta daá kuití kana ña.

⁴ Ta ndin oko komi ta sá'ano ñoo xí'ín ndin komi ña takí ñoo nī sa kuíta xití, dá nī sa ndaño'o na Ndios, na ió dándaki noo téi ñoo, ta kaá na:

—¡Dión ná koo! ¡Aleluya!

⁵ Dá nī seido'i nī ka'an na nda noo ió Ndios dándaki na noo téi ñoo, ta kaá na:

Ndidaá tá'an ndo'ó, na xínkuáchí noo Ndios, keká'ano ndó Ndios.

Ta keká'ano ta'ani ñaá ndo'ó, na yu'ú ni'ini ñaá,

á mií ndó yata ndó, o á mií ndó kuálí ndó.

⁶ Nī ndi'i, dá nī seido'i táj ká'an kua'a nda'o ñayuu, ta noo ká'an na ní'i táto'on kī'o ní'i xido xika takuī ini yuta, ta ní'i ta'ani táto'on kī'o ní'i tá káyu'ú dai, ta kaá na:

Aleluya, dá chī dándaki sato'o yo Ndios, na kándée kēe ndidaá tá'an ña'a.

⁷ Ná kadij inío, ta ná kandeī dij yo, ta nakī'o yó ñaño'ó noo ná,

dá chī sa nī kasandaá va kuu tanda'a na kúu léko xí'ín ñadi'í na,

ta sa io nduu va ñadi'í na ña kīan tanda'a ná xí'ín ná.

⁸ Chī nī natiin ñadi'í na dá'on táyí ndáa, ta ndato kuxí ña, ta ndato yé'an.

Dá chī ña dándaki dá'on táyí ndáa ñoo kúu ndidaá ña va'a nī kee ñayuu Ndios.

Ndiká'an ví na ko'on kadíni víko noo tanda'a na kúu léko

⁹ Dá nī ka'an ángel ñoo xí'ín yu'u:

—Taa ña ko'in ka'in xí'on: “Ndiká'an ví na nī nakana Ndios ko'on kadíni víko noo tanda'a na kúu léko.”

Dá nī kaa ta'ani na xí'ín:

—Miían ndaa kuiti to'on mií Ndios kían ká'ín xí'ón —kaá na.

¹⁰ Dá nì sà kuín xitíí noo ná, dá nì ka'ín kandaño'i na. Tído nì kaa na xí'ín:

—Ná dá'a ni keeón dión, dá chī iin ta xíno kuáchí dáó xí'ín vóón noo Ndios kúú yu'u, tátò'on kī'o kée dao ka ñanon, na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesús. Kua'án kandaño'o iin tó'ón dinī Ndios. Chī to'on ndaa Jesús kían dátoon ñaxintóni profeta, dá ká'an na sa'a ña vei koo.

Yó'o nì qarxóo iin na kánóo iin kuéi kuxí

¹¹ Dá nì xinij nì nono induú, ta kúú nì xinij iin kuéi kuxí, ta kánóo iin taa sata rī, ta naní ná, Nā Kéndúsá'ano, Nā Ndaa. Dión naní ná, dá chī keyíko ndaa na, ta ko naá ndava'a na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu.

¹² Tátò'on kī'o ndé'é ño'ó ita, kī'o dión ndé'é nduchí nóo na. Ta kua'á nda'o corona kándodó dinī ná. Ta né'e na iin kuú, tído ko iin ta'on kátóni ini ndi kóni kaa kuú ñoó, sava'a iin tó'ón mií vá ná ná'á. ¹³ Ta ndíxi na iin dá'on nì ñakuchi nì. Ta naní ná, To'on Mií Ndios. ¹⁴ Ta kua'á nda'o tu'u soldado Ndios ndéi induú tákuei ra vei ra sata na kánóo kuéi kuxí ñoó. Táyí nda'o ndaa dá'on ndato kuxí ndíxi ra vei ra, ta kándodó ta'ani ra kuéi kuxí vei ra sata ná.

¹⁵ Tárnee iin espada deen yú'u ná dárkue'e na ñayuu ndéi iin rá iin nación xí'án. Ta xí'ín vara kaa dándáki ñaá ná. Ta mií ná ko'óni uva xí'ín sa'a ná, dá kana ndúta rī. Ta kirá yó'o dándáki ña xido nda'o ini Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a. ¹⁶ Ta dá'on ndíxi na ndá'a iin kuú, ta di'ín na viti ndá'a ña. Ta kuú yó'o kaá di'a: “Rey noo ndidaá kúú rey, Sato'o noo ndidaá kúú sato'o.”

¹⁷ Nì ndi'i, dá nì xinij iin iin ka ángel noo ndindii, dá nì kayu'ú ángel ñoó, dá kaá na xí'ín ndidaá laa tánee me'í induú:

—Nakij ndidaá ndo'ó nditútí ndi'i ndó kadíni va'a ndó koño kee Ndios, ¹⁸ dá chī ko'on na kī'o na koño rey keí ndo, xí'ín koño ta dándáki soldado, xí'ín koño ta ndakí xí'ín koño kuéi xí'ín koño ra nì sa ndodó rí, xí'ín koño ndi ndaa mií vá ñayuu, á mií ná kúú ná sato'o o mií ná kúú ná na ño'ó tixi ndá'a sato'o, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

¹⁹ Ndi'i, dá nì xinij kítī chiká'ano ñoó xí'ín ndidaá rey dándáki noño'o yó'o xí'ín soldado ra. Ndidaá taa yó'o nì nditútí naá xí'ín

na kánóo sata kuéi kuxí ñoó, xí'ín soldado Ndios vei xí'ín ná ñoó. ²⁰ Dá ví nì kankao kítī chiká'ano ñoó xí'ín profeta to'ón ñoó noo ndá'a ná. Ta profeta ñoó kúú ra sa kandeé sa kee ña ná'ano noo ñayuu nì kee kítī ká'ano ñoó, ta dión sa danda'í ra na nì natiin tóni kítī ñoó, ta nì sa ndaño'o na na'áná rī. Dá nì dakána ni'ini Ndios kítī ñoó xí'ín profeta to'ón ñoó ini takuíí kúú ño'ó ita xí'ín azufre. ²¹ Ta dao ka taa ñoó nì xí'i nì kee espada tánee yú'u na kánóo kuéi kuxí ñoó. Dá nì ndutú'u ndidaá laa nì seí rī koño taa ñoó nda nì ndinoo ini rī.

20

Dándáki Cristo Jesús iin mil kuia

¹ Nì ndi'i, dá nì xinij konoo iin ángel vei na nda induú, ta né'e na nda'á kaa yé'é yái konó, noo koó noo sá tuu, ta né'e na iin cadena chikáni vei na. ² Dá nì kandeé ná nì tiin na kirí kúú koó ká'ano ñoó, kirí naní Satanás, kirí kúú timí'á, ta nì so'oni na rí xí'ín cadena né'e na ñoó, dá ná kandiko rī iin mil toon kuia. ³ Ta nì dakána na rī nda maá ini yái konó ñoó, ta nì sadi na yé'án, ta nì kani na sello yé'án, dá ná dá'a ni konó ni iin tó'ón ñayuu noo nì sadi na, dá kían ná dá'a ka ni keta rí danda'í rī ni iin ka nación nda ná xinkoo iin mil kuia. Tá nì ndi'i, dá kánian ndaxi rī cháá tiempo.

⁴ Dá nì xinij ndíta téj ta sa'ándá choon, ta ñoó nì nandei ndidaá na nì natiin choon ña keyíko na sa'a ñayuu. Ta nì xini ta'anii nío na nì ta'anda diko sa'a ña sa xí'o ndaa na kuendá sa'a Jesús, xí'ín sa'a ña kándisa na to'on Ndios. Nā yó'o kúú na ko ní sá ndaño'o kítī chiká'ano ñoó, ta ni na'áná rī, ta ni tóni rī ko ní ñani taan na ni ndá'a ná. Ndidaá na yó'o nì natakī, ta nì ni'í ná ña dándáki na xí'ín Cristo iin mil toon kuia.

⁵ Chī na yó'o kúú na mií noo nì natakī. Tído dao ka na kúú ndii, o natakī ta'on na nda ná xinkoo iin mil kuia. ⁶ Ndiká'án ví na natakī mií noo, ta kakuu ta'ani na na ij, dá chī o koní ta'on na kuu na ta'ándá kúú uu. Di'a ni'í tá'í ná kakuu na duti mií Ndios xí'ín duti Cristo, ta dándáki na xí'ín ná iin mil toon kuia.

Di'a koo tá dakána Ndios timí'á nda maá ini taño'o noo kéj ita ñó'o xí'ín azufre

⁷ Tá ná xinkoo iin mil toon kuia ñoó, dá ví ndaxi timí'á yái konó noo ndadi ni'ini rí.

⁸ Dá ví keta rí kanoo rí dándá'í rí na ndéi ndidaá nacióon ñó'o ndin komi xoo tachi noñó'o. Nda noo kúu kuendá Gog xí'ín nda noo kúu kuendá Magog kanoo rí dándá'í rí ñayuu, dá nditú'í rí na, dá ko'on na xí'ín rí naá rí xí'ín ñayuu Ndios. Táto'on kua'a kúu ñotí ndéi yu'ú taño'o, ki'o dión ví kua'a kakuu ñayuu nditú'í rí. ⁹ Chì nì kii na iin rá iin xoo ñayuú, nda noo xíká cháá ka, dá kaq noo na ñoo noo ndéi tu'u ñayuu Ndios, noo kúu ñoo manì noo Ndios. Tído dákóon Ndios ñó'ó kéi ita sata ná, dá naá ndí'i na. ¹⁰ Ta tìmí'á, kirí nì dándá'í ñayuu ñoo, dákána ñaa Ndios ko'on rí nda maá ini taño'o noo sá'ano ita ñó'o xí'ín azufre, noo nákaa kítì chiká'ano ñoo xí'ín profeta to'on ñoo. Ta daá kuití ndo'o naní nio rí nduú ñoo xí'ín profeta ñoo.

Ió Ndios iin téj kuxí, ta keyíko na sa'a ñayuu

¹¹ Nì ndi'i, dá nì xini iin téj kuxí ká'ano, ta nì xini ta'anii na ió dándáki ñoo. Ta nì naá noñó'o xí'ín induú noo na ió ñoo, ta nì iin to'on ta'on xían ko ní nátuu kaan. ¹² Dá nì xini ndíta ndidaá na nì xí'í, na ndáya'i xí'ín na ko ndáya'i noo Ndios. Dá ví nì nono ndidaá libro ñoo. Ta nì nono ta'ani iin ka libro, ta ña yó'o kúu libro noo kándodó kuu na nì'í ña kataki chíchí ná. Dá ví nì keyíko sa'a iin rá iin na nì xí'í ñoo táto'on káa rá ió ña kándodó noo dao ka libro ñoo, chí nì keyíko na sa'a ña nì kee na. ¹³ Ta nì nakì'o taño'o ndidaá ñayuu nì xí'í ñó'o noo ra. Ta nì nakì'o ta'ani ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, ndidaá tá'an ñayuu ñó'o tixi ndá'án. Ta nì nakì'o ta'ani yáì ndii ndidaá ndii ñó'o inian. Dá ví nì keyíko sa'a iin rá iin na táto'on ki'o káa rá ió ña'a nì kee na. ¹⁴ Ta ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, xí'ín yáì ndii nì sata Ndios ña kua'an ini takují kúu ñó'ó ita. Ña yó'o dándáki ña kuu ñayuu ñoo ta'ándá kúu uu. ¹⁵ Tá'an na ko kándodó kuu noo libro noo kándodó kuu na nì'í ña kataki chíchí ñoo, noon kúu na nì dakána Ndios ini takují kúu ñó'ó ita.

21

Kava'a Ndios iin noñó'o saá xí'ín induú saá

¹ Nì ndi'i, dá nì xini iin induú saá xí'ín iin noñó'o saá, dá chí induú mií noo xí'ín

noñó'o mií noo nì ya'a vaan kua'an, ta koó ka va taño'o nákaa. ² Dá nì xini mií yu'u, Juan, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kúu ñoo ij. Ta nì xini konooan vei ña nda induú nì kee mií Ndios, ta luu nì kenduuan mián táto'on kée iin ña'a nì kenduu mií vei natiin yíjan. ³ Dá nì seido'i nì kayu'ú iin na nda induú, ta kaá na:

—Kande'é, ña xaan kúu ve'e ño'o Ndios, ta viti ían noo ndéi ñayuu na, dá chí koo na xí'ín ñayuu na, ta kakuu na na ñoo mií Ndios, ta kanoo mií Ndios tein na, ta kakuu na Ndios noo ná. ⁴ Ta dánayaa Ndios ndirnoo ñayuu na. Ta o kuú ka na, ta ni o kúnda'í ka ini na, ta o kuáki ka na, ta o ndó'o ka nio ná, dá chí ndidaá ña'a sa ndo'o na tá sata nì kexoo vaan.

⁵ Dá nì kaa na ió dándáki noo téj ñoo:

—Kande'é ndó, yu'u kúu na ndesaá ndidaá tá'an ña'a.

Dá nì kaa na xí'ín yu'u:

—Taa ndidaá ña yó'o, dá chí ndino'o ña ndaa kían ká'in, ta mián ndaa kooan.

⁶ Ta nì kaa ta'ani na xí'ín yu'u:

—Sa nì kuu va viti. Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu na mií sa'a xí'ín na noo ndí'i. Tá ió iin káa na íchi ini, nakí na noo yu'u, dá ki'o oon yu'u takují kána ndita ko'o na, kirá xí'o ña kataki chíchí ná. ⁷ Ta ndi ndaa na nì kandeé nì xinkuei, noon kúu na natiin ndidaá tá'an ña va'a noo yu'u, dá chí yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu de'e noo yu'u. ⁸ Tído ñayuu ko ndéé ini, xí'ín na ko kándisa yu'u, xí'ín na kée ña ka'an noo, xí'ín na sa'áni ndii, xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yí ná, xí'ín na tadí, xí'ín na ndáño'o yoko xí'ín ndidaá na to'on, noon kúu na nì nì'í tá'í ña kaño'o na ini takují kúu ñó'ó ita xí'ín azufre. Ña yó'o dándáki ña kuu na ta'ándá kúu uu —kaá Ndios.

Kava'a Ndios iin ñoo Jerusalén saá

⁹ Nì ndi'i, dá nì kixi iin ángel nákaa tein ndin usa ángel nì sa ne'e ndin usa copa nì chití nì sa ño'o tandó'ó sa nì ya'a ñoo, dá nì kaa na xí'ín:

—Nakí chí yó'o di'a, dá ko'in dána'i noon na ko'on tanda'a, na kakuu ñadi'í na kúu léko ñoo.

¹⁰ Dá ndaka na kúu Espíritu Ndios yu'u nì sa'an na dinì iin yuku ká'ano dikó ín ñoo,

dá nì daná'a nà iin ñoo ká'ano nda'o nooí, ta ñoo ñoo kúú ñoo iì, ña kúú ñoo Jerusalén, ña kían konoo veì nda induú nì kee Ndios. ¹¹ Ta ndato oon ví náye'e ndaa ñoo ñoo tató'on kì'o ndato náye'e ndaa mií Ndios. Ta nádìon ña tató'on kì'o nádìon yuù ndato xíxi díon, ta ndé'án tató'on kì'o ndé'é yuù naní jaspe, chì yé'an tató'on kì'o yé'e yuù tatá. ¹² Ta ndíka nda'o náo nì kao noo ñoo ñoo, ta dikó nda'o ña, ta uxì uù kúú yé'án, ta ndíta iin iin ángel yé'án, ta iin rá iin yé'án ñoo tándaa iin rá iin kuu ndin uxì uù de'e taa naní Israel. ¹³ Ta chí xoo noo xínkoo ndindii ñó'o onì yé'án, ta chí xoo norte ñó'o ta'ani onì yé'án, ta chí xoo sur ñó'o ta'ani onì yé'án, ta chí xoo noo sá nóo ndindii ñó'o ta'ani onì yé'án. ¹⁴ Ta uxì uù kúú yuù sa'a náo ñoo ñoo, ta iin rá iin yuù sa'a náo ñoo tándaa iin iin kuu nà kúú apóstol, nà sa xionoo xí'ín nà kúú léko.

¹⁵ Ta né'e ángel ñoo iin vara oro, dá chikì'o nà ñoo ñoo, xí'ín yé'án xí'ín náo ña. ¹⁶ Ta komì xoo kúú ñoo ñoo, ta ña ndíkaan xí'ín ña káníán, iin nóo vá ndáaan. Dá nì chikì'o nà ña xí'ín vara oro ñoo, ta uù mil komì ciento kilómetro kúú ña káníán, ta uù mil komì ciento kilómetro kúú ña dikóan, ta uù mil komì ciento kilómetro kúú ña ndíkaan. ¹⁷ Ta nì chikì'o nà náo ña, ta kían onì díko uxì komì metro tató'on kì'o chikì'o ñayuu, chì kì'o díon nì chikì'o ña ángel ñoo. ¹⁸ Ta yuù nì kava'a náo ñoo kúú yuù naní jaspe. Tído mií ñoo ñoo nì kava'a xí'ín oro ndino'o, ta díon ña tató'on ndato díon yuù tatá. ¹⁹ Ta yuù sa'a náo ñoo nì kava'a xí'ín yuù luu ndáa, ta yuù sa'a náo mií noo nì kava'a xí'ín yuù naní jaspe, ta ña kúú uù nì kava'a xí'ín yuù naní zafiro, ta ña kúú onì nì kava'a xí'ín yuù naní ágata, ta ña kúú komì nì kava'a xí'ín yuù naní esmeralda, ²⁰ ta ña kúú o'on nì kava'a xí'ín yuù naní ónice, ta ña kúú iño nì kava'a xí'ín yuù naní cornalina, ta ña kúú usá nì kava'a xí'ín yuù naní crisólito, ta ña kúú ona nì kava'a xí'ín yuù naní berilo, ta ña kúú iin nì kava'a xí'ín yuù naní topacio, ta ña kúú uxì nì kava'a xí'ín yuù naní crisopraso, ta ña kúú uxì iin nì kava'a xí'ín yuù naní jacinto, ta ña kúú uxì uù nì kava'a xí'ín yuù naní amatista. ²¹ Ta uxì uù yé'é ñoo nì kava'a xí'ín uxì uù perla, sa'a ñoo iin rá iin yé'é ñoo kúú iin

perla. Ta keí oro kúú keí ñó'o ñoo ñoo, ta yé'an tató'on yé'e yuù tatá.

²² Ta nì iin tó'on ve'e ño'o kò ní xiní iin ñoo ñoo, dá chì sato'o yò Ndios, nà kándéé kée ndidaá ña'a, noón vá kúú ve'e ño'o ió ñoo ñoo, xí'ín nà kúú léko. ²³ Ta kò xiní'ó'ó ta'on ñoo ñoo ndindii, ni yoq, dá katoon, dá chì mií vá Ndios dáye'e sa'a ña ndato téi nà, ta mií léko ñoo kúú ñó'o dátoon iin ní ñoo ñoo. ²⁴ Ta ñayuu nì kàki ndéi iin rá iin nación kanoo noo náye'e ndaa ñoo ñoo, ta ndidaá tá'an ña kuiká xí'ín ña'ño'ó nakì'o tã sa kuu rey noño'o yó'o noo ñoo ñoo. ²⁵ Ta nì iin kuu ta'ón o ndadí yé'án, dá chì nì iin kuu kã o kuaá ñoo. ²⁶ Ta kane'e na ndidaá ña kuiká xí'ín ña'ño'ó nì sa komì iin rá iin nación ko'on nà nakì'o naan noo ñoo ñoo. ²⁷ Ta nì iin tó'on ta'on ña yakó o kúu ku'u ñoo ñoo, ni nà kée ña kini, ni nà to'ón. Sava'a nà kataki chíchí kándodó kuu noo libro nà kúú léko, noón vá kúú nà kuu ndu'u ñoo ñoo.

22

¹ Nì ndi'i, dá nì daná'a ángel ñoo iin yuta ndato nda'o nooí. Ta yuta ñoo xíka takuúí xí'o ña kataki yò, ta ndato yé'e ra tató'on kì'o yé'e yuù tatá. Ta takuúí yó'o kána mií tixi téi noo ió Ndios dándaki na xí'ín nà kúú léko. ² Ta me'í keí nákaa mií ñoo ñoo nákaa yuta ñoo. Ta ndíta yíto ndin nduú xoo yu'ú yuta ñoo, ta yíto ñoo xí'o ña kataki yò. Ta iin rá iin yoq xí'o rá kuí'i, chì uxì uù ta'ándá xí'o rá kuí'i noo kuí'a. Ta ndá'a yíto ñoo kúú tata nduva'a ñayuu ndéi iin rá iin nación. ³ Ta nì iin kã chí'an o koo noo ñayuu kandeí ñoo. Ta ñoo kuiin téi noo koo Ndios dándaki na xí'ín nà kúú léko, ta koni kuáchí ñayuu nà noo ná. ⁴ Ta koni túu na noo Ndios, ta kanda'a kuu mií Ndios taan nà. ⁵ Ta nì iin kuu ta'ón o kuaá ñoo ñoo. Ta nì o kón'ño'ó kã nà nì iin tó'on ñó'o katoon noo ná, ni ndindii, dá chì mií vá Ndios, nà kúú sato'o yò, katoon noo ná. Ta daá dándaki kuií Ndios.

Sa kuyati va ña nandío koo Jesús kasaa na

⁶ Dá nì kaa ángel ñoo xí'ín:

—Ña ndaa kúú to'on yó'o, ta miían ndaa xínkoo noo ká'an. Sa'a ñoo sato'o yò Ndios, nà kúú Ndios xí'o ña kánda ini nà kúú profeta nà sa'a ndí kían koo, noón kúú nà nì

tanda'á iin ángel kéchóon noo ná noo yo'ó, dá dána'a nā noo ñayuu mií ná sa'a ndidaá ña yati vei koo, ña kúú ña kánian koo.

⁷ —Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaai —kaá Jesús.

Ndiká'án ví nā né'e va'a ndidaá to'on nákanii libro yó'o sa'á ña vei koo.

⁸ Ta mií yu'u, Juan, kúú nā ñi seídó'o ndidaá ña yó'o, ta ñi xinií xí'ín nooí ña. Tá ñi ndi'i ñi seídó'i ña, ta ñi xinií ñá, dá ñi sa kú'ín xitíí kua'ín kandaño'i ángel, nā ñi dána'a ndidaá ña yó'o nooí. ⁹ Dá ñi kaa nā xí'ín:

—Koo, ná dá'a ni keeón dión, dá chi iin nā xinkuáchi dáó xí'ón kúú yu'u, táto'on k'i'o kée dao ka ñanon, nā kúú profeta, xí'ín to'on kée nā ndíta toon xí'ín to'on dána'a libro yó'o. Kua'án kandaño'o iin tó'ón dini mií Ndios.

¹⁰ Ta ñi kaa ta'ani na xí'ín:

—Ná dá'a ni kadon libro yó'o xí'ín sello, dá chi sa yati ñó'ó vá vei koo ña kásto'an sa'a. ¹¹ Sa'á ñoo nā ko kúú ñayuu ndaa, ta k'i'o dión ná kakuu ij vá ná. Ta nā kúú ñayuu kini, ná kee ij vá ná ña kini. Ta nā kenda, ná kenda ij vá ná. Ta nā ió vii noo Ndios, ná koo vii ij vá ná.

¹² —¡Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaai! Ta chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on k'i'o káa choon ñi kee na. ¹³ Yu'u kúú to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúú nā mí sa'a xí'ín nā noo ndí'i. Yu'u kúú nā mí noo, ta yu'u kúú nā noo ndí'i —kaá Jesús.

¹⁴ Ndiká'án ví nā ñi dandóo dá'on ndíxi na, dá chi ió íchi ná ña kían keí ná kuj'i kána noo yíto, kirá xí'o ña kataki yo. Ta ió ta'ani íchi ná ku'u na iin rá iin yé'é ñoo ñoo. ¹⁵ Tído sata vé'e va kandoo tina, xí'ín nā tadí, xí'ín nā kée kuachi xí'ín nā ko kúú ñadi'í nā o

yí ná, xí'ín nā sa'ání ndii, xí'ín nā ndáño'o yoko, xí'ín ndidaá nā kátoó dánda'í dao ka ñayuu.

¹⁶ —Mií yu'u, Jesús, kúú nā ñi tanda'á iin ángel kéchóon nooí, dá k'i'o ndaa nā kuendá sa'a ndidaá ña yó'o noo ndidaá nā kúú kuendá mií. Yu'u kúú nā ñi kii tein nā ve'e rey David, ta yu'u kúú tiño ndato xinkoo tá kua'an tuu —kaá nā.

¹⁷ Ta kaá nā kúú Espíritu Ndios:

—Nakíj.

Ta kaá ta'ani yó, nā kúú ñadi'í Jesús:

—Nakíj ní.

Ta ndo'ó, nā seídó'o to'on yó'o, kaa ta'ani ndó:

—Nakíj ní.

Ta ndo'ó, nā íchi ini, nakíj ndo. Ta ndi ndaa ndó ká'án ko'o takují, dá kían ko'o oon ndó takují xí'o ña kataki yo.

¹⁸ Sa kásto'in xí'ín ndidaá tá'an nā seídó'o to'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ndí kían koo chí noo, ña tá ñi chindaa noo ná ñi chikodó ná cháa ka to'on noo tuti yó'o, dá kían tanda'á Ndios ndidaá tá'an kue'e kían noo ná, ña kían ká'an libro yó'o sa'a. ¹⁹ Ta tá ñi chindaa noo ná ñi ditá ná dao to'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'á ña vei koo, dá kían ko'on ta'ani Ndios ditá ná kuu ná, ña kánoo noo libro noo kándodó kuu nā kataki chíchi, ta o kónó ná ña kandeí na ñoo ij ñoo, ña ká'an libro yó'o sa'a.

²⁰ Mií nā xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o kúú nā kaá di'a:

—Miían ndaa kuiti yachi va kasaai.

¡Dión ná koo! ¡Nakíj ní, Jesús, mií ní nā kúú sato'o ndu!

²¹ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.